

આશીન કેવલ લેખકોનાં

ભાગ-૨

સંપાદક : શ્રી જિનવિજય

પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહ

ભાગ-૨

સંપાદક :

શ્રી જિનવિજય

: ઉપદેશક :

પૂ. પંન્યાસપ્રવરશ્રી જયદર્શનવિજયજી ગણિવર્ય

: પ્રકાશક :

શ્રી જિનાજ્ઞા પ્રકાશન

C/o. ડિમ્પલભાઈ જે. શાહ
'કૃપા' ૪/A, શ્રેયાંસનાથ સોસાયટી વિભાગ-૧
રમણસ્મૃતિ ફ્લેટની બાજુમાં, વાસપ્પા.
અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૭.

પુસ્તક : પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહ ભાગ - ૨

સંપાદક : શ્રી જિનવિજય

ઉપદેશક : પૂજ્યપાદ સુવિશાલગચ્છાધિપતિ - અમર યુગપુરુષ આચાર્ય દેવેશ શ્રીમદ્
વિજયરામચન્દ્ર સૂરીશ્વરજી મહારાજના પટ્ટાલંકાર પૂજ્યપાદ નીડરવક્તા
આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજય રવિચન્દ્ર સૂરીશ્વરજી મહારાજના પ્રભાવક
પટ્ટધર પૂજ્યપાદ પંન્યાસપ્રવરશ્રી જયદર્શનવિજયજી ગણિવર્ય

પ્રથમ પ્રકાશન : વિ.સં. ૧૯૭૮

પુનરાવૃત્તિ : વિ.સં. ૨૦૬૬

પ્રકાશક : શ્રી જિનાજ્ઞા પ્રકાશન - અમદાવાદ.

મુદ્રક : ઝૂમ ઓફસેટ, સુરત

: પ્રાપ્તિસ્થાન :

ડિમ્પલભાઈ જે. શાહ

'કૃપા' ૪/A, શ્રેયાંસનાથ સોસાયટી વિભાગ-૧

રમણસ્મૃતિ ફ્લેટની બાજુમાં, વાસણા.

અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૭.

: સુકૃતના સહભાગી :

: મુખ્ય લાભાર્થી :

સુભાનપુરા ધાર્મિક અને ધર્માદા ટ્રસ્ટ સંચાલિત
શ્રી શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક તપાગચ્છ જિનાજ્ઞા આરાધક સંઘ
સુભાનપુરા, વડોદરા

સહયોગી :

- શ્રી પીઠાપુરમ્ જૈન સંઘ
- પૂ.સા.શ્રી દિનકરશ્રીજી મ.ની પ્રેરણાથી શ્રી સમ્યક્ સાધના આરાધના ભવનની બહેનોની જ્ઞાનખાતાની ઉપજમાંથી

શ્રી સંઘોએ પોતાના જ્ઞાનનિધિમાંથી ઉપયોગી પ્રાચીન સાહિત્યના પુનર્મુદ્રણમાં લાભ લીધો છે તેની અમો હાર્દિક અનુમોદના કરીએ છીએ. શ્વેતરક્ષાના કાર્યમાં શ્રીસંઘ આ જ રીતે સતત જ્ઞાનનિધિનો સદુપયોગ કરતા રહે તેવી અભિલાષા.

— શ્રી જિનાજ્ઞા પ્રકાશન

આ પુસ્તક જ્ઞાનખાતાનું હોવાથી શ્રાવકોએ યોગ્ય ન કરો
જ્ઞાનખાતે સમર્પિત કરી આ પુસ્તકનો ઉપયોગ કરવો.

પ્રકાશન વેળાએ..

પૂજ્યપાદ પંન્યાસપ્રવરશ્રી જયદર્શનવિજયજી ગણિવર્ષના માર્ગદર્શન મુજબ અમારું પ્રકાશન શ્રુતરક્ષાર્થે પ્રાચીન-શાસ્ત્રો અને ઉપયોગી સાહિત્યનું પુનઃ પ્રકાશનનું કાર્ય પણ કરે છે. તેઓશ્રીના માર્ગદર્શન પ્રમાણે 'પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહ ભાગ-૨'નું પણ પુનઃ પ્રકાશન અમે કર્યું છે. મૂળ પુસ્તકને તે જ સ્વરૂપે છાપ્યું છે. ઘણાં વર્ષો પૂર્વે પ્રકાશિત થયેલ આ પુસ્તક દુર્લભ બન્યું છે. આ પુસ્તકમાં ખાસ તો શ્રીશત્રુંજયગિરિરાજ પરના શિલાલેખોને સમાવવામાં આવ્યા છે. તે અતિ મહત્વના છે. આ શિલાલેખોની 'અવલોકન' વિભાગમાં શ્રી જિનવિજયે જે રીતે 'એપિગ્રાફીઆ ઈન્ડિકા'ના બીજા ભાગના અવતરણ સાથે ઓળખાણ આપી છે તે અતિ મનનીય પણ છે. વિસરાતો કે લુપ્ત થતો ઇતિહાસ જીવંત રાખવો જોઈએ એ માટે અમો આનું પ્રકાશન કરી રહ્યા છીએ.

આ પુસ્તકના પુનઃ પ્રકાશન સમયે પૂ. પંન્યાસપ્રવરશ્રી જયદર્શન વિજયજી ગણિવર્ષશ્રીએ 'અવસર' વિભાગમાં, આ પુસ્તકમાં અપાયેલ શ્રી સિદ્ધગિરિરાજના શિલાલેખોની વિસ્તૃત વિચારણા પણ કરી છે. ત્રિપુટી મહારાજ, શ્રી કંચનસાગર સૂ.મ. વગેરેના શિલાલેખોને પણ રજું કર્યાં છે અને આજે જે રીતે ચાતુર્માસમાં ગિરિરાજની યાત્રા માટે વિરોધ થઈ રહ્યો છે તેના માટે ઇતિહાસ, શાસ્ત્ર અને શિલાલેખોને રજું કરીને એક વિચારણા પ્રસ્તુત કરી છે. એપિગ્રાફીઆ ઈન્ડિકાના બીજા ભાગમાં છપાયેલ શિલાલેખોને જોવા માટે તપાસ કરાવતા આ પુસ્તકના દરેક ભાગો પુના ભાંડારકર ઈન્સ્ટિટ્યૂટમાં આજે પણ વિદ્યમાન છે. તેમાં ગિરિરાજના શિલાલેખો જેટલા અક્ષરો અને જેટલી લીટીમાં હતા તે જ રીતે એ પુસ્તકમાં છપાયા છે. સચવાયેલા આ ઇતિહાસને હાથ દઈને આગળ વધારવાનું કામ અમે આ પ્રકાશનમાં કર્યું છે. ગિરિરાજની ગરીમાને પ્રગટ કરતા આ શિલાલેખો વાંચીને ગિરિરાજ પ્રત્યે અહોભાવ પેદા થાય અને ગિરિરાજની વિશુદ્ધ ભાવે ઉપાસના થાય અને એ દ્વારા સૌ કોઈ સિદ્ધિગતિને પ્રાપ્ત કરે એ જ એક કલ્યાણકામના...

— શ્રી જિનાજ્ઞા પ્રકાશન, અમદાવાદ.

અવસર...

આજે બહુ ચર્ચાતો સવાલ છે કે ચાતુર્માસમાં શ્રી સિદ્ધગિરિરાજની યાત્રા થાય કે નહિ? બીજાં કોઈ તીર્થો માટે આવો પ્રશ્ન ઊઠતો નથી. પર્વત ઉપર આવેલાં તીર્થો માટે પણ કોઈ કશી ટિપ્પણી કરતા નથી. ફક્ત ગિરિરાજની યાત્રા માટે જ ચોમાસાનો પ્રશ્ન નડે છે. ગિરિરાજની તળેટીએ કેટલાક ઉત્સાહી આત્માઓ તો ચોમાસામાં અડિંગો જમાવીને બેઠા હોય છે. જે કોઈ ઉપર ચઢતા હોય તેને ત્યાં જ અટકાવીને કહી દે : ચોમાસામાં ગિરિરાજ ઉપર ન ચઢાય. છઠ્ઠનું પ્રાયશ્ચિત આવે. હમણાં હમણાં વળી છઠ્ઠના બદલે અઠ્ઠમનું પ્રાયશ્ચિત કરી નાખ્યું છે. આ બધા 'ગીતાર્થો' એમના ધરના છેદગ્રંથો ભણીને આવાં ગપ્પાં હાંકે રાખે છે. છેદગ્રંથોના ખરેખરા અભ્યાસી ગીતાર્થ ભગવંતો જાણે છે કે ચોમાસામાં ગિરિરાજની યાત્રા કરે તેને છઠ્ઠ કે અઠ્ઠમનું પ્રાયશ્ચિત આપવાનું કોઈ છેદગ્રંથમાં લખ્યું નથી. છતાં આવી અરાજતા ચાલે છે તેથી ઘણા જીવો દ્વિધામાં મૂકાય છે. શું કરવું? યાત્રા કરવી કે નહિ? યાત્રા કરીએ અને પાપ લાગતું હોય તો ધંધો ખોટનો કહેવાય અને ચોમાસાની યાત્રામાં પાપ ન લાગતું હોય અને યાત્રા ન કરીએ તોય ધંધો ખોટનો થાય. આમાં ખરેખર છે શું? મોટાભાગના તો ચોમાસામાં યાત્રાની ના પાડે તો માંડી જ વાળતા હોય. કોઈક માણસ આમાં તથ્ય શું છે અને સત્ય ક્યાં છે? તેની તપાસ કરવા નીકળે તો પૂરતાં સાધન નથી મળતાં. આ સંયોગોમાં સૌ કોઈ જિજ્ઞાસુઓ આ વિષયમાં ઇતિહાસ અને આધાર એક જ જગ્યાએ મેળવી શકે તે માટે અહીં ચોમાસામાં ગિરિરાજ ઉપર યાત્રા કરવા ચઢાય કે નહિ તે અંગેની વિવિધ પુસ્તકોમાંની માહિતી એકત્ર કરીને મૂકવામાં આવે છે. મધ્યસ્થભાવે વિચારશે તેને સત્ય લાધશે. કદાચહી માનસ તો ભગવાન આદિનાથ ઉપરથી આવીને કહે તોય માને નહિ. ચાતુર્માસની યાત્રાનો જે રીતે વિરોધ કરવામાં આવે છે તે કેટલો વાજબી છે તે સૌ વાંચકો પોતાની જાતે વિચારે. ઇતિહાસ એકદમ પ્રગટ છે.

એક પ્રચાર બહું જોરમાં છે કે પરાપૂર્વથી શ્રી સિદ્ધગિરિરાજની યાત્રા ચોમાસામાં બંધ રહે છે. આગળ વધીને એમ કહેવાય છે કે તપાગચ્છની આ પરંપરા છે. આ બાબતની તપાસ કરવા માટે ઇતિહાસ ખોલવો પડે. તેમાં જે મળે છે તે નીચે મુજબ છે.

બહું આગળના સમયની વાત કરીએ તો શ્રી સિદ્ધગિરિરાજ પર શ્રી અજિતનાથ ભગવાન અને શ્રી શાંતિનાથ ભગવાનનું ચોમાસું થયું હતું. આનું વર્ણન શ્રી શત્રુંજય

માહાત્મ્ય નામના ગ્રંથરત્નમાં મળે છે. તેના રચયિતા પૂ.આ. શ્રી ધનેશ્વર સૂ. મહારાજ છે. જેઓશ્રીની ગુરુમૂર્તિ ગિરિરાજ પર બિરાજમાન છે. મૂળમાં શ્રી શત્રુંજયનું માહાત્મ્ય સૌ પ્રથમ શ્રી આદિનાથદાદાએ પ્રગટ કરેલું. શ્રી પુંડરીક ગણધરે પ્રભુશ્રી આદિનાથ પરમાત્માના આદેશથી સવા લાખ શ્લોક પ્રમાણ શ્રી શત્રુંજય માહાત્મ્ય રચેલું. ત્યારબાદ શ્રી મહાવીર સ્વામીના આદેશથી શ્રી સુધર્માસ્વામી ગણધરે તેનો સંક્ષેપ કરી એવીશ હજાર શ્લોક પ્રમાણવાળું કર્યું. તેના આધારે પૂ.આ.શ્રી ધનેશ્વર સૂ.મ.એ શ્રી શત્રુંજય માહાત્મ્ય નામનો ગ્રંથ સારરૂપે રચ્યો. આ ગ્રંથમાં 'ચાતુર્માસમાં ગિરિરાજની યાત્રા ન થાય, કરે તો છઠ્ઠનું પ્રાયશ્ચિત આવે' એવું ક્યાંય લખ્યું નથી. ઉપરથી શ્રી અજિતનાથ પ્રભુ અને શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુના ચોમાસાનું વર્ણન કર્યું ત્યારે શ્રી અજિતનાથ ભગવાનના વર્ણનમાં પ્રભુએ ધ્યાનમાં (ધ્યાનાંતરિકામાં) ચાતુર્માસ પસાર કરેલું — એમ લખ્યું છે પણ શ્રી શાંતિનાથ ભગવાનના ચોમાસાની વાતમાં તો સ્પષ્ટ લખ્યું છે કે —

'ત્યાં ગંધર્વ, વિદ્યાધર, દેવતા, નાગકુમાર અને મનુષ્યો આવી પ્રીતિથી મસ્તક નમાવી પ્રતિદિન પ્રભુની પૂજા કરતા હતા.' (સર્ગ - આઠમો)

શ્રી શત્રુંજય માહાત્મ્યમાં આ જ વાત સર્ગ-૮, શ્લોક ૬૧૩માં જુઓ :

તત્ર ગન્ધર્વવિદ્યાભૃદમરોગમાનવાઃ ।

પ્રત્યહં પૂજયામાસુઃ, પ્રભું પ્રીતિભૃતો નતાઃ ॥ ૬૧૩ ॥

અહીં સ્પષ્ટ શબ્દોમાં 'મનુષ્યો રોજ પ્રભુની પૂજા કરતા હતા' તેવું લખ્યું છે. એટલે 'પરાપૂર્વથી ગિરિરાજ ઉપર ચોમાસામાં ન જવાય' એ વાત અસત્ય ઠરે છે. શ્રી શત્રુંજય માહાત્મ્ય ગ્રંથને કોઈ 'પ્રમાણભૂત નથી' એમ કહી શકે તેમ નથી. ત્યારે રોજ મનુષ્યો શ્રી શાંતિનાથ ભગવાનની પૂજા કરતા હતા એટલે એ પૂજા ગિરિરાજ ઉપર ચાતુર્માસ બિરાજમાન પ્રભુની, ગિરિરાજ પર ચઢીને જ પૂજા કરતા હતા એ નક્કી છે. અહીં એવી દલીલ થાય છે કે એ તો મરૂદેવા શુંગ પર ભગવાને ચોમાસું કરેલું. એ શિખર અત્યારે ક્યાં ગિરિરાજ ઉપર છે ? આ વિદ્વાનો એટલું પણ વિચારી શક્તા નથી કે શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુના કાળમાં એ ગિરિરાજનું શિખર ગિરિરાજથી અલગ ન હતું.

આ તો થઈ પરાપૂર્વની વાત. નજીકનો ઈતિહાસ શું કહે છે ? એના માટે 'પ્રાચીન જૈનલેખ સંગ્રહ ભાગ-૨', સંપાદક : શ્રી જિનવિજય, વિ.સં. ૧૯૭૮ની સાલમાં શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા - ભાવનગર તરફથી પ્રગટ થયેલું પુસ્તક જોવું પડે. તેમાં શ્રી શત્રુંજય ગિરિરાજ પરના શિલાલેખોનો સંગ્રહ છપાયો છે. એ શિલાલેખ, એ શિલાલેખને સમજાવતું શ્રી જિનવિજયનું અવલોકન અહીં એમના જ શબ્દોમાં રજૂ કરું છું.

ૐ ॥ સંવત્ ૧૬૨૦ વર્ષે કાર્તીક શુદિ ૨ દિને ગંધારવાસ્તવં શ્રી શ્રીમાલજ્ઞાતીય સા । શ્રી [પા] સ [વીર] ભાર્યાં બાઈ [પૂ] તલ સુત સા । શ્રીવર્ધમાન ભાર્યાં બાઈ વમલાદે અમરાદે સુત સા । શ્રીરામજી ભાઈ સા । શ્રીલહુજી સા । હંસ[રા]જ સા । મનજી પ્રમુખસ્વકુટુંબેન યુતઃ શ્રીશેત્રંજયોપરિ શ્રીશાંતીનાથપ્રાસાદં ચોમષ (ચૌમુશ્વ) કાર્યાપત । શ્રીતપાગછે વિવુધશિરોમણિ શ્રીહીરવિજય-સૂરિપ્રસાદાત્ શુભં ભવતુ ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।४८)

(—પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહ ભાગ-૨, પૃ. ૯)

આ શિલાલેખ 'એપિગ્રાફિઆ ઈન્ડિકા' ભાગ-૨ના પૃ. ૪૮ ઉપર છપાયો છે. આ પુસ્તક ઈ.સ. ૧૮૮૮-૮૯માં છપાયું હતું. મુંબઈ સરકારના આર્કિઓલોજીક્લ સર્વે તરફથી એ છપાયું હતું. આજે ઈ.સ. ૨૦૧૦ ચાલે છે. એટલે આશરે આજથી ૧૨૦-૧૨૨ વર્ષ આસપાસ છપાયું ગણાય. તે સમયે ચાતુર્માસ યાત્રાના વિવાદનો જન્મ પણ થયો ન હતો. અને મુંબઈ સરકાર તરફથી શિલાલેખો છપાયા હોવાથી આમાં કોઈ ધાલમેલ કર્યાની આશંકા પણ કોઈ કરી શકે તેમ નથી. આ શિલાલેખમાં 'ચૌમુખ જિનાલય'ની ગિરિરાજ પર વિ.સં. ૧૬૨૦ના કાર્તક સુદ-૨ના પ્રતિષ્ઠા થઈ હતી - તેવું સ્પષ્ટ લખ્યું હતું. જો ચાતુર્માસમાં ઉપર જવાય જ નહિ તો પ્રતિષ્ઠા જેવું મહાન કાર્ય તો થાય જ નહિ. છતાં પ્રતિષ્ઠા થઈ છે. એ ધામધુમથી જ થઈ હોય એમાં કોઈ શંકા નથી. આજે તો ફક્ત દાદાની આંગીનો લાભ મળ્યો હોય તોય તે વ્યક્તિ પોતાના કુટુંબ વગેરેને સાથે લઈને આવે છે. તો આ તો ગંધારના રામજી શ્રાવક શ્રેષ્ઠિ હતા. જેમણે 'પોતાના ગુરુદેવ પધારી રહ્યા છે' તેની વધામણી આપનારને ચાવીનો ઝુમખો આપીને કહેલું 'તું જે ચાવી પસંદ કરે, તેમાંથી જે નીકળે તે તારું.' એમાં કીમતી વસ્તુઓ રાખેલી જગ્યાની પણ ચાવીઓ હતી. જાડી બુદ્ધિના એ માણસે મોટી ચાવી પસંદ કરી. તેમાંથી વહાણ માટેના દોરડાં નીકળ્યાં. તેની કિંમત પણ હજારોની હતી. આવો શ્રેષ્ઠિ ગૂપચૂપ આવીને પ્રતિષ્ઠા તો ન કરે ને? એક યાત્રા માટે પણ આજે આટલો વિરોધ કરવામાં આવે છે તો પ્રતિષ્ઠા માટે તો કેવો પ્રયંડ વિરોધ ફાટી નીકળે. પણ સબૂર, ભાઈ, આવો વિરોધ તો ઠીક ઈતિહાસમાં એના માટે એક અક્ષર પણ ઘસાતું લખાયું નથી. ઉપરથી આ પ્રતિષ્ઠાની સાદર નોંધ તપાગચ્છાધિપતિ શ્રી હીરસૂરીશ્વરજી મહારાજના ગુરુબંધુ મહોપાધ્યાય શ્રી ધર્મસાગરજી મહારાજ જેવાએ પણ લીધી છે. આ જ વાત એમ પુરવાર કરે છે કે તે સમયે એટલે કે વિક્રમની સત્તરમી શતાબ્દિમાં પણ શ્રી શત્રુંજય ગિરિરાજ પર ન ચઢાય તેવી કોઈ માન્યતા તપાગચ્છમાં પ્રવર્તતી ન હતી.

આજે ઘણા મિત્રો એ ગંધારીયાના ચૌમુખ જિનાલય (આ જિનાલય શ્રી પુંડરીક સ્વામીના જમણા હાથે છે.)ના આ શિલાલેખને વાંચવા જાય છે પણ ક્યાંય વાંચવા

મળતું નથી એટલે જાહેર કરી દે છે કે અમે બરાબર તપાસ કરી છે. આવો કોઈ શિલાલેખ ત્યાં છે જ નહિ. સાચી વાત છે, ભાઈ. આજે એ વાંચવા મળતો નથી. કારણ ? શ્રી જિનવિજયજી લખે છે તેમ 'કર્નલ ટોડના કથન પ્રમાણે, પરસ્પર એક બીજા સંપ્રદાયોએ પણ આપસની ઈર્ષ્યા અને અસહિષ્ણુતાના લીધે આવા શિલાલેખોને નષ્ટ કરવામાં મોટો ભાગ ભજવ્યો છે.' એ જ માનવું પડે તેમ છે. તો પણ આ ઐતિહાસિક ઘટનાને તો કોઈ ભૂંસી શકે તેમ નથી, શિલાલેખ ભલે ભૂસાઈ જાય. કારણ કે તેને રાજ્યના પુસ્તકથી માંડીને આપણા પુસ્તકો સુધી બધામાં સાચવીને રાખેલો છે. એના આધારે કોઈ વિચારક માણસ ચોમાસામાં થયેલી પ્રતિષ્ઠાનો ઈન્કાર કરી શકે તેમ નથી. હવે વાંચો શ્રી જિનવિજયના શબ્દોમાં જ તેમનું અવલોકન :

શત્રુંજય પર્વત ઉપરના લેખો

“શત્રુંજય પર્વત જૈન ધર્મમાં સૌથી મોટું તીર્થ મનાય છે તેના ઉપર સંકડો જિનમંદિરો અને હજારો જિનપ્રતિમાઓ સ્થાપિત છે. તીર્થની મહત્તા અને પ્રાચીનતા જોતાં તેના ઉપર જેટલા શિલાલેખો મળવા જોઈએ તેટલા મળતા નથી. કારણો ઘણાં છે. જેમાં સૌથી મોટું કારણ તેના ઉપરના મંદિરોનું વારંવાર જે સમારકામ થાય છે, તે છે. આગળના વખતમાં ઐતિહાસિક વૃત્તાંતો તરફ લોકોનું વિશેષ લક્ષ્ય ન હોવાથી મંદિરોનો પુનરુદ્ધાર કરતી વખતે તેમની પ્રાચીનતા જાળવી રાખવા તરફ બિલકુલ ધ્યાન અપાતું નહિ. તેથી શિલાલેખો વિગેરેને ઉખેડીને આડા અવળા નાંખી દેવામાં આવતા અથવા તો અયોગ્ય રીતે ભીંતો ઈત્યાદિમાં ચણી દેવામાં આવતા હતા. કેટલાક ઠેકાણે ચૂનો, સીમેન્ટ, યા કળી આદિ પણ આવા શિલાપટ્ટો ઉપર લગાડી દીધેલાં જોવામાં આવે છે. કર્નલ ટોડના કથન પ્રમાણે, પરસ્પર એકબીજા સંપ્રદાયોએ પણ આપસની ઈર્ષ્યા અને અસહિષ્ણુતાના લીધે આવા શિલાલેખોને નષ્ટ કરવામાં મોટો ભાગ ભજવ્યો છે. આવાં અનેક કારણોને લીધે શત્રુંજય ઉપર બહુ જ પ્રાચીન કે મહત્વના શિલાલેખોનું અસ્તિત્વ રહ્યું નથી.

મુંબઈ સરકારના આર્કિઓલોજીકલ સર્વે તરફથી મી^સ કાઉસેન્સે (Cousens) ઈ.સ. ૧૮૮૮-૮૯માં, આ પર્વત ઉપરના બધા લેખોની નકલો લીધી હતી. આ લેખોમાં, ૧૧૮ લેખો તેમને સારા ઉપયોગી જણાયા તેથી તેમણે એપિગ્રાફીઆ ઈન્ડિકા (Epigraphia Indica)માં પ્રકટ કરવા માટે તેના પ્રકાશક ઉપર મોકલી આપ્યા. પ્રકાશક, સુપ્રસિદ્ધ ઈતિહાસજ્ઞ ડૉ. જી. બુલ્હર (Dr. G. Bühler)ને તેમનું સંપાદન કાર્ય સોંપ્યું. તેમણે, ધ્યાનપૂર્વક નિરીક્ષણ કરી એપિગ્રાફીઆ ઈન્ડિકાના બીજા ભાગના છઠા પ્રકરણમાં, પોતાના વક્તવ્ય સાથે, એ લેખો પ્રકટ કર્યા છે.

ડૉ. બુલ્હરનું એ લેખોના વિષયમાં, નીચે પ્રમાણે કથન છે. “નીચે આવેલા ૧૧૮ લેખો તથા તેમનો સાર મી. કાઉસેન્સે ૧૮૮૮-૮૯ (ઈ.સ.)માં પાલિતાણા નજીકના

શત્રુંજય પર્વત ઉપર આવેલાં જૈન દેવાલયોમાંથી લીધેલા છે અને પ્રકાશકે તે મારા તરફ મોકલી આપ્યા છે. તેના બે મોટા વિભાગ પડી શકે : (૧) નં. ૧-૩૨ જેની મિતિ સંવત્ ૧૫૮૭ થી ૧૭૧૦ સુધીની છે, અને (૨) નં. ૩૩-૯૫ જેની મિતિ સંવત્ ૧૭૮૩ થી ૧૯૪૩ અગર ઈ.સ. ૧૮૮૭ સુધીની છે. બીજા વિભાગના લેખોમાંથી ઐતિહાસિક બાબતો બહુ થોડી નીકળે તેવી છે તેથી મેં અહીં આપ્યા નથી પણ તેમના ટુંકસાર આપ્યા છે. પરંતુ નં. ૧૦૫ (આ સંગ્રહમાં નં. ૩૨)નો લેખ આખો આપ્યો છે. કારણ કે તેમાં અંબલગચ્છની હકીકત પૂરી આપી છે અને તેના વિષે હજુ સુધીમાં બહુ થોડું જાણવામાં આવ્યું છે. આ લેખો હાલના વખતના યતિઓ કેવી સંસ્કૃતનો ઉપયોગ કરે છે તેના નમૂના રૂપે છે; તથા, જૂનાં પુસ્તકો અને લેખોમાં વપરાતી મિશ્રભાષાનું મૂળ ખોળી કાઢવામાં એ સહાયભૂત થશે અને જૂના જૈન વિદ્વાનો જેવા કે મેરુતુંગ, રાજશેખર અને જિનમંડનની ભાષાને સંસ્કૃતવ્યાકરણના નિયમો લગાડવાનું પણ સુલભ થઈ પડશે. આ લેખના ઉતારા અને નં. ૧-૩૩, તથા નં. ૧૧૮ની નકલ ડૉક્ટર જે. કિર્સ્ટે (J. Kirste), જે વીએના યુનિવર્સિટીના પ્રાઈવેટ ડોસન્ટ (Private Docent) છે તેમણે તૈયાર કરી હતી, અને તેમની નીચે આપેલી ટીપો પણ તેમણે કરેલી છે.

આ ૧૧૮ લેખોમાં આવેલી ઐતિહાસિક હકીકતના નીચે પ્રમાણે વિભાગ થઈ શકે:-

- (૧) પશ્ચિમ હિંદની રાજકીય હકીકત;
- (૨) જૈન સાધુઓના સંપ્રદાયો વિષેની હકીકત;
- (૩) જૈન શ્રાવકોના ઉપવિભાગો વિષેની હકીકત.

(- પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહ ભાગ-૨ અવલોકન વિભાગ, પૃ. ૨-૩)''

ખાસ ધ્યાન આપો. ટિપ્પણીમાં શ્રી જિનવિજય લખે છે કે 'એપિગ્રાફીઆ ઈન્ડિકામાં એ બધા લેખો, શિલાપટ્ટોની પંક્તિઓના અનુસારે છાપેલા છે.' જોયું ને, સરકારી કામ કેવું ચીવટથી થયું છે. શિલાલેખ જેટલી લાઈનમાં અસલમાં લખાયેલો હતો તેટલી લાઈનમાં, તેટલા અક્ષરમાં જ તેમણે છાપ્યો હતો. હવે આટલી ચોકસાઈ પૂર્વકના કામને ગાંડો માણસ હોય એ જ પ્રમાણભૂત રૂપે ન સ્વીકારે. આ યાતુર્માસ પ્રતિષ્ઠાના શિલાલેખને ગુજરાતીમાં શ્રી જિનવિજયે પોતાના અવલોકન વિભાગમાં જે શબ્દોમાં લખ્યો છે તે પણ ધ્યાનથી વાંચી જાઓ :

૧. નં. ૯૬-૯૭ની મિતિ નક્કી નથી. નં. ૯૮ તે ખરી રીતે નં. ૧૨ પછી મુકવો જોઈએ.

* એપિગ્રાફીઆ ઈન્ડિકામાં એ બધા લેખો, શિલાપટ્ટોની પંક્તિઓના અનુસારે છાપેલા છે પરંતુ મેં આ સંગ્રહમાં, પદબંધ લેખોને તો પદાનુસાર અને ગદ્યલેખોને કેવલ સંલગ્ન જ આપી દીધા છે તેથી ડો. બુલ્ડરની સૂચવેલી પંક્તિઓ પ્રમાણે ત્યાં ન જોતાં પદાંક પ્રમાણે જોયું

- સંગ્રહક.

“ આ લેખ, આદીશ્વર ભગવાનના મંદિરની ભમતીના ઉશ્ચાન ખૂણામાં આવેલા ગંધારીયા ચૌમુખ-મંદિરમાં, ૯ પંક્તિમાં મોઢેલો છે. સં. ૧૬૨૦ ના કાર્તિક સુદી-૨ ને શનિવારના દિવસે એ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા થઈ. ગંધાર નિવાસી શ્રીમાલજ્ઞાતીય સા. પાસવીર (સ્ત્રી પૂતલ)ના પુત્ર વર્ધમાન (સ્ત્રીઓ બે, વમલાદે અને અમરાદે)ના પુત્ર સા. રામજીએ, સા. લહુજી, સા. હંસરાજ અને સા. મનજી આદિ પોતાના ભાઈઓ વિગેરે કુટુંબ સાથે, શત્રુંજય પર્વત ઉપર ચતુર્દશવાણું શાંતિનાથ તીર્થકરનું મ્હોટું મંદિર, તપગચ્છાચાર્ય શ્રી વિજયદાનસૂરિ અને શ્રી હીરવિજયસૂરિના શુભ-ઉપદેશથી, બનાવ્યું.

(— પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહ ભાગ-૨, અવલોકન વિભાગ, પૃ. ૨૦)

નંબર ૪ થી ૧૦ સુધીના લેખો એક જ સાલના છે. નં. ૩નો લેખ અમદાબાદ નિવાસીનો અને બાકીના ગંધારનિવાસીના છે. એ વર્ષે તપાગચ્છના પ્રતાપી આચાર્ય શ્રીવિજયદાનસૂરિ પોતાના પ્રભાવક શિષ્ય શ્રીહીરવિજયસૂરિ સાથે શત્રુંજય ઉપર યાત્રાર્થે આવ્યા હતા. ધણું કરીને વિજયદાનસૂરિની શત્રુંજયની આ છેલ્લી યાત્રા હતી. કારણ કે તેઓ શત્રુંજયથી વિહાર કરી ઉત્તર ગુજરાતમાં ગયા હતા અને સંવત્ ૧૬૨૨માં પાટણની પાસે આવેલા વટપલ્લી (વડાલી) ગામમાં સ્વર્ગસ્થ થયા હતા. નં. ૫મા વાળા ગંધારનિવાસી સા. રામજીના એ મંદિરનો ઉલ્લેખ વિજયદાનસૂરિના પ્રયંડ શિષ્ય શ્રીધમસાગરજીએ પોતાની ગુર્વાવલી (અગર તપગચ્છપટ્ટાવલી)માં પણ કરેલો છે.

તથા યદુપદેશપરાયણૌર્ગાધ્યાયીય સા૦ રામજી, અહમ્મદાબાદસત્ક સં૦ કુંઅરજી પ્રભૃતિભિઃ શ્રીશત્રુજ્જયે ચતુર્મુખાષ્ટાપદાદિપ્રાસાદા દેવકુલિકાશ્ચ કારિતાઃ ।”

એજ પંક્તિઓનો અનુવાદ, સંઘવી ઋષભદાસ કવિએ ‘હીરસૂરિરાસ’માં પણ કરેલો છે.

“રામજી ગંધારી હૂઓ જેહ, શેત્રુંજે ચોમુખ કરતો તેહ;
સંઘવી કુંઅરજી જસવાદ, શેત્રુંજે કીધો પ્રાસાદ ૫૧.

ડાભીગમા ત્રિહિબારો જેહ, પ્રથમ પેસતાં દેહડું તેહ;
વિજયદાનનો શ્રાવક શિરે, તે દેહડું કુંવરજી કરે.” ૫૨

આ ઉલ્લેખોથી જણાય છે કે ગંધારવાળા સા. રામજી અને અમદાબાદના સં. કુંઅરજી તે સમયે બહુ જ શ્રીમાન્ અને પ્રસિદ્ધ પુરુષો હોવા જોઈએ. છેલ્લા સંઘવી સંબંધી કોઈ લેખ પ્રાપ્ત થયો નથી.

(પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહ ભાગ-૨, અવલોકન વિભાગ, પૃ. ૨૨-૨૩)”

પૂ. તપાગચ્છાધિપતિ આચાર્ય શ્રી દાનસૂરિ મહારાજ અને તેઓશ્રીના પટ્ટધર તપાગચ્છાધિપતિ અકબર બાદશાહના પ્રતિબોધક પૂ. આચાર્ય શ્રીવિજયહીર સૂરીશ્વરજી મહારાજ જેવાના આશીર્વાદથી તેઓશ્રીના પરમભક્ત શ્રાવક શ્રી રામજી ગંધારવાળા ચોમાસામાં ગિરિરાજ પર જિનાલયની પ્રતિષ્ઠા કરાવે અને આજે એ જ

તપાગચ્છાધિપતિશ્રીના વારસદારો ચોમાસામાં ગિરિરાજની યાત્રા માટે પણ મોટો કોલાહલ મચાવે એ કેવું કહેવાય ? અન્ય ગચ્છવાળા વિરોધ કરે તો તો સમજ્યા પણ તપાગચ્છવાળા જ તપાગચ્છાધિપતિની સત્તરમી શતાબ્દિની પરંપરાને પીટવા બેસી જાય એ આઘાતજનક નથી લાગતું ?

આ જ વિષયને હવે આપણે જૈન પરંપરાનો ઇતિહાસ ભાગ-૪માં જોઈએ. આ પુસ્તકના લેખક છે : ત્રિપુટી મહારાજ. એટલે કે મુનિરાજશ્રી દર્શનવિજયજી, મુનિરાજશ્રી જ્ઞાનવિજયજી, મુનિરાજશ્રી ન્યાયવિજયજી, શ્રી ચારિત્ર સ્મારક ગ્રંથમાળા તરફથી વિ.સં. ૨૦૨૯ની સાલમાં આ પુસ્તક પ્રકાશિત થયું છે. તેમાં જગદ્ગુરુ શ્રી હીરવિજયસૂરિ મહારાજની વાત લખતા આ જ ગિરિરાજની પ્રતિષ્ઠા બાબતને પણ યાદ કરે છે. એ વિગત ત્રિપુટી મહારાજના જ શબ્દોમાં વાંચવી સૌને ગમશે. અસરકારક રહેશે :

“ પ્રતિષ્ઠાઓ -

આ અરસામાં મુસલમાનોએ ધર્મધિતાથી ઘણાં હિંદુ તીર્થો, જૈન તીર્થો, હિંદુ દેવળો, જિનાલયો તથા શૈવ-વૈષ્ણવ પ્રતિમાઓ અને જૈન પ્રતિમાઓને ખંડિત કર્યાં હતાં.

આ વિજયદાનસૂરિના ઉપદેશથી ઉપર્યુક્ત જ્ઞાતિને પહોંચી વળવા ઠેર ઠેર જૈન તીર્થો, જિનાલયોના જીર્ણોદ્ધારો થયા. નવાં જિનાલયો બન્યાં તેમ જ ઘણી જિનપ્રતિમાઓની અંજનશલાકા (પ્રાણપ્રતિષ્ઠા), ગાદી પ્રતિષ્ઠા વગેરે થયાં હતાં.

તેમણે હાડોતી દેશ, ઢુંઢાર પ્રદેશ, કચ્છ દેશ, માળવા દેશ, સૌરાષ્ટ્ર તથા લાટ (ગુજરાત) પ્રદેશના નગરોમાં ઘણી જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી. એ રીતે શત્રુંજય મહાતીર્થ, ખંભાત, અમદાવાદ, પાટણ, મહેસાણા, ગંધાર બંદર વગેરે સ્થળે મોટા ઉત્સવો સાથે ઘણી જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી.

શ્રી શત્રુંજય મહાતીર્થમાં મુક્તાવાટ, યાત્રાસંધો, ચાતુર્માસ તથા જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠાઓ સં. ૧૫૮૭ના વૈ. વ. ૬ને રવિવારે ધન લગ્નમાં, શુદ્ધ નવાંશમાં સવારે બ્રાહ્મ મુહૂર્તમાં ચિત્તોડના દોશી કર્માશાહ ઓશવાલે કરાવી શત્રુંજય મહાતીર્થનો સોળમો મોટો ઉદ્ધાર કરાવ્યો. તપાગચ્છની વડી પોષાળના આ વિજયધર્મસૂરિના શિષ્ય આ વિદ્યામંડનસૂરિના હાથે ભ. આદીશ્વરની પ્રતિષ્ઠા કરાવી ત્યારે આ આનંદવિમલસૂરિ વિદ્યમાન હતા અને આ વિજયદાનસૂરિ પણ તે તીર્થમાં હાજર હતા.

એ પછી આ વિજયદાનસૂરિ અને આ વિજયહીરસૂરિએ સં. ૧૬૧૫ થી ૧૬૨૦ના ગાળામાં શત્રુંજય તીર્થમાં ઘણાં જિનાલયો તથા ઘણી જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી, જેની ટૂંકી નોંધ આ પ્રમાણે છે -

અમદાવાદના શાહ દેશ્વર શ્રીમાલીના વંશમાં સંઘપતિ સુહિજપાલ (ભાર્યા મંગુ)ને સં. કુંઅરજી નામે પુત્ર હતો, જેને પદ્મા નામે પત્ની અને વિમલદાસ નામે પુત્ર હતો,

એ સૌં ધર્મપ્રેમી હતાં.

(— પ્રક્ર ૪૫, પૃ ૩૪૪, ૩૪૫)

સંં કુંઅરજીએ સંં ૧૬૧૫ના શ્રા ૦ સુ ૨ ને રોજ શત્રુંજયતીર્થમાં મોટી ટૂંકમાં મુખ્ય તીર્થપ્રાસાદની જમણી બાજુએ મોટો જિનપ્રાસાદ બનાવ્યો અને સંં ૧૬૧૯-૨૦માં ભટ્ટા ૦ વિજયદાનસૂરિ તથા આ ૦ વિજયહીરસૂરિ વગેરેની અધ્યક્ષતામાં છ'રી પાળતો મોટો શત્રુંજયનો યાત્રાસંઘ લઈ જઈ એ નવા જિનપ્રાસાદની તેમના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી.

આ પ્રતિષ્ઠા—ઉત્સવમાં સંં કુંઅરજી, તેની પતિવ્રતા સતી સૌભાગ્યવતી ભાર્યા પદ્મા, પુત્ર વિમલદાસ, સંઘવણ પદ્માના ભાઈઓ — (૧) મેધો, (૨) શુભરાજ, (૩) લખરાજ વગેરે, સંં કુંઅરજીના મોસાળના સંં સેનો, તેની ભાર્યા પીમી (અમરી), સંં કુંઅરજીની માસી વશી વગેરે સૌં પરિવાર હાજર હતો. આ સૌં તપાગચ્છના ઉપાસકો હતા.

(— શત્રુંજય તીર્થનું હસ્તલિખિત વર્ણન, પ્રક્ર ૪૫, પૃ ૩૪૪)

મુક્તાઘાટ —

અમદાવાદનો (૧૧મો) બાદશાહ મહમ્મદખાન, (૧૨મો) અહમ્મદ અને (૧૩મો) મુજફ્ફર ત્રીજો (સંં ૧૫૯૪થી ૧૬૨૮) — એ ત્રણેના મંત્રી ગલરાજે ભટ્ટા ૦ વિજયદાનસૂરિના ઉપદેશથી સંં ૧૬૧૯-૨૦માં શત્રુંજયતીર્થનો મુક્તાઘાટ કરાવ્યો હતો. એટલે અમુક કાળ સુધી રાજ્ય તરફના લાગા, મુંડકાવેરો, જકાત, લગાન વગેરે માફ કરાવ્યા હતા. (પ્રક્ર ૪૪, પૃ. ૨૧૬)

તેણે ભારતનાં દરેક સ્થાનોમાં આમંત્રણ પત્રિકાઓ મોકલી, બધા ય જૈન સંઘોને એકત્ર કરી, સંઘપતિ બની શત્રુંજય મહાતીર્થનો 'છ'રી પાળતો સંઘ' કાઢ્યો. આ સંઘ ભટ્ટા ૦ વિજયદાનસૂરિ, આ ૦ વિજયહીરસૂરિ, બાલમુનિ જયસિંહ વિમલજી વગેરે ચતુર્વિધ સંઘ સાથે હતો. તેણે શત્રુંજયતીર્થને મોતીઓના ફળથી અને અક્ષતોથી વધાવ્યો હતો અને સાથેના સૌં નાના સંઘો તથા યાત્રાળુઓને યાત્રા કરાવી હતી.

(— તપાગચ્છ પટ્ટાવલી ગાથા ૧૯ની સંસ્કૃત ટીકા, હીર—સૌભાગ્ય મહાકાવ્ય સર્ગ ૪, શ્લો ૧૪૭ની સ્વોપણ ટીકા)

અમદાવાદના સંં કુંઅરજી શ્રીમાલી, ગંધારના શા ૦ રામજી, ગંધારીઓ વગેરે ઘણા સંઘવીઓ પોતપોતાના નાના સંઘો લઈ અમદાવાદ, ધોલેરા કે પાલિતાણા આવી આ સંઘ સાથે મળી ગયા હતા. સંભવ છે કે આ યાત્રિકસંઘ પાલિતાણામાં એક વર્ષથી વધુ કાળ સુધી રહ્યો હોય. તે દરમિયાન અહીં ઘણી નવી દેરીઓ બની અને ઘણી જિન પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા થઈ.

પ્રતિષ્ઠાઓ —

સંં ૧૬૧૯-૨૦ની સાલમાં તપાગચ્છના ભટ્ટા ૦ વિજયદાનસૂરિ અને આ ૦ વિજયહીરસૂરિના હાથે શત્રુંજયતીર્થમાં ઘણી નવી દેરીઓ બની, જૂની દેરીઓનો જીર્ણોદ્ધાર થયો અને જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠાઓ થઈ તે આ પ્રમાણે છે. —

- (૧) સં. ૧૬૨૦ના વૈ. સુ. ૨ ના દિવસે ગંધારના શેઠ આલુ પોરવાડના વંશના ગંધારના વ્યવ. પરવતના પુત્ર વ્ય. કોકા શાહના પુત્ર વ્ય. પોઈઆ (વોઈઆ)ની દેરીની પ્રતિષ્ઠા.
(- પ્રક. ૪૫, પૃ. ૩૫૬)
- (૨) સં. ૧૬૨૦ના વૈ. સુ. ૫ ને ગુરુવારે અમદાવાદના દીશાવાલ જ્ઞાતિના મહં વણાઈગના પુત્ર મહં ગલા (ગલરાજ) મહેતા, તેની પત્ની મંગુ અને પુત્ર વીરદાસ વગેરે કુટુંબ પરિવારની ભ. આદીશ્વરની દેરીની પ્રતિષ્ઠા.
(પ્રક. ૪૪, પૃ. ૨૧૬)
- (૩) સં. ૧૬૨૦ના વૈ. સુ. ૫ ને ગુરુવારે ગંધારના વ્ય. સમરિયા (સમરા શાહ) પોરવાડની ભ. શાંતિનાથની દેરીની પ્રતિષ્ઠા.
- (૪) સં. ૧૬૨૦ના વૈ. સુ. ૫ ને ગુરુવારે ગંધારના પરીખ દેવા શ્રીમાલીના પુત્ર મુથા શ્રીમાલી તથા ગંધારના ગુર્જર શ્રીમાલી દોશી શ્રીકરણની ભાર્યા અમરી અને પુત્ર દોશી હંસરાજની ભ. આદીશ્વરની દેરીની પ્રતિષ્ઠા.
- (૫) અમદાવાદના સં. કુંઅરજી શ્રીમાલીએ સં. ૧૬૧૫માં બનાવેલા જિનપ્રાસાદની સં. ૧૬૨૦માં પ્રતિષ્ઠા.
(- પ્રક. ૪૫, પૃ. ૩૪૪ - ૩૪૫)
- (૬) સં. ૧૬૨૦ના વૈ. સુ. ૫ને ગુરુવારે ગંધારના સંઘવી શા. જવડશાહ પોરવાડના પુત્ર સીપા (શ્રીપાલ) તેની ભાર્યા ગીસુના પુત્રો (૧) જવંત, (૨) કાઉજ અને (૩) સં. આહૂ વગેરે પરિવારની ભ. પાર્શ્વનાથની દેરીની પ્રતિષ્ઠા.
- (૭) સં. ૧૬૨૦ના અષાઢ સુદી ૨ ને રવિવારે ગંધારના દોશી ગોઈયાના પુત્ર દો. તેજપાલની ભાર્યા ભોટકીના પુત્રો દો. પંચાણ, દો. ભીમજી, દો. નાનજી અને દો. દેવરાજની ભ. મહાવીરસ્વામીની દેરીની પ્રતિષ્ઠા.
- (૮) સં. ૧૬૨૦ના આસો વદિ ૮ ને શનિવારે અમદાવાદના દોશી રાજપાલ શ્રીમાલીની શત્રુંજયતીર્થમાં મોટી ટૂંકની ભમતીમાં છેલ્લી ભ. મુનિસુવ્રતસ્વામીની દેરીની પ્રતિષ્ઠા.
(- શત્રુંજયતીર્થનું હસ્તલિખિત મોટું વર્ણન)
- (૯) સં. ૧૬૨૦ના કા. સુ. ૨ ના દિવસે ગંધારના શા. પાસવીર શ્રીમાલીના પુત્ર વર્ધમાન શ્રીમાલીના પુત્રો (૧) રામજી ગંધારીઓ, (૨) હંસરાજ અને (૩) મનજી વગેરેના શત્રુંજય તીર્થમાં ભંડારની ઓરડી પાસે બનાવેલ ભ. શાંતિનાથ ચતુર્મુખ જિનાલયની પ્રતિષ્ઠા.
(- એપિગ્રાફિકા ઇન્ડિકા ભા. ૨ જો, પૃ. ૪૭ થી ૫૦; શ્રી જિનવિજયજી સંપાદિત "પ્રાચીન જૈન લેખસંગ્રહ" ભા. ૨, લેખ નં. ૪ થી ૧૦;
નગરશેઠ નગીનદાસ હેમાભાઈ અને શેઠ મયાભાઈ પ્રેમાભાઈની વિનંતીથી કોઈ મુનિશ્રીએ તૈયાર કરેલ શત્રુંજયતીર્થનું હસ્તલિખિત મોટું વર્ણન ફોર્મ; અરવિંદ બી.એ.નો "પ્રાગવાટ ઇતિહાસ" ખંડ ૩, પૃ. ૨૯૪)

વિશેષ નોંધ -

ઉપરના શિલાલેખોને ગંભીરતાથી વિચારીએ તો નીચેની બાબતો વિશેષ જાણવા મળે છે. -

- (૧) ભટ્ટા૦ વિજયદાનસૂરિ અને આ૦ વિજયહીરસૂરિ વગેરે સં ૧૬૨૦ના શેષ કાળમાં તેમ જ ચોમાસામાં પાલિતાણામાં વિરાજમાન હતા.
- (૨) ત્યારે હિંદમાં મોગલ રાજ્ય હતું. તેના કરમાનોમાં મુખ્યતાએ ચૈત્રાદિ વિક્રમ સંવતની નોંધ મળે છે. તો સંભવ છે કે, ઉક્ત શિલાલેખોમાં એ જ રીતે ચૈત્રાદિ (હિંદી) વિક્રમસંવત લખાયો હોય અર્થાત્ આ શિલાલેખોમાં જે સંવત છે તે ચૈત્રાદિ વિક્રમસંવત છે.
- (૩) શત્રુંજયતીર્થમાં સં ૧૬૨૦ના વૈશાખ, આષાઢ, શ્રાવણ, આસો અને કાર્તિક મહિનાઓમાં દેરીઓ તથા જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા થઈ છે.
- (૪) સંભવ છે કે, “કાર્તિક મહિનામાં પણ શત્રુંજયતીર્થની ઉપર જવાની પ્રવૃત્તિ હોય.”
- (૫) કદાચ આપત્તિકાળના કારણે આ બધું અપવાદરૂપે પણ હોય.

(- જૈન પરંપરાનો ઇતિહાસ ભાગ-૪, પૃ. ૬ થી ૧૦)

ત્રિપુટી મહારાજના શબ્દો ઘણા અસરકારક રહેશે. તેઓ લખે છે કે ‘સં. ૧૬૧૯-૨૦ની સાલમાં તપાગચ્છના ભટ્ટા૦ વિજયદાનસૂરિ મ. અને આ૦ વિજયહીરસૂરિ મ. ના હાથે શ્રી શત્રુંજયતીર્થમાં ઘણી નવી દેરીઓ બની, જુની દેરીઓનો જીણોદ્ધાર થયો અને જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠાઓ થઈ તે આ પ્રમાણે છે.’ આમ લખીને તેમણે નવ પ્રતિષ્ઠાઓ નોંધી છે. તેમાં નવમા નંબરે ચૌમુખ જિનાલયની પ્રતિષ્ઠા છે, જે ચોમાસામાં થઈ હતી. કારતક સુદ ૨ના દિવસે, તો સામે આઠમા નંબરે જે પ્રતિષ્ઠા લખી છે તે શ્રી શત્રુંજયતીર્થમાં મોટી ટૂંકની ભમતીમાં છેલ્લી ભગવાન મુનિસુવ્રતસ્વામીની દેરીની પ્રતિષ્ઠા છે. તે પણ વિ.સં. ૧૬૨૦ના આસો વદ ૯ ને શનિવારે થઈ છે. આમ, આ બે પ્રતિષ્ઠાઓ ચોમાસામાં થઈ છે. એટલું જ નહિ, ત્રિપુટી મહારાજના મત પ્રમાણે તો તપાગચ્છાધિપતિ શ્રી દાનસૂરિ મહારાજ અને હીરસૂરિ મહારાજના વરદ્હસ્તે થઈ છે. આના આધારે તો ચતુર્વિધ શ્રીસંઘને ચોમાસામાં ગિરિરાજ પર જવામાં કોઈ પ્રતિબંધ હતો નહિ એ સિદ્ધ થાય છે. એટલે આજે જે ગાઈ-વગાડીને જુગજૂની પરંપરા અને પરાપૂર્વથી ચાલી આવેલી પરંપરાનો નારો લગાવવામાં આવે છે તેમાં કોઈ સત્યાંશ રહેતો નથી.

ત્રિપુટી મહારાજ પણ ચોમાસામાં ગિરિરાજની યાત્રા ન કરાય - એ મતના હોવા જોઈએ કારણ કે બધી વિગત લખ્યા પછી ‘વિશેષ નોંધ’ એ શીર્ષક હેઠળ તેમણે જે પાંચ તારણ કાઢ્યા છે તે બહુ ખટકા સાથે લખ્યા છે. તેમણે પોતાની માન્યતાને બાજુએ રાખીને ઇતિહાસ સાથે કોઈ પણ ચેડા કર્યા વિના જે સત્ય છે તેને બેઘડક લખ્યું તે

તેમની હિંમતને ધન્યવાદ આપવા પડે તેમ છે. શિલાલેખો પણ નષ્ટ કરનારા હોય છે તેમ પોતાની મમત કરતા પણ ઈતિહાસના સત્યને જાહેર કરવાની વકાદારી રાખનારા પણ હોય છે.

(૧) - (૨) - (૩) તારણ તો સ્પષ્ટ છે પણ ચોથું તારણ અતિ મહત્વનું છે. તેઓ લખે છે કે (૪) સંભવ છે કે “કાર્તિક મહિનામાં પણ શત્રુંજયતીર્થની ઉપર જવાની પ્રવૃત્તિ હોય.” ચૌમુખ જિનાલયની પ્રતિષ્ઠા તપાગચ્છાધિપતિના હસ્તે થઈ છે એ વિશ્વાસે તેમને આ તારણ સુધી પહોંચાડ્યા પણ ‘(૫) કદાચ આપત્તિકાળના કારણે આ બધું અપવાદરૂપે પણ હોય.’ એમ લખીને તેઓ પોતાની માન્યતાને ઢીલો ઢીલો ટેકો આપી રહ્યા છે. ખરેખર જોઈએ તો તે કાળમાં વિ.સં. ૧૫૮૭માં જ કર્માશાનો ઉદ્ધાર થયો હતો તેમાં પૂ. દાન સૂ.મ. પણ ઉપસ્થિત હતા. વિ.સં. ૧૬૨૦ માં એવી કોઈ નવી આપત્તિ આવી ચઢી ન હતી કે જેના કારણે કોઈ અપવાદનું સેવન ગિરિરાજ ઉપર પ્રતિષ્ઠા માટે કરવું પડે. કા.સુ. ૨ પછી ચોમાસું ઉતરવાને બાર દિવસની જ વાર હતી. જો ચોમાસામાં ઉપર ન જ જવાય તેવી કોઈ પરંપરાનું અસ્તિત્વ હોત તો બાર દિવસ માટે તેને તોડી નાંખવાનું કાર્ય તપાગચ્છાધિપતિશ્રી ન જ કરે. આજે પટ્ટક જેવામાં પણ ‘અપવાદ પદે’ એવો શબ્દ લખીને ભવિષ્ય માટે સ્પષ્ટતા ઊભી કરાય છે. જો આ પણ અપવાદરૂપે હોત તો આપવાદિક પ્રતિષ્ઠાનો ઉલ્લેખ થઈ શકત. જેથી ભવિષ્યની પેઢીમાં પરંપરાનો ખ્યાલ રહે. પણ એવું શિલાલેખમાં ક્યાંય નથી. ભલા ભાઈ, તેવી પરંપરાનું કોઈ અસ્તિત્વ હોય તો આ બધું થાય ને? શત્રુંજયતીર્થ પર શ્રાવણ-આસો અને કાર્તિક જેવા ચોમાસામાંથી કદી બહાર કાઢી ન મુકાય તેવા મહિનાઓમાં દેરીઓ વગેરેની પ્રતિષ્ઠા થયાનું ત્રિપુટી મહારાજ સ્પષ્ટ લખે છે.

ત્રિપુટી મહારાજ આ વિષયમાં જેટલા નિખાલસ રહી શક્યા છે તેટલી નિખાલસવૃત્તિ જૈન પરંપરાનો ઈતિહાસ ભાગ-૪ના સંપાદકશ્રી રાખી શક્યા નથી. એટલે તેમણે ‘સંપાદકની ખાસ નોંધ’ એવા શીર્ષક હેઠળ જે લખ્યું છે તે પણ એકવાર જોઈ જવું, સમજી લેવું જરૂરી જણાય છે. વાંચો ત્યારે એ નોંધ :

સંપાદકની ખાસ નોંધ

“પૂ. શ્રી ત્રિપુટી મહારાજે ઉપરની નોંધમાં ૩૭ કલમમાં શ્રાવણ આસો કાર્તિક મહિનાના શિલાલેખો હોવાની વાત જણાવી છે.

તે પરથી જુગજૂની ચાલી આવતી ચોમાસામાં ગિરિરાજની યાત્રા કે ગિરિરાજ પર ચઢવાના નિષેધ સાથે વ્યાઘાત ઊભો થવાની શંકાથી ૪ થી અને ૫ મી કલમ લખી છે.

પણ હાલમાં તાજેતરમાં પૂ. આગમોદ્ધારક આ શ્રી આનંદસાગરસૂરિના શિષ્યત્વ પૂ. આ શ્રી કંચનસાગરસૂરિ મંશ્રીએ વર્ધોની ખંતભરી મહેતન ઉઠાવી તનતોડ શ્રમ કરી

શ્રી સિદ્ધાયલમહાતીર્થ પર કલાકો ગાળી ખૂણે-ખાંચરે ફરી ફરીને એક એક જિન પ્રતિમાઓ, શ્રી સિદ્ધચક્રજી, દેરીઓ અને ભીંત કે થાંભલાના નાનામોટા બધા લેખો ઉતારી વ્યવસ્થિત કરી શ્રી શત્રુંજય તીર્થ દર્શન — (પ્રકા. શ્રી આગમોદ્ધારક ગ્રંથમાળા, કપડવંજ)માં પરિશિષ્ટ ૧માં પા. ૧થી ૧૧૦માં ૫૦૦ શિલાલેખો સંસ્કૃત મોટા શિલાલેખોના મુજબ ભાષાંતર સાથે આપ્યા છે.

તે બધાનો અભ્યાસ કરતાં એક પણ પાષાણની જિન-પ્રતિમાજી પર અષાડ સુદ ૧૪ થી કા. સુ. ૧૪ દરમિયાન પ્રતિષ્ઠાનો લેખ નથી.

ફક્ત વિરલ અપવાદ તરીકે બે-ચાર ધાતુમૂર્તિ અને શ્રી સિદ્ધચક્રજી ગઢા પર શ્રાવણ, આસો અને કારતક સુદના લેખો છે.

તે માટે જ્ઞાની મહાપુરુષોનાં ચરણોમાં બેસી વિચારતાં સમજાય છે કે ચોમાસા દરમિયાન પોતાના ગામમાં અંજનન શલાકા કરાવી અહીં પધરાવ્યા હોય.

વળી તે લેખોમાં સિદ્ધગિરિનો ઉલ્લેખ પણ નથી, તે પરથી તે પ્રતિષ્ઠા ચોમાસામાં ગિરિરાજ પર જઈને કરી હોય તેવું માની શકાય તેમ નથી.

વળી શ્રાવણ, આસોના બે ત્રણ લેખો દેરી પર મળે છે. તેનો સંબંધ ગિરિરાજની ચોમાસાની યાત્રા સાથે સંભવિત નથી.

એ તો જીર્ણોદ્ધારનું કામ ચાલતું હોય ને કો'ક પુણ્યવાનને પોતાના તરફથી લાભ લેવા ભાવના જાગી હોય તે નામ લખાવે.

તેથી ચોમાસામાં ગિરિરાજની યાત્રાનું સમર્થન થતું નથી.

એટલે પૂ. ત્રિપુટી મહારાજ સામે બધા શિલાલેખો ન હોઈ તેમણે આપવાદિક કે મુગલકાળની વિષમતાની કલ્પના આગળ કરી કદાચ કાર્તિકમાં શત્રુંજયની યાત્રા અગર આપવાદિક રીતે ચોમાસામાં પ્રતિષ્ઠાની વાત રજૂ કરી છે.

પણ હકીકતે ઉપર લખ્યા મુજબ આષાડ સુદ ૧૪ થી કારતક સુદ ૧૪ સુધીમાં એકપણ પાષાણની જિનપ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠાનો ઉલ્લેખ શિલાલેખોમાં નથી જ.

એટલે ચોમાસામાં ગિરિરાજની યાત્રા ન થાય એ ચાલી આવતી જુગજૂની પરંપરા પર હાલમાં કેટલાક ત્યાગી વર્ગ તરફથી પણ ચોમાસામાં ગિરિરાજ પર પ્રતિષ્ઠાના શિલાલેખોના નામે ભ્રમ ફેલાવાય છે તે વાજબી નથી.

તા. ૬ શિલાલેખોમાં અષાડ વદના કેટલાક શિલાલેખો પાષાણના પ્રતિમાજી પર મળે છે. પણ તે પ્રતિષ્ઠા કરાવનાર આચાર્ય-ગૃહસ્થો મારવાડ તરફના છે એટલે મારવાડી રીત પ્રમાણે અષાડ વદ-જેઠ વદ જાણવી.

તેથી અષાડ વદના શિલાલેખોથી અષાડ સુદ ૧૫ પછી ગિરિરાજ પર પ્રતિષ્ઠા થયાના ભ્રમમાં કોઈ ન પડે. ”

જૈન પરંપરાનો ઇતિહાસ ભાગ-૪ના સંપાદકશ્રી અભયસાગરજી મ. પોતાની માન્યતામાં તણાઈ જવાના કારણે પરસ્પર વિરોધી વાતો તેમણે લખી નાખી છે.

નમૂનો આપું ?

ત્રિપુટી મહારાજે લખ્યું કે 'શત્રુંજયતીર્થમાં સં. ૧૬૨૦ના વૈશાખ, આષાઢ, શ્રાવણ, આસો અને કાર્તિક મહિનાઓમાં દેરીઓ તથા જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા થઈ છે.' આમાં દેરીનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ છે.

સંપાદકશ્રી લખે છે કે "ફક્ત વિરલ અપવાદ તરીકે બે-ચાર ધાતુમૂર્તિ અને શ્રીસિદ્ધચક્ર ગટ્ટા પર શ્રાવણ, આસો અને કારતક સુદના લેખો છે." પછી પાછળથી ઉમેરે છે કે 'વળી શ્રાવણ આસોના બે-ત્રણ લેખો દેરી પર મળે છે. તેનો સંબંધ ગિરિરાજની ચોમાસાની યાત્રા સાથે સંભવિત નથી. (અહીં કાર્તિક મહિનો ખાસ ઉઠાવ્યો છે.)

જ્યારે ત્રિપુટી મહારાજ લખે છે કે 'સંભવ છે કે કાર્તિક મહિનામાં પણ શત્રુંજય તીર્થની ઉપર જવાની પ્રવૃત્તિ હોય' લેખક-સંપાદકમાં કેવો પરસ્પર વિરોધ !

સંપાદકશ્રી લખે છે કે એટલે પૂ. ત્રિપુટી મહારાજ સામે બધા શિલાલેખો ન હોઈ...'

જ્યારે ત્રિપુટી મહારાજે 'એપિગ્રાફીકા ઈન્ડિકા ભાગ-૨, પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહ ભાગ-૨, શત્રુંજયતીર્થનું હસ્તલિખિત મોટું વર્ણન, પ્રાગવાટ ઈતિહાસ વગેરે જોઈને લખાણ કર્યું છે. એમાં શિલાલેખો વાંચ્યા માટે જ તો તેમને વિશેષ નોંધ લખવી પડી છે. હશે, જેવી સંપાદકશ્રીની મરજી !'

સંપાદકશ્રીએ જે આચાર્યશ્રી કંચનસાગરજી મ.ના શત્રુંજય તીર્થદર્શન પુસ્તકનો ઉલ્લેખ કર્યો છે તેમાંના કેટલાક શિલાલેખોના પણ દર્શન કરી લઈએ.

શ્રીશત્રુંજયગિરિરાજદર્શનમ્

ચતુર્થો ભાગ:

શ્રીશત્રુંજયગિરિગતા: જિનમંદિરગતા શિલાપટ્ટ-પ્રતિમાસ્થિતા લેખા: 1[^]

A. સં. ૧૧૧૬ વિક્રમીયે પરમતારકધ્યાનસ્થસ્વાર્ગત-આગમોદ્ધારક-આચાર્યશ્રી-આનંદસાગરસૂરીશ્વરણાં પ્રેરણયા હસ્તપોથિગતપ્રશસ્તય: પ્રતિમાદિસ્થલેખાશ્ચ ગૃહિતુમુદ્યમો મયા કૃત:; તદન્તામતા: શ્રીશત્રુંજયગિરિવિગતા લેખા અત્ર દીયંતે ।

(- શત્રુંજયતીર્થદર્શન, ચોથો વિભાગ, પૃ. ૧)

શ્રી કંચનસાગરસૂરિ મહારાજે જે વાત અહીં સંસ્કૃતમાં લખી છે તે જ વાત ગુજરાતીમાં 'ઉત્થાન' નામના વિભાગમાં વિસ્તારથી જણાવી છે. ત્યાં છેલ્લે તેઓ લખે છે કે 'સં. ૧૮૯૬માં શિલાલેખો લીધેલા હોવાથી અત્યારે તેનાં સ્થળો વગરે

બદલાયાં હોય અને કોઈક લેખો નષ્ટ પણ થયા હોય તેવો સંભવ છે.' એટલે હવે 'શત્રુંજય તીર્થદર્શન' પુસ્તકના શિલાલેખો અત્યારે જોવા ન મળે તો 'એવા શિલાલેખો હતા જ નહિ' એવું અસત્ય તારણ ન કાઢતા, એ શિલાલેખો 'હતા જ પણ નષ્ટ થયા છે' તેવું માનવું જ બરાબર છે. લેખકશ્રીએ વિ.સં. ૧૯૯૬માં શ્રી સાગરજી મહારાજની પ્રેરણાથી જાતે બધા શિલાલેખો લીધા હતા એવું તેમણે ટિપ્પણીમાં સ્પષ્ટ લખ્યું છે. હવે તેમના પુસ્તકમાં જે શિલાલેખો આપ્યા છે તે જોઈએ.

લે૦ ૩૮ મૂલમંદિરદ્વારે શિલાલેખ: ॥ શ્રીદેવગુરુ પ્રસાદાત્ સંવત્ ૧૬૧૫ વર્ષે શ્રાવણ સુદિ ૨ દીને શ્રીઅમદાવાદવાસ્તવ્યશ્રીશ્રીમાલજ્ઞાતીય સં૦ ગેલા સુત સં૦ નારદ સુત જેઠા ભાત્રુ સં૦ કૃપાલ સુત સં૦ સેજપાલ ભાર્યા બાઈ મંગાઈ સુત સં૦ કુઅરજી ભાર્યા બાઈ પદમાઈ પુત્ર પુત્રી સૌભાગિણિ ભાત્રુ મેઘજી અખેરાજ ધનજી વર્ધમાન બાઈલિબાઈ સુત લગુજ ભાર્યા પહરાઈ તથા સ્વકુટુંબ સસુરા જાત્રા સફલા ગુરુ તપાગચ્છે યુગપ્રધાન શ્રી ૧ જીનશાસન-પ્રદ્યોતકાર શ્રી ૧ આણંદવિમલસૂરિ તત્પટ્ટે યુગપ્રધાનશ્રી ૧ વિજયદાનસૂરિજીવિજયરાજે શ્રી ૧ હીરવિજયસૂરિ ઉપદેશાત્ શ્રીશત્રુંજયમહાતીર્થે સં૦ કુવરજીએ ભાણેજ લખરાજની દેરી સુખડી માટે ...મમ્મિઆ...લિ...શાહ જીવંત...તલપરાડ ભાર્યા ધરયાદેવી... .. ની ॥ શુભં ભવતુ ॥

લે૦ ૪૨ બાજરીયામંદિર: દેરીનં ૬૮ શિલાલેખ: ॥ સંવત્ ૧૬૧૫ વર્ષે શાકે ૧૪૮૧ પ્રવર્તમાને શ્રાવણ સુદિ ૨ દિને શ્રીઅમદાવાદવાસ્તવ્ય-શ્રીશ્રીમાલજ્ઞાતીય સંઘવી મોહા સુત સં૦ ચાંપા સુત સં૦ ગલા ભાર્યા બાઈ હોલિ સં૦ નારડ ભાર્યા બાઈ પુહતી સુત કુવરજી ભાર્યા બાઈ પદમાઈ પુત્રી સૌભાગિણિ ભ્રાત્રુ મેઘા અજેરાજ ભાણેજ લેખરાજ મુસાલ પક્ષે સં૦ સેજા ભાં અમરી મામી બાઈ સમસ્તકુટુંબ સદાચારી શ્રીગુરુતપાગચ્છે યુગપ્રધાન-જીનશાસન-ઉદ્યોતકારક-યુગપ્રધાન-શ્રીદેહેમવિમલસૂરિ તત્પટ્ટે યુગપ્રધાન-શ્રીદેવિજયદાનસૂરિ તત્પટ્ટે યુગપ્રધાન શ્રીદેહિરવિજયસૂરિ ઉપદેશાત્ શ્રીશત્રુંજયશૃંગમંડપબહારે પ્રાસાદ બિંબં...તેજપુરી ચડમુખ પ્રાસાદ...સેઘવી સીજપાલ ભાર્યા બાઈ મંગાઈ સુત કુવરજી પ્રાસાદોદ્ધાર કરાપતં ॥ શુભં ભવતુ ॥ (શત્રુંજય તીર્થદર્શન, ચોથો વિભાગ, પૃ. ૨૩-૨૪)

તપાગચ્છાધિપતિ શ્રીદાનસૂરિ મ., અકબર બાદશાહના પ્રતિબોધક શ્રીહીરસૂરિ મ.ના સમયમાં ચોમાસામાં યાત્રા કેવી સાહજિક હતી તેનો આ નમૂનો છે. લેખ ૩૮માં વિ.સં. ૧૬૧૫, શ્રાવણ સુદ ૨ ના દિવસે ઉપરોક્ત બન્ને આચાર્યભગવંતોના પરમભક્ત અમદાવાદના સંઘવી કુંવરજીએ કુટુંબ સાથે યાત્રા સરૂળ થયાની વાત લખી છે. જો આજના જેવી કડક કે નરમ કોઈ પણ યાત્રાબંધી તપાગચ્છમાં ચાલતી હોય તો પૂ. દાન સૂ.મ. અને પૂ. હીર સૂ.મ.ના પરમભક્ત સંઘવી કુંવરજી યાત્રા કરવા આવે જ નહિ. આ જ બતાવે છે કે યાત્રુર્મસિમાં તે સમયે તપાગચ્છમાં યાત્રાબંધી હતી જ નહિ.

જ્યારે લેખ ૪૨માં આ જ સાલ અને દિવસે વિ.સં. ૧૬૧૫, શ્રા.સુ. ૨ના સં. કુંવરજીએ પ્રાસાદોદ્ધાર કરાવ્યાનો ઉલ્લેખ છે. જૈન પરંપરાનો ઇતિહાસ ભાગ-૪ના પૃ. ૭ પર ત્રિપુટી મહારાજ લખે છે કે 'સં. કુંવરજીએ સં. ૧૬૧૫ના શ્રા.સુ. ૨ ને રોજ શત્રુંજય તીર્થમાં મોટી ટૂંકમાં મુખ્ય તીર્થપ્રાસાદની જમણી બાજુએ મોટો જિનપ્રાસાદ બનાવ્યો.' જો ચોમાસામાં શત્રુંજયગિરિ પર ન જવાતું હોય તો તપાગચ્છના તે સમયના સંભવ ગણાતા સુશ્રાવક એ પ્રજ્ઞાલિકાનો ભંગ કરે? આજે ગમે તેટલો વિરોધનો ઢોલ પીટવામાં આવે પણ ઇતિહાસ શત્રુંજયગિરિની ચાતુર્માસિયાત્રાના વિરોધને સાથ આપતો નથી.

આ જ સંઘવી કુંવરજી અમદાવાદવાળાના ઉપરોક્ત દિવસે જ એટલે કે વિ.સં. ૧૬૧૫, શ્રાવણ સુદ ૨ના દિવસે તપાગચ્છાધિપતિ શ્રી દાન સૂ.મ., શ્રીહીર સૂ.મ.ના જ ભક્ત પરિવારે કુટુંબ સાથે સાત યાત્રા કર્યાનો ઉલ્લેખ પણ એક લેખમાં છે. આ બધા તપાગચ્છની પરંપરાના લોપક કે વિરોધી નથી. છદ્ધ કરીને સાત યાત્રા વર્તમાનમાં ખૂબ જ થાય છે. અહીં સાત યાત્રાનો ઉલ્લેખ છે તે આના જ સંદર્ભમાં હોવો સંભવિત છે. એ લેખ પણ વાંચો.

લૈ૦ ૫૫૩, ન૦ ૫૩ // (1) શ્રીદેવગુર(૨)પ્રસાદેન સંવત ૧૬૧૫ વર્ષે સ(2) રવળશુદિ ૨ દને શ્રી અહમદાવાદ વાસ્તવ્ય શ્રી (3) શ્રીમાલીંગનાતી સં૦ ગેલા સ(સુ)ત સં૦ _____ સ(સુ)ત (4) જેઠા ભાત (પ્રાતૃ ?) સં૦ કૂરપાલ સુત સં૦ સિજપાલ ભા(5) યાં બાઈ મગાઈ સુત સં૦ કવ્વરજી ભાર્યા બાઈ પ(6) દ માઈ પુત્રપુત્રી સોભાગિણિ ભાત-(પ્રાતૃ) મેઘજી અખ(7) રાજ ધનજી વ્રધમાંન બાઈ લબાઈ સ(સુ)ત લખરા(8) જ ભાર્જા ફર્યાઈ તથા સકર્ટવ સપ્ત વારા જ્યાત્રા (9) સફલ ગુર તપાગચ્છે જુગપ્રધાન શ્રી ૬ જિન શા(10) સનપ્રદ્યોતકાર શ્રી ૬ આણંદવિમલસૂરિ તત્ (11) પટે જુગપ્રધાન શ્રી ૬ વિજિ(જય)દાન સુર જુવરાજ (12) શ્રી ૬ હીરવજિસુર ઉપદેસાત શ્રી સેત્રંજુ મા(14) હાતીર્થ સં૦ કુઅરજીઈં ભાણેજ લખરાજનિ (14) દેહેરી સુષકી માટિ ભામેઆલી સાહા જિવંત (15) ભાર્યા બં૦ લબાઈ સ(સુ)ત લખરાજ ભાર્યા પ _____ લી _____ શુભં ભવતું ।
(- શત્રુંજયતીર્થ દર્શન, ચોથો વિભાગ, પૃ. ૧૦૬-૧૦૭)

તે સમયે સાધુઓ પણ યાત્રા કરતા તેની વિગત જણાવતો લેખ પણ જાણવા જેવો છે. બધી સાલ તો નજીક નજીકની જ છે. વિ.સં. ૧૬૨૯, આસો વદ ૯, રવિવારનો લેખ છે તેમાં પં. રાજપાલના શિષ્ય ગણિ જ્ઞાનસાગરની ૧૦૮ યાત્રા અને તેમના ચેલા બદ્રિસાગરજીની ૪ યાત્રાની વિગત છે.

આટલી વિગત આપીએ એટલા માત્રથી તૂટી પડવાની જરૂર નથી કે 'એ ક્યા ચ્છના હતો? તપાગચ્છમાં આવું નહિ ચાલે.' તપાગચ્છના અધિપતિ શ્રી દાન સૂ.મ.

અને શ્રી હીર સૂ.મ.ના હાથે ચોમાસામાં પ્રતિષ્ઠા થઈ એવું ખુદ ત્રિપુટી મહારાજ લખી ગયા છે. હવે જુઓ એ જાણવા જેવો લેખ ૫૫૦.

લૈ૦ ૫૫૦, ન૦ ૫૦ તત્રૈવ ગવક્ષગતો લેખ: ॥ (1) સંવત ૧૬૨૯ વર્ષે આસો વદિ ૧ વાર સ્વૌ (2) પં૦ રાજપાલના શિપ ગણિ જ્ઞાનસાગર(3)ની જાત્રા ૧૦૮ વેલા બ્રદિસાગરની જાત્રા (4) સાહ રાયસંઘ રતનસી રણિ સમુગણજી (5) પટુઆ અમરસી સાહ જયવંત સોની ગણરાજ (5) _____ જાત્રા કીધી તે નામ સફલ ।

(- શત્રુંજયતીર્થદર્શન, ચોથો વિભાગ, પૃ. ૧૦૬)

આ બધી થઈ ઈતિહાસની વાતો. આજના કોલાહલને સમર્થન આપે તેવો આ ઈતિહાસ નથી. સાથે ચાતુર્માસયાત્રાની બંધી માટેનો કોઈ ઈતિહાસ જોવામાં આવતો નથી એટલે સ્પષ્ટ છે કે ચાતુર્માસમાં શત્રુંજયગિરિરાજની યાત્રા ન થાય તેવું શાસ્ત્રમાં કે ઈતિહાસમાં નથી માટે યાત્રાનો વિરોધ અસ્થાને છે.

હવે કેટલીક દલીલો જોઈએ.

દલીલ : 'વર્ષાકાળે ગામતરું કીધું' આ શ્રાવકના અતિચારમાં આવે છે માટે નક્કી થાય છે કે ગિરિરાજની ચોમાસામાં યાત્રા ન થાય. કરે તો એ યાત્રા હિંસકયાત્રા કહેવાય.

જવાબ : આ અતિચારની પંક્તિ ફક્ત ગિરિરાજને જ લાગું પાડવા માટે અતિચારમાં નથી મૂકી. કોઈ પણ તીર્થમાં, તીર્થ સિવાય અન્ય ગામ-નગરમાં જવા માટેના નિષેધની આ વાત છે. આ પંક્તિને લઈને ફક્ત ગિરિરાજની યાત્રા પર જ કેમ આક્રમણ કરવામાં આવે છે ?

આ પંક્તિ મુજબ જેને ચોમાસામાં ગામની બહાર ન જવાનો નિયમ છે તેના માટે ફક્ત ગિરિરાજ જ શા માટે ? કોઈ પણ તીર્થની કે ગામ-નગરના જિનાલયોની યાત્રા કરવા જવાનો નિષેધ છે જ. અને એવા નિયમવાળાને કોઈ યાત્રા કરવા માટે કહેતું પણ નથી. પરંતુ જે પાલીતાણા આવી જ ગયો છે તેને ઉપર ચઢવાનો નિષેધ શેના આધારે થાય છે ? એને 'હિંસકયાત્રા' કહીને કેમ વગોવવામાં આવે છે ? આ નિષેધ કરનારા ગુરુભગવંતો પાછા પાલીતાણામાં ચોમાસુ રહ્યા હોય છે અને ગામેગામથી ભક્તો તેમને વંદન કરવા માટે બસો લઈને આવે પણ છે, એ બધાના ગુરુવંદન મલકાતા મોઢે લઈ લેવા અને ભારેખમ મોઢે દાદાની યાત્રાનો નિષેધ કરી દેવો : આ શરમજનક નથી ? ગુરુવંદનમાં ગામતરું ન નડે અને દાદા પાસે જવામાં જ નડે ? હજી સુધી 'પાલીતાણામાં મને ચોમાસામાં વંદન કરવા ન આવતા, એ ગુરુવંદન હિંસક કહેવાય' એવું યાત્રા નિષેધ કરનારા કોઈના મોઢે મેં સાંભળ્યું નથી. એ ગુરુવંદન બદલ છઠ્ઠ-અઠ્ઠમના પ્રાયશ્ચિતની વાત તો ધીમા અવાજે પણ કોઈ ઉચ્ચારતું નથી. ભલાદમી,

દાદાની યાત્રા માટે આધાર વિના આવો કદાચ શોભે ? હિંસકયાત્રાની જે વાત કરવામાં આવે છે તેમાં કઈ હિંસા લાગે છે ? સ્વરૂપ હિંસા, હેતુ હિંસા કે અનુબંધ હિંસા ? જરા ફોડ તો પાડો.

દલીલ : ગિરિરાજ શાશ્વતગિરિ છે માટે તેની ચોમાસામાં યાત્રા ન થાય.

જવાબ : શાશ્વત તીર્થો, શાશ્વત જિનાલયો, શાશ્વત જિનપ્રતિમાની ચાતુર્માસમાં યાત્રાપૂજા ન થાય તેવું કોઈ શાસ્ત્ર ફરમાવતું નથી. શાશ્વત તીર્થમાં ચાતુર્માસમાં કરેલી યાત્રા પાપ બંધાવે અને ચાતુર્માસ સિવાયના કાળમાં યાત્રા કરે તો કર્મનિર્જરા અને પુણ્યબંધ થાય એવું કયા શાસ્ત્રમાં જણાવ્યું છે ? સામાન્ય બુદ્ધિનો ઉપયોગ થાય તોય સમજાય તેવું છે કે વરસાદ ન વરસતો હોય ત્યારે જિનાલયે જઈને જિનપૂજા કરે તોય લાભ જ છે. અને ધોધમાર વરસતા વરસાદમાં ગોઠણ સુધીના પાણીમાં થઈને જિનાલયે પૂજા કરવા જાય તોય લાભ જ થાય. કયાંય શાસ્ત્રમાં એવું લખ્યું નથી કે ચોમાસામાં રસ્તા ઉપર કાદવ-પાણી-નિગોદ-અળસિયા વગેરે જીવોની વિરાધના થાય છે માટે ચોમાસામાં પૂજા બંધ ! ચોમાસામાં આ વિરાધના અશક્ય પરિહાર્ય છે, માટે થવાની જ. આમાં જયણા પાળતા જાય એટલો જ ઉપદેશ હોય પણ પૂજાબંધી ન ફરમાવાય. સ્થાનકવાસી હોય તો વાત અલગ છે, એને તો પૂજામાં હિંસા જ દેખાય છે માટે જિનપૂજાને પાપ માને અને નિષેધે. આપણે તો સ્વરૂપહિંસા-હેતુહિંસા અને અનુબંધ હિંસાના પાઠ ભણ્યા છીએ એટલે એકલી હિંસા-હિંસાની બૂમો પાડી જિનપૂજાને વગોવીએ નહિ. જિનપૂજામાં થતી હિંસા સ્વરૂપહિંસા છે. તેમાં નુકશાન કરતા લાભ વધુ છે. જો શ્રાવક જયણા ન પાળે તો એ જિનપૂજામાં અનિવાર્યરૂપે થનારી વિરાધના હેતુહિંસા બને. માટે જયણા પાળવાનું ઠોકી ઠોકીને કહેવાય. પણ કોઈ જયણા પાળતું નથી એવી બૂમો પાડીને પૂજાબંધી ન ફરમાવાય. એ જ રીતે ચોમાસામાં ગિરિરાજ પર ચઢે તેને અનિવાર્યરૂપની હિંસા તો થવાની જ. જયણાપૂર્વક પગ મૂકવાનો ઉપદેશ જરૂર અપાય. પણ યાત્રાબંધી ન ફરમાવાય. ગિરનારજી, સમેતશિખરજી વગેરે પર્વતો પર તો ગિરિરાજ કરતા પણ વધુ જીવોત્પત્તિ ચોમાસામાં થતી હોય છે. તો ત્યાં જનારા શ્રાવકોના માથે વાસક્ષેપ નાંખીને આખી ટ્રેનને વિદાય અને આશીર્વાદ આ ગિરિરાજની ચાતુર્માસ યાત્રાની બંધી ફરમાવતા ગુરુભગવંતો જ આપે છે. અહીં હિંસકયાત્રાની યાદ તેમને તો નથી જ આવતી, કોઈ યાદ અપાવે તો ગણકારતાય નથી. આટલી સ્પષ્ટ વાત છે છતાં કેમ વિવાદ ઊભો કરવામાં આવે છે તે સમજાતું નથી.

દલીલ : જો વાત આટલી સ્પષ્ટ છે તો 'સિદ્ધગિરિ તથા શાસ્ત્રાજ્ઞાને સ્પષ્ટ કરનારી પ્રશ્નાવલી ભાગ-૧, ભાગ-૨, ચાતુર્માસિમાં તીર્થયાત્રા કરવાનો સ્પષ્ટ નિષેધ, શત્રુંજય મહામર્યાદાયૈ નમઃ' જેવાં પુસ્તકોમાં ચાતુર્માસિ યાત્રાનો નિષેધ શા માટે છે ? કેટલા બધા શાસ્ત્રપાઠો તેમાં આપ્યા છે.

જવાબ : અહીં જે ઈતિહાસ અને આધારો મૂક્યા છે તેની કોઈ વાત તેઓ ઉચ્ચારતા નથી. મતાગ્રહના કારણે યાત્રાનિષેધ કરે છે, તેમાં ઝનૂન છે પણ કોસ કોઈ આધાર નથી. હું તો ખાસ ભલામણ કરું છું કે આ વાંચ્યા પછી પેલા પુસ્તકો જરૂર વાંચો. સત્ય ક્યાં છૂપાયું છે તેની તમને ખબર પડશે. યાત્રાબંધીવાળા અમારું સાહિત્ય વાંચવાની ભલામણ કરવાની હિંમત નથી કરતા. અમારે પક્ષપાત નહિ પણ સત્ય પ્રગટ કરવાનું છે તેથી ગમે તે સાહિત્ય કોઈ વાંચતું હોય તેની અમને ચિંતા નથી. એ પુસ્તકોના મુદ્દાઓની સમીક્ષા કરવી બહુ આસન છે. તેમાં જે રીતે અંગત આકેષોનો મારો ચલાવ્યો છે તેમાં ઉતરવાની અમારે જરાય જરૂર પડતી નથી.

રહી શાસ્ત્રપાઠોની વાત. તેમાં લખેલ શાસ્ત્રપાઠો ગિરિરાજની ચાતુર્માસયાત્રા માટેના નથી. સાચું કહું તો ગિરિરાજની ચાતુર્માસયાત્રાનો નિષેધ કરનારો એક પણ શાસ્ત્રપાઠ આ પુસ્તકોમાં નથી. અસંગત કે વિસંગત શાસ્ત્રપાઠોનો ગમે તેટલો ઢગલો કરી દેવામાં આવે તો પણ મૂળ વાતનો તેમાંથી કોઈ જવાબ મળતો નથી. માટે આવો ઢગલો કરનારને વિદ્વાન માનવાની ભૂલ ક્યારેય ન થાય. એ ફક્ત મુગ્ધ-અજ્ઞાનજનોને આંજવા માટે છે.

દલીલ : તળેટી પર આણંદજી કલ્યાણજી પેઢીનું બોર્ડ લાગ્યું છે કે 'અષાઢ સુદ ૧૫ થી કારતક સુદ ૧૪ સુધી પવિત્ર ગિરિરાજની યાત્રા બંધ છે.' ૨૦૦-૨૫૦ વર્ષ જૂની પેઢી આવું લખે છે પછી તો યાત્રા ન જ થાય ને ?

જવાબ : આણંદજી કલ્યાણજી પેઢી સદીઓ જૂની ભલે રહી, આ બોર્ડ તો નજીકના સમયથી લાગેલું છે. એને હજી પૂરા પચ્ચીસ વર્ષ હવે થશે. પેઢી કહે તે કોઈ સિદ્ધાંત બની જતું નથી. અને આ ગિરિરાજ પેઢીની અંગત માલિકીનો પણ નથી. સમગ્ર શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક સંઘની એ મૂડી છે. આવા વિવાદાસ્પદ બોર્ડ મૂકીને પેઢીએ પોતાની તટસ્થતા ગુમાવી છે. ઘણા પ્રશ્નોમાં પેઢીનું વલણ વિશ્વસનીય નહિ, વિવાદાસ્પદ જ રહ્યું છે. આ એક વધુ મુદ્દે તેમનું વલણ વિવાદભર્યું રહ્યું છે. બધા ગચ્છો અને સમગ્ર શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક સંઘનું પ્રતિનિધિત્વ કરનારને આવું પક્ષપાતી વલણ અપનાવવાનો કોઈ નૈતિક અધિકાર નથી. પેઢીનું કામ આરાધનામાં અનુકૂળતા કરી આપવાનું છે. આરાધનામાં અંતરાય કરવાનું કામ પેઢીને શોભતું નથી.

યાત્રાબંધી એ જૈનોની પરંપરા નથી. ભૂતકાળમાં યવનોએ કદાચ યાત્રાબંધી લાદી હોય તોય એનું અનુકરણ ન થાય. પાલીતાણાના દરબાર સાથે વિવાદ ઊભો થતાં આ પેઢીની સાથે બધાએ ભેગા થઈને વિવાદનો ઉકેલ ન આવે ત્યાં સુધી યાત્રા ત્યાગનું પગલું સામુહિક ધોરણે ભર્યું હતું. એનું પણ સૌને એટલું દુઃખ હતું કે સૌએ પોતપોતાની રીતે જ્યાં સુધી પાછી યાત્રા શરૂ ન થાય ત્યાં સુધી ઘણી બધી વસ્તુઓનો ત્યાગ કર્યો હતો. આજની ચાતુર્માસયાત્રાનો વિરોધ કરનારા કે યાત્રા બંધનું બોર્ડ લગાવનારાને એનો લેશમાત્ર રંજ નથી, ઉપરથી આનંદ અનુભવે છે. જવા દો એ વાત. મૂળ વાત પર આવીએ.

આ ગિરિરાજની યાત્રા ત્યાગનો ઠરાવ વિ.સં. ૧૯૮૨, અષાઢ વદ-૩, મંગળવાર, તા. ૨૭-૭-૧૯૨૬ના દિવસે થયો હતો. અષાઢ વદ-૩ એટલે ચોમાસું શરૂ થઈ ગયું હતું. જો એવી પ્રજ્ઞાલિકા હોય જ કે ચોમાસામાં યાત્રા બંધ તો ચાર મહિના તો બંધ રહેવાની જ હતી. એટલે તેમાં એવું લખાયું હોત (ઠરાવ બહું લાંબો છે એટલે લંબાણ થવાનો પણ પ્રશ્ન ન હતો.) કે 'અત્યારે તો ચોમાસું હોવાથી યાત્રા બંધ જ છે પણ જો દરબાર સાથેના વિવાદનો કોઈ સુખદ ઉકેલ ન આવે તો કાર્તિકી પૂનમથી સૌએ યાત્રાત્યાગ કરવાનો છે.' પણ આવો કશો ઉલ્લેખ એ ઠરાવમાં નથી. તમે જૂનું સાહિત્ય કઢાવીને જોઈ શકો છો. જે સભાએ આ ઠરાવ કર્યો તેમાં યાત્રા બંધનું બોર્ડ આજે લગાવનાર પેઢી પણ મુખ્ય હતી. આજે ગિરિરાજ પર પૂજા આદિની સગવડ ન આપીને પેઢી જિનપૂજામાં અંતરાય ઊભો કરવાનું પાપ બાંધે છે અને એનું પાછું ગૌરવ અનુભવીને, પત્રમાં લખીને તો પેઢી ધોર પાપ બાંધે છે.

પેઢીને મારું ખુલ્લું આમંત્રણ છે કે પેઢીને ચાતુર્માસ યાત્રાબંધીનું જેટલું જ્ઞાન હોય તે મને આપે. એમની પાસેના જેટલા આધારો હોય તે બધા લઈને આવે.

ગિરિરાજની ચાતુર્માસયાત્રાનો વિવાદ વર્ષો પહેલાથી જાહેરમાં શરૂ થઈ ગયો હોવા છતાં ત્યારે પેઢીએ કોઈ જ બોર્ડ લગાવ્યું ન હતું. રહી રહીને બોર્ડ લગાવવા પાછળ પેઢીનો ઈરાદો કયો હોય તે કલ્પી શકાય છે. પરાપૂર્વથી, પેઢીના શબ્દોમાં અનાદિકાળથી ચોમાસામાં ગિરિરાજની યાત્રા બંધ છે એવું ગપ્પું જેમ પેઢી અત્યારે ચલાવે છે તેમ આ બોર્ડ પણ સદીઓથી છે તેવું ગપ્પું પણ ચાલે તો નવાઈ પામવા જેવું નથી.

દલીલ : ચોમાસામાં ભાતું પણ નથી અપાતું તેની ખબર છે ને ?

જવાબ : ભાતું ક્યારે અપાય છે, ક્યારે નથી અપાતું, કેટલા વર્ષ પહેલા ભાતાખાતાની રસીદો ચોમાસામાં પણ અપાઈ છે અને ચોમાસામાં ભાતું વાપરીને આવનારા માણસો ક્યાં વસે છે વગેરે બધી વિગતોની મને ખબર છે. પણ તમને ખબર છે કે ભાતાખાતાનો જન્મ કેવી રીતે થયો ? તમને કહી

દીધું હશે કે ભાતાખાતું પણ પરાપૂર્વથી — અનાદિકાળથી ચાલે છે ! ગિરિરાજના ભાતાખાતાની પ્રથમ આવૃત્તિ વડના ઝાડ નીચે થઈ છે. યાત્રા કરીને આવનારા યાત્રાળુઓ એ વડના ઝાડ નીચે ઘડીક આરામ કરીને ગામ આગળની ધર્મશાળા તરફ જતા. તે વખતે આજની ધર્મશાળાઓનું કોંકીટનું જંગલ ત્યારે ન હતું. ત્યારે એક ભાઈએ વડ નીચે ચણા આપવાનું ચાલું કર્યું. એ પછી વર્ષો બાદ ભાતાખાતાના પાયા નંખાયા. પહેલા સુખડી — પછી બુંદી અને હવે મગજ અપાય છે. ભાતું કે ભાતાખાતું કોઈ શાસ્ત્ર નથી કે એના આધારે ગિરિરાજની યાત્રા થાય કે ન થાય તેનો નિર્ણય કરાય. પેઢી કે ભાતાખાતાના આધારે ગિરિરાજની ચાતુર્માસિયાત્રાનો નિષેધ કરવા નીકળેલાની પાસે કોઈ સબળ આધાર ન હોવાનું પુરવાર થાય છે. ઘણાં તીર્થોમાં ભાતું અપાતું જ નથી એ તીર્થની યાત્રા બંધ ને ? ભાતાખાતાના નામે અક્કલનું પ્રદર્શન ન થાય.

દ્વિમાગ એટલી દલીલો ચોમાસાના અળસિયાની જેમ ઊઠતી હોય છે. એનો પાર આવવાનો નથી. વિરાધનાના મુદ્દા પર પરંપરાનો જન્મ થયો છે. તમે પહેલી ચોપડીથી તપાસ શરૂ કરો, સુમિત્ર વિ.મ.ની ! આ જ વાત મળશે. પરંપરા તો તપાગચ્છાધિપતિ દાન સૂ.મ., જગદ્ગુરુ હીર સૂ.મ.ના સમયમાં ગિરિરાજ પર પ્રતિષ્ઠા કરવા સુધીની છે. તેના આધારો આપણે જોઈ ગયા. એટલે તપાગચ્છાધિપતિની ચોમાસામાં ગિરિરાજ પર ન ચઢાય તેવી કોઈ પરંપરા હતી જ નહિ. તો આજે તપાગચ્છાધિપતિનો વિરોધ કરનારી ચાતુર્માસિયાત્રા બંધની પરંપરા તપાગચ્છ સ્વીકારી જ કેમ શકે ?

વિરાધનાની વાતમાં તો એવું છે કે શાસ્ત્રમાં જે વિરાધનાનો જે ધર્મકાર્યમાં નિષેધ કર્યો હોય તે વિરાધનાનો ત્યાગ કરવો પડે. બાકી તો શ્રાવક જિનપૂજા આદિ કરશે તેમાં પણ વિરાધના તો થવાની જ. અરે, સાધુ વિહાર કરે તો પણ વિરાધના થવાની. વિરાધનાના નામે સ્થિરવાસ કરી લેનારો સાધુ આરાધક બનતો નથી. એ સાધુ બાકીના વિહાર કરનારા સાધુને ‘તમે વિહાર કરીને વિરાધનાનું ધોર પાપ બાંધો છો. વિહાર થાય જ નહિ’ આવું કહે તો તેની વાત સ્વીકારી લેનારો જિનાજ્ઞાત્મંગનું પાપ બાંધે. ફૂંક મારવાનો નિષેધ છે તેમાં વાયુકાયની વિરાધના થાય છે તેનો શાસ્ત્રમાં નિષેધ છે માટે ફૂંક ન મરાય, પણ વિહાર કે ખમાસમણ દેતા પણ વાયુકાયની વિરાધના તો થવાની પણ શાસ્ત્રમાં એ ધર્મક્રિયા કરવાનું ફરમાવ્યું છે માટે વાયુકાયની વિરાધના તેમાં થતી હોવા છતાં કોઈ દોષ નથી.

એની જેમ જ શ્રાવક માટે તીર્થયાત્રા કરવાનું શાસ્ત્રે ફરમાવ્યું જ છે. તેમાં વિરાધના થવાની જ છે. પણ વિરાધનાના નામે યાત્રાબંધી ન ફરમાવાય. જિનાલય બનાવવામાં છ કાયનો આરંભ થવાનો જ છે છતાં શ્રાવકને જિનાલય બનાવવાનો ઉપદેશ સાધુએ આપવાનો જ છે. વિરાધનાને આગળ કરીને સ્થાનકવાસીના માર્ગે

ચાલવામાં આપણું કલ્યાણ થવાનું નથી. વરસતા વરસાદમાં જિનપૂજા કરવા જનારા શ્રાવકને પાલીતાણા સુધી આવી ગયા પછી પણ ઉપર ચઢવાનો નિષેધ કરવામાં સ્થાનકવાસીના સિદ્ધાંતના અનુકરણ સિવાય વિશેષ કશું નથી. આપણા પૂર્વના મહાપુરુષોએ વિરાધનાના નામે જિનપૂજાનો પ્રતિબંધ ફરમાવનારાને સાંખી લીધા નથી. અત્યારે પણ ચાતુર્માસના નામે યાત્રાનો પ્રતિબંધ જાહેર કરનારાની વાત સ્વીકારવી હિતાવહ નથી જ.

જિનાલયો કે જિનબિંબનું નિર્માણ પ્રતિષ્ઠા વગેરે શ્રાવક માટે છે. જિનપ્રતિમા શ્રાવક પોતાને પૂજા કરવા માટે ભરાવે છે. પૂજારીને પૂજા કરવા માટે નહિ. સંયોગ, પ્રમાદ કે ઉપેક્ષા વગેરેથી ભગવાનની પૂજા શ્રાવકને બદલે પૂજારી કરતો હોય તો એનું ઉપરાણું લઈને પૂજારી પાસે જ પૂજા કરાવવાની હઠ ન લેવાય. શ્રાવક ગિરિરાજ પર જઈને શ્રી આદિનાથ દાદા વગેરે ભગવાનોની પૂજા કરવા તૈયાર હોય છતાં તેને યાત્રા બંધી ફરમાવી પૂજારીના હાથે જ પૂજા કરાવવાનો દુરાગ્રહ લઘુકર્મી આત્માનું લક્ષણ ન કહેવાય. પેઢી પણ લેખિતમાં 'ચોમાસા દરમ્યાન યાત્રિકોની સેવાપૂજા માટેની સુવિધાઓ ગિરિરાજ ઉપર રખાતી નથી અને બોલી પણ લેવાતી નથી. (બોલાતી નથી એમ વાંચો.)' આવું આપે છે. મારી પાસે એ પત્રની નકલ છે. પેઢી પોતાના મનમાં ગમે તેવો ફાંકો રાખતી હોય પણ તેના આ પગલાથી જિનપૂજામાં અંતરાય, તીર્થયાત્રામાં અંતરાય અને દેવદ્રવ્યની વૃદ્ધિમાં અંતરાય કરવાનું ધોર પાપ પેઢીને બંધાય જ છે.

અહીં કોઈના પર કશું ઠોકી બેસાડવાનો ભાવ નથી. સમજે અને કદાગ્રહ છોડીને પાપ બાંધતા અટકે તે માટેની આ વાત છે. સ્થાનકવાસી મતના કદાગ્રહીઓ પૂજા નથી કરતા તે નથી જ કરતા. તેમની ભાવદયા વિચારવાની રહી. આજે પણ ચાતુર્માસના નામે ગિરિરાજની છાયામાં આવીને, પોતાના સગાની તપશ્ચર્યાની શાતા પૂછવા કે માંદાની ખબર કાઢવા દોડી આવનારા પણ ઉપર દાદાનું મોંદું જોવા પણ ન જાય, દર્શન પણ ન કરે, પૂજા પણ ન કરે તેવા આત્માઓની ભાવદયા જ ભાવવી રહી. તેમનો નહિ, તેમના કદાગ્રહનો, અભિનિવેશનો આમાં દોષ છે. ગિરિરાજ બારે મહિના તારવા માટે સમર્થ છે. ચાર મહિના તેની તારકતા લુપ્ત થતી નથી. ગિરિરાજ પર ભવસાગર તરવા માટે બારે મહિના યાત્રા કરનારો ગિરિરાજની કોઈ આશાતના કરતો નથી. અટકાવનારા જરૂર આશાતના અને અંતરાયના ભાગી બને છે. સૌ કોઈ આત્મા કદાગ્રહમુક્ત બની ગિરિરાજની વિશુદ્ધ ભાવે ઉપાસના કરી આત્મકલ્યાણ સાધે તેવી શુભકામના.

શ્રી શત્રુંજયગિરિરાજ મહાતીર્થ
વિ.સં. ૨૦૬૬, ચૈત્રી પૂનમ
તા. ૩૦-૦૩-૨૦૧૦

પંચાસ જયદર્શનવિજય ગણી

प्राचीन जैन लेख संग्रह.

(द्वितीय-भाग)

संग्राहक अने संपादक.

जिनविजय.

(आचार्य-गुजरात पुरातत्त्व मंदिर; ऑनररी मेंबर ऑफ
थी भांडारकर ओरिण्टल रीवर्स इन्स्टीटयुट, पूना; ' जैन
साहित्य संशोधक तथा ' ' महावीर ' ना संपादक;
विज्ञानत्रिवेणी-कृपारसकोष-संस्कृततर्जिमाकार
प्रबन्ध-कुमारपाल प्रतिबोध-श्रीमदीश्वर
इत्यादि ग्रंथोना संशोधक अनी संपादक)

प्रवर्तक श्रीमत् कांतिकविजयजीना सहायक श्री. नारा निवासी
इवेरी लालभाई कल्याणभाईना आर्थिक सहायधी.

प्रकाशक—

श्री जैन आत्मानन्द सभा-भावनगर.

वीर संवत् २४४८
आत्म संवत् २६

{ विक्रम संवत् १९७८
ईस्वी सन् १९२१.

किंमत ३-८-०

આ પુસ્તક રાવણરા, વડોદરાનાં ધી આચરુ સુધારક પ્રીટીંગ
પ્રેસનાં મણીલાલ મશુરલાલ ચુખે પ્રકાશકને માટે છાપી પ્રસીદ્ધ કરુઈ છે
વ. ૧૧-૧૧-૨૧

प्रवर्तक श्री कान्तिविजयजी महाराज.

के

जेमना सहवास योग्धी अने दरेक जातनी
भददधी मने आ प्रवृत्ति स्वीकारवामां विशेष
प्रोत्साहन मळेलुं होवाधी तेमना ए
उपकार भावनी चिरस्मृतिने कृतिपां
राखवा माटे नम्रता अने कृतज्ञता
पूर्वक आ संग्रहने हुं तेओश्रीना
करकमलमां सादर
समर्पित करुं
छुं.
विनीत-जिनविजय.

પ્રસ્તાવના.

આ પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહ ને છપાવવાની શરૂઆત જ્યારે હું ૫-૬ વર્ષ ઉપર વડોદરા મુકામે આતુર્ભાસ રહ્યો હતો ત્યારે કરી હતી, તે વખતે આ સંગ્રહના ત્રણ ભાગો પ્રકટ કરવાનો વિચાર રાખ્યો હતો, જેમાં પ્રથમ ભાગમાં હાથી ગુહાવાળો ખારવેલ સંબંધના લેખો, બીજા ભાગમાં મથુરાના જૈન લેખો, અને ત્રીજા ભાગમાં બીજા બધા લેખોનો સમાવેશ કરવા ધાર્યો હતો. એમાંથી પ્રથમ ભાગ તો તેજ વખતે લખાઈ--છપાઈ ગયો હતો; અને બીજા ભાગની સામગ્રી બધી તૈયાર કરવામાં આવી હતી, તે દરમ્યાન આ સંગ્રહનાં સાધનો વધારે શીઘ્રતાથી તૈયાર થઈ જવાને લીધે એને પ્રથમ પ્રેસમાં આપી દેવામાં આવ્યો. આ સંગ્રહને લગભગ અર્ધો ભાગ છપાઈ રહેવા આવ્યો એટલામાં વડોદરાથી મુંબઈ તરફ જવાનું થયું; અને તે પછી એનું કામ રખડપટ્ટીમાં પડ્યું તે આજે ૫-૬ વર્ષ બાદ સમાપ્ત થઈ વાચકોનાં હાથમાં સોંપાય છે. બીજા ભાગ માટે તૈયાર કરેલાં સાધનો હજી એમને એમ ફાઈલોમાં બધાએલાં પડ્યાં હોવાથી તેના ઠેકણે આ સંગ્રહને જ બીજા ભાગ તરીકે પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે.

જૈન લેખો શ્વેતાંબર અને દિગંબર સંપ્રદાયના લેખને લઈને બે ભાગમાં વહેંચાયલા છે. પશ્ચિમ ભારત અને રાજપૂતાનામાંથી મળી આવતા જૈન લેખો ઘણા ભાગે શ્વેતાંબર સંપ્રદાય સાથે સંબંધ ધરાવતા હોય છે, અને દક્ષિણી ભારતમાંના દિગંબર સંપ્રદાય સાથે; કારણ કે પ્રાચીન કાલમાં જ શ્વેતાંબર સંપ્રદાયનું પ્રભુત્વ કમથી પશ્ચિમ ભારત અને તેની આસપાસના પ્રદેશ ઉપર વધારે હતું, અને દિગંબર સંપ્રદાયનું પ્રભુત્વ દક્ષિણ ભારત ઉપર વધારે રહેલું હતું. આ સંગ્રહમાં મેં મુખ્ય કરીને પશ્ચિમ ભારતના લેખોનોજ સમા-

વેશ કરેલો છે. તેથી એ બધા સ્વેતાંબર લેખો જ છે એ સ્પષ્ટ જ છે. વળી, જૈન લેખો ત્રણ વર્ગોમાં વિભક્ત થાય છે;

- (૧) તામ્રપત્ર ઉપર કોતરેલા લેખો,
- (૨) શિલાપટ્ટ પર ઉકેરેલા લેખો, અને
- (૩) મૂર્તિઓ ઉપર ખોદેલા લેખો.

આ છેલ્લા વર્ગના વળી એ ત્રિભાગ થાય છે, જેમાં એકમાં પાષાણની પ્રતિમા ઉપરના લેખોનો સમાવેશ થાય છે, અને બીજામાં ધાતુની મૂર્તિઓ ઉપરના લેખોનો સમાવેશ થાય છે. મેં આ સંગ્રહમાં શિલાલેખો અને પાષાણની પ્રતિમા ઉપરના લેખો જ લીધા છે. તામ્રપત્ર કે ધાતુની મૂર્તિના લેખોને આમાં સ્થાન આપ્યું નથી.

ધાતુની પ્રતિમાઓની સંખ્યા જૈન મંદિરોમાં ઘણી મોટી નજરે પડે છે; અને પ્રાયઃ તે દરેક પ્રતિમા ઉપર પાછળના ભાગમાં લેખ કોતરેલો હોય છે: એટલે તે લેખોની સંખ્યા કેટલાકે હાજરની થાય તેમ છે. પરંતુ તે લેખો ટુંકા અને બહુ જ થોડી વિગતોવાળા હોય છે, તેમાં આ શિલાલેખો જેવી વિવિધતાઓ નજરે પડતી નથી. તે લેખોમાં સાધારણ રીતે, સંવત્, ગામનું નામ, મૂર્તિ કરાવનારનાં જ્ઞાતિ, ગોત્ર, માતા, પિતા, સ્ત્રી, પુત્ર આદિનાં નામ, જે તીર્થંકરની મૂર્તિ હોય તેનું નામ, અને મૂર્તિની પ્રતિષ્ઠા કરનાર આચાર્યનું નામ: આટલી વિગતો લખેલી હોય છે. આવા લેખોનો એક સંગ્રહ શ્રીમદ્ પુલ્હિસાગરજીસૂરિ તરફથી પ્રસિદ્ધ થયો છે, જેમાં લેખો આપેલા છે. *પતિહાસ અને સાહિત્ય તરફ વિશેષ પ્રીતિ ધરાવનાર કલકત્તા નિવાસી શ્રીમાન બાબુ પૂરણચ દ્રજી એમ. એ. બી. એલ, તરફથી પ્રકટ થયેલા લેખસંગ્રહમાં પણ આવા ધાતુની પ્રતિમા ઉપરના કેટલાક લેખો સંગૃહીત થયેલા

* શ્રીમદ્ પુલ્હિસાગરજીનો આ સંગ્રહ બહુ કાળજીપૂર્વક તૈયાર થયો હોય તેમ જણવું નથી. કાંચ કે આમાંના કેટલાક લેખોમાં—મરી પાસેન તેમ લેખો સાથે મેળવતાં—મોટી ભૂલો થયેલી નજરે પડે છે.

છે. * પરંતુ એ માટે હજી ઘણા પ્રયાસની જરૂર છે, અને એકે એક તેવા લેખને છપાવી પ્રસિદ્ધ કરી દેવાની આવશ્યકતા છે. જે કે એ લેખોની સાર્વજનિક ઇતિહાસની દ્રષ્ટિએ વિશેષ ઉપયોગિતા જણાતી નથી તોપણ પ્રાચીન જૈન કુટુંબો, ગૃહસ્થો અને આચાર્યોની નામાવલી માટે તે ઘણા ઉપયોગી છે, એમાં જરાએ સંદેહ નથી. સારી અને સરહુતના યોદ્ધ સ્તૂપોમાં મળી આવતા માત્ર ગળે ત્રણ ત્રણ શબ્દવાળા હુદ્ર લેખોને પણ પ્રસિદ્ધિમાં આણવા માટે પુસ્તકવેત્તાઓએ અથાગ શ્રમ લીધો છે, અને સરકારે તેના માટે લાખો રૂપીઆનો વ્યય કરીધો છે.

તામ્રપત્રોની ઉપયોગિતા, ઐતિહાસિક દ્રષ્ટિએ સૌ કરતાં વધારે મનાઈ છે. કારણ કે તેની અંદર રાજકીય, સામાજિક, ધાર્મિક આદિ અનેક મહત્વની યાબતોનો ઉલ્લેખ કરેલો હોય છે, તેથી સાર્વજનિક ઇતિહાસ માટે તે ઘણા કિંમતી છે. પરંતુ કમનસીબે, શ્વેતાંબર સંપ્રદાય સાથે સંબંધ ધરાવતા આવા તામ્રપત્રો આજ સુધીમાં ગહુજ થોડા-માત્ર એ ચારજ-ઉપલબ્ધ થયા છે. જૈન તામ્રપત્રોનો ભોટો લાગ દક્ષિણ ભારતમાં મળેલો છે, અને તે બધા દિગંબર સંપ્રદાયના છે.

પેરિસના એ. ગેરિનોટ નામના એક વિદાને જૈન લેખો સંબંધી Repertoire D'epigraphie Jainae નામનું એક પુસ્તક ફ્રેંચ ભાષામાં લખ્યું છે, જેમાં ઇ. સ. ૧૬૦૭ સુધીમાં જેટલા જન લેખો પ્રસિદ્ધિમાં આવ્યા હતા તે બધાનો સંક્ષિપ્ત સાર અને ક્યો લેખ, ક્યા વિદાને, કઈ જગ્યાએ, પ્રકટ કર્યો છે તેની નોંધ આપી છે. એ પુસ્તકની અંદર એકંદર ૮૫૦ લેખોની તેમણે નોંધ લીધી છે. તેમાં દિગંબર શ્વેતાંબર એમ બંને સંપ્રદાયના બધા લેખો આવી જાય છે.

આ સંગ્રહમાં ૫૫૭ લેખો છે, જેમાંના પ્રાયઃ સૌ લેખો ઉપરના

* મારી પાસે પણ આવા ૫૦૦-૭૦૦ લેખો લખેલા પડ્યા છે.

પુસ્તકમાં નોંધાયેલા હશે. સો સવાસો વગર નોંધાયેલા, પરંતુ આ પહેલાં જુદા જુદા સ્થળે છપાયેલા છે. અને બાકીના બધા પ્રથમ વારજ આમાં પ્રકટ થાય છે.

આ લેખોમાંથી કયા લેખો કયાથી મળ્યા અગર લેવામાં આવ્યા તેની સૂચના તે તે લેખોના અવલોકનમાં આપી દેવામાં આવી છે. શત્રુજય અને ગિરનાર ઉપરના જેટલા લેખો છપાઈ પ્રસિદ્ધ થયા હતા તેટલાજ આ સંગ્રહમાં લેવાયા છે. આ સિવાય હજી બીજા ઘણા લેખો ત્યાં રહેલા છે. ખાસ કરીને ત્યાંની મુર્તિઓ ઉપરના લેખો હજી બીલકુલ લેવાયા નથી. આખૂ ઉપરના લગભગ બધા લેખો આમાં આવી ગયા છે. આખૂના લેખોની સંખ્યા એકાદર ૨૦૭ છે જેમાંથી ફક્ત ૩૨ લેખો એપિગ્રાફિયા ઇન્ડિકા (ભાગ ૮) માં છપાયેલા હતા. બાકીના બધા પહેલ વહેલાજ અહિં પ્રકટ થાય છે. આખૂના આ બધા લેખોને પ્રકટ કરવાતું શ્રેય મારા એક સ્નેહી સભ્યન શ્રીયુત રાહ્યાભાઈ પ્રેમચંદ મોદી-જેઓ હમણાંજ કમનસીબે અકાલે સ્વર્ગસ્થ થયા છે-તેમને છે. તેમણેજ આ બધા લેખો ઘણા પરિશ્રમ વેરીને લીધા હતા. આખૂ પછી આરાસણ (આધુનિક કુંભારીયા) ના લેખો છે તે પણ બધા પ્રથમવાર જ પ્રકટ થાય છે એ લેખોની નકલો સુપ્રસિદ્ધ વિદ્વાન્-શ્રીયુત દેવદત્ત રામકૃષ્ણ ભાંડારકર (એમ. એ.) તરફથી મળી હતી. આ સિવાયના બીજા પણ મારવાડમાંના ઘણાક લેખો તેઓ તરફથી જ મળ્યા હતા અને તે માટે તેઓ જૈન સાહિત્ય પ્રેમિઓ તરફથી ખરેખર ધન્યવાદને પાત્ર છે. સંખલપુર, સંખેશ્વર, સંતેજ, રાધનપુર, પાલણપુર, પાટણ, કાવી વિગેરે સ્થળોના લેખો મેં મારા ભ્રમણ દરમ્યાન જાતે જ લીધેલા હતા, અને તે સિવાયના કેટલાક લેખો પ્રવર્તક શ્રાકાંત-વિજયજી મહારાજની નોંધપોથિઓમાંથી મળ્યા હતા.

સમયની દ્રષ્ટિએ વિચાર કરતાં આ સંગ્રહમાં જુનામાં જુનો લેખ ૩૧૮ નંબર નીચે આપેલો હસ્તીકુંડીનો છે. જે વિક્રમ સંવત ૯૬૬ ની સાલનો છે, અને નવામાં નવો લેખ ૫૫૬

નંબરવાળો અમદાવાદનો છે. એ લેખ સંવત ૧૯૦૬ ની સાલમાં લખાયેલો છે. આ રીતે વિક્રમની ૧૦ મી શતાબ્દીથી લઈ ૨૦ મી શતાબ્દી સુધીના (એટલે એક હજાર વખતના) લેખોનો આમાં સંગ્રહ થયેલો છે. મથુરાના લેખોને બાદ કરતાં, આ લેખો પહેલાના શ્રવેતાંબર લેખોની સંખ્યા બહુ જ થોડી છે, એટલે ભારતના ઇતિહાસમાં જેને 'મધ્યયુગ' કહેવામાં આવે છે તે યુગના જૈન લેખો ભાગ્યે જ મળી આવે છે, જૈન ઇતિહાસ માટે આ એક ખાસ વિચારણીય પ્રશ્ન છે. કેવળ લેખોની દ્રષ્ટિએ જ નહીં, પરંતુ સમુચ્ચ જૈન સાહિત્યની દ્રષ્ટિએ પણ આ પ્રશ્ન વિચારવા જેવો છે. શ્રવેતાંબરીય સૂત્ર સાહિત્યને બાદ કરતાં બીજું સાહિત્ય પણ એ યુગમાં જૈનોના હાથે વધારે લખાયું નથી. તેમજ સ્થાપત્ય પણ બહુવા જેવું કે નોંધવા જેવું મંડાયું નથી. હિંદુસ્થાનના રાષ્ટ્રીય ઇતિહાસની દ્રષ્ટિએ પૂર્ણ બહોનલાલીવાળો ગણાતો એ કાળ જૈન ઇતિહાસની દ્રષ્ટિએ બહુ જ અપ્રકાશિત દેખાય છે. લગભગ ૪૦૦-૫૦૦ વર્ષ જેટલા એ 'મધ્યયુગ' માં જૈન ધર્મની અને તેમાં ખાસ કરીને શ્રવેતાંબર સંપ્રદાયની શી સ્થિતિ હતી તે બહુવા માટે કાંઈ પણ ઉલ્લેખ યોગ્ય પુરાવાઓ અઘાપિ મળ્યા નથી. એ યુગનો મહાન ચિની મુસાફર યવનચંગ (અથવા હ્યુએનત્સંગ) આખા હિંદુસ્થાનમાં મુસાફરી કરી ગયો હતો અને બૌદ્ધ અને બ્રાહ્મણ ધર્મના અનેકાનેક સંપ્રદાયોનો વિસ્તૃત અહેવાલ તે પોતાની નોંધ વહીમાં લખી ગયો હતો. પરંતુ તેની એ વિશાળ નોંધમાં, હિંદુસ્થાનની છેક દાક્ષિણે રહેતા થોડાક દિગંબરોની સૂચના સિવાય જૈન સમાજ, જૈન સાહિત્ય, જૈન સ્થાપત્ય, કે જન સાહુઓના સંબંધમાં એક પૂરી લીટી પણ લખાયેલી જડતી નથી !

તેવી જ રીતે, યવનચંગ પછી તરતજ આવેલા એ યુગના

x હિમાલયની તળેટીમાં આવેલા સિંધપુર સ્થળવાળી નોંધને કેટલાક યુરોપિયન સ્કોલરો શ્રવેતાંબર જૈન સંપ્રદાય સાથે સંબંધ ધરવતી માને છે. પરંતુ હું તે ખાખતમાં હજી શંકાશીલ છું.

તેવા જ બીજા ચીની સુસાકર ઇત્સીંગના જ્ઞમણ વૃત્તાંતમાં પણ જૈનોનો જરાએ જાળવાં જોવો ઉલ્લેખ થયેલો નથી.

એ યુગમાં જૈનોના કયા કયા આચાર્યો થયા હતા, કયા કયા ગચ્છો અગર સંપ્રદાયો પ્રચલિત હતા, જૈન ઉપાસક વર્ગની શ્રી સ્થિતિ હતી, સાહિત્યિક પ્રવૃત્તિ કેમ ચાલતી હતી, ઇત્યાદિ બાબતોના સંબંધમાં કાંઈ પણ વિશેષ પ્રકાશ પાડી શકાશે તેવાં સાધનો હજી અજ્ઞાત છે. શ્રમણ ભગવાન શ્રી મહાવીરના નિર્વાણ કાળની આજે પચીસમી શતાબ્દી આવે છે, તેમાંની પહેલી ૧૦ શતાબ્દીઓના સંબંધમાં કેટલુંક જણાયું છે, તેમ જ છેલ્લાં દસ શતાબ્દિઓના વિષયમાં પણ ઘણુંક નોંધાયું છે, પરંતુ એ બેની વચ્ચેની ચાર શતાબ્દિઓ ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે અંધકારના પડ પાછળ છુપાયેલી છે

ભગવાન મહાવીરની શિષ્ય સંતતિની પરંપરાઓ અને ભિન્ન ભિન્ન શાખાઓની જે સૂચિ કલ્પસૂત્રમાં આપવામાં આવી છે તે નિર્વાણ પછીની ૧૦ મી શતાબ્દીમાં જે વિદ્યુપ્ત થાય છે તે પાછી ૧૫ મી શતાબ્દીમાં પ્રકટ થાય છે. એ વચગાળે થયેલાં એ ચાર આચાર્યોનાં નામો કે તેમની થોડીક કૃતિઓ સિવાય બીજું કાંઈ પણ શૃંગલાબદ્ધ વર્ણન મળતું નથી. એ ત્રિષયમાં વિશેષ વિચાર કરવાનો આ સ્થળ નથી. તેથી હું આ શિલાલેખોના સમયની નોંધ લેતી વખતે એ ઉપરથી સૂચવાતા ઉપરોક્ત વિચારોના સંબંધમાં આટલી નોંધ કરી આ પ્રસ્તુત પ્રસ્તાવના સમાપ્ત કરું છું.

છેવટે, આ મહાન પ્રયાસમાં, પૂજ્ય પવતંક શ્રીકાંતિવિજયજી મહારાજ, પ્રો. ડી. આર. લાંડારકર, એમ. એ. આદિ જે સજ્જનો અને પ્રત્યક્ષ આ પરોક્ષ રીતે મદદકર્તા થયા છે તે યાદને હૃદયપૂર્વક આભાર માનું છું અને આશા રાખું છું કે ઇતિહાસ રસિક અને વિજ્ઞ સજ્જનો આ સંગ્રહનો લાભ લઈ મારા પરિશ્રમને સફળ કરશે. મંગલમસ્તુ !

ગુજરાત પ્રગતિ સંદેશ
અથવા
અષાઢ શુકલ ૧ વી. નિ. ૨૪૪૭

સુનિ જિનવિજય.

અનુક્રમણિકા.

૫૧૦ વનરાજ ચાવઠાના ગુરૂ શીલગુણસૂરિના શિષ્ય દેવચંદ્રસૂરિ
(નાગેન્દ્રગચ્છ) ની મૂર્તિ.

સંવત	લેખાંક	સંવત	લેખાંક
૧૦૫૩	૩૧૮	૧૨૦૨	૧૩૫, ૧૩૬, ૧૪૩, ૧૪૭,
૧૦૯૧	૪૨૭	૧૫૦, ૩૩૪. કકુદાચાર્ય (લિંગસંગચ્છ)	
૧૧૦૦	૫૪૪	૧૨૦૪	૧૫૧, ૨૮૭, ૨૮૬
૧૧૧૮	૨૯૪	૧૨૦૬	૧૫૭, ૨૮૯.
૧૧૧૯	૧૫૪	૧૨૦૮	૨૮૮
૧૧૨૪	૪૬૩, ૪૬૪	૧૨૦૯	૩૪૬
૧૧૩૮	૩૦૫, ૩૦૬	૧૨૧૦	૪૨૩
૧૧૪૩	૩૭૫, ૩૭૬,	૧૨૧૨	૨૧૭, ૨૧૮, ૨૨૦, ૨૨૧.
૧૧૪૪	૩૯૭	૨૨૪, ૨૨૭, ૨૪૩, ૨૪૮ નવસૂરિ	
૧૧૫૧	૩૯૬	શિષ્ય કકકસૂરિ	
૧૧૫૭	૪૬૬, ૪૬૭	૧૨૧૩	૩૨૬
૧૧૬૧	૨૬૫	૧૨૧૫	૪૬ ૩૬૪, ૩૬૫.
૧૧૬૫	૪૪૯	૧૨૧૬	૨૭૨, ૨૭૩, ૨૯૬
૧૧૧૭	૩૨૫	૧૨૨૧	૩૪૯, ૩૫૨, ૪૪૪
૧૧૭૦	૪૬૮	૧૨૨૨	૫૦, ૨૩૦
૧૧૭૨	૩૨૩	૧૨૨૩	૫૧
૧૧૭૫	૩૬૦	૧૨૨૬	૧૬૫
૧૧૭૮	૩૮૩,	૧૨૩૦	૩૭૮
૧૧૮૭	૧૮૪, ૩૪૩.	૧૨૩૩	૩૪૭, ૩૪૮
૧૧૮૮	૩૮૪ આત્મો ગચ્છી દેવા- ચાર્ય.	૧૨૩૬	૪૩૦ દેવચંદ્રસૂરિ
૧૧૮૯	૩૩૧	૧૨૩૭	૨૪૭
૧૧૯૧	૨૮૯	૧૨૩૮	૪૯૮ સોમધ્રમસૂરિ
૧૧૯૫	૩૩૨	૧૨૩૯	૩૫૧
૧૧૯૮	૩૨૯	૧૨૪૧	૪૨૯
૧૨૦૦	૧૫૩, ૩૩૩, ૪૪૨, ૩૨૪ તેમિચંદ્રસૂરિ(૧૫૩)	૧૨૪૫	૧૬૯, ૧૭૦, ૧૭૨, ૧૭૪ થી ૧૭૭, ૧૮૦, ૧૮૧, ૧૮૩, ૧૮૫,
૧૨૦૧	૩૮૧	૧૮૬, ૧૮૮, ૧૯૦, ૧૯૨, ૧૯૫, ૧૯૭, ૧૯૯, ૨૦૦, ૨૦૪, ૨૦૫, ૨૦૭, ૨૦૮, ૨૧૧, ૨૧૩, થી ૨૧૫,	

संख्या	श्रेणी
१२२२	सुमतिप्रभसुरि (२१५)
१२४६	४२६
१२५६	३२७, ४२८
१२५५	४३० निमिषप्रभसुरि.
१२५६	२६८५३०० धर्मवैपसुरि
१२६५	४०३ थी ४०७
१२६६	३५०,
१२७२	५४७,
१२७४	५५२
१२७६	५२, २५८ (धनेश्वरसुरि- शिष्य अक्षरसुरि)
१२७८	२७२
१२८५	५४३
१२८६	१८२
१२८७	६४, ६५, ८६, १०५,
१२८८	३४थी४३ ६७थी८२ १०४
१२८९	४४थी४८
१२९०	८७थी८९, १०३
१२९१	१०६थी१०८ (माणिक्य- सुरि पद्वे मानदेवसुरि)
१२९३	८३ थी ८५, ९२ थी १०२ १२१, १२२, १२६, १२७, ३६१,
१२९४	५३०
१२९६	६६
१२९७	१००, १११, ३२८,
१२९८	५०६
१२९९	२०१, ३२१
१३००	४२६, ५४५,
१३०१	५१६,
१३०२	११५, ११६ २०९, २१०, ४६६ पंडितराय जीतिश्रेयोर्थ पंडित पासयन्त.
१३०४	१६३,

संख्या	श्रेणी
१३०४	४८७ ५५१
१३०८	१३७, २३१, २३२
१३०९	४६१, ४६२,
१३१०	२७६, २८०, ४६४
१३११	२२५ ४६५,
१३१५	५४६, ५५३
१३१७	४६५,
१३२०	३६२,
१३२१	३३०
१३२३	३६३
१३२६	४७१, ४६६, ५००,
१३३०	४७०, ४७२, ४७४ ४७८ थी४८० ४६०, थी ४६३ ४६६ ४६७ ५२८, ५५६, ५२५, ४६२ उदयदेवसुरि ४६३ मुनिरत्नसुरि
१३३१	४८५; ४६८, ५५४,
१३३३	५४, ४०२, ४८५, शीश- भद्रसुरि
१३३४	४६८, ५२४
१३३५	५५, २६१, ३१६ ५५०
१३३६	३३६,
१३३७	२६२
१३३८	२८४, ४८६
१३३९	५६
१३४३	४१८, ५४८ तेभिन्द्रसुरि शिष्य नमयन्तसुरि
१३४४	२८६.
१३४५	३२०
१३४६	३२२
१३४७	४७५, ४८१, ४८२,
१३४९	४७३, ५०९, ५२३
१३५०	१३३,
१३५२	३७१, ५४६
१३५३	३५३

સંવત	ક્રેમાંક
૧૩૫૬	૫૭, ૫૩૭
૧૩૫૯	૪૨૫.
૧૩૬૧	૫૨૨ સોમસુરિ શિષ્ય.
	ભાવદેવસુરિ.
૧૩૬૬	૨૮૫, ૪૪૭
૧૩૬૯	૧૧૨
૧૩૭૦	૫૫૮
૧૩૭૧	૩૪ શ્રી ૩૬
૧૩૭૩	૫૨૮
૧૩૭૮	૧૩૨ ૧૩૪, ૧૩૮, ૧૪૦
	થી ૧૪૨, ૧૪૪, ૧૪૫, ૧૪૮
	૧૫૫, ૧૬૯ ૧૬૧, ૧૬૪
	૧૬૮, ૧૭૬, ૧૮૩, ૧૮૬,
	૧૯૧, ૧૯૬, ૧૯૮, ૨૦૨,
	૨૦૬ ૨૧૬, ૨૧૯, ૨૨૬,
	૨૩૩, ૨૩૭, ૨૩૮, ૨૪૪,
	૨૯૦
૧૩૭૯	૧૧૯, ૧૨૦, ૧૩૨
૧૩૮૨	૧૪૯
૧૩૮૪	૧૨૪, ૧૨૫.
૧૩૮૭	૫૦૮
૧૩૮૯	૧૮૮, ૨૪૧
૧૩૯૪	૧૪૬, ૧૫૮, ૧૬૨, ૧૭૮
૨૮૭, ૧૯૪, ૨૦૩, ૨૨૩, ૨૨૮,	
૩૫૯	
૧૩૯૫	૧૭૩
૧૩૯૬	૬૬૬
૧૩૯૮	૨૩૫
૧૪૦૧	૨૨૯
૧૪૦૮	૨૩૯, ૨૪૦ કંકકસુરિ
	(૨૩૯)
૧૪૧૨.	૩૮૦
૧૪૧૪	૩૭ કંકકસુરિના શિષ્ય દેવ-
	ગુપ્ત

૧૪૨૬	૨૭૪, ૨૭૫ સાવદેવસુરિ
૧૪૨૯	૪૧૦, ૫૨૧, (કેવલદેવસુરિ
	૪૧૦)
૧૪૩૦	૫૧૭
૧૪૩૩	૫૩૧
૧૪૪૨	૨૭૬
૧૪૪૩	૩૩૫
૧૪૫૨	૫૧૬
૧૪૭૫	૩૭૦
૧૪૮૫	૫૯, ૩૬૭, ૩૬૮
૧૪૯૬	૬૦, ૩૦૭
૧૫૦૫	૪૦૯, ૪૧૬
૧૫૦૬	૪૦૮
૧૫૦૭	૩૧૧, ૪૩૩
૧૫૧૩	૩૮૭
૧૫૧૫	૧૨૭, ૨૫૯, ૪૧૩
૧૫૧૮	૨૬૪, ૨૬૭
૧૫૨૦	૨૪૫.
૧૫૨૧	૨૫૭
૧૫૨૩	૨૪૬, ૪૫૮, ૪૦૧ ચારિત્ર
	સુદેવસુરિ (૨૪૫)
૧૫૨૫	૨૪૯, ૨૫૧, ૨૫૭,
૧૫૨૬	૨૮૨
૧૫૨૯	૨૬૬, ૩૯૧
૧૫૩૦	૪૧૧
૧૫૩૨	૩૮૮
૧૫૩૩	૩૮૯
૧૫૩૪	૩૮૪, ૪૧૫
૧૫૩૫	૩૧૨
૧૫૩૬	૩૮૩
૧૫૪૩	૪૦૦
૧૫૫૧	૩૧૦
૧૫૫૨	૩૧૩

संख्या	लेखांक	विवरण	संख्या	लेखांक	विवरण
१५५५	३८५		१६७३	५३२	
१५५६	३१४, ३१५	दिसवाल गच्छे	१६७४	३३७	
		देवनाथ ? और दिव्यसागरसूत्रि.	१६७५	१५, १७	थी २० थी २२
१५६६	२६३, २६८			थी २४, २७७, २७८, २८३	
१५६८	३३८, ४१८			२८५.	
१५६९	३३८, ४३२		१६७६	२१, २५	
१५७१	३३६		१६७७	४३४, ४३८	थी ४४०,
१५८७	१	थी ३		४४३, ४५७, ४५८	
१५९७	३३६		१६८१	३५४, ३५८, ४६१, ५३८	
१६११	३०८, ४३१		१६८२	२६, ५४१, ५४२	
१६१४	४१७		१६८३	२७, ६१, ३५५, ३५६	
१६२०	४थी १०		१६८४	२८, ३५६, ४३७	
१६२३	४१४		१६८६	२६, ३४१, ३६६, ३६३,	
१६३०	४१२			थी ३६५, ३६८, ३६९, ४२	
१६३७	४२१		१६८७	४३६	
१६४०	११		१६८४	१६३	
१६४४	३७६, ४५०,		१६८६	१३०	
१६४७	३०६		१७००	३६०	
१६४९	४५१, ४५२		१७०६	५१४	
१६५०	१२, ३३		१७१०	३१, ३२	
१६५२	१३		१७१३	५६५	
१६५३	४४१		१७२१	३४०	
१६५४	४५३		१७३२	५४०	
१६५६	४४६, ४५३,		१७६५	३४४	
१६५९	४५६		१७७१	२६६	
१६६१	२३६		१७७८	५३३	नेमियंद्रसूत्रि
१६६२	५११		१८३८	४६०	
१६६३	५०१		१८४४	५३४	विजयलक्ष्मी
१६६४	५१२, ५१३		१८५४	५३६	
१६६६	४६७, ५०२, ५०३		१८६७	५५७	
१६६७	४२०		१८६८	५०५	
१६६८	३३८		१८८१	५३५	
१६६९	४३५		१९०३	३२	अ ३१६, ३१७, ५५६

प्राचीन-जैन-लेख-संग्रह.

संवत्	सूरि के साधु	लेखांक
६६६	महावह ११ षडलद्राचार्य-देशवसूरिणी संतति	३१८
१०५३	महासुद्धि १३ वासुदेवाचार्य-शान्तिभद्रसूरि-सूर्याचार्य रवि पुण्य नक्षत्र	३१८
११४३	वैशाख सुद्धि ३ अण्णतदेवसूरि शिष्य विजयसिंहसूरि शुक्रवार	३७५
१२००	जेठ वह १ नेमिचन्द्रसूरि शुक्रवार	१५३
१२०२	अशाढ सुद्धि ६ ककुदाचार्य सोम	१३५-१४३-१४७-१५०
१२०६	जेठ सुद्धि ६ अण्णतदेवसूरि शिष्य विजयसिंहसूरि मंगल	२८६
१२०६	शीलभद्रसूरि शिष्य चन्द्रसूरि	१५७
१२१२	महासुद्धि १० शीलभद्रसूरि शिष्य लरतेश्वराचार्यः शुभ	वैरस्ताभिसूरिलिः २१६-२२०
१२१२	जेठवह ८ ककुदाचार्य सोम	२२४
१२१६	वैशाखसुद्धि २ नेमिचन्द्राचार्य शिष्य देवाचार्य	२६६
१२२६	वैशाखसुद्धि ३ आचार्य धर्मदोषसूरि सोम	१६५
१२३८	महासुद्धि ३ सोमप्रलसूरि शनि	४६८
१२४५	कच्छसूरि	२१३
१२५१	कार्तिकसुद्धि १ शाबिलद्रसूरि शिष्य सुभतिसूरि रवि	३२७

૧૨૫૫	આસોસુદ્ધિ ૭ તિલકપ્રભસૂરિ બુધ	૪૩૦
૧૨૫૬	આષાઢસુદ્ધિ ૨ ધર્મઘોષસૂરિ શનિ	૨૬૯-૩૦૧
૧૨૭૫	રત્નપ્રભસૂરિ	૨૭૯
૧૨૭૬	ધનેશ્વરસૂરિ ચન્દ્રસૂરિ	૫૨
૧૨૭૬	મહાસુદ્ધિ ૧૩ ધર્મઘોષસૂરિ રવિ	૨૬૮
૧૨૭૮	રત્નપ્રભસૂરિ (જિનભદ્રસૂરિ શિષ્ય ?)	૨૧૯
૧૨૮૭	દેવકીય ચૈત્ર વદિ ૩ કૃષ્ણપિંથ નયચન્દ્રસૂરિ	૬૫
૧૨૮૮	પદ્મદેવસૂરિ	૮૨
૧૨૯૩	વૈશાખસુદ્ધિ ૧૫ નવાંગ વૃત્તિકાર અભયદેવસૂરિ સન્તાનીય શનિ ધર્મઘોષસૂરિ	૮૪
૧૨૯૪	સિદ્ધિસાગર સન્તાનીય સિદ્ધિસેનસૂરિ પદ્મે દેવભદ્રસૂરિ મૂર્તિ મલયચન્દ્રસૂરિના શિષ્યે કરાવી	૫૩૦
૧૨૯૯	ચૈત્રસુદ્ધિ ૧૧ રત્નપ્રભ ઉપાધ્યાય શિષ્ય પૂર્ણચન્દ્ર શુક ઉપાધ્યાય	૩૨૧
૧૩૦૨	જેઠવદિ ૨ શુક પંડિત રાયકીર્તિ-પંડિત પાસચન્દ્ર	૪૬૯
૧૩૦૮	મહાસુદ્ધિ ૬ શુક અમરચન્દ્રસૂરિ	૧૩૭
૧૩૧૦-૧૩૩૮	પરમાનન્દસૂરિ (હરિભદ્રસૂરિ શિષ્ય ?)	૨૭૯
૧૩૨૩	ધનેશ્વરસૂરિ	૩૬૩
૧૩૨૩	ઉદયદેવસૂરિ	૪૯૨
૧૩૩૦	ચૈત્રવદ ૭ શનિ સુનિરત્નસૂરિ	૪૯૩
૧૩૩૦	ચૈત્રવદ ૭ શનિ જિનપ્રબોધસૂરિ (અરતાર ?)	૨૯૧
૧૩૩૮	જેઠસુદ્ધિ ૧૪ ચક્રેશ્વરસૂરિ સન્તાનીય જ્યસિંહસૂરિ- શુક શિષ્ય સોમપ્રભસૂરિ શિષ્ય વર્ધમાનસૂરિ	૨૮૪
૧૩૭૩	જેઠસુદ્ધિ ૧૨ ને સૈદ્ધાન્તિક વિનયચન્દ્રસૂરિની મૂર્તિની સોમ શુભચન્દ્રસૂરિએ પ્રતિષ્ઠા કરી.	૫૨૮

१३७८	जेठवढ ६ सोम कळसूरि (उपदेशगच्छीय कुकुदायाथं सन्ताने ?)	२०६
१३७८	,, ,, डेमप्रलसूरि शिष्य रामचन्द्रसूरि चैत्र गच्छ ?	२०२
१३७८	वैशाखवढ ६ सोमप्रलसूरि	१६८
१३६४	जिनचन्द्रसूरि	१८७
१३६४	धर्मतिलकसूरि	१४६
१३६४	मुनियन्द्रसूरि	१५८
१४१४	वैशाख सुढ १० कळसूरि शिष्य देवगुप्त ने शुद्ध	३७
१५०६	मडावढ १० ने शान्तिसूरि शुद्ध	४०८
१५२३	वैशाखसुढ १३ चारित्र्यसुद्धरसूरि शुद्ध	२४६
१५४३	जेठसुढ ११ शनि ज्ञानसागरसूरि पट्टे उदयसागर	४००
१५५६	वैशाखसुढ ६ उदयसागरसूरि शनि	३१५
१६६४	पंडित हीरचन्द्रगण्डि-पंडित कुशलभद्र- गण्डि - अमरचन्द्रगण्डि-रामचन्द्रमुनि- धन्द्रचन्द्रमुनि	१६३
१७७८	भादरवासुढ ८ पासचन्द्रसूरि लट्टारक नेमचन्द्रसूरि रवि	५३३
१८४४	वैशाखसुढ १० विजयलक्ष्मीसूरि शुद्ध	५३४
१९०३	वैशाखसुढ ११ पंडित शीवसुद्धर शुद्ध	३१७
	उदयवदलसूरि	२५३

ककुलाचार्य शिष्य लटारक यूक्षलद्र	३७४
अलयदेवसूरि (नवांगीटीकाकार) नन्ता- नीय चन्द्रसिंह	३१२
जिनलद्रसूरि	२७६
नेमचन्द्रसूरि	११४
धर्मचन्द्रसूरि	११८
नन्नसूरि-कल्लसूरि	१५६
गणपलद्रि	१
भाण्डिकसूरि पट्टे मानदेवसूरि	११७
मुनिसिंह	६३
यशःकीर्ति	४४६
यशश्चन्द्र उपाध्याय शिष्य पद्मचन्द्र	३७३
डेमसूरि	३५२

अंचल-गच्छ.

१६७६ झागण सुदं २ शुके विनयचन्द्रगण्डिवाचक शिष्य देवसागर रेवति नक्षत्र मुनि	२१
१६८३ मडा सुदि १३ डेमभूर्ति गण्डि मडोपाध्याय. सोम	२७
देवसागरगण्डिवाचक विजयभूर्तिगण्डि पंडित विनयशेभरगण्डि पंडित शिष्य रविशेभरगण्डि मुनि	२७
१६२१ मडा सुद ७ शुद्ध	मुनिदेवचन्द्रगण्डि भाण्डिकयसागर शिष्य विनयसागर ३२A
	वाचक विनयसागर.

४७ आर्यरक्षित (विजयचन्द्र सूरि)	११३६	१२३६
४८ जयसिंह	११७६	१२६८
४९ धर्मघोष	१२०८	१२६८
५० मडेन्द्रसिंह	१२२८	१३०६

(५)

५१ सिंहाप्रल	१२८३	१३१३
५२ अलतसिंह	१२८३	१३३६
५३ देवेन्द्रसिंह	१२९६	१३७१
५४ धर्मप्रल	१३३१	१३६३
५५ सिंहातिलक	१३४५	१३६५
५६ मडेन्द्र	१३६३	१४४४
५७ मेरुतुंग	१४०३	१४७१
५८ न्यकीर्ति	१४३३	१५००
५९ न्यकेसरि	१४६१	१५४२

(सं. १५२३ वैशाख सुद्धि ११ पुष्य. ४०१)

६० सिद्धान्तसागर	१५०६	१५६०
६१ लावसागर	१५१०	१५८३
६२ गुणनिधान (गुणसमुद्र)	१५४८	१६०२
६३ धर्ममूर्ति	१५८५	१६७०
६४ कल्याणसागर	१६३३-१६७०-१७१८	
६५ अमरसागर	१६६४	१७६२
६६ विद्यासागर	१७४७	१७६७
६७ उदयसागर	१७६७	१८२६
६८ श्रीर्तिसागर (सिंधु)	१७६६	१८४३
६९ पुण्यसागर	१८१७	१९७०
७० राजेन्द्रसागर		१८६२
७१ मुक्तिसागर	१८५७	१९१८
७२ रत्नसागर (उद्दिधि)	१९२१ मां प्रतिष्ठा करी.	
७३ विवेकसागर		

संवत्

उद्देश-गच्छ.

लोभांक

१३१५ वैशाख वद ७ शुद्ध सिंध्याचार्य सन्तानीय श्रावणे सिंध्य-
सूरिनी मूर्ति करावी प्रतिष्ठा करी
कळसूरि

५५३

संवत्	उपदेशी-गच्छ.	वैष्वांक
१३१५	वैशाख वद ७ शुक्र. सिद्धाचार्य सन्तानीय श्रावके सिद्ध- सूरिनी भूति करावी प्रतिष्ठा करी कळसूरि	५५३
१३७८	जेठ वद ६ सोम. ककुदाचार्य सन्तान कळसूरि	२०६
१४५२	वैशाख सुद ३ शुध. ककुदाचार्य सन्तान कळसूरि भूर्ति ३० देवशुभतसूरि	५१६
१५३४	महा सुद ६ ककुदाचार्य सन्तान देवशुभतसूरि	४१५

असवाल-गच्छ

१५५६	वैशाख सुद ६ शनि देवनागसूरि काम्यक-गच्छ.	३१४
१९००	भाहरवा वद २ सोम निवर्तक कुलना काम्यक गच्छमां कल्याणक दिने थळोला आचार्य विष्णुसूरिना पट्ट- धर आचार्य महेश्वरसूरि साधु सर्वदेव	५४४

कोरट-गच्छ (पालुं. २३)

१२७४	शुगळ सुद ५ शुक्र. कळसूरि शिष्य सर्वदेवसूरि भूर्ति- कळसूरि	५५२
१४०८	वैशाख सुद ५ शुक्र. नन्नसूरि पट्टे कळसूरि	२३६ २४०
१४२६	वैशाख सुद २ रविवार कळसूरि पट्टे सावदेवसूरि नन्नाचार्य सन्तान	२७४
१४०८	वैशाख सुद ५ शुक्रवार	२३६-२४०
१२९२	जेठ वद ८ मंगळ	२४८
१४२६	वैशाख सुद २ रवि	२७४
१३३९	महा सुद १३	५५५

कवला-गच्छ.

१६०३	वैशाख सुद ११ शुक्र. कळसूरि-शिवसुन्दर मुनि	३१६
------	---	-----

कासहृद (कोसहृद) गच्छ (पालुं. ६५-१११)

१२२२	शुगळ सुद १३ रवि उद्योतनाचार्य सन्तान	२३०
------	--------------------------------------	-----

१२४५ वैशाख वरु प गुरु उद्योतनाचार्याय सिं'डूसुरि	२११
१२४५ सिं'डूसुरि	१७४ थी १७७-१८०
	१६६ थी १७२

भरतर-गरुछ.

३७ सर्वदेवसूरि			
३८ उद्योतनसूरि			
३९ वर्धमानसूरि			
४० जिनेश्वरसूरि (भरतर णिइइ)			
४१ जिनचन्द्र			
४२ अलयदेवसूरि (नवांगी)	ज.	आ.	स.
४३ जिनवडलल			
४४ जिनदत्त	११३२	११६६	१२११
४५ जिनचन्द्र	१२४१	१२०५	१२२३
४६ जिनपति	१२१०	१२२३	१२७७
४७ जिनेश्वर	१२४५	१२७८	१३३०
४८ जिनप्रयोध	१२८५	१३३३	१३४१
४९ जिनचन्द्र	१३२६	१३४१	१३७६
५० जिनकुशल	१३३०	१३७७	१३८६
५१ जिनपद्म	१३८२	१३६०	१४००
५२ जिनलण्डिध		१४००	१४०६
५३ जिनचन्द्र		१४०६	१४१५
५४ जिनोदय	१३७५	१४१५	१४३२
५५ जिनराज			१४६१
५६ जिनलद्र (जिनवर्धन)		१४७५	
५७ जिनचन्द्र	१४८७	१५१५	१५३७
५८ जिनसमुन्द्र	१५०६	१५३३	१५५५
५९ जिनडंस	१५२४	१५५५	१५८२

(४१६)

૬૦	જિનભાણિકુચ	૧૫૪૬	૧૫૮૨-૧૬૧૨(૪૩૧)	
૬૧	જિનચન્દ્ર	૧૫૬૪	૧૬૧૨	૧૬૭૦
૬૨	જિનસિંહ	૧૬૧૫	૧૬૭૦	૧૬૭૪
૬૩	જિનરાજ	૧૬૪૭	૧૬૭૪	૧૬૬૬
૬૪	જિનરત્ન		૧૬૬૬	૧૭૧૧
૬૫	જિનચન્દ્ર		૧૭૧૧	૧૭૮૩
૬૬	જિનસુખ	૧૭૩૬		૧૭૮૦
૬૭	જિનભકિત	૧૭૭૦	૧૭૮૦	૧૮૦૩
૬૮	જિનલાલ	૧૭૭૪	૧૮૦૪	૧૮૩૪
૬૯	જિનચન્દ્ર	૧૮૦૬	૧૮૩૪	૧૮૫૬
૭૦	જિનહર્ષ		૧૮૫૬	૧૮૬૨
૭૧	ગુણસૌભાગ્ય	૧૮૬૨	૧૮૬૨	૧૯૧૭
૭૨	જિનસિંહ	૧૯૧૦	૧૯૧૭	૧૯૩૫
૭૩	જિનહંસ			

૧ સંવત્ ૧૧૬૭ માં મધુકર ખરતર શાખા (૪૩) જિનવલ્લભ વખતે નીકળી.

૨ રૂદ્રપદ્મીય ગચ્છ સંવત ૧૧૬૯માં જયશેખરે ૪૪ મી યાત્ર વખતે કાઢ્યો.

૩ સંવત ૧૩૩૧ માં લઘુ ખરતર ગચ્છ જિનસિંહસૂરિથી નીકળ્યો.

૪ સંવત ૧૪૨૨ માં વૈકટ નામનો ગણુ શ્રીજિનેશ્વરસૂરિનો નીકળ્યો.

૫ પિપ્પલક શાખા જિનવર્ધનથી ૧૪૬૧ માં નીકળી.

જિનવર્ધન

જિનચન્દ્ર

જિનસાગર

જિનસુંદર

૬ સંવત ૧૫૬૪ માં શાન્તિસાગરથી આચાર્યીય ખરતર શાખા જિનસસુદ્રના વખતથી બુદ્ધી પડી.

૭ (૬૧) જિનચન્દ્રના વખતના ભાવહર્ષથી ભાવહર્ષીય ખરતર શાખા નીકળી.	
૮ સંવત ૧૬૮૬ માં આચાર્ય જિનસાગર સૂરિથી લઘ્વી આચાર્યિયખરતર શાખા નીકળી.	
૯ સંવત ૧૭૦૦ માં રંગવિજયગણિથી રંગવિજય શાખા નીકળી.	
૧૦ સારોપાધ્યાયથી સારીય ખરતર શાખા નીકળી.	
૧૧ ૧૮૯૨ માં મ'ડોવરખં મહેન્દ્રસૂરિથી ૧૧ મો ગચ્છલેહ થયો.	
૧૪૧૨ અશાહ વહ ૬ ભુવનપતિ ઉપાધ્યાય પં. હરિપ્રભગણિ.	
	મોહમૂર્તિગણિ. હર્ષમૂર્તિગણિ. પુણ્યપ્રધાનગણિ.
	૩૮૦
૧૫૦૫	ઉદયશીવગણિ.
	૪૧૬
૧૬૧૧	ધર્મસુન્દરગણિ.
	૪૩૧
૧૬૧૪	ઉપાધ્યાય ધનરાજ પંડિત મુનિ મેરૂ.
	૪૧૭
૧૬૬૬ મહા સુદ ૫ શુક્ર પૂહત્ ખરતર આદ્યપક્ષ જિનસિંહસૂરિ	
	શિષ્ય જિનચન્દ્રસૂરિ.
	૪૩૫
૧૬૭૫ વૈશાખ સુદ ૧૩ શુક્ર ભુવનકીર્તિગણિ.	
	૧૫
૧૬૭૫	જિનસાગરસૂરિ
	૧૬
" "	જયસોમ મહોપાધ્યાય
	"
" "	ગુણવિજયોપાધ્યાય
	"
૧૬૭૫ વૈશાખ સુદ ૧૩ શુક્ર ધર્મનિધાનોપાધ્યાય	
	૧૯
" "	આનન્દકીર્તિ પંડિત
	"
" "	ભદ્રસેન વાચક
	"
" "	રાજધીર પંડિત
	"
" "	ભુવનરાજ પંડિત
	"
૧૬૭૭ જેઠ વહ ૫ ગુરૂ	
	સમયરાજ ઉપાધ્યાય-વાચક હંસપ્ર- મોહ-વાચક સમયસુન્દર-વાચક પુ- ણ્યપ્રધાન.
	૪૪૩

૧૬૦૩ મહા સુદ ૬ ગુરૂ શાન્તિસાગરસૂરિ બૃહત્પરતર ગ-
ચની શ્લેષશાખાવાળા મહોપાધ્યાય
હિતપ્રમોદના શિષ્ય પં ૦ સરૂપ ૫૫૬

ચન્દ્ર-ગરુડ (પા. ૭૪)

૧૨૩૯ વૈશાખ સુદ ૫ ગુરૂ ચન્દ્રસૂરિ શિષ્યપૂર્ણભદ્રસૂરિ
શાન્તિપ્રભસૂરિ ૩૫૧
૧૨૭૨ જ્યેષ્ઠ વદ ૨ રવિ હરિભદ્રસૂરિ ૫૪૭
૧૨૮૬ ક્રાગણ્ય સુદ ૨ રવિ મલયચન્દ્રસૂરિ શિષ્ય સમતચન્દ્રસૂરિ ૧૮૨
૧૩૦૦ વૈશાખ વદ ૧૧ બુધ હરિભદ્રસૂરિ શિષ્ય યશોભદ્રસૂરિ ૫૪૫
૧૩૧૦ વૈશાખ વદ ૫ ગુરૂ પરમાણુદસૂરિ શિષ્ય રત્નપ્રભસૂરિ ૨૮૦
૧૩૦૦ વૈશાખ વદ ૧૧ બુધ } યશોભદ્રસૂરિ ૫૪૫-૫૪૬
૧૩૧૫ ક્રાગણ્ય વદ ૭ શનિ }

અનુરાધા નક્ષત્ર

ચૈત્ર-ગરુડ (૩૬૮)

૧૩૭૮ જ્યેષ્ઠ વદ ૬ સોમ હેમપ્રભસૂરિ શિષ્ય સમચન્દ્રસૂરિ ૨૦૨
૧૬૮૬ વૈશાખ સુદ ૮ શનિ ચૈત્ર ગરુડની શાર્દૂલ શાખામાં રા-
જગચ્છાન્વયમાં થયેલા ચન્દ્રસૂરિ
શિષ્ય રત્નચન્દ્રસૂરિ-વાચક-તિલક-
ચન્દ્ર મુનિ રૂપચન્દ્ર ૩૬૮

જાલ્યોધર-ગરુડ (પાનું. ૧૧૧)

સોમપ્રભસૂરિ ૪૬૮
૧૨૩૮ મહા સુદ ૩ શનિ
૧૩૩૧ હરિપ્રભસૂરિ ૪૮૩
૧૩૪૬ ચૈત્ર વદ ૬ રવિ દેવસૂરિ સન્તાનીય હરિભદ્રસૂરિ શિ-
ષ્ય હરિપ્રભસૂરિ ૪૮૪

તાપ-ગરુડ.

૪૦

૨૦

૨૦

४४ जगन्मन्त्रसूरि		१२८५		
४५ द्वेवेन्द्रसूरि		१३२७		
४६ धर्मघोष		१३५७		
४७ सोमप्रल	१३१०	१३३२	१३७८	(१३७३)
४८ सोमतिलक	१३५५	१३७३	१४२४	
४९ द्वेवसुन्दर	१३६६	१४२०	१४५६	
५० सोमसुन्दर	१४१३	१४५२	१४६६	
	(१४३०)	१४५७		१४६६)

५१ (१) मुनिसुन्दर	१४२६	१४७०	१५०३	
	(१४३६	१४७८	१५०३)	

(२) जयन्त्र (जयसुन्दर)

↓
विशालराज

५२ रत्नशेखर	१४५७	१५०१	१५१७	
५३ (१) लक्ष्मीसागर				
(२) उदयनादि	१५१५		१२६	
५४ सुमतिसाधु-सुमतिसुन्दर				
५५ (१) छेमविमल				
(२) कमलकलश				

↓
जयकल्याण (१५६६)

२६३

(३) चन्द्रनन्दि (कुतुम्पुरा)	१५६६			
(१) सौलाज्यनन्दि (१५७१-१५६०)				
(२) प्रमोदसुन्दर (१५७१)				

५६ आनन्दविमलगण्डि				
५७ विजयदान	१५५३	१५८७	१६२२	
५८ द्वीरविजयसूरि	१५८३	१६१०	१६५२	
५९ विजयसेनसूरि	१६०४	१६५२	१६७१	
६० विजयद्वेवसूरि	१६३४	१६७१	१७१३	
६१ (१) विजयसिंह	१६४४	१६८२	१७१०	

६२ (२) विजयप्रसन्न....	१६७५	१७१०	१७४६
६३ विजयरत्न	१७१३		१७७३
६४ विजयक्षमा	१७३२	१७७३	
६५ विजयद्वया			
६६ विजयधर्म			
६७ विजयजिनेन्द्र			
६८ विजयहेवेन्द्र			
६९ विजयधरखेन्द्र			
१५२५ द्वागण्य सुह ७	सुधानन्दनसूरि-सोमजयसूरि, महोपाध्याय		
शनि रोहिणी	जिनसोमगण्डि (लक्ष्मीसागरसूरि प३)	२४६	
१५२५	पंडित सत्यरत्नगण्डि		२५६
१५६६ द्वागण्य सुह १०	जयसुन्दरसूरि पट्टे विशालराजसूरि पट्टे		
	रत्नशेखरसूरि पट्टे लक्ष्मीसागरसूरि		
	सोमहेवसूरि शिष्य सुभतिसुन्दरसूरि		
	शिष्य गच्छनायक कभलकलशसूरि शिष्य		
	जयकल्याणसूरि-चरणसुन्दरसूरि	२६३	
१५६८ वैशाख सुह ७	वार गुड पुष्य, पंडित चारित्रसाधुगण्डि	४१८	
१५६९ महोसुह १३	महोपाध्याय अनन्तडंसगण्डि	४३२	
१५८७ वैशाख वद ६	लावण्यसमय पंडित-विवेकधीर गण्डि		
	पंडित-समयरत्न पंडित		१
१६३७ (शाके १५०२	वैशाख सुह ३, धर्मसागर उपाध्याय	४२१	
गुड रोहिणी			
१६४४ (शाके १५०६)	हीरविजयसूरि महोपाध्याय कल्याण-		
द्वागण्य सुह २ रविवार	विजय शि० पं० लालविजय गण्डि		
	पं० सोमकुशल गण्डि कल्याणविजय		
	महोपाध्याय शि० (१) लालवि-		
	जयगण्डि (२) जयविजय		
	लालविजयगण्डि शि० न्यायविजय शि०		
	यशोविजय		३७६

१६४४ (शाके १५०६)	कमलविजय शिष्य हेमविजय लाल- विजय-श्रीतिविजय	४५०
१६५०	कमलविजयसूरि शिष्य हेमविजयसूरि सङ्गसागर शिष्य नयसागर	१२
१६५० प्रथम चैत्र १५	हीरविजयसूरि (५८) शिष्य विमल दुर्षगण्डि पं० देवदुर्षगण्डि पं० धनविजयग० पं० नयविजयग० पं० नयविमलग० नसविजय-हंसविजय ग० मुनि वेसल	३३
१६५२ भागसर वद २	कल्याणविजय गण्डि भडोपाध्याय-धन- सोमवार पुष्य विजयगण्डि पंडित	१३
१६५३ वैशाख सुद ४	मुध विजयसुन्दरगण्डि	४४१
१६५६	विवेकदुर्ष विद्यादुर्ष	४४६
१६६१ आसो सुद ११ शुके,	लण्डिसागर भडोपाध्याय	२३६
१६६२	भडोपाध्याय सोमविजय गण्डि शिष्य विजयसिंह	५१२-५१३
१६६२ वशाख वद ०))	सोम	५११
१६६५	वाचक लण्डिसागर, पंडित विजयकुशल विजय शिष्य उदयरुचि सङ्गसागर शिष्य नयसागर	३७७
१६७५ महासुद ४ शनि	पंडित कुशलसागरगण्डि	२७७-२६५
१६८१ प्रथम चैत्र वद	भडोपाध्याय विद्यासागरगण्डि शिष्य	
५ ने वार गुरु	पं० सङ्गसागर गण्डि शिष्य पं० नयसागरगण्डि	३५४
१६८२ जेठ वद ६ गुरु	भडोपाध्याय विवेकदुर्ष शिष्य मुक्ति- सागर	५४१-५४२
१७०० महासुद १२	मुध उपाध्याय (सप्तम चन्द्रगण्डि)	३६०

૧૭૦૯ ક્રાગણ સુદ ૩	ઉપાધ્યાય ભાનુચન્દ્રગણિ શિષ્ય પ'૦	
રવિ	વિવેકચન્દ્ર	૫૧૪
૧૭૧૦ જેઠ સુદ ૬	વિનયવિજય વાચક	૩૧
૧૭૧૦ જેઠ સુદ ૬	ગુરૂ કીર્તિવિજય ગણિ મહોપાધ્યાય શિષ્ય	
	વિનયવિજય ગણિ-ઉપાધ્યાય શાંતિવિજય	
	ગણિ મેઘવિજય ગણિ દેવવિજય ગણિ ૩૨	
૧૭૧૩ મહાશુદ્ધ ૭	વિજયપ્રભસૂરિ નિર્દેશાત્ દીપસાગર ગણિ ૫૧૫	
૧૭૨૧ જેઠ સુદ ૩	રવિ વિજયસેનસૂરિ ભ૦ વિનયતિલકસૂરિ	
	પટ્ટાલકાર ભ૦ વિજયભાનન્દસૂરિ પટ્ટેઘાત	
	કારક વિજયરાજસૂરિ	૨૬૯
૧૭૬૫ વૈશાખ સુદ ૨	માણિક્યવિજય શિષ્ય જિતવિજય શિષ્ય	
	કુશલવિજય	૩૪૪

થારાપદ્રીય-ગચ્છ.

૧૧૧૯	થારાપદ્રીય સન્તાન	૧૫૪
	”	૧૬૦
૧૧૫૭ વૈશાખ સુદ ૧૦	શાલિભદ્રસૂરિ	૪૬૯
૧૧૬૧	થિરાપદ્રિય ગચ્છ	૨૯૭
૧૩૩૩ આશો સુદ ૧૪	સોમ થારાપદ્ર ગચ્છ પૂર્ણચન્દ્રસૂરિ	૪૦૨
૧૩૩૪ શકે સુદ ૧૦	રવિ થીયારાગચ્છ સર્વદેવસૂરિ સન્તાન.	૪૯૯

દેવાચાર્ય-ગચ્છ

૧૧૭૨	ઉદ્યોતનાચાર્ય મહેશ્વરામ્ના (ચે) દે-	
	વાચાર્ય ગચ્છ	૩૨૩
૧૨૪૬ કારતક વદ ૨	દેવાચાર્ય ગચ્છ	૪૨૨

નાગેન્દ્ર-ગચ્છ.

વતરાજના ગુરૂ શીલગુણસૂરિ

દેવચન્દ્રસૂરિ (લેખાંક ૫૧૮)

६१०

{ शीलरुद्रगण्डि }
{ पार्श्वलगण्डि }

महेन्द्रसूरि

शान्तिसूरि

मानन्दसूरि

अभरसूरि

हरिहरसूरि

१२८७-६३

विजयसेनसूरि (वस्तुपाल तेजपालना गुप्त)
(३८)

१३०५

(१) उदयसेन (नं. ४३-६४)

१२८८

(२) उदयप्रभ

१३०२

(३) यशोदेव

१२०१

मानतुंगाचार्य

१२६१

रत्नाकरसूरि

१३०१ वैशाख सुद ६ शुक्र देवयन्द्रसूरि (५१६)

१३२६ मङ्गल वद २ रवि सोमप्रभसूरि (४७१)

१३४३ वैशाख

महेन्द्रसूरि (४८८)

१३७१

विद्यासागर

१३६४

देवेन्द्रसूरि

१४१६-२१

गुण्यकरसूरि

१४३७

प्रद्युम्नसूरि

१४४७

रत्नप्रभसूरि (रत्नाकरसूरि शिष्य)

१४४६-६५

उदयदेवसूरि

१४८३

सिंहदत्तसूरि

१४८५-६२

गुण्यसागर

१५१२

गुण्यसमुद्र

१५११

विजयप्रभ

१५१३-२२	विनयप्रल (पद्मानन्दसूरि शिष्य)
१५२५-२७	गुणदेवसूरि कमलवन्द्यसूरि १ देवेन्द्रसूरि (१५०६) २ हेमरत्न (१५२७-२८)
१५२६ मडा सुद ५ रवि	सोमरत्नसूरि (३६१)
१५४६	सुष्मादेवसूरि
१५५२-६७	हेमरत्नसूरि (सोमरत्नसूरि शिष्य)
१५७०	हेमसिंहसूरि
१५७२	गुणवर्धनसूरि

नाणुक (नाणुकीय) ग२७ (पानु ८७)

१२६५ द्वागणु वद ७ शुद्ध शान्तिसूरि	४०३
१४३३ अशाड सुद १० पुष्य सिद्धसेनसूरिनी मूर्ति धर्मेश्वरसूरिमे करावी	५३१
१५०५ मडा वद ६ शनि शान्तिसूरि	४०६

पदक्षी-ग२७

पदक्षीवाख-ग२७

आषाढादि १६८१ चैत्र	यशोदेवसूरि-उपाध्याय हुरशेअर शिष्य	
वद ३ सोम-हुरतनक्षत्र	उपाध्याय हुरशेअर शि० उपाध्याय कनकशेअर शि० (१) उपाध्याय देवशेअर (२) उ० सुमतिशेअर	४१६

प्रद्योतनाचार्य-ग२७

११४४ मडा सुद १	सूरे प्रद्योतनाचार्यस्य अन्द्रदेवेन सू- रिष्ठा भूषितेसांप्रत ग२७	३६७
११५१ अशाड सुद ८ शुद्ध	प्रद्योतनाचार्य ग२७	३६६

ग्रन्थाणु-गण्ड

११२४	यशोवर्धनसूरि-यशोवर्धन-वैरसिंह-	
	४४७४३	४६३-४६४
११७०	वैशाख सुद ७	शांतिकद्राचर्या
		४६८
१३०५	वैशाख सुद ५	वीरसूरि
		४८७
१३१६	वैशाख वद	विमलसूरि
		४६५
१३२६		भुद्धिसागरसूरि
१३३०	चैत्र वद ७ शनि	वयरसेन उपाध्यायमिश्र
		४७८
१३३०	चैत्र वद ७ शनि	४४ (४४७) गसूरि
		४७०
		(१३३० चैत्र वद ७ शनि)
		४८० ४६० ४६७
		५१८ ५१६
		(१३३० वैशाख सुद ६ सोम)
१३४०	मुनिचन्द्रसूरि	४८१
१३४७	"	४८२
१३४६	चैत्र वद ६ रवि ४४४ गसूरि	४७३-५०६

पू. उ. उ. उ.

११८७	ज्ञानाणु वद ४ सोम सवित्र विहारी वर्धमानसूरि पद्वे	
	यशसूरि श्री लक्ष्मणसूरिसिः प्र०	१८४
१२१५	वैशाख सुद १० मंगल मुनिचन्द्रसूरि शिष्य देवसूरि शिष्य	
	यशचन्द्रगणि (३६४)	३६५
१२२१	वासीन्द्र देवाचार्य शिष्य पूरु देवाचार्य	
	(१२५६ लोड सुद ११) ना शिष्य	
	रामचन्द्राचार्य (१२६८) द्वीपोत्सव	
	दिने)	३५२
१२४५	वैशाख वद ५ शुक्र आरासणुसुद यशोदेवसूरि शिष्य	
	देवचन्द्रसूरि १६२-१६५-२०	५-२०८

१३०५	नैशाण्य सुह उ शनि पद्युन्नसूरि पट्टोद्धरणु मानदेवसूरि शिष्य जयानन्दसूरि	५३	
१३३७	जेठ सुह १४ शुक्र यकेधरसूरिसंताने सोमप्रलसूरि शिष्य वर्धमानसूरि	२६२	
१३३८	जेठ सुह १४ शनि रत्नप्रलसूरि शिष्य हरिलद्रसूरि शिष्य परमानन्दसूरि	२६०	
१३४३	हारतक वद १४ शुक्र	मानतुंगसूरि वशोद्भव धर्मचन्द्रसूरि शिष्य विजयचन्द्र सूरि	३३५

प्रःक्षा-गच्छ.

११४४	महा सुह ११ देवाचार्य	३८२	
	लावडार-गच्छ.		
१५१०	महा वद ०)) सोम	शक्तिदाचार्य सन्ताने लावदेवाचार्य गच्छे विजयसिंहसूरि शिष्य वीरसूरिनी भूति प्र० जिनदेवसूरि	५२१

भिक्षुमाल-गच्छ.

महाहदीय-गच्छ.

१३३५	यकेधरसूरि सन्ताने सोमप्रलसूरि शिष्य वर्धमानसूरि	५५०
१३८७	यकेधरसूरि सन्ताने पद्मचन्द्रसूरि पट्टे जयचन्द्रसूरि शिष्य यशोदेवसूरि भूति प्र० शान्तिसूरि	५०८

महलक्ष्मी-गच्छ.

१२८८	शगण्य सुह १० पुष्य नरचन्द्रसूरि	३६-४२
१२८८	शगण्य सुह १० पुष्य नरेन्द्रसूरि	४१
१३७८	तिलकसूरि	१४४-१४५

૨૬ પદ્મીય-ગચ્છ (ખરતર) (પાતું ૪૬)

૧૩૦૨

અભયદેવસૂરિ શિષ્ય દેવભદ્ર ૨૦૬-૨૧૦

માગસર વહ ૬ શનિ

૧૬-ગચ્છ (પાતું ૨૧)

૧૨૬૩ ચૈત્ર વદ ૮ શુક્ર ચક્રેશ્વરસૂરિ સન્તાનીય શ્રાવક સાબળુ ૮૫

વાયહીય-ગચ્છ.

૧૩૪૬ ચૈત્ર વદ ૬ શનિ	જિતહતસૂરિ શિષ્ય અમરચન્દ્રની મૂર્તિ	
	મહેન્દ્રશિષ્ય મઠનચન્દ્રે કરવી.	૫૨૩
	ઉબ્બલ ઉપાધ્યાય.	૫૨૭
	નેમિચન્દ્ર ઉપાધ્યાય.	૫૨૬
	૫૦ હેમગણિ.	૫૨૭

વિજય-ગચ્છ. (તપા)

૧૭૩૨ વૈશાખ સુદ	કલ્યાણરાગરસૂરિ શિષ્ય સુમતિસાગર-	
૭ ગુરૂ પુાચ સૂરિ શિષ્ય	વિજયરાગરસૂરિ	૫૪૦

વિદ્યાધર ગચ્છ.

૧૪૨૬ મહાવદ ૭ સોમ	ઉદયદેવસૂરિ	૪૧૦
------------------	------------	-----

વૃક્ષતપા-પક્ષ.

૧૫-	સાનસાગરસૂરિ	૧૩૦
૧	જગત્યંદ્રસૂરિ.	૬ ધર્મદેવસૂરિ.
૨	વિજયચંદ્રસૂરિ.	૧૦ સાનચંદ્રસૂરિ.
૩	ક્ષેમકીર્તિસૂરિ.	૧૧ અભયશિલસૂરિ
૪	હેમલસૂરિ.	૧૨ વચતિકકસૂરિ.
૫	રત્નાકરસૂરિ.	૧૩ ઉદયવલ્લભસૂરિ.
		૧૭ ધનરત્નસૂરિ.
		૧૮ અમરરત્નસૂરિ.
		૧૯ દેવરત્નસૂરિ.
		૨૦ જયરત્નસૂરિ.
		૨૧ ભુવનકીર્તિસૂરિ.

६ रत्नसिंहासूरि.	१५ उदयसागरसूरि.	१७१०
७ रत्नप्रभासूरि.	१६ अग्निप्रसागरसूरि.	२२ रत्नक्रीतिसूरि.
८ मुनिशेखरसूरि.		२३ शुभसागरसूरि.

५-उरुके-गच्छ.

६६४	यशोबद्रशिष्य शाखिसूरि शि० सुमति	
	सूरि शि० शान्तिसूरि शि० भ्रूवरसूरि	३३६
१२१२ जेठ सुद शुक्ल	शाखिलद्राचार्य सन्तान	२१७
१२४५	यशोबद्रसूरि सन्तान शान्तिसूरि	२१३
१२६।	यशोबद्रसूरि सन्तान शान्तिसूरि	१०८-१०९
१५३२ चैत्र सुद ३ शुक्ल	यशोबद्रसूरि सन्तान साखिसूरि	३८८
१५५५ जेठ वद १ शुक्ल	यशोबद्रसूरि सन्तान शान्तिसूरि	३८५
१५६७ वैशाख सुद ५	शाखिसूरि शि० सुमतिसूरि शि०	
	शुक्ल पुनर्वसु शान्तिसूरि शि० भ्रूवरसूरि (अथ-	
	नक्षत्र एनाम देवसुन्दर)	३३६
१७३२ वैशाख सुद ७ शुक्ल	पुत्र. देवसुन्दर	५४६

सागर-गच्छ.

१८३८ दशम सुद २ शुक्ल	डीरपिण्यसूरि शिष्य विण्यसेनसूरि	
	शि० रावसागरसूरि शि० वृद्धिसागर	
	शि० लक्ष्मीसागर शि० इन्द्रयाणुसागर	
	शि० पुण्यसागर शि० अभृतसागर	४६०

नि-गच्छ.

१२६८ वैशाख वद ३ शनि	अष्टासिंहासूरि शुक्ल भूत	५०६
---------------------	--------------------------	-----

डाहिण-गच्छ. (पातु' ८२)

१३३० चैत्र वद ७ शनि	गुणसद्रसूरि शिष्य	४७४
---------------------	-------------------	-----

૧૩૩૩	શીલભદ્રસૂરિ	૪૮૫-૪૯૧-૪૯૩
૧૩૩૩	ના વૈશાખ સુદ ૧૧	૪૮૫
૧૩૩૦	ચૈત્ર વદ ૭ શનિ	૪૯૩
૧૩૪૩	શીલભદ્રસૂરિ	૪૮૯
૧૩૫૫	વૈશાખ વદ	૪૭૭

ધર્મ (ધર્મધોષ) સૂરિ મૂલ પટ્ટકંભે

આશુકંસૂરિ

અમરપ્રભસૂરિ ૧૬૬

જ્ઞાનચન્દ્ર (૧૩૭૮-૧૩૮૯-૧૩૯૪)

૧૩૨-૧૬૨-૧૪૧

મુનિશોખરસૂરિ મૂર્તિ (૧૩૯૬) ૧૬૬

૧૩૦૫ અશાઠ વદ ધર્મધોષસૂરિ પટ્ટ પ્રતિષ્ઠિત દેવેન્દ્રસૂરિ

૭ શુક્ર કમાયાત જિનચન્દ્રસૂરિ શિ૦ ભુવનચન્દ્રસૂરિ ૫૫૧

આવડા વંશના મહારાજ વનરાજના ગુરુ

નાગેન્દ્રરાજના શિલગુણસૂરિ, તેમના

શિષ્ય દેવચન્દ્રસૂરિની મૂર્તિ ઉપરનો લેખ ૫૧૦

૧૩૬૧ દ્વાગણ સુદ ગુરુ ચન્દ્રકુલના વર્ધમાન સન્તાન સાધ્વી

મલયસુન્દરીની શ્રવિકા ગાઈ મુહુર્તે

અંજિશદેવીની મૂર્તિ કરાવી અને

સોમસૂરિના શિષ્ય ભાવદેવસૂરિએ તેની

પ્રતિષ્ઠા કરી.

૫૨૨

પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહમાં આવતા જ્ઞાતિ, વંશ, કુલ,
અન્વય, ગોત્ર વિગેરેના અકારણિ નામો.

વિમૂચવાલ (?)

લેખાંક.

૧૬૫

क्रांतालज्ञाति	२०६
क्रायस्थवंश (पुरोहित सोमदेव)	३८
ककर्टवंश	३७६
कागगोत्र	३४४
गूडिलान्वय (राठिल)	३३२
गू (शु) ज्ञर ज्ञाति	२५२-२८२
ग्राह (हु) मान	३२३-३३१-३३५-३३६-३४३-३५१-३५२
गौलुक्य कुल	३८थी४३, ६४-६५-३३२-३५२
दीशा (प्रीसा वाल ज्ञाति (वृद्धशाणा)	७-४६६-५३८
धर्कटज्ञाति	६५
धर्कटवंश (धाकड. ओसवाल ज्ञातिनुं गोत्र)	८२-१३७
नाडुरगोष्ठी	१४८
पद्वीवाल ज्ञाति	५७
पद्वी ज्ञाति	५४५
प्राग्वाट ज्ञाति	४-६ विगेरे
गोहित्यवंश (जिनराजसूरि. अरतर)	१७थी२०-२४-४३४
मंत्रिहलियवंश	५६
श्रीमत्सुनायड गोत्र	५६
महाराज कुल	३२०-५३
महतीयाणी (अरतर गरुड नन्डड गोत्र)	६०
मेवाडाज्ञाति (सूत्रधार)	२५०
मोडज्ञाति	४१०-४८३-४८४-५१६
राष्ट्रकूट कुल	३१८
राष्ट्रकूट.	३४६
राहोडवंश.	३५४
वरहुडीया (नागपुरीय)	६६-१०६
” (आग्नाय)	१०७
वरहुडि सन्तानीय	१२१थी१२३-१२६-१२७

(२३)

सि (शि)लक्षित्य वंश (शउल)	३३६
सिंहपुरवंश.	४४८
हुंकारवंश.	४४८

गोत्रोनां नामो.

	लेपांक
उसलगोत्र	४०७
शंकर (गोत्र ?)	४४६
नाणड गोत्र	१६८
सांडशाखिक (?)	२६
भोडोतागोत्र	३२ अ.
संघवालगोत्र	(१४७)
(डोयर संतान)	

श्रीभावी ज्ञातिनां गोत्रोनां नामो.

अंशलेया	३६८
परीक्षक	४५०
पापड	४३१
द्वैद्वीया	३८६
संकयालु	३१६

ओसवाल-उपदेशक-उकेश ज्ञातिओना गोत्रोनां नाम.

उचितवाल	३२
काकरेया	३८४
कुडाड	३२-३६६
केशागार	१
गणुधर	३८४
गणुधर ओपडा.	४३४

ગાદહીયા	૪૪૧-૪૧૫
ગુગલાઃયા	૩૮૬
ચક્રેશ્વરી	૨૬૫
ચૂડાલિયા	૩૬૮
તિલાહરા	૪૧૨
તૈલગૃહ	૩૬૩
ઠરડા	૨૫૬
નવલખા	૫૩૬
નાહર	૧૬૮-૨૧૬
પારિખ	૪૪૬
પ્રામેચા	૩૫૬
ભાંગર	૩૬૧
મંહોરા	૩૧૨
મીઠંડ્રીયા	૫૦૨
મુહગોત્ર	૩૫૪-૩૫૫-૩૫૮-૩૬૦
રાયભંડારી	૩૨૬
ભંડારી	૩૩૬-૩૩૭
લિગા	૩૭૦
લોહા	૧૬-૪૧૨-૪૩૫
વડુરા	૪૩૩
વૃદ્ધ સજ્જનીય	૨૭૭-૨૬૫
વેલહરા	૪૦૮
શ્રીશ્રીમાલકુલ	૧૫૨
સીસોદીયા	૫૪૦
સૂરાણા	૧૪૧-૧૪૨-૪૪૨

प्राचीन-जैन-लेख-संग्रह.

अन्तर्गत-स्थान-अकाराणि.

अ	
अमलमठमहादुर्ग	२६८.
अमलदुर्ग	२६३.
अमलेश्वर	६५
अमलमेड़, अमलमेर ३०७, ४४५	
अमलदरी	३०७
आमलद्विपाटक	६४, १३३
आमलद्विपुर ३८, ३९, ४०, ४१,	
४२, ४३, ६४, ६६	
८३, ८५, ६२, ६३	
आमिनवपुर	३३४
आमण्ड	२६४
आमण्ड ६५, १३२, १३३, १८४,	
२२१, २३०, २५६	
आमण्डगिर	३७७
आमण्डगिरि २४९, २५१, ३७२	
आमण्डतीर्थ	१८८
आमण्डमहातीर्थ १६५, २०९	
आमण्डाचल ३८, ३९, ४०, ४१,	
४२, ४३, ६४, ६५,	
६६, ८६, १०७, १२८	
१६३, २१२, २२६,	
२३६, ४३४	

आमण्डाचलमहातीर्थ ६४, ६५,	
६६, ६७	
आमण्डाचल महातीर्थ ८४, ८५,	
८६, ८७, ८८, ८९,	
१०२, १०३, १०५,	
आमण्डाद्रि	२४३
आमण्डावगोधतीर्थ	२८४
आमण्डापद ४१, ४२, ४३, ४४	
आमण्डापदमहातीर्थ ३८, ३९, ४०	
आमण्डमहपुर	५२८
आमण्डमहवाह (राजनगर) १	
१५, १७, २०५,	
३०९, ४९७,	
आमण्डमहवाह	५४१, ५४२
आमण्डवाह	७, ३०८.

आ

आणीश्राम.	६५.
आधाट स्थग.	२३१
आरासण १६२, २६३, २६४	
३०१.	
आरासणकर	२८४
आरासणनगर	२८०

आरासन	१६५, २०५, २०८
आरासन कर	२८८
आराधनाशाला	६५
आसलपुरदुर्ग	३६६
घ	
घडर.	४१४
घंटादुर्ग.	२५६
ङ	
उअसेनपुर	३२
इन्द्रापुरी	५४
उत्तरयन्त उट, ३६, ४०, ४१, ४२, ४३, ४६, ५४, ३७७	
उत्तरयन्तमहातीर्थ उट, ५४, ५५	
उत्तरश्याम	६५
उत्तरयन्तमहास्थान	८२
उत्तरदुर्ग	१३
उत्तरयन्ततीर्थ	३३२
उत्तरयन्त डीसर उत्तरीश्याम	६४
उत्तरभापुर	३०८, ३०६,
च	
चिहेशरथान	२०२
चौथल	४२८
छ	
छोटासाश्याम	६५
छोटासवाल	३७२

क	
करछ	३२ ओ
करछदेश	४४६
करछेडा श्याम	३३०
कलशालल	३५७
कलागर	४२६
कश्मीर उट, ३६, ४१, ४२, ४३	
कांयनगिरिगढ	३५२
कामिल (देश)	३७६
कायद्र	३७२
कापी	४५१
काश्मीर १७, २३, २४, ४०, ४३४	
कासखेडा श्याम	६४
कासखेडास्थान	१६३
किष्किंध (केकिंध)	३७८
कुंकुल	३२ ओ
कुंभडिद्राश्याम	१२५
कुंभल(ल)गढ	३७२
कुंभलमेडुश्याम	२६७
कुंभलमेडुमहादुर्ग	२६४
कोकल	४४६
कोसारानगर	३२ ओ
ख	
खहेडाश्याम	३३२
खाटु	३०७
खेटु	४२२

ગ	
મીનાર	૪, ૫, ૬, ૮, ૯, ૧૦
	૧૦, ૪૫૦
મનજીણા (ગિઝની)	૨૩, ૪૩૪
માગરણુ	૩૦૭
મિરનાર	૬૧, ૩૭૨ ૪૪૭
મિરિ (નારિ)	૬૦
મિરિનાર	૩૧૧
મિરિનારિ	૫૯
મજરાત	૧
મુજ્જર	૬૪
મુજ્જરત્રા	૩૦૭, ૩૭૯
મુજ્જરદેશ	૧૨, ૩૯૮
મુજ્જરમંડલ	૩૮, ૩૯, ૪૦, ૪૧, ૪૨, ૪૩
મુજ્જર	૩૫૨
ગોપગિરિ	૧
ગોલક'ડા	૨૩
ઘ	
ઘૂતઘટી	૪૭૧
ચ	
ચંદ્રાવતી	૬૪, ૬૫, ૮૩, ૮૪, ૮૫, ૯૨, ૯૩, ૧૦૦, ૧૦૧, ૧૩૩, ૨૯૧, ૪૨૬.
ચંપકદુર્ગ	૩૩૬
ચંપકનેર	૩૩૬

ચંપકપુર્ચ	૩૩૬
ચંપકમેરૂ	૩૭૨
ચાટ	૩૦૭
ચારોપ	૬૬
ચિત્તોડ	૫૪૦
ચિત્રકૂટ (ચિતોડ) ૧, ૨.	૩૭૨, ૪૬૯
	છ
છેછડિયા મહડીઆમ	૩૨૫
	જ
જંઝણુપુરિ	૬૦
જળાલિપુર	૬૦
જલણા	૪૪૬
જલોર	૩૬૭
જલોરનગર	૩૫૫
જવાલિપુર	૩૫૨
જવાલિપુરી	૩૬૦, ૩૬૧
જઉરનગર	૩૭૨
જેખલપર્વત	૩૪૧
જેપર	૫૦૫
જેસલમેર	૪૪૭
જેસલમેરૂ	૨૬
જેસલા	૪૪૬
	ટ
ટીંગનક	૫૪૭
	ડ
ડવાણીઆમ	૬૪, ૬૫
(મ) ડાહડ	૬૫

कुंगरपुरनगर २६४, २६५, २६६

ढ

दिल्लीमंडल ३०७

त

तारंगकपर्वात ५४३

तारणुगढ ६६

त्रांभावती ४५१

द

दक्षिणदेश २६

दरलवती ३८, ३९, ४१, ४३

दिल्ली ३७६

दीवभांहर ३०

हुंहुंलि ४३०

हेडिलवाडा ६५-१२६

हेडिलवाडाग्राम ६५

हेवकुलपाटक नगर ३७२

हेवगिनिनगर २६

हेवीअडोटडीग्राम ६५

ध

धडिलिग्राम ६४

धंधाबुकगागाणा ४२६

धवलस ३८, ३९, ४०, ४१,

४२, ४३, ५६, ८६

धांधलेश्वरग्राम ६५

धूनीयाग्राम ४२५

न

नंदूलमंडल ३२०

नंदूलवति ३३६

नंदीग्राम ११६

नंदीपर ५०३, ५०४

नंदूल ३२४, ३२६, ३३०,

३३२, ३४२, ३४७,

३५०, ४२४ (नाडोल)

नंदूलपुर ३४५

नंदूलाई ३४१

नंदूलाईनगर ३३५, ३४०

नंदूलनगर १३२

(नद्द) ल ३३१, ३३४

नंदूलपुर ३४६

नन्दिबधनगिरि ३५७

नराणुक ३०७

नवीनपुर २१

नयनगर २१

नागपुर १०६, १०७, १२१,

१२२, १२३, १२६,

१२७, ३०७, ३७२

नागडड ३७२

नाडुल ३६७

नाणा ११६

नारहपुरी (नाडोल) ३७७

प

पडिडेड ३४६

पत्तन २८, ६७, ६८, ८६

१११, २४३, २५६

२८२, ३३६, ५११

५३२

पाद्राडाग्राम	३२५
पद्विका	३८१, ३८३
पश्चिमपांवाड	४४६
पाटण्ड	३१३-४४७
पादपराग्राम	२७८
पादक्षिप्तपुर	१, ३२ अ
पाद्राडा	३२६
पाली	३८३
पालीका	३६८
पिंडरवाटक	३०७
पुंडरिका	१
पूर्वमांडलि	५१६
पासीनाग्राम	२७६
प्रतिष्ठानपुर	४४६
	३
धतेपुर	१२
शिलिणीग्राम	६४
शिवधिका	४४४, ४४५
	अ
गदकसा (देश)	३७६
गडडा	४१२
गावर (सलाम'उलप्रांत)	४४६
गारेण	५३४, ५३६
गूडि	३०७
गोरिहपुर	४४६
ग्रहाण	४

	अ
लक्ष्मिलुकद्वारस्थान	१८४
लाडाग्राम	६५
लाणुवड	४३४
लाडीग्राम	६५
लिल	४६५
लुग	४४६
लूगुपुर	३८, ३६, ४०, ४१, ४२, ४३
	अ
म'उलकर	३०७
(म'उलर) पुर	१३२
म'उर	३०७
मगधदेश	३८०
मन्धुकांडा	४४६
मधुपती	५४६
मइधर	३२ अ
मइरधली	१३२, ३७६
मलकापुर	४४६
मडमहावाड	३३६
मडिसाणु	२५२
मांट	८५
मांडव	१३०
मांडव्यपुर	१३३, १५६, १६१, १६४, २३७, २३८, ४२६
मातामडभुआम	६५
मासन	१२, ३७६

મહાલા	૪૪૬
મહારાષ્ટ્ર	૪૪૬
મુન્જિગપુર	૩૩૮
મુંદસ્થલમહાતીથ'	૬૪
મુંદસ્થલગ્રામ	૨૭૫
મુંદસ્થગ્રામ	૨૭૪
મુખૈનગર	૩૨ એ
મે. (ડ્ર') ગ્રાગ્રામ	૩૨૫
મેડતા	૩૯૪, ૩૯૯, ૪૩૮, ૪૪૦, ૪૪૨
મેઢપાટ	૧, ૩૧૮, ૩૩૬
મેઢપાટદેશ	૫૧૪, ૫૪૦
મેઢપાઠ	૨૬૪, ૩૦૭
મેવાડ	૩૨ એ
મેવાતદેશ	૧૨
મેરકરાગ્રામ	૩૪૩
	ચ
ચોધપુર	૩૬૬, ૩૭૭
	૨
રાંતય (ધ) જ (રાંતેજ)	૪૬૪, ૪૬૭
રાજગૃહ	૩૮૦
રાજનગર (અમહાવાદ)	૨૬૯, ૪૫૩, ૫૦૨
રાજનગર	૧૭, ૨૩, ૨૪, ૨૭
રાણપુર	૩૧૪, ૩૧૫ ૩૭૭
રાણપુરનગર	૩૦૭, ૩૦૮

રાણપુરમહાનગર	૨૧૧
રાધણપુર	૫૦૫
રાયપુર બંદર	૪૪૬
રારાહંડ	૩૨૮
રિણુસ્થંભપુર	૧૬૮
રેવતક	૫૨
રૈવત	૨૧૩
રૈવતક	૧૦૮, ૧૦૯, ૩૫૭
	લ
લાટાપલ્લી	૬૬
લાડાપલ્લી	૬૬
લાભપુર	૧૨
લોદ્રવાપત્તાન	૨૬
	વ
વઘરાટનગર	૩૭૬
વડગ્રામ	૮૫
વડનગર	૪૫૧
વધિલ દે (બેલાર ?)	૪૦૩
વસીજી	૬૫
વાગઠ	૪૪૬
વાઘસીજી (વઘરણી) ગામ (નાડોલ દેશમાં)	૪૨૫
વાર	૪૩૪
વાલીપુર	૨૩૨
વા (બા) હડમેરો (બાહડમેર)	૩૭૧
વિપુલપર્વત	૩૮૦
વિમલગિરી	૨૧

विमलाचल	१, १२, १५, १७, २२, २६, ४३४
विमलाद्रि (चल)	३२ ओ
विशालनगर	४००
विहारपुर	३८०
विरमग्राम	३३८
वीरमपुर	३८६, ४१७, ४१६
वीसाडा	३६४
वेलापल्ली	२४८
वैभारपर्वत	३८०
श	
शंभेश्वर	५०३
शत्रुंजय	१, ५, ७, ८, १०, १२, १३, १४, १७, २१, २६, २७, ३०, ३२, ३८, ३९, ४०, ४१, ४२, ४३, ४४, १३२, ३०७, ३११, ३७२, ३७७, ४३४. ४४७
शत्रुंजय महातीर्थ	६६
शमी	३३६
शमीपाटी	३२३
शाकंभरी	३४६
शिवपुरी (शिशोही)	३७७
श्रुवाण्डा	५५
श्रीपत्तन	५३
श्रीपथा	५४४
श्रीपुर	१७, २३

श्रीलिन्नमाल	४२७
श्रीमाल (लिन्नमाल)	४०२
ष	
षंडेरक	३४६, ३५०
षंडेरकीय	३४६
स	
सत्यपुर	३८, ३९, ४०, ४१, ४२, ४३, ६६
सत्तक्षणपुर	४६४
सन्निकितग्राम	६५
सपाहलक्ष (अजमेर पासेना भारवाडमां आवेलो प्रान्त)	४४६
सभलिकाविहारतीर्थ	२८४
समीतलपह	३२०
समीपाटी	३१८
सम्भेत	४१, ४२, ४३
सम्भेतमहातीर्थ	३८, ३९, ४०
सम्भेतशिखर	४४, २७६
सम्भेताद्रि	४३
सद्वअणुपुर (संणलपुर)	४६६, ४७०, ४७४, ४७६, ४७८, ४८७, ४९०, ४९२, ४९६, ४९७, ४९८.
सहजिगपुर	५४५
सहस्रकूट	३१, ३२
साण्ड	५०१
सारंगपुर	३०७

સાસ્ણાદ્રિ	૩૫૭	૪૧, ૪૨, ૪૩
સાલગ્રામ	૬૫	સ્તંભપુર ૪૦
સાલેર	૩૦૭	સ્તંભતીર્થ ૧૩, ૩૮, ૩૯, ૪૦,
સાહિલવાડા	૬૫	૪૧, ૪૨, ૪૩,
સિંદૂર	૪૩૪	૨૫૬, ૩૧૪, ૩૧૫,
સિદ્ધશૈલ	૩૩	૪૩૨, ૪૪૭
સિંહરગ્રામ	૬૫	સ્તંભતીર્થપુર ૧૨, ૪૩
સીમ્વાડી	૩૨૬	સ્વર્ણગિરિદુર્ગ ૩૫૫
સીશેહીનગર	૨૩૬	સ્વર્ણગિરિ (૬) હદુર્ગ ૩૫૪
સુવર્ણગિરિ	૩૫૩	હ
સૂબન	૩૦૭	હંડાઉડા ૧૧૮
સૌગન્ધિકભૂધર	૩૫૭	હંડાઉડાગ્રામ ૬૪
સૌરાષ્ટ્ર	૩૨ ગો.	હસ્તિકુંડિકા ૩૧૮
સોવર્ણગિરી	૬૬	હસ્તિકુંડી ૩૧૮
સ્તંભનકતીર્થ	૪૦	હાથિઉડીગ્રામ ૩૨૦
સ્તંભનકપુર	૩૮, ૩૯, ૪૦,	હેઠઉડાગ્રામ ૬૫

જે જે સ્થળોના લેખ લીધા છે તેની અકારાદિ યાદિ.

લેખાંક			સ્થળ
૫૫૬	અમદાવાદ	૪૫૧-૪૫૪	કાવી
૬૪ થી ૨૭૧	આણં	૩૪૬	કિરાડુ
૨૭૭ થી ૩૦૬	આરાસણ	૩૭૭-૩૭૮	કેકેદ
૪૨૮	ઉધમણ	૩૭૩-૩૭૬	કોરંટક
૪૨૭	કાચંદ્રા	૪૪૭-૪૫૦	અંભાત
૪૨૬	કાલાગરા	૪૪૬ આખર મોટી (૩૨૭)	

૪૫૬-૪૫૬	સુડાલા	૫૪૪	ગ્ય નાં
૪૦૦-૪૦૧	ગધારા	૩૭૧	બાહરમેર જીવું
૪૨૯	ગાંગાજી	૪૩૧ થી ૪૪૩	મેડતા
૩૮ થી ૬૩	ગીરનાર	૨૭૨ થી ૨૭૬	મુંગધલા
૪૧૬	ચિત્તોડ	૩૪૫	સ્તનપુર
૫૪૦	છાણી	૩૭૬	રાજગૃહ
૪૨૨-૨૩	જસોલ	૨૦૭ થી ૩૧૭	રાણુ(ક)પુર
૪૫૧	જામનગર	૪૬૦	રાધનપુર
૩૫૧-૩૬૩	જલોર	૪૬૧-૪૬૮	સંતેજ
૪૩૦	ઝાડોલી	૨૪૭-૩૪૮	લાલરાઈ
૫૪૩	તારંગા	૪૨૫	વધીણા
૪૧૭થી૪૨૧	નગર	૩૭૯	વૈરાટ
૩૩૧થી૩૪૪	નાડલાઈ	૧ થી ૩૭ ને	પપ૭ શત્રુજ્ય
૪૦૮થી૪૧૫	નાણાગામ	૪૬૮ થી ૫૦૫	શંખેશ્વર
૩૬૪-૩૬૮	નાડોલ	૪૬૬-૪૬૮	સખલણપુર
૪૨૪	પાલડી	૩૪૬-૩૫૦	સાંડેરાવ
૫૪૬-૫૫૫	પાલણપુર	૫૪૫-૫૪૮	સીયાલખેટ
૩૮૧-૩૯૬	પાલી	૫૪૧-૫૪૨	સુરત
૪૪૪-૪૪૫	ફલોધી	૩૨૩-૩૩૦	સેવાડી
૫૩૪-૫૩૬	ખારેજ	૩૬૬-૩૭૦	સોલંકીયા ડોટ
૪૦૩-૪૦૭	ખેલાર	૩૧૮-૩૨૨	હથુંડી

प्राचीन जैन लेखसंग्रह.

प्रतिष्ठा करनेवाले साधुना नामोनी
अकारादि यादि.

संवत् सूरी के साधुना नाम ले०	१६८१ जयसागर गण्डी ३५४-
१३३० उदयदेवसूरि ४६२	३५८
१४२६ ,, ४१०	१३०५ न्यानन्दसूरि ५३
उदयवद्वलसूरि २५३	० जिनचन्द्रसूरि (भरतर)
१५४३ उदयसागरसूरि ४००	२६२
(ज्ञानसागरसूरि याटे)	१५१५ ,, (भरतर) २५६
१५५६ ,, ३१५	१५३४ ,, ३८६
१२१२कळेसूरि(नन्नसूरिपाटे)२४८	१६६४ ,, (भरतर) ४३५
१२४५ ,, २१३	१६६१ जिनसिद्धसूरि पट्टा
१२७४ ,, ५५२	लंकार जिनचन्द्र
१३१५ (?) ,, ५५३	(छुडतभरतर) ५३६
१३७८ ,, २०६	१४२६ जिनदेवसूरि ५२१
१४०८ ,, (नन्नसूरिपाटे) - ३६-२४०	१६७५ जिनराजसूरि (भरतर)
१२०२ ककुहायाय १३५, १३६,	१५ थी २०-२३-२४
१४३, १४७, १५०	१६७७ ,, ४३४-४३६
१२१२ ,, २१२	१६८२ ,, २६
१६८३ कल्याणसागरसूरि २७	१५३६ जिनसमुद्रसूरि (भरतर)
१३३० गुणलद्रसूरि शिष्य ४७४	४१६
० चन्द्रसूरि ५२-२८३	१५०५ जिनसागरसूरि (भर-
१३३० जजगसूरि ४७०-४८०	तर पिपपलक शाणा) ४१६
-४६ १-४६७-५१८-५१६	१५२३ जिनसिद्धसूरि (भरतर)
१३४६ ,, ४७३-५०६	२५८
१५६६ जयकल्याणसूरि २६३-	० ज्ञानचन्द्रसूरि ११४-
२६८	१६७-२५५

१३११ (?) ,,	२२५	१२७६ ,,	२६८
१३७८ ,, १३४-१३६-१४२--		१२६३ ,,	८४
१४८-१५६-१६१-		(नवांग वृत्तिकार अल-	
१६४-१६९-१६८-		यद्देवसूरि संतानीय)	
२१६-२३३		० ,, धर्मचन्द्रसूरि	११८
१३८६ ,,	२४१	१३६४ धर्मतिलकसूरि	१४६
१३६४ ,, १६२-१७८-१६४-		१६११ धर्मसुन्दरगण्डि	४३१
२२३-२८८		१३४३ नयचन्द्रसूरि	१४८
० ज्ञानसागरसूरि १३० १३६		१२०० नेमिचन्द्रसूरि	५३
१३७८ तिलकसूरि १४४-१४५		१३०८ अमरचन्द्रसूरि	१३७
१४१३ द्वीपसागर ५१५		१२१५ पद्मचन्द्रगण्डि	३६४
१४१४ द्वेवगुप्तसूरि ३७		१३३८ परमानन्दसूरि	२६०
(कक्कसूरि शिष्य)		१८३८ पुण्यसागरसूरि	४६०
१४५२ ,, ५१६		१३२६ शुद्धिसागरसूरि	४६६-
१५३४ ककुदाचार्य संतान ४१५			५००
१६२१ द्वेवचन्द्रगण्डि ३२ अ.		१३६१ लावद्देवसूरि	५२२
१२४५ द्वेवचन्द्रसूरि १८६-१६०		१३०५ भुवनचन्द्रसूरि	५५१
१६२-१६५-१६७-१६६-		१४१२ भुवनहितोपाध्याय ३८०	
२००-२०४-२०५-२०७		१६८१ मुद्रितसागरगण्डि	५३८
२०८-२१४		१६८२ ,, ५४१-५४२	
१३०१ ,, (शीलगुणसूरि		१३४० सुनियचन्द्रसूरि	४८१
संताने शिष्य) ५१६		१३४७ ,,	४८२
१५५६ द्वेवनाथसूरि ३१४		१३६४ ,,	१५८
११४४ द्वेवाचार्य (प्राह्मीगण्ड) ३८२		१३३० सुनि रत्न सूरि	४६३
१२१६ ,, (नेमीचन्द्राचार्य-		१३४३ मङ्गेन्द्रसूरि	४८८
शिष्य) २६६		१३०० यशे लद्रसूरि	५४५
धर्मघोष सूरि		१३१५ ,,	५४६
१२२६ ,, १६५		१६८६ रत्नचन्द्रसूरि	३६८
१२७६ ,, २६६-३०१		१५०८ रत्नशेखरसूरि	३२०

૧૫૧૩	„	૩૮૭
૧૫૧૫	„ (તપા) ૪૧૩-૧૨૬	
૧૨૪૫	રત્નસિંહસૂરિ	૨૧૫
૧૩૭૮	રામચન્દ્રસૂરિ	૨૦૨
૧૨૬૮	રામચન્દ્રાચાર્ય	૩૫૨
	લક્ષ્મીસાગરસૂરિ (તપા)	૨૫૨
૧૫૧૮	„ ૨૬૪-૨૬૫-૨૧૭	
૧૫૨૫	„ ૨૪૬-૨૧૫	
૧૫૩૦	„ ૪૧૧	
૧૬૬૫	લખિંધસાગર વાચક	૩૭૮
૧૩૩૦	વચરસેન ઉપાધ્યાય	૪૭૮
૧૩૩૦	વર્ધમાનસૂરિ	૫૫૦
૧૩૩૫	„	૨૬૧
૧૩૩૭	„	૨૬૨
૧૩૩૮	„	૨૮૪
૧૬૬૪	વિજયદેવસૂરિ(તપા)	૫૧૨
૧૬૬૬	„	૪૬૭
૧૬૭૩	„	૫૩૨
૧૬૭૪	„	૩૩૭
૧૬૭૫	„ ૨૭૭-૨૭૮-૨૬૩	
૧૬૭૭	„ ૪૩૬-૪૪૦-૪૫૭	
	૪૫૮-૪૫૯	
૧૬૮૩	„ ૩૫૬-૪૪૨	
૧૬૮૪	„ ૩૫૬-૪૩૭	
૧૬૮૬	„ ૩૪૧-૩૬૬-૩૬૭-	
	૩૬૩-૩૬૪-૩૬૫-	
	૩૬૮	
૧૬૮૭	„	૪૩૬
૧૬૯૬	„	૩૦

૧૭૨૧	વિજયરાજસૂરિ	૨૬૬
૧૮૪૪	વિજયલક્ષ્મીસૂરિ	૫૩૪
૧૭૭૨	વિજયસાગરસૂરિ	૫૪૦
૧૧૪૩	વિજયસિંહસૂરિ	૩૭૫
૧૨૦૬		૨૮૯
૧૬૪૪	વિજયસેનસૂરિ(તપા, ૪૫૦	
૧૬૪૯	„ ૪૫૧-૪૫૨	
૧૬૫૨	„	૧૩
૧૬૫૩	„	૪૪૧
૧૬૫૬	„	૪૫૪
૧૬૫૯	„	૪૫૬
૧૬૬૨	„	૫૧૫
૧૨૮૫	વિજયસેનસૂરિ	૫૪૩
૧૨૮૮	„ ૩૮થી૪૩	
૧૨૮૭	„ ૬૪-૬૫	
૧૨૯૩	„ ૮૩-૮૫-૯૨-૯૩-૯૪	
	૧૨૧-૧૨૬-૧૨૭	
૧૨૯૬	„	૬૬
૧૭૧૦	વિનયવિજયગણિ (તપા)	
		૩૧-૩૨
	(વાચક-ઉપાધ્યાય)	
૧૩૧૬	વિમલસૂરિ	૪૬૫
૧૬૫૦	વિમલહર્ષગણિ	૩૩
૧૭૦૯	વિવેકચન્દ્રગણિ	૫૧૪
૧૬૫૯	વિવેકહર્ષગણિ	૪૪૬
૧૩૩૦	વીરસૂરિ	૨૪૭
૧૩૦૫	„	૪૮૭
૧૩૩૦	„ ૪૭૩-૪૭૬-૪૭૯	

१२१२ वैरस्वामिसूरि	२१८-	१२३८ सोमप्रभसूरि	४६८
	२२०-२२१	१३२६ ,, नागेन्द्र गच्छ	४७१
१६०३ शान्तिसागर	५५६	१५२६ सोमरत्नसूरि	३५१
१३८७ शान्तिसूरि	५०८	१४८५ सोमसुंहरसूरि (तापा)	३६८
१५०५ ,, (ज्ञानकीयगच्छ)	३८५	१४६६ ,,	३०७
१५५५ ,, (सागरगच्छ)	३८५	१२७२ छरिप्रभसूरि (अन्द्रगच्छ)	५४७
१०५३ शान्त्याचार्य	३१८	१३३१ ,, (नन्दयोधर गच्छ)	४८३-४६८
१३३१ शालिसूरि	५५४	१३६६ ,, (नन्दयोधरगच्छ)	४८४
१३३० शीतलद्रसूरि	४६१	१६२३ ,, हीरविजयसूरि	(तापा) ४१४
१३३३ ,,	४८५	१६३० ,,	४१२
१३४३ ,,	४८५	१६४४ ,,	३७६
१३७३ शुभव्यन्द्रसूरि	५२८	१६५० ,,	१२
१२८६ समंततन्द्रसूरि	१८२		
१५३२ सात्विगसूरि	३८८		
१४२६ सावहेवसूरि	२७४		
१२४५ सिंहेसूरि	१७०-१७२-		
	१७४-१७५-१७६		
	१७७-१८०-२११		

પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહ.

આ લેખોમાંથી રાજવંશીય માટે નીકલી આવતી હકાક-
દિલ્હી

સંવત		લેખાંક
૧૩૬૬	અલાવદીનનો પ્રતિનિધિ અદ્યખાન	૪૪૭
૧૪૧૨	સાહિ પેરોજ સુરત્રાણ (ફિરોજશાહ તુલખ વંશ) ૩૮૦ (મલિકવયો સૂબો-આસફુદ્દીન અધિકારી-રાજગૃહ)	
૧૬૭૫	અકબરસાહિ-સુરતાન નૂરદીન જહાંગીર સવાઈ મહમ્મદ પાતિસાહ સાહિબદા સુરત્રાણ ખોસડૂ સોબઈ સાહિયાન ખુરમે.	૧૭૫૨૦
૧૬૭૭	પાતિસાહિ જહાંગીર-સાહિયાદા સાહિબહાં	૪૩૪
૧૬૮૩	પાતિસાહિ જિહાંગીરથી સલેમસાહ સાહ	૨૭
૧૬૮૬	પાતિસાહિ ખુણુસાહ	૩૬૮
૧૪૬૬	અહમ્મદ સુરત્રાણ	૩૦૭
	લોજ	૩૮
	મહીપાલ રાણક	૩૬
	મુંજ	૩૮

નાડોલ.

	અણુહિલપુત્ર (આહમાન વંશ-જી'દ-તેનો પુત્ર અધ- રાજ-અધરાજનો પુત્ર કટુકરાજ	૩૮૩
૧૧૮૫	આહમાન રાયપાલના પુત્રો ફૂદ્રપાલ અને અમૃતપાલ તથા તેમના માતા મીનલ દેવી	૩૩૧
૧૧૬૫	રાયપાલ	૩૩૨
૧૨૦૦	કટુકદેવ તથા તેમના યુવરાજ જયતસિંહ	૩૨૪
૧૨૦૦	રાયપાલ	૩૩૩-૩૪૨
૧૨૬૨	રાયપાલ	૩૩૪
	રાયપાલ	૩૪૫

૧૨૩૩	કેલ્હણદેવ તથા તેમના નાન્હાભાઈ કીર્તિપાલ તથા રાણી મહામદેલ દેવી તથા કેલ્હણદેવીની મા મીનલદેવી તથા રાણી જલ્હણદેવી	૩૪૭
		૩૪૯
		૩૫૦
૧૨૩૩		સિનાનલનો અધિપતિ લાખણપાલ તથા રાજપુત્ર અભયપાલ
૧૨૪૧	કેલ્હણદેવ પુત્ર મેઠલદેવ	૪૨૯
૧૨૪૯	કેલ્હણદેવ પુત્ર જયતસિંહ	૪૨૪
૧૩૪૫	(ચાહુમાન) સામંતસિંહ	૩૨૦
૧૩૫૯	સામંતસિંહદેવ	૪૨૫
૧૩૯૪	વણુવીરદેવ	૩૩૫
૧૪૪૩	(ચાહુમાન) વણુવીરદેવ સૂત રણુવીર દેવ	૩૩૫
૧૭૨૧	અભયરાજ	૩૪૦
૧૭૨૧	અખયરાજ	૨૬૯

જલોર (જાખીલીપુર)

૧૧૭૪	વીસલ પરમાર	
૧૨૩૯	મલ્હણ સૂત કીર્તિપાલ તેમના પુત્ર સમરસિંહ દેવ અને તેમના પુત્ર જોજલ (ચાહાણુ)	૩૫૧-૩૫૨
૧૨૪૨		
૧૩૫૩	સામંતસિંહ તેમનો પુત્ર કાન્હડ દેવ	૩૫૩
૧૪૪૨	વીસલદેવ (કાન્હડદેવપુત્ર)	

આણુ પર્વત ઉપર.

૧૫૧૫	દેવડાશ્રી રાજધર સાયર ડુંગરસી	૨૫૧
૧૫૨૫	રાજધર સાયર દેવડા મુંડારાજપુત્ર રાજધર	૨૫૬
૧૫૨૫	અર્જુનદાધિપતિ શ્રીવીસાપુત્ર કુંભાપુત્ર-રામદાસ	૨૫૬
૧૫૬૬	અચલદુર્ગે રાજધિરાજ જગમલ	૨૬૩

ગોપગિરિ (જ્વાલીયર)

આમરાજ કરીને એક રાજ્ય રહી ગયો, જેને બાપ્પલટ્ટિ
ન.મના જેનાચાચે પ્રતિબેધ આપી જેન ધર્માતુષ્ઠી
બનાવ્યો હતો (૧)

જોધપુર.

મલ્લદેવ રાઠે.૩

ઉદયસિંહ

૧૬૮૧

સૂરાસિંહ

ગજસિંહ

૩૫૪-૩૫૭-૨૬૩ થી ૩૬૫

N. B મહાજનવંશ મુકતાવલી ગ્રંથમાં જોધપુર
મહારાજનાં નામો આપ્યાં છે તેમાં (૫)
માલદેવજી : ૬) ચંદ્રસેણજી (૭) ઉદયસિંહજી
એમ આપેલ છે નં ૩૭૭ માં ચંદ્રસેણનું
નામ નથી. અને માલદેવના પુત્ર ઉદયસિંહજી
એમ બતાવેલ છે.

ખેવાડ,

૧૪૯૬

બાવ રાજધિરાજ-ગુહિલ-લોજ-શીલ-કાલલોજ-ભૂત-
ભટ-સિંહ-મહાપદ-ખુમ્માણ-અલ્લટ-નરવાહન-
શકિતકુમાર-શુચિવર્મા-કીર્તિવર્મા-યોગરાજ-વૈરટ-
વંશપાલ-વૈરીસિંહ-અરિસિંહ-ચોડસિંહ-વિક્રમસિંહ-
રણસિંહ-ક્ષેમસિંહ-સામંતસિંહ-કુમારસિંહ-મદનસિંહ
—પદ્મસિંહ—જૈત્રસિંહ—તેજસ્વિસિંહ—સમરસિંહ—
કીર્તીપત્રપ ચાહુ માન-ભુજનસિંહ—જયસિંહ. ગોગાદેવ-
લક્ષ્મીસિંહ—અજયસિંહ—અરિસિંહ હમ્મીર-ખેતસિંહ

	-લક્ષ્મણ-મોકલમહિપતિ	૨૦૭
	 કુલકર્ણુ રાણા	૪૧૬
૧૫૬૭	 રાયમલ્લ.	૩૩૬
	 પૃથ્વીરાજ	૩૩૬
૧૫૧૮	મેઢપાટ્ટે કુલલ મેરૂ મહા દુગે કુલકર્ણુ રાજ્યે (આ કિલ્લો રાણુકપુરની પાસે આવેલા પર્વત આવેલો છે.)	૭૫૨
૧૬૮૬ } ૧૭૦૬ } ૧૭૧૨ }	રાણા જગતસિંહ " " જગતસિંહ પુત્ર રાજસિંહ	૩૬૭ ૫૧૪ ૫૪૦

હરિવર્મા

વિદગ્ધરાજ (રાષ્ટ્ર કૂટવંશ) વિદગ્ધરાજની ગાદીએ મમ્મટ મમ્મટની ગાદીએ ધવલરાજ	} ૩૧૮
--	-------

૯૭૩	મુંજ	૩૧૮
૧૧૦૦	વિજયાધિરાજ નૃપતિ	૫૪૪
૧૨૦૬	કિરાડુના રાજ માત્રલુદેવ તેમના પુત્રો કેલ્હલુ અને ગજસિંહ	૬૩૪
૧૨૫૫	ધારાવર્ષ (શૃંગારદેવી મં. નાગડ) પરમાર કુલ	૪૩૨
૧૨૬૫	ધાંધલદેવ ખેલાર	૪૦૩
૧૩૦૦	આલ્હલુસિંહ (ચંદ્રાવતી)	૪૨૬
૧૩૨૩	આહમાન આચિગદેવ	૩૬૩
૧૩૩૩	" "	૪૦૨

(મહં. ગજસિંહ-વહિવટદાર સુભટ ચેટ્ટક કર્મસિંહ.)

૧૪૫૨	સામંતસિંહ દેવ	૩૭૧
૧૪૭૫	રાજ લાખા	૩૭૦
૧૪૯૬	સુલતાન મહમ્મદે ગુણરાજને કરમાન આપ્યું હતું	૩૦૭
૧૫૧૮	દુ'ગરપુરના રાઉલ સોમદાસ	૨૬૪-૨૬૫
૧૫૨૯		
૧૫૨૫	રામદાસ	૨૫૧
૧૬૫૪	રાઠોડ પ્રતાપસિંહ (કાવી)	૪૫૩
૧૬૫૯	રાવ ખેંગારજી-રાવ ભારમલજી-પંચાણજી	૪૪૬
૧૬૫૯	મહારાષ્ટ્ર તથા કોકણના રાજાશ્રી બુર્હાનશા, મહારાજા શ્રી રામરાજા, શ્રી ખાનખાના, તથા શ્રી નરંગખાન.	૪૪૬
૧૬૬૯	સૂર્યસિંહ.	૪૩૫

૧૫૮૭	ગુજરાતના સુલતાન મહિમૂદ (મહમ્મદ બેગડા) ની ગાદીએ આવનાર બાદશાહ સુદાકર (મુજ્જકર) ની ગાદીએ સુલતાન બહાદુરશાહ બેઠો હતો. સં. ૧૫૮૭.	
૧૫૮૭	માં ગુજરાતનો સુલતાન તે બહાદુરશાહ હતો ૧ બહાદુરશાહ તરફથી સૌરાષ્ટ્ર (સોરઠ-કાઠિયાવાડ) નો રાજ્ય હારોબાર સુબેદાર મુઆઢખાન (અગર મુન્નહિદ- ખાન) ચલાવતો હતો (૧) સોરઠના સુબેદાર મુઆઢ- ખાનને ત્યાં રવા (યા રવિરાજ) અને નરસિંહ નામના બે કારભારિઓ હતા.	
	વનરાજ આવડા	૫૧૦
૬૭૩	દુર્લભરાજ-મૂલરાજ	૩૧૮
૧૨૦૯	કુમારપાલ	૩૪૬
૧૨૧૩	કુમારપાલ	૩૨૬
	કુમારપાલ	૩૪૫

૧૨૨૧	કુમારપાલ	૩૫૨
૧૨૮૮	ચૌહુકેય લવણપ્રસાદ વીરધવલ	૩૮
૧૩૫૨	મસલમાં	૪૪૮-૪૫૬

હાલ્દવાર નવીનપુર

૧૬૭૫	જશવંતરાજ (ચામશ્રી શત્રુંશલ્યા નભોમણિ)	કુલાંબર-- ૨૧
------	--	-----------------

શત્રુંજય

૧૬૮૩	દેશાધીશ્વર કાંધુજના પૂત્ર શિવાજી	૨૭
૧૬૨૧	ઠાકેર સૂરસંઘજી (ગોહિલવંશ) પાદલિખત પૂર	૩૨એ

પ્રાચીન જૈન લેખસંગ્રહ.

જે સ્થળોમાંથી લેખો લીધા છે તેની યાદી.

- લેખાંક. ૧ શત્રુંજય ઉપર (૧ થી ૩૭ અને ૫૫૭).
- ૨ શત્રુંજય ૫ વંત ઉપરના સૌથી મોટા અને મુખ્ય મંદિરના પૂત્ર ગાબુના દ્વારના સ્થંભ ઉપર.
- ૩ શત્રુંજય તીર્થપતિ શ્રીઆદિનાથ ભગવાનની પ્રતિમાની બેઠક ઉપર.
- ૪ આદીશ્વર ભગવાનના મંદિરની સન્મુખ આવેલા મંદિરમાં વિનાજમાન પુંડરીક ગણધરની પ્રતિમા ઉપર.
- ૫ આદીશ્વર ભગવાનના મંદિરની ભમતીના દક્ષિણ તરફના ન્હાના મંદિરમાં.
- ૬ આદીશ્વર ભગવાનના મંદિરની ભમતીના ઇશાન ખુણામાં આવેલા ગંધારીયા ચૌમુખ મંદિરમાં.

- ૬ ઇશાણ કોણુમાં આદીશ્વરના મંદિરના દિવાલની સામેના દહેરામાં.
- ૭ ઇશાનકોણુમાં આદીશ્વરના મંદિરની દિવાલના સામેના દહેરાની જમણી બાજુએ આવેલી દેવ કુલિકામાં
- ૮ મુખ્ય મંદિરના ઉત્તર તરફના દ્વારની સામેની દિવાલની ડાબી બાજુએ આવેલી દેવકુલિકામાં
- ૯ મુખ્ય મંદિરના ઉત્તરદ્વારની પશ્ચિમે, જમણી બાજુએ આવેલી દેવકુલિકામાં.
- ૧૦ મોટા મંદિરની ઉત્તર તરફની દિવાલના સામે અને ઉપરના લેખવાળી દેહરીની પશ્ચિમ તરફના દેહરીના એટલાના ડાબા ખુણામાં.
- ૧૧ મોટા મંદિરની અગ્નિકોણુમાં આવેલા મંદિરમાંની પ્રતિમા નીચે ખેઠક ઉપર.
- ૧૨ મુખ્ય મંદિરના પૂર્વદ્વારના રંગમંડપમાં નં. ૧ વાળા લેખની સામે બાજુએ આવેલા સ્થંભ ઉપર.
- ૧૩ આદીશ્વર ભગવાનના મંદિરની પશ્ચિમે ન્હાના મંદિરમાં સ્થાપન કરેલાં બે પગલાંની આસપાસ કોતરેલા છે.
- ૧૪ ખરતર વસહિ ટુંકમાં, ઐમુખના મંદિરની સામે આવેલા પુંડરીક ગણધરના મંદિરના દ્વારઉપર ખોદી કાઢેલા છે.
- ૧૫-૧૬ ખરતર વસહિ ટુંકમાં, વાયવ્ય ખુણામાં આવેલી દેવ કુલિકામાં આદિનાથ ભગવાનની બે ચરણબેડી ઉપર કોતરેલા છે.
- ૧૭-૨૦ ચે મુખની ટુંકમાં આવેલા “ચતુર્મુખ વિહાર” નામના મુખ્ય પ્રાસાદમાં, અરેદિશાઓમાં વિરાજમાન આદિનાથ ભગવાનની પ્રતિમાઓની ખેઠક નીચે કોતરેલા છે.

- ૨૧ વિમલ વસહિ ટુંકમાં, હાથીપોલ નજીક આવેલા મંદિરની ઉત્તર તરફની ભીંતમાં કોતરેલો છે.
- ૨૨ આદીશ્વરના મોટા મંદિરના ઈશાન ખુણામાં રહેલી દેહરીમાં આવેલો છે. નં. ૬-૭)
- ૨૩ ખરતર વસહિ ટુંકમાં, ચતુર્મુખ પ્રાસાદના અગ્નિ-ખુણામાં આવેલી પ્રતિમા નીચે કોતરેલો છે.
- ૨૪ ખરતર વસહિ ટુંકમાં ચતુર્મુખ પ્રાસાદના અગ્નિ-ખુણામાં આવેલી પ્રતિમા નીચે કોતરેલો છે.
- ૨૫ વિમલ વસહિ ટુંકમાં, આદીશ્વરના મંદિર પાસે આવેલા ન્હાના મંદિરમાં.
- ૨૬ ખરતર વસહિ ટુંકની પશ્ચિમે આવેલા મંદિરમાં ઉત્તર તરફ પગલાંની આસપાસ.
- ૨૭ હાથીપોળ અને વાઘણપોળની વચ્ચે આવેલી વિમલ વસહિ ટુંકમાં, ડાબાહાથે રહેલા મંદિરના એક ગે અલામાં.
- ૨૮ મોટી ટુંકમાંના આદીશ્વર ભગવાનના મુખ્ય મંદિરની પશ્ચિમ બાજુએ આવેલા ન્હાના મંદિરમાં ચૈામુખની પ્રતિમા નીચે.
- ૨૯ બાલા વસહિ ટુંકની થોડેક ઉપર જે અહ્લુત આદિ-નાથના મંદિરમાં.
- ૩૦ મોટી ટુંકમાં આદીશ્વરના મુખ્ય પ્રાસાદના દક્ષિણ દ્વારની સામે આવેલા સહસ્રકૂટ-મંદિરના પ્રવેશ-દ્વારની પાસે.
- ૩૧-૩૨ મોટી ટુંકમાં આદીશ્વરના મુખ્ય પ્રાસાદના દક્ષિણ દ્વારની સામે આવેલા સહસ્રકૂટ મંદિરની બે ભીંતો ઉપર.

- ૩૨A ખરતર વસહિ દુ'કમાં આવેલા શેઠ નરસી કેશવજીના મંદિરના ગર્ભાગારના બહારના મંડપમાં, દક્ષિણ દિશા તરફની દિવાલમાં એક શિલાપટ્ટમાં કેતરેલો છે.
- ૩૩ મોટી દુ'કમાં આદીશ્વર ભગવાનના મુખ્ય મંદિરની દક્ષિણ તરફની દિવાલ ઉપર.
- ૩૪-૩૭ મોટી દુ'કોમાંના મંદિરમાં મૂર્તિઓ ઉપર.
- ૫૫૭ પર્વત ઉપર મૂળ શિખર ઉપર આદિનાથની દુ'કમાં કુથીપેળ આગળ પત્થર ઉપર.

૨ ગિરનાર પર્વત ઉપર (૨૮ થી ૬૩)

- ૩૮ વસ્તુપાલ તેજપાલના દેવલોમાંના મધ્યમંદિરના ડાબી બાજુના (દક્ષિણ તરફના) મંદિરના પશ્ચિમઠા દરવાજાની છાડલી ઉપર
- ૩૯ તેજ દક્ષિણ બાજુના મંદિરના દક્ષિણઠા દરવાજા ઉપર.
- ૪૦ તેજ દેવલના પૂર્વ બાજુના દ્વારની છાડલીમાં.
- ૪૧ વસ્તુપાલ તેજપાલના દેવલોમાંના મુખ્ય-એટલે-મધ્ય-ગત-મંદિરની જમણી બાજુએ-અર્થાત્ ઉત્તર તરફ-આવેલા મંદિરના પૂર્વદ્વાર ઉપર.
- ૪૨ એજ મંદિરના ઉત્તરદ્વાર ઉપરની શિલામાં
- ૪૩ એજ મંદિરના પશ્ચિમદ્વાર ઉપર.
- ૪૪ ગોમુખના રસ્તાની પશ્ચિમે અને રાજુલ વેળુલની ગુફાની પૂર્વ બાજુએ શિલાપટ્ટ ઉપર.
- ૪૫-૪૬ વસ્તુપાલના ત્રણ મંદિરોમાંના મધ્ય મંદિરના મંડપમાં સામ સામે બે મહોટા ગોખલા છે તેમાં ઉત્તર બાજુના ગોખલા ઉપરના ભાગમાં નં. ૪૫ નો, અને દક્ષિણ બાજુના ગોખલા ઉપર નં ૪૬ નો.
- ૪૭-૪૮ ગિરનારના રસ્તામાં પહાડો ઉપર.

- ૪૯-૫૨ નેમિનાથના મહાન મંદિરના ઉત્તર તરફના દરવાજા તરફ આવેલા ઘડી ઘટુકાના મંદિરની અંદરના ન્હાના દરવાજા પાસેની દેવકુલિકાની દક્ષિણે આવેલી દિવાલ ઉપર.
- ૫૦-૫૧ સુવાવડી પરબની પાસે ખલુતરી ખાણ આગળ પર્વતના રસ્તાની ઉત્તર ખાણની દિવાલ ઉપર.
- ૫૨-૪૯-૬૨
- ૫૩ વસ્તુપાલના મધ્ય મંદિરના મંડપમાં ધિરાજમાન પાર્શ્વ-નાથની પ્રતિમાની ઊંઠકની નીચે.
- ૫૪ નેમિનાથના મંદિરના ઉત્તર દ્વાર તરફ જમણી ખાણ તરફના સ્થંભ ઉપર.
- ૫૫-૫૬ નેમિનાથના મંદિરના ઉત્તર દ્વાર તરફ ડાબી ખાણ તરફના સ્થંભ ઉપર.
- ૫૮ નરસિંહપ્રસાદ હરિપ્રસાદની લાઘણેરીમાં શિલા ઉપર.
- ૫૯-૬૩ નેમિનાથના મુખ્ય મંદિરના દક્ષિણ દ્વાર પાસે, કોટની પશ્ચિમ ખાણના ન્હાના મંદિરમાં ભાંગેલા સ્તંભ ઉપરની પ્રતિમાએ નીચે.
- ૬૦ નેમિનાથના મુખ્ય મંદિરની પૂર્વ ખાણની દિવાલ ઉપર.
- ૬૧ હાથીપગલાની પાસે.
- ૬૨-૫૨-૪૯
- ૬૩-૫૯
- ૩ આણુ પર્વત ઉપરના જૈન મંદિરોમાં (૬૪થી૨૭૧)
- (I) વસ્તુપાલ તેજપાલના બનાવેલા લુણસિંહિ વસહિકામાં (૬૪થી૧૩૧) ૨૭૨
- ૬૪ દેવાલયના અગ્રભાગમાં આવેલા એક ગોખલામાંના કાલા પથ્થર ઉપર.
- ૬૫ દેવાલયના અગ્રભાગમાં ગોખલામાં શ્વેત શિલા ઉપર.

- ૬૬ નેમિનાથના મુખ્ય મંદિરની આબુળાબુની દેવકુલિકા માંની નં. ૩૯ ની દેવકુલિકા ઉપર.
- ૬૧ થી ૭૪ ૩૯ થી ૪૫ વાળી દેવકુલિકા ઉપર.
- ૭૪ થી ૮૬ નં. ૧ થી ૧૦
- ૮૪ થી ૮૬ નં. ૧૪ થી ૧૬
- ૮૭-૮૮ ૧૭ નંબરની દેવકુલિકાના દક્ષિણ અને પૂર્વ દ્વાર ઉપર
- ૮૯ નં. ૧૮
- ૯૦-૯૧ નં. ૧૯ વાળી દેવકુલિકાના પશ્ચિમ અને દક્ષિણ દ્વાર ઉપર.
- ૯૨-૯૩ નં. ૨૦-૨૨
- ૯૪ થી ૯૬ નં. ૨૫ થી ૩૦
- ૧૦૦ ૩૦ નંબરની દેવકુલિકાના પશ્ચિમ દ્વાર ઉપર.
- ૧૦૧ નં. ૩૧
- ૧૦૨ નં. ૩૨ ના પૂર્વ દ્વાર ઉપર.
- ૧૦૩ નં. ૩૨ ના ઉત્તર દ્વાર ઉપર.
- ૧૦૪-૧૦૯ ૩૩ થી ૩૮
- ૧૧૦ નેમિનાથના મંદિરના મૂળ ગભારાના ધારણા આગળના બે ગોખલા ઉપર.
- ૧૧૨-૧૩૦ મુખ્ય મંદિર અને દેવકુલિકાઓમાં રહેલી પ્રતિમાઓ ઉપર.
- ૧૩૧ મંદિરની જગતીમાં હસ્તિશાલાની પાછળ ભીંતમાં ગોખલામાં.
- ૨૭૧ તે મંદિરમાં રંગમંડપમાં સ્તંભની પછવાડે ગૃહસ્થની મૂર્તિ નીચે.
- (II) વિમલવસહિમાંના લેખો (૧૩૨-૨૪૮)
- ૧૩૨ વિમલના દેવાલયના અગ્રભાગમાં આવેલી દેવકુલિકાની ધાબુ ઉપરની ભીંતમાં કાલા પથ્થર ઉપર.

- ૧૩૩ તે મંદિરમાં લીલ ઉપર.
- ૧૩૪-૧૪૮ તે મંદિરની દેવકુલિકાઓ ઉપર તથા તેમાં રહેલ પ્રતિમા વગેરે ઉપર.
- ૧૫૨ નં. ૧૦ ની દેવકુલિકામાંના પ્રતિમાના પદ્માસન નીચે.
- ૧૫૪ નં. ૧૩ ની દેવકુલિકામાંના મુખ્ય પ્રતિમાના પદ્માસન નીચે.
- ૧૫૬ નં. ૧૦ ની દેવકુલિકાની જમણી બાજુ ઉપર.
- ૧૬૫ મૂલમંદિરના રંગમંડપમાં બેસાડેલી સ્ત્રી પુરૂષોની મૂર્તિ ઉપર.
- ૧૩૬-૪૦ મૂલ મંદિરના રંગમંડપમાં ગભારાના દરવાજાની કાચો-ત્સર્ગસ્થ પ્રતિમાઓ ઉપર.
- ૧૪૨ મૂલ ગભારામાંથી બહાર નીકળતાં ડાબી બાજુએ આવેલા ગોખલામાં રહેલ પ્રતિમા નીચે.
- ( ) લીમસીંહ મંદિર (૨૪૬-૨૫૬)
- ૧૪૬ લીમસીંહના મંદિરમાં મૂલનાયકની પ્રતિમા નીચે.
- ૨૫૦ મૂલનાયકની નીચેની દેવીની મૂર્તિ નીચે.
- ૨૫૧-૨૫૨ તે મંદિરમાં મૂલનાયકની પ્રતિમાની બંને બાજુની મૂર્તિઓ નીચે.
- ૨૫૩ થી ૨૫૫ તે મંદિરના રંગમંડપમાંની મૂર્તિઓ ઉપર.
- ૨૫૬ મૂલનાયકની પ્રતિમાના પદ્મ સનવાળા ભાગની ડાબી અને જમણી બાજુએ તથા પાછલા ભાગમાં
- (IV) અરતર વસતિ (૨૫૭-૨૬૨)
- (V) અચલગઢ (૨૬૩-૨૭૦)
- ૨૬૩-૨૭૦ અચલગઢમાં ત્રૈમુખ મંદિરમાંની પ્રતિમાઓ ઉપર.
- ૪ મુગથલા (મુંડસ્થલ) બરાડીથી ૪ માઇલ પશ્ચિમે (૨૭૨-૨૭૬)
- ૨૭૨-૨૭૬ મુંડસ્થલ ગામના મંદિરના સ્થંભો ઉપર.
- ૫ આરાસણ તીર્થ (૨૭૭-૩૦૬)

(I) નેમિનાથનું મંદિર (૨૭૭-૨૯૨)

- ૨૭૭ નેમિનાથ મંદિરમાં મૂલનાયકની પ્રતિમા નીચે.
 ૨૭૮ તે મંદિરમાં મૂલનાયકની દક્ષિણુ ણાબ્જ્યે સ્થાપિત આદિનાથની પલાંડી નીચે.
 ૨૭૯ મૂલ મંદિરની ડાબી ણાબ્જ્યે આવેલી ભમતીમાંની છેલ્લી દેવકુલિકાની ભીંત ઉપર.
 ૨૮૦-૨૮૨ મંદિરમાં સ્તંભ ઉપર.
 ૨૮૧-૨૮૩ ભીંત ઉપર.
 ૨૮૪ ગૂઢ મંડપમાં શિલાપટ્ટ ઉપર.
 ૨૮૫થી૨૮૮ શિલાપટ્ટો તથા પ્રતિમાઓ ઉપર.
 ૨૮૯ ખર્ધનાથની પ્રતિમા ઉપર.
 ૨૯૦ મૂલ નાયકની ડાબી ણાબ્જ્યે આવેલી ભમતિમાંની વાસુ-
 પૂજ્ય દેવકુલિમાં પ્રતિમાના પન્નાસન ઉપર.
 ૨૯૧-૨૯૨ દેવકુલિકા ઉપર.

(II) મહાવીર મંદિર (૨૯૩-૨૯૪)

- ૨૯૩ મૂલનાયક મહાવીર મૂર્તિની પલાંડી ઉપર
 ૨૯૫ ” બેઠક નીચે

(III) પાર્શ્વનાથ મંદિર (૨૯૫-૩૦૧)

- ૨૯૫ મૂલનાયક ઉપર.
 ૨૯૬-૩૦૧ પ્રતિમાની બેઠકો ઉપર.

(IV) શાન્તિનાથ ચૈત્ય (૩૦૨-૩૦૬)

- ૩૦૨-૩૦૬ પ્રતિમાઓ નીચે-

૬. રાણુ (ક) પુર તીર્થ (૩૦૭-૩૧૭)

૭. હસ્તિકુડી (હથુડી)

- ૩૧૮ બેધપુર રાજ્યના વાલી પરગણા (ગોડવાડ પ્રાંતના)
 બીજાપુર નામના ગામથી બે માઈલ દૂર આવેલા જૈન
 મંદિરના દરવાજા પાસેથી મળેલો (હાલ અજમેરના
 મુઅહરરમાં છે) રાતા મહાવીરના મંદિરમાંથી.

- ૩૧૬-૩૨૨ હથુડીથી એક માઈલ દૂર આવેલા મહાવીર મંદિરના સ્તંભો ઉપર (સત્તા માહાવીર)
- ૩૧૬-૩૨૦ સત્તા માહાવીરના મંદિરના સભામંડપમાંના સ્તંભ ઉપર.
- ૩૨૧ તે મંદિરની પૂર્વ બાજુની ખરસાલ નીચે.
૮ (શમિપાટી) સેવાડી (૩૨૩-૩૩૦) મારવાડના ન્નેધપુર રાજના ગોડવાડ પ્રાન્તમાં આવેલા વાલી જીલ્લાના મુખ્ય શહેર બાલા નગરથી અગ્નિકોણમાં પાંચ માઈલ દૂર આવેલું છે.)
- ૩૨૩ સેવાડીમાં આવેલા મહાવીર દેવાલયના અગ્રભાગમાં રહેલા લોંચરાના દ્વારની બારસાખ ઉપર.
- ૩૨૪ મહાવીર મંદિરના અગ્રભાગમાં આવેલા એક દેવગૃહ પાસે.
- ૩૨૫ મહાવીર મંદિરના અગ્રભાગમાં આવેલા એક ખીલ દેવાલયના દ્વારની બારસાખ ઉપર.
૯ નાડલાઈ (૩૩૧-૩૪૪) ગોડવાડ પ્રાંતમાં આવેલા દેસુરી જીલ્લાના મુખ્ય શહેર દેસુરીથી વાયવ્યકોણમાં ૮ માઈલ દૂર)

(I) આદિનાથનું મંદિર

- ૩૩૧ સભામંડપમાં બે સ્તંભો ઉપર રહેલા ચોકડામાં.
- ૩૩૩-૩૩૪ ઉપરના ચોકડાની સામી બાજુ
- ૩૩૬ રંગમંડપમાં ડાબી બાજુએ આવેલા ભીંતમાં
- ૩૩૭ આદિનાથની પ્રતિમા ઉપર.
- ૩૪૮-૩૩૬ મંદિરની આગુબાજુ આવેલી દેવકુલિકાઓ ઉપર.
- ૩૪૪ રંગમંડપમાં પેસતાં ડાબા હાથ તરફ.

(II) તેમનાથ મંદિર (નાડલાઈથી અગ્નિકોણમાં આવેલી ટેકરી ઉપર.

- ૩૪૨
- ૩૪૫ તે મંદિરમાં સ્તંભ ઉપર.

(૫૨)

(III) સુપાર્થનાથ મંદીર (નાડલાઠાની પૂર્વ બાજુએ આવેલી ટેકરીના મૂલમાં).

મંદિરમાં મુનિસુવત પ્રતિમાં ઉપર.

(IV) આદિનાથ મંદિર (નાડલાઠા ગામની પૂર્વ બુનાકિલ્લા (જોકળ) માં

૩૪૧ આદિનાથની પ્રતિમાં ઉપર.

૩૪૫ ૧૦ રત્નપુર (મારવાડ રાજ્યના છેક દક્ષિણ ભાગમાં આવેલ)

૩૪૬ ૧૧ કરાહુ (કિરાન કૂપ) (જોધપુર રાજ્યમાંના મલ્લાણી જીલ્લાના મુખ્ય શહેર બાહડમેરથી વાયવ્ય કોણમાં સોલ માઇલના છેટે હાથ ગામ પાસે આવેલ છે.

૧૨ લાલરાઇ (૩૪૭-૩૪૮ (બાલી ગામથી અગ્નિ કોણમાં પાચ માઇલ દૂર)

૩૪૭-૩૪૮ જૈન મંદિરના ખંડેશમાંથી.

૧૩ સાંડેરાવ (૩૪૯-૩૫૦) (બાલીથી વાયવ્ય કોણમાં દશ માઇલ દૂર)

૩૪૯ મહાવીર મંદિરના સભામંડપમાં ઉંચે ચોરસામાં કોતરેલો

૩૫૦ તેજ મંદિરના સભામંડપમાંના એક સ્થંભ ઉપર,

૧૪ બલોર (બખલીપુર) (૩૫૧-૩૬૩) (મારવાડ દેશના દક્ષિણ ભાગમાં અને જોધપુરથી ૮૦ માઇલ દૂર,)

૩૫૧ બલોર ગામમાં કબરની પરસાલના એક ખુણામાં આવેલા સ્તંભો. ઉપરના ઉપરા ઉપરી બે ચોરસામાં

૩૫૨ કબરના મહેરાબ ઉપર આવેલા માળમાંના એક ઉંચા ચોરસા ઉપર

૩૫૩ કબરવાળા તોપખ નાની પશ્ચિમ બાજુએ આવેલ પરસાલના સ્તંભ ઉપર.

- ૪૫૪-૩૫૬ બલોર કિલ્લામાંના જૈન મંદિરોની પ્રતિમાઓ ઉપર
૪૬૦ બલોર ગામ બહાર સંહેલાવ તલાવ ના કિનારે ચામુંડા
માતાના મંદિરને લગતી કુપડીમાંની મૂર્તિ ઉપર.
૩૬૧ તોપખાનામાં.
૪૬૨-૩૬૩ અનાના ગેલેરી.
૧૫. નાડોલ (૩૬૪-૩૬૮)
૩૬૪-૩૬૫ પદ્મપ્રભુના મંદિરના ગૂઠ મંડપમાં ઐ બાબુએ નેમિ-
નાથ અને શાન્તિનાથની કાયોત્સર્ગસ્થ ઐ પ્રતિમાઓ
ઉપર.
૪૬૬-૩૬૭ તે મંદિરના મૂળ ગલારામાં મુખ્ય વેદિ ઉપરની ત્રણ
ચૈત્રી ઐ પ્રતિમાઓ ઉપર.
૩૬૮ તે મંદિરની એક પ્રતિમા ઉપર.
૧૬. કોટ સેલ'કીયા (૩૬૯-૩૭૦) દેસુરીથી ઇશાન
કોણમાં ૧૫ માઈલ)
૩૬૯ જીર્ણ જૈન મંદિરના સ્તંભ ઉપર.
૩૭૦ તેજ જીર્ણ જૈન મંદિરમાંથી.
૧૭ બાહડમેર જીના (નેધપુર સ્ટેટના મલ્લાણી પ્રાંતમાં
મુખ્ય શહેર બાહડમેરથી વાયવ્ય કોણમાં ૧૨ માઈલ.
૪૭૧ જીર્ણ જૈન મંદિરના દરવાજાના એક સ્તંભ ઉપર.
૧૮. કોરટા (કોર'ટક) (૩૭૩-૩૭૬) મારવાડ
સંભવનઃ બલોર અને બાલી પ્રાંતની સરહદ ઉપર.)
૩૭૩-૩૭૪ ગામમાં આવેલ શાન્તિનાથની મંદિરના સ્તંભો ઉપર.
૩૭૫-૩૭૬ ગામ બહાર ૧ મંદિરમાં પ્રતિમાઓ ઉપર.
૧૯. કેકિંદ (કિષ્કિંધા) (૩૭૭-૩૭૮) (મેડતાથી
નૈઋત્ય કોણમાં ૧૪ માઈલ)
૧૭૭ પાર્શ્વનાથના મંદિરના સમા મંડપના સ્તંભ ઉપર.
૧૭૮ તે મંદિરમાં મૂલ ગર્ભાગારમાં આવેલ ચરણુ ચૈત્રી
અથવા વેદિકા ઉપર.

- ૩૭૬ ૨૦ ઘેરાટ (જયપુર રાજ્ય)
૨૧ રાજગૃહ (રાજગૃહથી ઉત્તર દિશામાં ૧૨ માઇલ
ખિહાર નામના કચ્છામાંથી બે શિલાઓ (૧) જૈન
મંદિરની ભીંતમાં અને (૨) ખીણ ખાબુના ઘરમાં
૩૭૯ લેખ રાજગૃહના પાર્શ્વનાથના જૈન મંદિરના સંગ્રહિ
૨૨ પાત્રી (૩૮૧-૩૯૬)
(I) નવલખામાં મંદિર (૩૮૧-૩૯૭)
૩૮૧ નવલખા મંદિરમાં પ્રતિમાઓ નીચે.
૩૮૩ તે મંદિરમાં આદિનાથની મૂર્તિની નીચે પદ્માસન ઉપર
૩૮૪થી૨૯૨ મૂર્તિઓ ઉપર.
૩૯૬-૩૯૭
(II) શાંતિનાથ મંદિર (લોંઢારે વાસ)
૩૯૮ શાંતિનાથ મંદિરમાંની મૂલ નાયકની પ્રતિમા ઉપર
૩૯૯ ગોડી પાર્શ્વનાથ મૂલનાયકની પ્રતિમા ઉપર
૨૩ ખુડાલા (૪૦૦-૪૦૧)
૪૦૦-૪૦૧ જૈન મંદિરમાંની મૂર્તિઓ ઉપર
૨૪. બેઝાર (૪૦૩-૪૦૭) (ઘણેરાવ પાસે)
૪૦૩-૪૦૭ આદિનાથ મંદિર
૪૦૮-૪૧૫ ૨૫. નાણા ગામ (૪૦૮-૪૧૫ (બાકી જીલ્લો)
૨૬. ચિતોડ
૪૧૬ શૃંગર ચાવડી જૈન મંદિરમાંથી
૨૭. નગર (૪૧૭-૪૨૧) (જોધપુર રાજ્ય)
૪૧૭ શાંતિનાથ મંદિરનો
૪૧૮ ક્રમમદેવ મંદિરનો
૪૨૦-૪૨૧
૪૧૯ પાર્શ્વનાથ મંદિરનો
૨૮ જસોડ (૪૨૨-૪૨૩) (જોધપુર રાજ્ય)
૪૨૨-૪૨૩ શાંતિનાથના મંદિરમાંના પાટડાઓ ઉપર

- ૪૧૪ ૨૯ પાલડી (મારવાડ)
- ૪૧૫ ૩૦ વઘીણા (મારવાડ)
- ૪૧૬ ૩૧ કાલાગરા (શિરોહી રાજ્યના વાસા નામના ગામથી બે માઈલ ઉપર.
૩૨ કાયટો (શિરોહી રાજ્ય) કાસહદ (કીરલી સ્ટેશન (આર. એમ. રેલવેથી ૪ માઈલ ઉત્તરે)
- ૪૧૭ જૈન મંદિરની આબુ બાબુ આવેલી દેવકુલિકાઓ માની એકના દ્વાર ઉપર.
- ૪૧૮ ૩૩. ઉથમણ (સીરોહી રાજ્ય)
- ૪૨૯ ૩૪. ગાંગાણા (મારવાડ)
- ૪૩૦ ૩૫. ઝાડોલી (સીરોહી રાજ્ય) શાંતિનાથ મંદિરના આગલના લાગમાં આવેલ દેવગૃહ. સીરોહીથી પૂર્વમાં ૧૪ માઈલ.
૩૬. મેડતા (૪૩૩ થી ૪૪૩)
- ૪૩૧-૪૩૩ નવા મંદિરની પ્રતિમાઓ ઉપર
- ૪૩૩-૩૩૬ નવા મંદિરમાં રૂપમદેવની પ્રતિમા નીચે ચરણ ચોટ્ટી ચોપદારો મંદિરની પ્રતિમા ઉપર
- ૪૩૪ સાંડરી પોળનું મંદિર.
- ૪૩૬ કડલાજીકો મંદિરમાંથી
- ૪૩૭ સાંડારી ખેલમાંથી.
- ૪૪૦-૪૪૧ મહાવીરના મંદિરમાંથી
- ૪૪૨ પંચતીથિઆરો મંદિર.
૩૭. ફૂલોધી (૪૪૬-૪૪૫)
- ૪૪૪-૪૪૫ પાર્શ્વનાથ મંદિરના દ્વારની બે આબુઓ.
- ૩૮ ચોટ્ટી ખાખર (૪૪૭)
- ૪૪૬ શત્રુઞ્જય બબર નામે જૈન મંદિર
૩૯. ખંભાત (સ્તંભન પુર) ૪૪૭-૪૫૦

- ૪૪૭ સ્તંભન (થંભણુ પાર્શ્વનાથના મંદિરમાં શિલા ઉપર
 ૪૪૮ યુ'થુનાથના મંદિરમાંથી.
 ૪૪૯-૪૫૦ ચિન્તામણિ પાર્શ્વનાથ.
- ૪૦ કાવીતીર્થ (૪૨૧-૪૫૪)
- ૪૫૧ આદિનાથના મંદિરમાં મૂલ ગર્ભાગારના દ્વારના કાળી
 બાલુએ આવેલ એક ગોખલામાં શિલામાં.
 ૪૫૨ આદિનાથ મંદિરમાં
 ૪૫૩ ધર્મનાથ મંદિરમાં.
 ૪૫૪ ધર્મનાથ મંદિરમાં આદિનાથની પાદુકા ઉપર
 ૧૪ જામનગર
 ૪૫૫ વર્ધમાન અને પદ્મસિંહેલના પેટા મંદિર.
 ૪૨ ગંધાર (૪૫૬-૪૫૯)
- ૪૫૬-૪૫૯ પ્રતિમાઓ ઉપર.
 ૪૩ રાધનપુર
 ૪૬૦ શાંતિનાથના (પાંજરાપોલવાળા) મંદિરના ભૂમિગૃહ
 (લોયરામાં) ઉતરવાના પગથીઆઓ ઉપર શિલામાં.
 ૪૪રાંતેજ (કડી પ્રાંત) (૪૬૧-૪૬૮)
- ૪૬૧-૪૬૨ મુખ્ય મંદિરની આબુઆબુ કરતી દેવકુલિકામાં ગૃહ-
 રથોની મૂર્તિઓ નીચે
 ૪૬૩-૪૬૮ લોંયરામાંના જૂના પરિકરો અને કાઉસગિઆઓ ઉપર
 પ્રતિમાઓ નીચે.
 ૪૫ સલખણપુર (૪૬૯-૪૬૮)
- ૪૬૯-૪૯૮ નવા મંદિરના લોંયરા જેવી કોટડીમાં જૂના પરિકરો તથા
 પચાસણો ઉપર.
 ૪૬ સખેશ્વર (૪૯૭-૫૦૫)
- ૪૯૭ પાર્શ્વનાથની મૂર્તિની આબુબાબુની એ કાઉસગિય
 ઓની એ પ્રતિમાઓ નીચે.

- ૪૯૮-૫૦૦ આબુખાબુની દેવકુલિઓની પ્રતિમાઓ ઉપર.
૫૦૧-૫૦૪ તે ગામના બૂના મંદિરોના ખંડોમાંથી.
૪૭ ખાટણ (૫૦૬-૫૩૩)
- ૫૦૬-૫૧૬ પંચાસરા પાર્શ્વનાથનું મંદિર.
૫૨૦ અષ્ટાપદના મંદિરમાના લોંચરામાં આવેલી સુપાર્શ્વના-
થના મંદિર ઉપર.
૫૨૧ તેજ લોંચરામાં આચાર્યની મૂર્તિ ઉપર
૫૨૨-૫૨૪ ઠાંગડિઆવાડાના મંદિરમાંથી
૫૨૫ પ્રલાડાવાડાના મંદિરમાં બહાર ગોખાલામાં બેસાડેલી
૫૨૬-૫૨૭ ઠંઠેરવાડાના મહાવીર મંદિરમાં
૫૨૮ વાસુપૂજ્યની ખડકીમાં આવેલા વાસુપૂજ્ય મંદિરમાં
એક મૂર્તિ ઉપર
૫૨૯ વખતજીની શેરીમાંના સંભવનાથના મંદિરમાં
૫૩૦ ખેત્રપાળની પોળમાં શીતળનાથના મંદિરમાં
૫૩૧ ભેંસપત વાડામાં જૈતમરચામિના મંદિરની મૂલ પ્રતિમા
૫૩૨ મણીયાલી પાડાંમાં ઘર હહેરાસરમાં રહેલી સ્ફટિકની
પ્રતિમા ઉપર
૫૩૩ બેગીવાડાના મંદિરમાં ચંત્રપદ ઉપર.
૪૮ આરેજ (૫૩૪-૫૩૯)
- ૫૩૬ શેઠીયા કૃષ્ણીઆમાં આવેલ મંદિરની મૂલનાયકની પ્રતિમા
ઉપર.
૫૩૮ આદીશ્વર ભગવાનના મંદિરના ઉપરના ઘુમટવાળા
ભાગમાં કાઉસગિઆઓ ઉપર.

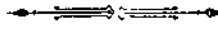
(૫૮)

૪૯ છાણી (૫૪૦)

- ૫૪૦ મંદિરની આદિનાથની પ્રતિમા ઉપર.
- ૫૪૧-૫૪૨ '૫૦ સુરત (૫૪૧-૫૪૨) લાઈસેન્સ મંદિર
- ૫૧ તારંગા
- ૫૫૩ મૂલમંદિરના પ્રવેશ દ્વારની આગુખાલુની દેવકુલિકા-
ઓની વેદિકા ઉપર
- ૫૪૪ ૫૨ ગ્યાના (રજપૂતાના)
- ૫૪૫-૫૪૮ ૫૩ સીયાલખેટ (અક્રાખાદ પાસે-કાઠિયાવાડ
- ૫૪ પાલણુપુર (૫૪૬-૫૫૫)
- ૫૫૦-૫૫૧ પલ્લવિયા પાશ્વનાથ મંદિરમાં આવેલી પ્રતિમાઓ ઉપર.
- ૫૫૬ ૫૫ અમદાવાદ (હઠીલાઈની વાડી)

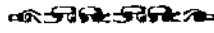
अहम् ।

प्राचीनजैनलेखसंग्रहः ।

श्रीशत्रुञ्जयपर्वतस्थजिनमन्दिरगत—शिलापट्टप्रतिमा-
पादुकादिप्रशस्तिलेखाः ।

(१)

॥ ॐ ॥ स्वस्ति श्रीगूर्जरधरिभ्यां पातसाह श्रीमहिम्नूद-
पट्टप्रभाकरपातशाहश्रीमदाफरसाहपट्टोदद्योतकारकपातसाह श्रीश्री
श्रीश्रीश्रीवाहदरसाहविजयराज्ये । संवत् १५८७ वर्षे राज्यव्या-
पारधुरंधरषानश्रीमझादषानव्यापारे श्रीशत्रुञ्जयगिरौ श्रीचि-
त्रकूटवास्तव्य दो० करमाकृत-सप्तमोद्धारसक्ता प्रशस्ति
लिख्यते ॥

स्वस्ति श्रीसौर्यदो जीयाद् युगादिजिननायकः ।

केवलज्ञानविमलो विमलाचलमण्डनः ॥ १ ॥

श्रीमेदपाटे प्रकटप्रभावे

भावेन भव्ये भुवनप्रसिद्धे ।

श्रीचित्रकूटो मुकुटोपमानो

विराजमानोऽस्ति समस्तलक्ष्म्या ॥ २ ॥

सन्नन्दनो दातृसुरद्रुमश्च
 तुंगः सुवर्णोऽपि विहारसारः ।
 जिनेश्वरस्नात्रपवित्रभूमिः
 श्रीचित्रकूटः सुरशैलतुल्यः ॥ ३ ॥
 विशालसालक्षितिलोचनाभो
 रम्यो नृणां लोचनचित्रकारी ।
 विचित्रकूटो गिरिचित्रकूटो
 लोकस्तु यत्राखिलकूटमुक्तः ॥ ४ ॥

तत्र श्रीकुम्भराजोऽभूत्कुम्भोद्भवनिभो नृपः ।
 वैरिवर्गः समुद्रो हि येन पीतः क्षणात् क्षितौ ॥ ५ ॥
 [त]त्पुत्रो राजमल्लोऽभूद्राज्ञां मल्ल इवोत्कटः ।
 सुतः संग्रामसिंहोऽस्य संग्रामविजयी नृपः ॥ ६ ॥
 तत्पट्टभूषणमणिः सिंहेन्द्रवत्पराक्रमी ।
 रत्नसिंहोऽधुना राजा राजलक्ष्म्या विराजते ॥ ७ ॥

इतश्च गोपाह्नगिरौ गरिष्ठः
 श्रीवप्पभट्टीप्रतिबोधितश्च ।
 श्रीआमराजोऽजनि तस्य पत्नी
 काचित्त्वभूव व्यवहारिपुत्री ॥ ८ ॥
 तत्कुक्षिजाताः किलराजकोष्ठा-
 माराह्नगोत्रे सुकृतैकपात्रे ।
 श्रीओशवंशे विशदे विशाले
 तस्यान्वयेऽमी पुरुषाः प्रसिद्धाः ॥ ९ ॥

श्रीसरणदेवनामा तत्पुत्रो रामदेवनामाऽभूत् ।
 लक्ष्मीसिंहः पुत्रो (त्रम्) तत्पुत्रो भुवनपालाख्यः ॥१०॥

श्रीभोजराजपुत्रो.....रसिंहाख्य एव तत्पुत्रः ।
 पेशाकस्तत्पुत्रो नरसिंहस्तत्सु ..... ॥ ११ ॥
 तत्पुत्रस्तोलाख्यः पत्नी तस्याः (स्य) प्रभूतकुलजाता ।
 तारादेश्परनाम्नी लीलू पुण्यप्रभापूर्णा ॥ १२ ॥
 तत्कुक्षिसमुद्भुताः ष[ट्] पुत्रा [:] कल्पपादपाकाराः ।
 [धर्मा] नुष्ठानपराः श्रीव(म)न्तः श्रीकृतोऽन्येषाम् ॥ १३ ॥
 प्रथमोर [त्ना] ख्यसुतः सम्यक्तवोद्ध्योतकारकः कामम् ।
 श्रीचित्रकूटनगरे प्रासादः [कारितो] येन ॥ १४ ॥
 तस्यास्ति कोमला कल्पवल्लीव विशदा सदा ।
 भार्या रजमलदेवी पुत्र [:] श्रीरंगनामाऽसौ ॥ १५ ॥
 भ्राताऽन्यः पोमाह्वः पतिभक्ता दानशीलगुणयुक्ता ।
 पद्मा-पाटमदेव्यौ पुत्रौ माणिक्य-हीराह्वौ ॥ १६ ॥
 वंधुर्गणस्तृतीयभार्या गुणरत्नराशिविख्याता ।
 गडरा-गारतदेव्यौ पुत्रो देवाभिधो ज्ञेयः ॥ १७ ॥
 तुर्यो दशरथनामा भार्या तस्यास्ति देवगुरुभक्ता ।
 देवल-[ट्]रमदेव्यौ पुत्रः कोल्हाभिधो ज्ञेयः ॥ १८ ॥
 भ्रातान्यो भोजाख्यः भार्या तस्यास्ति सकलगुणयुक्ता ।
 भावल-हर्षमदेव्यौ पुत्रः श्रीमण्डनो जीयात् ॥ १९ ॥

सदा सदाचारविचारचार-

चातुर्यधैर्यादिगुणैः प्रयुक्तः ।

श्रीकर्मराजो भगिनी च तेषाम्

जीयात्सदा सूहृदिनामधे [या] ॥ २० ॥

कर्माख्यभार्या प्रथमा कपूर-

देवी पुनः कामलदे द्वितीया ।

श्रीभीषजीकस्वकुलोदयाद्रि-

सूर्यप्रभः कामलदेविपुत्रः ॥ २१ ॥

श्रीतीर्थयात्राजिनविम्बपूजा-

पदप्रतिष्ठादिककर्मधुर्याः ।

सुपात्रदानेन पवित्रमात्राः

सर्वेदृशाः सत्पुरुषाः प्रसिद्धाः ॥ २२ ॥

श्रीरत्नसिंहराज्ये राज्यव्यापारभारधौरेयः ।

श्रीकर्मसिंहदक्षो मुख्यो व्यवहारिणां मध्ये ॥ २३ ॥

श्रीशत्रुञ्जयमाहात्म्यं श्रुत्वा सद्गुरुसन्निधौ ।

तस्योद्धारकृते भावः कर्मराजस्य तदाऽभूत् ॥ २४ ॥

आगत्य गौर्जरे देशे विवेकेन नरायणे ।

वसन्ति विबुधालोकाः पुण्यश्लोका इवाद्भुताः ॥ २५ ॥

तत्रास्ति श्रीधराधीशः श्रीमद् बाहदरो नृपः ।

तस्य प्राप्य स्फुरन्मानं पुण्डरीके समाययौ ॥ २६ ॥

राज्यव्यापारधौरेयः पानश्रीमान् मञ्जादकः ।

तस्य गेहे महामंत्री रचाख्यो नरसिंहकः ॥ २७ ॥

तस्य सन्मानमुत्प्राप्य बहुवित्तव्ययेन च ।

उद्धारः सप्तमस्तेन चक्रे शत्रुञ्जये गिरौ ॥ २८ ॥

श्रीपादलिप्तललनासरशुद्धदेशे

सद्वाद्यमंगलमनोहरगीतनादैः ।

श्रीकर्मराजसुधिया जलयात्रिकायां

चक्रे महोत्सववरः सुगुरूपदेशात् ॥ २९ ॥

चंचच्चंगमृदंगरंगरचनाभेरीनफेरीरवा-

वीणा [वंश] विशुद्धनालविभवा साधर्मि [वात्सल्य] कम् ।

वस्त्रालंकृति [हेम] तुंगतुरगादीनां च स[द्व]र्षण-

मेवं विस्तरपूर्वकं गिरिवरे विंबप्रतिष्ठापनम् ॥ ३० ॥

विक्रमसमयातीते तिथिमितसंवत्सरेऽश्ववसुवर्षे १५८७ ।

शाके जगत्रिबाणे १४५३ वैशाखे कृष्णषष्ठ्यां च ॥ ३१ ॥

मिलिताः सूरयः संघा मार्गणा मुनिपुंगवाः ।

बहमाने धनुलग्ने प्रतिष्ठा कारिता वरा ॥ ३२ ॥

लावण्यसमयाख्येन पंडितेन महात्मना

सप्तमोद्धारसक्ता च प्रशस्तिः प्रकटीकृता ॥ ३३ ॥

श्रीमद्वा [हृदर] क्षितीशवचनादागत्य शत्रुञ्जये

प्रासादं विदधाप्य येन वृ..... द्विंबमारोप्य च ।

उद्धारः किल सप्तमः कलियुगे चक्रेऽथ ना.....

जीयादेष सदोशवंश मुकुटः श्रीकर्मराजश्चिरम् ॥ ३४ ॥

यत्कर्मराजेन कृतं सुकार्य-

मन्येन केनापि कृतं हि तन्नो ।

यन्मलेच्छराज्ये [ऽपि नृपा] ज्ञयैवो-

द्धारः कृतः सप्तम एष येन ॥ ३५ ॥

सत्पुण्यकर्माणि बहुनि संघे

कुर्वन्ति भव्याः परमत्र काले ।

कर्माभिधानव्यवहारिणैवो-

द्धारः कृतः श्रीचिमलाद्रिशृंगे ॥ ३६ ॥

श्रीचित्रकूटोदयशैलशृंगे

कर्माख्यभानोरुदयान्वितस्य ।

शत्रुञ्जये विंबविहारकृत्य

[कर्माव] लीयं स्फुरतीति चित्रम् ॥ ३७ ॥

श्रीभेदपाटे विषये निवासिनः

श्रीकर्मराजस्य च कीर्तिरु[ज्ज्वला] ।

देशेष्वनेकेष्वपि [संचरत्य] हो .

ज्योत्स्नेव चन्द्रस्य नभोविहारिणः ॥ ३८ ॥

दत्तं येन पुरा धनं बहुसुरत्राणाय तन्मानतो

यात्रा येन [नृ]णां च संघपतिना शत्रुंजये कारिता ।

साधूनां सुगमैव सा च विहिता चक्रे प्रतिष्ठाऽर्हता-

मित्थं वर्णनमुच्यते कियदहो ! श्रीकर्मराजस्य तु ॥३९॥

येनोद्धारः शुभवति नगे कारितः पुंडरीके

स्वात्मोद्धारो विशदमतिना दुर्गतस्तेन चक्रे ।

येनाकारि प्रवरविधिना तीर्थनाथप्रतिष्ठा

प्राप्तास्तेन त्रिभुवनतले सर्वदैव प्रतिष्ठाः ॥ ४० ॥

सौम्यत्वेन निशामणिर्दिनमणिस्तीव्रप्रतापेन च

वंशोद्दीपनकारणाद् गृहमणिश्चितामणिर्दानतः ।

धर्माच्छ्राद्धशिरोमणिर्मदविषध्वस्तान्मणिर्भोगिनः ।

एकानेकमयो गुणैर्नवनवैः श्रीकर्मराजः सुधीः ॥४१॥

तोलासुतः सुतनयो विनयोज्ज्वलश्च

लीलसुकुक्षिनलिनीशुचिराजहंसः ।

सन्मानदानविदुरो मुनिपुंगवानां

सदृद्धवांधवद्युतो .....कर्मराजः ॥ ४२ ॥

कर्मा श्रीकर्मराजोऽयं कर्मणा केन निर्ममे ?

तेषां शुभानि कर्माणि यैर्दृष्टः पुण्यवानसौ ॥ ४३ ॥

श्र्यधीशः पुण्डरीकस्तु मरुदेवा कपर्दिराद् ।

श्राद्धश्रीकर्मराजस्य सुप्रसन्ना भवन्त्वमी ॥ ४४ ॥

श्रीशत्रुञ्जयतीर्थोद्दारे कमठा [य] सनिध्यकारक सा०
 भा० भा० वाई चांपू पुत्र नाथा भ्रातृकोता ॥ अहम्मदावादवा-
 ष्णव्य सूत्रधार कोला पुत्र सूत्रधार विरु[पा] सू० भीमा ठ० वेला
 ष० वला ॥ श्रीचित्रकूटादागतसू० टीला सू० पोमा सू० गांगा सू०
 गोरा सू० ठाला सूत्र० देवा ॥ सूत्र० नाकर सू० नाइआ सू०
 गोविंद सू० विणायग सू० टीला सू० वच्छा सू० भाणा सू० का
 । हा] सूत्र० देवदास सू० टीका सू० ठाकर....प० काला वा०
 विणाय० । ठा० छाम ठा० हीरा सू० दमोदर वा० हरराज सू०
 थान ।

मंगलमादिदेवस्य मंगलं विमलाचले ।

मंगलं सर्वसंघस्य मंगलं लेखकस्य च ॥

पं० विवेकधीरगणिना लिखिता प्रशस्तिः ॥ पूज्य पं०
 ममयरत्नशिष्य पं० लावण्यसमयस्त्रिसंध्यं श्री आदिदेवस्य
 प्रणमतीतिभद्रम् ॥ श्रीः ॥ ठा० हरपति ठा० हासा ठ० मूला ठा०
 कृष्णा ठा० का [हा] ठा० हर्षा सू० माधव सू० बाहू ॥ लो
 सहज ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका—२४२-४७)

(२)

॥ ॐ ॥ संवत (तू) १५८७ वर्षे शके १४५३ प्रवर्त-
 माने [वैशा]ख वदि ६ । रवौ ॥ श्रीचित्र[कूट] वास्तव्य श्रीओशवा-
 [ल] ज्ञातीय वृद्धशाखायां दो० नरसिंह सुत दो० [से]ला भार्या
 वाई लील पुत्र ६ दो० रत्ना भार्या रजमलदे पुत्र श्रीरंग दो०
 पोमा भा० पंयादे द्वि० पटमादे पुत्र माणिकहीर दो० गणा भा०

गुराद [द्वि०] गारवदे पु० दवा दो० दशरथ भा० देवलदे द्वि०
 दूरमदे पुत्र केहला दो० सोसा भा० भावलदे द्वि० [सु] षम
 [दे पु] .....भगिनी [सुह] विदे[-वं]धव श्रीमद्राजस-
 भाशुंगारहार श्रीशत्रुंजयसप्तमोद्धारकारक दो० करमा भा० कपू-
 रादे द्वि० कामलदे पुत्र भीषजी पुत्री वाई सोभां वा० सोना वा०
 मन वा० प्रता प्रमुखसमस्तकुटुंबश्रेयोर्थे शत्रुंजयमुख्यप्रासादो-
 [द्वा] रे श्रीआदिनाथविंवं प्रतिष्ठापितं । मं० रवी । मं० नर-
 सिंग सानिध्यात् । प्रतिष्ठितं श्रीसूरिभिः ॥ श्रीः ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।४७)

(३)

ॐ ॥ संवत् १५८७ वर्षे वैशाख [व]दि श्रीओशवंशे वृद्ध-
 शाखायां दो० तोला भा० वाई लीलू सुत दो० रत्ना दो० पोमा
 दो० गणा दो० दशरथ दो० भोजा दो० करमा भा० कपूरादे ।
 कामलदे पु० भीषजीसहितेन श्रीपुंडरीकविम्बंकारितं ॥ श्रीः ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।४८)

(४)

ॐ ॥ ॐ नमः ॥ संवत् [१६] २० वर्षे आशाढ शुदि २
 रवौ गंधारवास्तव्य । प्राग [वंश] दोसी । श्रीगोइआ सुत दौ ।
 नेजपाल भार्या वाई [भोड] की सुत दौ । पंचारणा भ्रातृ दौ ।
 भीम दौ । नने दौ । देवराजप्रमुख-[स्व] कुटुंबेन युतः । श्रीमहा-
 वीरदेवकुलिका । कारापिता हर्षेण । तपागच्छे विबुधशिरोमणिश्री-
 विजयदानसूरिश्रीहीरविजयसूरिप्रसादा[त्] शुभं भवतु ॥ श्रीः ॥
 श्रीः ॥ श्रीः ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।४८)

(९)

ॐ ॥ संवत् १६२० वर्षे कार्तिक शुदि २ दिने गंधारवास्तवं
भीश्रीमालज्ञातीय सा । श्री [पा] स [वीर] भार्या वाई [पू]
तल सुत सा । श्रीवर्धमान भार्या वाई वमलादे अमरादे सुत सा ।
भीरामजी भाई सा । श्रीलहुजी सा । हंस[रा]ज सा । मनजी
प्रमुखस्वकुटुंबेन युतः श्रीशेत्रंजयोपरि श्रीशांतीनाथप्रासादं चोमष
(गोमुख) कारापित । श्रीतपागळे विबुधशिरोमणि श्रीहीरविजय-
सूरिप्रसादात् शुभं भवतु ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।४८)

(६)

ॐ ॥ ॐ नमः ॥ संवत् १६२० वर्षे वैशाख शुदि ५ गुरौ ।
श्रीगंधारवास्तव्य प्रागवंशज्ञातीय । संघवी श्रीजावडा सुत सं०
श्री [सीपा] भार्या वाई ॥ गिर [सुनाम्नी सुत । सं ।] जिवंत
भ्रातृ । सं । काउजी । सं । आ[हू]जी । प्रमुख [स्व]
कुटुंबेन युतः ॥ श्रीपार्श्वनाथदेवकुलिका । कारापिता ॥ श्रीतपागळे ।
श्रीविजयदानसूरि० श्रीहीरविजयसूरिप्रसादात् शुभं भवतु ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।४९)

(७)

॥ ॐ ॥ संवत् १६२० वर्षे वैशाख शुदि ५ गुरु श्रीअह्लादा-
वादवास्तव्य दीशावालज्ञातीय महं श्रीवणाङ्ग सुत महं । श्रीगला
भार्या वाई मंगाङ्ग सुत । महं । वीरदास स्वकुटुंबेन युतः । श्री

शेत्रंजयोपरि श्रीआदिनाथदेवकुलिका कारापिता । श्रीतपागच्छे
श्रीविजयदानसूरिश्रीहीरविजयसूरिप्रसादात् ॥ शुभं भवतु ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२४९)

(८)

ॐ ॥ संवत् १६२० वर्षे वैशाख शुदि २ दिने गंधारवा-
स्तव्य प्राग्वाद् व्यो । श्रीपरवत सुत व्यो० फोका सु० व्यो ।
व [-] आ स्वकुटंबेन युतः श्रीशेत्रंजयोपरि देवकुलिका कारापिता ।
श्रीतपागच्छे विबुधशिरोमणिश्रीविजयदानसूरिप्रसादात् ॥ श्रीः ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२४९)

(९)

ॐ ॥ उँ नमः ॥ संवत् १६२० वर्षे वैशाख शुदि ५ दिने
गंधारवास्तव्य प्राग्वांशज्ञातीय व्यो० समरीआ भार्या वाई । भोलु
पुत्री बाई बेरथाई । बाई कीबाई स्वकुटंबेन युतः । श्रीशांतिनाथदे-
वकुलिका कारापिता । श्रीतपागच्छे विबुधशिरोमणिश्रीविजयदा-
नसूरि श्रीहीरविजयसूरिप्रसादात् ॥ शुभं भवतु ॥ श्री ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२४९)

(१०)

॥ ॐ ॥ उँ नमः ॥ संवत् १६२० वर्षे वैशाख शुदि ५ गुरु-
दिने श्रीगंधारवास्तव्य श्रीश्रीमालीयज्ञातीय परी । देवा भार्या
बाई० कमलाई सुत परी । मूंथी । तथा गूजरज्ञातीय दोसी श्री-
कर्ण भा० बाई अमरी सुत । दोसी । हंसराज उभयौ । मीलने

भीसेत्रंजयोपरि श्रीआदिनाथदेवकुलिका कारापितां श्रीतपागच्छे
भीविजयदानसूरिप्रसादात् ।

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।५०)

(११)

संवत् १६४० वर्षे फागुण शुदि १३ दिने ठाकर करमसी
भार्जा वाई मली ठाकर दामा भार्जा वाई चडी ठाकर माहव
ठाकर जसू ठाकर भीम ठाकर जसूजी भार्जा वाई जीवादे ठाकर
माहव सुत तेजपाल भार्जा वाई तेजलदे संघवी जसू सुत तेजपाल
प्रसाद कारापितं शुभं भवतु ॥ दो० नाकर शेठ नावाणे ७४ ॥
प्रदीसावाल ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका—२।५०)

(१२)

ॐ ॥ ॐ नमः ॥

श्रेयस्वी प्रथमः प्रभुः प्रथिमभाग् नैपुण्यपुण्यात्मना-

मस्तु स्वस्तिकरः सुखाब्धिमकरः श्रीआदिदेवः स वः ।

पद्मोल्लासकरः करैरिव रविव्योम्नि क्रमांभोरुह-

न्यासैर्यस्तिलकीवभूव भगवाञ् शत्रुञ्जयेऽनेकशः ॥ १ ॥

श्रीसिद्धार्थनरेशवंशसरसीजन्माब्जिनीवल्लभः

पायाद्दः परमप्रभावभवनं श्रीवर्धमानः प्रभुः ।

उत्पत्तिस्थिति[सं]हृतिप्रकृतिवाग् यद्गौर्जगत्पावनी

स्वर्वापीव महाव्रतिप्रणयभूरासीद् रसोल्लासिनी ॥ २ ॥

भासीद्वासवद्वंद्वंदितपदद्वंद्वः पदं संपदां

तत्पद्मांबुधिचंद्रमा गणधरः श्रीमान् सुधर्माभिधः ।

यस्यौदार्ययुता प्रहृष्टसुमना अद्यापि विद्यावती
धत्ते संततिरुन्नतिं भगवतो वीरप्रभोगौरिव ॥ ३ ॥

श्रीसुस्थितः सुप्रतिबुद्ध एतौ
सूरी अभूतां तदनुक्रमेण ।

याभ्यां गणोऽभूदिह कोटिकाह-
श्रंद्रार्थमभ्यामिव सुप्रकाशः ॥ ४ ॥

तत्राभूद्भ्रजिणां वंद्यः श्रीवज्रर्षिगणाधिपः ।

मूलं श्रीवज्रशास्त्राद्या गंगाया हिमवानिव ॥ ५ ॥

तत्पट्टांबरदिनमणिरुदितः श्रीवज्रसेनगुरुरासीत् ।

नागेंद्र-चंद्र-निर्वृति-विद्याधर-संज्ञकाश्च तच्छिष्याः ॥ ६ ॥

स्वस्वनामसमानानि येभ्यश्चत्वारि जज्ञिरे ।

कुलानि काममेतेषु कुलं चान्द्रं तु दिद्युते ॥ ७ ॥

भास्करा इव तिमिरं हरंतः ख्यातिभाजनम् ।

भूरयः सूरयस्तत्र जज्ञिरे जगतां मताः ॥ ८ ॥

बभूवुः क्रमतस्तत्र श्रीजगच्चंद्रसूरयः ।

यैस्तपाचिरुदं लेभे वाणसिद्धयर्कं १२८५ वत्सरे ॥ ९ ॥

क्रमेणास्मिन् गणे हेमचिमलाः सूरयोऽभवन् ।

तत्पट्टे सूरयोऽभूवन्नानंदचिमलाभिधाः ॥ १० ॥

साध्वाचारविधिः पथः शिथिलतः सम्यक्श्रियां धाम यै-

रुद्ध्रे स्तनसिद्धिसायकसुधारोचिर्निभे १५८२ नेहसि ।

जीमूतैरिव यैर्जगत्पुनरिदं तापं हरन्निर्भृशं

सश्रीकं विदधे गवां शुचितमैः स्तोमैः रसोल्लासिभिः ॥ ११ ॥

पद्माश्रयैरलमलंकियते स्म तेषां

प्रीणन्मनांसि जगतां कमलोदयेन ।

पट्टः प्रवाह इव निर्ज्वरनिर्ज्वरिण्याः

शुद्धात्मभिर्विजयदानमुनीशहंसैः ॥ १२ ॥

सौभाग्यं हरिसर्व[प]र्वहरणं रूपं च रंभापति-

श्रीजैत्रं शतपत्रमित्रमहसां चौरं प्रतापं पुनः ।

येषां वीक्ष्य सनातनं मधुरिपुस्वःस्वामिघर्माश्वो

जाताः कामपत्रपाभरभृतो गोपत्वमाप्तास्त्रयः ॥ १३ ॥

तत्पट्टः प्रकटः प्रकामकलितोद्योतस्तथा सौधत्र[त्]

सस्नेहैर्ये[ति]राजहीरविजयस्नेहप्रियैर्निर्ममे ।

सौभाग्यं महसां भरेण महतामत्यर्थमुल्लासिनां

विभ्राणः स यथाजनिष्ट सुदृशां कामप्रमोदास्पदम् ॥ १४ ॥

देशाद् गूर्जरतोऽथ सूरिवृषभा आकारिताः सादरं

श्रीमत्साहिअकञ्चरेण विषयं मेवातसंज्ञं शुभम् ।

शा.....जपाणयोवतमसं सर्वं हरंतो गवां

स्तोमैः सूत्रितविश्वविश्वकमलोल्लासैर्नभोर्का इव ॥ १५ ॥

चक्रुः फतेपुरम.....[र्न] भौम-

दृग्युग्मकौककुलमाप्तसुखं सृजंतः ।

अब्देकपात्रकनृपप्रमिते १६३९ स्वगोभिः ।

सोल्ला.....शुजकाननम् ये ॥ १६ ॥

दामेवाखिलभूपमूर्द्धसु निजमाज्ञां सदा धारयन्

श्रीमान् साहिअकञ्चरो नरवरो [देशेण] शेषेणपि ।

पण्मासाभयदानपुष्टपटहोद्योघानघध्वंसितः

कामं कारयति स्म हृष्टहृदयो यद्वाकलारंजितः ॥ १७ ॥

यदुपदेशवशेन मुदं दधन्

निखिलमण्डलवासिजने निजे ।

मृतधनं च करं च सुजीजिआ-

भिधमकञ्चर भूपतिरत्यजत् ॥ १८ ॥

यद्वाचा कतकाभया विमलितस्वांतांशुपूरः कृपा-

पूर्णः शाहिरनिन्द्यनीतिवनिताक्रो[डीकृतात्मा]त्यजत् ।

शुल्कं त्य[क्तुम]शक्यमन्यधरणीराजां जनप्रीतये

तद्वाचीडजपुंजपूरुषपशंश्राम्मुचञ्चूरिशः ॥ १९ ॥

यद्वाचां निचयैर्हुधाकृतसुधास्वा[दिर] मंदैः कृता-

ल्हादः श्रीमदकञ्चरः क्षितिपतिः संतुष्टिपुष्टाशयः ।

त्यक्त्वा तत्करमर्थसार्थमतुलं येषां मनःप्रीतये

जैनेभ्यः प्रददौ च तीर्थतिलकं शशुंजभोवीधरम् ॥२०॥

यद्वाग्भिर्मुदितश्चकार करुणास्फूर्जन्मनाः पौस्तकं

भाण्डागारमपारवाज्जगमयं वेश्मेव वाग्दैवतम् ।

यत्संवेगभरेण भावितमतिः शाहिः पुनः प्रत्यहं

पूतात्मा बहु मन्यते भगवतां सददर्शनो दर्शनम् ॥ २१ ॥

यद्वाचा तरणित्विपेव कलितोल्लासं मनःपंकजं

विभ्रच्छाहिअकञ्चरो व्यसजधीपाथोजिनीं चंद्रमाः ।

जज्ञे श्राद्धजनोचितैश्च रुकृतैः सर्वेषु देशेष्वपि

विख्याताऽऽर्हतभक्तिभावितमतिः श्रीश्रेणिकक्षमापवत् ॥२२॥

लुंटापाकाधिपभेधजिक्कषिमुखा हित्वा कुमत्याग्रहं

भेजुर्यच्चरणद्वयीमनुदिनं भृंगा इवांभोजिनीम् ।

उल्लासं गमिता यदीयवचनैर्वैराग्यरंगोन्मुखै-

र्ज्जाताः स्वस्वमतं विहाय वहवो लोकास्तपासंज्ञकाः ॥२३॥

आसीच्चैत्यविधापनादिसुकृतक्षेत्रेषु वित्तव्ययो

भूयान् यद्वचनेन गूर्ज्जरधरामुख्येषु देशेष्वलम् ।

॥१॥ गज्जरमालवादिकमहादेशोद्धवैर्भूरिभिः

भयिः सार्द्धमृषीश्वरा विदधिरे जञ्जुंजये ये गिरौ ॥ २४ ॥

तत्पट्टमाद्यमिव रम्यतमं सृजन्तः

स्तोमैर्गवां सकलसंतमसं हरंतः ।

कामोल्लसत्कुवलयप्रणया जयन्ति

स्फूर्जत्कला विजयसेनमुनीन्द्रचंद्राः ॥ २५ ॥

यत्प्रतापस्य माहात्म्यं वर्णयते किमतः परम् ।

अस्वप्नाशक्तिरे येन जीव[तोऽ]पि हि वादिनः ॥२६॥

गीमाख्यं विषमायुधात्कमलिनीकांताच्च तेजस्विना-

मैश्वर्यं गिरिजापतेः कुमुदिनीकांतात्कलामालिनाम् ।

माहात्म्यं शरणीधरान्मग्नभुजां गांभीर्यमंभोनिधे-

रादायांबुजभूः प्रभुः प्रविदधे यन्मूर्त्तिमेतन्मयीम् ॥२७॥

ये च श्रीमदकवचरेण विनयादाकारिताः सादरं

श्रीमल्लाभपुरं पुरंदरपुरं व्यक्तं सुपर्वोत्करैः ।

भूयोभिर्द्विनिभिर्बुधैः परिवृतो वेगादलंचक्रिरे

सामोदं सरसं सरोरुहवनं लीलाभराला इव ॥ २८ ॥

अहतं परमेश्वरत्वकलितं संस्थाप्य विश्वोत्तमं

साक्षात्साहिजकवचरस्य सदसि स्तोमैर्गवाभुवतैः ।

येः संमीलितलोचना विदधिरे प्रत्यक्षशूरैः श्रिया

वादीन्मादभृतो द्विजातिपतयो भट्टा निशाटा इव ॥२९॥

श्रीमन्साहिजकवचरस्य सदसि प्रोत्सर्षिभिर्भूरिभि-

रीद्वीदिवरान् विजित्य समदान्सिंहैर्द्विपेद्रानिव ।

मन्मशाशयतुष्टिहेतुरनघो दिश्युत्तरस्यां स्फुरन्

येः कलास इवोज्ज्वलो निजयशःस्तंभो निचरुत्ने महान् ॥३०॥

दत्तसाहसधीरहीरविजयश्रीसुरिराजां पुरा
 यच्छ्रीशाहिअकञ्चरेण धरणीशक्रेण तत्प्रीतये ।
 तच्चक्रेऽखिलमप्यबालमतिना यत्साज्जगत्साक्षिकं
 तत्पत्नं पुरमाणसंज्ञमनघं सर्वादिशो व्यानशे ॥३१॥
 किं च गोवृषभकासरकांताकासरा यमगृहं न हि नैयाः ।
 मोक्ष्यमेव मृतवित्तमशेषं बंदिनोऽपि हि न च ग्रहणीयाः ॥ ३२ ॥
 यत्कलासलिलवाहविलासप्रीतचित्ततरुणाजनतुष्ट्यै ।
 स्वीकृतं स्वयमकञ्चरधात्रीस्वामिना सकलमेतदपीह ॥ ३३ ॥
 चोलीवैगमनंदनेन वसुधाधीशेन सन्मानिता
 गुर्वी गूर्जरमेदिनीमनुदिनं स्वर्लोकविबोकिनीम् ।
 सदृत्ता महसां भरेण सुभगा मादं गुणोल्लासिनो
 ये हारा इव कंठमंबुजदृशां कुर्वन्ति शोभास्पदम् ॥३४॥

इतश्च—

आभूरान्वय[प]न्नपन्नसवया ओकेशावंशोऽभव
 च्छ्रेष्ठी श्रीशिवराज इत्यभिधया सौवर्णिकः पुण्यधीः ।
 तत्पुत्रोऽजनि सीधरश्च तनयस्तस्याभवत्पर्वतः
 [का]लाहोऽजनि तत्सुतश्च तनुजस्तस्यापि वाघाभिधः ॥३५॥
 तस्याभूद्वृद्धिआभिधश्च तनुजः रव्यातो रजाईभव-
 स्तस्याभूच्च सुहासिणी[ति] गृहिणी पद्मेव पद्मापतेः ।
 इंद्राणीसुरराजयोरिव जयः पुत्रस्तयोश्चाभव-
 त्तेजःपाल इति प्रहृष्टसुमनाः पित्रोर्मनःप्रीतिकृत् ॥ ३६ ॥
 [का]मस्येव रतिहरेरिव रमा गौरीव गौरीपते-
 रासीत्तेजलदे इति प्रियतमा तस्याकृतिः [.....]
 भोगश्रीसुभगौ गुरौ प्रणयिनौ शश्वत्सुपर्वादरौ

पौलोमीत्रिदशेश्वराविव सुखं तौ दंपती भेजतुः ॥३७॥

वैराग्यवारिनिधिपूर्णनिशाकराणां

तेषां च हीरविजयव्रतिसिंधुराणाम् ।

सौभाग्य[भा]ग्यपरभागविभासुराणां

तेषां पुनर्विजयसेनमुनीश्वराणाम् ॥ ३८ ॥

वाग्भिर्मुधाकृतसुधाभिरुदंचिचेताः

श्राद्धः स शोभनमना भजति स्म भावम् ।

श्रीसं[प्रभ]क्तिघनदानजिनेन्द्रचैत्यो-

द्धारादिकर्मसु भृशं सुकृतिप्रियेषु ॥ ३९ ॥

(विशेषकम् ।)

ग्रहैः प्रशस्तेऽहि सुपार्श्वभर्तु-

[र]नन्तभर्तुश्च शुभां प्रतिष्ठाम् ।

सोऽचीकरत्पद्भ्युगभूप १६४६ वर्षे

हर्षेण सौवर्णिकतेजपालः ॥ ४० ॥

आदावार्षभिरत्र तिर्यतिलकं शत्रुं[ज]येऽचीकरं-

चैत्यं शैत्यकरं दृषोर्मणिगणस्वर्णादिभिर्भासुरम् ।

अत्रान्येपि भुजाजितां फलवतीमुचैः सृजंतः श्रीयं

[प्रा]सादं तदनुक्रमेण बहवश्चाकारयन् भूभुजः ॥४२॥

तीर्थेऽत्र साधुकरमाभिधो धनी सिद्धिसिद्धितिथि १५८८ संख्ये ।

चैत्यम[ची] करदुक्तेरानंदविमलमुनिराजाम् ॥ ४३ ॥

तं वीक्ष्य जीर्णं भगवद्विहारं

स तेजपालः स्वहृदीति दध्यौ ।

भावी कदा सो ऽक्सरौ वरीयान्

यत्रा ऽत्र चैत्यं भविता नवीनम् ॥ ४४ ॥

अन्येषुः स्वगुरूपदेशशरदा कामं बलक्षीकृत-

स्वांतांभाः स वणिग् वरि]पुरवरे श्रीस्तंभतीर्थे वसन् ।

तीर्थे श्रीमति तुंगतीर्थतिलके शत्रुञ्जयेऽर्हद्गृहो-

द्धारं कर्तुमना अजायततमां साफल्यमिच्छञ् श्रियः ॥४५॥

अत्र स्यात् सुकृतं कृतं तनुमतां श्रेयः श्रियां कारणं

मत्वं वं निजपूर्वजव्रजमहानंदप्रमोदाप्तये ।

तीर्थे श्रीचिमत्पाचले ऽतिविमले मौलेऽर्हतो मंदिरे

जीर्णोद्धारमकारयत्स सुकृती कुंतीतज्ञन्मवत् ॥ ४६ ॥

शृङ्गेण भिन्नगगनांगणमेतदुच्चै-

श्रैत्यं चकास्ति शिखरस्थितं कुंभम् ।

हस्तेषु ५२ हस्तमितमुच्चमुपैति नाक-

लक्ष्मीं विजेतुमिन्न काममखर्वगर्वाम् ॥ ४७ ॥

यत्रार्हदोकसि जितागरकुंभिकुंभाः

कुंभा विभांति शरवेदकरेन्दु १२४५ संख्याः ।

किं सेवितुं प्रभुमयुः प्रचुरप्रताप-

पूरैजिता दिनकराः कृतनैकरूपाः ॥ ४८ ॥

उन्मूलितप्रमदभूमिरुद्धानशेषान्

विश्वेषु चिन्नकरिणो युगपन्निहंतुम् ।

सज्जाः स्म इत्थमभिधातुमिवेन्दुनेत्राः (२१)

सिंहा विभांत्युपगता जिनधाम्नि यत्र ॥ ४९ ॥

योगिन्यो यत्र शोभते चतस्रो जिनवेश्मनि ।

निपेवितुमित्राक्रांताः प्रतापैरागता दिशः ॥ ५० ॥

राजंते च दिशां पाला [.....]यत्रार्हदालये ।

मूर्तिमंतं किमायाता धर्मास्संयमिनाममी ॥ ५१ ॥

द्वासप्ततिः श्रियमयंति जिनेन्द्रचंद्र-

विंशानि देवकुलिकासु च तावतीषु ।

द्वासप्ततेः श्रितजनालिकलालतानां

किं कुड्मला ऽपरिमलैर्भुवनं भरंतः ॥ ५२ ॥

राजंते यत्र चत्वारो गवाक्षा जिनवेशमनि ।

विरंचेरिव वक्त्राणि विश्वाकारणहेतवे ॥ ५३ ॥

यत्र चैत्ये विराजंते चत्वारश्च तपोधनाः ।

अमी धर्माः किमायाताः प्रभूपास्त्यै वपुर्भृतः ॥ ५४ ॥

पंचालिकाः श्रियमयंति जिनेन्द्रधाम्नि

द्वात्रिंशदिंद्रमणीभरजैत्ररूपाः ।

ज्ञात्वा पतीनिह जिने किमु लक्षणक्षमा-

राजां प्रिया निजनिजेशनिभालनोत्काः ॥ ५५ ॥

द्वात्रिंशदुत्तमतमानि च तोरणानि

राजंति यत्र जिनधाम्नि मनोहराणि ।

किं तीर्थकृद्दशनलक्षिमृगेषणाना-

मंदोलनानि सरलानि सुखासनानि ॥ ५६ ॥

गजाश्चतुर्विंशतिरऽद्रितुंगा

विभांति शस्ता जिनधाम्नि यत्र ।

देवाश्चतुर्विंशतिरीशभक्त्यै

किमागताः कुञ्जररूपभाजः ॥ ५७ ॥

स्तंभाश्चतुस्सप्ततिरद्रिराजो-

चुंगा विभांतीह जिनेन्द्रचैत्ये ।

दिशामऽधीशैः सह सर्व्व इंद्राः

किमाप्तभक्त्यै समुपेयिवांसः ॥ ५८ ॥ * ॥

रम्यं नन्दपयोधिभूपति १६४९ मिते वर्षे सुखोत्कर्षकृत्
 साहाय्याद् जसुठक्कुरस्य सुकृतारामैकपाथोगुचः ।
 प्रासादं वाञ्छितासुतेन सुधिया शत्रुञ्जये कारितं
 दृष्ट्वाऽष्टापदतीर्थचैत्यतुलितं केषां न चित्ते रतिः ॥५९॥

चैत्यं चतुर्णामिव धर्ममेदिनी-

भुजां गृहं प्रीणितविश्वविष्टपम् ।

शत्रुञ्जयोर्व्वीभृति नन्दिवर्द्धना-

मिधं सदा यच्छतु वाञ्छितानि वः ॥ ६० ॥

[-]यः प्रभाभरविनिर्मितनेत्रशैतुं

चैत्ये ऽत्र भूरिरभवद् विभक्तयः ।

ज्ञात्वा वदन्ति मनुजा इति तेजपालं

कल्पद्रुमत्ययमनेन धनव्ययेन ॥ ६१ ॥

शत्रुञ्जये गगनवाणकला १६५० मितेऽब्दे

यात्रां चकार सुकृताय स तेजपालः ।

चैत्यस्य तस्य सुदिने गुरुभिः प्रतिष्ठा

चक्रे च हीरचिजघाभिधमूरिसिंहैः ॥ ६२ ॥

मार्तण्डमण्डलमिवांबुरुहां समूहः

पीयूषरश्मिमिव नीरनिधेः प्रवाहः ।

केकित्रजः सलिलवाहमिवातितुंगं

चैत्यं निरीक्ष्य मुदमेति जनः समस्तः ॥ ६३ ॥*

चैत्यं चारु चतुर्मुखं कृतसुखं श्रीरामजीकारितं

प्रोत्तुंगं जसुठक्कुरेण विहितं चैत्यं द्वितीयं शुभम् ।

रम्यं कुअरजीविनिर्मितमभूच्चैत्यं तृतीयं पुन-

मूलश्रेष्ठीकृतं निकामसुभगं चैत्यं चतुर्थं तथा ॥ ६४ ॥

एभिर्विश्वविसारिभिर्द्युतिभरैरत्यर्थसंसुत्रितोद्-
 द्योतो दिक्ष्वाखिलासु निर्जरपतिः स्वलोकपालैरिव ।
 श्रीशत्रुंजयशैलमौलिमुकुटं चैत्यैश्चतुर्भिर्युतः
 प्रासादो ऽङ्गिमनोविनोदकमलाचैत्यं चिरं नन्दतु ॥ ६५ ॥
 वस्ताभिधस्य वरसूत्रधरस्य शिल्पं
 चैत्यं चिरादिदमुदीक्ष्य निरीक्षणीयम् ।
 शिष्यत्वमिच्छति कलाकलितोऽपि विश्व-
 कर्माऽस्य शिल्पिपटले भवितुं प्रासिद्धः ॥ ६६ ॥

सदाचाराब्धीनां कमलविजयाह्वानसुधियां
 पदद्वंद्वंभोजभ्रमरसदृशो हेमविजयः ।
 अलंकारैराढ्यां स्त्रियमिव शुभां यां विहितवान्
 प्रशस्तिः श[स्तै]षा जगति चिरकालं विजयताम् ॥६७॥

इति सौवर्णिकसाह श्रीतेजःपालोद्धृतविमलाचल-
 मण्डनश्रीआदीशमूलप्रासादप्रशस्तिः ॥*॥

बुधसहजसागराणां विनेयजयसागरोऽलिखद्वर्णैः
 शिल्पिभ्यामुत्कीर्णा माधवनानाभिधानाभ्याम् ॥ ६८ ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका—२।५०-५९)

(१३)

ॐ ॥ स्वस्ति श्रीसंवत् १६५२ वर्षे मार्गे वदि ६ सोमवा-
 सरे पुष्यनक्षत्रे निष्प्रतिमसंवेगवैराभ्यन्निःस्पृहतादिगुणरंजितेन सा-
 हिश्रीअकव्वरनरेंद्रेण प्रतिवर्षं षाण्मासिकसकलजंतुजाताभयदानप्र-
 वर्तनसर्वकालीनगवादिवधनिवर्तनजीजिआदिकरमोचनमुंडकाभि-
 थानकरमोचनपूर्वकश्रीशत्रुंजयतीर्थसमर्पणादिपुरस्सरं प्रदत्तवहुव-

हुमानानां नानादेशीयसंघसमुदायेन सह श्रीशत्रुंजये कृतया-
त्राणां जगद्विख्यातमहिमयात्राणां सं० १६५२ वर्षे भाद्रसित्तैका-
दश्यां उन्नतदुर्गे अनशनपूर्वकं महोत्सवेन साधितोत्तमार्थानां तपा-
गच्छाधिराजभट्टारकश्रीहीरविजयसूरीणां पादुकाः कारि० स्तंभ-
तीर्थीय सं० उदयकरणेन प्र० भ० श्रीविजयसेनसूरिभिः ॥ महो-
पाध्यायश्रीकल्याणविजयगणयः पं० धनविजयगणिभ्यां स[ह]प्र-
णमंति ॥ एताश्च भ[वा]रा]राध्यमानाश्चिरं [नंद]तु ॥श्रीः॥

(एपिग्राफिका इण्डिका-२५९)

(१४)

१६७५ वैशाख शुदि १३ शुके संघवालगोत्रे कोचरसंताने
सा० केलहा पुत्र सा० धन्ना पु० नरसिंघ पु० कुंभरा पु० नच्छा
भार्या नवरंगदे पु० सुरताण भार्या सैदूरदे पुत्र श्रीशत्रुंजयतीर्थ-
यात्राविधानसंप्राप्तसंघपतितिलकसप्तक्षेत्रोत्सवचित्ता सा० पेतसी
भा० सोभागदे पु० पदमसी भार्या प्रेमलदे पु० इंद्रजी भार्या चा०
वीरमदे द्वितीयपुत्र सोमसी स्वलघुपुत्र सा० विमलसी भार्या
लाडिमदे पुत्र सोमसी द्वितीय भार्या विमलादे पुत्र दूजणसी पो-
मसी भार्या केशरदे पुत्र वि० हंगरसी प्रमुखपुत्रपौत्रपौत्रपरि-
वारसहितेन चतुर्मुखविहारपूर्वाभिमुखस्थाने..... देवगृ-
हिका कुटुंबश्रेयोर्य कारिता श्रीवृहत्स्वतरगच्छाधिराजयुगप्रधान
श्रीजिनसिंहसूरिपट्टालंकारक(०)शत्रुंजयाष्टमोद्धारप्रतिष्ठाकारक-
श्रीजिनराजसूरिसूरि [समाजराजाधिराजैः ॥]

(एपिग्राफिका इण्डिका-२५६०).

(१५)

॥ सं० १६७५ वैशाख शुदि १३ तिथौ शुक्रवारे सुरताण-
नरदीनजहांगीरसवाईविजयिराज्ये । श्रीअहम्मदा[वाद]वास्तव्य
प्राग्वाटज्ञातीय लघुशाखाप्रदीपक सं० माईआ भार्या नाकू पुत्र
सं० जोगी भार्या जसमादे पुत्ररत्न सकलसुश्रावककर्तव्यताकर-
णविहितयत्न सं० सोमजी भार्या राजलदे पुत्र संघपति रूपजी-
केन भार्या जेठी पुत्र चि० उदयवंत वाई कोडी कुंअरि प्रमुखसा-
रपरिवारसहितेन स्वयंकारितसमाकार श्रीविमलाचलोपरि मूले-
द्धारसारचतुर्मुखविहारशृंगारकश्रीयुगादिदेवप्रतिष्ठायां श्रीआदिना-
थपादुके परमप्रमोदाय कारिते प्रतिष्ठिते च श्रीचूहत्स्वरतरगच्छाधि-
राजश्रीजिनराजसूरिसूरिशिरश्चित्तकैः॥ प्रथमति भूवनकीर्तिगणिः॥

(पवित्राफिआ इण्डिका-२ । ६०)

(१६)

संवत् १६७५ वैशाख शुदि १३ शुके । ओसवालज्ञातीय
लोहागोत्रीय सा० रायमल्ल भार्या रंगादे पुत्र सा० जयवंत
भार्या जयवंतदे पुत्र विविधपुण्यकर्मकारक श्रीशत्रुंजययात्राविधा-
नसंप्राप्तसंघपतितिलक सं० राजसीकेन भार्या कसुंभदेव तुरंगदे
पु० अपयराज भार्या अहकारदे पु० अजयराज स्वभ्रातृ सं०
अमीपाल भार्या गूजरदे पु० वीरधवल भा० [जु] गतादे स्वल-
भुभातृ सं० वीरपाल भार्या लीलादे प्रमुन्न परिवारसहितेन श्री-
आदिनाथपादुके कारिते प्रतिष्ठिते युगप्रधानश्रीजि[न]सिंहसूरिप-
द्दोद्योतक श्रीजिनराजसूरिभिः श्रीशत्रुंजयोद्धारप्रतिष्ठायां श्रीचूह-
त्स्वरतरगच्छाधिराजैः ॥

(पवित्राफिआ इण्डिका-२।६१)

(१७)

सं. १६७५ मिते सुरताणनूरदीनजहांगीरसवाईविजयरा-
ज्ये साहिजादासुरताण पोस[इ]प्रवरे श्रीराजीनगरे सोबईसाहि-
यानसुरताणपुरमे वैशाख सित १३ शुके श्रीअहम्मदावादवास्तव्य
लघुशाखाप्रकटप्राग्वाटज्ञातीय से० देवराज भार्या [इ]डी पुत्र
से० गोपाल भार्या राजू पुत्र से० राजा पुत्र सं० साईआ भार्या
नाकू पुत्र सं० जोग भार्या जसगादे पुत्ररत्न श्रीशत्रुंजयतीर्थयात्रा-
विधानसंप्राप्तश्रीसंघपतितिलकनवीनजिनभवनविंभप्रतिष्ठासाधर्मि-
कवात्सल्यादिधर्मक्षेत्रोत्तस्ववित्त सं० सोमजी भार्या राजलदे कुक्षि-
रत्न राजसभार्णुंगार सं० [इ]पजीकेन पितृव्य सं० शिवा स्ववृद्ध-
भ्रातृ रत्नजी पुत्र सुंदर[दास] सपर लघुभ्रातृ भीमजी पुत्र रवि-
जी स्वभार्या जेठी पु० उदयवंत पितामह भ्रातृ सं० नाथा पुत्र
सं० सूरजी प्रमुखसारपरिवारसहितेन स्वयं समुद्धारितसप्राकार-
श्रीविमलाचलोपरि मूलोद्धारसारचतुर्मुखविहारगुंगारहारश्रीआदि-
नाथविंभं कारितं प्रतिष्ठितं च श्रीमहावीरदेवपट्टानुपट्टाविच्छिन्नप-
रंपरायातश्रीउद्द्योतनसूरिश्रीवर्धमानसूरि वसतिमार्गप्रकाशकश्री-
जिनेश्वरसूरि श्रीजिनचंद्रसूरि ननुंगवृत्तिकारकश्रीस्तंभनपार्श्वनाथ-
प्रकटकश्रीअभयदेवसूरि श्रीजिनवल्लभसूरि देवताप्रदत्तयुगप्रधानप-
दश्रीजिनदत्तसूरि श्रीजिनचंद्रसूरि श्रीजिनपतिसूरि श्रीजिनेश्वरसू-
रि श्रीजिनप्रबोधसूरि श्रीजिनचंद्रसूरि श्रीजिनकुशलसूरि श्रीजिन-
पद्मसूरि श्रीजिनलब्धिसूरि श्रीजिनचंद्रसूरि श्रीजिनोदयसूरि श्री-
जिनराजसूरि श्रीजिनभद्रसूरि श्रीजिनचंद्रसूरि श्रीजिनसमुद्रसूरि
श्रीजिनहंससूरि श्रीजिनमाणिक्यसूरि दिल्लीपतिपातसाहिश्रीअक-
बरप्रतिबोधकतत्प्रदत्तयुगप्रधानविरुद्धारकसकलदेशाष्टाद्विकामा-

रिप्रवर्तावक कुयित जहांगीरसाहिरंजकतस्वमण्डलवहिष्कृतसाधुर-
क्षकयुगप्रधान श्रीजिनचंद्रसूरि मंत्रिकर्मचंद्रकारितसपादकोटिवित्त-
व्ययरूपनंदिमहोत्सवप्रकारकठिनकाश्मीरादिदेशविहारकारक श्री-
अकव्वरसाहिमनःकमलभ्रमरानुकारक वर्षावधिजलधिजलजंतुजा-
तघातनिवर्तक श्रीपुरगोलकुंडागज्जणाप्रमुखदेशामारिप्रवर्तकसकल-
विद्याप्रधानजहांगीरनूरदीनमहम्मदपातिसाहिप्रदत्तयुगप्रधानपद-
श्रीजिनसिंहसूरि पट्टालंकारकश्रीअंभिकावरधारकतद्वलवाचितघं-
घाणीपुरप्रकटितचिरंतनप्रतिमाप्रशस्ति[व-]तरवोहित्थवंशीय सा०
धर्मसी धारलदे दारक चतुःशास्त्रपारीणधुरीणशृंगारकभट्टारकट्टं-
दारक श्रीजिनराजसूरिसूरिशिरो[मुकुटैः ॥] आचार्य श्रीजिनसाग-
रसूरि । श्रीजयसोम महोपाध्याय श्रीगुणविनयोपाध्याय श्रीधर्म-
निधानोपाध्याय पं० आनंदक्रीति स्वलघुसहोदरवा० [भद्रसेनादि-
सत्परिकरैः ॥]

(एपिग्राफिब्रा इण्डिका-२।६२)

(१८)

संवत् १६७५ प्रमिते सुरताणनूरदीनजहांगीरसवाईविजयरा-
ज्ये साहिजादा सुरताणपोस[रू]प्रवरे राजनगरे सोवइसाहियान सुर-
ताणपुरमे ॥ वैशाख सित १३ शुक्ले । श्रीअहम्मदावादवास्तव्य प्राग्वा-
त्प्रातीय से० देवराज भार्या [रू]डी पुत्र से० गोपाल भा० राजू पु०
मं० राजा पु० साईआ भा० नाकू पु० सं० जोगी भार्या जसमादे
पुत्ररत्न० श्रीशत्रुंजयतीर्थयात्राविधानसंप्राप्तसंघपतितिलकनवीन-
जिनभवनविंशप्रतिष्ठासाधर्मिकवात्सल्यादिधर्मक्षेत्रोत्सववित्त सं०
गोमजी भार्या राजलदे कुक्षिरत्न संघपति [डू]पजीकेन पि-
तृव्य सं० शिवा स्वच्छद्भातृ रत्नजी सुत सुंदरदास सधर लघुभ्रातृ

पीमजी पुत्र रविजी पितामहभ्रातृ सं० नाथा पुत्र सूरजी स्वपुत्र उदयवंत प्रमुखपरिवृत्तेन स्वयंसमुद्धृतसपाकारश्रीविमलाचलोपरि मूलोद्धारसारचतुर्मुखविहारशृंगारश्रीआदिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं च श्रीमहावीरदेवाविच्छिन्नपरंपरायात् श्रीउदद्योतनसूरि श्रीवर्द्धमानसूरि वसतिमार्गप्रकाशक श्रीजिनेश्वरसूरि श्रीजिनचंद्रसूरि नवांगवृत्तिकारक श्रीस्तंभनकपार्श्वप्रकटक श्रीअभयदेवसूरि श्रीजिनवल्लभसूरि युगप्रधानश्रीजिनदत्तसूरिपाद श्रीजिनभद्रसूरिपाद श्रीअकवरप्रतिबोधक तत्प्रदत्तयुगप्रधानपदधारक सकलदेशाष्टाहिकामारिपालक षाण्मासिकाभयदानदायकयुगप्रधान श्रीजिनचंद्रसूरि मंत्रिकर्मचंद्रकारित श्रीअकवरसाहिसमक्षसपादशतलक्षवित्तव्ययरूपनंदिमहोत्सववि[स्तार]विहितकठिनकाश्मीरादिदेशविहारमधुरतरातिशायिस्ववचनचातुरीरंजितानेकहिंदुकतुरुष्काधिपति श्रीअकवरसाहि श्रीकारश्रीपुरमोलकुंडागज्जणाप्रमुखदेशामारिप्रवर्तावकवर्षावधिजलधिजलजंतुजातघातनिवर्तावकसुरताणनूरदीजहांगीरसाहिप्रदत्तयुगप्रधानविरुदप्रधान श्रीजिनसिंहसूरि पट्टप्रभाकरसमुपलब्ध श्रीअंबिकावरवोहित्थवंशीय सा०धर्मसी धारलदे नंदन भट्टारकचक्रचक्रवर्तिभट्टारकशिरस्त्रिलक श्रीजिनराजसूरिसूरिराजैः ॥ श्रीवृहत्खरतरगच्छाधिराजैः ॥ आचार्यश्रीजिनसागरसूरि पं० आनंदकीर्ति स्वलघुभ्रातृ वा० भद्रसेनादिसत्परिकरैः ॥

(एषिग्राफिआ इण्डिका-२१२)

(१९)

संवत् १६७५ मिते सुरताणनूरदीजहांगीरसावाइविजयराज्ये साहियादासुरताणपोस [इ] प्रवरे राजनगरे सोवईसाहियानसुरताणपुरमे वैशाख सित १३ शुक्रे श्रीअहम्मदावाद्वास्तव्यप्राग्वाटज्ञातीय से० देवराज सा० (इ) डी पुत्र से० गोपाल

भार्या राजू पुत्र से० राजा पुत्र सं० साईंभा भार्या नाकू पुत्र सं०
जोगी भार्या जसमादे पु० श्रीशत्रुंजयतीर्थयात्राविधानसंप्राप्तसं-
घपतितिलकनवीनजिन भवनविंवसाधर्मिकवात्सल्यादिधर्मक्षेत्रोत्त-
स्ववित्त सं० सोमजी भार्या राजलदे पुत्ररत्न संघपति [डू] पजी
केन पितृव्य शिवा लालजी स्ववृद्धभ्रातृरत्न रत्नजी [पु०] सुं-
[दरदास] स्वलघुभ्रातृ पीमजी सुत रविजी पितामहभ्रातृ सं०
नाथा पुत्र सूरज स्वपुत्र उदयवंत प्रमुखपरिवारसहितेन स्वयंसमु-
द्धारितसंप्राकारश्रीत्रिमलाचलोपरि मूलोद्धारसारचतुर्मुखविहारशृं-
गारहार श्रीआदिनाथविंव कारितं प्रतिष्ठितं च श्रीमहावीरदेवावि-
च्छिन्नपरंपरायात् श्रीवृहत्स्वरतरमच्छाधिराज श्रीअकवरसाहिप्र-
तिबोधक तत्प्रदत्तयुगप्रधानशिरुद्धारकपाण्मासिकाभयदानदायक
सकलदेशाष्टाहिकामारिप्रवर्त्ताविकयुगप्रधान श्रीजिनचंद्रसूरि मंत्रिसु-
ख्यकर्मचंद्रकारित श्रीअकवरसाहिसमक्षसपादशतलक्षवित्तव्ययरू-
पनंदिपदमहोत्सवविस्तारविहितकठिनकाश्मीरादिदेशविहारमधुर-
तरातिशायिस्ववचनचातुरीरंजितानेकहिंदुकुतुरष्कराजाधिप श्रीअ-
कवरसाहि श्रीकारश्रीपुरगोलकुंडागज्जणाप्रमुखदेशामारिप्रवर्त्ताविक-
वर्षावधिजलविजलजंतुजातघातनिवर्त्ताविकसुरताणनूरदीजहांगीर
सवाईप्रदत्तयुगप्रधानपदधारकसकलविद्याप्रधानयुगप्रधान श्रीजि-
नसिंहसूरि पट्टप्रभावक श्रीअंबिकावरप्रवाचितवंधाणीपुरप्रकाटित-
चिरंतनप्रतिमाप्रशस्तिवर्णांतरवोहित्यवंशीय सा० धर्मसी धारलदे
नंदन भट्टारकशिरोमणि श्रीजिनराजसूरि सूरिपुरंदरैः ॥ आचार्य
श्रीजिनसागरसूरि श्रीजयसोममहोपाध्याय श्रीगुणविनयोपाध्याय
श्रीधर्मनिधानोपाध्याय पं० आनंदकीर्त्ति स्वलघुभ्रातृ वा० भद्रसेन
पं० राजधीर पं० भुवनराजादिसत्परिकरैः ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२१६३)

(२०)

संवत् १६७५ प्रमिते सुरताणनूरदीजहांगीरसवाईविजयि-
 राज्ये साहिजादासुरताणपोस[रू]प्रवरे श्रीराजनगरे सोवइसाहि-
 आनसुरताणपुरमे वैशाख सित १३ शुक्रे श्रीअहम्मदावादवास्तव्य
 प्राग्वाटज्ञातीय से० देवराज भार्या (इ)डी पुत्र से० गोपाल भार्या
 राजू पुत्र से० राजा पु० सं० साईआ भार्या नाकू पुत्र सं०
 जोगी भार्या जसभादे पुत्र श्रीशत्रुंजयतीर्थयात्राविधानसंप्राप्तसंघ-
 पतिपदवीकनवीनजिनभवनविंवप्रतिष्ठासाधर्मिंमवात्सल्यादिसत्कर्म-
 धर्मकारक सं० सोमजी भार्या राजलदे पुत्ररत्न संघपति [इ]
 पजीकेन भार्या जेठी पुत्र उदयवंत पितृव्य सं० शिवा स्ववृद्ध-
 भ्रातृ रत्नर्जा पुत्र सुंदरदास सपर स्वलघुभ्रातृ षीमजी सुत
 रविजी पितामहभ्रातृ सं० नाथा० पुत्र [सं०] सूरजी प्रमुखपरि-
 वारसाहितेन स्वयं कारितसंप्राकारश्रीविमलाचलोपरि मूलोद्धार-
 सारचतुर्मुखविहारशृंगारकश्रीआदिनाथविंबं कारितं प्रतिष्ठितं च
 श्रीवीरतीर्थकराविच्छिन्नपरंपरायात् श्रीवृहत्खरतरगच्छाधिप श्री-
 अकबरसाहिप्रतिबोधकतत्पदच्युगप्रधानविरुद्धधारकसकलदेशाष्टा-
 द्दिकामारिप्रवर्त्तावक्युगप्रधान श्रीजिनचंद्रसूरि श्रीअकबरसाहिरं-
 जकविविधजीवदयालाभग्राहकसुरताणनुरदीजहांगीरसवाईप्रदत्तयु-
 गप्रधानविरुद्धधारक्युगप्रधान श्रीजिनसिंहसूरि पट्टविभूषणवोहित्य-
 वंसीय सा० धर्मसी धारलदे नंदन भट्टारकचक्रचूडामणि श्रीजि-
 नराजसूरिसूरिदिनमणिभिः ॥ आचार्य श्रीजिनसागरसूरि पं०
 आनंदकीर्ति स्वलघुसहोदर वा० भद्रसेनादिसत्परिकरैः ॥

(एपिशाफिक्षा इण्डिका-२०६३)

(२१)

॥ ॐ ॥

स्वस्ति श्रीवत्सभर्तापि न विष्णुश्चतुराननः ।
 न ब्रह्मा यो वृषांकोपि न रुद्रः स जिनः श्रिये ॥ १ ॥
 संवत् १६७५ वर्षे शाके १५४१ प्रवर्तमाने
 समग्रदेशशृंगारहाल्लारतिलकोपमम् ।
 अनेकेभ्य गृहाकीर्णं नवीनपुरमुत्तमम् ॥ २ ॥
 अभ्रंलिहविहाराग्रध्वजांशुकहृतातपम् ।
 रूप्यस्वर्णमणिव्याप्तचतुष्पथविराजितम् ॥ ३ ॥
 (युग्मम् ।)
 तत्र राजा [प्र]शास्ति श्रीजसवंताभिधो नृपः ।
 यामश्रीशत्रुशल्याहकुलांबरनभोमणिः ॥ ४ ॥
 यत्प्रतापाशिसंतापसंतप्त इव तापनः ।
 निम्माति जलधौ नित्यमुन्मज्जननिमज्जने ॥ ५ ॥
 (युग्मम् ।)
 बभूवुः श्रीमहावीरपट्टानुक्रमभूषणाः ।
 श्रीअंचलगणाधीशा आर्यरक्षितसूरयः ॥ ६ ॥
 तत्पट्टपंकजादित्याः सूरिश्रीजयसिंहकाः ।
 श्रीधर्मघोषसूरीद्रा महेंद्रार्त्सिहसूरयः ॥ ७ ॥
 श्रीसिंहप्रभसूरीशाः सूरयो ऽजितसिंहकाः ।
 श्रीमहेचेन्द्रसूरीशाः श्रीधर्मप्रभसूरयः ॥ ८ ॥
 श्रीसिंहतिलकाहाश्च श्रीम[हे]न्द्रप्रभामिधाः ।
 श्रीमंतो मेरुतुंमाख्या बभूवुः सूरयस्ततः ॥ ९ ॥
 समग्रगुणसंपूर्णाः सूरिश्रीजयकीर्तयः
 तत्पदेऽथ सुसाधुश्रीजयकेसरिसूरयः ॥ १० ॥

श्रीसिद्धांतसमुद्राख्यसूरयो भूरिकीर्त्तयः ।
 भावसागरसूरीन्द्रास्ततोऽभूवन् गणाधिपाः ॥ ११ ॥
 श्रीमद्गुणनिधानाख्यसूरयस्ततपदेऽभवन् ।
 युगप्रधानाः श्रीमंतः सूरिश्रीधर्ममूर्त्तयः ॥ १२ ॥
 तत्पट्टोदयशैलाग्रप्रोद्यत्तरणिसंनिभाः ।
 जयन्ति सूरिराजः श्रीयुजः कल्याणसागराः ॥ १३ ॥
 श्रीनव्यनगरे वास्युपकेशज्ञातिभूषणः ।
 इभ्यः श्रीहरपालाह आसील्लालणगोत्रकः ॥ १४ ॥
 हरीयाख्यो ऽथ तत्पुत्रः सिंहनामा तदंगजः ।
 उदेसीत्यथ तत्पुत्रः पर्वताहस्ततो ऽभवत् ॥ १५ ॥
 वच्छनामा ऽथ तत्पत्नी चाभूद्वाच्छलदेविका ।
 तत्कुक्षिमानसे हंसतुल्यो ऽथाऽमरसंज्ञकः ॥ १६ ॥
 लिंगदेवीति तत्पत्नी तदौरस्यः स्रयो वराः ।
 जयन्ति श्रीवर्द्धमानचांपसीपद्मसिंहकाः ॥ १७ ॥
 अतः परं विशेषतः साहिवर्द्धमानसाहिपद्मसिंहयोर्वर्णनम् ।
 गांभीर्येण समुद्राभौ दानेन धनदोषमौ ।
 श्रद्धालुगुणसंपूर्णौ बोधिना श्रेणिकोपमौ ॥ १८ ॥
 प्राप्तश्रीयामभूपालसमाजबहुलादरौ ।
 मंत्रिश्रीवर्द्धमानश्रीपद्मसिंहौ सहोदरौ ॥ १९ ॥
 महेला वर्द्धमानस्य वन्नादेवीति विश्रुता ।
 तदंगजावुभौ ख्यातौ वीराख्यविजपालकौ ॥ २० ॥
 वर्णिनी पद्मसिंहस्य रत्नगवर्भा सुजाणदे ।
 श्रीपालकुंरपालाद्वरणमल्लास्तदंगजाः ॥ २१ ॥
 एवं स्वतंत्रयुक्ताभ्यामनल्पोत्सवपूर्वकम् ।
 साहिश्रीवर्द्धमानश्रीपद्मसीभ्यां प्रथादरात् ॥ २२ ॥

प्रागुक्तवत्सरे रम्ये माधवाज्जुनपक्षके ।

रोहिणीभद्रतीयायां बुधवासरसंयुजि ॥ २३ ॥

श्रीशांतिनाथमुख्यानां जिनानां चतुरुत्तरा ।

द्विशती प्रतिमा ह्यत्र भारिताश्च प्रतिष्ठिताः ॥ २४ ॥

(युग्मम् ।)

पुनर्निजबहुद्रव्यसफलीकरणकृते ।

श्रीनव्यनगरे ऽकारि प्रासादः शैलसंनिभः ॥ २५ ॥

द्वासप्ततिजिनौकोभिर्वेष्टितश्च चतुर्मुखैः ।

कैलासपर्वतोत्तुंगैरष्टाभिः शोभितो ऽभितः ॥ २६ ॥

(युग्मम् ।)

साहिश्रीपद्मसिंहेनाऽकारि शत्रुंजयोपरि ।

उत्तुंगतोरणः श्रीमान् प्रासादः शिखरोन्नतः ॥ २७ ॥

यं दृष्ट्वा भविकाः सर्वे चिंतयन्ति स्वचेतसि ।

उच्चभूर्तः किमेषोऽद्विर्द्रव्यते ऽभ्रंलिहो यतः ॥ २८ ॥

येन श्रीतीर्थराजोऽयं राजते सावतंसकः ।

प्रतिमाः स्थापितास्तत्र श्रीश्रेयांसमुखार्द्धताम् ॥ २९ ॥

तथा च—संवत् १६७६ वर्षे फाल्गुन सित द्वितीयायां तिथौ
 दैत्यगुल्वासरे रेवतीनक्षत्रे श्रीमतो नव्यनगरात् साहिश्रीपद्मसीकेन
 श्रीभरतचक्रवर्त्तिनिर्मितसंघसदृशं महासंघं कृत्वा श्रीअंचलगणा-
 धीश्वरभट्टारकपुरंदरयुगप्रधानपूज्यराजश्री ५ श्रीकल्याणसागरसू-
 रीश्वरैः सार्द्धं श्रीविमलगिरितीर्थवरे समेत्य स्वयंकारितश्रीशत्रुंजय-
 गिरिशिरःप्रासादे समहोत्सवं श्रीश्रेयांसप्रमुखजिनेश्वराणां संति
 विवानि स्थापितानि । सद्भिः पूज्यमानानि चिरं नंदतु ।

यावद्विभाकरनिशाकरभूधराख्य—

रत्नाकरध्रुवधराः किल जाग्रतीह ।

श्रेयांसनाथजिनमंदिरमत्र ताचन्
नंदत्वनेकभविकौघनिषेव्यमानम् ॥ १ ॥

वाचकश्रीविनयचंद्रगणिनां शिष्यमु० देवसागरेण विहिता
प्रशस्तिः ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२६४-६६)

(२२)

संवत् १६७५ वर्षे वैशाख शुदि १३ तिथौ शुक्रवारे श्रीम-
दंचलगच्छाधिराजपूज्य श्रीधर्ममूर्त्तिसूरि तत्पट्टालंकारसूरिप्रधाने
युगप्रधानपूज्य श्रीकल्याणसागरसूरिविजयराज्ये श्री श्रीमालीज्ञा-
तीय अहमदामादवास्तव्य साह भवान भार्या राजलदे पुत्र साह
षीमजी सूपजी द्वाभ्यामेका देहरी कारापिता विमलाचले चतुर्मुखे ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२६७)

(२३)

सं० १६७५ वैशाख सित १३ शुके सुरताणनूरदीजहांगी-
रसवाईविजयिराज्ये । श्रीराजनगरवास्तव्यप्राग्वाटज्ञातीय से०
देवराज भार्या [रू]डी पुत्र से० गोपाल भार्या राजू सुत राजा
पुत्र सं० साईआ भार्या नाकू पुत्र सं० नाथा भार्या नारिंगदे
पुत्ररत्न सं० सूरजीकेन भार्या सुषमादे पुत्रायित इंद्रजी सहितेन
श्रीशांतिनाथविंवं कारीतं प्रतिष्ठितं च श्रीबृहत्खतर[ग]च्छाधिराज
श्रीअकवरपातसाहिभूपालप्रदत्तषाण्मासिकाभयदानतत्प्रदत्तयुगप्र-
धानविरुद्धारकसकलदेशाष्टान्हिकामारिप्रवर्तावकयुगप्रधान श्री-
जिनचंद्रसूरिपट्टोदीपककठिनकाश्रीरादिदेशविहारकारक श्रीअकव-
रसाहिचित्तरंजनप्रपालित श्रीपुरगोलकुंडागज्जणाप्रमुखदेशामारि-

जहांगीरसाहिप्रदत्तयुगप्रधानपदधारी श्रीजिनसिंहसूरि पट्टोदय-
कारकभट्टारकशिरोरत्न श्रीजिनराजसूरि.....

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।६७)

(२४)

संवत् १६७५ वैशाख सित १३ शुक्रे सुरताणनूरदीजहां-
गीरसवाईविजयिराज्ये । श्रीराजनगरवास्तव्य प्राग्वाटज्ञातीय सं०
साईआ भार्या नाकू पुत्र सं० जोगी भार्या जसमादे पुत्र विविध-
पुण्यकर्मोपार्जक सं० सोमजी भार्या राजलदे पु० सं० रतनजी
भार्या सूजाणदे पुत्र २ सुंदरदास सषराभ्यां पितृनाम्ना श्रीशांति-
नाथविंबं कारितं प्रतिष्ठितं च श्रीवृद्धत्वरतरगछे युगप्रधानश्रीजिन-
चंद्रसूरि जहांगीरसाहिप्रदत्तयुगप्रधानविरुद्धधारकश्रीअकबरसाहि-
चित्तरंजककठिनकाश्मीरादिदेशविहारकारकयुगप्रधानश्रीजिनसिं-
हसूरि पट्टालंकारकबोहित्थवंशशृंगारकभट्टारकचंद्रदारक श्रीजिनरा-
जसूरिसूरिमृगराजैः ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।६७)

(२५)

ॐ ॥ संवत् १६७६ वैशाखासित ६ शुक्रे लघुशाखीय
श्रीश्रीमालिज्ञातीय मंत्रि जीवा भार्या वाई रंगाई सुत मंत्रिख
[वास] वाछाकेन भार्या वाई गंगाई प्रमुखकुटुंबयुतेन श्रेष्ठिभणसा-
लीशिवजीप्रसादात् स्वयंप्रतिष्ठापितश्रीविमलनाथदेवकुलं कारितं ।
श्रीमत्पतागणगनांगणगनमणिसमानभट्टारकश्रीविजयदेवसूरीश्व-
रविजयिराज्ये ॥

यावद्देवगिरिर्भाति यावत् शत्रुंजयाचलः ।
तावद्देवकुलं जीयात् श्रीवाछाकेन कारितं ॥ १ ॥

॥ श्रीः ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२६८)

(२६)

॥ ॐ नमः श्रीमारुदेवादिवर्द्धमानांततीर्थकराणां श्रीपुंडरीका-
द्यगौतमस्वामिपठ्यतेभ्यो गणधरेभ्यः सभ्यजनैः पूज्यमानेभ्यः
सेव्यमानेभ्यश्च । संवत् १६८२ ज्येष्ठ वदि १० शुके श्रीजेसलमेरु-
वास्तव्योपकेशवंशीयभांडशालिके सुश्रावककर्त्तव्यताप्रवीणधुरीण
सा० श्रीमल्ल भार्या चापलदे पुत्र पवित्र चारित्र लोद्रवापत्तनका-
पित्तजीर्णोद्धारविहारमंडनश्रीचिंतामणिनामपार्श्वनाथाभिरामप्रति-
ष्ठाविधायकप्रतिष्ठासमयार्हसुवर्णलंभनिकाप्रदायकसंघनयककरणी-
यदेवगुरुसाधर्मिकवात्सल्यविधानप्रभासितसितसम्यक्त्वशुद्धिप्र-
सिद्धसप्तक्षेत्रव्ययविहितश्रीशत्रुंजयसंघलब्धसंघाधिपतिलक सं० था-
द[इनामको] द्विपंचाशदुत्तरचतुर्दशशत १४५२ मितगणधराणां
श्रीपुंडरीकादिगौतमानां पादुकास्थानमजातपूर्वमचीकरत् स्वपुत्रहर-
राज-भेघराजसहितः समेधमानपुण्योदयाय प्रतिष्ठितं च श्रीबृहत्-
खरतरगच्छाधिराजश्रीजिनराजसूरिसूरिराजैः पुज्यमानं चिरं नंद-
नात् ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२६८)

(२७)

संवत् १६८३ वर्षे । पातिसाहजिहांगीरश्रीसलेमसाहभूमं-
डलाखंडलविजयरा[ज्ये] । श्रीचक्रेश्वरीनमः ॥ ॐ ॥ महोपा-
ध्यायश्री ५ श्रीहेममूर्तिगणिसद्गुरुभ्याोनमः ॥ श्री ॥ ॐ ॥

॥ ॐ नमः ॥

स्वस्ति श्रीः शिवशंकरोऽपि गणमान् सर्व्वज्ञशत्रुंजयः

शर्व्वः शंभुरधीश्वरश्च भगवान् गौरो वृषांको मृडः ।

गंगोमापतिरस्तकामविकृतिः सिद्धैः कृताऽतिस्तुती

रुद्रो यो न परं श्रिये स जिनपः श्रीनाभिभूरस्तु मे ॥ १ ॥

उद्यच्छ्रीरजडः कलंकरहितः संतापदोषाऽपहः

सोम्यः प्राप्तस[.....]याऽमितकलः सुश्रीर्मृगांकोऽव्ययः ।

गौरानोमृतसूरपास्तकलुषो जैवातुकः प्राणिनां

चंद्रः [कर्म] जयत्यहो जिनपतिः श्रीवैश्वसेनिर्महान् ॥ २ ॥

त्यक्त्वा राजीमतीं यः स्वनिहितहृदयानेकपत्नीः.....पां

सिद्धिस्त्रीं भूरिरक्तामपि बहु चकमेऽनेकपत्नीनपीशः ।

लोके ख्यातस्तथापि स्फुरदतिशय [वान्] ब्रह्मचारीतिनाम्ना

स श्रीनेमिजिनेन्द्रो दिशतु शिवसुखं सात्वतां योगिनाथः ॥ ३ ॥

चंचच्छारदचंद्रचा [स्व]दनश्रेयोविनिर्गद्वचः-

पेयूपौवनिषेकतो विपधरेणापि प्रपेदे द्रुतम् ।

देवत्वं सुकृतैकलभ्य[म]तुलं यस्यानुकंपानिधेः

स श्रीपार्श्वजिनेशितास्तु सततं विघ्नच्छिदे सात्वताम् ॥४॥

यस्य श्रीवरशास [नं] क्षितितले मार्तंडविंवायते

यद्वाक्यं भवसिन्धुतारणविधौ पोतायते देहिनाम् ।

यद्धानं [भ]विपापपंकदलने गंगांबुधारायते
श्रीसिद्धार्धनरेन्द्रनन्दनजिनः सोऽस्तु श्रिये सर्वदा ॥ ५ ॥

अथ पट्टावली ।

श्रीवर्द्धमानजिनराजपदक्रमेण
श्रीआर्यरक्षितमुनीश्वरसूरिराजाः ।
विद्यापगाजलधयो विधिपक्षगच्छ-
संस्थापका यतिवरा गुरवो बभूवुः ॥ ६ ॥
तच्चारुपट्टकमला[ज]लराजहंसा-
श्रारित्रमंजुकमलाश्रवणावतंसाः ।
गच्छाधिपा बुधवरा जयसिंहसूरि-
नामा[न उ-]द्यदमलोरुगुणावदाताः ॥ ७ ॥
श्रीधर्मघोषगुरवो वरकीर्तिभाजः
सूरीश्वरास्तदनु पूज्यमहेंद्रसिंहाः ।
आसंस्ततः सकलसूरिशिरोवतंसाः
सिंहप्रभाभिधसुसाधुगुणप्रसिद्धाः ॥ ८ ॥
तेभ्यः क्रमेण गुरवो जिनसिंहसूरि-
गोत्रा बभूवुरथ पुज्यतमा गणेशाः ।
देवेंद्रसिंहगुरवोऽखिललोकमान्या
धर्मप्रभा मुनिवरा विधिपक्षनाथाः ॥ ९ ॥
पुज्याश्च सिंहतिलकास्तदनु प्रभूत-
भाग्या महेंद्रविभवो गुरवो बभूवुः ।
चक्रेश्वरीभगवतीविहितप्रसादाः
श्रीमेरुतुंगगुरवो नरदेववंद्याः ॥ १० ॥

तेभ्योऽभवन् गणधरा जयकीर्तिसूरि-

मुख्यास्ततश्च जयकेसरिसूरिराजः ।

सिद्धांतसागरगणाधिभुवस्ततोऽनु

श्रीभावसागरगुरूगुणा अभूवन् ॥ ११ ॥

तद्वंशपुष्करविभासनभानुरूपाः

सूरीश्वराः सुगुण[श्रे]वधयो वभूवुः ॥ पट्पदी ॥

तत्पट्टोदयशैलशृंगकिरणाः शास्त्रांबुधेः पारगा

भव्यस्वांतचक्रोरलासनलसत्पूर्णाभचंद्राननाः ।

श्रीमंतो विधिपक्षग[च्छ]तिलका वादींद्रपंचानना

आसन् श्रीगुरुधर्ममूर्तिगुरवः सूरींद्रवंद्याह्वयः ॥ १२ ॥

तत्पट्टेऽथ जयंति मन्मथभटाहंकारशर्व्वोपमाः

श्रीकल्याणसमुद्रसूरिगुरवः कल्याणकंदांबुदाः ।

भव्यांभोजविवोधनैकाकिरणाः सद्ज्ञानपाथोधयः

श्रीमंतोऽत्र जयंति सूरिविभुभिः सेव्याः प्रभावोद्यताः ॥१३॥

श्रीश्रीमालज्ञातीय मंत्रीश्वरश्रीभंडारी तत्पुत्र महं श्रीअमरसी
मुत महं श्रीकरण तत्पुत्र सा श्रीधन्ना तत्पुत्र साह श्रीसोपा तत्पुत्र
सा० श्रीवंत तद्धार्या उभयकुलानंददायिनी वाई श्रीसोभागदे
तत्कुक्षिसरोराजहंस साह श्रीरूपं तद्गमिनी उभयकुलानंददायिनी
परमश्राविका हीरबाई पुत्र पारीक्ष श्रीसोमचंद्र[प्र]भृतिपरिकरयुतया।
संवत् १६८३ वर्षे माघ सुदि त्रयोदशी तिथौ सोमवासरे [श्री]
चंद्रप्रभस्वामिजिनमंदिरजीर्णोद्धारः कारितः । श्रीराजनगरवास्तव्य
महं भंडारी प्रसाद कराविउ हुतु तेहनइ वठी पेठी[इं] वाई श्री-
हीरबाई हुई तेणीइ प.....(हिलउ ?) उद्धार कराविउ ॥

संघसहित ९९ वार यात्रा कीधी । स्वसुरपक्षे पारिष श्रीगंगदास भार्या बाई गुरदे पुत्र पारिष श्रीकुंवरजी भार्या बाई कमल्यदे कुक्षिसरोराजहंसोपमौ पारिषश्रीवीरजीपारिषश्रीरहीयाभिधानौ । पारिष वीरजी भार्या बाई हीरादे पुत्र पं० सोमचंद्रस्तन्नाम्ना श्री-चंद्रप्रभस्वामिजिनविंशं कारितं प्रतिष्ठितं च देशाधीश्वरस्वभापतपन-प्रभोद्भासिताखिलभूमण्डल.....श्रीकांधुजी तत्पुत्र राज्य श्रीशिवजी.....श्राविका श्रीहीरवाई पुत्री बाई कीई बाइ कल्याणी भ्राता पारिष रूपजी तत्पुत्र पारिष गुडीदासयुतेन ॥ संवत् १६८२ वर्षे माह शुदि त्रयोदसी सोमवासरे श्रीचंद्रप्रभ-स्वामिप्रतिष्ठा कारिता ॥ भट्टारकश्रीकल्याणसागरसूरिभिः प्रति-ष्ठितं ॥ वाचकश्रीदेवसागरगणीनां कृतिरियं ॥ पंडितश्रीविजय-मूर्तिगणिनाऽलेखि ॥ पं० श्रीविनयशेषरगणीनां शिष्य मु० श्री-रविशेषरगणिना लिखितिरियम् ॥ श्रीशेचुंजयनमः यावत् चंद्रार्क-चिरं नंदतात् श्रीकवडयक्षप्रसादात् ॥ गजधररामजी लघुभ्राता-कुअ.....णेजरतनकल्यणकृतायां अत्र भद्रम् ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।६८-७१)

(२८)

ॐ ॥ सं० १[६]८४ माघ वदि ५ शुक्ले श्रीमत्पत्तनवास्तव्य श्रीमालज्ञातीय ठ० जसपालपौत्रेण पितृ ठ० राजा मातृ ठ० सी[बुश्रेयोऽर्थ] ठ० धाधाकेन श्रीआदिनाथविंशं खत्तकसहितं कारितं ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।७२).

(२९)

॥ ॐ ॥ संवत् १६८६ वर्षे चैत्रे शुदि १५ दिने दक्षण-
देशे देवगीरीनगरवास्तव्य श्रीमालीज्ञातीय लघुशाषीय तुकजी-
भार्या वा० तेजलदे सुत सा० हासुजी भार्या वाई हासलदे
लघुभ्राता सा० बल्लुजी सा० देवजी भार्या वाई चलादे देराणी
वाई देवलदे पुत्र सा० धर्मदास भगिनी वा० कुअरी प्रमुखस-
मस्तकुटुंब श्रीविमलाचलनी यात्रा करीनि श्रीअदवुदा.....
(दिनाथ १) प्रासादनो मंडपनो कोटसहीत फरी उद्धार कराव्यु....
.....द्धारक[श्री].....[राज्ये] तत्पट्टालं-
कारे [श्री].....[श्री].....
[भ्यः] ॥ पंडितोत्तम श्रीद्ध.....मुपदेशात् शुभं भवतु ॥

(पपिग्राफिआ इण्डिका-२।७२)

(३०)

ॐ ॥ भट्टारकपुरंदरभट्टारकश्रीहीरविजयसूरिभ्यो नमो
नमः । तत्पट्टप्रभाकरभट्टारकश्रीविजयसेनसूरिगुरुभ्योनमः ।
संवत् १६९६ वर्षे वैशाख शुदि ५ रवौ श्रीदीववंदिरवास्तव्य
संघवी सचा भार्या वाई तेजवाई तयोः सुपुत्र संघवी गोविंदजी
भार्या वाई वयजवाई प्रमुखकुटुंबयुतेन स्वश्रेयसे श्रीशत्रुंजये
उत्तुंगप्रासादः कारापितः श्रीपार्श्वनाथविंभं स्थापितं प्रतिष्ठितं च
श्रीतपामलनायकभट्टारक श्रीविजयदेवसूरिभिः तत्पट्टालंकारयुव-
राज श्रीविजयसिंहसूरिश्चिरं जीवतु ॥

(पपिग्राफिआ इण्डिका-२।७२)

(३१)

ॐ ॥ ॐ नमः ॥

प्रत्यतिष्ठिपदिदं खलु तीर्थं रायसिंह इह वर्द्धमानभूः ।
 शासनाद्विजयदेवगुरोः सद्वाचकेन विनयाद्विजयेन ॥ १ ॥
 श्रीविजयसिंहसूरिः स जयतु तपगच्छमौलिमाणिक्यम् ।
 अजनिष्ट यदुपदेशात् सहस्रकूटाभिर्धं तीर्थम् ॥ २ ॥
 दिक्शशिजलधिमितेन्द्रे १७१०
 सितपल्ल्यां ज्येष्ठमासि तीर्थेऽस्मिन् ।
 अर्हद्विषसहस्रं स्थापितमष्टोत्तरं वंदे ॥ ३ ॥
 यावज्जगति सुमेरुस्तावज्जीयात्प्रकृष्टसौभाग्यः ।
 श्रीशत्रुंजयमूर्ध्नि सहस्रकूटः किरीटोयम् ॥ ४ ॥

(एपिग्राफिका इण्डिका-२।७३)

(३२)

अर्हम् ॥ ॐ ॥ स्वस्ति श्रीसंवत् १७१० वर्षे ज्येष्ठ शुक्र-
 पष्ठीतिथौ गुह्वारे श्रीउग्रसेनपुरवास्तव्यउकेशनातीयवृद्धशाखीय-
 कुहाडगोत्र सा० वर्द्धमान भा०वाल्हादे पु० समानसिंह रायसिंह
 कनकसिंह उग्रसेन ऋषभदासैः सा०जगत्सिंह जीवणदास प्रमु-
 खपरिवारयुतैः स्वपितृवचनात्तत्पुण्यार्थं श्रीसहस्रकूटतीर्थं कारितं
 स्वप्रतिष्ठायां प्रतिष्ठापितं । तपगच्छे भ०श्रीहीरविजयसूरिपट्टप्रभाकर-
 रभ०श्रीविजयसेनसूरिपट्टालंकारपातिशाहिश्रीजिहंगीरप्रदत्तमहा-
 तपाविरुधधारिअनेकराजाधिराजप्रतिबोधकारिभट्टारक श्री७ श्री-
 विजयदेवसूरीश्वरआचार्य श्रीविजयप्रभसूरिनिर्देशात् श्रीहीरविज-
 यसूरिशिष्यरत्नमहोपाध्याय श्री५ कीर्तिविजयग० शिष्योपाध्याय

श्रीविजयविजयगणिभिः प्रतिष्ठितं ॥ श्रीरस्तु ॥ श्रीशत्रुंजयमहाती-
र्थकार्यकरपंडित श्री५ शान्तिविजयग० देवविजयग० मेघविजयग०
साहाय्यतः सिद्धमिदम् ॥ सूत्रधार मनर्जीः ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।७३)

(३२)

॥ श्री ॥ ॐ नमः ॥

बभूवुः श्रीमहावीरपट्टानुक्रमभूषणाः ।
श्रीअंचलगणाधिशः आर्यरक्षितसूरयः ॥ १ ॥
तत्पट्टंपंकजादित्याः सूरिश्रीजयसिंहकाः ।
श्रीधर्मघोषसूरीद्रा महेंद्रसिंहसूरयः ॥ २ ॥
श्रीसिंहप्रभसूरीशाः सूरयो जिनसिंहकाः ।
श्रीमहेवेंद्रसूरीशाः श्रीधर्मप्रभसूरयः ॥ ३ ॥
श्रीसिंहतिलकाहाथ श्रीमहेन्द्रप्रभाभिधाः ।
श्रीमंतो मेस्तुंगाख्याः बभूवुः सूरयस्ततः ॥ ४ ॥
समग्रगुणसंपूर्णाः सूरिश्रीविजयकीर्त्तयः ।
तत्पट्टेऽथ सुसाधुश्रीजयकेशरसूरयः ॥ ५ ॥
श्रीसिद्धांतसमुद्राख्याः सूरयो भूरिकीर्त्तयः ।
भावसागरसूरीद्रास्ततोऽभूवन् गणाधिपाः ॥ ६ ॥
श्रीमद्गुणनिधानाख्याः सूरयस्तत्पदेऽभवन् ।
युगप्रधानाः श्रीमंतः सूरिश्रीधर्ममूर्त्तयः ॥ ७ ॥
तत्पट्टोदयशैलाग्रप्रोद्यत्तरणिसन्निभाः ।
अभवन्सूरिराजश्रीयुजः कल्याणसागराः ॥ ८ ॥
श्रीअमरोदधिसूरीद्रास्ततो विद्यासूरयः ।

6

उदयार्णवसूरिश्च कीर्तिसिंधुमुनिपतिः ॥ ९ ॥
 ततः पुण्योदधिसूरिराजेंद्रार्णवसूरयः ।
 मुक्तिसागरसूरींद्रा वभूवुः गुणशालिनः ॥ १० ॥
 ततो रत्नोदधिसूरिर्जयति विचरन्भुवि ।
 शांतदांतक्षमायुक्तो भव्यान् धर्मोपदेशकः ॥ ११ ॥

॥ इति पट्टावलिः ॥

अथ कच्छसुराष्ट्रे च कोठारानगरे वरे ।
 वभूवुर्लघुशाखायामर्णसीति गुणोज्ज्वलः ॥ १२ ॥
 तत्पुत्रो नायको जज्ञे हीरवाई च तत्प्रिया ।
 पुत्रः केशवजी तस्य रूपवान्पुण्यमूर्तयः ॥ १३ ॥
 मातुलेन समं मुं वैवंदरे तिलकोपमे ।
 अगात्पुण्यप्रभावेन बहु स्वं समुपार्जितं ॥ १४ ॥
 देवभक्तिर्गुरुरागी धर्मश्रद्धाविवेकिनः ।
 दाता भोक्ता यशः कीर्त्तिं स्ववर्गे विश्रुतो बहु ॥ १५ ॥
 पावेति तस्य पत्नी च नरसिंहः सुतोऽजनि ।
 रत्नवाई तस्य भार्या पतिभक्तिसुशीलवान् (?) ॥ १६ ॥
 केशवजीकस्य भार्या द्वितीया मांकवाइ च ।
 नाम्ना त्रीकमजी तस्य पुत्रोऽभूत् स्वल्पजीविनः ॥ १७ ॥
 नरसिंहस्य पुत्रोऽभूत् रूपवान् सुंदराकृतिः ।
 चिरं जय सदा ऋद्धिर्द्विर्भवतु धर्मतः ॥ १८ ॥

॥ इति वंशावलिः ॥

गांधी मोहोतागोत्रे सा केशवजी निजभुजोपार्जितवित्तेन
 धर्मकार्याणि कुरुते स्म । तद्यथा निजपरिकरयुक्तो संघसार्द्धं विमला-

द्वितीये समेत्य कच्छसौराष्ट्रगूर्जरमरुधरमेवाडकुंजुणादिदेशादा-
गता बहुसंघलोकाः मिलिताः अंजनशलाकाप्रतिष्ठादिमहोत्स-
पार्थ विशालमंडपं कारयति स्म । तन्मध्ये नवीनजिनविंवानां
रूप्यपाषाणधातूनां बहुसहस्रसंख्यानां सुमुहूर्ते सुलग्ने पीठोपरि
संस्थाप्य तस्य विधिना क्रियाकरणार्थं श्रीरत्नसागरसूरिविधिपक्ष-
गच्छपतेरादेशतः मुनिश्रीदेवचंद्रगणिना तथा क्रियाकुशलश्राद्धैः
सह शास्त्रोक्तरीत्या शुद्धक्रियां कुर्वन् श्रीवीरविक्रमार्कतः संवत्
१९२१ ना वर्षे तस्मिन् श्रीशालिवाहनभूपालकृते शाके १७८६ प्र-
वर्तमान्ये मासोत्तमश्रीमाघमासे शुक्लपक्षे तिथौ सप्तम्यां गुरुवासरे
मार्तंडोदयवेलायां सुमुहूर्ते सुलग्ने स्वर्णशलाकया जिनमुद्राणां श्री-
गुरुभिश्च साधुभिरंजनक्रियां कुरुते स्म । संघलोकान् सुवेषधा-
रीन् बहुक्लृध्या गीतगानवादित्रपूर्वकं समेत्य जिनपूजनलौलना-
दिक्रियायाचकानां दानादिसंघवात्सल्यादिभक्तिर्हर्षतश्चके । पुनः
धर्मशालायां आरासोपलानिर्मितं सास्वतऋषभादिजिनानां चतु-
र्मुखं चैत्यं पुनः गिरिशिखरोपरि श्रीअभिनंदनजिनस्य विशाल-
मंदिरं तस्य प्रतिष्ठा माघसित त्रयोदश्यां बुधवासरे शास्त्रोक्त-
विधिना क्रिया कृता श्रीरत्नसागरसूरीणामुपदेशतः श्रीसंघपति
निजपरिवारेण सह श्रीअभिनंदनादिजिनविंवा[नि] स्थापिता-
[नि] ततः गुरुभक्तिसंघभक्ति शक्तयानुसारेण कृतः गोहिलवंशवि-
भुषणठाकोर श्रीसूरसंघजीराज्ये पादलिप्तपुरे मदनोत्सवमभूत् श्री-
संघस्य भद्रं भूयात् कल्याणमस्तु ॥ शुभं भवतु ॥

माणिक्यसिंधुवरमुख्यमुनिवरेषु

तच्छिष्यवाचकवरविनयार्णवेन ।

एषा प्रशस्तिः श्रवणामृततुल्यरूपा

संघस्य शाशनसमुन्नतिकार्यलेखि ॥ १ ॥
 वाचकविनयसागरेणेयं प्रशस्तिर्लिखिता ॥
 यावन्मेरुर्महीधरो यावच्चंद्रादिवाकरौ ।
 यावत्तीर्थं जिनेन्द्राणां तावन्नदंतु मंदिरं ॥ १ ॥

॥ श्रीरस्तु ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।७४-७७)

(३३)

॥ ॐ ॥ सं० १६५० [प्र०] चै० पूर्णिमायां सुविहितसाधुक्षीर-
 सागरप्रोलासशीतपादानां निजवचनरंजितसाहि श्रीअकब्बरप्रदत्त-
 श्रीसिद्धशैलानां भट्टारकश्रीविजयसेनसूरिप्रमुखसुविहितभक्तिभर-
 सेव्यमानपादारविंदानां श्री६ श्रीहीरविजयसूरिपादानां माहात्म्य-
 प्रीणितसाहिनिर्मितसकलसत्त्वद्रव्यग्रहण [सु]क्तिकायां प्रथमचैत्र-
 पूर्णिमायां तच्छिष्यसकलवाचककोटिकोटीरशतकोटिश्री६श्रीवि-
 मलहर्षगणिभिः । श्रे० पं० देवहर्षग० श्रीशत्रुंजय० कृतकृत्य पं०
 धनविजयग० पं० जयविजयग० जसविजय-हंसविजयग० मुनि-
 [वे]सलादिमुनिशतद्वयपरिकरितैर्निर्विघ्नीकृता यात्रा इति भद्रम् ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२।८६)

(३४)

॥ ६० ॥ संवत् १३७१ वर्षे माहसुदि १४ सोमे श्रीम-
 दूकेशवंशे वेशट्गोत्रीय सा० सलपण पुत्र सा० आजडतनय
 सा० गोसल भार्या गुणमती कुक्षिसंभवेन संघपति आसाधरानु-

जेन सा० लूणसीहाग्रजेन संघपति साधुश्रीदेसलेन पुत्र सा०
सहजपाल सा० साहणपाल सा० सामंत सा० समरा सा०
सांगण प्रमुख कुटुंबसमुदायोपेतेन निजकुलदेवी श्रीचंडिका (?)
मूर्तिः कारिता ।

यावद् व्योम्नि चंद्राकौ यावन्मेरुर्महीतले ।

तावत् श्रीचंडिका (?) मूर्तिः.....॥

(प्राचीनगूर्जरकाव्यसंग्रह)

(३५)

संवत् १३७१ वर्षे माह सुदि १४ सोमे श्रीमदुकेशवंशे
वेसट्गोत्रे सा० सलपणपुत्र सा० आजडतनय सा० गोसल
भार्या गुणमती कुक्षिसमुत्पन्नेन संघपति सा० आसाधरानुजेन
सा० लूणसीहाग्रजेन संघपति साधु श्रीदेसलेन सा० सहजपाल
सा० साहणपाल सा० सामंत सा० समरसीह सा० सांगण सा०
सोम प्रभृति कुटुंबसमुदायोपेतेन वृद्धभ्रातृ संघपति आसाधरमूर्तिः
श्रेष्ठिमाठ(ढ?)लपुत्री संघ० रत्नश्रीमूर्तिसमन्विता कारिता ॥ आशा-
धरकल्पतरु.....युगादिदेवं प्रणमति ॥

(प्राचीनगूर्जरकाव्यसंग्रह)

(३६)

संवत् १३७१ वर्षे माहसुदि १४ सोमे.....

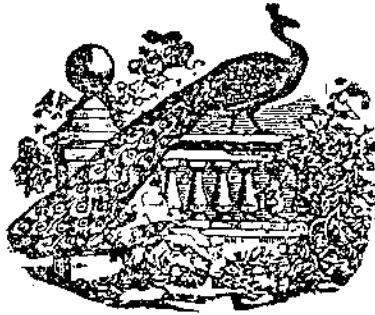
राणक श्रीमहीपालदेवमूर्तिः संघपति श्रीदेसलेन कारिता श्रीयुगा-
दिदेवचैत्ये ॥

(प्राचीनगूर्जरकाव्यसंग्रह)

(३७)

संवत् १४१४ वर्षे वैशाख सुदि १० गुरौ संघपति देस-
लसुत सा० समरा-समरश्रीयुग्मं सा० सालिग सा० सज्जन-
सिंहाभ्यां कारितं प्रतिष्ठितं श्रीककसूरिशिष्यैः श्रीदेवगुप्तसूरिभिः।
शुभं भवतु ।

(प्राचीनगूज्जरकाव्यसंग्रह)

श्रीगिरनारपर्वतस्थाः प्रशस्तिलेखाः ।

गूर्जरमहामात्यवस्तुपाल-तेजःपालकारितश्रीनेमिनाथ-
प्रासादगताः षड् बृहत्प्रशस्तयः ।

(३८-१)

नमः श्रीसर्वज्ञाय ।

पायान्नेमिजिनः स यस्य कथितः स्वामीकृतागस्थिता-
वग्रे रूपदिदृक्षया स्थितवते प्रीते सुराणां प्रभौ ।
काये भागवते वनेवक.....द्विपोलावने शंसता-
मिदशां(?).....मपि.....वनाजवे.....॥ १ ॥

स्वस्ति श्रीविक्रमसंवत् १२८८ वर्षे फागुण शुदि १० बुधे
श्रीमदणहिलपुर(*)वास्तव्यप्राग्वाटान्वयप्रसूतठ० श्रीचंडपात्मजठ०
श्रीचंडप्रसादांगजठ० श्रीसोमतनुजठ० श्रीआशाराजनंदमस्य ठ०
श्रीकुमारदेवीकुक्षिसंभूतस्य ठ० श्रीलुणिग महं० श्रीमालदेवयोरनु-
जस्य महं० श्रीतेजःपालाग्रजन्मनो महामात्य श्रीवस्तुपालस्यात्मजे
महं० श्रीललितादेवीकुक्षिसरो(*)वरराजहंसायमाने महं० श्रीजयत-
सिंहे सं. ७९ वर्षपूर्वं स्तंभतीर्थमुद्राव्यापारान् व्यापृष्वति सति सं.
७७ वर्षे श्रीशत्रुंजयोज्जयंतप्रभृतिमहातीर्थयात्रोत्सवप्रभावाविर्भूत-
श्रीमद्देवाधिदेवप्रसादासादितसंघाधिपत्येन चौलुक्यकुलनभस्तल-

(*) एतच्चिह्नं शिलापट्टस्थपङ्क्तिसूचकम् ।

प्रकाशनैकमार्त्तडमहाराजाधिराजश्रीलवणप्रसाददेवसु(*)तमहाराज
 श्रीवीरधवलदेवमीतिप्रतिपन्नराज्यसर्वैश्वर्येण श्रीशारदाप्रतिपन्ना-
 पत्येन महामात्यश्रीवस्तुपालेन तथा अनुजेन सं. ७६ वर्षपूर्वं
 गूर्जरमंडले धवलककप्रमुखनगरेषु मुद्राव्यापारान् व्यापृण्वता
 महं० श्रीतेजःपालेन च श्रीशत्रुंजयार्बुदाचलप्रभृतिमहातीर्थेषु श्रीमद-
 णहिलपुरभृगुपुर(*)स्तंभनकपुरस्तंभतीर्थदर्भवतीधवलककप्रमुखन-
 गरेषु तथा अन्यसमस्तस्थानेष्वपि कोटिशोऽभिनवधर्मस्थानानि
 प्रभूतजीर्णोद्धाराश्च कारिताः ॥ तथा सचिवेश्वरश्रीवस्तुपालेन
 इह स्वयं निर्मापितश्रीशत्रुंजयमहातीर्थावतारश्रीमदादितीर्थकरश्री-
 ऋषभदेव स्तंभनकपुरावतारश्रीपार्श्वनाथदेव सत्यगु(*)रावतार श्री-
 महावीरदेव प्रशस्तिसहितकश्मीरावतार श्रीसरस्वतीमूर्ति देवकुलि-
 काचतुष्टयजिनयुगल अम्बावलोकनाशाम्बप्रद्युम्नशिखरेषु श्रीनेमि-
 नाथदेवालंकृतदेवकुलिकाचतुष्टय तुरगाधिरूढस्वपितामहमहं० ठ०
 श्रीसोम निजपितृठ० श्रीआशराजमूर्तिद्वितयचास्तोरणत्रय श्रीने-
 मिनाथ(*)देव आत्मीयपूर्वजाग्रजानुजपुत्रादिमूर्तिसमन्वितसुखो-
 द्घाटनकस्तंभश्रीअष्टापदमहातीर्थप्रभृति अनेककीर्तनपरंपराधिरा-
 जिते श्रीनेमिनाथदेवाधिदेवविभूषितश्रीमदुज्जयंतमहातीर्थे आत्मन-
 स्तथा स्वधर्मचारिण्याः प्राग्वाटजातीयठ० श्रीकान्हडपुत्र्याः ठ०
 राणूकुक्षिसंभूताया महं० श्रीललितादेव्याः(*)पुण्याधिवृद्धये श्रीना-
 गेंद्रगच्छे भट्टारक श्रीमहेंद्रसूरिसंताने शिष्यश्रीशांतिमूरि शिष्यश्री-
 आणंदसूरिश्रीअमरसूरिपदे भट्टारकश्रीहरिभद्रसूरिषट्कालंकरणप्र-
 भुश्रीविजयसेनसूरिप्रतिष्ठितश्रीअजितनाथदेवादिविंशतितीर्थकरा-
 लंकृतोऽयमभिनवः समंडपः श्रीसम्भेतमहातीर्थावतारप्रासादः
 कारितः ॥ (*)

पीयूषपूरस्य च वस्तुपाल-

मंत्रीक्षितुश्चायमियान् विभेदः ।

एकः पुनर्जीवयति प्रमीतं

प्रमीयमाणं तु भुवि द्वितीयः ॥ १ ॥

श्रीदश्रीदयितेश्वरप्रभृतयः संतु क्वचित् तेऽपि ये

प्रीणांति प्रभविष्णवोऽपि विभवैर्नाकिंचनं कंचन ।

सोऽयं सिंचति कांचनैः प्रतिदिनं दारिद्र्यदावानल-

प्रम्लानां पृथिवीं नवीनजलदः श्रीवस्तुपालः (*)पुनः॥२॥

भ्रातः पातकिनां किमत्र कथया दुर्मंत्रिणामेतया

येषां चेतसि नास्ति किंचिदपरं लोकोपकारं विना ।

नन्वस्यैव गुणान्गृणीहि गणशः श्रीवस्तुपालस्य य-

स्तद्विश्वोपकृतिवृतं चरति यत्कर्णेन चीर्णं पुरा ॥३॥

भित्त्वा भानुं भोजराजे प्रयाते

श्रीमुंजेऽपि स्वर्गसाम्राज्यभाजि ।

एकः संप्रत्यर्थिनां वस्तुपाल-

स्तिष्ठत्यश्रु(*)स्यंदनिष्कंदनाय ॥ ४ ॥

चौलुक्यक्षितिपालमौलिसचिव ! त्वत्कीर्तिकोलाहल-

स्रैलोक्येऽपि विलोक्यमानपुलकानंदाश्रुभिः श्रूयते ।

किं चैषा कलिदूषितापि भवता प्रासादवापीप्रपा-

कूपारामसरोवरप्रभृतिभिर्धात्री पवित्रीकृता ॥ ५ ॥

स श्रीतेजःपालः सचित्रश्चिरकालमस्तु तेजस्वी ।

येन वयं निश्चिंताश्चिंतामणिने(*)व नंदामः ॥ ६ ॥

लवणप्रसादपुत्रश्रीकरणे लवणसिंहजनकोऽसौ ।

मंत्रित्वमत्र कुरुतां कल्पशतं कल्पतरुकल्पः ॥ ७ ॥

पुरा पादेन दैत्यारेर्भुवनोपरिवर्तिना ।
 अधुना वस्तुपालस्य हस्तेनाधः कृतो बलिः ॥ ८ ॥
 दयिता ललितादेवी तनयमवीतनयमाप सचिवेन्द्रात् ॥
 नाम्ना जयंतसिंहं जयंतमिन्द्रात्पुलोमपुत्रीव ॥ ९ ॥(*)

[एते] श्रीगूर्जेश्वरपुरोहितठ० श्रीसोमेश्वरदेवस्य ॥
 स्तंभतीर्थेऽत्र कायस्थवंशे वाजडनंदनः ।
 प्रशस्तिमेतामलिखत् जैत्रसिंहध्रुवः सुधीः ॥ १ ॥
 वाहडस्य तनूजेन सूत्रधारेण धीमता ।
 एषा कुमारसिंहेन समुत्कीर्णा प्रयत्नतः ॥ २ ॥
 श्रीनेमोस्त्रिजगद्गर्तुरम्नायाश्च प्रसादतः ।
 वस्तुपालान्वयस्यास्तु प्रशस्तिः स्वस्तिशालिनी ॥ ३ ॥
 (गिरवार इन्सक्रिप्शन्स् नं. २२१-२३)
 (३९-२)

.....यः पु.....तयदुकूलक्षीरारणवेन्दुर्जिनो
 यत्पादाब्जपवित्रमौलिरसभश्रीरुज्जयन्तोऽप्ययम् ॥
 धत्ते मूर्ध्नि निजप्रभुप्रसृमरोद्दामप्रभामण्डलो
 विश्वक्षोणिभृदाधिपत्यपदवीं नीलातपत्रोज्ज्वलाम् ॥१॥

स्वस्ति श्रीविक्रमसंवत् १२८८ वर्षे फागुण शुदि १० बुधे श्रीम-
 द्गणहिल(*)पुरवास्तव्य प्राग्वाटान्वयप्रसूतठ० श्रीचण्डपालात्मजठ०
 श्रीचण्डप्रसादाङ्गजठ० श्रीसोमतनुजठ० श्रीआशाराजनन्दनस्य ठ०
 श्रीकुमारदेवीकुक्षिसंभूतस्य ठ० श्रीलुणिगमहं० ठ० श्रीमालदेवयो-
 रनुजस्य महं० ठ० श्रीतेजःपालाग्रजन्मनो महामात्यश्रीवस्तुपाल-
 स्यात्मजे महं० ठ० श्रीललितादेवी(*)कुक्षिसरोवरराजहंसायमाने

महं० श्रीजयन्तसिंहे सं० ७९ वर्षपूर्वं मुद्राव्यापारं व्यापृष्वति
सति सं० ७७ वर्षे श्रीशत्रुंजयोज्जयन्तप्रभृतिमहातीर्थयात्रोत्सव-
प्रभायाविभूतश्रीमद्देवाधिदेवप्रसादासादितसंघाधिपत्येन चौलुक्य-
कुलनभस्तलप्रकाशनैकमार्तण्डमहाराजाधिराजश्रीलवण (*) प्र-
साददेवसुतमहाराजश्रीवीरधवलदेवप्रीतिप्रतिपन्नराज्यसदैश्वर्येण
श्रीशारदाप्रतिपन्नापत्येन महामात्यश्रीवस्तुपालेन तथाऽनुजेन सं०
७६ वर्षपूर्वं गूर्जरमण्डले धवलककप्रमुखनगरेषु मुद्राव्यापारान्
व्यापृष्वता महं० श्रीतेजःपालेन च श्रीशत्रुंजयार्थुदाचलप्रभृतिमहा-
तीर्थेषु(*) श्रीमदणहिलपुरभृगुपुरस्तम्भनकपुरस्तम्भतीर्थदर्भवतीध-
वलककप्रमुखनगरेषु तथाऽन्यसमस्तथानेष्वपि कोटिशोऽभिनवधर्म-
स्थानानि प्रभूतजीर्णोद्धाराश्च कारिताः । तथा सचिवेश्वरश्रीवस्तु-
पालेनेह स्वयं निर्मापितश्रीशत्रुंजयमहातीर्थयात्रारश्रीमदादितीर्थ-
करश्रीऋषभदेव(*) स्तम्भनकपुरावतारश्रीपार्श्वनाथदेव सत्यपुरा-
वतारश्रीमहावीरदेव प्रशस्तिसहितकश्मीरावतारश्रीसरस्वतीमूर्ति-
देवकुलिकाचतुष्टय जिनद्वयाम्बावलोकनाशाम्बप्रद्युम्नशिखरेषु श्री-
नेमिनाथदेवालंकृतदेवकुलिकाचतुष्टयतुरगाधिरूढनिजापितामहठ०
श्रीसोमनिजपितृ ठ० श्रीआशाराज(*)मूर्तिद्वितयचारुतोरणत्रयश्री-
नेमिनाथदेव आत्मीयपूर्वजाग्रजानुजपुत्रादिमूर्तिसमन्वितसुखोद्घा-
टनकस्तम्भश्रीअष्टापदमहातीर्थप्रभृतिअनेकक्रीतेनपरम्पराविराजिते
श्रीनेमिनाथदेवाधिदेवविभूषितश्रीमदुज्जयन्तमहातीर्थे आत्मनस्त-
था स्वभार्यायाः प्राग्वाटज्ञातीयठ० श्रीकान्हडपुत्र्याः ठ०(*)राणुकु-
क्षिसंभूताया महं० श्रीसौखुकायाः पुण्याभिवृद्धये श्रीनागेन्द्रगच्छे
भट्टारकश्रीमहेन्द्रसूरिसन्ताने शिष्यश्रीशान्तिसूरि शिष्यश्रीआन-
न्दसूरि श्रीअमरसूरिपदेभट्टारक श्रीहरिभद्रसूरि पट्टालंकरण श्री-

विजयसेनसूरिप्रतिष्ठित श्रीऋषभदेवप्रमुखचतुर्विंशतितीर्थकरालंकृतोऽयमभिनवः समण्ड(*)पः श्रीसंमत्महातीर्थावतारप्रधानप्रासादः कारितः ।

चेतः किं कलिकालसालसमहो किं मोहनो हस्यते
 तृष्णे ऋष्णमुखसि किं कथय किं विघ्नौघमोघो भवान् ।
 ब्रुमः किंतु सखे न खेलति किमप्यस्माकमुज्जृम्भितं
 सैन्यं यत्किल वस्तुपालकृतिना धर्मस्य संवर्धितम् ॥ १ ॥
 यं विधुं बन्धवः सिद्धमर्थिनः शत्रु(*)..... ।
 .....ण.....पश्यन्ति वर्ण्यतां किमयं मया ॥ २ ॥
 वैरं विभूतिभारत्योः प्रभुत्वप्रणिपातयोः ।
 तेजस्विताप्रशमयोः शमितं येन मन्त्रिणा ॥ ३ ॥

दीपः स्फूर्जति सज्जकज्जलमलस्नेहं मुहुः संहर-
 न्निन्दुर्मण्डलवृत्तखण्डनपरः प्रद्वेष्टि मित्रोदयम् ।
 शूरः क्रूरतरः परस्य सहते तेजो न तेजस्विन-
 स्तत्केन प्रतिमं ब्र(*)वीमि सचिवं श्रीवस्तुपालाभिधम् ॥४॥
 आयाताः कति नैव यान्ति कतिनो यास्यन्ति नो वा कति
 स्थाने स्थाननिवासिनो भवपथे पान्थीभवन्तो जनाः ।
 अस्मिन्विस्मयनीयवृद्धिजलधिर्विध्वस्य दस्यून् करे
 कुर्वन्पुण्यनिधिं धिनोति वसुधां श्रीवस्तुपालः परम् ॥ ५ ॥
 दध्रेऽस्य वीरधवलक्षितिपस्य राज्य-
 भारे धुरंधरधुरा(*).....
 श्रीतेजपालसचिवे दधति स्वबन्धु-
 भारोद्धृतावविधुरैकधुरीणभावम् ॥ ६ ॥

इह तेजपालसचिवो विमलितविमलाचलेन्द्रममृतभृतम् ।
कृत्वाऽनुपमसरोवरममरमणं प्रीणयांचक्रे ॥ ७ ॥

एते श्रीमलधारिश्रीनरचन्द्रसुरीणाम् ॥

इह वालिगसुतसहजिगपुत्रातकृतनुजवाजडतनूजः ।
अलि(ः)खदिमां कायस्थस्तम्भपुरीयध्रुवो जयन्तसिंहः ॥

हरिमण्डपनन्दीश्वरशिल्पीश्वरसोमदेवपात्रेण ।

बकुलस्वामिसुतेनोत्कीर्णां पुरुषोत्तमेनेयम् ॥

श्रीनेमोस्त्रिजगद्भर्तुरम्वाथाश्च प्रसादतः

वस्तुपालान्वयस्यास्तु प्रशस्तिः स्वस्ति शालिनी ॥

महामात्यश्री वस्तुपालस्य प्रशस्तिरियं ६०३ महामात्यव-
स्तुपालभार्यामहं श्रीसोसुकाया धर्मस्थानमिदम् ॥

(गिरनार इन्सक्रिप्शनस् नं० २।२३-२४)

(४०-३)

॥ ॐ नमः सर्वज्ञाय ॥

प्रणमदमरप्रेङ्गन्मौलिस्फुरन्मणिधोरणी-

तरुणकिरणश्रेणीशोणीकृताखिलविग्रहः ॥

सुरपतिकरोन्मुक्तैः स्नात्रोदकैर्धुमृणारुण-

प्लुततनुरिवापायात्पायाञ्जगन्ति शिवाङ्गजः ॥

स्वस्ति श्रीविक्रमसंवत् १२८८ वर्षे फागुण शुदि १० बुधे
श्रीमदणहिलपुरवास्तव्य प्रा(ः)ग्वाटान्वयप्रसूत ठ० श्रीचण्डपाला-
मज ठ० श्रीचण्डप्रसादाङ्गज ठ० श्रीसोमतनुज ठ० श्रीआशाराजन-
दनस्य ठ० श्रीकुमारदेवीकुक्षिसंभूतस्य ठ० श्रीलुणिगमहं० श्री-

मालदेवयोरनुजस्य महं० श्रीतेजःपालाग्रजन्मनो महामात्यश्रीवस्तु-
पालस्यात्मजे महं० श्रीललितादेवीकुक्षिसरोवरराजहंसायमाने(*)
महं० श्रीजयन्तसिंहे सं० ७९ वर्षपूर्वं स्तम्भनकर्तार्यमुद्राव्यापारं
व्यापृष्वति सति सं० ७७ वर्षे श्रीशत्रुंजयोज्जयन्तप्रभृतिमहातीर्थया-
त्रोत्सवप्रभाविताविर्भूतश्रीमद्देवाधिदेवप्रसादासादितसंवाधिपत्येन
चौलुक्यकुलनभस्तलप्रकाशनैकमार्तण्डमहाराजाधिराजश्रीलवणप्र-
साददेवसुतमहाराजश्रीवीरधव(*)लदेवप्रीतिप्रतिपन्नराज्यसर्वेश्वर्येण
श्रीशारदाप्रतिपन्नापत्येन महामात्यश्रीवस्तुपालेन तथाऽनुजेन सं०
७६ वर्षपूर्वं गूर्जरमण्डले धवलककप्रमुखनगरेषु मुद्राव्यापारान्वया-
पृष्वता महं० श्रीतेजःपालेन च शत्रुंजयाहुंदाचलप्रभृतिमहातीर्थेषु
श्रीमदणहिलपुरभृगुपुरस्तम्भनकपुरस्तम्भतीर्थदर्भवतीधव(*)लक-
कप्रमुखनगरेषु तथाऽन्यसमस्तस्थानेष्वपि कोटिशोऽभिनवधर्मस्था-
नानिप्रभूतजीर्णोद्धारार्थं कारिताः । तथा सचिवेश्वर श्रीवस्तुपाले-
नेह स्वयं निर्मापितश्रीशत्रुंजयमहातीर्थावतारश्रीमदादितीर्थकरश्री-
ऋपभदेव स्तम्भनकपुरावतारश्रीपार्श्वनाथदेव श्रीसत्यपुरावतार-
श्रीमहावीरदेव(*)प्रशस्तिसहितकाश्मीरावतारश्रीसरस्वतीमूर्ति देव-
कुलिकाचतुष्टयजिनयुगलाम्बावलोकनाशाम्बप्रद्युम्नाशिखरेषु श्रीने-
मिनाथदेवालंकृतदेवकुलिकाचतुष्टयतुरगाधिरूढनिजपितामह ठ०
श्रीसोम स्वपितृठ० श्रीआशाराजमूर्तिद्वितय कुंजराधिरूढमहामात्य-
श्रीवस्तुपालानुज महं० श्रीतेजःपालमूर्तिद्वय चारुतोरणत्रयश्रीनेमि-
नाथदेव आत्मीयपूर्वजाग्रजानुजपुत्रादिमूर्तिसमन्वित सुखोद्घाटनक-
स्तम्भश्रीसंमेतमहातीर्थ प्रभृतिअनेकतीर्थपरम्पराविराजिते श्रीनेमि-
नाथदेवाधिदेवविभूषितश्रीमदुज्जयन्तमहातीर्थ आत्मनस्तथा स्वभा-
र्यायाश्च प्राग्वाटजातीय ठ० श्रीकान्हडपुत्र्याः ठ०(*)राणुकुक्षिसंभूता-

या महं० श्रीसोसुकायाः पुण्याभिवृद्धये श्रीनागेन्द्रगच्छे भट्टारक-
श्रीमहेन्द्रसूरिसंतानं शिष्यश्रीशान्तिसूरिशिष्यश्रीआणन्दसूरि श्रीअ-
मरसूरिपदे भट्टारकश्रीहरिभद्रसूरिपट्टालंकरणप्रभुश्रीविजयसेनसूरि-
प्रतिष्ठितऋषभदेवालंकृतोऽयमभिनवः समण्डपः श्रीअष्टापदमहाती-
र्थावतारनिरूपमप्रधानप्रासादः कारितः ॥

प्रासादैर्गगनाङ्गणप्रणयिभिः पातालमूलंरूपैः

कासारैश्च सितैः सिताम्बरगृहैर्नालैश्च लीलावनैः ।

येनेयं नयनिर्जितेन्द्रसचिवेनालंकृतालं क्षितिः

क्षेमैकायतनां चिरायुरुदयी श्रीवस्तुपालोऽस्तु सः ॥ १ ॥

संदिष्टं तव वस्तुपालबलिना विश्वत्रयीयात्रिका-

न्मत्वा ना(*)रदतश्चरित्रमिति ते हृष्टोऽस्मि नन्द्याधिरम् ।

नार्थिभ्यः क्रुधमार्थितः प्रथयसि स्वल्पं न दत्से न च

स्वश्लाघां बहु मन्यसे किमपरं न श्रीमदानुसृतसि ॥ २ ॥

अरिबलदलमश्रीवीरनामायमुर्व्या

सुरपतिरवतीर्णस्तरुकायामस्तदस्य ।

निवसति सुरशाखी वस्तुपालाभिधानः

सुरगुरुरपि तेजःपालसंज्ञः समीपे ॥ ३ ॥

उदारः शूरो वा(*) रुचिरवचनो वाऽस्ति न हि वा

भवत्तुल्यः क्रोऽपि क्वचिदिति तुल्ययेन्द्रसचिव ! ।

समुद्भूतभ्रान्तिर्नियतमदगन्तुं तव यश-

स्ततिर्गेहे गेहे पुरि पुरि च याता दिशि दिशि ॥ ४ ॥

सा कुत्रापि युगत्रयी वत गता सृष्टा च सृष्टिः सतां

सीदत्साधुरसंचरत्तुचरितः खेलत्खलोऽभूत्कलिः ।

तद्विश्वार्तिनिवर्तनैकमनसा प्रत्तोऽधुना शं(*)धुना

प्रस्तावस्तव वस्तुपाल भवते यद्रोचते तत्कुरु ॥ ५ ॥
 के निधाय वसुधातले धनं वस्तुपाल न यमालयं गताः ।
 त्वं तु नन्दासि निवेद्यन्निदं दिक्षु धावति जने क्षुधावति ॥६॥

पौत्रेण धारय वराहपते धरित्रीं

सूर्य प्रकाशय सदा जलदाभिषिञ्च ।

विश्राणितेन परिपालय वस्तुपाल

भारं भवत्सु यदिमं निदधे विधा(*)ता ॥ ७ ॥

आत्मा त्वं जगतः सदागतिरियं कीर्तिर्मुखं पुष्करं

मैत्री मन्त्रिधरः स्थिरा घनरसः श्लोकस्तमोघ्नः शमः ।

नोक्तः केन करस्तवामृतकरः कायश्च भास्वानिति

स्पष्टं धूर्जटिमूर्तयः कृतपदाः श्रीवस्तुपाल त्वयि ॥ ८ ॥

विद्या यद्यपि वैदिकी न लभते सौभाग्यशेषा क्वचि-

न्न स्वार्ते कुरुते च कश्चन वचः कर्णद्वये य(*)द्यपि ।

राजानः कृपणाश्च यद्यपि गृहे यद्यप्ययं च व्यय-

श्चिन्ता कापि तथापि तिष्ठति न मे श्रीवस्तुपाले सति ॥९॥

कर्णे खलप्रलपितं न करोषि रोषं

नाविष्करोषि न करोष्यपदे च लोभम् ।

तेनोपरि त्वमवनेरपि वर्तमानः

श्रीवस्तुपाल कलिकालमघः करोषि ॥ १० ॥

सर्वत्र भ्रान्तिमती सर्वविदस्त्वद्भवत्कथं कीर्तिः ।(*)

श्रीवस्तुपालपैतृर्कर्मलुहरते सन्ततिः प्रायः ॥ ११ ॥

सोऽपि बलेरबलेपः स्वल्पतरोऽभूत्तथैव कल्पतरोः ।

श्रीवस्तुपालसचिवे सिञ्चति दानामृतैर्जगतीम् ॥ १२ ॥

१-० पितृकमनुहर्त्ते संप्रति ०० इति प्राचीनलेखमालायाम् ।

नियोगिनागेषु नरेश्वराणां भद्रस्वभावः खलु वस्तुपालः ।
उदामदानप्रसरस्य यस्य विभाव्यते कापि न मत्तभावः ॥ १३ ॥
त्रिवुधैः पयोभिर्मध्यादेको बहु(*)भिः करीन्दुरूपलब्धः ।
वहवस्तु वस्तुपाल प्राप्ता त्रिवुध त्वयैकेन ॥ १४ ॥
प्रथमं धनप्रवाहैर्वाहैरथ नाथमात्मनः सचिवः ।
अधुना तु सुकृतसिन्धुः सिन्धुरवृन्दैः प्रमोदयति ॥ १५ ॥
श्रीवस्तुपाल भवता जलधेर्गम्भीरता किलाकलिता ।
आनीय ततो गजता स्वपतिद्वारे यदाकलिता ॥ १६ ॥

एते श्रीमद्गुर्जरेश्वरपुरोहि(*)तठ० श्रीसोमेश्वरदेवस्य ॥

इह वालिगसुतसहजिगपुत्रानकतनुजवाजडतनूजः ।
अलिखदिमां कायस्थः स्तम्भपुरीयध्रुवो जयतसिंहः ॥
हरिमण्डपनन्दीश्वरशिल्पीश्वरसोमदेवपौत्रेण ।
वकुलस्वामिसुतेनोत्कीर्णा पुरुषोत्तमेनेयम् ॥

महामात्यश्रीवस्तुपालस्य प्रशस्तिरियं निष्पन्ना ६०३ ।

श्रीनेमिस्त्रिजगद्गर्तुरम्बायाश्च प्रसादतः ।

वस्तुपालान्वयस्यास्तु प्रशस्तिः स्वस्तिशालिनी ॥

महामात्यवस्तुपालभार्या महं० श्रीसोखुकाया धर्मस्थान-
मिदम् ॥

(गिरनार इन्स्क्रिप्शन्स् नं. २२४-२५)

(४१-४)

ॐ नमः श्रीनेमिनाथदेवाय ॥

तीर्थेशः प्रणतेन्द्रसंहतिशिरः कोटीरकोटिस्फुट-
 तेजोजालजलप्रवाहलहरीप्रक्षालितांघ्रिद्वयः ।
 ते वः केवलमूर्तयः कवलितारिष्टां विशिष्टाममी
 तामष्टापदशैलमौलिमणयो विश्राणयन्तु श्रियम् ॥ १ ॥

स्वस्ति श्रीविक्रसंवत् १२८८ वर्षे फागुण (*) शुदि १० बुधे
 श्रीमदणहिलपुरवास्तव्य प्राग्वाटान्वयप्रसूतठ० श्रीचण्डपालात्मज
 श्रीचण्डप्रसादाङ्गज ठ० श्रीसोमतनुज ठ० श्रीआशाराजनन्दनस्य
 ठ० श्रीकुमारदेवीकुक्षिसंभूतस्य ठ० श्रीलुण्णिग महं० श्रीमालदेव-
 योरनुजस्य ठ० महं० श्रीतेजःपालाग्रजन्मनो महामात्यश्रीवस्तुपाल-
 स्यात्मजे(*) महं० श्रीललितादेवीकुक्षिसरोवरराजहंसायमाने महं०
 श्रीजयन्तासिंहे सं० ७९ वर्षे पूर्वे स्तम्भतीर्थवेलाकुलमुद्राव्यापारं
 व्यापृष्वति सति सं० ७७ वर्षे श्रीशत्रुंजयोज्जयंतप्रभृतिमहातीर्थयात्रो-
 त्सवप्रभावाविर्भूतश्रीमद्देवाधिदेवप्रसादासादितसंघाधिपत्येन चौलु-
 क्यकुलनभस्तलप्रकाशनैक(*)मार्तण्डमहाराजाधिराजश्रीलवणप्रसा-
 ददेवसुतमहाराजश्रीवीरधवलदेवप्रीतिप्रातिपन्नराज्यसर्वेश्वर्येण श्री-
 शारदाप्रातिपन्नापत्येन महाभात्यश्रीवस्तुपालेन तथानुजेन सं० ७६
 वर्षे पूर्वे गुर्जरमण्डले धवलककप्रमुखनगरेषु मुद्राव्यापारं व्यापृष्वता
 महं० श्रीतेजःपालेन च श्री(*)शत्रुंजयार्जुदाचलमहातीर्थेषु श्रीमदण-
 हिलपुरभृगुपुरस्तम्भनकपुरस्तम्भतीर्थदर्भवतीधवलककप्रमुखनगरेषु
 तथान्यसमस्तस्थानेष्वपि कोटिशो धर्मस्थानानि प्रभूतजीर्णोद्धार-
 श्च कारिताः । तथा सचिवेश्वरश्रीवस्तुपालनेह स्वयं निर्मापितशत्रुं-

जयमहातीर्थाव(*)तारश्रीमदादितीर्थकरश्रीऋषभदेव स्थ(स्त)म्भन-
कपुरावतारश्रीपार्श्वनाथदेव सत्यपुरावतारश्रीमहावीरदेव प्रशस्ति-
सहितकश्मीरावतारश्रीसरस्वती देवकुलिकाचतुष्टय युगलाम्बाव-
लोकनशाम्बप्रद्युम्नशिखरेषु श्रीनेमिनाथकुलालंकृतदेवकुलिकाचतु-
ष्टयतुरगाधिरूढनि(*)जपितामह ठ०श्रीसोम पितृ ठ०श्रीआशाराजमू-
र्तिद्वितयतोरणत्रयश्रीनेमिनाथदेवआत्मीयपूर्वजाग्रजानुजपुत्रादिमू-
र्तिसमन्वितसुखोद्घाटनकस्तम्भश्रीसंमेतावतारमहातीर्थप्रभृतिअने-
ककीर्तनपरम्पराविराजिते श्रीनेमिनाथदेवाधिदेवविभूषितश्रीमदु-
ज्जयन्तमहातीर्थे आ(*)त्मनस्तथा स्वभार्यायाः प्राग्वाटजातीय ठ०
कान्हडपुत्र्याः ठ० राणुकुक्षिसंभूताया महं०श्रीसोस्तुकायाः पुण्याभि-
वृद्धये श्रीनागेन्द्रगच्छे भट्टारकश्रीमहेन्द्रसूरिसंताने शिष्यश्रीशान्ति-
सूरिशिष्यआणन्दसूरिश्रीअमरसूरिपदे भट्टारकश्रीहरिभद्रसूरिपट्टा-
लंकरणश्रीविजयसेनसूरिप्रतिष्ठा(*)तश्रीमदादिजिनराजश्रीऋषभदे-
वप्रमुखचतुर्विंशतितीर्थकरालंकृतोऽयमभिनवः समण्डपः श्रीअष्टाप-
दमहातीर्थावतारप्रधानप्रासादः कारितः ।

स्वस्ति श्रीवलये नमोऽस्तु नितरां कर्णाय दाने ययो-

रस्पष्टेऽपि दृशां यशः कियदिदं वन्द्यास्तदेताः प्रजाः ।

दृष्टे संप्रति वस्तुपालसचिवत्यागे करिष्यन्ति ताः

कीर्तिं कांचन या पुनः स्फुटमियं विश्वेऽपि नो मास्यति ॥१॥

कोटीरैः कटकाल्लुलीयतिलकैः केयूरहारादिभिः

कौशेभैश्च विभूष्यमाणवपुषो यत्पाणिविश्राणितैः ।

विद्वांसो गृहमागताः प्रणयिनीरप्रत्यभिज्ञाभृत-

स्तैस्तैः स्वांशपथैः कथं कथमिव प्रत्याययांचक्रिरे ॥२॥

न्यासं व्यातनुतां विरोचनसुत(*)स्त्यांग कवित्वश्रियं

भासव्यासपुरःसराः पृथुरघुमायाश्च वीरव्रतम् ।
 प्रज्ञां नाकिपताकिनीगुरुरपि श्रीवस्तुपाल ध्रुवं
 जानीमो न विवेकमेकमकृतोत्सेकं तु कौतस्कुतम् ॥ ३ ॥
 वास्तवं वस्तुपालस्थ वेत्ति कश्चरिताद्भुतम् ? ।
 यस्य दानमविश्रान्तमर्थिष्वपि रिपुष्वपि ॥ ४ ॥
 स्तोतव्यः खलु वस्तुपालसचिवः कैर्नाम वाग्वैभवै—
 र्यस्य(*) त्यागविधिर्विभूय विविधां दारिद्र्यमुद्रां हठात् ।
 विश्वेऽस्मिन्नखिलेऽप्यसूत्रयदसावर्थीति दातेति च
 द्रौ शब्दावभिधेयवस्तुविरहव्याहन्यमानस्थिती ॥ ५ ॥
 आद्येनाप्यपवर्जनेन जनितार्थित्वप्रमाथान्पुनः
 स्तोत्रं दत्तमिति क्रमान्तरगतानाहाययन्नर्थिनः ।
 पूर्वस्माद्रणसंख्ययापि गुणितं यस्तेष्वनावर्तिषु
 द्रव्यं(*) दातुमुदस्तहस्तकमलस्तस्थौ चिरं दुःस्थितः ॥६॥
 विश्वेऽस्मिन्किल पङ्कपङ्किलतले मस्थावर्धीं विना
 सीदन्नेप पदे पदे न पुरतो गन्तेति संचिन्तयन् ।
 धर्मस्थानशतच्छलेन विदधे धर्मस्य वर्षीयसः
 संचाराय शिलाकलापदवीं श्रीवस्तुपालस्फुटम् ॥ ७ ॥
 अम्भोजेषु मरालमण्डलरुचो डिण्डीरपिण्डत्विपः
 कासारेपु(*) पयोधिरोधसि लुठन्निर्णिक्तमुक्तश्रियः ।
 ज्योत्स्नाभाः कुमुदाकरेषु सदनोद्यानेषु पुष्पोत्वणाः
 स्फूर्तिं कामिव वस्तुपाल कृतिनः कुर्वन्ति नो कीर्तयः ॥८॥
 देव स्वर्नाथ कष्टं ननु क इव भवान्न्दनोद्यानपालः
 खेदस्तत्कोऽथ केनाप्यहह हत हतः काननात्कल्पवृक्षः ।
 हुं मा वादीस्तदेतत्किमपि(*) करुणया मानवानां मयैव

प्रीत्यादिष्टोऽयमूर्व्यास्तिलकयति तलं वस्तुपालच्छलेन ॥९॥

श्रीमन्त्रीश्वरवस्तुपालयशसामुच्चावचैर्वीचिभिः

सर्वस्मिन्नपि लम्बिते धवलतां कल्लोलिनीमण्डले ।

गङ्गैवेयमिति मतीतिविकलास्ताम्यन्ति कामं भुवि

भ्राम्यन्तस्तत्सुसादचन्दितमुदो मन्दाकिनीयात्रिकाः ॥१०॥

वक्त्रं(*) निर्वासनाज्ञानयनपथमत्तं यस्य दारिद्र्यदस्यो-

र्दष्टिः पीयूषवृष्टिः प्रणयिषु परितः पेतुषी सप्रसादम् ।

मेमालापस्तु कोऽपि स्फुरदसमपरब्रह्मसंवादवेदी

नेदीयान्वस्तुपालः स खलु यदि तदा को न भाग्यैकभूमिः ॥११॥

साक्षाद्ब्रह्म परं धरागतमिव श्रेयोविवर्तैः सतां

तेजःपाल इति प्रसिद्धमहिमा तस्यानु(*)जन्मा जयी ।

यो धत्ते न दशां कदापि कलितावद्यामविद्यामयीं

यं चोपास्य परिस्पृशन्ति कृतिनः सद्यः परां निर्दृष्टिम् ॥१२॥

आकृष्टे कमलाकुलस्य कुदशारम्भस्य संस्तम्भनं

वक्ष्यत्वं जगदाशयस्य यशसामासान्तनिर्वासनम् ।

मोहः शत्रुपराक्रमस्य मृतिरप्यन्यायदस्योरिति

स्वैरं पद्धिधर्मनिर्मितिमया मन्त्रोऽस्य मन्त्रीशितुः ॥ १३ ॥

(*) एते मलधारिनरेन्द्रसूरिणाम् ।

स्तम्भतीर्थेऽत्र कायस्थवंशे वाजडनन्दनः ।

प्रशस्तिमेतामलिखज्जैत्रसिंहध्रुवः सुधीः ॥

हरिमण्डपनन्दीश्वरशिलपीश्वरसोमदेवपौत्रेण ।

वकुलस्वामिसुतेनोत्कीर्णा पुरुषोत्तमेनेयम् ॥

श्रीवस्तुपालप्रभोः प्रशस्तिरियं निष्पन्ना ॥ मङ्गलं महाश्रीः ॥

(गिरनार इन्स्क्रिप्शन्स् नं. २१६-२७)

(४२-५)

ॐ नमः सर्वज्ञाय ॥

ये दुज्जयन्तं.....जयाभूपजाकल्याणा ।

स्वस्ति श्रीविक्रमसंवत् १२८८ वर्षे फागुण शुदि १० बुधे श्रीमदणहिलपुरवा(*)स्तव्य प्राग्वाटान्वयप्रसूतठ० श्रीचण्डपाला-
 त्मज ठ०श्रीचण्डप्रसादाङ्गज ठ०श्रीसोमतनुजठ०श्रीआशाराजन-
 न्दनस्य ठ०श्रीकुमारदेवीकुक्षिसंभूतस्य ठ०श्रीलुणिग महं०श्रीमा-
 लदेवयोरनुजस्य महं०श्रीतेजःपालाग्रजन्मनो महामात्यश्रीवस्तुपाल-
 स्यात्मजे महं०श्रीललितादेवीकुक्षिसरोवरराजहंसाय(*)माने महं०
 श्रीजयन्तसिंहे सं० ७९ वर्षपूर्वं स्तम्भतीर्थे मुद्राव्यापारान्व्या-
 पृण्वति सति सं० ७७ वर्षे शत्रुंजयोज्जयन्तप्रभृतिमहातीर्थयात्रोत्सव-
 प्रसादाविर्भूतश्रीमद्देवाधिदेवप्रसादासादितसंवाधिपत्येन चौलुक्य-
 कुलनभस्तलप्रकाशनैकमार्त्तण्डमहाराजाधिराजश्रीलवणप्रसाददेव-
 सुतमहाराजश्रीवीरध(*)वलदेवप्रीतिप्रतिपन्नराज्यसर्वैश्वर्येण श्रीशा-
 रदाप्रतिपन्नापत्येन महामात्यश्रीवस्तुपालेन तथानुजेन सं० ७६
 वर्षपूर्वं गुर्जरमण्डले धवलककप्रमुखनगरेषु मुद्राव्यापारं व्यापृ-
 ष्वता महं० श्रीतेजःपालेन च श्रीशत्रुंजयार्जुदाचलप्रभृतिमहाती-
 र्थेषु श्रीमदणहिलपुरभृगुपुरस्त(*)म्भनकपुरस्तम्भतीर्थदर्भवती-
 धवलककप्रमुखनगरेषु तथान्यसमस्तस्थानेष्वपि कोटिशोऽभिन-
 वधर्मस्थानानि प्रभूतजीर्णोद्दाराश्च कारिताः । तथा सचिवेश्वर-
 श्रीवस्तुपालेनेह स्वयं निर्मापितश्रीशत्रुंजयमहातीर्थावतारश्रीमदा-
 दितीर्थकरश्रीऋषभदेव स्तम्भनकपुरावतारश्रीपार्श्वनाथदेव स-
 त्यपुरावतारश्री(*)महावीरदेव प्रशस्तिसहितकश्मीरावतारश्रीस-

रस्वतीमूर्तिदेवकुलिकाचतुष्टयजिनयुगलाम्बावलोकनाशाम्बप्रद्युम्न-
शिखरेषु श्रीनेमिनाथदेवालंकृतदेवकुलिकाचतुष्टयतुरगाधिरूढ-
स्वपितामहमहं० श्रीसोम निजपितृठ० श्रीआशाराजमूर्तिद्वितयचा-
रुत्तोरणत्रयश्रीनेमिनाथदेवआत्मीय(*) पूर्वजाग्रजानुजपुत्रादिमूर्ति-
समन्वितसुखोद्घाटनकस्तम्भश्रीअष्टापदमहातीर्थप्रभृतिअनेककी-
र्तनपरम्पराचिराजिते श्रीनेमिनाथदेवाधिदेवविभूषितश्रीमदुज्जयन्त-
महातीर्थे आत्मनस्तथा स्वधर्मचारिण्याः प्राग्वाटजातीयठ० श्री-
कान्हडपुत्र्याः ठ० राणुकुशिसंभूताया महं० श्रीललितादेव्याः पु-
ण्याभि(*) वृद्धये श्रीनागेन्द्रगच्छे भट्टारकश्रीमहेन्द्रसूरिसंताने शिष्य-
श्रीशान्तिमूरिशिष्यश्रीआणन्दसूरिश्रीअमरसूरिपदे भट्टारकश्रीहरि-
भद्रसूरिपट्टालंकरणप्रभुश्रीविजयसेनसूरिप्रतिष्ठितश्रीअजितनाथदे-
वादिविंशतितीर्थकरालंकृतोऽयमभिनवः समण्डपः श्रीसंमेतमहाती-
र्थवतारप्रासादः कारितः ।

स श्रीजिनाधिपतिधर्मधुराधुरीणः

श्लाघास्पदं कथमिवास्तु न वस्तुपालः ।

श्रीशारदासुकृतकीर्तिनयादिवेण्याः

पुण्यः परिस्फुरति जङ्गमसङ्गमो यः ॥ १ ॥

विभुताविक्रमत्रिद्याविदग्धतावित्तवितरणविवेकैः ।

यः सप्तभिर्विकारैः कालितोऽपि बभार न विकारम् ॥२॥

यस्य भूः किमसावस्तु वस्तुपालसुतः सदा ।

नावर्णासावथाप्येतौ धर्मकर्मकृतौ कृतौ ॥ ३ ॥

कस्यापि कविता नास्ति विनास्य हृदयामुखम् ।

वास्तव्यं वस्तुपालस्य पश्यामस्तद्व्यं च यम् ॥ ४ ॥

दुर्गः स्वर्गगिरिः सकल्पतरुभिर्भेजे न चक्षुष्पथे
 तस्थौ कामगवी जगाम जलधेरन्तः स चिन्तामणिः ।
 कालेऽस्मिन्नवलोक्य यस्य करुणं तिष्ठेत कोऽन्यः स्वतः
 पुण्यः सोऽस्तु न वस्तुपालसुकृती दानैकवीरः कथम् ॥५॥
 सोऽयं मन्त्री गुरुरतितरासुद्धरन्धर्मभारं

श्लाघाभूमिं नयति न कथं वस्तुपालः सहेलम् ।
 तेजःपाल स्वबलधवलः सर्वकर्माणवुद्धि-
 द्वैतीयीकः कलयतितरां यस्य धौरेयकत्वम् ॥ ६ ॥
 एतस्मिन्वसुधासुधाजलधरे श्रीवस्तुपाले जग-
 जीवात्तौ सितयोञ्जयैर्नवनवैर्नक्तं दिवं वर्षति(*) ।
 आस्वातन्यजनाघनोऽङ्गितशशीज्योत्स्नाच्छवल्गुणो-
 ऽद्भुतैरत्र ..... ॥ ७ ॥

लक्ष्मीर्मन्थाचलेन्द्रभ्रमणपरिचयादेव पारिप्लवेयं
 भृभृङ्गस्यैव भङ्गाञ्जितमृगदृशां प्रेमनस्थेतरस्य ।
 आयुर्निश्वासवायुमण्यपरतयैवेवमस्यैर्यदुस्थं
 स्थास्तुर्धर्मोऽयमेकः परमिति हृदये(*) वस्तुपालेन मेने ॥८॥
 तेजःपालस्य विष्णोश्च कः स्वरूपं निरूपयेत् ।
 स्थितं जगन्नर्यां पातुं यदः यो वरकन्धरे ॥ ९ ॥
 ललितादेवीनाम्ना सधर्मिणी वस्तुपालस्य ।
 अस्यामनिरस्तनयस्तनयोऽयं(*) जयन्तसिंहाख्यः ॥१०॥
 दृष्ट्वा वपुश्च वृच परस्परविरोधिनी ।
 विवादाच्चैत्रसिंहस्तारुण्यवादि(?)कः ॥ ११ ॥(*)

कृतिरियं मलधारिश्रीनरचन्द्रसूरीणाम् ॥

स्तम्भतीर्थेऽत्र कायस्थवंशे वाजडनन्दनः ।

प्रशस्तिमेतामालिखज्जैत्रसिंहध्रुवः सुधीः ॥
 बाहडस्य तनूजेन सूत्रधारेण धीमता ।
 एषा कुमारसिंहेन समुत्कीर्णा प्रयत्नतः ॥
 श्रीनेमोस्त्रिजगद्गर्तुरम्बायाश्च प्रसादतः ।
 वस्तुपालान्वयस्यास्तु प्रशस्तिः स्वस्तिशालिनी ॥

(गिरनार इन्स्क्रिप्शन्स् नं. २२७-२९)

(४३-६)

ॐ नमः श्रीसर्वज्ञाय ॥

संमेताद्रिशिरःकिरीटपणयः स्पेरस्मराहंकृति-
 ध्वंसोल्लासितकीर्तयः शिवपुराकारतारश्रियः ।

आनत्यश्रितसंविदादित्रिलसद्रत्नभौधरत्नाकराः

कल्याणाचलिद्देवः प्रतिकलं ते मन्तु वस्तीर्थपाः ॥ १ ॥

स्वस्ति श्रीधिकमसंवत् १२८८ वर्षे फागुणशुदि १० बुधे श्री-
 मदनहिलपुरवास्यव्यमग्वाटकुलालङ्करण(*)श्रीचण्डपालात्मज ठ०
 श्रीचण्डप्रसादाङ्गज ठ० श्रीसोमतनुज ठ० श्रीआशाराजनन्दनस्य ठ०
 श्रीकुमारदेवीकुक्षिसम्भूतस्य ठ० श्रीलुण्णिग महं० श्रीमालदेवयोरनु-
 जस्य महं० श्रीतेजःपालाग्रजन्मनो महामात्यश्रीवस्तुपालस्यात्मजे
 महं० श्रीललितादेवीकुक्षिसरोवरराजहंसायमाने महं० श्रीजयन्त-
 सिंहे सं० ७९ वर्षपूर्वे स्तम्भती(*)र्थमुद्रान्द्यापारान् व्यापृषति सति
 सं० ७७ वर्षे श्रीशत्रुञ्जयो जयन्तप्रभृतिमहातीर्थयात्रोत्सवप्रभावावि-
 र्भूत श्रीमद्देवाधिदेवप्रसादासादितसङ्गाधिपत्वेन चौखुवयकुलनभस्त-
 लप्रकाशनैकमार्तण्डमहाराजाधिराजश्रीलवणप्रसाददेवसुतमहाराज-

श्रीवीरधवलदेवप्रीतिप्रतिपन्नराज्यसर्वैश्वर्येण श्रीशारदाप्रतिपन्नाप-
त्येन महामा(*)त्यश्रीवस्तुपालेन तथा अनुजेन सं० ७६ वर्षपूर्वं
गुर्जरमण्डले धवलककप्रमुखनगरेषु मुद्राव्यापारान् व्यापृण्वता
महं० श्रीतेजःपालेन च श्रीशत्रुञ्जयार्बुदाचलप्रभृतिमहातीर्थेषु श्रीम-
दणहिलपुरभृगुपुरस्तम्भनकपुरस्तम्भतीर्थदर्भवतीधवलककप्रमुख-
नगरेषु तथा अन्यसमस्तस्थानेष्वपि कोटिशोऽभिनवधर्मस्थानानि
प्रभूतजी(*)र्णोद्गाराश्च कारिताः ॥ तथा श्रीशारदाप्रतिपन्नपुत्रसचि-
वेश्वरश्रीवस्तुपालेन स्वधर्मचारिण्याः प्राग्वाटजातीय ठ० श्रीका-
न्हडपुत्र्याः ठ० राणुकुक्षिसम्भूताया महं० श्रीलतितादेव्यास्तथा
आत्मनः पुण्याभिवृद्धये इह स्वयं निर्मापितश्रीशत्रुञ्जयमहातीर्था-
वतारश्रीमदादितीर्थंकरश्रीऋषभदेव स्तम्भनकपुरावतारश्रीपार्श्वना-
थदेव सत्यपुरा(*)वतारश्रीमहावीरदेव प्रशस्तिसहितकश्मीरावतार
श्रीसरस्वतीमूर्तिं देवकुलिकाचतुष्टयजिनयुगलअम्बावलोकनाशाम्ब-
प्रद्युम्नशिखरेषु श्रीनेमिनाथदेवालंकृतदेवकुलिकाचतुष्टयतुरगाधिरूढ
निजपितामह महं० श्रीसोम स्वपितृ ठ० श्रीआशाराजमूर्तिद्वितय-
चारुतोरणत्रयश्रीनेमिनाथदेवआत्मीयपूर्वजाग्रजानुजपुत्रादिमूर्तिस-
(*)मन्वितसुखोद्घाटनकस्तंभश्रीअष्टापदमहातीर्थप्रभृति अनेककी-
र्तनपरंपराविराजिते श्रीनेमिनाथदेवाधिदेवविभूषितश्रीमदुज्जयंतम-
हातीर्थे श्रीनागेंद्रगच्छे भट्टारकश्रीमहेंद्रसूरिसंताने शिष्यश्रीशांतिमूरि
शिष्यआणंदसूरि श्रीअमरसूरिपदे भट्टारकश्रीहरिभद्रसूरि पट्टालंकर-
णप्रभुश्रीविजयसेनसूरिप्रतिष्ठित(*) श्रीमदजितनाथदेवप्रमुखविं-
शतितीर्थंकरालंकृतोऽयमभिनवः समण्डपः श्रीसमेतावतारमहातीर्थ-
प्रासादः कारितः ॥ ७ ॥

मुष्णाति प्रसभं वसुद्विजपतेगौरीगुरुं लङ्घय-

न्नो धत्ते परलोकतो भयमहो हंसापलापे कृती ।
 उच्चैरास्तिकचक्रवालमुकुटश्रीवस्तुपालस्फुटं
 भेजे नास्तिकतामयं तत्र यशःपूरः कुतस्त्या(*)मिति ॥१॥
 कोपाटोपपरैः परैश्चलचमूरङ्गनुरङ्गक्षत-
 क्षोणीक्षोदवशादशोषि जलधिः श्रीस्तम्भतीर्थे पुरे ।
 स्वेदाम्भस्तटिनीघटाघटनया श्रीवस्तुपाल स्फुर-
 तेजस्तिग्मगभस्तितप्ततनुभिस्तैरेव सम्पूरितः ॥ २ ॥
 दिग्यात्रोत्सववीरवीरधवलक्षोणीधवाध्यासितं
 प्राज्यं राज्यरथस्य भारमभितः स्कंधे दधलीलया ।
 भाति भ्रातरि दक्षिणे समगुणे श्रीवस्तुपालः कथं
 न श्लाघ्यः स्वयमश्वराजतनुजः कामं सवामा स्थितिः॥३॥
 लावण्यांग इति वृत्तिव्यतिकरैः सत्याभिधानोऽभवद्
 भ्राता यस्य निशानिशांतविकसचन्द्रप्रकाशाननः ।
 शंके शंकरकोपसंभ्रमभरादासीदनंगः स्मरः
 साक्षादंगमयोऽयमित्यपहृतः स्वर्गांगनाभिर्लघु ॥ ४ ॥
 रक्तः सद्गतिभावभाजि चरणे श्रीमल्लदेवो परो
 यद्भ्राता परमेष्ठिवाहनतया प्राप्तः प्रतिष्ठां पराम् ।
 खेलन्निर्मलमानसे न समयं कापि श्रयन् पंकिलं
 विश्वे राजति राजहंस इव यः संशुद्धपक्षद्वयः ॥ ५ ॥
 सोऽयं तस्य सुधाहरस्य कवितानिष्ठः कनिष्ठः कृती
 बंधुर्बधुरवुद्धिबोधमधुरः श्रीवस्तुपालाभिधः ।
 ज्ञानांभोरुहकोटरे भ्रमरतां सारंगसाम्यं यशः
 सोमे सौरितुलां च यस्य महिमक्षीरोदधौ स्वं दधौ ॥६॥(*)
 इंदुर्बिंदुरपां सुरेश्वरसारिङ्गिडीरपिंडः पति-
 भोसां विद्रुमकंदलः किल विभुः श्रीवत्सलक्ष्मानभः ।

कैलासत्रिदशेभशंभुहिमवत्प्रायास्तु मुक्ताफल-
 स्तोमः कोमलवालुकास्य च यशःक्षीरोदधौ कौमुदी ॥७॥
 हस्ताग्रन्यस्तसारस्वतरसरसनप्राप्तमाहात्म्यलक्ष्मी-
 स्तेजःपालस्ततोऽसौ जयति वसुभरैः पूरयन् दक्षिणाशाम् ।
 यद्बुद्धिः कल्पिभ... (*) द्विपगहनपरक्षोणिभृद्बुद्धिसंप-
 लोपामुद्राधिपस्य स्फुरति लसदिनस्फारसंचारहेतुः ॥८॥
 पुण्यश्रीर्भुवि मल्लदेवतनयोऽभूत्पुण्यसिंहो यशो-
 वर्यः स्फुर्जति जैत्रसिंह इति तु श्रीवस्तुपालात्मजः ।
 तेजःपालसुतस्त्वसौ विजयते लावण्यसिंहः स्वयं
 यैर्विश्वे भवदेकपादपि कलौ धर्मश्चतुष्पादयम् ॥ ९ ॥

एते श्रीनागेंद्रगच्छे भट्टारकश्रीउदय(*)प्रभसूरीणाम् ।
 स्तंभतीर्थेऽत्र कायस्थवंशे वाजडनंदनः ॥
 प्रशस्तिमेतामलिखत् जैत्रसिंहध्रुवः सुधीः ॥ १ ॥
 बाहडस्य तनूजेन सूत्रधारेण धीमता ।
 एषा कुमारसिंहेन समुत्कीर्णा प्रयत्नतः ॥ २ ॥
 श्रीनेमोस्त्रिजगद्भर्तुरम्बायाश्च प्रसादतः ।
 वस्तुपालान्वयस्यास्ति प्रशस्ति स्वस्तिशालिनी ॥ ३ ॥
 श्रीवस्तुपालप्रभोः प्रशस्तिरियं निष्पन्ना शुभं भवतु ॥

(४४)

वस्तुपालविहारेण हारेणेषोज्ज्वलश्रिया ।
 उपकण्ठस्थितेनायं शैलराजो विराजते ॥

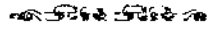
श्रीविक्रम संवत् १२८९ वर्षे आश्विन वदी १५ सोमे
 महामात्य श्रीवस्तुपालेन आत्मश्रेयोऽर्थ पश्चाद्भागे श्रीकपर्दियक्ष-

प्रासादसमलंकृतः श्रीशत्रुंजयाय [तार] श्रीआदिनाथप्रासाद-
स्तदग्रतो वामपक्षे स्वीयसद्धर्मचारिणी महं० श्रीललितादेविश्रेयोऽर्थ
विंशतिजिनालंकृतः श्रीसम्पेतशिखरप्रासादस्तथा दक्षिणपक्षे द्वि०
भार्या महं० श्रीसोसुश्रेयोऽर्थं चतुर्विंशतिजिनोपशोभितः श्रीअष्टा-
पदप्रासादः ० अपूर्वघाटरचनारुचिरतरमभिन्नवप्रासादचतुष्टयं नि-
जद्रव्येण कारयांचक्रे ।

(लिष्ट ऑफ आर्कियोलॉजिकल रिमॅन्स इन वॉस्वे प्रेसिडेन्सी पृ. ३६१)

(४५-४६)

महामात्य श्रीवस्तुपाल महं० श्रीललितादेवीमूर्ति ।

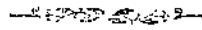
महामात्य श्रीवस्तुपालमहं० श्रीसोसुकामूर्ति.....।

(लि० ऑ० रि० इ० वॉ० प्रे० पृ० ३५७-८)

(४७-४८)

.....पालविहारेण..... ॥

.....यं शैलराजो विराजते ॥

.....विहारेण हारेणोज्ज्वलश्रिया ।

उपकंठस्थितेनायं शैलराजो विराजते ॥

(लि० ऑ० रि० इ० वॉ० प्रे० पृ० ३५९)

(४९)

संवत् १२१५ वर्षे चैत्रशुदि ८ रवावधेह श्रीमदुज्जयन्त-
तीर्थे जगतीसमस्तदेवकुलिकासत्कलाजाकुवालिंसंघिरण संघवि

ठ० सालवाहण प्रतिपत्या सू० जसहडपु० सावदेवेन परिपूर्णा
कृता ॥ तथा ठ० भरथसुत ठ० पंडि[त] सालिवाहणेन नागजरि-
सिरायापरितः कारित [भाग] चत्वारिबिंबीकृतकुंडकर्मांतरतद-
धिष्ठात्रीश्रीअंबिकादेवीप्रतिमा देवकुलिका च निष्पादिता ॥

(लि० अ० रि० इ० वॉ० प्रे० पृ० ३५६)

(५०)

संवत् १२२२ श्री श्रीमालज्ञातियमहं० श्रीराणिगसुत महं०
श्रीआंबाकेन पद्या कारिता ।

(लि० अ० रि० इ० वॉ० प्रे० पृ० ३५९)

(५१)

सं० १२२३ महं० श्रीराणिगसुत[महं] श्रीआंबाकेन पद्या
कारिता ।

(लि० अ० रि० इ० वॉ० प्रे० पृ० ३५९)

(५२)

श्रीमत्सूरिधनेश्वरः समभवन्नीशीरभट्टात्मजः

शिष्यस्त[त्प]दपंकजे मधुकरक्रिडाकरो योऽभवत् ।
[शि]ष्यः शोभितवेत्र नेमिसदने श्रीचन्द्रसूरि.....

श्रीमद्रेवतके चकार शुभदे कार्यं प्रतिष्ठादिकम् ॥ १ ॥

श्रीसङ्गातमहामात्यपृष्ठार्धविहितोत्तरः

समुजद्भूतवशादेव चण्डादिजनतान्वितः । सं. १२७६ ॥

(लि० अ० रि० इ० वॉ० प्रे० पृ० ३५५.)

(५३)

दं० । संवत् १३०५ वर्षे वैशाख शुदि ३ शनौ श्रीपत्तन-
पास्तव्य श्रीमालज्ञातीय ठ० वाहड सुत महं० पद्मसिंह पुत्र ठ०
पथिमिदेवी अंगज [महणासिंहा]नुज महं० श्रीसामतसिंह तथा
महामात्य श्रीसलखणसिंहाभ्यां श्रीपार्श्वनाथविम्बं पित्रोः श्रेयसे-
ऽत्र कारितं ततो बृहद्गच्छे श्रीप्रद्युम्नसूरिपटोद्धरण श्रीमानदेवसूरि
शिष्य श्रीजयानं [द सूरिभिः] प्रतिष्ठितं । [शुभं भवतु]

(लि० अं० रि० इ० वॉ० प्रे० पृ० ३५८.)

(५४)

संवत् १३३३ वर्षे ज्येष्ठ वदि १४ भौमे श्रीजिनप्रबोध-
सूरिसुगुरूपदेशात् उच्चापुरी वास्तव्येन श्रे० आसपालसुत श्रे०
हरिपालेन आत्मनः स्वमातृ हरिलयाश्र श्रेयोऽर्थ श्रीउज्जयन्त-
महातीर्थे श्रीनेमिनाथदेवस्य नित्यपूजार्थं द्र० २०० शतद्वयं
प्रदत्तं । अमीषां व्याजेन पुष्पसहस्र २००० द्वयेन प्रतिदिनं
पूजा कर्तव्या श्रीदेवकीय आरामवाटिकासत्कपुष्पानि श्रीदेवक-
.....पंचकुलेन श्रीदेवाय ऊटापनीयानि ॥

(लि० अं० रि० इ० वॉ० प्रे० पृ० ३५३.)

(५५)

संवत् १३३५ वर्षे वैशाख सुदि ८ गुरौ श्रीमदुज्जयन्त-
महातीर्थे देव.....च श्रीनेमिनाथपूजा-
र्थं धवलककवास्तव्य श्रीमालज्ञातीय संघ० वील्हणत.....

(लि० अं० रि० इ० वॉ० प्रे० पृ० ३५३)

(५६)

संवत् १३३९ वर्षे ज्येष्ठ सुदि ८ बुधे श्रीउज्जयन्तमहातीर्थे
श्रयवाणावास्तव्य प्राग्वाटज्ञातीय महं० जिसधरसुत महं० पून-
सिंहभार्या गुनसिरि श्रेयोऽर्थे नेचकेद्र० ३०० त्रीणिशतानि नेचके
कारितानि दिनं प्रतिपुष्फ० ३०५० ॥

(लि० अं० रं० इ० वं० प्रे० पृ० ३५२)

(५७)

॥ दं० ॥ संवत् १३५६ वर्षे ज्येष्ठ शुदि १५ शुके श्री-
पल्लीवाल ज्ञातीय श्रेष्ठि पासुसुत साहु पदम भार्या ते जला.....
.....देन कुलगुरु श्रीस्मनि (?) शुनि आदेशेन श्रीगुनिसुव्रत—
स्वामिविंबं देवकुलिकां पितामह श्रेयोः.....

(लि० अं० रं० इ० वं० प्रे० पृ० ३६३)

(५८)

संवत् १३७० वर्षे वैशाख सुदि २ गुरु लीलादिवि श्रेयोर्थे
श्रीआदिनाथविंबं थिरपाल—

(लि० अं० रं० इ० वं० प्रे० पृ० ३६२)

(५९)

ओं नमः सर्वज्ञाय । संवत् १४८५ वर्षे कार्ति शुदि पंचमी
५ बुधे श्रीगिरिनारिमहातीर्थे ठा० पेतसिंह निर्वाणं श्रीमंत्रिद्रालि-
यवंशे श्रीमत्सुनामडगोत्रे मरुतीयाणा ट० जहा पुत्र ठा० लापू त-
त्सुत ठा० कदू-तदन्वय वीसल तदंगज ठा० सुरा तदंगभू ठा०

म० माथू टा० भीमसिंह ठ० माला भीमसिंहभार्या ठा० भीमा पुत्री-
वाई मोहांण कुक्षिसमुत्पन्न ठा० पेतसिंह भार्या वाई चंदागह
श्रीनेमिनाथ चरणं प्रणमति ।

(लि० अ० रि० इ० वॉ० प्रे० पृ० ३५४)

(६०)

संवत् १४९६ वर्षे आपाह शुद्धि १३ गुरौ जंझणपुरिवास्त-
व्या महतीभाणी खरतरमच्छे गौत्र नन्हडे साह चाहुणसंताने
गाह गुणराज सुत साह जाजा वीरम देवा पुत्र माणकचंद भ्रातृ
गंधवी राइमळ श्रीगिरि[नारि] जात्रा करी श्रीनेमि[नाथस्य]

(लि० अ० रि० इ० वॉ० प्रे० पृ० ३५५)

(६१)

स्वस्ति श्री १६८३ वर्षे कार्तिक वदि ६ सोमे श्रीगिरिनार-
तीर्थनी पूर्वपाजनो उद्धार श्रीदिवने संघे धीर्ण्यानिप्रज्ञ (पुण्यनि-
मिने ?) श्रीमालज्ञातिथिमां सिंघजी भैघजीने उद्यमे कराव्यो ।

(लि० अ० रि० इ० वॉ० प्रे० पृ० ३६०)

(६२)

.....राजदेव प[ति] सिधचक्रपति श्रीजयसिंघदेव.....विजय
.....पारकरणायनतापितभि.....वातेन
.....केन उपायेन.....जादवकुलातिलक.....तीर्थकरश्रीने-
मिनाथप्रासाद.....ठ० कीका च ठ० वाता.....
मूत्राविक्रममासति.....

(लि० अ० रि० इ० वॉ० प्रे० पृ० ३५६)

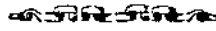
(६३)

स्वस्ति श्रीधृति—
 नमः श्रीनेमिनाथाय ज—
 वर्षे फाल्गुन शुदि ५ गुरौ श्री—
 तिलकमहाराज श्रीमहापाल—
 वयरसिंह भार्या फाउसुत सा—
 सुत सा० साईआ सा० मेलामेला—
 जसुता रूडी गांगी प्रभृति—
 नाथप्रासादः कारितः प्रतिष्टि—
 द्रसूरि तत्पदे श्रीमुनिंसिंह—
 .....कल्याणत्रय—

(लि० अ० अ० रि० इ० वॉ० प्रे० पृ० ३५४)

अर्बुदाचलस्थितप्रशस्तयः ।

गूर्जरमहामात्य—श्रीतेजःपालकारित—लूणासिंहवसहिका-
गतप्रशस्तिलेखाः ।

(६४)

॥ ६० ॥

वंदे सरस्वतीं देवीं याति या क्वि[व] मानसं ।
नी [यमा] ना [निजेने] व [यानपा] नस [व]सिन[र] ॥१॥

यः [क्ष]ांतिमा [नप्य] रु [णः प्रकोषे
शांतोपि दीप्त]ः स्मरनिग्रहाय ।

निमीलिताक्षो [पि सम] ग्रदर्शी

स वः शिवायास्तु शि* [वात्]नूजः ॥ २ ॥

अणहिलपुरमस्ति स्वस्तिपात्रं प्रजा [ना-

म] जरजिर[घुतुल्यैः] पा[ल्य]मानं चु[लुक्यैः] ।

[चिरम] तिरमणीनां य [त्र वक्त्रे]न्दु [मंदी]-

कृत इव [सि]तपक्षप्रक्षयेऽप्यंधकारः ॥ ३ ॥

तत्र प्राग्वाटान्वयमुकुटं कुटजप्रसून(*)विशदयशाः ।

दानविनिर्जितकल्पद्रुमषंखंडश्रंडपः समभूत् ॥ ४ ॥

चंडप्र[सा]दसं[ज्ञः] स्वकुल [प्रासा] दहेमदंडोऽस्य ।

प्रसर[त्की]र्चिपताकः पुण्यविपाकेन सूनुरभूत् ॥ ५ ॥

आत्मगुणैः किरणैरिव सोमो रोमोद्भवं सतां (*)कुर्वन् ।

उदगादगाधमध्याद्गुग्धोदधिवांधवात्तस्मात् ॥ ६ ॥

एतस्मादजनिजिनाधि[ना]थभक्तिं

विभ्राणः स्वमनसि शश्वदश्वरा[जः] ।

तस्यासीद्वयिततमा कुमारदेवी

देवीव त्रिपुररिपोः कुमारमाता ॥ ७ ॥

तयोः प्रथमपु(*)त्रोऽभून्मन्त्री लूणिगसंज्ञया ।

दैवाद्वाप वालोऽपि सालोक्यं [व]ासवेन सः ॥ ८ ॥

पूर्वमेव सचिवः स कोविदे

र्गण्यते स्म गुणवत्सु लूणिगः ।

यस्य निस्तुपमतेर्मनीषया

धिकृतेव धिषणस्य धीरपि ॥ ९ ॥

श्रीमल्लदेवः त्रि(*)तमल्लिदेवः

तस्यानुजो मन्त्रिभतल्लिकाऽभूत् ।

बभूव यस्यान्यधर्नांगनासु

लुब्धा न बुद्धिः शमलव्यवृद्धेः ॥ १० ॥

धर्मविधाने भुवनच्छिद्रविधाने विभिन्नसंधाने ।

सृष्टिकृता नहि सृष्टः प्रतिमल्लो मल्लदेव(*)स्य ॥ ११ ॥

नीलनीरदकदम्बकमुक्तश्वेतकेतुकिरणोद्धरणेन ।

मल्लदेवयशसा गलहस्तो हस्तिमल्लदशनांशुषु दत्तः ॥ १२ ॥

तस्यानुजो विजयते विजितेंद्रियस्य

सारस्वतामृतकृताद्भुतहर्षवर्षः ।

श्रीवस्तु*[पा]ल इति भालतलस्थितानि

दौस्थ्यक्षराणि सुकृती कृतिनां विलुंपन् ॥ १३ ॥

विरचयति वस्तुपालशुलुक्वयसचिवेषु कविषु च प्रवरः ।
न कदाचिदर्थहरणं श्रीकरणे काव्यकरणे वा ॥ १४ ॥

तेजःपालः पालितस्वा(*)मितेजः-

पुंजः सोऽयं राजते मंत्रिराजः ।

दुर्वृत्तानां शंकनीयः कनीया -

नस्य भ्राता विश्वविभ्रांतकीर्त्तिः ॥ १५ ॥

तेजःपालस्य विष्णोश्च कः स्वरूपं निरूपयेत् ।

स्थितं जगन्नयीमूत्रं यदीधोदरकंदरे ॥ १६ ॥

जाल्द्रूमाजसाऊ(*)धनदेवीसोहमाययजुकारुयाः ।

परमलदेवी चैषां कदादिमाः सप्त सोदर्यः ॥ १७ ॥

एतेऽश्वराजपुत्रा दशरथपुत्रास्त एव चत्वारः ।

प्राप्ताः किल पुनरवनायेकोदरदासलोथेन ॥ १८ ॥

अनुजन्मना समेतस्तेजःभा(*)लेन वस्तुपालोऽयं ।

मदयति कस्य न हृदयं मधुमासो माधवेनेव ॥ १९ ॥

पंथानभेको न कदापि गच्छे-

दिति स्मृतिप्रोक्तमिव स्मरंतौ ।

सहोदरौ दुर्द्धरमोहचैरे

संभूय धर्म्माध्वनि तौ प्रवृत्तौ ॥ २० ॥

इदं सदा सो(*)दरयोरुदेतु

युगं युगव्यायतदोर्षुगश्रि ।

युगे चतुर्थेऽप्यनघेन येन

कृतं कृतस्यागमनं युगस्य ॥ २१ ॥

मुक्तामयं शरीरं सोदरयोः सुचिरमेतयोरस्तु ।

मुक्तामयं किल महीवलयमिदं भाति यत्कीर्त्या ॥ २२ ॥

ए(*)कोत्पत्तिनिमित्तौ यद्यपि पाणी तयोस्तथाऽप्येकः ।
वामोऽभूदनयोर्न तु सोदरयोः कोऽपि दक्षिणयोः ॥ २३ ॥

धर्मस्थानांकितामूर्त्वां सर्वतः कुर्वताऽमृता ।
दत्तः पादो बलाद्बन्धुयुगलेन कलेर्गले ॥ २४ ॥

इतश्चौलुक्यवीरा(*)णां वंशे शाखाविशेषकः ।

अणोर्राज इति ख्यातो जातस्तेजोमयः पुमान् ॥ २५ ॥

तस्मादनंतरमनंतरितप्रतापः

प्राप क्षितिं क्षतरिपुर्लवणप्रसादः ।

स्वर्गापगाजलवलक्षितशंखशुभ्रा

बभ्राम यस्य लवणाब्धिमतीत्य कीर्त्तिः(*) ॥ २६ ॥

सुतस्तस्मादासीदशरथककुत्स्थप्रतिकृतेः

प्रतिक्षमापालानां कवलितवलो वीरधवलः ।

यशःपूरे यस्य प्रसरति रतिह्लांतमनसा-

मसाध्वीनां भग्नाऽभिसरणकलायां कुशलता ॥ २७ ॥

चौलुक्यः सुकृती स वीरधवलः क(*,र्णेजपानां जपं

यः कर्णेऽपि चकार न प्रलपतामुद्दिश्य यौ मंत्रिणौ ।

आभ्यामभ्युदयातिरेकरुचिरं राज्यं स्वभर्तुः कृतं

वाहानां निवहा घटाः करटिनां वद्धाश्च सौधांगणे ॥२८॥

तेन मंत्रिद्वयेनायं जाने जानूपवर्त्तिना ।

वि(*)भुर्भुजद्वयेनेव सुखमाश्लिष्यति श्रियं ॥ २९ ॥

इतश्च ।

गौरीवरश्वशुरभूधरसंभवोऽय-

मस्त्यर्बुदः ककुदमद्रिकदंभवकस्य ।

मंदाकिनीं घनजटे दधदुत्तमां[ने]

यः श्यालकः शशिभृतोऽभिनयं करोति ॥ ३० ॥

कचिदिह विहरंतीर्वी(*)क्षमाणस्य रामाः

प्रसरति रतिरंतर्मोक्षमाकांक्षतोऽपि ।

कचन मुनिभिरथर्था पश्यतस्तीर्थवीर्थी

भवति भवत्रिरक्ता धीरधीरात्मनोऽपि ॥ ३१ ॥

श्रेयःश्रेष्ठवशिष्ठहोमद्वुतभुक्कुंडान्मृतंडात्मज-

प्रद्योताधिकदेहदीधितिभ(*)रः कोऽप्याधिरासीन्नरः ।

तं मत्वा परमारणैकरसिकं स व्याजहार श्रुते-

राधारः परमार इत्यजनि तन्नामाऽथ तस्यान्वयः ॥३२॥

श्रीधूमराजः प्रथमं वभूव

भूवासवस्तत्र नरेन्द्रवंशे ।

भूमीभृतो यः कृतवानभिज्ञान्

पक्षद्रयोच्छे(*)दनवेदनासु ॥ ३३ ॥

धंधुकभ्रुवभटादयस्तत-

स्ते रिपुद्विपघटाजितोऽभवन् ।

यत्कुलेऽजनि पुमान्मनोरमो

रामदेव इति कामदेवजित् ॥ ३४ ॥

रोदःकंदरवर्तिकीर्त्तिलहरीलिप्तामृतांशुद्युते—

रप्रद्युम्नवशो यशोधवल इ(*)त्यासीत्तनूजस्ततः ।

यश्चौलुक्वकुमारपालनृपतिपत्यर्थितामागतं

मत्वासत्वरमेव मालवपति व(व)ल्लालमालब्धवान् ॥३५॥

शत्रुश्रेणीगलविदलनोन्निद्रनिस्त्रिशधारो

धारावर्षः समजनि सुतस्तस्य विश्वप्रशस्यः ।

क्रांक्षाक्रांतप्र(*)धनवसुधानिश्वले यत्र जाता-

श्र्योतन्नेत्रोत्पलजलकणाः कोंकणाश्रीशपत्न्यः ॥ ३६ ॥

सोऽयं पुनर्दाशरथिः पृथिव्या-
मव्याहतौजाः स्फुटमुज्जगाम ।
मारीचवैरादिन् योऽधुनापि

[मृ]गव्यमव्यग्रमतिः करोति ॥ ३७ ॥

सामं(*)तसिंहसमितिक्षित्तिविक्षतौजः-

श्रीगूर्जरक्षितिपरक्षणदक्षिणासिः ।

प्रह्लादनस्तदनुजो दनुजोत्तमारि-

चारित्रमत्र पुनरुज्ज्वलयांचकार ॥ ३८ ॥

देवी सरोजासनसंभवा किं

कामप्रदा किं सुरसौरभेयी ।

प्रह्लादनाकारधरा(*)धराया-

मायातवत्येष न निश्चयो मे ॥ ३९ ॥

धारावर्षसुतोऽयं जयति श्रीसोमसिंहदेवो यः ।

पितृतः शौर्यं विद्यां पितृव्यकादानमुभयतो जगृहे ॥ ४० ॥

मुक्त्वा विप्रकरानरातिनिकरान्निर्जित्य तत्किंचन

प्रापत्संप्रति सोम(*)सिंहनृपतिः सोमप्रकाशं यशः ।

येनोर्व्वीतलमुज्ज्वलं रचयताप्युत्ताम्यतामीर्ष्यया

सर्वेशामिह विद्विषां नहि मुखान्मालिन्यमुन्मूलितं ॥ ४१ ॥

वसुदेवस्येव भुतः श्रीकृष्णः कृष्णराजदेवोऽस्य ।

मात्राधिकप्रतापो यशोद(*)यासंश्रितो जयति ॥ ४२ ॥

इतश्च—

अन्वयेन विनयेन विद्यया

विक्रमेण सुकृतक्रमेण च ।

कापि कोऽपि न पुमानुपैति मे

वस्तुपालसदृशो दृशोः पथि ॥ ४३ ॥

दयिता ललितादेवी तनयमवीतनयमाप सचिवेन्द्रात् ।

नाम्ना जयंत(*)सिंहं जयंतमिन्द्रात्पुलोमपुत्रीव ॥ ४४ ॥

यः शैशवे विनयवैरिणि बोधबंध्ये

धत्ते नयं च विनयं च गुणोदयं च ।

सोऽयं मनोभवपरामभवजागरूक-

रूपो न कं मनसि चुंवति जैत्रसिंहः ॥ ४५ ॥

श्रीवस्तुपालपुत्रः कल्पायुरयं जयं(*)तसिंहोऽस्तु ।

कामादधिकं रूपं निरूप्यते यस्य दानं च ॥ ४६ ॥

स श्रीतेजःपालः सचिवश्चिरकालमस्तु तेजस्वी ।

येन जना निश्चिन्ताश्चिन्तामणिनेव नंदन्ति ॥ ४७ ॥

यच्चाणक्यामरगुरुमरुद्ग्याधिगुक्रादिकानां

प्रागुत्पादं व्यधित भुवने(*)मंत्रिणां बुद्धिधाम्नां ।

चक्रे ऽभ्यासः स खलु विधिना नूनमेनं विधातुं

तेजःपालः कथमितरथाधिक्यमापैष तेषु ॥ ४८ ॥

अस्ति स्वतिनिकेतनं तनुभृतां श्रीवस्तुपालानुज-

स्तेजःपाल इति स्थितिं बलिकृताशुर्वीतले पालयन् ।

आत्मीयं व(*)हु मन्यते न हि गुणग्रामं च कामंदकि-

श्चाणक्योऽपि चमत्करोति न हृदि प्रेक्षास्पदं प्रेक्ष्य यं ॥४९॥

इतश्च—

महं० श्रीतेजःपालस्य पत्न्याः श्रीअनुपमदेव्याः पितृवंश-

वर्णनं ॥

11

प्राग्वाटान्वयमंडनैकमुकुटः श्रीसांद्रचंद्रावती-

वास्तव्यः स्त(*)वनीयकीर्तिलहरिप्रक्षालितक्ष्मातलः ।

श्रीगागाभिधया सुधीरजनि यदृत्तानुरागादभूत्

को नामप्रमदो न दोलितशिरा नोद्भूतरोमा पुमान् ॥५०॥

अनुसृतसज्जनसरणिर्धरणिगनामा बभूव तत्तनयः ।

स्वप्रभुहृदये(*)गुणिना हारेणेव स्थितं येन ॥ ५१ ॥

त्रिभुवनदेवी तस्य त्रिभुवनविलयातशीलसंपन्ना ।

दयिताऽभूदनयोः पुनरंगं द्वेषा मनस्त्वेकं ॥ ५२ ॥

अनुपमदेवी देवी साक्षाद्दक्षायणीव शीलेन ।

तद्गृहिता सहिता श्रीतेजःपालेन(*) पत्याऽभूत् ॥ ५३ ॥

इयमनुपमदेवी दिव्यवृत्तप्रसून-

व्रततिरजनि तेजःपालमंत्राक्षपत्नी ।

नयविनयविवेकौचित्यदाक्षिण्यदान-

प्रमुखगुणगणेंदुद्योतिताशेषगोत्रा ॥ ५४ ॥

लावण्यसिंहस्तनयस्तयोरयं

रयं जयन्नि(*)[द्वि]यदुष्टवाजिनां ।

लब्ध्वापि मीनध्वजमंगलं वयः

प्रयाति धम्मैकविधायिनाऽध्वना ॥ ५५ ॥

श्रीतेजपालतनयस्य गुणानमुष्य

श्रीलूणासिंहकृतिनः कति न स्तुवंति ।

श्रीबंधनोद्धुरतरैरपि यैः समंता-

दुद्दामता त्रिजगति क्रि(*)यते स्म कीर्तेः ॥ ५६ ॥

गुणधननिधानकलशः प्रकटोऽयमघेष्टितश्च खलसर्पैः ।

उपचयमयते सततं सुजनैरूपजीव्यमानोऽपि ॥ ५७ ॥

मल्लदेवसचिवस्य नंदनः

पूर्णसिंह इति लीलुकासुतः ।

तस्य नंदति सुतोयमहणा(*)-

देविभूः सुकृतवेश्म पेथडः ॥ ५८ ॥

अभूदनुपमा पत्नी तेजःपालस्य मंत्रिणः ।

लावण्यसिंहनामायमायुष्मानेतयोः सुतः ॥ ५९ ॥

तेजःपालेन पुण्यार्थं तयोः पुत्रकलत्रयोः ।

हम्मर्यं श्रीनेमीनाथस्य तेने तेनेदमर्षुदे(*) ॥ ६० ॥

तेजःपाल इति क्षितींदुसचिवः शंखोज्ज्वलाभिः शिला-

श्रेणीभिः स्फुरदिंदुकुंदरुचिरं नेमिप्रभोर्मदिरं ।

उच्चैर्महपमग्रतो जिन[वरा]वासद्विपंचाशतं

तत्पार्श्वेषु बलानकं च पुरतो निष्पादयामासिवान् ॥६१॥

श्रीमचंड(*)[प]संभवः [सम]भवचंडप्रसादस्ततः

सोमस्तत्रभवोऽश्वराज इति तत्पुत्राः पवित्राशयाः ।

श्रीमल्लूणिगमल्लदेवसचिवश्रीवस्तुपालाह्वया-

स्तेजःपालसमन्विता जिनमतारामोन्नमन्नीरदाः ॥ ६२ ॥

श्रीमंत्रीश्वरवस्तुपालतनयः श्रीजै(*)त्रसिंहाह्वय-

स्तेजःपालसुतश्च विश्रुतमतिर्लावण्यसिंहाभिधः ।

एतेषां दश मूर्त्तयः करिवधूस्कंधाधिरूढाश्चिरं

राजंते जिनदर्शनार्थमयतां दिग्नायकानामिव ॥ ६३ ॥

मूर्त्तीनामिह पृष्ठतः करिवधूपृष्ठप्रतिष्ठाजुषां

तन्मूर्त्तीर्विम(*)लाशमखत्तकगताः कांतासमेता दश ।

चौलुक्यक्षितिपालवीरधवलस्याद्वैतबंधुः सुधी-

स्तेजःपाल इति व्यधापयदयं श्रीवस्तुपालानुजः ॥६४॥

तेजःपालसकलप्रजोपजीव्यस्य वस्तुपालस्य ।
 सविधे विभाति सफलः(*) सरोवरस्येव सहकारः ॥ ६५ ॥
 तेन भ्रातृयुगेन या प्रतिपुरग्रामाध्वशैलस्थलं
 वापीकूपनिपानकाननसरःप्रासादसत्रादिका ।
 धर्मस्थानपरंपरा नवतरा चक्रेऽथ जीर्णोद्धृता
 तत्संख्यापि न बुध्यते यदि परं तद्वेदि(*)नी मेदिनी ॥ ६६ ॥
 शंभोः श्वासगतागतानि गणयेद् यः सन्मतिर्योऽथ वा
 नेत्रोन्मीलनमीलनानि कलयेन्मांर्कडनाम्नो मुनेः ।
 संख्यातुं सचिवद्वयीविरचितामेतामपेतापर-
 व्यापारः सुकृतानुकीर्तनततिं सोप्युज्जिहीते यदि(*) ॥ ६७ ॥
 सर्वत्र वर्त्ततां कीर्त्तिरश्वराजस्य शाश्वती ।
 सुकर्त्तुमुपकर्त्तुच जानीते यस्य संततिः ॥ ६८ ॥
 आसीचंडपमंडितान्वयशुरुर्जागेंद्रगच्छश्रिय-
 श्रूडारत्नमयत्नसिद्धमहिमा सूरिर्महेंद्राभिधः ।
 तस्माद्विस्मयनीयचारुचरितः श्रीजांति(*) [सूरिस्त] तो-
 प्यानंदापरसूरियुग्ममुदयचन्द्रार्कदीपवृत्ति ॥ ६९ ॥
 श्रीजैनशासनवनीनवनीरवाहः
 श्रीमांस्ततोऽप्यघहरो हरिभद्रसूरिः ।
 विद्यामदोन्मदगदेष्वनवद्यवैद्यः
 ख्यातस्ततो विजयसेनशुनीश्वरोऽयं ॥ ७० ॥
 गुरो[स्त](*)स्या[शि]षां पात्रं सूरिरस्त्युदयप्रभः ।
 मौक्तिकानीव सूक्तानि मांति यत्प्रतिभांबुधेः ॥ ७१ ॥
 एतद्धर्मस्थानं धर्मस्थानरूप चास्य यः कर्त्ता ।
 तावद्वयभिदमुदियादुदयत्ययमर्षुदो यावत् ॥ ७२ ॥

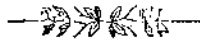
श्रीसोमेश्वरदेवश्चुलुक्यनरदेवसेवितांद्भिः(*)युगः ।

रचयांचकार रुचिरां धर्मस्थानप्रशस्तिमिमां ॥ ७३ ॥

श्रीनेमेरुभिकायाश्च प्रसादादर्बुदाचले ।

वस्तुपालान्वयस्यास्तु प्रशस्तिः स्वस्तिशालिनी ॥ ७४ ॥

सूत्र० केलहणसुतधांधलपुत्रेण चंडेश्वरेण प्रशस्तिरियमु-
त्कीर्णा (*) श्रीविक्रम [संवत् १२८७ वर्षे] फाल्गुणवदि ३ रवौ
श्रीनागेंद्रगच्छे श्रीविजयसेनसूरिभिः प्रतिष्ठा कृता ॥

(६५)

॥ ६० ॥ ॐ नमः.....[संव]त् १२८७ वर्षे लौकिक-
फाल्गुनवदि ३ रवौ अद्येह श्रीमदणहिलपाटके चौलुक्यकुलकमल-
राजहंससमस्तराजावलीसमलंकृतमहाराजाधिराजश्रीर्भ.....(*)
विजयिराज्ये त.....श्रीवसिष्ठ(ष्ट)कुंडयजना-
नलोद्भूतश्रीमल्लमराजदेवकुलोत्पन्नमहामंडलेश्वरराजकुलश्रीसोमसिं-
हदेवविजयिराज्ये तस्यैव महाराजाधिराजश्रीभीमदेवस्य प्रसा[द]
.....(*) रात्रामंडले श्रीचौलुक्यकुलोत्पन्नमहामंडलेश्वरराणक-
श्रीलवणप्रसाददेव सुतमहामंडलेश्वरराणक श्रीवीरधवलदेवसत्कस-
मस्तमुद्रान्यापारिणा श्रीमदणहिलपुरवास्तव्यश्रीप्राग्वाटज्ञातीय ठ०
श्रीचंड [र्षे].....(*) चंडप्रसादात्मजमहं० श्रीसोमतनुज
ठ० श्रीआसराजभार्था ठ० श्रीकुमारदेव्योः पुत्रमहं० श्रीमल्लदेव-
संघपतिमहं० श्रीवस्तुपालयोरनुजसहोदरभ्रातृमहं० श्रीतेजःपालेन
स्वकीयभार्यामहं० श्रीअनुपमदेव्यास्तत्कृत्सि[सं].....(*)

१- ' भीमदेव '

२- ' सुत ठ० श्री '

३- ' भूत प- '

वित्रपुत्रमहं० श्रीलूणसिंहस्य च पुण्ययशोभिवृद्धये श्रीमदर्बुदा-
चलोपरि देउलवाडाग्रामे समस्तदेवकुलिकालंकृतं विशालहस्ति-
शालोपशोभितं श्रीलूणसिंहवसहिकाभिधानश्रीनेमिनाथदेवचैत्य-
मिदं कारितं ॥ छ ॥ (*) प्रतिष्ठितं श्रीनागेंद्रगच्छे श्रीमहेंद्रसूरिसं-
ताने श्रीशांतिसूरिशिष्यश्रीआणंदसूरिश्रीअमरचंद्रसूरिपट्टालंकरण-
प्रभुश्रीहरिभद्रसूरिशिष्यैः श्रीविजयसेनभूरिभिः ॥ छ ॥ अत्र च
धर्मस्थाने कृतश्रावकगोष्टि(ष्टि)कानां नामा (*) नि यथा ॥ महं०
श्रीमल्लदेव महं० श्रीवस्तुपाल महं० श्रीतेजःपालप्रभृतिभ्रातृत्रय-
संतानपरंपरया तथा महं० श्रीलूणसिंहसत्कमातृकुलपक्षे श्रीचंद्रा-
वतीवास्तव्यपाग्वाटज्ञातीय ठ० श्रीसावदेवसुत ठ० श्रीशालिगतनुज
ठ० (*) श्रीसागरतनय ठ० श्रीगागा पुत्र ठ० श्रीधरणिग
भ्रातृ महं० श्रीराणिगमहं० श्रीलीला तथा ठ० श्रीधरणिग
भार्या ठ० श्रीतिहुणदेविकुक्षिसंभूत महं० श्रीअनुपमदेवीसहोदरभ्रातृ
ठ० श्रीखीम्बसीह ठ० श्रीआम्बसीह ठ० श्रीऊदल(*)तथा महं०
श्रीलीलासुतमहं० श्रीलूणसीह तथा भ्रातृ ठ० जगसीह ठ० रत्न-
सिंहानां समस्तकुटुंबेन एतदीयसंतानपरंपरया च एतस्मिन् धर्म-
स्थाने सकलमपि स्तूपनपूजासारादिकं सदैव करणीयं निर्वाहणीयं
च ॥ तथा ॥ (*) श्रीचंद्रावत्याः सत्कसमस्तमहाजनसकलजिन-
चैत्यगोष्टि(ष्टि)कप्रभृतिश्रावकसगुदायः ॥ तथा उवरणी कीसरउली-
ग्रायीयप्राग्वाटज्ञा० श्रे० रासल उ० आसधर तथा ज्ञा० माणिभद्र
उ० श्रे० आल्हण तथा ज्ञा० श्रे० देल्हण उ० खीम्बसी(*)ह
धर्कटज्ञातीय श्रे० नेहा उ० सालहा तथा ज्ञा० धउलिग उ० आस-
चंद्र तथा ज्ञा० श्रे० बहुदेव उ० सोम प्राग्वाटज्ञा० श्रे० सावड उ०
श्रीपाल तथा ज्ञा० श्रे० जीदा उ० पाल्हण धर्कटज्ञा० श्रे० पासु

उ० सादा प्राग्वाटज्ञातीय पूना उ० सा(*)ल्हा तथा श्रीमालज्ञा०
 पूना उ० सालहाप्रभृतिगोष्टि(ष्टि)काः । अमीभिः श्रीनेमिनाथदेव-
 प्रतिष्ठा(ष्ठा)वर्षग्रंथियात्राष्टाहिकायां देवकीयचैत्रवदि ३ तृती-
 यादिने स्नपनपूजाद्युत्सवः कार्यः ॥ तथा कासद्दग्रामीय ऊएस-
 वालज्ञा(*)तीयश्रे० सोहि उ० पालहण तथा ज्ञा० श्रे० सलखण
 उ० वालण प्राग्वाटज्ञा० श्रे० सांतुय उ० देल्हुय तथा ज्ञा० श्रे०
 गोसल उ० आल्हा तथा ज्ञा० श्रे० कोला उ० आम्वा तथा ज्ञा०
 श्रे० पासचंद्र उ० पूनचंद्र तथा ज्ञा० श्रे० जसवीर उ० ज(*)गा
 तथा ज्ञा० ब्रह्मदेव उ० रालहा श्रीमालज्ञा० कडुयरा उ० कुल-
 धरप्रभृतिगोष्टि(ष्टि)काः । अमीभिस्तथा ४ चतुर्थीदिने श्रीनेमि-
 नाथदेवस्य द्वितीयाष्टाहिकामहोत्सवः कार्यः ॥ तथा ब्रह्माणवास्त-
 व्यप्राग्वाटज्ञातीयमहाजनि० (*) आंमिग उ० पूनढ ऊएसवा-
 लज्ञा० महा० धांधा उ० सागर तथा ज्ञा० महा० साटा उ०
 वरदेव प्राग्वाटज्ञा० महा० पालहण उ० उदयपाल ओइसवालज्ञा०
 महा० आवोधन उ० जगसीह श्रीपालज्ञा० महा० वीसल उ०
 पासदेव प्रा(*)ग्वाटज्ञा० महा० वीरदेव उ० अरसीह तथा ज्ञा० श्रे०
 धणचंद्र उ० रामचंद्रप्रभृति गोष्टि(ष्टि)काः । अमीभिस्तथा ५ पंचमी-
 दिने श्रीनेमिनाथदेवस्य तृतीयाष्टाहिकामहोत्सवः कार्यः ॥ तथा
 थउलीग्रामीय प्राग्वाटज्ञातीयश्रे० सा(*)जण उ० पासवीर तथा ज्ञा०
 श्रे० वोहडि उ० पूना तथा ज्ञा० श्रे० जसडुय उ० जेगण तथा ज्ञा-
 तीय श्रे० साजन उ० भोला तथा ज्ञा० पासिल उ० पूनुय तथा ज्ञा०
 श्रे० राजुय उ० सावदेव तथा ज्ञा० दूगसरण उ० साहणीय ओइस-
 वाल(*)ज्ञा० श्रे० सलखण उ० महं० जोगा तथा ज्ञा० श्रे[०] देव-
 कुंयार उ० आसदेव प्रभृतिगोष्टि(ष्टि)काः । अमीभिस्तथा ६ षष्ठी-

दिने श्रीनेमिनाथदेवस्य चतुर्थाष्टाहिकामहोत्सवः कार्यः ॥ तथा मुंडस्थलमहातीर्थवास्तव्यप्राग्वाटज्ञातीय (*) श्रे० संश्रीरण उ० गुणचंद्र पालहा तथा श्रे० सोहिय उ० आम्बेसर तथा श्रे० जेजा उ० खांखण तथा फील्लिणीग्रामवास्तव्य श्रीमालज्ञा० वापलगा-जणप्रमुखगोष्टि(ष्टि)काः । अमीभिस्तथा ७ सप्तमीदिने श्रीनेमिनाथ-देवस्य पंचमाष्टाहिकाम(*)होत्सवः कार्यः ॥ तथा हंडाउद्राग्रामड-वाणीग्रामवास्तव्य श्रीमालज्ञातीय श्रे० आम्बुय उ० जसरा तथा ज्ञा० श्रे[०] लखमण उ० आसू तथा ज्ञा० श्रे० आसल उ० जगदेव तथा ज्ञा० श्रे० सूमिग उ० धणदेव तथा ज्ञा० श्रे० जिण-देव उ० जाला(*)प्राग्वाटज्ञा० श्रे० आसल उ० सादा श्रीमालज्ञा० श्रे० देदा उ० वीसल तथा ज्ञा० श्रे० आसधर उ० आसल तथा ज्ञा० श्रे० थिरदेव उ० वीरुय तथा ज्ञा श्रे० गुणचंद्र उ० देव-धर तथा ज्ञा० श्रे० हरिया उ० हेमा प्राग्वाटज्ञा० श्रे० लखमण(*) उ० कडुयाप्रभृतिगोष्टि(ष्टि)काः । अमीभिस्तथा ८ अष्टमीदिने श्रीनेमिनाथ देवस्य षष्ठाष्टाहिकामहोत्सवः कार्यः । तथा [म]डाहड-वास्तव्यप्राग्वाटज्ञातीय श्रे० देसल उ० ब्रह्मसरणु तथा ज्ञा० जसकर उ० श्रे० धणिया तथा ज्ञा[०] श्रे० (*) देलहण उ० आल्हा तथा ज्ञा० श्रे० चाला उ० पन्नसिह तथा ज्ञा० श्रे० आंबुथ उ० वोहडि तथा ज्ञा० श्रे० वोसरि उ० पूनदेव तथा ज्ञा [०] श्रे० वीरुय उ० स्राजण तथा ज्ञा० श्रे० पाहुय उ० जिणदेवप्रभृतिगोष्टि(ष्टि)काः । अमीभिस्तथा ९ नवमीदिने (*) श्रीनेमिनाथदेवस्य सप्तमाष्टाहि-कामहोत्सवः कार्यः । तथा साहिलवाडावास्तव्य औइसवालज्ञातीय श्रे० देल्हा उ० आल्हण श्रे० नागदेव उ० आम्बदेव श्रे० का-ल्हण उ० आसल श्रे० वोहिय उ० लाखण श्रे० जसदेव उ०

भाहृ श्रे० (*) सीलण उ० देहण श्रे० बहुदा श्रे० महधरा
 ५० धणपाल श्रे० पूनिग उ० वाघा श्रे० गोसल उ० बहुडा-
 प्रभतिगोष्टि(ष्टि)काः । अमीभिस्तथा १० दशमीदिने श्रीनेमिनाथ-
 देवस्य अष्टमाष्टाहिकामहोत्सवः कार्यः ॥ तथा श्रीअर्बुदोपरि
 देउलवा(*)डावास्तव्यसमस्तश्रावकैः श्रीनेमिनाथदेवस्य पंचापि
 कल्याणिकानि यथादिनं प्रतिवर्षं कर्तव्यानि । एवमियं व्यवस्था
 श्रीचंद्रावतीपतिराजकुलश्रीसोमसिंहदेवेन तथा तत्पुत्रराज० श्री-
 कान्हडदेवप्रमुखकुमरैः समस्तराजलोकैस्त(*)था श्रीचंद्रावतीयस्थान-
 पतिभट्टारकप्रभृतिकविलास तथा गूगुलीवाह्यणसमस्तमहाजन-
 गोष्टि(ष्टि)कैश्च तथा अर्बुदाचलोपरि श्रीअचलेश्वरश्रीवशिष्ठ तथा सं-
 निहितग्राम देउलवाडाग्राम-श्रीश्रीमातामहबुग्राम-आबुयग्राम-ओ-
 रासाग्राम-उ(*)तरछग्राम-सिहरग्राम-सालग्राम-हेठउंजीग्राम-आ-
 खीग्राम-श्रीधांधलेश्वरदेवीयकोटडीप्रभृतिद्वादशग्रामेषु संतिष्ट(ष्ट)-
 मानस्थानपतितपोधनगूगुलीब्राह्मणराटियप्रभृतिसमस्तलोकैस्तथा
 भालि-भाडा-प्रभृतिग्रामेषु संतिष्ट(ष्ट)मानश्रीप्रतीहा(*)रवंशीयसर्व्व
 राजपुत्रैश्च आत्मीयात्श्रीयस्वेच्छया श्रीनेमिनाथदेवस्य मंडपे समु-
 पविश्योपविश्य महं० श्रीतेजःपालपार्श्वात् स्वीयस्वीयप्रमोदपूर्व्वकं
 श्रीलूणसीहवसहिकाभिधानस्यास्य धर्मस्थानस्य सर्व्वोपि रक्षा-
 पभारः स्वीकृतः । तदेतदा(*)त्मीयवचनं प्रमाणीकुर्व्वभि(द्भि)रेतैः
 सर्व्वैरपि तथा एतदीयसंतानपरंपरया च धर्मस्थानमिदमाचंद्रार्क
 यावत् परिरक्षणीयं ॥

यतः ।

किमिह कपालकमंडलुवल्कलसितरक्तपटजटापटलैः ।

वृतमिदमुज्ज्वलमुन्नतमनसां प्रतिपन्ननिर्व्वहणं ॥ छ ॥ (*)

तथा महाराजकुलश्रीसोमसिंहदेवेन अस्यां श्रीलूणसिंहवसहि-
कायां श्रीनेमिनाथदेवाय पूजांगभोगार्थं वाहिरहद्यां डवाणीग्रामः
शासनेन प्रदत्तः ॥ स च श्रीसोमसिंहदेवाभ्यर्थनया प्रमारान्वयिभि-
राचंद्रार्कं यावत् प्रतिपाल्यः ॥ * ॥ (*)

सिद्धिक्षेत्रमिति प्रसिद्धमहिमा श्रीपुंडरीकोगिरिः

श्रीमान् रैवतकोपि विश्वविदितः क्षेत्रं विमुक्तेरिति ।

नूनं क्षेत्रमिदं द्वयोरपि तयोः श्रीअर्बुदस्तत्प्रभू

भेजाते कथमन्यथा सममिमं श्रीआदिनेमी स्वयं ॥ १ ॥

संसारसर्वस्वमिहैव मुक्तिसर्वस्वमप्यत्र जिनेश दृष्टं ।

विलोक्यमाने भवने तवास्मिन् पूर्व परं च त्वयि दृष्टिपांथे ॥२॥

श्रीकृष्णर्षीयश्रीनयचंद्रसुरेरिमे ॥ सं० सरवणपुत्रसं० सिं-
हराज साधू साजण सं०सहसा साइदेपुत्री सुनयव प्रणमति ॥शुभां॥

(६६)

- (1) ॥ॐ॥ स्वस्ति सं० १२९६ वर्षे वैशाख शुदि ३ श्रीशत्रुंजयम-
- (2) हातीर्थे महामात्यश्रीतेजपालेन कारित नंदीसरवर
- (3) पश्चिममण्डपे श्रीआदिनाथविंबं देवकुलिकादंडक-
- (4) लसादिसहिता तथा इहैव तीर्थे महं[०]श्रीवस्तुपालका-
- (5) रित श्रीसत्यपुरीय श्रीमहावीरविंबं स्वत्तकं च । इहि(है)व
- (6) तीर्थे शैलमयविंब द्वितीयदेवकुलिकामध्ये स्वत्तक-
- (7) द्वय श्रीऋषभादिचतुर्विंशति का च । तथा मूढमण्डपपूर्वद्वा-
- (8) रमध्ये स्वत्तकं मूर्तिपुग्मं तदुपरे श्रीआदिनाथविंबं श्री-
- (9) उजयंते श्रीनेमिनाथपादुका मंडपे श्रीनेमिनाथविंबं-

- (10) बं खत्तकं च । इहैव तीर्थे महं [०] श्रीवस्तुपालकारित श्री-
 (11) आदिनाथस्याग्रत (तो) मंडपे श्रीनेमिनाथविंबं खत्तकं च ।
 (12) श्रीअर्बुदाचले श्रीनेमिनाथचैत्यजगत्यां देवकुलि-
 (13) काद्वयं षट् (डू) विंबसहितानि ॥ श्रीजावालिपुरे श्रीपा-
 (14) र्श्वनाथ चैत्यजगत्यां श्रीआदिनाथविंबं देवकुलिका
 (15) च । श्रीतारणगढे श्रीअजितनाथगूढमंडपे श्रीआ-
 (16) दिनाथविंबं खत्तकं च ॥ श्रीअणहिल्लपुरे हथीयावापी-
 (17) प्रत्यासन्न श्रीसुविधिनाथविंबं तत्रैत्यजीर्णोद्धारं च ॥
 (18) श्रीजापुरे देवकुलिकाद्वयं श्रीनेमिनाथविंबं श्रीपा-
 (19) र्श्वनाथविंबं च । श्रीमूलप्रासादे कवलीखत्तकद्वये
 (20) श्रीआदिनाथ श्रीमुनिसुव्रतस्वामिविंबं च ॥ लाटाप-
 (21) त्यां श्रीकुमरविहारजीर्णोद्दारे श्रीपार्श्वनाथस्याग्र-
 (22) त(तो)मंडपे श्रीपार्श्वनाथविंबं खत्तकं च ॥ श्रीप्रह्लादनपु-
 (23) रे श्रीपालहणविहारे श्रीचंद्रप्रभस्वामिमंडपे खत्तक-
 (24) द्वयं च । इहैव जगत्यां श्रीनेमिनाथस्याग्रत(तो) मंडपे
 (25) श्रीमहावीरविंबं च । एतत् सर्वं कारितमस्ति ॥ श्रीनाग-
 (26) पुरीयवरहुडीया साहु नेमडसुत सा० राहड ।
 (27) सा० जयदेव भ्रा० सा० सहदेव तत्पुत्र संघ० सा०
 (28) खेटा भ्रा० गोसल सा० जयदेव सुत सा० वीरदे-
 (29) व देवकुमार हालूय सा० राहड सुत सा० जिणचंद्र
 (30) धणेश्वर अभयकुमार लघुभ्रातृ सा० लाहडेन
 (31) निजकुटुम्बसमुदायेन इदं कारितं । प्रतिष्ठितं
 (32) श्रीनागेंद्रगच्छे श्रीमदाचार्यविजयसेनसूरिभिः ॥
 (33) श्रीजावालिपुरे श्रीसौवर्णगिरौ श्रीपार्श्वनाथजगत्यां

- (34) अष्टापदमध्ये स्वत्तकद्वयं च ॥ लाटापल्यां श्रीकुमारवि-
 (35) हारजगत्यां श्रीअजितस्वामिविंबं देवकुलि-
 (36) का दंडकलससहिता । इहैव चैत्ये जि-
 (37) नयुगलं श्रीशांतिनाथ श्रीअजितस्वामि ।
 (38) एतत् सर्वं कारावि(पि)तं ।
 (39) श्रीअणहिल्लपुरप्रत्यासन्न चारोपे
 (40) श्रीआदिनाथविंबं प्रासादं गूढमंड-
 (41) पं छ चउकिया सहितं सा० राहड-
 (42) सुत सा० जिणचंद भार्या सा० चाहि-
 (43) णिकुक्षिसंभूतेन संघ० सा० दे-
 (44) वचंद्रेण पितामाता आत्मश्रेयो-
 (45) र्थं कारापितं ॥ छ ॥

(६७)

र्द०॥ श्रीनृपविक्रमसंवत् १२८८ वर्षे श्रीमत्पत्तनवास्तव्य
 प्राग्वाटज्ञातीय श्रीचंडप श्रीचंडप्रसाद श्रीसोम महं० श्रीआसरा-
 [ज]सुतश्रीमालदेव महं०(*) श्रीवस्तुपालयोरनुज महं० श्रीतेज-
 पालेन महं० श्रीवस्तुपालभार्यायाः महं० श्रीसोखुकायाः पुण्यार्थं
 श्रीसुपार्श्वजिनालंकृता देवकुलिकेयं कारिता ॥ छ ॥ छ ॥

(६८)

र्द०॥ श्रीनृपविक्रमसंवत् १२८८ वर्षे श्रीपत्तनवास्तव्य
 प्राग्वाटज्ञातीय श्रीचंडप श्रीचंडप्रसाद श्रीसोम महं० श्रीआसरा-
 [ज]सुतश्री(*)मालदेव महं० श्रीवस्तुपालयोरनुज महं० श्रीतेजपालेन
 महं० श्रीवस्तुपालभार्या ललतादेविश्रेयोऽर्थदेवकुलिका कारिता ॥
 छ ॥ छ ॥

(६९)

र्द० ॥ संवत् १२८८ वर्षे श्रीचंडप श्रीचंडप्रसाद श्रीसोम महं०
श्रीआसरां(राजां)गज महं० श्रीवस्तपालसुत महं० श्रीजयतसीह-
श्रेयोऽर्थं(*) महं० श्रीतेजपालेन देवकुलिका कारिता ॥

र्द० [॥]श्रीसुवधिनाथस्य कल्या०

फाल्गुन वदि ९ च्यवन

(७०)

र्द० ॥ श्रीनृपविक्रमसंवत् १२८८ वर्षे श्रीचंडप श्रीचंडप्र-
साद श्रीसोम महं० श्रीआसरां(राजां)गज महं[०]श्रीतेजपालेन
श्रीजयतसीह भार्या जयतलदेवि(*) श्रेयोऽर्थं देवकुलिका कारिता ॥

(७१)

र्द० ॥ श्रीनृपविक्रमसंवत् १२८८ वर्षे प्राग्वाटज्ञातीय
श्रीचंडप श्रीचंडप्रसाद श्रीसोम महं[०] श्रीआसरां(राजां) महं०
श्रीतेजपालेन श्रीजयतसीहभार्या सूहवदेवि(*) श्रेयोऽर्थं देव-
कुलिका कारिता ॥

(७२)

र्द० ॥ श्रीनृपविक्रमसंवत् १२८८ वर्षे प्राग्वाटज्ञातीय श्री-
चंडप श्रीचंडप्रसाद श्रीसोम महं० श्रीआसरा[जा]न्वयसमुद्भव महं०
श्रीतेजपालेन महं० श्रीजयतसीह(*)हभार्या महं० श्रीरूपादेवि श्रे-
योऽर्थं देवकुलिका कारिता ॥ छ ॥

(७३)

र्द० ॥ श्रीनृपविक्रमसंवत् १२८८ वर्षे श्रीचंडप श्रीचंड-

प्रसाद महं० श्रीसोम महं० श्रीआजरा[जा]न्वये महं० श्रीमालदे-
वसुता श्रीसहजलश्रेयोऽर्थ महं० श्रीतेजपालेन दे(*)वकुलिका
कारिता ॥ छ ॥

(७४)

र्द० ॥ श्रीनृपविक्रमसंवत् १२८८ वर्षे प्राग्वाटज्ञातीय श्रीचं-
डप श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोम महं० श्रीआसरा[जा]न्वये महं०
श्रीमालदेव सुता वाई श्रीसदमल श्रेयो (*)ऽर्थ महं० श्रीतेजपालेन
देवकुलिका कारिता ॥ छ ॥

(७५)

र्द० ॥ श्रीनृपविक्रमसंवत् १२८८ वर्षे प्राग्वाटज्ञातीय श्री-
चंडप श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोम महं० श्रीआसरा[जा]न्वये महं०
श्रीमालदेवसुत महं० श्रीपुंनसीहीयभा(*)र्या महं० श्रीआल्हणदेवि
श्रेयोऽर्थ महं० श्रीतेजपालेन देवकुलिका कारिता ॥ छ ॥

(७६)

र्द० ॥ श्रीनृपविक्रमसंवत् १२८८ वर्षे प्राग्वाटज्ञातीय श्रीचं-
डप श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये महं० श्रीआसरा[ज]सुतमहं०
श्रीमालदेवीय भार्या महं० श्रीपातू श्रेयोऽर्थ महं० श्रीतेजपालेन
देवकुलि(*)का कारिता ॥

(७७)

र्द० ॥ श्रीनृपविक्रमसंवत् १२८८ वर्षे प्राग्वाटज्ञातीय श्री-
चंडप श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये महं० श्रीआसरा[ज]सुत-
महं० श्रीमालदेवीय भार्या महं० श्रीलीलू श्रेयोऽर्थ महं० श्री(*)
तेजपालेन देवकुलिका कारिता ॥ छ ॥

(७८)

र्द० ॥ श्रीनृपविक्रमसंवत् १२८८ वर्षे प्राग्वाटवंशीय श्री-
चंडप श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोम महं० श्रीआसरा[ज]महं० श्री-
मालदेवान्वये महं० श्रीपुनसीह सुत महं० श्रीषेथदश्रेयोऽर्थ महं०
श्रीते(*,जपालेन देवकुलिका कारिता ॥

(७९)

र्द० ॥ श्रीनृपविक्रमसंवत् १२८८ वर्षे प्राग्वाटवंशीय श्री-
चंडप श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये महं० श्रीमालदेव सुत महं०
श्रीपुनसीहश्रेयोर्थ महं० श्रीतेजपालेन देवकुलिका कारिता ॥
छ ॥ छ ॥

(८०)

र्द० ॥ श्रीनृपविक्रमसंवत् १२८८ वर्षे प्राग्वाटवंशीय श्री-
चंडप श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये महं० श्रीआसरा[ज]सुत महं०
श्रीमालदेवश्रेयोऽर्थ तत्सौदरलघुभ्रातृ महं० श्रीतेजपालेन देवकु-
लिका कारिता ॥ छ ॥

(८१)

र्द० ॥ श्रीनृपविक्रमसंवत् १२८८ वर्षे प्राग्वाटवंशीय श्री-
चंडप श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोम महं० श्रीआसरा[ज]महं० श्रीमा-
लदेवान्वये महं० श्रीपुनसीह सुता वाई श्री(*,बलालदेविश्रेयोऽर्थ
महं० श्रीतेजपालेन देवकुलिका कारिता ॥ छ ॥

(८२)

र्द० ॥ श्रीनृपविक्रम संवत् १२८८ वर्षे गुंदउचमहास्थान
वास्तव्यधर्कटवंशीय श्रे० वाहटिसुत श्रे० भाभू तत्सुत श्रे० भाडलेन
समस्तकुटुंबसहितेन देवकुलिका कारिता । छ । (*, अस्यां च

स्वगुरुश्रीपद्मदेवसूरीणां सूत्रं शोभनदेवस्य च समक्षं द्र १६
 श्रीनेमिनाथदेवस्य ॥ तेचानिमित्तं देवकीयभांडागारे श्रे० भाइलेन
 षोडश द्रम्मा वृद्धिफलयोगन्वायेन(*)क्षिप्ताः । तेषां च व्याजे
 प्रतिमासं विट अष्टौ विशोषकाः । तन्मध्यात् अर्द्धेन मूलविवे अर्द्धेन
 पुनरस्यां देवकुलिकायां देवकीयपञ्चकुलेन प्रत्यहं पूजा कार्येति ॥*॥
 मंगलमस्तु ॥

(८३)

र्दं ॥ स्वस्ति श्री नृपविक्रम संवत् १२९३ वर्षे वैशाख सुदि
 १५ शनी अद्य श्रीअर्जुदाचलमहातीर्थे अणहिल्लपुरवास्तव्यश्री
 प्राग्वाटज्ञातीय ठ० श्रीचंडप ठ० श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये ठ०
 श्रीआसराजसुत महं० श्रीबल्लदेव महं०(*)श्रीवस्तुपालधोरनुजमहं०
 श्रीतेजःपालेन कारितश्रीलूणसीहवसहिकायां श्रीनेमिनाथचैत्ये
 जगत्यां चंद्रावतीवास्तव्यप्राग्वाटज्ञातीय ठ० सहदेवपुत्र ठ० सिवदे-
 वपुत्र ठ० सोमसीह सुत सांवतसीह सुहडसीह सग्राम(*)सीह
 सांवतसीहसुत सिरपति ठ० सोमसीहभार्या ठ० नायकदेवि ॥
 तथा श्रे० बहुदेवपुत्र श्रे० देवहणभार्याजेसिरिपुत्र श्रे० आंवड सोमा-
 पूना खीषा आसपाल आंवड पुत्र रत्नपाल सोमा पुत्र खेता पूना पुत्र
 तेजःपा(*)ल वस्तुपाल चाहड भार्या धारमति पुत्र जगसीह ठ० सि-
 वदेव पुत्र खांखण सोमचंद्र ठ० सोमसीह-आंवडाभ्यां स्वपित्रोः
 श्रेयर्थं श्रीपार्श्वनाथदिवं कारितं श्रीनागेंद्रगच्छे श्रीमद्विजयसेन-
 सूरिभिः प्रतिष्ठितम् ॥

(८४)

र्दं ॥ स्वस्ति श्रीनृपविक्रमसंवत् १२९३ वर्षे वैशाखसुदि
 १५ शनी अद्य श्रीअर्जुदाचलमहातीर्थे अणहिल्लपुरवास्तव्य श्री-

प्राग्वाटज्ञातीय ठ० श्रीचंडप ठ० श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये ठ० श्रीआसराजसुत महं० श्रीमल्लदेव महं० श्रीवस्तुपालयोरनुजमहं० श्रीतेजपालेन कारितश्रीलूणसीहवसहिक्कायां श्रीनेमिनाथ (*) देवचैत्यजगत्यां श्रीचंद्रावतीवास्तव्य प्राग्वाटज्ञातीय श्रे० वीरचंद्र भार्या श्रियादेवि पुत्र श्रे० साढदेव श्रे० छाहड श्रे० साढदेव भार्या माऊ पुत्र आसल श्रे० जेलण जयतल जसधर श्रे० छाहडभार्याशिरदेवि पुत्र घांघस श्रे० गोलण जगसीह पालहण तथा श्रे० जेलण पुत्र श्रे० समुद्धर श्रे० जयतल पुत्र देवधर मयधर श्रीधर आंवड ॥ (*) जसधर पुत्र आसपाल । तथा श्रे० गोलण पुत्र वीरदेव विजयसीह कुमरसीह रत्नसीह जगसीह पुत्र सोमा तथा आसपाल पुत्र सिरिपाल-विजयसीह पुत्र अरसीह श्रीधर पुत्र अभयसीह तथा श्रे० गोलण-समुद्धर प्रमुखकुटुंबसमुदायेन श्रीशान्तिनाथदेवविंशं कारितं प्रतिष्ठितं नवांगवृत्तिकारश्रीअभयदेवसूरिसंतानीयैः श्रीधर्मघोषसूरिभिः ॥

(८५)

दं० ॥ स्वस्ति श्रीनृपविक्रमसंवत् १२९३ वर्षे चैत्र वदि ८ शुके अद्येह श्रीअर्बुदाचलमहातीर्थे अणहिलपुरवास्तव्य श्रीप्राग्वाट ज्ञातीय ठ० श्रीचंडप ठ० श्री चं(*)डप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये ठ० श्रीआसराजसुत महं० श्रीमल्लदेव महं० श्रीवस्तुपालयोरनुज महं० श्रीतेजपालेन कारित श्रीलूणसीहवसहि(*)कायां श्रीनेमिनाथदेवचैत्ये जगत्यां चंद्रावतीवास्तव्य प्राग्वाटज्ञातीय महं० ऋडि सुत श्रे० साजणेन स्वपितृव्यक सुत भ्रातृ वरदेव । ऋडुआ । धाम (*) देव । सीहड । तथा भ्रातृज आसपाल प्रभृति कुटुंब सहितेन श्रीनागेंद्रगच्छे श्रीविजयसेनसूरिप्रतिष्ठितऋषभ-

देवप्रतिमालंकृता देवकुलिकेयं कारिता ॥ छ ॥ (* वाइ देवइ ।
 तथा रतनिणि । तथा झणकू । तथा वडग्रामवास्तव्य प्राग्वाट-
 ज्ञातीय व्यव० मुणचंद्रभार्या लीचिणि मांटवास्तव्य व्यव०
 जयता । आंववीर । वियइपाल । (* दुती वीरा । साजणभार्या
 जालू । दुती सरसइ श्रीवडमच्छे श्रीचक्रेस्व(श्व)रसूरिसंतानी [य]
 स्त्रा(श्रा)वक साजणेन कारिता ॥

(८६)

दं० ॥ संवत् १२८७ वर्षे चैत्र वदि ३ प्राग्वाटज्ञातीय श्रीचं-
 डप श्रीचंडप्रसाद श्रीसोमान्वये ठ० श्रीआसरा[ज]सुतमहं[०] श्री-
 तेजपालेन श्रीअर्जुदाचले कारितश्रीलूणसीहवसहिकाया (यां) श्रीने-
 मिनाथदेवचैत्ये धवलककवास्तव्य श्रीश्रीमालज्ञातीय ठ० वीरचंद्रां-
 (*गज महं० रतनसीहसुत दोसिक ठ० पदमसीहेन स्वकीयपितुः
 महं० रतनसीहस्य स्वकीयमातुः महं० नेंनांगज महं० बीजा सुता
 कुमरदेव्याश्च श्रेयोर्थं देवश्रीसंभवनाथसहिता देवकुलिका कारिता
 समस्ति ॥ छ ॥

(८७)

संवत् १२९० वर्षे प्राग्वाटवंशीय महं० श्रीसोमान्वये महं०
 श्रीतेजपालसुत महं० लूणसीहभार्यारयणादेविश्रेयोऽ(*र्थे) महं०
 श्रीतेजपालेन देवकुलिका कारिता ॥ छ ॥ शुभं भवतु ॥

(८८)

दं० ॥ संवत् १२९० वर्षे महं० श्रीसोमान्वये महं० श्रीते-
 जपालसुत महं० श्रीलूणसीहभार्या महं० श्रीलषमादेविश्रेयोऽर्थं
 महं० तेजपालेन देवकुलिका कारिता ॥

(८९)

र्द० ॥ श्रीनृपविक्रमसंवत् १२९० वर्षे श्रीपत्तनवास्तव्यप्राग्वाटवंशीय महं० श्रीचंडप श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये महं० श्रीआसरा[ज]सुत महं० श्रीमालदेव भ्रातृ महं० श्री (*) दस्तपालयोरनुज महं० श्रीतेजपालेन स्वकीयभार्या महं० श्रीअनुपमदेविश्रेयोऽर्थ देवश्रीगुनिसुव्रतस्य देवकुलिका कारिता ॥ छ ॥

(९०)

श्रीनृपविक्रमसंवत् १२९० वर्षे प्राग्वाटज्ञातीय महं० श्रीचंडप श्रीचंडप्रसाद श्रीसोम महं० श्रीआसरा[ज]न्वयसमुद्भव महं० श्रीतेजपालेन स्वसुता वडलदेविश्रेयोऽर्थ देवकुलिका कारिता ॥

(९१)

॥ संवत् १२९० वर्षे प्राग्वाटज्ञातीय महं० श्रीचंडप श्रीचंडप्रसाद श्रीसोम श्रीआसरा[ज]न्वयसमुद्भूत महं० श्रीतेजपालेन स्वसुतश्रीलूणसीहसुता गजरदेविश्रेयोऽर्थ देवकुलिका कारिता ॥ छ ॥

(९२)

॥ र्द० ॥ स्वस्ति श्रीनृपविक्रमसंवत् १२९३ वर्षे वैशाखशुदि १४ शुके अद्येह श्रीअर्धुदाचलमहातीर्थे श्रीअणहिल्लपुरवास्तव्य श्रीप्राग्वाटज्ञातीय ठ० श्रीचंडप ठ० श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये ठ० श्रीआसराजसुत महं० श्रीमल्लदेव महं० श्रीवस्तुपालयोरनुज (*) महं० श्रीतेजपालेन कारित श्रीलूणसीहवसहिकायां श्रीनेमिनाथदेवचैत्ये जगत्यां चंद्रावतीवास्तव्य प्राग्वाटज्ञातीय श्रे०

सांतणाग श्रे० जसणाग पुत्र सोहिय । सांवत । वीरा । सोहिय
 पुत्र आंबकुमार । गागड । सावतपुत्र पूनदेव । वाला । वीरापुत्र
 देवकुमार । शुभ । ब्रह्म (*) देव । देवकुमार पुत्र वर देव । पा-
 ल्हण । पुत्री देलही । आल्ही । ललनू । संतोस । ब्रह्मदेव । पुत्र
 बोहडि पुत्री तेजू । वरदेवपुत्रकुंअरा । पाल्हणपुत्र जला । सोमा ।
 पुत्री सीनू । कुंवरपुत्र आंबड । पुनड । पुत्री नीभल । रूपल । श्रे०
 वरदेवश्रेयोर्थे कुमराकेन श्रीनागेंद्रगच्छे पूज्यश्रीहरि (*) भद्रसूरि-
 शिष्य श्रीमद्विजयसेनसूरि प्रतिष्ठित श्रीनेमिनाथदेवालंकृता देव-
 कुलिकेयं कारिता ॥ छ ॥

(९३)

स्वस्ति श्रीनृपविक्रमसंवत् १२९३ वर्षे वैशाखसुदि १५
 शनौ श्रीअर्बुदाचलमहातीथे (थें) अणहिलपुर वास्तव्य श्रीप्रा
 (*) ग्वाट ज्ञातीय ठ० श्रीचंडप ठ० श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोमा-
 न्वये ठ० श्रीआशाराजसुत महं० श्रीमल्लदेव महं० श्रीवस्तपा (*)-
 लयोरनुज महं० तेजःपालेन कारित श्रीलूणसीहवसहिकायां श्रीने-
 मिनाथदेवचैत्ये जगत्यां चंद्रावतीयास्तव्य (*) प्राग्वाटज्ञातीय श्रे०
 पासिलक्षंताने वीरलभार्या साधू तत्पुत्र भुणिचंद्र श्रीकुमारसीह
 कुमारपाल्हण । श्रीकुमारपुत्र वी (*) लहा आंब माउ आसधर
 वीरहापुत्र पासदेव तत्पुत्र आमदेव आसचंद्र श्रे० पाल्हणभार्या
 सीलू तत्पुत्र आसपाल मांटी पा (*) ल्हणेन आत्मश्रेयोऽर्थ श्रीना-
 गेंद्रगच्छे श्रीविजयसेनसूरि ..... प्रतिमा-
 लंकृता देवकुलिकेयं कारिता ॥ छ ॥

(९४)

॥ दं० ॥ स्वस्ति श्रीविक्रमनृपात् सं० १२९३ वर्षे चैत्र

वदि ८ शुक्रे अद्येह श्रीअर्बुदाचलतीर्थे स्वयं कारित श्रीलूणसिंहवसहिकाख्य श्रीनेमिनाथदेवचैत्ये जगत्यां श्रीप्राग्वाटज्ञातीय ठ० चंडप ठ० श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये ठ० श्रीआसराज भार्याश्रीकुमारदेव्योः सुत महं० श्रीमालदेव संघपति श्रीवस्तुपालयोरनुज महं० श्रीतेजःपालेन स्वभगिन्या वाई झालहणदेव्याः श्रेयोऽर्थं विहरमानतीर्थंकर श्रीमंधरस्वामीप्रतिमालंकृता देवकुलिकेयं कारिता प्रतिष्ठिता श्रीनागेंद्रगच्छे श्रीविजयसेनसूरिभिः ॥छा॥

(९५)

स्वस्ति श्रीविक्रमनृपात् सं० १२९३ वर्षे चैत्र वदि ८ शुक्रे अद्येह श्रीअर्बुदाचलतीर्थे स्वयं कारित श्रीलूणसीहवसहिकाख्य श्रीनेमिनाथदेवचैत्ये जगत्यां श्रीप्राग्वाटज्ञातीय ठ० चंडप ठ० श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये ठ० श्रीआसराज भार्याकुमारदेव्योः सुत महं० श्रीमालदेव संघपति श्रीवस्तुपालयोरनुज महं० श्रीतेजःपालेन स्वभगिनी वाई माउश्रेयोऽर्थं विहरमानतीर्थंकर श्रीयुगंधरस्वामिजिनप्रतिमालंकृता देवकुलिकेयं कारिता ॥ छ ॥

(९६)

स्वस्ति श्रीविक्रमनृपात् सं० १२९३ वर्षे चैत्र वदि ८ शुक्रे अद्येह श्रीअर्बुदाचलतीर्थे स्वयं कारित श्रीलूणसीहवसहिकाख्य श्रीनेमिनाथदेवचैत्ये जगत्यां श्रीप्राग्वाटज्ञातीय ठ० चंडप ठ० श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये ठ० श्रीआसराज भार्याश्रीकुमारदेव्योः सुत महं० श्रीमालदेव संघपति श्रीवस्तुपालयोरनुज महं० श्रीतेजःपालेन स्वभगिन्याः साउदेव्याः श्रेयोऽर्थं विहरमानतीर्थंकर श्रीवाहुजिनलंकृता देवकुलिकेयं कारिता ॥छा॥

(९७)

स्वस्ति श्रीविक्रमनृपात् सं० १२९३ वर्षे चैत्र वदि ८
शुके अद्येह श्रीअर्बुदाचलतीर्थे स्वयंकारित श्रीलूणसीहवसहिकाख्य
श्रीनेमिनाथदेवचैत्ये जगत्यां श्रीप्राग्वाटज्ञातीय ठ० चंडप ठ०
श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये ठ० श्रीआसराज भार्याश्रीकु-
मारदेव्योः सुत महं० श्रीमालदेव संघपति श्रीवस्तुपालयोरनुज महं०
श्रीतेजपालेन स्वभगिन्या वाई धणदेवीश्रेयसे विहरमानतीर्थकर
श्री[सु]वाहुर्विवालंकृता देवकुलिकेयं कारिता ॥

(९८)

॥ र्द० ॥ स्वस्ति श्रीनृपविक्रमसंवत् १२९३ वर्षे चैत्र
वदि ८ शुके अद्येह श्रीअर्बुदाचलमहातीर्थे स्वयं कारित श्रीलू-
णसीहवसहिकाख्य श्रीनेमिनाथदेव(*)चैत्यजगत्यां श्रीप्राग्वाट-
ज्ञातीय ठ० श्रीचंडप ठ० श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये ठ०
श्रीआसराज ठ० श्रीकुमारदेव्याः सुत महं० श्रीमालदेव संघप-
(*)ति महं० श्रीवस्तुपालयोरनुज महं० श्रीतेजःपालेन स्वभगिन्या
वाई सोहगायाः श्रेयोर्थे शाश्वतजिनऋपभदेवालंकृता देवकुलिका
कारि[ता] ॥

(९९)

॥ र्द० ॥ स्वस्ति श्रीनृपविक्रम स(सं)वत् १२९३ वर्षे चैत्र वदि
८ शुके अद्येह श्रीअर्बुदाचलमहातीर्थे स्वयं कारित श्रीलूणसीहव-
सहिकायां श्रीनेमिनाथदेवचैत्ये जगत्यां (३॥ श्रीप्राग्वाटजात्री(ती)
य ठ० श्रीचंडप ठ० श्रीचंडप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये ठ० श्री-

भागराज ठ० श्रीकुमारदेव्योः सुत महं० श्रीमालदेव महं० श्री-
पानूपाळभोरजुज महं० (*) श्रीतेजःपालेन स्वभगिन्या वार्द वय-
गुफायाः श्रेयोर्थे श्रीवर्द्धमानाभिधशाश्वताजिनप्रतिमालंकृता देव-
कुलिकेयं कारिता ॥ शुभं भवतु ॥ मंगलं महाश्रीः ॥

(१००)

श्रीनृपविक्रम संवत् १२९३ वर्षे चैत्र वदि ८ शुक्ले अघेह
चंद्राचर्या श्रीप्राग्वाटज्ञातीय ठ० चाचिगसत्क भार्या ठ० चाचि-
णि सुत राघदेव तत्भार्या साभीय सुत उदयपाल तत्भार्या अहि-
पदेयी सुत महं० आसदेव तत्भार्या महं० सुहगदेवी तथा भ्रातृ ठ०
गोअंदवस्तत्भार्या ठ० सुमल तथा भ्रातृ महं० आणंद तद्भार्या महं०
श्रीलजया आत्मीयमातापिताभ्यां पूर्वपुरुषाणां प्रभृति श्रेयोऽर्थे
अस्यां देवकुलिकायां श्रीतीर्थकरदेवप्रतिमा कारिता । मंगलं
महाश्रीः ॥ छ ॥

(१०१)

दं ॥ श्रीनु(नृ)पविक्रम संवत् १२९३ वर्षे चैत्र वदि ८ सुक्ले
(शुक्राच)अह चंद्राचर्या श्रीप्राग्वाटान्वये पूर्वपुरुषाणां प्रभृति महं०
श्रीअजितानु(न्व?)ये च(त)त्सुत महं[०] श्रीआभट तत्स(सु)त महं[०]
श्रीसं(*)तीम तत्सुत महं० श्रीसोभनदेवस्तद्भार्या महं० श्रीमाउ(?)यं
तत्सुता ठ० श्रीरतनदेव्यो(व्या) आत्री(स्मी)या माता श्रेयोऽर्थं महं०
श्रीलूणसीहवसहिकायां श्रीनेमिनाथदेव(*) चैत्ये अस्यां देवकु-
लिकायां श्रीपार्वनाथदेव प्रतिमा कारिता ॥

स श्रीतेजपालः सचिवश्चिरकालमस्तु तेजस्वी(स्वी) ।

येन जना निश्चिताश्चितामणिनेव नंदंति ॥

(१०२)

र्द० ॥ श्रीनृपविक्रम संवत् १२९३ वर्षे चैत्र वदि ७ अघ्रेह श्री-
अर्बुदाचलमहातीर्थे स्वयं कारित श्रीलूणसीहवसहिकाख्यश्रीनेमि-
नाथदेवचैत्ये जगत्यां महं० श्रीतेजःपालेन(*) मातुलसुत भाभा रा-
जपालभणितेन स्वमातुलस्य महं० श्रीपूनपालस्य तथा भार्या महं०
श्रीपूनदेव्याश्च श्रेयोऽर्थ अस्यां देवकुलिकायां श्रीचंद्राननदेवप्रति-
मा कारिता ॥

(१०३)

र्द० ॥ श्रीनृपविक्रमसंवत् १२९३ चैत्रवदि ७ श्रीअर्बुदाचल-
महातीर्थे प्राग्वाटज्ञातीय ठ० श्रीचंडप ठ० श्रीचंडप्रसाद महं०
श्रीसोमान्वये ठ० श्रीआसराजसुत(*) महं० श्रीमालदेव महं०
वस्तुपालयोरनुज महं० श्रीतेजःपालेन स्वभगिन्याः पद्मलायाः
श्रेयोर्थ श्रीवारिसेणदेवालंकृता देवकुलिकेयं कारिता ।

(१०४)

र्द० ॥ संवत् १२८८ श्रीश्रीमालज्ञातीय ठ० राणासुतेन ठ०
यशो.....कुक्षिसंभवेन ठ० साहणीयेन स्वपुत्रस्य ठ० सु-
हागदेविकुक्षिसंभूतस्य(*) ठ० सीहडस्य श्रेयोऽर्थ श्रीसु[गा]दिजि-
नविम्बमिदं कारितामिति शुभं भूयात् ॥

(१०५)

र्द० ॥ श्रीनृपविक्रमसंवत् १२८७ वर्षे चैत्रवदि ७ अघ्रेह
श्रीअर्बुदाचलमहातीर्थे प्राग्वाटज्ञातीय श्रीचंडप श्रीचंडप्रसाद श्री-
सोमान्वये श्रीआसराजसुत महं० श्रीमाल(*)देव तथानुज महं०

श्रीवस्तुपाल महं० श्रीतेजपालेन कारित श्रीलूणिवसहिकायां
श्रीनेमिनाथचैत्ये श्रीमालज्ञातीय श्रे० चांदा सुत भोजा सुत श्रे०
खेतलेन स्वमातुः श्रे० जासू(*)श्रेयोऽर्थ श्रीअजितस्वामिदेवसत्क-
प्रतिमेयं कारिता ॥

(१०६)

दं० ॥ संवत् (त) १२९१ वर्षे मार्गशीर्षमासे श्रीअर्बु-
दाचले महं[०]श्रीतेजपाल कारित ठ० लूणसीहवसहिकाभिधान
श्रीमहावीर
श्रीनेमिनाथचैत्ये श्रीरिषभश्रीसंभवदेवकुलिका विंवदंडकलसादिस-
हिता श्रीनागपुरे(*) पूर्वं साधुवरदेव आशी(सी)त् । यज्ञाभ्रा
वरहुडिया इत्याम्नायः प्रासिद्धः ॥ तत्सुतौ सा० आसदेव लक्ष्मी-
धरौ । आसदेवसुत सा० नेमड । आभट । माणिक । सलपण ।
लक्ष्मीधरसुतास्तु थिरदेव । गुणधर । जगधर(*)भुवणधिधानाः ।
ततः साहुनेमडपुत्र । सा० राहड । जयदेव । सा० सहदेवाख्याः ।
तत्र सा० राहडपुत्र जिणचन्द्र । दूलह । धणसर । लाहड । अभ-
यकुमार संज्ञाः । सा० जयदेवपुत्र वीरदेव । देवकु(*)मार । हालू-
नामानः । सा० सहदेव पुत्रौ सा० खेढागोसलौ । इत्येवमादि-
समस्तनिजकुं(कु)टुम्बसमुदायसहितेन । सा० सहदेवेन शुद्धश्रद्धया
कर्मनिर्ज्जरार्थमियं कारिता । शिवमस्तु ॥

(१०७)

॥ दं० ॥ संवत् १२९१ वर्षे मार्गशीर्ष मासे श्रीअर्बुदाचले
महं० श्रीतेजपालकारितलूणसीहवसहिकाभिधान श्रीनेमिनाथचैत्ये
श्रीनेमिनाथदेव
श्रीअभिनंदन श्रीशांतिदेवकुलिका विंवदंडकलसा(शा)दिसहिता ।

श्रीना(*)गपुरवास्तव्य । सा० वरदेवआशी(सी)द्व । यन्नाम्ना
 वरहुडिया इत्याम्नायः प्रसिद्धः । तत्सुतौ सा० आसदे-
 वलक्ष्मीधरौ । आसदेव सुत नेमड आभट माणिक सलषण ।
 लक्ष्मीधरसुतास्तु । थिरदेव । गुणधर । जग(*)धर भुवणाभि-
 धानाः । ततः सा० नेमडपुत्र । सा० राहड जयदेव । सा० सहदेवा-
 रूयाः । तत्र साहु राहडपुत्र । जिणचंद्र । दूलह । धनेसर । लाहड अ-
 भयकुमार संज्ञाः । सा० जयदेव सुत वीरदेव देवकुमार हालुनामानः ।
 (*) सा सहदेवपुत्रौ खेढागोसलौ इत्येवमादिसमस्तनिजकुं(कु)दुम्ब
 समुदायसहितेन । सा० राहडपुत्र । जिणचंद्र धनेश्वर । लाहड ।
 माता वरी नाईक । वधू । हरियाही श्रेयोर्थ शुद्धश्रद्धया कर्म-
 निर्ज्जरार्थ इयं कारिता ॥

(१०८)

दं० ॥ स्वस्ति श्रीचिक्रमनृपात् संवत् १२९१ वर्षे ॥
 श्रीपंडेरकगच्छे महति यशोभद्रसूरिसंताने ।
 श्रीशांतिसूरिरास्ते तच्चरणांभोजयुगभृंगः ॥ १
 वितीर्णधनसंचयः क्षतविपक्षलक्षग्रणीः
 कृतोरुगुरुरैवतप्रमुखतीर्थयात्रोत्सवः ।
 दधत्क्षितिभृतां मुदे विशदधीः स दुःसाधता(*)-
 मभूदुदयसंज्ञया त्रिविधवीरचूडामणिः ॥ २ ॥
 तदंगजन्मास्ति कर्षाद्रवंधुर्मंत्री यशोवीर इति प्रसिद्धः ।
 ब्राह्मीरमाभ्यां सुगपद्रुणोत्थविरोधशांत्यर्थमिवाश्रितो यः । ३।
 तेन सुमतिना जिनमतनिपुणेन श्रेयसे पितुरकारि ।
 श्रीसुमतिनाथविवेन संयुता देवकुलिकेयं ॥ ४ ॥ छ ॥

(१०९)

॥ ६० ॥ स्वस्ति श्रीविक्रमनृपात् संवत् १२९१ वर्षे ॥
 श्रीपंडेरकगच्छे महति यशोभद्रक्षीरसंताने ।
 श्रीशांतिसूरिरास्ते तच्चरणसरोजयुगभृगः ॥ १
 वितीर्णधनसंचयः क्षतविपक्षलक्षाग्रणीः
 कृतोरुगुरुरैवतप्रसुखतीर्थयात्रोत्सवः ।
 दधत्क्षितिभृतां मुनेः)विंशदधीः स दुःसाधना-
 मभूदुदयसंज्ञया त्रिविधवीरचूडामणिः ॥ २ ॥
 तदंगजन्मास्ति कवीद्रवंधुर्मन्त्री यशोवीर इति प्रसिद्धः ।
 ब्राह्मीरमाभ्यां युगपद्गुणोत्थविरोधशांत्यर्थमिवाश्रितो यः॥३॥
 तेन सुमतिना मातुः श्रेयोर्थं कारिता कृतज्ञेन ।
 श्रीपद्मप्रभ(*)विंवालंकृतसद्देवकुलिकेयं ॥ ४ ॥
 ॥ छ ॥ ६०३ ॥ छ ॥

(११०)

संवत् १२९७ वर्षे वैशाख वदि १४ गुरौ प्राग्वाट् ज्ञातीय
 चंडप चंडप्रसाद महं० श्री.....

सा सुतायाः टङ्कुराज्ञीसंतोषाङ्कुक्षिसंभूताया महं० श्रीतेजःपाल-
 द्वितीयभार्या महं० श्रीसुहृदादेव्याः श्रेयोऽर्थ एतत् त्रिगदेवकुलिका
 स्वत्तकं श्रीशांतिनाथविंवं च कारितं ॥ छ ॥

(१११)

संवत् १२९७ वर्षे वैशाख सुदि १४ गुरौ प्राग्वाट् ज्ञातीय

चंडप चंडप्रसाद महं० श्रीसोमान्वये महं० श्रीआसराजसुत महं०
 श्रीतेजःपालेन श्रीमत्पत्तनवास्तव्य मोदज्ञातीय ठ० ज्ञालहण
 सुत ठ० आसा सुतायाः ठकुराज्ञीसंतोषाकुशिसंभूताया महं०
 श्रीतेजःपालद्वितीयभार्या महं० श्रीसुहडादेव्याः श्रेयो.....

(११२)

तेजपाल राजपाल सुहडा नरपाल संवत् १३७९ वर्षे
 आषाढ वदि १० भोम श्रे०.....

(११३)

प्राग्वाट महं० सिरपाल भार्या संसारदेविपुत्रेन महं०
 वस्ताकेन स्वमातृपुण्यार्थं श्रीविंबं का०

(११४)

प्राग्वाट ठ० मुंझाकेन श्रीमहावीरविंबं [का०] प्र० श्रीज्ञान-
 चंद्रसूरिभिः ।

(११५)

सं० १३०२ वर्षे चैत्र वदि ११ सोमे प्राग्वाट् [ज्ञातीय]
 चंद्रावतीवास्तव्य कुंअरा भार्या.....श्राविकया कारि.....

(११६)

संवत् १३०२ फागुण सुदि ७ शुके नाणास्थाने श्रे०
 कुलधर भार्या कवलसिरि सुहवसुत सहवदेव लूणसीह.....
 वास्तव्य.....

(११७)

प्र० श्रीमाणिकसूरि पट्टे श्रीमाणदेवसूरिभिः । प्राग्वाद् श्रे०
बीजड भा० मोटीपुत्रेण महणेन पित्रोः श्रेयसे नेमिविंबं का० ।

(११८)

प्र० श्रीधर्मचंद्रसूरिभिः । हंडाउडा वास्तव्य प्राग्वाद् खोता
भा० हसीरदे पु० ज्ञान्गणखेमसिंहाभ्यां पित्रोः श्रेयसे का० ।

(११९)

सं० १३७९ वर्षे वैशाख सुदि प्राग्वाद् ज्ञातीय नंदिग्राम-
वास्तव्य श्रे०.....सीहसुत पूपा कोलाकेन श्रीपार्श्वनाथविंबं
[कारितं] ।

(१२०)

सं० १३७९ वर्षे मार्ग सुदि १० मिसकण (?) नेमा नरदेव
वहिण धाधी साड.....श्रेयोर्थे श्रीआदिनाथविंबं कारितं ।

(१२१)

संवत् १२९३ वर्षे मार्ग सुदि १० श्रीनागपूरीय वरहुडि
संतानीय सा० नेमडपुत्र सा० सहदेवेन स्वपुत्रस्य सौ[स्व्यार्थं]
सुहागदेविकुक्षिसंभूत सा० खेटा गोसलेन.....[लघुभ्रा-]त्
सा० राहडपुत्र जिनचंद्रेण च स्वमातृ वडी नाम्न्याश्च श्रेयोऽर्थ
श्रीसंभवनाथविंबं कारापितं प्रतिष्ठितं श्रीविजयसेनसूरिभिः ।

(१२२)

संवत् १२९३ वर्षे मार्गसुदि १० श्रीनागपुरी[य] वरहु-
डिसंतानीय सा. नेमडपुत्र सा. राहडपुत्र जिनचंद्र पुत्र देवचंद्रेण
दादी.....चाहिणि श्रेयोऽर्थ श्रीआदिनाथर्विवं.....

(१२३)

संवत् १२९३ वर्षे मार्गसुदि १० श्रीनागपुरी[य] वर-
हुडि संतानीय सा० नेमड पुत्र सा० जयदेव सा० वीरदेव
देवकुमार हालू स्वमातृ साल्हणदेवि आत्मश्रे० श्रीमहावीरर्विवं
कारापितं ।

(१२४)

भगवंत महावीर पर्युपास्थि । संवत् १३८४ वर्षे चैत्रसुदि
३ भोमे कुंबउद्राग्रामे व्यव० श्रीजेसीह भार्या आल्हणदे सुत
अभयचंद्र भार्या नामलसुत मलयसीह भार्या माणिक.....
स्थापितं ॥

(१२५)

श्रीआदिनाथ पर्युपास्थि । संवत् १३८४ वर्षे चैत्रसुदि ३
भोमे कुंबरउद्राग्रामे व्यव० जेसीहसुत अभयचंद्र भार्या नामलसुत
महं० मलयसीह भार्या माणिक.....र्विवं स्थापितं ॥

(१२६)

संवत् १२९३ मार्ग सुदि १० श्रीनागपुरीय वरहुडिसंता-
नीय सा० नेमडपुत्र सा० राहडपुत्र सा० धनेश्वर लाहडेन

श्रीअभिनन्दननाथविंबं मातृ नायिकिः धनेश्वर भार्या धनश्री
स्वात्मनो श्रेयोऽर्थ कारिता (तं) प्रतिष्ठिता (तं) श्रीनागेंद्रगच्छे
श्रीविजयसेनसूरिभिः ॥ छ ॥

(१२७)

संवत् १२९३ मार्ग सुदि १० नागपुरीय वरहुडिसंतानीय
सा० नेमडपुत्र सा० राहड लाहडेन स्वभार्या लखाश्री श्रेयोर्थ
नेमिनाथविंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीविजयसेनसूरिभिः ॥

(१२८)

सं० १३८९ वर्षे फागण सुदि ८ श्रीकोरंटकीयगच्छे महं०
पुनसीह भार्या पुनसिरि सुत धाधलेन भ्रातृ मूलु गेहा हदा.....
सहितेन मुंडस्थल सत्क श्रीमहावीरचैत्ये निज मातृपितृ श्रेयोऽर्थ
जिनविंबं.....

(१२९)

संवत् १५१५ वर्षे महा वदि ८ गुरौ श्रीअर्बुदाचले देउल-
वाडा वास्तव्य श्रीप्राग्वाट्ज्ञातीय व्य० लाहाभार्या वल्लीसुत.....
भार्या रूपीनाम्न्या भ्रातृ व्य० आल्हण चाचग आल्हासुत व्य०
लाखा भार्या देवी सुत खीमा मोकल.....राजीमती प्र-
तिमा कारिता । प्रतिष्ठिता श्रीतपागच्छे श्रीश्रीश्रीसोमसुंदरसूरि-
शिष्य श्रीमुनिसुंदरसूरि जयचंद्रसूरि शिष्य श्रीश्रीश्रीरत्नशेखरसू-
रिभिः.....श्रीउदयनंदिसूरि श्रीलक्ष्मीसागरसूरि.....सूरि
सहितैः ॥

(१३०)

सं० १५ . . श्रीमांडववास्तव्य ओसवाल ज्ञातीय सो०
सांगण सो० सूरुा सो० परम सो० धर्मा सो० हापा भा० वीजु
तया(योः) सुत सो० वीधा भार्या[.....]सं० नेसा भार्या
जसमादे तयो[ः] सुतया संघवणि चंपार्इनाम्न्या स्व श्रेयसे द्विः-
सप्ततितीर्थकरपट्ट[ः] कारिता(तः) ॥ प्र० वृद्धतपापक्षे श्रीज्ञानसागर-
सूरिभिः ॥ सोनी वीधा । संघविणि चंपार्इ ।

(१३१)

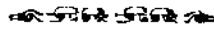
- (प्रथम हस्ति) [महं० श्रीचंडप ।]
(द्वितीय हस्ति) महं० श्रीचंडप्रसाद ।
(तृतीय हस्ति) महं० श्रीसोम ।
(चतुर्थ हस्ति) महं० श्रीआसराज ।
(पंचम हस्ति) [महं० श्रीलूणिग ।]
(षष्ठ हस्ति) [महं० श्रीमल्लदेव ।]
(सप्तम हस्ति) [महं० श्रीवस्तुपाल ।]
(अष्टम हस्ति) [महं० श्रीतेजःपाल ।]
(नवम हस्ति) [महं० श्रीजैत्रसिंह ।]
(दशम हस्ति) [महं० श्रीलावण्यसिंह ।]

- (१ हस्तिपृष्ठभागे) { १ आचार्यश्रीउदयसेन । २ आचार्यश्रीवि-
जयसेन ।
३ महं० श्रीचंडप । ४ महं० चापलदेवी ।
(२ ,, ,,) १ महं० श्रीचंडप्रसाद । २ महं० वामलदेवी ।

- (३))) १ महं० श्रीसोम । २ महं० श्रीसीतादेवी ।
 (४))) १ महं० श्रीआसराज । २ महं० श्रीकुमारदेवी ।
 (५))) १ महं० श्रीलूणिगदेव । २ महं० लूणादेवी ।
 (६))) १ महं० श्रीमालदेव । { २ महं० श्रीलीलादेवी ।
 { ३ महं० श्रीप्रतापदेवी ।
 (७))) १ महं० श्रीवस्तुपाल । { २ महं० श्रीललितादेवी ।
 { ३ महं० श्रीवेजलदेवी ।
 (८))) १ महं० श्रीतेजःपाल । २ महं० श्रीअनुपमदेवी ।
 (९))) १ महं० श्रीजयतसिंह । २ महं० श्रीजयतलदेवी ।
 (१०))) { १ महं० श्रीलावण्यसिंह । २ महं० श्रीरूपादेवी ।
 { १ महं० श्रीसुहृडसीह । २ महं० श्रीसुहृडादेवी ।
 ३ महं० श्रीसलखणदेवी

विमलवसति-गतप्रशस्तिलेखाः ।

(१३२)

॥ ६० ॥ श्रीअर्बुदतीर्थप्रशस्तिर्लिख्यते ॥
 अंगीकृताचलपदो वृषभासितोसि
 भूर्तिर्गणाधिपतिसोवितपादपद्मः ।
 शंभुर्युगादिपुरुषो जगदेकनाथः
 पुण्याय पल्लवयतु प्रतिवासरं स [ः] ॥ १ ॥ (*)
 निबद्धमूलैः फलिभिः सपत्रै-
 द्वु(द्वु)मैर्नरैर्द्रैरिव सेव्यमानः ।
 पादाग्रजाग्रद्बहुवाहिनीकः
 श्रीअर्बुदो नन्दतु शैलराजः ॥ २ ॥
 यस्मिन् विशिष्टानलकुण्डजन्मा
 क्ष(क्षि)तिक्षतित्राणपरः पुरासीत् ।
 प्रत्य( )र्थिसार्थोन्मथना[त्]कृतार्थी
 क्षिताविह श्रीपरमारनामा ॥ ३ ॥
 तदन्वये कान्हडदेववीरः
 पुराविरासीव(त्)प्रबल प्रतापः ।
 चिरं निवासं विदिधौन यस्य
 करांबुजे सर्वजगज्जयश्रीः ॥ ४ ॥
 तत्कुलकमल(*)मरालः काल[ः] प्रत्यर्थिमंडलिकाना[म्] ।
 चंद्रावतीपुरीशः समजनि वीराग्रणीध(र्ष)धुः ॥ ५ ॥

१ ' वशिष्ठा-' स्यात् । २-'कृतार्थः' स्यात् । ३ 'विदधे' स्यात् ।

श्रीभीमदेवस्य नृपश(स्य) सेवा-
 ममन्यमानः किल धंधुराजः ।
 नरेशरोषाच्च ततो मनश्री(स्वी)
 धाराधिपं(*)भोजनृपं प्रपेदे ॥ ६ ॥
 प्राग्वाटवंशाभरणं बभूव
 रत्नं प्रधानं थि(वि)मलाभिधानः ।
 यस्तेजसा दुस(स्स)मयांधकार(रे)
 मग्नोपि धर्मः सहसाविरासीत(त्) ॥ ७ ॥
 तव(त)श्च भीमेन नराधिपेन
 स प्रतापभूर्मि(मि)र्विम(*)लो महामतिः ।
 क(कृ)तोबु(ऽर्बु)दे दंडपतिः सतां प्रियः
 प्रियंवदो नंदतु जैनशासने ॥ ८ ॥
 अशोकंपत्रारुणपाणिपल्लवा
 समुल्लसत्केसरशां(सिं)हवाहना ॥
 शिशुद्वयालंकृतविग्रहा सती
 सतां क्रि(*)याद्विघ्नविनाशमंबिका ॥ ९ ॥
 अथान्यदा तं निशि दंडनायकं
 समादिदेश प्रयता किलांबिका ।
 इहाचि(च)ले त्वं कुरु सन्न सुंदरं
 युगादिभर्तुर्निरपायसंश्रयः ॥ १० ॥
 श्रीविक्रमादित्यनृपाद् व्य(*)तीते-
 ऽष्टाशीतियाते शरदां सहश्रे(स्त्रे) ।
 श्रीआदिदेवं शिखरे[ऽ]र्बुदस्य
 निवेसि(शि)तं श्रीरि(वि)मलेन वंदे ॥ ११ ॥

विघ्नाधिभ्याधिहंत्री या मातेव प्रणतांगिपु ।

श्रीपुंजराजतनया श्रीमाता भवतां श्रि(※)ये ॥ १२ ॥

अचलेशविशिष्टानलतटिनीमंदाकिनीविमलसलिला[नि]

पुण्यानि यस्य शृंगे(गे) जयंवि(ति)विविधानि तीर्थानि ॥ १३ ॥

॥ अथ राजावली ॥

वैरिवर्गदलने गततंद्रश्चाहुवामकुलकैरवचंद्रः ।

यो नदूलन(※)गरस्य नरेश आसराज इति वीरवरोऽभूत् ॥ १४ ॥

प्रबलवैरिदवानलवारिदः समरसिंह इति प्रथितस्ततः ।

महणसिंहभटः सुभटाग्रणीः पृथुयशा अजनिष्ट तदंगजः ॥ १५ ॥

प्रतापमल्लस्तदनु प्रता(※)पी वभूव भूपालसदस्सु मान्यः ।

वीरान्तंसोऽजनि वीजडो[ऽ]स्य मरुस्थलीमंडलभूमिभर्ता ॥ १६ ॥

आसन् त्रयस्तत्तनया नयाढ्या

मूर्ताः पुमर्था इव भोगभोजः ।

आद्यो धरित्रीपतिरक्षपालः

ख्यातः क्षितो(तौ) लूणिग(※)नामधेय ॥ १७ ॥

न्यायमार्गशिखरीमधुमासः कालवक्ष(त्क)वलयन्नरित्रजम् ।

मंडलीकपहवी(द्वी)मपालहा(य)लुंढ इत्यभिधया धियां निधिः ॥ १८ ॥

विपक्षनारीनयनांबुपूरैश्चकार यः कीर्ति(※)लतां सपत्राम् ।

वभूव भूमिपतिलब्धमानो लुंभाभिधानो जगदेकवीरः ॥ १९ ॥

संहृत्य शत्रून् प्रवैलनुबलेन श्री अवु(वु)दं प्राप्य नगाधिराजम् ।

भुक्त्वा स भूमंडलराज्यमुच्चैः स्वर्लो(※)कलोकाधिपतिर्वभूव ॥ २० ॥

१ 'वशिष्ठा'—स्यात् । २ 'भोगभाजः' स्यात् । ३ 'प्रबलान्' स्यात् ।

लूणिगस्य तनुजो जगज्जयी तेजसिंह इति तेजसां निधिः ।
यत्प्रतापदवपावकश्चिरं वैरिवर्गविपदं नहति स्म ॥ २१ ॥

कराग्रजाग्र[त्]करवा(*)लदंड-

खंडिकृताशेषविरोधिवर्गः ।

पृथ्यां(थव्यां)प्रसिद्धस्तिहुणाकनामा

वीरावतंसः स चिरायुरस्तु ॥२२॥

श्रीमल्लुंभकनामा समन्वितस्तेजसिंह-तिगु(हु)णाभ्याम् ।

अवु(वु)दगिरीश(*)राज्यं न्यायनिधिः पालयामास ॥ २३ ॥

[मंडोउर] पुरवासी सुगुरुश्रीधर्मसूरिपदभक्तः ।

सर्वज्ञशासनरतः स जयति जेल्हाभिधः श्रेष्ठी(ष्ठी) ॥ २४ ॥

तत्तनयः सुनयो[S]भूत्(द्) चे(*)[ल्हा]कः सकलभूतलख्यातः।

तत्पुत्रः सुचरित्रः पुण्यनिधिः पारसः साधुः ॥ २५ ॥

सोही-देगा-देसल-कुलधरनाम्ना तदंगजा जाताः ।

चत्वारः कुलमंदिरसुदृढस्तंभाभिरामास्ते(*) ॥ २६ ॥

श्रीदेसलः सुकृतपेसलवित्तकोटी-

श्रंचत्तुर्दशजगज्जनितावदातः ।

शत्रुंजयप्रमुखविश्रुतसप्ततीर्थे

यात्राश्रतुर्दश चकार महामहेन ॥२७॥

देमति-माई(*)-नाम्नी साधु श्रीदेसलस्य भार्ये द्वे ।

निर्मलशीलगुणाढ्ये दयाक्षमे जैनधर्मस्य ॥ २८ ॥

देमतिकुक्षिपभवा गोसल-गयपाल-भीम-नामानः ।

माईकुक्षेर्जातौ मोह(*)ण-गोहाभिधौ पुत्रौ ॥ २९ ॥

जिनशासनकमलरविः साधुः श्रीगोसलो विशदकीर्तिः ।

गुणरत्नरोहणधरा गुणदेवी प्रियतमा तस्य ॥ ३० ॥

सद्धर्मकर्मैकनिव(*)द्वबुद्धि-

स्तदंगजः श्रीधनसिंहसाधुः ।

भार्या तदीया सदया वदाज्ञा(न्या)

मान्या सतां धांधलदेविसंज्ञा ॥ ३१ ॥

साधोभी(भी)मस्य सुतो हांसलदेकुक्षिसंभवः श्रीमान् ।

म(*)हिमानिधिर्महौजा महामतिर्महणसिंहाख्यः ॥ ३२ ॥

मयणलदेवीवरकुक्षिशुक्ति-

मुक्तास्त्रयस्तत्तनया जयंति।

ज्येष्ठो(ष्ठो) जगद्व्यापियशःप्रकाशः

साध्वग्रणीला(ला)लिग(*) साधुराजः ॥ ३३ ॥

आश्विनेयाविव श्रेष्ठौ कनिष्ठौ गुणशालिनौ ।

सीहा-लाषाभिधौ धर्मध्यानप्रवणमानसौ ॥ ३४ ॥

षट् सुता धनसिंहस्य मूर्ता(*)[इव ष]र्त्तवः ।

विश्वविश्वोपकारायावतीर्णाः पृथ्वीतेले ॥ ३५ ॥

तेषामाद्यः साधुवी(वी)जड इति विमलम(त)रयशःप्रसरः ।

गुणसागरः पिमधरः सज्ञ(ज्ज)न(*)मान्यः समरसिंहः ॥ ३६ ॥

राजसमाजश्रेष्ठो विख्यातो(तः) साधुविजपालः ।

निपुणमतिर्नरपालः सुकृतरतो वीरधवलख्यः ॥ ३७ ॥

स्वपितृश्रेयसे(*) जीर्णोद्धारं ऋषभमंदिरे ।

कारयामासतुर्ल्ल-वीजडौ साधुसत्तमो(मौ) ॥ ३८ ॥

वादिचंद्र-गुणचंद्रविजेता

भूपतित्रयविबोधविधाता ।

धर्मसूरि(*)रिति नाम पुरासीत(द्)

विश्वविश्वविदितो मुनिराजः ॥ ३९ ॥

मूलपट्टक्रमे तस्य धर्मघोषणार्थमा(णः) ।
बभूवुः शमसंपूर्णा अमरप्रभसूरयः ॥ ४० ॥ (*)

तत्पट्टभूषणमदूषणधर्मशीलः

सिद्धांतसिंधुपरिशीलनविष्णुलीलः

श्रीज्ञानचंद्र इति नंदतु सूरिराजः

पुण्योपदेशविधिवोधितस(*)त्समाजः ॥ ४१ ॥

वर्सु-मुँनि-तु(गुँ)ण-श्रीसि(शि) वर्ष(र्षे)

ज्येष्ठे(ष्ठे) सिति नर(व)मिसोमयुतदिवसे ।

श्रीज्ञानचंद्रगुरुणा

प्रतिष्ठि(ष्ठि)तोऽर्चुदगिरौ ऋषभः ॥ ४२ ॥

(*) १३७९ ज्येष्ठ(ष्ठ)सुदि ९ सोमे ॥

(१३३)

॥ ६० ॥ संवत् १३५० वर्षे माघ सुदि १ भौमेऽद्येह श्री-
मदणहिल्लपाटकाधिष्ठि(ष्ठि)त परमेश्वर परमभट्टारक उमापतिवरल-
ब्धप्रौढप्रतावा(पा)क्रांतदि(*)वचक्रपा(वा)लक्ष्मापालमालवेश
वि(व)रुथ(धि)नीगजघटाकुंभस्थलविदारणैकपंचानन समन्त(स्त)
राजावलीसमलंकृत अभिनवसिद्धराजमहारा(*)जाधिराज श्रीश्रीम-
त्सारंगदेवकल्याणविजयराज्ये तत्पादपञ्चोपजीवनि(जीवि) महामा-
त्य श्रीवाधुये श्रीश्रीकरणादिसमस्तमुद्राव्यापारान् परि(*)पंथयति
सतीत्येवं काले प्रवर्तमाने अस्यैव परमप्रभो[ः]प्रसादप-
त्तलायां भुज्यमानअष्टादशशतमंडले महाराजकुलश्रीवीसलदेव शा-
(*)सनपत्रं प्रयच्छति यथा ॥ स एष महाराजकुलश्रीवीसलदेवः

संवत् १३५० वर्षे म(मा)घ सुदि १ भौमे ऽद्येह श्रीचंद्रावत्यां ओस-
 वाल ज्ञातीय सा(*)धु श्रीवरदेवसुत साधु श्रीहेमचंद्रेण तथा
 महा० भीमा महा० सिरधर श्रे० जगसीह श्रे० सिरपाल श्रे०
 गोहन श्रे० वस्ता महं० विरपाल प्रभृति स(*)मस्तमहाजनेन भ-
 क्षयाराध्यविज्ञप्तेन श्रीअर्जुदस्योपरिसंतिष्ट(ष्ट)मानवसहिकाद्वये नि-
 श्रयमाणघनतरकरं मुक्त्वा उच्च(ः)कृतकरस्य शासनपत्रं(*)प्रयच्छति
 यथा ॥ यत् श्रीविमलवसहिकायां श्रीआदिनाथदेवेन श्रीमाता-
 देव्या सत्क तलहडाप्रत्ययं उच्च देय द्र २८ अष्टविंशति द्रम्माः
 तथा श्रीअर्जुदे(*)त्यठकुरसेहलथतलारप्रभृतीनां कापडां प्रत्ययं
 उच्च देय द्र १६ षोडश द्रम्माः तथा कल्याणके अमीषां दिन द्वये
 दिनं प्रति देय कणह(ह)तां १० दश दा(*)तव्यानि । तथा महं०
 श्रीतेजपालवसहिकायां श्रीनेमिनाथदेवेन श्रीमातादेव्या सक्त वर्ष
 प्रतिदेय द्र १४ चतुर्दश द्रम्मा तथा दिनैकेन कणहतां(*)देय
 १० दश तथा श्रीअर्जुदेत्य ठकुर सेलहथ तलार प्रभृतीनां
 कापडां प्रत्ययं देय द्र ८ अष्टौ द्रम्मा तथा प्रमदाकुलसक्त
 नामां ६ षट् नामकं प्रति(*)मल प्रत्ययं द्र ५ पंच द्रम्मा.....
 .....वर्षे प्रति दातव्या तथा वसहिकाद्वये पूजारकानां पा-
 र्श्वान् निष(श्र)यमाणकरो मुक्तो भणित्वा श्रीअर्जुदेत्य ठ(*)-
 कुरेण सेलहथतलारप्रभृतिभिः[ः] किमपि न याचनीयं न गृही-
 तव्यं च । अस्य (न्य ?) दिन पूर्वं वसहिकाद्वयपार्श्वान्
 उपरिलिखितविधे ऊर्ध्वं श्रीअर्जुदे(*)त्य ठकुरेण सेलहथतलारप्र-
 भृतिभिः तथा चंद्रावत्या श्रीमद्राजकुलेन महंतकसेलहथतलारडो-
 कराप्रभृतिभि त्य(यत्)किमपि न याचनीयं न(*)गृहीतव्यं च ।
 अनया परयित विधिना प्रतिवर्षे वसहिकाद्वयपार्श्वान् ग्राम ठकुर

प्रभृतिभि गृह्यमानैः कल्याणकप्रभृतिमहोत्सवेषु समाया(*)तसमस्त-
संघस्य प्रहरक-तलारकप्रभृतिकं रूढ्य सर्वं करणीयं काराप-
पनीयं च ॥ ऊपरिचाटितउत्तीर्यमानसमस्तसंघमध्यात् यस्य
कस्यापि किं(※)चित् गच्छति तत्सर्वं श्रीअर्जुदेत्यठकुरेण
लोहमयं रूढ्या समर्पणीयं अस्मत्वंशजैरपि अन्यैश्च
भाविभोक्तृभि राजभिः वसहिकाद्वये उ(※)चकृतकरोरं आचद्रार्कं
यावत् अप्यतव्य पालनीयश्च । उक्तं च । भगवता व्यासेन
बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः यस्य यस्य यदा(*)
भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं । वंध्यादृवीष्णतोयापु शुष्ककाटेरवा-
शिः कृष्णसर्पा प्रजायन्ते देवदायोपहारिणः । न विपं विषमि-
त्याह(※) देवस्वविषमुच्यते विषमेकाकिनं हन्ति देवस्वं पुत्रपौत्रकं
एतानि स्मृतिवाक्यानि अवलोक्य अस्मत्वंशैः अन्यवंशैरपि भा-
विभो(※)क्तृभिः अस्मत्कृतव्य उद्य(?)करस्यास्य प्रतिबंधः क-
दापि न करणीय । न कारापनीयश्च । यथा दत्त्वा च इदमुक्तवान्
मन्यं स्या अन्यवंश्या वा ये भ(※)विश्यन्ति पार्थिवा तेषामहं कर-
लग्नोमि मंभदचं न लुप्यता ॥ ट० जयतासिह सुत० पारि० पेशाकेन
लिखित ॥ हीनाक्षरं प्रमाणमिति ॥(※)महाराजकुल श्रीवीसल-
देव इ० महं सागण ॥ अत्र साक्षिणः श्रीअचलेश्वरदेवीयराउ०
नंदि श्रीवसिष्ठदेवीय तपोध(※)न..... अंवादेव्यासक्तं अत्रो०
नीलकंठः । प्रमाणाग्रामीयपढ्या राजाप्रभृति समस्तपढ्यार ॥ सूत्र
नर . . . . .

(१३४)

सं. १३७८ श्रीमांडव्यपुर वास्तव्य सा० माहिधर पुत्र
16

रुला मेघा भार्या रिहमासिरी पु० धीरपालहीराभ्यां पितृमातृश्रे-
योऽर्थं कारितं प्र० श्रीधर्मघोषसूरिपट्टे श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः ॥

(१३५)

सं. १२०२ आषाढ सुदि ६ सोमे श्रीप्राग्वाटवंशे आसदेव-
देवकीसुताः महं० बहुदेव धनदेव सूमदेव जसबु रामणाख्याः
[बन्ध?] वः । महं० धनदेवश्रेयोऽर्थं तत्सुत[वालय]धवलाभ्यां ध-
र्मनाथप्रतिमा कारिता श्रीककुदाचार्यैः प्रतिष्ठिता ॥

(१३६)

राणानंदि पुत्र श्रे० ठाकुर भार्या हासु श्रे० पु० भीमदेव
भावदेवाभ्यां पितृश्रेयसे पार्श्वनाथः का० प्र० श्रीधर्मघोषसूरि-
पट्टे श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः ॥

(१३७)

सं० १३०८ वर्षे माघ सुदि ६ गुरौ धर्कटवंशीय श्रेष्ठि....
पुत्र श्रीवच्छ भार्या धनसिरि पुत्र आमवीर भार्या पुत्र अ-
हैवं(?) श्रे० आमसीहेन आत्ममातापिताश्रेयोर्थं श्रीआदिनाथबिंबं
कारितं प्रतिष्ठितं श्री..... शिष्यैः श्रीअमरचंद्रसूरिभिः ॥

(१३८)

सं० १३७८ सुराणा[गोत्रे] सा० गुणधर पुत्र सा० रा-
ह्णपुत्र सा० जिणदेव हेमा जसदेव रामणैः मातृ पितृश्रेयसे श्री-
शांतिनाथबिंबं का० प्र० धर्मघोषसूरिपट्टे श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः ॥

(१३९)

सं० १२०२ आषाढ सुदि ६ सोमे श्रीप्राग्वाटवंशे आस-
देवसुतस्य धनदेवस्य पत्न्याः श्रे० वोल्हा शीलार्ई सुता शांति-
मत्याः श्रेयोऽर्थं तत्सुत महं० वालणधवलाभ्यां श्रीशांतिनाथ-
प्रतिमा कारिता श्रीककुदाचार्यैः प्रतिष्ठितेति ॥

(१४०)

संवत् १३७८ वर्षे ज्येष्ठ वदि ९ सोम दिने श्रीयुगादि
[जिनचैत्य]जीर्णोद्दारे अस्मिन् देहरिकायां श्रीवर्द्धमानप्रभृति
विंबानि.....कुमल सुत महं० पुनसीहेन कारापितानि पुत्र
रिहा धांधल मूलू गेहा सदा सहितेन महं० भ्रातृ पेथड पुत्र षा-
(बा?) हड सहितेन.....

(१४१)

सं० १३७८ वर्षे सुराणा[गोत्रे] नाला पुत्र चेना भार्या
देवश्री पुत्र पेथा पुना हाला लोलाकेन मातृपितृश्रेयसे का० श्री-
धर्मसूरिपट्टे श्रीज्ञानचंद्रसूरीणां उपदेशेन ॥

(१४२)

सं० १३७८ वर्षे सुराणागोत्रे कुलधर पुत्र सा० थिरदेव
भार्या थेही पुत्र देपाल वधा हरिचंद्र पदा कर्मसीह प्रभृति समुदा-
येन थिरदेवश्रेयसे जीर्णोद्दारः कारितः । श्रीज्ञानचंद्रसूरि प्र० ।

(१४३)

सं० १२०२ वर्षे आषाढ सुदि ६ सोमे सूत्र० सोढा साई

सूत सूत्र० केला वोल्हा सहव लोयपा वागदेव्यादिभिः श्रीविमल-
वसतिकातीर्थे श्रीकुंथुनाथप्रतिमा कारिता श्रीककुदाचार्यैः प्रति-
ष्ठिता ॥ मंगल महाश्रीः ॥ छ ॥

(१४४)

सं० १३७८ वर्षे प्राग्वाटज्ञातीय म० वीजडसुतेन ठ०
वयजलेन धरणिग जिणदेव सहितेन ठ० हरिपाल श्रेयसे श्रीमुनि-
सुव्रतस्वामिर्विव कारितं प्र० मलधारी श्रीश्रीतिलकसूरिभिः ॥

(१४५)

सं० १३७८ वर्षे संघपति पोपा गेघा श्रेयोऽर्थ सा० धन-
पाल सा० महणा देवसीहेन श्रीमहावीरर्विव कारितं प्रतिष्ठितं
मलधारी श्री [हेमचंद्र?] सूरियगच्छे श्रीश्रीतिलकसूरिभिः ॥

(१४६)

सं० १३९४ भण० महणा श्रे० बोहसीह धरणाभ्यां श्री-
जिनर्विव [कारितं] श्रीधर्मतिलकसूरिभिः [प्रतिष्ठितं ॥]

(१४७)

सं० १२०२ आषाढ सुदि ६ सोमे श्री० ठ० अमारसेन
सुत महं० ताज..... स्वपितृ श्रेयोऽर्थ प्रतिमा कारिता श्रीककुदा-
चार्यैः प्रतिष्ठिता । मंगलं महाश्रीः ॥

(१४८)

सं० १३७८ नाहरगोष्टि सा० राहडपुत्र गेघु पु० महण-

सीह तथा चांड पु० रील्हणेन का० [प्र०] श्रीधर्मधोषसूरिपदे श्री-
ज्ञानचंद्रसूरिभिः ॥

(१४९)

सं० १३८२ वर्षे कार्तिक सुदि १५ प्राग्वाट् वाणिअ-
रायी सुत ठ० मंतणराज श्रेयसे सुत जीवाकेन श्रीनेमिनाथविंव
कारितं ॥

(१५०)

सं० १२०२ आषाढ सुदि ६ सोमे श्रीऋषभनाथविंव प्र-
तिष्ठितं श्रीककुदाचार्यैः ठ० जसराकेन स्वपितुः ठ० ववल्लू श्रेयोर्थ
प्रतिमा कारिता ॥

(१५१)

- (१) दशरथ मूर्ति ।
- (२) हेमरथ मूर्ति ।
- (३) महं० श्रीमहिंदूय मूर्ति ।
- (४) महं० श्रीलालिंग मूर्ति ।
- (५) महं० श्रीनेट मूर्ति ।
- (६) महं० श्रीवीर मूर्ति ।
- (७) महं० श्रीलहर मूर्तिः ।
- (८) महं० श्रीनीना मूर्तिः ।

(१५२)

श्रीश्रीमालकुलोद्भव वीरमहामंत्रि पुत्र सन्मंत्रि श्रीनेटपुत्र

लालिग तत्सुत महिंदुकेनेदं निजपुत्रकलत्रसमन्वितेन सन्प्रात्रि-
दशरथेन श्रीनेमिनाथाबिंबं मौक्षार्थं कारितं रम्यं ॥

(१५३)

सं० १२०० जेष्ठ वदि १ शुके महं० श्रीवीरसंताने महं०
चाहिल्ल सुत राणाक तत्सुत नरचिहिना कुटुंबसहितेन.....
श्रेयोऽर्थं मुनिसुव्रतप्रतिमा कारितेति प्रतिष्ठिता श्रीनेमिचंद्रसूरिभिः ॥

(१५४)

संवत् १११९ ।

थारापट्टीयसंताने सोमरूपालवल्लभः ।

शांत्यमात्यो महीरुयातः श्रावकोऽजनि सत्तमः ॥ १ ॥

भार्या तस्य शिवादेवी श्रेयसे प्रतिमामिमां ।

नीन्न-गीग्यर्याः सुन्वोः कारयामास निर्मलं ॥ २ ॥

(१५५)

संवत् १३७८ वेसलपुत्र माहण पुत्र लखमा भार्या ललि-
तादेवी पुत्र जयताकेन श्रे० का० श्रीधर्मधोषसूरिपट्टे श्रीज्ञानचंद्र-
सूरीणां उपदेशेन ॥

(१५६)

वरवचनचारु कुसुम; संपादितमुनिमनोरथफलयैः ।

श्रीनन्नसूरिरनघः कल्पतरुर्जयति बुधसेव्यः ॥

स्तौति श्रीकृष्णसूरिः ॥

(१५७)

सं० १२०६ ॥

श्रीशीलभद्रसूरीणां शिष्यैः श्रीचंद्रसूरिभिः ।

विमलादिसुसंघेन युतैस्तीर्थमिदं स्तुतं ॥

अयं तीर्थसमुद्धारोऽद्भुतोऽकारि विमल[स्य] ।

श्रीमदानंदपुत्रेण श्रीपृथ्वीशमंत्रिणा ॥

(१५८)

सं० १३९४ पूनसीह . . . . . श्रीआदिनाथविंशं प्र०
श्रीमुनिचंद्रसूरिभिः ॥

(१५९)

संवत् १३७८ वर्षे वै० वदि ९ श्रीमांडव्यपुरीय देगा पुत्र
जगधर पुत्र समधर भार्या सिरियादेवी पुत्र सीहड आंबा माला
भडसीहेन मातृ श्रेयसे का श्रीधर्मघोषसूरिपदे श्रीज्ञानचंद्रसू-
रिभिः प्रतिष्ठितं ॥

(१६०)

श्रीथारापट्टीयसंताने महं० श्रीतिनाथवलयोः श्रेयार्थं माउ-
कया शांतिनाथविंशं कारितं . . . . .

(१६१)

सं० १३७८ व० वै० वदि ९ श्रीमांडव्यपुरीय देगा पु०
जगधर पु० समधर भार्या सिरियादेवी पुत्र सीहड आंबा माला

भटसीरहैः पितृ श्रेयसे का० श्रीधर्मघोषसूरिपदे प्रतिष्ठितं श्रीज्ञान-
चंद्रसूरिभिः ॥

(१६२)

सं० १३९४ सा० विजपाल पुत्री राणीनी आत्म श्रे०
श्री.....नाथबिंबं [का० प्र०] श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः ॥

(१६३)

संवत् १६९४ वर्षे महोपाध्याय श्री५ श्री.....गणि तत्
शिष्य पंडित श्रीहीरचंद्रगणिभिः पंडित श्रीकुशलभद्रग० गणि
श्रीअमरचंद्र निज भ्रातृद्वयं संयुक्तः । मुनि.....चंद्रे.....राम-
चंद्रमुनींद्रेद्रचंद्र प्रमुखदश परिवारैः यात्रा निर्म.....

(१६४)

सं० १३७८ वर्षे वैशाख वदि ९ श्रीमांडव्यपुरीय आसू-
पुत्र मोषदेवेन समवसरणे विंवानि कारितानि श्रीधर्मघोषसूरि-
पदे श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः प्रतिष्ठितानि ॥ उपदेशेन ॥

(१६५)

संवत् १२२६ वर्षे वैशाख सुदि ३ सोमे श्रीमदबुंदमहा-
तीर्थे महामात्य श्रीकवडिना स्वकीय पितृ ठ० श्रीआमपसा तथा
स्वकीय मातृ ठ० सीतादेव्योः मूर्तिद्वयी देवश्री ऋषभनाथाग्रे
कृता अक्षयतृतीया दिने आचार्य श्रीधर्मघोषसूरिभिः प्रतिष्ठिता ॥

(१६६)

श्रीमद्धर्मघोषसूरिपदे श्रीआणंदसूरि श्रीअमरप्रभसूरिपदे

श्रीज्ञानचंद्रसूरिशिष्य श्रीमुनिशेखरसूरीणां मूर्तिः श्रे० छाहडभार्या
बील्हणदेवी पुत्र भ्रातृ सूरालाभ्यां कारिता । शुभं भवतु ।
संवत् १२९६ वै० सु.....

(१६७)

.....बीजडभार्या बील्हणदेव्य[।] धांधलदेव्य[।च] सम-
वसरण का० प्रतिष्ठितं श्रीधर्मवोधसूरिपट्टे श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः ॥

(१६८)

संवत् १२७८ वै० व० ९ रिणस्तंभपुरवास्तव्य जांबड-
गोत्रे सा० हरिचंद्रपुत्र संघपति रतनश्रेयोऽर्थ पुत्र पुना हेमा गा-
जणैः पद्मप्रभ[प्रतिभा] कारिता श्रीसोमप्रभसूरि उपदेशेन ॥

(१६९)

श्रीऋषभनाथस्य । संवत् १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५
गुरौ प्राग्वाट कुल..... श्रेयोर्थ धनपालेन
श्रीऋषभनाथर्विं कारितं कोसहुद (कासहृद) गच्छे श्रीसिंहसू-
रिभिः प्रतिष्ठितं ॥

(१७०)

श्रीशांतिनाथस्य । संवत् १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५
गुरौ दिने प्राग्वाट् महामात्येन श्रीधनपालेन.....
श्रेयोऽर्थ कोसहुद (कासहृद) गच्छे श्रीसिंहसूरिभिः प्रतिष्ठितः ।

(१७१)

सा० गोसल पुत्र रुदुपाल श्रेयसे संघपति महणसीह पुत्र
सा० लाला संघपति धनासिंह पुत्र सा० विजड पुत्र.....

(१७२)

श्रीसंभवनाथस्य । सं० १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ
महामात्य श्रीधनपालेन.....श्रेयोऽर्थे श्रीसंभवनाथ प्रतिमा का-
रिता । कोसहुद (कासहृद) गच्छे श्रीसिंहसूरिभिः प्रतिष्ठिता ।

(१७३)

सं० १३९५ सा० धनसिंह पु० सा० विजडसमरसिंहस्य
भ्रातृ जिनपाल श्रेयोर्थे ॥

(१७४)

॥ श्रीअभिनंदनस्य ॥ [सं० १२४५ वर्षे] वैशाख वदि ५
गुरौ पृथ्वीपालात्मज महामात्य श्रीधनपालेन मातृ श्रीपद्मावती-
श्रेयोऽर्थे.....कारिता[प्र०] श्रीकोसहुद (कासहृद) गच्छे श्री-
सिंहसूरिभिः ॥

(१७५)

॥ सुमतिनाथस्य ॥ संवत् १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५
गुरौ प्राग्वाद्.....पृथ्वीपाल आत्मश्रेयसे प्रतिमा कारिता
कोसहुद (कासहृद) गच्छे श्रीसिंहसूरिभिः प्रतिष्ठिता ॥

(१७६)

संवत् १२४५ वैशाख वदि ५ गुरौ.....
आत्मश्रेयसे.....श्रीपद्म..... सिंहसूरिभिः
प्रतिष्ठिता ॥

(१७७)

संवत् १२४५ वै० वदि ५ भृगौ प्राग्वाट.....
 पृथ्वीपालात्मज ठ० जगदेव पत्नि ठ० श्रीमादलदे आत्मश्रेयोर्थ
 श्रीसुपार्श्वनाथ प्रतिमा का० श्रीसिंह [सूरिभिः प्रतिष्ठिता ।]

(१७८)

सं० १३९४ धनपाल पुत्रि वो० नाम आत्म श्रेयसे आ-
 दिनाथर्विचं का० प्र० श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः ॥

(१७९)

सं० १३७८ वैशाख व० ९ दो० महणसुत सोहड भार्या
 सुहडदेवी पुत्र महिदेन पितृमातृश्रेयसे महावीरः कारितः । सा०
 महिद भार्या रांभि श्रेयसे शांतिनाथः । सा० महिद भार्या स्वी-
 मणि श्रेयसे पार्श्वनाथजीर्णोद्धारः ।

(१८०)

सं० १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ प्राग्वाट .....वा-
 स्तव्य अमात्य धनपाल भार्या महं० श्रीपिणश्री.....श्रेयोऽर्थ
 चंद्रप्रभप्रतिमा कारिता प्रतिष्ठिता श्रीसिंहसूरिभिः ॥

(१८१)

श्रीमुनिसुव्रतजिनः । खरतर जालहणपुत्र तेजाकेन श्रीपुत्री
 वीरी श्रे० कारितं ॥

(१८२)

सं० १२८६ वर्षे फागुण सुदि २ रवौ श्रे० आलहण सा०

रावण व्य० जसधवल भार्या विजेमति सुत व्य० गांगणेन भ्रातृ
पुना पाहड चाहड व्य० गुणसिरि पुणिग कडुया सेजापीत
नवल वधू धनसिरि.....कुटुंबेन श्रीरिखभदेव प्रतिमा कारिता ।
प्रतिष्ठिता चंद्रगच्छीय श्रीमलयचंद्रसूरिशिष्य संमतचंद्रसूरिभिः ।
शुभं भवतु ॥

(१८३)

सं० १२४५ वैशाख वदि ५ गुरौ प्राग्वाटज्ञातीय भां०
शिवदेव भां० जसधवल ।

सं० १३७८ शरनीवाल पेथा भार्या पाल्हणदेवि पुत्र लुणा
तथा पुत्री नीविणि श्राविकया संघ० साढल पुषागणभार्यया
स्वश्रे० महावीरः कारितः । प्र० श्रीधर्मघोषसूरिपट्टे श्रीज्ञानचं-
द्रसूरिभिः ।

(१८४)

सं० ११८७ फागुण वदि ४ सोमे भद्रसिणकद्रा स्थानीय
प्राग्वाटवंशान्कथ श्रे० वाहिल संताने.....संतणामदेव देवचंद्र
आसधर आंवा अंबकुमार श्रीकुमार लाखण.....श्रावक
श्राविकासमुदायेन अर्बुदचैत्यतीर्थे रिखभदेवविंविं निःश्रेयसे का-
रितं । वृहद्गच्छीय श्रीसंघिज्ञविहारि श्रीवर्द्धमानसूरिपट्टे पद्मसूरि
श्रीभद्रेश्वरसूरिभिः प्रतिष्ठितं ॥

(१८५)

सं० १२४५ वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीअनंतनाथ । प्रा-
ग्वाटज्ञातीय भां० जसधवल भार्यालक्ष्मी ।

सं० १३७८ वर्षे उत्सन्नवाल(१) सामंत पुत्र लाहड भार्या
लखमी पु० पुण्या कुसलीया लाखण झांझण हरदेव नेजाकैः
पितृमातृश्रे० कारितं प्रतिष्ठितं श्रीधर्मघोषसूरिपट्टे श्रीज्ञानचंद्रसू-
रिभिः । सा० धनसिंह भार्या धांधलदेवी पुत्र श्रे० सा० विज-
हेन कारितं ॥

(१८६)

सं० १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ.....श्रे० श्रीदेव-
चंद्रसूरिभिः श्रीअनंतनाथप्रतिमा प्रतिष्ठिता ॥

(१८७)

संवत् १३९४ सा० कर.....सि पुत्र कुलचंद्र.....श्री
कुंथुनाथ का० प्र० श्रीजिनचंद्रसूरिभिः ॥

(१८८)

संवत् १२४५ वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीप्राग्वाटवंशीय य-
शोधवलसुत भा० शालिगेन देवश्रीअरनाथाविंशस्य श्रेयसे प्रतिष्ठा
कारिता । श्रीअर्जुदतीर्थे सकलाभ्युदयकारी भवतु अरनाथः ॥

(१८९)

सं० १३७८ वर्षे सा० वीकसुत लखमभार्या वकाई आ-
विकया आत्मश्रेयसे श्रीमल्लिनाथः का० ।

(१९०)

सं० १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीयशोदेवसूरिशि-
ष्यश्रीदेवचंद्रसूरिभिः श्रीअरनाथप्रतिमा प्रतिष्ठिता । प्राग्वाटज्ञातीय

भा० जसधवल सुत शालिगेन आत्मनः श्रेयोऽर्थं देवकुलिका
का० च ।

(१९१)

सं० १३७८ श्रीमांडव्यपुत्रीय सा० महाधर भार्या भाव-
देवी पुत्र सांगणेन पितृमातृश्रेयसे शान्तिनाथः कारितः प्र० श्री-
धर्मघोषसूरिपट्टे श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः ॥

(१९२)

संवत् १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीवृहद्गच्छे श्री-
मदारासणसत्क श्रीयशोदेवसूरिशिष्य श्रीदेवचंद्रसूरिभिः श्रीश्रेयां-
सप्रतिमा प्रतिष्ठिता । प्राग्वाटज्ञातीय महामात्य श्रीपृथ्वीपालसत्क
प्रतीहार पूनचंद्र ठ० धामदेव भ्रातृ सिरपाल भ्रातृव्यक देसल
ठ० जसवीर धवल ठ० देवकुमार ब्रह्मचंद्र ठ० आमचंद्र लखमण
गुणचंद्र परमार वनचंद्र ठ० हुंमरसी आसदेव ठ० चाहड गोसल
वीसल रायदेव आसचंद्र जाजा प्रभृतीनां ॥

(१९३)

सं० १३०४ वर्षे फागुण सुदि २ बुधे श्रीअर्बुदाचले कास-
हृदस्थानवास्तव्य श्रे० संतिनाग संताने श्रे० देदा भार्या पून-
सिरि तत्सुत वरदेव पाल्हण तयोर्भार्या पद्मसिरि.....वरदेव
पुत्रकुवरा भार्या पाहिणि सुत आववपुन.....ठ० धूसल पूना
इहिण.....प्रभृदि कुडुंवसहितेन कुवरा श्रावकेन.....

(१९४)

सं० १३९४ वर्षे गुणपाल पुत्र ठ० हरिपाल दे श्रे० का०
प्र० श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः ।

(१९५)

संवत् १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीवृहद्[गच्छे]
श्रीप्रदारासनसत्क श्रीयशोदेवसूरिशिष्य श्रीदेवचंद्रसूरिभिः श्री-
धर्मनाथप्रतिमा प्रतिष्ठिता ।

(१९६)

सं० १३७८ सा० साघड सुत नरदा मदन पून पदम
सलखाकैः पुत्री नाउ श्रेयसे कारितं ।

(१९७)

संवत् १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीयशोदेवसूरि-
शिष्यैः श्रीदेवचंद्रसूरिभिः श्रीशीतलनाथ प्रतिमा प्रतिष्ठिता ।

(१९८)

सं० १३७८ वैशाख वदि ९ नाहरगोत्रे भां० जगपालपुत्र
वीक्रम भार्या विजयदेवी पुत्र हीरा सुहडा सांगण लापाकैः भ्रातृ
हरपाल श्रेयसे श्रीशांतिनाथ का० प्र० श्रीधर्मघोषसूरिपट्टे श्री-
ज्ञानचंद्रसूरिभिः ॥

(१९९)

संवत् १२४५ वर्षे वैशा[ख वदि] ५ गुरौ प्राग्वाटकुलोद्भव
ठ० देसल लघु भ्रातृ ठ० लाखणाभ्यां पिता .....
आसिणि श्रेयोर्थं श्रीसुविधिनाथविव कारितं प्रतिष्ठितं श्रीदेव-
चंद्रसूरिभिः ।

(२००)

संवत् १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीयशोदेवसूरि-
शिष्यैः श्रीदेवचंद्रसूरिभिः श्रीकुण्डुनाथ प्रतिमा प्रतिष्ठिता ।

(२०१)

संवत् १२९९ वर्षे महा सुदि १२ शुक्ले.....

(२०२)

सं० १३७८ ज्येष्ठ वदि ९ सोमे श्री चैत्रगच्छे ऊकेश-
स्थानीय सं० पद्मदेव सं० गुणधर सो० महणसि सो० लुणा
भार्या लुणादे पु० सो० माला धरणिग खाणा.....पित्रोः श्रे-
यसे श्रीसुमतिनाथर्विवं कारितं । प्रतिष्ठितं श्रीहेमप्रभसूरिशिष्यैः
श्रीरामचंद्रसूरिभिः ॥

(२०३)

सं० १३९४ वर्षे सो० खोखा भार्या लखमादेवी पुत्र लं-
ढाकेन पित्रोः श्रेयसे भ्रातृ ४ सहितेन पुनर्विवं कारितं ॥

(२०४)

संवत् १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीयशोदेवसूरि-
शिष्यैः श्रीदेवचंद्रसूरिभिः श्रीमल्लिनाथप्रतिभा प्रतिष्ठिता ।

(२०५)

संवत् १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीबृहद्गच्छे
श्रीमदारासन सत्क श्रीयशोदेवसूरिशिष्यैः श्रीदेवचंद्रसूरिभिर्वासु-
पूज्यप्रतिमा प्रतिष्ठिता ।

(२०६)

सं० १३७८ वर्षे ज्येष्ठ वदि ९ सोमे श्रीउपकेशिगच्छे श्रीककुदाचार्यसंताने मेहडाज्ञाती[य] सा० लाहडान्वये सा० धां-
यल पुत्र सा० छाजू भोपति भोजा भरह.....प्रभृति श्रीआदि-
नाथः कारितः प्रतिष्ठितः श्रीककसूरिभिः ।

(२०७)

संवत् १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीयशोदेवसूरि-
शिष्यैः श्रीदेवचंद्रसूरिभिः श्रीअजितनाथप्रतिमा प्रतिष्ठिता ।

(२०८)

संवत् १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीबृहद्गच्छे श्रीमदारासन सत्क श्रीयशोदेवसूरिशिष्यैः श्रीदेवचंद्रसूरिभिः
श्रीनेमिनाथप्रतिमा प्रतिष्ठिता कारिता च पुत्र महं० आमवीर
श्रेयोर्थं ठ० श्रीनागपालेन ।

(२०९)

संवत् १३०२ श्रीमदकुंदमहातीर्थे देवश्रीआदिनाथचैत्ये
कांतालज्ञातीय ठ० उदयपाल पुत्र ठ० श्रीधर प्रणयिन्या ठ०
नाग पुत्र्या ठ० आंव देवसिंह जनन्या वीरिकया स्वत्तकसमेतं
श्रीनेमिनाथविंशं आत्मश्रेयोर्थं कारितं प्रतिष्ठितं रुद्रपल्लीय
श्रीदेवभद्रसूरिभिरेव ॥

(२१०)

संवत् १३०२ [वर्षे] मार्ग वदि ९ शनौ.....संतानीय

श्रीरुद्रपत्नीय श्रीम[दभ]यदेवसूरिशिष्याणां श्रीदेवभद्रसूरीणामुपदेशेन मं० पल्ल पुत्र मं० चःहड पुत्र्या थंहिकया श्रीमदादिनाथविंभं सपरिकरं आत्मश्रेयोऽर्थं कारितं[प्रतिष्ठितं] च श्रीमद् देवभद्रसूरिभिरेव ॥

(२११)

संवत् १२४५ [वर्षे] वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीकासहदीय-गच्छे श्रीउद्योतनाचार्यसंताने श्रे० जसणाम चांदणाम जिंदा सुत जसहड जसोधण देवचंद्र जसहड भार्या भालु तत्पुत्र पारस भार्या साढी मातु हसू पारस पुत्र आमवीर कुलधर राणु श्रे० देवचंद्र सुत शालिग तत्पुत्र आसचंद्र आसपाल आल्हण आमदेव सुत अजिया भाद्रेयी लखमिणि मोई प्रभृति आत्मीयकुटुंबसहितेन श्रे० जसहडपुत्रेण पार्श्वचंद्रेण आत्मश्रेयोर्थं श्रीपार्श्वनाथप्रतिमा कारिता प्रतिष्ठिता श्रीउद्योतनाचार्याय श्रीसिंहसूरिभिः ॥ मंगलमस्तु ॥

(२१२)

सं० १९३ [वर्षे] मार्ग सुदि १० श्रीअर्जुदाचले कुलधर चेटा फतु सा० नाहु पुत्री.....श्रेयोर्थं श्रीमहावीरविंभं का० शुभं भवतु ॥

(२१३)

संवत् १२४५ वर्षे ।

श्रीपंडेरकगच्छे महति यशोभद्रसूरिसंताने ।

श्रीशांतिसूरिरास्ते तत्पादसरोजयुगभृंगः ॥ १ ॥

द्वितीर्णघनसंचयः क्षतविपक्षलक्ष्माग्रणीः

कृतोरुगुरुरैवतप्रमुखतीर्थयात्रोत्सवः ।

दधत्क्षिनिभृतां मुदे विशदधीः स दुःसाधता-

मभूद्दुदयसंज्ञया त्रिविधधीरचूडामणिः ॥ २ ॥

तदंगजन्मास्ति कर्षीद्रवंधुर्मन्त्री यज्ञोद्वीर इति प्रसिद्धः ।

ब्राह्मीरमाभ्यां युगपद्गुणोत्थविरोधशांत्यर्थमिवाश्रितोयः ॥३॥

तेन सुमतिना जिनमतनैपुण्यात् कारिता स्वपुण्याय ।

श्रीनेमिर्विवाधिष्ठितमध्या सद्देवकुलिकेयं ॥ ४ ॥

॥ शुभं भवतु ॥

सा० लासुपुत्र तिहुणसिंह श्रीशांतिनाथ कारितं प्रतिष्ठितं
श्रीककसूरिभिः ॥

(२१४)

संवत् १२३५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीयशोदेवसूरि-
शिष्यैः श्रीनेमिनाथप्रतिमा श्रीदेवचंद्रसूरिभिः प्रतिष्ठिता । श्रीपंढे-
रकगच्छे दुसा० श्रीउदयसिंह पुत्रेण मंत्री यज्ञोद्वीरेण मातृ
श्रीउदय श्रेयोऽर्थ प्रतिमा सतोरणा सद्देवकुलिका कारिता सह
कुटुंबेन.....

(२१५)

संवत् १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ प्राग्वाटवंशकुलति-
लक महामात्य श्रीमदानंद सुत ठ० श्रीनाना सुत ठ० श्रीनाग-
पालेन मातृ त्रिभुवनदेव्याः श्रेयोर्थ श्रीमहावीरदिवं कारितं प्रति-
ष्ठितं श्रीरत्नसिंहसूरिभिः ।

(२१६)

सं० १३७८ वर्षे वैशाख सुदि ९ श्रीसंतिनाथ देहरी श्रे०
आमकुवर सुत वसा० जगपाल भार्या जासलदेवी वसा०
भीमपाल जगसिंह.....श्रेयोर्थ जीर्णोद्धारे.....कारापितं ॥

(२१७)

संवत् १२१२ ज्येष्ठ सुदि.....शुके श्रीपंडरेकगच्छे श्रीशालि-
भद्राचार्यसंताने.....तद्भार्या सहजि पुत्र पासल तद्भार्या
.....विणि तत्पुत्र पासल....चांद्राहडा भार्या लहुदेवी पुत्र
आसल सेलादि कुटुंब सहितेन श्रीमहादेवरिविं कारापितमिति ॥

(२१८)

संवत् १२१२ माघ सुदि बुधे दशम्यां महं० ललितांग
महं० शीतयोः पुत्रेण ठ० पद्मसिंहेन आत्मीय ज्येष्ठ भ्रातृ ठ०
नरवाहण श्रेयोर्थ श्रीमदजितनाथविंमर्बुदे कारितं प्रतिष्ठितं
शीलभद्रसूरिशिष्य श्रीभरतेश्वराचार्यैः श्रीवैरस्वामिसूरिभिरिति ॥
मंगलं महाश्रीः ॥

(२१९)

सं० १३७८ नाहरगोत्रे सा० उदयसिंह सुत जगपाल
भार्या जयतलदेवी पुत्र जयताकेन मातृपितृश्रेयसे का० प्र० श्रीधर्म-
सुरिपट्टे श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः ॥

(२२०)

संवत् १२१२ माघ सुदि बुधे १० ठ० धरमेण ठ० वीज-

लदेव्याः श्रे.....श्रेयोरथे श्रीपार्श्वनाथ[विंशं कारितं]
प्रतिष्ठितं श्रीशीलभद्रसूरिशिष्य श्रीभरतेश्वर श्रीवैरस्वामिभिः ॥

(२२१)

संवत् १२१२ माघ सुदि १० महं० श्रीज्जकभार्यया
जासुकया आत्मपुण्यार्थे.....अर्बुदे कारितः प्रतिष्ठितः श्री.....
.....[वैर] स्वामिसूरिभिः ॥

(२२२)

सं० १२४५ वर्षे वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीविमलनाथप्रतिमा
प्रतिष्ठिता ।

(२२३)

संवत् १३९४ सा० लाला श्रे० संघ० नरपालेन श्रीमहा-
वीरविंशं कारितं प्रति० श्री[ज्ञानचंद्र]सूरिभिः ॥

(२२४)

संवत् १२१२ ज्येष्ठ वदि ८ भोमे चंद्रा० ककुदाचार्यैः
प्रतिष्ठिता ।

(२२५)

सं० १३११ (?) हरिचंद्र पुत्र सा० रामा.....प्र०
श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः ॥

(२२६)

सं० १३७८ वर्षे वैशाख वदि ९ सोमे श्रीअर्बुदाचले श्रीवि-

मलवसहिकायां श्रीश्रीमालज्ञातीय महं० श्री.....सुत महं.....
महावीरविंवां कारापितं ॥

(२२७)

संवत् १२१२ वर्षे माघ सुदि बुधे दशम्यां महामात्य श्री
मदानंद महं० श्रीसल्लणस्य पुत्रेण ठ० श्रीनानाकेन ठ० श्रीत्रि-
भुवनेदवीकुक्षिसमुद्भूतस्वसुत दंड० श्रीनागार्जुन.....
श्रेयोऽर्थं श्रीसंभवविंवां कारापितं श्री.....सूरिभिरिति । मंगल
महाश्रीः ॥

(२२८)

संवत् १३९४ सं० उदयरज पुत्र सं० धाधा पु० चचुल-
देवी आत्म० श्रीशीतलका० प्र० श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः ॥

(२२९)

संवत् १४०१ कार्तिक सु० ८ शुके सा० पातल श्रा०
प्रेमलदेवी प्रतीपदे पुत्र राहड श्रेयोऽर्थं श्रीवामुपूज्यविंवां कारितं
प्रतिष्ठितं सूरिभिः ॥

(२३०)

संवत् १२२२ फाल्गुण सुदि १३ रवौ श्रीकासहदगच्छे
श्रीमदुद्योतनाचार्य संताने अर्बुदवास्तव्य श्रे० वरणाग तद्भार्या
दुली तत्पुत्र श्रे० छाहड व्यवहारी प्रथमभार्या.....श्रीतत्पुत्र
देवचंद्र वीरचंद्र भागचंद्र प्रभृतिसमस्तकुटुंबसमुदायेन श्रीपार्श्वना-
थविंवां आत्मश्रेयोऽर्थं कारितमिति मंगल महाश्रीः आचंद्रार्क
जयतु ॥

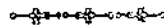

(२३१)

सं० १३०८ वर्षे फाल्गुण वदि ११ शुके श्रीनाणकगच्छे श्रीआघाटवास्तव्य श्रे० आंब्रप्रसाद लूण पाल्हण साल्हण आम्र-प्रसादपुत्र सा० श्रीपति तत्सुत सा० पुत्राकेन आभा महणसिंह रावण मातृ उदयसिरि आल्ह भार्या जयतु हीरु वधु भोपल वाहडादि कुटुंबसहितेन पुत्र जगसिंह श्रेयोर्थ श्रीरिखभदेवसर्वा-गाभरणस्य जीर्णोद्धारः कृतः ॥

(२३२)

संवत् १३०८ वर्षे फाल्गुण वदि ११ शुके श्रीवालीपुरवा-स्तव्य चंद्रगच्छीय खरतर सा० दुलहसुत सधीरण तत्सुत सा० बीजा तत्पुत्र सा० सलखणेन पितामही राजमाता साउभार्या माल्हणदेवी सहितेन श्रीआदिनाथसत्क सर्वागाभरणस्य साउश्रे-योर्थ जीर्णोद्धारः कृतः ॥

(२३३)

संवत् १३७८ संव० धनसिंह भार्या धांधलदेवी पुत्र बीजड समरसिंह विजपाल धवल.....श्रेयसे श्रीमहावीर का० प्र० श्रीधर्मघोपसूरिपट्टे श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः ॥

(२३४)

संघपति धनसिंह भार्या धांधलदेवी पुत्र बीजड समर-

सिंह विजपाल वीदाकैभ्रातृ खिमधर भार्या खेतलदेवी श्रेयसे
कारितं ॥

(२३५)

(पुरुष) माघ सुदि ७.....

(स्त्री) महं० सुहागदेवी ।

(स्त्री) महं० गुणदेवी सत्कमूर्ति सा० वीजडकारापितं ॥

(पुरुष) सा० सुहणसिंह सत्कमूर्ति सं० १३९८ ॥

(स्त्री) महं०.....

(२३६)

संवत् १६६१ वर्षे आसो सुदि ११ दिने वार शुक्रे ओस-
वालजातीय सा० मुला संघवी रूपा राउत कचरा जगमाल
श्रीसीरोहीनगरवास्तव्यैः श्रीअर्बुदाचलचैत्ये युगप्रधान भट्टारक
श्रीश्रीश्रीहीरविजयसूरिस्थापित महोपाध्याय श्रीलब्धिसागर
वासक्षेप.....

(२३७)

संवत् १३३८ वर्षे ज्येष्ठ वदि ९ सोमे मांडव्यपुरीय संघ०
देसल सुत संघ० गोसल तथा सा० भीमा सुत संघ० महणसींह
तथा सं० गोसलसुत संघ० धनसींह तथा संघ० महणासिंह सा०

लाला तथा वीजडाभ्यां स्वकुटुंब श्रेयसे श्रीआदिनाथविंशं श्रीधर्म-
घोषसूरीणां पट्टे श्रीज्ञानचंद्रसूरीणामुपदेशेन कारितं ॥शुभं भवतु॥

(२३८)

संवत् १३७८ वर्षे ज्येष्ठ वदि ९ सोमे मांडव्यपुरीय देसल-
सुत संघ० गोसल सा० भीमा सुत संघ० महणसिंह तथा सं०
गोसलसुत सं० धणसिंह सं० महणसिंह सा० लाला सं० धन-
सिंह सुत सा० वीजड.....

(२३९)

सं० १४०८ वर्षे वैशाखमासे शुक्लपक्षे ५ पंचम्यां तिथौ
गुरुदिने श्रीकोरंटगच्छे श्रीनन्नाचार्यसंताने महं० कउरा भार्या
महं० नाकउ सुत महं० पेथड महं० मदन महं० पूर्णसिंह भार्या
पूर्णसिरि महं० दूदा महं० धांधल म० धारलदे म० चापलदेवी
पुत्र मौरसिंह हापा उणसिंह जाणा नीछा भगिनी वा० वीरी
भागिनेय हालहा प्रमुख स्वकुटुंब श्रेयसे म० धांधुकेन श्रीयुगादि-
देव प्रासादे जिनयुगलं कारितं । प्रतिष्ठितं श्रीककसूरिभिः ॥

(२४०)

संवत् १४०८ वर्षे वैशाखमासे शुक्लपक्षे ५ पंचम्यां-
तिथौ गुरुदिने श्रीश्रीकोरंटकगच्छे श्रीनन्नाचार्यसंताने महं०
कउरा भार्या कुरदे पुत्र महं० मदन मुद् ५ शनौ भूदर्या पूर्ण-
सिरि सुत महं० दूदा म० धांध- रुदा

प्रभृत्कुटुंबश्रेयसे श्रीयुगादिदेवप्रासादे महं० धंधुकेन श्री[जिन]
युगलद्वयं कारितः प्रतिष्ठितः श्रीनन्नसूरिपट्टे श्रीककसूरिभिः ॥

(२४१)

संवत् १३८९ वर्षे [. . .] मुदि ८ शुक्ले.....गोष्ठि सा०
छाजल पुत्र भोजदेव भार्या पुनी पाल्हा पुत्र धोलीया पुत्री नी-
ल्हण भगिनी आत्मश्रेयसे श्रीशांतिनाथविंबं कारितं प्रतिष्ठितं
श्रीज्ञानचंद्रसूरि[भिः]..... ॥

(२४२)

सं० १२७८ वर्षे फाल्गुण वदि ११ गुरौ श्रीमत्पत्तनवा-
स्तव्य प्राग्वाटज्ञातीय श्रीठ० श्रीचंडेशानुज ठ० मुमाकीयानुज(?)
ठ० श्रीआसराजतनुज महं० श्रीमालदेव श्रेयसे सहोदर महं०
श्रीवस्तुपालेन श्रीमल्लिनाथदेवस्वत्तकं कारितमिदमिति । मंगलं
महाश्रीः । शुभं भवतु ॥

(२४३)

प्राग्वाटवंशतिलकः श्रेष्ठी देव इति नाम धेयः ।
सुतः संघीणोऽस्य पुत्रस्तस्यापि यशोधनस्तनयः ॥ १ ॥
नव्या यशोमतीनाम्नी पत्नी पुत्रास्तयो..... ।
अंबकुमारो गोतः श्रीधर आशाधरो वीरः ॥ २ ॥
द्वादशवर्षयुतेषु द्वादशसु शतेषु विक्रमार्कनृपात् ।
भोमे बहुलाष्टम्यां ज्येष्ठस्य युगादिजिनविंबं ॥ ३ ॥
सर्वं गोसिल्लः स्वस्य श्रेयसे तैरिदं मुदा ।
न्यां सं० गोसलसुत संघ० धन्नेयजिनालये ॥ ४ ॥

(२४४)

संवत् १३७८ वैशाख वदि ९ श्रीश्रीमालज्ञाती-
ग.....मं० ठ० आल्हा ठ० पेथड ठ० झांझण प्रभृ-
तिभिः श्रेयसे कारापितं ॥

—:0:—

(२४५)

स्वस्ति श्रीसंवत् १५२० वर्षे आषाढसुदि १ बुधे श्री-
प्राग्वाटज्ञातीय सं० वरसिंह भार्या मंदोवरि सुत महं० आल्हण
महं० मुल्हण अनुज महं० कीका तद्भार्या भोली श्रेयोर्थ श्री-
पद्मप्रभबिंबं ।

(२४६)

संवत् १५२३ वर्षे वैशाखसुदि १३ गुरौ सं० ठाकुरसिं-
हेन श्रीवर्द्धमानप्रतिमा कारिता श्रीचारित्रसुंदरसूरीणामुपदेशेन ॥

(२४७)

(१) संवत् १२०४ फागुणसुदि १० शनौ दिने महा-
मात्य श्रीनेढकस्य ।

(२) .....दिने
महामात्य श्रीधवलकस्य ।

(३) संवत् १२०४ फागुणसुदि १० शनौ दिने महा-
मात्य श्रीआनंदकस्य ।

(४) संवत् १२३७ आषाढसुदि ८ बुधदिने पडिहार
ठ० श्रीजगदेवस्य ।

(५).....

महामात्य श्रीधनपालस्य ।

(६) संवत् १२०४ फागुणसुदि १० शनौ महामात्य
श्रीपृथ्वीपालस्य ।

(७).....

(८) संवत् १२०४ फागुणसुदि १० शनौ दिने महा-
मात्य श्रीवीरकस्य ।

(९).....

महामात्य श्रीलहेरकस्य ।

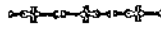
(१०) संवत् १२०४ फागुणसुदि १० शनौ महामात्य
श्रीनीनकस्य ॥

(२४८)

सं० १२१२ ज्येष्ठवदि ८ भोमे श्रीकोरंटगच्छे श्रीनन्ना-
चार्यसंताने श्रीओशवंशे मंत्रिधाधुकेन श्रीविमलमंत्रिहस्तिशा-
लायां श्रीआदिनाथसमवसरणं कारयांचक्रे श्रीनन्नसूरिपट्टे श्री-
ककसूरिभिः प्रतिष्ठितं । वेलापल्ली वास्तव्येन ।

श्रेष्ठि-भीमासाहकारित-मंदिरगतलेखाः ।

(२४९)

सं० १५२५ फा० सु० ७ शनि रोहिण्यां श्रीअर्बुदगिरौ देवडा श्रीराजधरसायर हुंगरसीराज्ये सा० भीमचैत्ये गूर्जर श्रीमालराजमान्य मं० मंडनभार्या मोली पुत्र महं० सुंद्र पु० मं० गदाभ्यां भा० हांसी परमाई महं० गदा भा० आसू पु० श्रीरंग वाघादि कुटुंबयुताभ्यां १०८ मणप्रमाणं परिकरं प्रथम-जिनविंबं का० तपागच्छनायक श्रीसोमसुंदरसूरिपट्टप्रभाकर श्री-लक्ष्मीसागरसूरिभिः प्रतिष्ठितं श्रीसुधानंदनसूरि श्रीसोमजयसूरि महोपाध्याय श्रीजिनसोमगणि प्रमुख [परिवार परिवृतैः] विज्ञानं सूत्रधार देवाकस्य श्रीरस्तु ॥

(२५०)

मेवाडाज्ञातीय सूत्रधार मिहिपा भा० नागल सुत सूत्रधार देवा भा० करमीसुत सूत्र० हला गदा हापा नाना हाना कला
.....तत्पपाधाताः ॥

(२५१)

(१) संवत् १५२५ वर्षे फा० सु० ७ शनि रोहिण्यां अर्बुदगिरौ देवडा श्रीराजधर सायर

(२) हुंगरा महाराज्ये गुर्जर सा० भीमचैत्ये गुर्जर ज्ञाति शृंगार मं० मंडन भार्या मोली पुत्र राजा—

(३) धिराज श्रीरामदासमान्य मं० सुंदर भार्यया दो०
रत्ना भार्या जीवीणिपुत्र्या श्राविकया

(४) पित्तलमय ४१ अंगुलप्रमाण प्रथमजिनमूलनायक-
परिकरे श्रीशीतलनाथविंबं कारितं

(५) प्रतिष्ठितं तपागच्छनायनायक श्रीसोमसुंदरसूरि-
पट्टे श्रीमुनिसुंदरसूरि श्रीजयचंद्रसूरि तत्प—

(६) द्वे श्रीरत्नशेखरसूरिपट्टप्रभाकर श्रीलक्ष्मीसागरसू-
रिभिः श्रीसुधानंदन[सूरि] श्रीसोमजयसूरि

(७) महोपाध्याय श्रीजिनसोमगणि प्रमुखपरिवारपरि-
वृतैः ॥ श्री ॥ सूत्रधार मंडन सुत

(८) सुतार देवा.....

—:0:—

(२५२)

(१).....

(२) डुंगरसिंहराज्ये गुर्जरसाह भीमप्रासादे गुर्जरज्ञा-
तीय.....

(३) .....मं० सुंद्र सुत मंत्रीश्वर गदा भार्यया सा०
हीरा भार्या मदी पुत्र्या

(४) आसूनाम्या पुत्र श्रीरंग वाघादि परिवृतया
पित्तलमय ४१ अंगुल प्रमाण प्रथम—

(५) तीर्थकर मूलनायकपरिकरे श्रीवासुपूज्यविंबं कारितं

(6) प्रतिष्ठितं तपागच्छनायक श्रीसोमसुंदरसूरि पट्टे
श्रीमुनिसुंदरसूरि श्रीजयचंद्रसूरि तत् पट्टे

(7) श्रीरत्नशेखरसूरिषट्प्रभाकर श्रीलक्ष्मीसागरसूरि-
भिः श्रीसुधानंदन[सूरि] श्रीसोमजयसूरि

(8) महोपाध्यायश्रीजिनसोमगणिप्रमुखपरिवारपरिवृतैः॥
महिंसाणावास्तव्य सूत्रधार देवा घटितं ॥

(२५३)

सो० सुहृदादे कारित श्रीशांतिनाथविंबं प्र० श्रीउदयव-
ल्लभसूरिभिः ॥

(२५४)

श्रीशीतलनाथविंबं मं० नाथा मं० बद्वनवन (१) प्रति[मा]
कारि[ता ॥]

(२५५)

(१) मूलनायकः श्रीसुविधिनाथ सा० डुंगरकारितः ।

(२) श्रीआदिनाथः सा० खीमा [कारितः]

(३) सं० ९४ (१) संघपति सा० सुंदर भार्या सं०
रत्निनिः पुत्री सा० बीजडभार्या मालहणदेवि.....
कारितः पुंडरीक[ः] प्र० श्रीज्ञानचंद्रसूरिभिः ।

(४) श्रीधर्मनाथः डुंगरसुत जिनदत्तकारितः ।

(५) श्रीसंभवः सा० हुंगरसुत सा० वाधा कारितः । श्रीः॥

(२५६)

(दक्षिणपार्श्वे)

(वामपार्श्वे)

(१) श्रीसर्वज्ञाय नमः ॥ विक्रम नृप संवत् १५२५ वर्षे— (२) महं० नाथा गहिला कौ सुंद्र भार्ये हासी..... (३) श्रीराजधर सायर श्री देवडा चुंडा राजपुत्र राजधर..... (४) आदेशात् प्रथमतीर्थ- करविंशं [सपरिक] रं १०८. (५) बहु बहु स्थान श्रीसंघैः सह यात्रायै..... —श्रीसोमसुंदरसूरि श्रीमुनि- सुंदरसूरि श्रीजयचंद्रसूरि तत्पट्टे रत्नशेखरसूरि.....	—पु० राज्ये.....राजा भा० सूळी महं०xभा० भोली तत्पुत्रौ— —मं० सगरपुत्रौ.....मं० सुंद्रगदाभ्यां श्रीअर्बुदाधिपति दे- वडा श्रीवीसापुत्र कुंभा पुत्र प्रति....श्रीरामदास..... —स्तरेण पत्तन अहम्मदावाद स्तंभतीर्थ इलादुर्ग प्रमुख..... —च प्रतिष्ठितं श्रीतपामच्छ नायक श्रीदेवसुंदरसूरिपट्टालंकार श्रीश्री—..... —सूरि सोमजयसूरि महो- पाध्याय श्रीजिनसोमगणि पंडित सत्यरत्नगणि प्रमुख साधु साध्वी यथाविधि श्रीसंघ परिवृतैः ॥ .....

—*—

(२५७)

सं० १५२१ वर्षे वैशाख सुदि १० रवौ सं० रत्ना सं०
फताभ्यां श्रीशांतिनाथविंशं कारितं ॥

(२५८)

सं० १५२३ वर्षे वैशाख सुदि १३ गुरौ श्रीशीतलनाथविंशं
सा० सुदा भा० श्रीसुहवदेव्या का० प्र० खरतरगच्छे श्रीजिन-
हर्षसूरिभिः विजयचंद्रेन ॥

—*—

(२५९)

संवत् १५१५ वर्षे आषाढ वदि १ शुक्रे श्रीउकेशवंशे दर-
डागोत्रे सा० आसा भा० सोखु पुत्रेण सं० मंडलिकेन भा०
हीराई पु० साजण भा० रोहिणि प्र० भा० सा० पालहादि परि-
वार संयुक्तेन श्रीचतुर्मुखप्रासादे श्रीअंबिकामूर्तिः का० प्र० श्री-
जिनचंद्रसूरिभिः ॥

(२६०)

(१) प० मांजू श्राविकया श्रीसुमतिनाथविंशं कारितं ॥

(२) श्रीखरतरगच्छे श्रीपार्श्वनाथः सा० मला भा०
मांजूश्राविका कारितः ।

(३) का० सा० धन्नाश्रावकेन श्रीआदिनाथविंशं कारितं ॥

(२६१)

(१) द्वितीयभूमौ श्रीपार्श्वनाथः ।

(२) पार्श्वनाथः श्रीमंडलिकेन [कारितः]

---

(३) श्रीपार्श्वनाथः महं० श्रीमंडलिकेन [कारितः]

---

(२६२)

(१) श्रीमनोरथ कल्पद्रुम श्रीपार्श्वनाथः मंडलिकेन कारितः ।

---

(२) श्रीखरतरगच्छे श्रीजिनचंद्रसूरिभिः प्रतिष्ठितः श्रीचिंतामणिपार्श्वनाथः सं० मंडलिक कारितः ।

---

(३) श्रीखरतरगच्छे श्रीमंगलाकर श्रीपार्श्वनाथः सं० मंडलिकेन कारितः ।

---

(४) श्री.....पार्श्वनाथः श्रीमंडलिकेन कारितः श्रीखरतरगच्छे ।

* * * *

(२६३)

संवत् १५६६ वर्षे फाल्गुनशुदि १० दिने श्रीअचलदुर्गे राजाधिराज श्रीजगमालविजयराज्ये प्राग्वाटज्ञातीय सं० कुंरपाल पुत्र सं० रत्ना सं० धरणा सं० रत्नापुत्र सं० लाषा सं० सलषा सं० सोना सं० सालिग भा० सुहागदे पुत्र सं० सहसाकेन भा०

संसारदे पुत्र पीमराज द्वि० अनुपमदे पुत्र देवराज पीमराज भा०
रमादे.....पु० जयमलमनजी प्रमुख[परिवार] युतेन निजकारित
चतुर्मुखप्रासादे उत्तरद्वारे पित्तलमय मूलनायक श्रीआदि-
नाथविंशं कारितं प्र० तपागच्छनायक श्रीसोमसुंदरसूरि पट्टे
श्रीमुनिसुंदरसूरि श्रीजयसुंदरसूरि पट्टे श्रीविशालराजसूरि पट्टे
श्रीरत्नशेखरसूरि पट्टे श्रीलक्ष्मीसागरसूरि श्रीसोमदेसूरिशिष्य
श्रीसुमतिसुंदरसूरिशिष्य गच्छनायक श्रीकमलकलशसूरिशिष्य
संप्रतिविजयमानगच्छनायकश्रीजयकल्याणसूरिभिः श्रीचरण-
सुंदरसूरि प्रमुखपरिवारपरिवृतैः ॥ सं० सोना पुत्र सं० जिणा
भ्रातृ सं० आसाकेन भा० आसलदे पुत्र .....युतेन कारित-
प्रतिष्ठामहे श्रीरस्तु ॥ सू० वाळा पुत्र सू० देवा पुत्र सू० अरबुद
पुत्र सू० हरदास ॥

(२६४)

संवत् १५१८ वर्षे वैशाखवदि ४ दिने मेदपाटे श्रीकुंभल-
मेरुमहादुर्गे राजाधिराज श्रीकुंभकर्णविजयराज्ये तपापक्षीय श्री-
संघकारिते श्रीअरबुदानीतपित्तलमयप्रौढश्रीआदिनाथमूलनायक-
प्रतिमालंकृते श्रीचतुर्मुखप्रासादे द्वितीयादिद्वारे स्थापनार्थं श्रीतपाप-
क्षीय श्रीसंघेन श्रीआदिनाथविंशं कारितं डूंगरपुरनगरे राउलश्री-
सोमदासराज्ये ओसवाल [ज्ञातीय] सा० साभा भा० कर्मादे पुत्र
सा० माला सा० साल्हा कारित विस्मयावहमहोत्सवैः प्रतिष्ठितं
तपाश्रीसोमसुंदरसूरि पट्टे श्रीमुनिसुंदरसूरि श्रीजयचंद्रसूरि श्रीमुनि-
सुंदरसूरि पट्टे श्रीरत्नशेखरसूरि पट्टे श्रीलक्ष्मीसागरसूरिभिः
श्रीसोमदेवसूरि प्रमुखपरिवारपरिवृतैः ॥ डूंगरपुरे श्रीसंघोपक्रम-
णसूत्रधार लुंभा लांपाद्यैर्निर्मितं ॥

(२६५)

संवत् १५१८ वर्षे वैशाखवदि ४ शनौ श्रीडूंगरपुरनगरे
 राउल श्रीसोमदासविजयि राज्ये ओसवाल [ज्ञातीय] चक्रेश्वरी-
 गोत्रे सा० जुंजाय भा० धानू सुत सा० साभा भार्या करमादे
 नाम्न्या स्वभर्तृ सा० साभा श्रेयसे श्रीशांतिनाथविंवं कारितं
 प्रतिष्ठितं तपाश्रीसोमसुंदरसूरि पट्टे श्रीमुनिसुंदरसूरि श्रीजयचंद्र-
 सूरि पट्टे श्रीरत्नशेखरसूरिपट्टालंकार श्रीलक्ष्मीसागरसूरिभिः
 श्रीसोमदेवसूरिभिश्चादि [परिवार]परिवृतैः ॥ श्रीः ॥ डूंगरपुरे
 श्रीसंघोपक्रमेण सूत्रधार नाथा लुंभाद्यैर्निर्मितं ॥

(२६६)

संवत् १५२९ वर्षे वै० व० ५ शुक्ले डूंगरपुरनगरे राउल-
 श्रीसोमदास विजयराज्ये.....

(२६७)

सं० १५१८ वैशाखवदि ४ प्राग्वाट दो० डूंगर भा०....
 ...रि पुत्र दो० करमा करणा वंधुना दो० गोइंदेन करमा भा०
 करणू पुत्र आसा अपा अदा करणा भा० वळतिगदे पुत्र सीधर
 गोइंद भा० जयतू पुत्र बालादि कुटुंबयुतेन स्वमातृवंधुश्रेयसे
 श्रीनेमिनाथविंवं का० प्र० तपागच्छे श्रीश्रीश्रीरत्नशेखरसूरि पट्टे
 श्रीलक्ष्मीसागरसूरिभिः ॥ कुंभलमेरौ ।

(२६८)

संवत् १५६६ वर्षे फाल्गुनसुदि १० सोमे श्रीअचलगढ
 महादुर्गे महाराजाधिराज श्रीजगमालविजयराज्ये सं० सालिग-

सुत सं० सहसाकारित श्रीचतुर्मुखविहारे भद्रप्रसादे श्रीसुपार्श्वविंबं
श्रीसंघेन कारितं प्रतिष्ठितं तपागच्छे श्रीसोमसूरिसंताने श्रीकमल-
कलशसूरिशिष्य श्रीजयकल्याणसूरिभिः । भट्टारक श्रीचरणसुंदर-
सूरिप्रमुखपरिवारपरिवृतैः ॥ श्रीरस्तु श्रीसंघस्य ॥

(२६९)

संवत् १७२१ वर्षे ज्येष्ठसुदि ३ रवौ महाराजाधिराज
महाराय श्रीअषयराजजीविजयराज्ये श्रीराजनगरवास्तव्य श्रीश्री-
मालज्ञातीय वृद्धशास्त्रीय दो० पतीया सुत मनीया भार्या मनरंगदे
सुत दो० शांतिदासकेन श्रीआदिनाथविंबं कारापितं प्रतिष्ठितं
च तपागच्छीय भ० श्रीहीरविजयसूरि भ० श्रीविजयसेनसूरि भ०
श्रीविजयतिलकसूरि पट्टालंकार भ० श्रीविजयानंदसूरि पट्टोद्योत-
कारक भ० विजयराजसूरिः । श्रीरस्तु ।

(२७०)

शांतिनाथ ॥ श्रीजयकल्याणसूरि ॥

(२७१)

प्राग्वाटान्वयवंशमौक्तिकमणेः श्रीलक्ष्म(*)णस्मात्मजः
श्रीश्रीपालकवीन्द्रबन्धुरमलश्री(*)शालतामण्डपः ।
श्रीनाभेयजिनांह्रिपद्म(*)धुपस्त्यागाद्भुतैः शोभितः
श्रीमान् शोभित(*) एष सद्यविभवः(?)स्वर्णोक्तमासेदिवान् ॥१॥

.....
.....
.....
.....

॥२॥

मुंडस्थलमहातीर्थलेखाः ।

(२७२)

- (१) द०॥ संवत् १२१६ वैशाखवदि ५ सोमे जासा
बहुदेवी सुत
- (२) वीसल देवडाभ्यां सलखण भार्या पञ्जीराजश्री सुत
वीरदेवेन
- (३) सह आत्मश्रेयोऽर्थं स्तंभलता कारापिता परमभक्ति
वशादिति ।

(२७३)

- (१) द०। संवत् १२१६ वैशाखवदि ५ सोमे जासा
बहुदेवि नि-
- (२) मित्तं वीसलेन स्तंभलता कारापिता भक्तिवशा-
दिति ।

(२७४)

- (१) सं० १४२६ वर्षे वैशाखसु-
- (२) दि २ रवौ श्रीकोरंटगच्छे
- (३) श्रीनन्नाचार्यसंताने मुंड-
- (४) स्थलग्रामे श्रीमहावीरप्रा-
- (५) सादे श्रीकक्कसूरिपट्टे श्री-
- (६) सावदेवसूरिभिः जीर्णो-

- (7) द्वारः कारितः प्रासादे कलश-
 (8) दंडयोः प्रतिष्ठा तत्र देवकुलि-
 (9) कायाश्चतुर्विंशतितीर्थक-
 (10) राणां प्रतिष्ठा कृता देवेषु व-
 (11) नमध्यस्थेष्वन्येष्वपि विंशेषु च
 (12) शुभमस्तु श्रीश्रमणसंघस्य ॥

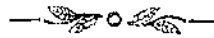
(२७५)

- (1) सं. १४२६ वैशाखसुदि २
 (2) रवौ मुंडलस्थलग्रामे श्रीजीव(वि)-
 (3) तस्वामिश्रीमहावीरचैत्ये
 (4) प्राग्वाटज्ञातीय ठ० महीपा-
 (5) ल भा० रूपिणि पु० सिरपाले-
 (6) न जीर्णोद्धारः कारितः
 (7) श्रीमहावीरप्रासादे कल-
 (8) श-दंडयोः प्रतिष्ठा तथा दे-
 (9) व कुलिकायाश्चतुर्विंशति-
 (10) विंशानां प्रतिष्ठा कारिता ॥
 (11) श्रीश्रमणसंघस्य शुभमस्तु ॥

(२७६)

- (1) सं० १४४२ वर्षे जेठ सुदि
 (2) ९ सोमे श्रीमहावीर०

- (३) राज श्रीकान्हडदेवे सु-
- (४) तु राज श्रीवीसलदेव स-
- (५) वाडीआघाट दातव्या
- (६) ग्रामं..... छिप्रदोशने
- (७) वापदे शासनं प्रद-
- (८) त्तः ॥ बहुभिर्वसुधा
- (९) भुक्ता राजभिः सग-
- (१०) रादिभिः यश यश
- (११) जदा भूमि तश त-
- (१२) श तदा फलः । (?)

आरासणतीर्थगतलेखाः ।

(२७७)

संवत् १६७५ वर्षे माघसुदि चतुर्थ्यां शनौ श्रीओकेश
ज्ञातीय वृद्धसज्जनीय श्रीनेमिनाथचैत्ये श्रीनेमिनाथविंबंकारितं
प्रतिष्ठितं सकलक्षमापालमंडलाखंडल श्रीअकवरप्रदत्त जगद्गुरुवि-
रुद्धधारिभट्टारक श्रीहीरविजयसूरीश्वरपट्टपूर्वाचलमार्तंडमंडलायमा-
नभट्टारक श्रीविजयसेनसूरि शर्वरीसार्वभौमपट्टालंकारनीरधीश्वर-
सौभाग्यभाग्यादिगुणगणरंजितमहातपाविरुद्धधारकभट्टारक श्रीवि-
जयदेवसूरिभिः पंडित श्रीकुशलसागरगणि प्रमुखपरिवारसमन्वितैः
बुहरा राजपालो० शुभ० सकला० भवतीतिशुभम् ॥

(२७८)

संवत् १६७५ वर्षे माघवदि ४ शनौ श्रीमालीज्ञातीय वृद्धशा-
खीय सा० रंगा भार्या कीलारी सुत लहुआ.....सुत पनीआ
समरसुत हीरजी श्रीआदिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं तपागच्छे गुरु
प्रभावक भट्टारक श्रीविजयसेनसूरिपट्टालंकार भरतभूमिभामिनी
शंगारहार भट्टारक श्रीविजयदेवसूरिभिः पंडितश्रीकुशलसागरगणि
प्रमुखपरिवारयुतैः ।

(२७९)

- (१) ॥ दर्द० ॥ प्राग्वाटवंशे श्रे० वाहडयेन श्रीजिन-
- (२) भद्रसूरिसदुपदेशेन पादपराग्रामे उं-
- (३) देवसाहिकाचैत्यं श्रीमहावीरप्रतिमा-
- (४) युतं कारितं । तत्पुत्रौ ब्रह्मदेवशरणदे-
- (५) वौ । ब्रह्मदेवेन सं० १२७५ अत्रैव श्रीने-
- (६) मिमंदिरे रंगमंडपे दाढाधरः कारितः ॥
- (७) श्रीरत्नप्रभसूरिसदुपदेशेन । तदनुज श्रे०
- (८) शरणदेवभार्या स्रहवदेवि तत्पुत्राः श्रे०
- (९) वीरचंद्र पासड० आंवडरावण । यैः श्रीपर-
- (१०) मानंदसूरीणामुपदेशेन सप्ततिशततीर्थं का-
- (११) रितं ॥ सं० १३१० वर्षे । वीरचंद्रभार्या सुषामिणि-
- (१२) पुत्र पूना भार्या सोहग पुत्र लूणा झांझण । आं-
- (१३) बडपुत्र बीजा खेता । रावण भार्या हीरूपुत्र बो-
- (१४) डा भार्या कामलपुत्र कडुआ द्वि० जयता भार्या मूं०-
- (१५) या पुत्र देवपाल । कुमारपाल ।.....० अरिसिंहना-

- (16) गउरदेवि प्रभृति कुटुंबसमन्वितैः श्रीपरमा-
 (17) नंदसूरीणामुपदेशेन सं० १३३८ श्रीवासुपूज्य-
 (18) देवकुलिकां । सं० १३४५ श्रीसंमेताशिवर-
 (19) तीर्थं मुख्यप्रतिष्ठां महातीर्थयात्रां विधाप्या-
 (20) त्मजन्म एवं पुण्यपरंपरया सफलीकृतः ॥
 (21) तद्द्यापि पोसीनाग्रामे श्रीसंघेनपूज्यग्राम(मान ?)-
 (22) मस्ति ॥ शुभमस्तु श्रीश्रमणसंघप्रसादतः ॥

—*—*—

(२८०)

(1) ॥ दर्द० ॥ संवत् १३१० वर्षे वैशाखवदि ५ गुरौ
 प्राग्वाटज्ञातीय श्रे० वील्हण मातृ-

(2) रूपिणि श्रेयोऽर्थं सुत आसपालेन सीधपाल-पद्मसीह
 सहितेन निज-

(3) विभवानुसारेण आरासणे नगरे श्रीअरिष्टनेमिमंडपे
 श्रीचंद्रगच्छी-

(4) य श्रीपरमाणंदसूरि शिष्य श्रीरत्नप्रभसूरीणामुपदे-
 देशेन स्तंभः कारितः ॥

(२८१)

(1) ॥ दर्द० ॥ संवत् १३४४ वर्षे आ-

(2) षाढ सुदि पूर्णिमायां । देवश्रीने-

(3) मिनाथ चैत्ये श्रीकल्याणत्र-

(4) यस्य पूजार्थं श्रे० सिरधर । त-

- (5) त्पुत्र श्रे० गांगदेवेन । वीस-
- (6) लप्रीय द्रमाणां १२० श्रीनेमि-
- (7) नाथदेवस्य भांडागारे निक्षि-
- (8) सं । वृद्धफलभोग[ाय] मासं प्रतिद्र-
- (9) म ३ चटंति । पूजार्थं । आचंद्र-
- (10) कालं यावत् । शुभं भवतु ॥ छ । श्री ॥

(२८२)

- (1) संवत् १५२६ वर्षे आषाढवदि ९ सोमे श्री
- (2) पत्तनवास्तव्य गूजरज्ञातीय महं० पूजा०
- (3) सुत सीधर नित्यं प्रणमति ॥

(२८३)

कल्याणत्रये श्रीनेमिनाथर्दिवानि प्रतिष्ठितानि नवांगवृत्ति-
कार श्रीमद्भयदेवसूरिसंतानीय श्रीचंद्रसूरिभिः श्रे० सुमिग श्रे०
वीरदेव श्रेष्ठिगुणदेवस्य भार्या जयतश्री साहपुत्र वइरा पुना
दुणा विक्रम खेता हरपति कर्मट राणा कर्मटपुत्र खीमसिंह तथा
वीरदेव सुत अरसिंह प्रभृतिकृदुंबसहितेन गांगदेवेन कारितानि....

(२८४)

- (1) संवत् १३३८ वर्षे ज्येष्ठशुदि १४ शुके श्रीनेमिनाथ-
चैत्ये संविज्ञविहारि श्रीचकेश्वरसूरिसंताने श्रीजयसिंहसू-
रिशिष्य श्रीसोमप्रभसूरिशिष्यैः श्रीवर्द्धमानसूरिभिः
प्रतिष्ठितं । आरासणकर वास्तव्य-

(२) प्राग्वाटज्ञातीय श्रे० गोनासंताने श्रे० आमिगभार्यारत-
नी पुत्र तुलहारि आसदेव भ्रा० प.पड तत्पुत्र सिरि-
पाल तथा आसदेव भार्या सहजू पुत्र तु० आसपालेन
भा० धरणि.....सीत्त सिरिमति तथा

(३) आसपालभार्या आसिणि पुत्र लिंबदेव हरिपाल तथा
धरणिग भार्या.....ऊदा भार्या
पालहणदेवि प्रभृति कुटुंब सहितेन श्रीमुनिसुव्रतस्वामि-
विंबं अश्ववबोधसमलिकाविहारतीर्थोद्धारसहितं कारि-
तं ॥मंगलमहाश्रीः॥

(२८५)

सं० १३६६ फागुणशुदि १० गुरौ प्राग्वाटज्ञा[तीय].....
.....हदेव.....[अष्टा]पद तीर्थ कारितं ।

(२८६)

संवत् १२०४ फाल्गुणवदि ११ कुजे श्रीनेमिनाथचैत्यमुख-
मंडपखत्तके श्रीशांतिविंबं.....

(२८७)

संवत् ११९१ वर्षे.....

(२८८)

संवत् १२०८ फागुणसुदि १० रवौ..... आरासनाकरे
श्रीनेमिनाथचैत्यमुखमंडपे श्रीनेमिनाथविंबं कारितं

(२८९)

(१) संवत् १२०६ ज्येष्ठसुदि ९ मंगलदिने श्रे० सहजि-
गसुतेन उद्धा परमश्रावकेण निजानुज भोदा भागिनेय ममा
भगिनी लोली प्रभृति स्वकुटुंब-

(२) समन्वितेन निजकलत्रसलक्षणश्रेयोनिमित्तं श्रीपा-
र्श्वजिनबिंबं कारापितं । प्रतिष्ठितं श्रीअजितदेवसूरिशिष्यैः श्रीवि-
जयसिंहसूरिभिः ।

(२९०)

संवत् १३३८ वर्षे ज्येष्ठसुदि १४ शनौ श्रीनेमिनाथचैत्ये
बृहद्रच्छीय श्रीरत्नप्रभसूरि शिष्यश्रीहरिभद्रसूरिशिष्यैः श्रीपरमा-
नंदसूरिभिः प्रतिष्ठितं प्राग्वाटज्ञातीय श्रे० शरणदेवभार्या सुहृद-
देवी तत्पुत्र श्रीवीरचंद्रभार्या सुषमिणी पुत्र पुना भार्या सोहृद-
देवी [पुत्र] आंबडभार्या अभयसिरि पुत्र बीजा खेता रावण भार्या
हीरु पुत्र बोडासिंह भार्या जयतलदेवी प्रभृतिस्वकुटुंबसहितैः
रात्रणपुत्रैः स्वकीयसर्वजनानां श्रेयोऽर्थ श्रीवासुपूज्यदेवकुलिका-
सहितं कारितं प्रतिष्ठापितं च ।

(२९१)

संवत् १३३५ वर्षे माघसुदि १३ चंद्रावत्यां जालणभार्या
.....भार्या मोहिनी सुत सोहृद भ्रातृ सांगाकेन
आत्मश्रेयोर्थं श्रीशांतिनाथबिंबं कारापितं प्रतिष्ठितं च श्रीवर्द्धमा-
नसूरिभिः ।

(२९२)

संवत् १३३७ वर्षे ज्येष्ठसुदि १४ शुके बृहद्रच्छीय श्रीच-
 केश्वरसूरिसंताने पूज्यश्रीसोमप्रभसूरिशिष्यैः श्रीवर्द्धमानसूरिभिः
 श्रीशांतिनाथर्विवं प्रतिष्ठितं कारितं श्रेष्ठ आसलभार्या मंदोदरी
 तत्पुत्र श्रेष्ठि गला भार्या शीलू तत्पुत्र मेहा तदनुजेन साहु खांख-
 णेन निजकुटुंबश्रेयसे स्वकारितदेवकुलिकायां स्थापितं च ॥
 मंगलमहाश्रीः । भद्रमस्तु ॥

—:0:—

(२९३)

- (१) संवत् १६७५ वर्षे माघशुद्ध ४ शनौ श्रीउकेशवंशीय
 वृद्धशाखीय सा० अहिया भार्या तेजलदे सुत गावा
 भा० गोरदे
- (२) सुत सा० नानिआकेन भा० नामलदे सुत सोमजीयु-
 तेन श्रीमहावीरर्विवं कारितं प्रतिष्ठितं च श्रीतपागच्छे
 भ० श्रीहरिविजयसूरी-
- (३) श्वरपट्टप्रभाकर भ० श्रीविजयसेनसूरि पट्टालंकार
 भट्टारक श्रीविजयदेवसूरिभिः ॥ श्रीआरासणनगरे ॥
 बु० राजपालो दामेन ।

(२९४)

दे० ॥ संवत् १११८ फाल्गुन सुदि ९ सोमे ॥ आरासणा
 भिधाने स्थाने तीर्थाधिपस्य प्रतिमा कारिता.....

(२९५)

- (१) संवत् १६७५ वर्षे माघधवलेतर ४ शनौ श्रीओके-
शवंशीय वृद्धसज्जनीय सा० जगड्डु भा० जमणादे
सुत राहिआ भा० चांपलदे
- (२) सुत नानजीकेन भा० नवरंगदेयुतेनात्मश्रेयोर्य
श्रीपार्श्वनाथबिंबं का० प्र० श्रीतपागच्छेश्वर भ०
श्रीहीरविजयसूरीश्वर पट्टोदय—
- (३) दिनमणि भ० श्रीविजयसेनसूरि पट्टालंकारहार
भट्टारकश्रीविजयदेवसूरिभिः पं० कुशलसागरगणि
प्रमुखपरिवारसुतैः ॥ बु० राजपालदामेन ॥

(२९६)

संवत् १२१६ वैशाखसुदि २ श्रे० पासदेव पुत्र वीर पुना-
भ्यां भ्रातृ जेहड श्रेयोर्य श्रीपार्श्वनाथप्रतिमेयं कारिता श्रीनेमि-
चन्द्राचार्यशिष्यैः देवाचार्यैः प्रतिष्ठिता ॥

(२९७)

संवत् ११६१ थिरापट्टीयगच्छे श्रीशीतलनाथबिंबं [कारितं]

(२९८)

संवत् १२७६ माघशुदि १३ रवौ श्रेष्ठि सलखण सुत
प्रतिष्ठितं धर्मघोषसूरिभिः ।

(२९९)

स्वस्ति श्रीविक्रमसंवत् १२५९ वर्षे आषाढसुदि २ शनौ
बहुदेव पुत्र्याः श्रे० मणिभद्र सलक्षणायाः श्रेयोर्थं वासुपूज्यविंबं
कारापितं प्रतिष्ठितं श्रीधर्मघोषसूरिभिः ॥

(३००)

स्वस्ति श्रीविक्रमसंवत् १२५९ आषाढसुदि २ शनौ श्रेष्ठि
गोहडसुत श्रेष्ठि कुमारस्य श्रेयसे तत्पुत्र श्रेष्ठि सज्जनेन श्रीसंभव-
नाथविंबं कारितं सूरिभिश्च प्रतिष्ठितं ॥

(३०१)

स्वस्ति श्रीविक्रमसंवत् १२५९ वर्षे आषाढसुदि २ शनौ
आरासणमंडले कशुरशंभु (१) श्री.....श्रीकुमारसुत श्रीसज्जनेन
स्वश्रेयोर्थं श्रीसुमतिनाथविंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीधर्मघोषसूरिभिः॥

(३०२)

र्द० ॥ संवत् ११३८ धांग बल्लभदेवीसुतेन वीरकश्राव-
केन श्रेयांसजिनप्रतिमा कारिता ।

(३०३)

र्द० ॥ संवत् ११३८ सोमदेवसहोदरेण सुंदरीसुतेन शीत-
लजिनप्रतिमा कारिता ।

(३०४)

र्द० ॥ संवत् १३४६ ज्येष्ठ सु० ९ शुक्ले पूर्णदेव भोलिका

गुतेन पोहरिश्रावकेन भ्रातृ वीरकसंयुतेन श्रीवीरजिनप्रतिमा
कारिता ॥

(३०५)

दं० ॥ संवत् ११३८ पहदेवमण्डकासुतेन सहदेवश्रावकेन
सुविधिजिनप्रतिकृतिः कारिता ॥

(३०६)

संवत् ११३८ वीरक सलहिका सुतेन देवीग (१) सहोदर-
युतेन जासकश्रावकेण विमलजिनप्रतिमायु..... ॥

—0—

राणकपुरमंदिरगत-लेखाः ।

(३०७)

- (१) [॥] श्रीचतुर्मुखजिनयुगादीश्वराय नमः ॥
 (२) [विक्रमतः १४९६ संख्यवर्षे श्रीमेदपाटराजाधि-
 (३) रा[ज] श्रीवप्प १ श्रीगुहिल २ भोज ३ शील ४ कालभोज
 (४) ५ भर्तृभट ६ सिंह ७ महायक ८ राज्ञीसुतयुतस्वसुव-
 (५) ण्तुलातोलक श्रीखुम्माण ९ श्रीमदलट १० नरवाह-
 (६) न ११ शक्तिकुमार १२ शुचिवर्म १३ कीर्तिवर्म १४ योगराज
 (७) १५ वैरट १६ वंशपाल १७ वैशीसिंह १८ वीरसिंह १९
 श्रीअरि-

(८) सिंह २० चोडसिंह २१ विक्रमसिंह २२ रणसिंह २३ क्षेमसिंह

- (9) २४ सामंतसिंह २५ कुमारसिंह २६ मथनसिंह २७ पत्रसिंह
 (10) २८ जैत्रसिंह २९ तेजस्विसिंह ३० समरसिंह ३१ चाहु
 (11) मान श्रीकीतूकनृप श्रीअल्लावदीनसुरत्राणजैत्रबप्प-
 (12) वंश्य श्रीभुवनसिंह ३२ सुतश्रीजयसिंह ३३ मालवेश-
 (13) गोगादेवजैत्रश्रीलक्ष्मीसिंह ३४ पुत्र श्रीअजयसिंह
 (14) ३५ भ्रातृ श्रीअरिसिंह ३६ श्रीहम्मीर ३७ श्रीखेतसिंह ३८
 (15) श्रीलक्षाद्वयनरेद्र ३९ नंदनसुवर्णतुलादिदानपुण्य-
 (16) परोपकारादिसारगुणसुरद्रुमविश्रामनंदनश्रीमोकल-
 (17) महीपति ४० कुलकाननपंचाननस्य । विषमतभाभंगसारंग-
 (18) पुर नागपुर गागरण नराणकाऽजयमेरु मंडोर मंडलकर वूंदि
 (19) खाट्ट चाट सूजानादि नानामहादुर्गलीलामात्रग्रहणप्रमाणि-
 (20) तजितकाशित्वाभिमानस्य । निजभुजोर्जितसमुपार्जितानेकभ-
 (21) द्रगजेंद्रस्य । म्लेच्छमहीपालव्यालचक्रवालविदलनविहंगमै-
 (22) द्रस्य । प्रचंडदोर्देडमंडिताभिनिवेशनानादेशनरेशभालमा-
 (23) लालालितपादारविंदस्य । अस्खलितलालितलक्ष्मीविला-
 (24) सगोविंदस्य । कुनयगहनदहनदवानलायमानप्रतापव्या-
 (25) पपलायमानसकलवल्लप्रतिकूलक्षमापश्वापदवृंदस्य ।
 (26) प्रबलपराक्रमाक्रांतदिल्लीमंडलगूर्जरत्रासुरत्राणदत्तातप-
 (27) त्रप्रथितहिंदुसुरत्राणविरुदस्य सुवर्णसत्रागारस्य पद्दर्श-
 (28) नधर्माधारस्य चतुर्गवाहिनीवाहिनीपारावारस्य कीर्तिधर्मप्र-
 (29) जापालनसत्त्वादिगुणक्रियमाणश्रीरामयुधिष्ठिरादिनरेश्वरा -
 नुका-
 (30) रस्य राणाश्रीकुंभकर्णसर्वोर्वीपितृसार्वाभौमस्य ४१ विजय-
 (31) मानराज्ये तस्य प्रसादपात्रेण विनयविवेकधैर्योदार्यशुभकर्म-

- (३२) निर्मलशीलाद्यद्भुतगुणमणिमयाभरणभासुरगात्रेण श्रीमदह-
म्बद-
- (३३) सुरत्राणदत्तफुरमाणसायुश्रीगुणराजसंघपतिसाहचर्यकृताश्च-
- (३४) येकारिदेवालयवाडंबरपुरःसरश्रीशत्रुंजयादितीर्थयात्रेण। अजा-
- (३५) हरीपिंडरवाटकसालेरादिवहुस्थाननवीनजैनविहारजीर्णोद्धार
- (३६) पदस्थापनाविषमसमयसत्रागारनानाप्रकारपरोपकारश्रीसंघस-
- (३७) त्काराद्यगण्यपुण्यमहार्थक्रयाणकपूर्व्यमाणभवाण्णवतारणक्षम-
- (३८) मनुष्यजन्मयानपात्रेण प्राग्वाटवंशावतंससं० मांगणसुतसं० कुर-
- (३९) पाल भा० कामलदे पुत्र परमार्हत सं० धरणाकेन ज्येष्ठ-
भ्रातृ सं० रत्ना भा०
- (४०) रत्नादे पुत्र सं० लाषामजासोनासालिग स्वभा० सं० धार-
लदे पुत्रजाज्ञा (जा)-
- (४१) जावडादिप्रवर्द्धमानसंतानयुतेन राणपुरनगरे राणाश्रीकुंभ-
कर्ण-
- (४२) नरेंद्रेण स्वनाम्ना निवेशित(ते) तदीयसुप्रसादादेशतत्त्वैलोक्य-
दीपका-
- (४३) भिधानः श्रीचतुर्भुखयुगादीश्वरविहारः कारित प्रतिष्ठितः
- (४४) श्रीवृहत्तपागच्छे श्रीजगच्चन्द्र[सूरि] श्रीदे[वेन्द्रसूरिसंतानेश्रीमत्]
- (४५) [श्रीदेवसुंदर]सूरि [पट्टमभा]कर परमगुरु सुविहितपुरंद-
[रगच्छा]धि-
- (४६) राजश्रीसो[म] सुंदरसूरि [भिः] ॥ ॥ [कृत]मिदं च
सूत्रधारदेपाकस्य
- (४७) अयं च श्री[चतुर्भुखप्रसाद आचंद्राकै] नंद[ता]त् ॥ शुभं भवतु॥

(३०८)

- (1) ॥ दे० ॥ संवत् १६११ (?) वर्षे वैशाखशु-
- (2) दि १३ दिने पातसाहि श्रीअकब्बरप्र-
- (3) दत्तजगद्गुरुविरुद्धा[र]क परमगु-
- (4) रु तपागच्छा(च्छा)धिराज भट्टारकश्री६ ही-
- (5) रविजयसूरीणामुपदेशेन श्रीराण-
- (6) पुरनगरे चतुर्मुखश्रीधरणविहार श्री-
- (7) मदम्हदाबादनगरनिकटवच्यु(च्यु)समा-
- (8) पुरवास्तव्यप्राग्(ग्वा) ट ज्ञातीय सा० रायम-
- (9) लभार्या वरजू भार्या सुरुपदे तत्पुत्र [सा०]
- (10) खेता सा० नायकाभ्यां भावरधादि कुटुं-
- (11) वयुताभ्यां पूर्वदिगप्र(प्र)तोल्वा मेघनादालि(भि)-
- (12) धो मंडप (पः) कारितः स्वश्रेयोर्थे ॥ सूत्रधा-
- (13) र समलमंडपरिवनादविरचित (तः) [॥]

(३०९)

- (1) ॥ दे० ॥ संवत् १६४७ वर्षे श्रीफालगुनमासे शुकपक्षे
- (2) पंचम्यां तिथौ गुरुवासरे श्रीतपागच्छाधिराजपात-
- (3) साह श्रीअकबरदत्तजगद्गुरुविरुद्धारक भट्टारि(र)क श्री-
- (4) श्रीश्री४ हीरविजयसूरीणामुपदेशेन । चतुर्मुखश्रीधरण-
- (5) विहारे प्राग्वाटज्ञातीयसुश्रावक सा० खेता नायकेन
- (6) वर्द्धापुत्र यशवंतादि कुटुं(कुं)वयुतेन अष्ट चत्वारिंशत्४८ प्र-
- (7) माणानि सुवर्णनाणकानि मुक्तानि पूर्वदिक् सत्कप्रतोली-
- (8) निमित्तमिति श्रीअहिमदाबादपार्श्वे । उसमापुरतः ॥
श्रीरस्तु ॥

(३१०)

संवत् १५५१ व० वैशाखवदि ११ सोमे से० जाविः भा०
जिसमाइ पु० गुणराज भा० सुगणादे पु० जगमाल भा०
श्री वल्लकरावितं

वा० गंगादे नागरदास व० साडापति श्रीमूजा कारापिता
श्रा० नीत्तवि० रामा भा० कम . . . . .

(३११)

(१) ॥०॥ सं० १५०७ वर्षे माघसु० १० ऊकेशवंशे सं०
भीला भा० देवलसुत सं० धर्मा सं० केल्हा भा० हेमादे
पुत्र सं० तोल्हा गांगा मोल्हा कोल्हा आल्हा सा-
ल्हादिभिः सकुटुंबैः स्वश्रेयसे श्रीराणपुरमहानगरे त्रैलो-
क्यदीपकाभिधानश्रीचतुर्मुखश्रीयुगादिदेव प्रासादे

(२) ..... महातीर्थशत्रुंजयश्रीगिरिनारतीर्थद्वयपट्टिका
कारिता प्रतिष्ठिता श्रीसूरिपुरंदरैः ॥

तीर्थानामुत्तमं तीर्थं नगानामुत्तमोनगः ।

क्षेत्राणामुत्तमं क्षेत्रं सिद्धाद्रिः श्रीगि.....॥

(३१२)

(१) संवत् १५३५ वर्षे फाल्गुणशुदि.....दिने

(२) श्रीउसवंशे मंहोरागोत्रे सा० लाधा

(३) पुत्र सा० वीरपाल भार्या नेमलादे

(४) पुत्र सा० गयणाकेन भा० मेतादे प्र-

(५) मुखयुतेन माता विमलादे पुण्यार्थ

(६) श्रीचतुर्मुखदेवकुलिका कारिता ॥

(३१३)

- (१) संवत् १५५२ व० मा[ग]शर शुदि ९ गुरुदिने श्रीपा-
- (२) टणवास्तव्य उसर्वसज्ञातीय मं० धणपति
- (३) भा० चांपाइ भाइ मं० हरवा भा० कीकी पु०
- (४) मं० गुणराज मं० मिहपाल ॥ करावतं ॥

(३१४)

- (१) सं० १५५६ वर्षे वै० सु० ६ शनौ श्री
- (२) स्तंभतीर्थवास्तव्य श्रीउसवंश सा०
- (३) गणपति भा० गंगादे सु० सा० ह[र]राज भा०
- (४) धरमाइ सु० सा० रत्नसीकेन भा० कपूरा
- (५) प्रमु० कुटंबयुतेन राणपुरमंडन-
- (६) श्रीचतुर्मुखप्रासादे देवकुलिका का०
- (७) श्रीउसवाल्लगच्छे श्रीदेवनाथ(?)सूरिभिः ॥

(३१५)

- (१) सं० १५५६ वर्षे वै० सु० ६ शनौ श्रीस्तंभतीर्थ वा-
स्तव्य श्रीउसवंश सा० आसदे भा-
- (२) र्या सपांडु सु० सा० सांजा भार्या राजी सुत सा०
श्रीजोगराजेन भ्रातृ समागा
- (३) स्वभार्या प्रथ० सोवती द्विती० संखा.....सहनो सा०
भाकर प्रमु० कुटंबयु-
- (४) तेन स्वश्रेयसे श्रीराणपुरमंडन श्रीचतुर्मुखप्रासादे देव-
कुलिका कारिता श्री
- (५) उदयसागरसूरिभिः [प्रतिष्ठा]ता ॥

(३१६)

- (१) ॥ संवत् १९०३
- (२) वैशाख सुद ११
- (३) गुरौ दिने पूज्यपरमपू-
- (४) ज्य भट्टारकश्रीश्रीकक-
- (५) मूरिभिः गणेश (शिष्य ?) सहिता यथा (यात्रा ?)
- (६) सफलीकृता श्रीकवलागच्छे ।
- (७) लि । पं० । शिवसुंदरमुनिना ॥ श्रीरस्तु ॥

(३१७)

॥ संवत् १९०३ वर्षे वैशाख सुद ११ । श्रीजिनेश्वराणां
चरणेषु । पं० शिवसुंद[र] समागतः ।

— ० —

हरितिकुण्डी-प्रशस्तयः ।

(३१८)

— — — — — ॥

विरके (?) ७७ — पजे (?) [रक्षासंस्था ?] जवस्तवः ।
परिशासतु ना — — परा[र्थख्या?] पना जिनाः ॥ १ ॥
ते वः पान्तु [जिना] विनामसमये [यत्पा] दपन्नोन्मुख-
प्रेखासंख्यमयूख [शे]खरनखश्रेणीषु विवो(विम्बो) दयात् ।
प्रायैकादशभिर्गुणं दशशती शक्रस्य शुंभदृशां
कस्य स्याद् गुणकारको न यदि वा स्वच्छात्मना संगमः ॥२॥

ॐ — ॐ — क्त — — नासत्करो लो ? [प]शोभितः । (*
 सु से (शे) [खर] ॐ — — लौ मूर्दिध्न रूढो महीभृताम् ॥ ३ ॥
 अभिवि(वि)भ्रद्भुचिं कांतां सावित्रीं [चतु] रा[न]नः ।
 हरिवर्मा व(ब)भूवात्र भूविभ्रुर्भुवनाधिकः ॥ ४ ॥

सकललोकविलोक(च)नपंकज-

स्फुरदनंभुदवा (वा)लदिवाकरः ।

रिपुवधूवदनेदुहृतद्युतिः(*)

समुदपादि विदग्धनृप [स्ततः] ॥ ५ ॥

स्वाचार्यैर्यो रुचिरवच [नैर्वा]मुदेवाभिधानै-

र्वो(र्वो)धं नीतो दिनकरकरैर्नीरजन्माकरो व ।

पूर्व्वं जैनं निजमिव यशो[कारयद्ध]स्ति कुंड्यां

रम्यं हर्म्यं गुरुहिमगिरेः शृंगमूं(शृं)गारहारि ॥ ६ ॥

दानेन तुलितव(व)लिना तुलादिदानस्य येन देवाय ।

भाग[द्वयं] व्यतीर्यत भागश्चा(*)[चार्यव]र्याय ॥ ७ ॥

तस्मादभू[च्छुद्ध] सत्वो(च्वो) मंमटाख्यो महीपतिः ।

समुद्रविजयी श्राध्यतरवारिः सदूर्म्म(र्मि)कः ॥ ८ ॥

तस्मादसमः समजनि [समस्त] जनजनितलोचनानन्दः

ध[व]लो वसुधाव्यापी चंद्रादिव चंद्रिकानिकरः । ९ ॥

भंक्त्वा घाटं घटाभिः प्रकटमिव मदं मेदपाटे भटानां

जन्ये राजन्य(*)जन्ये जनयति जनतार्जं रणं गुंजराजे ।

[श्री] . माणे [प्र] णष्टे हरिण इव भिया गूर्जरेशे विनष्टे

तत्सैन्यानां स (श)रभ्यो हरिरिव शरणे यः सुराणां

व(ब)भूव ॥ १० ॥

श्रीमद्वल्लभराजभूभुजि भुजैर्भुजत्यभंगां भुवं
 दंडैर्भण्डनशौण्डचंडसुभटैस्तस्याभिभूतं विभुः ।
 यो दैत्यैरिव तारक(*)प्रभृतिभिः श्रीमान् [म]हेंद्रं पुरा
 सेनानीरिव नीतिपौरुषपरोऽनैषीत् परां निर्वृतिम् ॥ ११ ॥
 यं मूलादुरमूलयद्गुरुबलः श्रीमूलराजो नृपो
 दर्पाधो धरणीवराहनृपतिं यद्द्वि(द्वि)पः पादपम् ।
 आयातं भुवि कांदिशीकमभिको यस्तं शरण्या दधौ
 दंष्ट्रायामिव रूढमूढमहिमा कोलो महीमण्डलम् ॥१२॥(*)

इत्थं पृथ्वीभर्तृभिर्नाथमानैः

सा — — — सुस्थितैरास्थितो यः ।

पाथोनाथो वा विपक्षात्स्वप[क्ष]

रि(र)क्षाकांक्षै रक्षणे बद्धकक्षः ॥ १३ ॥

दिवाकरस्येव करैः कठोरैः

करालिता भूपकदंब(ब)कस्य ।

अशिथ्रियं तापहृत्तोरुतापं

यमुन्नतं पादपवज्जनौघाः ॥ १४ ॥

धनुर्द्धरशिरोमणेरमलधर्ममभ्यस्यतो

जगा(*)म जलधेर्गुणो[गु]रुमुष्य पारं परम् ।

समीयुरपि सम्मुखाः सुमुखमार्गणानां गणाः

सतां चरितमद्भुतं सकलमेव लोकोत्तरम् ॥ १५ ॥

यात्रासु यस्य वियदौर्णविषुर्विशेषात्-

व(द्र)लगचुरंगशुरखातमहीरजांसि ।

तेजोभिरुज्जितमनेन विनिर्जितत्वाद्

भास्वान् विलज्जित इवातितरां तिरोऽभूत् ॥ १६ ॥(*)

न कामनां मनो धीमन् य उ उ लनां हवौ ।
 अमनोद्धार्यसत्त्वार्थधरधुर्वोऽथ वेऽपि यः ॥ १७ ॥
 यस्तेषोभिः हस्करः करुणया विद्धेऽपिः कुक्ष्या
 भीष्मो वंचनवंचितेन वचसा धीण धनःत्वजः ।
 प्राणेन प्रलयानिलौ ब्रह्म लभिदो भवेण मंत्री इवो
 रूपेण प्रमदाप्रियेण (* मदनो दानेन कर्णोऽप्यवत् ॥ १८ ॥
 सुनयतनयं राज्ये वा(वा)लप्रसादमितिष्ठित्
 परिणतवया निःसंगो यो य व)सूद सुधीः स्ववत् ।
 कृतयुगकृतं कृत्वा कृत्यं कृतात्मचक्षुः)स्मृती-
 रकृत सुकृती नो कालुषां ऽपीति कश्चिदराज्यम् ॥ १९ ॥
 काले कलावपि किलमन्वेददीर्घ
 लोका त्रिलोक्य कल्पन्तिपद् धुर्णैरकथम् ।
 [पार्था]दिपार्थिव [गुणा]न् गणपतु जलम्
 नेकं व्यधाद्रुणनिधिं भयितीव वैश्रः ॥ २० ॥
 गोचरयन्ति न वाचो वचरितं चंद्रवद्वि जलचिरम् ।
 वाचस्पतेर्वचस्वी को वान्यो वर्णयेत्पूर्णम् ॥ २१ ॥
 राजधानी भुवा भर्तुस्तस्यास्ते अस्तिहुण्डिका ।
 अलका धनदस्येव धनाढ्य जनसेनिका ॥ २२ ॥
 नीहारहारहरहास[हि>(*गं)शुहारि-
 [ज्ञा]त्का[र] वारि [श्रु] िवि राजविनिर्द्धराणाम् ।
 वास्तव्यभव्यजनचित्तसर्ग[श]मंतात्
 संतापसंपदवहारपरं परेणम् ॥ २३ ॥
 धौतकलधौतकलशाभिरासराकास्तन इव न वस्यात् ।
 संत्यः ऽप्यवहारः सदा सदाचारजनतायाम् ॥ २४ ॥

तदीयवचनान्निजं धनकलत्रपुत्रादिकं

विलोक्य सकलं चलं दलमिवानिलादो[लि] तम् ।

गरिष्ठगुणगोष्ठ्यदः समुददीधरद्धीरधी-

रुदारमतिसुंदरं प्रथम(*)तीर्थकृन्मंदिरम् ॥ ३३ ॥

[रक्तं] वा रम्यमाणां मणितारावराजितम् ।

इदं सुखमिवाभाति भासमानवरालकम् ॥ ३४ ॥

चतुरस्र [पट्टज ?] नघा[डु]निकं

शुभशुक्तिकरोटकयुक्तमिदम् ।

बहुभाजनराजि जिनायतनं

प्रविराजति भोजनधामसमम् ॥ ३५ ॥

विदग्धनृपकारिते जिनगृहे(*)ऽतिजीर्णे पुनः

समं कृतसमुद्धताविह भवां[त्रु]धिरात्मनः ।

अतिष्ठिपत सोऽप्यथ प्रथमतीर्थनाथाकृतिं

स्वकीर्तिमिव मूर्ततामुपगतां सितांशुश्रुतिम् ॥ ३६ ॥

शान्त्याचार्यैस्त्रिपंचाशे सहस्रे शरदाभियम् ।

माघशुक्लत्रयोदश्यां सुप्रतिष्ठैः प्रतिष्ठिता ॥ ३७ ॥

विदग्धनृपतिः पुरा यदतुलं तुलादे(*)र्ददौ

सुदानमवदानधीरिदमपीपलन्नाद्भुतम् ।

यतो धवलभूपतिर्जिनपतेः स्वयं सात्म[जो]-

रघट्टमथ पिप्पलोपप[दकू]पकं प्रादिशत् ॥ ३८ ॥

यावच्छेषशिरस्थमेकरजतस्थूणास्थिताभ्युल्लसत्

पातालातुलमंडपामलतुलाभालंबते भूतलम् ।

तावत्तार(*)रवाभिरामरमणी[गं]धर्वधीरध्वनि-

र्दान्यत्र धिनोतु धार्मिकाधियः [स]धूपवेलाविधौ ॥ ३९ ॥

सालंकारा समधिकरसा साधुसंधानबंधा

श्लाघ्यश्लेषा ललितविलसत्तद्धिताख्यातनामा ।

सदृत्ताढ्या रुचिरविरतिर्धुर्यमाधुर्यवर्या

सूर्याचार्यैर्व्यरचि रमणीवा(*)ति[रम्या] प्रशस्तिः ॥४०॥

✽ संवत् १०५३ वर्षे माघशुक्ल १३ रविदिने पुष्पनक्षत्रे

श्रीरि(ऋ)षभनाथदेवस्य प्रतिष्ठा कृता महाध्वजश्वारोपितः ॥ मूल-
नायकः ॥ नाहर्कजिंदजसशंपूरभद्रनागपोचि[स्थ] श्रावक गो-
ष्ठिकैरशेषकर्मक्षयार्थं स्वसंतानभवाब्धितर(*)[णार्थं च]न्यायो-
पार्जितवित्तेन कारितः ॥ छ ॥

परवादिदर्पमथनं हेतुनयसहस्रभंगकाकीर्णम् ।

भव्यजनदुरितशमनं जिनेद्रवरशासनं जयति ॥ १ ॥

आसीद्धीधनसंमतः शुभगुणो भास्वत्प्रतापोज्ज्वलो

विस्पष्टप्रतिभः प्रभावकलितो भूपोत्तयां(मां)मर्चितः ।

योषित्पी(*)नपयोधरांतरसुखभिष्वंगसंलालितो

यः श्रीमान् हरिवर्म्म उत्तममणिः सद्वंशहारे गुरौ ॥२॥

तस्माद्(द्)भूव भुवि भूरिगुणोपपेतो

भूप्रभाभूतमुकुटार्चितपादपीठः ।

श्रीराष्ट्रकूटकुलकाननकल्पवृक्षः

श्रीमान् विदग्धनृपतिः प्रकटप्रतापः ॥ ३ ॥

तस्माद्भूप(*)गणा - - - तमा[कीर्तेः]परं भाजनं

संभूतः सुतनुः सुतोऽति मतिमान् श्रीमंमदो विश्र(श्रु)तः ।

येनास्मिन्निजराजवंशगगने चंद्रायितं चारुणा

तेनेदं पितृशासनं समधिकं कृत्वा पुनः पालयते ॥ ४ ॥

श्रीबलभद्राचार्यं विदग्धनृपपूजितं समभ्यर्च्य ।

अ (आ) चंद्रार्कं यावदत्तं भवते मया (*) ७ ७ - ॥६॥

[श्रीहस्ति] कुंडिकायां चैत्यगृहं जनमनोहरं भक्त्या ।

श्रीमद्वलभद्रगुरोर्यद्विहितं श्रीविदग्धेन ॥ ६ ॥

तस्मिन्लो(लो)कान् समाहूय नानादेशसमागतान् ।

आचंद्रार्कस्थितिं यावच्छासनं दत्तमक्षयम् ॥ ७ ॥

[रूपक] एको देवो बहतामिह विंशतेः बवद्गणानाम् ।

धर्म(*) ७ - - - - ७ ७ - - क्रयविक्रये च तथा ॥८॥

संभृतगंड्या देयस्तथा बहंत्याश्च रूपकः श्रेष्ठः ।

घाणे घटे च कर्षो देयः सर्व्वेण परिपाट्या ॥ ९ ॥

श्री[भट्ट]लोकदत्ता पत्राणां चोल्लिका त्रयोदशिका ।

पेळकपेळकमेतद्द्युतकरैः] शासने देयम् ॥ १० ॥

देयं पलास(श)पाटकमर्यादावार्त्तिक (*) ७ - - - ।

प्रत्यरघ[ट्टं] धान्याढकं तु गोधूमयवपूर्णम् ॥ ११ ॥

पेड्डा च पंचपल्लिका धर्मस्य विशोपकस्तथा भारे ।

शासनमेतत्पूर्वं विदग्धराजेन संदत्तम् ॥ १२ ॥

[कर्प्पा]लकांस[स्य] कुंकुम[पुर]मांजिष्ठादिसर्व्वभांडस्य ।

[द]श दश पलानि भारे देयानि विक(*) ७ - - - ॥ १३ ॥

आदानादेतस्माद्भागद्वयमर्हतः कृतं गुरुणा ।

शेषस्तृतीयभागो विद्याधनमात्मनो विहितः ॥ १४ ॥

राज्ञा तत्पुत्रपौत्रैश्च गोष्ठ्या पुरजनेन च ।

गुरुदेवधनं रक्ष्यं नोपे[क्ष्यं] हितभि[मी/प्सुभिः] ॥ १५ ॥

दत्ते दाने फलं दानात्पालिते पालनात्फलम् ।

[भक्षितो]पेक्षिते पापं गुरुदे[*][वधने]धिकम् ॥ १६ ॥

गोधूममुद्गयवलवणराल[का]देस्तु मेयजातस्य ।
 द्राणं प्रति धाणकमेकमत्र सर्व्वेण दातव्यम् ॥ १७ ॥
 वह्निर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ।
 यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् ॥ १८ ॥
 रामािरिनन्दकलिते विक्रमकाले गते तु शुचिमा[से](*). ।
 [श्रीम]द्ब्रह्मद्रुगुरोर्षिदग्धराजेन दत्तमिदम् ॥ १९ ॥
 नवसु शतेषु गतेषु तु षण्णवतीसमधिकेषु माघस्य ।
 कृष्णैकादश्यामिह समर्थितं मंमटवृषेन(ण) ॥ २० ॥
 यावद्भूधरभूमिभानुभरतं भागीरथी भारती
 मास्व[ज्ञा]नि भुजंगराजभव [नं] भ्राजद्भवांभोधयः ।
 तिष्ठं[*] त्यत्र सुगसुरेन्द्रमहितं [जि]नं च सच्छासनं ।
 श्रीमत्केशवसूरिसंततिकृते तावत्प्रभूयादिदम् ॥ २१ ॥
 इदं चाक्षयधर्मसाधनं शासनं श्रीविदग्धराज्ञा(जेन)दत्तं
 ॥ संवत् ९७३ श्रीमंमट[राज्ञा(जेन)समर्थि]तं संवत् ९९६ ॥
 सूत्रयारोद्भव[ज्ञा]योगेश्वरेण उत्कीर्णयं प्रशस्तिरिति ॥

(३१९)

- (१) ओं संवत् १३३५ वर्षे श्राम्ब(व)ण-
- (२) वदि १ सोमेश्वेह समीपाट्टी-
- (३) मंडपिकायां भांषा हटउ भांवा
- (४) पयरा महं सजनउ महं० धीणा
- (५) ठ० धणसीहउ० ठ० देवसीह प्रभू-
- (६) ति पंचकुलेन श्रीराताभिधा-

- (7) न श्रीमहावीरदेवस्य नेचाम-
 (8) चयं वर्षस्थितके कृत द्र २४ चतु-
 (9) विंशति द्रम्माः वर्षे वर्षे प्रति स-
 (10) मी मंडपिका पंचकुलेन दातव्याः ॥
 (11) पालनीयाश्च ॥ बहुभिर्ब-
 (12) सु[धा]शुक्ता राजभिः सगरादि-
 (13) भिः । यस्य यस्य यदा भूमी तस्य
 (14) तस्य तदा फलं ॥ शुभं भवतु ॥

- (15) सं० १३३६ वर्षे श्रेष्ठिको नागश्रे[य]
 (16) से अरसीहेन भ (स ?)टापले दत्तद्र १२ उभ-
 (17) यं द्र ३६ समीपाटी मंडपिका-
 (18) यां व्यापृयमाणपंचकुलेन
 (19) वर्षे वर्षे प्रति आचं[द्रार्क] याव-
 (20) दा(द्वा)तव्याः ॥ शुभमस्तु ॥

(३२०)

- (1) र्द० ॥ ओं नमो वीतरागा-
 (2) य ॥ संवत् १३४५ वर्षे ॥
 (3) प्रथम भाद्रवा वदि ९ शु-
 (4) ऋदिनेऽद्येह श्रीन-
 (5) हूल मंडले महाराज-
 (6) कुल श्रीसाम्बंत सिंय(ह)-
 (7) देव राज्येऽत्र[नि]युक्तश्री-

- (8) श्रीकरणमहं ललना-
- (9) दिपंचकु[ल] प्रभुभि(भृति) अक्ष-
- (10) राणि पञ्च(प्रयच्छत् ?) ॥ समीतल-
- (11) पदेत्य मंडपिकायां सा-
- (12) ध्रु० हेमाकेन हाथिउं-
- (13) डीग्रामे श्रीमहावीरदे-
- (14) बनेचार्थे वर्षे प्रति वत्सी (?)
- (15) कृ द्र २४ चतुर्विंशति द्रमा
- (16) प्रदत्ता शुभं भवत् (तु) ॥
- (17) बहुभिब(व)सुधा भुक्ता रा-
- (18) जभिः सगरादिभि (भिः) । ज(य)
- (19) स्व २ ज(य)दा पू (भू)मी तस्य २
- (20) तदा फलं ॥
- (21) के (कृ ?)ष्णनिभय लिखतु (खितं) ।

(३२१)

ओं सं० १२९६ वर्षे चैत्र शुदि ११ शुके श्री रत्नप्रभोपा-
ध्यायशिष्यैः श्रीपूर्णचंद्रोपाध्यायैरालकद्वयं शिखराणि च कारि-
तानि सर्वाणि ॥

(३२२)

- (1) दं० ॥ ओं नमो वीतरागाय । संव-
- (2) १३४६ वर्षे श्रावण वदि ३
- (3) सुक्रदिने स्वहेडा ग्रामे महाद-
- (4) पाल सा० रावा कर्मसीह पा-

सेवाडीग्रामस्थलेखाः ।

(३२३)

ओ० ॥ स्वजन्मनि जनताया ज्ञाता परतोषकारिणी शांतिः ।
 विबुधपतिविभुतचरणः स शांतिनामा जिनो जयति ॥ १ ॥
 आसीद्गुणप्रतापाद्यः श्रीमदणहिलभूपतिः । (*)
 येन प्रचंडदोर्दंडपराक्रम[जि]ता मही ॥ २ ॥
 तत्पुत्रः चा(श्चा)दमानानामन्वये नीतिसद्रहं हः ।
 भिद्रराजाभिरो राजा सत्यसौ शौर्यसमाश्रयः ॥ ३ ॥
 तत्त[नू]जस्ततो ज्ञातः प्रतःपाक्रांतभूतलः ।
 अ[श्च]राजः श्रियःधारो [भू(*)प]तिर्भूमृतां वरः ॥ ४ ॥
 ततः कटुकराजेति त[त्पु]त्रो धरणीतले ।
 जज्ञे स त्यागसौभाग्यविरुधातः पुन्प(ण्य)विस्मितः ॥ ५ ॥
 तद्भुक्तौ(क्तौ) पत्तनं र[म्यं] शमीपाटीति नाम[कं] ।
 तत्रास्ति वीरनथास्य चैत्यं स्वर्गसमोपमं ॥ ६ ॥ (*)
 इतश्चासीत् वि[शु]द्धात्मा यशोदेवो बलाधिपः ।
 राज्ञां महाजनस्यापि सभायामग्रणीस्थितः ॥ ७ ॥
 श्रीपंडेरकसद्गच्छे बंधुनां सुहृ[दां] सतां ।
 नित्योपकुर्वता येन न श्रांतं स(क्ष)मचेतसा ॥ ८ ॥ (*)
 तत्सुतो बाहडो जातो नराधिप[न]मिथः ।
 विश्वकर्मेव सर्वत्र प्रतिद्वो विदुषां मतः ॥ ९ ॥
 तत्पुत्रः [प्र]थितो लोके जैनधम्मपरायणः ।
 उत्पन्न[स्थ]लको राज्ञः प्रसादगुणमंदिरं (*) ॥ १० ॥

दयादासिन्य(प्य)गां भीर्युद्धिचिद्धयानसंयुतः ।
 श्रीमत्क. दु]कराजेन तस्य दानं [कृतं] शुभं ॥ १९ ॥
 माघे त्र्यंब(व)कसंप्राप्तौ वितीर्न(र्ण) प्रतिवर्षकं ।
 द्रम्माष्टकं प्रमाणेन थल्लका *य प्रमोदतः ॥ १२ ॥
 पूजा[र्थ] शांतिनाथस्य यशोदेवस्य स्व[त्त]के ।
 प्रवर्द्धयतु चंद्रार्कं यावदादानमु[ज्ज्व]लं ॥ २३ ॥
 पितामहे[न] तस्येदं शमीपाट्यां जिनालये ।
 कारितं शांतिना(*)थस्य विंबं जनमनमनोहरं ॥ १४ ॥
 धर्मेण लिप्यते राजा पृथ्वीं भुनक्ति यो यदा ।
 ब्रह्महत्या सहश्रे(स्त्रे)ण पातकेन विलोपय[न] ॥ १५ ॥

संवत् ११७२ ॥

(३२४)

- (१) सं० ३१ भाद(द्र)[प]द सुदि ११ ज्येह श्रीन[डू]ले
 (२) [महा]राजाधिराजश्रीकटुदेवविजयोद[यी] त-
 (३)—[ज]यतसीहयुवराजभुज्यमानसमीपाट्यां श्रीम-
 (४)—रपा[ल]: समस्तमुद्राव्यापारान् परिषं[थयन्]
 (५) [श्री] से [आ] भटसमस्तमहाजनप्रभृती[न] । [त]-
 (६)—[व]ारः—सिंधुराज—। तस्मिन् काले प्रव[र्त]माने
 (७) लि[प]ति च पूर्वधर्मशासन . . . . यतु घाणक प्र-
 (८) [ति]मूण सर्वप्रमाण श्या—हलखेटलनिषे[ध:] एत-
 (९)—प्रतिपालयंति [स] आत्मानं पुण्येन लिप्यते ज-

- (10) कोपि लोप[य]स्यति स ब्रह्महत्यापापेन गृह्यते ॥मंगलं
(11) महाश्री ॥

(३२५)

- (1) ओं० ॥ सं० ११६७ चैत्र सु० १ महाराजाधिराजश्री-
अश्वराजराज्ये । श्रीकटुकराजसु श्रीवरा[ज्ये] समी
पाटीयचैत्ये जगतौ(त्या) श्री[ध]र्मना[ध]देवता(स्य) नि-
त्यपूजार्थं (।) महासाहजिनपूजविपौत्रे[ज] उत्तिमरा-
जपुत्रेण उप्पलराकेन (।) मांगट आबल (॥)
(2) वि० सलखणजोगरादि कुटुंबवः सर्व (।) पद्राडा
ग्रामे (।) तथा मे[द्रं] चा ग्रामे (।) तथा छेछडिया-
मदडीग्रामे (॥) [अ]रहटं अरहटं प्रति[द]त्तः
जवाहरकः (॥) एकः ॥ वः कोपि लोप[य]स्यति
(।) स गोस्त्रीत्रा(त्रा)[ह]णविनाशपापेनरत्मा[नं]
(3) एतत् ये (।) प्रतिपालयि[ष्यं]ति (।) ते स्मदीयध-
र्म[भ]ाग्याः सदा अविष्यति ॥ इति क्त्वा प्रतिपाल-
नीयं ॥ यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं
व(ब)हुभिर्वसुधा [सु]क्ता राजभिः समरादिभिः ॥१॥छा॥

(३२६)

- (1) ओं०॥ संवत् १२१३ चैत्रवादि ८ भौसे अयेह श्रीनडूले
दंडश्रीवईजाप्रतिपत्तौ महं श्रीजसदेव प्रवृत्तिपंचकुलप्रति-
पत्तौ बला० श्रीचांडदेव जसणागयो हस्ताक्षराणि
प्रयच्छति । यथा सीम्वाडीवास्तव्यवाणिक्(ग्)महणा पुत्र
जिणढा-

१ ' लेपयेत् ' इति शुद्धं प्रतिमाति ।

(२) केन देवश्रीमहावीरजगत्यां कारितदेवश्रीपार्श्वनाथदेवाय-
नेचयनिमित्तं समीपाख्यां तले संजातपांडपिकायां मासं प्रति-
घर्मेण उदकपूर्व्वं दत्त द्वादशक रू १ एकः । प्रदत्तः ॥
बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ॥

(३) यस्य यस्य यदा भूषिस्तस्य तस्य तदा फलं ॥ कालं
कालातरेष्वपि केनापि राजैर्बलाधिपैश्च लुंपद्भिश्च परिपंथना
कारापय(यि)तव्या ॥ सरि - - - ॥ अत्र साक्षि
पो० पाल्हा ॥ गां० मालानिणि [कु]मारपालराजजोयण
आ-

(४) बडहरिचंद्र मध्यक कोहलभृतयः ॥ मासं प्रति रूपको
दत्तः ॥ छ ॥ र्द । पाद्राडाग्राम सत्कठकुर आजडपुत्र मोख-
पाल सज्जणपालाभ्यां । श्रीपार्श्वनाथदेवाय दत्त पाडउआ
अरहट लसाउरहाडिमधमात् जवहार—

(५) रउ १ तथा अरहट.....

(३२७)

(१) ओ० ॥ सं० १२५१ कार्तिकसुदि १ रवौ अत्रत्याधिवासिना

(२) नालिकेर ध्वजा खासटीमूल्यं निजगुरु श्रीशालिभद्र-

(३) सूरिमूर्तिपूजाहेतोः श्रीसुमत्तिसूरिभिः प्रदत्तं । त-

(४) त्र बला० ५ दासपाटके नेचके व्ययनीयाः ॥ छ ॥

(३२८)

(१) ओ० ॥ संवत् १२९७ वर्षे ज्येष्ठसुदि २ गुरौ साराहंड वा-
स्तव्य ऊज-ज-लायां .....

- (२) — — देवसंधारणरुत आरुपाल धणपाल गुणपाल
सेहडसुत सूमदेव सावदेव सूमदेवसुत धणदेव राहडभार्या
शीतपुत्रिका साजाणि जालहू संधारिण भार्या
- (३) राही.....सेहडभार्या अइहच सूवदेव
भार्या मदाअरि सावदेव भार्या पटूजसिरि कुटुप(म्ब)
समुदायेन सेहडेन भार्या समन्वितेन देवकुलिका कारापिता॥

(३२९)

दं॥ संवत् ११९८ आसौज वदि १३ रवौ अरिष्टनेमि-
पूर्वदिशायां अपवारिका अग्रे भित्तिं द्वारपत्रं च न लभ्यते कर्तुं
समस्तगोष्ठ्या मिलित्वा निषेधः कृतः ॥ लिखितं पं अश्वदेवेन ॥

(३३०)

- (१) ओं सं० १३२१ वर्षे चैत्र वदि—
(२) १५ सोमे अद्येह महाराज कु—
(३) ल श्रीचाचिगदेवेन करहे—
(४) डाग्रामे श्रीपार्श्वनाथाय पू—
(५) जार्थ । सोमपर्वणि नडूल—
(६) मंडपिकायां उदकम् . . . .
(७) . . . [दत्र] द्र . . . .

नाडलाई-स्थलस्थलेखाः ।

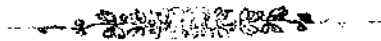
(३३१)

- (१) ओं ॥ संवत् ११८९ माघ सुदि पंचम्यां श्रीचाहमाना-
न्वय श्रीमहाराजाधिराज [रायपा]ल-
- (२) देव (वः) तस्य पुत्रोः (त्रौ) रुद्रपाल अमृतपा[लौ]ताभ्यां
माता श्रीराज्ञी मा[न]लदेवी तया [नदू]ल [डा]गिका-
- (३) यां सतां परजतीनां [रा]जकुलपल[म]ध्यात् पलि-
काद्वयं घाण[कं] प्रतिधर्माय प्रदत्तं । भं० नागसि-
- (४) वप्रमुखसमस्तग्रामीणक रा० तिमठा वि० सिरिया
वणिक पोसरि लक्ष्मण एते सा-
- (५) खिं (एतान् साक्षिणः) कृत्वा दत्तं लोपकस्य यदु(त्)
पापं गोहत्यासहस्रेण । ब्रह्म(ब्रह्म)हत्यास(श)तेन च
तेन पापेन लिप्यते सः ॥०॥ श्री ॥

(३३२)

- (1) ओं० ॥ नमः सर्वज्ञाय ॥ संवत् ११
- (2) ९५ आसउज वदि १५ कुजे ॥
- (3) अद्येह श्रीन[डू]लडा[गि]कायां महा-
- (4) राजाधिराज श्रीराय[पा]लदेवे । विज-
- (5) यी(गि)राज्यं कूर्वतीत्येतस्मिन् काले श्री-
- (6) मदुर्जिततीर्थः(त्थे)श्री[ने]मिनाथदेवस्य

- (7) दीपधूपनैवे[द्य] पुष्पपूजाद्यर्थे गू-
- (8) हिलान्वयः राज० ऊधरण सूनु-
- (9) ना भोक्तारि (१) ठ० राजदेवेन स्वपु-
- (10) ण्यार्थे स्वीयादानमध्यात् मार्गे ग-
- (11) च्छतानामागतानां वृषभानां शेके[पु]
- (12) यदाभाव्यं भवति तन्मध्यात् विं[श]
- (13) तिमो भागः चंद्रार्के यावत् देवस्य
- (14) प्रदत्तः ॥ अस्मदंशीयेनान्येन वा
- (15) केनापि परिपंथना न करणीया ॥
- (16) अस्मद(इ)त्तं न केनापि लोप[नी]यं ॥
- (17) स्वहस्ते परहस्ते वा यः कोपि लोप-
- (18) यिष्यंति(ष्य)ति । तस्याहं करे लत्रो
- (19) न लो[प्यं] मम शासनपिदं ॥ लि०
- (20) [पां]सिलेन ॥० स्वहस्तोयं साभि-
- (21) ज्ञानपूर्वकं गउ० रा[ज]देवे-
- (22) न मतु दत्तं ॥ अत्राहं साक्षि[णा]
- (23) ज्योतिषिक[दूदू]पासूनुना गूगि-
- (24) नः (ना) । तथा पला०[प]ा ला० । पृथि-
- (25) वा १ मांगु[ल]ा ॥ देपसा । रा
- (26) पसा ॥ मंगलं महा[श्रीः] ॥

(३३३)

- (१) ओं ॥ संवत् १२०० जेष्ठ (ज्येष्ठ) [सु]दि ५ गुरौ श्रीमहाराजाधिराजश्रीरायपालदेवराज्ये -- हास --
- (२) समए (ये) रथयात्रायां आगतेन रा० राजदेवेन आत्मपाइला मध्यात् । [सर्व्व साउतपुत्र] विंसो(शो)
- (३) पको दत्तः ॥ आत्मीयघाणकतेलव(प[ल]मध्यात् । माता (तु) निमित्तं पलिकाद्वयं ष्टी २ दत्तः (त्तं) ॥ म
- (४) हाजनग्र(ग्रा)मीणजनपदसभक्षाय(क्षं) । धर्म्माय निमित्तं विंसो(शो)पको(कः) पलिकाद्वयं दत्तं ॥ गोह-
- (५) त्यानां सहस्रेण ब्रह्म[ह]त्यास(श)तेन च ॥ स्त्रीहत्या-भ्रूणहत्यां च (भ्यां) जतु (यत्) पापं तेन पापेन लिप्यते सः ॥

(३३४)

- (१) ओं ॥ संवत् १२०२ आशोज वदि ५ शुके श्रीमहाराजाधिराज श्रीरायपालदेवराज्ये प्रवर्त्तमाने
- (२) श्रीनदूलडागिकायां । रा० राजदेव ठक्कुरेण प्रवर्त्तमाने न ॥ [श्री]महावीर चैत्ये साधुत-
- (३) पोधननि[ष्ठार्थे] श्रीअभिनव ुरीव वदार्थ्या अ[त्रत्ये]षु स- [म]स्तवणजारकेषु देसी मिलित्वा (देश्यां मिलितेषु) वृ-
- (४) [ष]भ[म]रित जतु (यत्) पाइलालगमाने(नं) ततु(द्) वीसं प्रति रू० २ किराडउआ गाडं प्रति रू० १ वण

- (5) जारकै[र्धे]र्माय प्रदत्तं ॥ लोपकस्य ज[तु] (यत्)
पापं [गो]हत्यासहस्रेण ॥ ब्रह्महत्यास(श)तेन पापेन
लिप्यते सः ॥

(३३५)

- (1) ओं ॥ स्वस्ति श्रीनृपविक्रमसम-
- (2) यातीत सं [१]४४३ वर्षे कार्त्ति-
- (3) क वदि १४ शुके श्रीनडूलाई-
- (4) नगरे चाहुमानान्वय महा-
- (5) राजाधिराजश्रीवणवीरदे-
- (6) वसुतराजश्री[र]णवीरदेववि-
- (7) जयराज्ये अ[त्रस्थ] स्वच्छ श्रीमद(द्)-
- (8) वृहद्र[च्छ] नभस्तलदिनकरो-
- (9) पम श्रीमानतुंगसूरिवंशोद्भ[व]-
- (10) श्रीधर्मचंद्रसूरिपट्टलक्ष्मी श्र-
- (11) वणोउ(णो)त्पलायमानैः श्रीविन-
- (12) यचंद्रसूरिभि रान]ल्पगुणमाणि-
- (13) कयरत्नाकरस्य यदुर्वंशशृंगा-
- (14) रहारस्य श्रीनेमीश्वरस्य निरा-
- (15) कृतजगद(द्)विषादः प्रासाद(दः) स-
- (16) मुद्ध्ये(ध्रे) आचंद्रार्कं नंदतात(त् ॥ श्री ॥

(३३६)

- (१) ॥ दर्द० ॥ श्रीयशोभद्रसूरिगुरुपादुकाभ्यां ।
- (२) नमः संवत् १५९७ वर्षे वैशाखमासे
- (३) शुक्लपक्षे षष्ठ्यां तिथौ शुक्रवासरे पुन-
- (४) र्वसुकृष्णप्राप्तचंद्रयोगे । श्रीसंक्षेपगच्छे ।
- (५) कलिकालगौतमावतारः समस्तभवि-
- (६) कजनमनोऽबुजविबोधनैकदिन-
- (७) करः । सकललब्धिविश्रामः युगप्रधानः ।
- (८) जितानेकवादीश्वरवृन्दः प्रणतानेकनर-
- (९) नायकः मुकुटकोटिप्र(घृ)ष्टपादारविन्दः । श्री-
- (१०) सूर्य इव महाप्रसादः चतुषष्टिसुरेंद्रसं-
- (११) गीयमानसाधुवादः श्रीषंढेरकीयग-
- (१२) णबुधावतंसः । सुभद्राकुक्षिसरोवररा-
- (१३) जहंसः यशोवीरसाधुकुलावरनभोम-
- (१४) णिसकलचारित्रिचक्रवर्तिचक्रचुडाम-
- (१५) णिः भ० प्रभुश्रीयशोभद्रसूरयः । तत्प-
- (१६) द्वे श्रीचाहुमानवंशशृंगारः लब्धसम-
- (१७) स्तनिरवद्यविद्याजलाधिपारः श्रीवद-
- (१८) रादेवीदत्तगुरुपदप्रसादः । स्वविमलकु-
- (१९) लप्रबोधनैकप्राप्तपरमयशोवादः भ०
- (२०) श्रीशालिसूरिः त० श्रीसुमतिमूरिः
- (२१) त० श्रीशांतिमूरिः त० ईश्वरसूरिः । ए-
- (२२) वं यथाक्रमनेकगुणमणिमणरो-

- (23) हणगिरीणां महासूरीणां वंशे पुनः
 (24) श्रीशालिसूरिः त० श्रीसूमतिसूरिः
 (25) तत्पट्टालंकारहारभ० श्रीशांतिसूरि-
 (26) वराणां सपरिकराणां विजयराज्ये ॥
 (27) अथेह श्रीमेदपाटदेशे श्री
 (28) सूर्यवंशीयमहाराजाधिराजश्री
 (29) सि(शि)लादित्यवंशे श्रीगुह्मिदत्तराजल
 (30) श्रीबप्पाक श्रीसुमाणादि महारा-
 (31) जान्वये । राणा हमीर श्रीवे(खे)त-
 (32) सिंह श्रीलखमसिंह पुत्र श्रीमो-
 (33) कलमृगांकवंशोद्योतकारक प्रता-
 (34) पमार्त्तडावतार । आसमुद्रमहिमं-
 (35) डलाखंडल अतुलमहाबलराणा
 (36) श्रीकुंभकर्ण पुत्र राणा श्रीरायमल्ल
 (37) विजयमानप्राज्यराज्ये । तत्पुत्र म-
 (38) हाकुमारश्री पृथ्वीराजानुशासना-
 (39) त् श्रीऊकेशवंशे रायभंडारीगोत्रे
 (40) राजलश्रीलाष(ख)णपुत्र मं० दूदवंशे
 (41) मं० मयूगसुत मं० सादू(ह)लः । तत्पुत्रा-
 (42) भ्यां मं० सीहा समदाभ्यां सद्वांधव
 (43) मं० कर्मसी धारा लाखादिसुकु-
 (44) टुंवपुताभ्यां श्रीनंदकुलवत्यां पु-
 (45) र्यां सं० ९६४ श्रीयशोभद्रसूरिमं-
 (46) त्रशक्तिसभानीतायां त० सायर-

- (47) कारितदेवकुलिकाद्युद्धारतः
 (48) सायरनामश्रीजिनवसत्यां ।
 (49) श्रीआदीश्वरस्य स्थापना का-
 (50) रिता (कृता) श्रीशांतिसूरिप-
 (51) ट्टे देवसुंदर इत्यपरशिष्य-
 (52) नामभिः आ० श्रीईश्वरसू-
 (53) रिभिः । इति लघुप्रशस्तिरि-
 (54) यं लि० आचार्यश्रीईश्वरसूरि-
 (55) णा उत्कीर्णा सूत्रधारसोमाके -
 (56) न ॥ शुभं ॥

(३३७)

- (1) संवत् १६७४ वर्षे माघवदि १ दिने गुरु पुक्ष(ष्य) योगे
 उसवालज्ञाती[य] भंडारी-
 (2) गोत्रे सायर पुत्र साहल तत् पु० समदा लखा धर्मा कर्मा
 सीहा समदा पु० पहराज पद-
 (3) मा नामा तत् पु० भीमा भं० पहराज पुत्र कला भं० नगा
 पुत्र काला भं० पदमा पुत्र जयचंद
 (4) भं० भीमा पुत्र राजसी भं० काला पुत्र संकर उसवाल
 जैचंदपुत्र जसचंद जादव भं० शिवा पुत्र
 (5) पुंजा जेठा संयुतेन श्रीआदिनाथविंवं कारितं प्रतिष्ठितं
 तपागच्छाधिराज भट्टा० श्रीहीरविजयसूरि
 (6) तत्पट्टालंकार श्रीविजयसेनसूरि तत्पट्टालंकार भट्टारक
 श्रीविजयदेवसूरिभिः ।

(३३८)

- (१) सं. १५६९ वर्षे कुतवपुरापक्षे तपागच्छाधिराजश्री
 (२) इन्द्रनंदिसूरिगुरुरूपदेशात् मुंजिगपुरश्रीसंघेन कारिता देवकु-
 लिका चिरं नंदतात् ।

१५६८.....वीरमग्राम वास्तव्य श्रीसंघेन.....।

(३३९)

संवत् १५७१ वर्षे कुतवपुरा तपागच्छाधिराजश्रीइन्द्रनंदि-
 सूरिशिष्य श्रीप्रमोदसुंदरगुरुरूपदेशात् चंपकपुर्यश्रीसंघेन कारिता
 देवकुलिका चिरं जीयात् ॥

१५७१.....चंपकदुर्ग श्रीसंघेन.....।

१५७१.....पत्तनीय श्रीसंघेन.....।

१५७१.....चंपकनेर संघेन.....।

१५७१.....इन्द्रनंदिसूरिशिष्य श्रीसौभाग्यनंदिगुरुरूपदेशेन
 श्रीशमी संघेन.....।

१५७१.....महमदावादसंघेन.....।

(३४०)

- (१) महाराजाधिराज श्रीअभयराजराज्ये
- (२) संवत् १७२१ वर्षे ज्येष्ठ शुदि ३ रवौ श्रीनडुलाइनगरवा-
स्तव्य प्राग्वा-
- (३) ट ज्ञातीय वृ० सा । जीवा भार्या जसमादे सुत सा ।
नाथाकेन श्रीमुनिसुव्रतर्विवं
- (४) कारापितं । प्रतिष्ठितं च । भट्टारक श्रीविजय[प्रभ?]
सूरिभिः ।

(३४१)

- (१) ॥ ६० ॥ संवत् १६८६ वर्षे वैशाखमासे शुक्लपक्षे शनि-
पुष्ययोगे अष्टमीदिवसे महाराणाश्रीजगत्सिंहजीविजयि-
राज्ये जहांगीरी महातपा-
- (२) विरुद्धारक भट्टारक श्रीविजयदेवसूरीश्वरोपदेशकारित
प्राक्प्रशस्तिपट्टिकाज्ञातराजश्रीसंप्रतिनिर्मापित श्रीजेखल-
पर्वतस्य जी-
- (३) षण्मासादोद्दारेण श्रीनडुलाई वास्तव्य समस्तसंघेन
स्वश्रेयसे श्रीश्रीआदिनाथर्विवं कारितं प्रतिष्ठितं च पाद-
शाह श्रीमदकव्वर-
- (४) शाह प्रदत्त जगद्गुरुविरुद्धारक तपागच्छाधिराज भट्टारक
श्रीपद्मीरविजयसूरीश्वरपट्टप्रभाकरभ०श्रीविजयसेनसूरीश्व-

- (5) रपट्टालंकार भट्टारक श्रीविजयदेवसूरिभिः स्वपदप्रतिष्ठिताचार्य श्रीविजयसिंहसूरिप्रमुखपरिवारपरिवृतैः श्रीनडूला-ईमंडनश्री-
- (6) जेखलपर्वतस्य प्रासादमूलनायक श्रीआदिनाथविंबं श्री ॥

(३४२)

- (1) ॥ ६० ॥ संवत् १२०० कार्तिक वदि ७ रवौ महाराजाधिराजश्रीरायपालदेवराज्ये श्रीन-
- (2) डूलागिकायां रा० राजदेवठकुरायां श्रीनडूला(ई)य महाजनेन(नैः) सर्वैर्भिलित्वा श्री-
- (3) महावीरचैत्ये दानं दत्तं [वृ]ततैल चोपड पाइय प्रति । क० ३ धानलवनमपि
- (4) तद्द्रोणं प्रति । मा० ३ कपास [लो]इगूढखांडर्हीगुमांजीठा तोल्ये धडी प्रति । पु० ३ पुगहरी-
- (5) तकीप्रमुखगणितैः सहस्रं प्रति पुगु १ एतत्तु महाजनेन वेतरेण धर्माय प्रदत्तं
- (6) लोपकस्य जतु (यत्) पापं । मोहत्यासहस्रेण ब्रह्महत्याशतेन च । तेन पापेन लिप्यते ।

(३४३)

- (1) ॥ ६० ॥ संवत् ११८७ फाल्गुन सुदि १४ गुरुवार श्रीपंडेरकान्वय देशीचैत्ये देवश्रीमहावीर[ाय]दत्तः
- (2) मोरकराग्रामे घाणक तैलवलमध्यात् चतुर्थभागचाहुमाणपापयरा सुत विशराकेन कलशो दत्तः ॥ रा. वीच्छ-

- (३) रा समेतसाखियभराढौनागसिडऊतिषरावीद्धरामोसरि ल-
खमण (?)
- (४) बहुभिर्बसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ज(य)स्य२ यदा
भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं ।

(३४४)

- (1) संवत् १७६५ वर्षे वैशा-
(2) ख सुदी २ दिने ऊकेश ज्ञाती
(3) वोहरा कागमोत्रे साह
(4) ठाकुरसी पुत्र लालाके-
(5) न सुवर्णमयकलशकारा-
(6) पितं श्रीआदिनाथजी
(7) सत्तर भेदपूजा सहितेन
(8) संप्रति तपा माणिक्यविजै
(9) शिष्य जितविजय शिष्य कुशल-
(10) विजय उपदेशात्
(11) शुभं भवतु ॥

(३४५)

- (१) ओं नमः शिवाय भूर्भुवः स्वश्चरं देवं वंदे पीठं पिना-
किनं स्मरसि श्रेयसे यस्तं .....
पुरा .....समस्त राजा-
- (२) बलि विराजित महाराजाधिराज परमभट्टारक परमेश्वर-
निजभुजविक्रमु(म)रणांगणविनिर्जित .....

पार्वतीपतिवरलब्धप्रौढप्रतापश्रीकुमारपालदेवकल्याणवि-
जयराज्ये

- (३) स्वे स्वे वर्तमाने श्रीशंभुप्रसादावाप्तस्वच्छपूरत्नपुरचतु-
राशिकायां महाराजभूपालश्रीरायपालदेवान्महासनप्रा-
प्तश्रीपूनपाक्षदेवश्रीमहाराज्ञीश्रीगिरिजादेवीसंसारस्या-
सारतां
- (४) विचिन्त्य प्राणिनामभयदानं महादानं मत्वा अत्र नग-
रनिवासी(सि)समस्तस्थानान् पतिब्राह्मणान् समस्ता-
चार्यान् समस्तमहाजनान् तांबोलिकान् प्रकृती(ति)
किंकृती(ति)नः संबोध्य संविदितं शासनं संप्रयुजति
यथा अद्य अ—
- (५) मावस्यापर्वणि प्राणिनामभयदानशासनं प्रदत्तं स्या-
(स्ना)त्वा देवपितृमनुष्यान्—केन संतर्प्य वारावार....
पूर्वैवतां प्रस्वा(सा)द्य ऐहिकपारत्रिकफलमंगीकृत्य प्रेत्य
यशोभिष्टब्धये जीवस्य अमारिदानं
- (६) मासे मासे एकादश्यां चतुर्दश्यां अमावस्या [यां]
उभयो[ः] पक्षे (पक्षयोः) श्रेष्ठतिथौ भूसहायशासनो-
दकपूर्वं स्वित्परंपराभिः प्रदत्तं अस्मदीयभुवि भोक्ता
महामात्यः सांधिविद्रहिकप्रतीतस्वपुरोहितप्रभृति—
- (७) समस्तठकुराणां तथा सर्वान् संबोधयत्यस्तुवः संविदितं
..... कारापनाय
(करणाय).....

- (8) महाजनानां पणेन लिख्यते राज्ञा सभयं निग्रहणीयः
श्रुत्वा शासनमिदमाचंद्रार्कं यावत् पालनीयं उक्तं च
यथा व्यासेन

बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ।

यस्य यस्य यदा भूमी तस्य तस्य तदा फलम् ॥

सर्वानित्थं भाविनः

- (9)

पार्थिवेन्द्रान्

भूयो भूयो याचते रामचंद्रः ।

सामान्योयं धर्म[से]तुर्नृपाणां

काले काले पालनीयो भवद्भिः ॥

अस्मद्वंश्यसमुत्पन्नो धन्यः कोपि भविष्यति ।

तस्याहं करसंलग्नो न लोप्यं मम शासनं ॥

अमावस्यां पुण्यतिथिं भांडप्रजा(ज्वा)लनं च [पौर्विकैः]

कुंभकारैश्च नो कार्यं

- (10) तासु तिथिष्ववज्ञाविभयः प्राणिवधं कुरुते तस्य
शिक्षापनां द्वात्रिंशत् ४ चत्वारि नडूलपुरवासी प्राग्वाटवं-
शजः शुभंकराभिधानः सुश्रावकः साधुधार्मिकः तत्सुतौ
इह हि योनौ जातौ पूतिगसालिगौ तै(ताभ्यां) कृपा
[पराभ्यां] प्राणिनामर्थे विज्ञप्य शासनं [कारापितं]

- (11) । ७० = स्वहस्तः श्रीपूनपाक्षदेवस्य लिखितमिदं
पारि० लक्ष्मीधरसुत ठ० जसपालेन प्रमाणमिति ॥

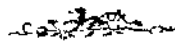

(३४६)

- (१) ओं ॥ संव[त्] १२०९ माघवदि १४ शनौ अद्येह
श्री . . . . . हाराजाधिराजप-
- (२) रमेश्वर उमापतिवरलब्ध प्रज्ञा(सा)दमौढप्रताप . . . . .
. . . . . निर्जित[शा]कंभरी-
- (३) भूपालश्रीमत्कुमारपालदेवकल्याणविजय . . . . .
. . . . . पश्रीमहादेवे[श्री]-
- (४) श्रीकरणादौ समस्तमुद्राव्यापारान् परि[पं] . . . . .
. . . . . [प्र]भुप्रसादावा-
- (५) सश्रीकिराटकूपलाटर्हदशिवा . . . . .
. . . . . राजश्रीआलण-
- (६) देवः शिवरात्रिचतुर्दश्यां शुचिर्द . . . . .
. . . . . [पु]ण्ययज्ञोऽभि-
- (७) वृद्धये प्राणिनामभयप्रदानं म . . . . .
. . . . . [हा]जनतांबुलि-
- (८) कसमस(स्त)प्रकृतीन्(तीः) संबोध्य अभय . . . . .
. . . . . [से]मासे उभय-
- (९) योः पक्षयोः अष्टमी एकादशी चतुर्दशी . . . . .
. . . . . दत्तं अतोऽनंत-
- (१०) रं एतासु तिथिषु नगरत्रयेपि जी[व] . . . . .
. . . . . [जा ?]च व्यतिक्रम्य जी-
- (११) वानां वध(धं) कारयति करोति वा स व्यापा . . . . .
. . . . . आचंद्रार्कं याव-

- (12) त् केनापि न लोपनीयं । अपरं पुरोहिता[अमा] . . .
 . . . . . सर्वैरपरैश्च ए-
- (13) षा अमारिरुद्धिः प्रमाणीकार्या । [यः को] . . . . .
 . . . . . कालेन क्षीयते
- (14) फलं । एष(त)स्याभयदानस्य स्य . . . . .
 . . . . . स्य प्रदत्ताऽभ-
- (15) यदक्षिणा न तु विप्रसहस्रेभ्यो . . . . .
 . . . . . कोपि पापिष्ठतरो जी-
- (16) ववधं कुरुते तदा स पंचद्रुमैर्दं(र्द)ड[नीयः] . . . . .
 . . . . . [द्व्यो]माहराजिकस्यैको
- (17) द्रुमोस्ति ॥ स्वहस्तोयं महारा[जश्रीआलहण देवस्य] ॥
 श्रीमहाराजपुत्रश्रीकेलहण-
- (18) देवमेतत् ॥+महाराजपुत्रगजसिंहस्य[म]तं ॥ सांधिवि-
 ग्रहिक ठ० खेलादित्येन लि-
- (19) खितमिदं ॥ श्रीनदूलपुरवासिमाक्(ग्)वाटवंशप्रभूतसु
 (शु)भंकराभिधानश्रावकः तत्पुत्रौ क्षि-
- (20) तितल(ले)धर्मतया विख्यातौ पूषि(ति)गशालिगौ ।
 ताभ्यामतीवकृ[प]ा पराभ्यां प्राणिनामभयप्रदानशा-
- (21) श(स)नं विज्ञ[ज्ञा]प्य कारापितमिति ॥ उत्कीर्णं सूत्र०
 भाइलेन ॥

(३४७)

- (1) ओं ॥ संवत् १२३३ जे (ज्ये)ष्ठ वदि १३ गुरौ
- (2) अघेह [श्री] नडूले महाराजाधिराजश्री-
- (3) केलहणदेवराज्ये वर्त्तमानः(ने) श्रीकी[र्त्ति]-
- (4) पालदेवपु[त्रेः] सिनाणवभोक्ता राजपु-
- (5) [त्र]लाषणपा[ल] राजपुत्र अभयपाल(लैः) रा-
- (6) ङी श्रीमद्विष(व)लदेविसहितैः श्रीशांति-
- (7) नाथदेवयात्रानिमित्तं भडियाउव [अ]-
- (8) रघटजरहारिमध्यात् गूजर[त्] हार-
- (9) १ जवा ग्रामपंचकुलसमक्षि(क्षं) एत्त्
- (10) ११ दानं कृतं पुण्याय । साक्षि(क्षी) अत्र वास्त-
- (11) ..... [द्र]ण .....
- (12) ..... सी० देवल[ने]०
- (13) ..... समीप,टोय-
- (14) ..... 'पाजून आम-
- (15) ..... [स]मक्षं आदानं
- (16) ..... मित्त्य २ त ..
- (17) ..... हत्यापातकेन लि-
- (18) ..... ॥ [१]

(३४८)

- (1) संवत् १२३३ वैशाख सुदि ३ (?)
- (2) संनाणकभोक्ता[रौ] राजपुत्रलाखण-

- (३) पाल राजपुत्र अभयपाल(लौ) तस्मि-
- (४) न् राज्ये वर्त्तमाने चा० भीवडा प-
- (५) डिदेह [व]ोसी सू० आसधर(रैः) सम[स्त]-
- (६) सीरसहितैः[ ] खाडिसीरजवमध्या-
- (७) त् ज(य)वा[ः] से ४ गूजरीजात्रानिमित्तं
- (८) [श्री] शांतिनाथदेवस्य दत्ता[ः] पुण्याय
- (९) यः कोपि लुप्यते (लोपयति) स पापो(पे)न छिद्य-
- (१०) ते ॥ मं[ग]लं भवतू (तु) तथा भडियालअ-
- (११) अ[र]हृष्टे आसधर सीरोइय सम[स्त]-
- (१२) सीरण ज(य)वा[ः] ह[रो]थु १ गूजरतृयात्रहि
- (१३) वीह[स्य] पुण्यार्थं ॥ १ ॥

(३४९)

- (१) ओं ॥ संवत् १२२१ माघवदि २ शुके अघेह श्रीके-
ल्हणदेव विजयरा[ज्ये] । तस्य मातृराज्ञी श्रीआन[ल]-
देव्या श्रीषंडरेकीय मूलनायक श्रीमहावीरदेवाय [चै]-
त्रवदि १३ कल्याणिक नि[भि]त्तं राजकीय-
- (२) भोगमध्यात् युगंधर्याः हाएल एकः प्रदत्तः । तथा राष्ट्र-
कूट पातू केल्हण त[द्वा]तृजऊत्तमसीहसूद्रगकाल्हण आहड
आसल अणातिगादिभिः तलाराभाव्यथस (१) गट-
- (३) सत्कात् अस्मिन्नेव कल्याणके द्र १ प्रदत्तः ॥ १ तथा
श्रीषंडेरकवास्तव्य रथकार धणपाल सूरपाल जोपाल
सिगडा अभियपाल जिसहडदेल्हणादिभिः [चै]त्र सुदि
१३ कल्याणके

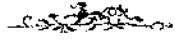
(4) युगंधर्याः [द्वाएल] एक १ प्र] — —

(३५०)

- (1) ॥ [थां]था सुत राल्हा पाल्हा[भ्यां] मातृप[द]
श्रीनिमि[त्ते स्तं]भको(कः) प्रदत्तः(त्तः)
- (2) [सं]घत् १२३६ का[र्त्त]क वदि [२] बुधे अ[द्ये]ह
श्रीनदूले महारा[जा]धिराज श्री-
- (3) केलहणदेवकल्याणत्रिजयराज्ये प्रवर्त्तमाने [राज्ञी]
श्रीजालहणदेवि
- (4) भुको तौः श्रांपं[डेर]कदेवश्रीपार्श्वनाथप्रतापतः थांथा-
सुतराल्हाके[न] भा(भ्रा)तृ-
- (5) पाल्हापुत्र सोढा सुभकर रा[म]देव धराणि [रणे]
हीषवर्द्धमा[न] लक्ष्मी-
- (6) धरसहजिग स[ह]दिव [सहियग] छा (?) [र]सां-
धीरण हरिचंद्रवरदेवादि-
- (7) भिः युतेन म — — परदश्रेयोर्थे विदितनिजगृ[हं]प्रदत्तः
(त्तं) ॥ राल्हाश(स)-
- (8) [त्क] मानुषै[ः] वसद्भिः व[र्षे] प्रति द्वाएला ४ प्र-
दद्या[ः] । शेषजनानां वस-
- (9) तां साधुभिः गोष्ठिकेः(कैः) सारा कार्या ॥ संघत्
१२६६ वर्षे वे(ज्ये)-
- (10) [छ] सुदि १३ शनौ सो[यं] मातृधारमति पुनः
(पुण्यार्थे ?) स्तंभको उधृ[तः] ॥

जालोरदुर्गस्थलेखाः ।

(३५१)

-) — — (साक्षा ?) त्रैलोक्यलक्ष्मीविपुलकुलगृहं धर्म-
वृक्षालवालं श्रीमन्नाभेयनाथक्रमकमलयुगं मंगलं वस्त-
नोतु । मन्ये मांगल्यमाला प्रणतभवभृतां सिद्धिसौध-
प्रवेशे यस्य स्कन्धप्रदेशे विलसति गवलश्यामला कुंत-
लाली ॥ १ ॥ श्रीचाहुमानकुलांबरमृगांकुश्रीमहाराज
अणहिलान्वयोद्भवश्रीमहाराजआल्हणसुत-
- ;) . . . . . र्यावलीदुर्ललितदलितरिपुवलश्रीमहा-
राजकीर्तिपालदेवहृदयानंदिनंदनमहाराजश्रीसमरसिंह-
देवकल्याणविजयराज्ये तत्पादपद्मोपजीविनि निजप्रौ-
ढिमातिरेकतिरस्कृतसकलपीलवाहिकामंडलत[स्क]रव्य-
तिकरे राज्यचिंतके जोजलराजपुत्रे इत्येवं कालं(ले)
प्रवर्तमाने
-) . . . . . [ि]रपुकुलकमलेंदुः पुण्यलावण्य-
पात्रं नयविनयनिधानं धाम सौंदर्यलक्ष्म्याः । धरणि-
तरुणनारीलोचनानंदकारी जयति समरसिंहक्षमापतिः
सिंहवृत्तिः ॥ २ तथा ॥ औत्पत्तिकीप्रमुखबुद्धिचतुष्टयेन
निर्णीतभूपभवनोचितकार्यवृत्तिः । यन्मातुलः समभवत्
किल जोजलाहो
- 1) — — ~ (दोर्दंड ?) खंडितदुरंतविपक्षलक्षः ॥ ३
श्रीचंद्रगच्छमुखमंडनसुविहितयतितिलकसुगुरुश्रीश्रीचं-

द्रसूरिचरणनलिनयुगलदुर्ललितराजहंसश्रीपूर्णभद्रसूरि-
चरणकमलपरिचरणचतुरमधुकरेण समस्तगोष्ठिकसमुदा-
यसमन्वितेन श्रीश्रीमालवंशविभूषणश्रेष्ठियशोदेवसुतेन
सदाज्ञाकारिनिज-

- (5) — (आ)तृ यशोराजजगधरविधीयमाननिखिलमनोरथेन
श्रेष्ठि (छि) यशोवीरपरमश्रावकेण संघत् १२३९ वैशाख-
सुदि ५ गुरौ सकलत्रिलोकीतलाभोगभ्रमणपरिश्रां[त]-
कमलाविलासिनीविश्रामविलासमंदिरं अयं मंडपो नि-
र्मापितः ॥ तथा हि ॥ नानादेशसमागतैर्नवनवैः स्त्रीपुं-
सवर्गैर्मु[हु] र्यस्यै-
- (6) — वावलोकनपरैर्नो तृप्तिरासाद्यते । स्मारं
स्मारमथो यदीयरचनावैचित्र्यविस्फूर्जितं तैः स्वस्थान-
गतैरपि प्रतिदिनं सोत्कंठमावर्ण्यते ॥ ४ वि[श्वं]भरा-
वरवधूतिलकं किमेतल्लीलारविंदमथ किं दुहितुः पयोधेः।
दत्तं सुरैरमृतकुंडमिदं किमत्र यस्यावलोकनविधौ
विविधाविकल्पाः ॥ ५ गर्त्तापूरेण पातालं
- (7) . . . (विस्तारे?) [ण] महीतलं । तुंगत्वेन नभो येन
व्यानशे भुवनत्रयं ॥ ६ किं च ॥ स्फूर्जद्वयोमसरः
समीनमकरं कन्यालिकुंभा[कु]लं मेषाढ्यं सकुलीर-
सिंहामिथुनं प्रोद्यदृपालंकृतं । ताराकैरवमिंदुधामसलिलं
सद्राजहंसास्पदं यावत्तावदिहादिनाथभवने नद्यादसौ
मंडपः ॥ ७ कृतिरियं श्रीपूर्णभद्रसूरीणां ॥ भद्रमस्तु
श्रीसंघाय ॥

(३५२)

- (१) ओं ॥ संवत् १२२१ श्रीजावालिपुरीयकांचनि [ग]
रिगढस्योपरि प्रभुश्रीहेमसूरिप्रबोधितश्रीगूर्जरधराधी-
श्वरपरमार्हतचौलुक्य-
- (२) महारा[ज]ाधिराजश्री[कु]मारपालदेवकारिते श्रीपा-
[र्श्व]नाथसत्कमू[ल] विंब(विंब)सहितश्रीकुवर-
विहाराभिधाने जैनचैत्ये । सद्विधिप्रव[र्त]नाय वृ(वृ)-
हद्वच्छीयवा-
- (३) दींद्रश्रीदेवाचार्याणां पक्षे आचंद्रार्कं समर्पिते ॥ सं०
१२४२ वर्षे एतद्देसा(शा)धिपचाहमानकुलतिलकम-
हाराजश्रीसमरसिंहदेवादेशेन भा० पासूपुत्र भा० यशो-
- (४) वीरेण स[मु]द्धृते श्रीमद्राजकुलादेशेन श्रीदे[वा]चार्य-
शिष्यैः श्रीपूर्णदेवाचार्यैः । सं० १२५६ वर्षे ज्येष्ठसु०
११ श्रीपार्श्वनाथदेवे तोरणादीनां प्रतिष्ठाकार्ये कृते ।
मूलशिस्र-
- (५) रे व(च) कनकमयध्वजादंडस्य ध्वजारोपणप्रतिष्ठायां
कृतायां ॥ सं० १२६८ वर्षे दीपोत्सवदिने अभिनव-
निष्पन्नप्रेक्षामध्यमंडपे श्रीपूर्णदेवसूरिशिष्यैः श्रीराम-
चंद्राचार्यैः[ ] सुवर्णमयकलसारीपणप्रतिष्ठा कृता ॥
सु(शु)भं भवतु ॥ छ ॥

(३५३)

- (1) ओं ॥ [सं]वत् १३५३ [वर्षे]
- (2) वै[शा]ख वदि ५ [सोमे] श्री-
- (3) सुवर्णगिरौ अद्येह महा-
- (4) राजकुलश्रीसाम(मं)तसिंह-
- (5) कल्याणं(ण)विजयराज्ये त-
- (6) त्पादपन्नोपजीविनि
- (7) [रा]जश्रीकान्हडदेवरा-
- (8) ज्यधुरा[मु]द्वहमाने इहै-
- (9) व वास्तव्यसंघपतिगुणव-
- (10) र ठकुर आंबडपुत्रव(ठ)कुर-
- (11) जसपु[त्र] सोनीमहणसीह-
- (12) भार्या मालहाणि पुत्र[सोनी]रत-
- (13) न[सिं]ह णाखो मालहण गजसीह
- (14) तिहणापुत्र [सो]नीनरपति ज-
- (15) यता विजयपाल [न]रपतिभा-
- (16) र्या नायकदेवि(वी) पुत्रलखमीध-
- (17) र भुवणपाल [सु]हडपाल द्वि-
- (18) तीय[भ]ार्या जालहणदेवि(वी)इ-
- (19) त्यादि कुटंब(डुंब) सहिते[न] भा-
- (20) र्या नायकदेवि(वी) [श्रे]योर्थे
- (21) देवश्रीपार्श्वनाथचैत्ये पंच-
- (22) मीबलिनिमित्त(त्तं) निश्रा[नि]क्षे-

- (23) प[ह]ट्टमेकं नरपतिना दत्त(त्तं)
 (24) तत् (द् भाटकेन देवश्रीपा[र्ष्व]-
 (25) नाथगोष्टि(ष्टि)[कैः प्रतिव]र्षः(र्वं)
 (26) आचां(चं)द्रार्कं पंचमीव(व)लिः
 (27) कार्या(र्यः) [॥ शुभं] भव[तु] ॥ छ ॥

(३५४)

- (1) ॥ दं० ॥ संवत् १६८१ वर्षे प्रथम चैत्रवदि ५ गुरौ
 अद्येह श्रीराठोडवंशे श्रीसूरसिंघपट्टे श्रीमहाराज श्रीग-
 जसिंहजी
 (2) विजयिराज्ये मुहणोत्रगोत्रे वृद्ध उसवालज्ञातीय सा०
 जेसा भार्या जयवंतदे पुत्र सा० जयराजभार्या मनोर-
 थदे पुत्र सा० सादा लुभा सामल सुरताण प्रमुख
 परिवारपुण्यार्थं श्रीस्वर्णगिरिगह(ढ)दु-
 (3) गौपरिस्थितश्रीमत्कुमरविहारे श्रीमति महावीरचैत्ये
 सा० जेसा भार्या जयवंतदे पुत्र सा० जयमलजी वृद्ध-
 भार्या सरूपदे पुत्र सा० नहणसी सुंदरदास आसकरण
 लघुभार्या सोहागदे पुत्र सा० जगमालादि पुत्रपौत्रादि-
 श्रेयसे
 (4) सा० जयमलजीनाम्ना श्रीमहावीरविंबं प्रतिष्ठासहोत्सव-
 पूर्वकं कारितं प्रतिष्ठितं च श्रीतपागच्छपक्षे सुविहिता-
 चारकारक शिथिलाचारग(निवा)रक साधुक्रियौद्धार-
 कारक श्रीआणंदगिरिलद्वारे पट्टभकारश्रीविजयदान-
 मूरि-

- (5) पट्टशृंगारहारमहाम्लेच्छाधिपतिपातशाहि श्रीअकवर प्र-
तिबोधकतदत्तजगद्गुरुविरुद्धारकश्रीशत्रुंजयादितीर्थ-
जीजीयादिकरमोचक तददत्तपण्मास अमारिप्रवर्तक भट्टा-
रक श्रीदहीरविजयसूरिपट्टमुकुटायमान भ०
- (6) श्रीद विज । सेनसूरिपट्टे संप्रतिविजयमानराज्यसुविहित-
शिरः शेखरायमाण भट्टारक श्रीद विजयदेवसूरीश्वराणा-
मादेशेन महोपाध्याय श्रीविद्यासागरगणेशिष्य पंडित
श्रीसहजसागरगणेशिष्य पं० जयसागरगणिना श्रेयसे
कारकस्य ॥

(३५५)

- (1) ॥ संवत् १६८३ वर्षे आषाढवदि ४ गुरौ श्रवणनक्षत्रे
(2) श्रीजालोरनगरे स्वर्णगिरिदुर्गे महाराजाधिराजमहारा-
जाश्रीगजसिंहजीविजयराज्ये
(3) महुणोत्रगोत्रदीपक मं० अचला पुत्र मं० जेसा भाठर्या
जैवंतदे पु० मं० श्रीजयमल्लनाम्ना भा० सरूपदे द्विती-
(4) या सुहागदे पुत्र नयणसी सुंदरदास आमकरण नर-
सिंहदास प्रमुख कुटुंबयुतेन स्वश्रेयसे ॥ श्रीधर्म-
(5) नाथविंश कारितं प्रतिष्ठितं श्रीतपागच्छनायकभट्टारक
श्रीहीरविजयसूरिपट्टालंकारभट्टारकश्रीविजयसेन..... ॥

(३५६)

- (1) ॥ संवत् १६८३ वर्षे । आषाढवदि ४ गुरौ सूत्रधार
ऊद्धरण तत्पुत्र तोडरा ईसर

- (२) टाहा दूहा हाराकेन कारापितं प्रतिष्ठितं तपागच्छे
भ० श्रीविजयदेवसूरिभिः ।

(३५७)

श्रीमद्रैवतकाभिधे शिखरिणि श्रीसारणाद्रौ च य-
द्विख्याते भुवि नन्दिवर्धनगिरौ सौगन्धिके भूधरे ।
रम्ये श्रीकलशाचलस्य शिखरे श्रीनाथपादद्वयं
भूयात्प्रत्यहमेव देव ! भवतो भक्त्यानतं श्रेयसे ॥

(३५८)

- (१) ॥ दर्द० ॥ संवत् १६८१ वर्षे प्रथम चैत्रवदि ५ गुरौश्री
(२) श्रीमुहणोत्रगोत्रे सा० जेसा भार्या जसमादे पुत्र सा०
जयमल भार्या सोहागदेवी श्रीआदिनाथविं
(३) कारितं प्रतिष्ठामहोत्सवपूर्वकं प्रतिष्ठितं च श्रीतपागच्छे
श्री६ विजयदेवसूरीणामादेशेन जयसागरमणेन(णिना)॥

(३५९)

- (१) ॥ संवत् १६८४ वर्षे माघशुदि १० सोमे श्रीमेडतानगर
वास्तव्य उकेशज्ञातीय -
(२) प्रामेचागोत्रतिलक सं० हर्पा लघुभार्या मनरंगदे सुत-
संघपति सार्मीदासकेन श्रीकुंथुनाथविं कारितं प्रति-
ष्ठितं श्रीतपागच्छे श्री-
(३) तपागच्छाधिराजभट्टारकश्रीविजयदेवसूरिभिः ॥ आ-
चायंश्रीविजयसिंहसूरिप्रमुखपरिवारपरिकरितैः । श्री-
रस्तु ॥

(३६०)

- (1) ॥ संवत् ११७५ वैशाखवदि १ शनौ श्रीजावालिपुरी-
यचैत्ये षां(?)गतश्रावकेण वीरकपुत्रेण उवोचनपुत्र
शुभंकर पेहडात्यां (?) सहितेन च
- (2) तत्पुत्र देवंग देवधर स्यां (?)पुत्रेण तथा जिनमति-
भार्या प्रोच्छा न्सा हितेन श्रीसुविधिदेवस्य स्वत्तके द्वारं
कारितं धर्मार्थमिति ॥ मंगलं महाश्रीः ॥

(३६१)

९ संवत् १२९४ वषे(र्षे) श्रीमालीयश्रे० वीसलसुत
नागदेवस्तत्पुत्रा देवहा सलक्षण झांपारुयाः । झांपापुत्रो
बीजाकस्तेन देवडसहितेन पितृ झां[पा] श्रेयोर्थ श्रीजा-
[वा]लिपुरीयश्रीमहावीरजिनचैत्ये करोदिः कारिता ॥
शुभं भवतु ॥

(३६२)

- (1) ॥ संवत् १३२० वर्षे माघसु-
(2) दि १ सोमे श्रीनाणकीयग-
(3) च्छप्रतिबद्धजिनालये महा-
(4) राजश्रीचंदनविहारे श्री-
(5) क्षीवरायेश्वरस्थाना(न)प-
(6) तिना भट्टारकरा[व]ल ल-
(7) क्ष्मीधरेण देवश्रीम[हा]-
(8) वीरस्य आसौजमासे ॥

- (9) अष्टाद्विकापदे द्रमाणां
- (10) १०० शतमेकं प्रदत्तं ॥ तद्व्या-
- (11) जमध्यात(त्) मठपतिना गोष्टि-
- (12) कश्च द्रम १० दशकं वेचनी-
- (13) यं पूजाविधाने देवश्रीमहावीरस्य ॥

(३६३)

- (1) र्द ॥ संवत् १३२३ वर्षे मार्गसु-
- (२) दि ५ बुधे महाराजश्रीचा-
- (३) चिगदेवकल्याणविजय-
- (4) राज्ये तन्मुद्रालंकारिणि
- (5) महामात्य श्रीजक्षदेवे ॥
- (6) श्रीनाणकीथगच्छप्रतिवद्ध-
- (7) महाराजश्रीचंदनविहारे
- (8) विजयिनि श्रीमद्धनेश्वर-
- (9) सूरौ तैलगृहगोत्रोद्ध-
- (10) येन महं नरपतिना स्वयं
- (11) कारित्त जिनयुगल पूजा-
- (12) निमित्तं मठपतिगोष्टि(ष्टि)क-
- (13) समक्षं श्रीमहावीरदेव-
- (14) भांडागारे द्रमाणां शता-
- (15) र्दं प्रदत्तं ॥ तद्व्याजोद्धवे-
- (16) न द्रमार्द्धेन नेचकं मासं
- (17) प्रति करणीयं ॥ शुभं भवतु ॥

नाडोलनगरस्थलेखाः ।

(३६४)

- (१) संवत् १२१५ ॥ वैशाख शुदि १० भौमे वीसाडास्थाने श्रीमहावीर चै[त्ये समु]दा-
- (२) यसहितैः देवणाग नागड जोगडसुतैः देम्हाज धरण जसचंद्र ज-
- (३) सदेव जसधवल जसपालैः श्रीनेमिनाथविंवं कारितं ॥ बृह[द्रच्छी]-
- (४) य श्रीमद्देवसूरिशिष्येण पं० पद्मचन्द्रगणिना प्रतिष्ठितं ॥

(३६५)

- (१) संवत् १२१५ वैशाख शुदि १० भौमे वीसाडास्थाने श्रीमहावीरचैत्ये समुदायस-
- (२) हितैः देवणाग नागड जोगडसुतैः देम्हाज धरण जसचंद्र जसदेव
- (३) जसधवल जसपालैः श्रीशांतिनाथविंवं कारितं प्रतिष्ठितं बृहद्र-
- (४) च्छीय श्रीमन्मुनिचंद्रसूरिशिष्य श्रीमद्देवसूरिविनेयेन पाणिनीय पं० पद्मचं-
- (५) द्रगणिना यावद्विवि चंद्ररवी स्यातां धर्मो जिनप्रतीतोस्ति ताम्[ज्जी]यादेत-
- (६) [ज्जि] नयुगलं वीरजिनभुवने ॥

(३६६)

- (१) ॥ दर्द० ॥ सं. १६८६ वर्षे प्रथमापाठव० ५ शुके राजा-धिराजगजसिंहजीराज्ये योधपुरनगरवास्तव्य पंगोत्र
- (२) जैसासुतेन जयमलजीकेन श्रीशांतिनाथविंभं कारितं प्रति-ष्ठापितं स्वप्रतिष्ठायां प्रतिष्ठितं च श्रीतपागच्छा-
- (३) धिराजभट्टारक
- (४) [श्री] ५ श्रीविजयदेवसूरिभिः स्वपट्टालंकार आचार्य-श्रीश्रीविजयसिंहसूरिप्रमुखपरिवार [सहितैः]

(३६७)

- (१) श्रीपद्मप्रभविंभं
- (२) ॥ दर्द० ॥ सं० १६८६ वर्षे प्रथमापाठ व० ५ शुके
- (३) राजाधिराजश्रीगजसिंहप्रदत्तसकलराज्यव्यापाराधिका-रेण
- (४) मं० जैसा सुत मं० जयमलजीनाम्ना श्रीचंद्रप्रभविंभं कारितं प्रतिष्ठापितं स्वप्रतिष्ठायां श्रीजा-
- (५) लोरनगरे प्रतिष्ठितं च तपागच्छाधिराज भ० श्रीहीर-विजयसूरिपट्टालंकार भ० श्रीविजयसेनसूरिपट्टालंकार पातशाहि श्रीजहांगीर प्रदत्त महातपाविरुद्धधारक-
- (६) भ० श्री५ श्रीविजयदेवसूरिभिः स्वपदप्रतिष्ठिताचार्य श्रीविजयसिंहसूरिप्रमुखपरिवारपरिकरितैः । राणा श्री-जगत्सिंहराज्ये नाडुलनगररायविहारे श्रीपद्मप्रभविंभं
- (७) स्थापितं ॥

(३६८)

सं० १४८५ वै० शु० ३ बुधे प्राग्वाट श्रे० समरसी सुतं
दो० धारा भा० सूहवदे सुत दो० मंहिपा भा० माल्णदे सुतदो०
मुलाकेन पितृव्य दो० धर्माभ्रातृदो० मांइआभ्यां च दो० महिपा
श्रेयसे श्रीसुविधिर्विंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीतपागच्छेशश्रीसोमसुंद-
रसूरिभिः ॥

(३६९)

- (१) ओं ॥ स्वस्ति श्रीनृपविक्रमकालातीतसंवत्(त्)१[३]९४
व[र्वे चै]त्रशुदि १३ शुक्ले
- (२) श्रीआसलपुरे महाराजाधिराजश्रीवणवीरदेवराज्ये रा-
उत-
- (३) माल्हणान्वये राउतसोमपुत्रराउतवांवीभार्या जाखल-
देवि-
- (४) पुत्रेण राउतमूलराजेन [श्री]पार्श्वनाथदेवस्य ध्वजारो-
पणसमये
- (५) राउतवाळा राउतहा[था] कुमरलंभा नीवा समक्षं मातृ-
(ता)पित्रौः पु-
- (६) ण्यार्थं ढिकुयड वा[ड]ी सहितः प्रदत्तः । आचंद्रार्क
यावदियं व्य-
- (७) वस्था प्रमाणा(णं) ॥ बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः
सगरादिभिः य-
- (८) स्य यस्य यदा भूमी तस्य तस्य तदा फलं ॥ १ शुभं
भवतु ॥ श्रीः ॥

(३७०)

- (१) स्वस्तिश्री संवत् १४७५ वर्षे आसाढ--
- (२) सुदि ३ सोमे राणा श्रीलाषाविजयराज्ये
- (३) प्रधान ठाकुर श्रीमांडणव्यापारे श्रीआसल--
- (४) पुरदुर्गे श्रीपार्श्वनाथमंत्रिचैत्ये । उपकेशवं--
- (५) शे लिगागोत्रे साहकडूआ भार्या कमलादे पु--
- (६) त्र जगसीह वाडरा नूलु केल्हा जगसीह भार्या
- (७) जाल्हणदे पुत्र खेढा भार्या जयती पुत्र सुहड स--
- (८) लू सहितेन आत्मपुण्यश्रेयसे वालाणामंडपजी--
- (९) णोद्धारः कागापितः शुभं भवतु समस्तसंघमांड--
- (१०) ण ठाकुर] साक्षिकः ।

(३७१)

- (१) ओं ॥ संवत् १३५२ वैशाखसुदि ४ श्रीवा(वा)हडमेरौ महारा--
- (२) [ज]कुलश्रीसामंतसिंहदेवकल्याणविजयराज्ये तन्नि--
- (३) [यु]क्त श्रीरकरणे [मं०] वीरासेलत्रेलाडल भा० ि [म] ग [लप्रभृत]यो
- (४) ध[र्मा]क्षराणि प्रयच्छति(न्ति) यथा । श्रीआदिना[थ] मध्ये संति-
- (५) छुमानश्रीवि[प्र]मर्दनक्षेत्रपाल श्रीचंड देवराजयो[ः]
- (६) उभयमाप्री(गी)य समायातसार्थउष्ट्र १० वृष २० उभ- यादपि उर्द्ध (ऊर्द्ध्वं)

- (7) सार्थं प्रति द्वयोर्देवयोः पाइला पक्षे [भीम]प्रिय दश-
विशोपक [१०]
- (8) अर्द्धो(र्द्धो)र्द्धेन ग्रहीतव्याः । असौ लागो महाजनेन
मानित(तः) ॥ यथाक्तं
- (9) व(व)हुभि(र्व)सुधा यु(भु)क्ता राजभिः सगरादिभिः यस्य
यस्य यदा भू-
- (10) भी तस्य तस्य तदा फलं ॥१॥ छ ॥

(३७२)

- (1) सं० १५०८ वै० व० १३ प्राग्वाट सा० जगसीसुत सं०
- (2) केलहा कहुआ हेमा माला जयता रणसी लापा ललतादे
पुत्र सा० साइले-
- (3) न भार्या वाल्ही सुत नरसीह नगादि कु[हुंव]युतेन
गुलघासित (?) चतुर्विंशति प्रतिमाः कारयता श्री
शत्रुंजयेर
- (4) शीतलनाथविं वं कारितं प्रतिष्ठितं तपाश्रीसो[मसुंदरसूरि
पट्टे] श्रीश्रीश्री[रत्नशेखरसू]रिभिः श्रीदेवकुलपाटकनगरे
श्रीगिरनारविं वः
- (5) श्रीअर्बुदगिरौर श्रीचंपकमेरौर चित्रकूटेर जाजरनगरेर
कायदेर नागहूदेर ओसवालेर श्रीनागपुरेर कुंभ[ल]
गढेर श्रीदेवकुलपाटकेर श्रीकुंडं . . . . .

(३७३)

- (१) श्रीयशश्चन्द्रोपाध्यायशिष्यैः
- (२) श्रीपद्मचंद्रोपाध्या[यैः]नि-
- (३) जजननीसूरीश्रेयोऽर्थे ॥
- (४) स्तंभलता कारिता ॥

(३७४)

- (१) श्रीकुकुभाचार्य-
- (२) शिष्येण भट्टा० धू-
- (३) लभद्रेण निजज-
- (४) ननी चेहणि श्रेयो-
- (५) र्थे स्तंभलता प्रदत्ता ।

(३७५)

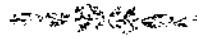
- (१) संवत् ११४३ वैशाखे सुदि ३ बृहस्पतिदिने
श्रीवीरनाथदे-
- (२) वस्य श्रावको नाम जेदुकः ।
कारयामासस-
- (३) द्विवं पूर्णदेविमत् (?) - - ॥
[श्रीमन्तोऽजि]तदवा-
- (४) ख्यसूरिशिष्येण सूरिणा ।
श्रीमद्विज-
- (५) यसिंहेन जिनयुगं प्रतिष्ठितं ॥

(३७६)

- (१) संवत् ११४३ वैशाखसुदि ३ बृहस्पतिदिने । आसीत्
कर्कटवंशेन--
- (२) .....
- (३) ..... कारितं शान्तिनाथस्य विंशं .....
- (४) [जन] मनोहरम् ।

केकीदग्रामस्थजिनालप्रशस्तिः

(३७७)

- ॥ र्द० ॥ ॐ नमो वीतरागाय ॥ श्रीसिद्धिर्भवतु ॥
 स्वस्ति श्रियाप्रास्पद(*)माप्तसिद्धि-
 ज्जगत्त्रये यस्य भवत्प्रसिद्धिः ।
 सोऽस्तु श्रिये स्फूर्ज्जदनं(*)तरिद्धि-
 रादीश्वरः शारदभास्वदिद्धिः ॥ १ ॥
 यमार्हताः शैवमतावलंबा
 हिं(*)[दुप्र]कारा यवनप्रकाराः ।
 सर्वेऽप्यमी मोदभृतो भजंतो
 युगादिदेवो दुरितं स हंतु ॥ २ ॥
 दूर्वाप्रसारः सवटप्रसारः
 कच्छप्रसारो(*)व्रततिप्रसारः ।

इमे समे कोटितमेऽपि भागे

ऽपत्यप्रसारस्य न यान्ति यस्य ॥ ३ ॥

गीर्वाणसालो न हि काष्ठभावात्

तथा पशुत्वान्नहि(*)कामधेनुः ।

मृदां विकारान्नहि कामकुंभ-

श्रितामणिर्नैव च कर्करत्वात् ॥ ४ ॥

सूर्यो न तापाकुलताकरत्वात्

सुधाकरो नैव कलं(*)कवत्त्वात् ॥

सुवर्णशैलो न कठोरभावात्

नाभ्यंगजातेन तुलाहृषैति ॥ ५ ॥

दुग्धोदधौ संस्थिततोयदिन्दून्

पुष्पोच्चयान्नंदन(*)काननस्थान् ।

करोत्करान् शारदचन्द्रसत्कान्

कश्चिन्निभमीते गुणान् युगादेः ॥ ६ ॥

यस्माद् जगत्यां प्रभवन्ति विद्याः

सुपर्चलोकादिव(*)कामगव्यः ।

द्वयोऽपि वाञ्छाधिकदानदक्षाः

पुण्यातु पुण्यानि स नाभिसूनुः ॥ ७ ॥

यतोतरायास्त्वरितं प्रणेशु-

र्मृगाधिराजादिव मार्गपू(*)गाः ।

यद्वा मयूरादिव लेलिहानाः

स मारुदेवो भवताद् त्रिभूत्यै ॥ ८ ॥

राठोडवंशत्रततिप्रतान-

नीकोपमो नीकनिकायनेता । (*)

राजाधिराजोऽजनि मल्लदेव-

स्तिरस्कृतारिप्रतिमल्लदेवः ॥ ९ ॥
 तस्यौरसस्समजनिष्ठ बलिष्ठबाहुः
 प्रत्यर्थितापनकादर्थनपर्व्वराहुः(※) ।
 श्रीमल्लदेवनृपपट्टसहस्ररश्मिः
 श्रीमानभूदुदयसिंहनृपः सरश्मिः ॥ १० ॥
 कमधजकुलदीपः कांतिकुल्या नदीप-
 स्तनुजितमधुदीपः सौ(※)म्यता कौमुदीपः ।
 नृपतिरुदयसिंहः स्वप्रतापस्तसिंहः
 सितरदमुचुकुंदः सर्व्वनीत्या मुकुंदः ॥ ११ ॥
 राज्ञां समेषामयमेव वृद्धो
 वाच्यस्तद(※)न्यैरथ वृद्धराजः ।
 यस्येति शाहिर्बिहदं स्व इन्द्रा-
 दकब्बरो बब्बरधंसहंसः ॥ १२ ॥
 तत्पट्टहेम्नः कपपट्टशोभा-
 मवीभरत्संप्रति सूरसिंहः ।
 यो(※) माषपेषं द्विपतः पिपेष
 निर्मूलकाषं कपितात्तितांतिः ॥ १३ ॥
 राज्यश्रियां भाजनमिद्धधामा
 प्रतापमंदीकृतचण्डधामा ।
 सपत्ननागावलिनाशसिंहः(※)
 पृथ्वीपती राजति सूरसिंहः ॥ १४ ॥
 प्रतापतो विक्रमतश्च सूर्य-
 सिंहौ गतौ व्योमननं च भीतौ ।
 अन्वर्थतो नाम जगाम सूर्य-
 सिंहेति यः सर्वजन(※)प्रसिद्धं ॥ १५ ॥

यदीयसेनोच्छलितै रजोभि-

र्मलीमसांगो दिवसाधिनाथः ।

परो दधावस्तमिषेण मन्थे

स्नातुं प्रवेशं कुरुते विनम्रः ॥ १६ ॥

अप्ये(*)कमीहेत न शुद्धवंशो

धारे च कं तृप्तिपुतो विशेषात् ।

स्वयं हतारातिवसुंधरस्त्री-

परिग्रहात्तद्द्रहुताकरस्सः ॥ १७ ॥

तथापि राश्यः परितोषभा(=)जः

स्तुवंति विज्ञा विविधैः कवित्वैः ।

वहन्ति भक्तिं स्वकुटुंबलोका

अहो यशो भाग्यवशोपलभ्यं ॥ १८ ॥

द्वाभ्यां युग्मं ।

सुरेषु यद्वन्मघवा विभाति(*)

यथैव तेजास्विषु चंडरोचिः ।

न्यायानुयायिष्विव रामचंद्र-

स्तथाधुना हिंदुषु भूधनोर्यं ॥ १९ ॥

द्रव्यं जिनार्चोचितकुंकुमादि

दीपार्थमाज्या(*)द्यमसारिघोषं ।

आचामतोम्लादितपोविशेषं

विशेषतः कारयते स्वदेशे ॥ २० ॥

नापुत्रवित्ताहरणं न चौरौ

न न्यासमोषो न च भ्रष्टपानं ।

नास्त्रे(*)टको नान्यवशा निषेधे-

त्यादिस्थितिः शासति राज्यमस्मिन् ॥ २१ ॥

अभूद्धानो युवराजमुद्रां

तस्मात् कुमारो गजसिंहनामा ।

गत्या गजो(*)स्तीववलेन सिंह-

स्तेनैव लेभे गजसिंहनाम ॥ २२ ॥

श्रीओसवालाऽन्वयवार्द्धिचंद्रः

प्रशस्तकार्येषु विमुक्ततंद्रः ।

विज्ञप्रमेयोचितवालगोत्रः

पणे(*)ष्वपि स्वेष्वचलत्वगोत्रः ॥ २३ ॥

आसीन्निवासी नगरान्तरे च

प्रायः प्रभूतैर्द्रविणैरुपेतः ।

जगाभिधानो जगदीशसेवा-

हेवाभिरामो व्यवहारिमु(*)ख्यः ॥ २४ ॥

द्वाभ्यां युग्मं ।

विद्यापुरः सूरिसुवाचकानां

करे पुरे योधपुराभिधाने ।

दंतप्रमाणाद्भवया जगाख्यः

स एष तुर्यव्रतमुच्चचार ॥ २५ ॥

तदंगजन्मा (*) जनितप्रमोदः

पुण्यात्मनां पुण्यसहायभावात् ।

विशिष्टदानादिगुणैः सनाथो

नाथाभिधो नाथसभासमानः ॥ २६ ॥

तस्योज्ज्वलस्फारविशालशीला

भार्या(*)भवद् गूर्जरदे सुनामा ।

रूपेण वर्या गृहभारधुर्या

श्रीदेवगुर्वोः परिचर्ययार्या ॥ २७ ॥

असूत सा पूर्वदिगेव सूर्यं
 मुक्ताशणिं वंशविशेषयष्टिः ।
 वज्रां(*)कुरं रोहणभूमिकेव
 नापाभिधानं सुत राजरत्नं ॥ २८ ॥
 गुणैरनेकैः सुकृतैरनेकै-
 लेभे प्रसिद्धिर्भुवि तेन त्रिष्वक् ।
 तदर्थिनोऽन्येपि समर्ज्जयंतु
 गु (*)णान् सप्तुण्यान्विधुवद्विशुद्धान् ॥ २९ ॥
 तस्यासीन्नवलादे वनिता वनितारसाररूपगुणा ।
 शीलालंकृतिरम्या गम्या नापाह्वयेनैव ॥ ३० ॥
 आसाभिधा(*)नो ह्यमृताभिधश्च
 सुधर्मसिंहोऽप्युदयाभिधोऽपि ।
 सादूलनामैति च संति पंच
 तयोस्तनूजा इव पांडुकुंत्योः ॥ ३१ ॥
 आसाभिधानस्य बभूव भार्या
 सरू(*)पदेऽतीति तयोः सुतौ द्वौ ।
 तयोरभूदादिमवीरदासो
 लघुश्चिरं जीवितजीवराजः ॥ ३२ ॥
 वृद्धेतरस्यामृतसंज्ञितस्य
 मृगेक्षणा मौलिकदेऽभिधाना ।
 सु(*)तावभूतामनयोस्तथा द्वौ
 मनोहरारूयोऽपरवर्द्धमानः ॥ ३३ ॥
 सदा गुदे धारलदेऽभिधाना
 सुधर्मसिंहस्य सधर्मिणीति ।
 कुटुंबिनी सा उच्छरंगदेवी

प्रिया व(*)भूवोदयसंज्ञितस्य ॥ ३४ ॥

इति परिवारयुतश्चौञ्जर्यतशत्रुंजयेष्वकृत यात्रा ।

निधिशरनरपति १६५९ संख्ये वर्षे हर्षेण नापाख्यः ॥३५॥

अर्बुदगिरिरा(*)णपुरे नारदपुर्या च शिवपुरीदेशे ।

यात्रा युगषट्पदपदकला १६६४ मितेऽब्दे चकार पुनः ॥३६॥

श्रीविक्रमार्काद्धनु(?)तर्कषड्भू

वर्षे १६६६ गते फा(*)लगुन शुक्लपक्षे ।

तौ दंपती स्वीकुरुतः स्म तुर्य-

व्रतं तृतीयाहानि रूप्यदानैः ॥ ३७ ॥

दानं च शीलं च तथोपकार-

स्त्रयात्मकोयं शुभयोग आस्ते ।

नापाभिधा(*)ने व्यवहारिमुख्ये

यथाहि लोके गुरुपुष्यपूर्णा ॥ ३८ ॥

भुजार्ज्जिताया निजचारुसंपदो

न्यायोजितायाः फलमिष्टमिच्छता ।

वाणांगषट्शीतगु १६६५ संख्ये(*)हायने

विधापितस्तेन हि मूलमंडपः ॥ ३९ ॥

चतुष्किके द्वे अपि पार्श्वयोर्द्वयो-

र्नापाभिधानेन विधापिते इमे ।

पित्रोर्यशः कीर्तिरुभे इव स्वयोः

कर्त्ता द्वयं(*)तोडरसूत्रधारकः ॥ ४० ॥

विविधवादिमतंगजकेसरी कषट्पंजरभंगकृते करी ।

भवपयोधिसमुत्तरणे तरी प्रबलधैर्यहरेर्वसने दरी ॥ ४१ ॥

असमभाग्य(*)प्रथमयसागरः

स्वगुणरंजितनायकनागरः ।

विजयसेनगुरुस्तपमच्छराद्

विजयते ज - त ज - दादृतः ॥ ४२ ॥

द्वाभ्यां युग्मं ।

नापट्टोदयिरवयो विज(*)यते विजयदेवसूरीशाः ।

भीउचितवालगोत्राव्रतंसतुल्या अनूचानाः ॥ ४३ ॥

तेषां निदेशेन सदा विभाकरै-

र्गमातरंगाालिलसद्यशोभरैः ।

जिनाल(*)योयं प्रतिभावध्वरैः

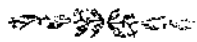
प्रतिष्ठितो वाचकलब्धिसागरैः ॥ ४४ ॥

पण्डितपंक्तिप्रभवः श्रीविजयकुशलविशुध्वरास्तेषां ।

श्राय्येणोदयरुचिना प्रशस्तिरेषा वि(*)निरमायि ॥ ४५ ॥

धीसहजसागरसुधीविनेयजयसागरः प्रशस्तिमिमां ।

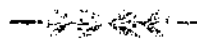
उदलीलिखदुत्कीर्णा वरतोडरसूत्रधारेण ॥ ४६ ॥

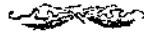
(३७८)

(१) दं० ॥ सं० १२३० आषाढ शुदि ९ किष्किधविधि-
चैत्ये मूलना . . . . .

(२) करः श्रीआनंदसूरिदेशनया श्रे० धांधल श्रे० बालामण-
दासददिवाराव पीवरदिया प्रमुखश्रेयो . . . . .

वैराटनगरस्थजिनालयप्रशस्तिः ।

(३७९)

- (1) ॥ दर्द० ॥ श्रीहीरविजयसूरीश्वरगुरुभ्यो नमः ॥ स्वस्ति श्रीमन्तु . . . . .]
- (2) . . . . . शाके १५०९ प्रवर्तमाने फाल्गुनशुक्ल द्वितीयायां र[वौ . . . . .]
- (3) — — — अखिल प्रतिपक्षमापालचक्रवालतमोजालरुचिरतर-
चरणकम[ल] . . . . .]
- (4) . . . . . प्रसरतिलकित नम्रीभूत भूपालभालप्रवलवलप्राक्रमकृत-
चतुर्द्विग[विजय] . . . . .]
- (5) . . . . . न्यायैकधुराधरण धुरीण दुरपासनमादिरादिव्यसननिरा-
करण प्रवीण . . . . .]
- (6) ण गोचरीकृतप्राक्तननलनरेन्द्ररामचंद्रयुधिष्ठिरविक्रमादित्य-
प्रभृतिमहीमहेन्द्र[ ] . . . . .]
- (7) कीर्तिकौमुदीनिस्तंद्रचंद्रश्रीहीरविजयसूरींद्रिचंद्रचारुचातुरी
चंचुरचतुरनरानिर्वच[नी] . . . . .]
- (8) न प्रोद्भूतप्रभूततरदयार्द्रतापरिणतिप्रणी सात्मीयसमग्रदेशप्र-
तिवर्षपर्युषणापर्व . . . . .]
- (9) जन्ममास ४० रविवासर ४८ संबधिपडाधिकशतदिनावधि-
सर्वजन्तुजाताभयदानफुर[मान] . . . . .]
- (10) बली वर्ण्यमानप्रधानपयूष . . . . . देदीप्यमान
विशदतमानिरपवादशशावादधर्मकृत्य . . . . .]

- (11) श्रीअकल्बरविजयमानराज्ये अघेह श्रीविराटनगरे । पांडु-
पुत्रीयविविधावदातश्रवण . . . . .
- (12) आद्यनेकगौरिकखानिनिधानीभूतसमग्रसागरावरे श्रीमाल-
ज्ञातीय रांक्याणगोत्रीय सं नालहा . . . . .
- (13) श्रीदेल्हीपुत्र सं० ईसर भार्या झवकू पुत्र सं० रतनपाल-
भार्या मेदाई पुत्र सं० देवदत्त भार्या धस्सू पुत्र पातसा
. . . . .
- (14) टोडरमल सवहुमानप्रदत्त सुवहुग्रामस्वाधिपत्याधिकारी-
कृत स्वप्रजापालनानेकप्रकार सं० भारमल्ल भा . . . . .
- (15) इंद्रराजनाम्ना प्रथमभार्या जयवंती द्वितीयभार्यादमा तत्पुत्र
सं० चूहडमल्ल । स्वप्रथमलघुभ्रातृ सं० अज [यराज] . . . . .
- (16) . . . . . रीनां पुत्र सं० विमलदास द्वितीय भार्या नगीनां
स्वद्वितीयलघुभ्रातृ सं० स्वामीदास भार्या . . . . .
- (17) कां पुत्र सं० जगजीवन भार्या मोतां पुत्र सं० कचरा
स्वद्वितीयपुत्र सं० चतुर्भुज प्रभृति समस्त कुटुंबयु . . . . .
. . . . . [व]-
- (18) इराटद्रंगस्वाधिपत्याधिकारं विभ्रता स्वपितृनामप्राप्तशै-
लमयश्रीपार्श्वनाथ १ रीरीमयस्वनामधारितश्रीश्री-
- (19) चंद्रप्रभ २ भ्रातृअजयराजनामधारितश्रीऋषभदेव ३
प्रभृतिप्रतिमालंकृतं मूलनायकश्रीविमलनाथविंव
- (20) स्वश्रेयसे कारितं । बहुलतमवित्तव्ययेन कारितं श्रीइन्द्र-
विहारापरनाम्नि महोदयप्रासादे स्वप्रतिष्ठा(ष्ठा)यां

- (31) [औदा]र्यप्रभृतिगुणग्राम . . . . . हनीयमहा-
मणिगणरोहणक्षोणी---
- (32) [तलमंड]णगुर्वाज्ञापालनैक . . . . . वनीकृ-
तानेकमंडलमहाडंबरपुरस्तर—
- (34) — — — प्रतिष्ठप्रतिष्ठाप्रष्टु — — — — — क्षी-
वशीकरणकार्मणप्राज्यप्रव्रज्याप्रदा—
- (35) — — — — — कर्मनिर्माण — — क — — माणभव्य —
जनमन.पवित्रक्षेत्रबोधित्रीजवपनप्रधान—
- (36) — — — — — तिरस्कृतसुधारसवा-
ग्विलासराजमानतत्तदेशीयदर्शनस्पृहया—
- (37) — — — — — मनोरथप्रथाप्रथि-
तकल्पलता प्रवर्द्धनसुपर्वपर्वतायमानविबुधजन—
- (38) — — — — — कीर्ति — — —
पुरंदर महोपाध्याय श्री ५ श्रीकल्याणविजयगणिपरिवृतै-
- (39) — — — — — श्रीइंद्रविहार-
प्रासादप्रशस्तिः पं० लाभविजयगणिकृता लिखिता पं०
सोमकुशल [ग० णिना]
- (40) भइरवपुत्र मसरफ भगतू महमवाल ।

राजगृहगतपार्श्वनाथमंदिरप्रशस्तिः ।

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

(३८०)

- (१) प० ॥ आँनमः श्रीपार्श्वनाथाय ॥ श्रेयश्रीविपुलाचलामरगिरिस्थेयः स्थितिस्वीकृतिः पत्रश्रेणिरमाभिरामभुजगार्धाशस्फटासंस्थितिः । पादासीनदिवस्पतिः शुभफलश्रीकीर्तिहृष्णोद्गमः श्रीसङ्घाय ददातु वाञ्छितफलं
- (२) श्रीपार्श्वकल्पद्रुमः ॥ १ ॥ यत्र श्रीसुनिसुव्रतस्य सुविभोर्जन्म व्रतं केवलं सम्राजां जयरामलक्ष्मणजरासन्धादिभूमीभूजां । जज्ञे चक्रिवलाच्युतप्रतिहरिश्रीशालिनां सम्भवः प्रापुः श्रेणिकभूषवादि-
- (३) भविनो वीराच्च जैनीं रमां ॥ २ ॥ यत्राभयकुमारश्रीशालिधन्यादिमा घनाः । सर्वार्थसिद्धिसम्भोगभुजो जाता द्विधाऽपि हि ॥ ३ ॥ यत्र श्रीविपुलाभिधोऽवनिधरो वैभारनामापि च श्रीजैनेन्द्रविहारभूषणधरो पूर्वाप-
- (४) राशास्थितौ । श्रेयो लोकयुगेऽपि निश्चितमितो लभ्यं ब्रुवाते नृणां तीर्थं राक्षगृहाभिधानमिह तत्कैः कैर्न संस्तुयते ॥ ४ ॥ तत्र च संसारापारपारावारपरपारप्रापणप्रवणमहत्तमतीर्थं । श्रीराजगृहम-
- (५) हातीर्थे । गजेन्द्राकारमहापोतप्रकारश्रीविपुलगिरिविपुलचूलापीठे सकलमद्रीपालचक्रचूलामाणिक्यमरीचिमञ्जरीपिञ्जरितचरणसरोजे । सुरत्राणश्रीसाहिपेरोजे महीमनुशासति । तदीय-

- (६) निद्योगान्मगधेषु मलिकवयोनाममण्डलेश्वरसमये । तदीय-
सेवकसदृणासदुरदीनसाहाय्येन । यादाय निर्गुणखनि-
गुणिरङ्गभाजां ॥ पुंमौक्तिकावलिरलं कुसते सुराज्यं वक्षः
श्रुती अपिशिरः
- (७) सुतरां सुतारा सोयं विभाति भुवि मन्त्रिदलीयवंशः
॥ ५ ॥ वंशेशुत्रपवित्रधीः सहजपालारुयः सुमुख्यः सतां
जज्ञेऽनन्यसमानसद्गुणमणीशृङ्गारितांगः पुरा । तत्सूनुस्तु
जनस्तुतस्तिहृणपालेति प्रतीतोऽभव-
- (८) ज्ञातस्तस्य कुले शुधांशुधवले राहाभिधानो धनी ॥६॥
तस्यात्मजोजनि च ठकुरमण्डनारुयः सद्धर्मकर्मविधिशिष्ट-
जनेषु मुख्यः । निःसीमशीलकमलादिगुणालिधाम जज्ञे
गृहेऽस्यः गृहिणी धिरदेविनाम ॥
- (९) ७ पुत्रास्तयोः समभवन् भुवने दिचित्राः पंचात्र संतति-
भृतः सुगुणैः पवित्राः । तत्रादिमास्त्रय इमे सहदेवकामदेवा-
भिधानसहराज इति प्रतीताः ॥ तुर्यः पुनर्जयति सम्प्रति
वच्छराजः श्रीमा-
- (१०) न सुबुद्धिलघुवान्धवदेवराजः । याभ्यां जडाधिकतया घन-
पङ्कपूर्वदेशेपि धर्मरथधुर्यपदं प्रपेदे ॥ ९ ॥ प्रथममनवमाया
वच्छराजस्य जाया समजनि रतनीति स्फीतिसच्चीति-
रीतिः । प्रभवति पहराजः सद्गु-
- (११) णश्रीसमाजः सुत इत इह मुख्यस्तत्परश्रोढरारुयः ॥१०॥
द्वितीया च प्रिया भाति वीधीरिति विधिप्रिया । धनासिं-
हादयश्चास्याः सुता बहुरमाश्रिताः ॥ ११ ॥ अजनि च
दयिताद्या देवराजस्य राजी गुणम-

- (12) णिमयतारापारशृंगारसारा । स्म भवति तनुजातो धर्म-
सिंहोत्र धुर्यस्तदनु च गुणराजः सत्कलाकोलिवर्यः ॥१२
अपरमथ कलत्रं पद्मिनी तस्य गेहे तत उरुगुणजातः पी-
मराजो गजातः । प्रथम उदितपद्मः पद्म-
- (13) सिंहो द्वितीयस्तदपरघडसिंहः पुत्रिका चाच्छरीति ॥१३
इतश्च ॥ श्रीवर्द्धमानजिनशासनमूलकन्दः पुण्यात्मनां समु-
पदर्शितमुक्तिभन्दः । सिद्धान्तसूत्ररचको गणभृतसुधर्मना-
माजनि प्रथमकोऽत्रयुग-
- (14) प्रधानः ॥१४॥ तस्यान्वये समभवद्दशपूर्विवज्रस्वामी मनो-
भवमहीधरभेदवज्रः । यस्मात्परं प्रवचने प्रससार वज्र-
शाखा सुपात्रसुमनःसकलप्रशाखा ॥१५॥ तस्यामहार्निश-
मतीव विकाशवत्यां चान्द्रे कु-
- (15) ले विमलसर्वकलाविलासः । उद्योतनो गुरुरभाद्विबुधो
यदीये पट्टेऽजनिष्ठ सुमुनिर्गणिवर्द्धमानः ॥१६॥ तदनु
भुवनाश्रान्तख्यातावदातगुणोत्तरः सुचरणरमाभूरिः सूरि-
र्वभूव जिनेश्वरः । स्वरतर इ-
- (16) ति ख्यातिं यस्मादवाप गणोप्ययं परिमलकल्पश्रीष - -
डुगणो वनौ ॥ १७॥ ततः श्रीजिनचन्द्राख्यो वभूव मुनि-
पुङ्गवः । संवेगरंगशालां यश्चकार च वभार च ॥ १८ ॥
स्तुत्वा मन्त्रपदाक्षरैरवनितः श्रीपा-
- (17) र्चचिन्तामणि - - - - - ताकारिणं ।
स्थानेनंतसुखोदयं विवरणं चक्रे नवांग्या यकैः श्रीमन्तो
ऽभयदेवसूरिगुरवस्तेऽतः परं जज्ञिरे ॥ १९ - - -

- (18) -- -- जिनवल्लभ -- -- शांगनोवल्लभो -- -- -- प्रियः
यदीयगुणगौरवं श्रुतिपुटेन सौधोपमं निपीय शिरसोऽ-
धुनापि कुरुते न कस्तांडवं ॥२०॥ तत्पट्टे जिनदत्तसूरि-
रभवद्योगीन्द्रचूडामणिर्मिथ्याधवां-
- (19) तनिरुद्धदर्शन -- -- -- अंबिकया न्यदेशि सुगुरुः क्षे-
त्रेऽत्र सर्वोत्तमः सेव्यः पुण्यवतां सतां सुचरणज्ञानश्रिया
सत्तमः ॥ २१ ॥ ततः परं श्रीजिनचन्द्रसूरिर्वभूव निःसंग
गुणास्तभूरिः ।
- (20) चिन्तामणिर्भालितले यदीयेऽध्युवास वासादिव भाग्य-
लक्ष्म्याः ॥२२॥ पक्षे लक्ष्यगते सुसाधनमपि प्रेत्यापिदुः-
साधनं दृष्टांतस्थितिवन्धवंधुरमपि प्रक्षीणदृष्टान्तकं । वादे
वादिगतप्रमाणमपि यैर्वाक्यं
- (21) प्रमाणस्थितं ते वागीश्वरपुंगवा जिनपतिप्रख्या बभूवु-
स्ततः ॥२३॥ अथ जिनेश्वरसूरियतीश्वरा दिनकरा इव
गोभरभास्वराः । भुवि विबोधितसत्कमलाकराः समुदिता
वियति स्थितिसुन्दराः ॥२४॥ जिन प्र-
- (22) बोधा हतमोहयोधा जने विरेजुर्जनितप्रबोधाः । ततः
पदे पुण्यपदेऽदसीये गणेन्द्रचर्या यतिधम्मधुर्याः ॥२५॥
निरंधानो गोभिः प्रकृतिजडधीनां विलसितं भ्रमभ्रश्य-
ज्जोतीरसदशकलाकोलि-
- (23) विकलः । उदीतस्तत्पट्टे प्रतिहततमःकुग्रहमतिर्नवी-
नोऽसौ चंद्रो जगति जिनचन्द्रो यतिपतिः ॥२६॥ प्राकट्यं
पंचमारे दधति विधिपथश्रीविलासप्रकारे धर्माधारे सु-
सारे विपुलगिरिवरे मानतुंगे विहा-

- (24) रे कृत्वा संस्थापनां श्रीप्रथमजिनपतेर्येन सौवैर्यशोभि-
थित्रं चक्रे जगत्यां जिनकुशलगुरुस्तत्पदेऽसावशोभि॥२७॥
बाल्येपि यत्र गणनायकलक्ष्मिकांताकेलिविलोक्य सरसा
हृदि शारदापि । सौभाग्य-
- (25) तः सरभसं विललास सोयं जातस्ततो मुनिपतिर्जिन-
पद्मसूरिः ॥ २८ ॥ दृष्टापदृष्टसुविशिष्टनिजान्यशास्त्रव्या-
ख्यानसम्यगवधाननिधानसिद्धिः । जज्ञे ततोऽस्तकलि-
कालजनासमानज्ञानक्रियः-
- (26) विध्जिनलब्धिद्युगप्रधानः ॥२९॥ तस्यासने विजयते सम-
सूरिवर्यः सम्यगदृगंगिगणरंजकचारुचर्यः । श्रीजैनशासन-
विकासनभूरिधामा कामापनोदनमना जिनचन्द्रनामा॥३०॥
तत्कोपदेश-
- (27) वशतः प्रभुपार्श्वनाथप्रासादमुत्तममर्चीकरत - - - ।
श्रीमद्विहारपुरवस्थितिवच्छराजः श्रीसिद्धये सुमतिसो-
दरदेवराजः ॥ ३१ ॥ महेन गुरुणा चात्र वच्छराजः
सवांधवः । प्रतिष्ठां कारयामास मंडनान्वय-
- (28) मंडनः ॥ ३२ श्रीजिनचंद्रसूरिन्द्रा येषां संयमदायकाः ।
शास्त्रेष्वध्यापकास्तु श्रीजिनलब्धियतीश्वराः ॥३३॥ कर्त्तारोऽत्र
प्रतिष्ठायास्ते उपाध्यायपुङ्गवाः । श्रीमंतो भुवनहि-
ताभिधाना गुरुशासनात् ॥ ३४ ॥ न-
- (29) यनचंद्रपयोनिधिभूमिते व्रजति विक्रमभूभृदनेहासि । बहुल-
षष्टिदिने शुचिमासगे महमर्चीकरदेनमयं सुधीः ॥ ३५ ॥
श्रीपार्श्वनाथजिननाथसनाथमध्यः प्रासाद एष कलस-
ध्वजमण्डितो-

- (३०) र्द्धः । निर्मापकोस्य गुरवोत्र कृतप्रतिष्ठा नंदंतु संधसहिता
भुवि सुप्रतिष्ठाः ॥ ३६ ॥ श्रीमद्भिर्भुवनहिताभिषेकवर्यैः प्र-
शस्ती रेपात्र । कृत्वा विचित्रवृत्ता लिखिता श्रीकीर्तिरिव
मूर्त्ता ॥ ३७ ॥ उत्कीर्णा च सुवर्णा ठकुरमा-
- (३१) लहंगजेन पुण्यार्थं । वैज्ञानिकसुश्रावकवरेण वीधाभिधा-
नेन ॥ ३८ ॥ इति विक्रमसंवत् १४१२ आषाढवदि ६
दिने । श्रीखरतरगच्छशृंगारसुगुरुश्रीजिनलब्धिसूरिपट्टाल-
ङ्कारश्रीजिनेन्द्रसूरीणामुपदे-
- (३२) शेन । श्रीमंत्रिवंशमंडन ठ० मंडननंदनभ्यां । श्रीभुवन-
हितोपाध्यायानां पं० हरिप्रभगणि मोदमूर्त्तिगणि हर्ष-
मूर्त्तिगणि पुण्यप्रधानगणिसहितानां पूर्वदेशविहारश्री-
महातीर्थयात्रासंस्त्र-
- (३३) णादिमहाप्रभावनया सकलश्रीविधिसंधसमानंदनभ्यां ।
ठ० वच्छराज ठ० देवराजसुश्रावकाभ्यां कारितस्य
श्रीपार्श्वनाथप्रसादस्य प्रशस्तिः ॥ शुभं भवतु श्रीसंधस्य ॥

पालीग्रामस्थलेखाः ।

—~~३८१~~—

(३८१)

- (१) ओं ॥ संवत् १२०१ ज्येष्ठ वदि ६ रवौ श्रीपल्लिकायां
श्रीमहावीरचैत्ये
- (२) महामात्यश्रीआनंदसुत महामात्यश्रीपृथ्वीपालेनात्मश्रे-
योऽर्थ
- (३) जिनयुगलं प्रदत्तं ॥ श्रीअनंतनाथदेवस्य ॥

(३८२)

९ ॥ संवत् ११४४ माघसुदि ११ वीरज्जल देवकुलिकायां
दुर्लभाजिताभ्यां शान्त्याप्तः कृतः श्रीब्राह्मीगच्छीयश्रीदेवाचार्येन
प्रतिष्ठितः ।

(३८३)

- (१) ओं ॥ ११७८ फाल्गुनसुदि ११ शनौ श्रीपल्लिका० श्री-
वीरनाथमहाचैत्ये श्रीप्रदुद्योतनाचार्यमहेश्वराचार्याम्ना[ये]
देवाचार्यगच्छे साहारसुत पारसधणदेवौ तयोर्मध्ये ध-
- (२) [ण]देव सुत देवचंद्र पारस सुत हरिचंद्राभ्यां देवचंद्र भार्या
वसुंधरिस्तस्या निमित्तं श्रीऋषभनाथप्रथमतीर्थकरविंबं
कारितं ॥ गोत्रार्थं च मंगलं महावीरः ।

(३८४)

ओं ॥ सं० १५३४ वर्षे ज्येष्ठसुदि १० श्रीऊकेशवंशे गण-
परागोत्रे सा० पासड भार्या लखमादे पुत्र सा० भोजा सुश्राव-
केण भ्रातृ सा० पदा तत्पुत्र सा० कीका प्रमुख परिवार सहि-
तेन सगुण्यार्थं श्रीसंभवनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीखरतरगच्छे
श्रीजिनभद्रसूरिपदे श्रीजिनचंद्रसूरिभिः ॥

(३८५)

संवत् १५५५ वर्षे ज्येष्ठवदि १ शुके उकेसन्यातीय काक-
शागोत्रे साह जारमल्ल पु० ऊदा चांपा ऊदा भा० रूपी पु०
भाला खेता बाला भा० बहरंगदे सकुटुंब श्रे० ऊदा पूर्व० पु०
श्रीचंद्रप्रभमूलनायकचतुर्विंशतिजिनानां बिंबं कारितं प्रतिष्ठितं
श्रीसंडेरगच्छे श्रीजसोभद्रसूरिसंताने श्रीशांतिसूरिभिः ।

(३८६)

॥ ओं ॥ संवत् १५३६ वर्षे फागुणसुदि ३ रवौ फोफ-
लिया गोत्रे सा० मूला पुत्र देवदत्त भार्या सारू पुत्र सा० नरू
श्रावकेण भार्या नामलदे परिवारयुतेन श्रीआदिनाथबिंबं श्रेयसे
कारितं श्रीखरतरगच्छे श्रीजिनभद्रसूरिपदे श्रीजिनचंद्रसूरिश्री-
जिनसमुद्रसूरिप्रतिष्ठितं ।

(३८७)

सं० १५१३ माघशुदि ३ दिने उकेश सा० मदा भा०
वालहदे पुत्र सा० क्षेमाकेन भा० सेलखू भ्रातृ हेमा कान्हा
रमल प्रमुख कुटुंबयुतेन श्रीअजितनाथबिंबं का० प्र० तपा
श्रीरत्नशेखरसूरिभिः ।

(३८८)

सं० १५३२ वर्षे चैत्रसुदि ३ गुरु ऊ० गुगलाचा गोत्रे
सा० खीमा पु० काजा भा० रतमादे पु० वरसा नरसा भादा
भार्या पुत्रसहितेन स्वश्रेयसे श्रीसंडेरगच्छे श्रीजशोभद्रसूरि-
संताने श्रीचंद्रप्रभसामिर्विंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीसालि[गसूरिभिः]

(३८९)

संवत् १५३४ वर्षे फा० शु० २ गुरौ ऊ० चूदालियामोत्रे
चउ० सा० सिवा भा० सुहागदे पुत्र सा० देवाकेन भा० दाडि-
मदे पुत्र आसा भार्या ऊमादे इत्यादि कुटुंबयुतेन स्वश्रेयसे श्री-
शंभवनाथविंबं का० प्रति० श्रीसूरिभिः वीरमपुरे ।

(३९०)

संवत् १७०० तर्षे माघसितद्वादश्यां बुधे श्रीश्रीयोधपुर
वास्तव्य उसवाल ज्ञातीय मुंहणोत्रगोत्रे जयराज भार्या मनोरथदे
पुत्र सुभा पु० ताराचंद भोजराजादियुतेन श्रीशीतलपार्श्ववीरनेमि-
मूर्तिस्फूर्तिम[ति]विंशतिजिनविंबविराजितदलदशकं चतुर्विंशति-
जिनकमलकारितं प्रतिष्ठितं तपागच्छे भट्टारकश्रीविजयदेवसूरि-
आचार्य श्रीविजयसिंहसूरिनिर्देशात् उ० सप्तम(?)चंद्रगणिभिः ।

(३९१)

सं० १५२९ वर्षे माह सु० ५ रवौ ऊ० भोगर गो० सा०
राणा भा० रत्नादे पु० चाहड भा० रङ्गा पु० खरहथ खादा
खात खजा पितृश्रे० श्रीनमिनाथविंबं कारि० श्रीनागेंद्रगच्छे
प्रतिष्ठितं श्रीसोमरत्नसूरिभिः ।

(३९२)

॥ सं० १५ . . . . . सुदि २ सा० . . . . . का० सा०
 षष्ठा . . . . . स्वश्रेयसे श्रीकुंथुनाथविंशं का० प्र० श्री-
 भिसमालगच्छे . . . . .

(३९३)

(१) ॥ संवत् १६८६ वर्षे वैशाखमासे शुक्लपक्षे पुष्ययोगे
 अष्टमीदिवसे महाराजाधिराजमहाराजश्रीगजसिंहविज-
 यमान-

(२) राज्ये तत्सुतयुवराजकुमारश्रीअमरसिंहराजिते तत्प्रसाद-
 पात्रं चाहमानवंशावतंसश्रीजगन्नाथनाम्नि श्रीपाली-
 नगररा-

(३) ज्यं कुर्वति तन्नगरवास्तव्यश्रीश्रीश्रीमालज्ञातीय सा०
 मोटिल भा० सोभाग्यदे पुत्ररत्न सा० भाखरनाम्ना
 भा० भावलदे पु०

(४) सा० ईसर अटोल प्रमुखपरिवारयुतेन स्वश्रेयसे श्रीसुपा-
 र्श्वविंशं कारितं प्रतिष्ठापितं च स्वप्रतिष्ठायां प्रतिष्ठितं
 च पातशाहश्रीमदकबरशाहप्रदत्तजगद्गुरुद्विषुदधारकतपग-
 च्छाधिराजभट्टारक-

(५) श्रीहीरविजयसूरिपट्टप्रभाकरभट्टारकश्रीविजयसेनसूरिप -
 ट्टालंकारभट्टारक श्रीविजयदेवसूरिभिः स्वपदप्रतिष्ठिताचा
 र्यश्रीविजयसिंहप्रमुखपरिकरितैः ॥

(३९४)

- (१) ॥ संवत् १६८६ वर्षे वैशाखमासे शुक्लपक्षे अतिपुण्ययोमे
अष्टमीदिवसे श्रीमेढतानगरवास्तव्य सूत्रधार कुधरण—
- (२) पुत्र सूत्र० ईसर दूदा हंसानामभिः [ईसर] पुत्र लखा
चोखा सुरताण दूदा पुत्रनरायण हंसा पुत्र केशवादि
परिवारपरिवृतैः
- (३) स्वश्रेयसे श्रीमहावीरविंशं कारितं प्रतिष्ठापितं च श्रीपा-
लीवास्तव्य सा० डूंगर भाखर कारितप्रतिष्ठायां प्र-
तिष्ठितं
- (४) च भट्टारक श्रीविजयसेनसूरिपट्टालंकार भट्टारक श्रीश्री-
श्रीविजयदेवसूरिभिः स्वपदप्रतिष्ठिताचार्य श्रीविजयसिं-
ह [प्रमुखपरिकरपरिकरितैः]

(३९५)

- (१) ॥ संवत् १६८६ वर्षे वैशाखसुदि ८ शनौ महा—
- (२) राजाधिराजमहाराजश्रीगजसिंहविजयमानराज्ये युवराज-
कुमारश्रीअमरसिंहराजिते
- (३) तत्प्रसादपात्र चाहमानवंशावतंसश्रीजसवतंसुतश्रीजगन्ना-
थशासने श्रीपालीनगरवास्तव्यश्रीश्रीश्रीमाल—
- (४) ज्ञातीय सा० मोटिल भा० सोभाग्यदे पुत्ररत्न सा०
डूंगर भाखरनामभ्रातृद्वयेन सा० डूंगर भा० नाथदे पुत्र
सा० रूपा रामसिंघ रतन सा०
- (५) पौत्र सा० टीला सा० भाखर भा० भावलदे पुत्र ईसर

अटोल प्रमुख कुटुंबयुतेन स्वद्रव्यकारित नवलखाख्यमा-
सादोद्धारे श्रीपार्श्वनाथविंबं

- (६) सपरिकरं स्वश्रेयसे कारितं प्रतिष्ठापितं च स्वप्रतिष्ठायां
प्रतिष्ठितं च श्रीमदकबरसुरत्राणप्रदत्तजगद्गुरुविरुद्धधारक
तपागच्छाधिराजभट्टारक-
- (७) श्रीहीरविजयसूरिपट्टप्रभाकर भट्टारकश्रीविजयसेनसूरिप-
ट्टालंकारभट्टारकश्रीविजयदेवसूरिभिः स्वपदप्रतिष्ठिताचा-
र्यश्रीविजयसिंहप्रमुखपरिकरपरिकरितैः ।

(३९६)

- (१) ओं । श्रीपल्लिकीये प्रद्योतनाचार्यगच्छे व्र(वृ)द्धौ भादा-
मादाकौ तयोः श्रेयर्थं लखमलामुत देशलेन रिख-
- (२) भनाथप्रतिमा श्रीविरनाथमहाचैत्ये देवकुलिकायां का-
रिता । संवत् ११५१ आषाढ सुदि ८ गुरौ ।

(३९७)

- (१) ओं ॥ सं० ११४४ माघसुदि ११ अंपतेरं प्रदेव्यास्तु
सूनुना जेज्जकेन स्वयं प्रपूर्णवज्रमानाद्यैर्मिलित्वा सर्व-
वांधवैः । १ खन्नके पूर्णभद्रस्य वीरना-
- (२) थस्य मंदिरे कारिता वीरनाथस्य श्रेयसे प्रतिमानघा ॥२॥
सूरेः प्रद्योतनार्यस्य ऐंद्रदेवेन सूरिणा भूषिते सांप्रतं गच्छे
निःशेषनयसंजु(यु)ते ॥

(३९८)

॥ ॐ ह्रीं श्रीं नमः श्रीपातिसाह षुणसाह(?) विजयराज्ये ॥
 संवत् १६८६ वर्षे वैशाखसिताष्टमी शनिवासरे महाराजाधिराज
 महाराजाश्रीगजसिंहजीविजयराज्ये श्रीपालिकानगरे सोनिगरा-
 श्रीजगन्नाथजीराज्ये उपकेशज्ञातीय श्रीश्रीमालचंडालेचागोत्रे
 सा० मोटिलभार्या सोभागदे पुत्र सा० डूंगर भ्रातृ सा० भापर
 नामाभ्यां डूंगरभार्या नाथलदे पुत्ररूपसी रायसिंघ रतना वीष-
 रभार्या भावलदे पु० ईसर अटोल रूपा पु० टीला युतेन स्व-
 श्रेयसे श्रीशांतिनाथबिंबं कारापितं प्रतिष्ठितं श्रीचेन्नगच्छशार्दूल-
 शाखायां राजगच्छान्वये भ० श्रीमान् चंद्रसूरितत्पट्टे श्रीरत्न
 चंद्रसूरि वा० तिलकचंद्र मु० रूपचंद्रयुतेन प्रतिष्ठा कृता स्वश्रेयोर्थे
 श्रीपालिकानगरे श्रीनवलषाप्रासादे जीर्णोद्धारकारापितमूलनायक-
 श्रीपार्श्वनाथप्रमुखचतुर्विंशतिजिनानां विंब[ानि] प्रतिष्ठापितानि सु-
 वर्णमयकलशदंडो रूप्य सहस्र ५ द्रव्यव्ययकृतेनात्र बहुपुण्यउपाजितं
 अन्यप्रतिष्ठागूर्जरदेशे कृता श्रीपार्श्वगुरुगोत्रदेवीश्रीअंबिकाप्रसादात्
 सर्वकुटुंबवृद्धिर्भूयात् ॥

(३९९)

संवत् १६८६ वर्षे वैशाखसुदि ८ दिने राजाधिराजमहा-
 राजश्रीगजसिंहविजयमानराज्ये मेढतानगरवास्तव्य उकेशवंशे
 कुहाडगोत्रे सा० हर्षा भार्या मीरादे पुत्र सा० जसवंतकेन स्व-
 श्रेयसे श्रीपार्श्वनाथबिंबं कारितं स्थापितं च ॥ महाराणा श्रीगज-
 सिंहविजयराज्ये श्रीगोडवाडदेशे श्रीविजयदेवसूरीश्वरोपदेशतः
 वीधरला वास्तव्य समरतसेधेन शिशरिण्या उपरिनिर्मापितेन

विंशत प्री० (१) प्रतिष्ठितं च तपागच्छाधिराज भट्टारकश्रीमदकव-
रगुराणप्रदत्तजगद्गुरुविसुधारक भ० श्रीहीरविजयसूरीश्वर पट्ट-
प्रभाकर भट्टारकश्रीविजयसेनसूरीश्वरपट्टालंकार भट्टारकश्रीवि-
जयदेवसूरिभिः स्वपदप्रतिष्ठिताचार्यश्रीविजयसिंहप्रमुखपरिकर-
परिकरितैः ।

(४००)

संवत् १५४३ ज्येष्ठसुदि ११ शनौ प्राग्वाटज्ञातीय व्य०
पपां भा० नाई सुत जीवा वोगाकेन भार्या गोमति सुत हर्षा
हीरा व्य० कमला सु० काढा तागोरी निमित्तं पुत्री राजू नामा
पगणा श्रीसंघसमस्तकुटुंबयुतेन व्य० कमलाश्रेयोर्ये श्रीपार्श्वना-
थाविंश कारितं प्र० श्रीज्ञानसागरसूरिपट्टे श्रीउदयसागरसूरिभिः
श्रीविशालनगर वास्तव्य ।

(४०१)

संवत् १५२३ वर्षे वैशाख सुदि ११ बुधे श्रीप्रागवाटवंशे
सा० गांगदे भा० कपूरार्ई पुत्र सा० वछराजसुश्रावकेण भा०
पांची पुत्रवस्तुपालयुतेन स्वश्रेयोर्ये श्रीअंचलगच्छेशश्रीजयकेसरी-
सूरीणामुपदेशेन श्रीविमलनाथाविंश कारितं प्रतिष्ठितं संघेन ।

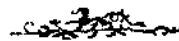
(४०२)

(१) दं० ॥ यः पुरात्र महास्थाने श्रीमाले स्वयमागतः ।
स देवः श्री

- (२) महावीरो देया[द्वः] सुखसंपदं ॥१॥
पुनर्भवभवत्रस्ताः संतो
- (३) यं शरणं गताः ।
तस्य वीरजिनेन्द्र[स्य] पूजार्थं शासनं नवं ॥ २ ॥
- (४) थारापद्रमहागच्छे पुण्ये पुण्यैकशालिनां ।
श्रीपर्णचंद्रसू[री]
- (५) णां प्रसादाल्लिरुयते यथा ॥ ३ ॥
स्वस्ति संवत् १३३३ वर्षे ॥ आश्वि-
- (६) नशुदि १४ सोमे ॥ अद्येह श्रीश्रीमाले महाराजकुलश्रीचा-
- (७) चिगदेवकल्याणविजयि राज्ये तन्नियुक्त महं० गजसीह
- (८) प्रभृति पंचकुलप्रतिपत्तौ श्रीश्रीमालदेशवहिकाधिकृतेन
- (९) नैगमान्वयकायस्थमहत्तमसुभंटेन तथा चेदृककर्मसीहेन
- (१०) स्वश्रेयसे अश्विनमासीययात्रामहोत्सवे अश्विनशुदि १४ च-
- (११) तुर्दशीदिने श्रीमहावीरदेवाय प्रतिवर्षे पंचोपचारपू-
जानिमि-
- (१२) तं श्रीकरणीयपंचसेलहथडाभीनरपालं च भक्तिपूर्वं संबो-
- (१३) ध्य तलपदेहलसहडीपदमध्यात् फरकरहलसहडीएकसत्क
- (१४) द्र ५२ सप्तविंशोपकोपते पंचद्रम्मा स(त)था सेलहथा-
भाव्ये आठ-
- (१५) डां मध्याद् ८ अष्टौ द्रम्माः ॥ उभयं सप्तविंशोकोपेतत्र-
योदशद्र-
- (१६) म्मा आचंद्रार्के देवदाये कारापिताः ॥ वर्तमानपंचकु-
लेन व-
- (१७) र्तमानसेलहथेन देवदायकृतमिदं स्वश्रेयसे पालनीयं ॥

(४०३)

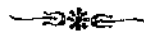
- (१) ई० ॥ संवत् १२६५ वर्षे फाल्गुनवदि ७ गुरौ प्रौढम-
तापश्रीमद्धांदलदेव-
- (२) कल्याणविजयराज्ये वधिलदे चैत्ये श्रीनाणकीयगच्छे
श्रीशांतिसूरिगच्छा-
- (३) धिपे ॥ इतश्च ॥
आसीद्वर्कटवंशमुख्य उसलः श्राद्धः पुराशुद्धी-
स्तद्रोत्रस्य
- (४) विभूषणं समजनि श्रेष्ठी स पार्श्वोभिधः ।
पुत्रौ तस्य बभूवतुः क्षितितले वि
- (५) ख्यातकीर्ती - -
- - - प्रथमो बभूव स गुणी रामाभिधश्चापरः ॥१॥
तथान्यः ।
- (६) श्रीसर्वज्ञपदार्चने कृतमतिदाने दयालुर्मुहु-
राशादेव इति क्षितौ समभवत्
- (७) पुत्रोस्य थांथाभिधः ।
तत्पुत्रो यतिसंगतिः प्रतिदिनं गोसाकनामा सुधीः
- (८) शिष्टाचारविसारदो जिनगृहोद्धारोद्यतो योजनि ॥ २ ॥
कदाचिदन्यदा चित्ते वि-
- (६) चिंत्य चपलं धनं ।
मोष्ठ्या च रामा-गोसाभ्यां कारितो रंगमंडपः ॥ ३ ॥
भद्रं भवतु ।

(४०४)

- (१) ओं संवत् १२६५ वर्षे श्रीनाणकीयगच्छे धर्कटगोत्रे
आसदेव तत्सुत जागू
- (२) भार्या थिरमती तत्सुतो गाहडस्तस्य भार्या सात्
तत्पुत्र आजमटादि
- (३) समूर्तिकां लगिकां कारयामास ।

(४०५)

- (१) ओं ॥ संवत् १२६५ वर्षे धर्कटवंशे श्राद्ध आसदेव
भार्या सुखमनि तत्सुत धांधा भार्या जिणदेवि तत्पुत्राः
पंच गोसा
- (२) काल्हा राल्हण खावसीह पाल्हण प्रमुखा गोसापुत्र
आम्रवीर यामजल काल्हा पुत्र लक्ष्मीधर महीधर
राल्हणपुत्र
- (३) आखेशूर खावसीह पुत्र देवजस पाल्हणपुत्र धणचंडा
दधवदे स्वकलत्र समन्विताः स्वश्रेयोर्य स्तंभलता-
मिमां
- (४) कारयामास ।

(४०६)

- (१) ओं संवत् १२६५ वर्षे श्रे० साधिगभार्यामाल्ही तत्पुत्रा
आववीर धदाक आवधराः

(२) आववीरपुत्र साल्हणगुणदेवादि समन्वित आत्मश्रेयसे
लगिकां कारितवान् ।

(४०७)

(१) ओं ॥ संवत् १२६५ वर्षे उसळगोत्रे श्रेष्ठि भ्रास्व भार्या
बूल्हेवी तत्पुत्र शशाकेन

(२) भार्या राजनजिराल्हू तस्याः पुत्राश्चत्वारो लक्ष्मीधर
अभयकुमार भवकुमार शक्तीकुमारा लक्ष्मीधरपुत्र
वीरदेव अभयदेव पुत्र सर्वदेव . . . . .

(४०८)

सं० १५०६ वर्षे माघवदि १० गुरौ गोत्र वेलहरा ऊ०
ज्ञातीय सा० रतन भार्या रतनादे पुत्र दूदा वीरम महपा देवा
बूणा देवराजादि कुटुंबयुतेन श्रीवीरपरिकरः कारितः प्रतिष्ठितः
श्रीशांतिसूरिभिः ।

(४०९)

सं० १५०५ वर्षे माहवदि ९ शनौ श्रीज्ञानकीयगच्छे
श्रीमहावीरबिंबं प्र० श्रीशांतिसूरिभिः ।

(४१०)

सं० १४२९ माहवदि ७ चंद्रे श्रीविद्याधरगच्छे मोढज्ञा०
ठ० रतन ठ० अर्जुन ठ० तिहुणा सुत भूवदेव श्रेयसे भ्रातृ
टाहाकेन श्रीपार्श्वपंचतीर्थी का० प्र० श्रीउदयदेवसूरिभिः ।

(४११)

सं० १५३० वर्षे मा० व० ६ प्राग्वाट ज्ञाति व्य० चाहह
भा० राणी पु० व्य० वीटाकेन भा० बूटी पु० व्य० वेला प्रमुख
कुटुंबयुतेन स्वश्रेयसे श्रीसंभवनाथबिंबं का० प्र० तपाश्रीलक्ष्मी-
सगारसूरिभिः । चुंपराग्रामे ।

(४१२)

संव० १६३० वर्षे वैशाखवदि ८ दिने श्रीबहदाग्रामे
उसवालज्ञातीय गोत्रतिलाहरा सा० सूदा भार्या सोहलादे पुत्र
नासण वीदा नासण भार्या नकागदे वीदा भार्या कनकादे
सुत बला श्रीआदिनाथबिंबं कारापितं श्रीहीरविजयसूरिभिः
प्रतिष्ठितः ।

(४१३)

संवत् १५१५ वर्षे माघशु० १५ ऊकेश लाढागोत्रे सा०
शांङ्गु आ० कपूरी सुत सा० वीरपालेन भार्या गांगीपुत्र पनवेल
कर्मसी भ्रातृ दील्हादियुतेन श्रीसंभवनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं
तपाश्रीरत्नशेखर सूरिभिः ।

(४१४)

॥ दं० ॥ संवत् १६२३ वर्षे वैशाखमासे शुक्रवारे १०
दिने ईडरनगरवास्तव्य उसवाल ज्ञातीय मं० श्रीलहूआ सुत मं०
जसा० मं० श्रीरामा महाश्राद्धेन भार्या रमादे मं० सिंघराज
प्रमुख सकलकुटुंबयुतेन श्रीशांतिनाथबिंबं कारितं ॥ श्रीतपाग-
च्छयुगप्रधान श्रीविजयदानसूरिपट्टे श्रीहीरविजयसूरिभिः प्रतिष्ठितं ।

(४१५)

सं० १५३४ वर्षे माघसु० ९ उप० ज्ञातीय मादहीदिनासं
ता० कोहा भार्या रतनादे पु० आका भा० यस्मादे पुत्र हा. ११
बहमेरादि सहितेन श्रीवासूपूज्यबिंबं कारितं श्रीउप० ककुदा-
चार्यसंताने प्र० देवसुप्तसूरिभिः ।

(४१६)

सं० १५०५ वर्षे राणा श्रीलाखापुत्र राणा श्रीमोकल-
नेदन राणा श्रीकुंभकर्णकोशव्यापारिणा साह कोला पुत्ररत्न
भंडारी श्रीवेलाकेन भार्या वीलहणदे विजयमानभार्या रतनादे
पुत्र भं० मूधराज भं० धनराज भं० कुरपालादिपुत्रयुतेन
श्रीअष्टापदाहः श्रीश्रीश्रीशांतिनाथमूलनायक प्रासाद[ः] कारितः
श्रीजिनसागरसूरिप्रतिष्ठितः श्रीखरतरगच्छे चिरं राजतु । श्रीजि-
नराजसूरि श्रीजिनवर्द्धनसूरि श्रीजिनचंद्रसूरि श्रीजिनसागर-
सूरिपट्टांभोजार्कनेदतु श्रीजिनसुंदरसूरि प्रसादतः । शुभं भवतु ।
पं० उदयशीलगणि ननमति ॥

(४१७)

(१) ॥ संवत् १६१४ वर्षे श्रीवीरमपुरे ॥ श्रीशांतिनाथ-
चैत्ये मार्गशीर्षमासे प्रथमद्वितीयादिने ॥ श्रीखरतरगच्छे श्रीजिन-
चंद्रसूरिविजयराज्ये ॥ सश्रीकबीरमपुरे विधिचैत्यराजे श्रोतुंगचं-
गशिपरे नतदेवराजे । सौवर्णवर्णवपुषं सुविशुद्धपक्षं प्रेयोतितीर्थप-
तिम—तशुद्धपक्षं ॥ १ ॥

(२) अर्हतमर्हतगतां तलतांतभक्त्या श्रीशांतिनामकम-
नंतनितांतभक्त्या । श्रीविश्वसेनतनुजं भजतात्मशक्त्या सारं-
गलक्ष्मणजिनं स्मरतोक्तयुक्त्या ॥ २ ॥ यस्यातीतभवेऽप्यकारि
महता श्रक्तस्तनामर्षिणा श्येनाकारभृता कपोततनुभृद्विक्षापुत्रीक्षो-

(३) ईतः । भोक्ता योगिकयोगिचक्रिपदवीसाम्राज्य-
राज्यश्रियः । स श्रीशांतिजिनोस्तु धार्मिकनृणां दातात्मसंपत्-
श्रियः ॥ ३ ॥ श्रीशांतिदेवोऽवतु देवदेवो धर्मोपदिष्टामुददायि
सेवः । नंतास्ति यस्यादिमवर्णनामा राजोपमास्यस्य तु भक्ति-
नाम ॥ ४ ॥ श्रीधनराजोपाध्यायानामुपदेशेन

(४) पंडित मुनिमेरुलिखितं ॥ सूत्रधार जोधा दंता गदा
नरसिंगकेन कारितानिकायानि चतुःकिकामलपट्टके ॥ शुभं
भूयात् ॥ राउलश्रीमेघराजविजयराज्ये श्रीशांतिनाथनालिमंडपो
निष्पन्नः ॥

(४१८)

(१) [संव]त् १५६८ वर्षे वैशाखशुदि ७ दिने गुरुपुष्ययोगे
राउल श्रीकुभकर्ण विजय[राज्ये]

(२) श्रीविमलनाथप्रासादे श्रीतपागच्छनायकभट्टारकश्रीहेम-
विमलसूरिशिष्य पं० चारित्रसाधुगणि-

(३) नामुपदेशेन श्रीविरमपुरवासिसकलश्रीसंघेन कारा-
पितो रंगमंडपः । सूत्रधारहेलाकेन कृतः । चिरंनंदतु ।
श्रीरस्तु ॥

(४१९)

- (१) ॥ ६० ॥ आषाढादि संवत् १६८१ वर्षे चैत्रवदि ३ दिने सोमवारे हस्तनक्षत्रे वीरमपुरे राउलश्रीजगमाल-जीविजयराज्ये श्रीपल्लीवालमच्छे भट्टारकश्रीयशोदेव-सूरिजीविज[यमा]ने श्रीपार्श्वनाथजीचैत्ये श्रीपल्लीमच्छ-संघेन गवाक्षत्रय-
- (२) सहिता सुशोभना निर्गमचतुष्किका कारापिता उपा-ध्यायश्रीहरशेखराणां पट्टप्रभाकरोपाध्यायश्रीकनकशे-खरतत्पट्टालंकारोपाध्यायश्रीदेवशेखरैः स्वर्गतैः उपा-ध्यायकनकशेखरहस्तदीक्षितेने उपाध्याय श्रीसुमतिशेख-रेण स्वहस्तेन
- (३) लिखितं ॥ श्रीः श्रेयोस्तु श्रीश्रावकसंघस्य शुभं भवतु ।
सूत्रधार हेमापुत्र . . . . . ।

(४२०)

- (१) संवत् १६६७ वर्षे शाके १५३२ प्रवर्तमान द्वितीय आषा-ढसुदि ६ दिने शुक्र-
- (२) वारे उत्तराफाल्गुनीनक्षत्रे राउलश्रीतेजसीजीविजय-राज्ये श्रीविमलना-
- (३) यथासादे श्रीतपागच्छे भट्टारिक श्री ५ श्रीविजयसेन-सूरिविजयराज्ये आचार्य श्री[विजयदेव] - - - - -

(४२१)

- (१) ॥ दं० ॥ संवत् १६३७ वर्षे शाके १६०२ प्रवर्तमाने
वैशाखशुदि ३ दिनः । गुरुवारे रोहिणीनक्षत्रे [राउल
श्री मेघराजजी विजयराज्ये श्रीविमलनाथप्रासादे
- (२) श्रीतपागच्छे गच्छाधिपतिप्रभुश्रीपरमभट्टारकश्रीहीर-
विजयसूरिविजयराज्ये आचार्यश्रीविजयसेनसूरिः ।
उपाध्यायश्रीधर्मसागरग[णीनामुपदेशेन(?)]
- (३) श्रीसंघेन कारापितं । श्रीरस्तु । कल्याणमस्तु । सूत्रधार
घडसी पुत्र सूत्रधार राउत ।

(४२२)

- (१) संवत् १२४६ वर्षे कात्तिकवदि २ श्रीमान्
- (२) देवाचार्यगच्छे श्रीखेटीय श्रीमहावीरमूलचैत्ये
- (३) श्रे० सहदेवसुतेन सोनिगेन आत्मश्रेयोर्थं सं
- (४) (भ) [वज्रुगं प्र]दत्तं ॥ २

(४२३)

- (१) संवत् १२१० श्रवणवदि
- (२) ७ श्रीविजयसिंहेन वा
- (३) लिम सासनं प्रदत्तं
- (४) खेडिजुं राणौ होई सु-

- (५) जुको वालिगु लेई
- (६) कुहाङ्गु लेई तहि के
- (७) रिय गदह चरइ . . . .

(४२४)

- (१) सं० १२४९ वर्षे माघसुदि १० गुरौऽथेह श्रीनरुके महाराजाधिराजश्रीकेलहणदेवराज्ये तत्पुत्रराजश्रीजयत-सीहदेवो
- (२) विजयी ज—तत्पादपञ्चोपजीवितमहामात्यश्रीवालहणप्र-भृतिपंचकुलेन महं० सुभदेवसुतराजदेवेन देवश्रीम-
- (३) हावीरप्रदत्तद्र १ पाट्टहलीमध्यात् । बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभि यस्य यस्य जदा दत्तं तस्य तस्य तदा
- (४) फलं ।

(४२५)

- (१) ॥ र्द० ॥ संवत् १३५९ वर्षे वैशाख शुदि १० शनिदिने नडुलदेशे वाघसीणग्रामे महाराजश्री सामं-तसिंहदेवकल्याणविजयराज्ये एवं काले वर्तमाने सोलं० षाभट पु० रजर सोलं०
- (२) मागदेव पु० आंगद मंडलिक सोलं० सीमाळ पु० कुंता धारा सोलं० माला पु० मोहण त्रिभुवण पदा

सो० हरपाल सो० घूमण पटीयायत वणिग् सीहा।
सर्वसोलंकीसमुदायेन वाघसीणग्रामीय अर-

- (३) हट अरहट प्रति गोधूम से ४ ढींढा प्रति गोधूम
सेई २ तथा धूलियाग्रामे सो० नयणसीह पु० जय-
तमाल सो० मंडलिक अरहट प्रति गोधूम सेई ४
ढींढा प्रति गोधूम सेई २ सेतिका २
- (४) श्रीशांतिनाथदेवस्य यात्राफहोत्सवनिमत्तं दत्ता ॥ एतत्
आदानं सोलंकीसमुदायः दातव्यं पालनीयं च । आ-
चंद्रार्कं ॥ यस्य यस्य यदा भूमी तस्य तस्य तद्
फलं ॥ मंगलं भवतु ॥

(४२६)

- (१) सं० १३(२)०० वर्षे जठ सुदि १० सोमे अद्येह चं-
- (२) द्रावत्यां महाराजाधिराज श्रीआल्हण-
- (३) सिंहदेव कल्याणविजयराज्ये तन्नि-
- (४) युक्तमुद्रायां महं श्रीपेताप्रभृति पं-
- (५) चकुलं शासनमभिलिख्यते यथा
- (६) महं श्रीपेताकेन - - नानकलागर
- (७) ग्रामे - - - - - श्रीपार्श्वनाथ-
- (८) देवस्य लो . . . . .
- (९) - - - रहिता . . . . .
- (१०) एवं ॥ आचंद्रार्कं - - - - यस्य

- (11) यस्य यदा भूमी तस्य तस्य तदा फलं ॥
 (12) साखि राउळ० ब्रा अलिणव ब्रा दउव
 (13) ब्रा जव - सोहण - - - - वणदेसणा-
 (14) . . . . . कल्हा . . . . ॥

(४२७)

- (1) श्रीभिल्लमालनिर्यातः प्राग्वाटः वणिजां वरः । श्रीप-
 तिरिव लक्ष्मीयुगोलच्छ्री राजपूजितः ॥ आकरो गुण
 रत्नानां तन्पुपन्नदिवाकरः । जज्जुकस्तस्य पुत्रः स्यात्
 नम्मरामौ ततोऽपरौ ॥ जज्जुसुतगुणादथेन वामनेन
 भवाद्भयम् ॥
 (2) इष्टा चक्रे गृहं जैनं युक्त्यै विश्वमनोहरम् ॥ सम्बत्
 १०९१ ।

(४२८)

- (1) ओं ॥ संवत् १२५१ आषाढवदि ५ गुरौ श्रीनाणकी-
 यगच्छे ऊथण सदधिष्ठाने । श्रीपार्श्वनाथचैत्ये ॥
 धनेश्वरस्य पुत्रेण देवधरेण
 (2) धीमता ।
 संयुक्तेन यशोभट आल्हा पाल्हा सहोदरैः ॥
 यशोभटस्य पुत्रेण सार्द्धं यसधरेण भां (च) ।
 पुत्रपौत्रादियुक्तेन धर्महेतुमहापनाः ॥

- (३) भगिनी धरमत्याख्या भर्तृश्रेव यशोभटः ।
कारितं श्रेयसे ताभ्यां रम्येदस्तुंगमंडपम् ॥

(४२९)

- (१) ओं ॥ सं० १२४१ वैशाखसुदि ७ अद्येह श्रीकेरहण-
देवरा—
(२) ज्ये तस्यात्मजश्रीमोदलदेवस्वभुज्यमानघंघाणक—
(३) पद्रचैत्ये श्रीमहावीरदेववर्षगतिनिमित्तं पना—
(४) यिय भं० यदुवीर गुणधरेन मांडव्यपुरीय मंड—
(५) पिकायां दानमध्यात् द्रं० ॥ मासं प्रति दातव्या
(६) चंद्रार्कं यावत् ॥ बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः
(७) सगरादिभिः । यस्य यस्य यदा भूमि तस्य तस्य
(८) तदा फलं ॥ स्वदत्तं परदत्तं वा देवानां जो हरेत्
(९) धनं । षष्टिवर्षसहस्राणि नरके स कृमिर्भवेत् ॥

(४३०)

ओं ॥ श्रीवर्द्धमानविभुरद्भुतशारदेन्दु—
दोषालुषंम(ग)विमुखः सुभगः शुभाभिः ।
आढ्यं भविष्णुरमलाभिरसौ कलाभिः
संतापमत्तयतु कौमुदमातनोतु ॥ १ ॥
श्रीमति धारावर्षे विक्रमवर्षे प्रमारकुलवर्षे ।
अष्टादशशतदेशोत्तंसे चंद्रावतीहंसे ॥ २ ॥

भीमत्केलह(*)णमंडलपतितनयायां नयैकशालिन्यां ।

तत्पट्टप्रणयिन्यां शृंगारपदोपपददेव्यां ॥ ३ ॥

एतद्द्रामप्राभववैभवभृति तत्प्रदत्तसाचिव्ये ।

सकलकलाकुलकुशले गृहभेदिनि नागदे सचिवे ॥ ४ ॥

दिः (द्विः) स्मरशरदिनकरमितवर्षे शुचिशस्यसंपदुत्कर्षे ।

दुंदुभिनामनि धामनि(*)विटपपल्लवितधर्मधियां ॥ ५ ॥

एतत्पद्कचतुष्किकाविरचितश्रीमंडपोद्धारतः

पुण्यं पण्यमगण्यमाकलयति श्रीवीरगोष्ठीजनः ।

मन्ये किंतु चतुष्किकाद्वयमिदं दत्ताभिमुख्यस्थिति-

स्थेयस्तत्कलिमोहभूपयुगली जित्वात्पन्नद्वयीं ॥ ६ ॥

इंदुः कुंदसितैः करैः पुलकयत्याकाशः(*)वर्लीं मृदु-

यावज्जानुरसौ तनोति परितोप्याशाः प्रकाशोज्ज्वलाः

तावद्दार्मिकधर्मकर्मरभसप्रारब्धकल्याणिक-

स्तोत्राद्युच्छवर्गातवाद्यविधिभिः जीयात्रिकं सर्वतः ॥७॥

राज्ञा शृंगारदेव्यात्र वाटिका भूमिरद्भुता ।

दत्ता श्रीवीरपूजार्थं शास्वतः श्रेयसः श्रिये ॥ ८ ॥

साक्षिता दा(*)णिकः साक्षात्प्रेक्षा दाक्ष्यवृहस्पतिः ।

अत्राभून्नीरडो वर्ष्मा सौत्रधारेसु कर्मसु ॥ ९ ॥ छ ॥

पूज्यपरमाराध्यतमश्रीतिलकप्रभसूरीणां कृतिरियं ॥ छ ॥

संवत् १२५५ आसोयसुदि ७ बुधवारे सकलगोष्ठी-

कलोकः त्रिकोद्धारं स्वश्रेयसे कारितवानिति ॥ छ ॥

(४३१)

॥ दे० ॥ संवत् १६११ वर्षे बृहत्खरतरगच्छे श्रीजिनमा-
णिक्यसूरिविजयराज्ये ॥ श्रीमालन्यातीय पापडगोत्रे । ठाकुर
रावण तत्पुत्र उणगडमल तद्भार्या नमणी । तत्पुत्र जीवराजेन
श्रीपार्श्वनाथपरिग्रह कारापितं । गउ धर्मसुंदरगहिमां (?)

(४३२)

संवत् १५६९ वर्षे माघशुदि १३ दिने स्तंभतीर्थवासी
ऊकेशज्ञातीय सा० पातल भा० पातलदे पुत्र सा० जइता
भार्या फते पुत्र सा० सीहा सहिजा भा० पुरी पुत्री सापा
[पु०] दलिक भा० कमलापुत्र सा० जीराकेन सा० पुनी पितृव्य
सा० सोपा हापा विजा कुटंबयुतेन पितृवचनात् स्वसंतानश्रे-
योर्थ श्रीसुमतिनाथबिंबं कारितं प्रति० तपागच्छे श्रीसोमसुंदर-
सूरिसंताने श्रीसुमतिसाधुसूरिपट्टे श्रीहेमविमलसूरिभिः महोपा-
ध्यायश्रीअनंतहंसगणि प्र० परिवारपरिवृतैः ।

(४३३)

॥ सं० १५०७ वर्षे फा० व० ३ बुधे ओशवंशे वहरा
हीरा भा० हीरादे पु० व० घेता भा० घेतलदे पु० व० हिमति
पितृश्रेयसे श्रीशांतिनाथबिंबं कारितं श्रीखरतरगच्छे श्रीजिनभ-
द्रसूरि श्रीजिनसागरसूरिभिः प्रतिष्ठिता ।

(४३४)

(१) संवत् १६७७ ज्येष्ठ वदि ५ गुरुवारे पातसाहिश्रीजहां-

गीर विजयिराज्ये साहियादा साहिजहाराज्ये । ओस-
वालज्ञातीय गणधरचोपडागोत्रीय सं० नगा भार्या
नयणादे

- (२) पुत्र संग्राम भा० तोली पु० माला भा० माल्हणदे पु०
देका भा० देवलदे पु० कचरा भा० कडडिमदे चतुरं-
गदे पु० अमरसी भा० अमरादे पुत्ररत्न संप्राप्तश्री-
अर्बुदाचलविमलाचल-
- (३) संघपतितिलककारितयुगप्रधानश्रीजिनसिंहसूरिपट्टप्रभा-
कर भट्टारक श्रीजिनराजसूरिपदनंदिमहोत्सवविविध-
धर्मकतव्यविधायक सं. आसकरणेन पितृव्य चांपसी
भ्रातृ अमीपाल
- (४) कपूरचंद स्वभार्या अजाइवदे पु० ऋषीदास सूरदास
भ्रातृव्य गरीवदासादिसारपरिवारेण श्रेयोर्थ स्वयंकारित
मम्भाणीमयविहारशृंगारकश्रीशांतिनाथबिंबं कारितं प्र-
तिष्ठितं श्रीमहावीरदेवा-
- (५) वच्छिन्नपरंपरायातश्रीबृहत्स्वरतरगच्छाधिपश्रीजिनभद्र-
सूरिसंतानीयप्रतिबोधितसाहि श्रीमदकव्वरप्रदत्तयुग-
प्रधानपदवीधर श्रीजिनचंद्रसूरिविहितकठिनकाश्मीर-
विहार वारसिंदूरगज्जणादि-
- (६) [वि]विध देशामारि प्रवर्तक जहांगीरसाहिप्रदत्त युग-
प्रधानपदधारक श्रीजिनसिंहसूरिपट्टोत्तंसलब्ध श्रीअंबि-
कावरप्रतिष्ठितश्रीशत्रुंजयाष्टमोद्धारप्रदर्शितभाणवडमध्य-
प्रतिष्ठित श्रीपार्श्वप्रतिमापे(पी)-

- (10) यूषवर्षणप्रभावबोहित्थवंशमंडनधर्मसीधारलदेनंदनभट्टा
रक चक्रचक्रवर्तीश्रीजिनसूरिदिनकरैः ॥ आचार्य श्री-
जिनसागरसूरिमभृतियतिराजैः ॥ सूत्रधारसुजा ।

(४३५)

- (1) संवत् १६६९ वर्षे माहसुदि ५ शुक्रवासरे महाराजाधि-
राज महाराज श्रीसूर्यसिंहविजयराज्ये उपकेशि—
- (2) ज्ञातीय लोढागोत्रे सं० टाहा तत्पुत्र सं० रायमल्ल भा०
रंगादे तत्पुत्र सं० लाषाकेन भा० लाडिमदे पुत्र वत्स-
पालसहितेन श्रीपार्श्वनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीमत्
श्रीबृहत्स्वरतरगच्छे श्रीआद्यपक्षीयश्री—
- (3) जिनसिंहसूरितत्पट्टोदयाद्रिमातैडश्रीजिनचंद्रसूरिभिः ॥
शुभं भवतु ॥

(४३६)

- (1) सं० १६८७ व० ज्येष्ठसुदि १३ गुरौ ।
- (2) सं० जसवंत भा० जसवंतदे पु० अचलदासकेन
श्रीविजयचिंतामणिपार्श्वनाथबिंबं—
- (3) का० प्र० तपाश्रीविजयदेवसूरिभिः ।

(४३७)

- (1) संवत् १६८४ वर्षे माघसुदि १० सोमे संघ० हरपा
भा० मीरादे तत्पुत्र संघवी ज—

- (२) संवत् भा० जसवंतदे तत्पुत्र सं० अचलदास अषि-
राज सं० शामकरण कारितं प्रतिष्ठितं तपागच्छे भ-
- (३) द्वारिक श्रीद विजयदेवसूरिभिः ।

(४३८)

- (१) संवत् १६७७ वर्षे अक्षयतृतीयादिने शनि
- (२) रोहिणीयोगे मेढतानगरवास्तव्य सा० लाषा भा०
सरूपदे नाम्न्या श्रीमुनिसुव्रतबिंबं कारितं
- (३) प्रतिष्ठितं भट्टारक श्रीविजयसेनसूरीश्वरपट्टप्रभाकर जिहां-
गीर महातपाबिरुदविख्यात
- (४) युगप्रधानसमानसकलमुविहितसूरिशभाशृंगारभट्टारक
श्रीविजयदेवसूरिराजैर्द्रैः ॥

(४३९)

- (१) सं० १६७७ ज्येष्ठवदि ५ गुरौ ओसवालज्ञातीय गण-
धरचोपडागोत्रीय सं० नग्गाभार्या नयणादे पुत्र
संग्राम भार्या तोली पु० माला भार्या मालहणदे पु०
देका भा० देवलदे पु० कचरा भार्या
- (२) कडडमदे चतुरंगदे पुत्र अमरसी भार्या अमरादे पुत्र-
रत्नेन श्रीअर्बुदाचल श्रीविमलाचलादिप्रधानतीर्थयात्रा-
दिसद्धर्मकर्मकरणसम्प्राप्तसंघतिलकेन श्रीआसकरणेन
पितृव्य चांपसी भ्रातृ
- (३) अमीपाल कपूरचंद स्वपुत्र ऋषभदास सूरदास भ्रा-

दृव्य गरीबदास प्रमुख सश्रीकपरिवारेण सं० रूपजी-
कारितशत्रुंजयाष्टमोद्धारमध्यस्वयंकारितप्रवरविहारशृं-
गारहारश्रीआदिश्वरविंबं कारितं

- (4) पितामहवचनेन प्रपितामहपुत्र मेघा कौश्या रतना प्रमुख
पूर्वजनाम्ना प्रतिष्ठितं श्रीबृहत्स्वरतरगच्छाधीशसाधू-
पद्रवचारक प्रतिबोधितसाहिश्रीमदकव्वरप्रदत्तयुगप्रधा-
नपदधारक श्रीजिनचंद्रसूरि
- (5) जहंगीरसाहिप्रदत्तयुगप्रधानपदधारक श्रीजिनसिद्धसू-
रिपट्टपूर्वाचलसहस्रकरावतारप्रतिष्ठितश्रीशत्रुंजयाष्टमो-
द्धारश्रीमाणवटनगरश्रीशांतिनाथादिविंबप्रतिष्ठासमय-
निर्द्धारत्सुधारसश्रीपार्श्वप्रति-
- (6) हारसकलभट्टारकचक्रचक्रवर्तिश्रीजिनराजसूरिशिरःशृं-
गारसारमुकुटोपमानप्रधानैः ॥

(४४०)

- (1) संवत् १६७७ वर्षे वैशाखमासे अक्षयतृतीया दिवसे
श्रीमेढतावास्तव्य उ० ज्ञा० समदडियागोत्रीय
- (2) सा० माना भा० महिमादे पुत्र सा० रामाकेन भ्रातृ-
रायसंग भा० केसरदे पुत्र जइतसी लषमीदास प्रमुख-
कुटंब-
- (३) युतेन श्रीमुनिसुव्रतविंबं का० प्र० तपागच्छे भट्टारक-
श्री पं० श्रीविजयसेनसूरिपट्टालंकार भ० श्रीविजयदे-
वसूरिसिंहैः ।

(४४१)

सं० १६५३ वर्षे वै० शु० ४ बुधे श्रीशांतिनाथविंबं गाद-
दीभागोत्रे सं० सुरताण भा० हर्षमदे पु० सं० हांसा भा० लाड-
पां पु० पद्मसी कारितं प्रतिष्ठितं श्रीतपागच्छे श्रीहीरविजयसू-
गिपट्टे श्रीविजयसेनसूरिभिः ॥ पं० विजयसुंदरगणिः प्रणमति ॥
धीरस्तु ॥

(४४२)

॥ दे० ॥ संवत् १६८६ वर्षे वैशा० शु० ८ महाराजश्रीग-
जसिंहविजयराज्ये श्रीमेढतानगरवास्तव्य ओसवालज्ञातीय सूरा-
णागोत्रे वार्डे पूरीनाम्न्या पु० सकर्मणादिसपरिवारया श्रीसुम-
तिनाथविंबं कारितं प्रतिष्ठितं तपागच्छाधिराजभट्टारकश्रीविजय-
देवसूरिभिः स्वपदप्रतिष्ठिताचार्यश्रीश्रीविजयसिंहसूरिप्रमुखपरिक-
रपरि करितैः ॥

(४४३)

- (१) प्र० भट्टारकप्रभु श्रीजिनराजसूरिभिः ।
- (२) संवत् १६७७ ज्येष्ठवदि ५ गुरौ श्रीओसवाल ज्ञातीय
गणधरचोपडागोत्रीय सं० कचरा भार्ग कजडिमदे
चतुरंगदे
- (३) पुत्र सं० अमरसी भा० अमरादे पुत्र रत्र(त्त) सं०
अमीपालेन पितृव्य चांपसी वृद्धभ्रातृ सं० आसकरण
लघुभ्रातृ कपूरचंद स्वभार्या

- (4) अपूरवदे पु० गरीबदासादिपरिवारेण श्रीअजितनाथ-
धिवं का० प्र० वृ० खरतरगच्छाधीश्वरश्रीजिनराजसू-
रिसूरिचक्रवर्ति-
- (5) पट्टप्रभाकरैः । श्रीअकब्बरसाहिप्रदत्तयुगप्रधानपदप्रवरैः
प्रतिवर्षापाठी-
- (6) याष्टाहिकादिषाण्मासिकामारिप्रवर्तकैः । श्रीपंत(१)तीर्थो-
दधिमीनादिजीवरक्षकैः । श्रीशत्रुं-
- (7) जयादितीर्थकरमोचकैः । सर्व्वत्र गोरक्षाकारकैः पंचन-
दीपीरसाधकैः । युगप्रधानश्रीजिनचंद्रसूरिभिः ।
- (8) आचार्यश्रीजिनसिंहसूरि श्रीसमयराजोपाध्याय वा०
हंसप्रमोद वा० समयसुंदर वा० पुण्यप्रधानादिसाधु
युतैः ॥

(४४४)

र्द ॥ संवत् १२२१ मार्गसिर सुदि ६ श्रीफलवर्द्धिकायां
देवाधिदेवश्रीपार्श्वनाथचैत्ये श्रीप्राग्वाटवंशीय रोपिमुणि भं०
दसाढाभ्यां आत्मश्रेयोर्थ श्रीचित्रकूटीयसिलफटसहितं चंदको
प्रदत्तः शुभं भूयात्

(४४५)

र्द० ॥ चैत्ये नरवरे येन श्रीसल्लक्ष्मटकारिते ।
मंडपो मंडनं लक्ष्म्याः कारितः संघभास्वता ॥ १ ॥
अजयमेरुश्रीवीरचैत्ये येन विधापिताः ।
श्रीदेवबालकाः ख्याताश्चतुर्विंशतिशिषराणि ॥ २ ॥

श्रेष्ठी श्रीमुनिचंद्राख्यः श्रीफलवर्द्धिकापुरे ।
उत्तानपट्टं श्रीपार्श्वनैत्येऽचीकरदद्भुतं ॥ ३ ॥

कच्छान्तर्गतखाखरग्रामस्थलेखः ।

(४४६)

व्याकरणकाव्यसाहित्यनाटकसङ्गीतज्योतिषछन्दोऽलङ्कारकर्कशतर्कशैवजैनचिन्तामणिप्रचण्डखण्डनमीमांसास्मृतिपुराणवेदश्रुतिपद्धतिषट्त्रिंशत्सहस्राधिक ६ लक्षमितश्रीजैनागमप्रमुखस्वपरसिद्धान्तगणितजाग्रथावनीयादिषट्दर्शनीग्रन्थविशदेति ज्ञानचातुरीदलितदुर्वादिजनोन्मादैः ब्राह्मीयावनीयादिलिपीपिच्छालिपीविचित्रचित्रकलाघटोज्ज्वालनात्राधिविधीयमानविशिष्टशिष्टचेतश्मत्कारकारिशृङ्गारादिरससरसचित्राद्यलङ्कारालङ्कृतसुरेन्द्रभाषापरिणतभव्यनव्यकाव्यपट्त्रिंशद्रागिणीगणोपनीतपरमभावराममाधुर्यश्रोतृजनामृतधीतर्गतरासप्रबन्धनानालन्दः प्राच्यमहापुरुषचरित्रप्रमाणसूत्रवृत्त्यादिकरणयथोक्तसमस्यापूरणविविधग्रन्थग्रथनेन नैकश्लोकशतसङ्ख्यकरणादिलब्धगीः प्रसादैः श्रोतृश्रवणामृतपारणानुकारिसर्वरागपरिणतिमनोहारिमुखनादैः स्पष्टाष्टावधानशतावधानकौष्टकपूरणादिपाण्डित्यानुरञ्जितमहाराष्ट्रकौष्टकणेशश्रीबुर्हानशाहि-महाराजश्रीरामराज-श्रीखानखाना श्रीनवरङ्गखानप्रभृत्यनेकभूपदत्तजीवामरिप्रभूतबन्दिमोक्षादिसुकृतसमर्जितयशःप्रवादैः पं० श्रीविवेकहर्षगणिप्रसादैरस्मद्गुरुपादैः ससङ्घाटकैस्तेषामेव

श्रीपरमगुरुणामादेशप्रसादं महाराजश्रीभारमल्लजिदाग्रहानुगापि-
नमासाद्य श्रीभक्तामरादिस्तुतिभक्तिप्रसन्नीभूतश्रीऋषभदेवोपासक-
सुराविशेषाज्ञया प्रथमविहारं श्रीकच्छदेशेऽत्रचक्रे तत्र सं०
१६५६ वर्षे श्रीभुजनगरे आद्यं चतुर्मासकं द्वितीयं च राय-
पुरवन्दिरे तदा च श्रीकच्छमच्छुकाण्डापाश्चिमपञ्चालवागडजेसलाप
ण्डलाद्यनेकदेशाधीशैर्महाराज श्रीखेङ्गारजी पट्टालङ्करणैर्व्याकर-
णकाव्यादिपरिज्ञानतथाविधैश्वर्यस्थैर्यधैर्यादिगुणापहस्तितसरस्वती-
महानवस्थानविरोधत्याजकैर्यादववंशभास्करमहाराजश्रीभारमल्ल-
जीराजाधिराजैः[विज्ञप्ताः] श्रीगुरवस्ततस्तदिच्छापूर्वकं संजग्मि-
वांसः । काव्यव्याकरणादिगोष्ठ्या स्पष्टाष्टावधानादिप्रचण्डपा-
ण्डित्यगुणदर्शनेन च रञ्जितै राजेन्द्रैः श्रीगुरुणां स्वदेशे जी-
वामारि प्रसादश्चक्रे ।

तद्व्यक्तियथा सर्वदा हि गवामारिः पर्यूषणाऋषिपञ्चमीयुत-
नवदिनेषु तथा श्राद्धपक्षे सर्वैकादशीरविवारदर्शेषु च तथा महारा-
जजन्मदिने राज्यदिने सर्वजीवामारिरिति सार्वदिकी सार्वत्रिकी
चोद्योषणा जज्ञे । तदनु चैकदा महाराजैः पाल्लविधीयमाननभोवा-
र्षिकविप्रविप्रतिपत्तौ तच्छिक्षाकरणपूर्वकं श्रीगुरुभिः कारिता श्री-
गुरुक्तां नभस्यवार्षिकव्यवस्थापिकासिद्धान्तार्थयुक्तिमाकर्ण्य तुष्टो
राजा जयवादपत्राणि७ स्वमुद्राङ्कितानि श्रीगुरुभ्यः प्रसादादुपहो-
कयति स्म प्रतिपक्षस्य च पराजितस्य तादृशराजनीतिमासूत्र्य
श्रीराम इव सम्यग् न्यायधर्मं सत्यापितवान् । किञ्च कियदेतदस्म-
द्गुरुणाम् ।

यतः ।

भोजिन्ये बलवतापुरे विद्यदिपुर्मूलाभिधानो मुनिः
 श्रीशंजैनमतं अयन्नुतिपदं नीतं प्रतिष्ठानके ।
 मद्रानां शतशोऽपीयत्सु मिलितामूहीप्ययुक्तिर्जिता
 यैर्षीतं श्रयितः स वोरिद्रपुरे वादीश्वरो देवजी ॥ १ ॥
 जैनभायगिरा विवादपदवीमारोभ्य निर्घाटितो
 प्राचीदेशजजालणापुरवरे दिगम्बराचार्यराट् ।
 श्रीमद्भामनरेन्द्रसंसदि किलान्मारायवादीश्वरः
 कस्तेषां च विवेकदर्पसुधियामग्रे धराचन्द्रकः ॥ २ ॥
 किं चास्पद्गुरुवक्त्रनिर्गतमहाशास्त्रामृताब्धौ रतः
 सर्वत्रागितमान्यताभवदधे श्रीमद्युगादिप्रभोः ।
 तद्भक्त्यै भुजपत्तने प्यरचयत् श्रीभारमल्लप्रभुः
 श्रीमद्रायविहारनाम जिनपमासादमत्यद्भुतम् ॥ ३ ॥

अथ च सं० १६५६ वर्षे श्रीकच्छदेशान्तर्जैसलामण्डले
 विद्वरविः श्रीगुरुभिः पदलघनशान्याभिरायं श्रीस्वाखरग्रामं प्रति-
 बोध्य सम्यग् धर्मसंज्ञं चक्रे यथाधीशो महाराजश्रीभारमल्लजी
 ज्ञाता कुंअरश्रीपञ्चायणजी प्रमदप्रवलपराक्रमाक्रान्तदिकृचक्र-
 थक्रवन्धुप्रतापतेजा यस्य पट्टराज्ञी पुष्पाम्बाइप्रभृति तनूजाः कुं०
 हुलाजी- हाजाजी- भीमजी- देसरजी- देवोजी- कमोजी- नामानो
 रिपुगजघटाकेशरिणस्तत्र च शतशः श्रीश्रीशवालगृहाणि सम्यग्-
 जिनधर्मं प्रतिबोध्य सर्वश्राद्धसाभाचारीशिक्षणेन च परम-
 प्राद्वीकृतानि तत्र च ग्रामग्रामणी भद्रकत्वदानशूरत्वादिगुणो-
 भाजितयज्ञःप्रसरकर्पूरपूरसुरश्रीकृतब्रह्माण्डभाण्डः शा० वयरसि-
 कः सकुटुम्बः श्रीगुरुणा तथा प्रतिबोधितो यथा तेन घडुर शा०
 शिवापेथाभक्तिगमनहितेन गच्छोपाश्रयः श्रीतपागणधर्मराजधा-

नीव चक्रे तथा श्रीगुरूपदेशेनैव गुर्जरधरिऽध्याः शिलातक्षकाना-
कार्यं श्रीसम्भवनाथप्रतिमा कारिता । शा० वयरसिकेन तत्सुतेन
शा० सायरनाम्ना मूलयनायकश्रीआदिनाथप्रतिमा ३ शा० बीज्जा-
रुयेन ३ श्रीविमलनाथप्रतिमा च कारिता । तत्प्रतिष्ठा तु शा०
वयरसिकेनैव सं० १६५७ वर्षे माघसित १० सोमे श्रीतपागच्छ-
नायक भट्टारकश्रीविजयसेनसूरिपरमगुरुणामादेशादस्मद्गुरुश्रीवि-
वेकहर्षगणिकरेणैव कारिता तदनन्तरणेष आसादोऽप्यस्मद्गुरुपदे-
शेनैव फाल्गुनासित १० सुमुहूर्ते उवएसगच्छे भट्टारक श्रीकक्-
सूरिवोधितश्रीआणन्दकुशलश्राद्धेन ओशवालज्ञातीयपारिषिगोत्रे
शा० वीरा पुत्र डाहा पुत्र जेठापुत्र शा० खाखणपुत्ररत्नेन शा०
वयरसिकेन पुत्र शा० रणवीर शा० सायर शा० महिकरण स्नुषा
उमा-रामा-पुरी पौत्र शा० मालदेव शा० राजा, खेतल, खेमराज,
वणवीर, दीदा वीराप्रमुखकुटुम्बयुतेन प्रारेभे । तत्र सान्निध्यका-
रिणौ घड्डरगोत्रीयौ पौर्णमीयककुलगुरुभट्टारकश्रीनिश्राश्राद्धौ
शा० कन्थडसुत शा० नागीआ शा० येरगानामानौ सहोदरौ सुत
शा० पाचा शा० महिपालामलप्रसादात् कुटुम्बयुतौ प्रसादोऽयं
श्रीशत्रुंजयावताराख्यः सं० १६५७ वर्षे फा० कृ० १० दिने
प्रारब्धः । सं० १६५९ वर्षे फा० शु० १० दिनेऽत्र सिद्धिपदवी-
मारुरोह । आनन्दाच्च कच्छमण्डनश्रीखाखरिनगरसङ्घे श्रेयश्च सं०
१६५६ वर्षे फा० सुद १० दिने पं० श्रीविवेकहर्षगणिभिर्जिने-
श्वरतीर्थविहारोऽयं प्रतिष्ठितः । पञ्जरितरिष्यं विश्वार्हगणिभिर्वि-
चिता संवतो वैक्रमः ।

स्तम्भनपुरस्थलेखाः ।

(४४७)

श्रीं अहं ॥ संवत् १३६६ वर्षे प्रतापाक्रांतभूतश्रीअलावदीन
 गुरुपतिशरीरश्रीअल्पखानविजयराज्ये श्रीस्तम्भतीर्थे श्रीसु-
 यशोस्वामिसंताननभोनभोमणिसुविहितचूडामणिप्रभुश्रीजिनेश्वरसू-
 रिपद्मालङ्कारप्रभुश्रीजिनप्रबोधसूरिशिष्यचूडामणियुगप्रधानप्रभुश्री-
 निवचन्द्रसूरिसुगुरुपदेशेन उकेशवंशीयसाहजिनदेव साहसहदेवकु-
 लप्रहस्य श्रीजेसलमेरौ श्रीपार्थनाथविधिचैत्यकारितश्रीसम्पेत-
 जिराष्ट्यासादस्य साहकेसयस्य पुत्ररत्नेन श्रीस्तम्भतीर्थे निर्मापितस-
 कलवक्षपरपक्षचत्कारिनानाविधयार्गणलोकदारिद्र्यमुद्रापहा-
 रिमुणरत्नाकरस्य गुरुगुरुतरपुरप्रवेशकमहोत्सवेन संपादितश्रीशत्रु-
 जयेजलयंतमहार्तीर्थयात्रासमुपाजितपुण्यश्रांभारेण श्रीपत्तनसंस्था-
 पितकौहडिकालङ्कारश्रीशान्तिनाथविधिचैत्यालय श्रीश्रावकपोषध-
 शालाकारापणोपाचितपसृमरयशःसंभारेण भ्रातृसाहराजुदेव साह-
 बोलिय साहजेहड साहलषपति साहगुणधर पुत्ररत्न साह जयसिंह
 साहजगधर साहसलषण साहरत्नसिंह प्रमुखपरिवारसारेण श्रीजि-
 नशासनप्रभावकेण सकलसाधभिर्वत्सलेन साहजेसलसुश्रावकेण
 कौहडिकास्थापनपूर्वं श्रीश्रावकपोषधशालासहितः सकलविधि-
 लक्ष्मीविलासालयः श्रीअजितस्वामिदेवविधिचैत्यालयः कारित
 याचन्द्रार्कं यावन्नन्दतात् ॥ सुखमस्तु । श्रीर्भूयात् श्रगणसङ्घस्य । श्रीः

(४४८)

॥ ६० ॥ अहं ॥

श्रेयांसि प्रतनोतु वः प्रतिदिनं श्रीनाभिजन्मा जिनी

यस्यांकस्थलसीम्नि केशपटली भिन्नैर्दनीलप्रभा ।

सौत्कण्ठं परिरंभसंभ्रमजुषः साम्राज्यलक्ष्म्या . . . . .

. . . . . विटं(*)कंकणकिणश्रेणीत्र संभाव्यते ॥ १ ॥

सेव्यात्पार्श्वविभुर्नतौ ऋणपतेः सप्तस्य चूडामणि-

संक्रान्तः किल योऽष्टमूर्तिरजनि स्पष्टाष्टकर्मच्छिदे ।

यद्भक्तं दशदिग्जनत्रजमभिजातुं तथा(*) सेवितुं

यं यत्पादनस्वाविशचतुरभूदेकादशांगोऽपि सः ॥ २ ॥

त्रैलोक्यालयसप्तनिर्भयभयप्रध्वंसलीलाजय-

स्तम्भा दुस्तरसप्तदुर्गतिपुरद्वारावरीधार्गलाः ।

प्रीतिप्रोक्षितस(*)सत्त्वविटपिप्रोक्ततरत्नाङ्कुराः

शीर्षे सप्तभुजङ्गपुङ्गवफणाः पार्श्वप्रभोः पान्तु वः ॥ ३ ॥

लोकालोकलसद्विचारविदुरा विश्वधृनिःश्रेयस-

द्वारः सारगुणालयस्त्रिभुवनस्तुत्याङ्घ्रिप्रक्षेपसहः ।

श(*)श्वद्विश्वजनीनधर्मविभवो विस्तीर्णकल्याणभा

आद्योऽन्येऽपि मुदं जनस्य ददतां श्रीतीर्थराजः सदा ॥ ४ ॥

दैत्यारिर्नियतावतारनिरतस्तथापि कालं मितं

त्राताकैन्दु भवान्ववाथ(*)पुरुषास्तेऽपि वृत्तपौरुषाः ।

कः कर्ता दितिमुनुसूदनमिति व्यातुर्विधातुः पुरा

सन्ध्याम्भश्चुलुकाद्गतो भवदति दैत्यैः समं कम्पयन् ॥ ५ ॥

चौलुक्यादमुतः समुद्रसनाद्धरैकवरीयता-

दुद्ध(*)र्षादुद्भूदं च दमयधौलुपयवासाज्वयः ।

भातास्तत्र न कैः जगत्त्रयजयप्रारम्भमिदम्भद्रो -

स्वम्भस्तस्मिन्मत्तविश्वविक्रमचमत्कारोर्जिता भूभुजः ॥ ६ ॥

नपामुदाश्रयान्नाससमन्तममहःसंपदां सम्भद्राथै-

वीरश्रीदर्पणानां दिवसपतिरिव श्रोतकोऽभूत् . . . . . ।

मार्जारोराजनामा रणरुधिरनदीशोणमर्णोधिभरणो

भारैर्द्विदस्त्रैणसांद्रांजननयनभयैः श्यामतामानयद्यः(*)॥ ७ ॥

पस्यासिः समराम्वरे बुधरवद्वारा प्रपार्ते रिपु-

स्त्रीगण्डस्तनभित्तिचित्ररचनाः स्मर्तव्यमात्राः सृजन् ।

तेने कामपि तां प्रतापतडितं यस्याद्युतिर्योतते

अपि स्थाणुललाटलोचनदिनस्वाम्यौर्वेवद्विच्छ(*)लात् <

अञ्जलीमतरङ्गितरङ्गा रङ्गदुल्वणांगुणप्रगुणश्रीः ।

राजनीतिरिव यस्य नरेन्दोर्वह्णमाऽजनि सलक्षणदेवी ॥ ९ ॥

तस्मिन्निन्दुकलोपदक्षकलुषा कल्पमुदसासय-

स्वादेभ्यो धुमधुजनापरर(*)से सम्बुध्यमानेऽधिकम् ।

तत्पुत्रो लवणाग्नितीरविलसद्दीर्घपादो जय-

मासादो लवणप्रसादनृपतिः पृथ्व्याः प्रपेदे पतिः ॥ १० ॥

रणप्रणुञ्जारिभनःप्रसादः सधर्मकस्मात्तत्रिवप्रसादः(*) ।

ज्ञानप्रदानक्षतविप्रसादः कस्यानमस्यो लवणप्रसादः ॥ ११ ॥

खेदी चेदीश्वरोभूदुरुभयतरलः कुन्तलः कायरूपः

कामं निष्कामरूपः कलहकलहकन्देदशीर्षो दशार्णः ।

काम्बोजस्तु(*)अदोजः मिथितिरतिसरलः केरलः सूरसेन-

स्वामी निःशूरसेनः असरति परितो यथ दिग्जैत्रयाने ॥ १२ ॥

स्यसर्वविषयाद्भूतलक्ष्मीकाननाक्षिस्वरिजातिमनोन्या(ज्ञा) ।

प्रेयसी मदनदेवीरमन्दं त(*)स्य संपदपदत्त महीव ॥ १३ ॥

किं नो स्वप्नतयाथ निर्जरतया वृत्त्युजयत्वेन वा

नित्यं दैत्यजयोद्यमेन नयतः प्राणप्रियाकेलयः ।
 इत्यर्तिं ह्यसदा रणेर्दनुजनुर्निर्दारणैर्द्वारणै-
 र्मुम्पत्सत्र(*)सुतोऽस्य वीरध्रुवलो भारं बभार क्षितेः ॥१४॥
 श्रीदेव्या नव्यनीलोत्पलदलपटली कल्पिता केलिशय्या
 स्फुज्जिह्वाहृष्यवह्नौर्निखिलरघुवनश्रीपथो भ्रूगपंक्तिः ।
 वीरत्वे दृष्टिदोषोच्छ्र(*)यविलयकृते कज्जलस्यांकलेषा(स्वा)
 पाणौ कृष्टारिलक्ष्म्याः श्लथतरकवशी यम्प रेजेऽसियाष्टिः ॥१५॥
 भूपस्यास्य प्रतापं भुवनमभिभविष्यन्तमत्यन्ततार्प
 जाने ज्ञानेन मत्वा पृथुदवथुभिया पूर्वमेव प्रतेने । (*)
 वद्विर्वेश्माग्रभाले शशिकरशिशिरस्वर्धुनीसान्निधाने
 वार्द्धावौर्वो निवासं पुनरिह मिहिरो मज्जनोन्मज्जनानि ॥१६॥
 गौरीभूतभूजङ्गमरुचिरा रुचिपीतकालकूटघटाः ।
 अकलङ्कितविधृत्यविधुर्यत्की(*)र्त्तिर्जयति शिवमूर्त्तिः ॥१७॥
 बहुविग्रहसङ्करचितमहसा धनपरमहेलया श्रितया ।
 जयलक्ष्म्यैव सदेव्या वयजलदेव्या दिदैव नरदेवः ॥ १८ ॥
 तस्मिन् शम्भुसभासदां विदधाति प्राङ्गप्रभावप्रभा
 प्राग्भारैः परमेश(*)दर्शनपरानन्दस्पृशां विस्मयम् ।
 तज्जन्मा जगतीपतिविजयते विश्वत्रयीविश्रुतः
 श्रीमान् विश्वलदेव इत्यरिबलस्यान्तेषु शल्यं क्षिपन् ॥१९॥
 यं युद्धसज्जमिव चापधरं निरीक्ष्य स्वप्ने विपक्षनृपतिः प्रति

(४४९)

- (१) . . . . . तो जातं विघ्नवि-
ध्वंसदैवतं ॥ १ ॥ शठदलकमठेन श्रावसङ्घातमुक्तं प्रश-
मकुलिशवहेः
- (२) . . . . .
श्रियं वः ॥ २ ॥ औदासिन्येन येनेह विजितारातिवा-
दिनी । पार्श्वनाथजिनं नमि कौमारं पारसंस्तुतम् ॥३॥
- (३) . . . . .
दिनोदयं स चक्रे गुरुगगनाभ्युदितः सहस्रकीर्त्तिः ॥४॥
संवत् ११६५ वर्षे ज्येष्ठे वदि ७ सोमै सजय(ति)
- (४) . . . . . पाति जगन्ति॥५॥
दिव्ये गुर्जरमण्डले ऽतिविपुले वंशोऽतिदीप्तद्युतिश्चौलुकयो
विदितः परैरकलितः श्वेतातपत्रोज्ज्वलः ॥ क्ष्मा
- (५) . . . . . पागतोनिजभुजो-
पाज्यां च राज्यश्रियम् ॥ ६ ॥ श्रीमान् लूणिगदेव एव
विजयिशम्भुप्रसादोदितस्तस्माद्विररसैकवीरधवलः पुत्रः
प्रजापालकः
- (६) . . . . . जयी येनाधीशमुदस्य
कन्दमिन तं कीर्त्तः पुना रोपितं ॥ ७ ॥ रिपुमल्लप्रमर्दी यः
प्रतापमल्ल ईदितः ॥ तत्पुत्रुर्ज्जुर्नो राजा राज्येऽजन्यज्जु-
नो परः ॥ ८ ॥ ऊ
- (७) . . . . . क्ति विजयी परेषां । तन्नन्द-
नोऽनिन्दितकीर्त्तिरस्ति ज्येष्ठोऽपि रामः किमु कामदेवः

॥ ९ ॥ उभौ चुरं धारयतः भवानां पितुः पदस्यास्य
च धुर्यकल्पौ । कल्पद्रुमौ

(४) . . . . . णौभुवि रामकृष्णौ ॥ १० ॥ श्री-

स्तम्भतीर्थं तिलकं पुराणां स्तम्भं जयश्रीमद्वित्तं महद्भिः ।
आस्ते पुरं प्रौढिममोदन्ने क्षुभ्रविते भूपतिवर्णनीये
॥ ११ ॥ निदर्शनं साधुसुसात्पसन्धौ वं

(५) . . . . . कीर्तिरामः । ह्यजाख्यया शो विदितो

महर्दिष्टद्विं गतो धर्मधनी विनीतः ॥ १२ ॥ रूपलक्षण-
भौभाग्यधर्मदाननिदर्शनं जाता यो गौढनारीषु सातोऽ-
स्य वादडा . . . . ॥ १३ ॥ सं . . .

(१०) . . . . . देशात्साध्वी ब्रह्मार्पीजिनपार्श्वचैत्यं यन्मण्डलं

नागपतेः फणाग्ररत्नं तु किं पुण्यसमूर्त्तमस्याः ॥ १४ ॥
अविकलगुणलक्ष्मीर्विकलः सत्तुराजः समभवदिह पुण्यः
शीलसत्या स

(११) . . . . . लमुदयस्थं श्वेतगोर्धेन चक्रे रविरिव

शुवनं यो मानितः सर्वलोकैः ॥ १५ ॥ सवितृचैत्यस्थ
पुरः सुमण्डपं योऽकारयत्पूज्यमुधर्ममण्डनं । स्वसा च
तस्याजनि रत्नसज्जिका सुरत्नसूर्या धनसिंहगोहिनी

(१२) ॥ १६ ॥ भीमलजालहणकाकलवयजलखीमडगुणिमा-

द्याः । तयोर्वसूस्तनया निजबंशोत्तरणधौरेयाः ॥ १७ ॥
पितृव्यकसूतैः सार्द्धं यशोवीरो यशोधनः । पालयन्न-
रित्तं पुण्यात्पा शैवं धर्मा जिनस्य च

(१३) ॥ १८ ॥ आस्तकपुत्रौ . . . सुतदन्वालागिधौ धन्यौ

वृत्तानन्दितलोकौ प्रीत्या रामलक्ष्मणसदक्षौ (शौ) ॥१९॥
भाषा जालहणदेवीति स्वजनकैरवकांशुदी । तस्य पुत्रौ
तया प्रसुतौ शब्दार्थाविव भारतीदेव्या ॥ २० ॥ चे-
(स्त्रे) तलः क्षितिपति-

(11) गुणिगण्यो योऽच्छलत्कल्पिगुं सुविवेकात् सिंहशावत्र-
दभीर्विजयादिसिंहविश्रुत इलेन्दुरयं किं ॥ २१ ॥ दिवं
गते भ्रातरि तस्य सूनौ लालाभिधं धर्मधुरीणमुख्ये
श्रयोर्धमस्यैव जिनेन्द्रचैत्ये येनेह जी-

(15) णौद्धरणं कृतं तु ॥२२॥ जयताद्विजयासिंहः कलिकुम्भै-
कविदारणैककृतयत्नः । निजकुलमण्डनभानुर्गुणी दीनो-
द्धरणकल्पतरुः ॥ २३ ॥ सदृत्तविमलकीर्तिस्तस्यासी-
द्गुणवंशभूः पुण्यपटौदयक्षमाभृत् पठय . . .

(16) षदीधिति ॥ २४ ॥ अनूपमा नाम सुवृत्ततोऽपि श्रिया-
दिदेवीत्युभये तु जाये । पुरोगबन्धोरभवश्च तस्य
कान्ता वरा सूहवी धर्मशीला ॥ २५॥ देवसिंहः सुतो-
ऽप्यस्य मेरुवन्महिमास्पदं दीपवद् द्योतितं येन कुलं
चार्थयिमा . . . . .

(17) ॥ २६ ॥ गुरुपट्टे बुधैर्वर्ण्यो वशःकीर्तिर्यशोनिधिः ।
तद्दोषादर्हतः पूजां यः करोति त्रिकालजां ॥ २७ ॥
हुङ्कारवंशजमर्धमणीयमानः श्रीसाङ्गणः प्रगुणपुण्यकृता-
वतारः । तारेशसन्निभश्शोजिनशा-

(18) सनाहो निःशेषकल्पविनाशनभयवर्णः ॥ २८ ॥ सिं-
हपुरवंशजन्मा जयतारुयो विजित एनसःपक्षः ।

शुभधर्ममार्गनागी जिनभूमौ ननु च कल्पतरुः ॥ २९ ॥
 प्रल्हादनी महाभक्त्यो जिनपूजापरायणः । पात्रदाना
 मृतैवैव क्षालितं वसुधात-

- (19) लम् ॥ ३० ॥ अपरं च अत्राऽगमन्माळवदेशतोऽर्ष
 सपादलक्षादथ चित्रकूटात् । आभानुजेनैव समं ि
 साधुर्यः शाम्भदेवो विदितोऽथ जैनः ॥ ३१ ॥ धान्यु
 र्बुधः साधुकल्हूः प्रबुद्धो धन्यो धरिष्यां धरणीधरोऽपि
 श्रीसङ्घभ....
- (20) मुनिमानसाधुर्हाल्लस्तथा राहड इष्टदर्शी ॥ ३२ ॥
 साधुर्गजपतिर्मान्यो भूपवेश्मसु सर्वदा । राजकार्यविधौ
 दक्षो जिनश्रीस्कन्धधारकः ॥ ३३ ॥ नरवेपेण धर्मोऽयं
 धामा नामा स्वयं भुवि । सुतोत्तमो विनीतोऽस्य जिन-
 चिन्तामणिप्रभुः
- (21) ॥ ३४ ॥ नाम्ना नभोपतिरिहाधिपमाननीयः साधुः
 सुभक्तः सुहृदः प्रसिद्धः । नोडोकितः साधुमदात्कदापि
 यो दानशौण्डः शुभसौ(शौ)ण्डनामा ॥ ३५ ॥ धेहडो-
 ऽपि सुधर्मस्यः साधुः सोमश्च सौम्यधीः । दानमण्डन-
 सौभाग्य . . . . .
- (22) कः सतां मतः ॥ ३६ ॥ अजयदेव इह प्रकटो जने
 तदनु खेतहरिः कुशलो जयी । अनुजपूनहरिर्हरिविक्रमः
 मुजननाम इहापि परिश्रुतः ॥ ३७ ॥ सल्लक्षणो वापण
 नामधेयो देदो विदां श्रेयतरश्च साधुः । सना . . . . .
- (23) पुणेन्द्रो जिनपूजनोद्यतो रत्नोऽपि रत्नत्रयभावनारतः
 ॥ ३८ ॥ छाजुः सुधीः पण्डितमानमर्हनः साधुः सदा-

- दानरतश्च जैनः । एते जिनाभ्यर्चनपात्रभक्ताः श्रीपार्श्व-
नाथस्य विलोक्य पूजां ॥३९॥ सम्भूय सर्वैर्विधिवत्सु-
- (२१) भव्यपूजाविधानाय विवेकदक्षैः । श्रीधर्मवृद्धः प्रभवाय
शश्वत्कीर्तिस्थितिः सुस्थितकं महद्भिः ॥ ४० ॥ वस्त्र-
खण्डतया कुष्ठगुरुमांसीसदंक्रणा । चर्मरङ्गाद्यसद्द्रव्य-
मालत्या वृषभं प्रति ॥ ४१ ॥ एको द्रम्मस्तथा.....
- (२२) मालतीलघुवस्तुतः । गुडकम्बलतैलाद्यतद्गुडादिवृषं प्रति
॥ ४२ ॥ श्रीपार्श्वनाथचैत्येऽस्मिन् द्रमाद् स्थितके कृतं ।
भव्यलोकस्य कामानां चिन्तामणिफलप्रदे ॥ ४३ ॥
संवत् १३६२ वर्षे श्रीविक्रमसमतीतवर्षेषु
- (२६) त्रिशता समं द्विपञ्चाशद्विनैरेवं कालेऽस्मिन् रोपितं ध्रुवं
॥४४॥ यावत्तिष्ठन्ति सर्वज्ञाः शाश्वतप्रतिप्राप्तयाः । ताव-
न्नन्यादिमे भव्याः स्थितकं चात्रमङ्गलम् ॥ ४५ ॥
श्रीमान् सारङ्गदेवः पुरवरमहितः स्तम्बतीर्थं सुतीर्थं नं-
- (२७) चाचैत्यं जिनानामनघगुरुकुलं श्रावका दानधन्याः ।
नानातेजाधनाद्याः सुकृतपथपुषो षोषनामाहराव्ह-
देवो राजादिदेवो जिनभवनविधौ मुख्यतां ये गतास्ते
॥ ४६ ॥ भावाढ्यो भावभूपस्व-
- (२८) जनपरिवृतो भोजदेवोऽपि दाता जैने धर्मेऽनुरक्ताः श्रुति-
गुणसहिताः सालहरत्नौ वदान्यौ । अन्ये केऽपि सन्तः
स्थितकमिह सदा पालयन्त्यत्र वृद्धिं पुष्पान्तस्तेषु पार्श्वो
विदधतु विपुलां . . . . .
- (२९) ती नामहाश्रीः ४७ ॥ छ ॥ ६४ ॥ प्रज्ञान्तिरियं लिखिता
४० सौमैव उत्कीर्णा तत्र ० परत्ताकेव ॥

(४५०)

॥ ओं ॥

श्रेयःसन्तनिधाम कामितमनःकामद्गुमाभोधरः

धार्मैः प्रीतिपयोजिनीदिनमणिश्रिन्तामणिः पातु नः ।

ज्योतिःपङ्क्तिरिवाब्जिनीप्रणयिनं पद्मोत्करोल्लासिनं

सम्पत्तिर्न जहाति यच्चरणयोः सेवां सृजन्तं जनम् ॥ १ ॥

श्रीसिद्धार्थनरेशवंशसरसीजन्माब्जिनीवल्लभः

पायाद्दः परमप्रभावभवनं श्रीवद्धमानः प्रभुः ।

उत्पत्तिस्थितिसंहृतिप्रकृतिवाग् यदगीर्जगत्पावनी

स्वर्वापीव महाव्रतिप्रणयभूरासीद् रसोल्लासिनी ॥ २ ॥

आसीद्वासववृन्दबन्दिनपदद्वन्द्वः पदं सम्पदां

तत्पद्मं बुधिशन्द्रा गणधरः श्रीमान् सुधर्माभिधः ।

यस्यौदार्यमुता महृष्टसुमना अत्रापि विद्यावनी

यत्ने सन्वतिरुच्यति भगवतो वीरप्रभोगौरित् ॥ ३ ॥

कमुवुः क्रमस्तत्र श्रीजगच्चन्द्रसूरयः ।

यैस्तथाविरुदं लेभे बाणासिद्धचक्रवत्सरे (१२८५) ॥ ४ ॥

क्रमेणास्मिन् गणे हेमविमलाः सूरयोऽभवन् ।

तत्पद्मे सूरयोऽभवन्नानन्दविमलाभिधाः ॥ ५ ॥

साधवाचारविधिपथःशियिलतः सम्यक्श्रियां धाम यै-

रुदध्रे स्तानसिद्धिसायकमुधारोचिम्मिमे (१५८२) वत्सरे ।

जीमूतैरिव यैर्जगत्पुनरिदं तार्य हरद्विर्भृशं

सश्रीकं विदधे गवां शुचितयैः स्तोमैरसोल्लासिभिः ॥ ६ ॥

पद्माश्रयैरलमलं क्रियते स्म तेषां

प्रीत्यन्वयांसि गगवां सुखलोद्भवेन ।

पदः मवाह इव निर्झरनिर्झरिण्याः

शुद्धात्मभिर्विजयदानमुनीशहंसैः ॥ ७ ॥

तत्पट्टपूर्वपर्व्वतपयोजिनीप्राणवल्लभप्रतिमाः ।

श्रीह्रीरविजयसूरिप्रभवः श्रीधाम शोभन्ते ॥ ८ ॥

ये श्रीफतेपुरं प्राप्ताः श्रीअकब्बरशाहिना ।

आहूता वत्सरं नन्दानलर्तुशशभृन्मिते (१६३९) ॥ ९ ॥

निजाशेषेषु देशेषु शाहिना तेन घोषितः ।

शाण्मासिको यदुक्त्योच्चैरमारिपट्टहः पट्टः ॥ १० ॥

स श्रीशाहिः स्वकीयेषु मण्डलेष्वखिलेष्वपि ।

मृतस्वं जीजिआख्यं च करं यद्वचनैर्जहौ ॥ ११ ॥

दुस्त्यजं तत्करं हित्वा तीर्थं शत्रुंजयाभिधम् ।

जैनसाद्यद्विरा चक्रे क्षमाशक्रेणामुना पुनः ॥ १२ ॥

ऋषीश्रीमेघजीमुख्या लुम्पाका मतमात्मनः ।

हित्वा यच्चरणद्वन्द्वं भेजुर्भङ्गा इवाम्बुजम् ॥ १३ ॥

तत्पट्टमब्धिमिवरम्यतमं सृजन्तः

स्तोमैर्गवां सकलसन्तमसं हरन्तः ।

कामोल्लसत्कुवलयप्रणया जयन्ति

स्फूर्जत्कला विजयसेनमुनीन्द्रचन्द्राः ॥ १४ ॥

यत्प्रतापस्य माहात्म्यं वर्ण्यते किमितः परम् ।

अस्वप्नाश्चक्रिरे येन जीवन्तोऽपि हि वादिनः ॥ १५ ॥

सुन्दरादरमाहूतैः श्रीअकब्बरभूसुजा ।

द्राग् यैरलंकृतं लाभपुरं पद्ममिवालिभिः ॥ १६ ॥

श्रीअकब्बरभूपस्य सभासीमंतिनीहृदि ।

यत्कीर्तियौक्तिकीयुता आदित्यद्वजयाब्धिना ॥ १७ ॥

श्रीहीरविजयाहानसुरीणां शाहिना पुरा ।
 अमारिमूर्ख्यं यद्वत्तं यत्सात्तत्सकलं कृतं ॥ १८ ॥
 अर्हन्तं परमेश्वरत्वकलितं संस्थाप्य विश्वोत्तमं
 साक्षात् शाहिअकब्बरस्य सदसि स्तोमैर्गवामुद्यतैः ।
 यैः संमीलितलोचना विदधिरे प्रत्यक्षशूरैः श्रिया
 बाढान्मादभृतीद्विजातिपतयो भट्टा निशाटा इव ॥ १९ ॥
 सौरभी सौरभेयी च सौरभेश्च सौरभः ।
 न इन्तव्या न च ग्राह्या बन्दिनः केऽपि कर्हिचित् ॥२०॥
 येषामेष विशेषोक्तिविलासः शाहिनाऽमुना ।
 ग्रीष्मतप्तभुवे वाब्दपयःपूरः प्रतिश्रुतः ॥ २१ ॥
 युग्मम् ।
 जित्वा विप्रान् पुरः शाहेः कैलास इव मूर्त्तिमान् ।
 यैरुदीच्यां येशःस्तम्भः स्वो निचरुने सुधोज्ज्वलः ॥२२॥

इतश्च—

उच्चैरुच्छलिताभिरूर्मिततिभिर्वारांनिधे वन्दुरे
 श्रीगन्धारपुरे पुरन्दरपुरप्रख्ये श्रिया सुन्दरे ।
 श्रीश्रीमालिकूले शशाङ्कविमले पुण्यात्मनामग्रणी—
 रासीदाल्हणसी परीक्षकमणिर्नित्यास्पदं सम्पदाम् ॥२३॥
 आसीदेल्हणसीति तस्य तनुजो जज्ञे धनस्तत्सुत—
 स्तस्योदारमनाः सनागुहलसी संज्ञोऽभवन्नन्दनः ।
 तस्याभूत्समराभिधश्च तनयस्तस्यापि पुत्रोऽर्जुन—
 स्तस्यासीचनयो नयोर्ज्जितमतिर्भीमाधिधानः सुधी ॥२४॥
 लालूरित्यजनिष्ट तस्य गृहिणी पत्नैव पद्मापते—
 रिष्प्रोऽपूह्नयरोऽनयोश्च जसिआसंङ्गः सुपरिधियः ।

गौळोमीसुरराजयोरिव जयः पित्रोर्मनःप्रीतिकृद्

विष्णोः सिन्धुसुतेव तस्य जसमादेवीति भार्याऽभवत् ॥ २५ ॥

मद्धर्मं सृजतोस्तयोः प्रतिदिनं पुत्रावभूतामुभा-

वस्त्येको वजिआभिधः सदभिधोऽन्यो राजिआहः सुधीः ।

पित्रोः प्रेमपरायणौ सुमनसां वृन्देषु वृन्दारकौ

शर्वाणीस्मरवैरिणोरिव महासैनैकदन्ताविमौ ॥ २६ ॥

आद्यस्य विमलादेवी देवीव शुभगाकृतिः ।

परस्य कमलादेवी कमलेव मनोहरा ॥ २७ ॥

इत्यभूतामुभे भार्ये द्वयोर्बान्धवयोस्तयोः ।

ज्यायसो मेघजीत्यासीत्सनुः कामो इरेरिव ॥ २८ ॥

युग्मम् ।

मुस्निग्धौ मधुमन्मथायिव मिथो दस्त्राविव प्रोक्तस-

द्रूपो ख्यातिभृतौ धनाधिपसतीनाथायिव प्रत्यङ्गम् ।

अन्येद्युर्वृहदिभ्यसभ्यसुभगं श्रीस्तम्भतीर्थं पुरं

प्राप्तौ पुण्यपरम्पराप्रणयिनौ तौ द्वावपि भ्रातरौ ॥ २९ ॥

तत्र तौ धर्मकर्माणि कुर्वाणौ स्वभुजाज्जिताम् ।

श्रीयं फलवतीं कृत्वा प्रसिद्धिं प्रापतुः पराम् ॥ ३० ॥

काबिल्लदिकूपतिरकब्बरसार्वभौमः

स्वामी पुनः परतकालनृपः पयोधेः ।

कामं तयोरपि पुरः प्रथिताविमौस्त-

स्तत्तद्दिशोरसदृशोरनयोः प्रसिद्धिः ॥ ३१ ॥

तेषां च हीरविजयव्रतिसिन्धुराणां

तेषां पुनर्विजयसेनमुनीश्वराणाम् ।

वाग्भिर्मुधाकृतसुधाभिरिमौ सद्गोदरौ

द्राम् द्वावपि प्रमुदितौ सुकृते बभूवतुः ॥ ३२ ॥

श्रीपार्श्वनाथस्य च वर्द्धमान

प्रभोः प्रतिष्ठां जगतामभीष्टाम् ।

घनैर्धनैः कारयतः स्म बन्धु तौ

वार्द्धिपाथोन्धिकलामितेऽङ्गे १६४४ ॥ ३३ ॥

श्रीविजयसंनभ्ररिनिर्ममे निर्म्ममेश्वरः ।

इमां प्रतिष्ठां श्रीसङ्घकैरवाकरकौमुदीम् ॥ ३४ ॥

चिन्तामणेरिवात्यर्थं चिन्तितार्थविधायिनः ।

नामास्त्वं पार्श्वनाथस्य श्रीचिन्तामणिरित्यभूत् ॥ ३५ ॥

अङ्गुलैरेकचत्वारिंशता चिन्तामणेः प्रभोः ।

संमिता शोभते मूर्त्तिरेषा शेषाहिसेविता ॥ ३६ ॥

सदैव विध्यापयितुं प्रचण्ड-

भयप्रदीपानिव सप्तसर्पान् ।

योऽवस्थितः सप्त फणान् दधानो

विभाति चिन्तामणिपार्श्वनाथः ॥ ३७ ॥

ल्लोकेषु सप्तस्वपि सुप्रकाशं

किं दीपदीपा युगपद्विधातुम् ।

रेजुः फणाः सप्त यदीयमूर्त्तिं

मणित्विषा ध्वस्ततमःसमूहाः ॥ ३८ ॥

सद्योदराभ्यां सुकृतादराभ्या-

माभ्यामिदं दत्तबहुप्रमोदम् ।

व्यधायि चिन्तामणिपार्श्वचैत्य-

मपत्यमुर्व्वीधरभित्सभायाः ॥ ३९ ॥

निकामं कामितं कामं दत्ते कल्पलतेव यत्

चैत्यं कामदनामैतत् सुचिरं श्रियमश्नुताम् ॥ ४० ॥

उत्तम्भा द्वादश स्तम्भा भान्ति यत्रार्हतो गृहे ।
 प्रभूपास्त्यै किमऽभ्येयुः स्तम्भरूपभृतोऽश्वः ॥ ४१ ॥
 यत्र प्रदत्तदृक्शैत्ये चैत्ये द्वाराणि भान्ति षट् ।
 षण्णां प्राणभृतां रक्षार्थिनां मार्गा इवागतेः ॥ ४२ ॥
 शोभन्ते देवकुलिकाः सप्त चैत्येऽत्र शोभनाः ।
 सप्तर्षीणां प्रभुपास्त्यै सद्विमाना इवेयुषाम् ॥ ४३ ॥
 द्वौ द्वारपालौ यत्रौचैः शोभेते जिनवेशमनि ।
 सौधर्मेशानयोः पार्श्वसेवार्थं किमितौ पती ॥ ४४ ॥
 पञ्चविंशतिरुत्तङ्गा भान्ति मङ्गलमूर्त्तयः ।
 प्रभुपार्श्वे स्थिताः पञ्चव्रतानां भावाना इव ॥ ४५ ॥
 भृशं भूमिगृहं भाति यत्र चैत्ये महत्तरम् ।
 किं चैत्यश्रीदिदृक्षार्थमितं भवनमासुरम् ॥ ४६ ॥
 यत्र भूमिगृहे भाति सौपानी पञ्चविंशतिः ।
 मार्गालिरिव दुरितक्रियातिक्रान्तिहेतवे ॥ ४७ ॥
 संमुखो भाति सोपानोत्तारद्वारिद्विपाननः ।
 अन्तःप्रविशतां विघ्नविध्वसाय किमीयवान् ॥ ४८ ॥
 यद्भाति दशहस्तोच्चं चतुरस्रं महीगृहम् ।
 दशदिक्सम्पदां स्वैरोपवेशायेव मण्डपः ॥ ४९ ॥
 षट्त्रिंशतिर्विबुधवृन्दवितीर्णहर्षा
 राजन्ति देवकुलिका इह भूमिधाम्नि ।
 आद्यद्वितीयदिवनाथरवीन्दुदेव्यः
 श्रीवाग्युताः प्रभुनमस्कृतये क्रियेताः ॥ ५० ॥
 द्वाराणि सुप्रपञ्चानि पञ्च भान्तीह भूगृहे ।
 जिघत्सवोऽहोहरिणान् धर्मसिंहमुखा इव ॥ ५१ ॥

द्वौ द्वास्थौ द्वारदेशस्थौ राजतो भूमिधामनि ।
 मूर्त्तिमन्तौ चमरेन्द्रधरणेन्द्राविव स्थितौ ॥ ५२ ॥
 चत्वारश्चमरधरा राजन्ते यत्र भूगृहे ।
 प्रभुपार्श्वे समायातां धर्मास्त्यागादयः किमु ॥ ५३ ॥
 भाति भूमिगृहे मूलगर्भागारेऽतिसुन्दरे ।
 मूर्त्तिरादिप्रभोः सप्तत्रिंशदङ्गुलसंमिता ॥ ५४ ॥
 श्रीधीरस्य त्रयस्त्रिंशदङ्गुला मूर्त्तिरुत्तमा ।
 श्रीशान्तेश्च सप्तविंशत्यङ्गुला भाति भूगृहे ॥ ५५ ॥
 यत्रोद्धता धराधाम्नि शोभन्ते दश दन्तिनः ।
 युगपज्जिनसेवायै दिशामीशा इवाययुः ॥ ५६ ॥
 यत्र भूमिगृहे भान्ति स्पष्टमष्ट मृगारयः ।
 भक्तिभाजामष्टकर्मगजान् हन्तुमिवात्सुकाः ॥ ५७ ॥
 श्रीस्तम्भतीर्थपूर्भूमिधामिनीभालभूषणम् ।
 चैत्यं चिन्तामणेर्विष्य विस्मयः कस्य नाभवत् ॥ ५८ ॥
 एतौ नितान्तमतनु तनुतः प्रकाशं
 यावत् स्वयं सुमनसां पथि पुष्पदन्तौ ।
 श्रीस्तम्भतीर्थधरणीरमणीललामं
 तावच्चिरं जयति चैत्यमिदं मनोज्ञम् ॥ ५९ ॥
 श्रीलाभविजयपण्डिततिलकैः समशोधि बुद्धिधनधुर्यैः ।
 लिखिता च कीर्त्तिविजयाभिधेन गुरुवान्वयेन मुदा ॥ ६० ॥
 वर्णिनीव गुणाकीर्णा सदलङ्कृतिवृत्तिभाग् ।
 एषा प्रशस्तिरुत्कीर्णा श्रीधरेण सुशिल्पिना ॥ ६१ ॥
 श्रीकमलविजयकोविदशिशुना विबुधेन हेमविजयेन ।
 रचिता प्रशस्तिरेषा कनीव सदलङ्कृतिर्जयति ॥ ६२ ॥

इति श्रीपरीक्षक प्रधान प० वजिआ प० राजिआनामस-
होदरनिर्मापितश्रीचिन्तामणिपार्श्वजिनपुङ्गवप्रासादप्रशस्तिः सम्पू-
र्णा । भद्रंभूयात् ॥

ओं नमः। श्रीमद्विक्रपातीत संवत् १६४४ वर्षे प्रवर्त्तमानशाके
१५०२ गंधारीय प० जसिआ तद्भार्या बार्ई जसमादे सम्प्रति
श्रीस्तम्भतीर्थवास्तव्य तत्पुत्र प० वजिआ प० राजिआभ्यां वृद्ध-
भ्रातृभार्याविमलादे लघुभ्रातृभार्याकमलादे वृद्धभ्रातृपुत्रमेघजी त-
द्भार्यामयगलदेप्रमुखनिजपरिवारयुताभ्यां श्रीचिन्तामणिपार्श्वनाथ
श्रीमहावीर प्रतिष्ठा कारिता । श्रीचिन्तामणिपार्श्वचैत्यं च कारितं ।
कृता च प्रतिष्ठा सकलमण्डलाखण्डलशाहिश्रीअकबरसन्मानित
श्रीहीरविजयसूरीशपट्टालङ्कारहारसदृशैः शाहिश्रीअकबरपर्षदि
प्राप्तवर्णवादैः श्रीविजयसेनसूरिभिः ॥

कावीतीर्थगतलेखाः ।

(४५१)

॥ दर्० ॥ ओं नमः ॥ पातिशाहिश्री६ अकबरजलालदीनप्रदत्त-
बहुमानजगद्गुरुश्रीश्रीश्रीश्रीश्रीश्रीहीरविजयसूरीश्वरपादानां पट्ट-
प्रभावकेभ्यो भट्टारकश्री५श्रीविजयसेनसूरिगुरुभ्यो नमः ।
श्रेयस्संततिसिद्धिकारिचरितं सर्वेऽपि यं योगिनो
ध्यायन्ति स्थिरताप्रपन्नमनसो विद्यान्तरासंक्रमात् ।

श्रीमन्नाभिनरेन्द्रसूनुरमरश्रेणीसमासेवितो

देयान्निर्निभभक्तियुक्तमनसां मुख्यानि सौख्यानि सः ॥ १ ॥

श्रीवर्द्धमानस्य बभूव पूर्वं पूर्वादिकृत्पट्टधरः सुधर्मा ।

गतोऽपि सिद्धिं तनुते जनानां सहायकं यः प्रतिधर्ममार्गम् ॥ २ ॥

ततोऽपि पट्टे नवमे वभूवुः श्रीसूरयः सुस्थितनामधेयाः ।

येभ्यः क्रियाज्ञानगुणाकरेभ्यो गच्छोऽभवत् कोटिकनामतोऽयम् ॥ ३ ॥

ततो ये वज्रशाखायां कुले चान्द्रेऽत्र सूरयः ।

तेषां प्रभावं प्रत्येकं वक्तुं शक्नोति कः सुधीः ॥ ४ ॥

पट्टे युगाब्धिप्रमिते क्रमेणाभवन् जगच्चंद्रगणाधिपास्ते ।

येषां सदाचाम्लतपोविधानात् तपा इति प्राग् विरुदं तदाभूत् ॥ ५ ॥

तेषां वंशे क्रमतस्तपःक्रियाज्ञानशुद्धिपरिकलितः ।

रसबाणमिते पट्टे संजातः सुविहितोत्तमः ॥ ६ ॥

आनन्दविमलसूरिः श्रुतोऽपि चित्ते करोति मुदमतुलाम् ।

कुमतांधकूपमग्निं स्ववलाज्जगदुद्धृतं येन ॥ ७ ॥

तत्पट्टे महिमभरख्याताः श्रीविजयदानसूरीशाः ।

येभ्यः समस्तविधिना प्रससार तपागणः सम्यक् ॥ ८ ॥

तेषां पट्टे प्रकटाः शांतरसापूर्णहृदयकासाराः ।

श्रीहीरविजयगुरवः प्रभवोऽभुवंस्तपागच्छे ॥ ९ ॥

साहिश्रीमदकब्बरस्य हृदयोर्व्या यः पुरा रोपितः

संसिक्तोऽपि चयैर्वचोऽमृतरसैः कारुण्यकल्पद्रुमः ।

दत्तेऽद्यापि फलान्यमारिपट्टहोद्घोषादिकानि स्फुटं

श्रीशत्रुंजयतीर्थमुक्तकरतासन्मानमुख्यानि च ॥ १० ॥

तेषां पट्टे प्रकटनहंसाः श्रीविजयसेनसूरिवराः ।

संप्रति जयन्ति वाचकबुधमुनिगणग्रन्थपरिकरिताः ॥ ११ ॥

तर्कग्याकरणादिशास्त्रनिबिडाभ्यासेन गर्वोद्गुरा

ये कुर्वाणसुरस्वतीतिविरुदं स्वस्मिन्वहंतोऽनिशम् ।

पाचोयुक्तिभिरेव यैः स्फुटतरं सर्वेऽपि ते वादिनः

साहिश्रीमदकन्वरस्य पुरतो वादे जिताः स्वोजसा ॥ १२ ॥

तेषां चरणसरोरुहमकरंदास्वादलालसः सततम् ।

संघां जयतु चतुर्धा भूयांसि महांसि कुर्वाणः ॥ १३ ॥

इतश्च—

गूर्जरमंडलमंडनमभयं बहनगरमस्ति तत्रासीत् ।

नागरलघुशाखायां भद्रसिआणाभिधे गोत्रे ॥ १४ ॥

गांधिदेपाल इति प्रसिद्धनामा सुधर्मकर्मरतः ।

तत्सुत अलुआह्वानस्तस्य सुतो लाडिकामिधया ॥ १५ ॥

पत्नीति धर्मपत्नी शीलालंकारधारिणी तस्य ।

तत्कुक्षिभुवौ बाहुक-गंगाधरनामकौ तनयौ ॥ १६ ॥

तत्रापि बाहुआख्यः सुभाग्यसौभाग्यदानयुतः ।

धैर्योदार्यसमेतो जातो व्यवहारिगणमुख्यः ॥ १७ ॥

आद्यस्य पोपटीति च हीरादेवी द्वितीयका भार्या ।

ताभ्यां वराननाभ्यां सुतास्त्रयः सुपुत्रिरे सुगुणाः ॥ १८ ॥

आद्यसुतः कुंवरजीति नामा सुपात्रदानेषु रतो विशेषात् ।

मार्गप्रवृत्तेर्गुणसंग्रहाच्च पितुर्यशो वर्द्धयति प्रकामं ॥ १९ ॥

जातौ परस्यामथ धर्मदासः सुवीरदासश्च सुतौ वरेण्यौ ।

अथान्यदार्थाज्जनहेतवेऽसौ स्थानान्तरान्वेषणमानसोऽभूत् ॥२०॥

श्रीस्तंभनाधीशजिनेशपार्श्वप्रसादसंपादितसर्वसौख्यम् ।

ब्रवावतीति प्रति नामधेयं श्रीस्तंभतीर्थं नगरं प्रसिद्धम् ॥ २१ ॥

स बाहुआख्यः स्वसुखाय तत्र वसन्ननेकैः सह बन्धुवर्गैः ।
 सन्मानसंतानधनैयंशोभिर्दिने दिने वृद्धिमुपैति सम्यक् ॥ २२ ॥
 श्रीहीरसूररूपदेशलेशं निशम्य तत्त्वावगमेन सद्यः ।
 मिथ्यामतिं यः परिहाय पूर्वं जिनेन्द्रधर्मे दृढवासनोऽभूत् ॥ २३ ॥

पूर्वार्जितप्रबलपुण्यवशेन तस्य

सन्न्यायमार्गसुकृतानुगतः प्रवृत्तेः ।

पापप्रयोगविरतस्य गृहे समस्ता

भेजुः स्थिरत्वमच्चिरादपि संपदो यः ॥ २४ ॥

सधर्मसाधर्मिकपोषणेन मुमुक्षुवर्गस्य च तोषणेन ।

दीनादिदानैः स्वजनादिमानैः स्वसंपदस्ताः सफलीकरोति ॥ २५ ॥

इतश्च---

शत्रुंजयख्यातिमथो दधां कावीति तीर्थं जगति प्रसिद्धम् ।

काष्ठेष्टकामृन्मयमत्र चैत्यं दृष्ट्वा विशीर्णं मनसेति दध्यौ ॥ २६ ॥

दृढं भवेच्चैत्यमिदं यदीह कृतार्थतामेति ममापि लक्ष्मीः ।

अर्द्धद्वचोवासितमानसस्य मनुष्यतायाः फलमेतदेव ॥ २७ ॥

ततः श्रद्धावता तेन भूमिशुद्धिपुरःसरम् ।

कावीतीर्थे स्वपुण्यार्थं श्रीनाभेयजिनेशितुः ॥ २८ ॥

नंदवेदरसैणांकमिते संवत्सरे (१६४९) वरे ।

स्वभुजार्जितचित्तेन प्रासादः कारितो नवः ॥ २९ ॥

सारसारस्वतोद्गारंरंजितानेकभूधवैः ।

श्रीमद्विजयसेनाख्यसूरिराजैः प्रतिष्ठितः ॥ ३० ॥

मूलस्वामी जिनपातियुगादीश्वरो यत्र भास्वत्

द्रापंचाशत्त्रिदशकुलिकासंयुतः पुण्यसन्नम् ।

उच्चैरभ्रंलिहशिखरभृत्तोरणैरंचितश्रीः

प्रासादोऽयं धरणीवलये नन्दतादाशशांकम् ॥ ३१ ॥

श्रीयुगादिजिनाधीशप्रासादेन पवित्रितः ।

ग्रामोऽपि वर्द्धतामेष सुखसंपत्तिभिश्चिरम् ॥ ३२ ॥

॥ इति प्रशस्तिः ॥

(४५२)

अद्येह श्रीगुर्जरमंडले वडनगरवास्तव्यनागरज्ञातीयलघुशा-
खीयभद्रसिआणागोत्रमुख्यगां । लाडिका । भा० पत्नीसुतेन
गां । बाहुआख्येन कुंवरजी । धर्मदास । वीरदासाख्यसुतत्रययु-
तेन संवत् १६४९ वर्षे मार्गसुदि १३ सोमवासरे स्वभुजार्जितबहु-
द्रव्यव्ययेन कावीतीर्थे स्वपुण्यार्थं सर्वजिन्नामा श्रीऋषभदेवप्रासादः
कारितः प्रतिष्ठितश्च तपागच्छेशभट्टारकपुरंदरश्रीहीरविजयसूरिप-
ट्टमहोदयकारिभिः श्रीविजयसेनसूरिभिश्चिरं नन्दतात् श्रीरस्तु । छ।

(४५३)

॥ द० ॥ पातिसाहश्री ७ अकब्बरजलालदीनविजयराज्ये
गरासिया राठोडश्री ५ प्रतापसिंघश्रीखंवायतवास्तव्यलघुनागर-
ज्ञातीयगां बाहुआसुतकुंवरजीकेन श्रीधर्मनाथप्रासादकृतः उपरि-
सेठपीतांबरवीरा तथा से० शिवजी बोघा गजधर विश्वकर्माज्ञाती-
यश्रीराजनगरवास्तव्यसूत्रधार सता सुत वीरपाल शलाट सूत्रभाण
गोरा । देवजी । संवत् १६५४ वर्षे श्रावणवदि ९ वारशनौ
स्वभुजार्जितबहुद्रव्यव्ययेन श्रीकावीतीर्थे स्वपुण्यार्थं रत्नतिलहा
नाम्ना वावनजिनालयसहितः प्रासादः कारितः । छि । पं
ज्ञानेन । श्रीः ।

(४५४)

॥३०॥ अलाई ४५ सं० १६५६ वर्षे वैशाखशुदि ७ बुधे स्त-
 भतीर्थवास्तव्यवृद्धनगरीयलघुशाखानागरज्ञातिय गां । अलुआसुत-
 गांधी लाडिका भार्या पति सुत गांधी कुंवरजी गांधी धर्मदास गांधी
 वीरदासाभिधानैः श्रीआदिनाथपादुका कारिता प्रतिष्ठिता च सकल-
 सूरिशिरोमणिभट्टारकश्री ५ श्रीआनंदविमलसूरिपट्टालंकारभट्टार-
 कश्री ५ श्रीविजयदानसूरीशपदवीप्रतिष्ठित सुविहितसूरीश्वरगुणग-
 रिष्ठसाहिश्रीश्रीअकब्बरभूपालप्रदत्तजगद्गुरुविरुद्विराजमानसमुन्मू-
 लितवादिष्टंदाभिमानतपागच्छाधिराजश्री ५ श्रीहीरविजयसूरिप-
 ट्टेन्दुसाहिश्रीअकब्बरसभाप्राप्तजयवादाप्तसर्वजगद्गुरुविरुद्विश्री ५ श्री-
 विजयसेनसूरिसार्वभूमैरिति । मंगलं ।

(४५५)

॥ जामश्रीलक्षराजराज्ये ॥

श्रीमत्पार्श्वजिनः प्रमोदकरणः कल्याणकन्दाम्बुदो

विघ्नव्याधिहरः सुरासुरनरैः संस्तूपमानक्रमः ।

सर्पाङ्को भविनां मनोरथतरुव्यूहे वसन्तोपमः

कारुण्यावसथः कलाधरमुखो नीलच्छविः पातु वः ॥२॥

क्रीडां करोत्यविरतं कमलाविलास-

स्थानं विचार्य कमनीयमनन्तशोभम् ।

श्रीउज्जयन्तनिकटे विकटाधिनाथे

हाल्लारदेशेऽवनिप्रमदाललामे ॥ २ ॥

उत्तुंगतोरणमनोहरवीतरागप्रासादपंक्तिरचनारुचिरीकृतोर्वी ।

नंद्यान्नवीननगरी क्षितिमुंदराणां वक्षःस्थले ललति सा हि लल-

न्तिकेव ॥ ३ ॥

मीगणनाथः प्रणतिं विधत्ते कच्छाधिपो यस्य भयाद्विभेति ।
 भर्त्सितं यच्छति मालवेशो जीयाद्यशोजित् स्वकुलावतंसः ॥४॥
 श्रीवीरपट्टकमसंगतोऽभूद्भाग्याधिकः श्रीविजयेन्दुसूरिः ।
 श्रीमन्धरैः प्रस्तुतसाधुमार्गश्चकेश्वरीदत्तवरप्रसादः ॥ ५ ॥
 गम्यक्त्वमार्गो हि यशोधनाहो दृढीकृतो यत्सपरिच्छदोऽपि ।
 गंस्थापितश्रीविधिपक्षगच्छः संघैश्चतुर्धा परिसेव्यमानः ॥ ६ ॥
 पट्टं तदीये जयसिंहसूरिः श्रीधर्मघोषः प्रमहेन्द्रसिंहः ।
 सिंहप्रभश्चाजितासिंहसूरिर्देवेन्द्रसिंहः कविचक्रवर्ती ॥ ७ ॥
 धर्मप्रभः सिंहविशेषकाहः श्रीमान्महेन्द्रप्रभसूरिरार्यः ।
 श्रीमेरुतुङ्गोऽमितशक्तिमांश्च कीर्त्यद्भुतः श्रीजयकीर्तिसूरिः ॥८॥
 नादिद्विपोधे जयकेशरीशः सिद्धान्तसिन्धुर्भुवि भावसिन्धुः ।
 सूरेश्वरः श्रीगुणसेवधिश्च श्रीधर्ममूर्तिर्मधुदीपमूर्तिः ॥ ९ ॥

यस्यांघ्रिपङ्कजनिरन्तरसुप्रसन्नात्

सम्यक् फलन्ति सुमनोरथवृक्षमालाः ।

श्रीधर्ममूर्तिपदपद्ममनोज्ञहंसः

कल्याणसागरगुरुर्जयताद्दरिद्र्याम् ॥ १० ॥

पञ्चाणुव्रतपालकः सकरुणः कल्पद्रुमाभः सतां

गांभीर्यादिगुणोज्ज्वलः शुभवतां श्रीजैनधर्मे मतिः ।

द्वे काल्ये समतादरः क्षितितले श्रीओशवंशे विभुः

श्रीमल्लालणगोत्रजो वरतरोऽभूत् साहि सिंहाभिधः ॥११॥

तदीथपुत्रो हरपालनामा देवाच्च नन्दोऽथ स पर्वतोऽभूत् ।

वच्छस्ततः श्रीअमरात्तुसिंहो भाग्याधिकः कोटिकलाप्रवीणः ॥१२॥

श्रीमतोऽमरसिंहस्य पुत्रा मुक्ताफलोपमाः ।

वर्द्धमान-चांपसिंह-पद्मसिंहा अमी त्रयः ॥ १३ ॥

साहि श्रीवर्द्धमानस्य नन्दनाथन्दनोपमाः ।

वीराहो विजपालाख्यो भामो हि जगद्भूस्तथा ॥ १४ ॥

साहि श्री चांपसिंहस्य पुत्रः श्रीभमियाभिधः ।

तदङ्गजौ शुद्धमती रामभीमावुभावपि ॥ १५ ॥

मंत्रीशपद्मसिंहस्य पुत्रा रत्नोपमास्त्रयः ।

श्रीश्रीपाल-कुंरपाल-रणमल्ला वरा इमे ॥ १६ ॥

श्रीश्रीपालाङ्गजो जीयान्नारायणो मनोहरः ।

तदङ्गजः कामरूपः कृष्णदासो महोदयः ॥ १७ ॥

साहि श्रीकुंरपालस्य वर्तेतेऽन्वयदीपिकौ ।

सुसीलस्थावराख्यश्च वाघजिद्भाग्यसुन्दरः ॥ १८ ॥

[एवं] सपरिकरयुताभ्याममाल्यशिरोरत्नाभ्यां साहिश्रीवर्द्ध-
मान-पद्मसिंहाभ्यां हालारदेशे नव्यनगरे जाप श्रीशत्रुशल्यात्मज
श्रीजसवंतजीविजयराज्ये श्रीअंचलगच्छेशश्रीकल्याणसागरसूरी-
श्वराणामुपदेशेनात्र श्रीशांतिनाथप्रासादादिपुण्यकृत्यं कृतं ।
श्रीशांतिनाथप्रभृत्येकाधिकर्षचशत प्रतिमाप्रतिष्ठापुगं करापितम् ।
चाद्या संवत् १६७६ वैशाखशुक्ल ३ बुधवासरे द्वितीया संवत्
१६७८ वैशाखशुक्ल ५ शुक्रवासरे । एवं मंत्रीश्वरश्रीवर्द्धमानपद्म-
सिंहाभ्यां समलक्षरूप्यमुद्रिका व्ययीकृता नवक्षेत्रेषु । संवत् १६९७
मार्गशीर्षशुक्ल २ गुरुवासरे उपाध्यायश्रीविजयसागरमणेः शिष्य-
सौभाग्यसागरैरलेखीयं प्रशस्तिर्पनमोहनसागरप्रसादात् ॥

(४५६)

सं० इलाही ४८ संवत् १६५९ वैशाखवदि ६ गुरौ
गंधारवंदिरे समस्तसंघेन स्वश्रेयसे श्रीपार्श्वनाथबिंबं कारितं
प्रतिष्ठितं च श्रीतपागच्छभट्टारकश्रीहीरविजयसूरिपट्टे मकराकर-
भाकरभट्टारकपरंपरापुरंदरवचनचातुरीचमत्कृतचित्रसकलमेदि-
नीपण्डलाखंडलसाहि श्रीअकब्बरदत्तबहुमानसमस्तसुविहितावतंस
परंपरापद्मिनीपद्मिनीप्राणप्रियभट्टारकश्रीविजयसेनसूरिभिः ।

(४५७)

॥ दं० ॥ सं० १६७७ वर्षे मार्गशिर्षे सित ५ रवौ स्तंभ-
धिं पार्श्वनाथबिंबं प्रतिष्ठितं तपागच्छभट्टारकश्रीऽ श्रीविजयदेव-
रिभिः श्रिये गंधारवंदिरस्य ।

(४५८)

॥ दं० ॥ सं० १६७७ मार्गशिर्षे सित ५ रवौ गंधारवंदिर-
धेन कारितं श्रीपार्श्वनाथबिंबं प्रतिष्ठितं तपागच्छे भट्टारक
श्रीविजयसेनसूरीश्वरपट्टालंकार श्रीविजयदेवसूरिभिस्सपरिकरैः ।

(४५९)

श्रीमुनिसुव्रतबिंबं प्रतिष्ठितं भट्टारक श्रीविजयदेवसूरिभिः
परिकरैः ।

राधनपुर-प्रशस्तिः ।

(४६०)

उैनमोऽर्हते ॥

स्वस्ति श्रियां दानविधौ सुदक्षं

सत्साधुसिद्धैः परिवद्धकक्षम् ।

सुप्तां हठात् कुण्डलिनीं विबोध्य

ध्यातं मुदेऽस्मा(*) कमिव सदास्तु ॥ १ ॥

श्रीशालिनीप्रवरधर्मविराजमानेऽ-

मानेऽत्र राधनपुरे जिनशांतिनाथः ।

श्रीशांतिकीर्त्तिसुमतिप्रतिभाप्रसादं(*)

कुर्यादखिन्नविभवस्य जनस्य नित्यं ॥ २ ॥

जयति सदागमसिंधुगर्जन्नुच्चैर्नयालिकल्लोलैः ।

परिपूर्णक्रियारत्नैस्तपागणो भूतले ख्यातः(*) ॥३॥

तत्रोद्भूतसमस्तवस्तुनिकरव्यापारसत्तां मुदा-

द्वैताद्वैतविनोदगोचरगता यः प्रोचिवान् वादिनां ।

वादे श्रीमदकव्वरोत्तममही(*) पालस्य सत्संसदि

स श्रीमानभिजातहीरविजयसूरीशसेन्याग्रणीः ॥४॥

तस्य पटाम्बरे दीप्तिं तन्वंतः सूर्यसान्निभाः ।

श्रीमद्विजयसेना(*)ख्याः सूरयो ज्ञप्तिशालिनः ॥ ५ ॥

यैर्विहितः खलु वादः संसदि भूपस्य सभ्यदीप्रायां ।

दर्शितनिजप्रतापा दर्शनषडङ्केऽस्खलद्रतयः(*) ॥ ६ ॥

तत्पट्टशक्रहरिदद्रिविकाशभानुः

सूरीश्वरः सकललक्षणलाक्षितांगः ।

श्रीराजसागरगुरुर्वरसूरिवंशः

सर्वागमार्थकलनावि(*)धिशुद्धबुद्धिः ॥ ७ ॥

श्रीमत्सागरमच्छनायकतयैश्वर्यं यदीयं स्फुर-

स्युच्चैः सत्त्वसमाधिशीलतपसां येषां प्रभावाः क्षितौ ।

गर्जति(*)प्रतिपक्षदर्पदलने सामर्थ्यभाजः स्फुटं

वंधास्ते वरसूरिमन्त्रमुदिताः सद्रत्नदीपोपमाः ॥८॥

तेषां च पट्टगगने रविर्विंबतुल्याः

षट्(*)र्कतर्कदरिशीलनमुक्ततन्द्राः ।

श्रीवृद्धिसागर इति प्रथिताः प्रभावैः

सूरीश्वराः समभवन् बहुशिष्यवर्गाः ॥ ९ ॥

तत्पट्टधारकतया जग(*)ति प्रसिदाः (द्धाः)

सिद्धा इद(व)प्रसरदुत्तममंत्रवाताः ।

सत्तर्ककौशलविहस्तितवादिष्टंदाः

क्षान्त्यादिसद्गुणसमुल्लसितोरुदेहाः ॥ १०(*) ॥

लक्ष्मीसागरसूरयः समभवँस्तश्चप्रदीपोद्धत-

ध्यानव्यापृतिमग्नमानसतथा नित्यं स्वभावस्पृशः ।

ये व्योमादिसमस्तवस्तुनिबहे(*)प्रोदाद(म)मुद्रानुगं

सद्वाक्यं कथयंति ते वरतराः सूरीशमन्त्रोद्धुराः ॥११॥

जातस्तदीयवरपट्टधरो मुनीन्द्र-

स्तिग्मांशुतिग्मरुचिरं व(*)डितवामसौघः ।

कल्याणसागरगुरुर्वरसूरिवर्यो

विद्योतितप्रवलसूरिपदप्रभावः ॥ १२ ॥

सूरेश्वरःसमभिजात इह प्रसिद्ध(*)-
 स्तत्पट्टपूर्वगिरिभानुसमः पृथिव्यां ।
 श्रीपुण्यसागरगुरुर्वहुसिद्धमन्त्रः
 शास्त्रार्थसार्थविदनुत्तरतत्त्वबोधः ॥ १३ ॥
 तेषां गुरु(*)णामुपदेशमाप्य
 प्रासादनिर्माणविधिः त्क(कृ)तोऽयं ।
 यदीयशोभां बहुधा निरीक्ष्य
 स्वर्वासिनो विस्मयमाप्नुवंति ॥ १४ ॥
 श्रीमाघमा(*)सस्य शितौ सुपक्षे
 भृगौ तृतीयादिवसे प्रतिष्ठां ।
 संप्राप्तवानद्भुततत्त्व विद्भिः (?)
 संभावितोत्तुंगयज्ञःप्रकाशः ॥ १५ ॥

इतश्च-

श्रीमालवं(*)शीयविशालगोत्रः
 श्रद्धालुतां श्रीजिनधर्मव(त)त्त्वे ।
 सूरभिधानः किल संदधानो
 निजं कुलं दीपयति स्म दीप्रः ॥ १६ ॥
 तदीयवंशप्रथ(*)नाय जातः क्षेमाभिधानः खलु पुत्ररत्नं ।
 यदीयधर्म(र्मा)र्थसमर्थतायाः श्लाघां तनोति स्म गुरुः सुराणाम् ॥ १७ ॥
 तद्वंशभालमु(*)कुटोपमपुत्रभावं
 प्राप्तः परं सुकृतसंततिसंग्रहाद्यः ।
 यो राजसागरगुरोर्मुखतः प्रपेदे
 धर्मप्रबोधमतुलं जयताभिधानः* ॥ १८ ॥
 तस्यान्वयेऽजनि सुतोऽभयचंद्रनामा

पुत्रैश्चतुर्भिरभितः परिशोभमानः ।

जूटा-कपूर-जसराज-सुमेघजीति

सन्नाम(*)भिः प्रथितकीर्त्तिभिरद्भुतश्रीः ॥ १९ ॥

सभ्येन झूठासुतजीवनेन सन्न्यायमार्गाप्तपवित्रलक्ष्म्या ।

युग्माधिकाविंशतियु(*)ग्मसंख्याः कारापिताः स्वाकृतयो जिनानां

सत्संगतिप्रीतिधरो समृद्धो(द्धः) कर्पूरनामा वणिजां वरेण्यः ॥

पुत्रस्त(*)र्दीयो सियवंतसंज्ञः संवा(रा)जमानः सुकृतप्रभावैः ॥२१॥

कारापितानि बिम्बानि द्विचत्वारिंशदुद्यमात् ।

सत्पुण्यशालिना नि(*)त्यं जयवंतेन थीमता ॥ २२ ॥

प्रसिद्धिभाक्सर्वजनेषु नित्यं सन्मार्गणानां किल कल्पवृक्षः ।

वणिग्वरोऽभूज्जसराजनामा पु(*)त्रस्तदीयोऽजनि देवजीति ॥२३॥

देवजीशिशुना पुण्यशालिना सत्कलावता ।

मूलजीकेन जैनानि विंवानि निजद्र(*)व्यतः ॥ २४ ॥

द्वाविंशतिमितान्युच्चैस्तानि कारापितान्यथ ।

पादुकाः श्रीजिनेद्राणां तथा च गुरुपादुका ॥ २५ ॥

कारा(*)पिताः संति तेन धर्मकर्मविधायिना ।

शाखसके(?) ततः साक्षात् गुरुदर्शनसत्फलाः ॥ २६ ॥

मेघजीति विविधार्थकौ(*)शलधारयन्नामितबुद्धिवैभवः ।

जन्मसागरतरंडसन्निभं जैनधर्मसमुपासनं व्यधात् ॥ २७ ॥

संति पुत्रास्त्रयस्तस्य(*) मोतीचंद्र इति स्फुटं ।

प्रथमोऽथ द्वितीयो सत् दानसिंहो लसच्चशाः ॥ २८ ॥

तृतीयो धनराजाख्यस्तच्चज्ञानामृतार्णव(ः) ।

यस्यः बुद्धिस्तरितुल्या नित्यं खेलति सद्गतिः ॥ २९ ॥

श्रीमोतीचंद्रसदानसिंहश्रीधनराजकाः ।

इमे काराप(*)यामासुर्बान्धवा धर्मशालिनः ॥ ३० ॥

विंबान्यष्टादशप्रोच्चैः कान्तिकान्तानि साविनां (?) .

कामिताधिकदत्त्वेन कल्पष्ट(*)क्षाधिकान्यपि ॥ ३१ ॥

कारापितैभिर्विधिप्रकारैर्विधाय संघस्य चतुर्विधस्य ।

अतुच्छवात्सल्यमुदारयुक्त्या विवप्रति(*)ष्टा बहुभावपूर्व ॥३२॥

देशस्य सर्वस्य जनान् समग्रा-

नाकार्य सादरममीभिरकारि भाक्तिः ।

चतुर्विधाहारसुवस्त्रदानै(*)-

रानंदितांतःकरणाः कृतास्ते ॥ ३३ ॥

सुविज्ञप्ताः सत्त्वैः शुचिबहुप्रतिष्ठार्थकथकैः ।

प्रतिष्ठाया ग्रंथैः कृतपरिचयाः(*) सूरिपतयः ।

मुनीनां सद्ज्ञानश्रवणरसिकानां प्रियतमाः

सभाजे लेखानां भवति खलु येषां गुणकथाः ॥३४॥

गुरुभिस्रै(*)र्मुदा शास्त्रपारगैः सत्त्वसागरैः ।

सूरीणां सेव्यतां यातैः सूरीभिः पुण्यसागरैः ॥ ३५ ॥

र्वस्वंबैकार्घ्यशंसितवत्सरे श्री(*)-

मत्फा(ल्यु)ने प्रवरमासि खलक्षपक्षे ।

शुके सदा विजयदेवरेवतिभे

लभे वृषे वहति मंगलमालिकाढये ॥ ३६(*) ॥

द्वितीयायां तिथौ जैनविंवानां सुप्रतिष्ठिता ।

प्रतिष्ठा विहिता न्यासध्यानमुद्रापुरस्सरं ॥ ३७ ॥

श्रीमतः शां(*)तिनाथस्य चैत्ये सर्वाण्यपि श्रिये ।

स्थापितानि जिनेशानां विंबानि विधिपूर्वकम् ॥ ३८ ॥

आचन्द्रार्कमिमाश्रि(*)रं चिरतरं जीयासुरुद्धासदाः

श्रीजैनेश्वरमूर्त्तयो मतिमतां मिथ्यात्वविध्वंसकाः ।

यत्रोद्घोतितदिङ्मु(*)खाः खलु इमा तिष्ठन्ति सोऽपि स्वयं
 प्रासादः स्थिरतां भजत्वभिमतं स्वर्णादिवत्सर्वदा ॥ ३९ ॥
 धात्रीतले धन्य* तमं सुराणामानन्दकृत् राधननामधेयं ।
 पुरं सदा यत्र जिनेशधर्मो राज्यं बलालीढतनुश्चकार ॥४०>(*॥
 पुण्यनागरसूरीणां शिष्यैरमृतसागरैः ।
 कृता प्रशस्तिः सस्तेयं विलसत्सर्वमंगला । श्रियः सं०

(४६१)

- (1) सुतचाणात्रय ॥ द० ॥ महं० विजयेन स्वजायासहु-
 डादेव्याः मूर्तिं
- (2) ॥ भ्रातृ-मदन। सलषणसीह। देवसीह प्रभृ० संपन्निका-
- (3) नां मूर्तिसहिता स्वीया मूर्ति कारिता ॥ शिवमस्तु ॥
 सं. १३०९ ।

(४६२)

- (1) ॥ द० ॥ ठ० विजकुयेन स्वपितुः महं० श्रीराणिगदेवस्य
 मूर्ति भ्रा—
- (2) ॥ तृ ठ० अजयसीह । सोम । सग्रामसीह । प्रभृति सक-
 लत्राणां मूर्तयः
- (3) ॥ तथा ठ० स्वणादेव्या मूर्तिश्च कारयांचक्रे ॥ शिव-
 मस्तु ॥ सं. १३०९ । स्वश्रेयसे ॥

(४६३)

श्रीब्रह्माणगच्छे श्रीजिसोभद्रमूरिभूपिते स्वपितुरस्रैय-
 तस्य श्रेयसे मूलमासादे.....कारिता
 सं. ११२४ ।

(४६४)

सं. ११२४ श्रीब्रह्माणगच्छे श्रीजसोभद्राचार्या जसोव-
र्द्धनवैरसिंहजज्जकप्रभृतैः पधरिनागदेव्यो पितृमात्रोर्निमित्त
कारितेयं प्रतिमा ।

(४६५)

दे० ॥ संवत् १३१६ वर्षे वैशाख वदि.....
श्रीब्रह्माणगच्छे श्रीमालज्ञातीय रांतयजग्रामवास्तव्यश्रेष्ठिरा-
जदसुत व्यव० लखमाश्रेयोर्थ सुत० हरिपालेन श्रीमहावीरदे-
वस्य विवं कारितं ॥ प्रतिष्ठितं श्रीविमलसूरिभिः । भद्रं भवतु ॥

(४६६)

९ संवत् ११५७ वैशाख सुदि १० श्रीधारापद्रीयगच्छे
श्रीशालिभद्रसुरौ सुभद्रासुतया ठ० रघुकया स्वात्मदुहितुः सूह-
वायाः द्वे (श्रे)योर्थ रांतइजस्थ ॥ छ ॥ श्रीसुपार्श्वदेवविवं
कारितमिति ॥

(४६७)

९ संवत् ११५७ वैशाख सुदि १० श्रीधारापद्रीयगच्छे
श्रीशालिभद्रसुरौ.....श्रेयोर्थ रांतइजस्थ-
पार्श्वनाथविवं कारितमिति ॥ छ ॥

(४६८)

संवत् ११७० वर्षे वैशाख सुदि ७ श्रीब्रह्माणगच्छे श्री-
शालिभद्राचार्येषु । गोवर्द्धन श्रावकेण निजजनश्रेयोर्थ.....
.....मंगलं महाश्री ॥

(४६९)

दं०॥ संवत् १३०२ वर्षे ज्येष्ठ वदि २ गुरौ सलखणपुरे
श्रीशांतिनाथदेवचैत्ये पंडितश्रीरायकीर्तिश्रेयोर्थं पंडितपासच-
न्द्रेण श्रीपार्श्वनाथविंशं सपरिकरं कारितं । मंगलं महाश्रीः छः॥

(४७०)

९ सं० १३३० चैत्र वदि [—] शनौ श्रीब्रह्माणगच्छे
सलखणपुरे श्रीशांतिनाथचैत्ये श्रीजगपालश्रेयोर्थं सुतगोलाकेन
श्रीसुपासविंशं कारितं । प्रतिष्ठितं श्रीजगसूरिभिः ॥

(४७१)

दं० ॥ संवत् १३२६ वर्षे माघ वदि २ रवौ श्रीघृत-
पटीवास्तव्य श्रीश्रीमालज्ञातीय श्रे० यशोधवलांगजपितृ-
श्रे० वीशलश्रेयोर्थं तत्पु० कुमरपिहेन श्रीशांतिनाथविंशं
कारितं प्रतिष्ठितं श्रीनागेंद्रगच्छे श्रीसोमप्रसूरिभिः ॥ छ ॥
मंगलं महाश्रीः ॥ छ ॥ छ ॥

(४७२)

सं० १३३० वर्षे चैत्र वदि ७ शनौ श्री ब्रह्माणगच्छे
भ्रातृरत्नश्रेयोर्थं दो० पदमेन विंशं कारितं । प्रतिष्ठितं
श्रीवीरसूरिभिः ॥

(४७३)

सं० १३४९ चैत्र वदि ६ रवौ श्रीब्रह्माणगच्छे श्री
श्रीमालज्ञातीय श्रे० जसवीरेण मातृश्री — देविश्रेयसे
श्रीनेमिनाथविंशं कारितं । प्रतिष्ठितं श्रीजगसूरिभिः ॥

(४७४)

सं० १३३० चैत्र वदि ७ शनौ श्रीहारीजगच्छे व्य० उदय-
पालसुत व्य० घणपालसुतजयपालेन लघुभ्रातृ पाता श्रेयोऽर्थ
सलक्षणपुरे देवश्रीशांतिनाथचैत्ये श्रीमहावीरविंबं कारितं
प्रतिष्ठितं श्रीगुणभद्रसूरिशिष्येण ॥ छ ॥

(४७५)

सं० १३४७ ज्येष्ठ वदि २ श्रीब्रह्माणगच्छे श्री-
श्रीमालज्ञातीय..... श्रेयोऽर्थ .....
श्रीनेमिनाथविंबं कारितं ॥

(४७६)

९ सं० १३३० वर्षे चैत्र वदि ७ शनौ सलक्षणपुरे
श्रीश्रीमालज्ञातीय ठ० पदमश्रेयोर्थ सुत पाटङ्गेन श्रीनेमिनाथ-
विंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीवीरसूरिभिः ॥

(४७७)

सं० १३५५ वर्षे वैशाख वदि.....श्रीहारीजगच्छे
पल्लीवालज्ञातीय श्रे० जइताश्रेयोऽर्थ सुत.....श्रीचन्द्रप्रभविंबं
कारितं प्र० श्रीसूरिभिः ॥

(४७८)

सं० १३३० वर्षे चैत्र वदि ७ शनौ सलखणपुरे श्रीशां-
तिनाथचैत्ये श्रीश्रीमालज्ञातीय श्रे० माणिकभार्या श्रे० सोनू
श्रेयोऽर्थ सुत.....श्रीसुमतिनाथविंबं कारितं ।
प्रति० श्रीब्रह्माणगच्छे श्रीवशरसेणोपाध्यायमिश्रैः ॥ छ ॥

(४७९)

९० ॥ संवत् १३३० वर्षे चैत्र वदि ७ शनौ श्रीब्रह्माणगच्छे श्रीश्रीमालज्ञातीयपितृमहणसिंहभ्रातृ.....श्रेयोर्थं सुतमूलदेवेन श्रीमहावीरविंशं कारितं । प्रति० श्रीवीरसूरिभिः ॥ छ ॥

(४८०)

१ सं० १३३० वर्षे चैत्र वदि ७ शनौ श्रीब्रह्माणगच्छे श्रीश्रीमालज्ञातीयपितृश्रेः महघाभ्रातृ.....योः श्रेयोर्थं सुतमहिपतिना श्रीअरनाथविंशं कारितं ॥ प्रतिष्ठितं श्रीजञ्जुगसूरिभिः ॥

(४८१)

संवत् १३४० वर्षे श्रीब्रह्माणगच्छे मातृरूपिणीवाइ-नाइकीवाइकपुरीमालदेविपुण्यार्थं श्रीविंशानि कारितानि प्रति० श्रीमुनिचन्द्रसूरिभिः ।

(४८२)

संवत् १३४७ वर्षे श्रीब्रह्माणगच्छे मातृ रूपिणीवाइ नाइ-किवाइ कपुरी मालदेविपुण्यार्थं विंबचतुष्कं कारितं प्रति० श्रीमुनिचन्द्रसूरिभिः ॥

(४८३)

१ सं० १३३१ मोढज्ञातीय परी० महणाकेन निजमाता — — — जाल्हणदेवि श्रेयोऽर्थं श्रीपार्श्वनाथविंशं कारितं ॥ प्रतिष्ठितं श्रीजाल्योधरगच्छे श्रीहरिप्रभसूरिभिः ।

(४८४)

दं० ॥ संवत् १३४९ वर्षे चैत्रवदि ६ रवौ मोढज्ञातीय
परी० पूनासुत परी० तिहुणाकेन भ्रातृग्रहणाश्रेयोऽर्थं श्रीम-
हावीरबिंबं कारितं ॥ प्रतिष्ठितं श्रीजालयोधरगच्छे श्रीदेवसूरि-
संताने श्रीहरिभद्रसूरिशिष्यैः श्रीहरिप्रभसूरिभिः ॥ शुभं भवतु ॥

(४८५)

९० ॥ सं० १३३३ वैशाखसुदि ११ व्य० सोमाश्रेयोऽर्थं
सुतव्य० खीमाकेन श्रीनेमिनाथबिंबं कारितं । प्रति । श्रीशील-
भद्रसूरिभिः ॥

(४८६)

सं० १३३८ ज्येष्ठव २ शुक्रे ठ० बोना सु (८) सूरु वाया
या (?) संसारदेव्या आत्मार्थं श्रीआदिनाथ..... ..

(४८७)

दं० ॥ संवत् १३०५ वर्षे वैशाखसुदि ५—मे श्रीत्रह्माण-
गच्छे सलक्षणपुरे श्रीशांतिनाथदेवचैत्ये महं० साम्बत श्रेयोऽर्थं
सुतमहं० चाहडेन निजलघुभ्रातृमहं० अभयसिंहमहं० रतन-
विजयपाल जगपालसहितेन श्रीरिपभदेवबिंबं कारितं ॥ प्रति-
ष्ठितं श्रीवीरसूरिभिः ॥

(४८८)

सं० १३४३ वर्षे वैशाखमासे श्रीनागेन्द्रगच्छे — — क
ज्ञातीय ठ० पाल्हण ठ० चारिणदेवि श्रेयोऽर्थं राणसिंहेन बिंबं
कारितं प्रतिष्ठितं श्रीमहेन्द्रसूरिभिः ॥

(४८९)

संवत् १३४३ वर्षे श्रीउकेशज्ञातीय मातृलक्ष्मीश्रेयोऽर्थ
सुतविजपाल तथा वीसलवी गांगाप्रभृतिभिः विंबं कारितं ।
प्र० श्रीहारीजगच्छे श्रीशीलभद्रसूरिभिः ॥

(४९०)

सं० १३३० वर्षे चैत्रसुदि ७ शनौ सलषणपुरे श्रीशांति
नाथदेवचैत्ये श्रेष्ठिजाजाश्रेयोऽर्थ सुतसीधलेन विंबं कारा-
पितं प्रतिष्ठितं श्रीजञ्जुकसूरिभिः ॥

(४९१)

सं० १३३० चैत्रवदि ७ शनौ हारीजगच्छे व्य० आस-
पाल सुत षीमाकेन फुड् गांगश्रेयोऽर्थ श्रीनमिननाथविंबं कारितं
प्रतिष्ठितं श्रीशीलभद्रसूरिभिः ॥

(४९२)

सं० १३३० वर्षे चैत्रवदि ७ शनौ सलषणपुरे पिता श्रे०
जेसल माता पालहणश्रेयोऽर्थ सुतप्रतापसिंहेन विंबं कारापितं ।
प्रतिष्ठितं श्रीउदयदेवसूरिभिः ॥

(४९३)

दं० ॥ सं० १३३० वर्षे चैत्रवदि ७ शनौ प्राग्वाटज्ञातीय
महं० राजसीह सुत महं० चाचाकेन पुत्र महं० धनसिंहश्रेयोऽर्थ
श्रीसंभवनाथविंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीमुनिरत्नसूरिभिः ॥

(४९४)

दं० ॥ सं० १३१० वर्षे चैत्रवदि १३ गुरौ सत्लक्षणपुर
श्रीशांतिनाथचैत्ये चा--णावास्तव्य भां० ताहडसुतसिंघा-
केन पुत्र पद्मश्रेयोऽर्थ श्रीचन्द्रस्वामिविंशं कारितं ॥ छ ॥ छ ॥
मंगलमस्तु ॥

(४९५)

सं० १३११ वर्षे चैत्र वदि.....बुधे भिलवास्तव्यश्रीमा-
ग्वाटज्ञातीय श्रे० वयरासिंहभार्याजयतश्रेयोऽर्थ सुतजयत-
सिंहेन श्री प्रजितनाथविंशं कारितं ॥

(४९६)

१ सं० १३३० चैत्र वदि ७ शनौ संलषणपुरे श्रीशांति-
नाथचैत्ये डीसावालज्ञातीयश्रे० सोभासुत ठ० भीमसीह-
भार्या श्रे० श्रीजालहणसुता ठ० सूहवपुण्यार्थ सुत ठ० साजण-
सीहेन श्रीशीतलनाथविंशं कारितं प्रतिष्ठितं सूरिभिः ॥

(४९७)

सं० १३३० वर्षे चैत्र वदि ७ शनौ श्रीब्रह्माणगच्छे सल-
षणपुरे श्रीमालज्ञातीय श्रे० जसरा सुत देवधरश्रेयोऽर्थ भ्रातृ-
ज्ञाजणेन श्रीसुविधिनाथविंशं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीजज्ज-
कमूरिभिः ॥

(४९८)

॥ ९ संवत् १३३४ वर्षे राध सुदि १० रवौ धीयारा-
गच्छे सलषणपुरे श्रीसर्वदेवमूरि संताने श्रीश्रीमालज्ञातीय-
भां०.....सुत लुणसीहकेन भगिनीश्रीसूहडश्रेयोऽर्थ
सुविधिनाथस्य परिकरकारितः विंशं च कारितं ॥

१॥ सं० १३३१ वर्षे वैशाख सुदि १५ बुधे जाल्योधर-
गच्छे मोढवंशे श्रे० यशोपालसुत ठ० पुनाकेन सातुगालहाण
श्रेयोर्थे विमलनाथविंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीहरिविजयसूरिभिः ॥

(४९७)

सं० १६६६ वर्षे पो० व० ८ रवौ श्रीशंखेश्वर पार्श्वनाथ-
परिकरः अहम्मदावाद वास्तव्य सा० जयतमाल भा० जीवादे-
सुतपुण्यपालकेन स्वश्रेयसे कारितः प्रतिष्ठितश्च श्रीतपागच्छे
भट्टारकश्रीहीरविजयसूरीश्वरपट्टोदयाचलभासनभासुसमानभट्टा-
रकश्रीविजयसेनसूरीश्वरनिर्देशात् तत्शिष्यश्रीविजयदेवसूरिभिः
श्रीमति राजनगरे । इति शुभम् ॥

(४९८)

१२३८ वर्षे माघसुदि ३ शनौ श्रीसोमगभसूरिभिर्जिनमातृ-
पट्टिका प्रतिष्ठिता— — — — —भ्यां राजदेवारत्नाभ्यां
स्वमातुः.....कल्याणमस्तु
श्रीसंघस्य ॥

(४९९)

संवत् १३२६ वर्षे माघवदि २ रवौ श्रीब्रह्माणगच्छे श्री-
श्रीमालज्ञातीय... ..सुतजालहाकेन श्रीनेभिनाथविंबं चतु-
विंशतिपट्टसहितं.....प्रतिष्ठितं श्रीबुद्धिसागरसूरिभिः ।

(५००)

सं० १३२६ वर्षे माघवदि २ रवौ श्रीब्रह्माणगच्छे श्री-
श्रीमालज्ञातीय.....श्रेयोऽर्थे सुतजालहाकेन श्रीआदि-
नाथविंबं चतुर्विंशतिपट्टसहितं कारितं । प्रतिष्ठितं श्रीबुद्धिसागर-
सूरिभिः । मंगलमस्तु ।

४०

(५०१)

संवत् १६६३ वर्षे माघवदि १३ शनी साणंदना श्रीसंघ-
समस्तनी देहरी ॥

(५०२)

संवत् १६६६ वर्षे पोषवदि ८ रवी राजवभरवास्तव्यवृद्ध-
शास्त्रीय उसवालज्ञातीय भीठडीआणीचीय सा० सभररिह-
भा० हंसाई सुत सा० श्रीपालकेन भा० हर्पाई द्वि० भा०
सुखमदे धर्मपुत्र सा० बाघजीप्रमुखकुटुंबयुतेन उत्तराभिमुखी
भद्राभिधः प्रासादः कारितः ॥ इति भद्रम् ॥ छ ॥

(५०३)

संवत् १६६६ वर्षे पोष वदि ८ रवी नटीपद्मवास्तव्य
श्रीश्रीमालज्ञातीय वृद्धशास्त्रीय प० जावड भा० जसमादे
सुत प० जावजीकेन भा० सउरदे प्रमुखकुटुंबयुतेन स्वश्रमसे
श्रीशंखेश्वरप्राप्ते श्रीपार्श्वनाथमूलप्रासादे तदुत्तररर्षा भद्रः विधानः
प्रासादः शतशो रूपकव्येन कारितः भव्यवृन्दैर्बधमानश्विरं
जीयात् ॥

(५०४)

नटीपद्मवास्तव्य जावडसुत हरजी सुत कान्हाजीकेन भा०
नारिमदे सुत — — — भाया प्रमुखकुटुंबयुतेन
देवकुलिका कारितेयं ॥

(५०५)

ॐ । श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीसरस्वतीनमः । संवत् १८६८
ना वर्षे भाद्रवासुदि १० दिने वारधुये सवाइ जेपरका साह

सत्तमचंद्र बालजीका रु० ५००० अंके रूपेआ पांच हजार पाणा सकाई शोकडा थोकला ते मधे कारखाना काम कराओ एक काम चौकमाण तलीआको दुसरो देवराकी जाली तीसरो काम चौवीस तीर्थंकरको परघर समारो. चौथो काम वाचन जेनालाको छुटो छुटो समराओ. पांचमो काम गहारखाना संव दोंको कराओ. छट्टो काम महाराज श्रीसंघेसरजीने गलेप कराओ. रु० ५००० अंके रूपेआ हजार पांच साहा जीवण-दास भोडीदाल श्रीराज्यपरवाला की सारफत गुमास्ता ३ अमण हरनाराण तथा ईश्वरदास तथा मेणा डीकाराम पासे रईने परचादा छे ॥

॥ श्रीपार्श्वनाथ सत छे ॥

(५०६)

- (१) ॥ ई० ॥ सं० १२९८ वैशाखवदि ३ जूनौ थावक.....
- (२) सहाकेन विजगुरु श्रीअजितसिंह.....
- (३) मूर्तिः कारिता ॥ सितुगच्छे ॥ छ ॥

(५०७)

ई० ॥ संवत् १५१० वर्षे कार्तिकवदी ६ सोमे श्रीभाव-
दारगच्छे श्रीकालिकाचार्यसन्ताने आचार्य.....सूरिपट्टे
श्रीविजयसिंहसूरि सुकवि.....

(५०८)

॥ ई० ॥ संवत् १३८७ वर्षे श्रीपार्श्वनाथचैत्य श्रीमडा-
हडीयगच्छे श्रीचक्रेश्वराचार्यसंताने श्रीपद्मचन्द्रसूरिपट्टे श्रीजय-

देवसूरिशिष्य श्रीयशोदेवसूरिणां मूर्ति.....कारापिता
प्रतिष्ठिता श्रीशान्तिसूरिभिः ।

(५०९)

एर्द० ॥ संवत् १३४९ वर्षे चैत्रवदि ६ रवौ श्रीब्रह्मा-
णगच्छे अरिष्टनेमिदेवजगत्यां श्रीजजगसूरिभिः स्वकीयगुरु-
भ्रातृपंडि० रतनस्य मूर्तिः कारिता प्रतिष्ठिता च शुभं भवतु ॥

पं० जसचं० । पं० वयजा । पं० वीका ।

(५१०)

श्रीचापोत्कटवंशोद्भव महाराजश्रीचनराजगुरु श्रीनागें-
न्द्रगच्छे श्रीशीलगुणसूरिशिष्य श्रीदेवचंद्रसूरिमूर्तिः ।

(५११)

- (1) एर्द ०॥ सं० १६६२ वर्षे वैशाखसुदि १५ सोमे पत्तन-
वास्तव्य हृद्गशाखीय प्राग्वाटज्ञातीय दो० शंकर भा०
बाहलीनाम्न्याः
- (2) सुत दो० कुंअरजी भ्रातृव्य दो० श्रीवंत भा० अजाई
सुत दो० लालजी पुत्र रतनजी प्रमुखयुतया स्वश्रेयोर्थम्
बृहत्तपा—
- (3) गच्छेश शीलादिगुणधारक भ० श्रीहेमविमलसूरिपट्टभूषण
भ० श्रीआणंदविमलसूरिपट्टप्रभाव—
- (4) ॐ श्रीविजयदानसूरिपट्टालंकाराणां स्ववचोरंजितभी-
अकब्बरपातिसाहविहितसर्वजीवाभयदान—

- (5) प्रवर्तनश्रीशत्रुंजयादिकरमोचनादिविदितयशसां लुंपाकमवेश
ऋ० मेवजीनाम्नो दत्तदीक्षाणां भट्टारक—
- (6) श्रीहीरविजयसूरिणां मूर्तिः का० प्र० च तत्पट्टालंकार
कारिभिः पातिसाह श्रीअकब्बरसमालब्धजयवादम—
- (7) नोहारिभिः गोदृषभमहिषीमहिषवधमृतधनादानबंदिग्रहण-
निवारकफुरमानधारिभिः भट्टारकश्री ६
- (8) श्रीविजयसेनसूरिभिः महोपाध्यायश्रीसोमविजयगणि-
परिवृतैः पत्तनादिमहं० अवजीप्रमुखसकलसंधेन
बंधमाना चिरंनन्दतात् ॥

(५१२)

- (1) पर्दे॥ संवत् १६६४ वर्षे फाल्गुनशु० ८ शनौ पत्तन-
वास्तव्य वृद्धशाखीय प्राग्वाटज्ञातीय दोसी शंक—
- (2) र भा० बाहलीनाम्न्या भ्रातृव्य दो० भीवंत भा० अजा-
ईसुत दो० लालजीसुत रतनजी प्र०
- (3) कुटुंबयुतया स्वश्रेयोर्थे तपागच्छाधिराजश्रीहीरविजय-
सूरिपट्टालंकारपातसा—
- (4) हिश्रीअकब्बरसमालब्धजयवाद गावलावदमहिषीमहिष
प्रमुखवधमृतस्वा—
- (5) दाननिवारकप्रतिबोधितानेकनरेञ्जसंप्रतिविजयमान श्री
विजयसेनसूराश्वराणां
- (6) मूर्तिः कारिता प्र० च तत्पट्टालंकारहारश्रीविजयदेवमू-
रिभिः । इति भद्रम् ॥

(५१३)

- (1) एर्द०॥ संवत् १६६४ वर्षे फाल्गुनशु० ८ शनौ पत्तन-
वास्तव्य वृद्धशास्त्रीय प्राग्वाटज्ञातीय दोसी शंकर भा० वा-
- (2) हलीनाम्न्या भ्रातृव्य दो० श्रीवंत भा० अजार्हिसुत
लालजी सुत रतनजी प्रमुखकुडुंवयुतया स्वश्रेयो-
- (3) र्थ तपागच्छाधिराजश्रीहीरविजयसूरिश्वरपट्टप्रभावकभट्टा-
रक श्रीश्री-
- (4) श्रीविजयसेनसूरिपट्टपूर्वाञ्जलसहस्रकरानुकारिश्रीलादिगु-
णगणालं-
- (5) कृतगात्रभट्टारकपुरंदरसंप्रतिविजयमानयुवराजपदभारका-
चार्य-
- (6) श्री५श्रीविजयदेवसूरीश्वराणां मूर्तिः कारिता प्रतिष्ठापिता
च गीतार्थैः ।
- (7) मं० अबजी प्रमुखसंघभट्टारकण वंशमाना चिरं जीया-
दिति भद्रम् ॥०॥

(५१४)

- (1) एर्द०॥ संवत् १७०९ वर्षे फाल्गुनशुदितृतीयायां
रविवारे तपागच्छाधिरा-
- (2) जभट्टारकश्री५श्रीहीरविजयसूरिपट्टालंकारभट्टारकपातिसा-
हश्रीजहांगीर-

- (३) प्रदत्त जहाँगिरीमहातपाविरुद्धभारकसकलसुविहितसाधु-परंपरा-
- (४) पुरंदरश्रीविजयदेवसूरीश्वरे विजयिनि सति पट्टव्य-वस्थापि-
- (५) तत्रेदपाटदेशाधिराजराणाश्रीजगत्सिंहप्रतिबोधदायक-
- (६) आचार्यश्री ६ श्रीविजयसिंहसूरीश्वराणां पादुका का-रिता श्री-
- (७) पत्तनवास्तव्य ओसवालद्वातीय संघत्री रता सुत सं० मानसिंह
- (८) भार्या बा० माणिकदेनाम्न्या पुत्री नागवाई कल्याणवाई सा० उन्नसेन-
- (९) सहितया श्रेयोऽर्थ प्रतिष्ठिता भाट्टरकश्रीविजयदेवसूरी निर्देशात् भवो-
- (१०) पाध्यायश्री ५ श्रीभानुचन्द्रगणेशिष्यपंडितश्रीविवेकचन्द्र गणभिरिति मंगलम् ॥

(५१५)

सं० १७१३ वर्षे माघशुक्ल ७ दिने श्रीतपाच्छे सार्वभौमभट्टारकश्रीविजयसेनसूरीपट्टालंकारभट्टारकश्रीविजयदे-वसूरीश्वराणां पादुका ज्य० रामसिंह चांपसी कारिता । प्रतिष्ठिता च भट्टारकश्रीविजयभ्रमसूरीन्द्रनिर्देशात् श्री-दीपसागरगणनेति ॥

(५१६)

- (1) सं० १४५२ वर्षे वैशाख शुदि ३ बुधे श्रीउक्केशगच्छे
श्रीककुदाचार्यसं—
(2) ताने श्रीककसूरीणां मूर्तिः श्रीसंधेन कारिता प्रतिष्ठिता
श्रीदेवगुप्तसूरिभिः ॥

(५१७)

- (1) संवत् १४३० वर्षे उक्केशवंशे वेपटगोत्रे शा० सीधर
शा० समुहर पु० का—
(2) — — यमा सा० हंसराज प्रभृतिभिः पुत्रैः
पौत्रैः.....

(५१८)

- (1) सं० १३३० वर्षे वैशाखसुदी ९ सोमे श्रीब्रह्माणगच्छे
श्रीश्रीमालज्ञातीय ठ० सांगा भा०
(2) ठ० मालहणीदेवी श्रेयार्थं ठ० सांगाकेन श्रीनेमिनाथविंबं
कारापितं ठ० सांगामूर्तिः [च कारिता प्रतिष्ठिता]
श्रीजज्जकसूरिभिः ।
(3) ठ० सांगा भा० ठ० सुजाण.—

(५१९)

- (1) [संवत् १३३० वर्षे] वैशाख सुदी ९ सोमे श्रीब्रह्मान-
गच्छे श्रीमालज्ञातीय ठ० सांगा भार्या ठ० सुजाणदेवी
(2) .... ठ० ९. जयतपाल जगमाल जसपाल
प्रभृतिभिः श्रीशांतिनाथविंबं कारापितं
(3) .....प्रतिष्ठितं श्रीजज्जमसूरिभिः ॥

(५१९)

- (1) संवत् १३०१ वर्षे वैशाखसुदि ९ शुक्रे पूर्वमांडलिवा स्तव्य-मोढज्ञातीय-नागेंद्र.....
- (2) सुत-श्रे० जाल्णपुत्रेण श्रे० राजकुक्षीसमुद्भूतेन ठ० आशा-केन संसारासार.....
- (3) योपाजितचित्तेन अस्मिन् महाराजश्रीवनराजविहारे निजकीर्तिवल्लीवितान.....
- (4) कारितः तथा च श्रीआशाकस्य मूर्तिरियं सुत ठ० अरि-सिंहेन कारिता प्रतिष्ठिता.....
- (5) संबंधे गच्छे पंचासराविषे श्रीशीलग(गु)णसूरिसन्ताने शिष्य श्री.....
- (6) देवचन्द्रसूरिभिः ॥ मंगलमहाश्रीः ॥ शुभं भवतु ॥

(५२०)

.....सुत सा० तेजपालनाम्ना भार्या अपु पुत्र सा० विद्याधर सा० लक्ष्मि प्रमुखपरिवारद्वुतेन स्वश्रेयसे श्रीसुपार्श्वविंबं कारितं प्रतिष्ठितं च श्रीतगाच्छे भ० श्रीहेम-विमलसूरिपट्टालंकार भ० श्रीआणंदविमलसूरिपट्टमुकुटमणि भ० श्रीविजयदानसूरिपट्टकोटीरहारभट्टारकश्रीहीरविजयसू-पट्टमकराकरसुधाकरभट्टारकपरंपरापुरंदरसुविहित.....

(५२१)

संवत् १४२९ वर्षे माघवदि ०) सामे श्रीकालिकाचार्य-
४१

सन्ताने श्रीभावदेवाचार्यगच्छे श्रीविजयसिंहसूरि पट्टालंकार
श्रीवीरसूरीणां मूर्तिः श्रीजिनदेवसूरिभिः प्र०

(५२२)

संवत् १३६१ फाल्गुणशुदि ३ गुरुवारे अद्येह श्रीसर-
स्वती.....श्रीमच्चन्द्रकुले.....वंसा(?)चार्य श्रीवर्द्धमानसंताने
साध्वी मलयसुंदरी शिष्यणी बाई सुहव आत्मश्रेयसे श्रीअंवि-
कादेवीमूर्तिः कारापिता श्रीसोमसूरिशिष्यैः श्रीभावदेवसूरिभिः
प्रतिष्ठिता ॥ छ ॥

(५२३)

संवत् १३४९ चैत्रवदि ६ शनौ श्रीवायटीयगच्छे श्रीजि-
नदत्तसूरिशिष्यपंडितश्रीअमरचंद्रमूर्तिः पं० महेंद्रशिष्यमदन-
चंद्राख्या(ख्येन) कारिता शिवमस्तु ॥

(५२४)

संवत् १३३४ वैशाखवदि ५ श्रीजिनदत्तसूरिमूर्तिः श्रीजि-
नेश्वरसूरिशिष्यश्रीजिनप्रबोधनसूरि.....

(५२५)

श्रे० जयता ।...संवत् १३३० वर्षे वैशाखसुदि १४ बुधे
श्रीरामणवसहीचैत्ये श्रीमाळी.....

(५२६)

वायटीयगच्छे श्रीनेमिचंद्र उपाध्याय पं०.....

(५२७)

वायडीयगच्छे श्रीऊजिल उपाध्याय पं० हेमगणि.....
...नमितं ।

(५२८)

सं० १३७३ जेठशुदि १२ सोमे समस्तयुवराज (?)
पाटकसंघेन सैद्धान्तिकश्रीविनयचंद्रसूरीणां मूर्तिः कारिता
प्रतिष्ठिता श्रीशुभचंद्रसूरिभिः । भद्रमस्तु ।

(५२९)

.....अमरादे पुत्र से० कल्याणजी नामना तपाभट्टारक-
श्रीविजयदेवसूरीशपट्टप्रभाकरभट्टारकश्रीविजयसिंहसूरीणां मूर्तिः

(५३०)

संवत् १२९४ वर्षे श्री — — — गच्छे श्रीसिद्धिसा-
गरस्य संताने श्रीसिद्धसेनसूरिपट्टे श्रीदेवभद्रसूरीणां मूर्तिः
श्रीमलयचंद्रसूरिशिष्यश्रीशील.....कारिता प्र०

(५३१)

संवत् १४३३ वर्षे आषाढसुदि १० बुधे श्रीनाणकीय-
गच्छे श्रीसिद्धसेनसूरिगुरोर्मूर्तिः श्रीधर्मेश्वरसूरिभिः कारापिता
शुभं ।

(५३२)

संवत् १६७३ वर्षे पोषकृष्णपंचमी शुक्ले श्रीपत्तननगर
वास्तव्येन बृहत्शाखायां श्रीमूर्त्तियज्ञायाय दो० धनजी भार्याऽ-

मरवाईमुत्त दो० संतोषीकेन भार्या सहजलदे मधुखकुटुंबयुतेन
स्वश्रेयसे श्रीऋषभदेवपरिकरः कारितः प्रतिष्ठितश्च तपागच्छे
भट्टारकपुरंदरभट्टारकश्रीहीराविजयसूरीश्वरशिष्यभट्टारकश्रीविज-
यसेनसूरीश्वरपट्टालंकारहारानुकारिभट्टारकप्रभुभट्टारकश्रीविजय-
सेनसूरिभिरितिभद्रम् ॥

(५३३)

अथ शुभं संवत्सरे संवत् १७७८ वर्षे मासोत्तमश्रीभाद्र-
पदमासे शुक्लपक्षे ८ तिथौ रविवसरे श्रीपूज्यश्रीपासचंद्रसूरिजी-
नाल्लवधयंत्रभट्टारकश्रीनेमिचंद्रसूरिजीविजयराज्ये श्रीअणाहि-
लपुरपत्तने समस्तश्रीसंधेन मंगलार्थं कारापिताः श्रीरस्तुः! २ ॥

(५३४)

श्रीपार्श्वनाथ भीडभंजनजी संवत् १८४४ वैशाख सु० १०
गुरौ श्रीबारेजावास्तव्यसमस्तसंधेन कारिता श्रीविजयलक्ष्मी
सूरिभिः प्र० ।

(५३५)

संवत् १८८१ ना वैशाखसुदि ६ रवौ अजितनाथ (ः)
प्रतिष्ठित (ः) भट्टारकश्रीआणंदसोमसूरिभिः तपागच्छे ।

(५३६)

संवत् १६६१ अलाइ ५० वर्षे श्रीअकब्बरविजयिराज्ये
वैशाखवदि ११ शुक्रे ओसवालज्ञातीयनवलकखागोत्रे सा०

टोकरभा० दया सुत बाधा भा० पार्वती पुत्ररत्न सा० पु० (?)
रत्नपाल भार्या हंसाई ताभ्यां स्वपुण्याय श्रीशान्तिनाथविंबं
कारितं प्रतिष्ठितं श्रीबहत्स्वरगच्छे श्रीजिनसिंहपूरयस्तत्पट्टा-
लंकारश्रीजिनचंद्रसूरिभिः ॥ ह्रीं ॥

(५३७)

सं० १३५६ ज्येष्ठशुदि १५ शुके ठ० छाढा व्यवल्ह
(?) तथा ठ० कुमारदेवीमूर्तिसमं कारिता प्रतिष्ठिता च ।

(५३८)

संवत् १६८१ वर्षे ज्येष्ठवदि ९ गुरुवासरे श्रीअहम्मदपु-
रवास्तव्यवृद्धशाखीयडीसावालज्ञातीय सा० वीरा भार्या
बाई सुहृददे पुत्रेण सा० वर्धमान — — — बाई बइजल
पुत्र सा० — लजी प्रमुखकुटुंबयुतेन स्वश्रेयोऽर्थं सपरिकरं
श्रीशांतिनाथविंबं कारितं सा० श्रीशांतिदासप्रतिष्ठायां प्रति-
ष्ठापितं प्रतिष्ठितं च तपागच्छे भ० श्रीविजयदेवसूरिवारके
महोपाध्यायश्रीविवेकहर्षगणीनामनुशिष्यमहोपाध्यायश्रीश्रीशुक्ति-
सागरगणिभिः श्रियेस्तु ॥ शुभं भवतु ॥

(५३९)

॥ सं० । १८५४ माघवदि ५ भौमे । श्रीविजयानंद-
सूरिगच्छे वारेजानगरवास्तव्यश्रीश्रीमालि ज्ञातीयवृद्धशाखी-
यसा । नानचंद सीवचंद नाम्ना पार्ष्वनाथविंबं का ।
श्रीविजयलक्ष्मीसूरिगच्छे प्रतिष्ठितं ।.....

(५४०)

- (१) ॥ द० ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ स्वस्ति श्रीमज्जिनेन्द्राय सिद्धाय परमात्मने । धर्मतत्त्वप्रकाशाय ऋषभाय नमो नमः ॥ संवत् १७३२ वर्षे शाके १५८७ प्रवर्तमाने । वैशाखशुक्ल सप्तम्यां । गुरौ पुष्यनक्ष-
- (२) त्रे । श्रीमेदपाटदेशे । श्रीवृहत्तटाके श्रचि(चि)त्रकोटपति-सीसोदीयामोत्रे महाराणाश्रीजगतासिंहजी तद्वंशोद्धरण-धीरमहाराजाधिराजमहाराणाश्रीराजसिंहजी विजय-राज्ये । श्रीवृहत् ओसवालद्वातीय
- (३) सीसोदीयागोत्रे सुरपुसथा(?)वंशे संघवी श्रीतेजाजी तद्भार्या नायकदे तत्पुत्र सं० श्रीगजूजी तद्भार्या गौरीदे तत्पुत्र सं० राजाजी तद्भार्या रयणदे तयोः पुत्राश्चत्वारः प्रथमपुत्र सं० श्रीडदाजी तद्भार्या मालवदे तत्पुत्र सं० श्रीसुंदरदासजी
- (४) तद्भार्या सोभागदे अमृतदे तद्भ्रातृ सं० सिंघजी तद्भ्रा० साहिवदे तत्पुत्र ऋषभदासजी द्वि० भा० सुहागद सं० राजाजी द्वितीय पुत्र सं० डुदाजी तद्भार्ये दाहमद जगरूपदे तत्पुत्र सं० वपूजी तद्भार्ये पारमदे बहुरंगदे सं० राजाजी तृतीय
- (५) पुत्र सं० देदाजी तद्भार्या सिंहरदे कर्मारदे पुत्र सुर-ताणजी तद्भार्या सुणारमदे । सं० राजाजी चतुर्थपुत्र सं० दयालदासजी तद्भार्ये सूर्यदे पाटमदे पुत्र सांवल-

दासजी तज्जार्या मृगादे समग्रपरिवारसहितौ श्रीऋषभ-
देव.....

- (६) श्रीविजयगच्छे श्रीपूज्यकल्याणसागरसूरीन्द्रास्तत्पट्टे
श्रीपूज्यश्रीसुमतिसागरसूरिवरतत्पट्टे श्रीआचार्यश्री-
विजयसागरसूरिभिः श्रीऋषभदेवविंबं प्रतिष्ठितं
॥ श्रीसंडेरगच्छीयभट्टारकश्रीदेवसुन्दरस्य । श्रीरस्तु ।

(५४१)

संवत् १६८२ वर्षे ज्येष्ठवदि ९ गुरुवासरे श्री अहिमदा-
वादनगरवास्तव्यश्रीओसवालज्ञातीय सा० सहसकिरण-
भार्यया बाई कुंअरि नाम्न्या स्वश्रेयोरथे श्रीमुनिमुत्रतस्वामिबिंबं
कारितं सा० शांतिदासकारितप्रतिष्ठायां प्रतिष्ठावितं प्रतिष्ठितं
श्रीतपागच्छे भट्टारकश्रीविजयसेनसूरिश्वरपट्टालंकारभट्टारक-
श्रीविजयदेवसूरिवारके महोपाध्यायविवेकहर्षगणीनामनुशिष्या
(ष्यैः) महोपाध्यायश्रीमुक्तिसागरगणिभिः ॥

(५४२)

संवत् १६८२ वर्षे ज्येष्ठवदि ९ गुरौ अहिमवादनगरे
ओसवालज्ञातीय सा० श्रीशांतिदास भार्यया श्रीआदिनाथविंबं
प्रतिष्ठापितं प्रतिष्ठितं च तपागच्छे महोपाध्यायश्रीमुक्ति-
सागर.....

(५४३)

- (१) द० ॥ स्वति श्रीविक्रमसंवत् १२८५ वर्षे फाल्गुणशुदि
२ रवौ । श्रीमदणहिलपुरवास्तव्यप्रागवाटान्वग्रसूत ठ०

श्रीचण्डपात्मज ठ० श्रीचंडप्रसादांगज ठ० श्रीसोमतनुज-
ठ० श्रीआशाराजनन्दनेन ठ० कु—

- (२) मारदेवीकुक्षीसंभूते ठ० श्रीलूणिग महं० श्रीमालदेवयो-
रनुजेन महं० श्रीतेजःपालाग्रजन्मना महामात्यश्रीवस्तु-
पालेन आत्मनः पुण्याभिवृद्धये इह श्रीतारंगकपर्वते
श्रीअजितस्वामिदेवचैत्ये श्रीआदिनाथदेवजिनविंवालंकृत
खत्तकमिदं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीनागेन्द्रगच्छे भट्टारक'
श्रीविजयसेनसूरिभिः ॥

(५०१)

ॐ अन्नमः सिद्धभ्येः ॥

आसीन्निर्वतकान्वयेकतिलकः श्रीविष्णुसूर्यासने
श्रीमत्काम्यकगच्छतारकपथश्वेतांशुमान् विश्रुतः ।
श्रीमान् सूरिमहेश्वरः प्रशमभूः श्वेताम्बरग्रामणी
राज्ये श्रीविजयाधिराजनृपतेः श्रीपथायां पुरि ॥

ततश्च—

नाशं यातु शतं सहस्रसहितं संवत्सराणां द्रुतं
म्यामा (मामा) भाद्रपदः स भद्रपदवीं मासः समारोहतु ।
सास्यैव क्षयमेतु सोमसहिता कृष्णा द्वितीया तिथिः
पञ्चश्रीपरमेष्ठिनिष्ठहृदयः प्राप्तौ दिवं यत्र सः ॥

अपि च

कीर्तिर्दिकरि कान्तदन्तमुसलप्रोद्भूतलास्यक्रमं
कापि कापि हिमाद्रिभू.....महीसोत्प्रासहासस्थितिम् ।

काप्यैरावणनागराजजनितस्पर्द्धानुबन्धोधुरं
 भ्राम्यन्ती भुवनत्रयं त्रिषथभेदाद्यापि न भ्राम्यति ॥
 सं० ११०० भाद्रपदि २ चन्द्रे कल्याणकदिने प्रशस्तिरियं
 साधुसर्वदेवेनोत्कीर्णति ॥

बावरीयावाडलेखाः ॥

(५४५)

दं० ॥ सं० १३०० वर्षे वैशाखवदि ११ बुधे सहजिग-
 पुरवास्तव्यपल्लीजातीय ठ० देदा भार्या कद्देवीकुलिसंभूत
 परी० महीपाल महीचंद्र तत्सुत रतनपाल विजयपालैर्निज-
 पूर्वज ठ० जंकरभार्यालक्ष्मीकुलिसंभूतस्य संघपतिसुंधिगदेवस्य
 निजपरिवारसहितस्य योग्यदेकुलिकासहितश्रीमल्लिनाथदिवं
 कारितं ॥ प्रतिष्ठितं चंद्रगच्छीयश्रीहरिभद्रमसुरिनिष्यैः श्रीयशो-
 भद्रमसुरिभिः ॥ छ ॥ मंगलं भद्रतु ॥ छ ॥

(५४६)

संवत् १३१५ वर्षे फागुणवदि ७ शनौ अनुराधानक्षत्रे
 अघेह श्रीमधुमत्यां श्रीमहाधीरदेवचैत्ये प्राग्वाटज्ञातीयश्रेष्ठि
 आसदेवसुत श्री [आ]सपाल सुत गंधि वीवीकेन आत्मनः
 श्रेयोर्थे श्रीपार्ष्णनाथदेवदिवं कारितं चंद्रगच्छे श्रीयशोभद्रम-
 सुरिभिः प्रतिष्ठितं ॥

(५४७)

दं० ॥ संवत् १३७२ वर्षे ज्येष्ठवदि २ रवौ अघेह टिंवा-

४२

नके मेहरराजश्रीरणसिंहप्रतिपत्तौ समस्तसन्धेन श्रीमहावीरविंबं
कारितं प्रतिष्ठितं श्रीचंद्रगच्छीयश्रीज्ञांतिप्रभसूरिशिष्यैः श्रीहरि-
प्रभसूरिभिः ॥ छ ॥

(५४८)

दं० ॥ संवत् १३४३ माघसुदि १० गुरौ गुर्जरप्राग्वाट-
ज्ञातीय ठ० पथदश्रेयसे तत्सुत पाल्हणेन श्रीनेमिनाथविंबं
कारितं प्रतिष्ठितं श्रीनेमिचंद्रसूरिशिष्यश्रीनयचंद्रसूरिभिः ॥

पालणपुरलेखाः ॥

(५४९)

- (१) ॥ दं० ॥ सं० १३५२ वर्षे फागुणशुदि १० बुधदिने
सोनी आरहणसुत श्रे० साछल भार्या-
(२) ॥ सुहवदेविपुत्र मुंजालेन मातापितामूर्तिद्वयं कुटुम्बश्रेयसे
कारितं ॥ छ ॥

(५५०)

- (१) ॥ ९ संवत् १३३५ वर्षे.....श्रे० आम्बू-
भार्या बीजू सु० कालू भा० लषमिणि सु० ऊदा भा०
राज-
(२) ॥ सिरि पुत्र घीणा भा० धांधलदेवि पु० प्रतापसीह-
भा० राजलदेवि तथा सुहडसीह मदनसीह तथा कद् सु०
धराणि-

- (३) ॥ ग भा० रांभना श्रे० धीणाकेन मातृपितृश्रेयोर्यं जिन-
युगलं कारापितं ॥ प्र० महाहठीय श्रीचक्रेश्वरसूरि-
(४) संताने श्रीसोमप्रभसूरिशिष्यश्रीवर्द्धमानसूरिभिः)
प्रतिष्ठितं ॥ छ ॥

(५५१)

- (१) र्द० ॥ संवत् १३०५ वर्षे आषाढवदि ७ शुके सा०
वर्द्धमानसुत सा० लोहदेव सुत० सा०
(२) आसधर तथा सा० येहड सुत सा० भुवनचंद्र-
पद्मचंद्रैः समस्तकुटुंबश्रेयोर्यं श्रीअजितनाथार्षिणं कारितं ।
प्रतिष्ठितं वार्दींद्रश्री-
(३) धर्मघोषसूरिपट्टप्रतिष्ठितश्रीदेवेंद्रसूरिक्रमायातश्रीजिनचंद्र-
सूरिशिष्यैः श्रीभुवनचंद्रसूरिभिः ॥ १ ॥

(५५२)

संवत् १२७४ वर्षे फाल्गुणशुदि ९ गुरौ श्री कोरंटकीय-
गच्छे श्रीककसूरिशिष्य सर्वदेवसूरीणां मूर्तिः ओसपुत्र रा०
आंवड संघपतिना कारिता श्रीककसूरिभिः प्रतिष्ठिता मंगलं
भवतु संघस्य ।

(५५३)

संवत् १३१५ (१) वर्षे वैशाखवदि ७ गुरौ (१) श्रीमदुक्के-
शगच्छे श्रीसिद्धाचार्यसंताने श्रीवरदेवसुत श्मभचंद्रेण श्रीसिद्ध-
सूरीणां मूर्तिः कारिता । श्रीककसूरि[भिः] प्रतिष्ठिता ।

(५५४)

संवत् १२३१ वर्षे वैशाखसुदि ९ सोमे श्रीपडेरकगच्छे
श्रीयशोभद्रसूरिसंताने संघत्री साहलेन समस्त कुटुंब श्रेयार्थं
श्रीकपर्दियक्षः कारापितः प्रतिष्ठितः श्रीशालिसूरिभिः ॥

(५५५)

.....माघशुदि १३ श्रीकोरंटकीयगच्छे नन्नाचार्य संताने
चैत्ये श्रीककसूरीणां शिष्येण पं० .....

(५५६)

॥ श्री ॥

- (१) ॥ एदं०॥ श्रीभद्रदेते नमः ॥ स्वस्ति श्रीमज्जिनं नत्वा ॥
प्रणम्य स्वगुरुं मुदा ॥ श्रीधर्मनाथचैत्यस्य ॥ प्रश-
- (२) स्तिर्दर्प्यते वरा ॥ ३ ॥ अहम्मदावाद्रपुरे ॥ श्रीकंपिनी अं-
गरिजबहादुरः ॥ राज्यं करोति विधिना ॥ मर्यादा-
- (३) पालने निपुणः ॥ २ ॥ तद्राज्ये वास्तव्यो ॥ गुरुशाख
उक्तेशवंशजातश्च ॥ जीवदयाधर्मार्थी ॥ साहः श्रीनि-
- (४) हालचंद्रश्च ॥ ३ ॥ तत्पुत्रः श्रीसाहपुस्सालचंद्र ॥ स्तत्प-
त्नी श्रीमाणकी धर्मकर्त्री ॥ तत्पुत्रः श्रीकेसरी-
- (५) सिंहनाभा ॥ तन्नार्या श्रीधूर्धनाम्नी प्रसिद्धा ॥ ४ ॥ तस्याः
कुक्षेः रत्नतुल्यः प्रजातः ॥ श्रेष्ठी साहः-

- (6) श्रीहठीसिंहनामा ॥ भाग्येनैवोपाजितं द्रव्यवृन्दं ॥ भुक्तं
दशं स्वीयहस्तेन तेन ॥ ५ ॥ अहम्मदावा-
- (7) दपुरोपकंठे ॥ दिश्युत्तरस्यां कृतवाटिकायां ॥ यत्कारितं
श्रीजिनविंबवृन्दं ॥ जिनेद्रचैत्यं तु मह-
- (8) न्नवीनं ॥ ६ ॥ द्वापंचाशदैवत ॥ कुलिकामंडितं त्रिभूमिकं
रम्यं ॥ मंडपयुगेन सचिरं ॥ त्रिशिखरं का-
- (9) रितं स्वविचैः ॥ ७ ॥ तस्मिन् जिनविंबानां ॥ प्रासादानां
तथा सुप्रतिष्ठा ॥ इह कारिता कृतैषा ॥ श्रीशां-
- (10) तिसागरसुरिभिश्च ॥ ८ ॥ जातोयं गुर्जरदेशे ॥ तस्माद्गु-
र्जरवर्णनम् ॥ क्रियते बुद्धियोगेन ॥ बुद्धि-
- (11) मद्भिर्विभाव्यताम् ॥ ९ ॥ सान्निध्ये तीर्थराजो विमलगि-
रिवरो यस्य चैवोज्जयंत ॥ स्तारंगस्तंभना-
- (12) ल्यो गवडिपुरभवो यत्र संखेश्वरश्च ॥ यत्संधौ संस्थितोयं
चित्तगिरिवरो योऽर्बुदाख्यः सुधामा ॥ अन्ये
- (13) नेकेपि तीर्था वरभुवि नगरे यत्र देशे प्रसिद्धाः ॥ १० ॥
श्राद्धाः कुर्वन्ति यस्मिन् जिनवरभुवने भक्ति-
- (14) मुद्योतकर्त्री ॥ पूजां स्नात्रं च मात्रां विरचति नृकुलो
भक्तिभावाद्भक्तैः ॥ अर्हत्योक्तागमानां श्रवण-
- (15) मनुदिनंयात्रादानादिधर्माः सौंदर्ये कोपि देशो न
भवति सदृशो गुर्जररणेह लक्ष्म्या ॥ ११ ॥ विस्तीर्णह-

- (16) द्वावभिराजमार्गा ॥ उत्तगहर्मा जिनशुभ्रगेहाः ॥ पुं-
भिर्धनाढ्यैश्च तथा गुणाढ्यैः ॥ रहम्मदावाद इ-
- (17) तीह दृंगः ॥ १२ ॥ तस्मिन् वाणिज्यकर्तृणां ॥ मुख्या
बहार्थिनायकः ॥ संघेशः श्रीहठीसिंहो जातः-
- (18) पूर्वोपवर्णितः ॥ १३ ॥ शीलवती च गुणवती ॥ तस्य प्र-
थमा हि रुक्मणी भार्या ॥ हरकुमारिका चान्या
- (19) ॥ पुत्रो जयसिंह इति नामा ॥ १४ ॥ हठीसिंहे गते स्वर्गे
पत्नी हरकुमारिका ॥ भर्तुर्वाक्यैः क्रियां सर्वा ॥
- (20) चके पूर्वोपवर्णिताम् ॥ १५ ॥ स्त्रीजातावपि संजाता ॥
धन्या हरकुमारिका ॥ पुरुषैः कर्तुमशक्यं यत् ॥
- (21) तत्कार्यं साधितं तथा ॥ १६ ॥ कुंकुमाधितपद्मानि ॥
लिखितानि पुरे पुरे ॥ आगच्छंतु कृपां कृत्वा ॥ दर्श-
- (22) नार्थं ममांगणे ॥ १७ ॥ तत्पर्णमाकर्ण्य च दूतवाक्यं ॥
चतुर्विधा हर्षभरास्तु संघाः ॥ अहम्मदावादपुरो-
- (23) पकंठे माप्ताः प्रतिष्ठेत्सवमेव द्रष्टुं ॥ १८ ॥ आचार्याः
संघमुख्याश्च ॥ संघैः सह समागताः चतुर्ल ॥-
- (24) क्षमिता मर्त्या ॥ मिलिता बहुदेशजाः ॥ १९ ॥ चैत्यविंशं
प्रतिष्ठासु ॥ वानल्पेषु सघर्षिणाम् ॥ सेवासु-
- (25) स्मरिसाधूनां ॥ बहु वित्तव्ययं कृतम् ॥ २० ॥ श्रीविक्रमा-
र्कसरदः ॥ प्रमितेषु वर्षे १९०३ एकोनविंश-

- (26) तिश्ताधिके तृतीये ॥ शाके तु सप्तदशसंख्य १७६८
शताधिकेष्ट ॥ षष्टिप्रवर्तनमते समये सुधी-
- (27) ले ॥ २१ ॥ माघे मासे शुक्लपक्षे ॥ षष्ठी च भृगुवासरं ॥
कृतमाह्वरेणैव ॥ जलयात्रामहोत्सवं ॥ २२ ॥ ए-
- (28) वं क्रमेण सप्तम्यां ॥ विहितं कुंभस्थापनं ॥ अष्टम्यां च
नवम्यां तु ॥ नद्यावर्तस्य पूजनं ॥ २३ ॥ दशम्यां ब्रह्म-
- (29) दिग्पाल ॥ क्षेत्रपालादिपूजनं ॥ विंशतिस्थानपूजा च ॥
एकादश्यां तिथौ कृता ॥ २४ ॥ द्वादश्यां च कृ-
- (30) तं श्राद्धैः ॥ सिद्धचक्रादिपूजनं ॥ त्रयोदश्यां विरचितं ॥
व्यवनस्य महोत्सवं ॥ २५ ॥ चतुर्दश्यां जन्मभावो ॥
- (31) दिग्कुमारिभिरीरितं ॥ पूर्णिमायां कृतं मेरा ॥ विद्राचैः
स्नात्रकर्म च ॥ २६ ॥ माघे कृष्णे प्रतिपदि ॥ कृतं
चंद्रे च-
- (32) वासरे ॥ अष्टादशाभिषेकं तु ॥ द्वितीयायामथापरम् ॥ २७ ॥
वत्सवं पाठशालायां ॥ गमनस्य कृतं वरं
- (33) ॥ तृतीयायां कृतं सद्भिः ॥ विवाहस्योत्सवं वरं ॥ २८ ॥
दीक्षोत्सवं चतुर्थ्यां च ॥ पंचम्यां भृगुवासरे ॥ वृषलघ्ने
- (34) च विद्वानां नेत्रोन्मिलनकं कृतं ॥ २९ ॥ षष्ठीतो
दशमी यावत् ॥ कलशध्वजदंडयो ॥ प्रासादानां प्रतिष्ठा-
- (35) च ॥ महोत्सवैः कृता वरा ॥ ३० ॥ एकादश्यां गुरुदिने ॥
विद्वानां च प्रवेशनं ॥ स्थापना च कृता चैत्ये ॥ वा-

- (36) सक्षेपसमन्विता ॥ ३१ ॥ तन्मंदिरे श्रीजिनधर्मनाथो ॥
विद्यमप्रवेशस्थितमूलमूर्तिः ॥ स्वश्रेयोर्धे च कृता प्र-
- (37) तिष्ठा ॥ भवे भवे मंगलकारिणीयम् ॥ ३२ ॥ इयं प्रश-
स्तिश्चैत्यस्य ॥ खरतरगच्छे तु क्षेमशत्खायां ॥ महो०-
- (38) श्रीद्वितप्रमोद ॥ जिनां कृता पं० सरूपेण ॥ ३३ ॥ इयं
प्रशस्ति लिखिता ॥ लेखकः विजयरामेण ॥ बनमालि-
- (39) दासपुत्रेण ॥ मोडचातुर्वेदातिविप्रेणः ॥ ३४ ॥ उत्कीरितं
सूत्रधारः ईसफेन रहेमानुत्रेणः ॥ श्रीरस्तु ॥ श्रीः ॥

(५५७)

संवत् १८६७ ना वर्षे चैत्रसुद १५ दने संघसमस्त मलि
करीने लषाव्युं छे जे हाथीपोटना चोक मध्ये कोईए देरासर
करवा न पामे अने जो कदाचित् देरासर जो कोईए करावेतो
तिर्थ तथा समस्त संघनो शुनि छे समस्त संघ देशावरना भेला
मलीने ए रीते लषाव्युं छे ते चोकमध्ये आंबली तथा पीप-
लानी साहमा दक्षण तथा उत्तर दिशे तथा पूर्व पश्चिम दशे जे
कोई देरासर करावे तेने समस्त संघनो गुनहो छे । सहि छे ।
सं० १८६७ ना वर्षे चैत्रसुद १५ दने ॥

પ્રાચીનજૈનલેખસંગ્રહ ।

અવલોકન.

(સૂચન.)

સંગ્રહમાં આવેલા સમગ્ર લેખોનું, આ શિરો-લેખ નીચે, અવલોકન કરવામાં આવેલું છે. આમાં, દરેક લેખ ક્યાં આવેલો છે, અને તેમાં શી હકીકત સમાયલી છે તેનું સ્પષ્ટીકરણ આપવામાં આવ્યું છે. જે લેખો ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ વિશેષ ઉપયોગી છે અને જેમની સાથે સંબંધ ધરાવનારા ઉલ્લેખો અન્યત્ર મળી આવે છે તેમના વિષયમાં વિશેષ ઉદાહરણ પણ તત્તસ્થળે કરેલો છે. જે લેખોમાં કુકત નામ વિગેરે સાધારણ બંધોતોજ આપવામાં આવેલી છે તેમનાં સંબંધમાં, તેમનું સ્થાન આદિ જણાવીનેજ આગળ ચલાવવામાં આવ્યું છે. આ સંગ્રહમાંના બધા લેખો કોઈ એકજ સ્થાનથી પ્રાપ્ત થયેલા નથી પરંતુ જુદા જુદા પુસ્તકોમાંથી અને જુદા જુદા સંજ્ઞનો તરફથી પ્રાપ્ત થયા છે તેથી તત્સંબંધી ઉલ્લેખ પણ, તે તે લેખના અવલોકનમાં યાદીપણમાં, કરી દીધેલ છે. આ અવલોકનનો ક્રમ, લેખોનાં સંખ્યા-અંક (નંબર) પ્રમાણેજ રાખવામાં આવેલો છે જેથી મૂળ લેખ ઉપર જે સંખ્યાંક આવેલો હોય, તેના વર્ણન માટે આ અવલોકનમાં પણ, તેજ સંખ્યાંક સાથેનું વૃત્તાંત જોવું જોઈએ.

શત્રુઞય પર્વત ઉપરના લેખો.

શત્રુઞય પર્વત જૈન ધર્મમાં સૌથી મહોટું તીર્થ મનાય છે. તેના ઉપર સેંકડો જિનમન્દિરો અને હબરો જિનપ્રતિમાઓ સ્થાપિત છે. તીર્થની મહત્તા અને પ્રાચીનતા જોતાં તેના ઉપર જેટલા શિલાલેખો મળવા જોઈએ તેટલા મળતા નથી. કારણે ઘણાં છે. જેમાં સૌથી મહોટું કારણ તેના ઉપરના મંદિરોનું વારંવાર જે સ્મારકામ થાય છે, તે છે. આગળના વખતમાં ઐતિહાસિક વૃત્તાંતો તરફ લોકોનું વિશેષ લક્ષ્ય ન હોવાથી, મન્દિરોનો પુનરુદ્ધાર કરતી વખતે તેમની પ્રાચીનતા જાળવી રાખવા તરફ ખિલકુલ ધ્યાન આપાતું નહિ. તેથી શિલાલેખો વિગેરેને ઉખેડીને આડા અવળા નાંખી દેવામાં આવતા અથવા તે અયોગ્ય રીતે ભીંતો ઇત્યાદિમાં ચણી દેવામાં આવતા હતા. કેટલાક ઠેકાણે ચૂનો, સીમેટ, ચા કળી આદિ પણ આવા શિલાપટ્ટો ઉપર લગાડી દીધેલાં જોવામાં આવે છે. કર્નલ ડૉડ ના કથન પ્રમાણે, પરસ્પર એક ખીબ સંપ્રદાયે પણ આપ-સની ઈર્ષા અને અસહિષ્ણુતાના લીધે આવા શિલાલેખોને નષ્ટ કરવામાં મહોટો ભાગ ભજવ્યો છે. આવાં અનેક કારણોને લીધે શત્રુઞય ઉપર બહુજ પ્રાચીન કે મહત્વના શિલાલેખોનું અસ્તિત્વ રહ્યું નથી.

સુબઈ સરકારના આર્કિઓલૉજીકલ સર્વે તરફથી મી૦ કાઉસેન્સે (Cousens) ઈ. સ. ૧૮૮૮-૮૯ માં, આ પર્વત ઉપરના બધા લેખોની નકલો લીધી હતી. આ લેખોમાં, ૧૧૮ લેખો તેમને સારા ઉપયોગી જણાયા તેથી તેમણે એપીગ્રાફીઆ ઇન્ડિકા (Epigraphia indica) માં પ્રકટ કરવા માટે તેના પ્રકાશક ઉપર મોકલી આપ્યા. પ્રકાશકે, સુપ્રસિદ્ધ ઇતિહાસજ્ઞ ડૉ. જી. બુહલર (Dr. G. Buhler,) ને તેમનું સંપાદન કાર્ય સોંપ્યું. તેમણે, ધ્યાનપૂર્વક નિરીક્ષણ કરી એપીગ્રાફીઆ ઇન્ડિકાના ખીબ ભાગના છઠા પ્રકરણમાં, પોતાના વક્તવ્ય સાથે, એ લેખો પ્રકટ કર્યા છે.

ડૉ. બુહલરનું એ લેખોના વિષયમાં, નીચે પ્રમાણે કથન છે.

“નીચે આવેલા ૧૧૮ લેખો તથા તેમનો સાર મી. કાઉન્સે-સે ૧૮૮૮-૮૯ (ઇ. સ.) માં પાલીતાણા નજીકના શરૂબંધ પર્વત ઉપર આવેલાં જૈન દેવાલયોમાંથી લીધેલા છે અને પ્રકાશકે તે મારા તરફ મોકલી આપ્યા છે. તેના બે મોટા વિભાગ પડી શકે: (૧) નં. ૧-૩૨ જેની મિતિ સંવત્ ૧૫૮૭ થી ૧૭૧૦ સુધીની છે, અને (૨) નં. ૩૩-૬૫ જેની મિતિ સંવત્ ૧૭૮૩ થી ૧૯૪૩ અગર ઇ. સ. ૧૮૮૭ સુધીની છે. બીજા વિભાગના લેખોમાંથી ઐતિહાસિક બાબતો બહુ થોડી નીકળે તેવી છે તેથી મેં અહીં આપ્યા નથી પણ તેમના ટુકસાર આપ્યા છે. પરંતુ નં. ૧૦૫ (આ સંગ્રહમાં નં. ૩૨) નો લેખ આખો આપ્યો છે. કારણ કે તેમાં અંચલગચ્છની હકીકત પૂરી આપી છે અને તેના વિષે હજુ સુધીમાં બહુ થોડું જાણવામાં આવ્યું છે. આ લેખો હાલના વખતના યતિઓ કેવી સંસ્કૃતનો ઉપયોગ કરે છે તેના નમૂનો રૂપે છે; તથા, જુનાં પુસ્તકો અને લેખોમાં વપરાતી મિત્રલાપાનું મૂળ જોણી કાઢવામાં એ સહાયભૂત થશે અને જુના જૈન વિદ્વાનો જેવા કે મેરુતુંગ, રાજશેખર, અને જિનમંડનની લાપાને સંસ્કૃતવ્યાકરણના નિયમો લગાડવાનું પણ સુલભ થઈ પડશે. આ લેખના ઉતારા અને નં. ૧-૩૩, તથા નં. ૧૧૮ ની નકલ કાકટર જે. કિર્સ્ટે (J. Kirste), જે વીએના યુનિવર્સિટીના પ્રાઇવેટ ડોસન્ટ (Private Docent) છે તેમણે તૈયાર કરી હતી, અને તેમની નીચે આપેલી ટીપો પણ તેમણે કરેલી છે.

આ ૧૧૮ લેખો માં આવેલી ઐતિહાસિક હકીકતના નીચે પ્રમાણે વિભાગ થઈ શકે :—

- (૧) પશ્ચિમ હિંદની રાજકીય હકીકત;
- (૨) જૈન સાધુઓના સંગ્રહો વિષેની હકીકત;
- (૩) જૈન શ્રાવકોના ઉપવિભાગો વિષેની હકીકત.

પહેલી બાબતને માટે નં. ૧ નો લેખ ઘણો ઉપયોગી છે; કારણ કે તેમાં (પૃ. ૧) ગુજરાતના ત્રણ સુલતાનોનાં નામ આપ્યાં છે; (૧)

૧. નં. ૯૬-૯૭ ની મિતિ નક્કી નથી. નં. ૯૮ તે ખરી રીતે નં. ૧૨ પણ મૂકવા જેઇએ.

* એપીગ્રાફીઆ ઇન્ડિકામાં એ બધા લેખો, શિલાપટ્ટોની પંક્તિઓના અનુસાર છાપેલા છે પરંતુ મેં આ સંગ્રહમાં, પદ્યબંધ લેખોને તેા પદ્યોના સાર અને અર્થલેખોને કેવલ સંલગ્ન જ આપી દીધા છે તેથી ડૉ. યુલ્હરની સૂચવેલી પંક્તિઓ પ્રમાણે ત્યાં ન લેતાં પદ્યકં પ્રમાણે જોવું— સં. આહકં.

મહિમુદ, (૨) મદાકર, અને (૩) બાહદર. અને તેમાં કહેલું છે કે મદાકર વિક્રમ સંવત્ ૧૫૮૭ માં જીવતો હતો,* તથા (પં. ૨) તેનો પ્રધાન પાન (ખાન) મજાદખાન અગર મજાદક (પં. ૨૬) હતો. તેમાં વળી (પં. ૮-૧૦) ચિત્ર-કૂટના ચાર રાજ્યોનાં નામો પણ આપ્યાં છે—(૧) કુંભરાજ, (૨) રાજમલ્લ, (૩) સંગ્રામસિંહ, અને (૪) રત્નસિંહ. તેમાંનો છેલ્લો રાજા સં. ૧૫૮૭ માં રાજ્ય કરતો હતો (પં. ૨૩). કર્મસિંહ અગર કર્મરાજ જેણે (પં. ૨૭) પુંડરીક પર્વતના દેવાલયનો સમ્મત ઉદ્ધાર કર્યો અને તેને પુનઃ અંધાવ્યું, તે, તેનો મુખ્ય પ્રધાન હતો. વિશેષમાં (પં. ૨૬) એમ કહેલું છે કે તેણે સુલ્તાન બહાદુરની રાજધી એ ઠામ કર્યું હતું અને તેની પાસેથી તેણે એક 'સ્પુરન્માન' એટલે કે દુરમાન મેળવ્યું હતું. મંત્રી રવ (' રવાખ્ય ') નરસિંહક+ જે ધણું કરી જૈન હતો અને જે સુલ્તાન બહાદુરના મુખ્ય મંત્રીની નોકરીમાં હતો તેણે બાદશાહ સાથે પત્રવ્યવહાર ચલાવ્યો હતો.

ગુજરાતના રાજ્યકર્તાઓની યાદિ વિષે જાણવું જોઈએ કે સુલ્તાન બહાદુરના બે ભાઈ સુલ્તાન સિકંદર અને મહમૂદ, જેમણે સુલ્તાન મુઝફર ખીજા પછી થોડાં થોડાં વર્ષ રાજ્ય કર્યું, તેમનાં નામ કાઢી નાંખવામાં આવ્યાં છે. ખાન મજાદ અગર મજાદક જેને આપણા લેખમાં સં. ૧૫૮૭ માં બહાદુરનો વજીર કહેલો છે તે હું જોખખી શકતો નથી.† મિરાત-ધ-સિકંદરી* ના પ્રમાણે ઈ. સ. ૧૫૨૬ માં તાજખાન ઉપર એ દરેકાખ એનાયત કર્યો હતો. વળી, ટોડ (Tod) ના રાજસ્થાનમાં કર્મરાજ અગર કર્મસિંહનું

* આ કથન બૂલ ભરેલું છે લેખમાં કાંઈ તેની વિશ્વમાનતા ખતાવી નથી પરંતુ બહાદુરશાહ, તેની ગાદીએ બેઠો હતો એ સૂચવવાને માટે શ્રીમદાફરપદ્મ-ચોતકારક એમ લખવામાં આવ્યું છે.—સંગ્રહક.

† ડૉ. પુર્કર ' મંત્રી રવાલ્યો નરસિંહક : ' (પદ્મ ૨૭) એ વાક્યમાં મુજાલા છે અને નરસિંહ એ રવાખ્યનું વિશેષણ માની એકલા રવાનેજ મંત્રી લખ્યો છે. પરંતુ એ બૂલ છે. રવા (યા રવીરાજ) અને નરસિંહ બન્ને મજાદખાનના અમાત્ય હતા. જુઓ, મહારો શત્રુંગ્યતીર્થોદ્ધારપ્રબંધ.—સંગ્રહક.

‡ મજાદખાન, બહાદુરનો વજીર નહિ પણ સોરઠનો સુખો હતો. જુઓ ' ગુજરાતનો અર્વાચીન ઇતિહાસ.' (પૃ. ૪૭)—સંગ્રહક.

૪ 'લોકલ મુહુમેદન ડીનેસ્કીઝ ઓફ ગુજરાત'—સર ઇ. સી. બેલી (Bayley) પૃ ૩૩૪.

નામ આવતું નથી. તોપણ આ લેખના ખરાપણા વિષે શક રાખવાની જરૂર નથી. આર રાણાઓની યાદી ટોડની યાદી પ્રમાણેજ છે. મિરાત-ઈ-સિકંદરી (પ. ૩૫૦) માં કહ્યા પ્રમાણે રત્નસિંહે સંવત ૧૫૮૭ માં રાજ્ય ક્યું અને તેને ગુજરાતના સુલ્તાન સાથે મિત્રતા હતી.

આર બાદ ત્રીજા અગર ચોથા મેગલ બાદશાહોના વખતની મિતિઓ આવે છે:—

(૧) નં. ૧૫, ૧૭--૨૦, ૨૩, ૨૪ ના લેખો જે બધા સંવત ૧૬૭૫ ના છે તેમાં તથા સંવત ૧૬૮૩ ના નં. ૨૭ ના લેખમાં જહાંગીરને 'હુરદીન જ૦ સવાઈ' તરીકે ઓળખાવ્યો છે. નં. ૧૭-૨૦ માં રાજકુમાર ખોસ્લુ (શાહિનઘા સુરતાણ ખોસલુ) અને સુલ્તાન ખુમે (સહિયાન સુરતાણ ખુમે), અમદાવાદ (રાજનગર) ના સુખાનાં નામો આવે છે.

(૨) નં. ૩૩ નો લેખ જેની મિતિ વિક્રમ સં. ૧૬૮૬ અને શક સંવત ૧૫૫૧ છે તેમાં શાહજિહાન (શાહ જ્યાહાં) નું નામ એક વખત આવે છે. આ બે મિતિઓ ખરાખર રીતે મળતી આવે છે. વળી, સુરતાણ ખુમે, અગર, સુલ્તાન ખુર્રમ અગર શાહજિહાન સંવત ૧૬૭૫ માં ગુજરાતનો સુખો હતો તે પણ ખરૂં છે, કારણ કે મુસલમાન ઇતિહાસકારો જણાવે છે કે (અકબરે) ગુજરાત પ્રાંત ઈ. સ. ૧૬૧૭ માં મેળવ્યો હતો. શાહિનઘા સુરતાણ ખોસલુ એટલે કે શાહનઘા ખોસ્લુ (નં. ૧૭-૨૦) જે વિક્રમ સંવત ૧૬૭૫ માં જીવતો હતો પણ તેના આપના રાજ્યના ખીજા વર્ષથી કેદી હતો, તેવું નામ પણ ઉપયોગી છે.

ઠાકીયાવાડના જાગીરદારો વિષે તેમાં કહેવું છે કે—

(૧) જામ (યામ) શત્રુશત્ર્ય તેનો પુત્ર જસવન્ત કે જેણે (નં. ૨૧, પં. ૪) નવીનપુર, એટલે કે નવાનગર, હાલ્વાર એટલે કે હાલાર પ્રાંતમાં, વિ. સં. ૧૬૭૫ માં રાજ્ય ક્યું.

(૨) પાલીતાણાના કેટલાક મોહલ રાજાઓ:—

(અ) ખાંધુજ અને તેનો પુત્ર શિવાજી, (નં. ૨૭, પં. ૩૮-૫,) વિ. સં. ૧૬૮૩;

(બ) ઉનડાજી, (નં. ૫૧,) વિ. સં. ૧૮૬૧;

(ક) ખંરાજી; તેનો પુત્ર નોધણુજ, અને તેનો પૌત્ર પ્રતાપ-

- સિંધણ, (નં. ૬૮ ને ૬૯,) વિ. સં. ૧૮૯૨-૯૨.
 (ઙ) નોઘણુ અને તેનો પુત્ર પ્રતાપસિંધણ, (નં. ૯૬) વિ. સં. ૧૯૧૦; અને
 (ઙ) પ્રતાપસિંધણ, વિ. સં. ૧૯૧૬ (નં. ૧૦૩).
 (ઙ) સૂરસિંધણ, (નં. ૧૧૧,) વિ. સં. ૧૯૪૦.

આ લેખોમાં આપેલી હકીકત તથા ઓગ્ને ગેઝેટીઅર (Bombay Gazetteer) પુ. ૮, પૃ. ૫૫૯ માં આપેલી નવાનગર અને પાલિતાણાની હકીકત એ બંને મળતી આવે છે. ગેઝેટીઅર પ્રમાણે જમ સતાજના પુત્ર જમ જસોજી ઇ. સ. ૧૬૦૮ થી ૧૬૨૪ સુધી રાજ્ય કર્યું. જસોજી ને જસવન્ત માનવો એ કહેણુ નથી. સતાજ એ સત્રસાલ, જેનું સં. શત્રુઘ્ન્ય (શત્રુઘ્ને ખાણુ તુલ્ય) થાય છે તેનું ડુંકું રૂપ છે. ગોહેલ વિષે આપણા જોવામાં આવે છે (પૃ. ૬૦૪) કે ખન્દોજી ખીજ પછી સવજી ખીજે થયો. લેખમાં સાથે વણુવેલા આ બે છે, કારણ કે સવજીને ઇ. સ. ૧૭૬૬ ની પહેલાં પાંચ જમાના આગળ મૂક્યો છે. લેખમાં ખીજ વણુવેલા માણુસોને ગેઝેટીઅરમાં ઉતરજી ઇ. સ. ૧૭૬૬-૧૮૨૦. ખન્દોજી ચોથો, ૧૮૨૦-૧૮૪૦. નોઘણુ ચોથો, ઇ. સ. ૧૮૪૦-૧૮૬૦. પ્રતાપસિંધણ, ૧૮૬૦. સૂરસિંધણ, ૧૮૬૦ થી ચાલુ. જે કે પાલીતાણા રાજ્ય કાઠીયાવાડના ખીજ રાજ્યોને ખંડણી આપે છે છતાં પણ નં. ૯૬ માં નોઘણુને રાજરાજેશ્વર તથા મહારાજાધિરાજ કહેલા છે. વળી, ગેઝેટીઅરમાં કલા પ્રમાણે, કાકુર નોઘણુને એટલી બધી આવક નહોતી; તેના વારસોને પાંચ લાખની આવક હતી; કારણ કે જ્યારે પ્રતાપસિંધણએ એ રાજ્ય પોતાના તાખામાં લીધું ત્યાંસુધી અમદાવાદના નગરશેઠ વખતચંદે ઇ. સ. ૧૮૨૧-૧૮૩૧ સુધી તેની જાગીર રાખી હતી. અમદાવાદ, સુબંધ અને ખીજ મોટા શહેરોના દાતાઓએ અંગ્રેજ સરકારનું નામ આપ્યું નથી. પણ હરખચંદ અગર હરખચંદ ને દમણુબંદર અગર દમણુનો હતો તેણે નં. ૪૫, વિ. સં. ૧૮૬૦ ના લેખમાં એમ કહેલું છે કે ' ફિરંગીજાતિપુરતકાલબાદસાહિ ' એટલે કે પોતું. ગાલના રાજ્યે તેને માન આપ્યું હતું. આની સાથે સરખાવતાં અમદાવાદના નગરશેઠની કૃતવંતતા જણાઈ આવે છે.

ખીજ ઉપયોગી ખાખત એ છે કે આ લેખોમાં જૈનસંપ્રદાયો જોવા કે ખરતર, તપા, આંચલ અને સાગર આદિ ગચ્છો વિષેની ઘણીજ માહિતી આપી છે.

પહેલા બે ગ્રંથોનાં ગુરુઓનાં નામો ડાક્ટર ક્લૅટ્ટે (Klatt) ઈન્ડીઅન એન્ડીકવેરી (Indian Antiquary), પુ. ૧૧, પૃ. ૨૪૫ માં પ્રકટ કર્યાં છે. તથા વાડિપુરપાર્શ્વનાથના દેવાલયની પ્રશસ્તિમાંથી પણ ખરતર પટ્ટાવલી પુ. ૧, પૃ. ૩૧૯ માં આપી છે. મારા જાણુવા પ્રમાણે ખીજી બે પટ્ટાવલીઓ હજી સુધી બહાર આવી ન હોતી:—

૧. ખરતર ગ્રંથની પટ્ટાવલી.

આ યાદી નં. ૧૭ માં આપી છે:—

૧. ઉદ્(દ)યોતનસૂરિ.	૧૦. જિનેશ્વરસૂરિ, ખીજ.
૨. વર્ધમાનસૂરિ, ' વસતિમાર્ગ- પ્રકાશક. '	૧૧. જિનપ્રયોધસૂરિ.
૩. જિનેશ્વરસૂરી, પહેલા.	૧૨. જિનચંદ્રસૂરિ, ત્રીજા.
૪. જિનચંદ્રસૂરિ, પહેલા.	૧૩. જિનકુશલસૂરિ.
૫. અભયદેવસૂરિ, નવાંગી વૃત્તિના કર્તા તથા સ્તંભનપાર્શ્વનાથને પ્રકટ કરનાર.	૧૪. જિનપદ્મસૂરિ.
૬. જિનવલ્લભસૂરી.	૧૫. જિનલખિંધસૂરિ.
૭. જિનદત્તસૂરિ, જેમને એક દેવ- તાએ ' યુગ પ્રધાન ' ^૩ નો ઇ- લકાબ આપ્યો.	૧૬. જિનચંદ્રસૂરિ ચોથા.
૮. જિનચંદ્રસૂરિ, ખીજા.	૧૭. જિનોદયસૂરિ.
૯. જિનપતિ સૂરિ. ^૪	૧૮. જિનરાજસૂરિ.
	૧૯. જિનભદ્રસૂરિ. ^૫
	૨૦. જિનચંદ્રસૂરિ, પાંચમા.
	૨૧. જિનસમુદ્રસૂરિ.
	૨૨. જિનહંસસૂરિ.
	૨૩. જિનમાણિક્યસૂરિ.

૨૪. જિનચંદ્રસૂરિ, છટ્ટા, ^૬ જેમણે દીલ્હીના પાલિસાહિ અકબરને ખોધ આપ્યો અને તેથી તેમને યુગ પ્રધાનનો ઇલકાબ મળ્યો; તથા બધા દેશોમાં ૮ દિવસ હિંસા નહિ કરવાનું ફરમાન મળ્યું; તેમણે જહાંગીરને પ્રસન્ન કર્યો અને દેશપાર કરેલા સાધુઓને બચાવ્યા.

૩. નં. ૧૮ માં પણ પહેલા ૭ સૂરિઓનાં નામ આપેલાં છે.

૪. મહાજીનીપ્રશસ્તિમાં પણ આજ નામ આપેલું છે અને તે ડાક્ટર ક્લૅટ્ટે (Klatt) ના જિનપતિ (ઈન્ડી. એન્ડી. પુ. ૧૧, પૃ. ૨૪૫) કરતાં વધારે સારું છે.

૫. નં. ૧૮ માં પણ છે.

૬. નં. ૧૮-૨૦, ૨૩ ૩૪ માં છે.

૨૫. જિનસિંહસૂરિ જેમણે ૧૨૫૦૦૦૦૦ (સપાદકોટી) ના અર્થે મંત્રી કરમચંદ્ર પાસે નાંદિતો ઉત્સવ કરાવ્યો.^૭ જેઓ કદિન કારમીર અને અન્ય દેશોમાં ફર્યા, જેમણે અકબર સાહિતે પ્રસન્ન કર્યો, જળચરોનો વધ એક વર્ષ સુધી બંધ કરાવ્યો, શ્રીપુર^૮, ગોલકુંડા (ગોલકોંડા) ગલજણા, (ધજની) વિગેરે દેશોમાં પ્રાણિહિંસા બંધ કરાવી, તથા જેમણે જહાંગીર-નૂરદી-મહમ્મદ પાસેથી 'યુગપ્રધાન' નો ઇલકાવ મેળવ્યો.

૨૬. જિનરાજ^૯ જેમનાં મા બાપ સાહ ધર્મસી, અને ધારલદે હતાં, જેઓ ખોહિત્ય જાતના હતા, જેમણે અબિકા પાસેથી વરદાન મેળવ્યું અને ધંધાણીપુરની એક જુની પ્રતિમા ઉપરની પ્રશરિત વાંચી. નં ૨૬ માં તેમને માટે બીજી મિતિ સં. ૧૬૮૨ ની છે.

અર્વાચીન લેખોમાં:—

જિનચન્દ્રસૂરિ, સંવત ૧૭૯૪^{૧૦} (નં. ૩૯); જિનહર્ષસૂરિ^{૧૧} સંવત ૧૮૮૭ (નં. ૬૦), સંવત ૧૮૮૮, સંવત ૧૮૯૧ (નં. ૬૮), સં. ૧૮૯૨ (નં. ૬૯); જિનમહેન્દ્રસૂરિ, જિનહર્ષસૂરિના અનુગ, સંવત ૧૮૯૩ (નં. ૮૦), જે પિપ્પલીય શાખાના છે એમ કહેલું છે (નં. ૮૨-૫^{૧૨}) સંવત ૧૯૦૩ (નં. ૮૮).

જિનસૌભાગ્યસૂરિ, જિનહર્ષના અનુગ, સંવત ૧૯૧૦ (નં. ૧૬).

જિનમુક્તિસૂરિ, સંવત ૧૯૨૨ (નં. ૧૦૬). અર્વાચીન લેખો જણાવે છે કે ખરતરગચ્છના દણ્ણા યુરઓ હતા અને આ બાબત સર્વને સુવિદિત છે. ૧૮૭૪ માં જેસલમીરમાં જિનમુક્તસૂરિને હું મળ્યો, અને બિકાનેરમાં હેમસૂરિને પણ મળ્યો. આજ સંપ્રદાયના ત્રાંજ યુગ પ્રધાનના શિષ્યો ૧૮૭૬ માં મને સુરતમાં મળવા આવ્યા હતા, તે વખતે તેમના યુર સુરત થ. ને જતા હતા.

૭. નં. ૧૮-૨૦, ૨૩-૨૪ માં ' અકબર સાહિ આગળ ' એમ છે.

૮. નં. ૧૮ પ્રમાણે શ્રીકારતીપુર, નં. ૧૯ પ્રમાણે શ્રીકાર-શ્રીપુર, નં. ૨૩ પ્રમાણે શ્રીપુર

૯ નં. ૧૪-૨૦, ૨૩-૨૪, ૨૬ માં એજ પ્રમાણે છે.

૧૦ સં. ૧૮૩૩ માં (કલેંટમાં) જિનચન્દ્ર (નં. ૬૬) છે.

૧૧ કલેંટની યાદિ, ઈન્ડી૦ એન્ડી. પુ. ૧૧, પૃ. ૨૪૫ માં આ ઉલ્લેખો છે.

૧૨ નં. ૮૨-૮૫ માં જિનદેવના અનુગ જિનચન્દ્રસૂરિ જીવતા હતા એવી દીપ છે. પિપ્પલીયા ખરતરગચ્છ વિષે જુઓ કલેંટ, નં. ૫૬.

૨ તપાગચ્છની પટ્ટાવળી.

નં. ૧૨ માં પહેલાં વર્ધમાન (પદ ૨) નું નામ આવે છે; પછી સુધર્મ (પદ ૩), સુસ્થિત અને સુપ્રતિબુદ્ધ, ડોટિક ગણના સ્થાપનાર (પદ ૪) વજ્ર, વજ્રી શાખાનો સ્થાપનાર (પદ ૫) વજ્રસેન અને તેના શિષ્યો નાગેન્દ્ર, ચન્દ્ર, નિર્વૃત્તિ અને વિદ્યાધર; એમાંના ત્રીજાએ ચાંદ્રકુલ (પદ ૬-૭) સ્થાપ્યું. જગચ્ચંદ્ર જેણે સંવત ૧૨૮૫ માં ' તપાગિરદ' (પદ ૯) મેળવ્યું. ત્યારબાદ નિચે પ્રમાણે:—

(૧) * આનંદવિમલ (કલેટ નં. ૫૬) જેણે સંવત ૧૫૮૨ (પદ ૧૦-૧૧) માં યતિઓની વર્તણૂક સુધારી,

(૨) વિજયદાન (કલેટ નં. ૫૭) (પદ. ૧૨-૧૩).

(૩) હીરવિજય (કલેટ નં. ૫૮) (પદ ૧૪-૨૪,) જેમને સાહિ અકબરે મેવાતમાં બોલાવ્યા હતા, જેમણે સં. ૧૬૩૯ માં ૭ માસ સુધી પ્રાણિવધ અટકાવવાને, મરેલા માણસની મિલકત જપ્ત નહિ કરવાને, જીવિઆ વેરો અને શુલ્ક છોડી દેવાને, કેદીઓને છૂટા કરવાને, વાધિલાં પશુ પક્ષીઓને છૂટાં મૂકવાને, શત્રુજય જૈનોના હસ્તગત કરવાને અને જૈન પુસ્તકાલય સ્થાપવાને (પૌસ્તુકં માંડગારમ્), આદશાહ પાસેથી ફરમાન કઢાવ્યાં; જેમણે ૧૩ સુમ્પકાના ગુરૂ મેઘજીને જૈન બનાવ્યો, જેમણે તપાગચ્છમાં ઘણા લોકોને આજ્ઞા, ગુજરાત અને ખીજા દેશોમાં ઘણાં દેવાલયો બંધાવરાવ્યાં તથા ગુજરાત માળવા વિગેરેના ઘણાં લોકોને શત્રુજયની યાત્રા કરવાને કહ્યું. નં. ૧૧૮ (આ સંગ્રહમાં નં. ૩૩) માં આવી એક યાત્રાનું વર્ણન આપે છે જે વિમલહર્ષ તથા ખીજા ૨૦૦ સાધુઓએ કરી હતી. વળી એજ લેખમાં કહ્યું છે કે હીરવિજય + સાધ (Sapha) જાતના

* જગચ્ચંદ્રસૂરિ પછી તરતજ આનંદવિમલસૂરિ થયા એમ નથી, પરંતુ તેમની શિષ્યપરંપરામાં કેટલાક આચાર્યો થયા પછી સોળમા સૈકાની અંતમાં આ આચાર્ય થયા હતા. બાકી જગચ્ચંદ્રસૂરિ તે તેરમા સૈકાની અંતે થયેલા છે, કે જે ઉપર લખવામાં આવ્યું છે—સૂત્રાહક.

૧૩. સુમ્પકો વિષે જુઓ બાબદારકરનો ' રીપોર્ટ ઓન સં. મેન્યુસ્ક્રીપ્ટ્સ ' ૧૮૮૩-૮૪, પૃ. ૧૫૩.

+ મૂળ લેખમાં સુવિહિતસાધુક્ષીરસાગરપ્રોજ્ઞાસિતશીતપાદાનાં (ક્રિયાપાત્ર એવા સાધુ રૂપ સમુદ્ધને કલ્પિત કરવામાં ચંદ્ર જેવા) એવું હીરવિજયસૂરિનું વિરોધણ છે. એ

હતા. નં. ૧૩ પ્રમાણે, તેઓ સં. ૧૬૫૨ માં ભાદરવા સુદ ૧૦ મના દિવસે ઉત્તર-દુર્ગમાં અત્રનો ત્યાગ કરી મરી ગયા, અને તેમની પાદુકાઓ તેજ વર્ષમાં માર્ગ વદિ ૬ ને દિવસે, સોમવારે, સ્તંભતીર્થ (ખંભાત) ના ઉદયકર્ણે બનાવરાવી અને વિજયસેને તેમની પ્રતિષ્ઠા કરી.

(૪) વિજયસેન (કલ્લેટ, નં. ૫૯) (પદ્ય ૨૫-૩૪). જેમને અકબરે લાલપુર (લાહોર) માં ઘોડાઠ્યા હતા, અને જેમણે તેની પાસેથી ધણું માન તથા એક ફરમાન મેળવ્યું, જેમાં ગૌવધ, બળદો તથા ભેંસોની હિંસા, મરેલા મનુષ્યોની મિલકત જપ્ત કરવાનું તથા લઠાઇના કેદીઓ પકડવાનું બંધ કરવામાં આવ્યું હતું. જેમણે ચોલી બેગમ (ચોલી વેગમ) ના પુત્ર, રાજા, ના આવકારથી ગુજરાતમાં આવવાની મહેરબાની કરી. છેલ્લી મિતિ સંવત ૧૬૫૦.

(૫) વિજયદેવ (કલ્લેટ નં. ૬૦) નું નામ નં. ૨૫, સં. ૧૬૭૬, નં. ૩૧, સં. ૧૬૯૬, નં. ૩૨, ૩૩, સં. ૧૭૧૦ માં આવે છે. આ લેખો ઉપરથી જણાય છે કે તેમણે પાતિસાહિ જલાંગીર પાસેથી 'મહાતપા' નો ઈલકાબ મેળવ્યો. તેમનો વારસ વિજયસિંહસૂરિ જે, કલ્લેટના કહેવા પ્રમાણે, તેમના પહેલાં પંચતવને પામ્યો (સં. ૧૭૦૯) તેનું નામ નં. ૩૨, સંવત ૧૭૧૦ માં આવે છે. તેમાં એમ કહેલું છે કે સહસ્રકૂટ તીર્થ તેમના ઉપદેશથી અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

(૬) વિજયપ્રભ (કલ્લેટ નં. ૬૧) નું નામ નં. ૩૩, સં. ૧૭૧૦, માં આવે છે. તેમને 'આચાર્ય' અને 'સૂરિ'ના ઈલકાબો મળેલા છે, અને તેથી એમ કાગે છે કે તેઓ ઢલુ સુધી મુખ્ય ગુરુ નહિ હોય. વિજયદેવને અહીં ભદ્રારક કહેલા છે; પણ આ કલ્લેટની પદ્માવળીની વિરૂદ્ધ છે, કારણ કે તેમાં વિજયદેવનું મૃત્યુ સં. ૧૭૦૯ માં થયું એમ કહેલું છે. §

વાક્યમાં સાધુ શબ્દના 'સુ' ને બુદ્ધરે 'ફ' વાંચી ઊરવિજયસૂરિને સાફ [Sapha] જાના બતાવવાની મહોત્રી અને હંસવા જેવી ભૂત કરેલી છે.—સંગ્રહક.

§ આ આખો પેરો ભૂત ભરેલો છે. હુશીકત એમ છે, કે, વિજયદેવસૂરિએ પોતાની પાટ બેસવા માટે પ્રથમ વિજયસિંહને સૂરિપદ આપ્યું હતું, પરંતુ તેઓ શોડાજ સમય પછી સ્વર્ગસ્થ થઈ ગયેલા હોવાથી પછી વિજયપ્રભને સૂરિપદ આપવમાં આવ્યું. કલ્લેટ વિજયદેવસૂરિનો સ્વર્ગવાસ જે સંવત ૧૭૦૯ માં લખ્યો છે તે પણ ખોટો છે કારણ કે તેમનો કાલ સં. ૧૭૧૩ માં થયો હતો.—સંગ્રહક.

અર્વાચીન લેખોમાં આ પ્રમાણે છે:—

વિજયક્ષમાસૂરિ, નં. ૩૮

વિજયદયાસૂરિ, નં. ૩૭, ભટ્ટારક, સં. ૧૭૮૮. (સુમતિસાગર, ન.

૩૭ તથા ભટ્ટારક, નં. ૩૮, સં. ૧૭૯૧)

વિજયજિનેન્દ્રસૂરિ, નં. ૪૪, સં. ૧૮૪૩, નં. ૪૬-૪૯ સંવત ૧૮૬૦.

વિજયધનેશ્વરસૂરિ, નં. ૭૮ સં. ૧૮૯૩.

વિજયદેવેન્દ્રસૂરિ^{૧૪}, નં. ૮૬, સં. ૧૮૯૭, નં. ૮૯, સં. ૧૯૦૫,

નં. ૪૨, સં. ૧૯૦૮, નં. ૯૭, સં. ૧૯૧૧, નં. ૧૦૪. સંવત

૧૯૧૬, નં. ૧૦૭, સં. ૧૯૨૪.

વિદ્યાનંદસૂરિ, જે ધનેશ્વરના અનુગહતા, નં. ૧૦૩, સં. ૧૯૧૬. નં.

૭૬, સં. ૧૮૯૩ અને નં. ૯૩ સં. ૧૯૪૦ માં વિજયસિંહસૂરિના વંશના

સંવિત્તયમાર્ગીય તપાગચ્છનું નામ આપ્યું છે.

૩-આચાર્યના અગર વિધિપક્ષ ગચ્છની પટ્ટાવળી.

પહેલા સત્તર ગુરૂઓનાં નામો સં. ૧૬૭૫ના નં, ૨૧ અને સં. ૧૬૮૩ ના નં. ૨૭ માં આપ્યાં છે, તથા બાકીનાં નામો સંવત્ ૧૯૨૧ ના નં. ૧૦૫ (આ સંગ્રહમાં નં. ૩૨) માં છે.

(૧) આચાર્યશક્તિ.

(૧૬) ધર્મભૂતિ.

(૨) જયસિંહ.

(૧૭) કલ્યાણસાગર અગર કલ્યાણ-સમુદ્ર, સંવત ૧૬૭૫ અને ૧૬૮૩.

(૩) ધર્મધોષ.

(૪) મહેન્દ્રસિંહ.

(૧૮) અમરસાગર.

(૫) સિંહપ્રભ.

(૧૯) વિદ્યાસાગરસૂરિ (વિદ્યાબિંધ)

(૬) દેવેન્દ્ર અગર દેવેન્દ્રસિંહ.

(૨૦) ઉદ્યાણુવ અગર ઉદ્યસાગર

(૭) ધર્મપ્રભ.

(૨૧) કીર્તિસિંહુ અગર કીર્તિસાગર,

(૮) સિંહતિલક.

(નં. ૫૧, સંવત્ ૧૮૬૧.)

(૯) મહેન્દ્ર.

(૨૨) પુણ્યોદધિ અગર પુણ્યસાગર,

(૧૦) મેરુતુંગ.

(નં. ૫૬, સં. ૧૮૬૧)

(૧૧) જયકીર્તિ.

(૨૩) મુક્તિસાગર, સંવત્ ૧૯૦૫.^{૧૫}

(૧૨) જયકેશરિ.

(૨૪) રત્નોદધિ, સં ૧૯૨૧.

૧૪. તેની જોડણી વળી આમ પણ થાય છે: વિજયદેવીન્દ્ર, અને વિજયદેવીદ્ર.

૧૫. નં. ૯૦. તેના પહેલાં રાજેન્દ્રસાગર છે, સંવ ૧૮૮૬, નં. ૫૬ ત

- (૧૩) સિદ્ધાંતસમુદ્ર અગર સિદ્ધાંતસાગર. (૨૫) વિવેકસાગર, સંવત
(૧૪) ભાવસાગર. ૧૯૪૦, (નં. ૧૧૧.)
(૧૫) ગુણનિધાન અગર ગુણસમુદ્ર.

૪ સાગરગચ્છની પટ્ટાવળી.

આયાદી, ઘણી ખરી, નં. ૯૧ માં આવી છે અને તેમાં અર્વાચીન મિતિ સં. ૧૯૦૫ છે.

- (૧) રાજસાગર. (૨) વૃદ્ધિસાગર.
(૩) લક્ષ્મીસાગર. (૪) કલ્યાણસાગર.
(૫) પુણ્યસાગર. (૬) ઉદયસાગર.
(૭) આલુન્દસાગર.
(૮) શાંતિસાગર, સંવત ૧૮૮૬, નં. ૫૫, નં. ૫૬; સંવત ૧૮૮૯, નં. ૬૨, નં. ૬૫; સંવત ૧૮૯૬, નં. ૭૦, નં. ૭૧, નં. ૭૨, નં. ૭૬.

ખીજા બે ગચ્છોના ગુરૂઓનાં નામ.

- (૧) રાજસોમસૂરિ, લઘુપોસાલ ગચ્છ, નં ૪૨, સં. ૧૮૧૫,
(૨) પંડિત અલુન્દકુશળ, પાશચન્દ ગચ્છ, નં. ૬૫, સં. ૧૯૦૮.

કોઇને એમ વિચાર ઉત્પન્ન થાય કે 'પાચચન્દ' એ પાશચન્દ અગર પાસચન્દને બદલે ભૂલથી વાપર્યું છે, પણ ભુઓ ભાન્ડારકરનો 'રીપોર્ટ' ઓન સં. મેન્ચુસ્ક્રીપ્ટ્સ' ૧૮૮૩-૮૪, પૃ. ૧૩૫.

જૈન સાધુઓના વિભાગો પછી, શ્રાવકોના વિભાગો ન્તલુવા જરૂરના છે, અને મુલાગ્યે એવી આબતોની માહિતી આપણા આ લેખોમાં આપી છે. લેખોમાં જે જે ન્યાતોનાં નામો વપરાયેલાં છે તે સૌમાં, ઓસવાલતું નામ ઘણીવાર આવે છે. કારણકે આ ન્યાત જો કે બહુ ઉમદા કુલમાંથી ઉતરી આવેલી નથી, * પરંતુ તે ઘણી પૈસાદાર છે. તેનાં ભુદાં ભુદાં રૂપો વાપર્યાં

* ડૉ. મુલ્કરજી આ કથન ભૂલ ભરેલું છે. કારણ કે ઓસવાલ ભતિ વિશુધ્ધ ક્ષત્રિયો-રાજપૂતોની બનેલી છે. ક્ષત્રિયોમાં માંસભક્ષણ અને મદ્યપાન પ્રચલિત હોવાથી તેમનાથી ત્રુદા કરવા માટે પૂર્વના જૈનાધ્યાયોએ, જૈનધર્માનુયાયી ક્ષત્રિયોને એ ઓસવાલ ભતિના રૂપમાં મુક્યા છે.-સંગ્રહક.

છે. (૧) ઉદેશ જાતિ (નં. ૨૧) વંશ, (નં. ૨૬.) ; (૧) બિકેશ અગર ઉદેશ (નં. ૩૩ અને ૬૦) ; (૩) ઓઈશ વંશ (નં. ૩૯) ; (૪) ઓશ અગર ઓસ; ધણીવાર આ શબ્દો સાથે ' વાલ ' આવે છે; અને (૫) ઉશ (નં. ૧-૨) અગર ઉસ (નં. ૧૦૨).

મૂળ સં. શબ્દ ' રપકેજા ' ઉપરથી આ બીજા શબ્દો થયા છે એમાં કાંઈ સંશય નથી. ^{૧૬}કેવી રીતે બિકેશ, ઉદેશ, ઉશ અને ઉસ એ શબ્દો થયા છે એ સર્વને વિદિત થશે. ઓઈશ, ઓશ અને ઓસ, વિષે કહેવું જોઈએ કે જૈન અને મહારાષ્ટ્રી પ્રાકૃત ભાષાના નિયમો પ્રમાણે ' ઉપ ' ને બદલે ' ઓ ' વાપરી શકાય (જુઓ હેમચંદ્ર, પ્રાકૃત વ્યાકરણ, ૧, ૧૭૩).

આ પ્રખ્યાત જ્ઞાતિના ખરા નામ ઉપરાંત, પાલિતાણુના લેખોમાં તેના મૂળ વિષેની દંતકથા આપી છે. નં. ૧ માં—

(પદ્ય ૮) વળી—ગોપટેકરી ઉપર, શ્રી આમરાજ નામનો મ્હોટો (રાજ) થયો જેને શ્રી બ.પભટ્ટીએ ઓધ આપ્યો. તેની સ્ત્રી કોઈ વેપારીની કન્યા હતી (પદ્ય ૯) તેના ગર્ભમાંથી પવિત્ર રાજકોષાગાર વંશના તથા પવિત્ર ઓશજ્ઞાતિના નીચે પ્રમાણે મનુષ્યો જન્મ્યા.

આનો અર્થ એવો જણાય છે કે ઓશજ્ઞાતિ તથા રાજકોષાગારવંશ જે ઓશજ્ઞાતિનોજ વિભાગ છે તેનું મૂળ, આમ રાજ અને તેની વૈશ્ય સ્ત્રી-માંથી ઉત્પન્ન થયું છે. પટ્ટાવલી અને પ્રત્યયોના કહેવા પ્રમાણે, આમ જેની હયાતી ઐતિહાસિક લેખોથી પૂરતાર કરવામાં આવી નથી, તે વિ. સં. ૮૦૦^{૧૭} માં થયો હતો. વિશેષમાં, કર્મરાજનો વંશ જે પદ્ય ૧૦-૨૦ સુધીમાં આપ્યો છે તે પૂરો નહિ હોય, તેમાં માત્ર સાત પુરુષોનાં નામો છે અને આમ રાજની મિતિથી આ લેખની મિતિ સંવત્ ૧૫૮૭ સુધીના ૭૩ સૈકામાં આટલાજ પુરુષો થયા હોય એ અસંભવિત છે. ‡

૧૬. જુઓ, ઇન્ડી. એન્ડી., પૃ. ૧૯, પા. ૨૩૩,

૧૭. જુઓ, એસ. પી. પંડિતનું, ' ગૌડવહો ' કાવ્ય, પૃ. ૧૩૭.

‡ ઓસવંશ થા ઓસવાલ જ્ઞાતિનું મૂળ આમરાજ નથી પણ તેની એક સ્ત્રી જે વ્યવહારીપુત્રી હતી તેની સંતતિ ક્ષત્રિય જ્ઞાતિમાં ન ભળતાં ઓસવાલ જ્ઞાતિમાં ભળી. અને તેનું કુળ રાજકોષાગાર (કોઠારી) ના નામથી પ્રસિદ્ધ થયું કે જેમાં પાછળથી કર્મસાહના પૂર્વજો જન્મ્યા.

લેખોમાં ઓસવાળ જ્ઞાતિના બીજા વિભાગો પણ આપ્યા છે:—

૧.—૫૬શાખા, જેના નીચે પ્રમાણે ગોત્રો આપેલા છે—(૧) બિહડ, નં. ૩૩; (૨) જાજેડા, નં. ૧૦૬; (૩) નાડલ, નં. ૩૮, ૩૯; (૪) નાહટા, નં. ૮૦; (૫) મુંમિયા, નં. ૯૬; (૬) રાજકેશ-ગાર, નં. ૧, ૨, ૩; (૭) દુગડ, નં. ૬૮; (૮) લાલણ, નં ૨૧; (૯) લુણીયા, નં. ૬૦; (૧૦) લોહા; નં. ૧૬.

૨.—લઘુશાખા જેમાં (૧) ન.ગડા ગોત્ર (નં. ૯૦) અને (૨) સોત ગોત્ર (નં. ૧૧) છે.

૩.—+ અદૈશાખા, જેમાં કુંકુમલોલગોત્ર, (નં. ૯૧, ૯૮, અને ૯૯) છે. આ શાખા અને ગોત્રના મનુષ્યો જે અમદાવાદના નગરશેઠના વંશનાં છે તેઓ મેવાડના સીસોદીયા રાજપુતોનાં સગાં હોવાનો દાવો કરે છે.—જુઓ નં. ૯૧ વિસાઓસવાળ વિષે નં. ૯૫ માં આવે છે.

સાર પછી બીજી જ્ઞાતિ શ્રીમાલીની છે. આ નામ શ્રીમાળ અગર સિદ્ધમાળ, હાલનું ભીન્માળ, જે મેવાડની દક્ષિણે છે, તેના નામ ઉપરથી પડ્યું છે. તેમાં—

૧—૫૬શાખા, નં. ૩૭, ૧૧૨, જેના પેટા વિભાગો આપ્યા નથી;

૨—લઘુશાખા, નં. ૨૯, ૩૪, ૭૬, જેમાં નં. ૪૪ માં કલ્યા પ્ર-માણે કાશ્યપગોત્રના લોકો આવે છે કે જેઓ પરમાર રાજપુતોની સાથે સંબંધ હોવાનો દાવો કરે છે.

વીસાશ્રીમાળીનું નામ, નં. ૯૫ માં આવે છે.

વળી, ત્રીજી ઉપયોગી જ્ઞાતિ પ્રાગ્વાટ, અગર પ્રાગ્વંશ, (નં. ૪, ૬, ૮) અગર હાલમાં પોરવાડ યા પોરવાળ, તી છે. નં. ૧૫, ૧૭, ૨૫ અને ૪૧ માં તેની લઘુશાખા વિષે આવે છે. તેથી તેના પણ બે વિભાગ હોય તેમ જણાય છે. વીસાપોરવાડ અગર પોરવાળ વિષે નં. ૫૦ અને ૯૭ માં આવે છે, તથા દસા પોરવાડ વિષે ૧૦૭ માં આવે છે. બીજી કેટલીક જ્ઞાતિઓ છે

+ લેખોમાં ' અદૈશાખા ' નથી પરંતુ ' આદૈશાખા ' છે. ડૉ. બુલ્હર ભૂલથી ' આદિ ' ના બદલે અદૈ (Addai) વાંચે છે અને તેને પણ કોઈ ત્રીજી શાખા સમજે છે. ' આદૈશાખા ' એ ' વૃશ્વશાખા ' નોજ ધર્મધવાચી રાષ્ટ્ર છે.—સંગ્રહક.

જે એક એક લેખમાં છે. ગુર્જર જાતિ; (નં. ૧૦૩) + મુહતાગોત્ર,
(નં. ૧૦૫) સંઘવાળ ગોત્ર, અને કોચરસંતાન (નં. ૧૪).

* દાતાઓની માતૃભૂમિ નીચે પ્રમાણે:—

- (૧) અજમેર, એટલે, રાજપુતાનામાં આવેલું અજમીર.
- (૨) અબુહિલ્લખપુર, તેને પટ્ટણુ પણ કહે છે.
- (૩) અન્તરપુર, વાગર દેસ અગર હુંગરપુરમાં.
- (૪) અમદાવાદ, તેનું સંસ્કૃત નામ ' રાજનગર ' સાત વખત વપરાયું છે.
- (૫) ઉગ્રસેનપુર.
- (૬) કપડવણુજ, ખેડા જિલ્લામાં.
- (૭) કાશી અગર બનારસ.
- (૮) કોહારા, કચ્છમાં.
- (૯) ખમ્મનગર, કદાચ ખંભાત.
- (૧૦) ગન્ધાર, ભરૂચ જિલ્લામાં.
- (૧૧) ચિત્રકૂટ અગર ચિતોડ, મેવાડમાં.
- (૧૨) ચુલા (Cheula), કદાચ ચૌલ (Chaul) મુંબઇ નજીક.
- (૧૩) જેસલમેર, મારવાડનું જેસલમીર.
- (૧૪) દમણ અન્દર, દમણ ગુજરાતમાં.
- (૧૫) દીવ અન્દર, દિવ (Div) કાઠીઆવાડમાં.
- (૧૬) દેવગિરિ અગર દૌલતાબાદ, દખ્ખણમાં.
- (૧૭) ધણુપુર.
- (૧૮) નર્મીનપુર, કચ્છમાં.
- (૧૯) નલ્લિનપુર, કચ્છમાં.
- (૨૦) નવાનગર, કાઠીઆવાડ.
- (૨૧) પાલણુપુર, ઉત્તર ગુજરાતમાં.
- (૨૨) આણુચર.

+ મુહતા, સંઘવાળ અને કોચર, જુદી જાતો નથી પરંતુ ઓસનતિનાજ ગોત્રો છે.—સંખ્યાહક.

* 'દાતાઓ' થી મતલબ મંદિરો બનાવનારા અને મૂર્તિઓ કરાવનારા શ્રાવકો સમજવાનું છે.—સંખ્યાહક.

- (૨૩) ભાવનગર, કાદીઆવાડ.
 (૨૪) મકસુદાવાદ-આલુચર અગર મકસુદાવાદ.
 (૨૫) મુમ્બઇ (Bombay).
 (૨૬) મેસાણા, ગુજરાતમાં.
 (૨૭) રાધનપુર, ઉત્તર ગુજરાત.
 (૨૮) વીકાનેર, અગર વીકાનેર, ઉત્તર રાજપુતાનામાં.
 (૨૯) વીસલનગર, ઉત્તર ગુજરાત.
 (૩૦) સિરોહિ, દક્ષિણ રાજપુતાના.
 (૩૧) સુરત બંદર, ગુજરાતમાં.

અમદાવાદ અગર રાજનગરનું નામ ધણીવાર આવે છે.

અંગ્રેજ તારીખોને હિંદુ તિથિઓ સાથે સરખાવવા માટે શત્રુજયના આ લેખો એક સંપૂર્ણ ખાન સમાન છે, કારણ કે એ દરેક લેખમાં દિવસો ની સાથે વાર પણ આપેલા છે.”

અ. પ્રમાણે શત્રુજયના સમગ્ર લેખોનું સંક્ષેપમાં વિવેચન કરી, ડૉ. ખુલ્હરે તેની નીચે ૩૩ લેખો તો મૂળ સંસ્કૃતમાં આપ્યા છે પછી બાકીનાનો ઇંગ્રેજીમાં માત્ર સારજ આપી દીધો છે. એજ ૩૩ મૂળ લેખો મળે આ સંગ્રહમાં સર્વથી પ્રથમ આપ્યા છે. ડૉ. ખુલ્હરે એ લેખોના વિષયમાં બહુજ સંક્ષિપ્ત નોંધ લખી છે તેમજ ભૂલો પણ અનેક કરી છે; તેથી મ્હારે તેમના વિષયમાં કાંઈક વિશેષ અને લેખવાર પ્રથક પ્રથક, ક્રમપૂર્વક, લખવાની આવશ્યકતા હોવાથી આ પંક્તિઓની નીચે તેજ પ્રારંભુ છું.

(૧)

નંબર ૧ નો શિલાલેખ, શત્રુજય પર્વત ઉપરના સૌથી મહોટા અને મુખ્ય મંદીરના પૂર્વ બાજુના દ્વારના એક સ્થાલ ઉપર, મહોટા શિલાપટ્ટમાં કોતરેલો છે. આની કુલ ૫૪ પંક્તિઓ છે. અને દરેક પંક્તિમાં ૪૦ થી ૫૦ અક્ષરો ઝોઢેલા છે. આ લેખમાં, વિક્રમ સંવત્ ૧૫૮૭ માં, ચિત્રકૂટ (ચિતોડ) વાસી એસવાલજ્ઞાતિકુલમણિ કર્માસાહે, શત્રુજયનો પુનરુદ્ધાર કરી, ફરીથી નવી પ્રતિષ્ઠા કરી તેનું

વર્ણન છે. એ ઉદ્ધારનું સવિસ્તર વૃત્તાન્ત, પંડિત શ્રીવિવેકધીર ગણિના રચેલા શત્રુંજયતીર્થોદ્ધારપ્રવચ્ચ માં મહે' આપ્યું' છે તેથી અત્રે પુનરુક્ત કરવાની આવશ્યકતા નથી. માત્ર એ લેખોક્ત હકીકતનું સૂચન કરવું આવશ્યક છે.

પ્રારંભમાં જે ગદ્ય-પંક્તિઓ આપેલી છે તેમાં જણાવ્યું છે કે, સંવત્ ૧૫૮૭ માં, જે વખતે કર્માસાહે એ પ્રતિષ્ઠા કરાવી તે સમયે ગુજરાતનો સુલ્તાન બહાદુરશાહ રાજ્ય કરતો હતો. એ સુલ્તાન, બાદશાહ મહિમૂદ (મહમ્મદ બેગડા) ની ગાદિએ આવનાર બાદશાહ મદાદર (મુબ્બકર) ની ગાદિએ બેઠો હતો. બહાદુરશાહ તરફથી સૌરાષ્ટ્ર (સૌરાઠ-કાઠિયાવાડ) નો રાજ્યકારોબાર સુબેદાર મગાદખાન (અગર મુબ્બહિદખાન) ચલાવતો હતો.

પદ્મ ૧ થી ૭ સુધીમાં મેદપાટ (મેવાડ) ની રાજધાની ચિત્રકૂટ (ચિત્તોડ), તથા ત્યાંના (૧) કુંભરાજ, (૨) રાજમલ્લા, (૩) સંઘામસિંહ અને (૪) રત્નસિંહ; એ ૪ રાજાઓનો ઉલ્લેખ કરેલો છે. પ્રતિષ્ઠાના સમયે છેલ્લો રાજા-રત્નસિંહ ત્યાં રાજ્ય કરતો હતો. ૮ થી ૨૨ સુધીના શ્લોકોમાં કર્માશાહના વંશનું અને કુટુંબનું સંક્ષિપ્ત વર્ણન છે. ગોપગિરિ (હાલનું ગ્વાલીયર) માં, પહેલાં આમરાજ કરીને એક રાજા થઈ ગયો છે જેને બપ્પભટ્ટ સૂરિ નમના જૈનાચાર્યે પ્રતિબોધ આપી જૈન ધર્માનુયાયી બનાવ્યો હતો. તેને એક સ્ત્રી વ્યવહારી પુત્રી (વણિક્ કન્યા) હતી. તેની કુક્ષિમાં જે પુત્રો ઉત્પન્ન થયા તેઓ રાજકોષાગાર (રાજ-કોઠારી = ભંડારી) કહેવાયા અને તેમનું કુળ ઓસવંશ (ઓસવાલ) જ્ઞાતિમાં લખ્યું. તે કુળમાં પાછળથી સારણુદેવ નામનો એક પ્રસિદ્ધ પુરૂષ થયો કે જેની ૯ મી પેઢીએ, એ પ્રસ્તુત ઉદ્ધારનો કર્તા કર્મા સાહ થયો. એ ૯ પેઢીઓનાં નામ આ પ્રમાણે છે:—સારણુદેવ, તેનો પુત્ર (૧) રામ દેવ, તેનો પુત્ર (૨) લક્ષ્મસિંહ, તેનો પુત્ર (૩) ભુવનપાલ, તેનો પુત્ર (૪) ભોજરાજ, તેનો પુત્ર (૫) ઠક્કરસિંહ, તેનો પુત્ર (૬) ખેતા, તેનો પુત્ર (૭) નરસિંહ અને તેનો પુત્ર (૮) તોલા

સાહ થયો. તોલાસાહને લીલુ નામની (કે જેનું ખીલું નામ તારાદે હતું) સ્ત્રી હતી. તે સુશીલા અને ભાગ્યશાલીની હતી. તેને ૬ પુત્રો અને એક પુત્રી થઈ. એ દરેક પુત્રને પણ પુત્રાદિ વિસ્તૃત સંતતિ હતી. બધાનાં નામો આ પ્રમાણે છે:—

પુત્ર-૧ રતનાસાહ. ૨ પોમાસાહ. ૩ ગણ્યાસાહ. ૪ દશરથ. ૫ ભોળસાહ.

પુત્રી રત્નમલદે. } ૧ પદમદે. } ૧ ગહિરાદે. } ૧ દેવલદે. } ૧ ભાવલદે.
સ્ત્રી. } } ૨ પાટમદે. } ૨ ગારવદે. } ૨ દૂરમદે. } ૨ હપમદે.

પૌત્ર. શ્રીરંગ. માણિક. હીરા. દેવા. કોલ્હા. મંડન.

૬ ઠો પુત્ર કર્માસાહ હતો. તેને પણ બે સ્ત્રિઓ હતી. પહેલી કપૂરદે અને બીજી કામલદે. કામલદેને એક પુત્ર અને ૪ પુત્રીઓ હતી. પુત્રનું નામ લીખણ અને પુત્રિઓનાં નામ બાઈ સોલા, બાઈ સોના, બાઈ મના, અને બાઈ પના, હતાં. કર્માસાહની ભગિનીનું નામ સુહવિ હતું.

કર્માસાહનું રાજદરબારમાં મ્હોટું માન હતું. વિવેકધીર ગણિએ તેને કપડાનો મ્હોટો વ્યાપારી બતાવ્યો છે. પરંતુ આ પ્રશસ્તિમાં તેને રાજકારભારમાં ધુરીણ (રાજ્યવ્યાપારમારવૌર્યે) અર્થાત્ પ્રધાન લખ્યો છે. કદાચ, એ વાક્યનો અર્થ ' રાજ્યની સાથે વ્યાપાર (વાણિજ્ય) કરવામાં અગ્રેસર (એટલે મ્હોટો રાજ્યવ્યાપારી)' એમ પણ થઈ શકે.

૨૪ થી ૩૨ પદ્યો માં કહ્યું છે કે, કર્માસાહે સુગુરૂ પાસે શત્રુંજય તીર્થનું મ્હાલમ્ય સાંભળી તેનો પુનરૂદ્ધાર કરવા ઇચ્છા કરી. પોતાની જન્મભૂમિથી ગુજરાતમાં આવી, બાદશાહ બહાદુર પાસેથી, ઉદ્ધાર કરવાની આજ્ઞા વિષયક ' સ્કુરન્માન ' (કર્માન) મેળવી શત્રુંજય ગયો. સોરઠના સુબેદાર મજાદખાનને ત્યાં રવા (યા રવિરાજ) અને નરસિંહ નામના બે કારભારિઓ હતા તેમણે કર્માસાહનો બહુ આદર સત્કાર કર્યો. તેમની સહાનુભૂતિથી કર્માસાહે અગણિત દ્રવ્ય ખર્ચી સિદ્ધાચલનો શુભ ઉદ્ધાર કરી, સંવત્ ૧૫૮૭ અને શાકે ૧૪૫૩ ના વૈશાખ

માસના કૃષ્ણપક્ષની ૬ ના દિવસે, અનેક સંઘો અને અનેક મુનિ-આચાર્યોના સંમેલનપૂર્વક, કલ્યાણકર પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

પછીના પલ્લેમાં કર્મસાહુની, આ કાર્ય કરવા માટે, પ્રશંસા કરવામાં આવી છે. અંતમાં, ગદ્યમાં, મન્દિરોત્તુ સમાર કામ કરનારા કેટલાક સૂત્રધારો (સલાટો-કારીગરો) નાં નામો આપ્યાં છે. આમાંના થોડાક તો ખુદ કર્મસાહુના જન્મસ્થાન-ચિત્તોડના રહેનારા છે અને બાકીના ગુજરાતની રાજધાની અમદાવાદના વાસિઓ છે.

આ પ્રશસ્તિના કર્તા, પંડિત સમયરત્નના શિષ્ય કવિવર લાવણ્ય-સમય છે કે જેમણે વિમલપ્રબંધ આદિ અનેક પુસ્તકો લખ્યાં છે. શત્રુંજયતીર્થોદ્ધારપ્રબંધ ના લેખક પંડિત વિવેકધીર ગણિએ, સુત્રધારને કોતરવા માટે, શિલાપટ્ટ ઉપર આ પ્રશસ્તિ આલેખી છે.

(૨-૩)

બીજા નંબરનો લેખ, શત્રુંજય તીર્થપતિ શ્રીઆદિનાથ ભગવાનની પ્રતિમાની બેઠક ઉપર, ૫ પંક્તિમાં, અને ત્રીજા નંબરનો, આદીશ્વર ભગવાનના મંદિરની સન્મુખ આવેલા મંદિરમાં વિરાજમાન પુ'ડરીક ગણુ-ધરની પ્રતિમા ઉપર, ૩ લીટીમાં કોતરેલો છે. આ બંને લેખોમાં, ફક્ત પ્રતિષ્ઠાની મિતિ અને કર્મસાહુના કૌટુંબિક નામો લખેલાં છે. ૨ જા લેખમાં, કર્મસાહુને એ ઉદ્ધારકાર્યમાં સાહાય્ય કરનાર મંત્રી રવા અને નરસિંહનાં શુભ નામો પણ આલેખેલાં છે.

(૪)

આ લેખ, આદીશ્વર ભગવાનના મંદિરની ભમતીના દક્ષિણ તરફના ન્હાના મંદિરમાં, ૮ પંક્તિમાં કોતરેલો છે. એમાં લખ્યું છે કે- સંવત્ ૧૬૨૦ ના આષાઢ સુદી ૨ અને રવિવારના દિવસે એ દેવકુલિકા * ની પ્રતિષ્ઠા થઈ છે. ગધાર બંદર નિવાસી પ્રાગ્વાટ (પોરવાડ) રાત્રીય દોસી ગોઈઆના પુત્ર તેજપાલ (સ્ત્રી લોડકી) ના પુત્ર દો. પંચારણ્યએ

* ન્હાનાં મંદિરો ' દેવકુલિકા ' કહેવાય છે અને મ્હોટાં પ્રાયઃ કરીને ' પ્રાસાદ ' અથવા ' બિહાર ' કહેવાય છે.

પોતાના ભાઈ દોઠ ભીમ, દોઠ નના અને દોઠ દેવરાજ પ્રમુખ સ્વકીય કુટુંબ સાથે મહાવીર તીર્થંકરની એ દેવકુલિકા, તપાગચ્છાચાર્ય શ્રી વિજયદાનસૂરિ અને તેમના પટ્ટધર શ્રીવિજયહીરસૂરિના ઉપદેશથી કરાવી.

(૫)

આ લેખ, આદીશ્વર ભગવાનના મંદિરની ભમતીના ઈશાન ખુણામાં આવેલા ગંધારીયા ચૈામુખ-મંદિરમાં, ૯ પંકિતમાં ખોદેલો છે. સં. ૧૬૨૦ ના કાર્તિક સુદી ૨ ને શનિવારના દિવસે એ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા થઈ. ગંધાર નિવાસી શ્રીમાલજાતીય સા. પાસવીર (સ્ત્રી પૂતલ) ના પુત્ર વર્ધમાન (સ્ત્રીઓ બે, વમલાદે અને અમરાદે) ના પુત્ર સા. રામજી એ, સા. લહુજી, સા. હંસરાજ અને સા. મનજી આદિ પોતાના ભાઈઓ વિગેરે કુટુંબ સાથે, શત્રુંજય પર્વત ઉપર ચતુર્દ્વારવાણું શાંતિનાથ તીર્થંકરનું મહોટું મંદિર, તપાગચ્છાચાર્ય શ્રી વિજયદાનસૂરિ અને શ્રી હીરવિજયસૂરિના શુભ-ઉપદેશથી, બનાવ્યું.

(૬)

આ લેખ, ઈશાનકોણમાં, આદીશ્વરના મંદિરની દિવાલની સામેની દેહરીમાં, ૮ પંકિતમાં કોતરેલો છે. આની મિતિ સં. ૧૬૨૦ ના વૈશાખ સુદી ૫ ગુરૂવારની છે. ગંધારના રહેવાસી પ્રાગ્વાટ જાતીય સંઘવી જાવડના પુત્ર સં. સીપા (સ્ત્રી ગિરસુ) ના પુત્ર જીવતે, સં. કાઉજી અને સં. આહુજી પ્રમુખ પોતાના ભાઈ વિગેરે કુટુંબ સાથે, શ્રીવિજયદાનસૂરિ અને શ્રી હુરિવિજયસૂરિના સહુપદેશથી, પાર્શ્વનાથ તીર્થંકરની દેવકુલિકા બનાવી.

(૭)

આ લેખ, ઉપરના લેખવાળી દેવકુલિકાની જમણી બાજુએ આવેલી દેવકુલિકામાં, ૮ પંકિતમાં કોતરેલો છે. આની મિતિ ઉપર મુજબજ છે. અમદાવાદ નિવાસી ÷ ડીસાવાલ જાતિના, * મહં. વણુકગિ (હાલતું

÷ વર્તમાનમાં માત્ર ઓશવાલ, પોરવાડ, અને શ્રીમાલ જાતોજ જૈનધર્મ પાલનારી દેખાય છે, પરંતુ પૂર્વમાં પ્રાયઃ ડીસાવાલ, નાણાવાલ, મોઢ, નાગર, ગુજર, ખડાવતા, વાયડા આદિ બધી વૈસ્ય જાતો જૈનધર્મ પાલતી હતી એમ આ પ્રાચીન લેખો વિગેરે ઉપરથી સ્પષ્ટ જણાય છે.

* ' મહં ' એ શબ્દ નામની પૂર્વે, આજ્ઞ વિગેરેના ઘણા લેખોમાં

વિનાયક ?) ના સુત મહં. ગલા (સ્ત્રી મંગાઈ) ના સુત મહં. વીરહાસે સ્વકુટુંબ સાથે, શત્રુજય ઉપર શ્રી આદિનાથની દેવકુલિકા, આચાર્ય શ્રી વિજયદાન અને વિજયહીરના શુભોપદેશથી કરાવી.

(૮)

આ લેખ, મુખ્ય મંદિરના ઉત્તર તરફના દ્વારની સામેની દિવાલની ડાબી બાજુએ આવેલી દેવકુલિકામાં, ૭ પંક્તિમાં, કેતરેલો છે. મિતિ સં. ૧૬૨૦, વૈશાખ સુદી ૨. ઉક્ત આચાર્યદ્વયના સદુપદેશથી ગંધાર નિવાસી પોરવાડ + વ્યોં પરબતના પુત્ર વ્યોં શેકાના પુત્ર વ્યોં વ.....આ (મધ્યનો અક્ષર ટૂટી ગયેલો છે) એ, પોતાના કુટુંબ સાથે શત્રુજય ઉપર આ દેવકુલિકા કરાવી.

(૯)

આ લેખ, મુખ્ય મંદિરના ઉત્તર દ્વારની પશ્ચિમે, જમણી બાજુએ આવેલી દેવકુલિકામાં, ૮ પંક્તિમાં કેતરેલો છે. મિતિ સં. ૧૬૨૦ વૈશાખ સુદી ૫. ઉપર્યુક્ત નગર અને જાતિના વ્યોં સમરીઆએ, પોતાની ભાર્યા ભોલુ અને પુત્રિઓ બાઈ વેરથાઈ તથા બાઈ કીબાઈ આદિ

જોવામાં આવે છે. આના સંબંધમાં, પ્રસિદ્ધ ઇતિહાસક શ્રીયુત ગૌરીશંકર હીરાચંદ. ઓઝા પોતાના 'સિરોહીરાજ્યકા ઇતિહાસ' નામક પુસ્તકમાં (પૃ. ૬૮ ની પાદ ટીકામાં) આ પ્રમાણે લખે છે. " (કેટલાક) લેખોમાં નામોની પૂર્વે ' મહં' ' લખેલું મળે છે, જે ' મહત્તમ ' ના પ્રાકૃત રૂપ ' મહંત ' નું સંક્ષિપ્ત રૂપ હોવું જોઈએ. ' મહત્તમ ' (મહંત) એ એક પ્રકારનો ઇતિહાસ હોવાનો અનુમાન થાય છે જે પ્રાચીનકાલમાં મંત્રિયો (પ્રધાનો) આદિને આપવામાં આવતો હશે. રાજપૂતાનામાં હજુ સુધી કેટલાએ મહાજન (મહાજનો ધણાભાગે એસવાનો ગણાય છે પરંતુ માહેશ્વરી વિગેરે બીજા જાતોમાં પણ એ શબ્દ વ્યવહાર થઈ શકે છે.) ' મૂંતા ' અને ' મહતા ' કહેવાય છે, જેમના પૂર્વજોને એ ઇતિહાસ મળ્યો હશે; અને પાંચમી વંશપરંપરાગત થયેલ વંશના નામનું સૂચક થયે ગયો હશે. ' મૂંતા ' અને ' મહતા ' એ અને ' મહત્તમ ' (મહંત) ના અપભ્રંશ હોવા જોઈએ.

+ ' વ્યોં ' એ સંસ્કૃત ' વ્યવહારી ' અગર ' વ્યાપારી ' નું અપભ્રંશ અને સંક્ષિપ્ત રૂપ છે. ' બોહરા ' અગર ' બોહરા ' પણ એનાજ રૂપાન્તરો છે.

કુટુંબ સમેત, એજ આચાર્ય દ્વયના સદુપદેશથી, શાંતિનાથની દેવકુલિકા કરાવી.

(૧૦)

આ લેખ, મ્હોટા મંદિરની ઉત્તર તરફની દિવાલની સામે અને અને ઉપરના લેખવાળી દેહુરીની પશ્ચિમ તરફની દેહુરીના ઓટલાના ડાબા ખૂણામાં, ૯ પકિતમાં કેતરેલો છે. મિતિ નં. ૬-૭ પ્રમાણે. ગંધાર નિવાસી શ્રીમાલી જ્ઞાતીય + પરી૦ દેવા (સ્ત્રી બાઈ કમલાઈ) ના પુત્ર પરી૦ મૂંથી (મુંથા ?); તથા ગુજરાતીય દોસી શ્રીકર્ણુ (સ્ત્રી બાઈ અમરી) ના પુત્ર દોસી હંસરાજ; આ બંને મળી શત્રુઞ્જય ઉપર, આચાર્ય શ્રીવિજયદાનસૂરિ અને હીરવિજયસૂરિના સદુપદેશથી, આદિનાથની દેવકુલિકા બનાવી.

નંબર ૪ થી ૧૦ સુધીના લેખો એકજ સાલના છે. નં. ૭ નો લેખ અમદાવાદનિવાસીનો અને બાકીના ગંધારનિવાસીના છે. એ વર્ષે તપાગચ્છના પ્રતાપી આચાર્ય શ્રીવિજયદાનસૂરિ પોતાના પ્રભાવક શિષ્ય શ્રીહીરવિજયસૂરિ સાથે શત્રુઞ્જય ઉપર યાત્રાએ આવ્યા હતા. ઘણું કરીને વિજયદાનસૂરિની શત્રુઞ્જયની આ છેલ્લી યાત્રા હતી. કારણ કે તેઓ શત્રુઞ્જયથી વિહાર કરી ઉત્તર ગુજરાતમાં ગયા હતા અને સંવત્ ૧૬૨૨ માં પાટણની પાસે આવેલા વટપદકી (વડાકી) ગામમાં સ્વર્ગસ્થ થયા હતા. નં. ૫ માં વાળા ગંધારનિવાસી સા. રામજીના એ મંદિરનો ઉલ્લેખ, વિજયદાનસૂરિના પ્રચંડ શિષ્ય શ્રીધર્મસાગરજીએ પોતાની ગુર્વાવલી (અગર તપગચ્છપદ્માવલી) માં પણ કરેલો છે.

તથા યદુપદેશપરાયણૈર્ગાન્ધારીય સા૦ રામજી, અહમ્મદાવાદસત્ક સં૦ કુંઝરજી પ્રમૃતિભિઃ શ્રીશત્રુઞ્જયે ચતુર્મુખાષ્ટાપદાદિપ્રાસાદા દેવકુલિકાશ્ચ કારિતાઃ । ”

એજ પકિતઓનો અનુવાદ, સંઘવી ઋષભદાસ કવિએ ‘ હીરસૂરિરાસ ’ માં પણ કરેલો છે.

+ ‘ પરી૦ ’ એ સંસ્કૃત ‘ પરીક્ષક ’ તું ‘ ટુંકું ’ ૩૫ જે. વર્તમાનમાં જે ‘ પારેખ ’ થા ‘ પારીખ ’ કહેવાય છે તે એજ શબ્દના વિકૃત-સ્વરૂપો છે.

“ રામજી ગંધારી હૂંઆ જોહ, તેતુંજો ચોમુખ કરતો તેહ; ”
 સંઘવી કુંઅરજી જસવાદ, શેતુંજો કીધા પ્રાસાદ ૫૧.
 ઝાબીગમા ત્રિહિઆરો જોહ, પ્રથમ પેસતાં દેહરૂં તેહ;
 વિજ્યદાનનો આવક શિરે, તે દેહરૂં કુંવરજી કરે. ” ૫૨

આ ઉદ્દેશોથી જણાય છે કે ગંધારવાળા સા. રામજી અને અમદાબાદના સં. કુંઅરજી તે સમયે બહુજ શ્રીમન્ અને પ્રસિદ્ધ પુરૂષો હોવા જોઈએ. છેલ્લા સંઘવી સંબંધી કોઈ લેખ પ્રાપ્ત થયો નથી.

(૧૧)

આ લેખ, મ્હોટા મંદિરની અગ્નિકોણમાં આવેલા મંદિરમાંની પ્રતિમા નીચે યોડક ઉપર, ૯ પંકિતમાં કોતરેલો છે. મિતિ સં. ૧૬૪૦, કાચુણ સુદી ૧૩, છે. મંદિર અને મૂર્તિ કરાવનાર કુટુંબનું વાસસ્થાન આ લેખમાં જણાવ્યું નથી. ડીસાવાલ જ્ઞાતિના ઠાકુર કરમસી (સ્ત્રી બાઈ મલી), ઠાકુર દામા (સ્ત્રી બાઈ ચડી), ઠાકુર માહવ, ઠાકુર જસુ, ઠાકુર ખીમા, ઠા. જસુ સ્ત્રી જસમાદે, ઠાકુર માહવસુત તેજપાલ (સ્ત્રી તેજલદે) આદિ કુટુંબે આ પ્રાસાદ કરાવ્યો.

(૧૨)

મુખ્ય મંદિરના પૂર્વદ્વારના રંગમંડપમાં, નં. ૧ વાળા લેખની સામી બાબુએ આવેલા સ્થંભ ઉપર, આ નં. ૧૨ નો શિલાલેખ આવેલો છે. શત્રુજય ઉપરના વિદ્યમાન લેખોમાં આ લેખ સૌથી મ્હોટો છે. એની કુલ ૮૭ પંકિતઓ છે અને દરેક પંકિતમાં ૪૦ થી ૫૦ અક્ષરો આવેલા છે. જગદ્ગુરૂ શ્રી હીરવિજયસૂરિ અને તેમના પદ્મધર આચાર્ય શ્રી વિજય-સેનના સદુપદેશથી, ખંભાત ખંદરના મહાન્ ધનિક સાહુ તેજપાલ સૌવ-શિંકે શત્રુજયના એ મહાન્ મંદિરનો સ્વિશેષ પુનરુદ્ધાર કરી, તેને ફરીથી તૈયાર કરાવ્યું અને હીરવિજયસૂરિના પવિત્ર હાથે તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી તે સંબંધી વર્ણન આમાં આપવામાં આવેલું છે. આ આખા લેખનો સાર આ પ્રમાણે છે:—

પ્રથમના એ પવોમાં આદિનાથ ભગવાન અને વર્ધમાન પ્રભુની સ્તવના છે. પછી જેમની સાધુસંતતિ વર્તમાન સમયે ભરતક્ષેત્રમાં પ્રવર્તે છે તે શ્રીસુધર્મગણુધરની સ્તવના છે. (પ. ૩) સુધર્મગણુધરની શિષ્ય પરંપરામાં સુસ્થિત અને સુપ્રતિબુદ્ધ નામના એ આચાર્યો થયા જેમનાથી કૌટિકગણુ પ્રસિદ્ધિ પામ્યો. (પ. ૪) ત્યાર બાદ વજ્રસેન નામના આચાર્ય થયા જેમના લીધે વજ્રી શાખા પ્રખ્યાત થઈ. (પ. ૫) વજ્રસેન-સૂરિના નાગેન્દ્ર, ચંદ્ર, નિર્વૃત્તિ અને વિદ્યાધર નામના ૪ શિષ્યો થયા જેમનાથી તેજ નામના ૪ જુદા જુદા કુલો વિખ્યાતિ પામ્યાં. (પ. ૬-૭) પહેલા ચાંદ્રકુળમાં પાછળથી અનેક પ્રસિદ્ધ આચાર્યો થયા. (પ. ૮) કમથી સંવત્ ૧૨૮૫ માં જગન્નયંદ્ર નામના આચાર્ય થયા જેમણે ' તપા ' ગિરૂદ પ્રાપ્ત કર્યું. (પ. ૯) પાછળથી એ સમુદાયમાં હેમવિમલસૂરિ થયા કે જેમના શિષ્ય આનંદવિમલાચાર્ય હતા. (પ. ૧૦) આનંદવિમલસૂરિએ, સાધુ સમુદાયમાં શિથિલાચારનું પ્રાબલ્ય વધતું બેઠું સં. ૧૫૮૨ માં કિષ્કિન્દ્રાર કરી સુવિહિતમાર્ગને પ્રગતિમાં મુક્યો. (પ. ૧૧) આનંદવિમલાચાર્યના શિષ્ય વિજયદાનસૂરિ થયા. (પ. ૧૨) વિજયદાનસૂરિની પાઠે પ્રભાવક શ્રીહીરવિજયસૂરિ થયા, (પ. ૧૪) જેમને ગુજરાતમાંથી, અકબર બાદશાહે પોતાના મેવાત દેશમાં, બાદરૂપૂર્વક બોલાવ્યા. (પ. ૧૫) સંવત્ ૧૬૩૯ માં સૂરિજી અકબરની રાજધાની ફતેપુર (સીખરી) માં પહોંચ્યા. (પ. ૧૬) બાદશાહ હીરવિજયસૂરિની મુલાકાત લઈ બહુ ખુશી થયો અને તેમના ઉપદેશથી બંધા દેશોમાં છ મહિના સુધી જીવ-દયા પલાવી, મૃત મનુષ્યોના ધનનો ત્યાગ કર્યો, જીવજીવ વેરો બંધ કર્યો, પાંજરાઓમાં પૂરી રાખેલા પક્ષિઓને ઉડાડી મુક્યા, શત્રુંજય પર્વત જૈનોને સ્વાધીન કર્યો, અને પોતાની પાસે જે મ્હોટો પુસ્તકલંકાર હતો તે સૂરિજીને સમર્પણ કર્યો. (પ. ૧૭-૨૧) જે બાદશાહે શ્રેણિક રાજાની માફક, હીરવિજયસૂરિના કથનથી જગતમાં જૈનધર્મની પ્રભાવના કરી. (પ. ૨૨) મેઘજીઠ્ઠિ નામનો લુપક (લુપકા) ગરજનો મ્હોટો આચાર્ય, પોતાના પક્ષને અસત્ય બંધી હીરવિજયસૂરિની સેવામાં હાજર થયો. (પ. ૨૩) જેમના વચનથી ગુજરાત આદિ દેશોમાં, મંદિરો વિગેરે

નાવવામાં શ્રાવકોએ અગણિત દ્રવ્યવ્યય કર્યો. જેમણે ગુજરાત અને માલવા આદિ દેશોના અનેક સંઘો સાથે શત્રુજયની યાત્રા કરી. (પ. ૨૪.) શ્રીહીરવિજયસૂરિની પાઠે શ્રીવિજયસેનસૂરિ જયવંતા વતે છે કે જેમના પણ પ્રતાપતુ વર્ણન કોણ કરી શકે છે. (પ. ૨૫-૭) એમને પણ અકબર બાદશાહે વિનયપૂર્વક લાહોરમાં બોલાવ્યાહતા કે જ્યાં અનેક વાદિઓ સાથે વાદ કરી વિજય મેળવ્યો અને બાદશાહના મનને ખુશ કર્યું. (પ. ૨૮-૩૦.) બાદશાહે, હીરવિજયસૂરિને પ્રથમ જે જે ફરમાનો આપ્યાં હતાં તે બધા વિજયસેનસૂરિને પણ આપ્યાં, અને વિશેષમાં એમના કથનથી પોતાના રાજ્યમાં, સદાના માટે ગાય, લેંસ, બળદ અને પાકોનો પ્રાણનાશ નહિ કરવાના પણ ફરમાનો કાઢ્યાં. (પ. ૩૨-૩) ખરેખર +ચોક્કી બેગમના પુત્ર અકબરશાહ પાસેથી મહાન્ સન્માન મેળવી એમણે ગુર્જરધરાને શોભાવી છે (પ. ૩૪.)

એસવંશમાં આલૂ શેઠના કુળમાં સૌવર્ણિક (સોની) શિવરાજ નામનો પુણ્યશાળી શેઠ થયો. તેનો પુત્ર સીધર, તેનો પુત્ર પર્વત, તેનો કાલા અને તેનો વાઘા નામનો પુત્ર થયો. (પ. ૩૫.) તેને રત્નકંઠ નામની ગૃહિણીથી વચ્છિઆ નામનો પુત્ર થયો કે જેની લક્ષ્મી જેવી સુહાસિણી નામની સ્ત્રીએ તેજપાલ નામના પ્રતાપી પુત્રને જન્મ આપ્યો. (પ. ૩૬.) તેજપાલને, શિવને પાર્વતી અને વિષ્ણુને લક્ષ્મીની જેમ, તેજલહે નામની પ્રિય પત્ની હતી. તે બંને દંપતી ઈન્દ્ર અને ઈન્દ્રાણીના જેવા સુખો ભોગવતાં હતાં. (પ. ૩૭) હીરવિજયસૂરિ અને વિજયસેનસૂરિનો તે અતિભક્ત હતો. તેમના ઉપદેશથી તેણે જિનમંદિરો બનાવવામાં અને સંઘભક્તિ કરવામાં અગણિત ધન ખર્ચ્યું હતું. (પ. ૩૮-૯.) સંવત્ ૧૬૪૬ માં તેણે

+ અકબર બાદશાહની માતાનું નામ જૈનલેખકો ‘ ચોક્કી બેગમ ’ એવું આપે છે. હીરસૌભાગ્ય, વિજયપ્રશસ્તિ, કૃપારસકોશ આદિ અનેક ગ્રંથોમાં એ નામ મળે છે. પરંતુ, અન્ય ન્ય ઐતિહાસિક પુસ્તકોમાં તેો તેનું નામ ‘ મરીયમ મકાની ’ લખેલું જોવામાં આવે છે.

પોતાના જન્મ સ્થાન (ખંભાત) માં સુપાર્શ્વનાથ તીર્થ કરવું' ભવ્ય ચૈત્ય બનાવ્યું. (પ. ૪૦).

સં. ૧૫૮૭ માં, કર્મસાહે * આનંદવિમલસૂરિના સદુપદેશથી શત્રુંજયતીર્થ ઉપરના મૂળ મંદિરનો પુનરુદ્ધાર કર્યો. (૫ ૪૩). પરંતુ, બહુજ પ્રાચીનતાના લીધે, થોડાજ સમયમાં, પાછું એ મૂળ મંદિર, જીર્ણપ્રાય જેવું અને જર્જર થઈ ગયેલું દેખાવા લાગ્યું. તેથી તેજપાલે પોતાના મનમાં વિચાર કર્યો કે, આ મંદિરનો ફરીથી બરોબર ઉદ્ધાર થાય તો કેવું સાઈ? (૫ ૪૪) એમ વિચારી, હીરવિજયસૂરિ આદિના સદુપદેશથી પોતે એ મંદિરનો ઉદ્ધાર કરવો શરૂ કર્યો અને થોડાજ સમયમાં આખું મંદિર તદ્દન નવા જેવું તૈયાર થયું. (૫ ૪૫-૬).

મંદિરની રચનાતું કેટલુંક વર્ણન આ પ્રમાણે છે—ભૂતલથી તે શિખર સુધીની એની ઉંચાઈ પર હાથની છે. ૧૨૪૫ કુલો એના ઉપર વિરાજમાન છે. વિઘ્ન રૂપી હાથિયોનો નાશ કરવા માટે જાણે તત્પર થયેલા હોય તેવા ૨૧ સિંહો એ મંદિર ઉપર શોભી રહ્યા છે. (પ. ૪૬) ચારે દિશાઓમાં ૪ યોગિનિઓ અને ૧૦ દિક્ષપાલો પણ યથાસ્થાન સ્થાપિત છે. (પ. ૫૦-૧) એ મહાન મંદિરની ચારે બાજુએ ૭૨ દેવકુલિકાઓ તેટલીજ જિતમૂર્તિયોથી ભૂષિત થયેલી છે (પ. ૫૨.) ૪ ગવાક્ષો (ગોખલાઓ) ૩૨ પંચાલિકા (પૂતલિકાઓ) અને ૩૨ તોરણોથી આ મંદિરની શોભા અલૌકિક દેખાય છે. (પ. ૫૩-૬.) વળી એ મંદિરમાં, ૨૪ હાથિયો અને બધા મળી ૭૪ સ્તંભો લાગેલાં છે. (પ. ૫૭-૮.) આખું અનુપમ મંદિર જસુ ઠક્કુરની સહાયતાથી સંવત્ ૧૬૪૬ માં તેજપાલે તૈયાર કરાવ્યું, અને તેનું ' નંદિવર્ધન ' એવું નામ સ્થાપન

* ' શત્રુંજયતોવોદ્ધારપ્રબંધ ' માં તે, કર્મસાહેને એ કાર્યમાં વિશેષ પ્રેરણા કરનાર બૃહતપાગજ્ઞના વિનયમંડન પાતક કાખ્યા છે. આનંદવિમલસૂરિનું તેમાં નામ સુધાં નથી. તેમજ પ્રબંધકારના કથનમાં સંશય લેવા જેવું પણ કશું નથી. કદાચ પ્રતિષ્ઠાના સમયે આનંદવિમલસૂરિ ત્યાં વિદ્યમાન હોય અને તેના લીધે આ કથન કરેલું હોય તો ના નહિ.

કર્યું. આ ચૈત્ય સમરાવવા માટે તેજપાલે જે ધન ખર્ચ્યું, તે જોઈ લોકો તેને કલ્પવૃક્ષની ઉપમા આપતા હતા. (પ. ૫૮-૬૦.) સંવત્ ૧૬૫૦ માં, બહુ ધામધુમથી તેજપાલે શત્રુંજયની યાત્રા કરી અને તેજ વખતે શ્રીહીરવિજયચરિત્રૂરીના પવિત્ર હાથે એ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. (પ ૬૧૨.)

આ મંદિરના ઉદ્ધારની સાથે, (૧) સા. સમજીતું (૨) જસુ ઠંકકુરંતું, (૩) સા. કુંચરજીતું, અને (૪) મૂલા શેકતું; એમ બીજાં પણ ૪ મંદિરો તૈયાર થયાં હતાં કે જેમની પ્રતિષ્ઠા પણ એ સૂરિવરે, આજ સમયે કરી. (પ. ૬૨-૫.)

વસ્તા નામના સૂત્રધારે, કે જેનું શિલ્પગ્રાંથુર્થ જોઈ વિશ્વકર્મા પણ તેના શિષ્ય થવા ઇચ્છે, તેણે આ રમણીય મંદિર બનાવ્યું છે. (પ. ૬૬.) સદાચારના સમુદ્રસમાન શ્રીકમલવિજયવિખુધના ચરણ-સેવક શ્રી હેમવિજય † કવિવરે અલંકારયુક્ત આ શુભ પ્રશસ્તિ બનાવી છે કે જે ચિરકાલ સુધી જગત્માં વ્યવતી રહે. (પ. ૬૭.)

પંડિત સહજસાગરના શિષ્ય નવજાગરે * આ પ્રશસ્તિ શિલાપત્રે લખાવી અને માધ્યમ તથા નામના શિલ્પિઓ કોતરી

સંવત્ ૧૫૮૭ માં કર્મા સાહેબશાહજીના આજીવનમાં મંદિરના ઉદ્ધાર કર્યું હતું, ત્યાર બાદ ૬૦ જ વર્ષે ફરી તેજપાલ તણ હમારકાં.

† કવિવર હેમવિજય પોતાના સમયના એક સમર્થ વિદ્વાન અને પ્રતિભાશાલી કવિ હતા. તેમણે પાર્શ્વનાથમહાકાવ્ય, કથારત્નાકર, અન્યોક્તિમુક્તામહોદધિ, કીર્તિકલ્લોલિની આદિ અનેક ઉત્તમ ગ્રંથોની રચના કરી છે. વિજયપ્રશસ્તિ નામના મહાકાવ્યની રચના પણ તેમણેજ પ્રારંભી હતી પરંતુ તે પૂર્ણ થયા પહેલાંજ તેમનો સ્વર્ગવાસ થઈ જવાથી તેમના ગુરુભાઈ શ્રીવિદ્યાવિજયગણિના વિદ્વાન શિષ્ય પંડિત ગુણવિજય ગણિએ તેની પૂર્તિ કરી અને તેના ઉપર સરલ ટીકા પણ બનાવી. હેમવિજયગણિની ગુરૂપરંપરા, વિજયપ્રશસ્તિ ની પ્રશસ્તિ માં સરિતર આપી છે.

* નંબર ૩૭૭ વાળો લેખ પણ એજ વિદ્વાનનો આલેખેલો છે.

કરાવ્યું; એથી એમ અનુમાન થાય છે કે કર્મા સાહે ક્રકત મૂર્તિઓજ નવી સ્થાપન કરી હશે. જો કે શત્રુંજયતીર્થોદ્ધારપ્રબન્ધ માં તો મંદિર અને દેવકુલિકા-બંધાને ઉદ્ધૃત કર્યાંને ઉલ્લેખ છે પરંતુ આ લેખ ઉપરથી જણાય છે કે તે વખતે સ્મારકામ જેવું જોઈએ તેવું નહિ થયેલું. તેજપાલે મંદિરના બંધા છૂલું ભાગોને સંપૂર્ણ રીતે સમરાવ્યા અને દેવકુલિકાઓ પણ ફરીથી તૈયાર કરાવી. તેજપાલ બહુજ ધર્મિષ્ઠ અને ઉદારચિત્ત પુરૂષ હતો. તેણે અનેક ધર્મકૃત્યો કર્યાં હતાં અને તેમાં પુષ્કળ ધન ખર્ચ્યું હતું. સંઘવી ઋષભદાસે ‘હીરસૂરિરાસ’ માં તેનાં સુકાર્યોની નોંધ અને સ્તુતિ આ પ્રમાણે કરી છે:—

હુહા.—ઋષભ કહે ગુરૂ હીરજી, નામિં જયજયકાર;

પિસ્તાલિ પાટણી રહ્યા, કીધો પછે વિહાર.

ઠાલ.—પાટણથી પાંગર્યો હીરો, આવે ત્રંબાવતી યાંહિ;

સોની તેજપાલ પ્રતિષ્ઠા કરાવે, હરખે બહુ મન માંહિ હો. ૧

—હીરજી આવે ત્રંબાવતી માંહિ,—આંચળી.

x સંવત સોલ છેતાલા વરખે, પ્રગટયો તિહાં જેઠ માસો;

અબુઆલી નોમિ જિન થાખ્યા, પોહોતી મનની આસો હો. હીં ૨

અનંતનાથ જિનવરનિં થાખ્યા, ચૌદમે જેહ જિણુદો;

ચઉદ રતન તણો તે દાતા, નામિં અતિ આણુંદો હો. હીં ૩.

પંચવીસ હજાર રૂપમ્મ્યા ખરમ્મ્યા, યિંબપ્રતિષ્ઠા જાહારો;

ચીવર ભૂષણ રૂપક આપે, સાહમીવચ્છલ કર્યાં ચ્યાર હો. હીં ૪

સોમવિજયને પદવી થાય, રૂપે સુરપતિ હારો;

કહિણી રહિણી જેહનીરે સાગી, વચન રસેં તે તારો હો. હીં ૫

x ધર્મસાગર ઉપાધ્યાયે પણ પોતાની ‘તપગચ્છગુર્કાવલી’ માં હીર-વિજયસૂરિના ચરિત વર્ણનમાં, એ પ્રતિષ્ઠાનો ઉલ્લેખ કરેલો છે.

“તથા શ્રીપત્તનનગરે ચતુર્માસકરણાદન્તુ વિક્રમતઃ પદ્મત્વાર્ણશદધિકષોઢશ-શત(૧૬૪૬)વર્ષે સ્તમ્મતીર્થે સો. તેજપાલકારિતાં સહસ્રશો રૂપ્યકવ્યયાદિનાર્જના-વ્યેષ્ટ્યાં પ્રતિષ્ઠાં વિધાય શ્રીજિનશાસનોન્નાસીં તન્વાનાઃ શ્રીસૂરિરાજો વિજયન્તે ।”

- કાંઠે ભુવન જરુનું દેહકં કરાવ્યું, ચિત્ર લખિત અભિરામ;
 * ત્રેવીસમો તીર્થકર થાપ્યો, વિજયચિંતામણિ નામ હો. હી૦ ૬
- ઋષભલક્ષ્મી તેણે મૂરતિ ભરાવી, અલંકાર મોટી સૌચ;
 ભુધરામાં જઈને જુદારો, સમકિત નિરમલ હોય હો. હી૦ ૭
- અનેક મિંચ જેણે જિનનાં ભરાવ્યાં, રૂપક કનક મણિ કેરાં;
 આશવંશ ઉર્જવલ જેણે કરીઓ, કરણી તાસ ભલેરા હો. હી૦ ૮
- ગિરિ શેત્રુજે ઉદ્ધાર કરાવ્યો, ખરચી એક લખ્ય ત્યાહરી;
 દેખી સમકિત પુરૂષજ પામે, અનુભોદે નરનારી હો. હી૦ ૯
- આયુગઠનો સંઘવી થાય, લલિણી કરતા જાય;
 આયુગઠે અચલેશ્વર આવે, પૂજે ઋષભના પાય હો. હી૦ ૧૦
- સાતે એત્રે જેણે ધન વાવ્યું, રૂપક નાણે લલિણા;
 હીરતણા શ્રાવક એ હોયે, જાણું મુગટ પરિ ગલિણાં હો. હી૦ ૧૧
- સોની શ્રી તેજપાલ બરાબરિ, નહિં કો પૌષ્પ ધારી;
 વિગથા વ્રાત ન આડી થાંમે, હાથે પોથી સારી હો. હી૦ ૧૨

* * * *

સં. ૧૬૪૯ તુ' ચૌમાસુ પાટણમાં કરી હીરવિજયસૂરિ ત્યાંથી
 અમદાબાદ પધાર્યા અને ત્યાંથી પછી શત્રુજયની યાત્રા માટે તે તરફ
 પ્રયાણ કર્યું. જે વખતે સૂરિજી ધોલકે પધાર્યા તે વખતે ખંભાતથી
 સોની તેજપાલ અને બાઈ સાંગદે, ત્યાં હાજર થયા. તેમની સાથે
 ૩૬ તો x સહજવાલ (તાવદાન-સુખપાલ) હતાં અને બીજાં અનેક
 ગાડી-ઘોડા હતાં. તેઓ સૂરિમહારાજની સાથેજ શત્રુજય પહોંચ્યા. અને

* આ પ્રસ્તુત પ્રશસ્તિમાં તો ૭ માં સુપાર્શ્વનાથ તીર્થકર નો
 ઉલ્લેખ છે. જુઓ પૃષ્ઠ ૪૦.

- x બાઈ સાંગદે સોની તેજપાલ, ખંભાતથી ચાલ્યા તતકાલ;
 પુઠિ સેજવાલાં છત્રીશ, આવ્યાં ધોલકે સખલજગીશ,
 વંદી હીરને નિરમલ થાય, ગુરુ પુઠે સેત્રુજે જાય;
 સોરઠ દેશનો મુગટ જેહ, દીકે નિરમલ હુએ દેહ.

-હીરસૂરિરાસ. પૃ. ૧૯૯-૨૦૦.

ત્યાં તેમના પવિત્ર હાથે પોતે ઉદ્ધરેલા તીર્થપતિના મહાન મંદિરની ભવ્ય પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

શત્રુંજય ઉપર, એ પ્રતિષ્ઠાના સમયે, અગણિત મનુષ્યો એકત્ર થયાં હતા. ગુજરાત, મેવાડ, મારવાડ, દક્ષિણ અને માલવા આદિ બધા દેશોમાંથી હજારો યાત્રી યાત્રાર્થે આવ્યા હતા. તેમાં ૭૨ તો મહોટા સઘો હતા. સં. ઋષભદાસે ‘ હીરસૂરિરાસ ’ * માં એ દરેક સઘ અને સઘપતિની લાંબી ટીપ આપી છે તે અવલોકવાથી, આ વાતનો ખ્યાલ આવે એમ છે. ખુદ હીરવિજયસૂરિની સાથે જે સાધુ સમુદાય હતો તેની સંખ્યા એક હજાર જેટલી મહોટી હતી.†

ઋષભદાસ જણાવે છે કે—હીરવિજયસૂરિ પાલીતાણાની ખૂબ સ્થંડિલભૂમિ જતા હતા તે વખતે તળાવની પાળ ઉપર યાત્રિઓને રસોઈ બનાવતા જોઈ, ઉપાધ્યાય સોમવિજયને તે વિષયની સૂચના કરી. ઉપાધ્યાયે તુરત સોની તેજપાલને યોદ્ધાની કહ્યું કે ત્હમારી વિદ્યમાન્યમાં યાત્રિઓ પોતાના ઉતારે રાંધીને ખાય એ શોભાસ્પદ નહિ. સોનીએ તુરત બાઈ સાંગદેની સાથે વિચાર કરી, બધા યાત્રિઓને માંત્રણ કર્યું અને પોતાના રસોડે જમવાની વિજ્ઞપ્તિ કરી. રસોઈ કરવા કરાવવાની બધી કડાકૂટ ટળી ગયેલી જોઈ યાત્રિઓ બહુજ આનંદિત થયા અને સોની તેજપાલની અનેકધા પ્રશંસા કરવા લાગ્યા. †

(૧૩)

આદીશ્વર ભગવાનના મંદિરની પશ્ચિમે ન્હાના મંદિરમાં સ્થાપન કરેલાં એ પગલાંની આસપાસ, ન્હાની મહોટી ૧૧ પંકિતઓમાં આ નં. ૧૩ નો લેખ કોતરેલો છે.

* જુઓ, હીરસૂરિરાસ, પૃષ્ઠ ૨૦૬-૨૦૮.

† “ મળ્યા સાધુ તિહાં એક હજાર, હીરવિજયસૂરિનો પરિવાર. ”

પૃ. ૨૦૮.

+ જુઓ પૃષ્ઠ ૨૧૨, પદ્ય ૧૪-૧૮.

ને ચરણચુગલ ઉપર આ લેખ છે તે હીરવિજયસૂરિની ચરણ સ્થાપના છે. સંવત્ ૧૬૫૨ માં, ભાદ્રવા સુદી ૧૧ ના દિવસે કાઠિયાવાડના ઉત્તતદુર્ગ (ઉના ગાંવ) માં હીરવિજયસૂરિએ સ્વર્ગવાસ કર્યો. તેજ સાલના માર્ગશિર વદિ ૨ સોમવાર અને પુષ્યનક્ષત્રના દિવસે સ્તંભતીર્થ (ખંભાત) નિવાસી સંઘની ઉદ્યક્ષે આ પાદુકાની સ્થાપના કરી અને આચાર્ય શ્રીવિજયસેનસૂરિના નામથી મહોપાધ્યાય કલ્યાણવિજય ગણિ અને પંડિત ધનવિજય ગણિએ એની પ્રતિષ્ઠા કરી છે. લેખના બાકીના ભાગમાં હીરવિજયસૂરિએ અકબર બાદશાહને પ્રતિબોધ કરી જીવહયા, જીજ્યામુક્તિ વિગેરે જે જે પુણ્યકાર્યો કર્યાં, તેમનું સંક્ષિપ્ત રીતે સૂચન કરેલું છે.

સં. ઉદ્યક્ષે, હીરવિજયસૂરિના પ્રમુખ શ્રાવકોમાંનો એક હતો. ખંભાતને તે આગેવાન અને પ્રસિદ્ધ શેઠ હતો. સં. ઋષભદાસે હીરસૂરિરાસમાં એનો અનેક સ્થળે ઉલ્લેખ કર્યો છે.

(૧૪)

આ લેખ અસ્તરવસહિ ટુકમાં, ચામુખના મંદિરની સામે આવેલા પુંડરીકગણધરના મંદિરના દ્વાર ઉપર, ૧૭ પંક્તિઓમાં ઘોઠી કાઢેલો છે. મિતિ સં. ૧૬૭૫ વૈશાખ સુદી ૧૩ શુક્રવાર છે, સંઘવાલગોત્રીય સા. કોચરની સંતતિમાં સા. કેહ્લા થયો તેનો પુત્ર સા. થન્ના, તેનો ત્રા. નરસિંઘ, તેનો કુચરા, તેનો નચ્છા (ત્યા?) (સ્ત્રી નવરંગદે) અને તેનો પુત્ર સુરતાણ (સ્ત્રી સેંદૂરદે) થયો. સુરતાણનો પુત્ર સા. ખેતસી થયો કે જેણે, શત્રુજયની યાત્રા કરી સંઘપતિનું તિલક પ્રાપ્ત કર્યું હતું અને સાત ખેત્રોમાં પુષ્કળ ધન ખર્ચ્યું હતું. તેણે, પોતાના પુત્રપૌત્રાદિ પરિવાર સહિત ચતુર્ચુખ મહાન્ પ્રાસાદની પૂર્વ બાજુએ કુટુંબના કલ્યાણ માટે, આ દેવગૃહિકા (દેહરી) બનાવી. બૃહત્પરતરગન્ઠના આચાર્ય જિનસિંહસૂરિના પદ્મધર અને શત્રુજયના અષ્ટમોહારની પ્રતિષ્ઠા કરનાર શ્રીજિનરાજસૂરિએ એની પ્રતિષ્ઠા કરી.

(૧૫-૧૬.)

એજ ટુંકમાં, વાયવ્ય ખુણામાં આવેલી દેવકુલિકામાં આદિનાથ ભગવાનની એ ચરણ જોડી છે. તેમના ઉપર નં. ૧૫ અને ૧૬ વાળા લેખો કોતરેલા છે. મિતિ બંનેની ઉપર પ્રમાણેજ છે. એમાં પ્રથમની પાદુકાની સ્થાપના તો, નીચે આપેલા લેખવર્ણનવાળા શેઠ રૂપજીનીજ કરેલી છે અને બીજીની, એસવાલજ્ઞાતીય અને લોદ્ધ ગોત્રીય સા. રાયમદલ (સ્ત્રી રંગાદે) ના પૌત્ર અને સા. જયવંત (સ્ત્રી જયવંત દે) ના પુત્ર સા. રાજસી, કે જેણે શત્રુઘ્નની યાત્રા કરી સંઘપતિનું શુભ તિલક પ્રાપ્ત કર્યું હતું, તેણે કસુભદે અને તુરંગદે નામની પોતાની બંને સ્ત્રીઓ તથા અખચરાજ અને અજયરાજ આદિ પુત્ર પૌત્ર અને અન્ય સ્વજનાદિ પરિવાર સહિત, આદિનાથ ભગવાનની આ પાદુકા સ્થાપિત કરી છે.

(૧૭-૨૦)

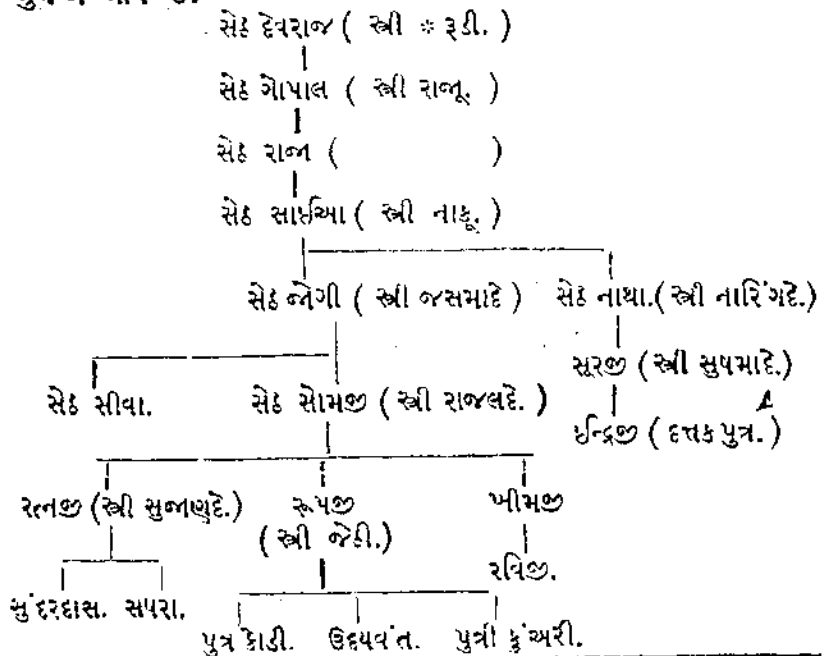
નં. ૧૭ થી ૨૦ સુધીના ૪ લેખો, ચૌમુખની ટુંકમાં આવેલા ચતુર્મુખ-વિહાર નામના મુખ્ય પ્રાચારમાં, ચારે દિશાઓમાં વિરાજમાન આદિનાથ ભગવાનની ભવ્યપ્રતિમાઓની ઝેઠક નીચે, ૯ થી ૧૧ પંકિતમાં કોતરેલા છે. ચારે લેખોમાં પાડ અને વર્ણન લગભગ એકજ સરખાં છે.

મિતિ સં. ૧૬૭૫ અને વૈશાખ સુદી ૧૩ શુક્રવાર છે. એ વખતે સુલતાન નુરુદ્દીન જહાંગીર બાદશાહ હતો. શાહબદા સુલતાન ખોસડૂ (ખુસરો) નું નામ પણ લખવામાં આવ્યું છે. લેખોના પ્રારંભના ભાગોમાં એ મંદિર અને મૂર્તિઓ કરાવનાર સં. રૂપજીના કુટુંબનાં નામો છે અને અંતના ભાગોમાં પ્રતિષ્ઠા કરનાર આચાર્ય જિનરાજસૂરિ સુધીનાં બૃહદખરતગચ્છના આચાર્યોના, લાંબા લાંબા વિશેષણો સહિત નામો આપ્યાં છે. સારભાગ એટલોજ છે કે, અહિં મહાબાદ નિવાસી પ્રાચાર જ્ઞાતીય અને લઘુશાખીય સં. સોમજીના

x એ નામોની ટીપ ઉપર પૃ. ૮-૯ માં આપેલી છે.

પુત્ર સં. ૩૫૭, x કે જેણે શત્રુજયની યાત્રા માટે મહેટો સંઘ કાઢી સંઘવિનું તિલક પ્રાપ્ત કર્યું હતું, અનેક નવીન જિનમંદિરો બંધાવ્યાં હતાં, નવાં જિનખિંઓ ભરાવ્યાં હતાં, પ્રતિષ્ઠા અને સાધમિકવાત્સલ્ય આદિ ધર્મ કૃત્યોમાં પુષ્કળ ધન ખર્ચ્યું હતું, અને જે રાજસભામાં શૃંગાર સમાન ગણાતો હતો, તેણે પોતાના વિસ્તૃત પરિવાર સહિત શત્રુજય ઉપર 'ચતુર્મુખવિહાર' નામનો મહાન પ્રાસાદ, આજુ બાજુના કિલ્લા સમેત બનાવ્યો અને ઉદ્દ્યોતનસૂરિની પાટપરંપરામાં ઉતરી આવેલા આચાર્ય જિનચંદ્રસૂરિ, કે જેમને અકળર બાદશાહે 'યુગપ્રધાન' નું પદ આપ્યું હતું, તેમના શિષ્ય જિનસિંહસૂરિની પાટે આવેલા આચાર્ય જિનરાજસૂરિએ, એ મંદિર અને એમાં વિરાજિત મૂર્તિઓની પ્રતિષ્ઠા કરી.

લેખોમાં આખ્યા પ્રમાણે સં. ૩૫૭ની વંશાવલીનું સ્વરૂપ નીચે મુજબ થાય છે.

x ડૉ. બુલ્લરે મૂળ લેખોમાં 'રૂ' ના બદલે 'રૂ' વાંચી 'રૂપજી' એવું નામ, આપ્યું છે. પરંતુ, તપાસ કરતાં જણાયું કે તે નામ 'રૂપજી' છે, 'રૂપજી' નહિ; તેથી આ અવલોકનમાં, તેજ આપવામાં આવ્યું છે.

* આ નામને પણ ડૉ. બુલ્લરે 'રૂડી' વાંચ્યું છે.

પ્રતિષ્ઠા કરનાર સૂરિના ગુરૂ અને તેમના ગુરૂના વિષયમાં, આ લેખોમાં કેટલીક ઐતિહાસિક હકીકતો એવા રૂપમાં આપવામાં આવી છે કે જે નં. ૧૨ ના લેખમાં, તપાગચ્છના આચાર્ય શ્રી હીરવિજયસૂરિ અને વિજયસેનસૂરિની હકીકત સાથે ઘણી ખરી મળતી દેખાય છે. આવા સમાનાર્થી ઉલ્લેખથી કેટલાક વિદ્વાનોનાં મનમાં એ લેખોકત ઇતિહાસ માટે શકિત વિચારો ઉત્પન્ન થાય એમ છે, તેથી એ વિષયમાં કાંઈક ખુલાસો કરવો આવશ્યક છે.

જિનચંદ્રસૂરિ માટે આ લેખોમાં લખવામાં આવ્યું છે કે, તેમણે અકબર બાદશાહને પ્રતિબોધ આપ્યો હતો તેથી તેણે ખુશી થઈ તેમને 'યુગપ્રધાન' નું મહત્ત્વસૂચક પદ આપ્યું હતું. તેમના કુથનથી બાદશાહે બધા દેશોમાં અષ્ટાઙ્ગિક અમારી પગાવી હતી. તેવીજ રીતે જહાંગીર બાદશાહનું મન પણ તેમણે રાજિત કર્યું હતું અને પોતાના રાજ્યમાંથી સાધુઓને બહાર કાઢવા માટે તેણે જ્યારે એક વખતે ફરમાન કાઢ્યું, ત્યારે તેમણે, બાદશાહને સમજાવી પાછું તે ફરમાન ખેંચાવી લીધું હતું અને આ પ્રમાણે સાધુઓની રક્ષા કરી હતી.

જિનસિંહસૂરિ માટે પણ લખાયું છે કે—તેમણે પણ અકબરપાસેથી, એક વર્ષ સુધી, કોઈ મનુષ્ય માછલાં વિગેરે જલજંતુઓ ન મારી શકે તેવું ફરમાન મેળવ્યું હતું, અને કાશ્મીર, ગોવિંદકુંડા, ગીજની પ્રમુખ દેશોમાં પણ તેમણે અમારી-જીવદયા પગાવી હતી. તથા જહાંગીર બાદશાહે તેમને 'યુગપ્રધાન' પદ આપ્યું હતું.

આ બંને આચાર્ય માટે કરેલું એ કુથન ક્ષમાકર્યાણકની ખરતરગચ્છની સંસ્કૃત પદ્માવલીમાં પણ મળે છે. ઉપર હીરવિજયસૂરિ અને વિજયસેનસૂરિના ઉપદેશથી અકબરે જે જે કામો કર્યાં, તેમનો પણ સંક્ષિપ્ત ઉલ્લેખ થઈ જાય છે. આ ઉપરથી, એવી શંકા સહજે ઉત્પન્ન થાય છે કે અકબરે આવી જાતનું માન તપગચ્છના આચાર્યોને આપ્યું કે ખરતરગચ્છના આચાર્યોને ? કારણ કે બંને સમુદાયો પોતપોતાના લેખોમાં પોતપોતાના આચાર્યોને તેવું માન મળ્યાનો ઉલ્લેખ કરે છે. એ શંકાનું નિર્મૂલન આ પ્રમાણે થાય છે.

અકબરે પ્રથમ સંવત્ ૧૬૩૬ માં હીરવિજયસૂરિને પોતાના દરબારમાં ઓલાવ્યા અને તેમના કથનથી પર્યુષણના આઠ દિવસોમાં, સદાના માટે 'જીવહિંસા બંધ કરવાનું' ફરમાન કરી આપ્યું. હીરવિજયસૂરિ શાંતિચંદ્ર ઉપાધ્યાયને અકબરના દરબારમાં મૂકી પોતે પાછા ગુજરાતમાં આવ્યા. શાંતિચંદ્રે કૃપારસકોશ બનાવી બાદશાહને પ્રસન્ન કર્યો અને એક વર્ષમાં છ મહિના સુધી 'જીવહિંસા બંધ કરાવવાનું' ફરમાન કઢાવ્યું. * પછી તેઓ પણ ગુજરાતમાં આવ્યા અને પોતાના સ્થાને ભાનુચંદ્ર પંડિતને મૂક્યા. તેમણે શત્રુજય હસ્તગત કરવા માટે બાદશાહ પાસેથી ફરમાન મેળવ્યું. પછી બાદશાહે, ભાનુચંદ્ર પાસેથી વિજયસેનસૂરિની પ્રશંસા સાંભળી તેમને લાહોરમાં ઓલાવ્યા અને તેમની મુલાકાત લઈ ખુશ થયો. વિજયસેનસૂરિના કથનથી તેણે ગાય, બળદ, ભેંસ અને યાડાનો વધ સદાને માટે નિષેધ કર્યો. લગભગ સંવત્ ૧૬૫૦ માં વિજયસેનસૂરિ પાછા ગુજરાત તરફ વળ્યા. આજ સમયની આસપાસ ખીકાનેર (રાજપૂતાના) ના રાજા કલ્યાણસિંહ નો મંત્રી કર્મચંદ્ર, કે જે ખરતરગચ્છનો આગેવાન અને દૃઢ શ્રાવક હતો, તે પોતાના રાજાની ખફીના લીધે અકબરના દરબારમાં આવીને રહ્યો હતો. અને પોતાની કાર્ય કુશળતાથી બાદશાહની મહોટી મહેરબાની મેળવી શક્યો હતો. તેના કથનથી, તેના ગુરૂ જિનચંદ્રસૂરિને બાદશાહે પોતાની મુલાકાત લેવા લાહોર ઓલાવ્યા હતા. બાદશાહે તેમની મુલાકાત લઈ તેમનું મન પણ રાજી રાખવા માટે, આબાહ માસના શુકલપક્ષના અંતિમ ૮ દિવસોમાં 'જીવહિંસા બંધ કરવા માટે' એક ફરમાન + કરી આપ્યું હતું. મંત્રી કર્મચંદ્રના કથનથી તેમણે એ વખતે જિનસિંહને આચાર્ય પદવી આપી કે જેના મહોત્સવમાં, પટ્ટાવટ્ટી અને લેખોમાં લખ્યા પ્રમાણે, કર્મચંદ્રે સવાકોઠ રૂપિયા ખર્ચ કર્યા હતા. બાદશાહની સ્વારી એક વખતે કાશ્મીરદેશમાં ગઈ હતી ત્યારે જિનસિંહસૂરિ પણ તેની સાથે ગયા હતા. તેમની ચારિત્રપાત્રતા

* વિશેષ હકીકત માટે જુઓ, મહારો ' કૃપારસકોશ. '

+ આ ફરમાનની તકલ ' કૃપારસકોશ ' માં આપેલી છે.

અને કઠિન તપશ્ચર્યા જોઈ અકબર ખુશી થયો અને તેમના કહેવા પ્રમાણે કાશ્મીર અને ગીજની પ્રમુખ દેશોમાં એક દિવસ જીવદયા પળાવી હતી. તથા જિનચંદ્રસૂરિના કથનથી, ખંભાતની પાસેના દરિયામાં એક વર્ષ સુધી માછલીઓ મારવાનો પણ મનાઈ હુકમ કર્યો હતો.

આ હુકીકત ઉપરથી જણાશે કે તપગચ્છ અને ખરતરગચ્છ ના ખંને લેખકોનું જે કથન છે તે અસુક અર્થે યથાર્થ છે. સં. ૧૬૩૬ થી ૬૦ સુધી અકબરને જૈન વિદ્વાનોનો સતત સહવાસ રહ્યો તેમાં પ્રથમના ૧૦ વર્ષોમાં તપાગચ્છનું અને પછીના ૧૦ વર્ષમાં ખરતરગચ્છનું વિશેષ વલણ હતું એમ કહેવામાં કાંઈ હરકત નથી. પરંતુ સાથે એટલુંતો અવશ્ય કહેવુંજ જોઈએ કે ખરતરગચ્છ કરતાં તપાગચ્છને વિશેષ માન મળ્યું હતું અને બાદશાહ પાસેથી સુકૃત્યો પણ એ ગચ્છવાળાઓએ અધિક કરાવ્યાં હતાં.

ચૌમુખના મંદિરના આ લેખોમાં પ્રતિષ્ઠા કરાવનાર તથા મંદિર બનાવનાર તરીકે સેઠ રૂપજીનું નામ લખવામાં આવ્યું છે પરંતુ પ્રસિદ્ધિમાં તો એ આખી ટુંક સિવા અને સોમજી, કે જે ઉપર વંશવૃક્ષમાં જણાવ્યા મુજબ સં. રૂપજીના પિતૃવ્ય અને પિતા ધાય છે, તેમની બંધાવેલી કહેવાય છે. પટ્ટાવલિઓમાં પણ એમનુંજ નામ છે. આ ઉપરથી જણાય છે કે એ ટુંક બંધાવવાનો પ્રારંભ તો રૂપજીના પિતાએ કર્યો હશે પરંતુ પાછળથી તેનું મૃત્યુ થઈ જવાના લીધે પ્રતિષ્ઠા વિગેરે કાર્યો રૂપજીએ કરાવ્યાં હશે.

આ મંદિરે બંધાવવામાં સેઠ સિવા સોમજીએ પુષ્કળ ધન ખરચ્યું હતું. ‘મીરાતે-અહમદી’ના લખવા પ્રમાણે બધા મળી ૫૮ લાખ રૂપિયા આમાં ખર્ચ થયા હતા. કહેવાય છે કે ૮૪૦૦૦ રૂપિયાનાં તો એકલાં દોરડાંજ કામ લાગ્યાં હતાં! મંદિરોની વિશાલતા અને ઉચ્ચતા જોતાં એ કથનમાં શંકા લઈ જવા જેવું કશું જણાતું નથી.

ક્ષમાકલ્યાણકની ખરતરગચ્છની પટ્ટાવલિમાં એ બંધુઓના વિષયમાં લખ્યું છે કે, “અમદાબાદમાં સિવા અને સોમજી બંને ભાઈઓ મિથ્યાત્વી હોઈ ચિલડાનો વ્યાપાર કરતા અને બહુ દરિદ્રાવસ્થા ભોગવતા હતા. જિનચંદ્રસૂરિ વિચરતા વિચરતા અમદાબાદમાં આવ્યા અને એ

ભાઈએને ઉપદેશ આપી શ્રાવક બનાવ્યા. સૂરિની કૃપાથી પછી તેઓએ પુષ્કળ દ્રવ્ય પ્રાપ્ત કર્યું અને મહાન ધનવાન થયા. + ”

જિનસિંહસૂરિએ, એ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા સમયે બધા મળી ૫૦૧ જિનખિમ્બોની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી એમ ખરતર-પટ્ટાવલીમાં ઉલ્લેખ છે. *

(૨૧)

વિમલાસહિ દુકમાં, હાથીપોલ નજીક આવેલા મંદિરની ઉત્તર તરફની ભીંતમાં, ૩૧ પંક્તિમાં, આ લેખ કોતરેલો છે. લેખનો ઘણો ખરો ભાગ પથમાં છે અને થોડોક ગદ્યમાં છે.

પહેલાં ૫ પદોમાં, મંગલ, હાલાર પ્રાંતના નવીનપુર (કે જેને હાલમાં જામનગર કહે છે) નું નામ મને ત્યાંના જશવંત અને શત્રુશય્ય નામના બે રાજાઓનો ઉલ્લેખ છે. ૬ થી ૧૩ સુધીનાં પદોમાં, અચલગચ્છના પ્રવર્તક આચાર્ય આર્યરક્ષિતસૂરિથી તે લેખ-કાલીન આચાર્ય કલ્યાણસાગરસૂરિ સુધીના આચાર્યોનાં નામો આપ્યાં છે. (આ નામો ઉપર પૃષ્ઠ ૧૧ માં આવેલાં છે.) ૧૪ માં પદથી પ્રતિષ્ઠા કરાવનાર કુટુંબનું વર્ણન છે.

એસવાલ ગાંધિમાં, લાલણુગોત્રમાં પહેલાં હરપાલ નામે મ્હોટો શેઠ થયો. તેને હરીઆ નામનો પુત્ર થયો. હરીઆને સિંહ, તેને ઉદેસી, તેને પર્વત અને તેને વચ્છ થયો. વચ્છની સ્ત્રી વાચ્છ-લહેની કુક્ષિથી અમર નામનો પુત્ર જન્મ્યો. અમરની સ્ત્રી લિંગદેવી નામની હતી જેને વર્ધમાન, આંપસી અને પદ્મસિંહ; એમ ત્રણ પુત્રો થયા. તેમાં વર્ધમાન અને પદ્મસિંહ વિશેષ પ્રસિદ્ધ થયા. આ બંને ભાઈઓ જામ રાજાના મંત્રિઓ હતા. લોકોમાં તેમનો સત્કાર પણ બહુ હતો. વર્ધમાનની સ્ત્રી વન્નાદેવી હતી, જેને વીર અને

+ “ અહમ્મદાવાદનગરે ચિર્મટીઘાપારેણાજીવિકાં કુર્વાણૈ મિથ્યાસ્વિકુલોત્પન્નૌ સાવાટજ્ઞર્તૈયૌ સિવા-સોમજીતામાનો દ્વૈ પ્રાતારૌ પ્રતિવોધ્ય સકુટુમ્બૌ શ્રાવકૌ કૃતવન્તઃ । ”

* “ સંવત્ ૧૧૭૫ વૈશાખશુદિત્રયોદશ્યાં શુક્રે ઔરાજનગરવાસ્તવ્યપ્રાગવાટ-જ્ઞાતીયસંઘપતિસોમજીકારિતશત્રુંજયોપરિ ચતુર્દ્વૈરવિહારહારાયમાળશ્રીકૃપમાદિજિનૈકા-ધિકૃપવશંતં (૫૦૧) પ્રતિમાનાં પ્રતિષ્ઠા વિહિતા । ”

વિજ્ઞપાલ નામના છે પુત્રો થયા. પદ્મસિંહની સ્ત્રીનું નામ સુબાણુદે હતું અને તેને પણ શ્રીપાલ, કુંચરપાલ અને રણુમલ્લ નામના ત્રણ પુત્રો થયા. આવી રીતે સુખી અને સંતતિવાળા અને ભાઈઓએ સંવત્ ૧૬૭૫ (શાકે ૧૫૪૧) ના વૈશાખ માસના શુકલ પક્ષની તૃતીયા અને બુધવારના દિવસે શાંતિનાથ આદિ તીર્થંકરોની ૨૦૪ પ્રતિમાઓ ભરાવી અને પ્રતિષ્ઠિત કરાવી.

પોતાના વાસસ્થાન નવાનગર (જામનગર) માં પણ તેમણે વિપુલ ધન ખર્ચી કૈલાસપર્વત જેવો ઉંચો પ્રાસાદ કરાવ્યો અને તેની આબુ બાબુ ઉર દેવકુલિકાઓ અને ૮ ચતુર્મુખ મંદિરો બંધાવ્યાં. સા. પદ્મસિંહે શત્રુઞ્ચ ઉપર પણ ઉંચા તોરણો અને શિખરોવાળું મ્હોટું મંદિર બનાવ્યું અને તેમાં શ્રેયાંસ તીર્થંકર આદિ અહુતોની પ્રતિમાઓ સ્થાપન કરી.

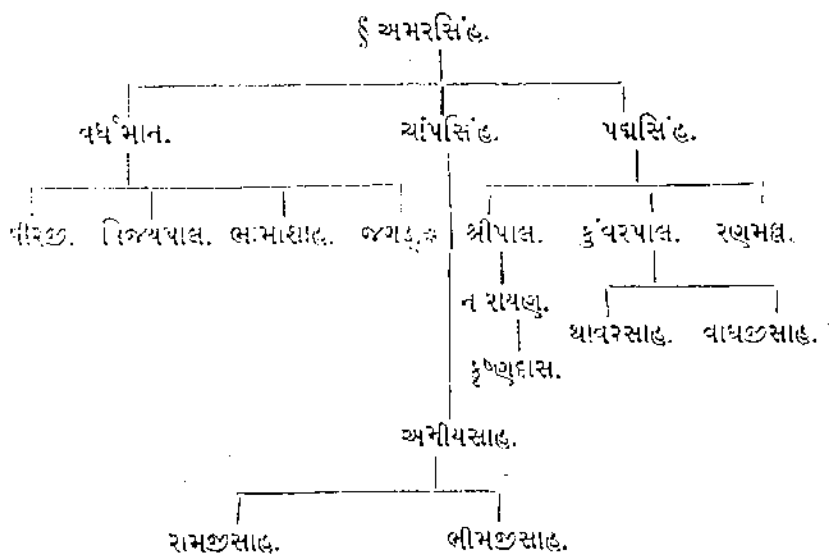
તથા, વળી સંવત્ ૧૬૭૬ ના કાલ્ચુન માસની શુકલ દ્વિતીયાના દિવસે નવાનગરથી સા. પદ્મસિંહે મ્હોટો સંઘ કાઢ્યો અને અંચલગચ્છના આચાર્ય કલ્યાણસાગરની સાથે શત્રુઞ્ચની યાત્રા કરી પોતે કરાવેલા મંદિરમાં ઉક્ત તીર્થંકરોની પ્રતિમાઓની ખૂબ ઠાકમાટ સાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

વાચક વિનયચંદ્રગણિના શિષ્ય પંડિતશ્રી દેવસાગરે + આ પ્રશસ્તિ બનાવી છે.

* * * * *
સા. વર્દ્ધમાન અને સા. પદ્મસિંહનું બનાવેલું ઉક્ત જામનગરવાળું મંદિર અજે પણ ત્યાં સુશોભિત છે. એ મંદિરમાં શિલાલેખ પણ વિદ્યમાન છે, જે આ સંગ્રહમાં ૪૫૫ મા નંબર નીચે આપવામાં આવેલો છે. પ્રસંગોપાત્તથી તે લેખનો સાર અત્રેજ આપી દેવો ઠીક પડશે.

આ લેખમાં ૧૮ પદ્યો અને અતે થોડોક ભાગ ગદ્ય છે. પદ્યોમાં આ લેખ પ્રમાણે જ અંચલગચ્છની પટ્ટાવલી અને સા. વર્દ્ધમાનની વંશાવલી આપી છે. આ વંશાવલી પ્રમાણે વર્દ્ધમાનના કુટુંબનું વંશવૃક્ષ આ પ્રમાણે થાય છે.—

+ દેવસાગર ઉત્તમ પંડિતના વિદ્વાન હતા. તેમણે હેમચંદ્રાચાર્યના અભિયાનચિન્તામણિ કોષ ઉપર ચ્યુત્વાત્તરનાકર નામનો ૨૦૦૦૦ શ્લોક પ્રમાણે મ્હોટી ટીકા બનાવી છે.

§ અમરસિંહનાં પૂર્વજ્ઞેતાં નામ અને ક્રમમાં, શત્રુંજયના અને જામનગરના લેખમાં કોઈક ભિન્નતા છે. અનેતું કોઈક આ પ્રમાણે છે--

શત્રુંજય૦ પ્રમાણે--

- ૧ હરપાલ.
- ૨ હરીયા.
- ૩ સિંહ.
- ૪ ઉદેરી.
- ૫ પર્વત.
- ૬ વચ્છુ. (સ્ત્રી વાચ્છલદેવી.)
- ૭ અમર. (સ્ત્રી લીંગદેવી.)

જામનગર૦ પ્રમાણે--

- ૧ સિંહજી.
- ૨ હરપાલ.
- ૩ દેવનંદ.
- ૪ પર્વત.
- ૫ વચ્છુ.
- ૬ અમર.

* જામનગરવાળા પુસ્તક પ્રકાશક આવક હીરાલાલ હંસરાજ પોતાને એ જગદ્ગુની સંતતિ તરીકે જણાવે છે. બુઝો વિજયાનન્દામ્યુદય કાવ્યની પ્રશસ્તિ,

ગદ્યભાગમાં લખવામાં આવ્યું છે કે—પોતાના પરિવાર સમૈત, અમાત્ય (પ્રધાન) શિરોમણિ વર્દ્ધમાનસાહ અને પદ્મસિંહસાહે, હાલાર પ્રદેશમાં, નવાનગર (જામનગર) માં, જામ શ્રી શત્રુંગશય્ય (છત્રશાલ) ના પુત્ર શ્રીજસવંતજીના વિજયવંતા રાજ્યમાં, અચલગચ્છના આચાર્ય શ્રીકલ્યાણસાગરસૂરિના ઉપદેશથી, ધ્રીશાંતિનાથનું મંદિર બંધાવવા રૂપ પુણ્ય કૃત્ય કર્યું. તથા ઉક્ત તીર્થકર આદિની ૫૦૧ પ્રતિમાની યે પ્રતિષ્ઠાઓ કરાવી. તેમાં પ્રથમ સંવત્ ૧૬૭૬ વૈશાખ શુકલ ૩ ખુધવારના દિવસે અને બીજી સંવત્ ૧૬૭૮ ના વૈશાખ શુકલ ૫ શુકવારના દિવસે, એવી રીતે મંત્રીશ્વર વર્દ્ધમાન અને પદ્મસિંહે ૭ લાખ રૂપિયા પુણ્યક્ષેત્રોમાં ખર્ચ કર્યા !

આ બંને લેખો ઉપરથી જણાય છે કે વર્દ્ધમાન અને પદ્મસિંહ—બંને ખ્રાતા જામનગરના તત્કાલીન પ્રધાનો હતા અને તેઓ ચુસ્ત જૈનધર્મી હોઈ જૈન ધર્મની ઉન્નતિ માટે પુષ્કળ પ્રયત્ન અને દ્રવ્યવ્યય કર્યો હતો. શ્રાવક હીરાલાલ હંસરાજે વર્દ્ધમાનના વિષયમાં વિજયાનંદામ્યુદયકાવ્ય માં નીચે પ્રમાણે હકીકત લખી છે.

“ વર્દ્ધમાન સાહનો ઇતિહાસ આ પ્રમાણે છે— તેઓ કાઠીયાવાડની ઉત્તરે આવેલા કચ્છ નામના દેશમાં આવેલા અલસાણુ નામે ગામના રહેવાસી હતા. તેઓ ધણુજ ધનાઢય તથા વ્યાપારના કાર્યોમાં પ્રવીણ હતા. તેજ ગામમાં રાયસી સાહ નામના પણ એક ધનાઢય સેઠ રહેતા હતા. તેઓ બંને વચ્ચે વહેવાઈનો સંબંધ હતો. તેઓ બંને જૈનધર્મપાળતા હતા. એક દિવસે જામનગરના રાજા જામસાહેબે તે અલસાણુના ડોકારની કન્યા સાથે લગ્ન કર્યા. તેમાં જામશ્રીના કહેવાથી તે દુવરીએ દાયવ્નમાં પોતાના પિતા પાસે તે બંને સાહુકારો જામનગરમાં આવી વસે એવી માગણી કરી. તે માગણી તેના પિતાએ કહુલ રાખવાથી ઓસત્રાલ જ્ઞાતિના દસ હજાર માણુગો સહિત તે બંને સાહુકારોએ જામનગરમાં આવી નિવાસ કર્યો.

ત્યાં રહી તેઓ અનેક દેશો સાથે વ્યાપાર કરવા લાગ્યા અને તેથી જામનગરની પ્રજાની પણ ઘણી આબંદી વધી. વળી તે બંને સાહુકારોએ પોતાના દ્રવ્યનો સદુપયોગ કરવા માટે ત્યાં (જામનગરમાં) લાખો પૈસા ખર્ચાને મહેલોં વિરતારવાળોં તથા દેવવિમાનોં સરખાં જિનમંદિરો બંધાવ્યાં.

તે મંદિરો વિક્રમ સંવત ૧૬૭૬ માં સંપૂર્ણ થયાં. અનુક્રમે શ્રીવર્ધમાન શત્રુઘ્ન્ય ગિરનાર વગેરેની યાત્રા કરી અને ત્યાં પણ જિનમંદિરો બંધાવ્યાં. એવી રીતે પોતાના લાખો પૈસા ખર્ચાને તેમણે આ ચપલ વ્રદ્ધમીનો લાભ લીધો. વર્ધમાનસાહનું રાજ્યદરબારમાં ઘણું સન્માન થવા લાગ્યું, તથા જમશ્રી પણ ઘણું ખર્ચ કર્યાં તેમની સલાહ પ્રમાણે કરવા લાગ્યા. આથી કરીને જમસાહેબના એક હુલાણા કારભારીને ઇર્ષા થઈ, તેથી તે વર્ધમાન સાહપરની જમ સાહેબની પ્રીતિ ઓછી કરાવવાની તજવીજ કરવા લાગ્યો. એક દહાડે તે કારભારીએ જમ સાહેબને કહ્યું કે, હાલમાં રાજ્યમાં નાણાનો ખપ છે, તેથી આપણા શહેરના ધનાઢ્ય સાહુકાર વર્ધમાન સાહ ઉપર નેવું હજાર ઠોરીની ચીટ્ટી લખી આપો. જમ સાહેબે પણ તેના કહેવા પ્રમાણે ચીટ્ટી લખી આપી. પછી તે કારભારીએ તે ચીટ્ટી ઉપર ૧ મીંદું પોતાના તરફથી ચઢાવી નેવું હજારના બદલે નવ લાખની ચીટ્ટી બનાવી. પછી તેજ દિવસે સાંજના વાળુ વખતે તે કારભારી વર્ધમાન સાહ પાસે ગયો અને તેમને કહેવા લાગ્યો કે, જમસાહેબે હુકમ કર્યો છે કે, આ ચીટ્ટી રાખીને નવ લાખ ઠોરી આજ વખતે આપો. વર્ધમાન સાહે કહ્યું કે, આ વખત અમારે વ્યાજ કરવાનો છે માટે આવતી કાલે સવારે તમે આવજો, એટલે આપીશું. પણ તે કારભારીએ તો, તેજ વખતે, તે ઠોરી લેવાની હડ લીધી. તેથી વર્ધમાન સાહે તેને તેજ વખતે કાઠો ચઢાવી પોતાની વખારમાંથી નવલાખ ઠોરી તોળી આપી. કારભારીના આ કર્તવ્યથી વર્ધમાનસાહેને ગુસ્સો ચઢ્યો, તેથી પ્રભાતમાં રાયસીસાહ સાથે મળીને તેમણે દરાવ કર્યો કે, જે રાજ્યમાં પ્રજાપર આવો જુલમ હોય ત્યાં આપણે રહેવું લાયક નથી, માટે આપણે આજેજ અહિંથી ચાલીને કચ્છમાં જવું. તે સમયે રાયસી સાહે પણ તે વાત કમ્બલ કરી. પરંતુ જ્યારે વર્ધમાન સાહે ત્યાંથી નિકળી કચ્છ તરફ પ્રયાણ કર્યું ત્યારે રાયસી સાહે ખુરામણુ લેઈ કહ્યું કે, મ્હારે તો આ દેહરાંઓનું કામ અધુરું હોવાથી, મ્હારાથી આવી શકાશે નહીં. પછી વર્ધમાન સાહ એકલાએ ત્યાંથી પ્રયાણ કર્યું. તેમની સાથે ખીજા સાડા સાત હજાર ઓસવાળો પણ કચ્છ તરફ રવાના થયા. તે બધા માણસોનું ખાંધા ખોરાકી વિગેરેનું ખર્ચ વર્ધમાન સાહે પોતાના સાથે લીધું. પ્રયાણ કરી વર્ધમાન સાહ ક્રોળ મુકામે પહોંચ્યા ત્યારે જમ સાહેબને તે બાબતની ખબર પડી. જમ સાહેબે તેમને પાછા બોલાવવા માટે પોતાનાં માણસો મોકલ્યાં, પરંતુ વર્ધમાન સાહ આવ્યા નહિ. ત્યારે જમ

સાહેબ પોતે ત્યાં ગયા અને આવી રીતે એકાએક પ્રયાણ કરવાનું સેઠને કારણ પુછ્યું. સેઠે જે હકીકત બતી હતી તે નિવેદન કરી. ત્યારે જમસાહેબે આશ્ચર્ય સહિત કહ્યું કે મહેતો કકત નેતુ હજાર કોરીની ચીકી લખી આપી હતી. આ વાત જાણી કારભારી પર જમં સાહેબનો ઘણોજ ગુસ્સો ચઢ્યો. જમ સાહેબ સેઠને મનાવી એકદમ પાછા જમનગર આન્યા. ત્યાં કચ્ચાણુજ હેઠે તે કારભારી જમસાહેબને મળ્યો. જમ સાહેબે એકદમ ગુસ્સામાંજ ત્યાં તેને જાંબીયાથી પોતાના હાથે મારી નહાંખી યમને દ્વારે પહોંચાડ્યો. એ લુહાણુ કારભારીનો પાળીઓ હાલ પણ ત્યાં (જમનગરમાં) કચ્ચાણુજના મંદિરમાં મોળુદ છે. જે વખારમાં વહાંમાન સાહે તેને નવલાખ કોરી તોળી આપી હતી તે વખારનું, જમનગરમાં માંડવી પાસે રહેલું મકાન, હાલ પણ ત્રવલખાના નામથી ઓળખાય છે. તેમનાં ચણુવેલાં અત્યંત મનોહર ગિન-મંદિરો પણ હાલ તે સમયની તેમની જાહોજલાલી દષ્ટિગોચર કરે છે. તેમનું રહેવાનું મકાન પણ હાલ જમનગરમાં જણું અવસ્થામાં હયાત છે. તેમણે અનેક ધર્મકાર્યો તથા લોકોપકૃતિનાં કાર્યો કરેલાં છે. ”

પૃષ્ઠ. ૩૬૨-૬૫.

(૨૨)

આ લેખ, નં. ૬ અને ૭ વાળા લેખો જે દેહુરીમાં છે તેની પાસે આવેલી અને આદીશ્વરના મહોટા મંદિરના ઇશાન ખુણામાં રહેલી દેહુરીમાં આવેલો છે.

મિતિ સં. ૧૬૭૫ વૈશાખ શુકલ ૧૩ શુક્રવાર. અચલગચ્છના કચ્ચાણુસાગરસૂરિના સમયે અમદાવાદના શ્રીમાલજ્ઞાતીય સા. લવાન (સ્ત્રી રાજલદે) ના પુત્ર સા. ખીમજી અને સૂપજી-અનેએ શત્રુઙ્ગ્ય ઉપર આ દેહુરી કરાવી.

(૨૩)

ખરતરવસહિ ટુકમાં મહોટા ચતુર્મુખ-પ્રાસાદના ઇશાન ખુણામાં આવેલી પ્રતિમાની નીચે, ૬ પંક્તિમાં, આ લેખ કોતરેલો છે. તારીખ ઉપર પ્રમાણેજ.

નં. ૧૭ થી ૨૦ વાળા લેખોમાં વર્ણવેલા સં. ૩૫૭ના પિતા મહ સં. નાથા (સ્ત્રી નારિંગદે) ના પુત્ર સં. સૂરજીએ, પોતાની

સ્ત્રી સુખમાદે અને દત્તક પુત્ર ઈન્દ્રજી સહિત, આ 'શાંતિનાથનું' બિમ્બ કરાવ્યું. પ્રતિષ્ઠા કરનાર ઉક્ત લેખો વર્ણિત જિનરાજસૂરિ છે.

(૨૪)

ઉપરના લેખવાળી પ્રતિમાની સામે, અને ચતુર્મુખપ્રાસાદના અગ્નિ ખુણામાં આવેલી પ્રતિમાની નીચે, બે પકિતમાં, આ લેખ કોતરેલો છે. મિતિ એજ.

ઉક્ત સં. ૩૫જીના વૃદ્ધ ભ્રાતા સં. રત્નજી (ભાર્યા સુભણ્ડે) ના પુત્ર સુદરદાસ અને સખરાએ પોતાના પિતાના નામથી 'શાંતિનાથ' તીર્થ કરની પ્રતિમા સ્થાપિત કરી. પ્રતિષ્ઠા કરનાર જિનરાજસૂરિ.

(૨૫)

વિમલવસહિ ટુંકમાં, આદીશ્વરના મંદિર પાસે આવેલા ન્હાના મંદિરમાં, ન્હાની મ્હોટી ૯ પકિતમાં, આ લેખ કોતરેલો છે. માત સં. ૧૬૭૬ વૈશાખ વદિ ૬ શુક્રવાર.

તપગચ્છાચાર્ય શ્રીવિજયદેવસૂરિના સમયમાં, શ્રીમાલજ્ઞાતીય અને લઘુશાખીય મંત્રી જીવા (સ્ત્રી રંગાઈ) ના પુત્ર મંત્રી વાછાકે પોતાની સ્ત્રી ગંગાઈ આદિ પરિવાર સમેત, સેક શિવજી લખુશાલીની કૃપાથી પોતે પ્રતિષ્ઠિત કરેલું 'એવું' એ વિમલનાથનું મંદિર કરાવ્યું.

(૨૬)

ખરતરવસહિ ટુંકની પશ્ચિમે આવેલા મંદિરમાં, ઉત્તર તરફ, નં. ૩ ના પગલાંની આસપાસ, ૧૧ પકિતમાં, આ લેખ કોતરેલો છે.

આદિનાથ તીર્થ કરથી લઈ મહાવીર તીર્થ કર સુધીના ૨૪ તીર્થ કરેના બધા મળી ૧૪૫૨ ગણધરો થયેલા છે. એ બધા ગણધરોના એક સાથે આ સ્થાને ચરણચુગલ સ્થાપન કરેલાં છે. જેસલમેર નિવાસી, એસવાલરાતીય અને ભાંડશાલિક ગોત્રીય સુશ્રાવક સાં. શ્રીમલ (ભાર્યા ચાપલદે) ના પુત્ર સં. થાહડૂ × (થાહડૂ) કે જેણે લોદ્રવાં-

× વાસ્તવિક નામ 'થાહડૂ' છે. પ. તુ ડા. જુલ્હરે 'હ' ને 'દ' અને '૩' ને 'ડૂ' વાંચી 'થાહડૂ' નામ લખ્યું છે.

પત્તનના પ્રાચીન મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કર્યો હતો, ચિંતામણિ પાર્શ્વ-
નાથની પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી, પ્રતિષ્ઠાના સમયે દરેક મનુષ્ય દીઠ
એક એક સોનામહોરની લઠાણી કરી હતી, સંઘનાયકને કરવા યોગ્ય
દેવપૂજા, ગુરૂ-ઉપાસના અને સાર્થભિવાત્સલ્ય આદિ બધાં ધર્મકાર્યો કર્યાં
હતાં અને શત્રુંજયની યાત્રા માટે મહોટો સંઘ કાઢી સંઘપતિનું તિલક
પ્રાપ્ત કર્યું હતું, તેણે, પુંડરીકાદિ ૧૪૫૨ ગણુધરોનું, પૂર્વે નહિ થયેલું
એવું પાદુકાસ્થાન, પોતાના પુત્ર હરરાજ અને મેઘરાજ સહિત,
પુણ્યોદ્ધયને માટે બનાવ્યું અને સં. ૧૬૮૨ ના જ્યેષ્ઠ વદિ ૧૦
શુક્રવારના દિવસે અરતરગચ્છના આચાર્ય જિનરાજસૂર્યએ પ્રતિ-
ષ્ઠિત કર્યું.

(૨૭)

હાથીપોળા અને વાઘણુપોળાની વચ્ચે આવેલી વિમલવસહિ
ટુંકમાં, ડાબા હાથે રહેલા મંદિરના એક ગોખલામાં, ૪૪ પકિતમાં
આ નં. ૨૭ નો લેખ કેતરેલો છે.

મિતિ સં. ૧૬૮૩, બાદશાહ જહાંગીરના રાજ્યની છે. નં. ૨૧
ની માફક આ લેખ પણ અંચલગચ્છવાળાનો છે. આમાં પ્રારંભમાં
૧૩ પદ્યો છે અને પછી બાકીનો બધો ભાગ ગદ્યમાં છે. લેખનો ગદ્યભાગ
સંસ્કૃત અને ગુજરાતી મિશ્રિત છે.

આદિના ૫ પદ્યોમાં તીર્થંકરોને નમસ્કાર કરેલો છે, અને પછી-
નામાં અંચલગચ્છના આચાર્યોના નં. ૨૧ પ્રમાણેજ નામો આપેલાં છે.

ગદ્યભાગમાં જણાવ્યું છે કે—શ્રીમાલજાતીય મંત્રીશ્વર શ્રી-
ભંડારીનો પુત્ર મહં. અમરસી તેનો પુત્ર મહં. શ્રીકરણ, તેનો પુત્ર સા.
ધન્ના, તેનો પુત્ર સોપા અને તેનો પુત્ર શ્રીવંત થયો. શ્રીવંતની સ્ત્રી બાઈ
સોભાગદેની કુક્ષિથી એક પુત્ર અને એક પુત્રી થઈ. પુત્રનું નામ સા.
શ્રીરૂપ અને પુત્રીનું નામ હીરબાઈ હતું. એજ હીરબાઈએ પોતાના પુત્ર
પારીખ સોમચંદ્ર આદિ પરિવાર સહિત, સં. ૧૬૮૩ ના માઘ
શુકલ ૧૩ અને સોમવારના દિવસે, ચંદ્રપ્રભાના મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર
કરાવ્યો. આ મંદિર પ્રથમ રાજનગર (અમદાવાદ) નિવાસી મહં. ભંડા-

રીચું કરાવ્યું હતું. તેની ૬ ઠી પેઢીએ શ્રાવિકા હીરબાઈ થઈ કે જેણે એના પ્રથમ ઉદ્ધાર કર્યો. વળી એ બાઈએ શત્રુજયની ૯૯ વાર સંઘ સંહિત યાત્રા કરી. એના સ્વસુરપણના, પારિખ ગંગદાસ (ભાર્યા ગુરદે) નો પુત્ર પા. કુચરણ (ભાર્યા કમલાદે) થયો. તેને એ પુત્રો થયા-પારિખ વીરણ અને રહીયા. બાઈ હીરબાઈ x તે પારિખ વીરણની સ્ત્રી, તેણે પોતાના પુત્ર પારિખ સોમચંદ્રના નામથી ચંદ્રપ્રભ તીર્થકરનું બિંબ કરાવ્યું અને દેશાધિપતિ ખાંધુણના પુત્ર શિવાણના રાજ્યમાં, પોતાની પુત્રી બાઈ કલ્યાણી, ભાઈ રૂપણ અને ભત્રીજા ગોડીદાસ સમેત આચાર્ય કલ્યાણુ-સાગરસૂરિના હાથે, ઉક્ત દિને તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

વાચક દેવસાગરગણિએ આ પ્રશસ્તિ બનાવી, પંડિત શ્રીવિજયમૂર્તિ ગણિએ લખી અને પં. વિનયશેખર ગણિના શિષ્ય મુનિ રવિશેખરે લખાવી (?).

(૨૮)

આ લેખ, મહોટી ટુંકમાંના આદીશ્વર ભગવાનના મુખ્ય મંદિરની પશ્ચિમ બાજુએ આવેલા નાના મંદિરમાં ચૌમુખની પ્રતિમા નીચે, એ પંકિતમાં કેતરેલો છે.

સં. ૧૬૮૪ ના માઘ વહી ૫ અને શુક્રવારના દિવસે, પાટણ નિવાસી, શ્રીમાલજાતીય ઠ. જસપાલના પૌત્ર ઠ. ધાધાકે, પોતાના પિતા ઠ. રાજ અને માતા ઠ. સીવુના શ્રેયોર્થે, ગોખલા (ખતક) સમેત આદિનાથ ભગવાનનું બિંબ બનાવરાવ્યું.

(૨૯)

બાલાવસહિ (અગર બાલાભાઈ) ટુંકની થોડેક ઉપર જે અદ્ભુત આદિનાથનું મંદિર કહેવાય છે અને જેમાં જીવતા ખરબામાંથી વિશાલ આકારવાળી આદિનાથની મૂર્તિ કેતરી કાઢેલી છે, તેમાં એક પત્થર ઉપર, ૯ પંકિતમાં, આ નં. ૨૯ નો લેખ કેતરેલો છે.

લેખમાં જણાવ્યું છે કે-સં. ૧૬૮૬ ના ચૈત્ર શુકલ ૧૫ ના દિવસે, દક્ષિણદેશમાં આવેલા દેવગિરિનગર (દૌલતાબાદ) ના વાસી

x હીરબાઈનો બંધાવેલો એક ટુંક પશુ શત્રુજય ઉપર વિદ્યમાન છે.

અને શ્રીમાલજ્ઞાતિના લઘુશ્રાણીય સા. તુક (કા) (ભાર્યા તેજલદે) ના પુત્ર સા. હામુજીએ, પોતાની સ્ત્રી હાસલદે, ભાઈ સા. વચ્છુજી (ભાર્યા વચ્છાદે) અને સા. દેવજી (ભાર્યા દેવલદે), પુત્ર ધર્મદાસ અને ભગિની બાઈ કુંચરી પ્રમુખ સકલ કુટુંબ સમેત, સિદ્ધાચલની યાત્રા કરી અને અહ્મલુત-આદિનાથના મંદિરના મંડપનો કોટ સહિત ફરીથી ઉદ્ધાર કરાવ્યો.

છેલ્લી ત્રણ પંક્તિઓમાંનો ઘણો ખરો ભાગ ટૂટી ગયેલો છે તેથી આચાર્ય વિગેરેનાં નામો જતાં રહ્યાં છે. લેખની સ્થિતિ બોતાં જણાય છે કે લેખનો એ ભાગ સ્વાભાવિક રીતેજ નષ્ટ થઈ ગયેલો નથી પરંતુ બાણી ભેદને કોઈએ તેનો નાશ કરેલો છે. કારણ કે દરેક જગ્યાએ બ્યારે નામના શબ્દો જતા રહ્યા છે ત્યારે 'તત્પટ્ટાલંકારે' ..... ' પંડિતોત્તમ ' આદિ વિશેષણો સ્પષ્ટ જણાય છે. આથી અવશ્ય કોઈ સંપ્રદાયદુરાગ્રહીની આ વર્તાણુંક હોવી ભેદ્ય છે.

(૩૦)

મોટી ટુકમાં આદીશ્વરના મુખ્ય પ્રાસાદના દક્ષિણદ્વારની સામે આવેલા સહસ્રકૂટ-મંદિરના પ્રવેશદ્વારની પાસે આ લેખ આવેલો છે. પંક્તિ સંખ્યા ૧૦ છે.

સં. ૧૬૯૬ ના વૈશાખ શુકલ ૫ રવિવારના દિવસે દીવખંદર નિવાસી સં. સચા (સ્ત્રી તેજબાઈ) ના પુત્ર સં. ગોવિંદજીએ (સ્ત્રી વચજબાઈ) સ્વકુટુંબ સાથે, શત્રુજય ઉપર ઉચ્ચ મંદિર બનાવ્યું અને તેમાં સુપાર્શ્વનાથની પ્રતિમા પ્રતિષ્ઠિત કરાવી. પ્રતિષ્ઠા કરનાર આચાર્ય શ્રીવિજયસેનના પટ્ટધર વિજય-દેવસૂરિ છે, કે જેમની સાથે યુવરાજ વિજયસિંહસૂરિ પણ હતા.

(૩૧-૩૨)

એજ મંદિરના, જે સ્તંભો ઉપર, નં. ૩૧ અને ૩૨ ના લેખો કોતરેલા છે. પહેલો લેખ પદ્યમાં અને ટુકો છે. બીજો ગદ્યમાં અને તેના કરતાં વિસ્તૃત છે. બંનેમાં વર્ણન એકજ છે.

સં. ૧૭૧૦ ના જ્યેષ્ઠ શુકલ ૬ અને ગુરુવારના દિવસે, ઉચ્ચ-સેન (આગ્રા-શહેર) નિવાસી ઓસવાલજાનીય, વૃદ્ધસાખીય અને દુહાડગોત્રીય સાં વર્દમાન (સ્ત્રી વાલ્હાદે) ના પુત્ર, સા. માનસિંહ, રાયસિંહ, કનકસેન, ઉચ્ચસેન અને ઋષભદાસ આદિએ સા. જગતસિંહ અને જીવણદાસ પ્રમુખ પુત્રાદિપરિવાર સહિત, પોતાના પિતા (વર્દમાન) ના વચનથી, તેના પુણ્ય માટે, આ સહસ્રકૂટ તીર્થ કરાવ્યું અને પોતાનીજ પ્રતિષ્ઠામાં પ્રતિષ્ઠિત કર્યું. તપગચ્છાચાર્ય શ્રીહીરવિજયસૂરિના પટ્ટધર આચાર્ય વિજયસેનસૂરિના શિષ્ય વિજયદેવસૂરિ અને વિજયપ્રભસૂરિની આજ્ઞાથી, હીરવિજયસૂરિશિષ્ય મહોપાધ્યાય શ્રીકીર્તિવિજય ગણિના શિષ્ય ઉપાધ્યાય વિનયવિજયજીએ એની પ્રતિષ્ઠા કરી. આ કાર્યમાં, શત્રુજયતીર્થ સંબંધી કાર્યોની દેખરેખ રાખનાર પંડિત શાંતિવિજય ગણિ, દેવવિજયગણિ અને મેઘવિજય ગણિએ, સહાયતા કરી છે.

આ લેખ, ખરતરવચ્છદિ ટુંકમાં આવેલા શેઠ નરસી કેશવજીના મંદિરના ગર્ભાગારની બહારના મંડપમાં, દક્ષિણ દિશા તરફની દિવાલ ઉપર એક શિલાપટ્ટમાં, ૪૩ પ્રક્રિતમાં કેતરેલો છે. શત્રુજયના શિલાલેખોમાં, આ સૌથી આધુનિક છે.

(૩૨ A *)

આ લેખમાં, પ્રથમ ૧૮ પદો છે અને પછી ગદ્ય છે. ભાષા આપ-ભ્રષ્ટ-સંસ્કૃત છે. આદિના ૧૧ શ્લોકોમાં, રત્નોદધિ (રત્નસાગર) સુધીની અચલગચ્છની આચાર્યપટ્ટવહી આપવામાં આવી છે. (જુઓ, ઉપર પૃષ્ઠ ૧૧.) પછી જણાવ્યું છે કે-કચ્છ દેશમાં, કોડારા નગરમાં, લલુશાખીય અર્ણવશી નામે શેઠ થયો. તેનો પુત્ર નાયક થયો. નાયકની સ્ત્રી હીરબાઈની

આ લેખના મથાળે ૩૩ ના પદને સૂચવી ૩૨ નો અંક છપાઈ ગયો છે (અર્થાત્ ૩૨ ના ઉપલે અંકો મૂકાયા છે) અને તેના પછીના અંકો તેનાજ અનુક્રમથી મૂકાયા છે તેથી આ જગ્યાએ, ખીજવારના ૩૨ ઉપર વધારા તરીકે દર્શાવતર A ચિહ્ન મૂકવામાં આવ્યું છે.

કુખે પુણ્યવાન્ એવો કેશવજી નામનો પુત્ર થયો. તે પોતાના માતાની સાથે મુખર્ષિ આવ્યો અને ત્યાં વ્યાપાર કરવા લાગ્યો. વ્યાપારમાં તેણે પુષ્કળ ધન ઉપાર્જન કર્યું. તે દેવ, ગુરૂ અને ધર્મ ઉપર પૂર્ણ શ્રદ્ધાવાળો હતો. તેની કીર્તિ સ્વજનોમાં સારી પેઠે વિસ્તાર પામી હતી. તેની સ્ત્રી પાળાની કુખેથી નરસિંહ નામનો પુત્ર થયો. નરસિંહની સ્ત્રીનું નામ રત્નબાઈ હતું. તે પતિલક્ષતા અને સુશીલા હતી. કેશવજીને માંકબાઈ નામની બીજી પત્નીથી ત્રિકમજી નામનો પુત્ર થયો પરંતુ તે અડધ વર્ષ જીવી મૃત્યુ પામ્યો.

ગાંધી મહોતા જૈત્રવાળા સા. કેશવજી, પોતાના ન્યાયોપાનિત દ્રવ્યનો સદુપયોગ કરવા માટે અનેક ધર્મકૃત્યો કરવા લાગ્યો. તે પોતાના પરિવાર સમેત, મહોદો સંઘ કાઢી શત્રુંજય આવ્યો અને કચ્છ, સોરઠ, ગુજરાત, મારવાડ, મેવાડ અને કોંકણ આદિ બધા દેશોમાં કુંકુમપત્રિકાઓ મોકલી સંઘ જનોને આમંત્રણ કર્યું. તદનુસાર હજારો લોકો ત્યાં ભેગા મળ્યા. અંજનશલાકા કરાવા માટે મહોદો મંડપ તૈયાર કરાવ્યો, અને તેમાં ચોના, ચાંદિ અને પાષાણના હજારો જિનબિંબો સ્થાપન કરી, સં. ૧૯૨૧ ના માઘ શુકલ પક્ષની ૭ અને ગુરૂવારના દિવસે, અંચલજચ્છના આચાર્ય રત્નસાગરસૂરિની આજ્ઞાથી મુનિ દેવચંદ્રજી અને બીજા ક્રિયાવિધિના જાણકાર અનેક શ્રાવકોએ, વિધિ-પૂર્વક બધા જિનબિંબોની અંજનશલાકા કરી. તે વખતે શેઠ કેશવજીએ, જિનપૂજન, સંઘલકિત અને સાધર્મિકવાત્સલ્ય આદિ ધર્મકૃત્યોમાં ખૂબ ધન ખર્ચ્યું. તથા પોતાની બંધાવેલી વિશાલ ધર્મશાળામાં, આરસ-પાષાણનું બનાવેલું શાસ્વતજિનનું જે ચતુર્મુખ ચૈત્ય હતું તેની અને પર્વત ઉપરના અભિનંદન મંદિરની, માઘ શુકલ ૧૩ અને પુષ-વારના દિવસે ખૂબ ધુમધામથી પ્રતિષ્ઠા કરાવી અને પોતાના પરિવાર સાથે શેઠે તેમાં અભિનંદન આદિ તીર્થકરોની પ્રતિમાઓ સ્વહૃદયે તખ્તનશીન કરી. આવી રીતે ગોહિલવંશી હાકાર સૂરસિંહજીના સમયમાં, પાલીતાણામાં, શેઠ કેશવજીએ વિપુલ દ્રવ્ય ખર્ચી જૈન-ધર્મની ઘણી પ્રભાવના કરી.

માણિક્યસાગરના શિષ્ય વાયક વિનયસાગરે આ પ્રશસ્તિ બનાવી અને તેણેજ શિલાપટ્ટ ઉપર લખી.

(૩૩)

મ્હોટી ટુકમાં આદીશ્વર ભગવાનના મુખ્ય મંદિરની દક્ષિણ તરફની દિવાલ ઉપર, ન્હાંની ન્હાંની ૨૨ પંક્તિઓમાં, આ નં. ૩૩ નો લેખ કોતરેલો છે. લેખમાં જણાવેલું છે કે—

સં. ૧૬૫૦ ના પ્રથમ ચૈત્ર માસની પૂર્ણિમાના દિવસે, ચારિત્રપાત્ર અને સન્માર્ગગામી એવા સાધુ રૂપ સમુદ્રને ઉદ્દીપ્ત કરવા માટે જેઓ અંદ્ર જેવા છે, જેમના વચનોથી રંજિત થઈ અકબર બાદશાહે શત્રુજય પર્વત જેમના સ્વાધીન કર્યો છે અને લદ્દારક વિજય-સેનસૂરિ પ્રમુખ સુવિહિતજનો જેમની ભક્તિપૂર્વક ચરણુસેવા કરે છે એવા આચાર્ય શ્રીહીરવિજયસૂરિના મહિમાથી આનંદિત થઈ બાદશાહે શત્રુજયની યાત્રાએ જનાર બધા મનુષ્યો પાસેથી જે દિવસે મસ્તક કર (માથા વેરો-મુ'ડકો) લેવાનો નિષેધ કર્યો છે તેજ દિવસે, ઉક્ત આચાર્યવર્ધના શિષ્ય, સકલવાચક શિરોમણિ શ્રીવિમલહર્ષ ઉપાધ્યાયે પં. દેવહર્ષ, પં. ધનવિજય, પં. જયવિજય, પં. જસવિજય, પં. હંસ-વિજય અને મુનિ વેસલ આદિ ૨૦૦ મુનિઓના પરિવાર સાથે નિર્વિદ્ધ રીતે, શત્રુજયની યાત્રા કરી છે.

(૩૪-૩૭)

નં. ૩૪ થી ૩૭ મુધીના લેખો, ' ગાયકવાડમ્હોટી ઓરીઅંટલ-સીરીઝ ' માં પ્રગટ થનાર પ્રાચીનગુર્જરકાવ્યસંગ્રહ માંથી ઉતારવામાં આવ્યા છે. સં. ૧૩૭૧ માં, પાટણના સમરાસાહે, શત્રુજયનો (૧૫ મો) ઉદ્ધાર કરાવ્યો, તે સંબંધી છે.

સમરાસાહુના એ ઉદ્ધારની વિસ્તૃત હકીકત મ્હારા ' ઇતિહાસિક-પ્રબંધો ' નામક પુસ્તકમાં આપવામાં આવી છે તેથી અત્રે આપતો નથી.

૩૪ મો લેખ સચ્ચિકાદેવી, કે જે ઓસવાલોની કુલદેવી ગણાય છે તેની મૂર્તિ ઉપર છે. મિતિ સં. ૧૩૭૧, માઘ સુદી ૧૪ સોમવાર. ઉકેશવંશના વેસટ ગોત્રના સાં સલખણનો પુત્ર સાં આજડ અને તેનો પુત્ર સાં ગોસલ થયો. તેની ગુણમતી સ્ત્રીની કુખે ત્રણ પુત્રો થયા,—સંઘપતિ આસાધર, સાં લૂણસિંહ અને સંઘપતિ દેસલ. તેમાં છેલ્લા દેસલે, પોતાના પુત્રો સાં સહજપાલ, સાં સાહજપાલ, સાં સામંત, સાં સમરા અને સાં સાંગણ આદિ પરિવાર સમેત, પોતાની કુલદેવી શ્રીસચ્ચિકા § ની મૂર્તિ કરાવી.

૩૫ મો લેખ, એક પુરૂષ-સ્ત્રીના મૂર્તિ-યુગ્મ ઉપર કેતરેલો છે. બીજી બધી હુકીકત ઉપર પ્રમાણેજ છે, પરંતુ છેવટે લખવામાં આવ્યું છે કે, સંં દેસલે પોતાના વૃદ્ધબ્રાતા સંઘપતિ આસાધર અને તેમની સ્ત્રી, શેઠ માદલની પુત્રી રત્નશ્રીનું, આ મૂર્તિ-યુગલ બનાવ્યું છે.

૩૬ મો લેખ, વચમાંથી ટૂટી ગયેલો છે. ઉપલબ્ધ ભાગમાં લખેલું છે કે, સં. ૧૩૭૧ માં, સંં દેસલે રાણા શ્રીમહીપાલની, આદિનાથ લગવાનના મંદિરમાં, આ મૂર્તિ બનાવી છે.

૩૭ મા લેખની મિતિ સં. ૧૪૧૪ ના વૈશાખ સુદી ૧૦ અને ગુરૂવારની છે. સંં દેસલના પુત્ર સાં સમરા અને તેની સ્ત્રી સમરશ્રીનું આ મૂર્તિ-યુગલ, તેમના પુત્ર સાં સાલિગ અને સાં સજ્જને બનાવ્યું છે અને કક્કસૂરિના શિષ્ય દેવગુપ્તસૂરિએ એની પ્રતિષ્ઠા કરી છે.

* * * * *

ઉપર લખવામાં આવ્યું છે કે, ડૉ. બુલ્હરે, તેમને મળેલાં ૧૧૮ લેખોમાંથી ૩૩ લેખો તો મૂળ સંસ્કૃતમાંજ આપ્યા છે અને પાંચી બાકીનાનો માત્ર અંગ્રેજીમાં સારજ આપી દીધો છે. એ સારમાં, અર્વાચીન કાળના ઘણા ખરા ઘાવકો અને કુટુંબોનાં નામો આવેલાં

§ મૂળ લેખમાં, ચંડિકા (?) આવેા બ્રમિત પાઠ મૂકાણો છે પરંતુ પાછળથી તપાસ કરતા જણાયું કે તે 'ચંડિકા' નહિં પણ 'સચ્ચિકા' પાઠ છે અને તેજ યોગ્ય છે.

હોવાથી, અને તે ઐતિહાસિક દષ્ટિએ સારા ઉપયોગી હોવાથી, એ સારનો સમગ્ર અનુવાદ, અત્રે આપવામાં આવે છે.

નં. ૩૪.^૧ સંવત ૧૭૮૩, માઘ સુદિ ૫; સિધ્ધચક્ર, ધણુપુરના રહેવાસી, શ્રીમાત્રી લઘુ શાખાના પેતા (ખેતા) ની સ્ત્રી આણુન્દ્યાબાઈએ અર્પણ કર્યું.^x મૃદત્ પરતરગચ્છની મુખ્ય શાખામાં જિતચંદ્રસૂરિ થયા જેમને અકબર બાદશાહે યુગ પ્રધાનનું પદ આપ્યું. તેના શિષ્ય મહોપાધ્યાય રાજસારજી થયા. તેના શિષ્ય મહોપાધ્યાય જ્ઞાનધર્મજી, તેમના શિષ્ય ઉપાધ્યાય દીપચંદ્ર, તેમના શિષ્ય પંડિતવર દેવચંદ્રે, તેની પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૩૫.^૨ સંવત ૧૭૮૮, માઘ સુદિ ૬, શુક્રવાર; પરતર ગચ્છના સાંહુ) કીકાના પુત્ર દુલીચન્દે ભીમમુનિની એક પ્રતિમા અર્પણ કરી; ઉપાધ્યાય દીપચન્દ્રગણિએ પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૩૬.^૩ (મિતિ ઉપર છે તે); શ્રીયુધિષ્ઠિર (ણિર) મુનિની પ્રતિમા (ખીલુ ઉપર પ્રમાણે).

નં. ૩૭.^૪ વિક્રમ સંવત ૧૭૮૮, શક ૧૬૫૩, માઘ સુદિ ૬, શુક્રવાર, તપાગચ્છના ભટ્ટારક વિજયદયાસૂરિના ઉપદેશથી શ્રીમાત્રી વૃદ્ધશાખાના પ્રેમજી એ (અટક-ચુલી Cheuli, કારણ કે તે ચુલા Cheula નો રહેવાસી હતો) ચન્દ્રપ્રભની પ્રતિમા અર્પણ કરી; અને તેજ ગચ્છના ભટ્ટારક મુમતિસાગરે પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૩૮.^૫ સંવત ૧૭૯૨, વૈશાખ સુદિ ૮, પુષ્યકર્કે; પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા, એસવાળ વૃદ્ધશાખા તથા નાડૂલગોત્રના ભંડારી દીપાજીના પુત્ર

૧ પરતરવસી ટુંકના દક્ષિણ બાજુના ખુલ્લા વિભાગમાં સિધ્ધચક્ર શિક્ષા ઉપર. લીસ્ટ્રસ, પૃ. ૨૦૬, નં. ૩૩૭.

x ' અર્પણ કર્યું ' એનો અર્થ બનાવ્યું-કરાવ્યું, સમજવો. આગળ પણ દરેક લેખમાં એજ અર્થ લેવાનો છે. સંસ્કૃતકં.

૨-પંચપાંડવદેવાલયની મુખ્ય મૂર્તિની જમણી બાજુએ આવેલી એક મૂર્તિની ખેસણી ઉપર-લીસ્ટ્રસ, પૃ. ૨૦૭. નં. ૩૫૦.

૩ પંચપાંડવદેવાલયમાં, મુખ્ય મૂર્તિની ખેસણી ઉપર-લીસ્ટ્રસ, ૧ (વ).

૪ મહાન આદીશ્વરના દક્ષિણ-પશ્ચિમ ખુલ્લા સામેના એક ચોરસ દેવાલયના દ્વાર ઉપર-લીસ્ટ્રસ, પૃ. ૧૯૭, કલાચ નં. ૧૦૦.

૫ વિમલવશી ટુંકમાં હાથીપોળ તરફ જતાં જમણી બાજુએ લીસ્ટ્રસ, પૃ. ૨૦૨, નં. ૨૪૭.

પેતસીહચના પુત્ર ઉદયકર્ણ (અને ઉદયવન્તદેવી) ના પુત્ર ભંડારી રત્નસિંહ : મહામંત્રી, જેણે ગુજરાતમાં “અમારી” નો દંદેરો પીટાવ્યો, તેણે અર્પણ કરી; તપાગચ્છના વિજયદક્ષમાસૂરિના અનુગ વિજયદક્ષાસૂરિના વિજયિ રાજ્યમાં પ્રતિષ્ઠિત થઇ.

નં. ૩૯. ^૬ સંવત્ ૧૭૯૪, શક ૧૬૫૯, અપાહ સુદિ ૧૦, સચિવાર; ઓઘશવંશ, દ્વલશાખા નાટુલગોત્રના ભંડારી ભાનાચના પુત્ર ભંડારી નારાયણચના પુત્ર ભંડારી તારાયંદના પુત્ર ભંડારી રૂપચંદના પુત્ર ભંડારી સિવચંદના પુત્ર ભંડારી હરપચન્દે, એ દેવાલય સમરાવ્યું અને પાર્શ્વનાથની એક પ્રતિમા અર્પણ કરી; શૃહત ખરતરગચ્છના જિનચંદ્રસૂરિના વિજયિ રાજ્યમાં મહોપાધ્યાય રાજસારચના શિષ્ય ઉપાધ્યાય જ્ઞાનધર્મચના શિષ્ય ઉપાધ્યાય દીપચન્દચના શિષ્ય પંડિત દેવચન્દ્રે પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૪૦. ^૭ સંવત્ ૧૮૧૦, માહ સુદિ ૧૩, મંગળવાર; સંઘવી કચરા કાંકા વિગેરે આખા કુટુંબે સુમતિનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; સર્વસૂરીએ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૪૧. ^૮ સંવત્ ૧૮૧૪, માઘ વદિ ૫, સોમવાર; પ્રાગ્વાટવંશ, લઘુશાખાના અને રાજનગરના રહેવાસી વો. સાકલચન્દાના પુત્ર વો. દીપચન્દના પુત્ર વો. લોહા (અને પ્રાણકુમાર) ના પુત્ર વો. કેશરીસિંધે શિખર સહિત એક દેવાલય અર્પણ કર્યું; ઉદયસૂરિએ તે પ્રતિષ્ઠિત કર્યું.

નં. ૪૨. ^૯ સંવત્ ૧૮૧૫, વૈસાખ સુદિ ૬, બુધવાર; ભાવનગરના

* ભંડારી રત્નસિંહ, ઈસ્વી સન્ ૧૭૩૩ થી ૩૭ સુધી ગુજરાતનો નાયબ સુબો હતો. તે મહાન યોદ્ધો અને કુશળ કારભારી હતો. તે મહારાજ અભયસિંહનો વિશ્વાસુ અને બાહોરા પ્રધાન હતો. તેના વિશેષ વર્ણન માટે જુઓ, રા. બા. ગોવિંદભાઈ હાથીભાઈ દેસાઈ દ્વારા “ ગુજરાતનો અર્વાચીન ઇતિહાસ ” પૃષ્ઠ ૧૪૦-૫૦૦ — સંપાહક.

૬ છીપાવરી ટુંકમાંના એક દેવાલયના મંદિરની બહાર દક્ષિણ ભીત ઉપર લીસ્ટ્સ, પૃ. ૨૦૭, નં. ૩૫૭.

૭ હાથીપોલ તરફ જતાં દક્ષિણે આવેલા એક દેવાલયમાં, વિમળવરી ટુંક-લીસ્ટ્સ, પૃ. ૨૦૪, નં. ૨૮૫.

૮ આદીશ્વર દેવાલયની બહાર દક્ષિણ ખુલ્લાના એક દેવાલયમાં.

૯ હાથીપોલ જતાં દક્ષિણે ખાનુએ આવેલા દેવાલયની પ્રતિમાની બેસણી ઉપર—લીસ્ટ્સ, પૃ. ૨૦૪, નં. ૨૯૧.

માસા કુવરજીલાખાએ પાશ્વનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; લઘુ પોશાલગચ્છના રાજસોમસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૪૩. ^{૧૦} સંવત્ ૧૮૨૨, શક ૧૭૫૫, સુદિ ૫, ગુરુવાર; મેશાલુના ગાંધી પરસોત્તમ સુંદરજી અને તેના ભત્રીજા અમ્યાઇદાસ અને તેના ભાઈ નાથા અને કુબેર, એ સર્વે વિશા હીસાવાલ; તપાગચ્છની દેરીમાં છે પ્રતિમાઓ અર્પણ કરી. સંવત્ ૧૮૬૩, ચૈત્ર સુદિ ૨ શુક્રવારે કુબેરે આ લેખ દેાતયો.

નં. ૪૪. ^{૧૧} સંવત્ ૧૮૪૩, શક ૧૭૦૮, માધ સુદિ ૧૧, સોમવાર; લઘુ શાખા અને કાશ્યપ ગોત્ર તથા પરમાર વંશના શ્રીમાલી, અને રાજનગર નિવાસી, પ્રેમચન્દે આદિનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; તપાગચ્છના વિજય-જિનેન્દ્રસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૪૫. ^{૧૨} વિક્રમ સંવત્ ૧૮૬૦, શક ૧૭૨૬, વૈશાખ સુદિ ૫, સોમવાર; વૃદ્ધશાખાના શ્રીમાલી, દમણ બન્દર (દમણ) ના રહેવાસી, અને કિરગિ જાતિ પુસ્તકાલ પાતિસાહિ (પોતુ) ગાલના રાજા) ના માન પામેલા સા. રાયકરણના પુત્ર હીરાચંદ અને કુંઅરબાઈના પુત્ર હરપચંદે શાંતિનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી.

નં. ૪૬. ^{૧૩} (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) ; સુરતના ઉસવાલ જ્ઞાતિના ઝવેરી, પ્રેમચંદ ઝવેરચંદ અને જ્યેષ્ઠીના પુત્ર સવાઇચંદે, પ્રેમચંદ વિગેરેના નામે વિજયઆણન્દસૂરિગચ્છના વિજયદેવચન્દ્રસૂરિના વિજયિ રાજ્યમાં, વિજય-હરા પાશ્વનાથના નવા દેવાલયમાં એક નવી પ્રતિમા અર્પણ કરી; તપા-ગચ્છના વિજયજિનેન્દ્રસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૪૭. ^{૧૪} (નં. ૪૫ પ્રમાણે મિતિ) ; વિજયઆનન્દસૂરિના

૧૦ મોઢી પ્રેમચન્દના દેવાલયમાં, નં. ૮૪ (?)

૧૧ વિમલવસી ટુંકમાં, વાઘણપોળની દક્ષિણે આવેલા એક ન્હાના દેવાલયમાં,
—લીસ્ટસ, પૃ. ૨૦૪, નં. ૩૦૪.

૧૨ મોઢી પ્રેમચન્દની ટુંકમાં. સુખ્ય દેવાલયની પ્રતિમા ઉપર, લીસ્ટસ પૃ.
૨૦૭, નં. ૩૬૨.

૧૩ મોઢી પ્રેમચંદની ટુંકમાં જતાં જમણી બાજુએ આવેલા દેવાલયની પ્રતિમાની
બેસણી ઉપર—લીસ્ટસ, પૃ. ૨૦૮, નં. ૩૧૭.

૧૪ મોઢી પ્રેમચન્દની ટુંકમાં, સામે આવેલા દેવાલયની પ્રતિમાની બેસણી
ઉપર— લીસ્ટસ, પૃ. ૨૦૮, નં. ૩૬૪.

ગચ્છના, સુરતના ઉસવાલ.....ઝવેરી પ્રેમચન્દે વિજયદેવચન્દ્રસૂરિના વિજયિ-
રાજ્યમાં અસહકુરા (વિજયહુરા ?) પાર્શ્વનાથના ત્રણ દેવાલયમાં એક નવી
મૂર્તિ અર્પણ કરી; તપાગચ્છના ભદ્રારક વિજયગિરિનેન્દ્રસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૪૮. ૧૫ (નં. ૪૫ પ્રમાણે મિતિ); અંચલગચ્છના પુણ્ય-
સાગરસૂરિની વિનતિથી શ્રીમાલી સાં ભાઈસાઈના પૌત્ર, સા. લાગુભાઈના
પુત્ર, ઘટાભાઈએ સહસકુટલ (સહસ્વકૂટ) ની પ્રતિમા અર્પણ કરી;
તપાગચ્છના વિજયગિરિનેન્દ્રસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૪૯. ૧૬ ઉપર પ્રમાણે બધું.

નં. ૫૦. ૧૭ સંવત્ ૧૮૬૦, મહા સુદ ૧૩; વીસાપોરવાલ જાતિના
તથા વિજયઆણુન્દ્રસૂરિના ગચ્છના, અમદાવાદના પારેખ. હરચચન્દના પૌત્ર,
પિતામરના પુત્ર, વીરચન્દે સંવત્ ૧૮૬૧ ના કાશ્યુન વદિ ૫, બુધવારે એક
દેવાલય શરૂ કર્યું અને પૂર્ણ કર્યું.

નં. ૫૧. ૧૮ વિક્રમ સંવત્ ૧૮૬૧, શાલિવાહન શક ૧૭૨૬, ઘાતા
સંવત્સર માર્ગશીર્ષ સુદિ ૩, બુધવાર, પૂર્વાષાઠ નક્ષત્ર, વૃદ્ધયોગ, ગિરકરણ,
અંચળગચ્છના ઉદયસાગરસૂરિના અનુગ કિર્તિસાગરસૂરિના અનુગ પુણ્યસાગર-
સૂરિના વિજયિ રાજ્યમાં, સુરતના શ્રીમાલી, નિહાલચંદભાઈના પુત્રધન્ધિભાઈએ
ધરિયાકુંડ નામે એક કુંડ અર્પણ કર્યો તે વખતે ગોહિલ રાજા ઉનનડલ
પાલીતાણા ઉપર રાજ્ય કરતો હતો.

નં. ૫૨. ૧૯ સંવત્ ૧૮૬૭, ચૈત્ર સુદ ૧૫; હાથીપોળમાં કોઈને
દેવાલયો નહિ બાંધતા દેવા માટે ગુજરાતીમાં કરેલો કરાર.

નં. ૫૩. ૨૦ સંવત્ ૧૮૭૫, માઘ વદિ ૪, રવીવાર; રાઘનપુરના
મૂલલ અને માંનકુંબરના પુત્ર સોમલએ સુવિધિનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી;

૧૫ પંચપાંડવના દેવાલયમાં સહસ્વકૂટના એક સ્તંભ ઉપર-કીરદ્સ, પૂ. ૨૦૭,
નં. ૩૫૧.

૧૬ એજ દેવાલયમાં.

૧૭ વિમલવસી ટુંકમાં, એક સો સ્તંભની ચોમુખના દક્ષિણપૂર્વે—કીરદ્સ,
પૂ ૨૦૨, નં. ૨૪૫.

૧૮ ટેકરીથી ઉતરતાં રસ્તા ઉપરના તળાવ ઉપર.

૧૯ હાથીપોલ પાસેની ભાંત ઉપર અગર આદીશ્વરની ટુંકના કોટ અને
વિમલવસી ટુંકના પૂર્વ ભાગ વચ્ચે આવેલા દ્વાર ઉપર.

૨૦ મોદી પ્રેમચંદની ટુંકમાં, ઉત્તર તરફના કોંચરામાં.

મૂલજી અને (તે) ના પુત્ર સા. કુંગરસીએ ચંદ્રપ્રભની મૂર્તિ અર્પણ કરી; ટાકરસીના પુત્ર કાંતિયા હેમજીએ મલ્લીનાથની એક પ્રતિમા અને એક ન્હાની દેહરી અર્પણ કરી.

નં. ૫૪. ૨૧ સંવત ૧૮૮૫ વૈશાખ શુક્લ અક્ષય તૃતીયા, ગુરુવાર; શ્રાવિકા ગુલાબજાહેનની વિનતિથી, આચુચરના રહેવાસી, દૂગડગોત્રના, સાહ મોહિન્દ્રજીના પુત્રો કેશવદાસજી, પૂરનચંદ્રજી અને જોડમલજી, ના પુત્રો વિસનચંદ્રજી અને બાબુ હર્ષચંદ્રજીએ ચંદ્રપ્રભનું દેવાલય બંધાવ્યું; ખરતર ગચ્છના જિનહર્ષસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કર્યું.

નં. ૫૫. ૨૨ સંવત ૧૮૮૬, શક ૧૭૫૧, માઘ શુક્લપક્ષ ૫, શુક્રવાર; રાજનગરના રહેવાસી, ઐશ જ્ઞાતિની વૃદ્ધ શાખાના શેઠ વખતચંદ ખુશ્ચાલચંદની કન્યા મુઘીવહુ અને શેઠ પાનાભાઈના પુત્ર લલ્લુભાઈએ પોતાના આપનાં શુભ સાઈ પુંડરીક ગણુધરની એક પ્રતિમા અર્પણ કરી; સાગરગચ્છના શાંતિસાગરસૂરિના રાજ્યમાં પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૫૬. ૨૩ (મિતિ ઉપર પ્રમાણે); રાજનગરના રહેવાસી, ઐશજ્ઞાતિની વૃદ્ધશાખાના સાહ મૂલચંદના પુત્ર સાહ હરખચંદની સ્ત્રી બાઈ રામકુંબરના શુભ માટે તથા દોસી કુસલચંદની સ્ત્રી અને તેની (રામકુંબરની) પુત્રી હવેરબાઈના શુભ માટે, આંચલગચ્છના ભદ્રારક રાજેન્દ્રસાગરસૂરિના રાજ્યમાં, અર્પણ કરી.

નં. ૫૭. ૨૪ (ઉપર પ્રમાણે મિતિ); રાજનગરના રહેવાસી, ઐશ જ્ઞાતિની વૃદ્ધ શાખાના સાહ મલુકચંદ અને કુસલબાઈના પુત્ર મોતિચંદે ઠિંકાર સહિત ' ચતુર્વિંશતિતીર્થકરપટ ' અર્પણ કર્યો અને ખરતરગચ્છના ભદ્રારકે પ્રતિષ્ઠિત કર્યો.

નં. ૫૮. ૨૫ (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) નં. ૫૭ વાળા દાતાએ ઐંકાર સહ એક ' પરમેષ્ટિ (ષ્ટિ) પટ ' અર્પણ કર્યો; ઉપર પ્રમાણે પ્રતિષ્ઠા.

૨૧ પુંડરીકના દેવાલયનો દક્ષિણે આવેલા એક નાના દેવાલયમાં.

૨૨ હેમાલાઈની ટુંકમાં, દ્વાર આગળ-લીરટસ, પૃ૦ ૨૦૯, નં. ૪૦૮.

૨૩ હેમાભાઈ વખતચંદની ટુંકમાં, દ્વાર આગળની પુંડરીકની પ્રતિમાને દક્ષિણે આવેલી પ્રતિમાની એસણી ઉપર

૨૪ હેમાભાઈની ટુંકમાં, મુખ્ય દેવાલયના ચંડપની ઉત્તર દિવાલ ઉપરજ લીરટસ પૃ૦ ૨૦૯, નં. ૪૦૭.

૨૫ એજ દેવાલયમાં, દક્ષિણ બાજે.

નં. ૫૯. ૨૬ (મિતિ ઉપર પ્રમાણે); રાજનગરના રહેવાસી ઓશ-
જાતિની વૃદ્ધશાખાના શેક વખતચંદ્ર બુધ્યાગચંદના પુત્ર શેક હિમાભાઈના
પુત્ર નગિનદાસની સ્ત્રી ધચ્છાવહુએ પોતાના ધણીના શુભ માટે એક દેવાલય
અને ચંદ્રપ્રભની પ્રતિમા અર્પણ કરી; સાગરગચ્છના શાંતિસાગરસુરિના
રાજ્યમાં પ્રતિષ્ઠિત થઈ.

નં. ૬૦. ૨૭ સંવત્ ૧૮૮૭. વૈશાખ સુદિ ૧૩; પાદલિખનગરના ગોહિલ
ખાંધાણ, કુંવર નોધણુજીના રાજ્યમાં, અજમેર નગરના રહેવાસી ઉકેશ-
જાતીય વૃદ્ધશાખાના લુણીયા ગોત્રના સાહ તિલોકચંદના પુત્ર હિમતરાયના
પુત્ર ગજમલજી પારેખે, એક દેવાલય (વિહાર) અને કૃંચુનાથની એક
પ્રતિમા અર્પણ કરી; યુદ્ધત્ અરતરગચ્છના ભટ્ટારક જિતલપ્સુરિના રાજ્યમાં
પ્રતિષ્ઠિત કરવામાં આવી.

નં. ૬૧. ૨૮ સંવત્ ૧૮૮૮ વૈશાખ વદિ -૦ શેરિવાસરે (!)
અમદાવાદના ઓશવાળ સાહ પાંનાચંદના પુત્ર નિલાલચંદની સ્ત્રી ખેમકુવર
બાઈએ ચંદ્રપ્રભ ત્રિગેરેની ત્રણ મૂર્તિઓ અર્પણ કરી અરતરગચ્છના ગિન-
હર્ષસુરિના રાજ્યમાં દેવચંદ્રે પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૬૨. ૨૯ સંવત્ ૧૮૮૯, શક ૧૭૫૫, વૈશાખ શુકલ ૧૩, સુખ-
વાર; રાજનગરના રહેવાસી વૃદ્ધ શાખાના ઓશવાલ, વખતચંદની કન્યા ઉજમ
બાઈએ ધર્મનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; સાગરગચ્છના શાંતિસાગરસુરિના
રાજ્યમાં પ્રતિષ્ઠિત થઈ. તેમણે પાંચાભાઈના દેવાલય નજીક મોટી ટુંકમાં
એક ન્હાતું દેવાલય બાંધ્યું.

નં. ૬૩. ૩૦ (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) રાજનગરના રહેવાસી ઉકેસ-
જાતિની વૃદ્ધશાખાના શ્રેષ્ઠી વખતચંદના પુત્ર સુર્ષમલની સ્ત્રી પરચાંત
વહીએ ઋષભદેવની પ્રતિમા અર્પણ કરી. સાગરગચ્છ વાળાએ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

૨૬ હેમાભાઈની ટુંકમાં આવેલા મંદિરમાં-શ્વીરકૃષ્ણ, પૃ. ૨૦૯, નં. ૪૧૩.

૨૭ અરતર વસી ટુંકની બહાર, ઉત્તર-પૂર્વ ખુણામાં આવેલા એક દેવાલયમાં
શ્વીરકૃષ્ણ પૃ. ૨૦૭, નં. ૩૪૭.

૨૮ હેમભાઈની ટુંકની આબુગાબુ આવેલા મંદિરમાંના એકમાં.

૨૯ તેનાજ દક્ષિણ બાગમાંના એક ન્હાના મંદિરમાં.

૩૦ હેમાભાઈની ટુંકમાં ઓરડી નં. ૪ ની બહારની જગ્યામાં આવેલા એક
મંદિરમાં.

નં. ૬૪.^{૩૧} (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) પતાજી પારખના પુત્ર જસ-
રૂપજીના નાનાભાઈ ખુબચંદ, જસરૂપજીના પુત્ર, સિરોહિના રહેવાસી કપુર-
ચંદજીએ ચંદ્રપ્રભની પ્રતિમા અર્પણ કરી તપાગચ્છમાં પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૬૫.^{૩૨} (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) અમદાવાદના રહેવાસી વૃદ્ધ-
શાખાના ઓસવાળ નગિનદાસ, તેની સ્ત્રી ઇચ્છાવહુ, તેના નાનાભાઈ પ્રેમા-
લાલ, તેની સ્ત્રી સાંકલીવહુ અને તેની બહેને રૂપમાણી, પ્રસન, મેતી-
કુંવર-હેમાલાલની સ્ત્રી કંકુવહુ, મા-બાપ શેઠ વખતચંદ અને જડાબાઈ,
દાદા ખુશાલચંદ; આ સર્વ કુટુંબે હેમાલાલના શુભ માટે ચતુર્મુખ વિંબ
અર્પણ કર્યું. સાગરગચ્છના શાંતિસાગરે પ્રતિષ્ઠિત કર્યું.

નં. ૬૬.^{૩૩} (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) પણ શુક ૧૨, બુધવાર (?)
ઉજમબાઈ (જુઓ નં. ૬૨) એ ઓંકારવાળું એક ' પંચપરમેષ્ટિ શિ]
૫૬ ' અર્પણ કર્યું. તપાગચ્છવાળાએ પ્રતિષ્ઠિત કર્યું.

નં. ૬૭.^{૩૪} સંવત ૧૮૮૯, શક ૧૭૫૪, વૈશાખ, શુકલપક્ષ ૧૨,
બુધવાર, ઉજમબાઈ(જુઓ નં. ૬૬) એ હિંકારવાળું એક ચતુર્વિંશતિ-
તીર્થકરપટ્ટું અર્પણ કર્યું; તપાગચ્છવાળાએ તેની પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૬૮.^{૩૫} સંવત ૧૮૯૧, માઘ, શિવ ૫, સોમવાર, પાલિતા-
ણાના ગોહેલ ખાંધાજી, તેના પુત્ર નોંધણજી અને તેનો પુત્ર પ્રતાપસિંહજી
હતો, તેના રાજ્યમાં મકસુદાવાદ—બાલુચરના રહેવાસી, ઓશવાળ જ્ઞાતિના
બૃહત્શાખાના દુગડગોત્રના, નિહાળચંદના પુત્ર ઇંદ્રજીએ ઋષભની એક
પ્રતિમા અર્પણ કરી; બૃહત્ ખરતરગચ્છના જિનહર્ષના રાજ્યમાં ૫૦ જ્ય-
વંતજીના શિષ્ય ૫૦ દેવચંદ્રે પ્રતિષ્ઠા કરી.

૩૧ હેમાલાલની ટુંકમાં ઉત્તર બાજુએ ચોરડી નં. ૨ માં,

૩૨ બહારની બાજુએ ઉત્તર—પૂર્વમાં આવેલા દેવાલયના મંદિરમાં-લીરટ્રસ
પૃ. ૨૦૬, નં. ૪૧૨.

૩૩ હેમાલાલની ટુંકમાંના મુખ્ય મંદિરમાં, દક્ષિણ દિવાલ ઉપર જુઓ નં. ૫૮,

૩૪ હેમાલાલના દેવાલયમાં, પૂર્વ બુણામાં, મંડપની ઉત્તર દિવાલ ઉપર.
જુઓ નં. ૫૭.

૩૫ ખરતરટુંકમાંના પુડરીકના દેવાલયના દ્વારની બહાર આવેલા દેવાલયમાં-
લીરટ્રસ પૃ. ૨૦૬, નં. ૩૪૧.

नं. ६६. ३६ संवत् १८६२, वैशाख, शित ३ शुक्रवार, जोडेव
अंधाण (विगेरे लुओ नं. ६८) ना राज्यमां, मझुदावाह-प्राचुरना,
पृष्ठशाभा उडेसनातिप, दुगडगोत्रना आशु राधासिंगलना पुत्र आशु
अहादुरसिंगलना भाई आशु प्रतापसिंगलनी स्त्री महोताप कुंअरे
संभवनाथ, पार्श्वनाथ अने शीतलनाथनी प्रतिमाओ अपर्णु करी; अहल
अरतरगञ्जना जिनहर्षना राज्यमां पं० कनक शैभरलना शिष्य पं०
जयभद्रना शिष्य, पं० देवयद्रे प्रतिष्ठा करी.

नं. ७०. ३७ संवत् १८६३, शक १७५८, माघ वदि ३, शुधवार;
वभतयंद (लुओ नं. ४५) ना पुत्र अनोपलाध अने मंछीनी पुत्री
पुलकुंवेरे ओक देवालय अंधाव्युं अने आदिनाथनी प्रतिमा अपर्णु करी;
सागरगञ्जना शांतिसागरे प्रतिष्ठित करी.

नं. ७१. ३८ (मिति उपर प्रमाणे) राजनगरना रहेवासी, ओस-
वाण, वृद्धशाभाना, मोतीयंदना पुत्र इतेलाधनी स्त्री उजलीवडुओ ओक
देवालय अंधाव्युं तथा शांतिनाथनी प्रतिमा अपर्णु करी; सागरगञ्जना
शांतिसागरे प्रतिष्ठा करी.

नं. ७२. ३९ (मिति उपर प्रमाणे) मोतीयंद (लुओ नं- ७१)
ना पुत्र इतेलाध (तेनी स्त्री अचरनवडु) ना पुत्र लगुलाधओ ओक देवालय
अंधाव्युं अने शांतिनाथनी प्रतिमा अपर्णु करी; सागरवंशना शांतिसागरे
प्रतिष्ठा करी.

नं. ७३. ४० (मिति उपर प्रमाणे) अंलनगरना रहेवासी उस-
वाण वृद्धशाभाना सा० डीरायंदना पुत्र सा० जेसंधना पुत्र सा० लक्ष्मीयन्द्रे
(तेनी स्त्री-पारवती) हेमाभाईनी दुंडमां ओक देवालय अंधाव्युं अने
अलतनाथनी प्रतिमा अपर्णु करी.

३३ पूर्व तरङ्ग म्हाठा ओमुअने गोण इरता कठेरानी अहार, उपरना लेखनी
साथे, ओक प्रतिमानी जेसश्चि उपर-डीस्टस पृ. २०५, नं. ३३६.

३७ हेमाभाईनी दुंडमां पश्चिम आलुओ, ओरडी-नं. १.

३८ " " " " , भंदिमां,

३६ " " " " , ओरडी नं. ५.

४० " " इतर आलुओ, ओरडी नं. १.

નં. ૭૪. ૪૨ સંવત્ ૧૮૯૩, જ્યેષ્ઠ સુદિ ૩. બુધવાર; જ્ઞેશલમેરૂના બ્રાહ્મણા ગુમાનચંદ્રજી બહાદરમદલજીએ ગોસુખચક્ષુની એક પ્રતિમા અર્પણ કરી; ખરતરગચ્છના જિનમહેન્દ્રસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૭૫. ૪૨ સંવત્ ૧૮૯૩, શક ૧૭૫૮, માધ્ય શુકલ ૧૦, બુધવાર પ્રેમચંદ વિગેરે (જુઓ નં. ૭૬) એ પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; પદ્મવિજય વિગેરે (જુઓ નં. ૭૬) એ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૭૬. ૪૩ સંવત્ ૧૮૯૩, શક ૧૭૫૮, માધ્ય શુકલ ૧૦, બુધવાર અમદાવાદના શ્રીમાલી લઘુશાખાના સાં દામોદરદાસના પુત્ર સાં પ્રેમચંદના પુત્ર સાં સાકલચંદના પુત્ર સાં પીતામરની પહેલી તથા બીજી મા, અજ્ઞ અને માનકુંચરે પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી. તપાગચ્છના વિજયસિંહ-સૂરિના વંશના, સંવિજ્ઞમાર્ગીય પદ્મવિજયગણિના શિષ્ય રૂપવિજયગણિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૭૭. ૪૪ (મિતિ ઉપર પ્રમાણે), સાં પ્રેમચંદ (વિગેરે જુઓ નં. ૭૬) ના પુત્ર સાં કરમચંદ ના પુત્ર સાં મૂલચંદે પદ્મનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; રૂપવિજયગણિ (વગેરે જુઓ. નં. ૭૬) એ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૭૮. ૪૫ (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) મુખ્યાલયના રહેવાસી, ઓશ લઘુશાખાના પ્રેમચંદ અને ઇલાખાખાના પુત્રરત્ન ખિમચંદ અને દેવકુંચરના પુત્ર અમરચંદે (અને તેના કુટુંબે) ધર્મનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; તપાગચ્છના, વિજયબાણુન્દસૂરિના ગચ્છના, વિજયધનેશ્વરસૂરિના રાજ્યમાં પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૭૯. ૪૬ (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) અમદાવાદના રહેવાસી, વૃદ્ધ-

૪૧ ચોમુખ દેવાલયમાં પેસતાંજ, ગોમુખના મંદિરમાં-લીસ્ટ્સ-પૃ. ૨૦૫, નં. ૩૧૧

૪૨ મુખ્ય દેવાલયના પશ્ચિમ ભાગમાં આવેલા ભોંયરામાં, પ્રતિમા (ચિન્તામણિ પાર્શ્વનાથ) ની ખેસણી ઉપર, સાકલચંદ પ્રેમચંદની ટુંકમાં-લીસ્ટ્સ, પૃ. ૨૧૨, નં. ૪૯૪.

૪૩ સાકલચંદ પ્રેમચંદની ટુંકમાં, મુખ્ય દેવાલયની સામે પુ'ડરીકની ખેડ ઉપર.

૪૪ સાકલચંદ પ્રેમચંદની ટુંકમાં ઉત્તર-પૂર્વ ખુલાખાના દેવાલયમાં લીસ્ટ્સ, પૃ. ૨૧૩, નં. ૪૯૮.

૪૫ મોતીશાહની ટુંકમાં, મુખ્ય દેવાલયની દક્ષિણ બાજુએ આવેલા દેવાલયમાં-લીસ્ટ્સ, પૃ. ૨૧૦, નં. ૪૨૦.

૪૬ મોતીશાહના ટુંકમાં, મુખ્ય દેવાલયની ઉત્તરે આવેલા એક દેવાલયની પ્રતિમાની ખેસણી ઉપર-લીસ્ટ્સ, પા. ૧૦, નં. ૪૩૩.

શાખાના ઓશવાળ, સાં નાહાલચંદના પુત્ર સાં ખુશાલચંદના પુત્ર સાં કેશરિસિંહના પુત્ર સાં સાહિસિંહે ધર્મનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; સાગર-ગચ્છના શાંતિસાગરસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૮૦. ૪૫ (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) મુન્નાઈ પિન્દર (મુંખઈ) ના રહેવાસી, એ સવાળ વૃદ્ધશાખા અને નાહટાગોત્રના, શેઠ અમીચંદ રૂપાખાઈના પુત્ર શેઠ મોતીચંદ અને દીવાલીખાઈના પુત્ર ખેમચંદ (તથા કુટુંબે) આદિનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; ગોહેલ પ્રતાપસિંહજીના રાજ્યમાં બૃહત ખરતરગચ્છ (ખરતર પિંપલીય) ના જિનમહેન્દ્રસૂરિના અનુચિત જિનમહેન્દ્ર-સૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૮૧. ૪૮ (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) ખરતર ધાનલીય (પિંપલીય ?) ગચ્છમાં શેઠ ખેમચંદે શેઠ (મોતીચંદ) અને તેની સ્ત્રી ઇચ્છાખાઈની મૂર્તિ ખેસાડી.

નં. ૮૨. ૪૯ (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) શેઠ અમીચંદ (વિગેરે જુઓ નં. ૮૦) શાંતિનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; (ચરતર-પીંપલીય ગચ્છે મંજંકુ યુગ શ્રીજિનદેવસૂરિતરવટ્ટમંજંકુ શ્રીજિનચન્દ્રસૂરિવિદ્યમાને સપરિકરસંયુતે) જિનમહેન્દ્રે પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૮૩. ૫૦ (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) શેઠ અમીચંદ (વિગેરે જુઓ નં. ૮૦) ની સ્ત્રી રૂપાખાઈએ સુપાર્શ્વનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; જિનમહેન્દ્રસૂરિ (વિગેરે જુઓ નં. ૮૨) એ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૮૪. ૫૧ (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) ખેમચંદની સ્ત્રી (વિગેરે,

૪૭ મોતીશાહની ટુંકમાં ઉપરના દેવાલયની સાથેના દેવાલયમાં મુખ્ય પ્રતિમાની ખેસણી ઉપર.

૪૮ મોતીશાહની ટુંકમાં મુખ્ય દેવાલયમાં, શેઠ અને તેની સ્ત્રીની પ્રતિમાઓની નીચેના ભાગ ઉપર-લીરટ્ટસ, પૃ. ૨૦૬, નં. ૪૧૭.

૪૯ દેવાલય નં. ૪૨૦ માંની મુખ્ય પ્રતિમાની જમણી બાજુએ આવેલી પ્રતિમાની ખેસણી ઉપર-લીરટ્ટસ પૃ. ૨૧૦.

૫૦ વચ્ચેના દેવાલયની ઉત્તર-પૂર્વના દેવાલયમાંની મુખ્ય પ્રતિમાની ડાબી બાજુની એક પ્રતિમાની ખેસણી ઉપર.

૫૧ મોતીશાહ અમીચંદની ટુંકમાં મુખ્ય દેવાલયની જમણી બાજુએ (ચહેશ્વરી) ની પ્રતિમાની ખેસણી ઉપર.

જીઓ નં. ૮૦.) મુંગીવહુએ શ્રીમન્વક્રકેસરીદેવીના દેવાલયમાં એક પ્રતિમા કરાવી; જિનમહેન્દ્રસૂરિ (જીઓ નં. ૮૨)એ પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૮૫. ^{૫૨} (મિતિ ઉપર પ્રમાણ) ખેમચંદે (અને તેના કુટુંબે, વિગેરે, જીઓ નં. ૮૦) પુણ્ડરીકની એક પ્રતિમા અર્પણ કરી; જિનમહેન્દ્રસૂરિ, વિગેરે (જીઓ નં. ૮૨)એ પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૮૬. ^{૫૩} સંવત્ ૧૮૯૭, શક ૧૭૬૩, વૈશાખ, શુકલ ૧૩, સોમવાર; સુબાર્ધ મિંદરના રહેવાસી, શ્રીમાલી વૃદ્ધ શાખાના પારેખ જિજ્ઞોષા (?) અને લક્ષ્મીના પુત્ર કપુરચંદ અને કસતીના પુત્ર કુલચંદે આદિનાથની એક પ્રતિમા અર્પણ કરી; તપાગચ્છના વિજયદેવેન્દ્રસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

નં. ૮૭. ^{૫૪} સંવત્ ૧૯૦૦, શક ૧૭૬૫, માઘ શુકલ ૭, શુક્રવાર; ક્ષેમચંદે એક દેવાલય બંધાવ્યું.

નં. ૮૮. ^{૫૫} સંવત્ ૧૯૦૩, શક ૧૭૬૮, માઘ, કૃષ્ણ ૫, શુક્રવાર; રૂપાબાઇ (વિગેરે, જીઓ નં. ૮૩)ની પ્રતિમા ક્ષેમચંદે અર્પણ કરી; મૃહત ખરતર પિંખલીયગચ્છના જિનમહેન્દ્રસૂરિના રાજ્યમાં.

નં. ૮૯. ^{૫૬} સંવત્ ૧૯૦૫, વૈશાખ, શુકલ ૧, સોમવાર; પાલણપુરના રહેવાસી, ઓશવાલ વૃદ્ધશાખાના મહેતા ખેતસીના પુત્ર મહેતા મોતીચંદે આદિનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી. બીજી બે આદિનાથની પ્રતિમાઓ તેની સ્ત્રી રામકુચર અને ઇંદિરાએ અર્પણ કરી; બીજી બે આદિનાથની પ્રતિમાઓ રામકુચર અને મોતીચંદના પુત્ર મેતા ઈશ્વર અને જ્ઞાનવહુના પુત્ર મંગલ તથા મૂલચંદના પુત્ર ખેતસીની સ્ત્રી દિલ્લબાઇએ, તપાગચ્છના દેવિન્દ્રસૂરિના રાજ્યમાં અર્પણ કરી.

૫૨ મોતીશાહની ટુંકમાં પેસતાંજ દેવાલયમાંના પુણ્ડરીકની ખેસણી ઉપર; આદિનાથના મંદિરની સામી બાજુએજ પુણ્ડરીકનું દેવાલય હમેશાં આવે છે. લીરટસ, પૃ. ૨૦૯, નં. ૪૧૮.

૫૩ મોતીશાહની ટુંકમાં, મુખ્ય દેવાલયની પાછળના દેવાલયમાં આવેલી પ્રતિમાની ખેસણી ઉપર—લીરટસ પૃ. ૨૧૦, નં. ૪૨૧.

૫૪ સાકલચંદ ખેમચંદની ટુંકમાં. દક્ષિણ-પૂર્વના દેવાલયના દ્વારની ડાબી દિવાલ ઉપર—લીરટસ પૃ. ૨૧૩, નં. ૪૨૯.

૫૫ મોતીશાહની ટુંકમાં મુખ્ય દેવાલયના દ્વાર આગળની એક સ્ત્રીની આકૃતિની ખેસણી ઉપર.

૫૬ મોતીશાહની ટુંકમાં, દક્ષિણે ઓરડી નં. ૧.

નં. ૯૦. ૫૭ સંવત ૧૯૦૫, શક ૧૭૭૦, માઘ, શુકલ ૫, સોમ-
વાર કચ્છના નભીનપુરના રહેવાસી આંચલગચ્છના, નાગડાગોત્રના તથા ઓશ-
વાળ લઘુશાખાના ભારમલ્લ અને મંકાખાઇના પુત્ર સાં નરસી અને
કુચ્છરખાઇના પુત્રો સાં હીરજી અને સાં વીરજીએ પોતાની સ્ત્રીઓ પુરખાઈ
અને લીલાખાઈ સાથે, એક દેવાલય બંધાવ્યું, ચંદ્રબલુ અને બીજાઓનો
૩૨ પ્રતિમાઓ અર્પણ કરી, પાલીતાણામાં દક્ષિણ બાજુએ ૧૨૦ ગજ લાંબી
અને ૪૦ ગજ ઠોળી એક ધર્મશાળા બંધાવી તથા આંચલગચ્છ માટે પાલી-
તાણામાં એક ઉપાશ્રય સમરાઓ આ બધું આંચલગચ્છના મુકિતસાગરસૂરિના
ઉપદેશથી કરવામાં આવ્યું.

નં. ૯૧. ૫૮ શેઠ વખતચંદ તેમના પુત્ર હેમાલાઈ અને પૌત્ર, અમ-
દાવાદના નગરશેઠ પ્રેમાલાઈના વંશ તથા દાનની ત્રિગત. તે કુંકુમલોલ
ગોત્રના, શિશોદિઆવંશના, ઓશવાલગોત્રિની આદિશાખાના હતા તથા
કુળદેવી આશાપુરી, અને ક્ષેત્રપાલ ખરડાને પૂજતા. તેના વંશના નામો
(૧) કુલૌતપતિરાજ સામંતસિંઘ રાણો, (૨) તેનો પુત્ર કૈરપાલ, જેને
ધર્મધોષસૂરિએ જૈન બનાવ્યો (૩) તેનો પુત્ર સાં હરપતિ; (૪) તેનો
પુત્ર સાં વચ્છા, (૫) તેનો પુત્ર સાં સહસકરજી, (૬) તેનો પુત્ર
રાજનગરનો શેઠ [સા]નિતદાસ, જે દિલ્લીપતિ પાતિસાહ શાહખહાનના
વખતમાં રાજસભાસદ (રાજસભાશૃંગાર) હતા, તેનો પુત્ર શેઠ
લખમીચંદ; (૮) તેનો પુત્ર ખુસાલચંદ તેની સ્ત્રી જમકુ; (૯) તેમનો
પુત્ર શેઠ વખતચંદ ત્યારબાદ તેની સ્ત્રીઓ, પુત્રો, પૌત્રોનાં નામો તથા તેના
વંશની બક્ષિસો, તથા વિ. સં. ૧૮૬૪ થી ૧૯૦૫ સુધીની મિતિઓ, અને
સાગરગચ્છની પટ્ટાવલી આવે છે; (૧) રાજસાગરસૂરિ; (૨) વૃદ્ધિસાગર
સૂરિ (૩) લક્ષ્મીસાગરસૂરિ; (૪) કલ્યાણસાગરસૂરિ (૫) પુણ્ય-
સાગરસૂરિ, (૬) ઉદયસાગરસૂરિ, (૭) આણન્દસાગરસૂરિ, (૮) શાંતિ-
સાગરસૂરિ, વિ. સં. ૧૯૦૫.

૫૭ ખરડતરવસી ટુંકમાં, નરસી કેશવજીના દેવાલયની પાછળ ચોમુખ કંઠેરાની
બહાર એક દેવાલયમાં.

૫૮ હેમાલાઈ વખતચંદની ટુંકમાં. પ્રેમાલાઈએ બંધાવેલા અજિતનાથના
દેવાલયની બહાર દક્ષિણે આવેલી આગલી ભીંતઉપર—લી. પૃ. ૨૦૯, નં. ૪૦૭.

નં. ૯૨. ૫૯ સંવત્ ૧૯૦૮, ચૈત્ર વદ ૧૦, બુધવાર; વીકાનેરના રહેવાસી ઓશજાતિના મુહતા પંચાણ અને પુન્યકુચરના પુત્ર વ્રહ્મચંદ-જીએ મુહતા મોતીવસી (મોતીશાહની) ટુંકમાં એક દેવાલય બંધાવ્યું. તપાગચ્છના આણંદકુશલના ભાષ પં. દેવેન્દ્રકુશલે પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૯૩. ૬૦ સંવત્ ૧૯૦૮, વૈશાખ કૃષ્ણ, સોમવાર; રાજનગરના રહેવાસી, શ્રીમાલી, દીપચંદના પુત્ર ખુશાળભાઈએ ધર્મનાથજીની પ્રતિમા અર્પણ કરી.

નં. ૯૪. ૬૧ (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) દીપચંદ (જુઓ નં. ૯૩) ના ત્રીજા પુત્ર જોશભાઈએ સુમતિનાથની એક પ્રતિમા અર્પણ કરી.

નં. ૯૫. ૬૨ (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) પાયચંદગચ્છના જોશભાઈ (વિગેરે, જુઓ નં. ૯૪) એ હર્ષચંદસૂરિના રાજ્યતળે, ઋષભની એક પ્રતિમા અર્પણ કરી; પં. આણંદકુશલે પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૯૬. ૬૩ સંવત્ ૧૯૧૦, ચૈત્ર, શુકલ ૧૫, ગુરુવાર; પાલિતાણુના રાજરાજેશ્વર મહારાજધિરાજ (?) ગોહિલશ્રી નોઢલુના રાજ્યમાં; તેના પુત્ર પ્રતાપસિંધજી હતો; અજમેરના રહેવાસી, શ્રીમુંખીયાગોત્રના, ઓશવાળ વૃદ્ધસાખાના, તથા કુવરબાઈ અને ધનરૂપમદલના પુત્ર શેઠ વાઘમલજીએ એક દેવાલય બંધાવ્યું તથા આદિજિન, સુવ્રત, આદિનાથ, નમીનાથ, અદીનાથ, સુવ્રત, શાંતિનાથ અને પાર્શ્વનાથની પ્રતિમાઓ અર્પણ કરી; ખરતરગચ્છના જિનહર્ષના અનુગ જિનસૌભાગ્યસૂરિના રાજ્યમાં, પં. કનકસેખરજીના શિષ્ય જ્યલદ્રજી તેમના શિષ્ય દયાવિલાસજી તેમના શિષ્ય હર્ષકીર્તિ, તેમના શિષ્ય, અને માનસુંદરજીના બંધુ હેમચંદ્રે પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૯૭. ૬૪ સંવત્ ૧૯૧૧, શ્રાવણ, કૃષ્ણ ૨ સોમવાર, રાજનગર

૫૯ મોતીશાહની ટુંકમાં, દક્ષિણે આવેલી એક ઓરડીમાં.

૬૦ " " " "

૬૧ ઉપલી ઓરડીની સાથેની ઓરડીમાં.

૬૨ ઉપલી ઓરડીમાંજ.

૬૨ નં. છે તેજ સ્થળે

૬૩ મોટા દેવાલયની પાછળના પત્થરના દેવાલયની પૂર્વદિવાલ ઉપર, ચોમુખ-કહેરામાં-થી. પં. ૨૦૬-૧. ૩૨૫.

૬૪ મોતીશાહની ટુંકમાં, દક્ષિણે આવેલી એક ઓરડીમાં.

૬૫ પ્રતિમા ઉપરની મિતિ ૯૦૩ (૧૯૦૩)

રહેવાસી વીસા પોરવાડ સાં હર્ષચન્દના પુત્ર ભગવાન અને આઈદેવના પુત્ર સાં કાલીદાસે મોતીવસી ટુંકમાં અભિનન્દન સ્વામી મૂલનાયકની પ્રતિમા અર્પણુ કરી; તપાગચ્છના દેવિંદ્રસુરિના રાજ્યમાં ૫૦ આણુન્દકુશલે પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૯૮. ૬૬ સંવત્ ૧૯૧૩, માગસર, શુદ્ધિ ૬; અમદાવાદના રહેવાસી, કુંકમલોલગોત્રી અને સીસોદીયા શાખાના, સાં મોતિભાઈ અને ૩૫કુંવર આઈના પુત્ર શેઠ કૃતેભાઈએ શાંતિનાથની એક પ્રતિમા અર્પણુ કરી.

નં. ૯૯. ૬૭ (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) અહમદાવાદના રહેવાસી, કુંકમલોલગોત્રના અને સિસોદીયા શાખાના સાં મનમુખભાઈ અને સિરદાર કુંવરઆઈના પુત્ર શેઠ છગનભાઈએ ધર્મનાથની એક પ્રતિમા અર્પણુ કરી.

નં. ૧૦૦. ૬૮ (મિતિ ઉપર પ્રમાણે) અહમદાવાદના રહેવાસી, કુંકમલોલગોત્રના અને સીસોદીયા શાખાના ઓશાવાળ, શેઠ સુરજભાઈ અને પ્રધાનકુંવરઆઈની પુત્રી સમરથ કુસરઆઈએ અભિનન્દનની પ્રતિમા અર્પણુ કરી.

નં. ૧૦૧. ૬૯ સંવત્ ૧૯૧૪ (૧૯૦૧૪ આ પ્રમાણે લખેલી) માર્ગશીર્ષ સુદી ૭, સોમવાર; રાજનગરના શાહા વેલચંદ માણિકચંદની સ્ત્રી આઈચૈન્દ્રે, દત્તજિનની એક પ્રતિમા અર્પણુ કરી.

નં. ૧૦૨. ૭૦ સંવત્ ૧૯૧૪ (૧૯૦૧૪ આ પ્રમાણે લખેલી), માર્ગશીર્ષ, વદિ એકમે, બુધવાર (વારબુધે); રાજનગરના ઉસ માણિકચંદ ખીમચંદની સ્ત્રી આઈ હરકુંવરે સુવ્રતજિનની એક પ્રતિમા અર્પણુ કરી.

નં. ૧૦૨. ૭૨ સંવત્ ૧૯૧૬, વૈશાખ; કૃષ્ણ ૬, ગુરવાર, (ઉત્તરાયાઠ નક્ષત્ર સંક્રાંતિ, સૂર્યોદિદયાત ઘટિ ૧. ૫૯ ૪૫), નેમા શાંતિના, વૃદ્ધશાખા અને મણિયાણુ ગોત્રના, કપડવણુજના રહેવાસી, સાં હીરજી તેના

૬૬ હેમાભાઈની ટુંકમાં, દક્ષિણે, ઓરડી નં. ૩૩

૬૭ " " " " " ૩૨

૬૮ " " " " " ૩૧

૬૯ મોતીશાહની ટુંકમાં, દક્ષિણે નં. ૨૮ જુઓ લેખ નં. ૧૦૬

૭૦ " " " " " ૨૨

૭૧ પ્રતિમા ઉપરની મિતિ સંવત્ ૧૮૯૩.

૭૨ આલાભાઈની ટુંકમાં, દક્ષિણ-પૂર્વે દેવાલયના દ્વાર આગળ. લી. ૫૦

૨૧૨, નં. ૪૬૩.

પુત્ર ગુલાબચંદ અને સ્ત્રી માનકુવર, તેમના પુત્ર પારેખ મિથુલાઇ અને સ્ત્રી બહેનકુવર, તેમના પુત્ર કરમચંદ અને સ્ત્રીયો (૧) બાઇ જડાવ, (૨) બાઈ શિવેન, એમણે (શ્રીરાસુપૂજ્યપ્રાસાદ નામનું) એક દેવાલય બંધાવ્યું, યાત્રા કરી અને બીજાં દાનો આપ્યાં; આણું-દસૂરિગચ્છના ધનેસર-સૂરિના અનુગ વિદ્યાનંદસૂરિના રાજ્યમાં, રાજધિરાજ પ્રતાપસિંઘજીના વખતમાં, તપાગચ્છના પંચમેમાવિજયના શિષ્ય સવેગપક્ષી પંચ ધીરવિજય, તેમના શિષ્ય પંચવીરવિજય, તેમના શિષ્ય ગણિરંગવિજયે પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૧૦૪. ૭૩ સંવત્ ૧૯૧૬, શક ૧૭૮૧, કાલ્દ્યુન, કૃષ્ણ ૨, શુક્રવાર; તપાગચ્છમાં વિજયદેવેન્દ્રસૂરિના રાજ્યમાં, વખતચંદ (વિગેરે, જુઓ નં. ૬૨) ના પુત્ર અનોપચંદ, તેની સ્ત્રી અને પુત્રી બાઇ ધીર્યા (ધીરજી) એમણે વખતચંદ વસોના નવા દેવાલયમાં અગ્નિતનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી.

નં. ૧૦૫. ૭૪ સંવત્ ૧૯૨૨, માર્ગસર વદિ ૭ ગુરવાર; દાશીના રહેવાસી એશવાળી વૃદ્ધશાખા અને જાજેડા ગોત્રના મોદી નેમિદાસના પુત્ર શિવપ્રસાદે અરનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી; બૃહત્ ખરતરગચ્છના જ્ઞાન-મુક્તિસૂરિના હુકમથી પંચ દેવચંદના શિષ્ય ઠીરાચંદે પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૧૦૬. ૭૫ સંવત્ ૧૯૨૪, માઘ શુક્ર ૧૦, સોમવાર, ૭૬ ગુર્જર દેશના વિશાલનગર (વીસલનગર ?) ના રહેવાસી લઘુશાખાના દસા-પોરવાડ સાંચનોદક કસઝાએ શીતલનાથજીની પ્રતિમા અર્પણ કરી; તેના પુત્રો મૂલચંદ, મયાચંદ, રવિચંદ, તેમના પુત્રો, ગોકલ, દીપચંદ અને અમિચંદ; તપાગચ્છના વિજયદેવેન્દ્રસૂરિના રાજ્યમાં, પંચ રતનવિજયે પ્રતિષ્ઠા કરી.

નં. ૧૦૭. ૭૭ સંવત્ ૧૯૨૮, માઘ શુક્ર ૧૭, ગુરવાર; સેક મોતીશાની હુકમાં પોતાનીજ દેહરીમાં નવનગરના ઝવેરી વેઝાજીના પુત્ર ખીમજી, તે અને બાઈ રતનના પુત્ર ગલાલચંદ અને તેના પુત્ર પ્રાગજીએ, પાર્શ્વનાથની એક પ્રતિમા અર્પણ કરી.

૭૩ હેમાભાઈની હુકમાં, બીજાં ચોરડામાં, એજ (ભમતી) ના નં. ૨૭.

૭૪ મોતીશાનની હુકમાં, દક્ષિણે આવેલી એક ચોરડીમાં, નં. ૨૮.

૭૫ " " " " " નં. ૨૭.

૭૬ પ્રતિમા ઉપરની મિતિ-સંવત્ ૧૯૦૩.

૭૭ મોતીશાહની હુકમાં, દક્ષિણે, ચોરડી નં. ૩૦.

नं. १०८. ७८ संवत् १८३०, चैत्र वद २; अभद्रवाहना सा० मानक्यंद भोतीयंदे धर्मनाथनी प्रतिमा अर्पण करी.

नं. १०९. ७९ विक्रम संवत् १८३८, कृष्ण २२, मंगलवार; अभद्रवाहना रहेवासी, लघुशाभाना पोरवाड, सा० नाना, पूज्य, पीताम्बरदासे शान्तिनाथनी प्रतिमा अर्पण करी.

नं. ११०. ८० संवत् १८४०, शक १८०५, वैशाख शुक्ल ३, सोमवार (छष्ट धष्टि ३ पल १० सुपेदधात्); पावितायाना जोड्लिख सुरसिंधवना राज्यामां, आंयवगठना विवेकसागरसुरिना वभतमां पोतागोत्र अने लघुशाभाना जोसवाल, कच्छ नखिनपुरना अने पाठणथी मु(भ)याधमिंदर (मुंयाध)ना, रहेवासी साहा विक्रमे, सा० देवनाथकनी टुंकमां, पुंडरीकना देवालयमां आदिनाथनी प्रतिमा अर्पण करी; मुनी पेतसीअे प्रतिष्ठा करी.

नं. १११. ८१ संवत् १८४०, भाद्र, शुक्ल, ६, शनिवार; अमलवामना रहेवासी, वृद्धशाभाना श्रीमाळी, ज्यसिंध द्विमयंदना पुत्र परसोतम धियाअे पार्श्वनाथनी प्रतिमा अर्पण करी; पंन्यास मल्लिविजयना शिष्य पंन्यास गुलाभविजयगण्डिअे प्रतिष्ठा करी.

नं. ११२. ८२ संवत् १८४०, इत्युन शुक्ल ३, शुक्रवार, अण्डुद्वि-लपुरना रहेवासी, वृद्ध श्रीमाळी, रामयंद पुत्रयंदे धर्मनाथनी प्रतिमा अर्पण करी; तपागठना संविशपक्षना पंन्यास मल्लिविजयगण्डिना शिष्य पंन्यास गुलाभविजयगण्डिअे प्रतिष्ठा करी.

नं. ११३. ८३ संवत् १८७३, पौंस, कृष्णपौमी, सोमवार; अभद्रवाहना दसा सरमाळी (श्रीमाळी) सा० देवद लक्ष्मीयंदे तथा तेनी स्त्री केसरयाध, तेना पुत्र सुनीत्रात्र तेनी स्त्री परत्रनयाध तेमनी पुत्री अेन सांदुअे अेक वासुपूजयज्जित अर्पण कर्यां.

७८ " " " " " नं. ३५.
७९ साकलयंद प्रेमयंदनी टुंकमां, पक्षिमे, नं. १८ ना मंदिरमांणी अेक प्रतिमा वपर.

८० विभजवसी टुंकमां, देवालय देवालयमां पुंडरीकना मंदिरमां.

८१ जमणी आन्दुअे " " देवालयमां,

८२ वपरनी ज्याअे

८३ साकलयंद प्रेमयंदनी टुंकमां, मुज्य देवालयनी जमणी आन्दुना देवालयनी प्रतिमा नीचेनी षेक वपर,

નં. ૧૧૪. ^{૨૪} સંવત ૧૯૪૩, મ.ધ સુકલ ૧૦, ગુરવાર; અમદાવાદના વીસા ઓસવાળ સાં લગ્ન વખતચંદ તથા તેની સ્ત્રી બાઈઅધીર, પુત્રી ધીરજ અને પુત્રો વાડીલાલ અને ભોદ્રાલાલ, એમણે શાંતીનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી.

નં. ૧૧૫. ^{૨૫} મિતિ નથી. વૈશાખ સુદિ ૩ બુધવાર ને દિવસે, આંચલગચ્છના કલ્યાણસાગરસુરિ ^{૨૬} ના ઉપદેશથી શ્રેયાંસની પ્રતિમા અર્પણ કરી.

આ લેખો સિવાય, બીજી પણ મૂર્તિયો વિગેરે ઉપર એવા લેખો છે કે જે હજી સુધી લેવાયા નથી. પરંતુ તે બધા ન્હાના ન્હાના અને તેમાં પણ ઘણા બરા તો ખંડિત અને અપૂર્ણ છે. શત્રુંજય ઉપર પ્રાયઃ કરીને બધા પ્રલાવક શ્રાવકોએ મંદિરો બનાવ્યાના ઉદ્દેશો અધોમાંથી મળી આવે છે, પરંતુ તેમનું નામ નિશાન પણ આજે દેખાતું નથી. મંત્રી વિમલસાહુ, રાજા કુમારપાલ અને ગુર્જરમહા-માત્ય વસ્તુપાલ તેજપાલ આદિકોએ પુષ્કળ ધન ખર્ચી એ પર્વત ઉપર પ્રાસાદો બનાવ્યા છે, એમ તેમના ચરિત્રોમાં સ્પષ્ટ અને વિશ્વ-સનીય ઉદ્દેશ છે. પરંતુ તે મંદિરો વિદ્યમાન છે કે નહિ ? અને છે તો કયા ? તે ઓળખી શકવું મુશ્કેલ છે. વસ્તુપાલ તેજપાલે પોતાના દરેક ઠેકાણે બંધાવેલાં મંદિરોમાં લેખો કોતરાવેલા છે, તેથી શત્રુંજય ઉપર પણ તેમણે તેવા લેખો અવશ્ય કોતરાવ્યાજ હોવા જોઈએ. પરંતુ આજે તેમનું અસ્તિત્વ જણાતું નથી. આચાર્ય વલ્લભજી હરિદત્તે (રાજકોટના વોટસન મ્યુઝિયમના ક્યુરેટરે) પોતાના કીર્તિકૌમુદી ના સમશ્લોકિ ગુજરાતી ભાષાંતરની પ્રસ્તાવનામાં શત્રુંજય ઉપરનો વસ્તુપાલ તેજપાલનો એક ખંડિત લેખ આપ્યો છે. લેખ અને તેના વિષયમાં તેમનું વક્તવ્ય આ પ્રમાણે છે.

“ શત્રુંજયમાં વસ્તુપાલને તેજપાલના લેખો છે એમ મી. કાથવટે લખે છે; પણ મારા જ્ઞેવમાં માત્ર ૧ અને તે પણ ખંડિત લેખ આવ્યો

૮૪ સાકલચંદ પ્રેમચંદની હુંકમાં, પશ્ચિમ બાજુએ એક પ્રતિમા નીચે.

૮૫ હાથીપોળની બહારના એક દેવાલયની પ્રતિમાની ખેસણી ઉપર.

૮૬ આ ઉપરથી જણાય છે કે આ લેખ સંવત ૧૬૭૫ અગર ૧૬૮૩ નો છે; દેવાલયની મિતિ ૧૬૭૬ ની છે.

છે. બીજા નહિ હોય અથવા હશે તો નષ્ટ થયા હશે. એક જો છે તેનું સ્થળ વગેરે આગળ લખ્યું છે * તેના બાકી રહેલા ભાગમાં નીચે પ્રમાણે ૬ પંક્તિમાં ૪૬ અક્ષરો છે.

- (૧).....વાસ્તવ્ય પ્રાગ્વાટાવન્વય
- (૨).....ઠ૦ શ્રીચંઢપ્રસાદાં-
- (૩).....ઠ૦ આશારાજનં-
- (૪).....શ્રીમાલદેવ સંઘપ-
- (૫).....જમહં. શ્રીતેજપાલે-
- (૬).....સંચારપાજા કારિતા

ગિરિનારના દેવળમાં પોતાની, પોતાના પૂર્વજોની, મિત્રો અને કુંડુબીઓની મૂર્તિઓ બેસાર્યાની વાત લેખમાં છે પણ તે આજ ઉપલબ્ધ નથી. પણ આજનાં દેવળમાં હાથી તથા ઘેડા ઉપર બેસાડેલી મૂર્તિઓ બેચામાં આવી છે ખરી.

આ શત્રુજયના લેખનો ૦ા કટકો જણાય છે અને ગત ભાગમાં આ પ્રમાણે અક્ષરો હશે એમ કલ્પના કરી શકાય છે.

- (૧) [શ્રીમદ્ગણહિલપત્તન] વાસ્તવ્ય પ્રાગ્વાટાવન્વય-
- (૨) [ઠ૦ શ્રીચંઢપત્તનુજ] ઠ૦ શ્રીચંઢપ્રસાદાં-
- (૩) [ગજ ઠ૦ શ્રીસોમપુત્ર] ઠ૦ શ્રીઆશારાજનં-
- (૪) [દન ઠ૦ શ્રીલુણિગ ઠ૦] શ્રીમાલદેવ સંઘપ-
- (૫) [તિ મહં. શ્રીવસ્તુપાલાનુ] જ મહં. શ્રી તેજપાલે-
- (૬) [ન શ્રીશત્રુજયતીર્થે] સંચારપાજા કારિતા ।

આ ઉપરથી હવે આખા લેખનો અર્થ એવો થાય છે કે, શ્રીઅણુહિલપુરના રહેનાર પ્રાગ્વટ જ્ઞાતિના ઠંકુર શ્રીચંડપના પુત્ર ઠંકુર શ્રીચંડપ્રસાદના પુત્ર ઠંકુર શ્રીસોમના પુત્ર ઠંકુર શ્રીઆશારાજના પુત્ર ઠંકુર શ્રીલુણિગ તથા ઠંકુર શ્રીમાલદેવ તથા સંઘપતિ મહં. શ્રીવસ્તુપાલના અનુજ મહં. શ્રીતેજપાલે શ્રીશત્રુજયતીર્થમાં રસ્તાની પાજ બંધાવી.”

પૃષ્ઠ ૩૬-૩૭

* “ શત્રુજયમાં કારકુનની કોટડી પાસે અગાથી જેવા ભાગમાં દોલાખાડી નામની કુંડ જેવી કુંડી છે તેની ઉત્તર ભીતમાં ખંડિત પાટથ ચોટેડી છે તેમાં આ લેખ છે. ”

ગિરનાર પર્વત ઉપરના લેખો.

નંબર ૩૮ થી ૬૩ સુધીના (૨૩) લેખો ગિરનાર પર્વત ઉપર આવેલા લિન્ન લિન્ન જૈનમંદિરોમાંના છે. આ બધા લેખો, રીવાઈઝ્ડ લીસ્ટ્સ ઓફ ઍન્ટીકવેરીઅન રીમેન્સ ઇન્ ધી બોમ્બે પ્રેસીડન્સી, વૉલ્યુમ, ૮, (REVISED LISTS OF ANTI-QUARIAN REMAINS IN THE BOMBAY PRESIDENCY, Vol., VIII.) માંના પરિશિષ્ટ (APPENDIX.) માં આપેલા છે, ત્યાંથી લેવામાં આવ્યા છે. એ પુસ્તકમાં, આ બધા લેખો મૂલ રૂપે આપી તેની નીચે અંગ્રેજી અનુવાદ પણ આપવામાં આવ્યો છે. પરંતુ અનુવાદ કેટલીક ઠેકાણે તો બહુજ ભૂલ ભરેલો અને વિવેચન વગરનો છે. ડૉ. જેમ્સ બર્જેસ (Dr. James Burgess) ના આર્કિઓલોજીકલ સર્વે ઓફ વેસ્ટર્ન ઇન્ડિયા, વોલ્યુમ ૨ (Archaeological Survey of Western India. Vol. II) માં પણ થોડાક લેખો આપેલા છે. આદિની વસ્તુપાલની જે ૬ પ્રશસ્તિઓ છે, તે નિર્ણયસાગર પ્રેસ, મુંબઈ,ની પ્રાચીનલેખમાલા-ભાગ ૩, માં પણ મૂલ માત્ર આપેલી છે. ગિરનાર ઇન્સક્રીપ્શનસ નામનું એક બુદ્ધ પણ પુસ્તક પ્રકટ થયેલું છે પરંતુ તે મહારાજાનેવામાં આવ્યું નથી. મહેં જે આ સંગ્રહમાં લેખો આપ્યા છે તે ઉપર લખેલા અને પુસ્તકોમાંથી તારવી કાઢી જે ઉપયોગી જણાયા છે તેજ આપ્યા છે. સ્થલ માટે ઉપરોક્ત પ્રથમ પુસ્તકનોજ આધાર લેવામાં આવ્યો છે.

(૩૮-૪૩.)

ગિરનાર પર્વત ઉપરના વિદ્યમાન જૈન લેખોમાં નં. ૩૮ થી ૪૩ સુધીના (૬) લેખો મહોટા અને મહત્વના છે. આ છએ લેખો, ગુજરાતના પ્રાકૃતી પ્રધાનો અને જૈનધર્મના પ્રભાવક શ્રાવકો વસ્તુપાલ અને તેજપાલ બ્રાતાઓના છે. આચાર્ય વલ્લભજી હરિદત્ત, આ લેખોનું સ્થાન આ પ્રમાણે જણાવે છે—

“ વસ્તુપાલ તેજપાલનાં દેવળો જે કોટના દરવાજામાંથી ગિરનારજી તરફ જવાના રસ્તામાં જમણી બાજુ ત્રણ હારફોર છે જે પ્રથમ એક સળંગ લાંબા પર્યાર ઉપર ખુલ્લા લાગમાં હતાં પણ હાલ (લગભગ ૨૦-૨૫ વર્ષથી) જૈનોએ તેને વંડી કરી બંધેચમાં લખ લીધાં છે. (કે જેથી યાત્રાળુઓ તેના પર્યારનો ઉતારા તરીકે લાલ લેતા, તે બંધ પડ્યો છે.) તે ત્રણ દેવળમાંનાં એ પડખાનાં દેવળને ત્રણ ત્રણ આર છે (દક્ષિણ બાજુનાને પશ્ચિમ, દક્ષિણ, તથા પૂર્વમાં; તથા ઉત્તર બાજુનાને પશ્ચિમ, ઉત્તર, તથા પૂર્વમાં) તેની ઝાડલી ઉપર મ્હોટી ઝાા પુટ લાંબી, બા પુટ મ્હોળી અને ૧૩ પંકિતની (કાષ્ઠમાં સેહેજ ફેરફાર હશે) ૬ પાટયો છે તેમાં આ ૬ લેખો છે. ”

આ છએ લેખો એકજ પદ્ધતિથી રચાયેલા, લખાયેલા અને કોતરાયેલા છે. ઐતિહાસિક વર્ણન અને તેટલા લાગનો શબ્દપાઠ પણ સરખોજ છે. દરેક લેખમાં, પ્રારંભમાં એક પદ્ય, પછી ૭-૮ પંકિત જેટલો ગદ્ય અને પછી અતે કેટલાક પદ્યો આપેલાં છે. પ્રારંભના પદ્યમાં, તીર્થંકરોની સ્તવના દરેક લેખમાં જુદી જુદી રીતે કરેલી છે. ગદ્યલાગમાં વસ્તુપાલ અને તેજપાલનું ઐતિહાસિક વર્ણન છે. અંતના પદ્યોમાં, વસ્તુપાલ અને તેજપાલની (મુખ્ય કરીને વસ્તુપાલની) અનેક પ્રકારે પ્રશંસા કરવામાં આવી છે. આ પ્રશંસાત્મક પદ્યોના કર્તા કવિઓ ભિન્ન ભિન્ન છે અને રચના પણ જુદી જુદી બતના છંદોમાં કરવામાં આવી છે.

લેખોક્ત વર્ણનનું અવલોકન આ પ્રમાણે છે---

ઉપર લખવામાં આવ્યું છે કે, વસ્તુપાલ તેજપાલના જે ત્રણ મંદિરો ગિરનાર ઉપર એકજ સાથે આવેલાં છે તેમાંના મધ્ય-મંદિરની બંને બાજુએ આવેલાં ૨ મંદિરોને જે ત્રણ ત્રણ દ્વારો છે, તે દરેક દ્વારની છાડલી ઉપર અકેષ્ટ એમ ૬ લેખો છે. જેમાંના પ્રથમ (નં. ૩૮ નો) લેખ, દક્ષિણ તરફના, એટલે મધ્યના મંદિરની ડાબી બાજુના મંદિરના પશ્ચિમાદા દરવાજાની છાડલી ઉપર છે. લેખની સિલા લંબ ચોરસ છે અને ૧૩ પંકિતમાં આખો

લેખ પૂર્ણ કરવામાં આવેલો છે. દરેક પંકતિમાં સુમારે ૧૨૦ લગભગ અક્ષરો છે. અક્ષરો સુંદર અને સ્પષ્ટ છે. લેખ ખિલકુલ શુદ્ધ છે.

પ્રારંભના પદમાં નેમિનાથતીર્થ*કરની સ્તુતિ છે. કેટલાક અક્ષરો ઘસાઈ ગયેલા હોવાથી વાંચી શકાતા નથી. પછી ગદ્ય પ્રારંભ થાય છે. મિતિ શ્રીવિક્રમસંવત્ ૧૨૮૮ ના કાલ્પશુભ શુદ્ધિ ૧૦ અને બુધવારની છે. ગદ્યનો અનુવાદ આ પ્રમાણે છે—

અણુહિલપુરમાં વસનારા, પ્રાગૂવાટ જ્ઞાતિના ૬૦ (૬૬કુર) શ્રીચંડપનો પુત્ર ૬૦ શ્રીચંડપ્રસાદનો પુત્ર ૬૦ શ્રીસોમનો પુત્ર ૬૦ શ્રીઆશારાજ તથા તેની સ્ત્રી કુમારદેવીનો પુત્ર મહામાત્ય વસ્તુપાલ થયો કે જે ૬૦ શ્રીલુણિગ તથા ૬૦ શ્રી માલદેવનો ન્હાનોભાઈ અને મહં. શ્રી તેજપાલનો મ્હોટોભાઈ હતો. તેને મહં. શ્રી લલિતાદેવીથી મહં. શ્રીજયતસિંહ નામનો પુત્ર થયો જે સં ૭૬ ના વર્ષ પહેલાં સ્તભતીર્થ (ખંભાત) માં મુદ્રાવ્યાપાર (નાણાનો વ્યાપાર—નાણાવટીનો ધંધો) કરતો હતો. વસ્તુપાલ, કે જે, ૭૭ ની સાલ પહેલાં, શત્રુજન્ય અને ગિરનાર આદિ મહાતીર્થોની યાત્રા કરી તથા મ્હોટાં મ્હોટસવો કરી શ્રીદેવાધિ-દેવ (તીર્થકર—પરમાત્મા) ની કૃપાથી “ સંઘાધિપતિ ” તું પદ પ્રાપ્ત કર્યું હતું. તથા ચૈાલુક્યકુલદિનમણિ મહારાજાધિરાજ શ્રી-લવણપ્રસાદદેવના પુત્ર મહારાજ શ્રીવીરધવલદેવની પ્રીતિથી જેણે “ રાજ્યસર્વેશ્વર્ય ” (રાજ્યતું સર્વાધિકારત્વ—કારભાર) પ્રાપ્ત કર્યું હતું. અને જેને સરસ્વતીએ પોતાના પુત્ર તરીકે સ્વીકાર કર્યો હતો (અર્થાત્ જે સરસ્વતીપુત્ર—કવિ કહેવાતો હતો) તેણે, તથા તેના ન્હાના ભાઈ તેજપાલે, કે જે ૫૭ સં. ૭૬ ની સાલ પહેલાં, ગુજરાતના ધવલ-ક્ષક (ધોળકા) આદિ નગરોમાં મુદ્રા વ્યાપાર કરતો હતો, એ બંને ભાઈઓએ શત્રુજન્ય અને અખુંદાચલ (આખુ) પ્રમુખ મહાતીર્થોમાં, તથા અણુ-હિલપુર (પાટણ), ભૃગુપુર (ભરૂચ), * સ્તંભનકપુર, સ્તંભતીર્થ

* ‘ સ્તંભનકપુર ’ તે ખેડા જિલ્લાના આણંદ તાલુકામાં આવેલા ઉમ-રેદ નામના ગામની પાસે આવેલું અને સેદી નદીના કાંઠે રહેલું જે ‘ ધાંભણા ’

(ખંભાત), ઉર્લવતી (ડોલોઈ) અને ધવલકક (ઘોળકા) આદિ નગરોમાં, તથા અન્ય સમસ્ત સ્થાનોમાં પણ કોડો નવા ધર્મસ્થાનો ખનાવ્યાં અને ઘણા જીર્ણોદ્ધાર કર્યાં.

તથા, સચિવેશ્વર વસ્તુપાલે, આ (ગિરનાર) પર્વત ઉપર પોતે કરાવેલા, શત્રુજય મહાતીર્થાવતાર શ્રીઆદિતીર્થકર ઋષભદેવ, સ્તંભનકપુરાવતાર શ્રીપાર્શ્વનાથદેવ, + સત્યપુરાવતાર શ્રીમહાવીરદેવ અને

નામનું ગામ છે, તે છે. ' થાંભણા ' એ પ્રાકૃત ' થંભણ્ય ' નું જ રૂપાન્તર છે. અભયદેવસૂરિએ, એજ કોડાણેથી " જયતિહુબ્રજ " એ આદિ વાક્યવાળું પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર રચી, પલાશના વૃક્ષોની ઘટા નીચે ભૂતકામાં દટાએલી પ્રાર્શ્વનાથની પ્રતિમા પ્રકટ કરી હતી. અને એ ગામના નામથીજ તે મૂર્તિની 'સ્તંભનક-પાર્શ્વનાથ'ના નામે પ્રસિદ્ધિ થઇ. સ્વયં અભયદેવસૂરિએ પોતાના સ્તોત્રમાં પણ ' જિણેસ ! પાસ ! ધંમણ્યપુરકિઝ !— (સ્તંભનકપુરસ્થિત હે પાર્શ્વજિનેશ્વર !) આવો ઉલ્લેખ કરી તે મૂર્તિને 'સ્તંભનક-પાર્શ્વનાથ' તરીકે ઓળખાવે છે. કેટલાક વિદ્વાનો 'સ્તંભનક' અને 'સ્તંભતીર્થ' અનેને એકજ (ખંભાત જ) સમજે છે, પરંતુ તે ભૂલ છે. આ ઘોટાળો પાળળથી સ્તંભનકપાર્શ્વનાથની મૂર્તિ બ્યારે 'સ્તંભનકપુર' માંથી લાવી 'સ્તંભતીર્થ' (ખંભાત) માં સ્થાપન કરવામાં આવી, તેના લીધે થયેલો છે. કારણ કે વર્તમાનમાં 'સ્તંભનક-પાર્શ્વનાથ'ની પ્રતિમા પણ 'સ્તંભતીર્થ' માં જ વિદ્યમાન હોવાના લીધે તેનેજ 'સ્તંભનક' સમજવાની ભૂલ ઉભી થઇ છે. મેશ્વરગસૂરિએ, વિ. સં. ૧૪૧૩ માં 'સ્તંભનાથચરિત' નામનો એક ગ્રંથ ખનાવ્યો છે કે જે કુલ પાટણના એક ભંડારમાં અપૂર્ણરૂપે વિદ્યમાન છે. તેમાં જણાવ્યું છે કે— સં. ૧૩૬૮ વર્ષે इंदुच बिम्बं श्रीस्तंभतीर्थे सामायातम् (સં. ૧૩૬૮ માં આ -સ્તંભનકપાર્શ્વનાથનું-થિંબ સ્તંભતીર્થ (ખંભાત) માં આવ્યું છે.) આ ઉલ્લેખથી જણાશે કે વસ્તુપાલના સમયમાં તો સ્તંભનકપાર્શ્વનાથ મૂળ સ્થાન (સ્તંભનકપુર) માં જ વિરાજમાન હતા અને તેથી એ મહામાત્યે તે ગામમાં મંદિર ખનાવ્યું હતું.

+ 'સત્યપુર' તે મારવાડમાં, ડીસા પ્રાંતમાં આવેલું હાલનું 'સાયેર' ગામ છે, તે છે. સાયેર ડીસા કુંપથી વાયુકૌણમાં ૨૦ ગાઉ ઉપર આવેલું છે. 'સત્યપુર'નું પ્રાકૃતરૂપ 'સચ્ચઉર' થાય છે અને તેનુંજ અપભ્રંટ 'સાયેર' છે.

પ્રશસ્તિ સહિત કશ્મીરાવતાર શ્રીસરસ્વતીમૂર્તિ; એમ દેવકુલિકા ૪; ૨ જિન; અંબા, અવલોકન, શાંભ અને પ્રદ્યુમ્ન નામના એ ચાર શિષ્ય-રેમાં શ્રીનેમિનાથદેવવિભૂષિત દેવકુલિકા ૪; પોતાના પિતામહ ૬૦ શ્રીસોમ અને પિતા ૬૦ શ્રીઆશરાજની અશ્વાવરુઠ મૂર્તિઓ ૨; ત્રણ સુંદર તોરણ; શ્રીનેમિનાથદેવ તથા પોતાના પૂર્વજ, અગ્રજ, (મોટા ભાઈઓ), અનુજ (ન્હાના ભાઈ) અને પુત્ર આદિની મૂર્તિઓ સહિત સુષોદ્ધાટનક સ્તંભ, અષ્ટાપદ મહાતીર્થ; ઈત્યાદિ અનેક કીર્તનોથી સુશોભિત અને શ્રીનેમિનાથદેવથી અલંકૃત એવા આ ઉત્કળચંત (ગિરનાર) મહાતીર્થ ઉપર, પોતાના માટે ત્રણ પોતાનો સ્વધર્મચારિણી પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતીય ૬૦ શ્રીકાન્હડ અને તેની સ્ત્રી ૬૬કુરાર્જી રાણુની પુત્રી મહં. શ્રી લલિતાદેવીના પુણ્ય માટે, અજિતનાથ આદિ વીસ તીર્થકરેથી અલંકૃત શ્રીસમ્મેતમહાતીર્થાવતાર નામનો મંડપ સહિત આ અભિનવ પ્રાસાદ બનાવ્યો અને નાગેન્દ્રગચ્છના ભટ્ટારક શ્રીમહેન્દ્રસૂરિના શિષ્ય, શ્રીશાંતિસૂરિના શિષ્ય, શ્રીઆણુંદસૂરિના શિષ્ય, શ્રીઅમરસૂરિના શિષ્ય, ભટ્ટારક શ્રીહરિભદ્રસૂરિના પદ્ધર આચાર્ય શ્રીવિઠ્ઠલસેનસૂરિએ એની પ્રતિષ્ઠા કરી.

આટલી હુકીકત ગદ્યભાગમાં આખ્યા પછી ગુર્જરેશ્વરપુરેસહિત ૬૦ સોમૈશ્વરદેવના + સથેલાં ૯ પદો આપેલાં છે. તેમાં વસ્તુપાલને કર્ણુ અને યલિ જેવો દાનેશ્વરી તથા અસંખ્ય પૂર્તો * કરાવનારો અને તેજપાલને

+ સોમૈશ્વરદેવ આલુક્યોનો કુલ ગુરુ હતો. તે વસ્તુપાલનો ગાદમિત્ર હતો. તેણે વસ્તુપાલની કીર્તિને અમર કરવા માટે “ કીર્તિકૌમુદી ” નામનું ઉત્તમકાવ્ય બનાવ્યું છે. સુરથોત્સવ, હજાબરાવવ, રામશતક આદિ બીજા પણ તેના કરેલા અથો વિદ્વાનોમાં આદર પામેલા છે.

* વાવ, કૂવા, તળાવ, દેવમંદિર, સદાવ્રત અને આરામ વિગેરે બનાવવાં તે પૂર્ત કહેવાય છે.

વાપીકૂપતઙાગાદિદેવતાયતનાનિ ચ ।

અન્નપ્રદાનમારામઃ પૂર્તમિલ્યભિર્ધાયતે ॥

(શબ્દચિન્તામણિકોશ, પૃ૦ ૮૪૨.)

ચિંતામણિ જેવો વર્ણવ્યો છે. આ પદ્યો પછી છેવટે બીજા ત્રણ શ્લોકો છે જેમાં, પહેલામાં લખ્યું છે કે— સ્તંભતીર્થ (ખંભાત) નિવાસી કાયસ્થ વાજડના પુત્ર જૈત્રસિંહે, આ પ્રશસ્તિ (શિલાપદ્મ ઉપર) લખી છે. બીજામાં લખ્યું છે—સૂત્રધાર (સલાટ) બાહુડના પુત્ર કુમારસિંહે, આને (ટાંકણા વડે) કોતરી છે. ત્રીજા શ્લોકમાં જણાવ્યું છે કે— ત્રણ જગતના સ્વામી એવા શ્રીનેમિનાથ અને તેમની શાસનસુરી દેવી અંબિકાના પ્રસાદથી, વસ્તુપાલના વંશને આ પ્રશસ્તિ સ્વસ્તિ કરનારી થાયો.

એજ (દક્ષિણ બાબુના) મંદિરના દક્ષિણાદા દરવાજા ઉપર આ લેખોમાંનો ૬ ઠો (નં. ૪૩) લેખ આવેલો છે. પ્રારંભમાં સંમેત-તીર્થની સ્તુતિવાળું પદ્ય આપ્યું છે. પછી ઉપરના લેખ પ્રમાણેજ ગદ્ય ભાગ છે. અંતના ૯ પદ્યો નાગેંદ્રગચ્છના ભટ્ટારક x ઉદયપ્રભસૂરિના કરેલાં છે અને તેમાં વસ્તુપાલનાં યશ, રૂપ, દાન, અને પુણ્ય વિગેરેનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. છેવટે પ્રશસ્તિ લખનાર અને કોતરનારના વિષયના તેના તેજ ત્રણ શ્લોકો આવેલા છે.

એજ દેવલના પૂર્વ બાબુના દ્વારની છાડલીમાં ૫ મો (નં. ૪૩) લેખ આવેલો છે. પ્રારંભનો શ્લોક ઘણાખરો ઘસાઈ ગયેલો છે. ગદ્ય ભાગ ઉપર પ્રમાણેજ છે. ગદ્ય પછીના ૧૧ પદ્યો મલધારી * નરચંદ્રસૂરિના કરેલાં છે. તેમાં વસ્તુપાલના વિદ્યા, વિક્ત, ન્યાય, પરાક્રમ, દાન, વિવેક, ધર્મ અને કુટુંબનું વર્ણન છે. અંતિમ ત્રણ શ્લોકો તેજ છે.

મુખ્ય-એટલે મધ્યગત-મંદિરની જમણી બાબુએ-અર્થાત્ ઉત્તર તરફ-આવેલા મંદિરના પૂર્વ દ્વાર ઉપર, આ લેખોમાંનો ૪ થો (ચાલુ નં. ૪૧ વાળો) લેખ આવેલો છે. પ્રારંભના શ્લોકમાં, અષ્ટાપદતીર્થની

x ઉદયપ્રભસૂરિ વસ્તુપાલના પિતૃપક્ષના ધર્મશુર હતા.

* નરચંદ્રસૂરિ તેના માતૃપક્ષના ધર્મશુર હતા.

સ્તવના કરવામાં આવેલી છે. પછી ઉપરના લેખો પ્રમાણે જ ગદ્યભાગ આવેલો છે. પરંતુ, + સ્તંભતીર્થને વેલાકુલ(અંદર)નું વિશેષણ વધારેલું છે. તેમજ લલિતાદેવીને ઠેકાણે સોખૂકાનું નામ અને સંમેત શિખરના સ્થાને અષ્ટાપદનું નામ આપવામાં આવ્યું છે. ગદ્ય પછી ૧૩ પદ્યો આવેલાં છે, જે મલધારી નરેન્દ્રસૂરિના રચેલાં છે અને તેમાં વસ્તુપાલના, શૌર્ય, વૈર્ય, દાન, યુદ્ધિ, વિદ્યતા, કવિત્વશક્તિ, કીર્તિ અને યશ આદિ ગુણો વર્ણવ્યા છે. પ્રશસ્તિ લખનાર અને કોતરનાર એના એ.

❧

એજ મંદિરના ઉત્તર દ્વાર ઉપરની શિલામાં ૩ જો (ચાલુ નં. ૪૦ વાળો) લેખ કોતરેલો છે. પ્રારંભના શ્લોકમાં, શિવાંગજ નેમિનાથ તીર્થકરની સ્તુતિ કરેલી છે. આમાં છેલ્લા ૧૬ પદ્યો છે અને તે સોમશ્વરદેવનાજ કરેલાં છે. તેમાં પણ વસ્તુપાલના પૂર્ત, દાન, પરાક્રમ, યશ, રૂપ અને ઉદારતા આદિ ગુણો વર્ણવ્યા છે. પ્રશસ્તિ લખનાર એનો એ. પણ, જૈત્રસિંહને બદલે જયંતસિંહ નામ-કે જે અને એકજ છે-વાપર્યું છે. તથા તેના પિતાના નામ ઉપરાંત, પિતામહ, પ્રપિતામહ અને વૃદ્ધપ્રપિતામહનાં, વાલિંગ, સહાબિંગ, અને આનાક; એ નામ વિશેષ આપ્યાં છે. તેમજ પ્રશસ્તિ કોતરનાર, હરિમંડપ અને નંદીશ્વરનાં મંદિરો કરનાર સોમદેવનો પુત્ર બકુલસ્વામીસુત પુરુષોત્તમ છે. તથા છેલ્લી પંક્તિમાં “ મહામાત્ય શ્રીવસ્તુપાલની સ્ત્રી સોખૂકાનું આ ધર્મસ્થાન છે. ” એટલું વિશેષ લખ્યું છે.

❧

એજ મંદિરના પશ્ચિમી દ્વાર ઉપર, આ લેખોમાંનો ૨ જો (ચાલુ નં. ૩૬-વાળો) લેખ આવેલો છે. પ્રારંભનો શ્લોક કિંચિત્ ખંડિત છે

+ મૂળ લેખોની નકલો પ્રથમ નિલુચિસાગર પ્રેસની છપાવેલી પ્રાચીન લેખમાલામાંથી કરવામાં આવી હતી અને પાછળથી તેજ પ્રેસમાં આપી દેવામાં આવેલી હોવાથી આ લેખમાં ‘ સ્તંભતીર્થ ’ શબ્દ પછી ‘ વેલાકુલ ’ વિશેષણ છૂટી ગયું છે. કારણ કે, તે પ્રાચીનલેખમાલામાં આવેલું નથી. માટે મૂળ લેખમાં આ વિશેષણ વધારીને વાંચવાની સૂચના છે.

અને તેમાં ઉજ્જવ્યંત (ગિરનાર)ની સ્તવના કરેલી છે. ગદ્યપાઠ ઉપર પ્રમાણે જ. અતિમ ૭ શ્લોકો નરચંદ્રસૂરિના રચેલા છે. તેમાં વસ્તુપાલના ધર્મ, દાન, લક્ષ્મી, સરસ્વતી, શાંતિ, તેજસ્વિતા, અપ્રતિમતા અને મંત્રિત્વ વિગેરેનું વર્ણન છે. શેષ સમગ્ર ઉપર પ્રમાણેજ છે.

(૪૪)

નંબર ૪૪ નો લેખ, ગોમુખના સ્તાની પશ્ચિમે અને સન્બુલ-વેન્બુલની સુક્ષ્મી પૂર્વ બાન્બુએ શિલાપટ્ટ ઉપર કોતરેલો છે.

પ્રથમ એક શ્લોક આપ્યો છે, તેમાં જણાવ્યું છે કે-ઉજ્જવલ અને ક્રાંતિવાળા હારવટે જેમ કંઠ શોભે છે તેમ દેહીગ્યમાન એવા વસ્તુપાલના કરાવેલા વિહારો (મંદિરો) વડે આ ગિરનાર ગિરિરાજનો મધ્ય ભાગ વિરાજમાન છે. પછી ગદ્યપાઠ છે, અને તેમાં લખ્યું છે કે-વિક્રમ સં. ૧૨૮૯ ના આશ્વિન વદિ ૧૫ અને સોમવારના દિવસે, મહામાત્ય શ્રીવસ્તુપાલે પોતાના કલ્યાણ માટે, જેની પાછળ કપદિ-યક્ષનું મંદિર છે એવું શત્રુજયાવતાર નામનું આદિનાથ ભગવાનનું મંદિર; તથા તેના અગ્રભાગમાં, વામપક્ષે (ડાબી બાન્બુએ), પોતાની સ્વધર્મચારિણી મહું શ્રીલલિતાદેવીના પ્રુદ્ય માટે, વીસ જિનવરોથી અલંકૃત એવું સંમેતશિખરાવતાર નામનું મંદિર; અને, તેમજ દક્ષિણ ભાગમાં (જમણી બાન્બુએ), પોતાની બીજી પત્ની મહું શ્રીસોમ્યુકાના શ્રેય સાદ્, ચોવીસ તીર્થકરોથી ભૂષિત એવું અષ્ટાપદાવતાર નામનું મંદિર; આવી રીતે અપૂર્વ ઘાટ અને ઉત્તમ રચનાવાળા આર નવીન પ્રાસાદો બનાવ્યા છે.

(૪૫-૪૬.)

વસ્તુપાલના આ ત્રણ મંદિરોમાંના મધ્ય-મંદિરના મંડપમાં સામસામે બે મહોટા ગોખલા છે તેમાં ઉત્તર બાન્બુના ગોખલાના ઉપરના ભાગમાં નં. ૪૫ નો, અને દક્ષિણ બાન્બુના ગોખલા ઉપર નં. ૪૬ નો લેખ છે. પહેલામાં ઉલ્લેખ છે કે ' મહામાત્ય શ્રીવસ્તુપાલ અને (?)

મહં શ્રીલલિતાદેવીની મૂર્તિ ' અને બીજામાં ' મહામાત્ય શ્રી વસ્તુપાલ અને (?) અને મહં શ્રીસોબુની મૂર્તિ * ' છે.

(૪૭-૪૮)

ગિરનારના રસ્તામાં પહાડો ઉપર બે ઠેકાણે આ બંને શ્લોકો ખોદેલા છે અને તે નં. ૪૪ ના લેખના પ્રારંભમાં બે છે, તેજ છે.

* * *

આ લેખો ઉપરથી જણાશે કે, આ બધામાં વસ્તુપાલે ગિરનાર ઉપર બે બે ધર્મસ્થાનો કરાવ્યાં અથવા તેઓમાં બે બે કોતર કામો કરાવ્યાં, તેમનો સંક્ષેપમાં ઉલ્લેખ છે. લેખોકત વર્ણન સંક્ષિપ્ત હોવાથી અસ્પષ્ટ અને કેટલાકને પૂરેપૂરું નહિ સમજાય તેવું છે. તેથી એ વિષયમાં સ્પષ્ટ કથનની આવશ્યકતા છે. પડિત જિનહર્ષ ગણિએ પોતાના વસ્તુપાલ ચરિત્ર ના, છઠ્ઠા પ્રસ્તાવમાં, ૬૯૧ ના શ્લોકથી તે ૭૨૯ સુધીના શ્લોકોમાં, વસ્તુપાલે ગિરનાર પર્વત ઉપર શુ' શુ' બનાવ્યું તેની સવિસ્તર નોંધ આપી છે અને તે આ લેખોની સાથે પૂરેપૂરી મળતી આવે છે. તેથી એ નોંધનો સાર અત્રે આપવો ઉપયોગી થઈ પડશે.

“ ગિરનાર તીર્થપતિ શ્રીનેમિનાથના મંદિરના પાછળના ભાગમાં પોતાના કચ્છાણુ માટે શત્રુંજયસ્વામી આદિનાથનો પ્રસાદ બનાવ્યો અને તેનું “ વસ્તુપાલ વિહાર ” એવું નામ આપ્યું. આના ઉપર સુવર્ણનું દેદિપ્યમાન કલશ સ્થાપન કર્યું અને સુંદર સ્ક્રટિક સમાન નિર્મલ પાવા-

* આ લેખની મતલબ એવી જણાય છે કે, આ બંને ગોખલાઓમાં વસ્તુપાલે પોતાની પ્રતિમાઓ સ્થાપન કરી હશે અને સાથે એકમાં પોતાની પ્રથમ પત્ની લલિતાદેવીની અને બીજામાં દ્વિતીય પત્ની સોબુકાની મૂર્તિ સ્થાપિત કરાવી હશે. આ ગોખલાઓમાં હાલ તે મૂર્તિઓ નથી પરંતુ આણુ ઉપરના તેજપાલના મંદિરમાં વસ્તુપાલ અને તેની બંને સ્ત્રીઓની મૂર્તિઓ સાથેજ સ્થાપન કરેલી વિદ્યમાન છે. આ મૂર્તિઓનું ચિત્ર ' ગાયકવાડસ્ ઓરીએન્ટલ સીરીઝ ' માં પ્રગટ થયેલા નરનારાયણાનન્દ નામના વસ્તુપાલના રચેલા કાવ્યમાં પ્રકટ થયું છે.

ણી ભગવાનની ભવ્યમૂર્તિ સ્થાપિત કરી. તે મૂર્તિની આસપાસ પોતાના પૂર્વજોના શ્રેય સાડુ અન્નિતનાથ અને વાસુપૂજ્ય તીર્થંકરની પ્રતિમાઓ વિરાજમાન કરી. એ મંદિરના મંડપમાં ઠ. ચંડપની મહોટી મૂર્તિ તથા અંબિકાદેવી અને મહાવીરજિનનાં બિંબો સ્થાપિત કર્યાં. ગભાંગાર (મૂળ ગભારા) ના દ્વારની દક્ષિણ અને ઉત્તરની બાજુએ કુમ્ભથી પોતાની અને પોતાના ન્હાના ભાઈ તેજપાલની અશ્વારુઠ મૂર્તિઓ બનાવી. એ મંદિરની ડાબી બાજુએ પોતાની પ્રથમ પત્ની લલિતા દેવીના પુણ્યાર્થે “ સમ્મેતાવતાર ” નામનું મંદિર બનાવ્યું અને તેમાં ૨૦ તીર્થંકરોની મૂર્તિઓ સ્થાપિત કરી. એમાં જ પોતાના બીજા પૂર્વજોની પણ મૂર્તિઓ વિરાજિત કરી. પોતાની બીજી સ્ત્રી સોમુકા (જિન-હુર્ષગણિએ પોતાના ચરિત્રમાં આનું નામ સંસ્કૃત કરી ‘સૌખ્યલતા’ એવું આપ્યું છે.)ના શ્રેય માટે, મૂળ મંદિરની જમણી બાજુએ “ અષ્ટાપદાવતાર ” નામનું મંદિર કરાવ્યું અને તેમાં ચૌવીસે તીર્થંકરોનાં બિંબો સ્થાપ્યાં. તથા એમાં જ પોતાની માતા કુમારદેવી અને પોતાની ૭ બહેનો (જેમનાં નામો, આગળ આખુના લેખોમાં આપવામાં આવેલાં છે.)ની મૂર્તિઓ સ્થાપિત કરી. આ ત્રણે મંદિરોને સુંદર અને વિચિત્ર ત્રણ તોરણો કરાવ્યાં. ‘વસ્તુપાલ વિહાર’-અર્થાત એ ત્રણે મંદિરોની મધ્યમાંના મંદિર-ની પાછળ, અનુત્તર વિમાન જેવું કર્પદિયક્ષનું મંદિર બનાવ્યું. તેમાં એ યક્ષની અને આદિનાથ ભગવાનની માતા મરૂદેવીની ગજરૂઠ (હાથી ઉપર ચઢેલી) મૂર્તિ વિરાજમાન કરી.

તીર્થંકર પતિ નેમિનાથતીર્થંકરનું જે મંદિર છે તેના દક્ષિણ, પાશ્ચિમ અને ઉત્તર એમ ત્રણે દિશાના દ્વારો ઉપર સુંદર તોરણો કરાવ્યાં. એજ ચૈત્યના (મંડપમાં ?) દક્ષિણ અને ઉત્તર બાજુએ, પોતાના પિતા અને પિતામહુની અશ્વારુઠ મૂર્તિઓ સ્થાપિત કરી. તથા, પોતાના માતા-પિતાના કલ્યાણાર્થે એજ ચૈત્યના મંડપમાં, અન્નિતનાથ અને શાંતિનાથની કાયેત્સર્ગસ્થ (ઉભી) પ્રતિમાઓ બનાવી. એ મંદિરના મંડપમાં સ્નાત્રોત્સવ કરતી વખતે સંકડામણ

થતી હુતી તેથી તેના આગળ બીજું “ ઇન્દ્ર ” નામનું વિશાલું મંડપ બનાવ્યું.

એ મંદિરના અગ્રભાગમાં, પોતાના વંશજોની મૂર્તિઓ સહિત નેમિનાથ તીર્થંકરની મૂર્તિવાળો “ સુખોદ્ધાટનક ”—(સુખનું ઉદ્ધાટન કરનાર) નામનો સુંદર અને ઉત્તત સ્તંભ બનાવ્યો. ત્યાંજ ૬૦ આશારાજ (પોતાના પિતા) ના પિતા અને પિતામહનું પણ અશ્વારુઠ મુર્તિયુગ્મ સ્થાપ્યું. વળી, ‘ પ્રપામઠ ’ (પરબડી ?) ની પાસે ત્રણ તીર્થંકરોની ત્રણ દેવકુલિકા (તે આ લેખોમાં જણાવ્યા પ્રમાણે શત્રુંજયાવતાર, સ્તંભનકાવતાર અને સત્યપુરાવતાર નામે) તથા, પ્રશસ્તિ સહિત સરસ્વતી દેવીની દેવકુલિકા, કે જેમાં પોતાના પૂર્વજોની પણ જે મૂર્તિઓ હતી; એમ ચાર દેવકુલિકાઓ (દેહુરિઓ) બનાવી. નેમિનાથના સુખ્ય મંદિરના મંડપ ઉપર સુવર્ણકલશો સ્થાપ્યાં. અંબિકાના મંદિર આગળ એક મહોટું મંડપ બનાવ્યું તથા એક તીર્થંકરની દેવકુલિકા પણ ત્યાં બનાવી. આરાસણના ઉજ્જવલ આરસ-પાવાણુનો અંબિકાદેવીની આસપાસનો પરિકર બનાવ્યો. એ અંબાવાળા શિખર ઉપર ૬૦ અંડપના કસ્યાણુ માટે નેમિનાથની એક મૂર્તિ તથા એક ખુદ અંડપની મૂર્તિ અને પોતાના ભાઈ મંદલદેવની એક મૂર્તિ, એમ ત્રણ મૂર્તિઓ સ્થાપિત કરી. આવીજ રીતે, અવલોકન નામના શિખર ઉપર, ૬૦ અંડપ્રસાદના પુણ્ય માટે નેમિજિનની તથા ખુદ ૬૦ અંડપ્રસાદની અને પોતાની એમ ત્રણ મૂર્તિઓ સ્થાપી. પ્રદ્યુમ્ન નામના શિખરે પણ ૬૦ સોમના શ્રેયાર્થે નેમિજિનની તથા ૬૦ સોમ અને પોતાના ન્હાના ભાઈ તેજપાલની એમ ત્રણ પ્રતિમાઓ પ્રતિષ્ઠિત કરી. એજ પ્રમાણે શાંખશિખર ઉપર, ૬૦ આશારાજના પુણ્યાર્થે નેમિજિનની અને ખુદ ૬૦ આશારાજ તથા તેની સ્ત્રી કુમારદેવી (મંત્રીની માતા) ની, એમ ત્રણ આકૃતિઓ વિરાજિત કરી.”

લેખોકત હુકીકતનું આવી રીતે આ અરિત્રોકત વર્ણનથી સ્પષ્ટી કરણુ થાય છે. વર્તમાનમાં વસ્તુપાલના એ મન્દિરોમાં, ઉપરોક્ત કામમાંથી ઘણા ફેરફાર થઈ ગયેલો જોવાય છે. લેખોમાં જણાવેલી સ્થાના ઘણી

ખરી નષ્ટબ્રષ્ટ થઈ ગઈ છે. વસ્તુપાલના કૌટુંબિકોની મૂર્તિઓ વિગેરે-
માંતું આજે કશું દેખાતું નથી. અંબા અને અવલોકન આદિ શિખરો
ઉપર જે દેવ કુલિકાઓ કરાવી હતી તે પણ કાલના કરાલ ગાલમાં
ગઈ થઈ ગયેલીઓ છે. નેમિનાથના મહાન મંદિર આગળ જે ' ઇન્દ્ર
મંડપ ' અને ' સુષોદઘાટનકસ્તલ ' કરાવ્યો હતો તે પણ દૃષ્ટિગોચર
થતો નથી. ફક્ત શત્રુંજયાવતાર, સંમેતાવતાર, અષ્ટાપદાવતાર અને
કર્પદિયક્ષવાણુ એમ ૪ મૂળ મંદિરોજ આજે વિદ્યમાન છે અને તેને
લોકો " વસ્તુપાલ-તેજપાલની ટુંક "ના નામે ઓળખે છે.

(૪૯)

નેમિનાથના મહાન મંદિરના ઉત્તર તરફના દરવાજા તરફ
આવેલા ' ઘડીઘટુકા 'ના મંદિરની અંદરના ન્હાના દરવાજા પાસેની દેવ-
કુલિકાની દક્ષિણે આવેલી દિવાલ ઉપર નં. ૪૯ નો લેખ કોતરેલો છે.

મિતિ સં ૧૨૧૫ ના ચૈત્ર સુદી ૮ રવિવાર, છે. એ દિવસે
આ ઉજ્જયંત (ગિરનાર) પર્વત ઉપર, સંઘવિ ૬૦ સાલવાહુણી
દેખરેખ નીચે સૂત્રધાર જસહુડના પુત્ર સાવદેવે, જગતી (કોટ)ની
સઘળી દેવકુલિકાઓના છાન્ન, કુવાલિ (?) અને સંવિરણી (?) પૂર્ણ
કર્યા. તથા ૬૦ ભરથના પુત્ર ૬૦ પંડિત સાલિવાહુણે નાગઝરા નામના
ઝરા (?)ની આસપાસ ચાર બિંબ યુક્ત કુંડ કરાવ્યો અને તેની
અધિષ્ઠાત્રી અંબિકાદેવીની પ્રતિમા અને દેવકુલિકા કરાવી. x

(૫૦-૫૧)

સુવાવડી પરબની પાસે ' ખણુતરી-ખાણુ 'ના નામે ઓળખાતી
જે ખાણુ છે ત્યાં આગળ, પર્વતના સ્તાની ઉત્તર ખાણુની દિવાલ ઉપર
આ નં. ૫૦ અને ૫૧ ના લેખો કોતરેલા જોવામાં આવે છે.

પહેલાની સાલ ૧૨૨૨ ની અને બીજાની ૨૩ ની છે. બંનેની
મતલબ એકજ છે. શ્રીમાલજ્ઞાતિના મહં ૦ શ્રીરાણિગના સુત મહં ૦
શ્રીઆંબાંકે પદા (પાજ) કરાવી. એ કથન આ બંને લેખોમાં છે.

x આ લેખની પૂરેપૂરી મતલબ સ્પષ્ટ રીતે સમજાતી નથી.

આ લેખો સાથે સંબંધ ધરાવતો ઈતિહાસ આ પ્રમાણે છે—

ગુર્જરેશ્વર પરમાર્હત ચૌલુક્યનૃપતિ કુમારપાલ સંઘ સમેત શત્રુંઞ્ચની યાત્રા કરી ગિરનાર તીર્થ ઉપર ગયો હતો. તે વખતે પર્વત ઉપર ચઢવા માટે રસ્તો બાંધેલો ન હતો તેથી ચઢનારને બહુ પરિશ્રમ પડતો હતો. રાજા કુમારપાલદેવ એ કઠિનતાના લીધે પર્વત ઉપર ચઢી શક્યો નહિ અને તીર્થપતિ નેમિનાથના પવિત્ર દર્શન કરી શક્યો નહિ. આના લીધે તેના મનમાં બહુ ખેદ થયો. પત્ની તેણે એ કઠિનતાનું નિવારણ કરવા માટે પાંજ બંધાવવાનો વિચાર કર્યો અને પોતાના સલાસદોને પૂછ્યું કે ‘ આ ગિરનાર પર્વત ઉપર ચઢવા માટે સુગમ પાંજ કેણું બંધાવી શકે એમ છે? ’ ત્યારે મહાકવિ સિદ્ધપાલે, જણાવ્યું, કે— ‘ મહારાજ ! ધર્મિષ્ઠ, નિષ્પદ અને સદ્ગુણી એવો આ રાણિગનો પુત્ર આમ્ર (અસલ નામ આંબડ યા આંબાક) બંધાવી શકે તેમ છે. ’ કુમારપાલે આમ્રની એ વિષયમાં ચોખ્ખતા બાણી તેને સૌરાષ્ટ્રનો અધિપતિ (સુબો) નીચે અને પર્વતની પદ્મા (પાંજ) બંધાવવાનો હુકમ આપ્યો. તદનુસાર આમ્રે કુશલતા પૂર્વક થોડાજ સમયમાં એ કાર્ય પૂર્ણ કર્યું અને તેના સ્મરણ માટે આ લેખો કેાતરાવ્યા. આ વૃત્તાન્ત સોમપ્રભાચાર્યના કુમારપાલપ્રતિબોધ અથવા હેમકુમારચરિત માં છે કે જે સં. ૧૨૪૧ માં પૂર્ણ થયું છે.

(કુમારવાલો) ઉજ્જિતે નેમિજિણો ન મણ નમિઓ તિ હુરેઈ ।
જંપહ સહાનિસણ્ણો ‘ સુગમં પજ્જં ગિરિમ્મિ ઉજ્જિતે કો કારવિઉં સક્કો ? ’
તો મણિઓ સિદ્ધવાલેણ—

પ્રથા વ્રાચિ પ્રતિષ્ઠા જિનગુરુચરણામ્બોજમક્તિર્ગરિષ્ઠા

થ્રેષ્ઠાડનુષ્ઠાનનિષ્ઠા વિષયસુસ્વરસાસ્વાદસક્તિસ્ત્વનિષ્ઠા ।

બંહિષ્ઠા ત્યાગલીલા સ્વમતપરમતાલોચને યસ્ય ક્રાષ્ઠા

ધીમાનામ્રઃ સ પદ્યાં રચયિતુમચિરાદુજ્જયન્તે નદીબ્જઃ ॥

‘ સૂક્તં ત્વયોક્તં ’ इत्युक्त्वा पद्यां कारयितुं नृपः पुत्रं श्रीराणिगस्याम्रं
सुराष्ट्राधिपतिं व्यधात् ।

યાં સોપાનપરમ્પરાપરિગતાં વિશ્રામભૂમિયુતાં

સ્રષ્ટું વિષ્ટપમૃષ્ટિપુષ્ટમહિમા બ્રહ્માપિ જિહ્વાયિતઃ ।

મન્દસ્ત્રીસ્થવિરામકાદિસુગમાં નિર્વાણમાર્ગોપમાં

પદ્યામામ્રવચસ્પતિર્મતિનિધિર્નિર્માપયામાસ તામ્ ॥

મહાભાત્ય વસ્તુપાલના ધર્માચાર્ય શ્રીવિજયસેનસૂરિએ
રેવંતગિરિરાસુ નામનો ગિરનાર પર્વત વિષયક એક રાસો બનાવ્યો છે કે
જે પ્રાચીનગુર્જરકાવ્યસંગ્રહ નામના પુસ્તકમાં મુદ્રિત થયો છે. તેમાં
જણાવ્યું છે, કે આ અંબડનો ભાઈ ધવલ હતો તેણે માર્ગમાં એક
‘-પરવ’ (સં. પ્રવા) બનાવી હતી.

दुविहि गुज्जरदेसे रिउरायविहंडणु,

कुमरपालु भूपालु जिणसासणमंडणु ।

तेण संठाविओ सुरठदंडाहिवो,

अंबओ सिरे सिरिमालकुलसंभवो ।

पाज सुविसाल तिणि नठिय,

अंतरे धवल पुणु परव भराविय ॥

वनु सु धवल भाउ जिणि पाग पयासिय,

वारविसोत्तरवरसे जसु जसि दिसि वासिय ।

.....

પ્રભાવકચરિત્ર માં, આ પદ્યા કરવનાર વાગ્લટ મંત્રી જણા-
વ્યો છે કે જે કુમારપાલને મહાભાત્ય અને ઉદયન મંત્રીનો પુત્ર હતો. *

* જુઓ, એ ચરિત્રમાંનો છેલ્લો હેમચંદ્રસૂરિ પ્રબન્ધ.

दुरारोहं गिरिं पद्याभवाद्दृष्ट्वा स वाग्भटम् ।

मंत्रिणं तद् विधानाय समादिक्षत् स तं दधौ ॥ ८४५ ॥

એજ કથનનું મેરૂતુગાર્યયે^૧ પણ પોતાના પ્રબન્ધચિન્તામણિ
અંતમાં અનુસરણુ કર્યું છે અને વધારામાં ઉમેર્યું છે, કે એ પદાં અધા-
વવામાં તેને ૬૩ લાખ રૂપિયા ખર્ચ થયા હતા x. પરંતુ, એ અને કથન
ભ્રમ ભરેલાં છે. કારણ કે પ્રથમ તો ખાસ એ લેખોમાંજ સ્પષ્ટ રીતે રાણિગ
પુત્ર અંબડ યા આમ્રનું નામ છે. અને ણીચું, સાક્ષાત્ તે સમયમાં
વિદ્યમાન એવા સોમપ્રભાચાર્યનું તથા તેજ શતાબ્દીના વિજયસેનસૂરિનું
કથન પણ એ લેખોને પુષ્ટિ આપે છે. અનેક અર્થોનું અવલોકન
કરી કુમારપાલનું વિસ્તૃત અને કાંઈકે વ્યવસ્થિત ચરિત્ર લખનાર પદ્મરમી
સદ્દીના જિનમંડનગણિએ પણ કુમારપાલપ્રબન્ધ માં પદા કરાવનાર
રાણિગ પુત્ર આમ્ર યા આંબદેવ જ જણાવ્યો છે. *

(૫૨)

નં. ૪૬ વાળો લેખ જ્યાં આગળ આવેલો છે ત્યાંજ આ
નં. ૫૨ નો પણ લેખ આવેલો છે.

આ લેખ અંડિત છે તેથી લાવાર્થ સ્પષ્ટ જણાતો નથી, તેમજ
ડા. બર્જેસની નકલમાં અને આ નકલમાં કેટલોક પાઠફેર પણ છે.
આ સંગ્રહમાં આપેલા પાઠ પ્રમાણે એનો અર્થ એવો કાંઈક જણાય
છે— શ્રીધનેશ્વરસૂરિ નામના આચાર્ય થયા જેઓ નીશીરભટ્ટના પુત્ર
હતા. તેમના ચરણકમલમાં ભ્રમર સમાન ક્રીડા કરનાર ચંદ્રસૂરિ ....
જેમણે આ રૈવત પર્વત ઉપર પ્રતિષ્ઠાદિઠ કર્યો કર્યા. તથા તેમણે સંગાત
(?) મહામાત્યના પૂછેલા પ્રશ્નોના ઉત્તરો આપ્યા હતા. તથા તેઓ

x નવ્યપચાકરણાય શ્રીવાગ્મયદેવ આદિષ્ટઃ, પચાયાઃ પક્ષ દ્વયે વ્યયીકૃતાસ્ત્રિ-
ષાષ્ટલક્ષાઃ । ’ પ્રબન્ધચિન્તામણિ, પૃ૦ ૨૩૧ ।

* તતો મત્વા દુરારોહં ગિરિં શ્વેત્કલપચયા ।

સુરાશ્રદ્ધનાથેન શ્રોમાલિજ્ઞાતિમૌલિના ॥

રાણશ્રીઆમ્બદેવેન જીર્ણદુર્ગદિગાશ્રિતામ્ ।

પદ્યાં સુસ્વાવહાં નવ્યાં શ્રીચૌલુક્રવો વ્યદીધપત્ ॥

કુમારપાલપ્રબન્ધ, પૃ૦ ૧૦૫ ।

આ શ્લોકો કૃષ્ણર્ષિય જયસિંહસૂરિના રચેલા ક. ચ. માંથી લેવામાં
આવેલા છે.

થાંડાદિ જનસમુદાય સહિત આ પર્વત ઉપર આવ્યા હતા. બન્નેસે પોતાની નકલની અંતે [૨ સં. ૧ (૨૭૬)] આ પ્રમાણે સાલના આંકડા આપ્યા છે અને તેના આધારે મહેં પણ સં. ૧૨૭૬ ની સાલ આપી છે. બન્નેસે નિશીરમદ્વાત્મજઃ ના ઠેકાણે શ્રીશીલમદ્ર.... પાઠ આપ્યો છે જે કદાચ ઠીક હોય તો તે નામ ધનેશ્વરના પુત્ર આ શિષ્યતુ' પણ હોઈ શકે. પરંતુ એ બધું લેખની અપૂર્ણતાના લીધે અસ્પષ્ટજ છે.

(૫૩)

વસ્તુપાલના જે ત્રણ મંદિરોતુ' વર્ણન ઉપરના લેખોમાં કરવા માં આવ્યું છે તેમાંના મધ્ય મંદિરના મંડપમાં એક પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા વિરાજમાન છે તેની ખેડકની નીચે આ નં. ૫૩ નો લેખ કોતરેલો છે. લેખનો અર્થ આ પ્રમાણે છે--

મિતિ સં. ૧૩૦૫ વર્ષના વૈશાખ શુદ્ધિ ૩ શનિવાર. શ્રીપત્તન (અણહિલપુર) નિવાસી શ્રીમાલજાતીય ૭૦ વા (આ) હડના પુત્ર મહં ૦ પદ્મસિંહના પુત્ર-૭૦ પથિમિદેવીના અંગજ, મહલસિંહના નાના ભાઈ-એ શ્રીસામંતસિંહ તથા મહામાત્ય શ્રી સલખણસિંહ (સલક્ષ) એ-એવે પોતાના માતાપિતાના શ્રેય સાડ અત્ર (ગિરનાર ઉપર વસ્તુ પાલના મંદિરમાં ?) શ્રીપાર્શ્વનાથતુ' બિંબ કરાવ્યું, જેની પ્રતિષ્ઠા પૃ-હદ્ગચ્ઝીય શ્રી પ્રભુસૂરિના પદ્મધર શ્રીમાનદેવસૂરિના શિષ્ય શ્રીગ્યા-નંદસૂરિએ કરી છે.

આ લેખ મહત્વનો છે. કારણ કે આમાં પ્રથમ પુરૂષ જે વાહડ અથવા વાહડતુ' નામ આપ્યું છે તે સુપ્રસિદ્ધ મંત્રી ઉદયનનો પુત્ર હતો. આ લેખોકત વ્યક્તિઓ સાથે સંબંધ ધરાવતો એક શિલાલેખ, પોરબંદર રાજ્યમાં કાંટેલા નામના ગામમાં મહાકાલેશ્વરના મંદિરમાં આવેલો છે. એ લેખ ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટી (અમદાવાદ) તરફથી પ્રકટ થતા બુદ્ધિપ્રકાશ નામના માસિક પત્રમાં-સન ૧૯૧૫ ના જાન્યુવારી માસના અંકમાં (પુસ્તક દર મુ, અંક ૧ લો) શ્રીયુત તનસુખરામ મનઃસુખરામ ત્રિપાઠી. બી. એ. એમણે પ્રગટ કર્યો છે. લેખાંતર્ગત

વર્ણન અને ઇતિહાસના સ્વધીકરણ માટે તેમણે એ લેખની સાથે કેટલુંક ઉપયોગી એવું ઐતિહાસિક વિવેચન પણ આપેલું છે. આ પ્રસ્તુત લેખમાં, તે લેખ વિશેષ ઉપયોગી હોવાથી, તેના વિદ્વાન લેખકના વક્તવ્ય સાથે અપેક્ષિત ભાગ અત્ર આપવો ઉચિત થઈ પડશે.

“ આ લેખ (એક પુટ નવ ઈંચ) ૧’-૯ ” પહોલા, “૧૧૧” લાંબા ડાબા ગ્રાનિટ પથ્થર ઉપર કોતરેલો ભૂમિતલથી ૧’-૯ ” ઉંચાઈ એ પૂર્વેકિત મંદિરમાં ડાબી બાજુએ ગણપતિની મૂર્તિ નીચે છે. “ અને બંને બાજુએ ઉપડતી ડીનારીઓ છે. ” “ તેથી છાપતી વખતે (‘રાખંગ’ લેનાં) સંકડાસ પડે છે. અને ખુણાનો ભાગ બહુજ મુસ્કેલીથી છપાય તેમ છે. ” તેમાં અક્ષરોની ૧૭ પંક્તિઓ છે પ્રતિપંક્તિ અક્ષરો આશરે ૪૦-૪૫ છે. અક્ષરો સુંદર છે. (ગિ. વ.) ”

“ આ મુદ્રાપણમાં શ્લોક મધ્યે વ્યાં અંક આવે છે તે મૂલ લેખની પંક્તિના આરંભશરૂંક છે. ”

(લેખ.)

- (૧) ૧૦ ॥ સ્વસ્તિમાનસ્તુ વૈત્યારિગુપ્તો ધર્મમહીરુહઃ ।
 મહેન્દ્રાદિપદં યસ્ય પરિપાકોજ્જ્વલં ફલમ્ ॥ ૧ ॥
 શ્રીશ્રીમાલ કુલે મંત્રી પ(૨) વિત્રીકૃતમૂતલઃ ।
 ઉદયો નામ શીતાંશુસિતકીર્તિરજાયત ॥ ૨ ॥
 અંગમૂરવિધગમીરસ્તતઃ શ્રીચાહ્લોડમવત્ ।
 પ(૩) વ્રાસિંહં કુલજ્યોતિ સુતરત્નમસૂત યઃ ॥ ૩ ॥
 વમૂવ પદ્મસિંહસ્ય ગુરુમક્તસ્ય ગેહિની ।
 પ્રિયા પૃથિમદેવીતિ મૈથિલી(૪)વ રઘુપ્રમોઃ ॥ ૪ ॥
 તયોસ્ત્રયોડમવન્ પુત્રાઃ સુત્રામગુરુવાગ્મિનઃ ।
 મિથઃ પ્રીતિજુષાં થેષાં ન ત્રિવર્ગોપમેયતા ॥ ૫ ॥
 જ્યા(૫)યાન્મહણસિંહોડમૂત્ સલક્ષસ્તેષુ ચાનુજાઃ ।
 લેમે સામંતસિંહસ્તુ કનિષ્ઠજ્યેષ્ઠતાં તયોઃ ॥ ૬ ॥
 શ્રીવીસલમહીપાલઃ શ્રી(૬)સલક્ષકરાંબુજમ્ ।

चक्रे सौराष्ट्रकरणस्वर्णमुद्रांशुभासुरम् ॥ ७ ॥
 स लाटदेशाधिकृतः प्रभोस्तस्यैव शासनात् ।
 दधौ दिव्यां (७) तनुं रेवात्यक्तभूतमयाकृतिः ॥ ८ ॥
 श्रेयसे प्रेयसस्तस्य भ्रातुः सामंतमंत्रिणा ।
 सलक्षनारायण इत्यस्थापि प्रतिमा हरेः (८) ॥ ९ ॥
 रैवताचलचूले श्रीनेमिनिलयाग्रतः ।
 प्रांशु प्रासादमस्थापि विभं पार्श्वजिनेशितुः ॥ १० ॥
 यथा वीसलभूपा (९) लः सुराष्ट्राधिकृतं व्यधात् ।
 सामंतसिंहसचिवं तथैवाजुनभूपतिः ॥ ११ ॥
 स जातु जलधेस्तीरे पथि द्वारवतीपतेः ।
 शु(१०)श्राव रेवतीकुंडमिदं कालेन जर्जरम् ॥ १२ ॥
 निजप्रभावबीजेऽस्मिन् पूर्वं हि किल रेवती ।
 चिक्रीड सह कान्तेन वेलावनवि(११)हारिणी ॥ १३ ॥
 अत एतन्महातीर्थं जननीश्रेयसेऽमुना ।
 नवैरुपलसोपानैः सुरवापीसमं कृतम् ॥ १४ ॥
 गणेशक्षेत्रपाला(१२)र्क्षचंडिकाभातृभिः समम् ।
 कारितौ कृतिना चेह महेशजलशायिनौ ॥ १५ ॥
 किं चात्र सच्चरित्रेण रेवतीबलदेवयोः ।
 (१३) अस्थापि मूर्तियुगलं नवायतनपेशलम् ॥ १६ ॥
 अकारि कूपकोप्यसिन्नरघट्टमनोहरः ।
 धयंति धेनवो यस्य निपानै (१४) वुं सुवासखम् ॥ १७ ॥
 रेवतीग्रहमुज्झंति शिशवो यत्र मज्जनात् ।
 तदेतदस्तु कल्पांतसाक्षि सामंतकीर्तनम् ॥ १८ ॥
 ख(१५)नेत्रानलशीतांशुमिते विक्रमवत्सरे ।
 ज्येष्ठे सितचतुर्थ्यां ज्ञे मूर्तमेतत्प्रतिष्ठितम् ॥ १९ ॥

પ્રશસ્તિમેતાં સા(૧૬)મંતમંત્રિગોત્રસ્ય પૂજિતઃ ।

મોક્ષાર્કધીમતઃ સૂનુશ્ચક્રે હરિહરઃ કવિઃ ॥ ૨૦ ॥ છ ॥

મંગલં મહાશ્રીઃ ॥ છ ॥ (૧૭) સંવત્ ૧૩૨૦ વર્ષે જ્યેષ્ઠસુદિ ૪
બુધે ॥ પ્રતિષ્ઠા ॥ છ ॥

(ભાષાંતર.)

(૧) દૈત્યોના શત્રુ (વિષ્ણુ) થી રક્ષાયલો ધર્મરૂપ વૃક્ષ, જેના પરિપાકનું ઉજ્જવલ ફલ મહેન્દ્ર આદિનું પદ (સ્વર્ગ) છે તે, 'સ્વસ્તિ' (કસ્યાણુ) વાળો થાયો.

(૨) શ્રીશ્રીમાલકુવમાં, ભૂતલ જેણે પવિત્ર ક્યું છે અને ચંદ્ર સમાન કીર્તિ છે જેની એવે: 'ઉદય' નામે મંત્રી થયો.

(૩) તેનાથી સમુદ્રતુલ્ય ગંભીર શ્રી'આહડ' પુત્ર થયો, જેણે કુલને દીવાવનાર એના 'પદ્મસિંહ' નામે પુત્રરતને જન્મ આપ્યો.

(૪) ગુરુઓમાં (વડીલો તથા ધર્મબોધકોમાં) ભક્તિમાન પદ્મ-સિંહની 'પૃથિમદેવી' નામે રામચંદ્રની મૈથિલી (સીતા) તુલ્ય પ્રિય ગૃહિણી હતી.

(૫) દેવોના ગુરુ (બૃહસ્પતિ) તુલ્ય વાગ્મી (પદુ, કુશલ) એવા તેઓને ત્રણ પુત્ર થયા, જેઓ પરસ્પર પ્રીતિયુક્ત હોતાં તેઓ (ધર્મ, અર્થ, કામ એ) ત્રિવર્ગના ઉપમેય થઈ શકતા નથી. (કારણ ધર્માદિઓનો તે પરસ્પરમાં વિરોધ પ્રસિદ્ધ છે.)

(૬) તેઓમાં જ્યેષ્ઠ 'મહણુસિંહ,' અને કનિષ્ઠ (સઉથી નાનો) 'સલક્ષ' હતા. અને 'સામંતસિંહ' તે તેઓનો કનિષ્ઠ અને જ્યેષ્ઠ (અર્થાત મધ્યમ-વયલો) થયો હતા.

(૭) શ્રીવીસવ રાજ્યે 'સલક્ષ' ના હસ્તરૂપી કમલને સૌરાષ્ટ્ર (દેશ) ની કરણુ (રાજ્યકાર્ય) ની સ્વર્ણમુદ્રા (સોનાનો બનાવેલો સિકકો) ના કિરણુથી તેજસ્વી ક્યું. (અર્થાત તેને સૌરાષ્ટ્રદેશનો સ્વપ્રતિનિધિરૂપ રાજ્યાધિકારી સ્થાપ્યો.)

(૮) તે જ પ્રભુના (અર્થાત વીસવદેવના) શાસનથી (સ્થિપિત આત્મથી) ઝાટદેવ (અર્યના પ્રદેશ) ના અધિકારને પામેલો તે નર્મદા તીરે ભૂનમય આકૃતિને (સ્થુલદેહને) ત્યાગીને દિવ્ય શરીરને પામ્યો. (અર્થાત નર્મદા તીરે મૃત્યુ પામ્યો.)

(૯) તે પ્રિયલાઘના શ્રેય (કન્યાણુ) સાર ' સામંત (સિંહ) મંત્રી ' એ ' સલક્ષ નારાયણુ ' નામે હરિ (વિષ્ણુ) ની પ્રતિમા સ્થાપી.

(૧૦) અને રૈવતાવ્યલ (ગિરનાર) ના શિખર ઉપર નેમિનાથના મંદિર પાસે એક ઉચ્ચ પ્રાસાદ અને પાર્શ્વનાથનું પ્રિય (પ્રતિમા) સ્થાપ્યાં.

(૧૧) જેમ વીસલદેવે સામંતસિંહ સચિવ (મંત્રી) ને સુરાષ્ટ્રનો અધિકાર સોંપ્યો હતો, તેમજ અભુન (દેવ) રાજ્યએ પણ સોંપ્યો.

(૧૨) કાઠ એકવારે તેણે, સમુદ્રતીરે દ્વારકાપતિના માર્ગમાં આ રૈવતી કુંડ કાલે કરી જગ્ગર (છાણું) થયો છે એમ સાંભળ્યું.

(૧૩) પૂર્વે ' વેલાવન'માં વિહાર કરનારી ' રૈવતી ' પોતાના પ્રભાવથી ઉત્પન્ન આ કુંડમાં પોતાના કાંત (બલદેવ) સાથે ક્રીડા કરતી હતી.

(૧૪) એથી આ મહાતીર્થ, એણે પોતાની માતાના શ્રેયાર્થે નવાં પત્થરનાં પથ્થરીઆંથી (તે અંધાવી), દેવેલી વાવ સમાન કર્યું.

(૧૫) અને તે કૃતી (ધન્ય પુરુષ) એ અહિં ગણેશ, ક્ષેત્રપાલ, સૂર્ય, અને ચંદ્રિકાદિ (નવ) માતાઓ સહિત મહાદેવ અને જ્ઞાણશાસ્ત્રી (વિષ્ણુ) કરાવ્યાં.

(૧૬) અને વળી તે સારા ચરિત્રવાળાએ નવા મંદિરથી સુંદર એવી રૈવતી અને બલદેવની એ મૂર્તિઓ સ્થાપી.

(૧૭) વળી ચરધટ્ટ (પાણીનો રેંટ) થી મનોહર એવા કુવેા પણ કરાવ્યાં. જેના નિપાત (અવેડા) માં અમૃત તુલ્ય પાણીને ગાયો પીએ છે.

(૧૮) ત્યાં મજ્જન (સ્નાન) કરનાથી બાલકો રૈવતી (નામે શિશુ-પીડક) ગ્રહથી મુક્ત થાય છે,

તે આ સામંત (સિંહ) નું કીર્તન (મંદિર) કલ્પના અંત સુધી રહ્યો.

(કીર્તન-નો અર્થ મંદિર થાય છે, સરખાવે—કીર્તિઃ ક્ષિતૌ તન્નુ-મતીરિવ કીર્તનાનિ, કર્તુ સમારમત મંત્રિશિરોવંતસઃ । સુકૃતસંકીર્તન-૧૧૧૧).

(૧૯) વિક્રમના વર્ષ ૧૩૨૦ જ્યેષ્ઠ સુદિ ૪ સુધવારે આ મૂર્તિમત્ (અંધાવેલું તે) પ્રતિષ્ઠિત (પ્રતિષ્ઠા કરાઇ) થયું.

(૨૦) સામંત મંત્રીના ગોત્રે (કુલ-વંશે) પૂજ્યલા, એવા બુદ્ધિ-માન મોક્ષાક (મોક્ષાદિત્ય) ના પુત્ર હરિહર કવિએ આ પ્રશસ્તિ રચી.

મંગલ. મહાશ્રી. સંવત ૧૩૨૦ વર્ષ જ્યેષ્ઠ સુદિ ૪ સુધે પ્રતિષ્ઠા. "

એ લેખના ' ઐતિહાસિક વિવેચન ' માંથી આ સંગ્રહવાળા પ્રસ્તુત લેખમાં અપેક્ષિત વર્ણનનું અત્ર અવતરણ કરવામાં આવે છે.

“ (શ્લોક-૨) મંદિર સ્થાપક જૈન હોવાથી પ્રસ્તુત મંગલમાં દેવ-વિશેષનો ઉલ્લેખ ન કરતાં સામાન્યતઃ ‘ધર્મ’નું કલ્યાણ કવિએ પ્રયત્નું છે, એમ પ્રતીતિ થાય છે. સત્ ધર્મનું ફક્ત સ્વર્ગપ્રાપ્તિ છે.

ઉદય (ન) મંત્રી—એ હેમચંદ્ર તથા કુમારપાલ સાથે નિકટ સખધંધી અતિ પ્રસિદ્ધ છે. એ ધર્મે જૈન અને જ્ઞાતિએ શ્રીમાલી વાણીઓ * હતો. એનું વૃત્તાંત ગુજરાતી રાસમાલામાં (આવૃત્તિ ૨) ભાગ ૧ પૃ. ૧૫૪-૫ ના ટિપ્પણમાં તથા પૃ. ૨૪૮-૨૪૪-૨૪૫ માં સંગૃહીત છે.

લેખો આદિ ઉપરથી આગત થાય છે કે એ દ્રાવિડપણુ સમયે ગુજરાતના મહામાત્ય (પ્રધાન-Minister) પદને પામ્યો ન હતો. પણ મંત્રી (Councillor) પદ પામ્યો હતો. †

* ‘વાણીઆ’ નું આશય વિશેષણુ આપી લેખકનો આશય તેને આજ્ઞાકાલના નિર્ણય અને નિઃસત્ત્વ ‘વાણીઆ’ જેવો તે જણાવવાનો નહિ જ હતો. કારણકે તેનું જીવન એક મહાન્ શૂરવીર ક્ષત્રિય યોદ્ધા જેવું ઉજ્જવલ હોવાનું જગતજેર છે. છતાં આ વિદ્વાન લેખકને આશિષ સખ પ્રયોગ, તેને જાણે કોઈ પ્રાકૃતજન જેવો આપણને જણાવતો હોય તેવો ભાસ કરાવે છે. ક્ષદાય ધર્મ ભેદ તે આમાં મારણ નહિ હોય?—સંશ્ચાહક.

‡ કૃષ્ણણું જ્યસિંહસુરિના કુમારપાલચ રિત માં કથન છે કે-

નિજોપકારકં કૃત્વોદયનં મંત્રિપુંગવમ્ ।

અમાત્યં તસ્મૃતં ચક્રે વાગમટં સ પ્રમોદ્ધત્મ્ ॥

—તૃતીયસર્ગ, શ્લોક ૪૭૬ ।

અર્થાત્—કુમારપાલે, પોતાનો ઉપકારી જાણી ઉદયનને મંત્રિપુંગવ (મહામાત્ય) બનાવ્યો અને તીવ્રભુદ્ધિમાત્ એવા તેના પુત્ર વાઙ્મટને અમાત્ય બનાવ્યો. આજ પ્રમાણે જિનમંડનના કુમારપાલપ્રબન્ધ માં પણ જણાવ્યું છે કે— ‘ રાજનીતિવિદા રાજા પૂર્વોપકારકર્ત્રે ઉદયનાથ મહામાત્યપદં દત્તં । તત્પુત્રો વાગમટઃ સકલરાજકાર્ય-વ્યાપારેષુ વ્યાપારિતઃ । -પૃષ્ઠ ૩૪ । (અર્થાત્ રાજનીતિના નવજકાર રાજાએ (કુમારપાલે) પૂર્વાવરથામાં ઉપકાર કરનાર ઉદયનને ‘મહામાત્ય’ પદ આપ્યું. તેના પુત્ર વાઙ્મટને સકલરાજકાર્યોમાં અધિકારી બનાવ્યો.) આ ઉલ્લેખો ઉપરથી જણાય છે કે ઉદયનને કુમારપાલે મહામાત્ય તો બનાવ્યો હતો. પરંતુ તે વખતે, તે વૃદ્ધ ધ્યેયો હોવાથી આવી પાછી ઉમરે રાજ્યતંત્રની મહાન્ ચિંતામાં વિશેષ ગુચ્ચવાઈને પડતાં પોતાના આત્મસાધન તરફ લક્ષ્ય રાખતો હતો. આથી નુપદત્ત એ મહાન પદનો અર્થો ભાર તેણે પોતાના રહેઠા અને વિદ્વાન પુત્ર વાઙ્મટ ઉપર મૂક્યો હતો. મહામાત્ય પદ પામ્યા પછી પાંચ સાતજ વર્ષ તે જીવિત રહ્યો હતો અને અતે સૌરાષ્ટ્રના એક મંડલિક સાથેની લડાઈમાં મૃત્યુ પામ્યો હતો. તેના મરણ પછી તેનું (મહામાત્ય) પદ વાઙ્મટને આપવામાં આવ્યું હતું અને કુમારપાલના અંત સુધી તે એ પદ ઉપર પ્રતિષ્ઠિત રહ્યો હતો. —સંશ્ચાહક.

કર્ણના સમયમાં ત્રીમાલ (સિન્નમાલ) થી તે પ્રથમ ગુજરાતમાં વ્યાપાર સારૂ આવ્યાં. સિદ્ધરાજે તેને સ્તંભતીર્થ (ખંભાત) નો અધિકારી નિયમ્યો હતો. કુમારપાલ જ્યારે સિદ્ધરાજથી નાસતો રહેતો હતો ત્યારે મંત્રી ઉદયન પાસે ગયો હતો અને પાથેય (ભાથુ) માગ્યું હતું પણ રાજલયથી તેણે આપ્યું ન હતું. પરંતુ હેમચંદ્રે (જેના પિતાએ ઉદયનની પ્રેરણાથી તેને સાધુ થવા દીધો હતો અને જે ઉદયનનો આશ્રિત (?) હતો.) તેને કુમારપાલ ભવિષ્યમાં રાજા થશે એ વચન કહેવાથી તેણે પાથેયાદિ આપી જવા દીધાં. (પ્રભાવક ચરિત.) ઝિંજુવાડાના પ્રાચીન કિલ્લાના કટલાક ભાગમાં મહંન્ શ્રી ઉદલ એમ અક્ષરો છે, તે દર્શાવે છે કે તેની અધ્યક્ષતાએ તે બંધાયો હશે. (રાસમાલા ભા. ૧, પૃન્ ૩૭૬) કુમારપાલ રાજા થયો ત્યારે તેણે તેના બદલામાં ઉદયનના પુત્ર વાહડને (મહાકવિ વાગ્લટ વા વાગ્લટ) મહા-માત્ય પદ આપ્યું. (કુમારપાલ ચરિત.) સંવત ૧૨૧૩ ના એક લેખમાં એ વાત સ્પષ્ટ છે.

કુમારપાલે ઉદયનને ઐરાષ્ટ્ર છૂતવા મોકલ્યો હતો, ત્યાં તે આશરે સં. ૧૨૦૫ (કે ૧૨૦૮) માં છૂવિતાંત પામ્યો.

(શ્લોક ૩) આહડ—એ ઉદયનનો તૃતીય પુત્ર હતો. (૧) (મહાકવિ-મહામાત્ય) વાહડ (વાગ્લટ વા વાગ્લટ). (૨) (રાજપિતામહ-રાજસંહાર (પ્રન્ ચિં.) આંબડ (આત્રભટ્ટ). (૩) (રાજધરટ્ટ (પ્રન્ ચિં.) આહડ (પાડભેદે-ઓહડ-આહડ-વા આસ્થડદેવ) અને (૪) (સત્રાગાર) સોદલાક.

અત્ર આ અવધેય છે કે પ્રાચીન લિપિમાં ચ અને વ બહુ સમાન લખાતા અને તેથી કેટલીકવાર પ્રતિકૃતિ કરનારા અને બહુવાર અપરિચિત વાયકો તેથી ઉભય મધ્યે ભ્રમમાં પડી જતા. એ કારણથી પ્રબંધચિંતામણિ આદિ ગ્રંથોમાં અને તેને અનુસાર રાસમાલા આદિમાં ઉભયનાં નામ અને તેથી તેમના ચરિતોમાં બહુ ભ્રમ અને મિથ્યાણ થઈ ગયાં જણાય છે.

સં. ૧૩૦૫ ના ગિરિનાર ઉપરના એક મુદ્રિત લેખમાં (જેના જ વિષયમાં આ અવતરણ કરવામાં આવ્યું છે અને જેનો અર્થ ઉપર લખાઈ ગયો છે) પદ્મસિંહના પિતાવું નામ વાહડ મુદ્રિત થયું છે, પણ પ્રસ્તુત (આ મહાકાલેશ્વરવાળા લેખના) સુપ્રતિચિંતમાં વાહડ એમ સ્પષ્ટ છે.

‘ હિસ્ટ્રી ઓફ ગુજરાત ’માં (પૃ. ૧૫૦) ઉદયનને પાંચ પુત્રો હતા એમ લખ્યું છે, તે આહડ અને આહડને ભ્રમથી સિન્ન ગણી લખાયું છે.

વસ્તુતઃ ઉદયનના પુત્રોમાં વાહડ અને આંબડ અધિક પ્રતાપી હતા. વિસ્તાર ભયથી અને પ્રકૃતમાં કંઈક અપ્રસ્તુત હોવાથી અત્રે તેઓના ચરિતનો અવતાર કર્યો નથી.

ચાહડ અને સોલ્લાકે રાજ્યકાર્યમાં વ્યહુ ભાગ લીધો જણાતો નથી.

કુમારપાલના ચોહાણુરાજ અણોરિજ (આનાક) સાથે યુદ્ધમાં (સં. ૧૨૦૦-૨ ની પૂર્વ) ઉદયન પુત્ર વાહડ આનાકના પક્ષમાં ગયાનો સવિસ્તર ઉલ્લેખ છે. (સં. પ્ર. ચિં. ૫૦ ૧૬૭ ગુ. રાસમાલા ૫૦ ૨૫૩-૩) પરંતુ એ સર્વ ભ્રાંતિભૂત છે, એમ ભાસે છે એ કૃત્ય અપર એક ' ચાહડકુમાર ' તું હતું જે ઉદયનપુત્રથી ભિન્ન છે. આ દ્વ્યાત્રયમાં (સર્ગ ૧૬, શ્લોક ૧૪) ચાહડ એમજ પાઠ છે. પ્ર. ચતુર્વિંશતિમાં કુમારપાલ પ્રયંધમાં લખે છે કે—

શ્રીજયસિંહદેવવિપત્તે ૩૦ દિનાનિ પાદુકામ્બ્યાં રાજ્યં કૃતં ।
માલવીયરાજપુત્રેણ ચાહડકુમારેણ રાજ્યં પ્રધાનપાર્શ્વે ચાચિતં । પ્રથ નૈસ્તુ
પરવંશ્યસ્વાન્ન દત્તં । તતો રુદ્ધા ચાહડ આનાસેવકઃ સંજાતઃ । સ
મગદત્તવન્માત્રધુર્યઃ ।

શ્રી જયસિંહદેવ મૃત્યુવશ થયા પછી (કુમારપાલ આવતા સુધી) ૩૦ દિન પાદુકાએ (પાવડીઓએ) રાજ્ય કર્યું. માલવદેશના રાજપુત્ર ચાહડ કુમારે (ગુજરાતતું) રાજ્ય પ્રધાનો પાસે માગ્યું. પણ પ્રધાનોએ તે પારશ વંશનો (અર્થાત્ પરમારવંશનો) હોવાથી આપ્યું નહિ. તેથી રોષ પામી ચાહડ (શાકંભરીના રાજ) આનાનો સેવક થયો. તે (મહાભારતના હસ્તિ યુદ્ધ પ્રવીણ) ભગદત્ત રાજની તુલ્ય હસ્તિવિદ્યામાં પ્રવીણ હોતો, ધત્યાદિ. દ્વ્યાત્રયકર્તા પણ ચાહડના હસ્તિશાસ્ત્રના જ્ઞાનને ઉલ્લેખે છે. એ ઉપરથી ગમ્ય થાય છે કે એ ચાહડ સિદ્ધરાજનો ડોઈ સંબંધી અને પ્રીતિ-પાત્ર હશે †. અને તેથીજ તેણે ગુજરાતના રાજ્ય સાથે પ્રયત્ન કરેલો, અને

† પ્રભાવક ચરિતમાં આતું નામ ચારુમટ લખ્યું છે. (જયસિંહસૂરિના કુમારપાલ ચરિત માં અને જિનમંડનના કુમારપાલપ્રબંધમાં ચારમટ મળે છે.) જે પ્રાકૃત ચાહડતુંજ સસ્કૃત રૂપ કરવામાં આગ્યું હશે આ નામ સામ્યથી પ્ર. ચિં. ૩૨ ભ્રમમાં પરી ચારુમટતું વૃત્ત ઉદયન પુત્ર ચાહડની સાથે જોડી લીધું લાગે છે.

તેમાં જ્ય ન મહાવાથી તેણે કુમારપાલના વિરોધીનો આશ્રય લીધેલો. એવું દુશ્વરિત કોઈ પણ ઉદ્યન પુત્રમાં સંભવી શકતું નથી. તેથી અત્ર પ્ર. ચિં. નો લેખ એ સિદ્ધ ચાહડ એક માની લેવાના ભ્રમથી થયો છે. તત્ર વાહડને 'શ્રીસિદ્ધરાજસ્ય પ્રતિપત્રપુત્રઃ' લખે છે. તે (Godson) પદની માતૃવીય રાજકુમાર ચાહડની સંભવી શકે.

સિલસા કને ઉદ્યપુરના એક મંદિરના લેખમાં સં. ૧૨૨૨ માં હકકુર ચાહડે રંગારિકા (હુકિત. Dārgārikā.)માં સાંગવાડગામનું અર્ધદાન કર્યાનું છે. તે પણ આજ રાજકુમાર ચાહડ સંભવી શકે, કે જેને પાછળથી કુમારપાલે નવીન હતોલા માલવદેશનો કંઈકે લાગ મંડલીક યનાવી આપ્યો હોય.

મુદ્રિત પ્ર. ચિં. (પૃ ૨૪૦) માં વાગ્લટના નાનાભાઈ વાહડને સેનાપતિ કરી સાંભર હતવા મોડણ્યાનું અને તેણે બખેરા (ભંબેરી-પ્ર. ચ.) નગર હત્યું આદિ વૃત્ત છે. ત્યાં 'હિસ્દ્રી એફ ગુજરાત'માં 'ચાહડ' અને 'બાખરા નગર' એમ પાઠ છે, તેમાં દ્વિતીય અશુદ્ધ છે. પ્રથમ સંદિગ્ધ છે. 'હિસ્દ્રી એફ ગુજરાત'ના કર્તવ્યે વાગ્લટ એજ વાહડ છે તેથી તથા ચ, વ નો ભ્રમ થયો હશે એમ માની એ ચરિત 'ચાહડ'નું લખ્યું છે. તેટલા અંશમાં એ શુદ્ધ ભાસે છે.

* * * * *

આ ચાહડનું સવિસ્તર વૃત્ત ગુ. રાસમાલા ભા. ૧ પૃ ૨૮૬-૨૮૭ દિપ્તનમાં છે. ત્યાં જિજ્ઞાસુએ વ્નેધ લેવું.

'પ્રભાવક ચરિત્ર' તથા 'કુમારપાલ પ્રબન્ધ'માં તે એને જુદોજ લખવામાં આવ્યો છે. પ્ર. ચ. કાર એને સિદ્ધરાજનો પુત્રક (સ્વીકૃત પુત્ર-પાસિત) જણાવે છે.

તથા ચાહમટઃ શ્રીમત્સિદ્ધરાજસ્ય પુત્રકઃ ।

આજ પ્રમાણે જ્યસિંહસૂરિનાં કુ. ચ. માં છે.

સિદ્ધેશધર્મપુત્રોડય મટશ્ચારમટો વલી ।

ચૌલુકયાજ્ઞામવજ્ઞાય મેજેડર્ણોરાજમ્મુજમ્ ॥

-તૃતીયસર્ગ, શ્લોક ૫૧૯ ।

આના સંબંધમાં વિશેષ જણવા માટે જુઓ પ્ર. ચ. શ્લો. ૫૪૬-૫૫૫.

—સંચાહક.

આ (ગિરનાર વાળા) લેખને (ઉપર લિખિત)... મહાકલના મંદિરનો નવો લેખ ઉદયનવંશ સંબંધમાં ખૂલું પુષ્ટિ આપે છે, અને પદ્મસિંહનો દેહાંત સં. ૧૩૦૫ પહેલાં થયાનું સૂચવે છે. કાંટેલાના લેખમાં સ્પષ્ટાક્ષરે ચાહડ પાઠ છે તેથી અત્ર મૂલ્યમાં તેમજ હશે એમ અનુમાનાય છે.

(શ્લો. ૬) પદ્મસિંહના અત્ર (કાંટેલા વાળા લેખમાં) ત્રણ પુત્રો ગણાવ્યા છે. પરંતુ ગિરનાર ઉપર હાથીપગલે જવાના માર્ગ ઉપર કાખી આજુએ એક દક્ષિણાભિમુખ મંદિરમાં લેખ છે, તેમાં આ વંશનું વિસ્તારથી વર્ણન છે, તેમાં ચાર પુત્રો ગણાવ્યા છે. તેથી એ લેખ જેનો મૂલ્યમાં સંવત્ નથી તે કાંટેલા લેખ સમય પછી એટલે સં. ૧૩૨૦ પછીનો હોવાનું અનુમાની શકાય. એ લેખ ત્રણેય ઘસાઈ ગયો છે. તેથી કેટલોક ઉપયોગી વૃત્તાંત નષ્ટ થયો છે. (એનું ઇંગ્લિશ ભાષાંતર બહુ ભૂલ ભરેલું છે.) એ લેખ ઉપરથી ઉદયન વંશ સંબંધમાં નીચે પ્રમાણે ગમ્ય થાય છે.

ચાહડ (?) ને સાત પુત્ર હતા—(૧) કુમારસિંહ, જે કુમારપાલને; કાષ્ઠાગારાધિકારી (કાકારી) હતો. (૨) જગતસિંહ (૩) પદ્મસિંહ (૪) જ્યંત (૫) પાતાક (૬) ધીલિંગ (૭) (નામ અસ્પષ્ટ છે). પ્રસ્તુત લેખના ૮ માં શ્લોકમાં (૩) પદ્મસિંહને ણિ (ખી ?) દેવીથી (૧) મહાજ્ઞસિંહ (૨) સામંતસિંહ. (મુદ્રિત લેખમાં સમરસિંહ છે.) (૩) સલક્ષ અને (૪) તેજ એ ચાર પુત્ર અને સૂમલાદિ એ પુત્રી હતી એમ લખ્યું છે. અને ણિ (ખી) દેવી એ પૃથિમદેવીને સ્થલે પાઠકનો ભ્રમ જણાય છે.

સલક્ષ (પ્રા. સલખણ) (કાંટેલા વાળા).... લેખથી જણાય છે કે શ્રીવીસલ દેવે પ્રથમ તેને સૌરાષ્ટ્ર (કાઠિયાવાડનો મોટો ભાગ)નો અધિકારી કર્યો હતો અને પછી લાટ (ભરૂચ આદિ) દેશનો અધિકારી બનાવ્યો હતો, જ્યાં તેનો દેહાંત થયો હતો. (જે મહાકાલ લેખના એટલે સં, ૧૩૨૦ પૂર્વ થયેલો.) સપ્તમ શ્લોકના ભાવ જોડે સરખાવો—શ્રીર્તિકૌમુદી. ૪-૧૯

સ્વામિના સત્પ્રસાદેન પાણિર્યઘપિ મુદ્રિતઃ ।

(આ ગિરનારવાળા)..... સં. ૧૩૦૫ ના લેખમાં સલખણસિંહને મહામાત્ય લખ્યો છે. તે... (કાંટેલાના) સં. ૧૩૨૦ ના લેખમાં સુરાષ્ટ્રાધિકારી લખ્યો

છે, એ કાંઈક વિશેષ યુક્ત લાગે છે. ૧ સં. ૧૨૯૭-૮ માં નાગર આહ્વણ નાગડ મહામાત્ય હતો અને સં. ૧૩૨૦ માં માલદેવ હતો. મધ્યમાં ખીખઓ અમાત્ય થયા હશે પણ તે અજ્ઞ જ્ઞાત થયા નથી. ”

ઉપર જે ગિરનાર પર્વત ઉપર હાથી પગલે જવાના માર્ગવાળા લેખનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે, તે લેખ, ગિરનારના લેખોવાળા ઉક્ત પુસ્તકમાં આપેલો છે, પરંતુ તે બહુજ ખડિત અને અશુદ્ધ હોવાથી મ્હેં આ સંગ્રહમાં લીધો નથી. પરંતુ, ઉદ્યનના વંશ સંખંથી વૃત્ત બાણુવાની ઇચ્છાવાળાને તે કેટલીક રીતે ઉપયોગી અવશ્ય થઈ પડે છે. તેથી તે મૂલ માત્ર જેવી રીતે એ પુસ્તકમાં આવેલો છે તેજ પ્રમાણે અત્ર આપવામાં આવે છે.

.....પ્રમો માનં વમા

.....પ્રસમદુપલબ્ધપરિ

.....[શ્રી] માલવંશમણિરુજ્જ્વલકીર્તિ

.....પ્રમુરજાયતાવસ્થોદયન इत्यर्द्धिसं

.....કુહડનામધેયઃ ॥ શ્રેયઃપદં મંત્રિવિમુર્વભૂવ

.....ઉક્તા સધર્મિણી નિર્મલધર્મયુક્તા ॥૪॥ ત-

યોઃ સપ્તાં....મદોદ્દમાઃ ॥ અજાયત સુતાઃ સસ ગોત્રોદ્ધારકુલાચલાઃ ॥૫॥

પાલ.કુમારક્ષમાપાલકોષ્ઠાગારાધિકારવાન્ ॥ કુમારસિંહઃ પ્રથમોપ્યુ-

ત્તમઃ પુરુષઃ સતાં ॥૬॥ જગત્સિહોથ રમ્યસ્તુ પદ્મસિંહઃ શ્રિયઃ પદં ॥

તતો જયંત-

પાતાકૌ ધીણિગ—મિમપ્રતે ॥ ૭ ॥ યુગ્મં ॥ શ્રીપદ્મસિંહદયિતા [વિં]

વીદેવી તનૂ-

૧ મહારા વિચાર પ્રમાણે એમાં વિશેષ જેટું કશું નથી. પ્રાચીન વૃત્તો અને લેખો ઉપરથી જણાય છે કે તેવખતે ‘ મહામાત્ય ’ યા ‘ મંત્રી ’ શબ્દનો વ્યવહાર, આને ક્રમે ‘ દીવાન પદ ’ કહેવામાં આવે છે, એકલા તેજ અર્થમાં કાંઈ ન હોતો થતો પરંતુ કેટલીક વખતે જેઓ અમુક પ્રાંત યા દેશના અધિકારી (ગવર્નર-સુબા) કહેવાતા તેમના માટે પણ એ શબ્દનો વ્યવહાર થતો હતો. —સંગ્રહક.

रुहांश्चतुरः ॥ श्रीमहणसिंह समरसिंह—सलक्षतेजाख्यान् ॥ ८ ॥ अथ
सूमलाम-

नुपमांमहितेवबुधे दिवे प्रमुवे—यः ॥ जयंतकाकृति नगानधूतमी-
तां च सीतोदां ॥९॥ युगं ॥ सामतसिंह.....विधू इव अध्यक्षौ सर्व
देशेषु मुहुर्जातौ ॥ १० ॥.....अणहिलपुरस्थलालाक-

विहितजने.....॥ ११ ॥ घटपद्रके चव-

मभू परिमालि

कामुकारसंसार-

सिंधुतरीः ॥ १२ ॥

शत्रुंजयगिरौ

देवकुलिकांजलिः ॥

भवाधिवारिधिकि-

लीका या संलपंतः

श्रिया जयंति जन.....

जयंति तेजलदे

भिधेयश्रीविल्ह.....

किंवुणमंत्री

शांतनः ॥ सु.....

चरन्यद्ययमुं

वशं न्यान्या य.....

नः ॥ अनुधि

तनकेपा.....

नेगफणमंडपः

विभूषितः ॥ १८ ॥ वर्द्धमा-

नपुरे येन वा

मनाथवाथ स्वत्तकं ॥ १९ ॥

पुरे च पेशलापा

सद्वलानामजामेः श्री-

वीरस्वत्तकं ॥ २० ॥

नेमिवेश्मंत ॥ मंडपश्रे-

यसे झाड-प्रधि

देवकुलिकाद्वारि हारि च

महातीर्थेऽथ तीर्थ-लिगं

मे देवकुलिकाकलिता-

द्रुता

॥ २३ ॥ तत्रादिबंधोः पुण्या-

य सवनस्यादितीर्थकृत् ॥ जन.....क.....किःश्रीवीरश्च विनि-

र्नमे ॥ २४ ॥.....जयानंदसूरिपट्टप्रतिष्ठितैः । व्यधि-

यंत प्रतिष्ठा च श्रीम-दनसूरिभिः ॥ २५ ॥ वृहद्गणोद्गतपि-

બ્પલશાસ્ત્રાયાં શ્રીધનેશ્વરવિનેયઃ

યસિંહસૂરિઃ પ્ર-

શસ્ત્રિમેતામિતિ વ્યતનોત્ ॥ ૨૬ ॥ ઝર્જસિન્નિપ્રભાઃ ॥ સંવદા-

સ્તામશૌ શસ્ત્રા પ્રશસ્તિઃ સ્વ

સ્થિ ઠ૦ હરિપાલેન માલેયમુ-

ત્કીર્ણેતિ ॥

[આ ઉપરથી જણાશે કે ઉદયનના વંશ માટે આ પ્રશસ્તિ બહુજ મહત્વની છે પરંતુ કમ નચીએ એનો અધિકાંશ ભાગ નષ્ટ બ્રષ્ટ થઈ ગયેલો છે; તેથી એમાંથી સ્પષ્ટ હકીકત કાઢી પણ જણાતી નથી. છુટા છુટા નામો ઉપરથી સમજાય છે કે, શત્રુંજય અને વર્દ્ધ-માનપુર (વઢવાણ) આદિ અનેક સ્થળે આ પ્રશસ્તિ વર્ણિત વ્યક્તિ-ઓએ જે મંદિરો, દેવકુલિકા, મંડપ અને ખત્તકો આદિ બનાવ્યાં તેની આમાં નોંધ આપેલી છે. ઘણું કરીને આ તે મંદિર સંબંધી પ્રશસ્તિ હોવી જોઈએ, જેનો ઉલ્લેખ, કાંટેલા વાળા લેખના ૧૦ માં પ્રલોકમાં કરવામાં આવ્યો છે.]

(૫૪)

નેમિનાથના મંદિરના ઉત્તરદ્વાર તરફ એ સ્થલો છે તે બંને ઉપર લેખો કોતરેલા છે. તેમાંના જમણી બાજુ ઉપરના સ્થંભ ઉપર આ નં. ૫૪ નો લેખ આવેલો છે.

મિતિ સં૦ ૧૩૩૩ વર્ષના જ્યેષ્ઠ વદિ ૧૪ ભૌમ (મંગલ) વાર. શ્રીજિનપ્રબોધસૂરિ ગુરૂના ઉપદેશથી ઉચ્ચાપુરી નિવાસી શ્રેષ્ઠી આસપાલના પુત્ર શ્રેષ્ઠી હરિલાલે પોતાના તથા પોતાની માતા હરિલાલા શ્રેયાર્થે ઉજ્જયંત (ગિરનાર) મહાતીર્થ ઉપર શ્રીનેમિનાથદેવની નત્ય પૂજા સારૂ ૨૦૦ દ્રમ્મ (એક પ્રકારના ખસો સિક્કા) આપ્યા. એમના બ્યાજમાંથી નિત્યપ્રતિ ૨૦૦૦ (એ હજાર) પુલો, દેવકીય બગીચામાંથી લઈ.....પૂજા કરવી.

આ લેખમાં જણાવેલા જિનપ્રબોધસૂરિ તે ખરતરગચ્છની પટ્ટાવલીમાં ૪૮ નંબરે લખેલા જિનપ્રબોધસૂરિ છે. તેમના પિતાનું નામ સાહુ શ્રીચંદ અને માતાનું સિરિયાદેવી હતું. વિક્રમ સંવત્ ૧૨૮૫ માં તેમનો જન્મ થયો હતો અને પર્વત એવું નામ આપવામાં આવ્યું હતું.

સં. ૧૨૯૬ માં, ક્ષત્રુણુ વદિ ૫ અને હસ્ત નક્ષત્રમાં, ચિરાપદ્ર (હાલતું થરાદ, જે પાલણુપુર એજન્સીમાં આવેલું છે) નામના ગામમાં દીક્ષા લીધી હતી. તે વખતે તેમના ગુરૂએ પ્રબોધમૂર્તિ એવું નવું નામ આપ્યું. પછી વિદ્યાભ્યાસ કરી યોગ્ય ઉમરે પહોંચ્યાથી વાચકપદ મેળવ્યું અને અંતે સં. ૧૩૩૧ ના આશ્વીન વદિ પંચમીના દિવસે સૂરિપદ પ્રાપ્ત કર્યું. તેજ સાલના ક્ષત્રુણુ માસની વદ ૮ ના દિવસે જલોર (મારવાડ) માં ગચ્છાનુજ્ઞાનો પદમહોત્સવ થયો જેમાં માહુગોત્રીય સાહુ ખીમસીહે રૂપ હુન્નર રૂપિઆ ખર્ચ કર્યા હતા. વિ. સં. ૧૩૪૧ માં તેમનો સ્વર્ગવાસ થયો હતો. (સ્વરતરપદ્મવલિ—ક્ષમાકલ્યાણકા)

(૫૫-૫૬)

જે સ્થાલ ઉપર, ઉપરનો લેખ આવેલો છે તેનીજ સામે આવેલા ખીજા સ્થાલ ઉપર નં. ૫૫ અને ૫૬ ના લેખો કોતરેલા છે.

નં. ૫૫ નો લેખ અપૂર્ણ અને ખડિત છે. અવશિષ્ટ ભાગમાં જણાવેલું છે કે—સં. ૧૩૩૫ ના વૈશાખ સુદિ ૮ ગુરૂવાર ના દિવસે, શ્રી ઉજ્જવ્યંત મહાતીર્થ ઉપર.....શ્રીનેમિનાથની પૂજા માટે ધવલકકક (ધોળકા) નિવાસી શ્રીમાલજ્ઞાતિના, સં. વીંહહણુ.....

નં. ૫૬ માં ઉલ્લેખ છે કે— સં. ૧૩૩૬ ના જ્યેષ્ઠ સુદિ ૮ બુધવારના દિવસે, શ્રીઉજ્જવ્યંત મહાતીર્થ ઉપર, ધ્રયવાણા નિવાસી પ્રાગ્વાટ-જ્ઞાતિના મહં જિસધરના પુત્ર મહં પૂનસિંહની ભાર્યા ગુનસિરિના કલ્યાણુ માટે ૩૦૦ (ત્રણસો) દ્રમ્મ નેચકે (દેવપૂજા માટે ?) આપ્યા. આથી (આના બ્યાજમાંથી) પ્રતિદિવસ ૩૦૫૦ (ત્રણ હુન્નર અને પચાસ) કુલો લઈ દેવની પૂજા કરવી.

(૫૭)

આ લેખ ક્યાં આગળ આવેલો છે તે જણાયું નથી. “ સં ૧૩૫૬ ના જ્યેષ્ઠ સુદિ ૧૫ ને શુક્રવારના દિવસે, શ્રી પદ્મીવાલ જ્ઞાતિના શ્રેષ્ઠિ પાંસૂના પુત્ર સાહુ પદમની ભાર્યા તેજલાદે.....કુલગુરૂ શ્રીસ્મનિ (?) મુનિના ઉપદેશથી મુનિસુવ્રતસ્વામિણિબ, દેવકુલિકા, પિતામહના શ્રેયાર્થે.....” માત્ર આટલી હકીકત મળે છે.

(૫૮)

મી. નરસિંહપ્રસાદ હરિપ્રસાદની લાઈબ્રેરીમાં એક સુંદર કોતરેલી આરસપહાણની શિલા પડી છે તેના ઉપર નં. ૫૮ નો લેખ કોતરેલો છે. લેખ અપૂર્ણ છે. ક્રકત “ સં. ૧૩૭૦ ના વૈશાખ સુદિ ર ગુરૂવારના દિવસે લીલાદેવીના પુણ્ય માટે શ્રી આદિનાથજિંબ, ચિરપાલે.....” આટલી હકીકત ઉપલબ્ધ છે.

(૫૯)

નેમિનાથના મુખ્ય મંદિરના દક્ષિણ દ્વાર પાસે, કોટની પશ્ચિમ ખાણુના ન્હાના મંદિરમાં એક ભાંગેલો સ્થંભ છે અને તેના ઉપર બે પ્રતિમાઓ કાઢેલી છે જેમની બરાબર નીચે આ નં. ૫૯ નો લેખ કોતરેલો છે.

મિતિ સંવત્ ૧૪૮૫ ના કાર્તિક સુદી પંચમી બુધવાર. શ્રીગિરનાર મહાતીર્થ ઉપર ઠા. પેતસિંહનું નિર્વાણ થયું (મૃત્યુ પામ્યો). મંત્રિ-દક્ષિય (૫ ?) વંશમાં, શ્રીમાન્ સુનામડગોત્રમાં, મરૂતીયાણા (વાસી ?) ઠ. જહા પુત્ર ઠ. લાપૂ તેનો પુત્ર ઠ. કદૂ.....તેના વંશમાં વીસલ, તેનો પુત્ર ઠ. સુરા, તેનો પુત્ર ઠ. માથૂ, ઠ. ભીમસિંહ, ઠ. માલા. ઠ. ભીમસિંહની ભાર્યા ઠ. ભીમા, પુત્રી બાઈ મોહણુની કુક્ષિથી ઉત્પન્ન થયેલો ઠ. પેતાસિંહ તેની ભાર્યા બાઈ અંદાગહ, શ્રીનેમિનાથના ચરણને પ્રણામ કરે છે.

(૬૦)

એજ મંદિરની પૂર્વ ખાણુની દિવાલ ઉપર નં. ૬૦ નો લેખ કોતરેલો છે.

મિતિ સં. ૧૪૯૬ ના આષાઠ સુદી ૧૩ ગુરૂવાર. જંઝણુપુરવાસી મહતીઆણી, ખરતરગચ્છ, નન્હડ ગોત્ર, સાહ ચાહુણના વંશમાં સાહ ગુણરાજ પુત્ર સાહ જાજ, વીરમ, દેવાપુત્ર માણકચંદ, બ્રાતા સંઘવી રાઈમલે શ્રીગિરનારે યાત્રા કરી શ્રીનેમિનાથની.....

(૬૧)

હાથીપગલાની પાસે આ નંબર ૬૧ નો લેખ આવેલો છે. “ સં.

૧૬૮૩ ના કાર્તિક વદિ ૬ સોમવારના દિવસે, ગિરનાર તીર્થની પૂર્વની બે (ભૂર્ણ) પાજ હતી તેનો ફરીથી, દીવ (અંદર)ના સંધે.... શ્રીમાલીજ્ઞાતિના સંધવી મેઘજીના પ્રયત્નથી ઉદ્ધાર કરાવ્યો. ”

(૬૨)

નંબર પર નો લેખ બંધા આગળ આવેલો છે ત્યાંજ આ નં. ૬૨ નો લેખ પણ આવેલો છે. આ લેખ બહુ જુનો છે. અર્થાત્ સિદ્ધરાજ જયસિંહ દેવના સમયનો છે. કેમકે આની અંદર તેનું નામ છે. પરંતુ લેખ એટલો બધો ત્રુટિત થઈ ગયો છે કે એમાનો કંઈ પણ સંબંધ સ્પષ્ટ રીતે જણાતો નથી. ફક્ત સંગ્રહી રાખવા માટે જ આને સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે.

(૬૩)

નંબર ૫૯ ના લેખવાળા સ્થાનમાં આ નં. ૬૩ વાળો લેખ પણ રહેલો છે. આ લેખ પણ ઉપરના લેખ જેવોજ અપૂર્ણ છે. પત્થરનો અર્ધો લાગ તૂટી ગયેલો હોવાથી અર્ધો લેખ જતો રહ્યો છે. અવશિષ્ટ લાગમાં આ પ્રમાણે ઉલ્લેખ છે—સ્વસ્તિ શ્રી ધૃતિ.....નમસ્કાર શ્રીને-મિનાથને.....વર્ષના ફાલ્ગુણ સુદી ૫ ગુરુવારે.....તિલક મહારાજ શ્રી મહાપાલ....વચરસિંહ ભાર્યા ફાઉ, પુત્ર સા.....સુત સાં સાઈ-આ સાં મેલા. મેલા.....સુતા રૂડી ગાંગી આદિએ....નાથનો પ્રાસાદ કરાવ્યો. પ્રતિષ્ઠા કરનાર.....સૂરિના પદ્મધર શ્રીમુનિસિંહ.....

આટલા લેખો ગિરનાર પર્વતના પ્રકાશમાં આવ્યા છે. આ સિવાય બીજા પણ નહાના મહોટા લેખો હજી ત્યાં હશે, પરંતુ, તે પ્રકટ થયા નથી. ડૉ. બર્નેસના રીપોર્ટમાં, સિદ્ધરાજના સમયના—કે જ્યારે નેમિનાથના મુખ્ય મંદિરનો ઉદ્ધાર થયો હતો—લેખોનું સૂચન છે. તે લેખો ખાસ લેવા અને તપાસવા લાયક છે. શત્રુંજયની માફક ગિરનારમાં પણ પ્રાચીન લેખોની સ્થિતિ બહુજ થોડી રહી છે. તેમજ કેટલીક મહોટી પ્રશસ્તિઓ, કે જે મધ્યકાલમાં બનેલા મંદિરો વિષયની હતી, તે નષ્ટબ્રહ્મ થઈ ગયેલી છે, એમ બીજા ઉલ્લેખો ઉપરથી જણાય છે.

ગઢના દરવાજાથી જરાક આગળ જતાં, મુખ્ય રસ્તાની ડાબી બાજુ ઉપર, નેમિનાથના મહોટા મંદિરના પ્રથમ દ્વાર સમીપની દિવાલ ઉપર એક મહોટો શિલા લેખ લાગેલો છે, કે જેમાં ૨૪ પદ્ધતિઓ કોતરેલી છે. આ લેખ સૌરાષ્ટ્રના ચૂડસમા રાજપૂતોના ઇતિહાસ ઉપર કેટલોક સારો પ્રકાશ પાડે છે. આ લેખની નકલ, જે પુસ્તકમાંથી ઉપરના બધા લેખો લેવામાં આવ્યા છે તેમાં તથા ડૉ. બર્નેસના ઉક્ત રીપોર્ટમાં પ્રકટ થયેલી છે. પ્રથમ રોયલ એસીયાટિક સોસાયટીના ચોપાનીઆમાં પણ એ પ્રકટ થઈ ચૂક્યો છે. પરંતુ આ લેખ બહુજ અપૂર્ણ છે, એમ બેનારને તુરતજ જણાઈ આવે છે. કારણ કે, આમાં ફક્ત એકલો પ્રારંભનો 'રાજવંશ વર્ણન' લેટલોજ લાગ ઉપલબ્ધ છે. આ લેખ ક્યાંનો અને કોની પ્રશસ્તિ રૂપે છે, તે, એ ઉપલબ્ધ લાગ ઉપરથી બિંદુકુલ જણાતું નથી. ઉપલબ્ધ લાગમાં જે વિસ્તૃતરૂપે 'રાજવંશ વર્ણન' કરવામાં આવ્યું છે તે ઉપરથી સહજે જણાઈ આવે છે, કે એ લેખ બહુજ મહોટો હોવો જોઈએ. અને વાસ્તવિકમાં છે પણ એમજ. આ લેખનો કેટલોક ભાગ મહુને અન્યત્ર પ્રાપ્ત થયો છે તે ઉપરથી કહી શકાય છે કે એ શિલાખંડ, આખા લેખના અર્ધા ભાગ કરતાં પણ ન્યૂન છે. ૧૫ માં સૈકાની અંતમાં, ખંભાતમાં શાણુરાજ નામનો એક મહાન્ ધનિક અને પ્રભાવક શ્રાવક થઈ ગયો. તેણે ગિરનાર ઉપર વિપુલ દ્રવ્ય ખર્ચી, વિમલનાથ પ્રસાદ નામનો એક મહાન્ મંદિર બનાવ્યો હતો. તેનીજ પ્રશસ્તિરૂપે આ લેખ કોતરવામાં આવ્યો છે. પરંતુ પાછળથી આ સંપૂર્ણ લેખ, કોઈ કારણથી, મૂળસ્થાનથી બ્રૂટ થઈ એના બીજા શિલાખંડો અસ્તોવ્યસ્ત થયા અને ફક્ત આટલોજ ભાગ બચવા પામ્યો છે. આ લેખને વિસ્તૃત વિવેચન સાથે એક સ્વતંત્ર જુદા પુસ્તક રૂપે હું પ્રગટ કરવા વિચાર રાખું * છું; તેથી, અત્ર સ્થાન આપવામાં આવ્યું નથી.

* કદાચ, આ પુસ્તક પ્રકટ થતાં પહેલાંજ એ લેખ જુદા પુસ્તક રૂપે પ્રકટ થઈ જશે.

આબુ પર્વત ઉપરના લેખો.

નંબર ૬૪ થી તે ૨૭૧ સુધીના (૨૦૭) લેખો, સુપ્રસિદ્ધ પર્વત અર્બુદાયલ (આબુ) ઉપર આવેલાં લિખ લિખ જૈન મંદિરોમાંના છે. તેમાં આદિના ૬૮ (નં. ૬૪ થી તે ૧૩૧ સુધીના) લેખો ગુર્જર મહામાત્ય તેજપાલના બનાવેલા ભારતીય શિલ્પકલાના આદર્શભૂત અને ઉત્કૃષ્ટ કારીગરીવાલા 'હુણસિંહ વસહિકા' નામના જગપ્રસિદ્ધ મંદિરમાં રહેલા છે. આ લેખોમાંના ૩૨ લેખો, 'એપીગ્રાફીઆ ઇન્ડીકા'ના, ૮ માં ભાગમાં, (EPIGRAPHIA INDICA, Vol. VIII.) પ્રોફેસર એચ. લ્યુડર્સે (Professor H. Luders, Ph. D.) પ્રકટ કરેલા છે. આરંભમાં જે જે મહોટી પ્રશસ્તિઓ છે તે પ્રથમ પ્રો. વિશ્વ આબાજી કાથવટેએ સંપાદિત કરેલી સોમેશ્વરદેવકૃત કીર્તિ કૌમુદી ના પરિશિષ્ટમાં, તથા ભાવનગર રાજ્યના 'પુરાણવસ્તુ શોધ-ખોળ ખાતા' તરફથી પ્રકટ થયેલા 'પ્રાકૃત અને સંસ્કૃત લેખસમૂહ' (Collection of Prakrit and Sanskrit Inscriptions) નામના પુસ્તકમાં પણ અંગ્રેજી ભાષાંતર સહ પ્રકટ થયેલી છે. તથા આ બંનેનો કેવળ અંગ્રેજી સારાર્થ સૌથી પ્રથમ ઈ. સ. ૧૮૨૮ માં એચ. એચ. વીલ્સને (H. H. Wilson) એશીયાટીક રીસર્ચીસના ૧૬ માં પુસ્તકમાં (પૃષ્ઠ ૩૦૨) (Asiatic Researches Vol. XVI. P. 302 ff.) પ્રકટ કરેલો છે. આકીના બધા લેખો પ્રથમજ વાર અત્ર પ્રકટ થાય છે.

પ્રો. લ્યુડર્સે, એ. ઈ. માં પોતે પ્રકાશિત કરેલા ૩૨ લેખોની ભૂમિ-ક્ષમાં આ પ્રમાણે જણાવે છે:—

“ આબુ પર્વત ઉપર આવેલાં લિખ લિખ દેવાલયોમાંના અનેક લેખોના શાહીથી ઉતારા, ઈ. સ. ૧૯૦૨ માં મુંબઈ ઇલાકાના આર્કીઓ લોજકલ સર્હેના સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ મી. એચ. કાઉસેન્સે (Mr. H. Cousens.) તૈયાર કર્યાં; અને તે ઉતારા પ્રો. હુલ્ટ્ઝ (Prof. Hultzsch.) તરફથી

પ્રો. કીલ્હોર્ન (Prof. Kielhorn.) ને મળ્યા અને તેમણે પ્રસિદ્ધ કરવા માટે મહત્તે આપ્યા. નીચે આપેલા બ્લીસ લેખો નેમિનાથના દેવાલયમાંથી મળેલા છે અને તે એમ સૂચવે છે કે વીરધવજ (ચાલુક્ય રાજ) ના પ્રધાન તેજપાલે આ મકાન બંધાવ્યું તથા અર્પણ કર્યું. અધુના, આ પુણ્યાલયનું નામ 'વસ્તુપાલ અને તેજપાલનું મંદિર' એમ છે; પરંતુ મૂળ પાથો તેજપાલ એકલાએજ નહાખેલો હોવાથી આ અનિધાન આપતું ભૂલ ભરેલું છે. મ્હારા મત પ્રમાણે જે મહાત્મા (તીર્થંકર) ને આ મંદિર અર્પણ કર્યું છે તેમના નામ ઉપરથી આ નામ પાડવું અગર લેખોમાં બતાવ્યા પ્રમાણે 'લણસિંહવસદિકા' અથવા 'લણવસદિકા' † એમ મૂળ નામ આપવું સ્વાધ્ય છે. "

સૌથી પ્રથમનો (નં. ૬૪ નો) લેખ, દેવાલયના અગ્રભાગમાં આવેલા એક ગોખલામાં ચણેલા કાળા પથ્થર ઉપર કોતરવામાં આવ્યો છે. પ્રો. હ્યુડર્સ જણાવે છે કે—

“ આ લેખ લગભગ ૩'૧૬” પહોળો તથા ૨'૭૬” લાંબો છે. તે ઘણીજ સુંદર રીતે કોતરવામાં આવ્યો છે. અને સારી સ્થિતિમાં છે. દરેક અક્ષરનું માપ ૬” છે. લેખ જૈનનાગરી લિપિમાં લખાયેલો છે. મૂળ લેખમાં ૧ ને ૧ વચ્ચે તફાવત માત્ર વચમાં ઝીણા ટપકાનોજ રાખેલો છે, તેથી નક્કલમાં આ તફાવત સ્પષ્ટ રીતે માલુમ પડતો નથી. તેથી કેટલીક વખત ૧ તથા ૧ બાજુબાજુ અથરા પડે છે. આખો લેખ સંસ્કૃત પદ્યમાં છે. પાત્ર આરંભતો ઐ તથા પંક્તિ ૧૭, ૨૬ ને ૩૦ માં આવેલાં કેટલાંક વાક્યો તેમજ પંક્તિ ૪૬-૪૭ માં આપેલું કેટલુંક અંતનું વિવેચન ગદ્યમાં છે. આ લેખ રચનાર ચાલુક્ય રાજાઓનો પ્રખ્યાત પુરોહિત તથા કીર્તિકૌમુદીનો પ્રણેતા સોમેશ્વરદેવ છે. પરંતુ, જે કે કેટલાંક પદ્યો 'કીર્તિકૌમુદીની રચનાશૈલી સાથે સરખાવી શકાય તેવાં છે, તો પણ ઘણીવાર ષિષ્ટપેપણુ કરવામાં આવ્યું છે. તેમજ કેટલાંક પદ્યો અસંબદ્ધ છે. ભાષા વિષે વિચાર કરતાં કેટલાંક શિષ્ટશાસ્ત્રના શબ્દો વપરાયલા છે જે ધ્યાન ખેંચે તેવા છે. જેમકે બલાનક (પદ્ય ૬૧) અને સ્વતક (પદ્ય ૬૫). બલાનક

† 'વસદિ' (જૈન મંદિર) જે સંસ્કૃત 'વસતિ (વસથિ)' ઉપરથી થયેલું છે તેના માટે જુઓ પ્રો. પીશ્ચેલનું “ગ્રામાટિક ડેર પ્રાકૃત સ્પ્રાચન (Prof. Pischel's Grammatik der Prakrit Sprachen.) કાનનડ શબ્દ 'બસદી' અથવા 'બસદી' એ 'વસતિ' નોજ તદ્ભવ છે. ધ. એચ.

એ મરાઠી વલણી હોય એમ લાગે છે. અને તેનો અર્થ મોલેસ્વર્થ (Mole-sworth) અને કેન્ડી (Candy.) ના શબ્દકોષ (Dictionary) માં “ દેવાલયના ‘ ગસારા ’ (ગર્ભાગાર) અથવા ‘ સમા મંડપ’ની ભીતોને વેડીને અનાવેલી ઉંચી ખેડક ” એમ આપ્યો છે. ‘ સત્તક ’ નો અર્થ કોઈ પણ શબ્દ-કોષમાંથી મળેને મળ્યો નથી. સંબંધ ઉપરથી તેનો અર્થ ‘ ગાદી ’ અથવા ‘ બેઠક ’ થાય છે. * કેટલાંક વિશેષ નામો પ્રાકૃતરૂપમાંજ વપરાયલા છે. હંદના નિયમોને ક્ષીયે તેજપાલને અટલે અર્ચિસ્ટરૂપ તેજપાલ વાપરતું પડ્યું છે. (લુઓ પૃષ્ઠ ૫૩)

* વલણક અને સત્તક શબ્દો મત્ર કેટલાક લેખોમાંજ નોંધવામાં આવે છે અન્યત્ર દષ્ટિગોચર થતા નથી. તેથી આ શબ્દવાચ્ય વસ્તુઓ સમજવામાં ધણાખરા વિક્ષાનો તો વર્ચિતજ રહ્યા છે. કેટલાકે પોતપોતાની કલ્પનાનુસાર વિચિત્ર અને ભ્રાંતિમાન અર્થો કર્યા છે. પરંતુ યથાર્થ અર્થ કોઈનામાં જાણવામાં આવ્યો હોય તેમ જણાતું નથી. આ જાને શબ્દો પશ્ચિમ ભારતમાં, પહેલાં લોકભાષામાં પ્રચલિત હતા અને તેમનો વાચ્યાર્થ આ પ્રમાણે છે.

અલાનક—

- (૧) દેવમંદિરના પ્રવેશદ્વારના ઉપરનો મંડપ.
- (૨) વાપી (વાવ)ના મુખ ઉપરનો મંડપ.
- (૩) કુંડના અથ્થ ભાગના ઉપરનો મંડપ.
- (૪) રાજદ્વારના સિંહદ્વાર ઉપરનો મંડપ.

અલાનક શબ્દના આ પ્રમાણે ચાર અર્થો ધાર્ય છે. પાટણના તપાગચ્છના વૃદ્ધ યતિ શ્રીહિમતભિચંચજી, જેઓ શિલ્પશાસ્ત્રના એકજ-અદ્વિતીય જ્ઞાતા છે તથા જેઓ મંદિર નિર્માણ વિદ્યામાં પૂર્ણ નિપુણ છે, તેમણે આ શબ્દોના ઉપરોક્ત અર્થો જાણ્યા છે. આ ઉપરથી પ્રસ્તુત લેખમાં જે અલાનક શબ્દ છે તેનો અર્થ મંદિરના આગલા ભાગમાં રહેલા દ્વારની ઉપરનો મંડપ સમજવાનો છે. વસ્તુપાલ તેજપાલના બીજા અને-ક લેખોમાં અને ગ્રંથોમાં જણાવેલું છે કે, તેમણે અમુક સ્થાને અમુક મંદિરમાં અલાનક કરાવ્યું, તેનો અર્થ પણ ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે મંદિરના પ્રવેશદ્વાર ઉપરનો મંડપજ સમજવો.

ખત્તક—તે જેને ગુજરાતીમાં ‘ ગોખલો ’ અને રાજપૂતાની ભાષાઓમાં ‘ આળાઓ ’ અથવા ‘ તાક ’ કહેવામાં આવે છે તે છે ‘ ગોખલો ’ એ શબ્દનો લલ્લુ-લાઈ ગોકુળદાસના ‘ ગુજરાતી શબ્દ કોષમાં ’ આ પ્રમાણે અર્થ આપેલો છે —“ ગોખલો, પુગ; હરકોઈ ચીજ મૂકવાને અથવા દેવ વિગેરેને ખેસાડવાને દિવાલ-ભીંતમાં જે પોતાણુ રાખેલું હોય તે; ખારણા વગરતું નાતું તાકું. ” આ ઉપરથી જણાશે કે દેવ મૂર્તી સ્થાપિત કરવા માટે જે ન્હાના અથવા મ્હોટા ગોખલા બનાવાય છે તે ખત્તક કહેવાય છે. તેજપાલે પોતાની બીજી સ્ત્રી સુહાદેવીના પુત્ર્યાર્થે આજ લુણસિંહવસહિકમા

(લેખનો સાર.)

પ્રશસ્તિ સ્વનારે પ્રથમ એક પદ્મથી સરસ્વતી દેવીની સ્તુતિ કરી બીજા પદ્મમાં નેમિનાથ તીર્થંકરની સ્તવના કરેલી છે. ત્રીજા પદ્મમાં ચૌલુક્યોની રાજધાની અને પ્રસ્તુત લેખ વર્ણિત મંત્રિઓની જન્મ-ભૂમિ આણ્હિલપુરની પ્રસંશા છે. ૪ થા પદ્મથી ૭ માં સુધીમાં તેજ-પાલના પૂર્વ પુરૂષોનું વર્ણન છે. લખવામાં આવ્યું છે કે, પ્રગ્વાટ વંશમાં સુકુટ સમાન પ્રથમ ચંડપ નામે પુરૂષ થયો. તેના કુલ રૂપ પ્રાસાદ ઉપર હેમદંડ સમાન ચંડપ્રસાદ નામે તેનો પુત્ર થયો. તેને સોમ નામે સુત થયો. સોમનો સુત અશ્વરાજ થયો કે જેની પ્રિય પત્ની કુમારદેવી હતી. એ દંપતીને પ્રથમ એક લૂણિગ નામે પુત્ર થયો જે બાલ્યાવસ્થામાંજ આ જીવલોક છોડી ગયો. (પદ્મ ૮) ૯ થી ૧૨ સુધીનાં પદ્યોમાં, તેમના બીજા પુત્ર મંત્રી મલ્લદેવનું વર્ણન છે. તેનો ન્હાનો ભાઈ વસ્તુપાલ થયો, જેણે દરિદ્રી મનુષ્યોના ભાલસ્થલમાં લખેલા હૈઃસ્થ્યાક્ષરોને ભુંશી ન્હાળ્યા-અર્થાત્ યાચકોને ઈચ્છિત દાન આપી, તેમનું દારિદ્ર્ય નષ્ટ કર્યું. તથા તે ચૌલુક્ય રાજાનો પ્રધાન હોઈ મ્હોટો કવિ હતો (પદ્ય ૧૩-૧૪). ૫છી એ શ્લોકોમાં, વસ્તુપાલના ન્હાના ભાઈ તેજપાલનું વર્ણન છે. ૧૫ માં

મુખ્ય ગર્ભાગારના દ્વારની બંને બાજુએ ઉત્તમ કારીગરીવાળા બે ખતકો બનાવ્યા છે (કે જેમના ઉપર નં. ૧૧૦ અને ૧૧૧ વાળા લેખો કોતરેલા છે) તેમને આને પછી લોકો “ દેરાણી જેઠાણીના ગોખલા ” ના નામે ઓળખે છે. આ ઉપરથી સ્પષ્ટ છે કે ‘ખતક’ તે ‘ગોખલા’નું જ બીજું નામ છે. --સંગ્રહક.

+ તેજપાલે આ મંદિર નેમિનાથ તીર્થંકર માટે અંધાવેલું હોવાથી, કવિએ તેમનીજ સ્તવના કરી છે. નેમિનાથની માતાનું નામ શિવા યા શિવાદેવી હતું તેથી કાવ્યકારે, જંદમાં ખરોખર ગોઠવવા સાહે, તેમનું ખાસ નમન લખતાં ‘ શિવાતનુજ ’ ના વિશેષણદ્વારા તેનામ સૂચવ્યું છે. પ્રો. લ્યુડર્સ, આ વાત ખરોખર સમજી શક્યો નથી તેથી તેણે શિવાતનુજ એટલે પાવર્તી-સુત ‘ ગણેશ ’ જણાવ્યા છે. પરંતુ તે એટલું નથી વિચારી શક્યો કે એક જૈનમંદિર અને મહાન જૈનનરતી પ્રશસ્તિમાં ગણેશ જેવા પૈરાણિક દેવની શા હેતુએ સ્તવના કરવામાં આવે ?

શ્લોકમાં, આ મંત્રિઓની ૭ ખંડેનોનાં નામો છે:—(૧) જલહુ. (૨) માહિ. (૩) સાહિ. (૪) ધનદેવી. (૫) સોહગા. (૬) વયજૂ. અને (૭) પરમલદેવી. ૧૮ માં શ્લોકમાં કવિ કહે છે કે—અશ્વરાજના આ ચારે પુત્રો ધીજી કોઈ નહિ પણ પૂર્વે દશરથ રાજાના રામાદિક જે ૪ પુત્રો હતા તેજ, એકજ માતાના ઉદરમાં જન્મવાના લોભથી ફરી પૃથ્વી ઉપર અવતર્યા છે. ૧૯ માં કાવ્યથી ૨૪ માં લગીમાં, વસ્તુપાલ અને તેજપાલ—અને ભાઈઓના અદ્વિતીય સૌહાર્દ અને સત્કૃત્યોમાં સદૈવ સહચારની પ્રશંસા કરવામાં આવી છે. કવિ કહે છે કે, પોતાના ન્હાનાભાઈ તેજપાલ સહિત વસ્તુપાલ, મધુમાસ અને વસંતર્તુની માફક કોને આનંદ નહિ આપે ?—અર્થાત્ સર્વને આપે છે. (પ. ૧૯) સ્મૃતિમાં કહેલું છે કે—મનુષ્યે માર્ગમાં એકાકી સંચરણુ ન કરવું; તેથીજ જાણે વસ્તુપાલ અને તેજપાલ બંને ભાઈ ધર્મમાર્ગમાં સાથે વિચરણુ કરતા હોય તેમ લાગે છે. (પ. ૨૦) આ બંને ભાઈઓએ, આ ચતુર્થ (કલિ) યુગમાં પણ, પોતાના જીવનદ્વારા કૃતયુગનો સમવતાર કર્યો છે. (પ. ૨૧) મુક્તામય (શેશરહિત—નિરોગી) એવું, આ બ્રાતાઓનું સુંદર શરીર ચિરકાલ સુધી આ જગત્માં વિદ્યમાન રહ્યો, કારણ કે એમની કીર્તિથી આ મહીવલય મુક્તામય (મૌકિત ૩૫) પ્રતિભાસે છે. (પ. ૨૨) પૃથ્વીને સર્વે ખાબુથી, ધર્મસ્થાનો વડે અંકિત કરતા આ બંધુયુગલે કલિકાલના ગળે યગજ મૂક્યું છે. (પ. ૨૪.)

પછીના ૩ કાવ્યોમાં ચૌહુક્યોની (વાઘલા) શાખાનું વર્ણન છે. એ શાખામાં, અર્જુરાજ નામનો એક તેજસ્વી પુરૂષ થયો. તેનાં પુત્ર લવણપ્રસાદ અને તેનો વીરધવલ * થયો. અનંતરના (૨૮—૨૯) બે પદ્યોમાં, આ બંધુયુગલે વીરધવલને તેના રાજકાર્યમાં જે અપૂર્વ સહાયતા કરી છે અને તેના રાજ્ય અને યશનો જે વિસ્તાર વધાર્યો છે તેની

* આ રાજ્યો—(રાણકો) વિષયે, ગુજરાતી રાસમાલા ભાગ ૧, માં “ વાઘલા વિષે ભાષાંતર કર્તાનો વધારો ” શીર્ષક પ્રકરણ (પૃષ્ઠ ૪૧૦ થી ૫૦૯) માં સવિસ્તર વખવામાં આવ્યું છે. તેથી જિજ્ઞાસુએ ત્યાં જોઈ લેવું.

પ્રશંસા કરી છે. કવિ કહે છે કે—વીરધવલ, ઘુટણ સુધી લાંબી લુન્નઓ સમાન પોતાના બનુ પાસે રહેનારા આ બંને મંત્રિઓ દ્વારા સુખ અને લક્ષ્મીનું આલિંગન કરે છે.

૩૦-૩૧ પદોમાં અર્ધુકગિરિ (આબુ પર્વત) નું મહાત્મ્ય વર્ણિત છે. અને પછી પરમારોનો ઇતિહાસ પ્રારંભ થાય છે. એ આબુ પર્વત ઉપર વસિષ્ઠવિના ચક્ષુકુંડમાંથી એક પુરૂષ ઉત્પન્ન થયો જેણે ‘ પર ’ (શત્રુઓ) નો સંહાર કર્યો. આથી તેનું નામ “ પરમારણુ ” (પરમાર) પડ્યું. (પ. ૩૨) પછી એનો વંશ પણ ‘પરમાર’ના નામે પ્રસિદ્ધિ પામ્યો. એ વંશમાં પાછળથી ધૂમરાજ નામનો પરાક્રમી પુરૂષ થયો. (પ ૩૩) તદનંતર ધંધુક અને ક્રુવલટ ગાદિ અનેક રાજા એ વંશમાં થયા પછી રામદેવ નામે રાજા થયો. (પ. ૩૪) રામદેવને યશોધવલ * નામનો પ્રતાપી પુત્ર થયો, જેણે ચૌહાણકચનૃપતિ કુમારપાલના શત્રુ માલવપતિ બલ્લાલને ચઢી આવેલો બાણી તુરત તેની સામે થયો અને તેને મારી નહાંખ્યો.

* આ યશોધવલના સમયનો એક લેખ, સં. ૧૨૦૨ (ઇ. સ. ૧૧૪૬) ના માઘ સુદી ૪ ના દિવસનો સિરોહી રાજ્યમાં આવેલા અબ્બરી નામના ગાંવમાંથી મળેલો છે, તેમાં આને ‘મહામંડલેશ્વર’ (સામંત) —પરમારવંશોદ્ભવમહામંડલેશ્વર દશોધવલ—લખેલો છે. આની પટરાણીનું નામ સૌભાગ્યદેવી હતું. અને તે સોલંકીવંશની હતી. હેમચંદ્રાચાર્યના દ્વયાશ્રયમહાકાવ્ય માં જણાવેલું છે, કે કુમારપાલ જ્યારે ચૌહાણરાજા અણ્ણેરાજ ઉપર ચઢાઇ લઇ ગયો તે વખતે (વિક્રમ સં. ૧૨૦૭-ઇ. સ. ૧૧૫૦) આણુનો રાજા વિક્રમસિંહ હતો અને તે આણુથી કુમારપાલની સેના સાથે થયો હતો. જિનમંડનના ‘કુમારપાલપ્રખ્યા’ અને ખીજા ચરિત્ર ગ્રંથોમાં જણાવેલું છે, કે વિક્રમસિંહ લડાઇના વખતે કુમારપાલના શત્રુ અણ્ણેરાજ સાથે મળી ગયો હતો, જેથી કુમારપાલે તેને કેદ કરી તેના ભત્રીજા યશોધવલને આણુનું રાજ્ય આપ્યું હતું. આ ઉપરથી જણાય છે કે યશોધવલ, કુમારપાલનો સામંત હતો અને જ્યારે માલવાના રાજા બલ્લાલે, યુજ્જરાત ઉપર ચઢાઈ કરી, ત્યારે, કુમારપાલ તરફથી યશોધવલ તેની સામે થયો અને અંતે તેને પકડી મારી નહાંખ્યો.

૩૬-૩૭ પદ્યમાં, યશોધવલના પરાક્રમી અને પ્રતાપી પુત્ર ધારાવર્ધનું વર્ણન છે. તેણે કોંકણાધીશને માર્યો હતો અને તે મૃગયાનો ખૂબ વિલાસી હતો.*

કુમારપાલે માલવપતિ અસ્લાલને હત્યો હતો એ વાત સોમનાથ પાટણના ભાવબૃહસ્પતિ વાળા વસ્ત્રની સંવત્ ૮૫૦ (ઈ. સ. ૧૧૬૯) ના લેખમાં, તથા કીર્તિકૌમુદી વિગેરે બીજા પણ અનેક પ્રામાણિક ઐતિહાસિક ગ્રંથોમાં ઉપલબ્ધ થાય છે પરંતુ એ રાજા કયા વંશનો હતો તે હજી સુધી જ્ઞાત નથી. પ્રો. ટ્યુડર્સ જણાવે છે કે—“ અસ્લાલ નામનો કોઈ પણ રાજા માલવાના પરમાર વંશની યાદીમાં નથી. અને તે એ વંશનો હતો એ માનવું પણ અશક્ય છે. તેથી, તે કૃત્રી રીતે માલવાનો રાજા થયો, એ પ્રશ્નનો ઉત્તર આપવો હાલમાં સરલ નથી. પણ, પ્રો. ડીલહોને આ બાબત ઉપર જે વિચાર કર્યો છે તે તરફ હું ધ્યાન ખેંચુ છું—” (માલવાના પરમાર રાજા) યશોવર્ધનનું નિધન ઈ. સ. ૧૧૩૫ થી ૧૧૪૪ ની વચ્ચે થયેલું હોવું જોઈએ, અને તે પછી માલવાનું રાજ્ય અસ્તવ્યસ્ત સ્થિતિમાં મૂકાઈ હતું. આ સ્થિતિ, કેટલાકોના મનમાં તેને છૂટવાનો અગર પચાવી પાડવાનો મનોરથ પ્રજ્વલિત કરે, એ અનવા જોગ છે. ” તેથી, અસ્લાલ માલવાનો કોઈ પ્રથમ ખંડિયો રાજા હોય અને પછી તે સ્વતંત્ર થઈ, ગુર્જરાત ઉપર ચઢી આવવા જેટલો સાહાસ કરે તો તેમાં અસંભવ જેવું નથી.

x આના સંબંધમાં, પં. ઝૈરીશંકર હીરાચંદ ઝોઝા એ પોતાના ‘ સિરોહી રાજ્ય કા ઇતિહાસ ’ નામના હિન્દી પુસ્તકમાં લખ્યું છે કે—“ યશોધવલનો પુત્ર ધારાવર્ધ આણના પરમારોમાં બહુજ પ્રસિદ્ધ અને પરાક્રમી થયો. એમું નામ અઘાપિ “ ધાર પરમાર ” ના નામે પ્રસિદ્ધ છે. ગુજરાતના સોલંકી રાજા કુમારપાલે કોંકણના રાજા * ઉપર ચઢાઈ કરી તેમાં આ સાથે હતો, અને તેણે (કુમારપાલે) ત્યાં (બીજા ચઢાઈમાં) જે વિજય મેળવ્યો તે, એનાજ વીરવને આભારી હતો. ‘તાબુલ મઆસિર’ નામે ફારસી તવારીખથી જણાય છે, કે, હિ. સ. ૫૯૩ (વિક્રમ સં. ૧૨૫૪=ઇ. સ. ૧૧૯૭) ના સફર મહિનામાં કુતબુદ્દીન એમકે અણહિલવાડ ઉપર ચઢાઈ † કરી તે

* આ, ઉત્તર કોંકણનો શિલારાવંશી રાજા મહિકાકર્ણ હતો.

† આ ચઢાઈ ગુજરાતના સોલંકી રાજા મૂળરાજ (બીજો-બાલ મૂળરાજ) ના સમયે થઈ હતી.

પછીના એ કાવ્યોમાં, ધારાવર્ષના ભાઈ પ્રહલાદનની + પ્રશંસા કરવામાં આવી છે. તેણે સામંતસિંહ × સાથેની લડાઈમાં અનુપમ વીરતા દેખાડી હતી અને તેની તલવારે 'ગુર્જરપતિનું' રક્ષણ કર્યું હતું. (પ. ૩૮-૩૯).

વખતે આણુની નીચે † ખૂબ લડાઈ થઈ જેમાં તે (ધારાવર્ષ) ગુજરાતની સેનાના એ મુખ્ય સેનાપતિઓમાંનો એક હતો. એ લડાઈમાં ગુજરાતના સંન્યની હાર થઈ, પરંતુ એજ જગ્યાએ વિ. સં. ૧૨૩૫ (ઇ. સ. ૧૧૭૮) માં જે લડાઈ થઈ તેમાં શાહબુદ્દીન ગેરી કાયદા થયો હતો અને હારીને તેને પાછું ફરવું પડ્યું હતું. આ લડાઈમાં પણ ધારાવર્ષનું વિદ્યમાનત્વ જણાય છે. એના રાજ્યકાલના ૧૪ શિલાલેખો અને એક તામ્રપત્ર મળ્યું છે, જેમાં સાથી પ્રથમનો લેખ વિ. સં. ૧૨૨૦ (ઇ. સ. ૧૧૬૩) જ્યેષ્ઠ સુદી ૫ નો કાયદ્રાં ગાંવમાંથી અને સાથી છેલ્લો વિ. સં. ૧૨૭૬ (ઇ. સ. ૧૨૧૯) શ્રાવણ સુદી ૩ નો મકાબલ ગાંવથી થોડીક દૂરે આવેલા એક ન્હાના સરખા તળાવની પાળ ઉપર ઉભા રહેલા આરસના સ્તંભ ઉપર ખોદેલો છે. આ લેખો ઉપરથી જણાય છે કે એણે ઓછામાં ઓછા ૫૬ વર્ષ સુધી રાજ્ય કર્યું હતું ”.

+ પ્રહલાદને પોતાના નામથી ' પ્રહલાદનપુર ' નામનું નવીન શહેર વસાવ્યું હતું જે આજે ' પાલણપુર ' ના નામે ઓળખાય છે. એ વીર હોવા ઉપરાંત વિદ્વાન પણ ઉત્તમ પ્રકારનો હતો. એની વિદ્વતાના વખાણુ સોમેશ્વરે પોતાની કૌતિકૌમુદી માં (સર્ગ ૧, શ્લોક ૨૦-૨૧) તથા આજ પ્રશસ્તિના આના પછીના આગસા પદ્યોમાં કરેલાં છે. એનું રચેલું પાર્શ્વપરાક્રમ નામનું સંસ્કૃત નાટક ઉપલબ્ધ છે. સારજ્ઞધરપદ્ધતિ અને જલ્હણુની સૂક્તિ-મુક્તાવલી માં પણ આના અનાવેલાં કેટલાંક પદ્યો ઉધ્ધૃત કરેલાં છે.

× આ સામંતસિંહ ક્યાનો રાજા હતો એ વિષયમાં હજુ સુધી પૂર્ણ નિશ્ચાયક પ્રમાણ મળ્યું નથી. તેપણુ ધણા ખરા વિદ્વાનો ધારે છે તેમ તે મેવાડનો ગુહિલ રાજા સામંતસિંહ હોવો જોઈએ. ડૉ. લ્યુડર્સ આ વિષયમાં જણાવે છે કે—

“ જે ગુર્જર રાજાનું રક્ષણ, સામંતસિંહના હાથમાંથી પ્રહલાદને

† આ લડાઈ આણુ નીચે કાયદ્રાં ગાંવ અને આણુની વચ્ચે થઈ હતી, જેનું વર્તાત ' તાલુકામઆસિર ' નામે ફરસી તવારીખમાં છે.

ધારાવર્ષનો સુત સોમસિંહ થયો જેણે પોતાના પિતાથી તેો શૂરતા પ્રાપ્ત કરી હતી અને પિતૃવ્ય (કાકા-પ્રદલાદન) થી વિદ્વત્તા પ્રાપ્ત કરી હતી. (પ. ૪૦) સોમસિંહનો પુત્ર, -વસુદેવના કૃષ્ણની માફક, કૃષ્ણરાજ નામે થયો +

કર્ણુ હતું તે ગુર્જર રાજા બીમદેવ (બીજો) હોવો જોઈએ. પરંતુ આ સામંત-સિંહ કોણ છે તે નક્કી કરવું સરલ કાર્ય નથી. અસ્તુત લેખમાં, તે વિષયમાં કાંઈ પણ વિશેષ આપ્યું નથી. તેમજ તે વખતે આ (સામંતસિંહ) નામના ઘણા રાજાઓ હોવાથી તે કયો રાજા હશે એ સહેલાઈથી સિદ્ધ થઈ શકે તેમ નથી. મહારા મત પ્રમાણે આ લેખનો સામંતસિંહ તે આણુ ડ પર્વત ઉપરના તથા સાદરીના * લેખમાં આવેલો સામંતસિંહ નામનો ગુહિલરાજા હશે પણ આણુના લેખમાં, ઇ. સ. ૧૧૨૫ માં થયેલા વિજયસિંહ પછી તે પાંચમે નંબરે છે અને તેજસિંહથી પાંચ પેઢી પ્રથમ છે. આ તેજસિંહનો ચિત્તોરગઢનો લેખ વિ. સં. ૧૩૨૪ (ઇ. સ. ૧૨૫૭) નો છે. આ ઉપરથી એમ માણુમ પડે છે કે તે ઇ. સ. ૧૨૦૦ માં રાજ્ય કરતો હોવો જોઈએ અને તેનો પ્રતિરુપર્ષી પ્રદલાદન ઇ. સ. ૧૨૦૯ માં યુવરાજા હતો, તેથી આ બેનો સમય અરાખર મગી રહે છે. વળી ગુહિલનો દેશ મેદપાટ (મેવાડ) ચંદ્રાવતીના પરમારોના રાજ્યની સીમા નજીક આવેલો છે. આથી પણ મહારા મત યુક્તિયુક્ત જણાશે. તેમજ પોતાના રાજાનો ગુહિલ રાજાના હાથમાંથી પ્રદલાદન બચાવ કરે એ પણ સ્વભાવિકજ છે. ચાલુક્યો અને ગુહિલોનો આવો વિરોધાત્મક સંબંધ હતો, એ વીરધવલના પુત્ર વીસલદેવના લેખ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે. આ લેખમાં રાજાને આ પ્રમાણે વિશેષણ આપવામાં આવ્યું છે. “ મેદપાટકેશકલ્પરાજ્યવઙ્ગીકન્દોચ્છેદનકુદાલકલ્પ-” ઇત્યાદિ.

+ સોમસિંહે, તેજપાલના બંધાવેલા એ મંદિરની પૂજા આદિના ખર્ચ માટે પોતાના રાજ્યના આરૂક નામના પરગણામાંનું ક્યાણી નામનું ગામ દેવદાન તરીકે અર્પણ કર્યું હતું. એ ગામ આજે ઉમાણીના નામે પ્રસિદ્ધ છે. ત્યાંથી વિ. સં. ૧૨૯૬ (ઇ. સ. ૧૨૩૯) ના આવણુ સુદી ૫ ના દિવસનો એક લેખ પ્રાપ્ત થયો છે જેમાં એ મંદિરનું અને તેજપાલ

ડ જુઓ, ઇન્ડીયન એન્ડ્રીકેરી, પુ. ૧૬, પૃ. ૩૪૫.

* જુઓ, આવનગરનું લેખ સંબંધ નામનું પુસ્તક પૃષ્ઠ ૧૧૪.

૪૩ થી ૪૯ સુધીનાં કાવ્યોમાં, વસ્તુપાલ અને તેના પુત્ર જૈત્રસિંહ (અથવા જયંતસિંહ) જે લલિતાદેવીનો પુત્ર હતો, તેની પ્રશંસા કરવામાં આવી છે. તથા તેજપાલ મંત્રીની ભુદ્ધિ અને ઉદારતાનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે.

આ પછી તેજપાલની પત્ની અનુપમાદેવીનું વંશવર્ણન શુરૂ થાય છે. અંદ્રાવતી નગરીમાં પ્રાચ્યાટવંશમાં શ્રીગાગા નામે શેઠ થયો. (પ. ૫૦) તેનો પુત્ર ધરણિગ થયો. (પ. ૫૧) તેની સ્ત્રી ત્રિભુવનદેવી હતી જેનાથી અનુપમા નામે કન્યા થઈ. અને તે તેજપાલને પરણાવવામાં આવી. (પ. ૫૨-૩) એ અનુપમા, નીતિ, વિનય, વિવેક, ઐચિત્ય, દાક્ષિણ્ય અને ઉદારતા આદિ ગુણે કરી અનુપમજ હતી. તેણે પોતાના ગુણોથી પિતા અને શ્વશુરના બંને દુલો ઉજ્જવલ કર્યાં હતાં. (પ. ૫૪) એ અનુપમા દેવીથી તેજપાલને લાવણ્યસિંહ (અથવા લૂણસિંહ) નામે પુત્ર થયો. (પ. ૫૫-૬) તેજપાલના મહોટા ભાઈ મંત્રિ મહદેવને પણ તેની લીલુકા નામે પત્નીથી પૂર્ણસિંહ નામે પુત્ર થયો અને તેને પણ તેની સ્ત્રી અલ્હણાદેવીથી પેથડ નામનો સુપુત્ર જન્મ્યો. (પ. ૫૮) મંત્રી તેજપાલે પોતાની પત્ની અનુપમાદેવી અને પુત્ર લાવણ્યસિંહના કલ્યાણાર્થે, આ નેમિનાથનું મંદિર બનાવ્યું. (પ. ૬૦) તેજપાલ મંત્રિએ, શંખ જેવી ઉજ્જલી-આરસ પહાણુની શિલાઓ વડે આ ઉચ્ચ અને ભવ્ય નેમિનાથનું મંદિર બનાવ્યું છે. તેની આગળ એક વિશાલ મંડપ અને આજુબાજુ બલ્લાનકો સહિત પર ઊભા ન્હાના જિન-મંદિરો બનાવ્યાં છે. (પ. ૬૧) તથા, એમાં (૧) અંડપ. (૨) અંડપ્રસાદ.

તથા તેની સ્ત્રી અનુપમાદેવીનું નામ ઉલ્લિખિત છે. એના સમયના ૪ લેખો મળ્યા છે જેમાં સૈથી પ્રથમનો તો સં. ૧૨૮૭ નો આ પ્રસ્તુત લેખ છે અને સૈથી પાછળનો ઉક્ત સં. ૧૨૯૩ નો ડમાણીનો દેવક્ષેત્ર સંગ્રહી છે. સોમસિંહે, પોતાની હયાતીમાંજ પોતાના પુત્ર કૃષ્ણરાજદેવ (અથવા કાન્હડદેવ) ને પુત્રરાજ બનાવી દીધો હતો અને તેના હાથખર્ચ માટે નાણા નામનું ગામ (જે જ્ઞેષપુર રાજ્યના ગોડવાડ ઇલાકામાં આવેલું છે) આપ્યું હતું. - સિરોહી રાજ્ય का इतिहास । पृष्ठ. १५३-४ ।

(૩) સોમ. (૪) અશ્વરાજ; અને (૫) લૂણિગ. (૬) મહાદેવ. (૭) વસ્તુપાલ. (૮) તેજપાલ; એ તેના ચાર પુત્રો; તથા (૯) વસ્તુપાલ સુત જૈત્રસિંહ અને (૧૦) તેજપાલ પુત્ર લાવણ્યસિંહ; એમ ૧૦ પુત્રોની હાથિણી ઉપર આરૂઢ એવી ૧૦ મૂર્તિઓ બનાવી છે. આ મૂર્તિઓ એવી દેખાય છે, કે બાણે દશ દિક્પાલો જિનેશ્વરના દર્શન માટે ન આવતા હોય ? (પ. ૬૨-૩) વળી, આ દશે હસ્તિનીરૂઢ મૂર્તિઓની પાછળ ખત્તક બનાવ્યા છે અને તેમાં આ દશે પુત્રોની, તેમની સ્ત્રિઓ સાથે મૂર્તિઓ બનાવી સ્થાપન કરવામાં આવી છે. (પ. ૬૪) આના પછીના શ્લોકમાં જણાવેલું છે કે-સકલ પ્રબંધ ઉપર ઉપકાર કરનાર મંત્રી વસ્તુપાલની પાસે તેજપાલ તેવીજ રીતે શોભે છે જેમ સરોવરના કિનારે આમ્રવૃક્ષ શોભે છે. (પ. ૬૫) આ બંને ભાઈઓએ દરેક શહેર, ગામ, માર્ગ, અને પર્વત આદિ સ્થળે, જે વાવ, કુવા, પરબ, બગીચા, સરોવર, મંદિર અને સત્રાગાર આદિ ધર્મસ્થાનોની નવી પરંપરા બનાવી છે તથા જીભુદ્વાર કર્યા છે તેમની સંખ્યા પણ કોઈ જાણતો નથી. (પ. ૬૬-૮).

આ પછી, ચંડપના વંશના ધર્માચાર્યોની નામાવલી આપવામાં આવી છે. ચંડપના ધર્માચાર્યો નાગેન્દ્રગચ્છના હતા અને તેમાં પૂર્વે શ્રીમહેન્દ્રસૂરિ થયા. તેમના શિષ્ય શ્રીશાંતિસૂરિ થયા. તેમના પટ્ટધર શ્રીઆનંદસૂરિ અને તેમના શ્રીઅમરસૂરિ થયા. અમરસૂરિની પાઠે શ્રીહરિભદ્રસૂરિ થયા અને તેમના શિષ્ય શ્રીવિજયસેનસૂરિ થયા કે જેમણે એ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા કરી. વિજયસેનસૂરિના શિષ્ય શ્રીઉદયપ્રભસૂરિ છે કે જેમના પ્રતિભારૂપ સમુદ્રની સુંદર સૂકિતઓ સ્વરૂપ મુકતાવલિઓ વિશ્વમાં શોભી રહી છે. (પ. ૬૯-૭૧) ૭૨ માં પ્રલોકમાં કવિએ મંગલ ઇચ્છી આ પ્રમાણે સમાપ્તિ કરી છે-જ્યાં સુધી આ અખુંદ પર્વત વિદ્યમાન છે ત્યાં સુધી આ ધર્મસ્થાન અને એના બનાવનાર જગતમાં ઉદ્ધિત રહો. (પ. ૭૨) ચૌલુક્ય રાજ્ય વડે જેના ચરણ કમલ પૂજાયલા છે એવા શ્રીસોમેશ્વરદેવે, એ ધર્મસ્થાનની, આ રમણીય પ્રશસ્તિ બનાવી છે. (પ. ૭૩) શ્રીનેમિનાથ તીર્થંકર

અને તેમની શાસનરક્ષિકા દેવી અંગિકાની કૃપાથી, અર્ધુદાચલ ઉપરની આ પ્રશસ્તિ વસ્તુપાલના વંશને સ્વસ્તિ કરનારી થાઓ. (પ. ૭૪)

છેવટે ગદ્યમાં જણાવ્યું કે—સૂત્રધાર કેલ્હણના પુત્ર ધાંધલના પુત્ર ચંદેશ્વરે આ પ્રશસ્તિ શિલા ઉપર ટાંકણા વડે કોતરી છે. શ્રીવિક્રમ સંવત્ ૧૨૮૭ ના કાલ્દ્યુણ વદિ ૩ રવિવારના દિવસે નાગેન્દ્રગચ્છના આચાર્ય શ્રીવિનયસેનસૂરિએ પ્રતિષ્ઠા કરી છે.

(૬૫)

ઉપરના નં. ૬૪ ના લેખવાળા દેવાલયના અગ્રભાગમાં આ નં. ૬૫ વાળો લેખ પણ એક ગોખલામાં પ્રવેશશિલા ઉપર કોતરવામાં આવેલો છે. પ્રો. દ્યુડર્સ જણાવે છે કે—

“ આ લેખ ૨’ ૧૧” પહોળો તથા ૧’ ૧૦” લાંબો છે. દરેક અક્ષરનું કદ ૩” છે. પંક્તિ ૧-૨ ના આરંભમાં તથા અંતમાં તેમજ પંક્તિ ૩-૪ ના અંતમાં અક્ષરો છૂટું થઈ ગયા છે. કારણ કે આ શિલાને થોડો થોડો ભાગ કાપી નહાંખવામાં આવ્યો છે, અગર તે ભાંગી ગયો છે. ઉપરના લેખ જેનીજ લિપિ છે. પંક્તિ ૧ માં આવેલા ઓમ્ નો ઓ, પંક્તિ ૧૫-૧૭-૨૪ માં આવેલા ઓસવાલ તથા પંક્તિ ૨૭ માં આવેલા ઓરાસા ના ઓ થી ભુલો પડે છે. સર્વદેશણે વ ને બદલે વ વાપરેલો છે, માત્ર પંક્તિ ૨૭ માં શ્રીમાતામહાવુ અને ઉપાંસ પંક્તિમાં આવેલા અર્બુવાસ્ માં તે પ્રમાણે નથી. છેલ્લી બે પંક્તિઓ કાંઈક નવીનતા દર્શાવે છે, અક્ષરો જરા મોટા છે અને કાંઈક ખેદરકારીથી કોતરેલા છે. ૨ અને ૩ માં ત્રણા ઠેકણે સિદ્ધતા જોવામાં આવે છે તેમજ વચ્ચે આવેલા ઈ અને ઓ માં પણ તેમ છે. વળી ઈ તથા ઓ ને જ ઠેકણે પંક્તિ ઉપર માત્રા કદાવવામાં આવી છે. જેમકે-મેજાતે, મવને,—પાન્થે,—સૂરેર, તયોઃ અને ત્રિલોક્યામાને. આ પદ્ધતિ પ્રથમની ૩૧ પંક્તિઓમાં માત્ર ત્રણ વારજ જોવામાં આવે છે, જેમકે-વર્ષ (પં. ૧) દેવેન, (પં. ૨૬) અને મોસલ (પં. ૧૩) આ ઉપરથી એકસપણે એમ પ્રતિપાદન થાય છે કે છેલ્લી બે પંક્તિઓ પાછળથી ઉમેરવામાં આવી છે. ”

“ આ લેખ સંસ્કૃત ગદ્યમાં છે માત્ર ૩૦ મી પંક્તિમાં એક વલ છે. આ વખતના તેમજ આ દેશના બીજા લેખોની માફક આ લેખમાં પણ ભાષા

ઉપર ગુજરાતીના ૩૬ શબ્દોની અસર દષ્ટિગોચર થાય છે. વિશેષનામે પ્રાકૃત રૂપમાંજ છે અગર અર્ધ સંસ્કૃત છે. વળી પકિત ૩૬ માં 'કુમાર' ને બદલે 'કુમર' નો ઉપયોગ કર્યો છે તે પ્રાકૃત અસરના લીધેજ છે. ધણીવાર દ્રંદ સમાસના એક પદને તથા થી જોડવામાં આવે છે. (પં. ૮-૯-૧૨-૧૯-૨૦) નીચેના શબ્દો બહુવા જોવા છે—અપમાર (પુ.)=મોજો. (પં. ૨૯); અષ્ટાદિકા (સ્ત્રી.) આઠ દિવસ સુધી ચાલનારો ઉત્સવ (પં. ૧૨, ૧૪, ૧૬ વિગેરે); કલ્યાણિક (ન.) એક આમોદપ્રદ દિવસ (પં. ૨૬); તૈષા જ્ઞાતીય=ઉપયુક્ત જાતનો (પં. ૧૦); મહાજન (પુ.) વેપારી (પં. ૧૦); રાઠીય (પુ.) એક જાતના અધિકારીએ: (પં. ૨૮); વર્ષવ્રતિષ્ઠિ (પુ.) વાર્ષિક દિવસ (પં. ૧૨); સત્ક=નું હોવું (પં. ૩, ૭, ૧૦) સારા (સ્ત્રી.) કાળજી, દેખરેખ (?) (પં. ૯); પકિત ૬ માં પ્રતિષ્ઠાપિત ના અર્થમાં પ્રતિષ્ઠિત વાપરવામાં આવ્યો છે. ”

આ લેખમાં નેમિનાથનું દેવાલય બંધાવ્યાની, તથા તેમના ઉત્સવોના નિયમોની, તેમજ દેવાલયના રક્ષણ વિગેરેની રાજકીય નોંધનો સમાવેશ થાય છે. ”

(લેખનો સાર.)

સંવત્ ૧૨૮૭ ના ફાલ્ગુન વદિ ૩ રવિવારના દિવસે, શ્રીમદ્ અણ્ણહિલપુરમાં, ચૌલુક્યકુલકમલરાજહંસ અને સમસ્તરાજવલી સમલકૃત મહારાજાધિરાજ શ્રી (ભીમદેવના) વિજયિ રાજમાં,..... શ્રી વસિષ્ઠિના યજ્ઞકુંડમાંથી ઉત્પન્ન થયેલા—(પરમાર વંશમાં) શ્રી ધૂમરાજદેવના કુલમાં અવતરેલા મહામંડલેશ્વર શ્રી સોમસિંહદેવના આધિપત્યમાં, તેજ શ્રીમહારાજાધિરાજ શ્રી ભીમદેવના પ્રસાદ..... રાતમંડલમાં, શ્રી ચૌલુક્યકુલોત્પન્ન મહામંડલેશ્વર રાણક શ્રી લવણુ-પ્રસાદદેવ સુત મહામંડલેશ્વર રાણક શ્રી વીરધવલદેવનો સમસ્ત મુદ્રા-વ્યાપાર કરનાર (મહામાત્ય), શ્રીમદ્ અણ્ણહિલપુર નિવાસી પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતિના ઠં શ્રી અંડપ સુત ઠં શ્રી અંડપ્રસાદ પુત્ર મહં શ્રી સોમ પુત્ર ઠં શ્રી આસરાજ અને તેની ભાર્યા ઠં શ્રી કુમારદેવીનો પુત્ર, અને મહં શ્રી મહ્દેવ તથા સંઘપતિ મહં શ્રી વસ્તુપાલનો ન્હાનો ભાઈ મહં શ્રી તેજપાલ, તેણે પોતાની ભાર્યા મહં શ્રી અનુપમદેવોના તથા

તેની કુક્ષિથી અવતરેલા પુત્ર મહંં શ્રી લુણ્ણસિંહના પુણ્ય અને યશની અભિવૃદ્ધિ માટે, શ્રી અર્જુનદાચલ ઉપર, દેઉલવાડા ગામમાં, સમસ્ત દેવકુલિકાલંકૃત અને વિશાલ હસ્તિશાળાવડે શોભિત ' શ્રી લુણ્ણસિંહ-વસહિકા' નામનું નેમિનાથ તીર્થકરનું આ મંદિર કરાવ્યું.

નાગેન્દ્રગચ્છના શ્રી મહેન્દ્રસૂરિની શિષ્યસંતતિમાં, શ્રી શાંતિસૂરિના શિષ્ય, શ્રી આણ્ણંદસૂરિના શિષ્ય, શ્રી અમરચંદ્રસૂરિના પદ્મધર શ્રી હરિલદ્રસૂરિના શિષ્ય શ્રી વિજયસેનસૂરિએ, આ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા કરી.

આ ધર્મ સ્થાન (મંદિર)ની વ્યવસ્થા અને રક્ષણ માટે જે જે શ્રાવકો નિયમવામાં આવ્યા છે તેમનાં નામો આ પ્રમાણે—

મહંં શ્રીમદ્દલદેવ, મહંં શ્રીવસ્તુપાલ, મહંં શ્રી તેજપાલ આદિ ત્રણુ લાઇએની સંતાન પરંપરાએ; તથા મહંં શ્રીલુણ્ણસિંહના માતૃ-પક્ષમાં (મોશાળમાં)* ચંદ્રાવતી નિવાસી પ્રાગ્વાટજ્ઞાતિના ઠં શ્રી સાવ-દેવના પુત્ર, ઠં શ્રી શાલિગના પુત્ર, ઠં શ્રી સાગરના પુત્ર, ઠં શ્રી ગાગાના પુત્ર, ઠં શ્રી ધરણિગ, તેનો લાઇ મહંં શ્રી રાણિગ, મહંં શ્રી લીલા; તથા ઠં શ્રી ધરણિગની ભાર્યા ઠં શ્રી તિહુણ્ણદેવીની કુક્ષિથી જન્મેલી મહંં શ્રી અનુપમાદેવીના લાઇ ઠં શ્રી ખીખસીહ, ઠં શ્રી આંખસીહ, અને ઠં શ્રી ઉદ્દલ; તથા મહંં શ્રી લીલાના પુત્ર મહંં શ્રી લુણ્ણસિંહ તથા લાઇ ઠં શ્રી જગસીહ અને ઠં રત્નસીહના સમસ્ત કુટુંબે તથા એમની જે સંતાન પરંપરામાં થાય તેમણે, આ ધર્મસ્થાનમાં સ્નાન

* ચંદ્રાવતી પરમારોની રાજધાની હતી. તે એક સૌંદર્યપૂર્ણ અને વૈભવશાલિની નગરી હતી. તે આજે સર્વથા નષ્ટ થઈ ગઈ છે. માત્ર કેટલાક ઐતિહાસિક પ્રબંધો-લેખો શિવાય તેનું નામ પણ આજે અસ્તિત્વમાં નથી. એના વિષયમાં પં. જૈરીશંકર ઝોઝાએ, પોતાના સિરોહી કા હિતિહાસ નામક પુસ્તકમાં આ પ્રમાણે જણાવે છે:—

“ ચંદ્રાવતી—આણુરોડ નેરાનથી લગભગ ૪ માઇલની દક્ષિણે દૂર દૂર સુધી ચંદ્રાવતી નામક પ્રસિદ્ધ અને પ્રાચીન નગરીના ખંડેરાં નજરે પડે છે. આ નગરી પહેલાં પરમારોની રાજધાની હતી અને બહુજ સમૃદ્ધિશાલિની હતી. એ વાતની સાક્ષી, આ સ્થાને જે અનેક ભગ્નમંદિરોનાં ચિન્હો તથા ઠેકાણે ઠેકાણે પડી રહેલા આરસ-

અને પૂજન આદિક સઘળા (દેવપૂજ સંબંધી) કાર્યો સદૈવ કરવાં અને નિર્વાહવાં.

તથા, શ્રી ચંદ્રાવતીના બીજા પણ સમસ્ત મહાજન અને સકલ જિનમંદિર પૂજક આદિ શ્રાવક સમુદાયે પણ તેમજ કરવું.

પછી, ઉવરણી અને કીસરઉલી ગ્રામના, પ્રાગ્વાટ, ધર્મકંઈ આદિ બુદ્ધી બુદ્ધી જાતોના આગેવાન શ્રાવકોનાં નામો આખ્યાં છે. અને જણાવ્યું

પહાણના ઢગલાઓ છે, તે સ્પષ્ટ રીતે આપી રહ્યા છે. મંત્રી તેજપાલની ધર્મપરાયણ અને પતિવ્રતા પત્ની અનુપમાદેવી આજ નગરીના રહેવાસી ચોરવાડ મહાજન ગાગાના પુત્ર ધરણિગની પુત્રી હતી. કહેવાય છે કે, જ્યારે જ્યારે મુસલમાનોની સેનાઓ આ રસ્તે યઇને નિકળતી ત્યારે ત્યારે આ વૈભવશાલિની નગરીને લૂટવામાં આવતી હતી. આવી વિપત્તિના લીધે આખરે આ નગરી સર્વથા ઉજડ થઈ ગઇ અને અહિંના રહેવાસિઓ પ્રાયઃકંઈને ગુજરાતમાં જઈ વસ્યા. અહિં આરસપહાણના બનેલાં ધણાં મંદિરો હતાં જેમાંના કેટલાએકનાં દ્વારો, તોરણો, અને મૂર્તિઓ આદિ ઉપકરણો ઉખાડી ઉખાડી લોકોએ દૂર દૂરના બીજા મંદિરોમાં લગાડી દીધાં, અને જે ખાકી રહ્યાં હતાં તે રાજપૂતાના માલવા રેલ્વેના કંટ્રાક્ટરોએ તોડી નહાંખ્યાં. ઇ. સ. ૧૮૨૨ (વિ. સં. ૧૮૭૯) માં ‘ રાજસ્થાન ’ નામક પ્રસિદ્ધ ઇતિહાસના લેખક કર્નેલ ટાડ સાહેબ અહિં આગ્યા હતા. તેમણે પોતાના ‘ ટ્રાવેલ્સ ઈન વેસ્ટર્ન ઈન્ડીયા ’ નામના પુસ્તકમાં અહિંના બચેલા કેટલાંક મંદિરોનાં ચિત્રો આખ્યાં છે, જેમનાથી તેમની કારીગરી અને સુંદરતા આદિનું અનુમાન થઈ શકે છે. ઇ. સ. ૧૮૨૪ (વિ. સં. ૧૮૮૧) માં સર આર્લ્સ ફોલિવલ સાહેબ પોતાના મિત્રો સાથે અહિં આગ્યા ત્યારે આરસપહાણના બનેલાં ૨૦ મંદિરો અત્ર ઉભાં હતાં જેમની પ્રશંસા એ સાહેબે કરી છે. વર્તમાનમાં આ જગ્યાએ એક પણ મંદિર સારી સ્થિતિમાં નથી. એક વૃદ્ધ રાજપૂતે વિ. સં. ૧૯૪૪ માં મહુને અહિંના મંદિરોની બાબતમાં કહ્યું હતું કે “ રેલ્વે (રાજપૂતાના માલવા રેલ્વે) થવાની પહેલાં તો આ ઠેકાણે અનેક આરસના બનેલાં મંદિરો વિદ્યમાન હતાં પરંતુ જ્યારે રેલ્વેના કંટ્રાક્ટરોએ અહિંના પથરો લઈ જવા માટે કંટ્રાકટ લીધો ત્યારે તેમણે તે ઉભાં રહેલાં મંદિરોને પણ તોડી પાડી, તેમના પથરો લઈ ગયા. આ વાતની જ્યારે રાજ્યને ખબર પડી ત્યારે તેમને તે પથર લઇ જતા બંધ કરવામાં આગ્યા, તેથી તેમના ભેગા કરેલા પથરોના ઢગલાઓ હજી સુધી ચંદ્રાવતી અને માવલની વચમાં ઠેકાણે ઠેકાણે પડી રહેલા છે. અને કેટલાક પથરો સાંતપુરની પાસે પડેલા છે. ” આવી રીતે એ પ્રાચીન નગરીના મહાવનો ખેદજનક અંત આગ્યો. હવે તો તે અનુપમ મંદિરોનાં દર્શન મહાનુભાવ કર્નેલ ટાડે આપેલા સુંદર ચિત્રો સિવાય કોઈપણ રીતે થઈ શકતાં નથી.— પૃષ્ઠ. ૪૧-૪૨.

છે કે તેમણે આ મંદિરની પ્રતિષ્ઠાની વર્ષઅંચિ (દરેક વર્ષગાંઠ) ઉપર જે આષ્ટાહિક મહોત્સવ કરવામાં આવે તેના પહેલા દિવસે-ચૈત્રવદિ ૩ ત્રીજે સ્નાત્ર અને પૂજન આદિક ઉત્સવ કરવો.

આવીજ રીતે ખીબ દિવસે-ચૈત્ર વદિ ૪ ના દિવસે, કાસહુદ્યામના બુદ્ધી બુદ્ધી બતોના આગેવાન શ્રાવકોએ, વર્ષગાંઠના આષ્ટાહિક મહોત્સવના ખીબ દિવસનો મહોત્સવ ઉજવવો.

પાંચમીના દિવસે, બ્રહ્માણુ વાસી શ્રાવકોએ, આષ્ટાહિક મહોત્સવના ત્રીબ દિવસનો ઉત્સવ કરવો.

છઠના દિવસે, ધઉલીગામના શ્રાવકોએ ચોથા દિવસનો ઉત્સવ કરવો. સાતમના દિવસે, મુંડસ્થળ મહાતીર્થવાસી તથા શીલિણી ગામ નિવાસી શ્રાવકોએ પાંચમા દિવસનો મહોત્સવ ઉજવવો.

અષ્ટમીના દિવસે, હુંડાઉદ્રા ગામના અને ડવાણી ગામના શ્રાવકોએ છઠા દિવસનો મહોત્સવ કરવો.

નવમીના દિને મડાહુડના શ્રાવકોએ સાતમા દિવસનો મહોત્સવ કરવો.

દશમીના દિવસે સાહિલવાડાના રહેવાસી શ્રાવકોએ એ મહોત્સવના આઠમા દિવસનો મહોત્સવ ઉજવવો.

તથા અર્બુદ ઉપરના દેઉલવાડા ગામના નિવાસી સમસ્ત શ્રાવકોએ નેમિનાથ દેવના પાંચે કલ્યાણકો યથા દિવસે, પ્રતિવર્ષ કરવાં.

આ પ્રમાણેની વ્યવસ્થા, શ્રી ચંદ્રાવતીના રાજા શ્રીસોમસિંહ દેવે, તથા તેમના પુત્ર રાજકુમાર શ્રીકાન્હુડદેવ પ્રમુખ કુમારોએ, અને ખીબ સમસ્ત રાજવર્ગે, તથા ચંદ્રાવતીના સ્થાનપતિ લટ્ટારક આદિ કવિલાસોએ (કવિ વર્ગ=પંડિત વર્ગ ?); તથા જૂગલી બ્રાહ્મણ અને સમસ્ત મહાજનના સમુદાયે, તથા આશુ ઉપરના શ્રીઅચલેશ્વર અને શ્રીવસિષ્ઠ સ્થાનના, તેમજ નજીક રહેલાં દેઉલવાડા, શ્રીમાતા-મંહુધુ ગ્રામ, આલુય ગ્રામ, એરાસા ગ્રામ, ઉત્તરછ ગ્રામ, સિહુર ગ્રામ, સાલ ગ્રામ, હેડઉંજી ગ્રામ, આખી ગ્રામ અને શ્રીધાંધલેશ્વર દેવના કોટડી

આદિ બાર ગામોમાં રહેનારા સ્થાનપતિ, તપોધન, ગૂગલી બ્રાહ્મણ અને સહિય આદિ સમસ્ત પ્રજાવર્ગે, તથા ભલિ, ભાડા પ્રમુખ ગામોમાં રહેનારા શ્રી પ્રતીહારવંશના સર્વ રાજપુરુષોએ; પોતપોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે શ્રી નેમિનાથ દેવના મંડપમાં બેસી બેસીને મહં શ્રી તેજપાલની પાસેથી પોતપોતાના આનંદ પૂર્વક. શ્રીદુણ્ણસિંહવસહિકા નામના આ ધર્મસ્થાનનું સકલ રક્ષણ કાર્ય કરવાનું સ્વીકાર્યું છે તેથી પોતાનું એ વચન પ્રામાણિક રીતે પાલવા માટે આ સઘળા જનોએ તથા એમની સંતાન પરંપરાએ પણ જ્યાં સુધી આ ધર્મસ્થાન જગતમાં વિદ્યમાન રહે ત્યાં સુધી આનું રક્ષણ કરવું.

કારણ કે—ઉદારચિત્ત વાળા પુરુષોનું એજ વૃત્ત હોય છે કે જે કાર્ય સ્વીકાર્યું હોય તેનું અંત સુધી નિર્વહણ કરવું. બાકી કેવલ કપાલ, કમંડલુ, વડકલ, શ્વેત યા રક્ત વસ્ત્ર અને જટાપટલ ધારણ કરવાથી તે શું થાય છે !

તથા મહારાજ શ્રીસોમસિંહદેવે આ દુણ્ણસિંહવસહિકામાં વિરાજમાન શ્રીનેમિનાથ તીર્થંકરની પૂજા આદિના ખર્ચ માટે ડવાણી નામનું ગામ દેવદાન તરીકે આપ્યું છે. તેથી સોમસિંહદેવની પ્રાર્થના છે, કે—તેમના—પરમાર—વંશમાં જે કેઈ ભવિષ્યમાં શાસક થાય તેમણે ‘આચંદ્રાક’ સુધી આ દાનનું પાલન કરવું.

એ પછી બે પદો છે જે કૃષ્ણર્ષીય નયચંદ્રસૂરિનાં રચેલાં છે અને તેમાં અર્બુદગિરિનું માહાત્મ્ય વર્ણવામાં આવ્યું છે.

અંતમાં, ‘સં. સરવણનો પુત્ર સં. સિંહરાજ, સાધૂ સાબળ, સં. સહસા, સાઈદેપુત્રી સુનથવ પ્રણામ કરે છે. ’ આ પ્રમાણે ઉલ્લેખ છે. આ લીટીના અક્ષરો, ઉપરના આખા લેખથી બુઠાં પડે છે તેથી જણાય છે કે કેઈએ પાછળથી ઉમેર્યું છે. મોટા તીર્થ સ્થળોમાં યાત્રિઓ આવી રીતે પોતાનું નામ કેતરાવવામાં યુષ્ય સમજતા હતા અને તેના માટે ખાસ દ્રવ્ય આપી આવાં નામો કેતરાવતા હતા. કેશરી-આજી વિગેરે ઘણાં ઠેકાણે આવા હબારો નામો યત્ર તત્ર કેતરેલાં છે.

આ લેખમાં જાણાવેલા ગામોમાંના કેટલાંક ગામોનાં નામોનો ખુલાસો આપતાં ડૉ. લ્યુડર્સ જણાવે છે કે—

“ આ લેખમાં જે જે સ્થાનો વર્ણવ્યાં છે તેમાંનાં નીચે લખેલાંનો પતો મળી શક્યો છે. અર્ધદ ઉપરનું દેહલવાડ તે હિંદુસ્તાનના નકશામાંનું (Indian Atlas) દીલવારા છે જે અક્ષાંસ ૨૪° ૩૬' ઉત્તર, તથા રેખાંસ ૭૨° ૪૩' પૂર્વ ઉપર આવેલું છે. ઉમરલિડી ગામ તે નકશાનું ઉમર્લી છે જે દીલવારાથી દક્ષિણ પૂર્વમાં ૭ માઇલ દૂર આવેલું છે. ધઉલી ગામ તે ધઉલી છે જે દીલવારાથી પશ્ચિમ-દક્ષિણ-પશ્ચિમમાં ૮૩ માઇલ દૂર છે, મુંડસ્થલ મહાતીર્થ તે નકશાનું મુસ્થલા હોઈ શકે જે દીલવારાથી ૮૩ માઇલ દૂર દક્ષિણ-પૂર્વમાં છે. ગડાહડ નામ નકશાનું ગડર છે જે દીલવારાથી દક્ષિણ-પશ્ચિમમાં ૧૧ માઇલ દૂર છે; કદાચ ગડર (ગડાહ) તે બદલે ગડર વપરાયું હોય. સાહિબવાડા તે સેત્રવર છે જે દીલવારાથી પશ્ચિમ-ઉત્તર પશ્ચિમમાં ૮૩ માઇલ દૂર છે. જે ગામો ખાસ કરીને અર્ધદ પર્વત પાસે આવેલાં છે એમ જે કહેવામાં આવ્યું છે તેમાંનું આણુપ તે નકશામાંનું આણુ છે જે દીલવારાથી દક્ષિણ-પશ્ચિમમાં ૧૩ માઇલ દૂર છે. ઉતરચ્છ તે ઉતરજ છે જે દીલવારાથી ઉત્તર-પૂર્વમાં ૫ માઇલ દૂર છે. સિહર તે સર છે જે દીલવારાથી દક્ષિણ-પશ્ચિમમાં ૮ માઇલ દૂર છે. હેહઉંછ તે હેહંછ છે જે દીલવારાથી દક્ષિણે ૫ માઇલ દૂર છે. કોટડી તે નકશાનું દીલવારાથી પૂર્વમાં સાત માઇલ ઉપર આવેલું કોટડા હશે. સાલ ધણુંખરૂં સાલગાંમ હશે જે દીલવારાથી દક્ષિણ-પૂર્વ-દક્ષિણમાં એક માઇલ છે. નકશામાં નામ આધું છે તે ખોટું ધારી એમ કહી શકાય કે, દીલવારાથી ઉત્તર-પશ્ચિમમાં આવેલું તણુ માઈલ દૂર જે ઝોહીઆ ગામ છે તે ઝોરાસા હશે. ”

(૧૧૯)

આ નેમિનાથના મુખ્ય મંદિરની આજુબાજુ થીજી નહાની નહાની પર દેવકુલિકાઓ છે તે દરેક ઉપર જુદા જુદા લેખો છે. આ દેવકુલિકાઓ ઉપર હાલમાં નવા અનુક્રમનાં નંબરો લગાડેલાં છે. તેમાં ૩૯ માં નંબરની દેવકુલિકા ઉપર નં. ૧૬ નો લેખ આવેલો છે. લેખમાં કુલ ૪૫ પંક્તિઓ છે. અક્ષરો મહોટા અને કેટલીક જગ્યાએ ઘસાઈ ગયેલા છે, પરંતુ સારીપેઠે વાંચી શકાય તેવા છે. લેખમાં ભાષા જે કે સંસ્કૃત

વાપરવામાં આવી છે પરંતુ તે ઘણીજ વ્યાકરણ વિકૃદ્ધ છે તથા પ્રાકૃત પ્રયોગોથી ભરેલી છે. આ લેખમાં, વસ્તુપાલ અને તેજપાલે અનેક સ્થળે મંદિર અને મૂર્તિ આદિ કીર્તનો કરાવ્યાં હતાં તેમાંનાં કેટલાકની નોંધ આપેલી છે. લેખનો સાર આ પ્રમાણે છે—

સ્વસ્તિ. સં. ૧૨૯૬ ના વૈશાખ શુદ્ધી ૩.

શત્રુજય મહાતીર્થ ઉપર મહામાત્ય તેજપાલે નંદીસર (નંદીશ્વર) ના પશ્ચિમ મંડપ આગળ એક શ્રીઆદિનાથલગવાનનું બિંબ, તથા ધ્વજદંડ અને કલસ સહિત દેવકુલિકા બનાવી. તથા આજ (આણુ) તીર્થમાં મહં શ્રીવસ્તુપાલે શ્રીસત્યપુરીય શ્રીમહાવીરબિંબ અને ખત્તક બનાવ્યાં. તથા વળી અહિંયાજ પાષાણમય બિંબ, બીજી દેવકુલિકામાં બે ખત્તક અને ઋષભઆદિ તીર્થકરોની ચોવીસી બનાવી. તથા ગૂઢમંડપમાં પૂર્વ બાજુના દ્વાર આગળ ખત્તક, મૂર્તિયુગ્મ અને તે ઉપર (?) શ્રીઆદિનાથલગવાનનું બિંબ બનાવ્યું. ઉજ્યંત (ગિરનાર) ઉપર શ્રીનેમિનાથના પાદુકામંડપમાં શ્રીનેમિનાથનું બિંબ અને ખત્તક બનાવ્યું. આજ તીર્થ ઉપર મહં શ્રીવસ્તુપાલના કરાવેલા આદિનાથની આગળ મંડપમાં શ્રીનેમિનાથનું બિંબ અને ખત્તક બનાવ્યું. શ્રીઅર્જુદગિરિમાં શ્રીનેમિનાથના મંદિરની જગતીમાં બે દેવકુલિકા અને ૬ બિંબો બનાવ્યાં.

બવાલીપુર+ માં શ્રીપાર્શ્વનાથના મંદિરમાં આદિનાથનું બિંબ અને દેવકુલિકા કરાવી.

શ્રીતારણુગઢ (તારંગા) ઉપર શ્રીઅન્જિતનાથ દેવચૈત્યના ગૂઢ મંડપમાં શ્રીઆદિનાથબિંબ અને ખત્તક કરાવ્યાં. *

+ બવાલીપુર તે મારવાડમાં બેઘપુર રાજ્યમાં આવેલું બલોર શહેર છે.

* તારંગામાં, મંદિરના પ્રવેશદ્વારની બંને બાજુએ બે મહોટા ગોખલાઓ જે બનેલા છે, અને જેમાં હાલમાં યક્ષ-યક્ષિણિઓની મૂર્તિઓ સ્થાપન કરેલી છે, તેના માટે આ ઉલ્લેખ છે. આ બંને ગોખલાઓ-ખત્તકો વસ્તુપાલે પોતાના આત્મશ્રેયમાટે બનાવ્યાં છે. એમાં તે વખતે આદિનાથ

શ્રીઅણુહિલ્લપુર (પાટણ) માં હુથીઆવાપી (વાવ) ની નજીકમાં આવેલા શ્રીસુવિધિનાથ તીર્થ'કરના મંદિરનો અણ્ણીદ્વાર ક્યેઈ તથા તેમનું નવીન ગિ'બ સ્થાપન કર્યું.

વીજપુર * માં જે દેવકુલિકા તથા શ્રીનેમિનાથ અને શ્રીપાર્શ્વનાથનાં ગિ'બો બન્યાં. શ્રીમૂલપ્રાસાદમાં કવલી (ગાદી ?) અને ખત્તક તથા આદિનાથ અને મુનિસુવતસ્વામિની પ્રતિમાઓ કરાવી.

લાટાપદ્લી † માં આવેલા શ્રીકુમારવિહારના અણ્ણીદ્વારના સમયે શ્રીપાર્શ્વનાથના આગળના મંડપમાં પાર્શ્વનાથનું ગિ'બ અને ખત્તક કરાવ્યું.

ભગવાનની મૂર્તિઓ સ્થાપિત કરવામાં આવી હતી. પાછળથી કોણુ જણે શાકારણુથી અને કદા વખતે તેમનું ઉત્થાપન થયું તે જણી શકાયું નથી. વર્તમાનમાં તે એમાં ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે યજ્ઞ અને યજ્ઞિણીની મૂર્તિ સ્થાપિત છે. આ બંને ગોખલાઓ ઉજ્જવલ આરસપાણાના બનેલા છે. પરંતુ તે ઉપર હાલમાં ચુનો અને રંગ ચઢાવી દીધેલાં છે તેથી તેમની કારીગરી અને સુંદરતા બિલકુલ જણાતી નથી. આ ગોખલાઓમાં ગાદીના નીચેના ભાગ ઉપર વસ્તુપાલના લેખો પણ કોતરેલા છે. પરંતુ તેમની ઉપર પણ ચુનો વિગેરે ચોપડેલો છે તેથી તે લેખો પણ કોઈને જણાતા નથી. ઘણીક બારીક રીતે તપાસ કરતાં તે લેખો જણાઈ આવે તેમ છે. બંને લેખોમાં એકજ પ્રકારનો ઉલ્લેખ અને પ્રાદ છે. એ લેખ આગળ “ તારંગાના લેખો ” માં આપવામાં આવેલો છે.

* વીજપુર, ઉત્તર ગુજરાતમાં આવેલો એક ક્ષેત્ર છે, અને તે ગાયકવાડી રાજ્યના કડી પ્રાંતમાંના એ નામના તાલુકાનું મુખ્ય સ્થાન છે.

† લાટાપદ્લી તે હાલનું લાટોલ નામનું ગામ છે જે ઉપર્યુકત વીજપુરથી ઉત્તરે ત્રણ ગાઉ ઉપર આવેલું છે. એ સ્થાન પૂર્વકાલમાં સમૃદ્ધ હશે એમ એની આસપાસ પડેલા કોતરકામવાળા પથ્થરોના ઢગલાઓ ઉપરથી જણાય છે. એના ઉલ્લેખો ઘણી જગ્યાએ જોવામાં આવે છે. આ લેખમાં જણાવેલો કુમારવિહાર વર્તમાનમાં વિલમ્બન નથી તેમજ તે ક્યાં આગળ આવેલો હતો એનું પણ કંઈ ચિન્હ જણાતું નથી, હાલમાં એ ગામમાં ફક્ત એક જિનમંદિર છે અને તે અર્વાચીન છે. થોડા વર્ષ પહેલાં એ ગામમાં

પ્રહ્લાદનપુર (પાલનપુર) માં આવેલા પાલહણવિહાર નામના મંદિરમાં ચંદ્રપ્રલતીર્થકરના મંડપમાં એ ખત્તકો કરાવ્યાં.

આ જ મંદિરની જગતી (લમતી=પ્રદક્ષિણામાર્ગ) માં નેમીનાથની આગળવાળા મંડપમાં મહાવીર જિનની પ્રતિમા કરાવી. આ બધું (એ ભાઈઓએ) કરાવ્યું છે.

નાગપુરીય અને વરહુડીયા વંશના સા. નેમડના પુત્રો સા. રાહડ અને સા. જયદેવ, તેમનો ભાઈ સા. સહુદેવ, તેનો પુત્ર સંઘપતિ સા. ખેટા તથા તેનો ભાઈ ગોસલ; સા. જયદેવના પુત્રો સા. વીરદેવ, દેવકુમાર અને હાલુય; સા. રાહડના પુત્રો— સા. જિભુચંદ, ધણેશ્વર અને અભયકુમાર, તેમના લઘુ ભાઈ સા. લાહડે પોતાના કુટુંબ સાથે આ કરાવ્યું (શું કરાવ્યું છે, તે લેખમાં જણાવ્યું નથી, પરંતુ એમ જણાય છે કે જે દેવકુલિકા ઉપર આ લેખ કોતરવામાં આવ્યો છે, તે દેવકુલિકા એણે કરાવી હશે.) નાગેન્દ્ર ગચ્છના આચાર્ય વિજયસેનસૂરીએ પ્રતિષ્ઠા કરી.

૩૩ મી પંક્તિથી તે ૪૫ મી પંક્તિ સુધીની ૧૩ પંક્તિઓ પાઞ્જળથી ઉમેરવામાં આવી છે એમ વર્ણન અને કોતર કામ બંને ઉપરથી જણાય છે. એમાં જણાવ્યું છે કે:—

સા. રાહડના પુત્ર જિભુચંદની ભાર્યા ચાહિણીની કુક્ષીમાં અવતરેલા સંઘપતિ સા. દેવચંદે પોતાના માતાપિતાના શ્રયાર્થે જવાલિપુરવાળા સુવર્ણગિરિ પર્વત ઉપર આવેલા પાર્શ્વનાથ-મંદીરની

એક ઠેકણેથી જમીનમાં દટાએતી કેટલીક પ્રતિમાઓ મળી આવી હતી જે તદ્દન અખંડિત અને ધણીજ સંભાળપૂર્વક સચાલ્યેતી જણાવી હતી. એ અધી પ્રતિમાઓ હાલમાં ત્યાંના નવીન મંદિરમાંજ પધરાવેલી છે. એ મૂર્તિઓમાંની કેટલીક ઉપર લેખો પણ કોતરેલા છે જે શ્રી જુહિસાગરસૂરિ તરફથી હાલમાં જ બહાર પડેલા ' જૈન ધાતુ પ્રતિમા લેખ સંગ્રહ ' ના ભાગ ૧, ના પૃષ્ઠ ૭૮-૭૯ માં આવેલા છે. વિજયદેવસૂરી ધણીક વખતે એ ગામમાં આવેલા અને રહેલા છે એમ વિજયદેવ મહાત્મ્ય ઉપરથી જણાય છે. પૂર્ણિમા-પક્ષ (પુનમીયાગચ્છ) ની એક શાખાવાળાઓનું એ મુખ્ય સ્થાન હતું, એમ પણ કેટલાક રાસોની પ્રશસ્તિઓથી સમજાય છે.

જગતીમાં—અષ્ટાપદનામના ચૈત્યમાં જે ખત્તક કરાવ્યા; લાટાપલ્લિમાં કુમારવિહારની જગતીમાં અન્જિતનાથનું બિંબ તથા દ'૩ અને કળસ સહિત દેવકુલિકા કરાવી; આ જ મંદિરમાં અન્જિતનાથ અને શાંતિનાથનું—એમ પ્રતિમાયુગલ કરાવ્યું.

આણહિલ્લપુર (પાટણ) ની સમીપમાં આવેલા આરોપ*

* આરૂપ, એ પાટણથી ત્રણ ગાઉ ઉપર આવેલું નહાતું સરખું ગામ છે. હાલમાં ત્યાં એક સાધારણ પ્રકારનું મંદિર છે અને તેમાં એક પાર્શ્વનાથની શ્યામવર્ણ મૂર્તિ (કે જે સામળાજના નામે ઓળખાય છે) અને એક ખીજ શ્વેતવર્ણની અન્યપ્રતિમા પ્રતિષ્ઠિત છે. ઐતિહાસિક ઉલ્લેખો તરફ નજર કરતાં આરૂપ એ બહુ જૂનું અને પ્રસિદ્ધ તીર્થ સ્થાન જણાય છે. પૂર્વે ત્યાં અનેક મંદિરો હોવાં જોઇએ. પ્રમાવક ચરિત્ર માં એક સ્થળે, એ સ્થાનના વિગયમાં આ પ્રમાણે ઉલ્લેખ કરેલો દૃષ્ટિગોચર થાય છે—

શ્રીકાન્તીનગરીસત્કથનેશશ્રાવકેણ યત્ ।

ચારિધેરન્તરાયાનપાત્રેણ વ્રજતા સતા ॥

તદધિષ્ઠાયકણુરસ્તમ્ભિતે વાહને સતઃ ।

અર્ચિતવ્યન્તરસ્યોપદેશેન વ્યવહારિણા ॥

તસ્યા ભુવઃ સમાકૃષ્ટા પ્રતિમાનાં ત્રયોશિતુઃ ।

તેષામેકા ચ ચારૂપપ્રામે તીર્થ પ્રતિષ્ઠિતમ્ ॥

અન્યા શ્રીપત્તને ચિચ્ચાતરોમૂલે નિવેશિતા ।

અરિષ્ટનેમિપ્રતિમા ગ્રાસાદન્તઃ પ્રતિષ્ઠિતા ॥

તૃતીયા સ્તંભનપ્રામે સેદિકાતટિનીતટે ।

તરુજાલાન્તરે ભૂમિમયે વિનિહિતાસ્તિ ચ ॥

(—અમચ્છેવસૂરિપ્રવચ્ચ, ૧૩૯-૪૨)

આ શ્લોકોનો ભાવાર્થ એ છે કે—કાંતીનામા નગરીનો રહેવાસી કોઇ ધનેશ નામનો શ્રાવક સમુદ્રમાં મુસાફરી કરતો હતો ત્યારે એક જગ્યાએ તેના વાહણે દેવતાએ સ્તંભિત કરી દીધાં. શ્રાવકે સમુદ્રાધિષ્ઠિત દેવતાની પૂજા કરી ત્યારે તેણે કહ્યું કે આ સ્થળે ત્રણ જિનપ્રતિમાઓ રહેલી છે તે કઢાવીને તું લઇજા. ધનેશે તે પ્રતિમાઓ કઢાવી ને સાથે લીધી તેમાંની એક તેણે આરૂપમાં, ખીજ પાટણમાં આમલીના ઝાડ નીચે વાળા અરિષ્ટનેમિના મંદિરમાં અને ત્રીજ સેદી નદીના કાંઠે આવેલા સ્તંભનક ગ્રામમાં એમ ત્રણ સ્થળે પધરાવી. (સ્તંભનક માટે આગળ

(હાલનું આરૂપ) નામના સ્થાનમાં આદિનાથનું ખિંબ, એક મંદિર અને ૬ ચક્રિક્યા (વેદીઓ ?) સહિત ગૂઢમંડપ બનાવ્યું.

૫૪૭ ઉપર ખુલાસો કરવામાં આવ્યો છે, ત્યાં જુઓ.) આ ઉપરથી એમ સમજાય છે કે પ્રભાવક ચરિત્રકાર ના સમયમાં એ સ્થાન બહુ મહત્વનું અને પ્રાચીન ગણાતું હતું. એ જ ચરિત્રમાં વીરસૂરીના પ્રબંધમાં લખવામાં આવ્યું છે કે-વીરસૂરિ પાટણ આવ્યા ત્યારે પ્રથમ તેઓ આરૂપ આવીને રહ્યા હતા અને ત્યાં તેમને સિદ્ધરાજ જ્યસિંહે તથા પાટણના સંઘે ખૂબ સત્કાર કર્યો હતો. ૧૪ માં સૈકામાં થઈ ગયેલા માંડવમઠના પ્રસિદ્ધ ધનાઢ્ય પેથડશાહે આરૂપમાં એક શાંતિનાથનું મંદિર બનાવ્યું હતું, એમ સુકૃતસાગર અને મુનિસુંદર-સૂરીની બનાવેલી ગુર્વાલો માં સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ છે. ઉપદેશતરંગિણી માં કેટલાક પ્રસિદ્ધ પ્રસિદ્ધ તીર્થસ્થળોનાં નામો ગણાવ્યાં છે તેમાં પણ આરૂપ નું નામ બેવામાં આવે છે:—

“ શ્રીજીરાપઠો—ફલવર્ધિ—કલિકુંડ—કુર્કુટેશ્વર—પાવક—આરાસણ—સંલેશ્વર—ચાહપ—રાવણપાર્શ્વ—વીણાદીશ્વર—ચિત્રકૂટ—આઘાટ—શ્રીપુર—સ્તંભનપાર્શ્વ—રાણપુરચતુર્મુખવિ-હારાચ્છનેકતીર્થાનિ જગતીતલે વર્તમાનાનિ । ”

આ સિવાય બીજાં પણ અનેક તીર્થાળા આદિ પ્રકરણોમાં તથા સ્વતંત્ર સ્તોત્ર-સ્તવનોમાં આરૂપને એક પવિત્ર તીર્થ તરીકે કથવામાં આવ્યું છે. એ બધા ઉપરથી એમ સ્પષ્ટજણાય છે કે જુના સમયમાં એ સ્થાન બહુ પ્રસિદ્ધ હતું અને ત્યાં અનેક મંદિરો હતાં. વર્તમાનમાં એ ઠેકાણે પ્રાચીનતા-દર્શક કોઈ વિશેષ પ્રમાણે દેખાતાં નથી. પરંતુ એ ખોદકામ કરવામાં આવે તો કેટલીક મૂર્તિઓ વિગેરે મળી આવવાનો ખાસ સંભવ રહે છે. મહેં મહારી મુલખાત દરમ્યાન એ સ્થાને એક પરિકરનો ખંડિત લાગ્યો બેયો હતો જેના ઉપર આ પ્રમાણે લેખ કાતરેલો હતો:—

(૧) ..... .દિ ૧૩ શ્રીનાગેન્દ્રગચ્છે શ્રીસીલગુણસૂરિસંતાને શ્રે૦ રાધણ સુત શ્રે૦ સોમા તથા શ્રે૦ જસરા સુત

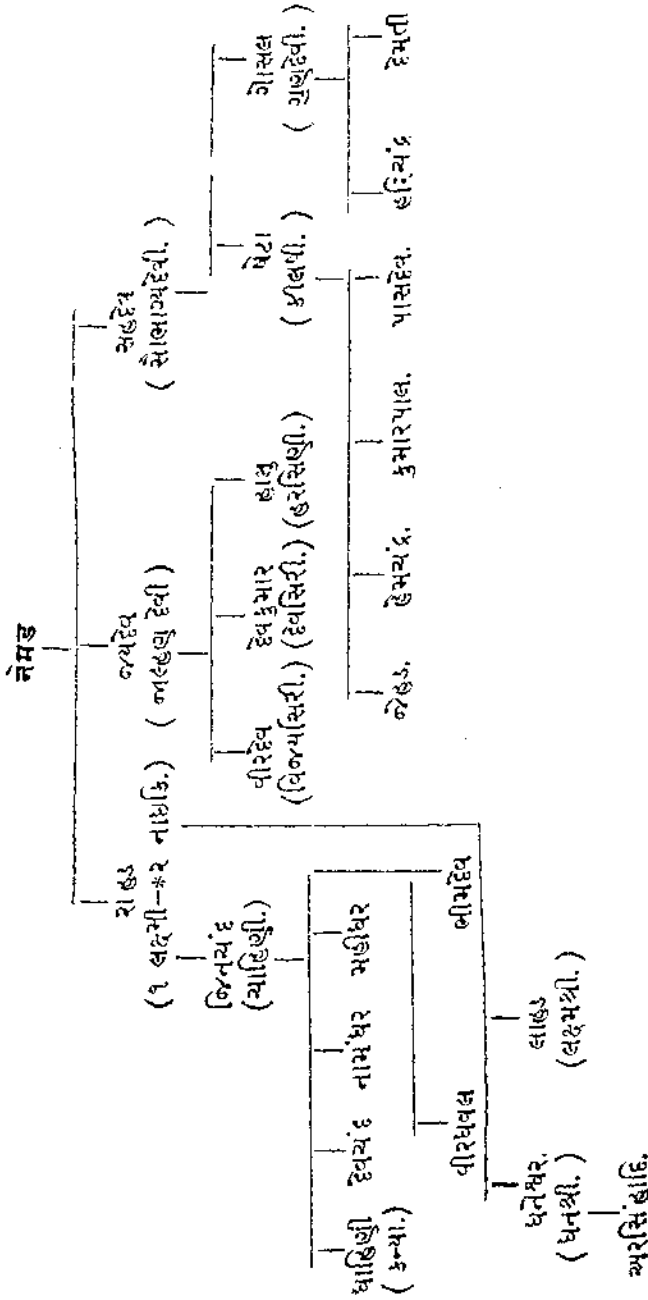
(૨) .....દેવામ્યાં ચારૂપમ્રામે શ્રીમહાતીર્થે શ્રીપાર્શ્વનાયપરિકરકારિત

(૩) પ્રતિષ્ઠિતં શ્રીદેવચન્દ્રસૂરિમિઃ ।

આ લેખમાં જણાવેલા દેવચન્દ્રસૂરી સાથે સંબંધ ધરાવનારો સંવત-૧૩૦૧ નો એક લેખ પાટણમાં છે. તથા ખાસ એ આચાર્યની એક મૂર્તિ પણ પાટણના પંચાસરા પાર્શ્વનાથના મંદિરમાં વિરાજિત છે.

આ લેખ તથા નં. ૧૦૬, ૧૦૭, ૧૨૧, ૧૨૨, ૧૨૩, ૧૨૬, અને ૧૨૭ વાળા લેખો એકજ કુટુંબના છે. નં. ૧૦૬-૭ વાળા લેખોમાં જણાવ્યું છે કે-પૂર્વે નાગપુરમાં (મારવાડમાં-જોધપુર રાજ્યના તાલુકા આવેલું હાલનું નાગોર શહેર) વરદેવ નામે શ્રેષ્ઠી હતો જેનથી ' વરહુડીયા ' આવું નામ એ વંશનું પડ્યું. તે વરદેવને બે પુત્રો હતા એક આસદેવ અને બીજો લક્ષ્મીધર. આસદેવને સા. નેમડ, આલટ, માણિક અને સલખણ; તથા લક્ષ્મીધરને ચિરદેવ, ગુણધીર, જગધર અને ભુવન નામે પુત્રો થયા. તેમાં ફક્ત એકલા નેમડના જ વંશજોનું આ બધા લેખોમાં વર્ણન છે. ડૉ. પીટર્સનના ૩ જા રીપોર્ટમાં (પૃષ્ઠ ૬૦ અને ૭૩) એ વંશ સંબંધી બે પ્રશસ્તિઓ આપેલી છે. જેમાં એકમાં નેમડના વંશનું વિસ્તૃત વર્ણન આપ્યું છે. નેમડ જાતિએ પદ્મીવાલ વૈશ્ય હતો. તે કેઈ કારણથી પોતાના મૂળ વતન નાગપુરને છોડી પાલહણપુરમાં આવીને રહ્યો હોય એમ બીજી પ્રશસ્તિના ઉલ્લેખ ઉપરથી જણાય છે. એના સંતાનો તપાગચ્છનો બિરુદ પ્રાપ્ત કરનાર જગચંદ્રસૂરિના શિષ્યો દેવેન્દ્રસૂરિ, વિજયચંદ્રસૂરિ અને દેવલદ્રગણી-એ ત્રિપુટીના અનુરાગી હતા. એમના ઉપદેશથી નેમડના સંતાનોમાંથી દરેકે જુદા જુદા અનેક ધર્મકાર્યો કર્યાં હતાં. એ પ્રશસ્તિ તથા પ્રસ્તુત લેખોમાંથી નેમડની વંશાવલી આ પ્રમાણે બને છે:—

* नं. १२१ ना लेखमां ' वडी ' नाम आशुं छे, नं. १०७ मां ' वरी ' छे.

પ્રશસ્તિમાં એમ પણ જણાવ્યું છે કે—જિનચંદ્રના પુત્રોમાંથી વીરધવલ અને ભીમદેવે દેવેન્દ્રસૂરિની પસંદ દીક્ષા લીધી હતી. દેવચંદ્રે તીર્થયાત્રા માટે સંઘ કાઢી સંઘપતિ પદ પ્રાપ્ત કર્યું હતું. લાહડે પણ જિનપ્રતિમા લરાવવામાં અને પુસ્તકો લખાવવામાં પુષ્કળ ધન ખર્ચ્યું હતું. પેઢા અને ગોસલ બન્ને લાઈઓએ શત્રુંજય અને ગિરનાર આદિ તીર્થોની યાત્રા માટે મહોટા સંઘો કાઢ્યા હતા. આવી રીતે એ કુટુંબે અનેક ધર્મકૃત્યો કરી સ્વદ્રવ્યનું ફળ લોગવ્યું હતું. મહામાત્ય તેજ-પાળના આ મંદિરમાં આ કુટુંબે આવી રીતે દેવકુલિકા અને જિન-મૂર્તિઓ કરાવી છે તેનાથી એમ સમજાય છે કે એ બંને શ્રીમંત કુટુંબોમાં પરસ્પર કોઈ કૌટુંબિક-સંબંધ કે સઘન સ્નેહસંબંધ હોવો જોઈએ. કારણ કે તેજપાળનો આ આદર્શ મંદિર બનાવવામાં પોતાના સંબંધિઓ કે સ્નેહિત્યોનું સ્મરણ શાસ્વતરૂપે રાખવાનોજ સુખ્ય ઉદ્દેશ હતો.

(૬૭-૬૮)

નં. ૩૯ અને ૪૦ વાળી દેવકુલિકા ઉપર આ બંને લેખો ક્રમથી કોતરેલા છે. પહેલામાં લખ્યું છે કે—તેજપાલે પોતાના મહોટા ભાઈ વસ્તુપાલની સોબુકા નામની સ્ત્રીના પુણ્યાર્થે, સુપાર્શ્વનાથની પ્રતિમા વડે અલંકૃત થએલી આ દેવકુલિકા કરાવી છે; અને બીજામાં, એજ મહામાત્યની લલિતાદેવી નામની પત્નીના શ્રેય માટે આ દેવ-કુલિકા કરાવી છે.

(૬૯-૭૨)

નં. ૪૧ થી ૪૪ સુધીની દેવકુલિકાઓ ઉપર ૬૯ થી ૭૨ નં-બર વાળા લેખો કોતરેલા છે. મહામાત્ય વસ્તુપાલના પુત્ર જયતસિંહ અને તેની ત્રણ સ્ત્રીઓ જે જયતલદેવી, સુહવદેવી અને રુપાદેવી નામે હતી તેમના પુણ્ય માટે આ ૪ દેવકુલિકાઓ ક્રમથી બનાવી છે.

(૭૩-૭૪)

ક્રમથી ૪૫ અને ૧ નંબરની દેવકુલિકા ઉપર કોતરેલા. મહં.

શ્રીમાલદેવ (જે વસ્તુપાલનો મહોટો ભાઈ હતો) ની બંને પુત્રીઓ જે સહજલ અને સદમલ નામે હતી તેમના પુણ્યાર્થે આ બંને દેવકુલિકાઓ કરાવી છે.

(૭૫)

૨ બા નંબરની દેવકુલિકા. માલદેવના પુત્ર મહંં શ્રીપુન-સીહની ભાર્યા આદહુણુદેવીના કલ્યાણ માટે.

(૭૬-૭૭)

અનુક્રમે ૩-૪ નંબરની દેવકુલિકા ઉપર. મહંં શ્રી માલદેવની ભાર્યા પાત્ અને લીલૂના શ્રેયાર્થે આ બંને દેવકુલિકાઓ કરાવી છે.

(૭૮)

૫ નંબરની દેવકુલિકા. મહંં શ્રી માલદેવના પુત્ર મહંં શ્રી પુનસીહના પુત્ર પેથડના પુણ્યાર્થે.

(૭૯)

૬ નંબરની દેવકુલિકા. મહંં શ્રી માલદેવના પુત્ર મહંં શ્રી પુનસીહના કલ્યાણ માટે.

(૮૦)

૭ નંબરની દેવકુલિકા. મહંં શ્રી માલદેવના શ્રેય સાર્.

(૮૧)

૮ નંબરની દેવકુલિકા. મહંં શ્રી પુનસીહની પુત્રી બાઈ વલાલદેવીના કલ્યાણ નિમિત્તે.

(૮૨)

૯ નંબરની દેવકુલિકા.

શુદ્ધિ મહાસ્થાન(મારવાડમાં પાલી પાસે 'શુદ્ધિ' કરીને ગામ છે તે)ના નિવાસી ધર્મટંબ'શીય શ્રે. બાહુટિનના પુત્ર શ્રે. ભાલૂના પુત્ર શ્રે. ભાઈલે, પોતાના સઘળા કુટુંબસાથે આ દેવકુલિકા કરાવી. પોતાના શુદ્ધિ

શ્રીપદ્મદેવસૂરિ અને સૂત્રધાર § શોભનદેવની સમક્ષ, નેમિનાથદેવની નેચા (પૂજા ?) માટે ૧૬ દ્રમ્મ (તે વખતે ચાલતા એક પ્રકારનાં શિક્કાઓ) દેવના લ'હારમાં મુકયા છે. તેમનો પ્રતિમાસ ૮ વિશેષકા (ટકા) વ્યાજ આવશે તેમાંથી અર્ધાથી તેા મૂલખિંબની અને અર્ધાથી આ દેવકુલિકામાં, પૂજારીઓએ હુમેશાં પૂજા કરવી.

(૮૩)

૧૦ નંબરની દેવ કુલિકા ઉપર.

સંવત્ ૧૨૯૩, વૈશાખ સુદિ ૧૫, શનિવાર. લેખનો સારાંશ એ છે કે—મહુ'ં શ્રી તેજ પાલે બનાવેલા આ લૂણસિંહ વસહિકા નામના શ્રીનેમિનાથદેવના મંદિરની જગતીમાં, ચંદ્રાવતી નિવાસી પ્રજ્વાટ જ્ઞાતીય ઠક્કુર સહદેવપુત્ર ઠં સિવદેવપુત્ર ઠં સોમસિંહ સુત ઠં સાંવતસીહ, સુહૃદ આદિ કુટુંબે (આ ઠેકાણે ઘણાં જણનાં નામે છે) પોતાના મ'તા-પિતાના શ્રેય માટે પાર્શ્વનાથ તીર્થકરનુ* ખિંબ કરાવ્યું. નાગેન્દ્રગચ્છના આચાર્ય શ્રીવિભવસેનસૂરિએ તેની પ્રતિષ્ઠા કરી.

(૮૪)

૧૪ * નંબરની દેવકુલિકા ઉપર.

સંવત્ ૧૨૯૩ વૈશાખ સુદી ૧૫, શનિવાર. લેખનો ઘણો ખરો ભાગ, ઉપરના લેખને મળતો જ છે. ચંદ્રાવતી નિવાસી પ્રાજ્વાટ જ્ઞાતીય શ્રેં વીરચંદ્ર-ભાર્યા શ્રિયાદેવીના પુત્ર શ્રેં સાહદેવ, શ્રેં છાહૃદ-ઇત્યા-

§ શોભનદેવ, આ મંદિર બનાવનાર મુખ્ય સૂત્રધાર (ઇન્જીનીયર) હતો. તેના જ બુદ્ધિકૌશલ અને શિલ્પચાતુર્યના લીધે આ મંદિર આવા પ્રકારની અનુપમ રચનાથી અલંકૃત થયું છે. જિનહર્ષ ગણિના વસ્તુપાલ ચરિત માં આનું કેટલુંક વર્ણન કરેલું છે. જિનપ્રભુસૂરિએ પણ પોતાના વિવિધતીર્થ કલ્પ નામના પુસ્તકમાં એક શ્લોક વડે આ પ્રમાણે એના શિલ્પજ્ઞાનની પ્રશંસા કરી છે:—

અહો ! શોભનદેવસ્ય સૂત્રધારશિરોમણે : ।

તત્તૈત્વરચનાશિલ્પાન્નામ લેભે યથાર્થતામ્ ॥

* ૧૧, ૧૨, ૧૩ નંબરની દેવકુલિકાઓ ઉપર લેખો નથી.

દીએ (અહિં ઘણું નામો આપ્યાં છે) શાંતિનાથદેવનું બિમ્બ કરાવ્યું. તેની પ્રતિષ્ઠા નવાંગવૃત્તિકારક શ્રીઅભયદેવસૂરિના સંતાનીય શ્રી ધર્મઘોષસૂરિએ કરી.

આ ધર્મસૂરિ મધુકરા નામની ખરતર-ગચ્છની શાખાના હતા, એમ સમયસુન્દરોપાધ્યાયે સામાચારી શતકમાં આ જ લેખનો ઉતારો આપી જણાવે છે. (— ‘ અત્ર મહુકરાચરતરગચ્છે શ્રીધર્મઘોષસૂરયો જ્ઞેયાઃ । ’) વિશેષમાં વળી એમ પણ જણાવે છે કે દીવ (ખંદર) ની પાસે આવેલા ઉના નગરમાં લોંચરમાં રહેલી એક પ્રતિમા ઉપર પણ એ આચાર્યના નામનો લેખ કોતરેલો છે. યથા—

एवमेव श्रीद्वीपासन्नश्रीऊनानगरे भूमिगृहान्तर्वर्तिप्रतिमाप्रशस्तावपि लिखितमस्ति । यथा—‘ नवाङ्गवृत्तिकारश्रीअभयदेवसूरिसन्तानीयैः श्री-धर्मघोषसूरिभिः प्रतिष्ठितम् । ’

ક્ષમાકલ્યાણક ગણિની અનાવેલી સ્વરતરગચ્છપટ્ટાવલી પ્રમાણે મધુકર ખરતરશાખાની ઉત્પત્તિ સંવત ૧૧૬૭ ની આસપાસ જિનવહ્નુ-ભસૂરિના સમયમાં થયેલી છે. યથા—

“ तद् (जिनवल्लभसूरि) वारके च मधुकरस्वरतशाखा निर्गता । अयं प्रथमो गच्छभेदः * ।

(૮૫)

૧૫ નંબરની દેવકુલિકા ઉપર.

સંવત્ ૧૨૬૩, ચૈત્રવદી ૮, શુક્રવાર. ઘણોખરો ભાગ ઉપર પ્રમાણે જ લખેલો છે. ચંદ્રાવતી નિવાસી આગ્વાટશાલીય મહું કઉડી-ના પુત્ર શ્રેં સાજણે પોતાના પિતૃવ્યભાઈ વરદેવ આદી (કેટલાંક

* બધી મળીને ખરતરગચ્છની ૯ શાખાઓ થયેલી છે એમ એ જ પટ્ટાવલી ઉપરથી જણાય છે. તેમાં સૌથી પ્રથમ એ શાખા થઈ છે, તેથી આને પ્રથમ ગચ્છભેદ જણાવ્યો છે.

નામો છે) ની સાથે ઋષભદેવની પ્રતિમાવડે અલંકૃત થયેલી આ દેવકુલિકા કરાવી. પ્રતિષ્ઠા કરનાર વિજયસેનસૂરિ.

લેખના પાછલા ભાગમાં વડગામ અને માંટગામ વસનારાં કેટલાક સ્ત્રી પુરૂષોનાં નામો આપીને અંતે ' વડગચ્છીય શ્રીચક્રેશ્વર-સૂરિના અનુયાયી શ્રાવક સાબળે કરાવી ' (શુ? તે જાણુવી નથી) એમ લખ્યું છે.

(૮૬)

૧૬ નંબરની દેવકુલિકા ઉપર.

સં. ૧૨૮૭ ચૈત્રવદી ૩. મહામાત્ય શ્રીતેજપાલે કરાવેલા નેમિનાથના ચૈત્યમાં ધવલકક (હાલનું ધોલકા) વાસ્તવ્ય શ્રીમાલગાતીના ઠ. વીરચંદ્રના પુત્ર ઠ. રતનસીહના પુત્ર દોસી ઠ. પદમસીદે પોતાના પિતા રતનસીહ અને માતા કુમરદેવી જે મહં. નેનાના પુત્ર મહં. વીજની પુત્રી થાયછે—તેમના કલ્યાણ માટે, સંભવનાથની પ્રતિમા સાથે આ દેવકુલિકા કરાવી.

(૮૭-૮૮)

આ બંને લેખો ૧૭ નંબરની દેવકુલિકાના દક્ષિણ અને પૂર્વ-દ્વાર ઉપર ક્રમથી કેાતરેલા છે.

મહામાત્ય તેજપાલે પોતાના પુત્ર લુણસિંહની રચણા અને લખમા નામની બંને સ્ત્રીઓ માટે આ દેવકુલિકા કરાવી, એ લેખોને તાત્પર્ય છે.

(૮૯)

૧૮ નંબરની દેવકુલિકા ઉપર.

મહં. તેજપાલે પોતાની સ્ત્રી અનુપમાદેવીના પુણ્યાર્થે, મુનિ-સુવ્રતદેવની આ દેવકુલિકા કરાવી છે.

(૯૦-૯૧)

૧૯ નંબરવાળી દેવકુલિકાના પશ્ચિમ અને દક્ષિણદ્વાર ઉપર આ બે લેખો કેાતરેલા છે.

પશ્ચિમદ્વારવાળા લેખમાં લખ્યું છે—મહં. તેજપાલે પોતાની

પુત્રી બહલદેવીના શ્રેયાર્થે આ દેવકુલિકા કરાવી છે. અને દક્ષિણુદારના લેખમાં લૂણસિંહની પુત્રી ગઉરાદેવીના હિતાર્થે આ દેવકુલિકા કરાવી છે.

(૯૨-૯૩)

૨૦ અને ૨૨ નંબરવાળી દેવકુલિકા ઉપર છે (૨૧ નંબરની દે. ઉપર લેખ નથી.)

આ બંને લેખો ઉપરના ૮૩-૮૪-૮૫ નંબરવાળા લેખો જેવા જ છે. ચંદ્રાવતી નિવાસી પ્રાગ્વાટોએ કોતરાવેલા છે. જુદા જુદા કુટુંબનાં મનુષ્યોનાં નામો આખ્યાં છે. જે ઘણા લાગે, આ મંત્રીઓના મોસાળ પક્ષના કે તેજપાલના સાસરા પક્ષના હશે.

(૯૪ થી ૯૯)

આ ૬ લેખો અનુક્રમે ૨૫ થી ૩૦ નંબર સુત્રીની દેવકુલિકાઓ ઉપર કોતરેલા છે.

મહામાત્ય વસ્તુપાલ અને તેજપાલને ૭ બહેનો હતી. તેમના પુણ્યાર્થે આ જુદી જુદી દેવકુલિકાઓ તેજપાલે કરાવી છે અને દરેક ઉપર અકેક બહેનનું નામ આપેલું છે. આ ૭ બહેનોના નામ આ પ્રમાણે છે:—

૧ ગાહલુદેવી, ૨ માઉ, ૩ સાઉ, ૪ ધણદેવી, ૫ સોહગા, ૬ વયજી અને ૭ પદ્મલા. (આ પદ્મલાનું નામ ૧૦૩ નંબરના લેખમાં છે.)

(૧૦૦—૧૦૧)

આ બંને લેખોમાંથી પ્રથમનો લેખ ૩૦ નંબરની દેવકુલિકાના પશ્ચિમદ્વાર ઉપર છે. અને બીજો ૩૧ નંબરની દે. ઉપર છે. પહેલો લેખ બહુજ ખોટો લખાયેલો છે. ચંદ્રાવતી નિવાસી પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતિના એ કુટુંબોએ આ દેવકુલિકાઓમાં અમુક અમુક જિનની પ્રતિમાઓ કરાવી, એ લેખની હકીકત છે.

(૧૦૨)

૩૨ નંબરની દેવકુલિકાના પૂર્વદ્વાર ઉપર.

મહામાત્ય તેજપાલે પોતાના મામાના પુત્ર ભાભા અને રાજ-
પાલના કથનથી, તેમના પિતા મહં પૂનપાલ તથા માતા મહં
પૂનદેવીના શ્રેયાર્થે આ દેવકુલિકામાં ચંદ્રાનનદેવની પ્રતિમા કરાવી.

(૧૦૩)

એજ દે. ના ઉત્તરદ્વાર ઉપર.

તેજપાલની ૭ મી ઘડેન પદ્મલાના કલ્યાણ્યાર્થે વારિસેણદેવની
પ્રતિમાવડે અલંકૃત એવી આ દેવકુલિકા કરાવી.

(૧૦૪)

૩૩ નંબરની દેવકુલિકા.

શ્રીમાલસાતિના ઠ. રાણાના પુત્ર ઠ. સાહણીયે પોતાની સુહાગ-
દેવી નામની સ્ત્રીની કુખે અવતરેલા ઠ. સીહડ નામના પુત્રના
પુણ્યાર્થે યુગાદિન્નિતનું બિંબ કરાવ્યું.

(૧૦૫)

૩૪ નંબરની દેવકુલિકા.

શ્રીમાલસાતિના શ્રેં આંદાના પુત્ર શ્રેં ભોળના પુત્ર શ્રેં
ખેતલે પોતાની બસુનામની માતાના શ્રેયાર્થે અજિત દેવની પ્રતિમા
કરાવી.

(૧૦૬-૧૦૭)

૩૫ અને ૩૬ નંબરની દેવકુલિકાઓ ઉપર આ બંને લેખો
અનુક્રમે કોતરેલા છે.

નં ૬૬ ના લેખના અવલોકનમાં જણાવેલા વરહુડીઆ
કુળના સાં નેમડના વંશજોના આ લેખો છે. વિશેષ વણુન ઉપ-
રોક્ત લેખના વિવેચનમાં આપી જ દીધું છે.

આ બંને લેખોમાં પ્રારંભની ત્રીજી પંક્તિઓમાં શ્રીસંમવદેવ અને શ્રી
શાંતિદેવ આ બંને નામોની ઉપર ક્રમથી શ્રીમહાવીરદેવ અને શ્રીનેમિનાથદેવ
આ નામો બારીક અક્ષરોમાં આપ્યાં છે તેની મતલબ નીચેના નામો
ખાતલ કરી ઉપર આપેલાં નામો કાયમ રાખવાની છે. શિલાપટ્ટોમાં
અક્ષરો કોતર્યા પછી તે પાછા ભૂંસી શકાય તેવી સ્થિતિ ન હોવાથી

તે લેખમાં જો પાછળથી કાંઈ ફેરફાર કરવાનો હોય છે તો આવી રીતે મૂળ લખેલા ઉપર બીજું લખાણ કરાય છે.

(૧૦૮-૦૯)

નંબર ૩૭ અને ૩૮ ની દેવકુલિકાઓ ઉપર આ બંને લેખો લાંબી લાંબી બબ્બે પંક્તિઓમાં કોતરેલા છે.

આ બંને લેખો એકજ પ્રકારના છે. પ્રારંભમાં સંવત્ પુરતો ભાગ ગદ્યમાં છે અને બાકીનાં ૪-૪ પદ્યો છે. જેમાનાં ત્રણ પદ્યો તેો એકનાં એકજ છે અને અંતિમ પદ્ય બંનેમાં જુદા જુદા પ્રકારનું છે. ભાવાર્થ આ પ્રમાણે છે:—

શ્રીધંડેરકગચ્છીય શ્રીયશોભદ્રસૂરીની શિષ્યસંતતિમાં શ્રીશાંતિ-સૂરી થયા. તેમના ચરણ કમલમાં ભ્રમર સમાન મંત્રી શ્રીઉદયસિંહુ થયો, જે વિપુલ ધનનું દાન કરવાથી તેો દાનવીર, ગિરનાર વિગેરે તીર્થોની મહાન આડંબર સાથે યાત્રા વિગેરે ધર્મકૃત્યો કરવાથી ધર્મવીર અને રાજ-મહારાજઓનું પણ માન મર્દન કરવાથી યુદ્ધ-વીર—એમ ત્રિવિધવીર યૂઝામણી કહેવાતો હતો. તેનો પુત્ર યશોવીર જે ‘કવિન્દ્રબન્ધુ’ નો બિરૂદ ધરાવે છે અને જેને સરસ્વતી અને લક્ષ્મીએ એકીસાથે અંગીકાર કર્યો છે અર્થાત્ જે ઉત્તમ વિદ્વાન હોઈ મહાન્ ઐશ્વર્યવાન્ છે, તેણે પોતાના પિતાના પુણ્યાર્થે સુમતિનાથ તીર્થંકરની પ્રતિમાયુક્ત અને માતાના શ્રેયાર્થે પદ્મપ્રભબિંબયુક્ત આ બે દેવકુલિકાઓ કરાવી છે.

આ મંત્રી યશોવીર, જાવાલીપુરના આહમાન રાજા ઉદયસિંહનો પ્રધાન હતો. એ બહુશ્રુત વિદ્વાન અને રાજનીતિનિપુણ મહામાત્ય હતો. મહામાત્ય વસ્તુપાલ અને તેજપાલની સાથે આની ગાઠમૈત્રી હતી. તેજપાલના બનાવેલા આ નેમિનાથ ચૈત્યના શિલ્પકામમાં એણે કેટલાક દોષો બતાવ્યા હતા. જિનહર્ષગણિરચિત વસ્તુપાલ ચરિત્ર માં આના સંબંધમાં કેટલુંક વર્ણન કરેલું છે.

(૧૧૦-૧૧૧)

આ મંદિરના મૂળ ગભારાના બારણાની બંને બાજુએ-રંગ-

મંડપમાં ઘણીજ ઉત્તમ કારીગરીવાળા આરસના બે ગોખલાઓ અને લાછે તેમની ઉપર આ બંને લેખો કેતરેલા છે. બંનેનો લેખપાઠ એકજ પ્રકારનો છે ફક્ત અંતમાં તીર્થંકરના નામો જુદાં જુદાં છે. આ લેખો થોડા થોડા ખંડિત થઈ ગયેલા છે પરંતુ બંનેને મેળવતાં લેખપાઠ સંપૂર્ણ થઈ રહે છે. લેખની મતલબ આ પ્રમાણે છે-

સં ૧૨૬૭, વૈશાખ સુદિ ૧૪, ગુરુવાર....મહં તેજપાલે પોતાની બીજી પત્ની સુહડાદેવી જે પાટણનિવાસી મોઢસાતિના ઠ. ઝાલાણના પુત્ર ઠ. આશા અને તેની સ્ત્રી ઠકુરણી સંતોષાની પુત્રી થાય છે તેના શ્રેયાર્થે આ બંને ખતકો અને તેમાં વિશાળિત જિન-પ્રતિમાઓ કરાવી છે.

વર્તમાનમાં લોકો આ બંને ગોખલાઓને દેરાણી જેઠાણીના ગોખલા કહે છે અને વસ્તુપાલની સ્ત્રી લલિતાદેવી તથા તેજપાલની સ્ત્રી અનુપમાદેવી--આ બંને જણીઓએ પોતપોતાના અર્થે બનાવ્યા છે અને તેમાં ૧૮ લાખ રૂપીઆ અર્થ થયાતું કહેવાય છે. કેટલાક જુના સ્તવનો અને આધુનિક પુસ્તકોમાં પણ એજ કિંવદન્તી પ્રમાણે લખેલું જોવામાં આવે છે. પરંતુ આ લેખો ઉપરથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે એ માન્યતા ભૂલભરેલી છે. આ બંને ગોખલાઓ તેજપાલની બીજી સ્ત્રી સુહડાદેવીના પુણ્યાર્થે બનાવવામાં આવ્યા છે.

સુહડાદેવીનું નામ વસ્તુપાલ ચરિત્ર કે બીજા કોઈ પુસ્તકમાં મહારા જોવામાં આવ્યું નથી. તેમજ તેને મોઢ સાતિમાં જન્મેલી આ લેખોમાં લખેલી છે. તેથી એ એક પ્રશ્ન થાય છે, કે શું તે વખતે પ્રાગ્વાટ અને મોઢ જેવી બે સ્વતંત્ર જુદી જુદી જાતોમાં પરસ્પર લગ્ન વ્યવહાર થતો હતો ? હજી સુધી આવી જાતના બીજા ઉદાહરણોનાં પ્રમાણો દ્રષ્ટિગોચર થયાં નથી તેથી આ પ્રશ્નનો ઉત્તર સરલ નથી. આ લેખો મંદિરે થયા પછી બહુ જ પાછળ છેક ૧૨૬૭ માં લખાયા છે તેથી એમ પણ અનુમાન થાય છે કે તેજપાલે સુહડાદેવીની સાથે મોઢી ઉમરે પહોંચ્યા પછી-કદાચિત્ તેને વૃદ્ધાવસ્થા પણ કહી શકાય-લગ્ન

કર્તુ' હોવું જોઈએ. અનુપમા જેવી સર્વથા અનુપમ સ્ત્રીની સાથે ઘણા લાંબા સમય સુધી સંસાર સુખ ભોગવી, તેજપાલ જેવા પરમ જૈન આદર્શ અમાત્યને નિવૃત્ત થવાના પરમ કર્તવ્યની તદ્દન ઉલટી દશાએ આમ એક વિજાતીય બાલાની સાથે લગ્ન કરવાનું શુ' કારણ હશે તેનો કાંઈ પણ ઉદ્દેશ્ય કોઈ અધિકાર કરતો નથી એ એક ખરેખર વિચારણીય બાબત છે. અપ્રસંગ હોવાથી આ સંબંધે વિશેષ ઉહાપોહ કરવો અત્ર ઠીક નથી, એમ સમજી આટલીજ સૂચના બસ ધારી છે.

(૧૧૨-૧૩૦)

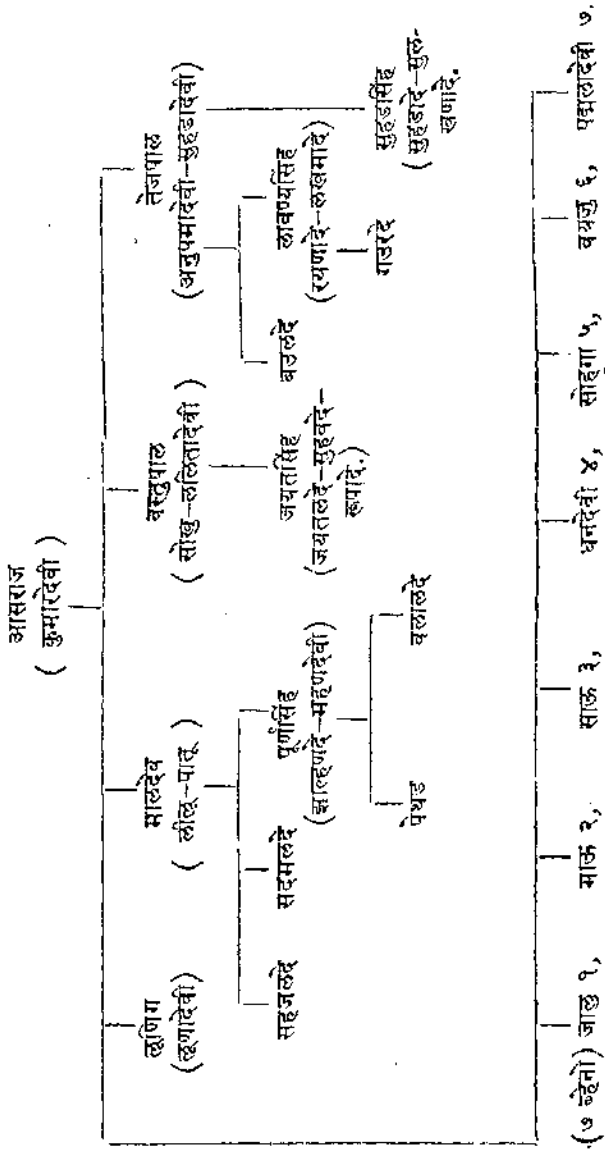
આ બધા લેખો, મુખ્ય મંદિર અને જુદી જુદી દેવકુલિકાઓમાં રહેલી કેટલીક પ્રતિમાઓ ઉપર કેતરેલા છે. વિશેષ ઉદ્દેશનીય કોઈ બાબત એમાં નથી.

નં. ૧૨૧, ૧૨૨, ૧૨૩, ૧૨૫ અને ૧૨૭ વાળા લેખો વરહુડીયા કુટુંબના છે એમ ઉપર ૬૬ નંબર વાળા લેખના અવલોકનમાં જણાવ્યું છે. એ લેખો મૂળ ગભારામાં જે મૂલનાયક તરીકે મૂર્તિઓ પ્રતિષ્ઠિત છે તેમનાં પદ્માસનો નીચે કેતરેલા છે.

(૧૩૧)

મંદિરની જગતીમાં એક 'હસ્તીશાલા' બનેલી છે. તેમાં ઉત્તમ પ્રકારની કોરણીવાળી આરસની ૧૦ હાથિણીઓ ઉભેલી છે. આ દશે ઉપર ચંડપાદિ ૧૦ પુરૂષોની મૂર્તિઓ ખેસાડેલી હતી. હાલમાં તેમના ઉપર એકે મૂર્તિ નથી. મૂર્તિઓ કોઈ ઉપાડી ગયા કે લાંગી ન્હાંખી તે જાણી શકાતું નથી.

આ હાથિણીઓની પાછળ બી'તમાં ૧૦ ગોખલાઓ બનેલા છે તેમાં લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે સ્ત્રી પુરૂષોની મૂર્તિઓ છે. પ્રથમના ગોખલામાં આચાર્ય ઉદયસેન અને તેમના શિષ્ય વિજયસેન (કે જેમના હસ્તે આ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા થઈ છે) ની પણ મૂર્તિઓ ખેસાડેલી છે. સ્ત્રી પુરૂષોવાળી દરેક મૂર્તિના હાથમાં ફૂલની માલા આપી તેમને મંદિરમાં પૂજા કરવા જતા સૂચવ્યા છે. વસ્તુપાલની મૂર્તિ ઉપર, મસ્તક ઉપર પાષાણનું છત્ર બનાવેલું છે. આ બધા લેખો ઉપરથી આ મહા-માત્યોનું વંશ વૃક્ષ આ પ્રમાણે બને છે:—

જિનપ્રભસૂરિ રચિત વિવિધતીર્થકલ્પ નામના પુસ્તકમાં, બે વિ. સં. ૧૩૪૯ (ઈ. સ. ૧૨૯૨) ની લગભગ સ્યાવું શરૂ થયું હતું અને સં. ૧૩૮૪ (ઈ. સ. ૧૩૨૭) ની આસપાસ સમાપ્ત થયું હતું તેમાં, જણાવ્યું છે કે મુસલમાનોએ આ મંદિરને તોડી નાંખ્યું હતું તેનો પુનરૂદ્ધાર શક સં. ૧૨૪૩ (વિ. સં. ૧૩૭૮) માં ચંડસિંહના પુત્ર સંઘપતિ પીથડે (અથવા પેથડે) કરાવ્યો હતો. આ ખાખતનો એક લેખ પણ આ મંદિરમાં રંગમંડપમાં એક સ્તંભ ઉપર કાતરેલો છે. લેખ આ પ્રમાણે છે.

ઓમ્ ।

આચન્દ્રાકં નન્દતાદેષ સંઘા-

શીશઃ શ્રીમાન્ પેથડઃ સંઘયુક્તઃ ।

જીર્ણોદ્ધારં વસ્તુપાલસ્ય ચૈત્યે

તેને યેનેહાર્જુદાદ્રૌ સ્વસારૈઃ ॥

અર્થાત—સંઘપતિ પેથડ સંઘયુક્ત યાવચ્ચંદ્ર દિવાકરૌપર્વત જીવિત રહ્યો જેણે પોતાના દ્રવ્યવડે આજુપર્વત ઉપરના આ વસ્તુપાલના ચૈત્યનો જીર્ણોદ્ધાર કર્યો.

આ સંઘપતિ પેથડ ક્યાનો રહેવાસી હતો તે જાણી શકાયું નથી.

* કયા મુસલમાન સુલતાને અને કયારે આ મંદિર તોડ્યું તે ચોક્કસ જણાયું નથી. પરંતુ પં. ગૌરીશંકરજી ઝોઝાના અનુમાન પ્રમાણે “ અલાઉદ્દીન ખીલજીની ફોજે બલોરના ચૌહાન રાજા કાન્હડદેવ ઉપર વિ. સં. ૧૩૬૬ (ઈ. સ. ૧૩૦૯) ની આસપાસ ચઢાઈ કરી ત્યારે આ મંદિરને તોડ્યું હોતું જોઈએ.”

સીરોહીકા ઇતિહાસ, પૃ. ૭૦।

વિમલવસહિમાંના લેખો.

(૧૩૨)

આખુ પર્વત ઉપરના વિમલવસહિ નામના મંદિરમાં ન્હાના મ્હોટા અનેક લેખો છે પરંતુ તેમાંથી ફક્ત બે ત્રણ જ લેખો અત્યાર સુધીમાં પ્રકાશિત થયા છે. આ સંગ્રહમાંના બધા લેખો—એક બે ને બાદ કરીને પ્રથમ વાર જ પ્રકટ થાય છે. આ બધા લેખો અમદાબાદ નિવાસી શ્રાવક શાહ ડાહ્યાભાઈ પ્રેમચંદ વકીલ એમણે લીધા હતા. તેમની આપેલી નકલો ઉપરથી મ્હેં આ સંગ્રહમાં પ્રકટ કર્યા છે. ૧૩૩ નંબરનો લેખ મ્હુને શ્રીમાન ડી. આર. ભાંડારકર. એમ. એ. તરફથી તેમના આર્કીઓ લોલકલ સ્ટાફમાંથી મળ્યો છે. વિમલવસહિમાંનો મુખ્ય લેખ, જે આ સંગ્રહમાં ૧૩૨ માં નંબરે મુકાણો છે, તે પ્રોફેસર એફ. કીલહોને એપીગ્રાફીઆ ઇન્ડીકાના ૧૦ માં ભાગમાં (પૃષ્ઠ ૧૪૮ ઉપર) વિવેચન સાથે પ્રકટ કર્યો છે.

એ લેખ ઉપર ઉક્ત પ્રોફેસરનું વિવેચન આ પ્રમાણે છે:—

ઇ. સ. ૧૮૨૮ માં એચ. એચ. વીલ્સને એશીયાટીક રીસર્ચીસ, પુસ્તક ૧૬ ના પાન ૨૮૪ ઉપર અર્જુન એટલે કે હાલના આખુ પર્વત ઉપર આવેલા લેખોનો અહેવાલ પ્રસિદ્ધ કર્યો. આ અહેવાલ રાજપુતાનામાં આવેલા સીરોહી સ્ટેટના પોલીટીકલ એજન્ટ કેપ્ટન સ્પીઅર્સ (Captain Speirs) એશીયાટીક સોસાયટી ઓફ બંગાલ (Asiatic Society of Bengal) ને આપેલી નકલો ઉપરથી તૈયાર કરેલો છે. આ અહેવાલમાં નેમિનાથના દેવાલયમાં આવેલા બે મોટા લેખોમાંના એકનું પૂર્ણ ભાષાંતર પ્રો. વીલ્સને આપ્યું છે. આ લેખો, પહેલાં, ઈ. સ. ૧૮૮૩ માં મી. એ. વી. કાયવટેએ પ્રથમ પ્રસિદ્ધ કર્યા હતા અને તે, હવે, પ્રો. લ્યુડસે^૧ આજ પુસ્તકના ભાગ ૮, પાન ૨૦૦ ઉપર લેખોના ઉતારા સહ પ્રસિદ્ધ કર્યા છે. વળી એ અહેવાલમાં ' ઇન્ડીઅન ઍન્ટીકવેરી ' (Indian Antiquary) ના પુસ્તક ૧૬, પાન ૩૪૭ ^૧

^૧ આ લેખની અનુકૃતિ ' ભાવનગર ઇન્ડીપ્હાન્સ ' પેઠે ૩૬ (Bhavnagar Inscriptions) માં આવેલી છે.

ઉપર મેં પ્રસિદ્ધ કરેલા અચલેશ્વરના દેવાલય નજીકના ગુહિત્ર લેખનું તથા ઉપર પાન ૭૯^૨ માં મેં આપેલા અચલેશ્વરના દેવાલયના લેખનું ભાષાંતર આપ્યું છે. બીજા લેખો વિષે માત્ર ટુંક હકીકત આપી છે જેનો આધાર કોઈક વિદ્વાને લખેલા હીંદી પુસ્તક ઉપર રાખ્યો છે.

ત્યારપછાઠ્ઠ ધણાં વર્ષો સુધી આશુના લેખોના અભ્યાસ વિષે કાંઈપણ^૨ કરવામાં આવ્યું નથી. પરંતુ ૧૯૦૦-૦૧ ના શિયાળામાં જ્યારે વેસ્ટર્ન સરકલના આર્કિઓલોજીકલ સર્વે^૩ ઓફ ઇંડીઆના સુપરીન્ટેન્ડેન્ટ મી. કાઉસેન્સ આશુ ઉપર હતા ત્યારે પર્વત ઉપરના સર્વ લેખોની નકલો તૈયાર કરાવી હતી. તેમણે આ બધી નકલો ગવર્નમેન્ટ એપીગ્રાફીસ્ટના તરફ મોકલાવી તેથી આ લેખોની સારી રીતે તપાસ થાય તેવો વખત તેમણે આપણને આપ્યો છે. તેમાંના ધણા લેખો ધણા જ નાના છે. તેમાંનો કોઈ પણ લેખ ઈ. સ. ના ૧૧ માં સૈકાથી જુનો નથી. આ સર્વમાંથી હાથ લાગતી ઐતિહાસિક બાબતો ધણીજ થોડી છે. તેમાંના કેટલાક ઉપયોગી છે અને એવા લેખોનો ફેલાવો કરવાની જરૂર છે તથા બાકીના કેટલાકમાં તો માત્ર નામ, વાક્ય અગર શબ્દ વિગેરેજ નોવામાં આવે છે પરંતુ આવા લેખો લવિખ્યમાં કોઈ વખત ઉપયોગી થઈ શકે.

મી. કાઉસેન્સે મેળવેલા લેખો જે પ્રો. હુલ્ટઝે (Prof. Hultzsch) મારા તરફ મોકલ્યા છે, તે બધા મળીને ૨૯૮ છે, જેમાંના ૨૭૦ શાહીના છે અને ૧૮ નજરથી કાઢેલા છે. ૨૯૮ માંથી ૧૪૮ લેખો ઋપલ (આદિનાથ) ના દેવળમાંથી મળેલા છે જે દેવળ વિમલે^૪ અંધાવ્યું હતું. ૯૭ લેખો

૧ વધારામાં, પ્રો. વીલ્સને ઇંડીઅન ઍગ્રીકલ્ચેરી, પુ. ૧૧ પાન. ૨૨૧ ઉપર ડાક્ટર કાર્ટોલીરી (Cartolieri) એ પ્રસિદ્ધ કરેલા વિ. સં. ૧૨૬૫ નો લેખ જે હાલમાં સિરાહી ગામમાં રાખવામાં આવ્યો છે તેનું ભાષાંતર પણ આપ્યું છે; જુઓ પ્રોગ્રેસ રીપોર્ટ ઍફ ધી આર્કિઓલોજીકલ સર્વે ઍફ ઇંડીઆ, વેસ્ટર્ન સરકલ, સન. ૧૯૦૫-૦૬ પાન ૪૭,

(૨) (પ્રો. વીલ્સને ભાષાંતર કરેલા લેખો ઉપરાંત) પ્રસિદ્ધ થયેલા લેખો માટે જુઓ - માર્ નોર્દર્ન લીસ્ટ નં. ૨૬૧ અને ૨૬૫.

(૩) લેખોમાં દેવાલયનું નામ વિમલ વસતિકા, વિમલસ્ય વસતિકા, વિમલવસતી અને વિમલવસતિકાતીર્થ છે તથા ભાષાનાં પુસ્તકોમાં પણ વિમલવસતિ છે. ઉપર પાન ૮૧ માં મેં પ્રથમથી કહેલું જે કે ' વિમલસાહ ' અગ્ર ' વિમળસાહ ' અને હાલનું ' વિમલસા ' આ નામો ' વિમલવસતિકા '

તેજ:પાળના બંધાવેલા નેમિનાથના મંદિરમાંથી મળેલા છે; ૩૦ અચલેશ્વરના દેવળમાંથી તથા ૧૩ અન્યસ્થળેથી મેળવેલા છે. વિમળ મંદિરના લેખોમાંના ૧૨૬ ને મિતિ માંડેલી છે તેમાંનો સૌથી જુનો લેખ [વિ.] સં. ૧૧૧૯ (લગભગ ઈ. સ. ૧૦૬૨) નો છે જે (નં. ૧૭૮૦, મી. કાઉસેન્સ લીસ્ટ) ચાલુક્ય રાજા ભીમદેવ પહેલાના એક પ્રધાનનો છે; નવામાં નવો લેખ (નં. ૧૮૭૪) [વિ.] સં. ૧૭૮૫ (લગભગ ઈ. સ. ૧૭૨૮) નો છે. બે લેખોની વચ્ચેની મિતિ વાળા લેખોમાં વિ. સં. ૧૨૪૫ (૨૨ લેખો) ના તથા ૧૩૭૮ (૨૫ લેખો) ના વધારે છે. તેજ:પાળના દેવાલયના લેખોમાં ૭૭ લેખો ઉપર મિતિ નાંખેલી છે; અને આ લેખોમાં જુનામાં જુના લેખો વિ. સં. ૧૨૮૭ (લગભગ ઈ. સ. ૧૨૩૦) ના છે જે વર્ષમાં એ મંદિર બંધાવવામાં આવ્યું હતું. નવામાં નવો લેખ (નં. ૧૭૪૮) [વિ.] સં. ૧૯૧૧ (લગભગ ઈ. સ. ૧૮૫૪) નો છે. વિ. સં. ૧૨૮૭ અને ૧૨૯૭ વચ્ચેની મિતિના ઓછામાં ઓછા ૪૭ લેખો છે. અને ૧૩૪૬ થી ૧૩૮૯ વચ્ચેના ૯ છે. અચલેશ્વરના દેવળના ૩૦ લેખોમાંથી ૨૨ ઉપર મિતિ નાંખેલી છે. જુનામાં જુનો લેખ (નં. ૧૯૫૦) [વિ.] સં. ૧૧૨૬ (લગભગ ઈ. સ. ૧૧૨૯) નો છે જે લગભગ સઘળો જતો રહ્યો છે. ખીજો એક લેખ (નં. ૧૯૪૧) [વિ.] સં. ૧૧૯૧ નો હોય તેમ લાગે છે. મને ચોક્કસ લાગે છે તે લેખ મી. કાઉસેન્સના લીસ્ટનો નં. ૧૯૫૧ છે જે [વિ.] સં. ૧૨૦૭ (લગભગ ઈ. સ. ૧૧૫૦) નો છે અને જે [પરમાર] મહામંડલેશ્વર યશોદાવલદેવ (ચાલુક્ય કુમારપાલનો ખંડીયો રાજા; આ કુમારપાલનો એક લેખ આજ વર્ષનો છે) ના રાજ્યમાં થયેલો છે. ખીજા બે લેખો (નં. ૧૯૪૫ ને ૧૯૪૬) મિતિ [વિક્રમ] સં. ૧૨૨ [૫] તથા ૧૨૨ [૮] છે અને ખીજાઓની મિતિ ૧૩૭૭ તથા ત્યાર પછીની છે. બાકીના ૧૩

(વિમળનું મંદિર) એ સખ્દ નહિ સમજવાને શીયે ઉત્પન્ન થયા હશે એમ મારો મત છે. તેવીજ રીતે 'લુણ્ણિગવસહિકા' માંથી (તેજ:પાળના ભાષ્ટને માટે) 'લુનિગસહિકા' ઉત્પન્ન થયો છે. જુઓ—ઐશીયાટીક રીસર્ચીસ (Asiatic Researches) પુ. ૧૬, પાન ૩૦૯.

(૧) ઉપર પુ. ૮, પાન. ૨૦૦ ઉપર પ્રો. લ્યુડ્સે જણાવ્યું છે કે આ મંદિરનું સાધારણ નામ 'લુણ્ણિંહ (અથવા લુણ્ણિંહ) વસહિકા ' અગર 'લુણ્ણવસહિકા' છે, મેં પણ લેખોમાં 'લુણ્ણિગવસહિકા' તેજ:પાળવસહિકા ' તેજ:વસહિકા' તથા ભાષાનાં પુસ્તકોમાં 'લુણ્ણિગવસતિ' જ્ઞેયાં છે.

લેખો વિષે એટલુંજ કહેવું જોઈએ કે ઉપર કહેલા ગુહિલ લેખ (નં. ૧૯૫૩)ની મિતિ [વિ.] સં. ૧૩૪૨ છે અને બાકીનાઓની મિતિ ત્યાર પછીની છે.

નેમીનાથના દેવાલયના લેખોમાંના એ મોટા અને ઘણાજ ઉપયોગી તથા ખીજ ત્રીસ નાના લેખો મી. કાઉસે-સની નકલો પરથી પ્રો. લ્યુડસે પ્રસિદ્ધ કર્યા છે (જુઓ પુ. ૮; પાન. ૨૦૦) હવે હું [વિ.] સંવત્ ૧૩૭૮ નો લેખ આપું છું જે ઋષભના દેવાલયમાં છે અને તેમાં માત્ર જાણવા લાયક એ છે કે તે દેવળ વિ. સં. ૧૦૮૮ (લગભગ ઈ. સ. ૧૦૩૧) માં કોઈક વિમલે અંધાવ્યું છે; આ વિમલને અર્થુદ ઉપર (આલુક્ય) ભીમદેવ (પહેલાએ) દગ્ધપતિ નીમ્યો હતો; એવી હકીકત છે.

લેખનું વર્ણન કર્યા પહેલાં મારે કહેવું જોઈએ કે અહીંયાં આપેલી દેવળ નો પાયો નાંખ્યાની મિતિ ખીજ રીતે પણ આપણા જાણવામાં આવે છે. ઈડીઅન ઍન્ડીકવેરી, પુ. ૧૧, પાન ૨૪૮ માં ડાક્ટર કલેટે (Dr. Klatt) ખરતર ગચ્છની એક પટ્ટાવલીમાંથી એક વિભાગ આપ્યો છે. આ ફકરામાં કહેવા પ્રમાણે પ્રધાન વિમલ જે પોરવાડ (પ્રાગ્યાટ) વંશનો હતો અને જેણે ૧૩ સૂલતાનોનાં જીતે ભાંગી નાંખ્યાં અને ચંદ્રાવતી નગર વસાવ્યું તેણે અર્થુદ પર્વત ઉપર ઋષભદેવનું દેવાલય અંધાવ્યું. — આ દેવાલય હાલ પણ ‘ વિમલ વસહી ’ ના નામથી ઓળખાય છે, અને એની પ્રતિષ્ઠા વર્ધમાનસૂરીએ ૧૦૮૮ માં કરી હતી. આજ હકીકત અને આજ મિતિ સાથે, પ્રો. વેબરના ‘ કૅટલોગ ઓફ ધી ઍરલીન મેન્યુસ્ક્રીપ્સ, ’ પુસ્તક ૨ પા. ૧૦૩૬ ને ૧૦૩૭ ઉપર પૂર્ણ રીતે આપી છે અને ત્યાં, વિશેષમાં, એમ કહેલું છે કે દેવાલય અંધાવવાની જમીન બ્રાહ્મણો પાસેથી મેળવવામાં વિમલે સોનાના સિક્કા જમીન ઉપર પાથર્યાં અને દેવળ અંધવામાં તેણે ૧૮૫૩૦૦૦૦૦ અર્ચ્યાં.

વળી પ્રો. પીટરસનના ચતુર્થ રીપોર્ટ, પાન. ૯૨ માં જિનપ્રભસૂરીના તીર્થકલ્પમાંથી લીધેલા એક ફકરામાં પણ આના સંબંધે ઉલ્લેખ છે; ત્યાં પણ ‘ વિમલવસતિ ’ ની મિતિ ૧૦૮૮ આપી છે^૧ અને ‘ લૂણિગ વસતિ^૨ ’ ની

૧ મારામત પ્રમાણે પ્રો. પીટરસને આપેલા ૩૯-૪૦ પલોમાં કોઈક ભૂલ છે પણ ‘ વિમલ વસતિ ’ અંધાવ્યાની મિતિ વિષે કોઈ પણ જાતની શંકા નથી.

૨ આ ફકરાઓમાં કલા પ્રમાણે ‘ લૂણિગ વસતિ ’ અંધનાર ‘ સૂત્રધાર ’ શોભનદેવ હતો જેના વિષે ‘ પ્રબન્ધ ચિન્તામણિ, ’ પાન. ૨૫૯ માં પ્રાસાદ-કાસ્ક સૂત્રધાર તરીકે ઉલ્લેખ છે. મી. કાઉસે-સના લીસ્ટમાં નં. ૧૬૭૪ માં અંધનારનું નામ આવે છે. આ લેખ વિ. સં. ૧૨૯૮ નો છે.

૧૨૮૮ આપી છે. ૧૧૧૧ તેમાં વિશેષમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે આ દેવાલયો મહેન્દ્રેએ લાંબા હતાં અને શક ૧૨૪૩ માં એટલે કે વિ. સં. ૧૩૭૮ માં) પહેલું મહાલસિંહના પુત્ર લલ્લે તથા ખીલું વેપારી ચંડસિંહના પુત્ર પી. થડે સમરાવ્યું હતું. આપણે આગળ જોઈએ કે ૧૩૭૮ માં મહાલસિંહના પુત્ર લલ્લે (લાલિગ) તથા ધનસિંહના પુત્ર વિજડે વિમળનું દેવાલય સમરાવ્યું હતું, અને જે માણસે તેજ:પાલનું દેવાલય (લુણિગવસતિ) સમરાવ્યું તેનું નામ દેવળમાં આવેલા એક લેખમાં ' પેથડ ' એમ આપ્યું છે

અહીં જે લેખની આપણે ચર્ચા કરીએ છીએ તે વિમલના દેવાલયના અગ્રભાગમાં આવેલી દેવકુલિકાની બાજુ ઉપરની ભીંતમાં ચોટેલા એક કાળા પથ્થર ઉપર કોતરવામાં આવ્યો છે. આ લેખમાં ૩૦ પંક્તિઓ છે અને તે ૧' ૭ $\frac{1}{2}$ " થી ૧' ૮" પહોળો તથા ૧' ૧ $\frac{1}{2}$ " લાંબો છે; પણ પ્રથમની ૨૨ લીટીઓજ એટલી લાંબી છે. ૨૩ થી ૨૯ સુધીની લીટીઓ માત્ર ૧' ૫ $\frac{1}{2}$ " લાંબી છે, અને ૩૦ મી લીટી (જેમાં માત્ર મિતિજ છે) માત્ર ૩ $\frac{1}{2}$ " લાંબી છે. આ લેખનો ધણોખરો ભાગ સારી સ્થિતિમાં છે લીટી ૧૬ માં લગભગ ૧૦ અક્ષરો તથા લીટી ૧૭ માં ચાર અક્ષરો જતા રહ્યા છે* તથા કેટલેક સ્થળે લેખ વાંચી નહિ શકાય તેવો છે. આનું મુખ્ય કારણ એ છે કે અક્ષરો ધણી બેકાળજથી કોતરેલા છે અને એટલા અઠોઠા કાટેલા છે કે શાહીથી પાડેલી અનુકૃતિમાં તે ખરોખર પડી શક્યા નથી. † અક્ષરોનું કદ $\frac{1}{4}$ " થી $\frac{3}{8}$ " સુધીનું છે. તે નાગરી લિપિમાં છે અને ભાષા સંસ્કૃત છે; તથા આરંભમાં ઓમ્ ॥ શ્રી અર્જુનતીર્થ પ્રશસ્તિલિખ્યતે ॥, લીટી ૯ માં અથ રાજાવલી ॥ અને લી. ૩૦ માં મિતિ; એ સિવાય આખો લેખ ૪૨ પદોમાં લખ્યો છે. વ અને વ સ્પષ્ટ રીતે કાટેલા છે; પણ કેટલેક ઠેકાણે વ ને બદલે વ કાટેલો છે જેમ કે:—લી. ૧૬-સર્વજ્ઞ લી. ૨૧

* પ્રો. ટીલહોર્નેના લેખ પાઠમાં જે અક્ષરો જતા રહેલા છે તે અક્ષરો મહારા પાઠમાં આવેલા છે. મહત્તે એ લેખની એક નુત્તી લખેલી નકલ મળી આવી છે જે લગભગ ૩૦૦ વર્ષ ઉપર લખાયેલી હશે, તેમાં લેખપાઠ સંપૂર્ણ છે. તે નકલનો મહેં મહારા પાઠમાં ઉપયોગ કર્યો છે. અને પ્રો. ટીલહોર્ને જતા કર્યો અક્ષરોને મહેં સ્વસ્થાને બેસાડી રાખ્યા છે—સ. આહક.

† જ્યારે આ લેખ મેં પૂરો કર્યો ત્યારે મી. ગૌરીશંકર હીરાચંદ એઆએ તથા ગવર્નમેન્ટ એપિગ્રાફીસ્ટ (Government Epigraphist) મેકલેલી નકલો મારા લેખ સાથે સરખાવતાં મારા પાઠો ખરા કાળ્યા.

સંભવઃ ૧ દંતસ્થાની ઉખાક્ષરને બદલે તાલવ્ય વાપરેલા છે જેમકે:—લી. ૪ મનશ્રી, લી. ૬ શમ્ભ (સંમ જ્ઞેષ્ઠએ), લી. ૮—સહ્ય, વળી તાલવ્યને બદલે દંતસ્થાની પણ વાપરેલા છે જેમકે:—લી. ૮ નિવેસિતમ્ લી. ૧૮ પેસલ અને લી. ૨૯—શસિ ૧૧ ક્ષ ને બદલે રિ વાપરેલું છે જેમકે:—લી. ૨૬ ને ૨૯—રિષમ; તથા લીટી ૨૪ માં કર્તાએ જાતેજ ષડ્ઋત્વઃ ને બદલે લી. ૨૪ માં ષડ્ઋત્વ એમ લખ્યું છે. પણ તે છંદને લીધે લખેલું છે.^૨ વિશેષ જાણુવા લાયક એ છે કે લી. ૪ માં નૃપસ્ય ને બદલે નૃપશ તથા લી. ૨૧ માં વદાન્યા ને બદલે વદાજ્ઞા લખેલું છે. આ ઉપરથી ઇટીઅન ઍટીકવેરી માં પુ. ૧૩ ના પાન ૯૩ લી. ૨૬ માં (જ્ઞાનશક્તિને બદલે) વાપરેલું ન્યાનશક્તિ યાદ આવે છે. આ ઉપરથી એમ પ્રતિપાદન થાય છે કે રાજપુતાનામાં તથા કાનડી લોકોમાં જ્ઞ અને ન્ય વચ્ચે કાંઈ ભિન્નતા નહિ હોય. તેમજ નૃપશ ઉપરથી તજ તથા એવા ખીજા જુના લેખોમાં વપરાયેલા ષટ્ટી વિભક્તિના શબ્દો યાદ આવે છે અને આ ઉપરથી જેમ લાગે છે કે જ નો ઉચ્ચાર જ્ઞેષ્ઠાક્ષર સ્ય ના જેવો થતો હશે. લીટી ૩ માં વાપરેલું વિદ્યાન ધ્યાન ખેંચે તેમ છે. આ પાઠ ખરો છે એ વાત ચોક્કસ છે. પણ કર્તાએ વિદ્યાન શબ્દ વિન્યા ધાતુના લિટ્ ના ત્રીજા પુરૂષ એક વચન તરીકે વાપર્યો છે. આ એક ભૂલ છે કારણ કે વિદ્યાન વર્તમાન કૃદંત છે. (વિદ્યે વાપરતું જ્ઞેષ્ઠએ).^૩ જે કે લેખકે તથા કારીગરે ખેદરકારીથી કામ ક્યું છે અને કેટલુંક તદ્દન જતું રહ્યું છે અને ખાસ કરીને પદ્ય ૨૧ ના છેલ્લા શબ્દો ગયા છે, તો પણ ખાતરીપૂર્વક આખો લેખ કળી શકાય અને તાજે કરી શકાય.

આ લેખનો હેતુ એ છે કે [વિક્રમ] સં. ૧૩૭૮ માં એ માણુસો નામે લલ્લ (લાલિજ) અને વીજડ, એમણે પોતાના માતા પિતાના પુણ્યાર્થે આણુ ઉપરતું ઋપલ (આદિનાથ) તું દેવાલય સમરાવ્યું. આ લેખના ત્રણ

- ૧ કુલહલની ખાતર કહેલું જ્ઞેષ્ઠએ કે સં. શશ, જર્મન હસ (Haso) અને અંગ્રેજી ' હેર ' (Hare) આ સર્વતું મૂળ શસ હોતું જ્ઞેષ્ઠએ. જુઓ પ્રો. વેકર નેગલનો (Prof. Wackernagel) ઍટલીક્રામર પુ. ૧ પાન ૨૨૫.
- ૨ સેન્ટપીટર્સબર્ગ ડીક્ષનરીમાંથી શબ્દ અને શબ્દ જેને સરખાવો.
- ૩ આ લેખમાં લિટ્ નાં જે રૂપો છે તે—બમૂવ, વમૂવુ:— ચકાર, દિદેશ, પ્રપેદે, અને કારયામાસતુ: ॥

વિભાગ કરવામાં આવ્યા છે પ્રથમ વિભાગ (કડી -૧૩) માં અર્ચુદ પર્વતની ' પ્રશસ્તિ ' આપેલી છે; અને એ પ્રદેશ તથા અંધિકા અને શ્રીમાતા વિગેરેનાં વખાણ કર્યા પછી દેવાલય વિશેની કેટલીક ઐતિહાસિક ખાબતો તેમાં છે. વળી તેમાં વિમલના આદિનાથના દેવળના વિક્રમ સંવત. ૧૦૮૮ માં પાયો નાંખ્યાની વિગત પણ આવે છે. બીજા વિભાગ (કડી ૧૪-૨૩) માં આ મંદિરના જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યાના વખતે પર્વતના માલીક જે રાજ્ય કરતા હશે તેઓની ' રાજવલી ' આવે છે. અને ત્રીજા વિભાગમાં (કડી ૨૪-૩૮) જીર્ણોદ્ધાર કરાવનાર માણસોના વંશનું વર્ણન છે. અંતમાં (કડી ૩૯-૪૨) ઉદ્ધાર કરેલા દેવાલયની પ્રતિષ્ઠા કરનાર આચાર્યનું નામ તથા તેમનો વંશ અને મિતિ આપેલાં છે.

ઐતિહાસિક રસ વિનાની ખાબતો યાદ કરતાં, પ્રથમ વિભાગમાં અર્ચુદ ઉપર વસિષ્ઠ રૂષિના અનલકુંડમાંથી પરમારની ઉત્પત્તિની વિગત આવે છે. તેના વંશમાં કાન્હડદેવ કરીને પ્રતાપી રાજા થયો; તેના વંશમાં ધંધુ (ધંધુરાજ) નામનો એક રાજા થયો જે અંદ્રાવતીનો અધિપતિ હતો, અને જે (ચાલુક્ય) રાજા ભીમદેવ પહેલાને નહિ નમતાં અને તેના ક્રોધમાંથી બચવા ધારાના રાજા ભોળના પક્ષમાં ગયો. ત્યારબાદ એકદમ કર્તા આપણને કહે છે કે, વિમલ નામનો એક પ્રખ્યાત માણસ ત્રાગ્વાટ વંશમાં થયો જેનામાં તે વખત ચાલતી દુષ્ટતાના અંધકારમાંથી ધર્મની પ્રજ્વલિત જ્વાળા ઝગડી ઉઠી. તેને ભીમ રાજાએ ' દંડપતિ ' (સેનાપતિ) નિમ્ને અને ત્યાં એક પ્રસંગે રાત્રે શ્રી અંધિકાએ પર્વત ઉપર યુગાદિભર્તા (યુગાદિજિન, આદિનાથ) નું એક સુંદર દેવાલય આંધવાનું તેને દરમાન કયું. આ આજ્ઞાને વિમલ આધીન થયો એ વાત પછમાં કર્તાએ આ પ્રમાણે મૂકી છે:—

“ વિક્રમાદિત્યના વખતથી ૧૦૮૮ વર્ષ પછી શ્રી વિમલે અર્ચુદના શિખર ઉપર સ્થાપિત કરેલા શ્રી આદિનાથની હું પ્રશંસા કરું છું. ”

ઉપર કહ્યો તે ધંધુ અગર ધંધુરાજ, ઉપર પાન ૧૧ માં કહેલો પ્રમાર (પરમાર) ધંધુક છે. જેનો પુત્ર પૂર્ણપાળ વિ. સં. ૧૦૯૯ અને ૧૧૦૨ ૧ માં અર્ચુદ પ્રદેશમાં રાજ્ય કરતો હતો. ખરેખર તે ચાલુક્ય ભીમદેવ પહેલા તથા માળવાના પરમાર ભોળદેવના વખતમાં થયો હશે.

૧ધંધુકર્ણ નામ અંદ્રાવતીના પરમારોની વંશાવલીમાં પણ આવે છે (પુ. ૮. પાન ૨૦૧)

એ દેવાલયના ખીજા લેખમાં વિમળનું નામ આવે છે, આ લેખની મિતિ વિ. સં. ૧૨૦૧ છે. એ લેખ ૧ (કાઉસેન્સ લીસ્ટ નં. ૧૭૬૭) માં ૧૦ લીટીઓ છે અને તે ૨ ૬ " લાંબો તથા ૫ ૩" ઉંચો છે. તેમાં ૧૭ કડીઓ છે. શાહીથી પાડેલી અનુક્રમિતમાં પહેલી બે લીટીઓ ચોક્કસપણે વાંચી શકાય તેમ નથી. પણ હું 'જેઈ શકું છું' તેમ તેમાં એક માણસ વિષે કહ્યું છે જે શ્રીમાલ કુલનો અને પ્રાગ્વાટ વંશનો હતો. તેનો પુત્ર લહધર હતો જેનો મૂલ રાજા (આલુક્ય મૂળરાજા પહેલા) સાથે કોઈ પણ પ્રકારનો સંબંધ હતો અને જે 'વીરમહત્તમ' ના નામથી પણ ઓળખાતો હતો. લહધરને બે પુત્રો હતા. પહેલો પુત્ર પ્રધાન નેઠ હતો તથા ખીજો વિમલ હતો જેના વિષે ૭ મી કડીમાં આ પ્રમાણે છે:—

દ્વિતીયકોદ્વૈતમતીવલમ્બી (મ્બી) (?) દણ્ડાધિપઃ શ્રી વિમલો વ (વ)ભૂત ।

येनेदमुच्चैर्भवसिन्धुसेतुकल्पं विनिर्मापितमत्र वेरम ॥

નેડનો પુત્ર લાલિમ હતો. તેનો પુત્ર મહિદુક પ્રધાન હતો. ૨ વળી તેને બે પુત્રો હતા. હેમ અને દશરથ. આ લેખનો હેતુ આ પ્રમાણે છે.—સપ્તમના મંદિરમાં દશરથે નેમિજિનેશ (નેમિતીથ*કર એટલે કે નેમિનાથ) ની પ્રતિમા બેસાડી, જેની પ્રતિષ્ઠા વિ. સં. ૧૨૦૧ ના જ્યેષ્ઠના પડવાને શુક્રવારે

* પ્રો. ક્રીલહોર્નનું આ કથન અસંબંધ જેવું છે. કારણ કે શ્રીમાલ અને પ્રાગ્વાટ બંને જુદી જુદી સ્વતંત્ર જાનો છે. એકજ મનુષ્ય શ્રીમાલકુલ અને પ્રાગ્વાટ વંશનો હોઈ ન શકે. પ્રો. ક્રીલહોર્નના વાંચનમાં ગડબડ થઈ છે. જે લેખના વિષયમાં આ કથન છે તે મહાશ જીવામાં આવ્યો નથી તેથી તેના વિષયમાં હું કંઈ કહી શકું તેમ નથી. નીચે જે લેખનો હવાલો પ્રો. ક્રીલહોર્ન આપે છે તેમાં તે વીર મહામંત્રીને સ્પષ્ટ શ્રીમાલકુલોદ્ભવ લખ્યો છે (એ લેખ આ સંગ્રહમાં પણ નં. ૧૫૨ નીચે આપેલો છે) તેથી વીર મહામંત્રી અને નેઠ આદિ તેના પુત્ર-પૌત્રો પ્રાગ્વાટ નહિ પણ શ્રીમાલજ્ઞાતિના હતા.—સંગ્રહક.

૧ મી. કાઉસેન્સના કહેવા પ્રમાણે આ લેખ વિમળના દેવાલયના અચ્ચત્રાગમાં નં. ૧૦ ના ભોંયરાના દ્વાર ઉપર છે તેના વિષે એશીયાટીક રીસર્ચીસ પુ. ૧૬ પા ૩૧૧ માં ઉલ્લેખ છે—એક લેખની મિતિ સં. ૧૨૦૧ છે પણ તેમાંનું કંઈ પણ વાંચી શકાય તેવું નહી હોવાને લીધે તે બહુ જરૂરનો નથી.

૨ છંદ ઉપરથી જણાય છે કે નામ ખરૂ છે ૪ અચ્ચત્રાગમાં નં. ૧૦ ના ભોંયરાની એક પ્રતિમાની ખેડક ઉપર આ લેખો કોતરેલા છે.

એટલે કે ઈ. સ. ૧૧૧૪, મે, ૫ ને શુક્રવારે કરવામાં આવી. મારે કહેવું જોઈએ કે અહીં આપેલી વંશાવળી વિમળના મંદિરના ખીજા લેખ (મી. કાઉન્સેલના લીસ્ટ ૪ ના નં. ૧૭૬૮) ઉપરથી આપેલી છે, જે આ પ્રમાણે:-

- ૧ શ્રી શ્રીમાલકુલોદ્ભવ- । વીરમહામાન્ત્રિ પુત્ર (સ) ન્મત્રી- । શ્રી-
- ૨ નેઠપુત્રત્ત્વાલગતત્સુત મહિન્દુક સુતેનેદમ્ ॥ નિજપુ-
- ૩ ત્રકલત્રસમન્વિતેન સન્માન્નિ દશરથેનેદં । શ્રી નેમિ-
- ૪ નાથ િ (વ) મ્વમ્ । મોક્ષાર્થ કારિતં રમ્યમ્ ॥

જાણવા લાયક વિગત મુખ્યત્વે કરીને એ છે કે આ લેખોના પ્રથમના લેખમાં દશરથની મિતિ આપી છે. અને તે મિતિ વિ. સં. ૧૨૦૧ છે. તેથી એમ જણાય છે કે દશરથના પ્રપિતામહુ નેદનો નાનો ભાઈ વિમલ વિ. સં. ૧૦૮૮ માં (જે મિતિમાં આ દેવાલયનો પાયો નાંખ્યો હતો એવી દંત કથા છે) મોજુદ હશે.

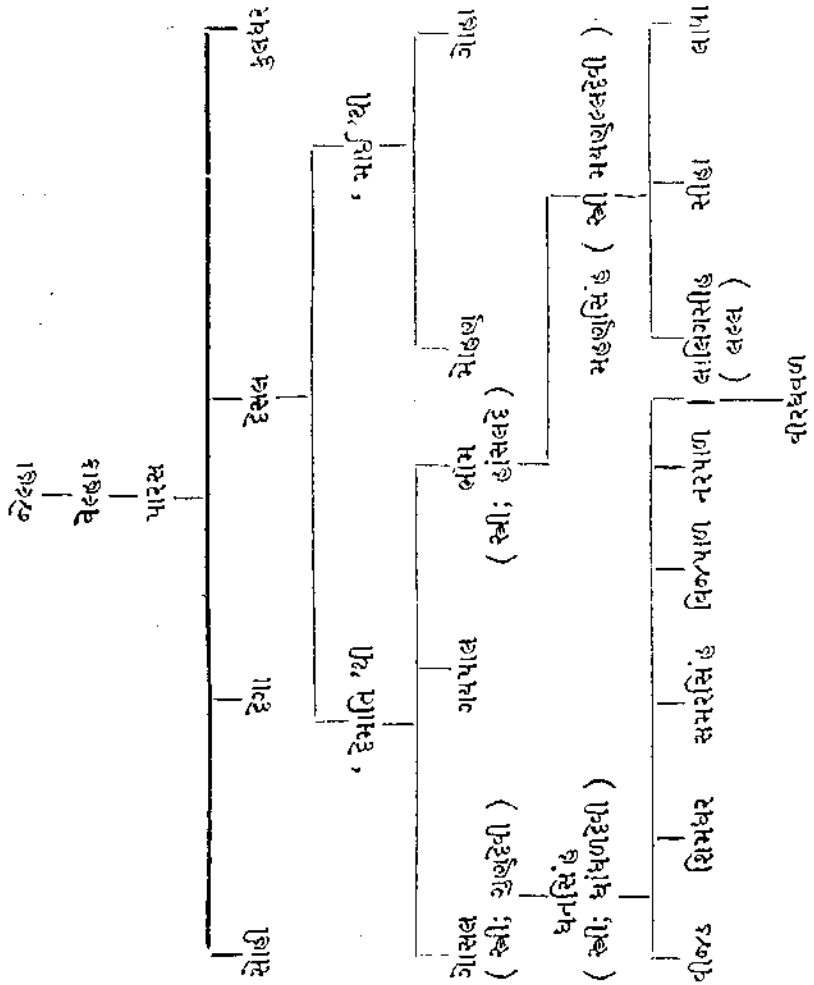
આ લેખના ખીજા વિભાગ (કડી ૧૪--૨૩) ની વિગત મેં ઉપર ૮૧ મા પાન ઉપર આપી છે. ૧૪ મી કડીમાં રાજવલી શરૂ થાય છે જેમાં પહેલો રાજા આસરાજ છે જે ચાહુવામ (ચાહુવાણુ-ચાહુમાન) વંશનો હોઈ નહૂલ (નહૂલ) નો રાજા હતો. તેના પછી સમરસિંહ થયો અને તેનો પુત્ર મહુસિંહ ભટ (કડી ૧૫) થયો ત્યારબાદ પ્રતાપમલ્લ થયો; તેનો પુત્ર વીજડ જે મરૂથલી મંડલ (કડી ૧૬) નો અધિપતિ થયો. તેને ત્રણ પુત્રો હતા, જેમાંનો પહેલો લૂણીગરાજ (કડી ૧૭) હતો. કડી ૧૮ માં લુંદનાં વખાણુ આવેલાં છે, આ લુંદ ' યમની જેમ શત્રુ સમૂહનો નાશ કરતો. ' કડી ૧૯ માં લુમ્લ વિષે છે; તેના વિષે ૨૦ મી કડીમાં એમ કહેવું છે કે તેણે અર્ચુદ પર્વત જીત્યો અને પૃથ્વી ઉપર રાજ્ય કરીને સ્વર્ગમાં પ્રયાણુ કર્યું (મરીગયો). ૨૧ મી કડીમાં લૂણીગના પુત્ર તેજસિંહનાં વખાણુ કર્યાં છે, ૨૨ મી કડીમાં " ' તિહુણાક ' ઘણું જીવો " એમ છે. જીણું થયેલો કડી ૨૩ માં એમ જણાય છે કે તિહુણુ અને તેજસિંહની સાથે મળીને લુમ્લકે અર્ચુદ પર્વતનું રાજ્ય ન્યાયપુર:સર ચન્નાવુ' (શ્રીમાલ લુમ્લકનામા સમન્વિતસ્તેજસિંહતિહુણામ્યામ્).

વીજડ સુધી, રાજવલીના પ્રથમ વિભાગ વિષે કોઈ જાતની શંકા રહે તેમ નથી. તેમજ મેં કહ્યું છે તેના કરતાં વધારે કહેવાનું પણ નથી, વીજડના પુત્રો વિષે કંઈ દરકત આવે છે. લુંદિગ દેવના લેખમાં (પાન ૮૦)

કલા પ્રમાણે વીજડ જેને દશસ્પન્દન (દશરથ) કહેા છે તેને ચાર પુત્રો હતા—લાવણ્યકર્ણ, લંદ (લુટિંગ), લક્ષ્મણ, અને પૂર્ણવર્માન આમાંના લાવણ્ય કર્ણ ' ન્યેષ્ઠ ' છે એમ સ્પષ્ટ કહેલું છે. હાલના લેખ પ્રમાણે વીજડને ત્રણ પુત્રો હતા તેમાંનો ' આણુ ' લૂણિંગ હતો. લેખમાં લૂણિંગ પછી લુંદ અને લુમ્લ આપેલા છે પણ એમ નથી કહેલું કે તેઓ તેના નાના ભાઈ હતા અગર તેઓનો કોઈ પણ જાતનો સંબંધ હતો. લુટિંગદેવના લેખની હકીકતમાં મેં લૂણિંગ અને લાવણ્યકર્ણ ને એક ગણેલા છે, અને લુંદ તથા લુમ્લને ભાઈઓ ગણી લંદને લુંદ (લુટિંગ) અને લુમ્લને લાવણ્યવર્માન કહ્યો છે. બીજા લેખો જડી આવશે જેના ઉપરથી મારૂ ખરા પણ અગર ખોટા પણ અહાર આવશે. વળી મારે કહેવું જોઈએ કે મારા મિત્ર મી. ઓઝા જેમનું ખોતાના દેશનું જ્ઞાન અગાધ છે તેમના કહેવા પ્રમાણે લૂણિંગ, લુંદ અને લુમ્લ (લુમ્લક) એકજ માણસનાં નામ છે. અને જે યાં 'લુમ્લ' શબ્દના સંસ્કૃત રૂપો છે અને જે " આણુનો પ્રખ્યાત જીતનાર 'રાવલલા' " નું નામ છે. જો મી. ઓઝાનું કહેવું ખરૂં હોય તો ઉપર પાન ૮૩ ઉપર પ્રસિદ્ધ થએલી વંશાવળીની છેલ્લી લીટીઓ ફેરવવી પડે. મારી જેમ મી. ઓઝા પણ તિહુલુક (તિહુલુ) તેજસિંહનો નાનો ભાઈ છે એમ કહે છે; પણ તેમના મત પ્રમાણે તેજસિંહના પુત્ર કાન્હડદેવ સાથે આ બંનેને લુટિંગ (લુંદ, લૂણિંગ, લુમ્લ) ની નીચે મૂકે છે. જ્યારે આ લેખ વિ. સં. ૧૩૭૮ માં રચાયો ત્યારે લુમ્લ મરણ પામ્યો હતો, અને તે વખતે આણુનો રાજ્યકારભાર તેજસિંહ ચલાવતો હશે.

આલેખના ત્રીજા વિભાગમાં (કડી ૨૪-૩૮) જે માણુસોએ દેવળ સમરાણ્યુ (લલ્લ અને વીજડ) તેમના વંશના માણુસોનાં કેટલાંક નામ વિષે કહેલું છે બીજું કંઈ વધારે નથી. એ નામો નીચે પ્રમાણે:--

આ કોશમાં યતાવેલા માણસો સુસ્ત રીતે જૈન ધર્મને વળગેલા હતા. જેલ્લા મૂળ પુરૂષ છે. તે એક વ્યાપારી હતો અને તેના ગુરૂ ધર્મસૂરી^૧ હતા. દેસલ વિષે એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે તેણે સાત પવિત્ર સ્થળો^૨ ૧૪ વાર સંઘ કાઢ્યા હતા. આ સ્થળો તે શત્રુઁજ્ય વિગેરે છે. આ વંશનાં ખીજાં માણસોનાં સાધારણ રીતે વર્તણુ કર્યાં છે.

વિમલના મંદિરમાં તેના વંશના લોકોના ખીજા લેખો છે; આ લેખોની મિતિ [વિક્રમ] સંવત ૧૩૭૮ છે. વળી આ વંશનો એક લખો લેખ છે.^૩ (નં. ૧૭૯૧ નો કાઉસેન્સ લીસ્ટ) જેની મિતિ શબ્દોમાં અને આંકડામાં લખેલી છે:—વિ. સં. ૧૩૦૯. આ લેખમાં ૨૫ લીટીઓ છે અને તે ૧૫ કડીઓમાં છે. તેમાં આનંદસૂરીએ કરેલી, વિમલની ‘ વસહિકા ’ માં નેમિજિન (નેમિનાથ) ની પ્રતિમાની સ્થાપના વિષે આપવામાં આવ્યું છે. તેમાંથી એમ જણાય છે કે આ વંશ ઉકે [શ] વંશનો^૪ છે અને તેનો મૂળ સ્થાપક જેલ્લાક માંડ્યપુર (મંડોર) નો રહેવાસી હતો. કુલધર પછી તેના પાંચ પુત્રોનું વર્ણન છે, પણ લેખનો મોટો ભાગ જતો રહ્યો છે તેથી હું તેમનાં નામો અત્ર આપી શકું તેમ નથી.

આ લેખની આકીની (૩૯-૪૨) કડીઓમાં [વિ.] સંવત ૧૩૭૮ ના એક દિવસે ‘ ગુરૂ ’ અગર ‘ સૂરી ’ જ્ઞાનચંદ્રે અર્જુદ પર્વત ઉપર ઋષભની પ્રતિમાની સ્થાપના (પુનઃ સ્થાપના) કરી. જ્ઞાનચંદ્રના ધાર્મિકવંશ વિષે જાણુને જેમણે કે તેના પહેલાં અમરપ્રલસૂરી થયા હતા અને આ વંશને સ્થાપનાર ધર્મસૂરી હતા જેમને ધર્મઘોષણાર્ચમનુ એટલે કે ‘ ગણુ ’ ના સૂર્ય કહ્યા છે અને જેમણે વાદિચંદ્રને અને ગુણુચંદ્રને હરાવ્યા હતા તથા ત્રણ રાજ્યોને ખોધ આપ્યો હતો. (વિક્રમ) સંવત ૧૩૭૮ ના ખીજા

૧ જુઓ પાન ૧૫૪, આગળ.

૨ આ સાત સ્થળો અગર ક્ષેત્રો વિષે વારંવાર કહેવામાં આવ્યું છે; પણ એ સાત સ્થળોનાં નામો મળી શકતાં નથી.

૩ આવી રીતે ખીજાં [લેખ] સં. ૧૩૦૯ જણાવે છે પણ ‘ખીજાં કાંઈ નહિ’ આવા શબ્દોમાં, ઓશિયાટીક રીસર્ચિસ પુ. ૧૬, પા. ૩૧૧ ઉપર કહેલો લેખ તે આ છે.

૪ એટલે કે ઓશવાળ જાત; જુઓ એપીગ્રાફીકા ઇન્ડિકા, પુ. ૨, પાન ૪૦.

૫ મી. કાઉસેન્સના લીસ્ટના નં. ૧૭૫૯, ૧૮૨૨ ને ૧૮૫૨.

લેખોમાં જ્ઞાનચંદ્રને ધર્મસૂરી^૧ અગર ધર્મશ્રોત્રસૂરી^૨ના પદ ધર તરીકે ઓળખાવ્યા છે. કાઉન્સેલના લીસ્ટના નં. ૧૭૯૬ નો એક લેખ જેના ઉપર મિતિ નથી તેમાં આરંભમાં આવા અક્ષરો છે:—

શ્રીમદ્ધર્મવોધસૂરિપદે શ્રીઆણ (ન) ન્દસૂરિ શ્રીઅમરપ્રભસૂરિપદે શ્રીજ્ઞાનચન્દ્રસૂરિ-
આમાં વર્ણવેલા આનંદસૂરી એજ વિ. સં. ૧૩૦૯ ના ઉપર કહેલા આનંદસૂરી
હશે; અને એ લેખના આનંદસૂરી તથા અમરપ્રભસૂરી તે, તે આનંદસૂરી અને
તેના શિષ્ય અમરપ્રભસૂરી હશે જે પ્રો. પીટરસનના ચતુર્થ રીપોર્ટ પાન ૧૧૦,
લી. ૧ માં કહ્યા પ્રમાણે, અમરચંદ્રસૂરીની સૂચનાથી [વિ.] સં. ૧૩૪૪ માં
લખાયેલા એક હસ્તલિખિત પુસ્તકમાં વર્ણવેલા છે. આ પુસ્તકમાં ૧૦૯ માપાને
આનંદસૂરિની પહેલાં ધર્મસૂરી (રાજગચ્છના સ્ત્રીકલદ્રસૂરિના શિષ્ય) વર્ણવેલા
છે, જે ઉદ્ધત વિવાદ કરનારાઓ તરફ-એમ હાથીને સિંહની ગર્જના તેમ—હતા
અને જેમણે રાજા વિગ્રહના ચિત્તને ચમત્કૃત કર્યું હતું. પ્રો. પીટર-
સનના ત્રીજા રીપોર્ટના ઍપેન્ડીક્સ, પાન ૨૫ ને ૩૦૭ ઉપર આજ માણસને
ધર્મશ્રોત્રસૂરીનું નામ આપ્યું છે અને તેમાં તે શાકમ્ભરિના રાજાને ઓધ આપતા
હોય તેમ વર્ણવ્યા છે. વળી આજ પુસ્તકના પાન ૨૬૨ ઉપર તેમણે સપાદ-
લક્ષ દેશના રાજાની સમક્ષમાં ઘણા વાદ કરનારાઓને હરાવ્યા હતા એમ કહેલું
છે. આ ઉપરથી નિ:સંશય એમ કહી શકાય કે આ લેખમાં વર્ણવેલા ત્રણ
રાજાઓમાં એક શાકમ્ભરિનો રાજા વિગ્રહરાજ છે. (આ શાકમ્ભરિ સપાદ-
લક્ષ દેશનું મુખ્ય શહેર છે) હું ધારું છું એ રાજા તે વીસળદેવ—વિગ્રહરાજ
હશે જેના દિલ્હી સિવાલિક સ્તાંભ લેખો (ભારા નોર્ધર્ન લીસ્ટનો નં. ૧૪૪)
માં [વિક્રમ] સંવત ૧૨૨૬ એટલે કે (ઇ. સ. ૧૧૭૦) મિતિ આપેલી છે.
એ રાજાઓ કયા તે હું ઓળખી શકતો નથી. તેમજ વાદિચંદ્ર અને ગુણચંદ્ર
જેમને ધર્મસૂરિએ હરાવ્યા તે કોણ તે કહી શકતો નથી.

૪૨ મી કડીમાં આપેલી મિતિ આ પ્રમાણે:—

વસુઓ (૮) મુનિઓ (૭) ગુણો (૩) અને ચંદ્ર (૧) થી બનેલા
વર્ષમાં એટલે કે [વિક્રમ] સં. ૧૩૭૮ માં જ્યેષ્ઠ ' સિતિ ' (વદિ) નવમી

૧ મી. કાઉન્સેલના લીસ્ટના નં. ૧૭૫૬, ૧૭૫૮ અ. ૧૭૬૪ ને ૧૭૯૩.

૨ એક વાદિચંદ્ર તે છે કે જેણે ' જ્ઞાન સૂર્યોદય ' રચ્યું છે; આ લેખમાં વર્ણવેલા
વાદિચંદ્ર તે એ હશે કે કેમ તે કહી શકાય નહિ.

‘ તિથિ ’ ને વાર સોમ. અહીં એક હરકત છે. અહીં આ ‘ સિતિ ’ શબ્દનો અર્થ મેં વદિ કર્યો છે પણ તે ‘ શુદ્ધિ ’ એ હોય શકે અને વ્દેતાં તે ‘ શુદ્ધિ ’ ખરૂં લાગે છે કારણ કે લેખની ૩૦ મી લીટીમાં મિતિ ફરીથી આપી છે; ૧૩૭૯ ના જ્યેષ્ઠ સુદિ ૯ સોમ. પરંતુ આના વિરૂદ્ધમાં એટલુંજ કહેવાનું કે ખીજા જુદાજ આર લેખોમાં (નં. ૧૭૭૧, ૧૮૨૧, ૧૮૨૯, ૧૯૦૪ મી કાઉસેન્સ ’ લીસ્ટ) ‘ સંવત્ (સ) ૧૩૭૮ વર્ષે જ્યેષ્ઠ વદિ ૯ સોમ દિને (અગર સોમે) આપી છે જે દેખીતી રીતેજ આપણા લેખમાં આપેલી મિતિ છે. વિશેષમાં, ‘ જ્યેષ્ઠ શુદ્ધિ ’ એ મિતિ ૧૩૭૮ માટે તદ્દન ખોટી થાય (કારણ કે ચૈત્રાદિ ચાલુ અગર ગત, અથવા કાત્તિકાદિ ગત વર્ષ) અને કાત્તિકાદિ વિક્રમ સં. ૧૩૭૮ ના પૂર્ણિમાન્ત જ્યેષ્ઠ વદિ માટે ઇ. સ. ૧૩૨૨ ની ૧૦ મી મે ખરોખર થાય આ કારણોથી તે મિતિનું મારૂં ભાષાંતર ખરૂં છે અને તેની ખરી મિતિ ૧૩૨૨ ની ૧૦ મી મે સોમવાર લઉં છું. અને ૩૦ મી લીટીમાં ફરીથી મિતિ આપતી રીત (જ્યાં ૧૩૭૯ શંકા પાત્ર હોય જ) ખોટા છે એમ હું ધારૂં છું.”

(૧૩૩)

આ લેખ એજ મંદિરમાં એક તરફની ભીંત ઉપર શિલામાં કેત-રેલો છે. આમાં બધી મળીને ૨૪ પંક્તિઓ છે. લેખની ભાષા સંસ્કૃત છે પણ તે અપભ્રંશ પ્રયોગોથી ભરપુર છે અને ઘણીજ વ્યાકરણ વિરૂદ્ધ છે.

પ્રારંભમાં, સંવત્ ૧૩૫૦ વર્ષે, માઘ સુદિ ૧, સૌમ (મંગલવાર) ની મિતિ લખ્યા બાદ અણહિલપુર (પાટણ) ના રાજા સારંગ-દેવનું * વર્ણન છે. પરમેશ્વર, પરમભદ્રારક, ઉમાપતિવરલાબ્ધ આદિ

* સારંગદેવ, વાઘેલા વંશના રાજા અર્જુનદેવનો પુત્ર હતો. તેણે સંવત્ ૧૩૩૧ થી ૧૩૫૩ સુધી (૨૨ વર્ષ) રાજ્ય કર્યું હતું. એનાં વખતનો એક લેખ કચ્છમાં આવેલા કથકોટ પાસે ખોખર નામના ગામમાં એક પાળીયા ઉપર છે. માંડવીથી ૩૫ માઈલ છેટે આવેલા ભદ્રેશ્વર ગામ-માંથી-જે જૈનોનું તીર્થસ્થાન ગણાય છે-એ લેખ ત્યાં લાવવામાં આવ્યો હતો. તેની ઉપર સંવત્ ૧૩૩૨ ની સાલ છે અને તેમાં એને ‘ મહારાજા-ધિરાજ ’ લખ્યો છે. તેમાં એના પ્રધાનનું નામ માલદેવ લખેલું છે. ખીજો એક લેખ જેની ઉપર સંવત્ ૧૩૪૩ ની સાલ છે તે પ્રથમ સોમનાથમાં

વિશેષણોની સાથે તેને 'અભિનવસિદ્ધરાજ' જણાવ્યો છે. તેનો માહામાત્ય' વાધુય' હતો. તેના રાજ્યમાં, ઉપર જણાવેલા દિવસે ચંદ્રાવતીના મંડલેશ્વર વિસલદેવે આ શાસનપત્ર કરી આપ્યું છે. ચંદ્રાવતી નિવાસી ચોસવાલ જ્ઞાતીય સા. વરહેવના પુત્ર સા. હેમચંદ્ર તથા મહા. (અર્થાત્ મહાજન) ભીમા, મહા. સિરધર, શ્રે. જગ-સીહ, શ્રે. સિરપાલ, શ્રે. ગોહન, શ્રે. વસ્તા અને મહં. વિરપાલ આદિ સમસ્ત મહાજનની પ્રાર્થનાથી આખુ ઉપર રહેલા 'વિમલવસહિ' અને 'લુણિગવસહિ' નામના બંને મંદિરોના ખર્ચ માટે તથા કલ્યાણુક આદિ મહોત્સવોના દિવસો ઉજવવા માટે, જુદા જુદા વ્યાપાર કરનારા વ્યાપારીઓ તથા ધંધાદારીઓ ઉપર અમુક રકમનો લાગો બાંધી આપ્યો હતો. પછી જણાવ્યું છે કે આ નિયમ આખુ અને ચંદ્રાવતીમાં રહેનાર દરેક પ્રજાજને નિયમિત રીતે પાળવો. તથા આ મંદિરોની યાત્રા માટે આવનારા યાત્રિઓ પાસેથી આખુ કે ચંદ્રાવતીના કોઈ પણ રાજપુરૂષે કાંઈ પણ (કર કે મુંડકાવેરો વિગેરે) માંગવું નહિ. તથા આખુ ઉપર ઉતરતા ચઢતા યાત્રિઓની જો કાંઈ પણ વસ્તુ જશે તો તે આખુના ઠાકોરોએ ભરી આપવી પડશે. આ શાસનપત્રમાં કરેલા હુકમો અમારી સંતતિમાં થનારા રાજ્યોએ તથા બીજાં પણ જે કોઈ રાજ્યો થાય તેમણે ધરાબર પાળવા.

હતો પણ હાલમાં પોર્તુગાલમાં આવેલા સેન્ટ્રા ગામમાં છે. એ લેખમાં ત્રિપુરાન્તક નામના માણસે કરેલી યાત્રાની વાત લખી છે અને રાજા સારંગદેવની વંશાવળી આપી છે. ડાક્ટર ભાંડારકરને અમદાવાદમાંથી એક હસ્ત-લિખિત ગ્રંથ મળ્યો હતો, તેમાં લખ્યું છે કે એ ગ્રંથ સંવત્ ૧૩૫૦ ના જોક વદિ ૩ ને દિવસે મહારાજાધિરાજ સારંગદેવનું લક્ષ્મી આશાપલ્લિ (અમદાવાદ) મુકામ કરી પડ્યું હતું ત્યારે પૂરો કર્યા હતા. (ગુજરાતના પ્રાચીન ઇતિહાસ ઉપરથી.)

એજ સારંગદેવની ગાદીએ કરણદેવ એડો હતો જે 'કરણુધેલા' ના નામથી ગુજરાતમાં પ્રસિદ્ધ છે અને જેના વખતમાં ગુજરાત મુસલમાનોના હાથમાં ગયું.

પછી, પુરાણોના કેટલાક શ્લોકો આખ્યા છે જેમાં ' દેવદાન ' નો લોપ કરવાથી થનારા પાપ ઇત્યાદિનું વર્ણન છે. ઠંકડુર જયતસિહના પુત્ર પારિખ પેઠાએ આ શાસનપત્ર લખી આપ્યું.

આમાં શ્રીઅચલેશ્વરના મંદિરવાળા સઉં નંદિ, વશિષ્ઠદેવના મંદિરવાળા તપોધન.....(નામ જતું રહ્યું છે.) અંબાદેવીવાળા નીલકંઠ તથા ગામના સઘળા આગેવાન પદ્યાર (લોકો) સાક્ષી થએલા છે.

(૧૩૪-૨૪૮)

નંબર ૧૩૪ થી ૨૪૮ સુધીના (૧૧૪) લેખો એજ મંદિરની જુદી જુદી દેવકુલિકાઓ ઉપર તથા તેમાં રહેલી પ્રતિમા વિગેરે ઉપર કોતરેલા છે. આ બધા લેખો ન્હાના ન્હાના છે અને તેમાં સંવત્ , દાતાનું નામ અને પ્રતિષ્ઠા કરનાર આચાર્યના ઉલ્લેખ શિવાય બીજું કંઈ વધારે જણવા લાયક લખાણુ નથી. એ લેખોમાં નં. ૧,૩૪-૩૮-૪૦-૪૧-૪૨-૪૪-૪૫-૪૮-૫૫-૫૯-૬૧-૬૪-૬૮-૭૬-૮૩-૮૫-૮૯-૯૧-૯૬-૨,૦૨-૦૬-૧૬-૧૯-૨૬-૩૩-૩૭-૩૮ અને ૨૪૪ નાં (૨૮) લેખો સંવત્ ૧૩૭૮ ની સાલના છે. અર્થાત્ મુખ્ય લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે માંડવ્યપુર (મંડોઉર) નિવાસી લલ્લ અને વીજડે જ્યારે આ મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કર્યો તેજ વખતના આ લેખો છે. આ લેખો ઉપરથી એમ જણાય છે કે લલ્લ અને વીજડે તો મૂળ મંદિરનો ઉદ્ધાર કર્યો હતો અને બીજા દાતાઓએ કેટલીક દેવકુલિકાઓનો ઉદ્ધાર કર્યો હતો તથા કેટલાકે પ્રતિમાઓ પધરાવી હતી. આ દાતાઓમાંથી ઘણા ખરા તો માંડવ્યપુરના જ રહેવાસી હતા. પ્રતિષ્ઠા કરનાર આચાર્યોમાં મુખ્ય ભાગ જ્ઞાનચંદ્રસૂરિએ જ લખાવ્યે જણાય છે. તથાપિ નં. ૧૪૪-૪૫ માં મલધારી શ્રીતિલકસૂરિ, નં. ૧૬૮ માં સોમપ્રભસૂરિ, નં. ૨૦૨ માં હેમપ્રભસૂરિ શિષ્ય સમચંદ્રસૂરિ અને નં. ૨૦૬ ના લેખમાં ઉકકેશગચ્છીય કકુદ્યાચાર્ય સંતાનીય

કક્કસૂરિનું' પણુ નામ આવેલું છે. આ ઉપરથી જણાય છે કે એ જીર્ણોદ્ધાર વખતે, આ આચાર્યો પણુ ત્યાં વિદ્યમાન હતા.

નંબર ૧,૬૬-૭૦-૭૨-૭૪-૭૫-૭૬-૭૭-૮૦-૮૩-૮૫-૮૬-૮૮-૯૦-૯૨-૯૫-૯૭-૯૯-૨૦૦-૦૪-૦૫-૦૭-૦૮-૧૧-૧૩-૧૪-૧૫, અને ૨૨૨ વાળા (૨૭) લેખો સંવત્ ૧૨૪૫ ના છે. આ લેખો ઉપરથી જણાય છે કે એ વખતે પણુ એ મંદિરનો ઉદ્ધાર કે પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ જેવું કાંઈ વિશેષ કાર્ય થયું હશે. એ લેખોમાં મુખ્ય રીતે પ્રાચીન સાતીય મહામાત્ય પૃથ્વીપાલના પુત્ર મહામાત્ય ધનપાલનું નામ આવે છે. એ મહામાત્ય ક્યાંનો રહેવાસી હતો તે આ લેખો ઉપરથી જાણી શકાતું નથી. હસ્તિશાળાની અંદર એના નામનો પણુ એક હાથી ઉલ્લેખ છે.* ૧૫૭ નંબરના લેખમાં, જે સંવત્ ૧૨૦૪ નો છે, આનંદ પુત્ર પૃથ્વીપાલ મંત્રીનું નામ છે તે ઘણા ભાગે એ ધનપાલનો પિતા જ પૃથ્વીપાલ હશે. કારણ કે હસ્તિશાળામાં ધનપાલના હાથી સાથે પૃથ્વીપાલ અને આનંદના નામના પણુ અકેક હાથી ઉલ્લેખ છે અને જેના ઉપર એજ ૧૨૦૪ ની સાલ છે. ૨૧૩ અને ૧૪ નંબરના લેખો મંત્રી યશોવીરના છે; જેનું વર્ણન ઉપર ૧૦૮-૦૯ નંબરના લેખાવલોકનમાં કરવામાં આવ્યું છે. ૨૧૩ નો લેખ તો ઉક્ત બંને લેખો જેવો જ છે. ૧૪ નો લેખ ગદ્યમાં છે અને તેમાં લખેલું છે કે, - મંત્રી યશોવીરે પોતાની માતા ઉદયશ્રીના શ્રેયાર્થે તોરણ સહિત દેવકુલિકા બનાવી તેમાં આ પ્રતિમા પધરાવી છે.

આ લેખોમાં પ્રતિષ્ઠા કરનાર તરીકે એક તો આરાસનવાળા જૃહ્-દ્ગ્ગચ્છીય આચાર્ય યશોદેવસૂરિના શિષ્ય દેવચંદ્રસૂરિનું નામ છે, અને

* એ હાથી ઉપરથી સંવતનો આંક જીર્ણોદ્ધાર થયો છે પરંતુ પં. ગૌરીશંકર ઓઝાએ તેના ઉપર ૧૨૩૭ ની સાલ વાંચી છે, એમ તેમનાં ' સૌરોહી રાજ્યકા ઇતિહાસ ' (પૃ. ૬૩) ના લખાણથી જણાય છે,

બીબા +કાસહદગચ્છના ઉદ્યોતનાચાર્ય સંતાનીય સિંહસૂરિનું નામ છે. ૨૧૫ ના લેખમાં રત્નસિંહસૂરિનું નામ પણ આપેલું છે.

નંબર ૨,૧૭-૧૮-૨૦-૨૧-૨૪-૨૭ અને ૪૩ વાળા (૭) લેખો સંવત્ ૧૨૧૨ ની સાલના છે પ્રતિષ્ઠાકારક આચાર્ય (નં. ૨૧૮-૨૦-૨૧ માં) શીલભદ્રસૂરિના શિષ્ય ભરતેશ્વરસૂરિના શિષ્ય શ્રીવૈરસૂરિ જણાવ્યા છે.

નં. ૨૪૮ નો લેખ પણ એજ વર્ષનો છે. તેમાં લખ્યું છે કે— કોરંટગચ્છીય ઓશવંશીય મંત્રિ ધાંધુકે વિમલમંત્રીની હસ્તિશાળામાં આ આદિનાથનું સમવસરણ બનાવ્યું છે અને નન્નસૂરના શિષ્ય કકક-સૂરિએ એની પ્રતિષ્ઠા કરી છે.

૧૫૬ નંબરનો લેખ જે ૧૦ નંબરની દેવકુલિકાની જમણી બાબુ ઉપર કોતરેલો છે તે એક આર્યાઈંદનું પદ્ય છે. તેમાં એજ કકક-સૂરિએ પોતાના ગુરૂ નન્નસૂરની સ્તુતિ કરેલી છે.

૧૩૫-૩૬-૪૩-૪૭ અને ૫૦ નંબરના લેખોની મિતિ સં. ૧૨૦૨ છે. પ્રતિષ્ઠા કરનાર કકુદાચાર્ય છે જેઓ ૨૦૬ નંબરના લેખમાં જણાવેલા ઉકકેશગચ્છીય આચાર્ય કકકસૂરિના પૂર્વજ છે.

૨૦૬ અને ૧૦ નંબરના લેખો સં. ૧૩૦૨ ના છે. તેમાં પ્રતિષ્ઠાતા તરીકે રૂદ્રપદ્વીય અભયદેવસૂરિના શિષ્ય દેવભદ્રાચાર્યનું નામ છે.

+ કાસહદગચ્છ એ કાસહદ નામના ગામ ઉપરથી પ્રસિદ્ધિમાં આવ્યો છે. આશુપર્વતની પાસે આર. એમ. રેલ્વેના કોરલી-સ્ટેશનથી ૪ માઇલ ઉત્તરે ' કાયંદ્રા ' નામનું જે વર્તમાનમાં ગામ છે તેજ પુરાતન ' કાસહદ ' છે એમ પં. ગૌરીશંકર એમરા પોતાના ' સિરોહી રાજ્ય કા ઇતિહાસ ' (પૃથ ૩૬) માં જણાવે છે. એ ગામમાં એક પુરાતન જિનમંદિર પણ છે જેનો થોડા વર્ષ પહેલાં છર્ણોદ્ધાર થયો છે. તેમાં મૂલમંદિરની ચારે બાજુ બીજી ન્હાતી ન્હાતી દેવકુલિકાઓ છે જેમાંની એકના દ્વાર ઉપર વિ સં ૧૦૬૧ નો લેખ છે. ત્યાં એક બીલું પણ પ્રાચીન જૈનમંદિર હતું જેના પથ્થરો વિગેરે ત્યાંથી લઈ જઈ રોહડામાં નવા બનેલા મંદિરમાં લગાડી દેવામાં આવ્યાં છે.

નં. ૧૫૧ નીચે આપેલા આઠ નામો, ૧૦ નં. ની દેવકુલિકાની અંદર શ્રાવકની જે આઠ મૂર્તિઓ છે તેમના નીચે કોતરેલા છે. આ આઠેનો પરસ્પર શો સંબંધ છે તે જાણી શકાયો નથી પરંતુ ૧૫૨ નં. વાળો લેખ જે એ જ દેવકુલિકામાં આપેલી પ્રતિમાના પદ્માસન નીચે આરસના એક કટકા ઉપર કોતરેલો છે તેથી આ આઠમાંના પ નો સંબંધ આ પ્રમાણે જાણાય છે:—

શ્રી માલજાતીય વીરમહામંત્રી.

મંત્રીનેટ.

લાલિંગ.

મહિ'દુક.

મંત્રી દશરથ.

હસ્તિશાળાની અંદર વીર અને નેટના નામનો અકેક હાથી મૂકેલો છે, જેના ઉપર સંવત્ ૧૨૦૪ ની સાલ કોતરેલી છે.

નં. ૧૫૩ નો લેખ પણ એજ કુટુંબ સાથે સંબંધ ધરાવતો હોય તેમ જાણાય છે. એની મિતિ સં. ૧૨૦૦ ના જેઠ વદિ ૧, શુક્રવાર છે. તેમાં પ્રતિષ્ઠા કરનાર આચાર્ય નેમિચંદ્રસૂરિ છે.

૧૫૪ નંબરનો લેખ, આબુના લેખોમાં સર્વથી જુનો છે અને તેની સાલ સં. ૧૧૧૯ ની છે. આ લેખ ૧૩ નંબરની દેવકુલિકામાં આપેલી મુખ્ય પ્રતિમાના પદ્માસન નીચે કોતરેલો છે. આ બે પ્રલોકોમાં છે. થારાપદ્ર (જેને વર્તમાનમાં થરાદ કહે છે) નિવાસી કોઈ કુટુંબના શાંતી નામના પૃથ્વી પ્રસિદ્ધ અને પરમશ્રાવક અમાત્યની સ્ત્રી શિવાદેવીના પુણ્ય માટે તેના નીત્ર અને ગીગી નામના અપત્યોએ આ પ્રતિમા કરાવી, એવી એ લેખની મતલબ છે.

૧૬૩ નંબરના લેખમાં જાણવ્યું છે કે—સં. ૧૬૬૪ માં પાડત હરિચંદ્રગણિએ ખીજ ૧૦ ચતિઓ સાથે (આબુની) યાત્રા કરી છે.

બુના લેખોમાં બીજો નંબર ૧૮૪ નંબરવાળા લેખનો છે. કારણ કે તે સં. ૧૧૮૭ ની સાલનો છે. ભદ્રસિંધુક નામના ગામ નિવાસી પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતિના કેટલાક શ્રાવકોએ (નામો આપ્યા છે) મળીને આશુ તીર્થ ઉપર આદિનાથની પ્રતિમા બનાવી જેની પ્રતિષ્ઠા બૃહદ્દગ્ધના સંવિજ્ઞવિહારી આચાર્ય વર્ધમાનસૂરિના પટ્ટધર પદ્મસૂરિના શિષ્ય ભદ્રેશ્વરસૂરિએ કરી; એટલો ઉલ્લેખ કરેલો છે.

૨૩૫ ના નંબર નીચે આપેલા નામો વિગેરે, બુદ્ધી બુદ્ધી સ્ત્રીપુરૂષોની મૂર્તિ ઉપર કોતરેલા છે જે મૂલમંદિરના રંગમંડપમાં બેસાડેલી છે.

નંબર ૨૩૬ અને ૪૦ વાળા લેખો, એજ રંગમંડપમાં ગભારાના દરવાજાની બંને બાજુએ બે કાર્યોત્સર્ગસ્થ પ્રતિમાઓ વિરાજિત છે તેમના ઉપર કોતરેલા છે. સં. ૧૪૦૮ છે. કોરંટગ્ધના મહં ધાંધુકે પોતાના કુટુંબના શ્રેયાર્થે, [આશુ ઉપરના] યુગાદિદેવ (આદિનાથ) ના મંદિરમાં આ 'જિનયુગલ' કરાવ્યું છે, અને જેની પ્રતિષ્ઠા કકકસૂરિએ કરી છે; એવું લેખનું તાત્પર્ય છે.

મૂળ ગભારામાંથી બહાર નિકળતાં ડાવી બાજુએ જે ગોખલો છે તેમાં રહેલી પ્રતિમાના પદ્માસનની નીચે પથર ઉપર ૨૪૨ નંબરનો લેખ કોતરેલો છે. આ લેખ વસ્તુપાલનો છે. સંવત્ ૧૨૭૮ ની સાલમાં, મહામાત્ય વસ્તુપાલે પોતાના ભાઈ મલ્લદેવના પુણ્યાર્થે મલ્લિનાથ-દેવસહિત અત્તક (ગોખલો) બનાવ્યો છે. એમ એ લેખમાં ઉલ્લેખ છે.

બાકીના કેટલાક લેખોમાં સાધારણ રીતે મૂર્તિ કરાવનારોઓનાં નામો શિવાય વિશેષ કંઈ નથી.

(૨૪૯-૨૫૬)

તેજ પાલના મંદિરની પાસે જે ભીમસિંહનું મંદિર કહેવાય છે તેમાં મૂલનાયક તરીકે પિત્તલમય આદિનાથ તીર્થંકરની પ્રતિમા પ્રતિષ્ઠિત છે તેની નીચે નં. ૨૪૬ નો લેખ, તથા તેની બંને બાજુએ

પરિકરની જે મૂર્તિઓ છે તેમની નીચે ૨૫૧ અને ૫૨ ના લેખો કોતરેલો છે. લેખનો ભાવર્થ આ પ્રમાણે છે:—

સંવત ૧૫૨૫ કાલગુણ સુદી ૭, શનિવાર, રોહિણી નક્ષત્રના દિવસે આબુ પર્વત ઉપર દેવડા શ્રીરાજધર સાગર ડુંગરસીના રાજ્યમાં સાંભીમના મંદિરમાં, ગુજરાત નિવાસી, શ્રીમાલજ્ઞાતિના અને રાજમાન્ય મં. મંડનની ભાર્યા મોલીના પુત્ર મહં સુદર અને તેના પુત્ર મં. ગદાએ પોતાના કુટુંબ સમેત ૧૦૮ મણુ પ્રમાણુવાળા પરિકર સહિત આ પ્રથમજ્ઞિનનું જિંબ કરાવ્યું છે અને તપાગચ્છનાયક શ્રીસોમસુન્દરસૂરિના પટ્ટધર આચાર્ય શ્રીલક્ષ્મીસાગરસૂરિએ, સુધાનંદનસૂરિ સોમજયસૂરિ, મહોપાધ્યાય જ્ઞિનસોમગણિ આદિ શિષ્ય પરિવાર સહિત તેની પ્રતિષ્ઠા કરી છે.

૨૫૦ નંબરવાળો લેખ, એજ મૂર્તિની નીચે જે દેવીની મૂર્તિ છે તેના ઉપર કોતરેલો છે. એ લેખમાં, એ મૂર્તિઓ કરનારા કરીગરેનાં નામો કોતરેલા છે. મુખ્ય કારીગર દેવા નામે હતો જે મહિસાણુ (હાલનું મહેસાણુ) નો રહેવાશી હતો.

નં. ૨૫૩-૫૪ અને-૫૫ નીચે આપેલા લેખો પણ એજ મંદિરના રંગમંડપમાં બુદ્ધે બુદ્ધે ઠેકાણે બેસાડેલી મૂર્તિઓ ઉપર કોતરેલા છે.

૨૫૬ નંબર વાળો લેખ પુદ મૂલનાયકની પ્રતિમાના પદ્માસનવાળા ભાગની ડાબી અને જમણી બાજુએ તથા પાછળના ભાગમાં કોતરેલો છે. પાછળના ભાગનો લેખપાઠ વાંચી શકાતો નથી કારણ કે તે ભીંતને અડેલો છે. તેથી એ લેખ ખંડિત જ આપેલો છે. એમાં પણ ઉપર પ્રમાણે જ હકીકત લખેલી છે.

આ લેખોમાં જણાવેલા લક્ષીસાગરસૂરિ તથા તેમના સહચરોનું વિસ્તૃત વર્ણન ગુરુગુણરત્નાકર નામના કાવ્યમાં આપેલું છે. મંત્રી ગદાનું વર્ણન પણ થોડુંક એજ ગ્રંથમાં, તૃતીયસર્ગમાં બે ઠકાણે આપેલું છે. એ અમદાવાદનો રહેવાસી હતો. ગુર્જર જ્ઞાતિના મહાજનોનો

આગેવાન અને સુલતાનનો+ મંત્રી હતો. જૈનધર્મનો એ પ્રભાવક શ્રાવક હતો. ઘણા વર્ષો સુધી એણે સન્દભાવે પ્રત્યેક પાશ્વિક (ચતુર્દશી) દિવસે ઉપવાસો કર્યા હતા અને તેમના દરેક પારણે ખસો ત્રણસો શ્રાવકોનું વાતસલ્ય કરતો. એણે ૧૨૦ માણની પિત્તલની પ્રતિમા કરાવી આ આયુ ઉપરના ભીમસાહના મંદિરમાં ઘણા આડંબરની સાથે પ્રતિષ્ઠિત કરી. એ પ્રતિષ્ઠા કરવા માટે એણે અમદાવાદથી મોટો સંઘ કાઢ્યો હતો જેમાં હજારો માણસો અને સેંકડો ઘોડાઓ અને ૭૦૦ ગાડાઓ હતા. જ્યારે તે આયુ ઉપર આવ્યો ત્યારે ' ભાનુ ' અને ' લક્ષ * આદિ રાજાઓએ તેનો સત્કાર કર્યો હતો. આયુ ઉપર એણે એક લાખ સોના મહોરો ખર્ચી સાધર્મી વાતસલ્ય, સંઘલક્ષિત અને પ્રતિષ્ઠાદિ મહત્કાર્યો કર્યાં હતાં. તથા જેની પહેલાં એણે સોર્જીત્રિકા (હાલનું સોજીત્રા જે ચડોતરમાં પ્રસિદ્ધ કસબો છે) નામના ગામમાં ૩૦૦૦૦ દ્રમ્મ ટંક (તે વખતે ચાલતા સિક્કાઓ) ખર્ચી નવીન જૈન મંદિર બનાવ્યું હતું. x

(૨૫૭-૨૬૨)

આ નંબરો વાળા લેખો ' ધરતરવસતિ ' નામના ચતુર્થ પ્રાસાદમાં આવેલા છે જેને હાલમાં કેટલાક લોકો ' સલાટનું મંદિર ' કહે છે.

+ આ સુલતાન ક્યો હતો તેનું નામ આયુ નથી. પરંતુ અનુમાનથી જણાય છે કે તે મહમૂદ બેગડો હશે. કારણ કે એ સમયમાં એજ ગુજરાતનો સુલતાન હતો.

* ' ભાનુ ' રાજા તે મંદિરનો રાવ ભાણુ છે જેની હકીકત ક્ષત્રિય સાહેબની ' રાસમાલા ' ભાગ ૧, ના પત્ર ૬૨૧ ઉપર આપેલી છે. અને ' લક્ષ ' રાજા તે સીરોહીનો મહારાવ લાખા છે જે સં. ૧૫૦૮ માં રાજ્ય-ખાદીએ આવ્યો હતો અને સં. ૧૫૪૦ માં મરણ પામ્યો હતો.

x આ વૃત્તાન્ત માટે જુઓ ' ગુહગુણરત્નાકરકાવ્ય ' (કાશીની જૈન-યજ્ઞોવિજય ત્રયમાલામાં પ્રકાશિત) પૃ. ૩૪ અને ૩૬.

મુખ્ય કરીને આ લેખો ઓશવાલ જ્ઞાતિના દરહાગોત્રવાળા કેઈ મંડલિક નામના શ્રાવકના છે. પ્રતિષ્ઠા કરનાર ખરતરગચ્છના આચાર્ય જિનચંદ્રસૂરિ છે.

ક્ષમાકલ્યાણુક ગણિની પટ્ટાવલી પ્રમાણે આ આચાર્ય સં. ૧૫૧૪ માં આચાર્ય પદ પામ્યા હતા અને સં. ૧૫૩૦ માં જેસલમેરમાં સ્વર્ગસ્થ થયા હતા. એ પટ્ટાવલિમાં આણુ ઉપર કરેલી એમની એ પ્રતિષ્ઠાનો પણ ' અર્બુદાચલોપરિ નવવ્રજપાર્શ્વનાથપ્રતિષ્ઠાવિધાયક ' આવી રીતે ઉલ્લેખ કરેલો છે.

(૨૬૩-૨૭૦)

આ નંબરો નીચે આપેલા લેખો અચલગઢ ઉપર આવેલા ચૌમુખ-જીના મંદિરમાંની પ્રતિમાઓ ઉપર કેાતરેલા છે. આ પ્રતિમાઓ વિશાલ કાય અને પિત્તલમય બનેલી છે.

નં. ૨૬૩ અને ૨૬૮ વાળા લેખોની મિતિ સં. ૧૫૬૬ ના ક્ષાલ્ગુન સુદી ૧૦ ની છે.

પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતિના સં. સહસ્રાએ અચલગઢ ઉપર, મહારાજાધિરાજ * જગમલજીના રાજ્યમાં, આ 'ચતુર્મુખ વિહાર' બનાવ્યો જેની પ્રતિષ્ઠા તપાગચ્છના શ્રીસુમતિસૂરિના શિષ્ય કમલકલશસૂરિના શિષ્ય જયકલ્યાણ-સૂરિએ કરી. તે વખતે તેમની સાથે ચરણસુદરસૂરિ આદી બીજાં પણ કેટલોક શિષ્ય પરિવાર હતો.

આ લેખમાં જણાવેલા કમલકલશસૂરિથી કમલકલશા નામની તપાગચ્છની એક શાખા જુદી પ્રચલિત થઈ હતી. આ વિષયમાં લઘુપોશાલિકપટ્ટાવલી માં જણાવ્યું છે કે—સુમતિસાધુસૂરિએ પ્રથમ

* ' જગમલ ' સીરોહિને! રાજા હતો. તે મહારાવ લાખાને પુત્ર હતો. સંવત ૧૫૪૦ માં તે પોતાના પિતાની ગાદીએ બેઠો હતો. તેણે ૪૦ વર્ષ સુધી રાજ્ય કર્યું હતું અને સંવત ૧૫૮૦ માં મરણ પામ્યો હતો. તેની વિશેષ હકીકત જુઓ ' સીરોહી કા હિન્દાસ ' માં પૃષ્ઠ ૨૦૧ થી ૨૦૫.

ઈન્દ્રનંદી અને કમલકલશ નામના બે શિષ્યોને આચાર્યપદ આપ્યું હતું. પરંતુ પાછળથી તેમને સૂરિમંત્રના અધિષ્ઠાયક દેવે કહ્યું કે આ બેને આચાર્યપદ આપ્યું તે ઠીક નહિ કયું કારણ કે એઓ ગરબનો ભેદ કરશે. તેથી સુમતિસૂરિએ ફરી એક નવા આચાર્ય બતાવ્યા અને તેમનું નામ હેમવિમલસૂરિ એવું આપ્યું. સુમતિસૂરિના સ્વર્ગસ્થ થયા પછી ઉક્ત બંને આચાર્યોએ પોતપોતાના બુદ્ધ સમુદાયો પ્રવર્તાવ્યા. જેમાંથી ઈન્દ્રનંદીસૂરિની શાખાવાળા 'કુતબપુરા' કહેવરાવા લાગ્યા અને કમલકલશસૂરિની શાખાવાળા * 'કમલકલશા'ના નામથી જ્યોળખાવા લાગ્યા. મૂળ સમુદાય 'પાલણપુરા' ના નામે પ્રખ્યાત થયો. એજ કમલકલશસૂરિના શિષ્ય જ્યકલ્યાણસૂરિ આ લેખોક્ત પ્રતિષ્ઠા કરનાર છે.

નં. ૨૬૪, ૬૫ અને ૬૭ વાળા લેખો સંવત ૧૫૧૮ ની સાલના છે.

પ્રથમના લેખમાં નીચે પ્રમાણે હુકીકત છે:—

મેહપાટ (મેવાડ) માં આવેલા ડુંભલમેર નામના મહાદુર્ગમાં,

* ટિપ્પણમાં જણાવ્યું છે કે—

'કુતબપુરાગરહાદ્ધર્ષવિનયસૂરિણા નિગમમતં કર્ષિતં, અપરનામ ' મૂકટિયા ' મતં, પશ્ચાત્ હર્ષવિનયસૂરિણા મુક્તો નિગમપદ્મઃ બ્રાહ્મણૈ રક્ષિતઃ (?)'

અર્થાત્—કુતબપુરા ગરબમાંથી હર્ષવિનયસૂરિએ ' નિગમમત ' કાઢ્યું કે જેનું ખીલું નામ ' ભૂકટીયામત ' છે. પાછળથી હર્ષવિનયસૂરિએ એ મત મૂકી દીધું હતું તે પછી બ્રાહ્મણોએ રાખ્યું (?)

ડું આ ' કુંભલર્ણ ' તે મેવાડનો પ્રખ્યાત મહારાણો ' કુંભો ' છે. આ રાણો બહુ શરવીર અને પ્રતાપી હતો. મેવાડના રક્ષણ માટે જે ૮૪ કિલ્લાઓ બાંધેલા છે તેમાંથી ૩૨ તો આ રાણા કુંભાએ જ બંધાવ્યા છે. કુંભલમેરનો કિલ્લો પણ એણે જ બંધાવ્યો છે. મેવાડના બધા કિલ્લાઓમાં એ કિલ્લો બહુજ મજબૂત અને મહત્વનો ગણાય છે. સુપ્રસિદ્ધ જૈનતીર્થ ' રાણપુર ' ની પાસે આવેલા પર્વત ઉપર એ કિલ્લો આવેલો છે,

રાજધિરાજ શ્રી કુલકર્ણના વિજય રાજ્યમાં, તપાગચ્છના સંઘે કરાવેલા, અને આખું ઉપર આણેલી પિત્તલની પ્રૌઢ એવી આદિનાથની પ્રતિમાવડે અલંકૃત થયેલા શ્રીચતુર્ભુજ પ્રાસાદમાંના, બીજા આદિ દ્વારોમાં સ્થાપન કરવા માટે, શ્રીતપાગચ્છના સંઘે આ આદિનાથનું 'ખિંબ કરાવ્યું'. તેની પ્રતિષ્ઠા ડૂંગરપુર નગરમાં રાઉલ શ્રીસોમદાસના રાજ્યમાં, ઓસવાલ જ્ઞાતિના સા. સાલાની સ્ત્રી કર્મદેવિના પુત્ર સા. માલા અને સાહુલા નામના ભાઈઓએ કરેલા આશ્ચર્યકારક પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવપૂર્વક, સોમદેવસૂરિ આદિ શિષ્ય પરિવારની સાથે તપાગચ્છનાયક શ્રીલક્ષ્મી-સાગરસૂરિએ કરી છે. ડૂંગરપુરના સંઘની આજ્ઞાથી સૂત્રધાર લુંબા અને લાંબા આદિકોએ આ મૂર્તિ બનાવી છે.

આ લેખોમાં જણાવેલા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવનો ઉલ્લેખ ગુરુગુણરત્નાકર ના તૃતીયસર્ગના પ્રારંભમાં ૩ બ્ધ અને ૪ થા પદ્યમાં કરેલો છે. એ પદ્યોમાં જણાવ્યા પ્રમાણે સા. સાહુલા ડુંગરપુરના રાવલ સોમદાસનો મંત્રી હતો. તેણે ૧૨૦ મણુના વજનવાળી પિત્તલની મહોટી જિનપ્રતિમા બનાવી હતી. એના કરેલા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવમાં એ પ્રતિમાની તથા બીજી પણ અનેક પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠાઓ કરવામાં આવી હતી.

૨૬૯ નંબરવાલો લેખ, સંવત્ ૧૭૨૧ ની સાલનો છે. લેખની હકીકત આ પ્રમાણે છે:—

મહારાજધિરાજ *શ્રીઅખયરાજના સમયમાં અમદાવાદ નિવાસી શ્રીમાલ જ્ઞાતિનો વદ્ધશાખાવાળા દોસી પનીયાના સુત મનીયાની ભાર્યા મનરંગદેવિના પુત્ર દો. શાંતિદાસે આદિનાથનું 'ખિંબ કરાવ્યું'. તેની પ્રતિષ્ઠા તપાગચ્છીય શ્રીહીરવિજયસૂરિના પદ્ધર આચાર્ય શ્રીવિજયસેનના પદ્ધર વિજયતિલકસૂરિના પદ્ધર વિજયાનંદસૂરિના શિષ્ય લટ્ટારક વિજયરાજ સૂરિએ કરી છે.

* આ 'અખયરાજ' તે સીરોહીનો રાજા બીજો અખયરાજ છે. એ સંવત્ ૧૭૩૦ માં મૃત્યુ પામ્યો હતો. એના ૩.૮ વિશેષ વૃત્તાંત જુઓ 'સીરોહી કા ઇતિહાસ' પત્ર ૨૪૯ ૨૬૨.

(૨૭૧)

આબુ દેલવાડા ઉપર વિમલસાહુના મંદિરના મુખ્ય રંગમંડ-
પમાં આવેલા એક સ્તંભની પછવાડે એક ગ્રહસ્થળી મૂર્તિ કેતરેલી
છે તેની નીચે ૮-૧૦ પદ્ધિમાં આ નંબર ૨૭૧ વાળો લેખ કેતરેલો
છે. લેખ પદ્યમાં છે પરંતુ મહુને જે આની નકલ (પ્રતિકૃતિ-રખીંગ)
મળી છે તે એટલી ઊંધી અસ્પષ્ટ છે કે પૂરેપૂરી વાંચી શકાતી નથી.
પ્રારંભની ૪ પદ્ધિઓ ઘણી મહેનતે વાંચી શકાણી છે. આ લેખ ઉપ-
યોગી છે. કારણ કે આમાં તે શ્રીપાલકવિની હકીકત છે જે ગુર્જર-
પતિ સિદ્ધરાજ જયસિંહનો મિત્ર (ભાઈબંધ) હતો. તે જાતિએ પ્રાગ્વાટ
વણિગ્ હતો અને આ લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે તેના પિતાનું નામ
લક્ષ્મણ હતું. એ મહાકવિ હતો અને 'કવિરાજ' એવું એનું ઉપનામ
હતું. પ્રભાચંદ્રના રચેલા પ્રભાવકચરિતના 'દેવસૂરિ પ્રબંધ' અને
'હિમચંદ્રપ્રબંધ' માં અનેક સ્થળે એ કવિનું વર્ણન આવેલું છે.
એનો પુત્ર સિદ્ધપાલ હતો તે પણ મહાકવિ હતો. તેને પણ વિજય-
પાલ નામે પુત્ર હતો અને તે પણ કવિ હતો. વિજયપાલનું બનાવેલું
દ્રૌપદી સ્વયંવર નામનું નાટક હાલમાં મળ્યું છે જે મહેં પ્રકટ કંચ
છે. તેની પ્રસ્તાવનામાં આ કવિવંશનું વિસ્તૃત વર્ણન આપ્યું છે
તેથી જાણાસુએ વિશેષ ત્યાં જોઈ લેવું.

આ લેખ ઉપર જે ગ્રહસ્થળી મૂર્તિ છે તે ઘણા ભાગે કવિરાજ
શ્રીપાલનીજ હોય તેમ જણાય છે.

એ લેખને ફરી તપાસવાની આવશ્યકતા છે અને એની સંપૂર્ણ
નકલ લેવાની ખાસ જરૂરત છે. મહારી પાસે જે આની પ્રતિકૃતિ છે
તેમાં અસ્પષ્ટ જણાતા નીચેના ભાગમાં જે કેટલાક અક્ષરો જણાય
છે તેમનાથી અનુમાન થાય છે કે એ ભાગમાં એના પુત્રોનાં નામો
આપેલાં હોવાં જોઈએ.

(૨૭૨-૨૭૬)

આબુ પર્વતની નીચે, ખરાડીથી લગભગ ૪ માઈલ પશ્ચિમે

મૂંઝવણ કરીને એક ગામ છે તેજ પ્રાચીન મુ'ંડસ્થલ મહાતીર્થ છે. એ ગામ પૂર્વે ઘણી સારી રીતે આખાદ હતું એમ ઐતિહાસિક ઉલ્લેખોથી જણાય છે; પરંતુ વર્તમાનમાં તો એ તદ્દન ઉજ્જડ જેવું લાગે છે. ગુરુગુણરત્નાકર કાવ્ય ઉપરથી જણાય છે કે તપગચ્છાચાર્ય શ્રીમુનિસુન્દરસૂરિએ મુ'ંડસ્થલમાં સં. ૧૫૦૧ માં લક્ષ્મીસાગરને વાચકપદ આપ્યું હતું અને તે વખતે તેમના ભાઈ સંઘપતિ ભીમે એ પદનો ઘણા ઠાઠથી મહોત્સવ કર્યો હતો.* એ ગામમાં હાલમાં કેટલાંક ટૂટેલાં મંદિરો પડ્યાં છે. તેમાં એક જૈન મંદિર પણ વિશાલ આકારવાળું દેખાતું દૃષ્ટિગોચર થાય છે. એજ મંદિરના સ્તંભો વિગેરે ઉપર નં. ૨૭૨ થી ૭૬ સુધીના લેખો કેતરેલા છે.

પ્રથમના બે લેખો સં. ૧૨૧૬ ના છે તેમાં વીસલ અને દેવડા નામના શ્રાવકોએ આ સ્તંભો કરાવ્યાં છે આવો ઉલ્લેખ કરેલો છે. બીજા બે લેખો સં. ૧૪૨૬ ની સાલના છે. તેમાં જણાવ્યું છે કે-કોરંટ ગચ્છવાળા નન્નાચાર્યના વંશમાં, મુ'ંડસ્થલ ગ્રામમાં શ્રીમહાવીર સ્વામિના મંદિરનો પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતિના ઠ. મહિપાલની ભાર્યા રૂપિણીના પુત્ર સિરપાલે જીર્ણોદ્ધાર કર્યો. કલશ અને દંડની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. આબુખાબુની ૨૪ દેવ કુલિકાઓમાં બિંબોની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. પ્રતિષ્ઠા કરનાર કક્ષસૂરિના શિષ્ય સાવદેવસૂરિ.

૨૭૬ નંબરનો લેખ સં. ૧૪૪૨ ના વર્ષનો છે. તેમાં રાજા કાન્હડદેવના પુત્ર વીસલદેવે, આ મહાવીરના મંદિરમાં સવાડીયા ઘાટ (?) દાનમાં આપ્યાનો ઉલ્લેખ છે.

* મુળસ્થલેડ્ય મુનિસુન્દરસૂરિભિર્યે-

ર્યે સ્થાપિતાસ્તદનુ વાચકતાપદવ્યામ્ ।

ભીમેન સઙ્ઘપતિના નિજબાન્ધવેના-

ડ્ડરબ્ધોદ્ધવે વિધુવિયદ્વસુવાઙ્ઘવે ॥

—પ્રથમસર્ગ, ૯૦ પદ ।

આ મંદિરમાંની એક મૂર્તિ આખુ ઉપરના તેજપાલના મંદિરમાં છે જેના ઉપર ૧૨૮ નંબર વાળો લેખ કોતરેલો છે. આથી જણાય છે કે જ્યારે આ ગામ ભાંગ્યું ત્યારે આ મંદિરમાંની મૂર્તિઓ આખુ ઉપર લઈ જવામાં આવી હશે. તેજપાલના મંદિરમાંના ખીબા લેખમાં (નં. ૬૫) મુ'સ્થલ ને મહાતીર્થ તરીકે જણાવ્યું છે તેથી સમજાય છે કે તે વખતે એ સ્થલ મહાતત્તુ મનાતું હશે અને ત્યાં પ્રાચીન જૈન મંદિરો વધારે હશે. ચંદ્રાવતીની જ્યારે ચઢતી કલા હતી ત્યારે તેની આસપાસનો આ બધો પ્રદેશ સમૃદ્ધિ અને જૈન પ્રબળથી ભરપૂર હતો એમ નિઃશંક રીતે આ લેખો ઉપરથી જણાય છે. મુસલમાનોના આક્રમણોના લીધે ચંદ્રાવતી ઉજ્જૈન યદ્ય ને તેની સાથે તેના સમીપતીર્થ સ્થળો પણ નષ્ટ થયાં. કાલના કઠોર પ્રહારથી જર્જરિત થઈ સદાના માટે નામશેષ થઈ જવાની અણી ઉપર આવી રહેલા આ મુ'સ્થલ જેવા સ્થલોના ભગ્નાવશેષ મંદિરોને તેમ થતાં અટકાવનાર કોઈ સિરપાલ જેવો શ્રાવક બહાર પડે તો ઘણું સાડું થાય.

આરાસણ તીર્થના લેખો.

આણુ પર્વતની પાસે આવેલા અંબાણુ નામના હિંદુઓના પ્રસિદ્ધ દેવસ્થાનથી દક્ષિણ-પૂર્વ દિશામાં એક-દોઢ માઈલને છેટે કુંભારિયા નામનું જે ન્હાનું સરખું એક ગામ વસે છે તેજ પ્રાચીન આરાસણ તીર્થ છે. તીર્થ એટલા માટે કે ત્યાં આગળ જૈનોના ૫ સુંદર અને પ્રાચીન મંદિરો આવેલાં છે. મંદિરોની કારીગરી અને બાંધણી ઘણી જ ઉંચા પ્રકારની છે. બધાં મંદિરો આખુનાં મંદિરો જેવાં ઘોળા આરસપહાણુના બનેલાં છે. એ સ્થાનનું જુનું નામ 'આરાસણુકર' છે તેનો અર્થ 'આરસની ખાણુ' એવો થાય છે. જૈનગ્રંથો જેતાં એ નામની યથાર્થતા તુરત જણાઈ આવે છે. પૂર્વે એ સ્થળે આરસની મહોટી ખાણુ હતી. આખા ગુજરાત પ્રાંતમાં અહીંથી જ આરસ જતો હતો. વિમલસાહ અને વસ્તુપાલ તેજપાલ આદિએ આખુ વિગેરે

ઉપર જે અનુપમ કારીગરીવાલા આરસના મંદિરો બનાવ્યાં છે તે આરસ આ જગ્યાએથી જ લઈ જવામાં આવ્યો હતો. ઘણી ખરી જિન-પ્રતિમાઓ પણ અહીંના જ પાષાણની બનેલી હોય છે. તારંગા પર્વત ઉપરના મહાન્ મંદિરમાં જે અજિતનાથ દેવની વિશાલકાય પ્રતિમા વિરાજિત છે તે પણ અહીંના જ પાષાણની બનેલી છે એમ સોમસૌ-માગ્ય કાવ્ય જોતાં સ્પષ્ટ જણાય છે. એ કાવ્યમાં એ મૂર્તિના નિર્માણ બાબત આશ્ચર્યકારક રીતે લખવામાં આવ્યું છે કે-

જ્યારે ઈડરના સંઘપતી ગોવિંદ સેઠને તારંગા ઉપર અજિતનાથ ની નવીન પ્રતિમા પ્રતિષ્ઠિત કરવાનો વિચાર થયો ત્યારે તે આરસજુમાં જઈને ત્યાંની પર્વતવાસીની અંબિકા દેવી (અંબામાતા) ની આરધના કરી. દેવી કેટલાક કાલ પછી સંતુષ્ટ થઈ સેઠને પ્રત્યક્ષ થઈ અને ઇચ્છિત વર માંગવા કહ્યું. સેઠે જણાવ્યું કે મહારે બીજી કોઈ વસ્તુની અપેક્ષા નથી ફક્ત એક જિનપ્રતિમા બનાવવી છે માટે એક વિશાલ શિલા આપો. એ સાંભળી દેવીએ જણાવ્યું કે પ્રથમ તહારા પિતા વચ્છરાજ સેઠે પણ મહારી પાસે આવી રીતે એક શિલાની યાચના કરી હતી પરંતુ તે વખતે શિલા નહાની હતી; હવે તે મહોટી થઈ છે તેથી તૂં સુખેથી તે લે અને પ્રતિમા બનાવ. દેવીની અનુમતિ પામી સેઠે ખાંજુમાંથી શિલા કઢાવી અને તેને એક સ્થાનમાં મૂકી. પછી નૈવેદ્ય આદિ ઉત્તમ પદાર્થો દ્વારા દેવીની પૂજા કરીને ત્યાંથી તે શિલા લઈ સ્થ તારંગા તરફ ચાલ્યો. તેને ખેંચવા માટે સેંકડો બલવાન બળદો જોડવા પડ્યા હતા તથા સંખ્યાબંધ માણસો હાથમાં કોદાળા, કુહાડા અને ખાવડા વિગેરે લઈ આગળ ચાલતા હતા અને રસ્તામાં રહેલા પથરો ફેંડતા, ઝાડો કાપતા અને ખાડાઓ પૂરતા થકા સ્થને ચાલવા માટે માર્ગ સાફ બનાવતા હતા. આવી રીતે ધીમે ધીમે ચાલતો તે સ્થ કેટલાએ મહિના પછી તારંગે પહોંચ્યો હતો. વિગેરે. (જુઓ સોમસૌમાગ્ય કાવ્ય, સર્ગ ૭, પદ્ય ૪૨-૫૭.)

આર્કીઓલોજીકલ સર્વે આફ ઇન્ડિયા, વેસ્ટર્ન સાર્કલ, ના સન્ ૧૯૦૫-૬ ના પ્રોગ્રેસ રીપોર્ટમાં કુંભારીઆના એ જૈન મંદિરો માટે વિસ્તારપૂર્વક લખાણ કરવામાં આવ્યું છે જેમાંથી કેટલોક ભાગ અત્ર આપવો ઉપયોગી થઈ પડશે.

“ કુંભારીઆમાં જૈનોનાં સુંદર મંદિરો આવેલાં છે જેમની યાત્રા કરવા પ્રતિવર્ષ ઘણા જૈનો જાય છે. દંતકથા એવી ચાલે છે કે વિમલસાહે ૩૬૦ જૈન મંદિરો બંધાવ્યાં હતાં અને તેમાં અંબા માતાએ ઘણી દોલત આપી હતી. પછી અંબાજીએ તેને પૂછ્યું કે કોની મદદથી તે આ દેવાલયો બંધાવ્યાં ? ત્યારે તેણે કહ્યું કે ‘ મહારા ગુરૂની કૃપાથી ’ માતાજીએ ત્રણવાર તેને આવી રીતે પૂછ્યું અને એનો એજ જવાબ મળ્યો. આવી કૃતજ્ઞતાથી ગુરૂએ થઈને તેમણે તેને કહ્યું કે જો જીવવું હોય તો ન્હાસી જા, તેથી તે એક દેવાલયના લોચરામાં પેકો અને આજુ પર્વત ઉપર નિકળ્યો. ત્યાર બાદ માતાજીએ પાંચ દેવાલયો સિવાય સર્વ દેવાલયો બાળી ન્હાંખ્યા અને આ બળેલા પત્થરો હજુ પણ સર્વત્ર રખડતા જોવામાં આવે છે. ફાર્જસ સાહેબ કહે છે કે આ બનાવ કોઈ જ્વાળામુખી પર્વત ફાટવાથી બનેલો છે. પણ ગમે તેમ હોય તો પણ ત્યાં એટલા બધા બળેલા પત્થરો પડેલા છે કે જેથી ત્યાં પાંચ કરતાં વધારે મંદિરો હશે એમ અનુમાન થઈ શકે. ”

“ કુંભારીઆમાં મુખ્ય કરીને ૬ મંદિરો છે જેમાંનાં પાંચ જૈનોનાં છે અને એક હિંદુનું છે. જૈનોનાં ચાર મંદિરોના આકાર આજુ ઉપરના, તથા નાગડા અગરભદ્રેશ્વરના મંદિર જેવો છે. તે સર્વના ઉત્તર તરફ મુખ છે તથા આગળ પરસાળવાળી દેવકુલિકાઓની હાર તેમની આબુ-બાબુ આવેલી છે. આ મંદિરો વખતો વખત સમરાવવામાં આવ્યાં છે, તેથી કરીને જુનું અને નવું કામ ભેળસેળ થઈ ગયું છે. કેટલાક સ્તંભો, દ્વારો અને છતમાં કરેલું કોતરકામ ઘણું જ ઉત્તમ છે અને તે આજુનાં દેલવાડાના મંદિરોના જેવું છે. મી. કાઉસેન્સના બતાવ્યા પ્રમાણે જ્યાં જ્યાં જુનું કામ રાખેલું છે તે નવા કામ કરતાં જુદું પડી જાય છે,

સ્તંભો જોઈએ તેટલા ઉંચા નહિં હોવાને લીધે તથા છત જોઈએ તે કરતાં નીચી હોવાથી મહોટા પાટડાઓની વચમાં આવેલી છત ઉપરનું ઘણું કોતરકામ એક દમ જોઈ શકાય તેમ નથી, તે બધું એક પછી એક જોવું પડે છે અને તે પણ છતની બરાબર તળેજ ઉભા રહીને ડોકને તસ્દી આપીનેજ જોઈ શકાય છે. ”

નેમિનાથ મંદિર.

“ જૈન દેવાલયોના સમૂહમાં સૌથી મહોટામાં મહોટું અને વધારે જરૂરનું દેવાલય નેમિનાથનું છે. બહારના દ્વારથી રંગમંડપ સુધી એક દાદર જાય છે. દેવગૃહમાં એક દેવકુલિકા, એક ગૂઢમંડપ અને પરસાળ આવેલાં છે. દેવકુલિકાની બીંતો જુની છે પણ તેનું શિખર તથા ગૂઢમંડપની બહારનો ભાગ હાલમાં બનાવેલાં છે. તે ઇંટથી ચણેલા હોઈ, તથા પ્લાસ્ટર ઈઈ, આરસ જેવાં સાફ કરવામાં આવ્યાં છે. આનું શિખર તારંગામાં આવેલા જૈન મંદિરના ઘાટનું છે અને તેના તથા ધુમ્મટના આમલસારની નીચે ચારે બાજુએ મહોટાં મુકેલાં છે. મંદિરના અંગે આવેલી દેવકુલિકાઓના અંત્ર ભાગના છેડા ઉપર આવેલા તથા દેવગૃહની પરસાળમાં આવેલા સ્તંભો સિવાય મંડપના સ્તંભો આખુ ઉપરના ફેલવાડાના વિમલસાહુવાળા મંદિરના સ્તંભો જેવા જ છે. પરસાળના એક સ્તંભ ઉપર લેખ છે જેમાં લખેલું છે કે તે એક આસપાલે ઈ. સ. ૧૨૫૩ માં બંધાવ્યો હતો. અહીં જુના કામને બદલે નવું કામ એવી જ સફાઈથી કરેલાંને દાખલો આપણને મળી આવે છે. રંગમંડપની બીજી બાજુએ ઉપરના દરવાજામાં તથા છેડેના બે ન્હાના સ્તંભોની વચ્ચેની કમાનો ઉપર મકરના મુખો મુકેલાં છે. આ મુખોથી શરૂ કરીને એક સુંદર તોરણ કોતરવામાં આવ્યું છે જે ઉપરના પથ્થરની નીચેની બાજુને અડકે છે અને જે ફેલવાડાના વિમલસાહુના મંદિરમાંની કમાનો ઉપર આવેલા તોરણના જેવુંજ છે. મંડપના સ્તંભોની ખાલી કમાનો તથા પરસાળના સ્તંભોની ખાલી કમાનો જે ગૂઢમંડપના દ્વારની બરાબર

સામે આવેલી છે તે, તથા ઉપરના પાટડાની નીચે આવેલા આગળ ઉપરથી એમ જણાય છે કે પહેલાં આવાં બીજાં તોરણો હતાં જે હાલમાં નાશ પામ્યાં છે. મંદિરની બંને બાજુએ મળીને આઠ દેવ કુલિકાઓ છે. પાંચમા નંબરની દેવકુલિકા છે તે બધી કરતાં મોટી છે. મંદિરની જમણી બાજુ વાળી દેવકુલિકામાં આદિનાથની અને ડાબી બાજુવાળીમાં પાર્શ્વનાથની લગ્ન મૂર્તિઓ વિરાજમાન છે. મંડપના મધ્ય ભાગ ઉપર હાલના જેવું એક છાપડું આવેલું છે જે યુગ્મમટના આકારનું છે અને જેને રંગ દઈ સુશોભિત કરવામાં આવ્યું છે. તેની આજુબાજુએ ચામચીડીયાં તથા ચકલીઓને અટકાવે એવું વાંસનું પાંજરું બાંધેલું છે. મંડપના બીજા ભાગની છત તથા એસરીની છત સાદી અને હાલના જેવી છે. મંડપ અને એસરીના વચ્ચેના ભાગમાં એટલે કે મૂળ ગર્ભાગારની જમણી બાજુએ ઉપરના ભાંગેલા પાટડાને મદદગાર થવા માટે ઝેડાળ ત્રણ કમાનો ચણી છે અને તે સાથેના સ્તંભ સુધી લંબાવેલી છે જેથી કરીને ઘણું કોતરકામ ઢંકાઈ જાય છે.”

(૨૭૭)

ઉપર વર્ણવેલા એ નેમીનાથના મંદિરમાં મૂલનાયક તરીકે જે પ્રતિમા પ્રતિષ્ઠિત છે તેના આસન નીચે આ નં ૦ ૨૭૭ નો લેખ કોતરેલો છે. લેખોક્ત ઉલ્લેખનો તાત્પર્ય આ પ્રમાણે છે—

સં. ૧૬૭૫ ના માઘસુદી ૪ ને શનિવારના દિવસે એકેશ (એસવાલ) જાતિના વૃદ્ધ શાખાવાળા બુહરા (બોહરા) રાજપાલે શ્રીનેમિનાથના મંદિરમાં નેમિનાથનું બિંબ કરાવ્યું. તેની પ્રતિષ્ઠા હીરબિજ્જયસૂરિના પદ્મધર આચાર્ય શ્રીવિજ્જયસેનસૂરિના શિષ્ય આચાર્ય શ્રીવિજ્જયદેવસૂરિએ, પંડિત કુશલસાગરગણિ આદિ સાધુ પરિવાર સાથે કરી છે.

ધર્મ સાગરગણિવાળી તપાગચ્છપટ્ટાવલી માં જણાવેલું છે કે વાદી દેવસૂરિએ (સમય વિ. સં. ૧૧૭૪-૧૨૨૬) આરાસણમાં નેમિ-

નાથની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી. (તથા આરાસણે ચ નેમિનાથપ્રતિષ્ઠા કૃતા) એથી જણાય છે કે પ્રથમ આ મંદિરમાં ઉક્ત આચાર્યની પ્રતિષ્ઠિત કરેલી પ્રતિમા વિરજિત હશે પરંતુ પાછળથી કોઈ કારણથી તે ખડિત કે નષ્ટ થઈ જવાના લીધે તેના સ્થળે, ઘોડુરા રાજખાલે આ નવી પ્રતિમા ખનાવી વિજયદેવસૂરિના હાથે પ્રતિષ્ઠિત કરી છે, એમ જણાય છે.

(૨૭૮)

એજ મંદિરમાં ઉપરચુકત પ્રતિમાની દક્ષિણ બાજુએ આ દિનાથ તીર્થકરની પ્રતિમા સ્થાપિત છે તેની પલાંઠી નીચે આ નં. ૨૭૮ નો લેખ કોતરેલો છે. લેખની સાલ અને પ્રતિષ્ઠાતા આચાર્યનું નામ ઉપરના લેખ પ્રમાણે જ છે. પ્રતિમા કરાવનાર શ્રીમાલસાંતીના વૃદ્ધશાખાવાળા સા. રંગા (સ્ત્રી કીલારી) સુત લહુઆ....સુત પનીઆ સુત સમર સુત હીરણ છે.

(૨૭૯)

આ લેખ મૂલ મંદિરની ડાબી બાજુએ આવેલી ભમતીમાંની છેલ્લી દેવકુલિકાની બીંત ઉપર કોતરેલો છે. હકીકત આ પ્રમાણે છે:-

પ્રાગ્વાટ વંશના શ્રે. બાહુડયે શ્રીજિનભદ્રસૂરિના સદુપદેશથી પાદપરા (ઘણું કરીને વડોદરાની પાસે આવેલું હાલનું ' પાદરા ') નામના ગામમાં ઉદ્દેરવસહિકા નામે એક મહાવીર સ્વામિનું મંદિર ખનાયું હતું. તેના બે પુત્રો થયા પ્રહ્લાદેવ અને શરણુદેવ. પ્રહ્લાદેવે સં. ૧૨૭૫ માં અહિંનાજ (આરાસણમાં) શ્રીનેમિનાથ મંદિરના રંગમંડપમાં ' દાદા ધર ' કરાવ્યો. તેના ન્હાના ભાઈ શ્રે. શરણુદેવ (સ્ત્રી સૂહવદેવી) ના વીરચંદ્ર, પાસક, આંખડ અને રાવણુ નામના પુત્રોએ પરમાનંદસૂરિના સદુપદેશથી સંવત્ ૧૩૧૦ માં સપ્તશતતીર્થ (એકસો સિત્તેર જિન શિલાપટ્ટ) કરાવ્યું. વળી સં. ૧૩૩૮ માં એજ આચાર્યના ઉપદેશથી પોતાના સમસ્ત પરિવાર સહિત એ ભાઈઓએ વાસુપૂજ્ય તીર્થકરની દેવકુલિકા કરાવી. સં. ૧૩૪૫ માં સંમેતશિખર નામનું તીર્થ કરાવ્યું તથા મ્હોટી યાત્રા સાથે તેની પ્રતિષ્ઠા કરી જે અદ્યપિ *પોસીના નામના ગામમાં શ્રીસંઘવડે પૂજાય છે.

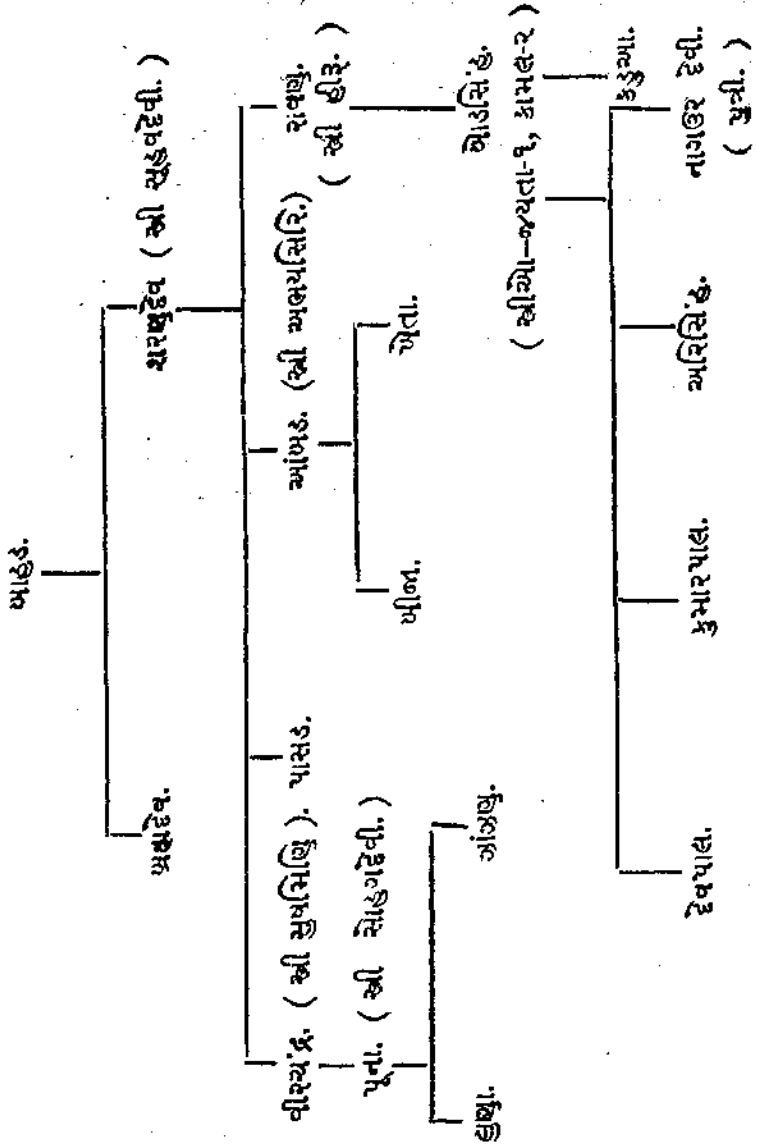
આ લેખમાં જણાવેલા બાહુડને ફોર્મસે કુમારપાલ ચૌહુકચનો મંત્રી બાહુડ માન્યો છે પરંતુ તે પ્રકટ ભૂલ છે. મંત્રી બાહુડ તો (ઉદયનનો પુત્ર) જાતિએ શ્રીમાલી હતો અને આ બાહુડ તો જાતિએ પ્રાગ્વાટ (પોરવાડ) છે. તેથી આ બંને બાહુડો જુદા જુદા છે. સમય બંનેનો લગભગ એક જ હોવાથી આ ભ્રમ થયો હોય તેમ જણાય છે.

આગળનો નં. ૨૯૦ વાળો લેખ પણ આ લેખ સાથે મળતો છે. એ લેખ મૂલનાયકની ડાબી બાજુએ આવેલી ભમતીમાંની વાસુપૂજ્ય દેવકુલિકામાં પ્રતિમાના પદ્માસન ઉપર કેતરેલો છે. પ્રસ્તુત લેખમાં જણાવેલી-સંવત્ ૧૩૩૮ માં બનાવેલી-વાસુપૂજ્ય દેવકુલિકા તે આજ છે.

લેખોક્ત હકીકત સ્પષ્ટજ છે. આ બંને લેખોમાં આવેલાં મનુષ્યોનાં નામોનો પરસ્પર સંબંધ આ પ્રમાણે છે:—

* પોરનીના ગામ, મહીકાંઠામાં આવેલા ઘડર રાજ્યમાં આવેલું છે. ત્યાં હાલમાં એક જૈન મંદિર છે. એ સ્થલ તીર્થ જેવું ગણાય છે. પૂર્વે ત્યાં વધારે મંદિરો હોવાં જોઈએ એમ જણાય છે.

આ લેખોમાં જણાવેલા પરમાનંદસૂરિ અને નીચેના લેખમાં જણાવેલા પરમાનંદસૂરિ બંને જુદા છે. આ પરમાનંદસૂરિ ખૂબદગ્ગચ્છીય છે અને નીચેવાલા ચંદ્રગચ્છીય છે. આ સૂરિની ગુરૂ પરંપરા આ પ્રમાણે છે:—

જિનભદ્રસૂરિ.
|
રત્નપ્રભસૂરિ.
|
હરિભદ્રસૂરિ.
|
પરમાનંદસૂરિ.
(૨૮૦)

આ નંબર વાળો લેખ, એજ મંદિરના એક સ્તંભ ઉપર કોતરેલો છે.

સં. ૧૩૧૦ ના વર્ષે વૈશાખ વદિ ૫ ગુરૂવાર. પ્રાગ્વાટ શાંતિના શ્રે. વીલહણુ અને માતા રૂપણીના શ્રેયાર્થે તેમના પુત્ર આસપાલ, સીધપાલ અને પદ્મસીંહી પોતાના વિલવાનુસાર આરાસણુ નગરમાં શ્રી-નેમિનાથ ચૈત્યના મંડપમાં, ચંદ્રગચ્છના આચાર્ય શ્રી પરમાનંદસૂરિના શિષ્ય શ્રી રત્નપ્રભસૂરિના સદુપદેશથી એક સ્તંભ કરાવ્યો.

દાક્ષિણ્યચિન્હ નામના આચાર્યની (૨૫ સંવત ૭૦૦ માં) રચેલી કુવલયમાલા નામની પ્રાકૃત કથાનો સંસ્કૃતમાં સંક્ષેપ કરનાર આજ રત્નપ્રભસૂરિ છે એમ તે ગ્રંથના દરેક પ્રસ્તાવને અંતે “ इत्याचार्य श्रीपरमानन्दसूरि शिष्यश्रीरत्नप्रभसूरिविरचिते कुवलयमालाकथा संक्षेपे” આવી રીતે કરેલા ઉલ્લેખથી નિશ્ચિત રૂપે જણાય છે.

(૨૮૧)

આ લેખ એક ભીંત ઉપર કોતરેલો છે.

સંવત ૧૪૪૪ ના આષાઢ શુદ્ધ પૂર્ણિમાના દિવસે. શ્રી નેમિનાથ દેવના ચૈત્યમાં ત્રણ કલ્યાણુક (દ્વીક્ષા, કેવલ અને મોક્ષ ?) દિવસે

પૂજા માટે, ' સિધરના પુત્ર શ્રે. ગાંગદેવે વીસલપ્રિય ૧૨૦ દ્રમ (તે વખતે આલતા વીસલપુરીયા આંદિના શિક્ષકઓ) નેમિનાથ દેવના ભંડારમાં નહાંખ્યા છે. તેના વ્યાજમાંથી પ્રતિમાએ ૩ દ્રમ પૂજા માટે ચઢાવાય છે.

(૨૮૨)

આ લેખ એક થાંભલા ઉપર કોતરેલો છે. સં. ૧૫૨૬ ના આપાઠ વદિ ૬ મીને સોમવારના દિવસે પાટણુ નિવાસી ગુજરજાતીય મહા. પૂજાના પુત્ર સીધરે અહિની યાત્રા કરી હુશે તેથી તેના સ્મરણુ માટે આ લેખ કોતરાવ્યો હોય એમ જણાય છે.

(૨૮૩)

આ લેખ પણ એક ભીંત ઉપર કોતરેલો છે. શ્રે. ગાંગદેવ નામના કોઈ શ્રાવકે પોતાના પરિવાર સહિત નેમિનાથનાં બિંબો કરાવ્યાં જેમની પ્રતિષ્ઠા નવાંગવૃત્તિકારક શ્રી અભયદેવસૂરિની શિષ્યસંતતિમાં થએલા આચાર્ય શ્રી ચંદ્રસૂરિએ કરી છે.

(૨૮૪)

આ લેખ, ગૂઢમંડપમાં આવેલા એક શિલાપટ્ટ ઉપર કોતરેલો છે. જેમાં મુનિસુવ્રતતીર્થકરની પ્રતિમા તથા તેમણે કરેલો અશ્વને ઓધ અને સમલિકાવિહારતીર્થ વિગેરેના આકારો કોતરેલા છે. લેખનો અર્થ આ પ્રમાણે છે:—

સં. ૧૩૩૮ ના જ્યેષ્ઠ સુદિ ૧૪ શુક્રવાર. શ્રીનેમિનાથ ચૈત્યમાં સંવિજવિહારી શ્રી ચક્રેશ્વરસૂરિના સંતાનીય શ્રીજયસિંહસૂરિ શિષ્ય શ્રીસોમપ્રભસૂરિ શિષ્ય શ્રીવર્દ્ધમાનસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરેલું, આરાસણુ-આકર નિવાસી પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતિના શ્રે. ગોનાના વંશમાં થએલા શ્રે. આસપાલે પોતાના કુટુંબ સાથે અશ્વાવઓધ અને સમલિકા વિહાર તીર્થોદ્ધાર સહિત શ્રીમુનિસુવ્રતબિંબ કરાવ્યું.

(૨૮૫-૮૮)

આ ત્રુટિત લેખો જુદી જુદી જાતના ખનેલા શિલાપટ્ટો તથા પ્રતિ-માઓ ઉપર કોતરેલા છે. સાલ અને તિથિ સિવાય વધારે જાણવાનું એમાં કશું નથી.

(૨૮૯)

આ લેખ એક પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા ઉપર કેતરેલો છે. સં. ૧૨૦૬ ના જ્યેષ્ઠ સુદિ ૯ મંગળવારના દિવસે શ્રે. સહજિગના પુત્ર ઉદ્ધા નામના પરમ શ્રાવકે પોતાની સ્ત્રી સલક્ષણના શ્રેય માટે, પોતાના ભાઈ, ભાણેજ અને બહેન આદિક પરિવાર સહિત, શ્રીપાર્શ્વનાથનું 'બિંબ કરાવ્યું' જેની પ્રતિષ્ઠા શ્રીઅન્જિતદેવસૂરિના શિષ્ય શ્રી વિજયસિંહસૂરિએ કરી.

આ અન્જિતદેવસૂરિ તે સુપ્રસિદ્ધ આચાર્ય શ્રીમુનિચંદ્રસૂરિના શિષ્ય અને પ્રવરવાદી શ્રીદેવસૂરિના ગુરુભાતા હતા. મુનિસુન્દરસૂરિની ગુર્વાવલીમાં લખ્યા પ્રમાણે તેઓ શ્રમણ લગવાનું શ્રીમહાવીર દેવની ઈચ્છા મળી પાટે થયેલા છે. ઈચ્છા મળી પાટે વિજયસિંહસૂરિ થયા જેમણે આ લેખોક્ત પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરી છે. સિંદૂરપ્રકર, કુમારપાલપ્રતિબોધ* સુમતિનાથચરિત્ર આદિ અનેક ગ્રંથોના કર્તા અને 'શતાર્થી'ની બુદ્ધિપ્રભાવ જણાવનારી પદવીના ધારક સોમપ્રભાચાર્ય આજ વિજયસિંહ સૂરિના પદ્મધર હતા. વિશેષ માટે જુઓ ઉક્ત ગુર્વાવલી પદ્ય ૭૨-૭૩ તથા 'જૈનહિતૈષી' પત્રમાં (ભાગ ૧૨ અંક ૯-૧૦, તથા ભાગ ૧૩ અંક ૩-૪;) સોમપ્રભાચાર્ય અને સૂકિતમુકતાવલી વિષયે પ્રકટ થયેલા મ્હારા બે લેખો.

(૨૯૦)

આ લેખ સંબંધી હુકીકત ઉપર ૨૭૬ નંબરના લેખાવલોકનમાં આવી ગઈ છે.

(૨૯૧)

આજ મંદિરની એક દેવકુલિકા ઉપર આ લેખ કેતરેલો છે. સં. ૧૩૩૫ ના માઘ સુદિ ૧૩ ચંદ્રાવતી નિવાસી સાંગા નામના શ્રાવકે પોતાના કલ્યાણ માટે શાંતિનાથ બિંબ કરાવ્યું જેની પ્રતિષ્ઠા વર્દમાનસૂરિએ કરી છે.

* આ ગ્રંથ, 'ગાયકવાડસુ ઝોરીઅન્ટલ સીરીઝ'માં મ્હારા તર્કથી સંશોધિત થઈ મુદ્રિત થાય છે. એમાં હેમચંદ્રાચાર્યે કુમારપાલ રાજાને જૈન ધર્મ સંબંધી કરેલા બોધનું વર્ણન છે.

(૨૯૨)

આ લેખ પણ એજ દેવકુલિકામાં કોતરેલો છે. સં. ૧૩૩૭ બ્યેષ્ટ સુદિ ૧૪ શુક્રવાર. ખાંખણુ નામના શ્રાવકે પોતાના શ્રેય માટે શાંતિનાથ પ્રતિમા કરાવી. તેની પ્રતિષ્ઠા પણ વર્દમાનસૂરિએ કરી છે. તેઓ પ્રહદ્ગચ્છીય શ્રીચક્રેશ્વરસૂરિના શિષ્ય સંતતિમાં થએલા સોમપ્રભસૂરિના શિષ્ય હતા.

મહાવીર તીર્થકરનું મંદિર.

“ નેમિનાથના દેવાલયથી પૂર્વમાં મહાવીરનું દેવાલય છે. બહારની બે સીડીઓથી એક આચ્છાદિત દરવાજામાં અવાય છે જે હાલમાં બનાવેલો છે. અંદર, તેની બંને બાજુએ ત્રણ મ્હોટા ગોખલા છે, પણ અત્ર ભાગમાં તે દેવ કુલિકાઓ છે.

“ રંગમંડપના વચલા ભાગમાં ઉંચે કોતરેલો એક ઘુમ્મટ છે જે ભાંગેલો છે તથા રંગેલો તેમજ ઘોળેલો છે. આ ઘુમ્મટનો આધાર અષ્ટકોણાકૃતિમાં આવેલા આઠ સ્તંભો ઉપર છે જેમાંના બે દેવકુલિકાની પરસાલના છે અને તે આબુના વિમલસાહુના દેવલયના સ્તંભો જેવા છે. બાકીના સાદા છે. પહેલાં આ સ્તંભોની દરેક બેડને મકરના મોંઢાથી નિકળેલા તોરણોથી શાણુગારવામાં આવી હતી પણ હાલ એક સિવાય બધાં તોરણો જતાં રહ્યાં છે. રંગમંડપના બીજા ભાગેની છતના બુદા બુદા વિભાગો પાડયા છે જેના ઉપર આબુના વિમલસાહુના દેહુરામાં છે તેમ જૈનચરિત્રોનાં બુદાં બુદાં દર્શ્યો કાઠવામાં આવ્યાં છે.

“ દેવ કુલિકાની બીજો હાલમાં બંધાવેલી છે, પણ શિખર બુના પત્થરના કટકાનું બનેલું છે. ગૃહમંડપ બુનો છે અને તેને, પહેલાં, બે બાજુએ બારણાં તથા દાદરો હતા. હાલમાં તે બારણાં પૂરી નાંખેલાં છે અને તેમને ઠેકાણે માત્ર બે જાળીયાં રાખેલાં છે જેથી અંદર અજવાળું આવી શકે છે ગૃહમંડપની બારશાખમાં ઘણુંજ કોતરકામ છે પણ દેવકુલિકાઓની બારશાખોને નથી. અંદર મહાવીરદેવની એક ભવ્ય મૂર્તિ છે જેના ઉપરના લેખમાં ઈ. સ. ૧૬૧૮ ની મિતિ

આપેલી છે, પણ જે બેઠક ઉપર તે પ્રતિમા બેસાડેલી છે તે બેઠક ભુગ્ની છે અને તેના ઉપરના લેખમાં ઇ. સ. ૧૦૬૧ ની મિતિ આપેલી છે.

“ ડાળી અગર પશ્ચિમ બાજુએ બે ભુગ્ના સ્તંભોની સાથે બે નવા સ્થંભો છે જે ઉપરના ભાંગેલા ચોરસાના આધાર રૂપ છે. દક્ષિણ ખુણાની પૂર્વ બાજુમાં આવેલી ત્રીજી તથા ચોથી દેવકુલિકાની બારસાખો ખીજી દેવકુલિકાઓ કરતાં વધારે કોતરેલી છે. ત્રીજી દેવકુલિકાની આગળ, ઉપરના ચોરસાની નીચેની બાજુને અડકનારી એક કમાનના આધાર રૂપ સ્તંભો ઉપર બે બાજુએ ‘ કીચક ’ બ્રેકેટ્સ બેવામાં આવે છે. આ બાબત જાણવા જેવી છે, કારણ કે ખીજે કોઈ કોશણે અથલાગમાં અગર દેવકુલિકામાં આ પ્રમાણે નથી. ” §

આ દેવાલયમાં મૂલનાયક તરીકે જે મહાવીર દેવની મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠિત છે તેની પલાંડી ઉપર નં. ૨૯૩ નો લેખ કોતરેલો છે. મિતિ ૧૬૭૫ ના માઘ શુદ્ધિ ૪ રાત્રિવાર. એકેશ વંશના અને વૃદ્ધશાળાના સા. નાનિઆ નામના શ્રાવકે, આરાસણ નગરમાં શ્રી મહાવીરનું બિંબ કરાવ્યું જેની પ્રતિષ્ઠા વિન્યદેવસૂરિએ કરી છે. આટલી હકીકત છે.

૨૯૪ નો લેખ પણ એજ સ્થળે-મૂર્તિની બેઠક નીચે કોતરેલો છે. લેખ ખંડિત છે. રૂક્ત—સં. ૧૧૧૮ ના કારણબુ મુકલ ૯ સોમવારના દિવસે આરાસણ નામના સ્થાનમાં તીર્થપતિની પ્રતિમા કરાવી; આટલી હકીકત વિદ્યમાન છે. આરાસણના લેખોમાં આ સૌથી વૃદ્ધ લેખ છે. આ લેખથી જણાય છે કે નેમિનાથ ચૈત્યની માફક આ ચૈત્યની મૂલપ્રતિમા પણ ખંડિત કે તપ્ત થઈ ગઈ હશે તેથી તેના સ્થળે આ વિદ્યમાન પ્રતિમા વિરાજિત કરવામાં આવી હોય તેમ જણાય છે.

પાર્શ્વનાથ મંદિર.

(૨૯૫-૩૦૧)

૨૯૫થી ૩૦૧ નંબર સુધીના લેખો પાર્શ્વનાથના મંદિરમાં આવેલા છે. જેમાંનો પહેલો લેખ મૂલનાયક ઉપર કોતરેલો છે. મિતિ ૯

§ આર્કિઓલોજીકલ, પ્રોવિન્સ રિપોર્ટ સપ ૧૯૦૫-૦૬.

પર પ્રમાણે જ ૧૬૭૫ ની છે અને પ્રતિષ્ઠાતા આચાર્ય પણ તેજ (વ-
જ્યદેવસૂરિ છે.

મૂલ ગર્ભાગારની બહાર જે ન્હાનો રંગમંડપ છે, તેના દરવાબ-
ની જમણી બાજુ ઉપર આવેલા ગોખલાની વેદી ઉપર ૨૯૬ નંબરનો
લેખ કોતરેલો છે. મિતિ સં. ૧૨૧૬ ની વૈશાખ સુદિ ૨. શ્રે. પા-
સદેવના પુત્ર વીર અને પુનાએ પોતાના ભાઈ જેહડના શ્રેયાર્થે
પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા કરાવી જેની પ્રતિક્ષા નેમિચંદ્રાચાર્યના શિષ્ય
દેવાચાર્યે * કરી.

બાકીના લેખો એજ મંદિરમાંની જુદી જુદી પ્રતિમાની બેઠકો
ઉપર કોતરેલા છે. છેલ્લા ત્રણની મિતિ સં. ૧૨૫૬ ના આષાઢ સુદિ
૨ શનિવારની છે. એ લેખોમાં પ્રતિષ્ઠાતા તરીકે આચાર્ય ધર્મધોષનું
નામ આપેલું છે.

એ મંદિરનું વર્ણન ઉક્ત રીપોર્ટમાં આ પ્રમાણે આપ્યું છે:—
“ પહેલાં, પાર્શ્વનાથના દેવાલયને ત્રણ દ્વારો હતાં તેમાંનાં બે બંધ કર્યાં
છે તેથી પશ્ચિમ તરફના દ્વારમાં થઈને અંદર જઈ શકાય છે. દરેક
બાજુએ મધ્યની દેવકુલિકા ખીણ કરતાં વધારે કોતરકામ વાળી છે.

* આ દેવાચાર્ય તે કદાચ સુપ્રસિદ્ધ તાર્કિક વાદી દેવસૂરિ હશે. કારણ-
કે પદ્માવલી પ્રમાણે તેમનો સ્વર્ગવાસ સં. ૧૨૨૬ માં થયેલો છે. જે કે
તેઓ સ્વરચિત સ્યાદવાદરત્નાકર નામના મહાન ગ્રંથમાં પોતાને મુનિચં-
દ્રસૂરિના શિષ્ય તરીકે પ્રકટ જણાવે છે તેમજ પદ્માવલી વિગેરે ખીજા ગ્રંથોમાં
પણ મુનિચંદ્રસૂરિશિષ્ય તરીકે જ તેમને ઉલ્લેખિત કરવામાં આવ્યા છે, પરંતુ
કદાચ એમ હોય કે તેમના દીક્ષા ગુરૂ તો નેમિચંદ્રસૂરિ હોય (કે જેમણે પો-
તાના ગુરૂબ્રાતા વિનયચંદ્ર ઉપાધ્યાયનાં શિષ્ય મુનિચંદ્રને પોતાના પદ્ધર પના-
વ્યા હતા) પરંતુ પાછળથી મુનિચંદ્રસૂરિની ગાદીએ આવેલા હોવાથી તેમના જ
શિષ્ય તરીકે ઉલ્લેખવામાં આવ્યા હોય, કે જેમ ખીજા ઘણા આચાર્યોના વિ-
પયમાં બનેલું છે. એ કેવલ એક નામના સામ્યને લઈને અનુમાન કરવામાં
આવ્યું છે, તિજીયે રૂપ કશું નથી. સમાન નામવાળા અનેક આચાર્યો એક-
જ સંમયમાં વિદ્યમાન હોવાના ઉદાહરણો પણ જૈન સાહિત્યમાંથી ઘણા મળી
આવે છે.

તેના મંડપના સ્તંભો તથા ઘુમ્મટની ગોઠવણ મહાવીર અને શાંતિ-
નાથના દેવાલયના જેવી છે, પણ શાંતિનાથ દેવાલયની માફક માત્ર ચાર
તોરણો છે જેમાંનું દેવકુલિકાની પરસાલની સામે આવેલાં દાદર ઉપરનું
એકજ હાલમાં રહેલું છે. નેમિનાથ ચૈત્યની માફક ઘુમ્મટની આબુ-
બાબુએ વાંસના સળીઆ ઉભા કર્યાં છે. દેવકુલિકાનો બાહ્ય ભાગ
તથા ગૂઠમંડપનો એક ભાગ અર્વાચીન છે. દાદર સાથે આવેલા એ
સ્તંભોની વચ્ચેની એક જુની બારસાબ ગૂઠમંડપની પશ્ચિમની ભીંતમાં
ચણવામાં આવી છે, પણ આ દ્વાર બંધ કરવામાં આવ્યું નથી. ભીંતની
બીજી બાબુએ આવીજ બારસાબ ગોઠવવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો
હોય તેમ લાગે છે, કારણ કે તે ભીંત આગળ એ સ્તંભો ઉભા કરવામાં
આવ્યા છે. મૂલદેવગૃહની બારસાબ ઉપર સાડું કોતરકામ કરવામાં
આવ્યું છે. પણ તેના ઉપર પાછળથી ગુજરાતી રીતિ પ્રમાણે રંગ
લગાડવામાં આવ્યો છે ”

શાંતિનાથ ચૈત્ય.

(૩૦૨-૩૦૬)

આ નંબરવાળા લેખો શાંતિનાથ ચૈત્યમાં આવેલા છે. ચૈત્યમાં
રહેલી જુદી જુદી પ્રતિમાઓની નીચે એ લેખો કોતરેલા છે. ૪ લેખની
મિતિ સં. ૧૧૩૮ છે અને એકની સં. ૧૧૪૬ છે. અમુક શ્રાવકે અમુક
જિનની પ્રતિમા ડરાવી માત્ર આટલોજ ઉલ્લેખ એ લેખોમાં થયેલો છે.

“એ દેવાલય ઉપર્યુક્ત મહાવીર જિનના દેવાલય બેપુંજ છે. માત્ર
ફેરફાર એટલો જ છે કે ઉપરની કમાનની બંને બાબુએ, મહાવીર
દેવાલયની માફક, ત્રણ ગોખલા નહિં પણ ચાર છે. આ દરેક ગોખ-
લામાં લેખો આવેલા છે જેમાંના સર્વાની મિતિ ઈ. સ. ૧૦૮૧ છે
માત્ર એકની જ આઠ વર્ષ પછીની છે. વળી મંડપમાંના આઠ સ્તંભો
જે અષ્ટકોણકૃતિમાં હોઈ ઘુમ્મટને ટેકા આપે છે તેના ઉપર ચાર
તોરણો છે, પણ મહાવીર દેવાલયમાં આઠ છે. આ બધાં તોરણો જતાં
રહ્યાં છે, ફક્ત પશ્ચિમ બાબુ તરફનું અવશેષ રહ્યું છે. ”

સંભવનાથ મંદિર.

“ નેમિનાથના દેવાલયની પરિચય બાબતે સંભવનાથ દેવાલય આવેલું છે જેમાં ભમતી કે દેવકુલિકાઓ નથી. એક અર્વાચીન કમાન કરેલી છે જેમાંથી રંગમંડપમાં જવાય છે. ગૂંઠમંડપને ત્રણ દ્વાર હતાં તેમાંના બાબુના દ્વારો ને પણ કમાનો હતી, પરંતુ હાલના આ બંને દ્વાર બંધ કર્યા છે. મુખ્ય દ્વાર સારા કોતરકામ વાળું છે. દેવગૃહમાં એક અર્વાચીન પ્રતિમા છે જે એક પ્રાચીન વેદી ઉપર જ બેસાડેલી છે. આ પ્રતિમાનું લાંછન અંધ જેવું કર્યું છે તેથી તે સંભવનાથ હોવા સંભવે છે. દેવગૃહની ભીંતો ઉપર પ્લાસ્ટર કરેલું છે. મધ્યનું શિખર બુનું છે પણ તે પુનઃ બંધાવેલું હોય તેમ જણાય છે. તેની આગળના કેટલાંક ન્હાના ન્હાના શિખરો અર્વાચીન છે. ”

આરાસણનો ઇતિહાસ.

આરાસણનો નાશ ક્યારે થયો અને તેનું આધુનિક નામ ક્યારે અને કયા કારણે પડ્યું તે હબ્બુ સુધી અધારામાં છે. હાલમાં રહેલાં જૈનમંદિર ક્યારે બંધાયાં તથા કોણે બંધાવ્યાં તે પણ બાબી શકાયું નથી. શ્રીયુત ડી. આર. ભાંડારકર એમ. એ. ઉક્ત રીપોર્ટમાં (પ્રોપ્રેસ રીપોર્ટ ઓફ ધી આર્કિઓલોજીકલ સર્વે ઓફ ઇન્ડિયા વેસ્ટર્ન સર્કલ, ઇ. સ. ૧૯૦૫-૦૬) એ સંબંધી કેટલો ઉહાપોહ કર્યો છે, તે ઉપયોગી હોવાથી અત્ર આપું છું:—

“ કુંભારીઆના દેવાલયોથી માલુમ પડશે કે તે અધા એક જ સૈકામાં થયેલાં છે. જૈન દેવાલયોમાંનાં આર દેવાલયો જે નેમિનાથ, મહાવીર શાંતિનાથ અને અને પાશ્વનાથનાં છે તેમને, ખેશક, સમરાવવામાં આવ્યાં છે. તથા કોષ્ઠક કોષ્ઠક વખતે વધારો કરવામાં તથા પુનરુદ્ધાર કરવામાં આવ્યો છે. પણ મૂળ કારીગરીની મિતિ, સ્તંભો તથા કમાનો જે એકજ શૈલીની છે અને જે વિમળશાહના દેલવાડાના દહેરાના જેવાં છે તેના ઉપરથી, સૂચિત થાય છે. વળી એમ પણ કહેવાય છે કે આ દેવાલયો પણ વિમળશાહે બંધાવ્યાં હતાં. આણુ ઉપર બંધાવેલા વિમળશાહના અપભ્રંશના દેવાલયમાં આવેલા એક લેખ ઉપરથી વિમળશાહની મિતિ ઇ. સ. ૧૦૩૨ જણાય છે. કારીગરી

જેતાં કુંભારીઆનાં જૈન દેવાલયોની મિતિ અગીઆરમી સદીના મધ્ય ભાગમાં હોય એમ સ્પષ્ટ રીતે નક્કી થાય છે. વળી, શાંતિનાથના દેવાલયની હરીટકમાં કહ્યા પ્રમાણે અંદરની બાબુમાં કમાતની બંને બાબુએ લેખો કોતરેલા છે જેમાં ઈ. સ. ૧૦૮૧ ની મિતિ છે. માત્ર એકમાં જ આઠ વર્ષ પછીની એટલે કે ઈ. સ. ૧૦૮૯ ની છે. આ મિતિ ગોખલામાં પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠાની છે, અને મુખ્ય દેવકુલિકા તથા તેના મંડપની ન હોય. આ દેવમંદિર તથા મંડપ કેટલાક વર્ષ પહેલાં બાંધવામાં આવ્યા હશે, વળી, મહાવીરના દેવાલયમાં જુની એક ઉપર મુકેલી નવી મહાવીરની પ્રતિમા છે. આ એક ઉપર એક લેખ છે જેની મિતિ ઈ. સ. ૧૦૬૧ છે. આ ઉપરથી એમ જણાય છે કે મૂળ જુની પ્રતિમા તે વર્ષમાં મૂકી હશે. અને દેવાલય પૂર્ણ થયા પછી પ્રતિમાનું પ્રતિષ્ઠાન થાય છે તેથી એમ કહી શકાય કે આ જૈન દેવાલય ઈ. સ. ૧૦૬૧ પહેલાં થોડા જ વખતે પૂર્ણ થયું હશે. વળી આજ ન્યાયે કુંભારીઆનાં દેવાલયો અગીઆરમી સદીના મધ્યમાં બાંધવામાં આવ્યાં હશે એમ નિર્ણય ઉપર આપણે આવી શકીએ. તથા કુંભારીઆના કુંભેશ્વર મહાદેવના વેદિક દેવાલય વિષે એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે તેનું દેવકુલિકાનું દ્વાર તથા ભીંતમાં જડેલા સ્તંભો મોઢેરાના સૂર્યના દેવાલયના દ્વાર તથા સ્તંભો જેવા છે. આની મિતિ ડાકટર બર્ગેસ તથા મી. કાઉસેન્શે તેની શૈલી ઉપરથી ભોમદેવ પહેલા (ઈ. સ. ૧૦૨૨-૧૦૬૩) ના રાજ્યમાં અગર અગીઆરમી સદીમાં છે એમ નક્કી કરી છે. વળી આ શોધકાએ એમ પણ દર્શાવેલું છે કે કારીગરી ઉપરથી મોઢેરાનું દેવાલય તથા વિમળશાહનું દેવવાડાનું દેવાલય લગભગ એક જ મિતિનાં છે. ટુંકામાં એટલુંજ કે કુંભારીઆમાં હાલ જે દેવાલયો મોબુદ છે તે અગીઆરમી સદીના મધ્ય ભાગમાં બાંધાવેલા હોય એમ જણાય છે.

ઉપર કહ્યા પ્રમાણે દંતકથા એમ આવે છે કે કુંભારીઆમાં વિમળશાહે ૩૬૦ જૈન દેવાલયો બાંધાવ્યાં હતાં જેમાંના પાંચ શિવાયનાં સર્વે બળી ગયાં. હાલ જે દેવાલયો રહ્યાં છે તેની આબુ બાબુ ઘણાજ બળેલા પથ્થરો દ્રષ્ટિએ પડે છે. પ્રૌબંસ ધારે છે કે કોઇ જવાળામુખી કાટવાથી આ પ્રમાણે થયું હશે. આ જૈન દેવાલયોની પાછળની જમીન ઉપર તપાસ કરતાં ત્યાં ઘણાં જુનાં મકાનોના ઇંટના પાયા તથા તેની આબુ બાબુ બળેલા પથ્થરો તથા આ સર્વ ખંડેરની આબુબાબુ લગભગ એક માઈલ લાંબો એક પથ્થરને

કિલ્લો, જેના પથ્થરો હાલ બળેલા છે, તે દૃષ્ટિગોચર થાય છે. પણ બાલુવા જેવું એ છે કે આ કિલ્લાથી થોડા ફુટ છેટે એક પણ બળેલો પથ્થર જેવામાં આવતો નથી. જે ફાઈસના ધારવા પ્રમાણે હોય તો એમ પ્રશ્ન ઉત્પન્ન થાય છે કે આ કિલ્લાની બહાર કેમ બળેલા પથ્થરો નહિ હોય ? ખરી રીતે, સૂક્ષ્મ દ્રષ્ટિએ જોતાં એમ માલુમ પડે છે કે આ જૈન દેવાલયોની આસપાસની સર્વ જમીન તથા કુંભારીઆ અને અંબાજી વચ્ચેની લગભગ એક મેલની જમીન કૃત્રિમ છે, તથા તેના ઉપર જુના તથા મોટા પથ્થર અને ઇંટોના કટકા પડેલા છે. અંબાજી અગર કુંભારીઆ-ગમે ત્યાં આ ઇંટો જેવામાં આવે છે અને બળેલા પથ્થરો દેખાય છે. આ ઉપરથી એમ અનુમાન બન્યું છે કે, પહેલાં અંબાજીથી કુંભારીઆ સુધીનું એક શહેર વસેલું હશે. અને તેથીજ આ શહેરનાં ખંડેરોથી દૂર આવી ઇંટો તથા બળેલા પથ્થરો જેવામાં આવતા નથી. હવે એક પ્રશ્ન ઉત્પન્ન થાય છે. આ જુના શહેરનું નામ શું હશે ? જૈન દેવાલયોના લેખોમાં તેનું નામ 'આરાસણુ' અગર 'આરાસનાકર' આપેલું છે. બાહ્યદૃષ્ટિથી જ માત્ર એમ સ્પષ્ટ છે કે 'આરાસન' એ શબ્દ 'આરાસ' જે ને ગુજરાતીમાં 'પથ્થર' કહે છે, તે હશે. જે આરાસુર પહાડોમાં અંબાજી તથા કુંભારીઆ ગુપ્ત થયાં છે તે પથ્થરનો પહાડ છે તેથી આ શહેર આરાસન કહેવાતું, એમાં કાંઈ શક નથી. કારણ કે તેની આજુબાજુએ પથ્થરીઆ પહાડો હતા અગર તેનાં સર્વ ધરો પથ્થરનાં બનાવેલાં હતાં જેથી ખીજા શહેરોથી તેનું વ્યક્તિત્વ ભિન્ન હતું. ખીજું નામ 'આરાસનાકર' જેનો અર્થ 'પથ્થરની ખાણ' થાય છે તે ઉપરથી પણ એજ નિર્ણય આવી શકે. ખરી રીતે એમ છે કે પહેલાં જે ઇમારતો હતી તથા હાલ જે ઇમારતો છે તે પથ્થરની છે. વળી સ્વાભાવિક રીતે એમ પણ પ્રશ્ન ઉત્પન્ન થાય છે કે આ જુના શહેરનું નામ આરાસણુ ભુલીઇ જવાયું હશે અને તેને બદલે કુંભારીઆ મુક્યું હશે. આના જવાબમાં ફાઈસ કહે છે કે ચિતોડના રાણા કુંભારે આ બંધાવ્યું માટે તેને કુંભારીઆ કહે છે. પણ આ માની શકાય નહીં; કુંભારીઆનાં પુરાણાં મકાનો ઉપરથી એમ વ્યક્ત થાય છે કે આ શહેર રાણા કુંભારી પહેલાં ઘણાં વર્ષોનું જુનું છે. એમ પણ કારણ આપી શકાય કે આ પુરાણું શહેર વિમલશાહ અને રાણા કુંભારના વખતની વચ્ચે નાશ થયું હશે અને તેનો કુંભારે પુનરુદ્ધાર કર્યો હશે. આ સમગ્ર પણ સમજાઈ નથી, કારણ કે મહાવીરના દેવાલયમાંની દેવકુલિકાની એકક ઉપર કાતરેલા લેખમાં ઇ. સ. ૧૬૨૮ ની મિતિ છે અને તેમાં આરાસન શહેર વિષે ઉલ્લેખ છે. રાણા કુંભાર ઈ. સ. ૧૪૩૮ થી

૧૪૫૮ સુધીમાં થયો અને આ લેખની મિતિ ઇ. સ. ૧૬૧૮ ની એટલે કે કુંભારી પછી બરાબર ૧૫૦ વર્ષની છે તેથી એમ તો નક્કી થઈ શકે છે કે કુંભારીઆનો ગમે તે અર્થ થતો હોય પણ તેનું નામ રાણા કુંભારના નામ ઉપરથી પડેલું નથી જ અને તેથી જુના શહેરનો વિનાશ ઇ. સ. ૧૬૧૮ પછી થયેલો હોવો જોઈએ.

આ જુના શહેરનું નામ આરાસુર હશે એમ લાગે છે અને હાલ અંબાજી તે નામથી ઓળખાય છે. આરાસુર એ આરાસપુરનો અપભ્રંશ હશે. આરાસપુર એજ આરાસણપુર; આ ટેકરીઓ પણ આરાસુરના નામથી ઓળખાય છે. અને કદાચ આરાસુર (આરાસપુર) નગરી તરફ આવેલી હોવાને લીધે તેમનું એવું નામ પડ્યું હશે. ફેબ્રુઆરી ઇ. સ. ૧૨૦૦ ની મિતિ વાળા એક પાળીઆલેખ વિષે કહે છે જેમાં પરમાર રાજા ધારાવર્ષે આરાસણપુરમાં એક કુવો ખોદાવ્યા વિષે ઉલ્લેખ છે. આ ઉપરથી એમ જણાય છે કે તેરમી સદીના આરંભમાં અંબાવતીના પરમારોના તાબામાં આરાસણપુર હતું. આ લેખ વિષે મેં ઘણી શોધ કરી પણ તે મળી આવ્યો નહિ. તો પણ ઇ. સ. ૧૨૭૪ ની મિતિવાળો એક બીજો પાળીઆ-લેખ મળી આવ્યો છે. જેમાં મહિપાલ નામે કોઈક આરાસણુનો રાજા હતો એમ કહેલું છે. કુંભારીઆના લેખોમાં બીજા કોઈ રાજાના નામો આપ્યા નથી, પણ ઉપર કહ્યા પ્રમાણે ઇ. સ. ૧૬૧૮ સુધી કદાચ આ નગરની જાહોજલાલી રહી હશે. આ વખત પછી તેનો નાશ થયો હશે. મારા મત પ્રમાણે આ જ દેવાલયો સિવાય આખું નગર બર્ષા ગયું હશે કારણ ત્યાં બજાર પશ્ચિમે દેખ્યામાં આવે છે. દુસ્મન રાજાઓએ ગામે બાળી મૂક્યાની હકીકત ઘણે ઠેકાણે જોવામાં આવે છે અને અહિં પણ તે પ્રમાણે થયું હોય. ઉપરોક્ત દંત કથા પ્રમાણે તો એમ છે કે અંબા-માતાએ વિમળશાહની કૃતક્રતાથી ગુસ્સે થઈને પાંચ દેવો સિવાય વિમળશાહનો અધાવેડાં ૩૬૦ દેવાલયો બાળી મૂક્યાં. આ ઉપરથી પણ આ નગરને બાળી મૂકવામાં આવ્યું હતું એ મતને પુષ્ટિ મળે છે. એમ પણ બની શકે કે મુસલમાનોએ આ કુંભારીઆનાં બીજાં દેવાલયોનો નાશ કર્યો હોય. તથા જ્યાં જ્યાં મુસલમાનોએ આવી રીતે નાશ કર્યો છે ત્યાં ત્યાં આવી અનેક દંતકથાઓનો ઉદ્ભવ થયો છે. આ વિષય ઉપર મેં ઘણી આરીક તપાસ કરી પણ ત્યાં મને કોઈએ એમ ત કહ્યું કે આ મુસલ-

માનોતું કૃત્ય છે. વળી, જો મુસલમાનોની આ નગરનો નાશ કરવાની ઇચ્છા હોય તો પાંચ દેવાલયો મૂકીને નગરબાળી મુકે એ અસંભવિત છે. *

કુંભારીઆમાં એવી દંત કથા ચાલે છે કે અંબામાતાએ વિમળસાહને પુષ્કળ દ્રવ્ય આપ્યું, વળી દેલવાડામાં વિમળસાહના દહેરામાંના જે લેખમાં તેની મિતિ ઇ. સ. ૧૦૩૨ આપી છે તેજ લેખમાં એમ કહેલું છે કે તેણે આ દહેરા અંબામાતાની આજ્ઞાનુસાર બંધાવ્યું. આ ઉપરથી એમ કાગે છે કે અંબામાતા તેની કુળદેવી હશે, પણ જે અંબામાતાએ દેલવાડામાં રૂપભનાથનું દેવાલય બાંધવાને તેને આજ્ઞા કરી તેજ અંબામાતાનું મંદિર આ દેવાલયમાં છે અને બીજા અંબામાતા કરતાં પહેલા અંબામાતા જુના છે. આરાસણપુરમાં પણ અંબામાતાનું એક મંદિર છે તેથી એમ હોઈ શકે કે વિમળસાહ માતાને નમન કરવાને ત્યાં આવ્યો હશે અને જેમ દેલવાડામાં માતાના મંદિર નજીક એક જૈન દેવાલય તેણે બંધાવ્યું તેમ અહીં પણ બંધાવ્યું. જો આ બાબત કબુલ કરવામાં આવે તો એમ સૂચિત થાય છે કે અંબાજીમાં માતાનું મંદિર તે જૈન દેવાલય હશે, તથા એમ પણ દર્શિત થાય છે કે હાલ પણ ઘણા જૈનો ત્યાં જગત્રા માટે પ્રથમ જગ્ય છે અને

* મને શંકા છે કે હાલ ત્યાં છે તેના કરતાં વધારે દેવાલયો ત્યાં હશે કે નહીં? જે બળેલા પથ્થરો ત્યાં પડેલા છે તે ઉપરથી એમ જણાય છે કે ત્યાં સાધારણ ધરો અગર મહેલો હશે. પથ્થરને બળવાને માટે લાકડું જોઈએ અને આ પથ્થરો તેમનાં બારી બારણામાં હશે. દેવળોમાં ખરી રીતે એવું કાંઈ નથી કે જે તેમની મેલે બળી શકે, તેથીજ આ દેવાલયો આગમાંથી બચી ગયાં. જો કે આરાસણ વિષેનીમિ. બાન્ડારકરની હકીકત ખરી છે તો પણ તે કુંભારીઆ વિષે કાંઈ કારણ આપી શકતા નથી. આ વિષય ઘણોજ ઝીણો છે અને તેના વિષે ખાસ નિહાળ્ય ઉપર આવતા પહેલાં તેની ઘણી તપાસ કરવાની જરૂર છે. આ પુરાણું શહેર ઇ. સ. ૧૬૧૮ પછી નાશ પામ્યું હશે એવા તેમના મતને હું મળતો નથી. ઇ. સ. ૧૪૨૫ માં અહમદશાહ પહેલો સિદ્ધપુરનો રૂદ્રમાળ તોડવા ગયો અને નાગોરની સાથે ધર્મ યુદ્ધ ચલાવ્યું અને પછીના વર્ષમાં જેજે દેવાલયો અને મૂર્તિઓ તેના રસ્તામાં અગ્યાં તે તેણે ભાંગ્યાં. એ આપણે જાણીએ છીએ. ઇ. સ. ૧૪૩૩ માં સિદ્ધપુરની આજુ બાજુનાં ગામો તથા શહેરો ઉજ્જડ કર્યાં અને જ્યારે જ્યારે તેની નજરમાં આવતાં ત્યારે ત્યારે તે દેવાલયોને તોડી નાંખતો. કુતબુદ્દીને કુંભારીઆને ઘેરો ઘાલ્યો અને તેની આજુ બાજુના પ્રદેશ ઉજ્જડ કર્યો. વળી, ઇ. સ. ૧૫૨૧ માં મુઝફ્ફરશાહ ખીજ એ હુગરપુર તથા વાંસવાડાનાં ગામો ઉજ્જડ કર્યાં અને બાળી મુક્યાં. પણ આ બધી વિગતો વિષે ચર્ચા ચલાવતાં ઘણા વખત કાગરો અને તેથી તે કામ આ પ્રિન્સિપલ રીપોર્ટમાં બનવું અશક્ય છે. H. C.

કુંભારીઆમાં પછી જાય છે. જ્યારે જુના નગરનો નાશ કરવામાં આવ્યો અને અંબામાતાનું દેવાલય બ્રાહ્મણોના હાથમાં આવ્યું ત્યારે આ પુરાણા નગરના વિનાશને માટે કારણ તરીકે આ અંબામાતાની હકીકત બ્રાહ્મણોએ જોડી કાઢી હતી.

રાણપુર તીર્થના લેખો.

આરણપુરના લેખો પછી રાણપુરતીર્થના લેખો આવે છે. રાણપુર, ગોડવાડની મહોટી પંચતીર્થોમાંનું મુખ્ય તીર્થ છે. મારવાડ દેશમાં જેટલાં પ્રાચીન જૈન મંદિરો છે તેમાં રાણપુરનું મંદિર સૌથી મહોટું, કિમતી અને કારીગરીને દૃષ્ટિએ અનુપમ છે. એ મંદિર ક્યારે અને કોણે બંધાવ્યું એ ઘણાજ થોડા જૈનો જાણે છે. આર્કિ-ઓલોજીકલ સર્વે ઓફ ઇન્ડિઆના સન ૧૯૦૭-૦૮ ના એન્યુઅલ રીપોર્ટમાં શ્રીચુકત ડી. આ. ભાંડારકર એમ. એ; એ મંદિરના વિષયમાં એક વિસ્તૃત લેખ લખેલો છે. તેમાં એ મંદિરના બંધાવનાર ઘરણા-શાહનો ઇતિહાસ અને શિલ્પની દૃષ્ટિએ મંદિરનું વિસ્તૃત વર્ણન આપ્યું છે. એ વર્ણન આ લેખો વાંચનારને ખાસ ઉપયોગી હોવાથી, તે સંપૂર્ણ અત્ર આપવામાં આવે છે.

જોધપુર રાજ્યના ગોડવાડ પ્રાંતના દેસરી જીલ્લામાં રાણપુર નામે એક સ્થાન આવેલું છે. તે સાદડીથી ૭ માઈલ દૂર છે અને હાલમાં ઉજ્જડ છે. તે આડાબલા * (અરવલી) ની પશ્ચિમ બાજુની ખીણમાં આવેલું છે અને મારવાડમાં તે સૌથી સુંદર સ્થળ છે. અહીંનાં કેટલાંક દેવાલયો છે તેમાંનું એક પહેલા તીર્થકર આદિનાથનું ચોમુખ દેવાલય મુખ્ય છે. અને આને લીધે જૈન લોકો તેને મારવાડનાં પંચ તીર્થોમાંનું એક તીર્થ ગણે છે; તથા,

* મારવાડ તથા મેવાડની વચ્ચે આવેલી પર્વતોની હારને આડાબલા કહે છે. અને આજ નામને ટોડે (Tod) અરવલી કહ્યું છે. આવો દોષયુક્ત ઉચ્ચાર ટોડનાં પુસ્તકો વાંચનારાજ કરે છે એમ નથી પરંતુ રાજપુતાનાના લોકો પણ તેમની ભાષામાં અરવલી એમ કહે છે અને 'આડાબલા' એ શબ્દ જાણતા પણ નથી. આડાબલા=આડા (આંતરે) + બલા અગ્ર વળી (પર્વત). એટલે કે મારવાડ અને મેવાડ વચ્ચેનો આંતરે કરનાર પર્વત (પ્રોપ્રેસ રિપોર્ટ, આર્કિઓલોજીકલ સર્વે વેસ્ટર્ન સરકલ, ૧૯૦૭-૮, પા. ૪૭-૪૮).

તે દેવાલયને એટલું અધુ પવિત્ર ગણવામાં આવે છે કે તેને રાણપુરજી કહે છે. ત્યાં હમણેનાં બ્રાહ્મણો આવ્યા બંધ છે, જેમાં ઘણાખરા ગુજરાત અને પશ્ચિમ રાજપુતાના તથા પંજાબના પણ હોય છે.

પહેલાં, સત્ગુણ્યની માફક રાણપુર અને ખીખાં સ્થળોનાં જૈન દેવાલયોની દેખરેખ પણ હેમાભાઈ હરીસિંગ રાખતા હતા. બ્યારે તેમની સ્થિતિ નબળી પડી ગઈ ત્યારે સાદડીના મહાજનો તે દેવાલયોની દેખરેખ રાખવા માગ્યા, પરંતુ તેમાં ઘણી અવ્યવસ્થા થવાથી તેમની દેખરેખ આનન્દજી કલ્યાણજી ને સોંપવામાં આવી; આ નામ અમદાવાદમાં સ્થપાયેલી હિંદુસ્થાનના જૈન લોકોની સમાજને આપવામાં આવેલું છે. આનન્દજી કલ્યાણજીને એક એજન્ટ સાદડીમાં રહે છે અને તેને રાણપુરજીના કારખાનાનો મુનીમ કહે છે. આ કારખાનાનું કામ રાણપુર, સાદડી, માદા અને રાજપુરાનાં જૈન દેવાલયોની દેખરેખ રાખવાનું છે.

બ્યારે હું રાણપુર ગયો હતો ત્યારે તે એજન્ટ મને મળવા આવ્યો હતો. તેણે મને ચોખ્ખું દેવાલયના જુદા જુદા ભાગ દેખાડ્યા અને ભાંગેલાં ઓતરંગ વિગેરે બતાવ્યાં અને તે મજબુત થી રીતે બનાવવાં તે વિષે મારો અભિપ્રાય પૂછ્યો. તેને તથા તેના સોમપુરાને ૧૯૦૬ નો અમારો પ્રોવિસરી પોર્ટ દેખાડ્યો જેમાં ભાંગેલા પાટાને આધાર આપવાને બતાવેલી યુક્તિઓ હતી. પણ આથી તે લોકોને સંતોષ થયો નહિ. અને તેમણે કહ્યું કે આનન્દજી કલ્યાણજીએ ૨૦૦૦૦ રૂ. નક્કી કર્યાં છે તેથી તે ઓતરંગો નવી કરવી જોઈએ.

* સલાહનેાં ધંધો કરનારા બ્રાહ્મણોની એક જાતનું નામ સોમપુરા છે. આણું નામ પડવાનું કારણ એમ કહેવાય છે કે તે જાતના મળ સ્થાપકને જન્મ સોમવારે થયો હતો તથા તે સોમનાથ મહાદેવ (પ્રભાસપાટણ)ના દેવાલયને બાંધનાર હતો. આ દંતકથા પ્રમાણે, સિદ્ધરાજ જયસિંહે તેમને ગુજરાતમાં આશ્રય આપ્યો, કારણ કે ત્યાં ઘણાં દેવાલયો બંધાતાં હતાં. ત્યાંથી તેમને દેવાલયો બાંધવા માટે આણું ઉપર લઈ ગયા અને ત્યાંથી તેઓ ગોડવાડમાં પ્રસર્યા. રાજપુતાનામાં સોમપુરાની એક જ જાત છે કે જેમની પાસે જુના હસ્તલેખો છે તથા જેઓ હસ્તલેખો વિષે કાંઈક જાણે છે. આમાંના જે ઘણાજ બુદ્ધિશાળી જણાય છે. એકતો નના ખુમ્મા જે મને રાણપુરમાં મળ્યો હતો અને જેને આ દેવાલયનું સમારકામ સોંપવામાં આવ્યું હતું; ખીલે કેવળરામ જે વિદ્વાત માટે પ્રખ્યાત છે. તે બાવીસાંતના કોસિલાવનો રહેવાસી છે, પણ તે મને નલોર પ્રાંતના આહોરમાં મળ્યો હતો. ત્યાં દેવાલયોનો પુનરુદ્ધાર કરવા માટે વાળીઆએ તેને રોક્યો હતો.

એ દેવાલયના આંધતાર વિષે તથા તે આંધવાની રીતે વિષે નીચે પ્રમાણેની હકીકત ત્યાં કહેવાય છે. ધન્ના અને રત્ના નામના બે ભાઈઓ પૌરવાડ જતના હોઈ સિરોહી સ્ટેટના નાન્દિયા ગામના રહેવાસી હતા. કોઈક મુસલમાન આદશાહનો પુત્ર જેને પોતાના આપ સાથે દેષ હતો તે રાજપુતાનામાં ધમ્ને જતો હતો. આ બંને ભાઈઓએ તેનો ક્રોધ શાંત કર્યો અને પોતાના પિતાને ત્યાં જ્યાં માટે આજીજ કરી. આથી આદશાહ એટલો બધો ખુશ થયો કે તેણે તે બંને ભાઈઓને પોતાની પાસે રાખ્યા. પરંતુ, થોડાક વખત પછી તેમના વિષે કેટલીક અફવાઓ ઉડવાથી તેમને કેદ કરવામાં આવ્યા. આદશાહે ૮૪ જતના સિક્કાનો દંડ કર્યો * અને તેમને ઝોડી મુક્યા. આ બે ભાઈઓ પોતાને દેશ આવ્યા પછી પોતાનું ગામ નાન્દીયા છોડી દમ્ને ટેકરી ઉપર આવેલા પાલગડ (રાણપુરથી દક્ષિણે) રહ્યા. તેઓએ માદ્દીમાં એક દેવાલય આંધ્યું જેને રાણપુર કહેતા કારણ કે દેવાલયની બધી જગ્યા રાણા કુંભા પાસેથી તેઓએ ખરીદી હતી. વળી તે જગ્યા એવી શરતે આપવામાં આવી હતી કે તેનું નામ કુંભારાણાના નામ ઉપરથી પાડવું. 'રાણ' એ 'રાણા' નું 'કું' 'કું' રૂપ છે અને 'પૂર' એ 'પૌરવાડ' નું 'કું' રૂપ છે. એક રાત્રે ધન્નાએ સ્વપ્નમાં માલગડમાં એક વિમાન દેખ્યું તેથી તેણે કેટલાક સોમપુરાને બોલાવ્યા, અને તે વિમાનનું વર્ણન કર્યું તથા તેનો પ્લાન બનાવવા તેમને કહ્યું. તેમાં મુંડાડાના રહેવાસી દીપા નામના સોમપુરાનો પ્લાન પસંદ કરવામાં આવ્યો. કારણ કે તેણે સ્વપ્નમાં જેએલા વિમાનની બરાબર નકલ ઉતારી હતી- જ્યારે માદ્દી ઉજ્જવ થયું ત્યારે ઉત્તરમાં જ માછલિ દ્વર આવેલા સાદ્દીમાં લોકો આવી વસ્યા. ધન્ના, તેનો ભાઈ રત્ના, અને રત્નાનું કુટુંબ આ બંધાં પાલગડથી સાદ્દીમાં આવી રહ્યા અને ત્યાંથી થોડાં વખતમાં ધાણેરાવમાં ગયાં. ધાણેરાવમાં મને એક નથમદલજી શાહ મળ્યો જે કહે છે કે હું ચૌદમી પેઢીએ રત્નાના વંશનો છું. ધન્નાના વંશમાં કોઈ તથી કારણ કે તે પુત્રહીન મરણ પામ્યો હતો. નથમદલજીએ મને કહ્યું કે રાણપુરના દેવા-

*—આ ઉપરથી જણાય છે કે ધન્ના અને રત્ના શાહ હતા. શાહ એટલે સાધુ; અને આ નામો પૈસાદારનાં નામો સાથે આવતાં એમ લેખો ઉપરથી જણાય છે (જેમકે, વિમલ શાહ, સાધુચલુરાજ, વિગેરે) મોનીઅર વીલીયમ્સના કોષમાં સાધુનો અર્થ વેપારી, ધીરધાર કરનાર એમ આપ્યો છે. અને તે અર્થ અહીં બરાબર બેસે છે. વળી શાહ અને સાધુ તથા શાહકાર એકજ છે. લૌકિક માન્યતા પ્રમાણે જ્યારે વેપારીના પાસે ૮૪ જતના સિક્કા હોય ત્યારે તેને શાહ અગર શાહકાર કહે છે.

લયમાં મૂળ સાત માળ કરવાના હતા જેમાંના માત્ર ચાર કરવામાં આવ્યા હતા; અને આ દેવાલય અધુરું થયાર્થી હાલ પણ સ્તનાના વંશનાં માણસો અસ્ત્રાથી હનનમત કરાવતાં નથી એમ કહેવાય છે. સ્તનાના જે વંશને છે તેમાંના ઘણેરાવમાં રહેનારા બાણુવા લાયક છે. આવા બાર કુટુંબો છે જેના માણસો ચેત્ર વદિ ૧૦ ને દિવસે રાણુપુરમાં ભરાતા મેળામાં કેશર તથા અચર લગાડવાનો, આરતી ઉતારવાનો અને નવી ધ્વજ ચઢાવવાનો હક્ક ધરાવે છે. આ હક્કનો અમલ એક પછી એક કુટુંબો કરે છે. અને તે એટલે સુધી કે જે કોમ કુટુંબમાં પુરુષ ન હોય તો વિધવાઓ પણ ખીજાં કુટુંબોનાં પુરુષો પાસે પોતાના ખર્ચે આ હક્ક ચલાવે છે. ૧૩મી આશ્વિન શુદ્ધિ ૧૩ ને દિવસે પણ આવો ખીજો ઉત્સવ થાય છે તે વખતે માત્ર ધ્વજ ચઢાવવામાં આવતી નથી.

હવે, એ દેવાલયમાં કાતરેલા લેખોમાં શું આવે છે તે આપણે જોઈએ આ લેખોમાં લાંબો તથા જરૂરનો લેખ એક ધોળા પથ્થર ઉપર કાતરેલો છે જેનું માપ ૧'૧" પહોળાઈ = ૩'૩" ઉંચાઈ છે. એ લેખ સંસ્કૃત ગદ્યમાં હોઈ ૪૭ લીટીનો છે. જમણી બાજુએ આવેલી મુખ્ય દેવકુચિકાના દ્વારની પાસે આવેલા એક સ્તંભમાં તે શિલા ગોઠવેલી છે. x x x આ લેખ ઘણી રીતે ઉપયોગી છે. કારણ કે તેમાં ઉદેપુર સંસ્થાનના વંશના મૂળ સ્થાપક અપ્પાથી શરૂ કરીને વ્યવસ્થિત યાદી આપી છે. પણ વધારે જરૂરની બાબત એ છે કે તેમાં એ દેવાલય તથા તેના બાંધનાર વિગેની પણ હકીકત આવે છે પહેલીજ લીટીમાં, જે દેવને આ દેવાલય અર્પણ કર્યું છે તેમનું નામ આવે છે. તેમાં જિન યુગાદીશ્વર જેમને ચતુર્મુખ પણ કહેલા છે તેમને નમસ્કાર કરેલો છે. પહેલા તીર્થકર ઋષભનાથનું ખીજું નામ યુગાદીશ્વર છે અને 'ચતુર્મુખ' એ શબ્દ ઉપરથી જણાય છે કે તે દેવાલયમાં સ્થાપિત કરેલી મૂર્તિ ચાર મુખ વાળી છે. તેથી લૌકિક લાખામાં તેને ઋષભનાથનું એમુખ દેવાલય કહે છે. ત્યાર પછીની ૨૯ લીટીઓમાં, જે રાજના વખતમાં એ દેવાલય બંધાવ્યું હતું તેનાં વંશની હકીકત આવે છે. પણ અહીં એ બધી હકીકત જવા દો. જે રાજના વખતમાં એ દેવાલય બંધાવ્યું તે રાણો કુંબો હતો. બાકીની લીટીઓમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે આ દેવાલયનો બાંધનાર ધરણુક હતો. તેને "પરમાર્હત" કહેલો છે, એટલે કે અહીં તેનો (તીર્થકરોનો) મહાન ભક્ત. આ ઉપરથી જણાય છે કે તેનો ધર્મ જૈન હતો.

વળી જ્ઞાણુ' વ્તેષ્ઠએ કે તેને સં. એટલે કે સંઘપતિ (સંઘ એટલે જૈન યાત્રાગુઓને સમૂહ, તેને દોરનાર) કહ્યો છે. જૈન લોકોમાં એમ મનાય છે કે સંઘ * કાઠીને યાત્રાનાં સ્થળોએ ફરવું અને સઘળો અર્થ પોતાને માથે વેડવો એ એક પુણ્યનું કામ છે અને પૈસાદાર ગ્રહસ્થાએ કાઠેલા ભારે સંધોના ઘણા વર્ણનો જૈન ગ્રંથોમાંથી મળી આવે છે. તેથી એમ કહી શકાય કે ધરણાક માત્ર ધર્મથી જૈન હતો એમ નહિ પરંતુ તે સુસ્ત જૈન હતો. વિશેષમાં કહ્યું છે કે તે પ્રાગ્યાટ વંશજૂથણુ હતો એટલે કે તે પોરવાડ વાણી-આની જ્ઞાતિનો હતો. તેના કુટુંબ વિષે ઘીછ પણુ હકીકત આપી છે. તેના દાદાનું નામ માંગણુ અને આપનું નામ દુરપાલ હતું. તેની માનું નામ કામલદે આપ્યું છે. તેના આપ તથા દાદાને સંઘપતિ કહ્યા છે. આ ઉપરથી એમ જણાય છે કે ધરણાક પથમ સંઘ કાઠનાર છે એમ નહિ પરંતુ તેના કુળમાં સંઘ કાઠવાનો રિવાજ હતો. ૩૨-૩૪ લીટીઓમાં કહેલું છે કે આ ધાર્મિક કાર્યમાં ગુણુરાજ નામના ઓગ્ન જૈન ધનાઢયે તેને મદદ કરી છે. માત્ર સંઘ કાઠવામાં જેની ખવિતતાની કીર્તિ છે એમ નહિ પરંતુ તેણે અન્નહરી, પિંડરવાટક, અને સાલેર જેવા સ્થળોમાં નવા દેવાલયો અંધાર્યા છે તથા જુનાં દેવાલયો સમરાચ્યાં છે. લી. ૩૬-૪૦ માં એમ આવે છે કે રાણુ-પુરમાં આ યોમુખ દેવાલય અંધારવામાં પણુ તેના કુટુંબનાં ઓગ્ન માણુસોએ તેને મદદ કરી હતી. તેના મોટા ભાઈ તથા ભત્રીજાઓનાં નામો આપેલાં છે. તેના મોટા ભાઈનું નામ રતના છે તેની સ્ત્રી રતનાદે હતી જેનાથી તેને ચાર પુત્રો થયા. શાખા, મના, સોના, અને સાલિશ. ઓગ્ન નામો આપ્યાં છે તે ધરણાકના પુત્રોનાં છે. ધરણાકને પોતાની સ્ત્રી ધાન્લદેથી ઓળામાં ઓળા ખે ઊકરા થયા હતા તેમનાં નામો, ગજા અને જ્ઞવડ. ત્યાર પછી રાણુપુર નામ પડવાનું કારણુ આવ્યું છે. લી. ૪૧-૪૨ માં સ્પષ્ટપણુ કહ્યું છે કે રાણુપુર નામ રાણુ, કુંભકર્ણુના નામ ઉપરથી પડ્યું છે. આ દેવળ ગુહિલ રાજતા હુકમથી અહીં આંધ્યું છે એમ કાજે છે. વિશેષમાં કહ્યું છે કે ચતુર્મુખ્યુગાદીશ્વરેવિહાર (એટલે કે ઋપસનાથનું યોમુખ દેવાલય) ના નામથી તે ઓળાખાતું હતું, પણુ કૈલોક્યદીપક ના નામથી પણુ ઓળાખાતું હતું. લી. ૪૬ માં એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે સૂત્રધાર દેવાકે તે આંધ્યું હતું.

* રાધના વર્ણન માટે જુઓ પ્રોફેસર રિપોર્ટ, આર્કાઓલોજીકલ સર્વે, વેસ્ટર્ન સરકલ, ૧૯૦૭-૧૯૦૮, પા. ૫૫.

ત્યાંની પ્રચલિત વાતો તથા લેખોની હકીકતને બે આપણે સરખાવીએ તો માલુમ પડશે કે તે બંને મળે છે. લૌકિક વાતો પ્રમાણે બાંધનારાનાં નામો ધન્ના અને રત્ના છે. લેખમાં ધન્નાને બદલે ધરણ્યાક આપ્યું છે અને રત્નાનું નામ એજ છે. લૌકિક વાતો પ્રમાણે ધન્ના રત્નાનો નાનો ભાઈ હતો અને લેખમાં પણ તેમજ છે. વાતો પ્રમાણે મૂળ તેઓ સિરોહીના નાન્દિઆના રહેવાસી હતા. લેખમાં આના વિષે કાંઈ ઉલ્લેખ છેજ નહિ, પરંતુ લેખમાં બીજી એક સૂચના આપી છે કે ધરણ્યાએ (ધન્નાએ) અગ્નહરી. પિંડર-વાટક, સાલેર વિગેરે સ્થળોએ દેવાલયોનો પુનરુદ્ધાર કર્યો છે અગ્નહરી અને સાલેર એ નામો હાલ પણ એજ પ્રમાણે બોલાય છે અને હાલનું પિંડવાડા તેજ પિંડરવાટક હોવું જોઈએ. આ બધાં સ્થળો સિરોહી રેલેટમાં હોઈ નાન્દિઆની પાસેજ છે. તેથી કદાચ તેઓ નાન્દિઆના રહેવાસી હોઈ શકે. ત્યાંના લોકો કહે છે કે તેઓ પૌરવાડ વાણીઆ હતા અને પૌરવાડ એ પ્રાગ્વાટનું પ્રાકૃત રૂપ છે. લેખમાં પણ કહ્યું છે કે તેઓ પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતિના હતા. લૌકિક વાતોમાં કહ્યા પ્રમાણે દેવાલયના પ્લાનો કરનાર દીપા હતો જે દેપાકનું ટુંકું રૂપ છે. માત્ર એકજ ભેદ પડે છે. લૌકિક વૃત્તાંત પ્રમાણે ધન્ના ને ફરજન હતું નહિ પણ લેખમાં તેના બે પુત્રો નામે જણા અને જવડ કહ્યા છે. બાકી બીજી બધી રીતે આ બંને હકીકતો બરાબર મળી રહે છે.

આ દેવાલયની મુલાકાત લેનાર માત્ર એકજ સુરોપીયન ગૃહસ્થ છે જેમનું નામ સર જેમ્સ ફર્ગ્યુસન છે. આશ્ચર્યની વાત છે કે ટોડે (Tod) તેની મુલાકાત લીધી નહિ. તો પણ “એનાલ્સ એન્ડ એન્ટીકવીટીઝ ઓફ રાજસ્થાન” (Annals and Antiquities of Rājasthāna) નામના પોતાના પુસ્તકમાં કુંભારાણાના વર્ણનમાં તેમણે તેનો ટુંકો વૃત્તાંત આપ્યો છે. તે કહે છે કે “ તેની પ્રતિભાના આ નમુનાઓ ઉપરાંત બે ધાર્મિક મકાનો રહેવા પામ્યાં છે એક આશુ ઉપરનું ‘ કુમ્બો શામ ’ જે ત્યાં બીજાં વધારે ઉપયોગી મકાનોને લીધે ઢંકાઈ ગયું છે પણ બીજે સ્થળે બાલુવાલાયક થઈ પડત. બીજું જે ઘણુંજ મોટું છે. અને લાખો રૂપિઆની કિંમતનું છે અને જેનાં ખર્ચમાં કુંભારાએ ૮૦૦૦૦ પાઉંડ આપ્યા છે, તે મેવાડની ઉંચી ભૂમિના પશ્ચિમ ઉતારથી જતા સાદરી ઘાટ (Sadripass) માં બાંધેલું છે અને તે ઋષભ દેવને અર્પણ કરેલું છે. તે ઘણા એકાંત સ્થાળમાં આવેલું છે તેથી ભુલમમાંથી અચ્ચું

હશે. હાલમાં જંગલી પશુઓ જ ત્યાં રહે છે. ” આ વળુન પછી તેમણે નીચેની ટીપ મૂકી છે. “ પોરવાડ સાતિના જૈન ધર્મના રાણાના એક પ્રધાને આ દેવાલયનો પાયો ઇ. સ. ૧૪૩૮ માં નાખ્યો. ફંડ ઉભું કરીને તે દેવાલય પૂરું કરવામાં આવ્યું. તેને ત્રણ માળ છે અને તેનો આધાર ૪૦ શીટથી પણ ઉંચા પથ્થરના ચાંલકાઓ ઉપર રહેલો છે. અંદરના ભાગમાં કાચના કડકાથી મીનાકારી કામ કરેલું છે. નીચેના દેવગૃહોમાં જૈન તીર્થંકરોની પ્રતિમાઓ મુકેલી છે. તે વખતે હિંદી કારીગરી ઉતરતી સ્થિતિમાં હતી તેથી તેમાં બહુ સુંદરતા આપણે જોઈ શકીએ તેમ નથી પરંતુ તેના ઉપરથી ઉતરતી જતી કારીગરીનો ક્રમ આપણે કાઠી શકીએ. વળી આના ઉપરથી એમ પણ જણાય છે કે પહેલાંના મીનાકારીની રીત તે વખતે પણ હતી. મેં તે જોયું નહિ તેથી મને શોક થાય છે. ”

આ પ્રમાણે ટાંડનો વૃત્તાંત જો કે ઘણું ભાગે ખરો છે, તે પણ તેમાં ખામીઓ છે. પ્રથમ તો તે દેવાલયનો આંધનાર પોરવાડ સાતિનો છે તે બરાબર છે; પરંતુ તે રાણા કુંભાનો પ્રધાન છે એ શા આધારે કહેવું છે? વળી ટાંડ કહે છે કે ‘ ફંડ ઉભું કરીને એ દેવાલય પૂરું કર્યું એનો અર્થ શો? વધી તેમણે કહ્યું છે કે તે દેવાલય આંધવાનો ખર્ચ દસ લાખ કરતાં વધુ થયો છે અને રાણાએ તેમાં ૮૦૦૦૦ પૈસા આપ્યા છે; આ વિગત કયા આધારે લખી છે? ત્રીજી બાબત એ છે કે તે દેવાલય એકાંતમાં આવ્યું છે માટે મુસલમાનોના જીલ્લમમાંથી આવ્યું છે એ કહેવું બ્યાજબી નથી. લોકોમાં એક એવી વાત ચાલે છે કે રાજપુતાના ઉપર જ્યારે ચૌરંગઝેમે ચઢાઈ કરી ત્યારે તે આ દેવાલયમાં ચઢ્યો હતો અને મૂર્તિઓ ભાંગવાની શરૂઆત પણ કરી હતી અને હાલ પણ કેટલાંક ભાગેશાં ‘ પરિકરો ’ તથા ‘ તોરણો ’ છે જે લોકોના કહેવા પ્રમાણે ચૌરંગઝેમે ભાંગ્યાં હતાં. પરંતુ જે રાત્રે એ ભાંગવાનું કાર્ય શરૂ થયું તેજ રાત્રે તે અને તેની બેગમ માદાં પડ્યાં; બેગમે સ્વપ્નમાં રાત્રે ઋષભનથ તીર્થંકરને જોયા અને તેમને કહેતા સાંભળ્યા કે “ તું તારા ધણી પાસે આ અનિષ્ટ કાર્ય અંધ કરાવ અને બીજે દીવસે મારી પ્રતિમા પાસે આરતિ કરાવ ” આ પ્રમાણે ચૌરંગઝેમે કર્યું અને મૂર્તિઓની પૂજા કરી. પૂર્વના સલામંડપમાં આવેલા એક સ્તંભ ઉપર એક

* ટાંડનો “ એનાલ્સ ઓફ ઍન્ડીકનીઝ ઍન્ડ રાજસ્થાન ” પુ. ૧, પા. ૨૬૮ (પ્રકાશક:-લડ્ડીરી અને કુંપની, કલકત્તા, ૧૮૯૪)

લેખના મથાળે એક આકૃતિ છે જે આ મુગ્ધ બાદશાહની છે એમ લોકો કહે છે. આ આકૃતિએ પોતાના બે હસ્ત જોડેલા છે, જે તે વખતની તેની નમ્રસ્થિતિ જણાવે છે. જોકે ભાંગેલાં કોતરકામો ઉપરથી મુસલમાનોનો જુલમ જણાઈ આવે છે તોપણ ઐરંગઝેબ જેવો સુસ્ત મુસલમાન હિંદુઓની મૂર્તિઓને નમે એ માન્ય કરવું સરલ નથી. આ બાબત સાથે જાણવું જોઈએ કે આ દેવાલયમાં ત્રણ નાની ઈદગા છે જેમાંની બે આગળના મોખરેજ બે બાજુએ છે અને ત્રીજી એક બીજા માળમાં છે. પરંતુ એમ પણ કહેવાય છે કે તેણે ભાંગવાનું કાર્ય શરૂ કર્યું તે વખતે એકજ રાતમાં આ ત્રણ ઈદગાહો એવી ઈચ્છાથી વાંધવામાં આવી છે કે જેથી વધારે નુકસાન થતું અટકે. ઐરંગઝેબ અહીં આવ્યો કે નહિ એ નક્કી નથી પરંતુ એટલું તો ચોક્કસ છે કે મુસલમાનોએ મકાનને ઈત્તિ કરી છે અને એ વાત ભાંગેલા ‘ પરિકરો ’ તથા તોરણો તથા દક્ષિણના સભામંડપના શુભમેટો ઉપરથી જણાઈ આવે છે, અને આવી વધુ ઈત્તિ થતી અટકાવવા માટે ઈદગાહ કરાવ્યા વિના છુટકો હતોજ નહિ તેથી તેમણે આ પ્રમાણે ક્યું હશે. અને રાજપુતાનામાં આ પ્રમાણે ઘણી વખત ‘ અનેલું ’ છે. ત્રીજી વાત એ છે કે સ્તંભ ઉપરની આકૃતિ મુસલમાનનીજ છે એ નક્કી નથી, તે કદાચ ઉસમાપુરના એમાંથી એક વાણીયાની હોય જોણે, નીચેના લેખમાં કહ્યા પ્રમાણે પૂર્વનો સભામંડપ સમરાવ્યો હતો.

ઉપર કહ્યા પ્રમાણે આ દેવાલય ચૌમુખ દેવાલય છે. ચૌમુખ એટલે ચાર આકૃતિઓ ચાર દિશાઓ તરફ મોં કરીને એક એકને પીઠ અડાડીને એક બેસણી ઉપર બેસાડેલી હોય તેનો સમૂહ. મંદિરમાં આ મોટી આકૃતિઓ હોવાને લીધે દરેકના મોં તરફ એક, એમ ચારે બાજુએ દ્વારો છે. આ પ્રતિમાઓ ઘોળા પથ્થરની અનેલી છે અને તે એકજ તીર્થંકર સ્વપ્નનાથની છે. ઉપરના માળમાં પણ આવું એક મંદિર છે જેમાં ચાર દ્વારથી જન્મ શકાય છે. નીચેના મંદિરને, જેમ બીજાં જૈન દેવાલયોમાં હોય છે તેમ દરેક દ્વારની આગળ ગૂઢમંડપ નથી પરંતુ એક નાનો મુખમંડપ છે. વળી, દરેક બાજુએ જરા નિમ્ન ભૂમિ ઉપર એક એક સભામંડપ છે જેમાં જરા માટે ‘ નાળ ’ અગર સીડી છે. આ નાળની બહાર એક એક ઉઘાડી કમાન છે અને ઉંચે એક “ નાળમંડપ ” છે. આ ઉઘાડી કમાણોમાં સીડી મારફતે જન્મ શકાય છે પણ આવી સીડીઓમાં પશ્ચિમની સીડીને વધારે પગથીયાં છે અને તેથી તે બાજુનું દ્વાર મુખ્ય ગણાય છે.

મુખ્ય મંદિરના દરેક મુખમંડપની આલુએ એક “ માદર ” અગર મોટું મંદિર છે, અને દરેક સભામંડપની સામે “ ખુંટરા મન્દર ” અગર નાનું મંદિર છે. આલું નામ આપવાનું કારણ એ છે કે સભામંડપોનાં મધ્ય બિંદુઓમાંથી દોરેલી લીટીઓથી અનેકા ખુણા અગર “ નાસકો ” ઉપર તે આવેલ છે. આ ચાર મંદિરોની આલુઆલુએ ચાર ધુમ્મટોના સમૂહો છે જે લગભગ ૪૨૦ સ્તંભો ઉપર રહેલા છે. દરેક ચારના સમૂહની મધ્યના ધુમ્મટો ત્રણ માળ ઉંચા છે અને એજ સમૂહના બીજા ધુમ્મટોથી ઉંચા જાય છે. આવા મધ્યના ધુમ્મટોમાંનો એક જે મુખ્યદ્વારની સામે છે તેને અંદર અને ઉપર એમ એવડો ધુમ્મટ છે જેનો આધાર ૧૬ સ્તંભો ઉપર રહેલો છે. મુખ્ય મંદિરની ચારે આલુએ અનેક દેવકુલિકાઓ છે. જેમાં દરેકને પીરામીડના આકારનું છાપરું છે પણ આંતરે કરવા માટે ભીંત નથી. * તેમાં ૧૬ મા સૈકાના પૂર્વાર્ધમાં અનેકા લેખો છે જેમાં પાટલુ, ખંભાત વિગેરે સ્થળોના જત્રાણુઓ જેમાંના ઘણા ખરા ઝોસવાળ છે તેમણે અંધાવેલી દેવકુલિકાઓ વિષેની હકીકત આવેલી છે.

રાણપુર દેવાલય નિહાળવાથી મગજ ઉપર જે અસર થાય તે સર જેમ્સ ફરગ્યુસને નીચે પ્રમાણે વર્ણવી છે:—

“ આ સ્તંભોના વનનો અંદરનો ભાગ જોવાથી જે દેખાવ દૃષ્ટિગોચર થાય છે તે તેના એક મંડપના દૃશ્ય (વુડકટ નં. ૧૩૪) ઉપરથી જણાય છે; પરંતુ સ્તંભોની આવી ગોઠવણીથી અજવાળાના આડકતરા માર્ગને લીધે તથા અજવાળું આપવાનાં દ્વારોની રચનાને લીધે ગમે તેવા દૃશ્યમાં પણ એ ચિતાર અરામર ઉતારી શકાય તેમ નથી. વળી, તીર્થકરોની પ્રતિભાઓ વાળી દેવકુલિકાઓની સંખ્યા ઉપરથી પણ આશ્ચર્ય લાગે છે. મધ્યમાં આવેલાં બાર દેવ ગૃહો ઉપરાંત અંદરના ભાગની આલુ આલુએ આવેલી ૮૬ દેવકુલિકાઓ છે અને તેમનાં મુખભાગો ઉપર ડોતરકામ કાઢેલાં છે.

“ રાણપુરના એ દેવાલયનો બાહ્ય દેખાવ વુડકટ નં. ૧૩૫ ઉપરથી જોઈ શકાય તેમ છે. આ દેવાલયનું ભોંયતળીયું ઉચું હોવાને લીધે તથા મુખ્ય ધુમ્મટોની વધારે ઉંચાઈને લીધે એક મહાન જૈન દેવાલયનો અરામર દેખાવ

* “ હીસ્ટરી ઓફ ઇન્ડિઅન એન્ડ ઇસ્ટર્ન આર્કિટેક્ચર ” નામના પુસ્તકમાં ફરગ્યુસને પા. ૨૪૦ ઉપર આપેલો ચિત્ર અરામર નથી. અહીં આપેલો નકશો ખરો અને વિશ્વાસ રાખવા લાયક છે.

આપે છે કારણ કે ખીજાં જુનાં દેવાલયોમાં બાહ્ય ભાગ ઉપર કોતરકામનો અભાવ હોય છે (જુઓ પ્લેટો (a) અને (b)) આ દેવાલયમાં ઘણા અને નાના ભાગો પાડેલા છે તેથી શિલ્પવિદ્યાની ખરી શોભા તેમાં દેખાઈ આવે તેમ નથી; પરંતુ દરેક સ્તંભો એક એકથી જુદા છે તથા તે ઉત્તમ રીતે ગોઠવ્યા છે અને તેમના ઉપર લિન્ન લિન્ન ઉંચાઈના ધુમ્મટો ગોઠવેલા છે:—આ બધા ઉપરથી મન ઉપર ઘણી સારી અસર થાય તેમ છે. ખરેખર, આવી સારી અસર કરે એવું તથા સ્તંભોની સુંદર ગોઠવણી વિષે સૂચના કરે એવું હિંદુસ્તાનમાં ખીજું એકપણ દેવાલય નથી.

“ ગોઠવણીની ઉત્તમતા ઉપરાંત ખીજી જાણવા લાયક બાબત એ છે કે તેણે રોકેલી જગ્યા ૪૮૦૦૦ ચો. યુ. એટલે કે મધ્યકાલીન યુરોપીય દેવ-ગોના જેટલી છે અને કારીગરી તથા સુન્દરતામાં તો તેમના કરતાં ઘણી રીતે ચઢે તેમ છે. ” ૧

આ દેવાલયના બાહ્ય ભાગમાં એ જુદી જાતના પથ્થરો વાપર્યા છે. ભોંયતળીઆ માટે સેરાડી નામનો પથ્થર તથા ભીતો માટે સોનાણા નામનો પથ્થર વાપર્યો છે અને પ્રતિમાઓ સિવાય અંદર સર્વ દેકાણે આ ખીજી જાતનો પથ્થર વાપરેલો છે. શિખર ઈંટોનું વાધેલું છે. જ્યારે હું ત્યાં હતો ત્યારે અંદરની બાજુએ પુનરૂદ્ધારનું કાર્ય ચાલતું હતું અને તે વખતે દર ગાડા દીઠ ૫ આના પ્રમાણે સોનાણા પથ્થર આણતા હતા. સોનાણાનો જગીરદાર જે જાતે ચારણ હતો તેને આ બાબતની ખબર પડતાંજ પથ્થરનો લાભ દર ગાડે રૂ. ૧-૪-૦ કરી દીધો; અને તેથી આનન્દજી કલ્યાણજીના એજન્ટને આ કામ કેટલાક વખત માટે પડતું મૂકવું પડ્યું.

આ એમુખ દેવાલયમાં ખીજાં દર્શ્યો પણ એાઈ નથી. મુખ્ય મંદિ-રના ઉત્તર-પશ્ચિમ તરફના “ માદર ”માં સંમેતશિખરનું એક કોતરકામ છે, અને તેની સામેના ‘માદર’માં એક અધુરું મૂકેલું અષ્ટાપદનું કોતરકામ છે. આમાં પહેલાની બહાર જમણી બાજુએ એક શિલા છે જેના ઉપર ગરનાર અને શત્રુજયની ટેકરીઓ કાઢેલી છે. તેની ડાબી બાજુએ એટલે કે ઉત્તરના નાલમંડપમાં એક સહસ્ત્રકૃતનું કોતર કામ આવેલું છે. ઉપર કહેલા ખીજા માદરની બહાર નજીકમાં ૨૩ મા તીર્થંકર પાર્શ્વનાથનું વિચિત્ર કોતર કામવાળું ચિંત્ર છે જેમાં તેમના મસ્તક ઉપર નાગની યુક્તિથી ગુપ્તેલી કૃણાઓ છે. પણ એમ કહેવાય છે કે આ શિલા ખીજે સ્થળેથી લાવવામાં આવેલી

૧ “ History of Indian & Eastern Architecture ” pp 241-2

છે. એમ લાગે છે કે એ શિવા ત્રણ સ્થળેથી ભાંગેલી છે અને પાછળથી ચૂનાથી સાંધેલી છે. તેની નીચે સંવત્ ૧૯૦૩ (ઈ. સ. ૧૮૪૬) નો એક તાનો લેખ છે અને તેમાં કેવલગજ્જના કલ્લસરિનું નામ આવે છે. આ હેલા કોતરકામ શિવાયનાં બીજાં બધાં કોતરકામો ઘણાં ઉપયોગી છે જેમને દરેકને માટે જુદું જુદું વર્ણન આપવાની જરૂર છે અને તે ભવિષ્યને માટે રાખું છું.

(લેખનું ભાષાંતર.)

યુગાદીવરે શ્રીચતુર્મુખ જિનને નમસ્કાર થાયો. વિક્રમ સંવત્ ૧૪૯૬ માં વર્ષે શ્રીમેદપાટના રાજધિરાજ શ્રી અપ્પ, ૧; શ્રી ગુહિલ, ૨; ભોજ, ૩; શીલ, ૪; કાલભોજ, ૫; ભત્તભટ, ૬; સિંહ ૭; મહાયક, ૮; શ્રીપુમ્માણુ, જેણે પોતાની, પોતાના પુત્રની તથા સ્ત્રીની સોનાથી તુલા કરાવી હતી, ૯; પ્રખ્યાત અલ્હટ, ૧૦; નરવાહન, ૧૧; શકિતકુમાર, ૧૨; શુચિવર્મન, ૧૩; કીર્તિવર્મન, ૧૪; યોગરાજ, ૧૫; વરટ, ૧૬; વંશપાલ, ૧૭; વૈરિસિંહ, ૧૮; વીરસિંહ, ૧૯; શ્રીચરિસિંહ, ૨૦; ચોડસિંહ, ૨૧; વિક્રમસિંહ, ૨૨; રણસિંહ, ૨૩; ખેમસિંહ, ૨૪; સામંતસિંહ, ૨૫; કુમારસિંહ, ૨૬; મથનસિંહ, ૨૭; પદ્મસિંહ, ૨૮; જૈત્રસિંહ, ૨૯; તેજસ્વિસિંહ, ૩૦; સમરસિંહ, ૩૧; શ્રીભુવનસિંહ, આપનો વંશજ અને શ્રીઅસ્લાવદીન સુસ્તાન તથા આહુમાન રાજા શ્રીકીર્તી૨ નો છતનાર ૩૨; (તેનો) પુત્ર શ્રીજયસિંહ, ૩૩; લક્ષ્મસિંહ, માલવાના રાજા ગોગાદેવ નો છતનાર, ૩૪; શ્રીખેતસિંહ, ૩૫; અતુલનીય, રાજા શ્રીલક્ષ્, ૩૬; (તેનો) પુત્ર રાજા શ્રીમોહલ, જે સુવર્ણ તુલાદિ દાનપુણ્ય પરોપકારાદિ ગુણરૂપ કલ્પ વૃક્ષોને આશ્રય આપનાર નંદનવન જેવો હતો. ૪૦; તેના દુલ્લકાનનમાં સિંહ સમાન રાણા શ્રીકુંભકર્ણ, ૪૧; જેણે સહેલાઈથી મહાન કિલ્લાઓ (જેવા કે) સારંગપુર, નાગપુર, ગાગરણુ, નરાણુક, અજયમેર, મંડોર, મંડલકર, છુંદી, ખાટ, ચાટસ, જ્જના અને બીજાં છતાંને^૩

૧. એ કીર્તી તે કદાચ સોનગરા માલવદેવનો પુત્ર અને વણુવીરનો ભાઈ કીર્તી હશે જેને માટે વિ. સં. ૧૩૬૪ નો એક લેખ છે.

૨--તવારીખ ફરિશ્તાહમાં એમ કહેલું છે કે ગોગાદેવ (કાકદેવ)ને પણ અસ્લાવદીને છતાં હતો.

૩ આ કિલ્લાઓ નીચે પ્રમાણે યોજાવાની શક્ય: સારંગપુર તે સીંધીઆના તાખાના માળવાનું; સારંગપુર; નાગપુર તે જોધપુર સ્ટેટના એજ નામના પ્રાંતનું મુખ્ય શહેર; ગાગરણુ તે કોટા સ્ટેટનું ગાઓન; નરાણુક તે જોધપુરનાં રાજ્યનું નરાણુ જે દાદુપંથીઆના ગુરુનું સ્થાન; અજયમેર તે અજયમેર; મંડોર તે જોધપુરની

પોતાનું પરાક્રમ દાખવ્યું હતું; જે ગજપતિની માફક, પોતાના, 'લુભ' (હાથ, સૂંઠ)ના બળથી ઉત્તર થયો હતો અને જેણે ધણું "ભદ્રો" (શુભ ગુણો, એક જાતના હાથીઓ) મેળવ્યા હતા; જેણે ગરડની માફક સર્પ જેવા ધણા મ્હેચ્છ રાજાઓનો ધણુ કાઢ્યો હતો, જેના ચરણ કમળને જુદા જુદા દેશના રાજાઓની મસ્તકાવધી વંદન કરતી હતી અને જે આ રાજાઓની વિપક્ષતાને પોતાના હસ્તદંડથી વિખેરી નાંખતો હતો; જે પતિવ્રતા લક્ષ્મી (રાજ્યત્રી, લક્ષ્મીદેવી) સાથે ગોવિંદની માફક આનંદ કરતો હતો; જેનો પ્રભાવ જે દુર્નીતિની ઝાડોને નષ્ટ કરવામાં અગ્નિનું કામ કરતો હતો, તે પ્રસરવાથી પશુઓનાં ટોળાં, એટલે કે, વિપક્ષ રાજાઓ નાશી જતા હતા; જેનો "હિંદુ સુલતાન" એવો ઇસ્લામ ગુજરાત અને દીલ્હીના સુલતાનોએ આપેલા સંજ્ઞાક્રમથી સૂચિત થયો હતો; (જે) સુવર્ણસત્રનો આગાર હતો; જે પડદર્શનધર્મનો આધાર હતો; તેના ચતુરંગ લશ્કર રૂપી નદીનો તે સાગર હતો; જે કીર્તિ, ધર્મ, પ્રજાપાલન, સત્વાદિ ગુણોવડે શ્રીરામ, યુધિષ્ઠર, આદિ રાજાઓનું અનુકરણ કરતો હતો;—આ મહારાજાના વિજ્યમાન રાજ્યમાં; પ્રાગવટ સાતિના મુકુટમણિ સંઘપતિ માંગણના પુત્ર સંઘપતિ કુરપાલની સ્ત્રી કામલદેવેનો પુત્ર સંઘપતિ ધરણાક જે તેનો (રાજાનો) માનીતો હતો અને જે અહીંનો સુસ્ત ભક્ત હતો;—જેનું શરીર વિનય, વિવેક, ધૈર્ય, ઔદાર્ય, શુભકર્મ, નિર્મલશીલ, આદિ અહ્ભુત ગુણ રૂપી જ્વાહીરથી ઝગઝગતું છે; જેણે શ્રીસુવ્રતાન અહમ્મદનું દરમાન લીધું હતું એવા સાધુ ગુલુરાજ સાથે આશ્ચર્યકારક દેવાલયોવાળા શ્રીશત્રુંગ્યાદિ યાત્રાનાં સ્થળોએ જેણે યાત્રા કરી હતી; અબહરી, પિંડરવાટક, સાલેર^૨ વિગેરે સ્થળોએ નવાં જૈન દેવાલયો (બંધાવીને) તથા જુનાં દેવાલયોનો જીર્ણોદ્ધાર કરીને, જૈનદેવોનાં પગલાંની

ઉત્તરમાં છ મૈલ દૂર આવેલું મંડોર; મંડલકર તે કદાચ મેવાડના મંડલગઢ પ્રાંતનું મુખ્ય શહેર; ખંદી તે હાલનું લુંદી; ખાટ તે મેવાડના નાગપુર પ્રાંતનું ખાટ અગર તે લૈપુરના શેખાવાડીમાં આવેલું ખાટ; આટલું એ લૈપુર સ્ટેટનું આટલું અગર આહુ જે જયપુર-સવાઇ-મલેપુર લાઈનનું સ્ટેશન છે. જના ઝોળખી સકાય તેમ નથી.

૧ ગુલુરાજ, સુલતાન અહમ્મદ અને દરમાન વિષે જનલ, યોગ્યે, એ૦ સો૦ ના પુ. ૨૩, પા. ૪૨ માં "ચિતોરગઢ પ્રશસ્તિ" નામે મારો લેખ જુઓ.

૨ આ સ્થળો ઝોળખવા માટે ઉપરની ટીકા જુઓ. વળી, પ્રેએસ રીપોર્ટ. વે. સ્કૉન. સર્કલ, ૧૯૦૫-૬, પા. ૪૮-૪૯ જુઓ.

સ્થાપના કરીને, દુષ્ટાળના સમયમાં અન્નક્ષેત્રે માંડીને ધણા પરોપકારો જેણે કર્યા તથા જૈન સંઘનો ધણો સત્કાર કર્યો હતો. આવા અનેક સદ્ગુણો રૂપી બહુમૂલ્ય ક્રયાણુથી ભરેલું એવું જેવું જીવન રૂપી વાહન સંસાર સમુદ્રને તરવાને શક્તિમાન થયું હતું; પોતાની સ્ત્રી ધારલદેથી ઉત્પન્ન થએલા પુત્રો સંઘપતિ જ્ઞા, સં. જ્ઞવડા વિગેરે તથા તેના (ધરણાકના) મોટાભાઈ રત્ના અને તેની સ્ત્રી રત્નાદે તથા તેમના પુત્રો લાખા, મગ્ન, સોના, સાવિગ સાથે; રાણાશ્રીકુંભકણે પોતાના નામ ઉપરથી થએલ રાણપુરમાં, પોતાના હુકમથી ત્રૈલોક્યદીપક નામનું શ્રીયુગાદીશ્વર ઋપલનાથનું ચૌમુખ દેવાલય બંધાવ્યું. સુવિહિતપુરન્દર ગચ્છાધિરાજ, પરમ ગુરૂ, શ્રીદેવસુંદરસૂરિ પદ્મભાન્કર, શ્રીબૃહત્પાંગચ્છના શ્રીસોમસુંદરસૂરિ જે શ્રીજગચ્ચન્દ્રસૂરિ અને શ્રીદેવેન્દ્રસૂરિનાર વંશમાં હતા તેમણે પ્રતિષ્ઠા કરી. આ દેવલય સૂત્રધાર દેપાકે બનાવ્યું છે. યાવચ્ચંદ્રદિવાકરૌ આ શ્રીચતુર્મુખ વિહાર રહો! શુભ ભવતુ.

(૩૦૮-૯)

નં. ૩૦૮-૦૯ ના લેખોમાં જણાવ્યું છે કે-સંવત્ ૧૬૬૭ માં અમદાવાદની પાસે આવેલા ઉસમાપુરના રહેવાસી પ્રાગ્વાટરાતિના સા. ખેતા અને નાયકે, જેમને અકબર બાદશાહે જગદ્ગુરૂનું વિરૂદ્ધ આપ્યું છે એવા શ્રીહીરવિજયસૂરિના સદુપદેશથી, રાણપુર નગરમાં, સં. ધરણાએ કરાવેલા ચતુર્મુખ વિહારમાંના પૂર્વદિશાવાળા દરવાજાના સમારકામ સાઙ્ ૪૮ સોના મહોરો આપી તથા તેજ દરવાજા પાસે મેઘનાદ નામનો એક મંડપ કરાવ્યો.

બાકીના લેખોમાં જણાવ્યું છે કે અમુક સાલમાં અમુક ગામના અમુક શ્રાવકોએ આ દેવકુલિકાએ કરાવી છે. વિશેષ હુકીકત નથી.

રાણપુરના આ મહાન્ મંદિરનું વિસ્તૃત વર્ણન ઉપર આપવામાં આવ્યું છે. આ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા કરનાર સોમસુંદરસૂરિના એક શિષ્ય નામે પડિત પ્રતિષ્ઠાસોમે સંવત્ ૧૫૫૪ માં સોમસૌભાગ્ય નામનું કાવ્ય બનાવ્યું છે. જેમાં ઉક્ત આચાર્યનું વિસ્તારથી જીવનચરિત્ર વર્ણવામાં આવ્યું છે. એ કાવ્યના ૯ માં સર્ગમાં ધરણાકે કરાવેલા એ મંદિરનો પણ

૧ આ જૈન ગુરૂઆની યાદી માટે જુઓ ઈ.સી. એન્ટી. ૧૫, પા. ૨૫૪-૨૫૬.

થોડાક ઉલ્લેખ કરેલો છે. શ્રીયુત ડી. આર. ભાંડારકરે લખેલા ઉપરિ લિખિત વર્ણનમાંની કશી પણ હુકીકત જો કે એ કાવ્યમાં જોવામાં આવતી નથી, પરંતુ તેથી એ હુકીકત અસત્ય છે એમ કાંઈ કહી શકાય નહિ. કારણ કે પ્રતિષ્ઠાસોમનો ઉદ્દેશ ધરણાકનું ચરિત વર્ણન કરવાનો નહોતો. તેમણે તો પોતાના ગુરૂના ચરિત વર્ણન માટે એકાવ્ય બનાવ્યું છે તેથી તેમાં તો તેટલીજ હુકીકત આવી શકે, જેનો સોમ-સુન્દરસૂરિ સાથે ખાસ સંબંધ હોય. કાવ્યોક્ત કથન આ પ્રમાણે છે:-

“ ધરણુ સંઘપતિના બહુ આગ્રહથી, વિચરતા થકા સોમસુન્દરસૂરિ એક વખતે રાણુપુર નગરમાં પધાર્યા. ત્યાં તેઓ ધરણુ સેઠની બનાવેલી વિશાલ પૈષઠશાલામાં ઉતર્યા જેમાં ૮૪ તો ઉત્તમ પ્રકારના કાષ્ઠના સ્તંભો હતા અને જે અનેક પદ્મશાલા (વ્યાખ્યાનશાલા) તથા અનેક ચોક અને ચોરડાઓથી સુશોભિત હતી. એક દિવસે સોમસુન્દરસૂરિએ વ્યાખ્યાનમાં જિનમંદિર અને જિનપ્રતિમા બનાવવાથી થતા સુકૃતનું વર્ણન કર્યું તે સાંભળી ધરણુ સેઠે એક કૈલાશ ગિરિ જેવું ઉત્તમ અને ઉજ્જવલ મંદિર બનાવવાની ઇચ્છા કરી. તેજ સમયે તેણે અનેક બુદ્ધિશાલી શિલ્પિઓ (શિકારો) ને બોલાવ્યા અને તેમની પાસે સિદ્ધપુરમાં આવેલા રાજવિહાર નામના શ્રેષ્ઠ મંદિર જેવું સંજ્ઞોની આંખને આનંદ આપનાર અનુપમ ચૈત્ય તૈયાર કરાવ્યું. પ્રથમ ઘડેલા પાષાણોને ચુકિતપૂર્વક જડીને તેનો પીઠ બંધ બંધાવ્યો. પછી તેના ઉપર ત્રણ માળો ચણાવી મધ્યમાં અનેક ઉચ્ચ મંડપો

૧ ચતુરધિકાર્શીતિમિતૈઃ સ્તંભૈરમિતૈઃ પ્રકૃષ્ટતરકાષ્ટૈઃ ।

નિચિતા ચ પદ્મશાલાચતુષ્ક્રાપવરકપ્રવરા ॥

શ્રીધરણનિર્મિતા યા પૈષઠશાલા સમસ્ત્યતિવિશાલા ।

તસ્યાં સમવાસાણુઃ પ્રહર્ષતો ગચ્છનેતારઃ ॥

૨-સ ત્વેવ સિદ્ધપુરાજવિહારાલ્યવરવિહારસ્ય ।

સદર્શાં સુદર્શાં ચ દર્શાં સુધાજ્ઞને ચૈત્યકૃચૈત્યમ્ ॥

મેધાનિધાનશિલ્પિભિરમણ્ડયત્સ્વણ્ડિતાંહસિ પ્રવરે ।

દિવસે દિવસેશમહા મદ્યમૈહર્મુવનમહનીયઃ ॥

બનાવ્યાં. નાના પ્રકારની પુનળીઓ વિગેરેના સુંદર કોતરકામ વડે અલંકૃત થએલા અને જેમને જોઈને લોકોના ચિત્ત ચમત્કૃત થાય એવા તે મૂલમંદિરને ૪ બાજુ ૪ ચંદ્ર જેવા ઉજ્જવળ 'ભદ્રપ્રાસાદો' બનાવ્યાં. આવી રીતે તૈયાર થએલું તે મંદિર સાક્ષાત્ નંદીશ્વર-તીર્થની સાથે સ્પર્શ કરતું હોય તેમ જણાતું હતું અને તેથી તેનું નામ 'ત્રિભુવનદીપક' આવું રાખવામાં આવ્યું. પછી તેમાં સૂર્યના બિંબ જેવાં તેજસ્વી એવા આદિનાથતીર્થકરનાં ૪ બિંબોની સોમ-સુન્દરસૂરિના હાથે પ્રવિત્ર પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

દીન જનોના ઉદ્ધારક એવા ધરણાક શેઠે એ પ્રતિષ્ઠાના સમયે જે જે આશ્ચર્ય પમાડનારા મહોત્સવો કર્યા તે જોઈને કોણે વિસ્મય-પૂર્વક મસ્તક નહિં ધુણાવ્યું ? એ મહોત્સવ પછી સોમદેવ વાચકને તેણે આચાર્યપદ અપાવ્યું અને તેના માટે પણ બહુ દ્રવ્ય વ્યય કરીને એક તેવો જ બીજો મહોત્સવ કર્યો. ”

મેહ નામના એક યતિએ સંવત્ ૧૪૯૯ ના કાર્તિક માસમાં રાણપુરના એ મંદિરનું એક સ્તવન બનાવ્યું છે તેમાં પણ સંક્ષેપમાં આ કાવ્ય પ્રમાણે જ વર્ણન કરેલું છે. એ સ્તવનમાં ધરણા (ધત્ત્રા) સેઠનું મૂળ વાસસ્થાન તરીકે રાણપુર જ જણાવ્યું છે, અને તેનું વર્ણન આ પ્રમાણે આપે છે—

હીયડઈ હરપઈ મઝ ઉલ્લસીઉં,
રાણિગપુર દીઠઈ મન વસિઉં,
અણહલપુર અહિનાણી.
ગઠમઠ મંદિર પોલ સુચંગે,
નિરમલ નીર વહઈ વચિ ગંગે,
પાપ પખાલસુ અંગે.

૧ આમાં રાણપુરને અણહિલપુર (પાટણ)ની સાથે સરખાવ્યું છે તેથી જણાય છે કે એ સ્થાન મોટા નગર જેવું હશે. કોટીધજ વિવહા-રીઆના વસવાવાગો ઉલ્લેખ પણ એજ વાત સૂચવે છે.

૨ રાણપુરની વચમાં એક નદી વહેતી હતી; તેઆજે પણ તેમજ વહે છે.

કૂચા વાવિ વાડી હટ્ટસાલા,
જિણુહુ ભવણુ દીસઈ' દેવાલા,
પૂજ રચઈ' તિહાં બાલા.
વરણુ અઠારઈ લોક સવિચારી,
કોટીધજ વસઈ વિવહારી,
પુન્યવંત સુવિચારી.
તિહાં મુખિ સંઘવી ધરણુઉ,
દાનિ પુણ્ય જગિ જસ વસ્તરણુ,
જિણુહુ ભવણુ ઉધરણુઉ.

એ સ્તવનમાં આગળ જણાવે છે કે ધરણુકે ૫૦ મુખ્ય સલાટો બોલાવ્યા અને તેમને સુંદરમાં સુંદર મંદિર બાંધવા કહ્યું ત્યારે તેમણે સિદ્ધપુરના ચઉમુખા મંદિરના બહુ વખાણુ કર્યા અને દેવાકે કહ્યું કે હું શાસ્વત મંદિરના જેવા પ્રમાણુનું અનુપમ મંદિર બનાવી આપીશ. તે પ્રમાણુ શેકે દેવાને તે કાર્ય સોંપ્યું. સંવત ૧૯૪૫ માં મોટો દુષ્કાળ પડ્યો તે વખતે ધરણુને તેના ભત્રીજાએ કહ્યું કે—

રલીયાઈતિ લખપતિ ઇણિ ઘરિ,
કાકા હિવ કીજઈ જગડૂ પરિ,
જગડૂ કહીયઈ રાયાંસધાર,
આપણુ પે દેસ્યાં લોક આધાર.

એટલે-આપણે ઘેર તો લક્ષ્મીની લીલા લહેર છે માટે હે કાકા હવે આપણે જગડૂશાહની માફક કરવું જોઈએ. જગડૂએ જ્યારે રાજાએને આધાર આપ્યો હતો ત્યારે આપણે પ્રજાને આધાર આપીશું. એ પ્રમાણુ ભત્રીજાના વચનથી શેકે ખુલ્લા હાથે સત્કાર (દાન-શાળા=સદામત) ખુલ્લુ મુક્યું.

વળી એ સ્તવનમાં જણાવે છે કે-એ મંદિરના મુખ્ય દેવગૃહની પશ્ચિમ બાબુના દ્વાર આગળ હમેશાં ખેલો થતા હતા. ઉત્તર બાબુનાદ્વાર આગળ સંઘજનો ખેસતા હતા. પૂર્વ દિશા તરફ વિંધ્યાચલ પર્વતની ભીંત આવેલી હતી અને દક્ષિણ દિશામાં મહોટી પૌવધશાલા હતી-જેમાં તપાગચ્છ નાયક સોમસુંદરસૂરિ રહેતા હતા,

વળી આગળ જણાવે છે કે—

ચ્યારઈ મહૂરત સામટાં એ લીધાં એકઈ વાર તુ,
પહિલઈ દેઉલ માંડીઉં એ ધીજઈ સત્તૂકાર તુ;
પૌષધશાલા અતિ ભલી એ માંડીઅ દેઉલ પાસિ તુ,
ચતુથઉં મહૂરત ઘરતણુઉં એ મંડાવ્યા આવાસ તુ.

અર્થાત્-ધરણા સેઠે ચ્યાર કાર્યો એકજ મહૂર્તમાં પ્રારંભ્યાં હતાં. જેમાં પહેલું કાર્ય મંદિરવાળું, ધીજું દાનશાળા ખુલ્લી મુકવાનું, ત્રીજું પૌષધશાળા બંધાવવાનું અને ચોથું પોતાના રહેવા માટે મહાલયો બંધાવવાનું હતું. મંદિરનું વર્ણન આ પ્રમાણે આપે છે:—

સેત્રુંજએ સિરિ ગિરનારો રાણિગપુર શ્રીધરણુવિહારો,
વંધ્યાચલ અધિકું ફલ લીજઈ, સફલ જન્મ શ્રીચઉમુખ કીજઈ;
દેવચ્છંદ તિહાં અવધારિ, શાસત જિણુવર જણે ચ્યારિ,
વિહરમાણી ધીઈ અવતારી, ચઉવીસ જિણુવર મૂરતિ સારી,
તિહિ જિણુખિંબ બાવનુ નિહાલુ, સયલ ખિંબ બહતરૂ જિણુલુ,
કિરતી ખિંબ નવિ જાણુઉં પાર, તીરથ નંદિસર અવતાર.
વિવિધ રૂપ પૂતલીય અપાર, કોરણીએ અરખુદ અવતાર.
તોરણુ ધંલ પાર નવિ જાણુ, એક જીલ કિમ કહીય વખાણુઉં.

હસ્તિકુંડીના લેખો.

(૩૧૮)

આ ઉપયોગી શિલાલેખ, ' એપિત્રાફિઆ ઈન્ડિકા ' ના ૧૦ મા ભાગમાં (પૃષ્ઠ ૧૭-૨૦) જોધપુર નિવાસી પંડિત રામકરણ દ્વારા પ્રકટ કરવામાં આવ્યો છે. લેખનું સ્થાન, તેનો ઇતિહાસ અને તેમાં આવેલી હકીકત સંબંધે ઉક્ત પંડિતજીએ જે વિવરણ આપેલું છે, તેનો સારાંશ આ પ્રમાણે છે:—

“ આ લેખ ઉપર એક ન્હાનો નિબંધ મહુંમ પ્રો. કિલહોર્ન સાહેબે લખ્યો હતો પરંતુ તે લેખ સંપૂર્ણ રીતે પ્રકટ કરવામાં

આવેલો ન હોવાથી, અને લેખની ઉપયોગિતા તરફ લક્ષ્ય કરતાં આ લેખ ફરીથી, મૂળ શિલાલેખની સાથે, જે હાલમાં ભેધપુર મહારાજની પરવાનગીથી અજમેરના સંગ્રહસ્થાન (મ્યુઝીયમ) માં મોકલી આપવામાં આવેલો છે, મેળવી, ણની શકે ત્યાં સુધી એની પૂર્ણ અને શુદ્ધ નકલ તૈયાર કરવા માટે શ્રીયુત ડી. આર. ભાંડારકરે મ્હને લલચાવ્યો છે.

પ્રારંભમાં આ શિલાલેખ કૅપ્ટન ખર્ટે, ઉદયપુર (મેવાડ) થી આબુ પર્વતની નજીકમાં આવેલા શીરોહી સહેર જતાં, રસ્તામાં, ભેધપુર રાજ્યના વાલી પરગણા (ગોડવાડ પ્રાંત) ના ખીબપુર નામના ગામથી બે માઈલ દૂર આવેલા એક જૈન મંદિરના અંદરના દરવાજા પાસેથી ખોળી કાઢ્યો હતો. પછી એ લેખ ત્યાંથી ખીબપુરના જૈન મહારાજની ધર્મશાલામાં લઈ જવામાં આવ્યો અને ત્યાંથી રાજ્યના ઐતિહાસિક શોધખોળ કરનાર અધિકાર-વિભાગમાં આણવામાં આવ્યો. ત્યાંથી છેવટે ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે અજમેરના સંગ્રહસ્થાનમાં મોકલી દેવામાં આવ્યો છે.

આ લેખની એકંદરે ૩૨ પંક્તિઓ છે, અને લગભગ ૨ ફુટ ૮ ઇંચ પહોળી અને ૧ ફુટ ૪ ઇંચ ઊંચી એટલી જગ્યામાં એ લખાયલો છે. લેખ જે કે ઘણી સારી રીતે સચવાયલો છે તે પશુ કાળની અસરના લીધે કેટલોક ભાગ ખવાઈ-ઘસાઈ ગયેલો છે અને પહેલી અને ખીજી પંક્તિઓ વધારે ખરાબ થયેલી છે. તથા કેટલાક ખીબ પશુ અક્ષરો આમતેમ છેકાઈ ગયેલા છે. અક્ષરોનો માપ સરાસરી $\frac{3}{8}$ છે, અને લિપિ નાગરી હોઈ પ્રો. ક્રીલ્ડોર્નના બતાવ્યા પ્રમાણે વિક્રમ સંવત્ ૧૦૮૦ ના વિગ્રહરાજના હર્ષલેખને મળતી છે. ૨૨ મી અને ૩૨ મી પંક્તિમાંના થોડાક ભાગ શિવાય બધો લેખ સંસ્કૃત પદમાં છે.

ખરી રીતે બેતાં આ એકજ પત્થર ઉપર બે જુદા જુદા લેખો ફેાતરેલા છે. પહેલો લેખ જે ૪૦ પદમાં પૂરો થયો છે, તે વિક્રમ

સંવત્ ૧૦૫૩ નો છે. અને ઊભે જે ૨૧ પદોમાં લખાયેલો છે, તે વિ. સં. ૯૯૬ માં કેતરાએલો છે. પ્રથમ લેખની ૨૨ પંક્તિઓ છે અને ઊભની ૧૦ છે.

[એમ જણાય છે કે, મૂળ ખંને લેખો જુદા જુદા કેતરામાં આવેલા હશે પરંતુ તે જુદા જુદા જવાથી અથવા તો ખંનેને એક સાથે એકજ શિલામાં સંગ્રહી રાખવાની ઇચ્છાથી, પાછળથી કેઇએ આ લેખોની ફરી નકલ કરી છે. અસલ લેખ નથી. નહિ તો વિ. સં. ૧૦૫૩ ના નીચે ૯૯૬ નો લેખ કયાંથી હોઈ શકે. -સંગ્રહક.]

પહેલા લેખની રચના, છેવટના કાવ્યમાં જણાવ્યા પ્રમાણે, સૂર્યાચાર્યે કરી છે. પ્રારંભના બે કાવ્યોમાં જિન-દેવની સ્તુતિ કરવામાં આવી છે. ૩ જ કાવ્યમાં રાજવંશનું વર્ણન છે. પરંતુ કમનસીબે તેનું નામ જતું રહ્યું છે. ૪ થા કાવ્યમાં રાજા હરિવર્માનું અને ૫ મામાં વિદ્ગ્ધરાજનું વર્ણન છે. વિદ્ગ્ધરાજ માટે, આ શિલા લેખના ઊભ ભાગમાં જણાવ્યું છે તે પ્રમાણે તે રાષ્ટ્રકૂટ (શિઠોડ) વંશીય હતો. ૬ ઠા પદમાં, એમ ઉલ્લેખ છે કે એ વિદ્ગ્ધરાજએ વાસુદેવ નામના આચાર્યના ઉપદેશથી હસ્તિકુંડીમાં એક જૈનમંદિર બનાવ્યું હતું. ૭ મા શ્લોકમાં કથન છે કે, એ રાજાએ પોતાના શરીરના ભાર જેટલું સુવર્ણદાન કર્યું હતું અને તે દાનના બે ભાગો દેવને અર્પણ કર્યા હતા અને એક ભાગ આચાર્યને ભેટ આપ્યો હતો. (અર્થાત આચાર્યના કથન પ્રમાણે તેનો વ્યય કર્યો હતો.) ૮ મા પદમાં જણાવ્યા પ્રમાણે વિદ્ગ્ધરાજની ગાદીએ મંમટ નામનો રાજા આવ્યો અને તેની ગાદિએ ધવલરાજ બેઠો. આ છેલ્લાના વિષયમાં લગભગ ૧૦ કાવ્યો લખવામાં આવ્યાં છે, જેમાં આના યશ અને શૌર્યાદિગુણો વર્ણવામાં આવ્યાં છે. ૧૦ મા શ્લોકમાં ઉલ્લેખ છે કે-જ્યારે મુંજરાજે મેદપાટ (મેવાડ) ના અઘાટ સ્થાન ઉપર ચઢાઈ કરી તેનો નાશ કર્યો અને ગુર્જરેશને નસાડ્યો ત્યારે તેમના સૈન્યને આ ધવલરાજે આશ્રય આપ્યો હતો. આ મુંજરાજ તે પ્રોક્ષેસર કીલહોર્નના જણાવ્યા

પ્રમાણે માલવાનો સુપ્રસિદ્ધ વાકપતિ મુજ હોવો જોઈએ. કારણ કે તે વિ. સં. ૧૦૩૧ થી ૧૦૫૦ ની લગભગમાં વિદ્યમાન હતો. મેવાડના રાજાનું નામ જો કે સ્પષ્ટ રીતે આવેલું નથી પરંતુ તે વખતે ખુમાણ નામે યોગખાતો રાજા રાજ્ય કરતો હોય તેમ જણાય છે. મેવાડનું અઘાટ તે હાલનું આહડ જ છે અને તે ઉદયપુરના નવા સ્ટેશનની નજદીકમાં આવેલું છે. આ સ્થાનથીજ ગહિલોત રાજપૂતોની ઉત્પત્તિ છે અને તેઓ આહડિઆના નામે પણ હજી યોગખાય છે. તેમજ ગુજરાતના નૃપતિનું નામ પણ આપવામાં આવેલું નથી પરંતુ સમયના સામિપ્યથી જણાય છે કે તે ચૈલુક્યવંશનો પહેલો મુજરાજ હોવો સંભવ છે, કે જેનું વર્ણન આગળના ૧૨ મા કાવ્યમાં કરેલું છે. ૧૧ મા કાવ્યમાં, ધવલરાજાએ, મહેન્દ્ર નામના રાજાને, દુર્લભરાજના પરાલવથી બચાવ્યાનું જણાવ્યું છે. પ્રોફેસર કીલહોર્ન દુર્લભરાજને, વિ. સં. ૧૦૩૦ માં લખાએલા હર્ષશિલાલેખમાંના ચૈહાનરાજા વિઝહુરાજનો ભાઈ જણાવે છે. ખીજોલિયા અને કીનસરીઆ લેખોમાં પણ દુર્લભરાજનું નામ આવેલું છે. મહેન્દ્રરાજા પણ ઉક્ત પ્રોફેસરના મત મુજબ, નાડુલાના ચૈહાનોના લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે લક્ષ્મણનો પૌત્ર અને વિઝહુપાલનો પુત્ર થતો હતો.

૧૨ મા કાવ્યમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે ત્યારે મુલરાજે ધરણીવરાહ ઉપર ચઢાઈ કરી તેના રાજ્યનો નાશ કર્યો ત્યારે અનાશ્રિત એવા ધરણીવરાહને ધવલે આશ્રય આપી તેનું રક્ષણ કર્યું હતું. આમાં જણાવેલો મુલરાજ તે તો નિસ્સંદેહ રીતે ઉપર જણાવેલો ચૈલુક્ય મુલરાજજ છે. પરંતુ આ ધરણીવરાહ કોણ છે તે નિશ્ચિત કળી શકાતું નથી. કદાચિત્ પરમારવંશનો એ રાજા હશે અને તે દંતકથા પ્રમાણે તે નવકોટી મારવાડનો રાજાને હતો. આ નવકોટ તેના જુદા જુદા ભાઈઓ વચ્ચે વહેંચી લેવામાં આવ્યા હતા એવી હકીકત કેટલાક જુના હિન્દી કાવ્યોમાં જોવામાં આવે છે. ૧૩ થી ૧૮ સુધીના પદોમાં, સામાન્ય રીતે ધવલના ગુણો વર્ણવામાં આવ્યા છે. ઐતિહાસિક હકીકત કંઈ નથી. ૧૬ મા પદમાં, તેણે વૃદ્ધાવસ્થા આવેલી બહુ

પોતાના પુત્ર બાલપ્રસાદને રાજ્યપાટ ઉપર બેસાડી પોતે સંસારથી મુક્ત થયો, એમ જણાવેલું છે. ૨૦-૨૧ કાવ્યો પણ સામાન્ય પ્રશંસા કરનારાં જ છે. ૨૨ માં શ્લોકમાં, એ રાજની રાજધાનીનું નામ છે જે હસ્તિકુંડી (હથુંડી) ના નામે પ્રસિદ્ધ હતી. ૨૩ થી ૨૭ સુધીનાં કાવ્યોમાં એ નગરીનું જ વર્ણન છે જે આલંકારિક હોઈ ઐતિહાસિક હકીકતથી રહિત છે.

૨૮ માં પદ્યમાં કથન છે કે, એ સ્મૃદ્ધ અને પ્રસિદ્ધ નગરીમાં શાંતિભદ્ર નામના એક પ્રભાવક આચાર્ય રહેતા હતા જેમનો મહોટા મહોટા નૃપતિઓ પણ ગૌરવ કરતા હતા. ૨૯ માં શ્લોક પણ એજ સૂરિની પ્રશંસાત્મક છે. ૩૦ માં કાવ્યમાં, શાંતિભદ્ર સૂરિને વાસુદેવ નામના આચાર્યની પદવી-ગાદી ઉપર પ્રતિષ્ઠિત થયેલા જણાવ્યા છે. આ વાસુદેવ તે, ઉપર ૬ કા કાવ્યમાં જણાવેલા વિગ્રહરાજના ગુરૂ વાસુદેવજ છે. ૩૧-૩૨ માં કાવ્યોમાં શાંતિભદ્ર સૂરિની પ્રશંસાજ ચાલુ છે અને ૩૩ માં પદ્યમાં જણાવે છે કે, એ સૂરિના ઉપદેશથી, ત્યાંના ગોષ્ઠિ (ગોઠી-સંઘ) એએ પ્રથમ તીર્થંકર-ઋષભદેવના મંદિરનો પુનરુદ્ધાર કર્યો. પછીના બે શ્લોકો એ મંદિરના આલંકારિક વર્ણન રૂપે લખાયલા છે. ૩૬-૩૭ માં કાવ્યમાંથી આપણને જણાય છે કે એ મંદિર પૂર્વે વિદગ્ધ રાજ્યએ બંધાવ્યું હતું અને તે જીર્ણ થઈ જવાના લીધે તેનો ઉદ્ધાર કરવામાં આવ્યો હતો. બ્યારે મંદિર ફરી તૈયાર થઈ ગયું ત્યારે સંવત્ ૧૦૫૩ ના માઘ સુદી ૧૩ ના દિવસે શાંતિસૂરિએ પ્રથમ તીર્થંકરની સુંદર મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠિત-સ્થાપન કરી.

૩૮ માં પદ્યમાં, પૂર્વે વિદગ્ધરાજ્યએ પોતાના શરીરના ભાર પ્રમાણે સુવર્ણ તોલીને દાન કર્યું હતું તેનું સ્મરણ કરાવ્યું છે તથા ધવલરાજ્યએ પોતાના પુત્રની સાથે વિચાર કરીને અરઘટ સહિત ખીરપલ નામનો કુવો મંદિરને ભેટ કર્યો હતો, તે જણાવ્યું છે. ૩૯ માં પદ્યમાં મંદિરની યાવચ્ચંદ્ર-દિવાકરૌ સુધી વિદ્યમાનતા માટે પ્રાર્થના કરવામાં આવી છે અને અંતિમ એટલે ૪૦ માં કાવ્યમાં, આ પ્રશસ્તિ કરતાં સૂરાચાર્યનું નામ અને પ્રશસ્તિની પ્રશંસા કરેલી છે.

આ પછી એક પંક્તિ ગદ્યમાં લખેલી છે અને તેમાં પ્રતિષ્ઠાની મિતિ વગેરે જણાવી છે. જેમકે, સંવત્ ૧૦૫૩ ના માઘ સુદી ૧૩ રવિવાર અને પુષ્ય નક્ષત્રના દિવસે—પ્રો. કીલહોર્નની ગણતરી પ્રમાણે ઇ. સ. ૯૬૭ ના વતનુઆરી માસની ૨૪ મી તારીખે—ઋષભદેવની પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરી તથા મંદિરના શિખર ઉપર ધ્વજસ્તંભો પણુ કર્યું. આ મૂળનાયક આદિનાથની પ્રતિમા, નાહક, જિંદ, જસ, શંખ, પૂરભદ્ર અને ગોમી નામના શ્રાવકોએ, કર્મજંઘનના નાશને અર્થે અને સંસાર સસુદ્રથી પાર થવાના અર્થે પોતાના ન્યાયોપાર્જિત દ્રવ્ય વડે કરાવી છે. ”

આના પછી બીજો લેખ પ્રારંભ થાય છે. આ લેખનાં એકંદર ૨૧ પદો છે. આ લેખ ઉપરના લેખને મળતોજ છે. કારણ કે ઉપરના લેખમાં ઉક્ત મંદિર અને આચાર્યને રાજ્ય તરફથી જે ભેટો આપ્યાનું જણાવ્યું છે તેમનુંજ આ લેખમાં જરાક વધારે સ્પષ્ટીકરણ કરેલું જોવામાં આવે છે.

પહેલા શ્લોકમાં જૈન ધર્મની પ્રશંસા કરેલી છે. ૨ જી પદમાં હરિવર્મ રાજનું, ૩ જીમાં વિદગ્ધ રાજનું અને ૪ થામાં મમટ રાજનું વર્ણન છે. મમટ રાજ્યે પોતાના પિતાના દાનપત્રમાં પોતા તરફથી વળી કાંઈક વધારે ઉમેરો કરી, તેનું યથાવત્ પાલન કરવા માટે ફરી નવું શાસન (આજ્ઞાપત્ર) કાઢ્યું હતું. બલભદ્ર આચાર્યની આજ્ઞાથી—ઉપદેશથી વિદગ્ધરાજે હસ્તિકુંડીમાં એક મનોહર મંદિર બનાવ્યું હતું. તે મંદિરમાં નાનાદેશોમાંથી આવેલા લોકોને યોલાવીને તેણે આ પ્રમાણે શાસનપત્ર કરી આપ્યું હતું (૫-૭) :—(૧) વેચવા માટે માલ ભરી લાવ-જાવ કરનારા દરેક વીસ પોકિયા દીઠ ૧ રૂપિયો; (૨) માલ ભરેલી આવતી-જતી દરેક ગાડા દીઠ ૧ રૂપિયો; (૩) તેલની ઘણી ઉપર દર ઘડા દીઠ એક કર્ક; (૪) ભાટો પાસેથી પાન (નાગરવેલ) ની ૧૩ ચોલિકા; (૫) સટોરિયા-ગુગારિઓ

પાસેથી દર મનુષ્યે એક પેલક; (૬) પ્રત્યેક અરઘટ્ટ (અરઘટ્ટ-કુવા) દીઠ ૪ શેર ગહુ તથા જવ; (૭) પ્રત્યેક પેડડા પ્રતિપાંચ પાંચ પળ; (૮) દર ભાર (૨૦૦૦ પળનો એક ભાર) ઉપર વિશોપકા નામનો એક ચલણી શિક્કો. (૯) કપાસ, કાંસુ, કુંકુમ અને મંજીઠ વગેરે ક્યાણાની દરેક ચીજના દર ભાર દીઠ દશ દશ પળ; (૧૦) ગહુ, જવ, મગ, મીઠું, રાજ આદિ જાતની ચીજોના પ્રત્યેક દ્રોણે એક માણુક; ઇત્યાદિ. આ પ્રમાણે વિદગ્ધરાજ્યે દાન તરીકે આપ્યું હતું તેમાંથી ૩ લાગ ભગવાન (મંદિર) માટે લઈ જવામાં આવતો અને ૩ લાગ આચાર્યના વિદ્યાધન તરીકે ખર્ચવામાં આવતો. (૮-૧૮) સંવત્ ૯૭૩ ના આષાઠ માસમાં આ પ્રમાણે વિદગ્ધરાજ્યે શાસનપત્ર કર્યું હતું અને સં. ૯૯૬ ના માઘ માસની વદી ૧૧ ના દિવસે મંમટરાજ્યે ફરી તેનું સંમર્થન કર્યું હતું. (૧૯-૨૦) અંતિમ પદમાં જણાવેલું છે કે, આ જગતમાં ન્યાસુધી પર્વત, પૃથ્વી, સૂર્ય, ભારતવર્ષ, ગંગા, સરસ્વતી, નક્ષત્ર, પાતાલ અને સાગર વિદ્યમાન રહે ત્યાંસુધી આ શાસનપત્ર કેવશસૂરિની સંતતિમાં ચાલતું રહે. અંતે ફરી ગદમાં ૯૭૩ અને ૯૯૬ ની સાલો આપી સત્યયોગેશ્વર નામના સૂત્રધારે આ પ્રશસ્તિ કેતરી, એમ જણાવી લેખ સમાપ્ત કર્યો છે.

(૩૧૯-૩૨૨).

આ નંબરેવાળા લેખો હથુંડી (હસ્તિકુંડી) ગામથી ૧ માઈલ દૂર આવેલા મહાવીર-મંદિરમાંના જુદા જુદા સ્તંભો ઉપર કેતરેલા છે, અને મહુને શ્રીયુત ડી. આર. ભાંડારકર એમ. એ. તરફથી મળેલા છે. એ સ્થાન ઘણા જુના કાલથી રાતા-મહાવીરના નામે પ્રસિદ્ધ છે. અને એક તીર્થ સ્થળ તરીકે ગણાય છે. ઉપરનો મ્હોટો શિલાલેખ પણ કર્નલ બર્ટને આજ મંદિરમાંની એક સ્તંભમાંથી મળી આવ્યો હતો. ઉપરના લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે આ સ્થળે મુખ્ય કરીને ઋષભદેવ-મંદિર હોવું જોઈએ પરંતુ વર્તમાનમાં તે મહાવીર-મંદિર વિદ્યમાન છે; અને એ મહાવીર-મંદિર પણ ઘણા

વર્ષોનું જીવન હોય તેમ આ નીચેના લેખો ઉપરથી સ્પષ્ટ જણાય છે. કારણ કે એ લેખોમાં એજ મંદિરનો મુખ્ય ઉલ્લેખ છે. આ વિષયમાં વિજયધર્મસૂરિ તરફથી પ્રકટ થયેલા ' ઐતિહાસિક રાસ-સંગ્રહ ' ના બીજા ભાગના પરિશિષ્ટ ' ૬ ' ની ટીપમાં કેટલીક હકીકત લખાયેલી છે, તે અત્ર ઉપયોગી હોવાથી ટાંકવામાં આવે છે.

“ વર્તમાનમાં આ ગામને હથુંડી કહેવામાં આવે છે. પહેલાં આ ગામ એક તીર્થ તરીકે મશહૂર હતું. અહીંના મહાવીર સ્વામીનું નામ પ્રાચીન તીર્થમાળાઓમાં કેટલેક સ્થળે મળે છે. મુનિરાજ શીલવિજયજીએ પોતાની તીર્થમાળામાં લખ્યું છે:—

‘ રાતોવીર પુરી મન આસ. ’

જિનતિલકસૂરિએ પોતાની તીર્થમાલામાં, મહાવીરનાં મંદિરો હોવામાં જે જે ગામોનાં નામ લીધાં છે, તેમાં હથુંડીનું નામ પણ લીધું છે. આથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે અહિં મહાવીર સ્વામીનું મંદિર હતું. અત્યારે મહાવીરસ્વામીનું * મંદિર છે, પરંતુ તે ગામથી અડધો ગાઉ દૂર છે. સંભવ છે કે ગામની દિન પ્રતિદિન પડતીના લીધે આ મંદિર જંગલમાં પડી ગયું હશે.

બીજી તરફ આ શિલાલેખ ઉપર વિચાર કરતાં આ ગામમાં ઋષભદેવસ્વામીનું મંદિર હોવાનું જણાય છે પરંતુ વર્તમાનમાં નથી. શું ઋષભદેવસ્વામીનું મંદિર તેજ આ મહાવીરસ્વામીનું મંદિર તે નહિં હોય ? આની પુષ્ટિમાં એક બીજું પણ કારણ મળે છે. તે એકે પહેલ પહેલાં કેપ્ટન બર્ટને આ શિલાલેખ, આ (મહાવીરસ્વામીના) મંદિરની ભીંતમાંથી મળ્યો હતો, આથી એમ કલ્પના થઈ શકે કે, પહેલાં આ મંદિરમાં ઋષભદેવ ભગવાન હશે. અને પાછળથી મહા-

* તીર્થમાળા આદિમાં જણાવેલું મંદિર તે આજ મંદિર છે. બીજું નથી. કારણ કે નીચેના લેખોમાં, જે ઐતિહાસિકતાબદીના જેટલા જુના છે, એ મંદિરને સ્પષ્ટ રીતે ‘ રાતો-મહાવીર ’ નું મંદિર જણાવેલું છે. — સંગ્રહક.

વીસ્વામી ગિરાજમાન કર્યા હોય. કદાચિત્ એમ પણ હોઈ શકે કે આ મંદિર સિવાય બીજું એક મંદિર ઋષભદેવસ્વામીનું હોય, અને તે મંદિર પડી જતાં તહેમાંનો શિલા લેખ આ મંદિરમાં મુકવામાં આવ્યો હોય.

આ ઉદ્ધાપોહની સાથે લાવણ્યસમયનું વચન પણ સરખાવવું જરૂરનું છે. લાવણ્યસમય બલિભદ્ર (વાસુદેવસૂરિ) રાસગી અંદર લખે છે:-

હસ્તિકુંડ એહવઉ અલિધાન સ્થાપિઉ ગચ્છપતિ પ્રગટ પ્રધાન.

મહાવીરકેરઇ પ્રાસાદિ વાજઈ ભૂંગલ ભેરીનાદિ.

અહિં મહાવીરનું મંદિર હોવાનું કહે છે. આમાં પણ લગભગ વિચારવા જેવું છે. લાવણ્યસમયના આ વચનથી, એ કલ્પનાઓ થાય છે. યા તો લાવણ્યસમયે બીજા કોઈ પ્રાચીન ગ્રન્થ લેખના આધારે મહાવીરસ્વામીના મંદિરનું નામ લખ્યું હશે. અથવા તો તહેમના પોતાના સમયમાં મહાવીરસ્વામીનું મંદિર હોવાથી તહેનું નામ લીધું હશે.

ગમે તેમ, પણ અત્યારે લેખમાં વર્ણવેલાં ઋષભદેવસ્વામીની પ્રતિમાવાળું અહિં વર્તમાનમાં એકે મંદિર નથી. અને જે છે તે ગામથી અડધો ગાઉ દૂર રાતા મહાવીરનું મંદિર છે. ગામમાં શ્રાવકનું માત્ર એકજ ઘર છે.

પહેલાં અહિં રાઠોડોનું રાજ્ય હતું. તહેમાંના કેટલાક રાઠોડો જૈન થયા હતા, કે જેઓ હથુડીયા કહેવાયા હતા. વાલી, સાદડી, સાંડેશવ વિગેરે મારવાડનાં કોઈ કોઈ ગામોમાં આ હથુડીયા શ્રાવકોની શ્રેડી ઘણી વસ્તી જોવામાં આવે છે. વળી હસ્તિકુંડીના નામથી સ્થપાયેલા હસ્તિકુંડીગચ્છમાં થયેલા વાસુદેવાચાર્યે (ઉપરના લેખમાં વર્ણવેલ વાસુદેવાચાર્ય નહિ, પરંતુ તહેમની પાટપરંપરામાં થયેલ) સં. ૧૩૨૫ ના ક્ષત્ર્યુન સુદિ ૮ ને ગુરૂવારે કરેડી પ્રતિષ્ઠાવાળી શ્રીઋષભદેવસ્વામીની મૂર્તિ ઉદ્દેપુરના આબેલાના મંદિરમાં છે. ”

૩૧૯ નંબરવાળો લેખ શતામહાવીરના મંદિરના સલામંડપમાંના એક સ્તંભ ઉપર ૧૪ પંક્તિઓમાં કોતરેલો છે. સંવત્ ૧૩૩૫ ના શ્રાવણ વદિ ૧ ના દિવસે સમીપાટિ (સેવાડી) નામના ગામની મંડપિકા (માંડવી-જ્યાં આગળ જકાત વિગેરે ચુકવવામાં આવે છે) માં, ભાંપા હટલ, ભાંવા પયરા, મહુ સજનઉ, મહુ ધીણા મહુ ધણસીનઉ અને ૩૦ દેવસીહ આદિ પંચકુલે (પંચે) શ્રીરાતામહાવીરના નેથા માટે વર્ષદહાડે ૨૪ દ્રમ્મ આપવાનું ઠરાવ્યું છે, તેથી સમીપાટિની મંડપિકાવાળા દરેક પંચકુલે તે આપતા રહેવું; એમ જણાવવામાં આવેલું છે.

આજ લેખની નીચે ૬ પંક્તિમાં એક ખીજે લેખ કોતરેલો છે, તેની મિતિ ૧૩૩૬ ની છે, અર્થાત્ ઉપરના લેખ પછી ખીજી વર્ષે આ કોતરવામાં આવ્યો છે. આમાં જણાવેલું છે કે ઉપરના લેખમાં બે ૨૪ દ્રમ્મ આપવાનું ઠરાવ્યું છે તેમાં અરસિંહ નામના શેઠે, નાગ નામના શેઠના શ્રેય માટે ૧૨ દ્રમ્મનો વધારે ઉમેરો કર્યો અને એમ, દર વર્ષે ૩૬ દ્રમ્મ ઉકત મંદિર ખાતે આપવાનું સમીપાટીની મંડપિકામાંથી ઠરાવ્યું.

૩૨૦ નંબરનો લેખ પણ એજ સલામંડપના એક ખીજા સ્તંભ ઉપર ખોદેલો છે. તેની ૨૧ પંક્તિઓ છે. હકીકત આ પ્રમાણે છે :-- સંવત્ ૧૩૪૫ના પ્રથમ ભાદ્રવા વદિ ૯ શુક્રવારના દિવસે, નાગોલના (આહમાન) સામંતસિંહના રાજ્યકાલમાં, સમીપાટિના હાકેમ અને લલનાદિ પંચકુલે ઠરાવ કર્યો છે કે--સમીપાટિની મંડપિકામાં, સા. હેમાકે, હથુડી ગામના શ્રી મહાવીર દેવના નેથા માટે દર વર્ષે ૨૪ દ્રમ્મ આપવાનું ઠરાવ્યું છે, તેથી તે પ્રમાણે આપતા રહેવું. કે (કૃ) જણ વિજયે આ લખ્યું છે.

૩૨૧ નંબરનો લેખ, એજ મંદિરની પૂર્વ બાજુની પરસાલ નીચે કોતરેલો છે. સં. ૧૨૯૯ ના ચૈત્ર શુદ્ધ ૧૧ શુક્રવારના દિવસે, રત્નપ્રભ ઉપાધ્યાયના શિષ્ય પૂર્ણચંદ્ર ઉપાધ્યાયે બે આલક (ગોખલા) અને શિખરો કરાવ્યાં, એમ ઉલ્લેખ છે.

૩૨૨નો લેખ, અપૂર્ણ છે અને એજ મંદિરમાંના એક બીજા સ્તંભ ઉપર કેતરેલો છે.

સેવાડી ગામના લેખો.

નંબર ૩૨૩ થી ૩૩૦ સુધીના (૭) લેખો સેવાડી નામના ગામમાં છે. આ ગામ, મારવાડના જોધપુર રાજ્યના ગોડવાડ પ્રાંતમાં આવેલા ખાલી જીલ્લાના મુખ્ય શહેર ખાલી નગરથી અગ્નિકોણમાં પાંચ માઇલ દૂર આવેલું છે. આ લેખોની નકલો પણ શ્રીચુત ડી. આર. ભાંડારકર તરફથી જ મળેલી છે. આમાંના પ્રારંભના ૩ લેખો એપિ-ગ્રાફિઆ ઇન્ડિકાના ૧૧ માં પુસ્તકમાં, ઉક્ત ભાંડારકર મહાશય તરફથી જ “મારવાડના ચાહુમાનો” એ શીર્ષક નીચે જે વિસ્તૃત નિબંધ લખાયેલો છે તેમાં સુદ્રિત થયા છે. તેથી તેમનું વર્ણન તેમના શબ્દોમાં—ઇચ્છના અનુવાદ રૂપે આપવામાં આવે છે.

(૩૨૩).

સેવાડીમાં આવેલા મહાવીર દેવાલયના અગ્રભાગમાં રહેલા ભોંયરાના દ્વારની બારસાખ ઉપર આ લેખ કેતરવામાં આવેલો છે. તે ઘણો જ જીર્ણ થઈ જવાના લીધે સરલતાથી વાંચી શકાય તેવો નથી. જ્યારે હું (શ્રીચુત ભાંડારકર) ત્યાં હાજર હતો ત્યારે પુનઃ તેમાં લાખ પૂરવામાં આવી હતી. પરંતુ તેનું કારણ મહારા જાણવામાં આવ્યું નથી. મહારા હાથે જ લીધેલી તેની નકલ ઉપરથી શક્યતા પૂર્વક લગભગ પૂરેપૂરો લેખ હું વાંચી શકું છું. તે આઠ પંક્તિઓમાં લખાયેલો હોઈ ૨' ૧૩" પહોળો અને ૪ ૧/૨" લાંબો છે. લિપિ નાગરી છે. ૪ અક્ષર સ્પષ્ટ રીતે તેમાં જણાય છે. જેમ કે વ્લાધિપતિ (પંક્તિ ૧) વ્લાધિપ: (પંક્તિ ૪) વિગેરે. પ્રારંભમાં ઓ તથા અંતમાં મિતિ સિવાય આખો લેખ સંસ્કૃત પદ્યમાં લખેલો છે. પદ્યની સંખ્યા ૧૫ છે અને તે કુમથી અકેવડે જણાવેલી છે. બીજી પંક્તિમાં વપરા-એલો ‘ત્રિયાચારો’ પ્રયોગ ભાષાની દૃષ્ટિએ સ્થલાયલો—અશુદ્ધ છે. કેટલેક ઉકાણું ૪ અને ૪ બંને ને માટે ૪ જ વાપરેલો દૃષ્ટિગોચર થાય

છે. સંયુક્તાક્ષરમાં જ ને બદલે ન પણ વાપરેલો છે; જેમ કે, પુન્યાર્વાસ્મિત (પંકિત ૩), વિતર્નમ્ (પંકિત ૬) વિગેરે. શબ્દકોષ રચના વિષે ખોલતાં મહારે કહેવું જોઈએ કે—સાતમી પંકિતમાં આવેલો ‘ખત્તક’ શબ્દ ધ્યાન ખેંચે તેવો છે. જોધપુર રાજ્યના પાલી પ્રાંતના મુખ્ય શહેર પાલી ગામમાંના એક જૈનમંદિરમાંના એક લેખમાં આ શબ્દ વાપરેલો મેં જોયો હતો. વળી, આણુ ઉપરના લેખોમાં પણ આ શબ્દ આવેલો છે. જેમ કે ત્યાંના નંબર ૧ (Vol VIII P. 213) ના લેખમાં આ શબ્દ આવેલો છે, જ્યાં તેનો અર્થ ‘જોખલો’ એવો થાય છે, અને આ અર્થ અહિં પણ બંધાયેલો જ છે. વળી, ખીજો એક શબ્દ જે ‘ભુકિત’ આવેલો છે તેનો અર્થ ફક્ત ‘રાજ્યનો પ્રાંત’ એવો ન થતાં ‘અમુક ગામોનો સમૂહ અથવા જીલ્લો’ એમ થાય છે. આ અનુસંધાનમાં એ પણ ધ્યાનમાં રાખવાનું છે કે પંકિત ૬ માં માલે ત્ર્યંબકસંપ્રતો એમ વિચિત્ર વાક્ય વાપરેલું છે. શબ્દશઃ તેનો અર્થ “ત્ર્યંબક (શિવ) ના આવવાથી માઘમાં” એમ થાય છે. અને મહુને ખાત્રી છે કે તેનો ભાવાર્થ માઘ માસમાં આવનાર કૃષ્ણપક્ષની ચતુર્દશી કે જેને સર્વ લોકો શિવરાત્ર તરીકે માને છે તે છે.

લેખમાં, પ્રારંભે સોળમા તીર્થંકર શાંતિનાથની સ્તુતિ છે. ખીજી કડીમાં અણુહિલવું નામ આવે છે અને ત્રીજી કડીમાં તેના પુત્ર જીંદવું નામ છે. તથા તે નીતિશાસ્ત્રમાં નિપુણ અને આહમાન વંશનો હતો એમ કહેવામાં આવ્યું છે. તેનો પુત્ર અશ્વરાજ અને અશ્વરાજને કટુકરાજ નામે પુત્ર થયો. (કડી ૪-૫) ૬ હી કડીમાં એમ કથન છે કે તેની જગીરદારીમાં સમીપાટી (સેવાડી) નામે ગામ છે અને ત્યાં એક સ્વર્ગવિમાન જેવું ઉત્તમ મહાવીર દેવવું મંદિર છે. સાતમી કડીથી પછી આગળ એક ભિન્નવંશની યાદિ આવે છે. આ કડીમાં એમ કથન છે કે—કોઈ એક યશોદેવ કરીને પુરૂષ હતો કે જે સેનાનો સ્વામી (વલાધિપ), શુદ્ધસ્વભાવવાળો, રાજાઓની સલામાં અગ્રભાગ લેનારો અને મહાજનો (વજ્રિકો) ના સમૂહનો અગ્રેસર હતો. તે

સમાનચિત્તવાળો એવો યશોદેવ પોતાનાં સગાં-સહોદરો ઉપર, મિત્રો ઉપર તથા વંદેરકગચ્છના સદ્ગુણી અનુયાયિઓ ઉપર કૃપા દર્શાવવામાં કદી પાછી પાની કરતો નહિ; એવી હકીકત આઠમી કડીમાં આવેલી છે. તેનો પુત્ર બાહુડ નામે થયો જે વિશ્વકર્માની માફક વિદ્વાનોની પરિષદમાં ખ્યાતિ પામ્યો હતો. (કડી ૯) બાહુડનો પુત્ર થલ્લક હતો જે જૈન ધર્મનો અનુસારી અને રાજાનો પ્રસાદપાત્ર હતો. (કડી ૧૦) પ્રતિવર્ષે માઘ માસમાં શિવરાત્રિના દિવસે કટુકરાજ પ્રસન્ન થઈને થલ્લકને ૮ દ્રમ્મ બક્ષિસ આપતો હતો, (કડી ૧૧-૧૨) તે એવી ઈચ્છાથી કે, તેનાથી, યશોદેવના બનાવેલા ' ખત્તક ' (ગોખલા) માંના શાંતિનાથ દેવની પૂજા કરવામાં આવે. અને આ દાન યાવશ્ચંદ્રદિવાકરૈ સુધી ચાલતું રહે એવી ઈચ્છા ૧૩ મી કડીમાં પ્રદર્શિત કરવામાં આવી છે. ૧૪ મી કડીમાં જણાવ્યું છે કે- સમીપાટીના જિનાલયમાં એ શાંતિનાથનું ખિંબ (પ્રતિમા) તેના (થલ્લકના) પિતામહે (યશોદેવે) કરાવ્યું છે. છેલ્લી કડીમાં, જે કોઈ મનુષ્ય આ દાન બંધ કરશે તો તેને મહાપાતક લાગશે, એમ સૂચવ્યું છે. અંતમાં સંવત્ ૧૧૭૨ (એટલે કે ઈ. સ. ૧૧૧૫) ની માત્ર સાલ આપી છે.

આ ઉપરથી (એક વાત) એમ વિદિત થાય છે કે, આ દાન આપનાર અશ્વરાજનો પુત્ર કટુકરાજ હતો. પરંતુ, તે વખતમાં એ રાજ્યકર્તા હોય એમ ભાસતું નથી. કારણ કે તે રાજા છે, એમ એક પણ કડીમાં કહેલું નથી, અને આપણે ઉપર જોયું તેમ છઠ્ઠી કડીમાં શમીપાટી (સેવાડી) તેની ' ભુક્તિ ' માં હતું. અહીં રાજ્ય શબ્દ કે જે આ પદને હીક અનુકૂળ પડે તેવો છે તે, તેમજ તેના અર્થમાં બીજા કોઈ પણ શબ્દ વાપરવામાં આવ્યો નથી. આ ઉપરથી એમ જણાય છે કે ઈ. સ. ૧૧૧૫ માં-જે આ લેખની મિતિ છે-તે યુવરાજ પદે હતો અને કેટલાક ગામોનો જાગીરી તરીકે ઉપલોગ કરતો હતો.

આલ્હુલ્લહેવના વિ. સં. ૧૨૧૮ ના નાડોલવાળા લેખમાંના પંડેરક સદ્ગચ્છ તથા આબુ ઉપરના લેખોમાંના સંડેરકગચ્છ અને આ પંડેરકગચ્છ એ બધાં એકજ છે એમાં સંશય જેવું નથી. ગોડવાડ પ્રાંતના બાલી જલ્લાના મુખ્ય ગામ બાલીથી વાયવ્ય કોણમાં દશ માઇલને છેટે આવેલું સાંડેરાવ એજ સંદેર અથવા પંડેરક છે. તે સ્થાને આવેલા મહાવીરના મંદિરમાંના એક લેખમાં પણ આ નામ વપરાયેલું દષ્ટિગોચર થાય છે. મારવાડમાં આવેલા ગામોનાં નામો ઉપરથી પાડવામાં આવેલા જૈન લોકોના ગચ્છોના અનેક દાખલાઓ-માંનો આ એક છે.

(૩૨૪)

આ લેખના વિષયમાં એજ પુસ્તકમાં નીચે પ્રમાણે લખવામાં આવેલું છે:—

જૈન મહાવીર-મંદિરના અગ્રભાગમાં આવેલા એક દેવગૃહની પાસે આ લેખ મળી આવે છે. જેના ઉપર આ લેખ કેતરેલો છે તેનું નામ સુરભિશિલા છે. કારણ કે તેના ઉપર એક સવત્સા ગાય અને બે બાનુએ સૂર્ય તથા ચંદ્ર સ્થાપન કરેલા છે. આ લેખ કેટલેક ઠેકાણે ખડિત થયેલો છે અને અક્ષરો પણ ઘણા જુલું થઈ ગયેલાં છે. પ્રથમની ત્રણ પંક્તિ સિવાય તેની કાંઈ ઉપયોગિતા જણાતી નથી. અને આ ત્રણ પંક્તિઓ સ્પષ્ટ રીતે વાંચી શકાય છે. તેની મિતિ ' માદ્રપદ સુદી ૧૧ ' એમ છે. તે વખતે કટુકદેવ મહારાજાધિરાજ હતો અને નદદ્વલ (નાડોલ) માં રાજ્ય કરતો હતો. તથા યુવરાજ જયતસિંહ સમીપાટી (સેવાડી) ની અમલદારી કરતો હતો.....આ લેખની મિતિ ૩૧ તે, ચાલુક્યવંશના રાજા સિદ્ધરાજ જયસિંહે શરૂ કરેલી સિંહસંવત્ની હોવી જોઈએ. અને તે વિ. સ. ૧૨૦૦ અગર ઇ. સ. ૧૧૯૩ ની બરાબર થાય છે. એક બીજા લેખથી એમ સિદ્ધ થયું છે કે ગોડવાડનો પ્રાંત સિદ્ધરાજ જયસિંહના રાજ્યમાં આવેલો હતો તેથી આ ૩૧ મું વર્ષ સિંહસંવત્નુંજ છે એમ નિશ્ચિતરીતે સિદ્ધ થાય છે.

(૩૨૫)

આ લેખ એજ મહાવીર-મંદિરના અથલાગમાં આવેલા એક ખીજા દેવાલયના દ્વારની ખારસાખ ઉપર કેાતરેલા છે. લેખ ત્રણ પકિતમાં લખાયેલો હોઈ તેની પહોળાઈ ૩' ૬" અને લંબાઈ ૨૩" છે. આ લેખ સારી સ્થિતિમાં છે અને તે નાગરી લિપિમાં લખાયેલો છે. ૩ ની નિશાની ધ્યાનમાં લેવા લાયક છે, જેમકે પત્રાહા, છેલ્લીયા વિગેરે, અને તે કીર્તિપાલના નાહોલવાળા તામ્રપત્ર લેખમાં પણ વપરાયેલી છે. કેટલાક વર્ણો સ્પષ્ટરીતે કેાતરેલા નથી, જેમ કે પત્રાહાપ્રમે માં મ ની ડાળી ખાબુની ઉપલી લીટી નથી અને તેથી તે અક્ષર ન જેવો દેખાય છે. ૩ અને ૩ ને બદલે એકલો ૩ જ વાપરેલો છે. અંતિમ પ્રાર્થનાની કડી સિવાય સર્વલેખ સંસ્કૃત ગદ્યમાં લખાયેલો છે. શબ્દ સમુચ્ચય સંખંધી નીચેના શબ્દો ધ્યાનમાં લેવા જેવા છે:—

જગતી અને મહાસાહુણીય (પકિત-૧) તથા જવ અને હારક (પકિત-૨). ખીજા ઘણા લેખોમાં જગતી નો અર્થ ભૂમિ કરવામાં આવે છે. મહારા મત પ્રમાણે તેને હિન્દીમાં ' જગહ ' અથવા ' જગ્યા ' (ગુજરાતીમાં) અને મરાઠીમાં ' બગા ' કહેવાય છે તેજ આ ' જગતી ' છે*. સાહર્ણીય નો અર્થ દેશીલાવાના ' સાહુણી ' (તમેલાનો ઉપરી) શબ્દના જેવો થાય છે. ' નાણા ' માં આવેલા નીલકંઠ મહાદેવના અંદરના ખારણાની ખાબુ ઉપર કેાતરેલા લેખમાંના એ પરમારવંશના રજપુત રાજાઓને આ શબ્દ ઈલ્કાખ તરીકે લગાડેલો છે. આજ મંદિરમાંના એક ખીજા લેખમાં જવ અને હારક શબ્દો વપરાયેલા છે. આ બંને શબ્દો ' અરહટ ' (અરઘટ) શબ્દની સાથે વાપરેલા છે. આ ઉપરથી એમ સૂચિત થાય છે કે જવ અથવા જવા- નો

* ' જગતી ' નો ખરો અર્થ જૈનગ્રંથોમાં મુખ્ય મંદિરની આસપાસ (ચારે ખાબુ) પ્રદક્ષિણા દેવાનો જે માર્ગ હોય છે, તે છે. મારવાડમાં આને ' ભમતી ' પણ કહે છે. કેટલીક જગ્યાએ ' ભ્રમણ માર્ગ ' પણ કહેવામાં આવે છે. સંગ્રહક.

અર્થ ' જવના દાણા ' કરવાનો છે. દારક શબ્દનો અર્થ મરાઠી ' હારા ' (એક બતની ટ્રેપલી; જેનો ઉપયોગ દાણા માપવામાં થાય છે તે) થાય છે. આ હુકીકતને.....(એક ખીજ લેખથી) સખીતી મળે છે.

આ લેખની મિતિ વિક્રમ સંવત્ ૧૧૬૭ ના ચૈત્રશુદ્ધ ૧ ની છે અને તે વખતે અશ્વરાજ મહારાજાધિરાજ હતો. કટુકરાજ યુવરાજની પદ્મી ઉપર હતો. તે પછી લેખમાં ઉખલરાકની આવેલી રકમ લખેલી છે. આ ઉખલરાક, ઉત્તિમરાજનો પુત્ર અને પૂઅવિનો પૈત્ર છે. આ પૂઅવિને મહાસાહુણીયનો ઇડકાળ લગાડેલો છે. લેખમાં, એ વંશના ખીજ પશુ લોકોનાં નામો લખેલાં છે. શમીપાટીના મંદિરમાંની 'જગતી' માં આવેલા શ્રીધર્મનાથદેવની પૂજા માટે આ ભેટ આપવામાં આવી છે અને આ ભેટ મદ્રાડા, મેદ્ર'યા, છેછડીયા અને મદ્દડીયામના દરેક દૂપ (અરહટ) માંના એક એક ' હારક ' જેટલા જવના દાણાની હતી.

શમીપાટી તે ખરેખર સેવાડિ જ છે જેનો ઉચ્ચાર સેવાડી પણ કરવામાં આવે છે. અને નિર્વિવાદપણે કહેવું જોઈએ કે ધર્મનાથદેવ તે એજ દેવાલયમાં ખેસાડેલા દેવ હુથે જેના દ્વાર ઉપર આ લેખ કોતરેલો છે. વગ્રી સેવાડિથી ચાર માઈલ આવેલું છેછડી તે જ છેછડિયા હોયું જોઈએ. ખીજ ગામોનો ચોક્કસ ભાસ લાગે તેમ નથી.

(૩૨૬).

આ લેખની મિતિ સં. ૧૨૧૩, ચૈત્ર વદિ ૮ લોમ (મંગળ) વારની છે. નડલ (નાડોલ) માં દ'ડપતિ વધજા અને મહં. જશ-દેવ આદિ પંચકુલની સમક્ષ, ચાંડદેવ અને જસણુગે (કારકુનો) લખી આપ્યું કે—સીવાડી (સેવાડી) ના રહેનાર વણિક્ (વણિયા) મહુણાના પુત્ર ત્રિણુલકે, મહાપીર દેવના મંદિરની જગતીમાં સ્થાપન કરેલા શ્રીપાર્શ્વનાથ દેવની પૂજા માટે, સમીપાટીની મંડ-પિકા (માંડવી) માં, પ્રતિ માસ એક, એમ ચાર માસ માટે ૧૨

રૂપીઆ આખ્યા છે. તેમાં, પો. પાલુડા, ગાં. માલાનિણિ, કુમારપાલ, સજ્જોયણુ, વડહુચિયંદ્ર, કોહલ આદિ લોકો શાક્ષી થએલા છે. આવી હુકીકત છે.

લેખના છેવટના ભાગમાં એક ધીજે લેખ જોડેલો છે પરંતુ તે અપૂર્ણ છે. જેટલો ભાગ વિદ્યમાન છે તેમાં જણાય છે કે—પાદ્રાડા ગામના ઠક્કુર (ઠાકેર) આજડપુત્ર મોખપાલ અને સજ્જોયણુ પાર્શ્વનાથ દેવ (ની પૂજાદિ) માટે પાડઉઆ (ગામ ?) ના અરહટ પ્રતિ ૧ 'જવાહર' આપ્યો. વિગેરે હુકીકત જણાય છે.

(૩૨૭)

આ લેખ, સં. ૧૨૫૧ ના ક્રાંતિક સુદી ૧ રવિવારનો છે. આ (સેવાડી ?) ગામના લોકોએ નારીએળ વિગેરેના મૂલ્યમાંથી અમુક ભાગ પોતાના ગુરૂ શ્રી શાલિલદ્રસૂરિની મૂર્તિની પૂજા માટે શ્રી સુમતિસૂરિને આપ્યું છે. એમ હુકીકત છે.

(૩૨૮)

સંવત્ ૧૨૯૭ ની સાલમાં જ્યેષ્ઠ સુદિ ૨ ગુરૂવારના દિવસે, સરાહડનામના ગામના વાસી સેહડનામના ગૃહસ્થે પોતાની સ્ત્રી તથા ધીજા કુટુંબના માણસો (કે જેમનાં નામો લેખમાં આપ્યાં છે) સાથે ડેવકુલિકા કરાવા.

(૩૨૯)

સંવત્ ૧૧૯૮ ના આસોજ વદી ૧૩ રવિવારના દિવસે, અરિષ્ટને-મિની પૂર્વની બાબુમાં આવેલી અપ્પવારિકા (ઓરડી) ની આગળ ભીંત અને દ્વારપત્ર (કમાડ) કરવા સંબંધી સઘળા શ્રવકોએ મળીને નિષેધ કર્યો છે (?). પંઠ અશ્વદેવે આ લખ્યું છે.

(૩૩૦)

આ લેખમાં, સંવત્ ૧૩૨૧ ના ચૈત્ર વદિ ૧૫ સોમવારના દિવસે, મહારાજકુલ શ્રીઆચિગદેવે, કરહોડા ગામના શ્રી પાર્શ્વનાથની પૂજા

અર્થે સોમપર્વના ઠાંકણે નાડોલની માંડવીમાં.....(કાંઈક) દાન આપ્યાનો ઉલ્લેખ છે.

આ લેખ, ગુરાં (ગિરજી) પીરથીરાજીના ઉપાશ્રયમાંથી મળી આવેલો છે એમ શ્રીયુત્ ભાંડારકરે નોટ કરી છે.

આમાં જણાવેલું કરેહડા સ્થાન, મેવાડના સાયરા જીલ્લામાં આવેલું છે અને એ સેવાડીથી તે ૮ કોસ (મારવાડના ગાઉ) દૂર છે. એ સ્થાન એક તીર્થસ્થળ તરીકે પ્રસિદ્ધ છે.

૩૨૬ થી આ ૩૩૦ સુધીના લેખો છપાયા નથી. શ્રીયુત્ ભાંડારકરની હસ્તલિખિત પ્રતિકૃતિ ઉપરથી અહિં સુદ્રિત કરવામાં આવ્યા છે. તેમના સ્થાનો લેખ સાથે ટીપ્પણો ન હોવાથી અત્રે ઉલ્લેખ કરી શકાયો નથી.

નાડલાઈ ગામના લેખો.

ગોડવાડ પ્રાંતમાં આવેલા દેસુરી જીલ્લાના મુખ્ય શહેર દેસુરીથી વાયવ્ય કોણુમાં ૮ માઈલ દૂર નાડલાઈ નામનું એક સાધારણ ગામ આવેલું છે. એ સ્થાન ગોડવાડ પ્રાંતના પાંચ મુખ્ય જૈન તીર્થોમાંનું એક છે. સમયસુદરજી રચિત તીર્થમાળા સ્તવનમાં 'શ્રીનાડોલાઈ જાદવો' આવા વાક્ય દ્વારા એ તીર્થનું નામ જણાવ્યું છે. અને ત્યાં 'જાદવ' એટલે ૨૨ મા તીર્થકર નેમિનાથનું ધામ જણાવ્યું છે. આ ગામમાં બધાં મળીને ૧૧ જૈનમંદિરો છે. જેમાં ૯ ગામની અંદર છે અને ૨ બે પર્વતો ઉપર છે. આ પર્વતોને લોકો શત્રુજય અને ગિરનારના નામે ઓળખે છે. પં. શિવવિજયજીના શિષ્ય શીલવિજયજી સ્વરચિત 'તીર્થમાલા' માં આ સ્થળે નવ મંદિર હોવાનું જણાવે છે. જેમ કે—

નડુલાઈ નવ મંદર સાર શ્રી સુપાસ પ્રભુ નેમકુમાર.

જુના લેખોમાં આ ગામના નડડૂલડાગિકા, નદકુલવતી, નડડૂલાઈ,

વિગેરે જુદાં જુદાં નામે આપેલાં મળી આવે છે. 'વલ્લભપુર' એવું નામ પણ આનું આપવામાં આવેલું કહેવાય છે*.

ગામના દરવાજાની પાસે એક મંદિર આવેલું છે જે આદિનાથના નામે પ્રસિદ્ધ છે. આ મંદિર ઘણું જુનું જણાય છે અને લોકોમાં તેના વિષે અનેક અમતકારી વાતો કહેવાય છે જે આગળના એક લેખના અવલોકનમાં આપીશું. નંબર ૩૩૧ થી ૩૪૪ સુધીના લેખો, આજ ગામનાં જુદાં જુદાં મંદિરોમાં રહેલા છે અને તેમાંના, પ્રથમ પાંચ, એપિગ્રાફીઆ ઇન્ડિકાના ઉક્ત ભાગમાં શ્રીચુત ભાંડારકરે છપાવેલા છે અને બાકીના, (૩૩૬ માં લેખ છોડીને) તેમની હસ્તલિખિત નકલો ઉપરથી પ્રથમ જ અત્રે છપાવવામાં આવ્યા છે. તે છપાવતા લેખોનું વિવરણ પણ, સેવાડિના લેખો પ્રમાણે તેમના (ભાંડારકરના) જ શબ્દોમાં (અનુવાદ રૂપે) અત્રે આપવામાં આવે છે.

(૩૩૧)

આ લેખ, નાડલાઈના આદિનાથના મંદિરમાંથી મળી આવેલો છે. હાલમાં એ મંદિર આદિનાથનું કહેવાય છે પરંતુ બીજા લેખો ઉપરથી એમ જણાય છે કે પહેલાં તે મહાવીરનું મંદિર હતું. આજ મંદિરમાં આવેલા સભામંડપમાંના એ સ્તંભો ઉપર રહેલા ચોકઠામાં આ લેખ કેતરેલો છે. આ લેખની પંક્તિઓ સમાંતર આવેલી છે પણ ચોકઠાની બાજુઓથી વાંકી વળેલી છે અને પ્રથમ પંક્તિના કેટલાક છેલ્લા શબ્દો ચોકઠાની કોરની બહાર જવાને લીધે કપાઈ ગયા છે. આ ઉપરથી એમ સૂચિત થાય છે કે આ લેખની મિતિ પછી, આ સભામંડપ ફરીથી સમરાવવામાં આવ્યો હશે અને તેથી આ ચોકઠું સુવ્યવસ્થિત રીતે રહી શક્યું નથી. લેખની બધી પંક્તિઓ છ છે અને તેમણે ૧' ૫^૩" પહોળાઈ તથા ૪^૩" લંબાઈ જેટલી જગ્યા રોકી છે.

*જુઓ, ઐતિહાસિક રાસ સંગ્રહ, ભાગ બીજો, ૩૩માં પૃષ્ઠ ઉપર આપેલી નોટ.

લેખને કોતર્યા પહેલાં પત્થરને બરાબર સાફ કરેલો જણાતો નથી અને અક્ષરો પણ કાળજીપૂર્વક કોતરવામાં આવ્યા નથી. લેખની લિપિ નાગરી છે. સંસ્કૃત હસ્તલેખોમાં જેમ માલૂમ પડે છે તેમ આમાં પણ યને ય ના જેવો લખેલો છે. વળી ઘીજી પંક્તિમાં આવેલા 'નદૂલ ઢાગિકા' શબ્દમાંના ઢ તુ' રૂપ ધ્યાન ખેંચે તેવું છે, અને તે નં ૩ માં જોયું તેવુંજ છે. અંતના એક પદ્ય (જેનું છંદ બરાબર નથી) શિવાય આખો લેખ સંસ્કૃત ગદ્યમાં લખેલો છે. આખા લેખમાં એક ઠેકાણે (પંક્તિ-૫) વ ના બદલે વ કરેલો છે (વ્રહ્મ) અને અંત્ય અંજનમાં ડ ઉમેરેલો છે, (પંક્તિ-૫ માં યદ ના બદલે યદુ) ગોડવાડમાં મળી આવતા ગુહીલોત રાજવંશના તામ્રપત્ર ઉપરના લેખોમાં આ પ્રમાણે જ કેટલાક શબ્દો મ્હેં જોયા છે. ત્રીજી પંક્તિમાં આવેલા ' પલ ' અને ' પલિકા ' શબ્દોનો અર્થ ' પ્રવાહી પદાર્થો માપવાનું ' એક ળતતુ' માપ ' એવો થાય છે. આ સંબંધી વિશેષ માહિતી Baruni Indica Vol. I P. 164 માંથી મળ્યા આવશે. આ લેખમાં ટુંકા શબ્દોનીયે પ્રમાણે છે:-મં. (પંક્તિ ૩) રા. ને વિ. (પંક્તિ ૪) એસવાલની એક ળતતના નામ તરીકે મં. નો અર્થ ભંડારી થાય છે. રા. એટલે રાજત જે રાજપુત્રનો અપભ્રંશ છે અને રાજપુત જાગીર-રહારોતું એક નામ ' રાવત ' અને આ ' રાઉત ' બંને એકજ છે. વિ૦ તુ' પૂર્ણરૂપ શુ' છે તે સમજાતું નથી. ત્રીજી પંક્તિમાં ' ઘાણુક ' શબ્દ વપરાયો છે. જેનો અર્થ ' ઘાણી ' (ઘાંચીની ઘાણી) થાય છે. આ શબ્દ લેખોમાં ઘણીવાર દૃષ્ટિગોચર થાય છે.

આ લેખની મિતિ સંવત ૧૧૮૬ માઘ સુદી ૫ છે. અને આહમાન વંશના મહારાજાધિરાજ રાયપાલના પુત્રો રૂદ્રપાલ અને અમૃતપાલ તથા તેમની માતા માનલદેવીની, આ મંદિરમાં આપેલી લેટનો ઉલ્લેખ કરેલો છે. દરેક ઘાણીમાંથી રાજાને મળતી અમુક પલિકાઓમાંથી જે પલિકાની આ લેટ કરી હતી અને તે નદૂલઠાગિકા (નાડલાઠ) ના તથા બહારના જૈન જતીઓ માટે આપવામાં આવી હતી. આ લેટમાં નીચે પ્રમાણે સાક્ષિઓ કરવામાં આવ્યા હતા.

સમસ્તપ્રામિણોને મુખ્ય ભ'૦ નાગસિવ, શા. સ્તિમટા, વિ. સિરિયા, વણિક પોસરિ અને લક્ષ્મણ. એમ જણાય છે કે આ પ્રામના પંચો હતા.

(૩૩૨)

આ લેખ નાડલાઈના નેમિનાથના દેવાલયમાંથી મળી આવ્યો છે. ત્યાંના લોકો આ નેમિનાથને 'ભદ્રવજ્ર' ના નામે ઓળખે છે. આ મંદિર ગામથી અગ્નિકોણમાં આવેલી એક ટેકરી ઉપર છે. તેમાં, ૯૬' પહોળા તથા ૧-૧૧ ૩" ડાંબા શિલાપટ્ટ ઉપર ૨૬ પંકિતમાં આ લેખ કોતરેલો છે. લેખની લિપિ નાગરી અને લાપ્તા સંસ્કૃત છે. માત્ર એકજ ભાષત ધ્યાન આપવા લાયક છે અને તે 'મતુદત્તમ' (પંકિત ૨૨) વાક્ય છે. વિરલ અથવા અજ્ઞાત શબ્દો નીચે પ્રમાણે છે:- 'ભોક્તારિ' (પંકિત-૯) શેક (પંકિત ૧૧) આભાવ્ય (પંકિત ૧૨) 'ભોક્તારિ' નો શો અર્થ હશે તે સૂચિત થતો નથી. 'શેક' નો અર્થ સંસ્કૃત 'શિક્ય' થાય છે (જેનો અર્થ-એક વાંસની લાકડીના બે છેડાથી લટકાવેલા દોરડાના ગાળા, અને તેમાં ભરેલો ઓળો પણ થાય) મહારા મત પ્રમાણે 'આભાવ્ય' નો અર્થ 'આવક' થાય છે. આ શબ્દ વિ. સં. ૧૨૦૨ ના માંગરોળના લેખમાંના બે ત્રણ વાક્યોમાં વપરાયેલો છે. વળી સિન્નમાલના લેખ નં. ૧૨ ને ૧૫ માં પણ આ શબ્દ નજરે પડે છે. તેમજ પંકિત ૮ તથા ૨૧ માં આવેલો રાકત શબ્દ ધ્યાત બોલે તેવો છે. તે ખરેખર 'રાજપુત્ર' શબ્દનો અપભ્રંશ છે, અને તેનો અર્થ રાજપુત થાય છે, પણ અહિંમાં તે શબ્દ 'જગીરદાર' ના અર્થમાં વપરાયેલો છે.

આ લેખની શરૂઆતમાં સર્વત્ર નેમિનાથની સ્તુતિ કરવામાં આવી છે. તેની મિતિ વિ. સં. ૧૧૯૫ આ પિત્રનવદિ ૧૫ ભોમવાર છે. તે વખતે મહારાજાધિરાજ રાયપાલદેવ નહુલડાગિકાનો સ્વામી હતો એમ ઉલ્લેખ છે. આગળ તેમાં જણાવેલું છે કે-શ્રી નેમિનાથના પુત્ર, ત્રીપ, નેવેવા, પુષ્પ અને પૂત્ર ત્રિગેરે માટે સકિત ઉધરણ (શુદ્ધીલ વંશના) ના પુત્ર કકકુર રાજદેવ પેલાના પુત્રવાદે નાડલાઈથી અગર

નાડલાઈ જતા બલદાના ઝોળ ઉપરના કરનો વિસમો ભાગ ભેટ તરીકે આપ્યો. પછી ભવિષ્યમાં થનારા રાજ્યોને આ ભેટ ચાલુ રાખવા માટે વિનંતી કરવામાં આવી છે. પછી લેખકનું નામ જે પાસિલ છે તે આપેલું છે. તેના બાદ રાજદેવના હુસ્તાક્ષર આવે છે. અહિં તેને રાજીત કહેલો છે. પછી જોશી દુદુપાના પુત્ર શુભીની સાક્ષી છે. છેલ્લી ત્રણ પંક્તિઓ સ્પષ્ટ સમન્વય તેવી નથી.

(૩૩૩)

આ લેખ નાડલાઈમાં અદિનાથના દેવાલયમાંથી મળી આવેલો છે. જે ચોકકા ઉપર પ્રથમનો લેખ કોતરેલો છે તેની સામેની બાબુએ આ લેખ આવેલો છે. લેખ ૬ પંક્તિમાં લખેલો હોઈ ૧'૬" પહોળો તથા ૪૩" લાંબો છે. જ્યારે મહે પ્રથમ આ લેખ જોયો ત્યારે તેમાં પ્લાસ્તર ભરવામાં આવેલું હતું પછી અમારા વાંચવા માટે આ પ્લાસ્તરને દૂર કરવાની જરૂર પડી હતી ! લેખની લિપિ નાગરી છે અને ભાષા સંસ્કૃત છે. છેલ્લી કડી પદ્યમાં છે પરંતુ તેનું ત્રીજું ચરણ નિયમ રહિત છે. બાકીનો બધો ભાગ ગદ્યરૂપે છે. તેમાં ઘટ ને બદલે જનુ વાપરેલો છે ત્રીજી પંક્તિમાં વલ અને પ્લા એવા વિચિત્ર શબ્દો આવેલા છે વલ એ વલને બદલે ભૂલથી વાપરેલું લાગે છે અને પ્લા એ પલિકા નું ટુંકું રૂપ છે. બીજી પંક્તિમાં પાહલા શબ્દ વાપરેલો છે જેનો અર્થ એક બાતનું વજન થાય છે. નં. ૧૧ ના લેખમાં આ શબ્દ વપરાયેલો છે. ચાલુ-ક્યવંશના રાજા કણ્ઠદેવની સૂનકભેટમાં નીચે પ્રમાણે શબ્દો છે:- પાહલા ૧૨ વહોંતિ હલ ૪ રહિતિ હલ ચતુષ્ટય મૂમિ-અહિં પણ તે શબ્દનો એજ અર્થ થાય છે. લોકોને પૂછપરછ કરતાં મહુને નીચે પ્રમાણે અર્થો મળ્યા છે:-

૪ પાહલા=૧ પાયલી

૫ પાયલી=૧ માણા

૪ માણા=૧ સેંગ

૨ સેંગ=૧ મણ

‘ વિશોપક ’ શબ્દ ધ્યાન એવે તેવો છે. આ શબ્દ બીજા લેખોમાં પણ આવેલો છે. તે એક શિકો છે જેની કિંમત તે વખતમાં ચાલતા એક રૂપીઆના વીસમા ભાગ જેટલી થાય છે.

આ લેખની મિતિ વિ. સં. ૧૨૦૦ જ્યેષ્ઠ સુદિ ૫ ગુરુવાર છે. તે વખતે મહારાજાધિરાજ રથપાલદેવ રાજ્ય કરતો હતો. એમ જણાય છે કે, સહિત રાજદેવ પોતાની માતાના માટે કરેલા રથયાત્રાના ઉત્સવમાં ત્યાં આવ્યો હતો, ત્યારે તેણે મહારાજનો, આમલોકો અને પ્રાંતના લોકોની સમક્ષ, પોતાને મળતી પાઠશાળી કિંમતમાંથી એક વિશોપકના શિકાની તથા દરેક ઘાણીમાંથી મળતી તેલની પળમાંથી એ પલિકાની ભેટ કરી હતી.

(૩૩૪)

ઉપરનો લેખ જે ચોક્કા ઉપર કોતરેલો છે તેનાજ ઉપર આ લેખ પણ આવેલો છે. તે પાંચ પંક્તિઓમાં લખેલો છે અને ૧’૮૧” પહોળો તથા ૪૩” લાંબો છે. લિપિ નાગરી છે. અંતમાંની આશિર્વાદવાળી કડી શિવાય બાકીનો બધો ભાગ સંસ્કૃત ગદ્યમાં છે. ધ્યાનમાં લેવા લાયક બાબત આ છે કે, ‘ ની પછીનું વ્યંજન એવડું કથું ’ છે અને પાંચમી પંક્તિમાં યજ્ઞ ને બદલે જતુ શબ્દ વાપરેલો છે. અજ્ઞાત અથવા વિરલ શબ્દોમાં એક ‘ દેશી ’ શબ્દ છે જે ત્રીજી લીટીમાં છે. તથા ‘ કિરાડઉઆ ’ અને ‘ ગાડ ’ એવા એ શબ્દો એથી પંક્તિમાં છે ‘ ગાડ ’ નો અર્થ ગાડું થાય છે. અને મહુને બગર મળી તે પ્રમાણે કહું છું કે, ‘ કિરાડઉઆ ’ એટલે ‘ કિરાડવા ’ અગર ‘ કિરાણા ’ છે જેનો અર્થ ગુંદર, લવિંગ, કાલીમરી, પીપર વિગેરે કરીયાણું થાય છે. ‘ દેશી ’ શબ્દનો અર્થ સુસ્પષ્ટ નથી. તેનો ‘ મંડળ ’ એવો અર્થ હું કરવા લલચાઉં છું અને પ્રતિહાર ભોજદેવના પેઢેલા લેખમાં તથા આહમાન વિઘ્નરાજના હુર્લેખોમાં એજ અર્થમાં તે વપરાયેલો છે. આ અર્થ અહિં સારી રીતે બંધ બેસતો છે. આ મંદિરના એક બીજા લેખમાં પણ આ શબ્દ, આજ અર્થમાં વાપરેલો છે. બીજો શબ્દ ‘ લગમાન ’ છે જેનો અર્થ-કર (લાગ) નું પ્રમાણ (માન) થાય છે.

લેખના પ્રારંભમાં ' સંવત્ ૧૨૦૨ આસો વદિ ૫ શુક્રવાર ' ની મિતિ આપેલી છે. તે વખતે રાયપાલદેવ મહારાજધિરાજ હતો અને રાઉત રાજદેવ નફ્લહાગિકા (નાડલાઈ) નો ઠાકુર હતો આ લેખનો હેતુ એવો છે કે અભિનવપુરી, બહારી અને નાડલાઈના વણુબરકો (વણુબરા) ની ' દેશી ' ની સમક્ષમાં રાજદેવે મહાવીરના દેવાલયના પૂજારી અને યતિઓના માટે બળદો ઉપર ભરીને લઈ જતા દરેક વીસ પાઇલા ઉપર બે રૂપીઆ તથા ' કિરાણા ' થી ભરેલા દરેક ગાડા ઉપર એક રૂપીઓ એમ બંધીસ આપી. ' બહારી ' કદાચ નાડલાઈની ઉત્તરમાં આઠ માઈલે આવેલું બેરલી હોઈ શકે. અભિનવ-પુરીની નિશાની મળી શકી નથી.

(૩૩૫)

આ લેખ, નાડલાઈથી અગ્નિકોણમાં આવેલી ટેકરી ઉપરના નેમિનાથ ઉર્ફે ' બદવાણ ' ના દેવાલયમાં એક સ્તંભ ઉપર કોતરેલો છે. લેખની એકંદર ૧૬ પંક્તિઓ છે, અને તેની પહોળાઈ ૮" અને લંબાઈ ૧'૨" છે. તે નાગરિકિપિમાં લખેલો હોઈ સંસ્કૃત ગદ્યમાં છે. ધ્યાનમાં લેવા લાયક બાબત એ છે કે-દરેક પંક્તિનો આરંભ ઉભી બે રેખાઓથી અંકિત છે. વિશેષમાં ૨ ની પછી આવેલા વ્યંજનો બેવડાએલાં છે. તથા બે વખત ૬ ના બદલે ૬ વાપરેલો છે, જેમ કે, ધ્રોમદના બદલે ધ્રોમદ (પંક્તિ ૭) અને જગદના બદલે જગદ (પંક્તિ ૧૫).

પ્રારંભમાં મિતિ આપી છે તે નીચે પ્રમાણે:—વિ. સં. ૧૪૪૩ ના કાર્તિક વદિ ૧૪ ને શુક્રવાર. તેની આગળ એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે, આહમાનવંશના મહારાજધિરાજ વણુવીર દેવના પુત્ર રાજ રણુવીર-દેવના રાજ્યમાં આ લેખ કરવામાં આવ્યો છે. બૃહહગચ્છના આચાર્ય માનતુંગસૂરિની વંશપરંપરામાં થયેલા ધર્મચંદ્રસૂરિના શિષ્ય વિનય-ચંદ્રસૂરિએ યદુવંશવિભૂષણુ શ્રીનેમિનંથના આ મંદિરનો છણ્ણોદ્ધાર કરાવ્યો.

આ લેખ, પૂર્વેકિત આદિનાથના મંદિરના રંગમંડપમાં ઢાળી આબુએ આવેલી ભીંતમાં એક થાંભલો છે તેના ઉપર કેતરેલો છે. આ લેખ ૯ ઇંચ પહોળી અને ૪ ફુટ ૮ ઇંચ લાંબી બેટલી જગ્યામાં લખાયેલો છે. એની એકંદર પદ પકિતઓ છે. લેખના મથાળે બે પાદ-આકૃતિઓ (પગલાં) કાઢેલી છે.

આ લેખમાં, મેવાડના રાજાઓની વંશાવલી આપેલી છે તેથી તેની ઉપયોગિતા જરા વધારે માનવામાં આવી છે, અને એજ કારણથી તે અત્યાર સુધીમાં ઘણાંક પુસ્તકો-રીપોર્ટો વિગેરેમાં છપાઈ ચથેષ્ટ પ્રસિદ્ધિ પામી ચુક્યો છે. લેખનો સાર-અર્થ આ પ્રમાણે છે:--

પ્રારંભમાં, યશોભદ્ર નામના આચાર્યના ચરણકમલને નમસ્કાર કરવામાં આવ્યો છે. પછી લેખની મિતિ આપી છે. જે ' સંવત ૧૫૯૭ ના વૈશાખ માસ, શુકલપક્ષ ૬ સોમવાર અને પુનર્વાસુ નક્ષત્ર ' વાળી છે.

મિતિ પછી જાહેરક ગચ્છની આચાર્યપરંપરા આપવામાં આવી છે. તેમાં, પ્રથમ યશોભદ્ર નામના એક મહાપ્રતાપી આચાર્ય થઈ ગયા હતા, તેમનું પ્રશંસાત્મક વર્ણન છે. જણાવવામાં આવ્યું છે કે, તે આચાર્ય આ કલિકાલમાં સાક્ષાત્ જૈતમગણધરનાજ ણીજ અવતાર રૂપે હતા. બંધી લખિંધઓના ધારક અને યુગપ્રધાન હતા. તેમણે અનેક વાદિઓને વાદમાં હુલ્યા હતા. ઘણાક રાજાઓ તેમના ચરણમાં પોતાનું મસ્તક નમાવતા હતા. જાહેરકગચ્છના નાયક હતા. તેમની માતાનું નામ સુભદ્રા અને પિતાનું નામ યશોવીર હતું. તે યશોભદ્રસૂરિના શિષ્ય શાલિસૂરિ નામે આચાર્ય થયા. તેઓ આહુમાનવશના હતા અને બદરી દેવીના પ્રસાદથી તેઓ સૂરિપદ પામ્યા હતા. એ શાલિસૂરિના શિષ્ય સુમતિસૂરિ; તેમના શિષ્ય શાંતિસૂરિ, તેમના ઇશ્વરસૂરિ, આવી રીતે અનેક આચાર્યો થયા. તેમાં ફરી એક શાલિસૂરિ થયા અને તેમના શિષ્ય સુમતિસૂરિ અને તેમના પુનઃ શાંતિસૂરિ થયા કે જેમના સમયમાં આ લેખ કેતરવામાં આવ્યો.

આહીથી પછી મેવાડના રાજવંશની નામાવલી આપવામાં આવી છે. તેમાં પ્રથમ જણાવ્યું છે કે, શ્રીમેદપાટ (મેવાડ) દેશમાં, સૂર્યવંશીય મહારાજ શિલાદિત્યના વંશમાં પૂર્વે શુદ્ધિદત્ત, રાઉલ, અખ અને ખુમ્માણુ નામના મહોટા રાજ્યો થઈ ગયા. તેમના વંશમાં પાછળથી રાણા હમીર, ખેતસીહ, લખમસીહ અને મોકલ થયા. મોકલ પછી રાણા કુંભકર્ણુ થયો અને તેનો પુત્ર રાયમદલ થયો. આ રાયમદલ તે વખતે રાજ્ય કરતો હતો અને પુત્ર પૃથ્વીરાજ યુવરાજ પદ લોગવતો હતો.

આના પછી લખવામાં આવ્યું છે કે—ઉકેશવંશ (ઓસવાલ સાતિ) ના લંડારી ગોત્રવાળા, રાઉલ લાખણુના પુત્ર મંત્રી હદાના વંશમાં થયેલા મયૂર નામના સેકનેા સાહલ નામે પુત્ર થયો. તેને સીહા અને સમદા નામના બે પુત્રો થયા. તેમણે, ઉપર જણાવેલા યુવરાજ પૃથ્વીરાજની આજ્ઞાથી કર્મસી, ધારા, લાખા આદિ પોતાના કૌટુંબિક ખંધુઓની સાથે, નંદકુલવતી પુરી (નાડલાઈ) માં, સંવત્ ૯૬૪ ની સાલમાં યશોભદ્ર સૂરિએ મંત્રશક્તિદ્વારા લાવેલી અને પાછળથી, મં. સાયરે કરાવેલા દેવકુલિકાઆદિના ઉદ્ધારના લીધે તેના જ નામે પ્રસિદ્ધિ પામેલી ' સાયરવસતિ ' માં, આદિનાથ તીર્થકરની પ્રતિમા સ્થાપન કરી. તેની પ્રતિષ્ઠા, ઉપર જણાવેલા શાંતિસૂરિના શિષ્ય ઇન્દરસૂરિએ—કે જેમતું પીળું નામ દેવસુંદર પણ હતું—કરી.

છેત્રે જણાવ્યું છે કે—આ લઘુ પ્રશસ્તિ પણ એ ઇન્દરસૂરિએજ લખી છે અને સૂત્રધાર સોમાએ કોતરી છે.

આ લેખમાં જણાવેલા ષંદેરકગચ્છના આચાર્ય યશોભદ્રસૂરિના સંબંધમાં વિશેષ જાણવાની જિજ્ઞાસાવાળાએ વિજયધર્મસૂરિના નામે પ્રસિદ્ધ થયેલ ' ઐતિહાસિક રાસસંગ્રહ ' ભાગ ૨ બે, બેવો.

(૩૩૭)

આ લેખ, એજ મંદિરમાં મૂલ-નાયક તરીકે વિરાજિત આદિનાથની પ્રતિમા ઉપર લખેલો છે. મિતિ, સં ૧૬૭૪ ના માઘ વદિ ૧, શુક્રવાર,

ની છે. એસવાલ જ્ઞાતિના ભંડારી ગોત્રવાળા સાચર સેઠના વંશમાં થયેલા સંકર આદિ પુરૂષોએ, આ આદિનાથની પ્રતિમા કરાવી છે અને તપાગચ્છીય આચાર્ય વિજયદેવસૂરિએ તેની પ્રતિષ્ઠા કરી છે. એટલી હકીકત છે.

(૩૩૮-૩૯)

આ બંને નંબરો નીચે જે ન્હાના ન્હાના લેખો કે વાક્યો આપેલાં છે, તે એજ મંદિરની આબુ બાબુ આવેલી દેવકુલિકાઓ ઉપર કોતરેલા છે. આ લેખો કે વાક્યોમાં જણાવેલું છે કે-સં. ૧૫૬૮-૬૯ અને ૭૧ ના વર્ષોમાં તપાગચ્છની કુતબપુરા શાખાવાળા આચાર્ય ઇન્દ્રનંદિસૂરિ તથા તેમના શિષ્ય સૌભાગ્યનંદિસૂરિ અને પ્રમોદસુન્દરના ઉપદેશથી, ગુજરાતના, પાટણ, ચંપકદુર્ગ (ચાંપાનેર), વીરમગામ, મુન્દિગપુર (મુન્દપુર), સમી અને મહમદાબાદના સંઘોએ અમુક અમુક દેવકુલિકાઓનો જીર્ણોદ્ધાર કર્યો, તથા નવી કરાવી.

(૩૪૦)

નાડલાઈની પૂર્વ બાબુએ જે ટેકરી આવેલી છે તેના મૂળમાં, ગામની પાસેજ એક સુપાર્થનાથનું મંદિર છે. તેના સલામંડપમાં મુનિસુત્રત તીર્થંકરની એક પ્રતિમા સ્થાપિત છે તેના ઉપર, આ નં. ૩૪૦ વાળો લેખ કોતરેલો છે. લેખની ૪ લાઈનો છે અને તેમાં જણાવેલી હકીકત એટલીજ છે કે-મહારાજાધિરાજ અભયરાજ * ના રાજ્યમાં. સં. ૧૭૨૧ ની સાલમાં, પ્રાગ્વાટ (પેરવાડ) જ્ઞાતિના અને નાડલાઈના રહેવાસી સાં નાથાકે આ મુનિસુત્રત તીર્થંકરનું બિંબ કરાવ્યું અને તેની પ્રતિષ્ઠા ભટ્ટારક વિજય [પ્રભ ?] સૂરિએ કરી.

(૩૪૧)

આ નાડલાઈ ગામની પૂર્વે એક જુના કિલ્લાનાં ખંડેરો પડ્યાં

* શ્રીયુત ડી. આર. ભાંડારકરના મતે આ અભયરાજ તે મેડતીયો અભયરાજ છે જે નાડલાઈનો અગ્રીરદાર હતો.

છે. આ કિલ્લો નાનિગરા ચોહાણોએ બંધાવ્યો હતો એમ સંભળાય છે. આ કિલ્લાની ટેકરીને લોકો જેકલ કહે છે અને ત્યાંનો જૈન સમુદાય શત્રુઙ્ગ્ય પર્વત જેટલીજ તેને તીર્થભૂત માને છે. આ કિલ્લાની અંદરજ એક આદિનાથનું 'મહોટું' મંદિર છે અને તેમાં મૂલનાયક તરીકે વિરાજમાન પ્રતિમા ઉપર આ નં. ૩૪૧ નો લેખ કોતરેલો છે. લેખનો ભાવાર્થ આ પ્રમાણે છે:—

સં. ૧૬૮૬ ના વર્ષમાં, મહારાણા જગતસિંહજીના રાજ્યમાં, તપાગચ્છીય શ્રીવિજયદેવસૂરિના ઉપદેશથી નાડલાઈના જૈન સંઘે, જેખલ પર્વત ઉપર આવેલા જીર્ણ મંદિર, કે જે પૂર્વે સંપ્રતિ રાજ્યે બંધાવ્યું હતું, તેનો પુનરુદ્ધાર કર્યો અને તેમાં ફરી આદિનાથની નવીન પ્રતિમા સ્થાપિત કરી. તેની પ્રતિષ્ઠા ઉક્ત વિજયદેવસૂરિએ જ, પોતાના વિજયપ્રલસૂરિ આદિ શિષ્ય પરિવાર સાથે રહીને, કરી છે.

(૩૪૨)

નાડલાઈ ગામની બહાર આવેલા પૂર્વેક્ષિત આદિનાથના મંદિરમાંના સલામંડપમાં, જ્યાં આગળ ૩૩૩-૪ નંબરના લેખો આવેલા છે ત્યાંજ, આ લેખ પણ કોતરેલો છે. લેખની ૬ પંક્તિઓ છે અને મિતિ સંવત્ ૧૨૦૦ ના કાર્તિક વદિ ૭ રવિવાર, ની છે. લેખમાંની હુકીકત પણ ૩૩૩ નં. વાળા લેખના જેવી જ છે. અર્થાત્ મહારાજાધિરાજ રાયપાલદેવના રાજ્યમાં, તેના જાગીરદાર ઠાકુર રાજદેવની સમક્ષ નાડલાઈના સમસ્ત મહાજનોએ મળીને દેવ શ્રીમહાવીરના મંદિર માટે, ધી, તેલ, લવણ, ધાન્ય, કપાસ, લોહ, ગોળ, ખાંડ, હીંગ, મંજીષ્ઠ આદિ વ્યાપારની દરેક સીજમાંથી અમુક પ્રમાણ ભેટ આપવું એવું ઠરાવ્યું છે.

(૩૪૩)

આ લેખ પણ, એ જ જગ્યાએ કોતરેલો છે. મિતિ સં. ૧૧૮૭ ના ફાલ્ગુન સુદિ ૧૪ શુક્રવાર, ની છે. એમાં જણાવ્યું છે કે-પંડરક ગચ્છના દેશી ચૈત્યમાં સ્થિત શ્રીમહાવીરદેવની પૂજાર્થે, મોરકરા ગામની

દરેક ઘાણીમાંથી નિકલતા તેલનો ૩ ભાગ, ચાહુમાણુ (ચોહાણુ)
પાપચરના પુત્ર વિશરાકે ઘણીસ તરીકે આપ્યો છે. ઇત્યાદિ.

(૩૪૪)

આ લેખ, એજ મંદિરના રંગમંડપમાં પેસતાં ડાબા હાથ તરફ
કોતરેલો દષ્ટિએ પડે છે.

તપાગચ્છના યતિ માણિક્યવિજયના શિષ્ય જિતવિજયના શિષ્ય
કુશલવિજયના ઉપદેશથી, સં. ૧૭૬૫ ના વૈશાખ માસમાં, ઉકેશ
સાતિના વોહરાગોત્રવાળા સાહુ. ઠાકરસીના પુત્ર લાલાએ, સોનાનો
કળશ કરાવ્યો તથા સતરબેદી પૂજા ભણાવી વિગેરે હુકીકત છે.

આ આદિનાથના મંદિર વિષયમાં, એ પ્રદેશમાં એક ચમત્કારિક
દંતકથા ચાલે છે. એ દંતકથા, આર્કિઓલોજીકલના વેસ્ટર્ન સર્કલના
સન ૧૯૦૫-૦૬ ના પ્રોગ્રેસ રિપોર્ટમાં, શ્રીયુત ડી. આર. ભાંડારકરે
પણુ નોંધેલી છે તેથી વાચકોના જ્ઞાનની ખાતર, ઉક્ત રિપોર્ટમાંથી
તેટલો ભાગ અત્ર આપવામાં આવે છે. એ ઉપર જણાવેલા આદિ-
નાથના મંદિરની શ્રેડેક છેટે પ્રાહ્મણુનું એક તપેશ્વર મહાદેવના નામે
મંદિર છે, તે મંદિર અને આ આદિનાથના મંદિરનો દંતકથામાં પરસ્પર
સંબંધ કહેવાય છે તેથી તે બંને મંદિરોની નોંધ એક સાથે જ
લેતાં શ્રીયુત ભાંડારકર લખે છે કે—

“ તપેશ્વર અને આદીશ્વરનાં બે દેવાલયો વિષે કહેતાં જણાવવું
જોઈએ કે, તપેશ્વરનું દેવાલય પ્રાહ્મણી છે. તે પૂર્વાભિમુખ છે. તેમાં
મધ્યભાગમાં મુખ્ય મંદિર છે અને તેની આગળ બાબુ ગોળા દર્શતો
પ્રદક્ષિણા માર્ગ છે. મંદિરને મંડપ અને કમાનો છે. મંડપની આસ-
પાસ બીજી દેવકુલિકાઓ બાંધેલી છે. આ દેવકુલિકાઓમાંથી ઉત્તર
દક્ષિણ બાબુની દેવકુલિકાઓમાં સૂર્ય અને ગણપતિની મૂર્તિઓ છે.

બીજું દેવાલય આદીશ્વરનું-જૈન દેવાલય છે. આ બે દેવાલયો
વિષે દંતકથા ચાલે છે કે—એક વખતે એક દૈત્ય યતિ શૈવ ગોસાઈની

વચ્ચે મંત્ર પ્રયોગમાં પરસ્પરની કુશળતા વિષે વાદ-વિવાદ થયો. તેઓએ પોતાની શક્તિ દેખાડવા માટે, દક્ષિણ મારવાડના મલકાણીના ખેડમાંથી બંને જણાએ પોતપોતાના મતના આ મંદિરો, મંત્ર બલથી આકાશમાં ઉડાડ્યાં અને એવી પ્રતિજ્ઞા કરી કે સૂર્યોદય પહેલાં નાડલાઈ પહોંચીને તેની ટેકરી ઉપર, જે પ્રથમ પોતાનું મંદિર સ્થાપન કરશે, તેની જીત થએલી ગણાશે. બંને જણાએ ત્યાંથી મંદિરો એક સાથે ઉડાડ્યાં પરંતુ શૈવ ગોસાંઈ, જૈન યતિની આગળ નિકળ્યો અને નાડલાઈની ટેકરી પાસે આવી ઉપર ચઢવા જતો હતો તેટલામાં જૈન યતિએ મંત્રવિદ્યાથી કુકડાનો અવાજ કર્યો. તેથી ગોસાંઈ વિચારમાં પડ્યો અને સૂર્યોદય થયો કે શુ' તે જોવા મંડ્યો એટલામાં જૈન યતિનું મંદિર પણ તેની બરાબર આવી પહોંચ્યું અને સૂર્યોદય થઈ જવાના લીધે બંને જણાએ ટેકરીની નીચે જ પોત પોતાના મંદિરો સ્થાપન કર્યાં. આ દંતકથાને લગતી એક કડી પણ ત્યાંના લોકો વારંવાર બોલ્યાં કરે છે તે આ પ્રમાણે—

સંવત્ દશ દહોત્તરો વદિયા ચોરાસી વાદ ।

સેલનગર થી લાવિયા નાડલાઈ પ્રાસાદ ॥ ”

આ દંતકથામાં જણાવેલી જૈન યતિ સંબંધી હકીકત તે પહેરક ગચ્છના યશોભદ્રસૂરિને ઉદ્દેશીને છે. ‘સોહમકુલરત્નપટ્ટાવલિ’ નો લેખક પણ આ હકીકતનું સૂચન કરે છે અને તેણે પણ આ કડી આપેલી છે. પરંતુ તેની આપેલી કડીમાં ઉત્તરાર્ધ, આ કડી કરતાં જુદો છે. તે લખે છે કે—

વલ્લભીપુરથી આણિયો ઋષભદેવ પ્રાસાદ ।

પરંતુ, યશોભદ્રસૂરિના રાસ લખનાર ઇવિ લાવણ્યવિજય આ હકીકત આપતા નથી જ્યારે તેમના અમત્કારોની બીજી ઘણી હકીકતો આપે છે. તથાપી લાવણ્યસમયના સમયમાં એ માન્યતા તો અવશ્ય પ્રચલિત હતી કે, આ મંદિર યશોભદ્રસૂરિ પોતાની મંત્રશક્તિથી બીજે ઠેકાણેથી ઉપાડીને લાવ્યા હતા; કારણ કે, ઉપર ૩૩૬ નંબરવાળા

લેખમાં, જે સં. ૧૫૬૭ માં લખવામાં આવ્યો છે, સ્પષ્ટ જણાવ્યું છે કે, સં. ૯૬૪ માં, આ મંદિરે શ્રીયશોભદ્રસૂરિ મંત્રશક્તિથી અહિં લાવ્યા હતા.

આ દંતકથા કે માન્યતાની સાથે આજે આપણને કાંઈ સંબંધ નથી. આપણે તો આટલું કહી શકીએ કે વિક્રમના બારમા સૈકાથી તો આ મંદિરે વિદ્યમાન હોવાના પુરાવ.એ આપણને મળે છે. સૌથી જુનો લેખ (નં. ૩૪૩) છે તેની મિતિ ૧૧૮૭ ની છે, તેથી તે તારીખની પહેલાં કોઈ પણ વખતે એ મંદિરની સ્થાપના ત્યાં થઈ છે એ નિર્વિવાદ છે. વિશેષમાં એ પણ જાણવા જેવું છે કે હાલમાં એ મંદિર આદિનાથના નામે પ્રસિદ્ધ છે, પરંતુ તે વખતે મહાવીરના નામે પ્રસિદ્ધ હતું. કારણ કે રાયપાલ રાજાના વખતના જે લેખો, એના સભામંડપમાં કેાતરેલા છે તે બધામાં આને 'મહાવીર ચૈત્ય' તરીકે જ ઉલ્લેખેલો છે. પાછળથી જ્યારે મંત્રી સાયરે જીર્ણોદ્ધાર કર્યો હશે ત્યારે તેણે મહાવીરદેવના સ્થાને આદિનાથની સ્થાપના કરી હશે. પરંતુ નં. ૩૩૮-૯ વ.જા લેખો ઉપરથી એમ જણાય છે કે સાયરનો કરાવેલો ઉદ્ધાર પૂર્ણતાએ પહોંચ્યો લાગતો નથી અને તેથીજ શુભરાતના ચાંપાનેર, મહમદાબાદ, વીરમગામ, પાટણ, સમી અને મુંજપુર આદિ ગામોના જુદા જુદા સંઘોએ તેની પૂર્ણતા કરી છે. અને એજ સમયમાં સાયરના પુત્રોએ, ૩૩૬ માં લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે, મુખ્ય મંદિરમાં આદિનાથની પ્રતિમા સ્થાપન કરી. પરંતુ ૩૩૭ નંબર-વાળા લેખ ઉપરથી જણાય છે કે એ પ્રતિમા પણ લાંબા સમય સુધી સ્થિત રહી શકી નથી અને તેથી લગભગ પોણા સૈકા જેટલા કાલ પછી ફરી તેમનાજ વંશજોએ સં. ૧૬૭૪ માં પુનઃ આદિનાથની નવી પ્રતિમા પ્રતિષ્ઠિત કરી. આ લેખોથી એ પણ જાણવા જેવું છે કે-ગા. મંદિરના આવી રીતે ત્રણ વખતે થયેલા સ્મારકામમાં મુખ્ય કરીને એકજ વંશના લોકોએ ભાગ લીધેલો છે તેથી એમ અનુમાનાય છે કે એ મંદિરસાથે એ વંશનો ખાસ સંબંધ હોવો જોઈએ.

મંત્રી સાથર ભંડારીગોત્રનો હતો. લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે રાવલ લાખણની સંતતિમાં તે થએલો હતો. મારવાડના ભંડારીઓ આજે પણ પોતાને રાઉલ લાખણની સંતતિ માને છે અને કહે છે કે અમને યશોભદ્રસૂરિએ જૈન કર્યા છે. આ રાઉલ લાખણ નિઃશંક રીતે નાડોલનો ચૌહાણ હતો. યશોભદ્રસૂરિના મુખ્ય શિષ્ય શાલિસૂરિને પણ આહુમાન વંશના શ્રંગાર-સ્વરૂપ લખ્યા છે તેથી આહુમાનોનો અને ષંડેરજગજનો પરસ્પર વિશેષ સંબંધ હતો એમ જણાય છે. સંભવ છે કે એજ આહુમાનો પાછળથી ભંડારી કહેવાયા હોય. અસ્તુ.

(૩૪૫)

આ નંબરવાળો લેખ મારવાડ રાજ્યના છેક દક્ષિણ ભાગમાં આવેલા રત્નપુર નામના એક ગામમાં આવેલો છે. થોડાં વર્ષો પહેલાં, ભાવનગર રાજ્ય તરફથી પ્રકટ થએલા “ પ્રાકૃત અને સંસ્કૃત લેખોનો સંગ્રહ ” નામના પુસ્તકમાંથી આનો અમે ઉતારો કરેલો છે.

વાસ્તવિક રીતે જોતાં આ કાંઈ ખાસ જૈન લેખ નથી. કારણકે પ્રથમ તો એ શિવના મંદિરમાં કેતરેલો છે અને ખીલું એની લેખનપદ્ધતિ પણ તદનુકૂળ છે. પરંતુ આ સંગ્રહમાં એને સ્થાન આપવાનું કારણ એ છે કે એક તો આમાં સુપ્રસિદ્ધ જૈન નૃપતિ કુમારપાળનું નામ છે અને ખીલું, જેમના પ્રયત્નથી આ લેખમાં આવેલી જીવહિંસા પ્રતિબંધક આજ્ઞા કરવામાં આવી છે તેઓ જૈન હતા. ત્રીલું, જૈનોનીજ લાગણી ઉલ્લસિત કરવા માટે આમાં જાહેર કરેલું કરમાન કાઠવામાં આવ્યું છે. આના પછીનો લેખ પણ એજ પ્રકારનો છે.

લેખનો ભાવાર્થ આ પ્રમાણે છે:—

મહારાજાધિરાજ, પરમભદ્રારક, પરમેશ્વર, પાર્વતીપતિ લખ્ય પ્રૌઢપ્રતાપ શ્રી કુમારપાળદેવના રાજ્ય સમયે, મહારાજ ભૂપાલ શ્રી રાયપાલદેવની હકુમતમાં આવેલા રત્નપુર નામના સંસ્થાનના

માલિક પૂનપાદ્મદેવની મહારાણી શ્રી ગિરિજાદેવિએ સંસારની અસારતાનો વિચાર કરી, પ્રાણિઓને અભયદાન (જીવિતદાન) આપવું એ મહાદાન છે એમ સમજી, નગરનિવાસી સમસ્ત પ્રાણીઓ, આચાર્યો (પૂજારીઓ ?) મહાજનો, તંબોલિઓ વિગેરે પ્રજાજનોને ઓલાવી તેમની સમક્ષ આ પ્રકારે શાસન (ફરમાન) પત્ર કર્યું કે, (આજ) અમાવસ્યાના પર્વ દિવસે, સ્નાન કરી, દેવતા અને પિતરોને તર્પણ આપી તથા નગર દેવતાને (પૂજાદિ વડે) પ્રસન્ન કરી, આ જન્મ તેમજ પરજન્મમાં પુણ્યકૃણા પ્રાપ્ત કરવા તથા યશ વધારવાની અભિલાષાથી, પ્રાણિઓને અભયદાન દેવા માટે આ શાસન પ્રકટ કર્યું છે કે દરેક માસની એકાદશી, ચતુર્દશી અને અમાવસ્યા-કૃષ્ણ અને શુકલ પક્ષ એમ બંને પક્ષની આ તિથિઓ-ના દિવસે કોઈએ, કોઈ પણ પ્રકારની જીવહિંસા, અમારી જમીન-સીમામાં ન કરવી. અમારી સંતતિમાં થનાર દરેક મનુષ્યે તથા અમારા પ્રધાન, સેનાના અમલદાર, પુરોહિત અને સઘળા જાગીરદારોએ, આ આજ્ઞાનું પાલન કરવું-કરાવવું. જે કોઈ આનો ભંગ કરે તેને દંડ કરવો. અમાવસ્યાના દિવસે ગામના કુંભારોએ પોતાના વાસણો પકાવવા માટે પણ નિભાડો સળગાવવો નહિં. જે કોઈ મનુષ્ય આ દિવસોમાં બેદરકાર થઈ જીવહિંસા કરશે તે તેને ૪ દ્રમનો દંડ થશે નાડોલ શહેરના રહેવાસી પોરવાડ બતિના શુભંકર નામના ધાર્મિક સુગ્રાવકના પૂતિગ અને સાલિગ નામના બે પુત્રોએ જીવહયાતપર થઈ પ્રાણિઓના હિતાર્થે (અમને) વિનંતિ કરીને આ શાસન પ્રકટ કરાવ્યું છે.

છેલ્લી પંક્તિમાં, કટારનું ચિત્ર આપી, પૂનપાદ્મદેવની સહિ (હસ્તાક્ષર) કરવામાં આવી છે. તથા પારિં (પારિખ=પરીક્ષક) લક્ષ્મીધરના પુત્ર ઠં (ઠંકુર) જસપાલે પ્રમાણ કર્યું છે; એમ જણાવ્યું છે.

(૩૪૬)

આ લેખ, એપિગ્રાફિયા ઇન્ડિકાના ૧૧ મા લાગમાં પ્રસિદ્ધ

૩.

થયો છે, અને એનું વર્ણન તથા વિવેચન શ્રી દેવદત્ત રા. ભાંડારકરે નીચે પ્રમાણે આપ્યું છે:—

કિરાડુના ખંડેરામાં આવેલા એક શૈવ મંદિરમાંથી આ લેખ મળી આવ્યો છે. જ્ઞેધપુર રાજ્યમાંના મલ્લાણી જીલ્લાના મુખ્ય શહેર બાહુડમેરથી વાયવ્ય કોણમાં સોળ માઈલને છેટે હાથમા ગામ પાસે આ કિરાડુ ગામ આવેલું છે. ભાવનગર રાજ્ય તરફથી પ્રકાશિત “ પ્રાકૃત અને સંસ્કૃત લેખોનો સંગ્રહ ” નામના પુસ્તકના ૧૭૨ પૃષ્ઠ ઉપર આ લેખ ઇંગ્રેજી અનુવાદ સાથે છપાએલો છે. પરંતુ ઉક્ત પુસ્તકમાં આવેલા ખીબ્બ લેખોની માફક આ લેખ પણ ખેદરકાર રીતેજ મુદ્રિત થએલો છે.

આ લેખ ૨૧ પંક્તિમાં લખાએલો હોઈ ૧’ ૫” પહોળો તથા ૧’ ૨” લાંબો છે. સત્તરમી લીટી સુધીમાં પત્થરનો વચલો ભાગ ખરાબ થઈ ગયો છે, છતાં પણ મુદ્દાની બાબતો ઘણા ભાગે જળવાઈ રહી છે તેથી એકંદર રીતે લેખ સ્પષ્ટજ છે. લેખની લીપિ નાગરી છે અને ભાષા સંસ્કૃત ગદ્ય છે. બાણવા જેવી બાબત એ છે કે ર અક્ષર પછી આવેલો અક્ષર ખેવડો કરેલો છે. તથા વ ને બદલે વ વાપરેલો છે; માત્ર એક ઠેકાણે તેમ નથી, (ભુઓ, ભવ્વ-પંક્તિ ૨). તેરમી પંક્તિમાં ‘ અમારી સ્ત્રી ’ એવા શબ્દો વાપરેલા છે અને તે જો કે જૈન ધર્મશાસ્ત્રોમાં અજ્ઞાત નથી. તેા પણ સાધારણ સંસ્કૃત સાહિત્યથી તે બાહ્ય છે. તેનો અર્થ ‘ અહિંસા પાલન ’ એવો થાય છે.

લેખ ઉપર આરંભમાંજ ‘ સંવત્ ૧૨૦૬ માઘ વદિ ૧૪ શનિ ’ એ પ્રમાણે મિતિ આપેલી છે. તે વખતે કુમ (મા) રયાળ ચક્રવર્તી રાજા હતો અને શાસન પત્રો તથા જાહેરનામાઓ પ્રકટ કરવાનું કાર્ય મહાદેવ કરીને કરતો હતો. પંક્તિ ૪-૬ માં કુમારપાલના ખંડિયા રાજા-મહારાજા શ્રી આલણદેવ-નું નામ છે. જૈન કુમારપાલની મહો-રખાનીથી કિરાટકૃપ, લાટહદ અને શિવા તેને બક્ષીસમાં મળ્યાં

હતાં. એ ત્રણે ગામોમાં, ઉપર જણાવેલા દિવસે-જે શિવરાત્રિનો દિવસ હતો-તે રાજ્યે, પ્રાણિઓને જીવિતદાન આપવું તે મહાન દાન છે એમ સમજી, પુણ્ય તથા યશઃકીર્તિનો અભિલાષી થઈ, મહાજનો, તાંબુલિકો અને બીજા સમસ્ત ગ્રામ જનોને, દરેક માસની સુદિ તથા વદિ પક્ષની અષ્ટમી, એકાદશી અને ચતુર્દશીના દિવસે, કોઈ પણ પ્રકારના જીવને ન મારવા આજ્ઞા કરી. જે મનુષ્યે આ આજ્ઞાની અવજ્ઞા કરે અને કોઈપણ પ્રાણિને મારે-મરાવે તેને સખત શિક્ષા કરવાતું ફરમાન કાઢ્યું. ગ્રાહ્યશો, ધર્મચુરો (પુરોહિતો) અમાત્યો અને બીજા બધા પ્રજાજનોને એક સરખી રીતે આ શાસનતું પાલન કરવાતું ફરમાવ્યું. વિશેષમાં કહેલું છે કે જે કોઈ આ હુકમનો ભંગ કરશે તેને પાંચ દ્રમ્મનો દંડ થશે, પરંતુ તે જે રાજાનો સેવક હશે તો એક દ્રમ્મ જ દંડ થશે.

પછી મહારાજા આલજીદેવના હસ્તાક્ષર છે અને તેને 'મહારાજા-પુત્ર' કેલ્હણ અને ગજસિંહતું અનુમોદન આપ્યું છે. સાંધિવિગ્રહિક ખેલાદિત્યે આ હુકમ લખ્યો છે. પછી જણાવવામાં આવ્યું છે કે નાગોલના રહેવાસી પોરવાડ જાતિના શુભંકર ગ્રાવકના પુત્રો નામે પૂતિગ અને શાલિગે, કૃપાપૂર્ણ થઈ, રાજાને વિનંતિ કરી, પ્રાણિઓને અભયદાન અપાવનારું આ શાસન જાહેર કરાવ્યું છે. છેવટે આ લેખ કોતરનારનું નામ છે કે જે ભાઈલ કરીને હતું.

આ લેખમાં જણાવેલાં સ્થાનોમાંથી કિરાટકૃપ તે તો આ કિરાડુ જ હોવું જોઈએ કે જ્યાંથી આ લેખ મળી આવ્યો છે વિ. સં. ૧૨૩૫ ના ચાલુક્ય રાજા ભીમદેવના સમયના એક લેખમાં (જે આજ મંદિરમાં સ્થિત છે) આ સ્થળ વિષે બે વાર ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે. લાટહુદ તે ભિન્નમાલના લેખ નં. ૧૧ અને ૧૨ માં આવતું લાટહુદ તથા આચિગદેવના સુધા ટેકરીવાળા લેખમાં આવતું રાટહુદ હોવું જોઈએ. જ્યારે પ્રો. કીડ્ડોને નં. ૧૨ નો લેખ પ્રકાશિત કર્યો ત્યારે આ અને તે બંને સ્થાન એક જ છે એમ પૂરવાર કરી શક્યા

નહોતા, પરંતુ જોધપુરના મુંશી દેવીપ્રસાદની સૂચના પ્રમાણે લાટહુદ, રાંટહુદ અને રાઠધડા એ બધાં એક જ છે અને મારવાડના મલ્લાણી જિલ્લામાંના નગરગુદાની આસપાસની જમીનનું તે નામ છે. ત્રીજું નામ શિવા છે. પરંતુ કમનશીબે તે સંપૂર્ણ રીતે જળવાયેલું નથી તેથી આણું નામ શું છે તે ખાત્રીપૂર્વક કહી શકાતું નથી. પણ હું ધારું છું કે હાલના 'શિઓ' ને મળતું કાંઈક નામ તે હોવું જોઈએ. આ 'શિઓ' એક પુરાતન શહેર છે અને વર્તમાનમાં પણ કાંઈક મથક જેવું આગળ પડતું સ્થળ હોઈ તે જિલ્લાનું મુખ્ય શહેર છે.

(૩૪૭)

આ લેખ પણ ઉપર્યુકત પુસ્તકમાંથી જ ઉતારવામાં આવ્યો છે અને એનું વિવેચન શ્રીલાંડારકરે નીચે પ્રમાણે આપ્યું છે:—

ખાલીગામથી અગ્નિકોણમાં પાંચ માઈલ દૂર આવેલા લાલરાઈના જૈન મંદિરોના ખંડેરોમાંથી આ લેખ ઉપલબ્ધ થયો છે. આની ૧૮ પંક્તિઓ છે અને ૧૦" પહોળો તથા ૧' ૨૩" લાંબો છે. આઠમી પંક્તિ સુધી તે લેખ સુસ્થિત છે અને પછીની બે પંક્તિઓમાંના માત્ર પ્રારંભના એક બે અક્ષરો જતા રહ્યા છે. પણ ૧૧ થી ૧૮ પંક્તિઓ સુધીનો જમણી બાજુનો અર્ધો ભાગ બિલકુલ જતો રહ્યો છે. લેખની લીપિ નાગરી છે. આખા લેખમાં ૩ અક્ષર કાંઈક વિચિત્ર રીતે કાઢેલા છે. તેની ડાબી બાજુએ દોરીના ગાળા જેવું દેખાય છે. સોળમી પંક્તિ સુધી સંસ્કૃત ગદ્ય છે અને છેલ્લી બે લીપિઓમાં પદ્યની એક પ્રખ્યાત પંક્તિનો થોડોક ભાગ છે જેમાં આશીર્વાદ આપેલું જણાય છે. ૧ ની પછીનો વ્યંજન બેવડાએલો છે અને ૧ તથા ૩ ને ઠેકાણે એકલો ૧ જ વાપરેલો છે. નીચેના શબ્દો ધ્યાન ખેંચે તેવા છે:— 'ઝહારિ,' 'ગ્જર [ત્]' 'દાર [ક]' (પંક્તિ ૮) અને જવા (પંક્તિ ૯). ઉશહારીનો અર્થ મહુને એમ લાગે છે કે 'અસ્થટ' જેવો ગરગડીયાળો કુચો હશે. ખરી રીતે ગોડવાડ પ્રાંતમાં મહેં આવા ઘણા કુવાઓ જોએલા છે કે જેમનાં વિચિત્ર નામો આપેલાં છે.

ગૂજરત્ એ ગુજરાત્રા (ગુજરાત) હોવો જોઈએ. નં. ૩ માં સૂચવ્યા પ્રમાણે ' હારક ' નો અર્થ એક જાતનું માપ થાય છે અને જવા નો અર્થ તો જવ (ધાન્ય) થાય છે એ સ્પષ્ટ જ છે.

આ લેખની મિતિ સંવત્ ૧૨૩૩ જ્યેષ્ઠ વદિ ૧૩ ગુરુવારની છે અને નડૂલમાં રાજ્ય કરતા મહારાજાધિરાજ શ્રી કેલ્હણદેવના વખતમાં આ લેખ કરવામાં આવ્યો છે. આગળ એમ વર્ણન કર્યું છે કે સિનાણુવના અધિપતિ (' ભોકતૃ ') રાજપુત્ર લાખણપાલ (લ) તથા રાજપુત્ર અભયપાલ, તેમજ નાડોલના તામ્રપત્રમાંનું દાન કરનાર અને કેલ્હણના ન્હાના ભાઈ કીર્તિપાલના પુત્રો તથા રાણી મહિબલદેવી, એ બધા મળીને શાંતિનાથદેવનો ઉત્સવ ઉજવવાને માટે આમ્યપંચ (' પંચકુલ ') ની સમક્ષ એક ભેટ અર્પણ કરી કે- ભડિયાઉવ ગામના ઉરહારી (ગરગડીવાળા કુવા) થી ઉપજતા (પાકતા) જવનો એક હારક (' ગુજરાત્રા ' ના દેશમાં વપરાતું માપ) હમેશાં આપવામાં આવશે. સાક્ષિઓનાં નામો જતાં રહ્યાં છે.

આ લેખમાં જણાવેલું સિનાણુવ તે જોને નં. ૧૬ માં સંનાણુક કહ્યું છે તે તથા નં. ૧૪ માં વર્ણવેલું સોનાણુ, એકજ હોલું જોઈએ. ભડિયાઉવ પણ નં. ૧૬ માં આવેલું છે અને તે લાલરાઈથી નૈઋત્ય કોણમાં પાંચ માઈલને છેટે આવેલું ખડવા (ખરવા) છે. સમીપાટી જે ૧૩ મી પંકિતમાં આવેલું છે તે સેવાડિ છે એમ ઉપરના લેખોમાં જણાવેલુંજ છે. ગુજરાત્રા નં. ૧૬ માં આવેલું છે અને તે ભોજદેવ પ્રથમના પ્રતિહારવાળા દૌલતપુરા લેખમાં વર્ણવેલો ગુર્જરાત્ર હોવો જોઈએ કે જે હાલના પર્ણતસાર, મરોટ અને ડીડવાણાના મુલકમાં છે. નડૂલ એ નાડોલ જાણવું જોઈએ.

(૩૪૮)

આ લેખ પણ ઉક્ત પુસ્તકમાંથીજ લીધેલો છે અને એનું વર્ણન પણ ત્યાંથીજ અનુવાદિત કરી નીચે આપવામાં આવે છે:—

નં. ૧૭ ના (ઉપરવાળા) લેખની માફક આ લેખ પણ લાલરાઈમાં આવેલા જૈન મંદિરના ખંડેશમાંથી હસ્તગત થયો છે. તેની તેર પંક્તિઓ હોઈ, ૮૪ ” પહોળો તથા ૧૧૩ ” લાંબો છે. તે નાગરી લીપિમાં લખેલો છે. પંક્તિ ૧૦ માં આવેલા તર્ક શબ્દ પછીની બધી પંક્તિઓ પાછળથી ઉમેરેલી છે અને નહાના કદના અક્ષરોમાં કેતરેલી છે. ૩ અક્ષરનું વિચિત્ર સ્વરૂપ, -જેના વિષે ઉપર કહેવામાં આવ્યું છે તે-આમાં પણ વિદ્યમાન છે. આખો લેખ સંસ્કૃત ગદ્યમાં છે. ત્રણ વાર સ ને બદલે ૫ વારપરેલો છે (પંક્તિ ૧, ૨ અને ૬) નિમ્નલિખિત શબ્દો ધ્યાન ખેંચે તેવા છે:— (૧) સૌર (પંક્તિ ૫-૬ અને ૧૨) શબ્દ ‘ હુળ ’ ના અર્થમાં નહિં વપરાતાં ‘ ખેડુત ’ ના અર્થમાં વપરાયો છે; (૨) સે૦ (પંક્તિ ૭) જે ‘ સેઈ ’ શબ્દને માટે વપરાયો છે તેનો અર્થ મહારા નં. ૧૦ ના લેખમાં આવેલા વિવેચન પ્રમાણે ‘ એક જાતનું વજન ’ થાય છે.

આ લેખની મિતિ ‘ સંવત્ ૧૨૩૩ વૈશાખ વદિ ૩ ’ છે અને તેમાં સંનાણુક (જુઓ નં. ૧૫) ના ‘ લોકતૃ ’ લાખણુદેવ તથા અભયપાલ વિષે ઉલ્લેખ કરેલો છે. ત્યારબાદ લખવામાં આવ્યું છે કે ગૂંજરીજ્જરાના ઉત્સવ નિમિત્તે, પુણ્ય પ્રાપ્ત કરવાની અભિલાષાથી, ભીવડા, આસધર વિગેરે ખેડુતોએ શાંતિનાથ [ના દેવાલય] ને ખાડીસરના ખેત્રમાંથી જવના ૪ સેઈ અર્પણ કર્યાં. પછી તાબ કલમમાં ઉમેરવામાં આવ્યું છું કે-આસધર, સીરોઈય આદિ સમસ્ત ખેડુતોએ વિહ્લ (નામના મનુષ્યના) પુણ્યાર્થે, ભડિયાઉચ (ખાડવા) ના અરધક (ગરગડીવાળા કુચ) માંથી જવનો એક ‘ હરોચુ ’ (હારક ?) તેજ કાર્યને માટે, અર્પણ કર્યો.

(૩૪૯)

એ નંબર વાળો લેખ તથા આ પંક્તિઓ નીચે આપેલું એનું વર્ણન ઉપર જણાવેલા પુસ્તકમાંથી જ ઉતારવામાં આવ્યા છે. વર્ણન આ પ્રમાણે છે:—

આ લેખ બાલીથી વાયવ્ય કોણમાં દસ માઈલ દૂર આવેલા સાંતેરાવ નામના ગામમાંના મહાવીર મંદિરના સલામતપમાં ઉંચે ચીરસામાં કોતરેલો મળી આવ્યો છે. તેની ૪ જ લાઈનો છે. તે પહોળાઈમાં ૩'૧૧" અને લંબાઈમાં ૩'૩" છે. નાગરી લીપિમાં લખેલો છે. આખો લેખ સંસ્કૃત ગદ્યમાં છે. નવીન શબ્દો નીચે પ્રમાણેનાં છે:— 'કલ્યાણિક' અગર 'કલ્યાણક' (પકિત ૧ અને ૩) 'દુર્ગધરી' અને 'હાણલ' (પકિત, ૨ અને ૪) અને 'તલરામાવ્ય' (પં. ૨). 'કલ્યાણિક' શબ્દ જૈનનાં ધર્મશાસ્ત્રોમાં જ મળી આવે છે. જે પવિત્ર દિવસોમાં તીર્થંકરોના (૧) વ્યવન (ગર્ભાધાન) (૨) જન્મ, (૩) દીક્ષા, (૪) કેવલજ્ઞાન, અને (૫) નિર્વાણ (મોક્ષ) થાય તે દિવસોને કલ્યાણિક કહેવામાં આવે છે. ડૉક્ટર વ્યુડર્સે પ્રકટ કરેલા આખુના લેખોમાંના નં. ૨ માં આ શબ્દ આવે છે. દેલવાડાના તેજપાલના દેવાલયના કસ્તા મંદિરોના ફ્વારો ઉપર જે જે તીર્થંકરના નામે તે મંદિરો અર્પણ કરવામાં આવ્યાં છે તેમના પાંચ કલ્યાણિકો ત્યાં આપેલાં છે. 'દુર્ગધરી' અને હાણલ નો નિશ્ચિત અર્થ મને માલૂમ નથી; પરંતુ હું અનુમાન કરી શકું છું કે 'હાણલ' તે હાળને બદલે વપરાયો હશે અને 'દુર્ગધરી' એ જવારનું નામ છે. 'તલારાભાવ્ય' નો અર્થ પણ નહીં નથી. આ શબ્દ ભાવનગર રાજ્ય તરફથી પ્રકાશિત 'પ્રાકૃત અને સંસ્કૃત લેખ સંગ્રહ' નામના પુસ્તકના ૧૫૬ માં પૃષ્ઠ ઉપર આવેલો છે અને ત્યાં 'તલારાનું મહેસૂલ' એવો તેનો અર્થ કરેલો છે; પરંતુ તે અર્થ સંબંધવાળો લાગતો નથી. વળી ભાવનગરના 'પ્રાચીન શોધ સંગ્રહ' ના ભાગ ૧ ના પાંચમા પૃષ્ઠ ઉપર આ લેખ આવ્યો છે અને ૯ મે પાને તેનું ગુજરાતી ભાષાંતર છે, તે આ પ્રમાણે— 'પુશકી જકાતની ઉપજ'. એજ પુસ્તકમાં પાછળ આવેલા અંગ્રેજી અનુવાદમાં એમ લખ્યું છે કે—તલારા એ હાલનું તલાદરા (ગામ) છે. વળી, વીએના ઓરિએન્ટલ જર્નલ, ૧૯૦૭, પૃષ્ઠ ૧૪૩ મે, એમ. જીજરે પ્રકાશિત કરેલા ચીરવા-લેખમાં આ શબ્દ 'તલાર' અગર 'તલારક'

એ પ્રમાણે વપરાયેલો છે, અને તેનો અર્થ ' પુરાધ્યક્ષ ' અથવા નગર રક્ષક એવો થાય છે, એ સિદ્ધ કરવાને હેમચંદ્ર તથા ત્રિવિક્રમ (ના કોણ) ના પ્રમાણોનાં અવતરણો આપ્યાં છે. આ ઉપરથી એમ જણાય છે કે કોટવાળ અગર ' સીટી મેજસ્ટ્રેટ ' ના દરજ્જાની આ જગ્યા હશે. પરંતુ કેટલીક વખત લેખોમાં ' ગામનાં પરાં ' ના અર્થમાં ' તલ ' શબ્દ વપરાય છે, તેથી શહેરમાં જેમ કોટવાળ હોય તેમ પરાંમાં તલાર હોઈ શકે.

આ લેખની મિતિ સંવત્ ૧૨૨૧ માઘ વદિ ૨ શુક્રવાર હોઈ કેલ્હણદેવ રાજાના સમયમાં તે બનેલો છે. તેમાં કહેલું છે કે ચૈત્ર સુદિ ૧૩ નો કલ્યાણિક [જે મહાવીરનો જન્મોત્સવ દિવસ છે અને હાલમાં કેટલાક વર્ષોથી જૈનસમાજમાં ઠેકાણે ઠેકાણે એ દિવસે ' મહાવીર જયંતી ' ઉજવાય છે-સંગ્રાહક.] ઉજવવા માટે કેલ્હણ-દેવ રાજાની મા આનલદેવિએ સંડેરક ગચ્છના [મંદિરના] મળનાયક મહાવીર દેવને, રાજાના પોતાના ઉપલોગમાંથી યુગંધરી એટલે જવારનો એક ' હાએલ ' (એક હળથી એક દિવસમાં ખેડી શકાય તેટલી જમીનમાં પેદા થયેલો) અર્પણ કર્યો. તથા એજ કલ્યાણિક અર્થે તલારાની આવકમાંથી સપ્ટકૂટો-પાતૂ અને કેલ્હણ તથા તેમના ભત્રિજાઓ ઉત્તમસિંહ, સૂદ્રગ, કાલ્હણ, આહડ, આસલ, અણતિગ વિગેરેએ એક દ્રમ્મ આપ્યો. તેવીજ રીતે ચૈત્ર સુદિ ૧૩ ના દિવસે કલ્યાણિક ઉજવવા માટે, રથકારો-ધનપાલ, સૂરપાલ, જેપાલ, સિગડા, અમિયપાલ, જસહડ, દેલ્હણ વિગેરે જે બધા સંડેરકનાજ રહિવાગી હતા તેઓએ યુગંધરીનો એક ' હાએલ ' ભેટ કર્યો.

નાડોલના તામ્રપત્રોમાં વર્ણવેલી કેલ્હણના પિતા આલ્હણની સ્ત્રી આનલદેવી તે આ લેખમાંની કેલ્હણદેવની માતા જ હોવી જોઈએ. આ છેલ્લા લેખમાં તેને સપ્ટકૂટવંશના સહુલની કન્યા તરીકે ઓળખાવી છે. સપ્ટકૂટ એ સપ્ટકૂટજ છે. અને પાતૂ વિગેરે જે ઉપર જણાવ્યા છે તે સપ્ટકૂટો તેના પિતાનાં સર્ગાં હશે એમ જણાય છે.

(૩૫૦)

આ લેખ અને નીચેનું વર્ણન પણ ઉક્ત પુસ્તકમાંથીજ ઉદ્ધૃત છે. વર્ણન આ પ્રમાણે—

ઉપરના લેખની માફક આ લેખ પણ સાંહેરાવમાંથી મળી આવ્યો છે અને તેજ મહાવીરના દેવાલયના સભા મંડપમાંના એક સ્તંભ ઉપર કોતરેલો છે. તે ૧૦ પંક્તિમાં લખાયેલો હોઈ પહોળાઈમાં ૧' ૩ઠ્ઠ" અને લંબાઈમાં ૮" છે. પ્રથમની ૪ પંક્તિઓ સારી સ્થિતિમાં છે અને સારી રીતે વાંચી શકાય તેમ છે. પરંતુ બાકીની ભાગ એટલો બધો જુલુ થઈ ગયો છે, કે જેથી ખાત્રીપૂર્વક સમજી શકાય તેમ નથી. તેની લીપિ નાગરી છે અને ભાષા સંસ્કૃત ગદ્ય છે. ૨ પછીનો વ્યંજન એવડાયેલો છે, તે ધ્યાન ખેંચવા લાયક છે. ' દ્રાણા ' (પં. ૮) તથા ' સારા ' (પં. ૯) આ બે શબ્દો વિચારવા જેવા છે. આખુના લેખોમાંના નં. ૨ માં આ (' સારા ') શબ્દ આવેલો છે અને ત્યાં પ્રો. ડ્યુડસે તેનો અર્થ ' કાળજી-સંભાળ ' એવો કરેલો છે.

પ્રથમની પંક્તિમાં જુદીજ બાબત આવે છે. લખેલું છે કે—પોતાની માતાના સ્મરણાર્થે થાંથાના પુત્રો સદહા અને પાલ્હાએ આ ભેટ અર્પણ કરી છે. (લેખમાં સ્તંભકઃ પ્રદત્તઃ આવો ઉલ્લેખ છે તેનો ભાવાર્થ ' સ્તંભ (થાંભલો) બનાવી આપ્યો ' એમ થાય છે. બીજી કોઈ ભેટનો ઉલ્લેખ નથી.—સંગ્રહક.) બીજી પંક્તિમાં મિતિ છે:—' સંવત ૧૨૩૬ કાર્તિક વદિ ૨ બુધવાર. ' નાડલના મહારાજાધિરાજ શ્રી કેલહુલુદેવના વખતમાં આ લેખ થયેલો છે. આગળ ઉપર એમ જણાવ્યું છે કે—થાંથાનો પુત્ર સદહાક અને તેનો ભાઈ પાલ્હા તથા પાલ્હાના પુત્રો સોઠા, સુભકર, રામદેવ આદિએ મળીને પોતાનું પ્રસિદ્ધ ઘર, સણી જલહુલુદેવીની જાગીર (' જુકિત ') માં આવેલા સાંહેરક (સાંહેરાવ) માંના દેવ શ્રી પાર્શ્વનાથને અર્પણ કર્યું છે. સદહાના ઘરમાં રહેતા મનુષ્યોએ આ દેવને વર્ષે વર્ષે ૪ દ્રાએલા ચઢાવવા.

૯-૧૦ પંકિતઓનો સંબંધ પ્રથમની પંકિતઓ સાથે હોય એમ લાગે છે, અને તેમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે-માતા ધારમતીના પુણ્યાર્થે સંવત્ ૧૨૬૬ ના જ્યેષ્ઠ સુદિ ૧૩ ને શનિવારે આ સ્તંભને સમરાવવામાં આવ્યો હતો ધારમતીને અહિં માતા તરીકે લખી છે તેથી સમબંધ છે કે તે રાલ્હા અને પાલ્હાની જનની હશે.

જલોર કિલ્લાના લેખો.

મારવાડ દેશના દક્ષિણ ભાગમાં જલોર નામનું એક શહેર અને જીલ્લાનું મુખ્ય મથક છે. મારવાડની રાજધાની જ્ઞેધપુરથી ૮૦ માઈલ દૂર અને સુદ્ધી નદીના કાંઠે તે નગર વસેલું છે. જૂના લેખો અને ગ્રંથોમાં આ નગરનું જળાલીપુર એવું નામ મળી આવે છે. સુપ્રસિદ્ધ શ્વેતામ્બર આચાર્ય જિનેશ્વરસૂરિએ વિ. સં. ૧૦૮૦ માં હરિભદ્રાચાર્ય વિરચિત 'અષ્ટક સંગ્રહ' નામના ગ્રંથ ઉપર પોતે રચેલી વિદ્વત્તા ભરેલી ટીકાનું સમાપન આજ નગરમાં કર્યું હતું. ખીજ પણ અનેક ગ્રંથોમાં આનું નામ મળી આવે છે. આ ઉપરથી જણાય છે કે પ્રાચીન કાળમાં આ સ્થાન જૈનસંસ્કૃતિ અને જાહોજલાલી ભરેલું હતું. રાજકીય ઇતિહાસ ઉપર દષ્ટિપાત કરતાં જણાય છે કે પ્રથમ ત્યાં પરમારોનું રાજ્ય હતું. જલોરમાંથી મળી આવતા લેખોમાં સૌથી જુનો લેખ ' સં. ૧૧૭૪ આષાઠ સુદિ ૫ લૌમે ' ની મિતિનો છે અને તેમાં રાજકર્તા તરીકે વીસલ નામના પરમારનો ઉલ્લેખ છે. આ લેખમાં વીસલના પહેલાંના ૬ રાજાઓનાં નામો આપેલાં છે. દરેક રાજાના ૨૦ વર્ષ, આ પ્રમાણે ગણિએ તે એકંદર ૧૨૦ વર્ષ પૂર્વે-અર્થાત વિ. સં. ૧૦૫૪ (ઈ. સ. ૯૯૭) થી ત્યાં એ વંશ રાજ્ય કરતો હતો એમ માની શકાય. પરમારો પછી ત્યાં ચાહમાનો (ચોહાણો) નો અધિકાર થયો. એ લોકોના અધિકારની શરૂઆત ક્યારથી થાય છે તે હજી ચોક્કસ જણાયું નથી પરંતુ સુન્ધા ટ્રેકરીના લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે કીર્તિપાલ ચોહાણે નાગોલથી પોતાની રાજધાની જલોરમાં આણી હતી. ખીજ પ્રમાણે

ઉપરથી જણાય છે કે કીર્તિપાલે વિ. સં. ૧૨૩૬ થી ૩૯ સુધી રાજ્ય કર્યું હોવું જોઈએ. તેના પુત્ર સમરસિંહે બલોરની સરખીપમાં આવેલા કનકાચલ અથવા સુવર્ણગિરિ નામના પહાડ ઉપર મજબૂત કિલ્લો બંધાવ્યો. છેવટે કાન્હડદેવના વખતમાં દિલ્હીના સુલ્તાન અલ્લાઉદ્દીન ખીલજીએ બલોર ઉપર ચઢાઈ કરી વિ. સં. ૧૩૬૮ માં ત્યાં પોતાની હકૂમત બહાર કરી. ત્યાર બાદ ત્યાં મુસલમાનોના લાંબા સમય સુધી અધિકાર રહ્યો. હાલમાં જોધપુરના રાઠોડોના વિશાલ રાજ્યનું માત્ર તે એક જિલ્લાનું ઠેકાણું ગણાય છે.

બલોર ગામમાં એક મહોટી કબર આવેલી છે જેનો હાલમાં તોપખાના તરીકે ઉપયોગ થાય છે. આ કબરનો ઘાટ અજમેરમાં આવેલી મુઝસિદ્દ કબર કે જેને ત્યાંના લોકો ‘ અઢાઈ દિન કા જોંપજા ’ કહે છે તેના જેવો છે. આ કબર મહોટા ભાગે જૈનમંદિરો લાંબી તેમના સામાનથી બંધાવવામાં આવી છે એમ એની બાંધણી અને સ્તંભો ઉપર આવેલા જુદા જુદા લેખો ઉપરથી જણાય છે. હિંદુઓના મંદિરના અવશેષો પણ થોડા ઘણા માલમ પડે છે તેથી તેમનો પણ આના માટે ભોગ લેવાયલો અવશ્ય છે.

શ્રીયુત ડી. આર. ભાંડારકરના ઉલ્લેખ પ્રમાણે (જુઓ, આર્કિ-ઓલોજીકલ વેસ્ટર્ન સર્કલ પ્રોગ્રેસ રીપોર્ટ, સન ૧૯૦૫-૬) “ આ કબર ઓછામાં ઓછા ચાર દેવાલયોની સામગ્રીવડે બનાવવામાં આવી છે જે માંનું એક તો સિંધુરાજેશ્વર નામનું હિંદુ મંદિર છે અને બીજા ત્રણ આદિનાથ, પાર્શ્વનાથ અને મહાવીર નામના જૈન મંદિરો છે. આમાંનું પાર્શ્વનાથનું મંદિર તો કિલ્લા ઉપર હતું. ”

(૩૫૧)

આ નંબરવાળો લેખ ઉપર વર્ણવેલી કબરની પરસાળના એક ખૂણામાં આવેલા સ્તંભો ઉપરના એક ઉપર એક રહેલા એમ બે

ચારસામાં કોતરેલો મળી આવ્યો છે. કબર બાંધતી વખતે બરોબર ગોઠવવા સારું પત્થરનો એક તરફનો થોડોક ભાગ કાપી નહાંબવાથી લેખની દરેક લીટીનો પ્રારંભનો કેટલોક અંશ ખંડિત થઈ ગયો છે. લેખનું વર્ણન શ્રીયુત ભાંડારકર નીચે પ્રમાણે કરે છે. x

ઉપરના ચારસામાં ૩ લીટી છે અને લેખ ૮' ૨૩" પહોળો તથા ૪" લાંબો છે. નીચેના ચારસામાં ચાર લીટી છે અને તે ૮' ૫" પહોળો તથા ૫" લાંબો છે. જો કે આ લેખો બે જુદા જુદા ચારસા ઉપર કોતરેલા છે તો પણ ખરી રીતે એકજ બાબત તેમાં વર્ણવેલી છે. જેટલો ભાગ વિદ્યમાન છે તે સારી સ્થિતિમાં છે. કોઈક કોઈક અક્ષરમાં ચૂનો ભરાઈ ગયો છે પરંતુ વાંચતા વિશેષ હરકત પડે તેમ નથી, તે નાગરી લિપિમાં લખાયેલો છે. રાજપુતાનાના બીજા જૂના લેખોની માફક જ અક્ષરને બદલે બે સ્થાને ષ કોતરાયેલો છે. જ અને જ માં ભેદ પાડવા માટે બનાવવા ગાળામાં એક ઝીણું ટપકું કરેલું છે. ભાષા સંસ્કૃત છે અને કેટલોક ભાગ ગદ્યમાં અને કેટલોક પદ્યમાં છે. પદ્યના સૂચન માટે અંકો કરેલાં છે અને તેમની સંખ્યા સાત છે. પૂર્વેના રૂ પછીનો ટ અક્ષર બેવડો કરેલો છે. પ્રથમ પંક્તિમાં કમ શબ્દનો પ્રયોગ કરેલો છે જેનો અર્થ પ્રસ્તુતમાં 'ચરણ=પગ' એવો થાય છે. બીજો શબ્દ ત્વર (પં. ૨) છે જેનો અર્થ 'બહારવટીયા' =કમ' એવો થાય છે.

આ લેખની આરંભમાં નાલેય એટલે પ્રથમ તીર્થંકર ઋષભદેવની સ્તવના છે (પં. ૧). પછી, ગદ્યમાં મહારાજ કીર્તિપાલદેવના પુત્ર મહારાજ સમરસિંહદેવનો ઉલ્લેખ છે. આ કીર્તિપાલદેવ 'આહમાનવ-વંશરૂપી આકાશમાં ચંદ્રસમાન' મહારાજ અણહિલના વંશોત્પન્ન મહારાજ આલ્હણનો પુત્ર હતો. ત્યાર પછી રાજપુત્ર અને રાજ્યહિત-ચિંતક જ્ઞાનનું નામ છે અને તેને પીલ્વાહિક પ્રાંતના સઘળા તરફ એટલે બહારવટિઆઓનો તિરસ્કારક જણાવ્યો છે. ત્યાર બાદ બે પદ

x એપિગ્રાફિઆ ઇન્ડિકા, પુ ૧૧, પૃ. ૫૨.

છે જેમાં એકમાં સમરસિંહદેવના વખાણ કર્યાં છે અને બીજામાં તેના મામા જોગલનું સૂચન છે. કીશનગઢ સ્ટેટની સરહદ ઉપર આવેલા જોધપુર રાજ્યના પરબતસાર પ્રાંતનું પાલવા એજ પાલવાહિકા હોણું જોઈએ અને હાલમાં ત્યાં વસતા ' ખાવરી ' લોકો તેજ તરકરો હશે. આના પછી ગદ્ય આવે છે (પં. ૪-૫). સ્તુતિપદ્ય તથા અંતિમપદ્ય ઉપરથી એમ જણાય છે કે જે મંડપમાં પહેલાં આ લેખ કોતરવામાં આવ્યો હશે, અને જે પ્રથમ તીર્થંકરના મંદિરમાં આવેલો હશે, તે મંડપના વિષયમાં લખે છે કે—' આ મંડપ શ્રીમાલવંશના શેઠ યશોદેવનો પુત્ર શેઠ યશોવીર જે એક પરમશ્રાવક હતો તેણે કરાવ્યો હતો. આ કાર્યમાં તેના ભાઈ યશોરાજ અને જગધર તથા બીજા સકલ ગોષ્ઠિકો (શ્રાવકો) તેના સાથી હતા. એ યશોવીર ચંદ્રગચ્છના આચાર્ય શ્રી ચંદ્રસૂરિના શિષ્ય પૂર્ણભદ્રસૂરિનો પૂર્ણ ભક્ત હતો. આ મંડપ અંધાયાની મિતિ ' વિ. સં. ૧૨૩૬ ના વૈશાખ શુદ્ધ ૫ ગુરુવાર ' છે. પછી ૪ થી ૭ સુધીના પદ્યોમાં મંડપની પ્રશંસા છે. છેવટે જણાવ્યું છે કે પૂર્ણભદ્રસૂરિએ આની (પ્રશસ્તિ-લેખની) રચના કરી છે.

(૩૫૨)

ઉપર જણાવેલી કબરની મેહુરાખ ઉપર આવેલા માળમાંના એક ઉંચા ચોરસા ઉપર આ નંબરવાળો લેખ કોતરેલો દૃષ્ટિગોચર થાય છે. લેખ ૬ પંક્તિમાં લખેલો છે અને તેનો માપ પહોળાઈમાં ૨' ૮^૫/_૮" અને લંબાઈમાં ૫^૩/_૮" છે. લિપી નાગરી અને ભાષા સંસ્કૃત ગદ્ય છે. વ ને વ વચ્ચે લેદ ન પાડતાં સર્વત્ર વ જ કરવામાં આવ્યો છે. ૨ પછીનો જ બેવડાએલો છે. લેખની હકીકત આ પ્રમાણે છે—

સં. ૧૨૨૧ ની સાલમાં, બવાલિપુર (બલોર) ના કાંચનગિરિ ગઢ ઉપર, આચાર્ય શ્રી હેમચંદ્રે પ્રતિબોધ આપેલા ગુર્જર મહારાજા પરમાર્હત શ્રીકુમારપાલ ચૌહુકચે 'કુવર વિહાર' નામનું મંદિર અંધાવ્યું હતું અને જેમાં પાર્શ્વનાથ દેવની મૂળનાયક તરીકે સ્થાપના કરી હતી. તે મંદિર, બૃહદ્ગચ્છના વાત્સીન્દ્ર દેવાચાર્યના પદ્મ-સમુદાયને એવી

ઇચ્છાથી સમર્પણ કર્યું કે મંદિરમાં શાસ્ત્રોક્ત રીતિએ હમેશાં પ્રવૃત્તિ થતી રહે.

પછી, સં. ૧૨૪૨ ની સાલમાં, આ દેશના અધિપતિ ચાહમાન (ચોહાણ) શ્રી સમરસિંહ દેવની આજ્ઞાથી ભાં. (ભાંડગારી-ભાંડારી) પાંસૂના પુત્ર ભાં. યશોવીરે એ મંદિરનો સમુદ્ધાર કર્યો.

ત્યાર બાદ, સં. ૧૨૫૬ માં જોષ સુદી ૧૧ ના દિવસે રાજની આજ્ઞાથીજ શ્રીદેવાચાર્યના શિષ્ય પૂર્ણદેવસૂરિએ પાર્શ્વનાથદેવના તોરણ આદિની પ્રતિષ્ઠા કરી. શિખરના ઉપર સુવર્ણમય ધ્વજદંડની સ્થાપના કરી અને તેમાં ધ્વજરોપણ કર્યું.

પછી, સં. ૧૨૬૮ માં દીપોત્સવ એટલે દીવાળીના દિવસે, નવીન તૈયાર થયેલા પ્રેક્ષામંડપની (જ્યાં આગળ ભેસીને લોકો મંદિરમાં થતી ક્રિયાઓ તથા પૂજાઓ વિગેરે જોઈ શકે, તેની), પૂર્ણદેવસૂરિના શિષ્ય રામચંદ્રસૂરિએ, સુવર્ણમય કળસની સ્થાપના સાથે પ્રતિષ્ઠા કરી.

આ લેખ કેટલીક બાબતો ઉપર વિશેષ પ્રકાશ પાડે છે જેમનો ઉલ્લેખ કરવો અત્ર ઉપયોગી થઈ પડશે. ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ વધારે ધ્યાન ખેંચવા લાયક હકીકત એ છે કે મૂલ પ્રથમ આ મંદિર ગુજરાતના પ્રતાપી અને પ્રસિદ્ધ નૃપતિ કુમારપાલે બંધાવ્યું હતું. કુમારપાલના ચરિતવર્ણન સંબંધી લખાયેલા અનેક ગ્રંથોમાં એવા ઉલ્લેખો છે કે તેણે ઠેકાણે ઠેકાણે પોતાના નામના-‘કુમારવિહાર’ એવા નામે-જૈન મંદિરો બંધાવ્યા હતાં. જે કે આ ઉલ્લેખોની સત્યતામાં શંકા લાવવાનું જરાએ પણ કારણ નથી છતાં પણ કેટલાકે તરફથી આવી શંકા કરવામાં આવે છે અને ગ્રંથોક્ત ઉલ્લેખ સિવાય બીજા આવા અસંદિગ્ધ પ્રમાણ તરીકે ગણાતા શિલાલેખના ટેકાની પણ ઉક્ત કથનમાં આવશ્યકતા જણાવી, તે ન મળવાથી, ચરિતવર્ણિત હકીકત માટે શકિત નજરે જેવા-લખવાની પ્રવૃત્તિ જણાઈ આવે છે. આવી પ્રવૃત્તિનો પ્રતીકાર આ લેખથી થઈ જાય છે. બીજું, કેટલાક

વિદ્વાનો, કુમારપાલને જૈનો જે ‘ પરમાર્હત ’ તરીકે સર્વત્ર લખે છે તેમાં પણ ધર્માનુરાગનો અતિરેક થયો ગણી અંશોક્ત વર્ણુનોને અતિ-શયોકિતના આકારમાં મૂકે છે. પરંતુ, આ લેખથી તેમના વિચારોનો પણ પ્રતિવાદ થઈ જાય છે. ગુર્જર સાહિત્યાકાશના પ્રકાશમાનુ નક્ષત્ર અને મહારા વૃદ્ધ સુહૃદ્ શ્રીયુત કે. હ. ધ્રુવ જેવા પુરાતત્ત્વતું તલસ્પર્શી જ્ઞાન ધરાવનાર વિશેષજ્ઞે પણ ‘ પ્રિયદર્શના ’ ની પ્રસ્તાવનામાં “ જૈનધર્મીઓ પ્રત્યે સહભાવ ખતાવનાર પરમ માહેશ્વર કુમારપાલ સોલંકીને જૈન બંધુઓ પરમ આર્હત માને છે ” (પ્રથમાવૃત્તિ પૃ. ૭૨) એમ વિચાર પ્રદર્શિત કર્યો છે અને પોતાના કથનના સમર્થનાર્થે, પાદ્મીકામાં, Epigraphia Indica II, 422, Chitorgadh fragmentary Inscription; Bhavnagar Inscriptions p. 112, pp 205-207 નું સૂચન કરે છે. * આ સૂચવેલા લેખોમાં કુમારપાલને ‘ ઉગાપતિવરલબ્ધ ’ વિગેરેના મહેશ્વરાનુયાયીને શોભે તેવા વિશેષણો હોવાથી મહારા એ વિદ્વાન મિત્ર ઉક્ત મત ણાંધવા પ્રેરાયા છે. પરંતુ ખુદ હેમચંદ્રાચાર્યના પોતાના રચેલા અંશોથી લઈ આજ પર્યંત લખાએલા અગણિત અંશો-નિબંધો કુમારપાલને પરમાર્હત તરીકે જણાવેલા ઉદલેખોની વિશાલ સેના સાથે આ લેખ અગ્રસર થઈ તેમના અભિપ્રાયને બાધકતાં થાય છે. આ ઠેકાણે વાચકોને સહજ શંકા થશે કે ત્યારે શું કુમારપાલને જે લેખોમાં શિવલકતને શોભે તેવા વિશેષણો આપવામાં આવ્યાં છે, તે લેખો ખોટા છે? મહારા પ્રામાણિક વિચાર પ્રમાણે તે લેખો ખોટા નથી પરંતુ ખરા છે; પણ તેનો ખુલાસો આમ થાય છે—એક તો તે લેખો કુમારપાલે પૂર્ણ રીતે જૈનધર્મ સ્વીકાર્યો ન હતો તે સમયના છે, x તેથી તે વખતે તેવા

* ઠેકાણે લેખો આ સંગ્રહમાં પણ ૩૪૫-૪૬ નંબર નીચે આપેલા છે.

x ગિતોડગઢનો લેખ સંવત્ ૧૨૦૭ માં લખાયો છે. ખીજા એ લેખો જે મારવાડના કં તેમાં એકની મિતિ સં. ૧૨૦૬ ની છે. ખીજાની મિતિ નથી આપી પરંતુ ખન્નેના કારણ અને ઉદ્દેશ એકર્યને દીધે ખીજો પણ એજ સમયના લગભગમાં ચએલો હોવા જોઈએ. કુમારપાલે જૈનધર્મનો પૂર્ણતયા (આવકના ૧૨ વત અહણપૂર્વક) સ્વીકાર સં. ૧૨૧૬ માં કર્યો એમ જિનમંડનના પ્રયંધમાં છે.

વિશેષણો લગાડાય તે યથાર્થજ છે, કારણ કે પ્રથમાવસ્થામાં તે નૃપતિ શૈવજ હતો. બીજું મુખ્ય કારણ એ છે કે ' હમાવતિ વરલચ્ચ ' આદિ બિરૂદો એકલા કુમારપાલનેજ લગાડવામાં આવ્યા છે એમ નથી પરંતુ એ બિરૂદોતો ચૌલુક્યોના કુલક્રમાગત આવેલા હોય તેમ જણાય છે. કારણ કે એ વંશના બીજા પણુ રાજાઓને ઉકત બિરૂદો લગાડેલા બીજા બીજા લેખોમાં સ્પષ્ટ જોવાય છે. આ કારણને લઈને કુમારપાલને, પરમ આહુત થયાં છતાં, એ કુલક્રમાગત ઉતરી આવેલા વિશેષણોનો ત્યાગ કરવાનું કાંઈ કારણ નથી. જૈનધર્મના મુખ્ય સિદ્ધાંતોને બાધકર્તા ન થાય તેવી કોઈ પણ પ્રકારની કુલ-મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન કરવા કે વિધાન કરવા સંબંધી વિચારો શ્રમણજગવાન મહાવીરે ઉપદેશ્યા નથી. વીતરાગ થયા છતાં એ મહાનિર્ગથ પોતાને ' જાતપુત્ર ' ના સ્વકુલસૂચક વિશેષણથી હમેશાં પ્રકટ કરતા હતા ! આ સંબંધમાં વિશેષ અન્યત્ર લખવા ઇચ્છા છે. †

કુમારપાલે, આ લેખમાં વર્ણવેલા મંદિરને, શાસ્ત્રોક્ત વિધિએ તેનું પ્રવર્તન ચાલે તેટલા માટે, વાદીન્દ્રદેવાચાર્યના સમુદાયને સમર્પણ કર્યું, એવું જે કથન આ લેખમાં છે તે પણ ખાસ ધ્યાન જેથે તેવું છે. કુમારપાલના સમયમાં તેમજ તેના પૂર્વે ઘણા લાંબા સમયથી શ્વેતામ્બર-સંપ્રદાયમાં ચૈત્યવાસી યતિવર્ગનો ઘણો જોર બંધેલો હતો. તે યતિઓએ જૈનમંદિરોને, મધ્યકાલના ઐત્તર્ય વિહારો-મઠોના જેવા આકાર-પ્રકારમાં ફેરવી દીધાં હતાં. રાજ-મહારાજાઓ અને સત્તાધારી શ્રાવકો-મહાજનો તરફથી મંદિરોના નિભાવ ખર્ચે જે ગામોનાં ગામો આપનામાં આવતા તેમની સઘળી વ્યવસ્થા એ ચૈત્યવાસી યતિવર્ગ કરતો અને જમીનની ઉપજનો ઉપભોગ પણ એજ વર્ગ સ્વેચ્છાપૂર્વક કરતો હતો. જૈન આચારને નહિં છાજે તેવી રીતભાતો પણ એ ચૈત્યાલયોમાં ચાલતી હતી. આવી પરિસ્થિતિના

† ગાયકવાડ'સ ઓરિએન્ટલ સોસાયટીમાં છપાતા, સોમપ્રભાચાર્ય'રચિત કુમારપાલ પ્રતિબોધની પ્રસ્તાવના જોરી.

પરિણામે ધીરે ધીરે જૈન ધર્મ પણ ઐદ્ય ધર્મની માફક નિર્વાણ દશાને પ્રાપ્ત થશે કે શું એવો ભય કેટલાક વિદ્વાન અને વિચારવાન યતિવર્ગને ઉત્પન્ન થયો અને તેમણે પોતાની નિર્બંધતાનો ત્યાગ કરી શુદ્ધ જૈનાચારનો સ્વીકાર કર્યો. આ લેખમાં વર્ણવેલા વાદી-દેવસૂરિનો યતિસમૂહ પણ તેવોજ શુદ્ધાચારી હતો. જેમ જેમ આવા શુદ્ધાચારીઓની સંખ્યા વધતી ગઈ, અને તેઓ ચૈત્યવાસિયોની શિથિલતા-આચારહીનતાનો પ્રકટપણે વિરોધ કરતા ગયા તેમ તેમ બંને વર્ગોમાં પરસ્પર ભેદભાવની વૃદ્ધિ થવા લાગી અને પરિણામે વાદ-વિવાદની વૃદ્ધિ થઈ શત્રુભાવ જણાવા લાગ્યો. ચૈત્યવાસિયો કે જેમની સંખ્યા અને સમાજમાં લાગવગ ઘણી પ્રબળ હતી તેઓ, આ નવીન ઉત્પન્ન થયેલા વિરોધી વર્ગનો દરેક રીતે બહિષ્કાર કરતા-કરાવતા, પોતાની સત્તા નીચે રહેલા જૈન મંદિરોમાં તેમને પ્રવેશતા અટકાવતા અને વધારે જોર ચાલતું ત્યાં ગામમાં પણ રહેવા માટે કનડતા. સિદ્ધરાજ અને કુમારપાલના રાજ્યકાલમાં આ સ્થિતિમાં ઘણાક ફેરફાર થઈ ગયો હતો, તો પણ કેટલાક જૂના અને પ્રધાન મંદિરોમાં હજી પણ તેવી જ સ્થિતિ ચાલતી હતી. આજ કારણને લઈને કુમારપાલે પોતાના બંધાવેલા આ જ્ઞવાલિપુરના 'કુંવર વિહાર' નામના મંદિરને શુદ્ધાચારી દેવાચાર્યના સમુદાયને સમર્પણ કર્યું હોય તેમ જણાય છે, કે જેથી વીતરાગભાવ પ્રાપ્ત કરવા-કરાવા માટે બંધાયેલા એ દેવસ્થાનનો ખીજાં મંદિરોની માફક જાગીર તરીકે ઉપલોગ ન થાય અને તે દ્વારા આચારહીનતાને ઉત્તેજન ન મળે. ભાલુક યતિવર્ગને, ચૈત્યવાસિયોની સત્તા નીચે રહેલા મંદિરોમાં દેવદર્શન જવા માટે જે હુરકતો અને કનડગતો થતી, તે ફેર કરવા માટે, તે વખતે નવીન ચૈત્યો ઠેકાણે ઠેકાણે તૈયાર થતા હતા, અને તેમને 'વિધિચૈત્ય' કહેવામાં આવતાં હતાં. આ લેખમાં વર્ણવેલું 'કુમારવિહાર' ચૈત્ય પણ તેમાનું જ એક ગણાવું જોઈએ.

લેખના ખીજા ભાગમાં જણાવેલો ભાં. પાસૂનો પુત્ર ભાં. યશોવીર, તે વખતે જલોરના જૈન સમાજનો એક મુખ્ય શ્રીમાન અને રાજમાન્ય

શહેરી હોય તેમ જણાય છે. તેણે એક યુગાદિદેવ (આદિનાથ)નું ચૈત્ય બંધાવ્યું હતું અને તેના યાત્રોત્સવ નિમિત્તે ખેલવા માટે, ઉપર્યુક્ત વાદિ દેવસૂરિના પ્રશિષ્ય અને જયપ્રભસૂરિના શિષ્ય કવિ રામભદ્રે પ્રવુદ્ધ રૈહિણેય નામના એક સુન્દર નાટકની રચના કરી હતી. એ નાટકની શરૂઆતમાં (નાંદી બાદ, પારિપાર્શ્વના પ્રવેશ થયા પછી) સૂત્રાધારના મ્હોટેથી, રામભદ્ર યશોવીરની નીચે આખ્યા પ્રમાણે પ્રશંસા કરાવે છે—

સૂત્રાધાર—શ્રી ચાહમાનાસમાનલક્ષ્મીપતિપૃથુલવક્ષસ્થલકૌસ્તુભાયમા-
નનિરુપમાનગુણગણપ્રકર્ષૌ શ્રી જૈનશાસનસમમ્બુદ્ધતિવિહિતાસપ્તનપ્રયત્નો-
ત્કર્ષૌ પ્રોદ્દામદાનવૈભવોદ્ધવિષ્ણુકીર્તિકેતકીપ્રવલપરિમલોહાસવાસિતા-
શેષદિગન્તરાલૌ કિં વેત્તિ શ્રીમદ્યશોવીર-શ્રીઅજયપાલૌ ?

યૌ માલતીવિચકિલોજ્જ્વલપુષ્પદન્તૌ

શ્રીપાર્શ્વચન્દ્રકુલપુસ્કરપુષ્પદન્તૌ ।

રાજપ્રિયૌ સતતસર્વજનીનચિત્તૌ

કસ્તૌ ન વેત્તિ ભુવનાદ્દુતટ્તચિત્તૌ ॥

આ અવતરણ ઉપરથી જણાય છે કે યશોવીરને તેના જેવોજ ગુણવાન અન્યપાલ નામે લઘુ ભાઈ પણ હતો. આ બંને ભાઈયો પોતાના રાજ્યકર્તા ચાહમાન (જે આ લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે સમરસિંહદેવ નામે હતો) ના અત્યંત પ્રીતિપાત્ર, સર્વજનના હિતચિંતક, જૈન ધર્મની ઉન્નતિના અભિલાષી અને મ્હોટા દાનેશ્વરી હતા.

આ પ્રસ્તુત લેખ સંગ્રહમાંથી, જાલોર નિવાસી અને લગભગ સમકાલીન જ એવા ત્રણ નામાંકિત યશોવીર મળી આવે છે જે એક ખાસ નોંધ લેવા લાયક ખાખત લાગે છે. આ ત્રણમાંથી, એક તો આ લેખની ઉપર આવેલા લેખ (નં. ૩૫૧) માં જણાવેલો શ્રી માલવંશ વિભૂષણ સેઠ યશોદેવનો પુત્ર યશોવીર, બીજો આ ચાહુ લેખમાં

જણાવેલો ભાં. પાસ્ત્રનો પુત્ર યશોવીર, અને ત્રીજો લેખ નં. ૧૦૮-૯ આદિમાં જણાવેલો મંત્રી ઉદયસિંહનો પુત્ર અને 'કવિખંડુ' ની પદવી ધરાવનાર મંત્રી યશોવીર. જેમાં આ છેલ્લો તો ઘણું કરીને, આ લેખમાં જણાવેલા આહમાન રાજ સમરસિંહની ગાદિએ આવનાર ઉદયસિંહનો મંત્રી હતો અને ગુર્જર મહામાત્ય વસ્તુપાલનો ખાસ મિત્ર હતો.

(૩૫૩)

આ લેખ પણ એજ તોપણાનાની પશ્ચિમ બાજુએ આવેલી પરસાળના એક સ્તંભ ઉપર કેતરેલો મળી આવ્યો છે. શ્રીયુત ડી. આર. ભાંડારકર આનું વર્ણન આ પ્રમાણે આપે છે. *

આ લેખ ૨૭ પંક્તિમાં લખાયેલો છે. તેની પહોળાઈ ૪૩" તથા લાંબાઈ ૧' ૮" છે. લીપી નાગરી છે. જ ને બદલે વ ખોદેલો છે. આખો લેખ ગદ્યમાં છે. ઘણાં ઠેકાણે વ ને બદલે વ વાપર્યો છે અને ૨ પછી આવેલા અક્ષરને ખેવડો કર્યો છે. જેમકે સુવર્ણગિરી (પં. ૩) જે શબ્દો ધ્યાન ખેંચે તેવા છે: એકતો 'નિશ્રાનિશ્લેપહટ્ટ' (પં. ૨૨-૨૩) જેનો અર્થ નક્કી થાય તેમ નથી; અને બીજો શબ્દ 'ભાટક' (પં. ૨૪) જેનો અર્થ અહીં 'ભાડુ' થતો હોય એમ લાગે છે. 'નિશ્રાનિશ્લેપ' નો અર્થ અમારા મત પ્રમાણે નીચે મુજબ હશે; 'હટ્ટ' નો અર્થ 'બંધારમાં આવેલું મકાન' હોવો જોઈએ; 'નિશ્રા' એટલે 'નિસાર' જેનો અર્થ મારવાડમાં 'પરગામ જતો માલ-માલની નિકાસ' થાય છે. તેમજ પરગામથી આવતા માલને તેઓ 'પસાર' કહે છે. તેથી હવે એવો અર્થ કરી શકાય કે 'બંધારનો એક ભાગ કે જ્યાં બંધારગામ જતા માલનો જથ્થો કરવામાં આવે.'

લેખની મિતિ પ્રારંભમાં આખ્યા પ્રમાણે 'સંવત્ ૧૩૫૩ ના વૈશાખ વદિ ૫ ને સોમવાર' છે. તેના પછી સુવર્ણગિરિમાં રાજ્ય-કરતા મહારાજ કુલ સામંતસિંહ તથા તેમના ચરણકમલની સેવા

* એપિગ્રાફિયા ઇન્ડિકા. પુ. ૧૧, પૃ. ૬૦.

કરતાં અને 'રાજ્યધુરા' ને ધારણ કરતા કાન્હડડેવનું નામ આપ્યું છે. સુવર્ણગિરિ એ ઉપરના લેખમાં જણાવેલો કનકાચલ જ છે અને તે જલોરની કિલ્લાની ટેકરીનું નામ છે તે પ્રસિદ્ધ જ છે. કાન્હડડેવ તે સામંતસિંહનો પુત્ર હતો. [અને જલોરનો છેલ્લો સ્વતંત્ર રજપૂત રાજા હતો. સુલતાન અલ્લાઉદ્દીન ખીલજીએ સંવત્ ૧૩૬૬ વા ૬૮ માં જલોર ઉપર ચઢાઈ કરી તેમાં આ અને એનો પુત્ર વીરમદેવ અને માર્યા ગયા અને એની સાથે જલોરના ચૌહાણુ રાજ્યની પણ સમાપ્તિ થઈ. પદ્મનાભ કવિનો રચેલો 'કાન્હડડે પ્રબંધ' નામનો જે ગુજરાતી રાસો રા. રા. શ્રી ડાહ્યાભાઈ પી. દેરાસરિએ વિદ્રતા ભરેલી સુંદર રીતે છપાવીને પ્રકટ કર્યો છે તેમાં આના સંબંધી સવિસ્તર હકીકત આપેલી છે.—સંગ્રહક.]

કોઈક નરપતિ નામના ગ્રહસ્થે પોતાની સ્ત્રી નાયકદેવીના પુણ્યાર્થે, ળજ્જરમાં આવેલું પોતાનું મકાન કે જેમાં પરગામ જતા માલનો સંગ્રહ કરવામાં આવતો હતો તે ધર્મદાય તરીકે ભેટ આપ્યું, અને તેનું જે ભાડું આવે તેનાથી દર વર્ષે પાર્શ્વનાથના દેવાલયમાં, તેના ગોળિકો (શ્રાવકો) એ પંચમીને બલિ કરવો [બલિ એટલે પૂજા આદિ ભણાવવામાં આવે તે;] એ બાબત જણાવવા માટે આ લેખ કરવામાં આવ્યો છે. આ ભેટ આપવામાં, ભેટકર્તાના કુટુંબીઓ તથા સુવર્ણગિરિમાં જ રહેતો કોઈક સંઘપતિ ગુણધર પણ તેનો સાથી હતો. લેખમાં ભેટકર્તાના કુટુંબીઓનાં નામો અને વંશવૃક્ષ પણ આપ્યું છે. ઠાકુર આમ્બડનો પુત્ર ઠાકુર જસ અને તેનો પુત્ર સોની મહણુસીંહ એ નરપતિનો પિતા થાય. મહણુસીંહને એ પત્નિઓ હતી. (૧) માલહણુ અને (૨) તિહણુ. પહેલી પત્નીથી તેને રતનસીંહ, જાખો, માલહણુ અને ગજસીંહ નામે પુત્રો થયા; અને બીજી થી નરપતિ, જયતા અને વિજયપાલ પુત્રો થયા. આ બધા પુત્રો 'સોની' ના ઉપનામથી ઓળખાતા હતા. નરપતિને બે સ્ત્રીઓ હતી: (૧) નાયકદેવી, ને (૨) જાન્હણુદેવી. પહેલો સ્ત્રીથી થયેલ

પુત્રોનાં જ આ ઠેકાણે નામો આપ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે—લખમીધર, ભુવણપાલ અને સુહૃડપાલ. આ ઉપરથી તેમજ આ લેખ નાયકદેવીના જ સ્મરણાર્થે કેતરાવેલો હોવાથી, એમ સૂચિત થાય છે કે આ દાન કરતી વેળા નાયકદેવી મૃત્યુ પામી હતી અને તેના ઘડલે નરપતિ બલહુણદેવીને નવી જ પરણ્યો હતો અને તે વખતે તેનાથી તેને કોઈ પુત્ર થયો ન હતો. તેથી આ ભેટ વખતે તેની બીજી સ્ત્રી તથા પહેલીના પુત્રોએ સાથ આપ્યો હતો.

બલુવા જેવી બાબત એ છે કે નરપતિ અને તેના ભાઈઓ વિગેરે ‘સોની’ કહેવાતા હતા. ‘સોની’ નો અર્થ આ ઠેકાણે ‘ઘરણું ઘડનાર’ થઈ શકે નહિ. કારણ કે તેના પિતા અને પિતામહને ઠાકુર કહ્યા છે. મારવાડમાં ઓસવાલ, સરાવગી અને મહેસરી એવી વાણિયાઓની ત્રણ પ્રસિદ્ધ જ્ઞાતિઓમાં આ ‘સોની’ નામની ‘અડક’ વાળી એક પ્રખ્યાત જાત મળી આવે છે. મહેસરી જૈન નહિ હોવાને લીધે તેમને ‘અહિ’ ઉદ્ભવવાની આપણને જરૂર નથી. જો કે સરાવગી જૈનો છે છતાં મારવાડના દક્ષિણ ભાગમાં તેઓ મળી આવતા નથી. આથી એમ જણાય છે કે નરપતિ વિગેરે ઓસવાલ સોની હશે. એમ કહેવાય છે કે મહેસરીઓની મૂળ જાત (નખ) ‘સોનીગરા’ હતી. જેમ એ શબ્દ મહેસરીને લાગુ પડે છે તેમ ખીજા સોનીઓને પણ લાગુ પડે છે જ. એમ પણ હોઈ શકવા સંભવ છે કે—મુસલમાનોના ત્રાસથી કેટલાક રજપુતો જૈન બનીને વાણિયામાં ભળી ગયા છે તેમાંથી જ કોઈક જાતનું નામ ‘સોનીગરા’ હશે. ચૌહાણની એક જાતિનું નામ પણ સોનીગરા છે અને તેવું નામ બલોરના આ કિલ્લા સુવર્ણગિરિ (સાનાગિરિ) ઉપર વસવાથી જ પડ્યું છે. જો કે અત્યારે તે આ લેખવાળો સ્તંભ ‘તોપખાના’ માં આવેલો છે પરંતુ પ્રથમ તે કિલ્લા ઉપરના કોઈક મંદિરમાં આવેલો હોવો જોઈએ. નરપતિ જો કે ઓસવાલ સોની હશે પરંતુ મૂળ તે સોનીગરા (ચૌહાણ) હશે. મહણસીંહ જ પ્રથમ ઓસવાલ થયો હશે કારણ કે તેને જ ‘સોની’

લખવામાં આવ્યો છે. તેના પિતા અને પિતામહ ઠાકુર તરીકે લખાયા છે તેથી તેઓ રજપુત જ હશે.

(૩૫૪ થી ૩૫૬)

આ નંબરો નીચે આપેલા લેખો જલોરના કિલ્લામાં વર્તમાનમાં જે જૈનમંદિરો વિદ્યમાન છે તેમની અંદર રહેલી પ્રતિમાઓ ઉપર કોતરેલા છે. અધા લેખો સં. ૧૬૮૧ થી ૮૪ સુધીના છે, અને તપાગચ્છના આચાર્ય વિજયદેવસૂરિના આદેશ-ઉપદેશથી એ મંદિરોની પ્રતિષ્ઠા વિગેરે થઈ હોય એમ એ લેખો ઉપરથી જણાય છે. આ મંદિરો અને લેખો સંબંધી થોડુંક વર્ણન શ્રી ડી. આર. ભાંડારકર નીચે પ્રમાણે આપે છે. *

જલોરનો કિલ્લો લગભગ ૮૦૦ યાર્ડ લાંબો અને ૪૦૦ યાર્ડ પહોળો છે. આગળ પાછળના મેદાનથી ૧૨૦૦ ફીટ લાંબી એવી એક ટેકરી ઉપર તે આવેલો છે. ત્યાંથી આખું શહેર દેખાય છે અને ટેકરીના ઉત્તર તરફના ઢોળાવ ઉપર આ ગામ વસેલું છે. આ ગઢને ૪ દ્વારો છે:—સૂરજપોળ, ધુપોળ, ચાંદપોળ અને લોહુપોળ. ગઢ ઉપર જાણવા જેવા લાયક ફક્ત એ જૈનમંદિરો અને એક કુચર છે. એક જૈન દેવાલય ચૌમુખ છે અને તેને એ માળ છે. પ્રથમ માળમાં આદિનાથ, સુપાર્શ્વનાથ, અજિતનાથ અને શ્રેયાંસદેવ એમ ચારે બાજુ ચાર જિનની પ્રતિમાઓ પ્રસ્થાપિત છે. આ પ્રતિમાઓ ઉપર લેખો કોતરેલા છે અને તેમાં પણ ઉપર પ્રમાણે નામે આપેલાં છે. બીજા માળ ઉપરની ફક્ત ત્રણ પ્રતિમાઓ ઉપર લેખો છે જેમનાથી જણાય છે કે તે મૂર્તિઓ સુવિધિનાથ, અરનાથ અને સંભવનાથની છે. આ સર્વ પ્રતિમાઓ વિ. સં. ૧૬૮૩ માં જયમલ્લ તથા તેની સ્ત્રીઓ સરૂપદે અને સોહાગદે બેસાડેલી છે.

પશ્ચિમના દ્વાર આગળ ખૂણામાં એક મનુષ્ય પ્રમાણ મૂર્તિ સ્થાપિત છે જે કુચુનાથતીર્થંકરની છે. તેના ઉપરના લેખની મિતિ 'સં-

* આર્કિઓ લૉલજકલ વેસ્ટર્નસર્કલ, પ્રોવિસરીપેટ, સન ૧૯૦૬.

વત્ ૧૬૮૪ વર્ષે માઘ સુદી ૧૦ સોમે ' છે. આ પ્રતિમા મેડતા (શહેર) ના એક ઓસવાલ નામે સામીકરસે કરાવી અને વિજય-દેવસૂરિના હાથે તેની સ્થાપના થઈ, એમ એ લેખમાં જણાવ્યું છે.

બીજા જૈનમંદિરમાં ત્રણ તીર્થંકરોની મહોટી મૂર્તિઓ છે. દરેક ઉપર લાંબો લેખ કોતરેલો છે જે વાંચતાં જણાય છે કે મધ્યસ્થિત મૂર્તિ મહાવીરની છે અને તેની જમણી બાજુએ ચંદ્રપ્રભાની તથા ડાબી બાજુએ કુંથુનાથની છે. આ પ્રતિમાઓ વૃદ્ધશાળાના અને મુણો-ત્રગોત્રના એક ઓસવાલ નામે જયમલ્લજીએ કરાવી હતી. આ લેખો-ની મિતિ ' સંવત્ ૧૬૮૧ વર્ષે પ્રથચૈત્ર વદિ ૫ ગુરૂવાર ' ની છે, અને તે સડોડવંશીય સૂરસિંહજીના ઉત્તરાધિકારી મહારાજા શ્રી ગજ-સિંહજીના રાજ્યસમયમાં થયેલા છે. નારોલવાળી મહારી વિગતમાં જણાવ્યા પ્રમાણે ગજસિંહ તે રાજા સૂરનો પુત્ર તથા વારસ અને બેધ-પુરનો રાજા હતો. આ જયમલ્લજી તે સાહજેસા અને તેની સ્ત્રી નામે જયવંતદેનો પુત્ર હતો. તેને બે સ્ત્રીઓ હતી:—સરૂપદે અને સોહાગદે. પહેલી સ્ત્રીથી તેને નૈણસી, સુદરદાસ અને આસકર્ણુ નામે પુત્રો થયા. બીજી સ્ત્રીથી જયમલ્લ થયો. આ પુત્રોમાંથી નૈણસી ઘણા જ પ્રખ્યાત થયો. મારવાડનો સૌથી વિશેષ પ્રખ્યાત ઇતિહાસ જે માત્ર મારવાડ માટે જ નહિ પણ મેવાડ તથા રાજપુતાનાનાં બીજાં રાજ્યો માટે પણ ઘણા ઉપયોગી છે, તે ઇતિહાસ તેણે રચ્યો છે. તેનું નામ “ મૂતાં નૈણસીજીની ખ્યાત ” છે. લેખોના આગળના ભાગમાં જણાવેલું છે કે—આ મૂર્તિઓ તેણે પોતાના ભાઈ જયરાજ તથા પુત્ર-પૌત્રોના શ્રેયાર્થે, સુવર્ણગિરિના મહોટા ગઠ ઉપર આવેલા કુમારવિહાર નામે મહાવીરના મંદિરમાં સ્થાપન કરી હતી, જેમને વિજયદેવ સૂરિની આજ્ઞાથી પડિત જયસાગર ગણિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી. ગૂઢમં-ડપમાં બે બાજુએ બે દેવગૃહો છે જેમાંના એકમાં સંવત્ ૧૮૬૩ વર્ષે આષાઠ વદિ ૪ ગુરૌ ' ને દિવસે જયમલ્લજીએ ધર્મનાથની પ્રતિમા બેસાડી. બીજા દેવગૃહની મૂર્તિ ઉપર પણ એજ મિતિનો લેખ છે. પરંતુ તેમાં તેના સ્થાપકનું નામ આપેલું નથી.

આ દેવાલયનો જે જૂનો ભાગ છે તે માત્ર બહારની ભીતો રૂપે છે. તે ભીતો સોલંકી વખતની છે. અને લેખોમાં જણાવ્યા પ્રમાણે કુમારપાલની કરાવેલી હોવી જોઈએ. ઉપર જોયા પ્રમાણે 'તોપખાના' ના એક લેખમાં* પણ કુમારપાલના દેવાલય વિષે ઉલ્લેખ છે. જે આજ દેવાલય હોવું જોઈએ. તે લેખમાં લખ્યા મુજબ, તે વખતે આ દેવાલય મૂળ પાર્શ્વનાથના નામનું હતું. પાછળથી એ દેવાલયનો નાશ કરવામાં આવ્યો અને આની સામગ્રીવડે નીચેની કબર ગાંધવામાં આવી. પાછળથી આ જયમલ્લજીએ એનો પુનરૂદ્ધાર કર્યો અને મૂળનાયક તરીકે મહાવીરની મૂર્તિ સ્થાપન કરી.

(૩૬૦)

જલોર ગામની બહાર સંડેલાવ નામનું એક મ્હોટું તલાવ છે. અને જેનું પાણી આખું ગામ પીએ છે, તેના કિનારે આમુડામાતાનું એક મંદિર આવેલું છે. આ મંદિરને લગતીજ એક ઝુપડી છે અને તેમાં એક મૂર્તિ છે જેને ત્યાંના લોકો 'ચોસઠ જોગિણી' કહે છે, તેના ઉપર આ નંબરવાળો લેખ કોતરેલો છે. લેખમાં જણાવ્યું છે કે, સંવત ૧૧૮૫ ના વૈશાખ વદિ ૧ ને શનિવારના દિવસે જ્ઞવાલિપુરના ચૈત્યમાં કોઈ વીરક પુત્રે સુવિધિનાથના ખતકતું દ્વાર ધર્માર્થ કરાવી આપ્યું. આ કાર્યમાં તેને તેની સ્ત્રી નામે જિનમતિએ પ્રોત્સાહન આપ્યું હતું. આ ઉપરથી જણાય છે કે તે એક જૈન મૂર્તિ છે, પરંતુ શ્રી ભાંડારકરના લખવા પ્રમાણે હાલમાં હિંદુઓ 'ચોસઠ જોગિણી' ના નામે તેની પૂજા કરે છે.

(૩૬૧)

આ લેખ, 'તોપખાના'માંજ એક ઠેકાણે કોતરેલો મળી આવ્યો છે. સં. ૧૨૬૪ માં, શ્રીમાલી જ્ઞતિના કોઈ વીજ્ઞક નામના શ્રાવકે પોતાના પિતા ઝાંપાના શ્રેયાર્થે જ્ઞવાલિપુરના શ્રી મહાવીર ચૈત્યમાં કરોદિ (?) કરાવી, એવી હકીકત આવેલી છે.

* જુઓ, લેખ નંબર ૩૫૨ અને તેનું અવલોકન.

(૩૬૨)

આ લેખ માટે, મી. લાંડારકરે નીચે પ્રમાણે નોંધ આપી છે—
 ઝનાના ગેલેરીનો એક લેખ જેની મિતિ 'સાવત્ર ૧૩૨૦ વર્ષે'
 માધ સુદિ ૧ સોમે' છે, તેમાં એવું લખાએલું છે કે, નાણુકગચ્છને
 અંગે આવેલા ચંદનવિહાર નામના દેવાલયના મહાવીર દેવની પૂજા
 માટે, ક્ષિમ્બરાયેશ્વરના દેવાલયના મુખ્ય પૂજક ભદ્રારક રાવલ લક્ષ્મીધરે
 ૧૦૦ દ્રમ્મની બક્ષીસ કરી.

(૩૬૩)

આ લેખ પણ ઝનાના ગેલેરીમાં આવેલો છે. એની મિતિ
 સં. '૧૩૨૩ વર્ષે માર્ગશીર્ષ સુદિ ૫ બુધે' છે અને તે ચાહમાન
 રાજ ચાચિગદેવના વખતનો છે. તેમાં એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે
 નરપતિ નામે તેલિયા એસવાદે ચંદનવિહારના મહાવીરના ભંડારમાં
 ૫૦ દ્રમ્મ આપ્યા. તેનો વ્યાજ, જે અર્ધો દ્રમ્મ થાય છે, તેના વડે
 દર માસે, એ નરપતિએજ કરાવેલી જિનચુગલની પ્રતિમાની પૂજા
 ભણાવવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું છે. એ ચંદનવિહારના મુખ્ય અધિકારી
 તે નાણુકગચ્છના ધનેશ્વરસૂરિ હતા.

નાડોલના લેખો.

ગોડવાડ પ્રાંતમાં નાડોલ પણ એક પ્રસિદ્ધ સ્થાન ગણાય છે અને
 મારવાડનાં 'ચતીર્થીમાંનું' તે એક તીર્થ સ્થાન મનાય છે. જૂના
 સમયમાં તે ચૌહાણોનું પાટનગર હતું. એ ગામમાં પદ્મ પ્રભુના
 નામનું એક મંદિર ઘણુંજ વિશાલ, ભવ્ય અને જોવા લાયક છે.

(૩૬૪-૬૫)

એ મંદિરના ગૂઢમંડપમાં બે બાબુએ નેમિનાથ અને શાંતિનાથની
 કાયોત્સર્ગસ્થ બે પ્રતિમાઓ છે તેમના ઉપર આ લેખો કોતરેલા છે.
 લેખોની મિતિ સં. ૧૨૧૫ વૈશાખ શુદિ ૧૦ ભૈમવારની છે. વીસાડા

નામના સ્થાનમાં આવેલા મહાવીર દેવના ચૈત્યમાં, દેમહુજ, ધરણ્ય, જસચંદ્ર, જસદેવ, જસધવલ અને જસપાલ નામના શ્રાવકોએ આ પ્રતિમાઓ બનાવીને બૃહદ્ગચ્છના આચાર્ય મુનિચંદ્રસૂરિના પ્રશિષ્ય, દેવસૂરિના શિષ્ય પદ્મચંદ્ર ગણિના હાથે પ્રતિષ્ઠિત કરાવી, એમ આ લેખનો ભાવાર્થ છે. આ લેખમાં પતિષ્ઠાતાના નામ સાથે ' પાણિનીય ' શબ્દ લગાડવામાં આવ્યો છે તેથી જણાય છે કે-તેઓ પાણિની રચિત વ્યાકરણ શાસ્ત્રના મોટા અભ્યાસી હશે. મૂળ આ પ્રતિમાઓ વીસાડા નામના સ્થાનમાં બેસાડેલી હતી એમ લેખ કહે છે તેથી જણાય છે કે પાછળથી કોઈ વખતે આ મંદિરમાં તેમને આણવામાં આવી છે.

(૩૬૬-૬૭)

આ બંને લેખો, એજ મંદિરના મૂળ ગભારામાં મુખ્ય વેદિ ઉપર જે ત્રણ પ્રતિમાઓ પ્રતિષ્ઠિત છે તેમાંની બે ઉપર કોતરેલા જોવામાં આવે છે. ૩૬૭ નંબર વાળો લેખ, મધ્યસ્થાને વિરાજિત મૂલ નાયક પદ્મપ્રભુની પ્રતિમા ઉપરનો છે. લેખોક્ત હકીકત આ પ્રમાણે છે:—

સં. ૧૬૮૬ ના પ્રથમ આષાઠ માસની વદી ૫ શુક્રવારના દિવસે, મહારાજાધિરાજ ગજસિંહનો રાજ્ય કારભાર ચલાવનાર મંત્રી જયમલ્લજીએ આ પ્રતિમાઓ બનાવી અને તપાગચ્છના આચાર્ય હીરવિજયસૂરિના ગાદીધર આચાર્ય વિજયસેનસૂરિના શિષ્ય અને જહાંગીર બાદશાહે જેમને ' મહાતપા ' નું બિરૂદ આપ્યું હતું, તે શ્રી વિજયદેવસૂરિએ, પોતાના પદ્મધર આચાર્ય વિજયસિંહ આદિ શિષ્ય પરિવાર સાથે, તે મૂર્તિઓની પ્રતિષ્ઠા કરી. આ પ્રતિષ્ઠા કાર્ય જલોરમાં થયું હતું. ત્યાંથી એ મૂર્તિઓ લાવીને નાડોલના આ રાય-વિહાર નામના મંદિરમાં, રાણા જગત્સિંહજીના રાજ્ય વખતે સ્થાપન કરવામાં આવી.

ગોડવાડ પ્રાંત કે જેમાં આ નાડોલ, નાડલાઇ વિગેરે જૈનતીર્થ સ્થાનો આવેલાં છે તે, પહેલાં મેવાડ રાજ્યના તાબામાં હતો અને

તેથીજ આ લેખોમાં મેવાડના રાણા જગત્સિંહના રાજ્યનું નામ આપવામાં આવ્યું છે. પ્રતિષ્ઠા કરાવનાર મં. જયમલ્લજી મારવાડ રાજ્યનો મંત્રી અને જોધપુરનો રહેવાસી હતો. હાલમાં તે તે પ્રાંત પણ મારવાડ રાજ્યના તાબામાં જ છે. ઉપર જલોરવાળા નં. ૩૫૪ આદિ લેખોમાં જણાવેલો સા. જયમલ્લજી અને આ મંત્રી જયમલ્લ જને એક જ છે.

(૩૬૮)

આ લેખ પણ ઉક્ત મંદિરમાંજ આવેલી એક પ્રતિમા ઉપર લખેલો મળી આવ્યો છે. લાવાર્થ:—

સં. ૧૪૮૫ ના વૈશાખ શુદ્ધ ૩ બુધવારના દિવસે પ્રાગ્યાટ (પોરવાડ) જાતિના ઠોસી મુલાનામના શ્રાવકે પોતાના પિતા દો. મહિપાના ગ્રેયાર્થે સુવિધિનાથનું આ બિંબ કરાવ્યું જેની પ્રતિષ્ઠા તપાગચ્છના સોમસુંદરસૂરિએ કરી.

(૩૬૯)

આ લેખની હુકીકત શ્રીલાંકારકરે આ પ્રમાણે આપી છે :—

દેસુરીથી ઇશાન કોણમાં ૧૫ માઈલ દૂર આવેલા કોટ સોલંકીયા નામના ગામમાંથી આ લેખ હસ્તગત થયો છે. જીર્ણ થઈ ગયેલા એક જૈન મંદિરના સ્તંભ ઉપર આ લેખ કોતરેલો છે. જોધપુરના મુન્સફ મુન્સી દેવીપ્રસાદે આપેલી બે અકૃતિઓ ઉપરથી આ લેખ છાપવામાં આવ્યો છે.

આ લેખ આઠ પંક્તિનો છે અને ૧૧" પહોળો ૫" લાંબો છે. લિપિ નાગરી છે અને લાખા સંસ્કૃત છે. તથા છેલ્લા એક પદ સિવાય આખો લેખ ગદ્યમાં છે. ધ્યાનમાં લેવા લાયક બાબત એ છે કે આચન્દ્રાર્ક (પ. ૬) માં ૨ પછીનો વ્યંજન ખેવડાએલો છે.

૧ એપિગ્રાફિયા: ઇન્ડિકા પૃ. ૧૧, પ. ૬૨.

આ લેખની મિતિ ' ૧૩૯૪ ચૈત્ર શુદ્ધિ ૧૩ શુક્રવાર ' છે. અને તે મહારાજાધિરાજ શ્રીવલ્લુવીર દેવના રાજ્ય વખતે લખેલી છે. આગળ જણાવવામાં આવ્યું છે કે આસલપુરમાં આવેલા પાર્શ્વનાથ-દેવના મંદિરની ધ્વજાચક્રાવવાના વખતે, રાઉત માદહજુના વંશમાં ઉત્પન્ન થયેલા રાઉત સોમાના પૌત્ર અને રાઉત બાંબી અને તેની સ્ત્રી જામલદેવિના પુત્ર રાઉત મૂલરાજે, રાઉત બાલા, રાઉતહાથા તથા કુમર લૂંબા અને નીબાની સમક્ષ, પોતાના માતાપિતાના પુણ્યાર્થે વાડી સહિત એક ઢિકુઆઉ બક્ષીસ કર્યું.

ઢિકુઆઉ અરહટ્ટ વાળા કુવાને કહેવામાં આવે છે. કોટસોલાંકિ-આના એક બીજા લેખમાં પણ આસલપુરનું નામ આપેલું છે તેથી જણાય છે કે તે આ સ્થળનું પુરાતન નામ હશે.

(૩૭૦)

આ લેખ પણ ઉપર્યુક્ત મંદિરમાંથીજ મળી આવ્યો છે. શ્રી ભાંડારકરે પોતાના હાથની લખેલી જે નકલ મને મોકલી આપી હતી તેના ઉપરથી આ છપાવવામાં આવ્યો છે. લેખોક્ત હકીકત આ પ્રમાણે છે:—

સં. ૧૪૭૫ ના આઠા સુદિ ૩ અને સોમવારના દિવસે આસલપુર કિલ્લામાંના પાર્શ્વનાથના મંદિરના બાલાણા 'મંડપનો જીર્ણોદ્ધાર, ઉપકેશવ'શના લિંગાગોત્રવાળા.....એ પોતાના આત્માના પુણ્યાર્થે કરાવ્યો. આ કાર્યમાં સકળ સંઘ અને માંડણુ ઠાકુર સાક્ષીભૂત છે. આ વખતે રાણા લાલા (બા) રાજ્ય કરતો હતો અને ઠાકુર માંડણુ પ્રધાનપણું કરતો હતો.

લેખમાં, ઉદ્ધારકર્તાએ પોતાની વંશાવળી અને કુટુંબના મનુષ્યો નાં નામો આપ્યાં છે પરંતુ કર્તૃકારક સૂચક વિલક્ષિતને પ્રત્યય છેવટે

૧ ' બાલાણા ' શબ્દ માટે જુઓ પૃષ્ઠ ૧૦૩ માં ' બલાનક ' શબ્દ ઉપર આપેલી નોંધ. બલાનક એ બાલાણાનુંજ સંસ્કૃત રૂપ છે.

માત્ર 'સહિત' શબ્દની સાથે જ જોડેલો હોવાથી આ નામોમાંથી ઉદ્ધારકર્તા કોણ છે તે નિશ્ચિત થતું નથી.

(૩૭૧)

આ લેખનું વર્ણન શ્રી ભાંડારકર નીચે પ્રમાણે આપે છે:^૧—

આ લેખ જુના અથવા જુના બાહુડમેરમાંથી પ્રાપ્ત થયો છે. આ ગામ જોધપુર સ્ટેટના મલ્લાણી પ્રાંતમાં આવેલું છે અને મુખ્ય શહેર બાહુડમેરથી વાયવ્ય કોણમાં માર માઇલ છેટે છે. ત્યાંના એક જૈન મંદિર કે જે હાલમાં જીર્ણ અવસ્થામાં છે તેના દરવાજાના એક સ્તંભ ઉપર આ લેખ કોતરેલો છે. તે ૧૦ પંક્તિમાં લખાયેલો છે અને ૧૧૩” પહોળો તથા ૭૩” લાંબો છે. લિપિ નાગરી અને ભાષા સંસ્કૃત છે. અંતમાં આપેલા આશીર્વાદાત્મક પદ સિવાય બાકીનો બધો ભાગ ગદ્યમાં આપેલો છે. એમાં ૩ અને ૪ ને બદલે એકલો ૪ જ વાપરેલો છે. ત્રીજી પંક્તિમાં શ્રી શબ્દની પછી ૨ (બેનો અંક) મૂકેલો છે જે માત્ર 'શ્રી' શબ્દનું પુનરાવર્તન (બે વાર વાંચવાનું) સૂચવે છે. અજ્ઞાત શબ્દોમાં માત્ર બે છે; એક 'પાઇલા' અને બીજો 'ભીમ પ્રિય વિશોપક' (પં. ૭) 'પાઇલા' અને 'વિશોપક' આગળ સમજાવેલા છે અને 'ભીમપ્રિય' એ એક વિશોપક શિક્ષાનું નામ છે. ત્રીજો એક શબ્દ 'લાગ' (પં. ૮) છે જેને અર્થ 'કર=વેરો' થાય છે.

આરંભમાં 'સંવત્ ૧૪૫૨ વૈશાખ સુદિ ૪' એ પ્રમાણે મિતિ આપી છે. ઉક્ત દિવસે મહારાજકુલ શ્રી સામંતસિંહદેવના રાજ્ય કારભારમાં જોડાયેલા મંત્રી વીરાસેલ, પેલાઉલ, ભંડારી મિગલ વિગેરેએ મળીને બાહુડમેરમાં આવેલા આદિનાથના દેવાલયમાં સંસ્થિત વિઘ્નમર્દન નામના ક્ષેત્રપાલ તથા ચાઉડ (ચામુડ ?) નામના દેવરાજને ભક્તિ પૂર્વક એક ભેટ કરી. આ ભેટમાં, દસ ઉંટ અને ૨૦ બળદો (માલથી ભરેલા) નું જે ટોળું બહારગામ જાય અથવા ત્યાંથી આવે તેની

૧ એપિગ્રાફિઆ ઇન્ડિકા પુ. ૧૨, ૫૦ પૃ. ૫૬.

પાસેથી એક 'પાઈલા' કર રૂપે લેવાનો હુકમ કરવામાં આવ્યો હતો. 'પાઈલા' ન આપે તો તેના બદલે દસ ભીમપ્રિય વિશેષક લેવા. આ ભેટ ઉક્ત બંને દેવોને સરખે ભાગે વહેંચી દેવી એટલે સમાન ભાગે તેનો બંને દેવોની પૂજા યાદિ માટે ઉપયોગ કરવો. આ 'લાગો' એટલે કર ગામતા મહાજનો (વ્યાપારિઓ) એ સ્વીકાર કર્યો હતો.

આ લેખમાં જણાવેલું 'બાહરમેર' તે 'બાહરમેર' જ છે પરંતુ હાલમાં બાહરમેરના નામથી જે સ્થળ પ્રખ્યાત છે તે નહિ; કારણ કે તે નવીન વસેલું છે. પુરાતન બાહરમેર તો તે જ છે કે જ્યાંથી આ લેખ મળી આવ્યો છે.

(૩૭૨)

આ લેખ, શ્રીચુત ભાંડારકરની નોટ ઉપરથી લેવામાં આવ્યો છે. એતું સ્થાન નોટ ઉપર લખેલું ન હોવાથી જાણી શકાયું નથી.

સં. ૧૫૦૮ ના વૈ. વ. ૧૩ ના દિવસે પ્રાગ્વાટ શાંતિના કેઈ સં. સાડૂલે ચતુર્વિંશતિ પ્રતિમાઓ કરાવતાં આ શીતલ નાથની પ્રતિમા કે જેના ઉપર પ્રસ્તુત લેખ કેતરેલો છે તે પણ તેણે કરાવી (?). તેની પ્રતિષ્ઠા, તપાગચ્છના આચાર્ય સોમસુંદરસૂરિના પટ્ટધર રત્નશેખર-સૂરિએ કરી. લેખના પાછળના ભાગમાં શત્રુજય, દેવકુલપાટક નગર, અર્બુદગિરિ, અંપકમેર, ચિત્રકૂટ, જાઉરનગર, કાયદ્ર, નાગહૃદ, એસવાલ, નાગપુર, કુંભલગઢ, દેવકુલપાટક, અને શ્રીકુંડ....વિગેરે ગામો-સ્થળોનાં નામો આખ્યાં છે અને દરેક નામની અંતે ૨ (બેને અંક) કરેલો છે. તેનો શો હેતુ છે તે બરાબર સ્પષ્ટ થતો નથી. કદાચ એમ અનુમાન કરી શકાય કે તેણે આવી અનેક પ્રતિમાઓ કરાવી હશે જેમાંની અંગે ઉલ્લિખિત સ્થળે મોકલવામાં આવી હશે.

ચતુર્વિંશતિ પ્રતિમા તેને કહે છે કે જે એકજ પાષણમાં ચોવીસે તીર્થંકરની મૂર્તિઓ કેતરી કાઢેલી હોય. ધાતુની બનાવેલી આવી

મૂર્તિઓ તો પ્રાયઃ દરેક સાધારણ જૈનમંદિરમાંથી મળી આવે છે જેને લોકો ' ચોવીસી ' કહે છે.

(૩૭૩-૭૪)

મારવાડ રાજ્યના બલોર અને બાલી પ્રાંતની સરહદ ઉપર એક કોરટા નામનું ગામ આવેલું છે. આ ગામ પ્રાચીન કાલમાં વધારે આબાદ હશે એમ ત્યાંના બંડેરા વિગેરે જોતાં જણાય છે. લેખોમાં આનું નામ કોરંટક મળી આવે છે. આ ગામના નામ ઉપરથી એક ગરુડ પથ્થુ જૂના જમાનામાં પ્રસિદ્ધ હતો. એ કોરંટક ગરુડનું નામ આ સંગ્રહમાંના આખું વિગેરે ઘણાક સ્થળોનાં લેખોમાં દૃષ્ટિગોચર થાય છે. હાલમાં તો એ ગામ તદ્દન નહાતું સરખું છે. ત્યાં આગળ ત્રણ જૈનમંદિરો છે જેમાંનું એક ગામમાં છે અને બે ગામ બહાર જંગલમાં છે. ગામનું મંદિર શાંતિનાથ તીર્થંકરનું છે. તેના મંડપમાં આવેલા બે સ્તંભો ઉપર આ બંને નંબરોના લેખો કેતરેલા છે. પ્રથમના લેખમાં જણાવેલું છે કે યશસ્વંદ્ર ઉપાધ્યાયના શિષ્ય પદ્મચંદ્ર ઉપાધ્યાયે પોતાની માતા સૂરિના શ્રેયાર્થે આ સ્તંભ કરાવી આપ્યો. બીજો લેખ પથ્થુ આવીજ હકીકતવાળો છે. તેમાં કુકુભાચાર્યના શિષ્ય ભદ્રારક થૂલભદ્રે પોતાની ચેડુણી નામની માતાના પુણ્યાર્થે આ સ્તંભ કરાવી આપ્યો, એમ ઉલ્લેખ છે.

(૩૭૫-૭૬)

આ બે લેખો, ઉક્ત કોરટા ગામની બહાર આવેલા મંદિરમાંના છે જેને લોકો ઋષભદેવનું મંદિર કહે છે. એ મંદિરની અંદર બે મહોટી પ્રતિમાઓ છે જેમના ઉપર આ લેખો કેતરેલા છે. બંનેની મિતિ ' સંવત્ ૧૧૪૩ વૈશાખ સુદિ ૩ બૃહસ્પતિ વાર ' ની છે. આ મિતિ સિવાયનો પહેલો ભાગ પદ્મ રૂપે છે અને તે બે અનુષ્ટુભ શ્લોકોનો બનેલો છે. કોઈ જેદુક નામના શ્રાવકે વીરનાથ— મહાવીર તીર્થંકરની પ્રતિમા કરાવી અને જેની પ્રતિષ્ઠા આજિતદેવસૂરિના શિષ્ય વિજયસિંહસૂરિએ કરી, આટલી હકીકત આ લેખમાં છે.

બીજા લેખનો ઘણો ખરો ભાગ જતો રહ્યો છે. મિતિ સિવાય, કર્કટવંશ અને શાંતિનાથનું ખિંબ આ બે વાક્યો જ અવશિષ્ટ છે.

આ (પહેલા) લેખમાં જણાવેલા આચાર્ય અજિતદેવ અને તેમના શિષ્ય વિજયસિંહ તે ઉપર ૨૮૬ નંબરવાળા લેખ અને અવલોકનમાં જણાવેલા અજિતદેવ-વિજયસિંહ (ગુરુ-શિષ્ય) બંને એકજ છે કે ભિન્ન છે તે એક શંકાગ્રસ્ત પ્રશ્ન થઈ પડ્યું છે. કારણ કે ઉક્ત ઉપરના લેખની મિતિ ત્યારે સં. ૧૨૦૬ છે ત્યારે આની ૧૧૪૩ છે. આ પ્રમાણે તો બંને લેખોની વચ્ચે ૬૩ વર્ષ જેટલો લાંબો સમય છે કે જે એક વ્યક્તિને તેટલા સમય સુધી આચાર્યપદ ઉપર અધિકૃત રહેવા માટે અસંભવ જેવું ગણાય. નામ સામ્ય ઉપરથી તો બંને લેખોવાળા એકજ હોય એમ વિશેષ સંભવિત જણાય છે. તેથી મારા વિચાર પ્રમાણે આ પ્રસ્તુત લેખવાળી સાલ જે ૧૧૪૩ ની છે તે વાંચવામાં અથવા તો પછી કોતરવામાં ભૂલ થઈ છે અને સં. ૧૧૮૩ કે તેનીજ આસપાસના બીજા કોઈ ૧૦ વર્ષ પહેલાં-પછીની આ સાલ હોવી જોઈએ. જૂની જૈન લિપિમાં ૮ અને ૪ ને સરખા વાંચવા કે કોતરવાની ભ્રાંતિ થવી ઘણી સહજ છે. કારણ કે બંનેના આકારમાં લખનારાઓની અમુક વળાણુના લીધે કેટલીક વખતે ઘણીજ સમતા આવી જાય છે.

અથવા તો સાલ ખરી હોય અને ભ્રાંતિ ત્યાં થઈ હોય કે ત્યાં આગળ 'ધામન્તોઽજિત' આ વાક્ય આવેલું છે. કારણ કે લેખમાં સુચવ્યા પ્રમાણે તેટલા અક્ષરો ઘસાઈ ગયા છે તેથી સ્પષ્ટ વાંચી શકાતા નથી. આ કારણને લઈને અજિતદેવના ઠેકાણે અભયદેવ કે એવુંજ બીજું કોઈ નામ પણ હોઈ શકે.

આ લેખો પણ શ્રી ભાંડારકરની નોટ ઉપરથીજ ઉતારવામાં આવ્યા છે.

કેકિંદનો શિલાલેખ.

(૩૭૭)

મારવાડરાજ્યના મેડતા નામના પ્રસિદ્ધ શહેરથી નૈઋત્યકોણમાં ૧૪ માઈલને છેટે કેકિંદ નામનું ગામ આવેલું છે. એ ગામમાં પાર્શ્વનાથનું મંદિર છે તેની અંદરના સભામંડપમાં એક સ્તંભ ઉપર આ નંબરવાળો લેખ કોતરેલો છે. મૂળ આ મંદિર ૧૩ મી સતાબ્દીના પૂર્વે બંધાવેલું હોય એમ આ લેખ પછીના નંબરવાળા લેખ ઉપરથી જણાય છે. પ્રસ્તુત લેખમાં વર્ણવ્યા પ્રમાણે નાપાએ તો ફક્ત આ મંદિરનો મૂળ મંડપ અને બંને બાજુની બે ચોકીઓ જ નવીન બંધાવી છે. જૂના લેખમાં આ સ્થાનનું સંસ્કૃત નામ 'કિકિંદા' આપ્યું છે. શ્રીચુત ભાંડારકરે મોકલી આપેલી પ્રતિકૃતિ (રળીંગ) ઉપરથી આ લેખ સુદ્રિત કરવામાં આવ્યો છે.

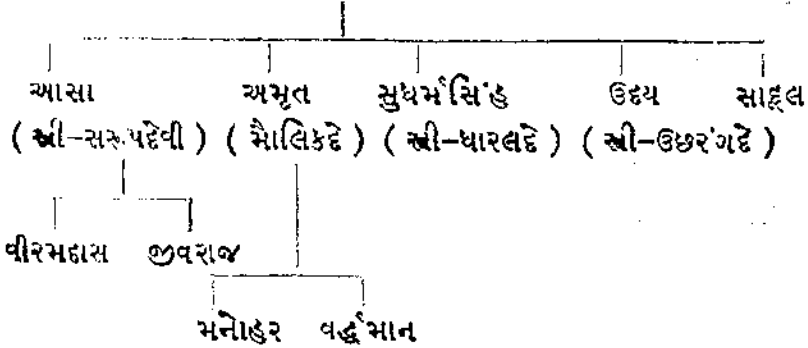
આ લેખ ૪૨ પંક્તિઓમાં લખાયેલો હોઈ ૧' ૧" પહોળો અને ૧' ૫" લાંબો છે. પ્રારંભના બે વાક્યો સિવાય સમગ્ર લેખ પદ્યમાં છે. ભાષા સંસ્કૃત અને લિપિ દેવનાગરી ઘણીજ સુંદર મરોડવાળી છે. લેખની હકીકત આ પ્રમાણે છે:—

પ્રારંભના ૮ પદ્યોમાં યુગાદિદેવ આદિનાથની સ્તવના કરેલી છે. ૯ માં કાવ્યથી તે ૨૨ માં કાવ્યસુધી રાજ્યકર્તા રાઠોડવંશીય નૃપતિયોનું વર્ણન આપ્યું છે, જેમાં સૌથી પ્રથમ રાજધિરાજ મલ્લદેવનું નામ આપ્યું છે (પદ્ય ૯). આ મલ્લદેવ તે જેને સાધારણ રીતે લોકો માલદેવ કહે છે, તે છે. પછી મલ્લદેવની ગાદિએ આવનાર ઉદયસિંહનું વર્ણન આપવામાં આવ્યું છે. જણાવ્યું છે કે અકબર બાદશાહના વખતમાં, આ ઉદયસિંહ સઘળા રાજાઓમાં વૃદ્ધ હોવાથી બાદશાહે તેને વૃદ્ધરાજ (મોટા રાજાનું) નું બિરૂદ આપ્યું હતું (પદ્ય ૧૨). આના પછી તેના ઉત્તરાધિકારી સૂરસિંહરાજાનું વર્ણન આપ્યું છે. લખવામાં આવ્યું છે કે વર્તમાન સમયમાં, બધા હિંદુરાજાઓમાં

ન્યાયપૂર્વક રાજ્યનું પાલન કરવાથી આ રાજા રામચંદ્ર જેવો છે (પદ્ય ૧૯). જિનદેવની અર્ચા-પૂજા માટે આ રાજા હુકુમ અને ધૃતાદિત્તુ' દાન કરે છે, પોતાના દેશમાં અમારીની ઉદ્દુષોષણા (જીવ દયા માટે ઠંઠેરો) કરાવે છે અને આચાર્યશાસ્ત્રિ (જૈનધર્મમાં પ્રસિદ્ધ) તપો કરાવે છે (પદ્ય ૨૦). આના રાજ્યમાં ક્યાંએ ચોરી, જુગાર, શિકાર, મદ્યપાન અને નિઃસંતતિવાળાનું ધનાપહરણ આદિ થતું નથી (પદ્ય ૨૧). આનો પુત્ર ગજસિંહુ નામા કુમાર યુવરાજ પદને ધારણ કરે છે (પદ્ય ૨૨). પછીના ત્રણ પદોમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે ઓસવાલવંશના ઉચિતવાલગોત્ર (હાલમાં જેને ઓસ્તવાલ કહે છે) માં જગા નામનો ધનાઢય અને ધર્મિષ્ઠ પુરૂષ થયો જેણે ૩૨ વર્ષ જેટલી મધ્યમ વયમાં જ યોધપુર (જોધપુર) નગરમાં આચાર્યના હાથે ચતુર્થ (બ્રહ્મચર્ય) વ્રત લીધું હતું (પ. ૨૨-૫). તેને નાથા નામે પુત્ર થયો જે પુણ્યાત્મા અને દાતા હતો. ' નાથ ' ની સલામાં તેણે માન પ્રાપ્ત કર્યું હતું. તે નાથાને ગુર્જરદે નામની સુશીલ, રુપવતી, ઘરકાર્યમાં પ્રવીણ અને દેવ ગુરૂમાં લક્ષિત રાખનારી સ્ત્રી હતી, અને જેણે નાપા નામના પુત્રરત્નને જન્મ આપ્યું હતું. (પદ્ય ૨૭-૨૮) નાપાએ એવાં અનેક સુકૃત્યો કર્યાં હતાં કે જેથી તેની સર્વાત્ર પ્રસિદ્ધ થઈ હતી. (પ. ૨૯) એ નાપાને નવસાદે નામની પત્ની હતી અને તેને પાંચ પુત્રો હતા. પુત્રોનાં તથા તેમની પત્નીઓ અને તેમના પુત્રોનાં નામોનું કોષ્ટક આ પ્રમાણે છે. (પદ્ય ૩૧-૪).

૧ ' નાથ ' એ એક પ્રકારના ધર્મગુરૂઓ છે. જોધપુરના તેઓ રાજગુરૂ ગણાય છે અને તેમની ગાદિને રાજ્ય તરફથી એક મહોટી બગીર અક્ષીસ કરેલી છે. તેમનો ઠાક એક મહોટા બગીરદારને જાત્રે તેમ હોય છે.

નાપા—(સ્ત્રી નવલાદે).

આ પછી કહેવામાં આવ્યું છે કે—આ બધા પરિવાર સાથે નાપાએ સં. ૧૬૫૯ માં શત્રુજય અને ગિરનારની અને તથા પુનઃ સંવત ૧૬૬૪ માં આર્જુનગિરિ (આણુ), રાણપુર, નારદપુરી, (નાડોલ), અને શિવચુરી (શિરોહી)ના પ્રદેશની યાત્રા કરી. (પદ્ય ૩૫-૬). સં. ૧૬૬૬ ના ક્ષત્ર્યુન શુકલપક્ષની તૃતીયાના દિવસે નાપા અને તેની પત્ની બંને જણાએ ચતુર્થવ્રતનો સ્વીકાર કર્યો. તે વખતે ઘણુંક રૂપાનાણું દાનમાં આપ્યું (પદ્ય. ૩૭). પોતાના ન્યાયોપાર્જિત દ્રવ્યનો સદ્વ્યય કરી શુભ ફલ પ્રાપ્ત કરવાની અભિલાષાવાળા એ નાપાએ સંવત ૧૬૬૫ માં મૂલ મંડપ બનાવ્યો અને એની બંને ખાલુએ બે ચતુષ્કિટા (ચોકિ)ઓ બનાવી. આ બાંધકામ કરનાર મુખ્ય સૂત્રધાર (સલાટ) તોડર નામે હતો (પદ્ય. ૩૯-૪૦). આ પછીના પદ્યોમાં પ્રતિષ્ઠા કરનારનું વર્ણન આપવામાં આવ્યું છે, તેમાં જણાવ્યું છે કે, તપાગચ્છના આચાર્ય વિજયસેનસૂરિના પટ્ટધર અને ઉચિતવાલ ગોત્રના ભૂષણરૂપ આચાર્ય વિજયદેવસૂરિની આજ્ઞાથી વાચક લખ્ધિસાગર નામના વિદ્વાને આ જિનાલયને પ્રતિષ્ઠિત કર્યું (પદ્ય ૪૧-૪૪). પંડિત શ્રીવિજયકુશલવિષ્ણુધના શિષ્ય નામે ઉદયરૂચિએ આ પ્રશસ્તિની રચના કરી, સહજસાગર વિદ્વાનના શિષ્ય જયસાગરે શિલા ઉપર લખી અને તોડર સૂત્રધારે તેને કોતરી આપી; એમ અંતે જણાવી પ્રશસ્તિ પૂર્ણ થાય છે.

ઉપર જલોરના લેખોમાં (નં ૩૫૪)ના પ્રતિષ્ઠા કરનાર જયસાગર અને આ પ્રશસ્તિ લખનાર (ખનાવનાર નહિ) જયસાગર ખને એકજ છે, એમ સહજ જણાય છે. ત્યાંનાજ એક લેખ (નં ૩૫૬) માં સૂત્રધાર તોડરાતું પણુ નામ આવે છે, જે આ પ્રસ્તુત લેખમાં જણાવેલો તોડરાજ હોવા સંભવ છે. ઉપરના એ લેખમાં લખ્યા પ્રમાણે તોડરા અને તેના ળીજત સાથિઓએ એક મૂર્તિ કરાવી હતી (કે જેના ઉપર ઉક્ત લેખ કેતરેલો છે) જેની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૬૮૩ માં સ્વયંવિ-જયદેવસૂરિએ કરી હતી. આ ઉપરથી એમ જણાય છે કે આ સૂત્રધારો પણુ જૈનધર્મ પાળતા હોવા જોઇએ.

પ્રતિષ્ઠા કરનાર વાચક લખ્ધિસાગર તે સુપ્રસિદ્ધ ઉપાધ્યાય ધર્મસાગરજીના શિષ્ય અને સાગરગચ્છના સ્થાપક આચાર્ય રાજસાગર* (કે જેમનું સાધુ અવસ્થાતું નામ સુધિતસાગર હતું)ના ગુરૂ હતા.

(૩૭૮)

આ લેખ, ઉપરના લેખવાળા મંદિરમાંજ મૂલ ગર્ભાગારમાં આવેલી ચરણચોકી અથવા વેદિકા ઉપર કેતરેલો છે. લેખ અપૂર્ણ અને ખડિત છે. કોઈ ધાંધલ નામના શ્રાવકે સંવત્ ૧૨૩૦ ના આષાઢ શુદ્ધ ૬ ના દિવસે આનંદસૂરિના ઉપદેશથી કાંઈક કરાવ્યું (ઘણું કરીને પરિકરનો ઉલ્લેખ છે) તેની નોંધ આ લેખમાં લેવામાં આવેલી છે. આ ઉપરથી જણાય છે કે, આ મંદિર ૧૨૩૦ કરતાં પણુ જૂનું હોવું જોઇએ. લેખમાં સ્થાનતું નામ 'કિષ્કિંધ' આપ્યું છે જે હાલમાંના 'કેકિંદ'નુંજ સંસ્કૃત રૂપાંતર છે. સાથે આ મંદિરને 'વિધિચૈત્ય' જણાવ્યું છે તેથી જણાય છે કે, ચૈત્યવાસિયોની વિરૂદ્ધ પક્ષવાળાઓ તરફથી તે અધાવવામાં આવેલું હશે. 'વિધિચૈત્ય'ના ખુલાસા માટે ઉપર નંબર ૩૫૨ વાળા લેખાવલોકનમાં આપેલું વિવેચન જોવું.

* રાજસાગરસૂરિના સંબંધમાં વિશેષ જાણવા માટે, જુઓ. મહાર્જી 'જૈન ઇતિહાસિક ગુર્જર કાવ્યસંચય' નામનું પુસ્તક.

વૈરાટ નગરનો શિલા લેખ.

રાજપૂતાનાના જયપુર રાજ્યમાં એક વૈરાટ યા ઐરાટ નામનું ગામ આવેલું છે. શ્રીચુત ડી. આર. ભાંડારકર પોતાના એક x રીપોર્ટમાં આ સ્થાત સંબંધી સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ આપતાં જણાવે છે કે-

મત્સ્ય દેશના રાજાનું વિરાટ નગર, જેમાં પાંચ પાંડવો ગુપ્ત વેશમાં રહ્યા હતા, તે અને આ ઐરાટ બંને એકજ છે એમ સામાન્યરીતે માનવામાં આવે છે. દક્ષિણ ભારતમાં પણ આ નામના બે સ્થળો આવેલાં છે જેમાં એક તે 'ધારવાડ પ્રાંતમાંનું હાંગલ નામનું ગામ છે કે જેને કાદંબવંશના લેખોમાં વિરાટ નગર લખેલું છે. બીજું કાઠિયાવાડની નજીકમાં આવેલું અમદાબાદ જિલ્લાનું ધોળકા ગામ છે. આ ધોળકા તથા વિજય નામના ગુહિલોત રાજ્યે મૂળ વિરાટ નામના ગામને વિજયપુર નામ આપીને નવું બંધાવેલું તે ગામ, એ બે એકજ છે. અને આ કારણને લઈને કનિંગહામ જે ઐરાટ અને વિજયપુરને એકજ માને છે તે ભૂલ છે. પરંતુ આટલું તો નક્કી જ છે કે મહાભારતનું વિરાટ નગર અને આ પ્રસ્તુત ઐરાટ બંને એકજ છે. કારણ કે 'વિરાટ' નામને એ 'ઐરાટ' શબ્દ સૂચવે છે, નહિ કે હાંગલ અને ધોળકા શબ્દો. ઐરાટની આવબુબાબુના પ્રદેશને હજી પણ લોકો મત્સ્યદેશ કહે છે. વિશેષમાં, પાંડવોના રહેઠાણથી પવિત્ર થયેલી જગ્યાઓ, કે જેમનાં વર્ણનો મહાભારતના વિરાટ પર્વમાં આપેલાં છે, તેમને હજી પણ અહિંના લોકો બતાવ્યાં કરે છે. ઉદાહરણ તરીકે:—જેમાં ભીમ રહેતો હતો તે 'ભીમકી ડુંગરી,' કીચકના મહેલની ટેકરી, અર્જુને બાણ મારીને પાતાળમાંથી કાઢેલી બાણગંગા, કૌરવોનાં પગલાં તથા તેમણે ચોરેલા દારોનાં પગલાં ઇત્યાદિ. આ રીતે જોતાં ઐરાટજ વિરાટનગરની સાથે સંબંધ ધરાવે છે. તેમજ ઐરાટમાંથી ઘણી પુરાણી વસ્તુઓ પણ નિકળતી જોવામાં આવે છે.

x આર્કિઓ લોજકલ સર્વે, વેસ્ટર્ન સર્કલ; પ્રોગ્રેસ રીપોર્ટ, ૧૯૧૦.

તથા, જૈરાટ અને યવન ચ'ગ (Yuan Chwang) નું પો-લી-એ-તો-લો- (Po-li-ye-to-lo.) કે જેનો રાજ્ય એ ચીના મુસાફરના કથન મુજબ પીશી (Pei-she) અગર ખૈસ (Bais) રાજ્યપુત બલિનો હતો, તે, બંને એકજ છે એમ પણ કેટલાકનું માનવું છે. મહમદ ગઝનીનો સમકાલીન અલબિરૂની (ઇ. સં. ૯૩૦-૧૦૩૧) નરાના (Narana) અથવા બઝનહ (Bazauah) ને ગુજરાતની રાજધાની લખે છે. તેણે વિસ્તારથી આપેલા વર્ણન ઉપરથી એમ જણાય છે કે જૈરાટ રાજધાની નારાયણપુરની સાથે એકતા ધરાવે છે. આ ઉપરથી એમ પણ સિદ્ધ થાય છે કે જૈરાટની આસપાસનો પ્રદેશ કેઇ વખતે ગુજરાતમાં ગણતો હશે અને એ વાત અસંભવિત પણ નથી. કારણ કે એક વખતે આ પ્રદેશ ગુર્જર-પ્રતીહારોના, તથા પાછળથી બહુગુજરા, કે જેમની સંખ્યા હાલમાં પણ ત્યાં ઘણી જોવામાં આવે છે તેમના, તાબામાં હતો.

પુરાણ વસ્તુ શોધકને જોવા લાયક એવી ત્રણ વસ્તુઓ અહિં જણાય છે:—(૧) પાર્શ્વનાથનું મંદિર, (૨) ખીજક પહાડ, અને (૩) ભીમકી ડુંગરી. પાર્શ્વનાથનું મંદિર હાલમાં દિગંબર જૈનો, કે જેમને ઉત્તર રાજપુતાનામાં ' સરાવગી ' કહેવામાં આવે છે, તેમની સ્વાધીનતામાં છે. પરંતુ એ નિર્વિવાદ રીતે કહી શકાય છે કે મૂળ એ મંદિર પ્રવેતાંબરોની માલિકીનું હતું. દેવાલયની નજીક કંપાઉંડની ભીંતમાં એક લેખવાળી શિલા જડેલી છે તેના અવલોકનથી આ કથન સત્ય ઠરે છે. એ લેખની મિતિ શક સંવત ૧૫૦૯=ઈ. સ. ૧૫૮૭ ની છે. તે વખતે અકબર બાદશાહ રાજ્ય કરતો હતો અને હીરવિજયસૂરિ આચાર્ય હતા. અકબરે જૈરાટમાં ઇંદ્રરાજ નામનો એક અધિકારી નીમ્યો હતો જેના તાબામાં જૈરાટનો દ્રંગ * એટલે જંગલો

* ' દ્રંગ ' નો અર્થ અહિં લેખકે ' જંગલ ' (Forest) ક્યોં છે તે વિચિત્ર લાગે છે. ' દ્રંગ ' નો પ્રસિદ્ધ અર્થ તો ' પુર=ગર ' થાય છે અને તેજ અહિં બંધ બેસતો લાગે છે.—સંગ્રહક.

હતા. તે બંને શ્રીમાલી વાણિઓ હતો, અને સકમણ તેનું ગોત્ર હતું. લેખમાં પહેલાં એમ પણ લખવામાં આન્યું છે કે અકબરના વજીર ટોડરમલે પહેલાં તેના તાળામાં ગામો સોંપ્યાં હતાં.

તે ઇંદ્રરાજે આ દેવાલય બંધાવ્યું અને તેનું નામ ' મહોદય પ્રસાદ ' અથવા ' ઇંદ્રવિહાર ' એવું રાખ્યું. (પોતાના નામ ઉપરથી આ ખીલું નામ પાડ્યું હોય તેમ લાગે છે).... (ઇત્યાદિ).

ઉપર આપેલાં શ્રીયુત ભાંડારકરના વર્ણનથી આ લેખનું સ્થળ વિગેરે સ્પષ્ટ જણાઈ આવે છે. હવે લેખોક્ત હકીકતનું કાંઈક વિશેષ સ્પષ્ટીકરણ જોઈએ:—

આ લેખ ૧' ૭ $\frac{1}{2}$ " લાંબી અને ૧' ૪ $\frac{1}{2}$ " પહોળી શિલા ઉપર ૪૦ પંક્તિઓમાં કૈતરાએલો છે. ભાષા સંસ્કૃત ગદ્ય છે. જમણી બાજુ તરફ પથ્થરનો ઉપરનો ભાગ તુટી જવાથી તેમજ ડાવી બાજુએ નીચેનો ભાગ પણ ખરી જવાથી ઘણીક લાઈનો અપૂર્ણ હાથ લાગી છે. તોપણ જેટલો ભાગ અક્ષત છે તેના ઉપરથી લેખનો સાર ભાગ સારી પેઠે સમજી શકાય છે.

પ્રથમ પંક્તિમાંના જતા રહેલા ભાગમાં મિતિના માટે વિક્રમ સંવત આપેલો હતો જે બીજી પંક્તિમાં શરૂઆતમાં આપેલા ૧૫૦૯ ના શક સંવત ઉપરથી, ૧૬૪૪ હોય તેમ નિશ્ચિત જણાય છે. (શક સંવત્માં ૧૩૫ ઉમેરવાથી વિક્રમ સંવત્ આવે છે તે હિસાબે; ૧૫૦૯ + ૧૩૫ = ૧૬૪૪; ઇ. સ. ૧૫૮૭)

ત્રીજી પંક્તિથી ૧૦ મી પંક્તિ સુધી, અકબર બાદશાહ, કે જેના રાજ્યમાં આ લેખ અને એમાં વર્ણવેલું મંદિર તૈયાર થયું હતું તેની પ્રશંસા આપેલી છે. એ પ્રશંસામાં, હીરવિજયસૂરિની સુલાખાત લઈ તેમના મનને સંતુષ્ટ કરવા માટે શુભરક્ષા સંબંધી જે કર્મોનાં તેણે બહાર પડ્યા હતા તેમનો પણ ખાસ ઉલ્લેખ કરવામાં આન્યો છે. નવમી પંક્તિમાં વિદ્યમાન રહેલા પાંચ ઉપરથી જણાય છે કે

અકબર બાદશાહે વર્ષ ભરમાં બધા મળી ૧૦૬ (જઠારિકાતદિન) દિવસ જીવહિંસા નહિ કરવા માટે ફરમાન કર્યું હતું. એ ૧૦૬ દિવસમાંથી ૪૦ દિવસ તો બાદશાહના જન્મમાસ સંબંધી હતા અને ૪૮ સાલ ભરના બધા રવિવારના દિવસો હતા. બાકી રહેલા દિવસોમાં જૈન ધર્મના પર્યુષણ પર્વના દિવસો (કે જે બીજા અનેક લેખો પ્રમાણે ૧૨ ની સંખ્યાવાળા હતા) વિગેરે હતા. તેના પછી ' વઘરાટ નગર ' નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે. બારમી પંક્તિના પ્રારંભમાં લખ્યા પ્રમાણે એ વઘરાટ નગરમાં તાંબા અને ગેરૂ આદિની અનેક ખાણો હતી. આ કથનને અખુલ-ફજલની આઈન-એ-અકબરીનો પણ ટેકો મળે છે. તેમાં પણ વૈરાટમાં તાંબાની અનેક ખાણો હોવાનું લખેલું છે. શ્રીયુત ભાંડારકરના લખવા પ્રમાણે ' આ ગામ તથા એની આસપાસની જગ્યાઓ હજી સુધી ધાતુના કચરાથી ઢંકાયેલી છે. '

આ કથન પછી મંદિર નિર્માતાની વંશાવળી આપી છે જે ખંડિત થઈ જવાના લીધે પૂરી જાણી શકાતા નથી. પરંતુ એટલું સ્પષ્ટ જણાય છે કે તેની જ્ઞાતિ શ્રીમાલી અને ગોત્ર રાંકયાણુ હતું. તેમજ તેના પૂર્વજોમાં પ્રથમ પ્રસિદ્ધ પુરૂષ સં. નાદલા નામે થયો. નાદલા પછીના એક બે નામે જતાં રહ્યાં છે જે ઘણું કરીને તેની સ્ત્રી અને પુત્રનાં હશે. શૈલમી પંક્તિની આદિમાં એક દેવહી નામેની સ્ત્રીનું નામ વંચાય છે. પછીની વંશાવલી આ પ્રમાણે છે:—તેનો પુત્ર સં. ઇસર-સ્ત્રી ઝબકુ; તેમનો પુત્ર સં. રતનપાલ-સ્ત્રી મેદાઈ; તેમનો પુત્ર સં. દેવદત્ત-સ્ત્રી ધમ્મૂ, તેમનો સં. ભારમલ થયો. આ ભારમલને બાદશાહે કાંઈ આખ્યું જેનો ઉલ્લેખ ૧૩ મી પંક્તિના નષ્ટભાગમાં કરેલો હતો. ૧૪ મી પંક્તિના પ્રારંભ પ્રમાણે જણાય છે કે ટોડરમલે તેને સારા માનપૂર્વક ઘણા ગામોનો કારભાર કરનાર એક મોટો અધિકારી બનાવ્યો હતો. તે પછી, એ સં. ભારમલનો પુત્ર ઇન્દ્રરાજ અને તેના કુટુંબનાં નામે આખ્યાં છે, જે આ પ્રમાણે છે:—

સં. ભારમલ-સ્ત્રી....

ઈન્દ્રરાજ.

સં. અજયરાજ

સં. સ્વામીદાસ.

(શ્રીયો યે-જયવંતી, હમા.) (સ્ત્રી....રીનાં ૨ નંગીનાં), સ્ત્રી....કાં.

સં. અતુલજ. સં. ચુદ્ધમલ સં. વિમલદાસ સં. જગજીવન, સ્ત્રી મોતાં.

સં. કેચરા,

આના પછી (પં. ૧૮ થી) જણાવવામાં આવે છે. કે-વંદરાટ નગરનો અધિકાર ભોગવતા ઇન્દ્રરાજે પોતાના ઉક્ત કુટુંબ સાથે કલ્યાણાર્થે ઘણું ધન ખર્ચીને ઇન્દ્રવિહાર ઉર્ફે મહોદયપ્રાસાદ નામનું મંદિર બનાવ્યું, જેમાં મૂલનાયક તરીકે વિમલનાથ તીર્થંકરની પ્રતિમા સ્થાપિત કરી. એ મંદિરમાં બીજી ઘણી અનેક પ્રતિમાઓ સ્થાપન કરવામાં આવી. જેમાંની આ મુખ્ય હતી:--પોતાના પિતાના નામથી પાપાણ્ડવ્ય પાર્શ્વનાથની મૂર્તિ, ખાસ પોતાના નામથી પિત્તલમય યદ્રપ્રભની મૂર્તિ અને ભાઈ અજયરાજના નામથી ઋષભદેવની મૂર્તિ.

આ પછી લેખમાં, પ્રતિષ્ઠા કરનાર આચાર્ય હીરવિજસૂરિનું વર્ણન આવ્યું છે, જેમાં એ આચાર્યે પોતાના જીવનમાં જે જે વિશેષ યા મહાન કાર્યો કર્યા તેમનો સંક્ષિપ્ત રીતે ઉલ્લેખ કરેલો છે. એ ઉલ્લેખમાં અકબર બાદશાહ સાથેની મુલાકાતનું પણ સૂચન છે જ. ૩૧ થી તે ૩૮ સુધીની પંક્તિઓમાં, એ મહાન આચાર્યના શિષ્ય મહોપાધ્યાય કલ્યાણવિજયની પ્રસંશા છે કે જેમના હાથે આ પ્રતિષ્ઠા કાર્ય કરાવવામાં આવ્યું. છેવટે આ પ્રશસ્તિ બનાવનાર પં. લાલવિજય ગણિ, લખનાર પં. સોમકુશલ ગણિ અને ભઈશ્વ પુત્ર મસરફ ભગત મહવાલ (જે ઘણું કરીને કોતરનાર હશે) નું નામ આપી લેખ પૂર્ણ કરવામાં આવ્યો છે.

હીરવિજયસૂરિના જીવનવૃત્તાંત સંગ્રહથી લખાયેલા પ્રાયઃ દરેક અંકમાં ઘેરાટના આ ઇન્દ્રરાજનું નામ તથા તેણે કરેલા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવનો ઉલ્લેખ કરેલો છે. તેમાંથી પ્રસ્તુતમાં ઉપયુક્ત જણાતી હકીકત અહીં આપેલી ઉપયોગી થઈ પડશે.

પંડિત દેવવિમલગણિ રચિત હીરસૌભાગ્ય મહાકાવ્યના અવલોકનથી જણાય છે કે—ઉક્ત આચાર્યવર્ય અકબર બાદશાહની મુલાકાત લઈ આગરાથી પાછા ગુજરાત તરફ આવતાં રસ્તામાં નાગોર (જેધપુર રાજ્યમાં) ચાતુર્માસ (સંવત્ ૧૬૪૩) રહ્યા. ચૌમાસુ ઉતર્યા બાદ ત્યાંથી વિહાર કરીને પિંપાઠ નામના ગામમાં આવ્યા. ત્યાં ઘેરાટથી ઇન્દ્રરાજના પ્રધાન—યુરૂષો આવ્યા અને આચાર્યજીને ઘેરાટ આવીને ઇન્દ્રરાજે નવીન બંધાવેલા જિનમંદિરની પ્રતિષ્ઠા કરવા વિજ્ઞાપિત કરી.^૧ સૂરિએ પોતે તો ઘેરાટ આવવા ના કહી પરંતુ પોતાના પ્રભાવિક શિષ્ય નામે મહોપાધ્યાય કલ્યાણવિજયજીને ત્યાં જવાની આજ્ઞા કરી. તે મુજબ ઉપાધ્યાય પોતાના શિષ્ય પરિવાર સાથે પિંપાઠથી વિહાર કરી ઘેરાટ ગયા અને ત્યાં ઇન્દ્રરાજના આ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા કરી. આ પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ ઇન્દ્રરાજે ઘણા ઠાઠપૂવક કર્યો. હાથી, ઘોડા, કપડાં, ઘરેણાં, ભોજન અને ચાંદી સોનાના શિક્કાઓનાં દાન કરી અર્થોજનોતુ દારિદ્ર્ય દૂર કર્યું. એકંદર આ કાર્યમાં ઇન્દ્રરાજે ૪૦ હજાર રૂપિયાનો ખર્ચ કર્યો.

૧ ગ્રામાશ્વદ્વિપતામ્નસ્વાન્યધિવત્તિઃ સામન્તવઘોડજનિ

શ્રીમાલાન્વયભારમહત્તનયઃ શ્રીઇન્દ્રરાજસ્તદા ।

આહ્વાતું સુગુરૂન્સ્વકીયસચિવાસ્તેનાથ સંપ્રેષિતાઃ

પ્રાસાદે નિજકારિતે ભગવતાં મૂર્તિપ્રતિષ્ઠાકૃતે ॥ ૨૧૪—૬૧ ॥

૨—રસ્તસ્વર્ણસુવર્ણકોપલમયાસાર્ચાપ્રતિષ્ઠાક્ષણે

હસ્ત્યશ્વાંશુકભૂષણાશનમુસ્વાનેકપ્રકારૈસ્તદા ।

મોજેનેવ પુનર્ગૃહીતવપુષા વિશ્વાર્થિદૌસ્થ્યચ્છિદે

ચત્વાર્શિશદનેન રૂપકસહસ્રાણિ વ્યયીચક્રિરે ॥

હીરસૌભાગ્ય; ૧૪—૨૬૩ ।

હીરવિજયસૂરિના પદ્મધર આચાર્ય-વિજયસેનનો પરમલકૃત ખ'લાત નિવાસી કવિ ઋષભદાસ પણ ' હીરસૂરિરાસ 'માં આ પ્રસંગ માટે ઉપર પ્રમાણેજ વર્ણન આપે છે.^૧

મહોપાધ્યાય કલ્યાણવિજયના શિષ્ય જયવિજયે સંવત્ ૧૬૫૫ માં ' કલ્યાણવિજયરાસ ' રચ્યો છે (આ વખતે કલ્યાણવિજય વિદ્યમાનજ હતા એ ધ્યાનમાં રાખવા લાયક છે), તેમાં પણ આ પ્રતિષ્ઠાકાયની વિસ્તારથી નોંધ લેવામાં આવી છે.^૨

આ પ્રશસ્તિની રચના કરનાર પં. લાલવિજય ગણિ તે કલ્યાણવિજય ઉપાધ્યાયના એક પ્રમુખ વિદ્વાન શિષ્ય હતા, અને સુપ્રસિદ્ધ જૈન તાર્કિક અને મહાન લેખક યશોવિજય ઉપાધ્યાયના ગુરૂ પં. ન્યાયવિજયના ગુરૂ હતા.

રાજગૃહનો શિલાલેખ.

(૩૮૦)

પૂર્વદેશમાં આવેલા સુપ્રસિદ્ધ પ્રાચીન સ્થાન રાજગૃહથી ઉત્તર દિશામાં ૧૨ માઈલ છેટેના બિહાર નામના કરબામાંથી આ લેખ મળી આવ્યો છે. મૂળ આ લેખ બે શિલાઓ ઉપર કોતરેલો છે જેમાંની બીજી તે ત્યાંના મથિયાન લોકોના જૈન મંદિરની ભીંતમાં જડેલી છે અને પહેલી બાબુ ધનુલાલજી સુચિતિના ઘરે હાલમાં રહેલી છે. કલકત્તાવાળા જૈન વિદ્વાન બાબુ પૂરણચંદ નાહાર M. A. B. L. આ લેખ પ્રકાશમાં આવ્યો છે અને ' જૈન પ્રવેતામ્બર કોન્ફરન્સ હેરલ્ડ'ના તંત્રી શ્રીચુત મોહનલાલ દલીચંદ B. A. LL. B. દ્વારા મળેલી લેખની છાપ (સ્પીંગ) ઉપરથી અત્ર છપાવવામાં

૧. ડૉ. લા. જૈન પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ, તરફથી પ્રકાશિત ' હીરવિજયસૂરિરાસ ' પૃષ્ઠ ૧૫૨.

૨. અધ્યાત્મ જ્ઞાનપ્રસારક મંડલ દ્વારા મુદ્રિત ' જૈન રાસમાલા ભાગ ૧ ' કલ્યાણવિજયરાસ ' પૃ. ૨૩૪-૫.

આવ્યો છે. આ લેખના આદ્યવર્ણન માટે ઉક્ત બાબુજી આ પ્રમાણે જણાવે છે:—

“ આ લેખની બંને શિલાઓ શ્યામ રંગની છે અને લગભગ સમાન માપની છે. બંનેની પહોળાઈ ૧૦ ઇંચ અને લંબાઈ પ્રથમની ૨ ફીટ ૧૦ ઇંચ અને બીજીની ૨ ફીટ ૮ ઇંચ જેટલી છે. અક્ષરો લગભગ અર્ધા ઇંચ જેટલા મોટા છે. પહેલી શિલામાં ૧૬ લાઈનો છે તથા ઉપર ડાબી બાજુએ ૨૦ પાંખડિઓનું ક્રમબંધ કોતરેલું છે. બીજી શિલામાં ૧૭ પંક્તિઓ કોતરેલી છે. આનો ઉપર નીચેનો કોંટલોક ભાગ ખંડિત થઈ ગયો છે. ”

અસલમાં આ લેખ રાજગૃહના પાર્શ્વનાથના મંદિરનો છે પરંતુ પાછળથી એ મંદિરમાંથી કાઢી લઈ ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે બિહારમાં લાવવામાં આવ્યો છે. આ લેખ ત્યાંથી કોણ (ક્યારે અને કયા કારણે) લાવ્યો તે જાણી શકાયું નથી.

ઉપર લખ્યા પ્રમાણે આખા લેખની એકંદર ૩૩ પંક્તિઓ છે. જેમાં ચોથી પંક્તિનો ઉત્તરાર્ધ, પાંચમી પંક્તિ પૂરી અને ૬ ઠી પંક્તિનો પૂર્વાર્ધ; તથા છેવટની ૩૩ પંક્તિઓ એટલો ભાગ ગદ્યરૂપે લખાયેલો છે અને બાકી અઘો પદ્યમાં છે. પદ્યની સંખ્યા ૩૮ છે. અને ક્રમથી તત્સૂચક અંકો મૂકેલા છે. નીચે પ્રમાણેની હકીકત એ લેખમાં સમાયેલી છે.

પ્રથમના પદ્યમાં, જેમના માટે એ મંદિર બનાવવામાં આવ્યું, તે પાર્શ્વનાથ તીર્થંકરની સ્તુતિ કરેલી છે. આ પછીના ત્રણ શ્લોકોમાં રાજગૃહ નગરનું વર્ણન આપ્યું છે. તેમાં લખવામાં આવ્યું છે કે— આ તેજ રાજગૃહ નગર છે કે જ્યાં પૂર્વે સુનિસુવત (૨૦ માં) તીર્થંકરના જન્મ, દીક્ષા અને કેવલ એવાં ત્રણ કથ્યાણુકો થયાં હતાં,

૧ ‘ જૈન શ્વેતાંબર કો. હેરલ્ડ ’ નવેમ્બર ૧૯૧૬ માં તથા બાબુજીએ પ્રકટ કરેલા ‘ જૈનલેખસંગ્રહ ’ માં પણ આ લેખ મૂળમાત્ર પ્રકટ થઈ ચુક્યો છે.
૨ હેરલ્ડ પૃષ્ઠ ૩૭૬.

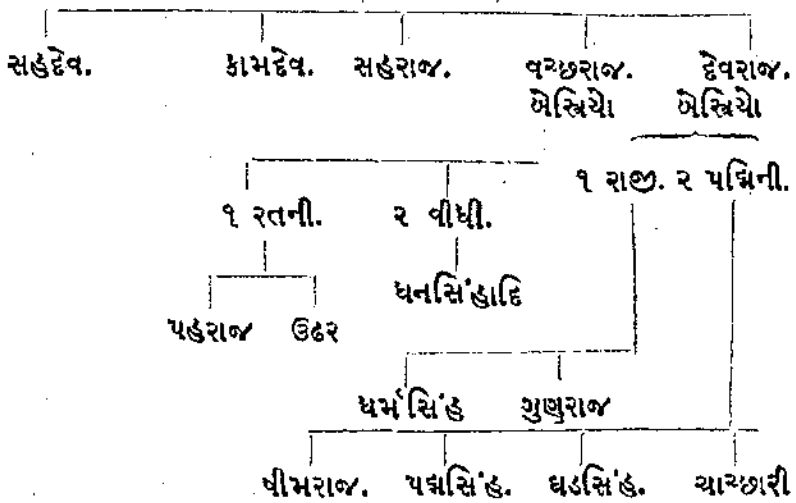
જ્યાં આગળ જ્ય નામનો ચક્રવર્તી, રામ બલદેવ, લક્ષ્મણ વાસુદેવ, અને જરાસંધ પ્રતિવાસુદેવ આદિ મ્હોટા સમ્રાટો થયા હતા. શ્રેણિક રાજ્યે મહાવીરદેવ પાસે જ્યાં જૈનધર્મનું શ્રવણ કર્યું હતું. જૈન-મંદિરોથી શોભતા એવા વિપુલ અને વૈભાર નામના બે પર્વતો જેની પૂર્વ અને પશ્ચિમમાં શોભી રહ્યા છે. આવા મહત્વવાળા આ તીર્થની પ્રશંસા કોણ નહિ કરે ?

પછીના ગદ્યભાગમાં, તે વખતના રાજ્યકર્તા અને રાજગૃહના અધિકારીનાં નામ આપ્યાં છે. તેમાં, સાહિપેરોજ તે સુરત્રાણ (બાદ-શાહ) અને તેનો નીમેલો મલિકવયો * નામનો મગધનો મંડલેશ્વર (સૂબો), તથા જ્ઞાસદુરદીન નામનો ત્યાંનો કોઇ સ્થાનિક અધિકારી હતો. * જાણુવા જેવી બાબત એ છે કે આ છેલ્લા મનુષ્યે પ્રસ્તુત કાર્યમાં (મંદિર બંધાવવામાં) ખાસ સાહાય્ય આપ્યું હતું.

આ કથન પછી આપેલા પાંચમા શ્લોકથી ૧૩ માં સુધીમાં મંદિર નિર્માતાના વંશ અને કુટુંબનું વર્ણન આપ્યું છે. મંત્રી દલીયના વંશમાં સહજપાલ નામે એક પ્રખ્યાત પુરુષ થયો. તેનો પુત્ર તિહુણપાલ, અને તિહુણપાલનો રાહા નામે પુત્ર થયો. આ રાહાનો પુત્ર ઠકકુર મંડન થયો. તેને ચિરદેવી નામે સુશીલ ગૃહિણી હતી. આ મંડનને નીચે પ્રમાણે પાંચ પુત્રો અને પૌત્રો વિગેરે થયાં.

* આ સાહિપેરોજ તે તુલ્કખવંશનો દિલ્હીનો દિરોજશાહ બાદશાહ છે. તે ઈ. સ. ૧૩૫૧ માં ગાદિએ આવ્યો હતો અને એકંદર ૬૭ વર્ષ રાજ્ય કરી ૧૩૮૮ ઈ. સ. માં મૃત્યુ પામ્યો હતો. તવારિખોમાં જણાવ્યા પ્રમાણે તે બંગાલ અને ખિહાર ઉપર તેને પૂર્ણ કાબુ થયો હોય તેમ જણાવતું નથી (જુઓ મો. સ. સરદેસાઈ રચિત ' હિંદુસ્થાનના અર્વાચીન इतिहास, भाग १ ला ' पृ. १६३-४) પરંતુ આ લેખ—કે જેની મિતિ ઈ. સ. ૧૩૫૫ (યિ. સં. ૧૪૧૨+૫૭) ની છે,—પ્રમાણે તે તેની તે વખતે ખિહાર ઉપર સત્તા જાહેરી હતી એમ સ્પષ્ટ જણાય છે. મલિકવયો અને જ્ઞાસદુરદીન (નસીરુદ્દીન ?) ના નામો તવારિખોમાં જડી આવતાં નથી.

હકુર મંડન (આ ચિરદેવી).

હકુર મંડનના છેલ્લા બંને પુત્રોએ આ મંદિર કરાવ્યું હતું. તથા તેમણે પૂર્વ દેશમાં જૈનધર્મની પ્રગતિ કરવા માટે યથાયોગ્ય પ્રયત્ન કર્યો હતો.

આ પછીના ભાગમાં પ્રતિષ્ઠાકર્તા ચતિવરની વંશાવલી આપવામાં આવી છે. અંતિમ તીર્થંકર મહાવીર દેવના સિદ્ધાન્ત-શાસ્ત્રના રચયિતા સુધર્મ નામે ગણધર થયા જેઓ પ્રથમ યુગપ્રધાન હતા. તેમના વંશમાં દશપૂર્વના જ્ઞાતા વજ્રસ્વામી આચાર્ય થયા કે જેમનાથી વજ્રશાખાની શરૂઆત થઈ. તે વજ્રશાખાના ચાંદ્ર નામના કુલમાં ઉદ્યોતનસૂરિ થયા. તેમની પાઠે વર્દ્ધમાન આચાર્ય થયા. આ વર્દ્ધમાનસૂરિ બાદ સુપ્રસિદ્ધ જિનેન્દર નામે આચાર્ય થયા, જેમણે 'ખરતર' બિરૂદ પ્રાપ્ત કર્યું, અને પછી તેમનો શિષ્ય સમુદાય પણ એ નામે પ્રસિદ્ધિ પામ્યો. તેમના શિષ્ય જિનચંદ્ર થયા જેમણે 'સંવેગરંગશાલા' નામનો ગ્રંથ બનાવ્યો. તેમના શિષ્ય અભયદેવસૂરિ થયા. તેમણે મંત્રાક્ષરોના પ્રભાવથી જમીનમાંથી 'પાર્શ્વનાથ'ની પ્રતિમા પ્રકટ કરી અને સ્થાનાંગ આદિ ૬ અંગો (આગમો) ઉપર વિવરણો લખ્યાં. તેમના પછી

ક્રમથી જિનવલ્લભ, જિનદત્ત, જિનચંદ્ર, જિનપતિ, જિનેશ્વર, જિન-
પ્રબોધ અને જિનચંદ્ર નામે આચાર્યો થયા. આ છેલ્લા-જિનચંદ્ર-ની
પાટે જિનકુશલસૂરિ બેઠા. જેમણે વિપુલગિરિ ઉપરના મંદિરમાં
પ્રથમતીર્થંકરની મૂર્તિની પ્રતિષ્ઠા કરી. તેમના પછી જિનપદ્મ, જિન-
લબ્ધિ અને જિનચંદ્ર નામે ક્રમથી આચાર્યો થયા. આ જિનચંદ્રસૂરિના
ઉપદેશથી, વિહારપુરનિવાસી ઉક્ત વચ્છરાજ અને દેવરાજ નામના ભાઈ-
ઓએ પ્રસ્તુત પાર્શ્વનાથનું લઘ્ય મંદિર બંધાવ્યું, અને ઘણા ઉત્સવપૂર્વક
પ્રતિષ્ઠિત કરાવ્યું. પ્રતિષ્ઠા, વિક્રમ સંવત્ ૧૪૧૨ ના આષાઠવદિ ૬ ના
દિવસે, પોતાના ગુરૂની આજ્ઞાથી ભુવનહિત નામના ઉપાધ્યાયે કરી;
જેમના દીક્ષાગુરૂ તેા જિનચંદ્રસૂરિ અને વિદ્યાગુરૂ જિનલબ્ધિસૂરિ
હતા. આ વિચિત્રવૃત્તો (છંદો) વાળી પ્રશસ્તિની રચના પણ ભુવન-
હિત ઉપાધ્યાયે જ કરી અને શિલાપટ્ટ ઉપર પણ તેમણે જ લખી.
તેને, કલાકુશલ એવા ઠક્કર માલહાના પુત્ર વીધા નામે શ્રાવકે
પુણ્યાર્થે કેતારી.

અતે ગદ્યમાં પુનઃ જણાવવામાં આવ્યું છે કે-વિક્રમ સંવત્ ૧૪૧૨
આષાઠવદિ ૬ ના દિવસે, ખરતર ગચ્છના આચાર્ય જિનલબ્ધિસૂરિના પદ્મધર
જિનચંદ્રસૂરિના* સદુપદેશથી, મંત્રિવંશના મંડનભૂત એવા ઠકકુર
મંડનના પુત્ર નામે ઠ. વચ્છરાજ અને ઠ. દેવરાજ કે જેમણે, પં. હરિ-
પ્રભગણિ, મોદમૂર્તિગણિ, હુર્પમૂર્તિગણિ અને પુણ્યપ્રધાનગણિ સાધુઓ
સાથે ભુવનહિતોપાધ્યાયને પૂર્વદેશમાં વિહાર કરાવી બધા તીર્થોની
યાત્રા કરાવીને સંઘને આનંદિત કર્યો, તેમના કરાવેલા શ્રીપાર્શ્વનાથના
મંદિરની આ પ્રશસ્તિ પૂર્ણ થઇ.

* મૂળ લેખમાં 'જિનચંદ્ર' ના બદલે જિનેન્દ્ર (પં. ૩૧) પાઠ છપા-
યલો છે. તે ભ્રમવાળો છે. આજુ પૂર્ણચંદ્રએ, 'કોન્કર-સહેરલડ' માં એજ
પાઠ આપેલો હોવાથી અહિં પણ તે પ્રમાણે છાપવામાં આવ્યો છે. પરંતુ તેની
પ્રતિકૃતિ (સ્ક્રીંગ) માં તપાસતાં માલૂમ પડ્યું કે, ત્યાં મૂળ પાઠ 'જિનેન્દ્ર'
નહિં પણ 'જિનેન્દ્ર' છે અને તે 'જિનચંદ્ર' ના બદલે ભૂલથી લખાયો
અથવા કેાતરાયો છે. 'જિનચંદ્ર' શબ્દમાંથી 'ચં' અક્ષર છુટી જવાના
લીધે આ ભ્રમિત પાઠ નિર્માણ થયો છે.

પાલી શહેરના લેખો.

(૩૮૧)

મારવાડના જ્ઞેષ્ઠપુરરાજ્યમાં પાલી નામનું એક પ્રસિદ્ધ અને પ્રાચીન શહેર છે. ત્યાં ' નવલખા મંદિર ' નામે એક ભવ્ય બાવન જિનાલયવાણું ઘણું જૂનું દેવાલય છે. એ મંદિરમાં બે પ્રતિમાઓની નીચેના ભાગ ઉપર બે સરખા લેખ કોતરેલા છે જેમાંથી એકની નકલ આ ૩૮૧ નંબર નીચે આપેલી છે. લેખનો ભાવાર્થ આ પ્રમાણે છે—

સં. ૧૨૦૧ ના જ્યેષ્ઠ વદિ ૬ રવિવારના દિવસે, પલ્લિકા એટલે પાલીમાં શ્રીમહાવીરના મંદિરમાં મહામાત્ય આનંદના પુત્ર મહામાત્ય પૃથ્વીપાલે પોતાના આત્મકલ્યાણાર્થે બે તીર્થકરોની મૂર્તિઓ કરાવી. (તેમાંની આ) અનંતનાથની પ્રતિમા છે.

ખીજી પ્રતિમા ઉપર પણ આજ પ્રકારનો લેખ છે પરંતુ તેમાં અંતે ' અનંત ' શબ્દને બદલે ' વિમલ ' શબ્દ છે એટલે તે વિમલનાથની પ્રતિમા છે.

આ પૃથ્વીપાલના નામના લેખો આખું ઉપર ' વિમલવસહી ' માં પણ છે વિશેષ જુઓ ઉપર પૃ. ૧૫૪.

(૩૮૨)

આ લેખ ઉક્ત મંદિરમાંજ આવેલી એક પ્રતિમાના સિંહાસન ઉપર કોતરેલો છે. ભાવાર્થ આ પ્રમાણે—

સં. ૧૧૮૮ ના માઘ માસની સુદિ ૧૧ ના દિવસે વીરઉલ્લ (વીરદેવકુલ ?) દેવકુલિકામાં દુર્લભ અને અજિત નામના ગૃહસ્થોએ શાંતિનાથની મૂર્તિ બનાવી અને બ્રાહ્મીગચ્છીય દેવાચાર્યે તેની પ્રતિક્ષા કરી.

(૩૮૩)

આ નંબરનો લેખ એક આદિનાથની મૂર્તિના નીચે પદ્માસન ઉપર લખેલો છે. સાર આ પ્રમાણે—

સં. ૧૧૭૮ ના કાલ્કયુગ સુદિ ૧૧ ને શનિવારના દિવસે, પલ્લિકા (એટલે પાલી) માં આવેલા શ્રીવીરનાથના મહાન્ મંદિરમાં, ઉદ્યોતનાચાર્ય શિષ્ય મહેશ્વરાચાર્યના શિષ્ય દેવાચાર્યના ગચ્છવાળા સાહાર ગૃહસ્થના બે પુત્રો નામે પારસ અને ધણુદેવ, તેમાં ધણુદેવનો પુત્ર દેવચંદ્ર અને પારસનો પુત્ર હુસ્તિચંદ્ર આ બંને મળીને, દેવચંદ્રની ભાર્યા વસુધરિના પુણ્યાર્થે ઋષભદેવ તીર્થંકરની પ્રતિમા કરાવી.

(૩૮૪-૯૨)

૩૮૪ નંબરથી તે ૩૯૨ સુધીના લેખો ઉપર પ્રમાણે જ જુદી જુદી મૂર્તિઓ ઉપર કોતરેલા છે અને તેમાં જણાવેલી બાબત પણ સુસ્પષ્ટ છે.

(૩૯૩-૯૫)

આ ત્રણ લેખો એજ મંદિરના મુખ્ય ગભાંગારમાં આવેલી વેદિકા ઉપર જે ત્રણ પ્રતિમાઓ સ્થાપિત છે તેમના ઉપર કોતરેલા છે. તેમાં પ્રથમનો લેખ ડાબી બાજુ ઉપર આવેલી સુપાર્શ્વનાથની મૂર્તિ ઉપર, બીજો (નં. ૩૯૪) જમણી બાજુ ઉપરની મહાવીરની મૂર્તિ ઉપર અને છેલ્લો મધ્યસ્થિત પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા ઉપર કોતરેલો છે.

ત્રણ લેખો એકજ મિતિના છે અને તે સં. ૧૬૮૬ ના વૈશાખ સુદી ૮ મીની છે. પેહલા અને છેલ્લા લેખમાં જણાવેલી હકીકત આ પ્રમાણે છે.

મહારાજાધિરાજ ગજસિંહજી ન્યારે રાજ્ય કરતા હતા અને મહારાજ કુમાર અમરસિંહ ન્યારે યુવરાજપદ લોગવતા હતા તથા તેમના કૃપાપાત્ર ચાહુમાનવંશીય જગન્નાથ ન્યારે પાલી નગરનો

અધિકાર ચલાવતા હતા, તે વખતે ઉક્તાનગર નિવાસી શ્રીમાલી શાંતિય સા. મોટિલ અને તેની સ્ત્રી સોભાગ્યદેના પુત્ર સા. ડુંગર તથા ભાખર નામના બંને ભાઈઓએ પોતાના દ્રવ્યવડે નવલખા નામે પ્રસિદ્ધ મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો અને તેમાં પાર્શ્વનાથ અને સુપાર્શ્વનાથની પ્રાંતમાઓ બેસાડી. હીરવિજયસૂરિના પટ્ટધર આચાર્ય વિજયસેનના શિષ્ય [વજયદેવસૂરિએ, પોતાના પટે જેમની આચાર્ય તરીકે સ્થાપના કરી છે એવા વિજયસિંહસૂરિ આદિ શિષ્ય પરિવાર સાથે રહીને, એ પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરી. પ્રતિષ્ઠા કરાવનારા બંને ભાઈઓના પુત્રપૌત્રોનાં નામ પણ લેખમાં આપેલાં છે.

વચલા લેખમાં (એટલે નં. ૩૯૪ માં) જણાવ્યું છે કે—મેડતા નગર નિવાસી સૂત્રધાર (સલાટ) કુધરાણના પુત્ર સૂત્રધાર ઈસર, દ્વદા અને હાંસા; તથા ઈસરના પુત્ર લખા, ચોખા અને સુરતાણ; દ્વદા પુત્ર નારાયણ, અને હાંસા પુત્ર કેશવાદિ, સઘળા કુટુંબિઓએ મળીને આત્મકલ્યાણાર્થે મહાવીરની મૂર્તિ કરાવી. તેની પ્રતિષ્ઠા ઉપર્યુક્ત લેખમાં જણાવેલા ડુંગર ભાખર નામના ભાઈઓએ કરાવેલા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવમાં ઉક્ત આચાર્ય [વજયદેવસૂરિએ કરી.

આ સૂત્રધારોના ઉપર પણ બે લેખો (નં. ૩૫૬ અને ૩૭૭) આવેલા છે અને ત્યાં ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે આ લોકો જૈનધર્મ પાળનારા હતા એ હવે ચોક્કસ જણાય છે.

(૩૯૬-૪૭)

આ બે લેખો પણ એ મંદિરમાંજ આવેલી કોઈ પ્રતિમાઓ ઉપર કોતરેલા છે પરંતુ મ્હને નિશ્ચિત સ્થળ ન જણાયાથી તે આપી શકતો નથી.

આ બધા લેખો બેતાં જણાય છે કે, પાલીનું આ મંદિર ઘણું જૂનું છે અને તે મૂળ મહાવીરનું મંદિર કહેવાતું હતું પરંતુ પાછળથી કોઈ ' નવલખા ' નામના કુટુંબે તેનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હશે જેથી

તે ' નવલખાપ્રાસાદ ' નામે (નં. ૩૯૫ માં જણાવ્યા પ્રમાણે) પ્રસિદ્ધ થયું. તથા છેવટે ડુંગર ભાખર નામના લાઈઓએ ફરી પુનરુદ્ધાર કરીને તેમાં મૂળનાયક તરીકે પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા ખેસાડેલી હોવાથી હાલમાં તે ' નવલખા પાર્શ્વનાથ-પ્રાસાદ ' કહેવાય છે.

(૩૯૮)

પાલી નગરમાં ' લોહારે વાસ ' કરીને એક મોહલો છે તેમાં આવેલા શાંતિનાથના મંદિરમાંની મૂળનાયકની પ્રતિમા ઉપર આ લેખ કોતરેલો છે.

લેખની મિતિ તથા ઘણી ખરી હકીકત ઉપરના નં. ૩૯૩ અને ૩૯૫ ના લેખને મળતી જ છે. પ્રતિષ્ઠા કરાવનારા ઉક્ત ડુંગર અને ભાખર ખંને લાઈઓ જ છે. વિશેષમાં જણાવ્યું છે કે, એ લાઈઓ ઉપકેશ જ્ઞાતિ એટલે એસવાલ જ્ઞતિના હતા અને તેમનો વંશ શ્રી શ્રીમાલ x અને ગોત્ર ચંડાલેચા હતું. તેમણે પાલિકાનગર એટલે પાલીમાં નવલખા-પ્રાસાદનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો (જે ઉપર જણાવવામાં આવ્યું જ છે) અને તેની અંદર મૂળનાયક પાર્શ્વનાથ આદિ ૨૮ તીર્થંકરોની પ્રતિમાઓ પ્રતિષ્ઠિત કરાવી. પાંચ હજાર રૂપીઆ ખર્ચાને સોનાનો કલસ અને દંડ કરાવ્યો. ગુજરાત દેશમાં પણ ખીજી પ્રતિષ્ઠાઓ કરાવી. તેમની ગોત્ર દેવી અંબિકા હતી.

આ પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરનાર ચૈત્રગચ્છની શાહલશાખા અને રાજગચ્છના સમુદાયમાં થએલા ચંદ્રસૂરિના પદ્ધર રત્નચંદ્રસૂરિ હતા તેમના સાથિઓમાં વા (વાચક) તિલકચંદ્ર અને મુનિ રૂપચંદ્રનાં નામો આપ્યાં છે.

x શ્રીમાલ અથવા શ્રીમાલી જ્ઞાતિ જે ગુજરાતમાં સર્વત્ર વસે છે તે અને આ ' શ્રીશ્રીમાલ ' જ્ઞતિ ખંને જુદી છે. આ જ્ઞતિ એસવાલ જ્ઞાતિનોજ એક વિભાગ છે અને તે ' શ્રીશ્રીમાલ ' ના નામે પ્રસિદ્ધ છે.

(૩૯૬)

આ લેખ ગોડીપાર્શ્વનાથના મંદિરની મૂલનાયકની પ્રતિમા ઉપર કેતરેલો છે. મિતિ ઉપર પ્રમાણેજ છે, પ્રતિષ્ઠા કરનાર વિજયદેવસૂરિ છે. મેડતાનગર નિવાસી ઓસવાલ જ્ઞાતિના કુહાડા ગોત્રવાળા સા. હુર્ષા ભાર્યા જયવંતદેના પુત્ર જસવંતે તે મૂર્તિ બનાવરાવી હતી. લેખમાં વચ્ચે, વિજયદેવસૂરિના ઉપદેશથી ગોડવાડ દેશમાં આવેલા વીધરલા નામના ગામના સંઘે એક પ્રતિમા કરાવી હતી (?) તેનો પણ ઉલ્લેખ કરેલો છે. આ કથનનો ભાવાર્થ સ્પષ્ટ રીતે કળી શકાયો નથી. કદાચિત્ તે મૂર્તિની પણ આ વખતે પ્રતિષ્ઠા કરાવવામાં આવી હશે.

(૪૦૦-૦૧)

આ એ લેખો, જોધપુર સ્ટેટમાંના ગોડવાડ પ્રાંતમાં આવેલા ખુડાળા નામના ગામના જૈન મંદિરમાંની મૂર્તિઓ ઉપર કેતરેલ્ય મળી આવ્યા છે.

પ્રથમ લેખની મિતિ સં. ૧૫૪૩ ના જ્યેષ્ઠ સુદિ ૧૧ શનિવારની છે. વિશલનગર નિવાસી પોરવાડ જ્ઞાતિના વેળા આદિ કેટલાંક કુટુંબીઓએ વ્યવહારી કમલાના શ્રેયાર્થે પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા બનાવરાવી જેની પ્રતિષ્ઠા જ્ઞાનસાગરસૂરિના શિષ્ય ઉદયસાગરસૂરિએ કરી.

બીજા લેખની મિતિ સંવત્ ૧૫૨૩ ના વૈશાખ સુદિ ૧૧ બુધવારની છે. અચલગચ્છના આચાર્ય જયકેસરીના ઉપદેશથી પોરવાડ જ્ઞાતિના વચ્છરાજ શ્રાવકે વિમલનાથની પ્રતિમા ભરાવી અને શ્રી સંઘે તેની પ્રતિષ્ઠા કરી.

શ્રીચુત ભાંડારકરની નોંધમાં એ ગામમાંનો જૂનો પરંતુ ખડિત એક બીજો પણ લેખ આપેલો છે. જે ધર્મનાથની પ્રતિમા ઉપર કેતરેલો છે. લેખ આ પ્રમાણે છે.

સંવત્ ૧૨૪૩ માર્ગ વદિ ૫ સોમે શ્રે૦ રામદેવપુત્ર શ્રી૦ નવવરેણ
 ઉત્તલસ્ય.....મોક્ષાર્થં ॥ ૯ ॥ ૯ ॥

(૪૦૨)

આ લેખ શ્રી ભાંડારકરની નોંધમાંથી લેવામાં આવ્યો છે. પરંતુ તેનું સ્થળ વિગેરે તે નોંધમાં સ્પષ્ટ રીતે લખેલું ન હોવાથી તે અજ્ઞાત છે. ભીન્નમાલના ધીજી લેખો લેખો આ પણ લખેલો હોવાથી ત્યાંનાજ કેઈ જૈન મંદિરનો લેખ હોય તેમ જણાય છે.

લેખની એકંદર ૧૭ પંક્તિઓ છે તેમાં પ્રારંભમાં ત્રણ શ્લોકો છે અને બાકી બધો ભાગ ગદ્યમાં છે. પહેલા બે શ્લોકોમાં મહાવીર દેવની સ્તુતિ છે અને જણાવ્યું છે કે પૂર્વે આ શ્રીમાલ નામના નગરમાં મહાવીર દેવ સ્વયં આવ્યા હતા. ત્રીજા શ્લોકમાં ચારાપદ્રગચ્છના આચાર્ય પૂર્ણચંદ્રનું નામ છે કે જેમના ઉપદેશથી પ્રસ્તુત લેખમાં જણાવેલું દાન કરવામાં આવ્યું હતું. આના પછી આ લેખ કરવાનો દિવસ કે જે 'સંવત ૧૩૩૩ ના આશ્વિન સુદિ ૧૪ સોમવાર' છે, તે આપ્યો છે. પછી જણાવવામાં આવ્યું છે કે—ઉક્ત દિવસે ન્યારે શ્રી શ્રીમાલનગરમાં મહારાજ કુલ શ્રી આચિગદેવ રાજ્ય કરતા હતા અને તેમના નિમેલા મહં. ગજસિંહ પંચકુલ હતા તે સમયે શ્રીમાલ પ્રાંતનો વહિવટ કરતા (વહિવટદાર) નૈગમ ભતિના કાયસ્થ મહત્તમ શુભટે અને ચૈટક કર્મસીદ્ધિ પોતાના કલ્યાણાર્થે, આસો માસની યાત્રાના મહોત્સવ માટે તથા આસો સુદિ ૧૪ ના દિવસે મહાવીર દેવની પૂજા લાણાવા અર્થે, ગામના પંચ અને અધિકારીઓ પાસેથી પાંડવીની જકાતમાંથી પ્રતિવર્ષ ૧૩ દ્રમ્મ અને સાત વિશોપક ઉક્ત મંદિરમાં દેવદાન તરીકે આપવાનો ઠરાવ કરાવ્યો. છેવટે, આ લેખ

× શ્રીમાલને ભિનમાલ પણ કહેવામાં આવે છે અને વર્તમાનમાં એજ નામે તે શહેર પ્રસિદ્ધ છે. 'શ્રીમાલ' ભતિની ઉત્પત્તિ આજ સ્થાનમાં થઈ છે.

પ્રમાણે પોતાના કલ્યાણાર્થે હુમેશાં વર્તાવું એમ જણાવી સમાપ્તિ કરવામાં આવી છે.

આ લેખમાં જણાવેલા રાજા આચિગદેવનો એક મહોટો લેખ જોધપુર રાજ્યના જસવંતપુરા ગામથી ૧૦ માઈલ દૂર ઉત્તરમાં આવેલી સુન્ધા નામે એક ટેકરી ઉપરના ચામુંડાદેવીના મંદિરમાંથી મળી આવ્યો છે. એ પ્રસસ્તિલેખની રચના વાદી શ્રી દેવસૂરિના પ્રશિષ્ય અને રામચંદ્રસૂરિના શિષ્ય જયમંગલાચાર્યે કરી હતી. ૧૯૦૭ ના સન્માં પ્રો. ક્રીલ્હોર્ને 'એપિગ્રાફિયા ઇન્ડિકા' માં એ લેખ પ્રકટ કર્યો છે.

(૪૦૩-૦૭)

મારવાડ રાજ્યના દેસૂરી પ્રાંતમાં આવેલા પ્રસિદ્ધ શહર ધાણેરાવની પાસે એક બેલાર કરીને ગામ છે ત્યાંના આદિનાથના મંદિરમાંથી આ નંબરો વાળા પાંચ ÷ લેખો મળી આવ્યા છે. અઘા લેખો એકજ મિતિના છે અને કોઈએ મંદિરનો રંગમંડપ બનાવ્યો, કોઈએ સ્તંભ બનાવ્યા અને કોઈએ લગિકા (?) બનાવી ઇત્યાદિ બાબત જણાવવાનો આ લેખોનો ઉદ્દેશ્ય છે.

પહેલો લેખ ૬ પંક્તિમાં લખાયેલો છે અને પ્રારંભની જે પંક્તિઓ આખી અને ત્રીજીના શરૂઆતમાં પાંચ અક્ષરો જેટલો ભાગ ગદ્યમાં લખેલો છે. બાકી પદ્યરૂપે છે. અંતિમ આશીર્વાદાત્મક વાક્ય પણ ગદ્યમાં છે. હકીકત આ પ્રમાણે છે.

÷ કલકત્તાવાળા યાત્રુ પૂરણચંદ્રજી નાહાર M. A. B. L. એ પ્રકટ કરેલા "જૈન લેખ સંગ્રહ" માં પણ આ લેખો આવેલા છે અને તેમની સંખ્યા ૬ છે. શ્રીયુત ભાંડારકર તરફથી જે નોંધ મને મળી છે તેમાં ૧૩૮ આ પાંચજ લેખો હોવાથી અત્ર તેટલાજ આપવામાં આવ્યા છે. વાચકોએ ધ્યાનમાં રાખવું કે ઉક્ત યાત્રુજનો સંગ્રહ મહારી દષ્ટિગોચર થયો તેની પૂર્વેજ પ્રસ્તુત સંગ્રહનો મૂળ ભાગ જપાઇ ચુક્યો હતો.

સંવત્ ૧૨૬૫* ની સાલમાં કાલ્કુન વદિ ૭ ને શુક્રવારના દિવસે અને ધાંધલદેવના રાજ્ય વખતે, નાણકીયગચ્છના આચાર્ય શાંતિ-સૂરિના આધિપત્યમાં આવેલા વધિલદે + ચૈત્યમાં ગોષ્ઠી રામા અને ગોસાએ રંગમંડપ બનાવ્યો. રામા એ ધર્કટવંશના ૧૭સલ શ્રાવકના વંશમાં થયેલા પાર્શ્વનો પુત્ર હતો. ગોસા અથવા ગોસાક એ આ-શદેવના પુત્ર ંથાથાનો પુત્ર હતો.

* આખૂળના સંગ્રહમાં (પૃષ્ઠ ૨૧૬ લેખ નં. ૮૬૨) ૧૨૩૫ ની સાલ આપેલી છે, પરંતુ શ્રીયુત ભાંડારકરની હાથની લખેલી નોંધમાં ૨૫૪ અને ચોખા અક્ષરોમાં ૧૨૬૫ લખેલ છે અને તેજ વાસ્તવિક છે. કારણ કે આ લેખ પછી બીજા નંબરના લેખમાં પણ ગોસાતું નામ છે. અને તેની પણ મિતિ ૧૨૬૫ છે. આખૂળના સંગ્રહમાં પણ તે લેખની (પૃ. ૨૨૦ નં. ૮૬૭) એજ સાલ છે. આખૂળના સંગ્રહમાં એક ત્રીજો પણ એના નામનો લેખ (નં. ૮૬૫) છે જેમાં પણ એજ વર્ષ આપ્યો છે. કદાચ દૃષ્ટિ-દોષથી તે ભૂલ થઈ હોય તેમ જણાય છે.

+ ' વધિલદે ' એ ગામતું નામ છે અને તે બેલારતું જૂનું નામ હોય તેમ જણાય છે.

૧ ' ધર્કટવંશ ' એસવાલ રાતિતું એક ગોત્ર છે અને હાલમાં તે ' ધાકડ ' નામે પ્રસિદ્ધ છે. મારવાડમાં આ ગોત્રના ધણાક કુટુંબો મળી આવે છે.

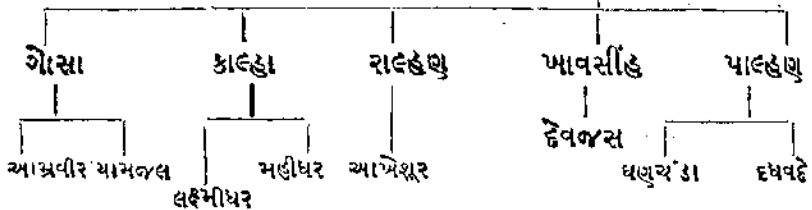
૨ લેખમાં ' રામ ' ના મ્હોટા લાઇતું પણ નામ આપેલું છે પરંતુ શ્રી ભાંડારકરની નોંધમાં તે ૨૫૪ લખેલું ન હોવાથી તેના માટે તેટલી પાંચ અક્ષરોની જગ્યા ખાલી રાખી છે. હમણાં આખૂળનો સંગ્રહ જ્વેતાં તેમાં તે નામ આપેલું છે, અને તે ' પૂમલ્હ ' છે. ખુટતા પાંચે અક્ષરો આ પ્રમાણે છે ' મૃશં પૂમલ્હ. '

૩ ' થાંચા ' આ અક્ષરો શકિત જેવા છે. આગળના (૪૦૫) લેખમાં ' ઘાંચા ' પાઠ છે (વળી આખૂળએ ' ઘાંચા ' પાઠ આપ્યો છે) જૂની લીપિમાં ' થ ' ' ઘ ' અને ' ઘ ' નો ભેદ ઘણી વખતે દ્રષ્ટિગોચર થઇ શકતો નથી અને તેને લીધે આ ભિન્ન પાઠો ઉત્પન્ન થયા છે. મ્હારા વિચાર પ્રમાણે એ નામ ' થાંચા ' હોવો જોઇએ કારણ કે તે એ લેખમાં મળી આવે છે.

૪૦૫ નંબરવાળા લેખમાં ગોસાના બધા કુટુંબિઓના નામ આપ્યાં છે તેમનું 'પેલીનામું' આ પ્રમાણે થાય છે.

ધર્કટવંશ-પ્રસિદ્ધ પુરૂષ આસદેવ (સ્ત્રી-સુખમતિ).

ધાંધા અથવા ધાંધા (સ્ત્રી-જિણુદેવી)

(૪૦૮-૪૧૫)

આ આઠ લેખો ખાલી જીલ્લામાંજ આવેલા નાણા ગામમાંથી મળી આવ્યા છે. લેખોમાં વિશેષ જાણવા જેવું કંઈ નથી અને હકીકત સ્પષ્ટ સમજાય તેવી છે તેથી અહિં તેનું યિષ્ટ પેષણ કરવું નકામું છે.

ધ્યાનમાં લેવા લાયક હકીકત એ છે કે આ લેખોમાં (નં. ૪૦૮ તથા ઉપર ૪૦૩-૪) જે જ્ઞાનકીય અથવા નાણુકીય ગચ્છનું નામ આવેલું છે તેનું નામાભિધાન આ જ ગામ ઉપરથી પ્રચલિત થયું છે. આ ઉપરથી સમજાય છે કે એક વખતે આ સ્થળ ઘણું ભરભરાટી-વાળું અને જૈન યતિઓનું વિશેષ રૂપે નિવાસસ્થાન હતું. વર્તમાનમાં પણ આ ગામ એક તીર્થસ્થળ તરીકે ગણાય છે અને ગોડવાડ પ્રાંતમાં ન્હાની અને મ્હોટી એમ જે બે પંચતીર્થોએ કહેવાય છે. તેમાંની ન્હાની પંચતીર્થીમાંનું આ પણ એક તીર્થ છે. સાધારણ રીતે આ ગામ નાણા-ખેડાના બેઠકા રૂપે ગણાય છે. ખેડા ગામ પણ તેની પાસેજ આવેલું છે અને તે પણ ઉક્ત પંચ તીર્થીમાંનું એક તીર્થ મનાય છે.

(૮૧૬)

આ લેખ, ઈતિહાસ પ્રસિદ્ધ વીરભૂમિ મેવાડના સુકુટ સમાન ચિત્તોડના કિલ્લામાં આવેલા 'શૃંગાર ચાવડી' નામના જૈનમંદિરમાંથી

મળી આવ્યો છે. ચિત્તોડના કિલ્લામાંના પ્રસિદ્ધ મકાનોમાં આ 'શૃંગાર ચાવડી' નામના મંદિરની પણ ગણના થાય છે, અને કર્નલ ટોડથી લઈને આજ સુધીમાં જે જે પુરાતત્ત્વજ્ઞોએ એ કિલ્લાનું વર્ણન આપ્યું છે તેમાં આ મંદિરનો પણ ઉલ્લેખ થયેલોજ છે. આર્કિઓ લૉજીકલ સર્વે ઓફ વેસ્ટર્ન સર્કલના આગળના સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ મી. હેન્રી ક્રોસેન્સે પોતાના ઇ. સ. ૧૯૦૪ ના પ્રોગ્રેસ રીપોર્ટમાં ચિત્તોડગઢનું વર્ણન આપતાં ઉલ્લિખિત મંદિરનું નીચે પ્રમાણે વર્ણન આપે છે—

“ શૃંગાર ચાવડી નામનું એક પશ્ચિમાભિમુખ જૈન દેવાલય છે, તેમાં જમીન ઉપર મધ્ય ભાગમાં એક ઉચ્ચ ચોરસ ચોંતકું (પ્લેટફોર્મ) છે અને તેના ચારે ખુણે ચાર સ્તંભો છે જે ઉપરના ચાર પાટકાઓના આધાર ભૂત છે. તેમના ઉપર શિખર બાંધવાનો વિચાર હશે એમ તેમની ગોઠવણીથી જણાય છે પરંતુ હાલમાં તે કુકત સાદું ગોળ ઘુમ્મટ જ ઉપર વાળેલું છે. આ 'છત્રી' નીચે ચૌમુખ પ્રતિમા બેસાડેલી હશે એમ જણાય છે. તેને બે દ્વાર છે— એક પશ્ચિમ બાજુએ અને બીજું ઉત્તરે; તથા પૂર્વ અને દક્ષિણ બાજુમાં—તેમની સામેજ ભૂમિતિના આકારવાળી બાજીઓ કેતરેલી છે. સલાટોના નામે બોળવાનો અમને પૂરા સમય ન હતો તો પણ ઉતાવળેથી અને તે સંબંધી થોડીક તપાસ કરી; પણ કાંઈ મળ્યું નથી. ડૉ. સ્ટ્રેટ્ટન (Dr. Stratton) જેણે ચિત્તોડગઢની વિસ્તૃત હકીકત લખી છે * તે કહે છે કે શૃંગારચાવડી કુંભારાણાના જૈન ખયાનચીએ બંધાવ્યાનું કહેવાય છે. ટોડ કહે છે કે 'મને શાંતિનાથના એક મંદિરમાંથી એક લેખ મળી આવ્યો જેમાં લખેલું હતું કે કુંભારાણાના ભંડારીએ તે બંધાવ્યું હતું.' આ લેખ કયો તે મહુને જણાયો નથી. કિલ્લાની ભીંતમાં ચણી દીધેલી બે શિલાઓ અમારા

* આર્કિઓ લૉજીકલ સર્વે ઓફ ઇન્ડિયા, રિપોર્ટ્સ. પુ. ૧૨. પ. ૧૦૫. (એ પુસ્તકમાં આ મંદિરનું ચિત્ર પણ આપ્યું છે.—સંગ્રાહક.)

જોવામાં આવી જે શૃંગારચાવડીની કિનારી ઉપર હતી અને હાલમાં માત્ર તેનાથી ૧૦૦ ચાર્ડ દૂર છે, તેમાં એમ લખે છે—લેખ ખને શિલાઓમાં સરખોજ છે.—' વિ. સં. ૧૩૩૪ (ઇ. સ. ૧૨૭૮) માં સા. સમધાના પુત્ર સા. મહાજ્ઞાની સ્ત્રી સોહિણીની પુત્રી કુમરલાએ શાંતિનાથના ચૈત્ય (દેવાલય) સાથે એક ન્હાની દેવકુલિકા બંધાવી.'

શૃંગારચાવડીનું બરાબર અવલોકન કર્યાથી એમ સ્પષ્ટ જણાય છે કે, દરેક ચૈત્યુએ દેવાલયની માફક આને પણ મૂળ ચાર કમાનો તથા ચાર દ્વારો હતાં; તેમાંનું પ્રત્યેક એક એક દિશા તરફ હતું. પાછળથી પૂર્વ અને દક્ષિણ બાજુના દ્વાર કાઢી ન્હાંખી તેમની જગ્યાએ જળી કરી દેવામાં આવી છે. બાકીની બીંતો તથા ખાસ કરીને તેમાં આવેલી મૂર્તિઓ કુમારપાલના સોમનાથ પાટણના જુના દેવાલયની જેવી છે. સાતવીસ, અદ્ભુત અને કુભાના ચણાવેલાં અન્ય મંદિરોનાં કામથી તે જુદી પડે છે. કદાચ એમ હોઈ શકે કે ઉપર જણાવેલા લેખ પ્રમાણે મૂળ આ શાંતિનાથનું મંદિર હશે અને જે બીજા ફેરફારો દેખાય છે તે કુભારાજાના ભંડારીના પુત્રે કરાવેલા હશે. ઉપરના લેખમાં જણાવેલું ન્હાનું મંદિર હાલ આસ્તિત્વમાં નથી તેનો સામાન કિલ્લાની બીંત બાંધવામાં કામે આવ્યો છે. આ કિલ્લો કુભારાજાની પછી ઘણા વખતે બંધાયો છે. શૃંગારચાવડીની પાસેજ ઉત્તર બાજુએ લગલગ તેને અડકી રહેલી એવી એક દેવકુલિકા છે જે પૂર્ણ બંધાયેલી હોય તેમ જણાતી નથી. કેટલાંક કામો ગોઠવ્યા છે પણ તે પૂરા ઘડવામાં આવ્યાં નથી. તેની બીંતો ઉપર કેટલાંક સલાટોનાં નામો લખેલાં છે તેમાં 'ચાંપા' નું નામ ત્રણ વખતે આવેલું છે. આજ નામ 'અદ્ભુત' ના મંદિરમાં સાત વખતે આવેલું છે અને જૈન ટાવર (કીર્તિસ્તંભ) ની પાસે આવેલા મંદિરમાં પણ એક ઠેકાણે દષ્ટિગોચર થાય છે. હું ચોક્કસ કહી શકું છું કે આ ન્હાનું મંદિર વિ. સં. ૧૫૫૦ (ઇ. સ. ૧૪૯૪) માં થયું હશે, પરંતુ શૃંગારચાવડી તેની પહેલાંનું (ઘણું જૂનું) છે. તે ઘણું કરીને ઇ. સ. ૧૧૫૦ માં થયું હશે. ”

આ લેખનો સાર મી૦ (હાલમાં પ્રોફેસર) ભાંડારકરે સન્ ૧૯૦૫-૦૬ ના પ્રોવેસ રીપોર્ટ (પૃ. ૬૦) માં આ પ્રમાણે આપ્યો છે:—

“ લેખની મિતિ સંવત્ ૧૫૦૫ ની છે. એમાં શ્રી અષ્ટાપદ નામે શાંતિનાથના દેવાલયના બંધાવ્યાની હુકીકત છે. આ દેવાલય કદાચ શૃંગારચાવડી હુશે કે જ્યાંથી આ લેખ મળી આવ્યો છે. આ ઉપરથી જણાય છે કે, ઉક્ત મંદિર આ વર્ષમાં બંધાયું હુશે. તેનો બંધાવનાર પોતાની પત્નીઓ વિદહલુદે અને રતનાદે તથા પુત્રો મૂંધરાજ, ધનરાજ, કુમારપાલ વિગેરે સહિત રાણા શ્રી કુંભકર્ણના ‘ રત્નભંડારી ’ * કોલાનો પુત્ર શ્રી વેલાક છે. આ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા જિનસાગરસૂરિએ કરી હતી. ત્યારબાદ ખરતરગચ્છના આચાર્યોની નામાવલી આપી છે. પ્રથમ જિનરાજ છે. તેના પછી જિનવર્ધન, જિનચંદ્ર, જિનસાગર અને જિનસુંદર એમ અનુક્રમે આવે છે. ડૉ. કલ્વેટે (Klatt) પ્રસિદ્ધ કરેલી (ઈ. એ. પુ. ૧૧, પૃ. ૨૪૯ માં) ખરતરગચ્છની ‘ પટ્ટાવલી ’ માં જિનરાજ પ૫ માં નંબરે છે. તેમની પછી જિનભદ્રતું નામ આવે છે. પરંતુ વધારામાં કહેવામાં આવ્યું છે કે “ પહેલાં જિનવર્ધનસૂરિને જિનરાજની ગાદિએ બેસાડવામાં આવ્યા હતા. ” પટ્ટાવલીમાં જિનભદ્ર પછી જિનચંદ્રતું નામ આપ્યું છે. પરંતુ આ યાદીમાં જિનભદ્રતું નામજ નથી, અને જિનચંદ્રતું નામ જિનવર્ધનની પછી આપ્યું છે. પટ્ટાવલીમાં જિનચંદ્ર પછી જિનસમુંદ્રતું નામ છે ત્યારે આ યાદીમાં જિનસાગર તથા જિનસુંદરનાં નામ, જિનચંદ્રની પછી આપ્યાં છે. પટ્ટાવલીમાં આ ફેરફાર વગર શક્ય છે કરવો જોઈએ. * એ નક્કીજ છે કે જિનસમુંદ્ર જિનસુંદરની પછીજ થએલા છે. જિનસુંદરની મિતિ હમણાં નીચે

* ‘ રત્નભંડારી ’ નહિં પણ ફક્ત ‘ ભંડારી ’ એટલુંજ લખવું જોઈએ. ‘ રત્ન ’ એ શબ્દનો સંબંધ ‘ ભંડારી ’ સાથે નહિં પણ તેની પહેલાં આપેલા ‘ પુત્ર ’ શબ્દ સાથે છે. અર્થાત્ કોલાનો ‘ પુત્ર રત્ન ’ અને ‘ ભંડારી ’ એમ બે વિશેષણો છે.—સંપ્રાહ્લક.

કહેવામાં આવશે તે લેખમાં વિ. સં. ૧૫૧૩ આપી છે; તથા ચિતો-
ડગઠના એક લેખ ઉપરથી જિનસમુદ્રની મિતિ વિ. સં. ૧૫૬૩
આપી છે. (જુઓ ૧૯૦૪ નો પ્રોએસરીપોર્ટ, પૃ. ૫૬.) ”

ઉપર મી. એચ. કાઉસેન્સના આપેલા વર્ણનમાં લખવામાં
આવ્યું છે કે ટાંકે શાંતિનાથના મંદિરમાંથી મળેલા લેખના વિષયમાં
જે ઉલ્લેખ કરેલો છે તે લેખ મળી શક્યો નથી. તે સંબંધમાં મહારા
વિચાર પ્રમાણે ટોંકે સૂચવેલો લેખ તે આજ હોવા સંભવ છે. કારણ
કે લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે આ મંદિર શાંતિનાથનું છે અને તે
કુંભારાણાના લાડારીના પુત્રેજ બંધાવેલું છે. લેખોક્ત હકીકત પ્રમાણે
આ મંદિર ‘ અષ્ટાપદ ’ નામનું છે અને તેમાં મૂલનાયક તરીકે શાંતિ
નાથની સ્થાપના કરેલી હોવાથી તેમના નામે પણ આ મંદિર પ્રસિદ્ધિ
પામ્યું હશે. મી. એચ. કાઉસેન્સ ધારે છે તેમ આ મંદિર ચૌમુખ
પ્રતિમાઓ બેસાડવા માટે નથી પરંતુ જેમ બીજી ઘણી ઠેકાણે હોય
છે તેમ ‘ અષ્ટાપદ ’ તીર્થની સ્થાપના રૂપે ચૌવીસે તીર્થકરોની
મૂર્તિઓ અમુક સંખ્યા પ્રમાણે (૪, ૮, ૧૦ અને ૨ એમ) ચારે
બાજુએ બેસાડવા માટેનું છે.

(૪૧૭-૨૧)

મારવાડના જ્ઞેધપુર રાજ્યમાંના નગર નામના ગામમાં આ-
વેલા જુદા જુદા જૈનમંદિરોમાંથી આ પાંચ લેખો મળી આવ્યા છે.

* ત્રીયુત લાંગરકરના કહેવા પ્રમાણે પટ્ટાવલીમાં ફરફાર કરવાની કાંઈ
જરૂર નથી. પટ્ટાવલીમાં જે ક્રમ છે તે પણ યથાર્થ છે. કારણ એ છે; કે, જિન-
રાજસુરિ પછી તેમનો સમુદાય બે શાખાઓ વચ્ચે વહેંચાઈ ગયો હતો. તેમાં
પટ્ટાવલીમાં જે ક્રમ છે તે જિનભદ્રસુરિની પરંપરા (જેને મૂળશાખા કહે-
વામાં આવે છે) નો છે અને આ લેખમાં જે ક્રમ છે જિનવર્દનસુરિની
પરંપરાનો છે. તે બંને જિનરાજસુરિની ગાદિએ બેઠા હતા. આ સંબંધમાં
વિશેષ જુઓ મહાઈ ‘ વિજ્ઞપ્તિ ત્રિવેણિ ’ નામનું પુસ્તક, પ્રસ્તાવના પૃષ્ઠ ૮૧
ઉપર આપેલું ટેપલ.—સંગ્રહક.

પહેલો લેખ શાંતિનાથના મંદિરનો છે. તેની સાલ સંવત્ ૧૬૧૪ ની છે. આમાં પ્રારંભમાં સાલ આખ્યાં પછી 'વીરમપુર' એવું ગામનું નામ આપ્યું છે જે કદાચિત 'નગર' નું જનું નામ હશે. આ પછીના બે લેખોમાં પણ આ નામ લખેલું છે. પછી શાંતિનાથના ચૈત્યનું નામ લખી તિથિ આપી છે જે માર્ગશીર્ષ માસની પ્રથમ દ્વિતીયા છે (પક્ષનો ઉલ્લેખતો કર્યોજ નથી.) ત્યાર બાદ ખરતરગચ્છના આચાર્ય જ્ઞાનચંદ્રનું નામ આપ્યું છે જે લેખના વખતે વિદ્યમાન હતા. પછી ૪ કાવ્યો આખ્યાં છે અને તેમાં ક્ષત શાંતિનાથ તીર્થકરની સ્તવના કરવામાં આવી છે. પછી ધનરાજ ઉપાધ્યાયના કહેવાથી પંડિત મુનિમેરુએ શિલા ઉપર આ લેખ લખ્યો અને જોધા, દંતા, ગદા અને નરસિંગ નામના સૂત્રધારોએ કોતર્યાં, એમ જણાવી, રાઉલ મેઘરાજના રાજ્ય સમયે શાંતિનાથના મંદિરનો આ ' નાલિ મંડપ ' બનાવવામાં આવ્યો એમ જણાવ્યું છે.

બીજો (નં. ૪૧૮ નો) લેખ ઋષભદેવના મંદિરમાંનો છે. લેખોમાં આ મંદિરને વિમલનાથનું મંદિર જણાવ્યું છે. હુકીકતમાં એમ છે કે-સં. ૧૫૬૮ ના વૈશાખ શુદ્ધિ ૭ ના દિવસે. જ્યારે રાઉલ કુંભકર્ણુ રાજ્ય કરતો હતો ત્યારે, તપાગચ્છના આચાર્ય હેમવિમલસૂરિના શિષ્ય પં. ચારિત્રસાધુગણિના ઉપદેશથી વિરમપુરના જૈનસમુદાયે વિમલનાથના મંદિરમાં રંગમંડપ કરાવ્યો. સૂત્રધાર હેલાએ તે તૈયાર કર્યાં.

ત્રીજો (નં. ૪૧૯) લેખ પાર્શ્વનાથના મંદિરનો છે. ભાવાર્થ આ પ્રમાણે—

સં. ૧૬૮૧ ના (આ સંવત્ આપાઠાદિ છે, એટલે તેની શરૂઆત આપાઠમાસથી થાય છે) ચૈત્ર વદિ ૩ સોમવારના દિવસે રાઉલ જગમલના રાજ્ય સમયે વીરમપુરના પહીવાલ ગચ્છના ભટ્ટારક યશોદેવની વિદ્યમાનતામાં, પાર્શ્વનાથના મંદિરમાં પલ્લીગચ્છના શ્રાવકોએ ત્રણ ગોખલાઓ સાથે ' નિર્ગમચતુષ્ટિકા ' એટલે મંદિર

ખહાર નિકળવાના માર્ગની ચોકી કરાવી. આ લેખ, ઉપાધ્યાય હરશેખરના શિષ્ય ઉ. કનકશેખરના શિષ્ય ઉ. સુમતિશેખરે લખ્યો. સૂત્રધાર હેમાના પુત્રે (જેતુ' નામ જતુ' રહ્યું છે) [તે કોતર્યો.]

છેલ્લા બે લેખો, ઉપર જણાવેલા ઋષભદેવના મંદિરમાંજ આવેલા છે. તેમાં પ્રથમની મિતિ સં. ૧૬૬૭ ના દ્વિતીય અષાઢ સુદી ૬ શુક્રવારની છે. રાઉલ તેજસી તે વખતે રાજ્ય કરતો હતો. તપાગચ્છના આચાર્ય વિજયદેવતું નામ છે. લેખ અપૂર્ણ છે.

બીજા લેખની મિતિ સં. ૧૬૩૭ વૈશાખ સુદિ ૩ ગુરૂવારની છે. રાઉલ મેઘરાજ રાજ હતો. તપાગચ્છના આચાર્ય હીરવિજયસૂરિ અને તેમના પટ્ટધર વિજયસેનસૂરિની વિદ્યમાનતામાં ધર્મસાગરગણિના ઉપદેશથી સંધે કરાવ્યું, (શું કરાવ્યું તેતું નામ આપવું રહી ગયું છે), એવી નોંધ છે.

(૪૨૨-૨૩)

આ બે લેખો જસોલ (મારવાડ-જેઠપુર રાજ્યમાં) ગામના શાંતિનાથના મંદિરમાંના પાટડાઓ ઉપર લખેલા છે.

પહેલો લેખ સં. ૧૨૪૬ ના કાર્તિક વદિ ૨ નો છે અને તેમાં લખેલું છે કે શ્રી દેવાચાર્ય (વાદીદેવસૂરિ) ના ગચ્છવાળા ખેટ (ગામતું નામ છે) ના મહાવીર મંદિરમાં શ્રેષ્ઠી સહદેવના પુત્ર સોનિગે ' સ્તંમજુગ ' એટલે બે થાંલલાઓ કરાવ્યા.

બીજા લેખ સં. ૧૨૧૦ ના શ્રાવણ વદિ ૭ નો છે. તેમાં કોઈ વિજયસિંહ નામના અધિકારી या ડાકુરે વાલિગ (?) ના દાનતું શાસનપત્ર કરી આપ્યું તે નોંધવામાં આવ્યું છે. આમાંની પહેલાંની ૩ પંક્તિઓ સંસ્કૃતમાં છે અને પછીની ૪ લીટિઓ તે વખતે પ્રચલિત એવી દેશીભાષા (કે જે ગુજરાતી-રાજસ્થાનીની પૂર્વજ છે) માં લખેલી છે. આ ભાગમાં જણાવ્યું છે કે, ખેડ (ગામ) માં જે રાણો

(ઠાકુર) થાય તે જો આ ' વાલિગ ' (?) લઈ લે અથવા ' કુહાડુ ' (?) લઈ લે તેને ગંધેડે ચઢવાની ગાળ આપવામાં આવી છે.

આ લેખોમાં લખ્યા પ્રમાણે એ ગામનું મૂળ નામ ખેડ (સંસ્કૃત ખેટ) હતું. તથા તે મંદિર પણ મૂળ મહાવીરનું હતું. પણ હાલમાં શાંતિનાથનું કહેવાય છે.

(૪૨૪)

આ લેખ મારવાડના પાલંડી નામના ગામનો છે. એની મિતિ સંવત્ ૧૨૪૯ ના માઘ સુદિ ૧૦ ગુરૂવારની છે. તે વખતે મહારાજા ધિરાજ કેલ્હણદેવ નડુલ (નાડોલ) નો રાજા હતો. અને તેનો પુત્ર જયસિંહ (જ્યાંથી આ લેખ પ્રાપ્ત થયો છે ત્યાંનો ?) અધિકાર ચલાવતો હતો. તે વખતે, તેનો મહામાત્ય વાલ્હણ અને મહુ. સૂમદેવના પુત્ર રાજદેવે મહાવીરદેવને પાટણલી(?)માંથી ૧ દ્ર [મમ ?] ભેટ આપવાની કળુલાત આપી.

(૪૨૫)

આ લેખ મારવાડનાજ વઘીણા નામના ગામમાંથી મળ્યો છે. આમાં સંવત્ ૧૩૫૯ ના વૈશાખ સુદિ ૧૦ શનિવારના દિવસે, નાડોલ પ્રદેશમાં આવેલા વાઘસીણુ (હાલમાં વઘીણા) ગામમાં મહારાજ સામંતસિંહદેવના રાજ્ય સમયમાં, વાઘસીણુ અને ધુળિયા ગામના રહેવાસી કેટલાક સોલંકીઓએ શાંતિનાથદેવના યાત્રોત્સવ નિમિત્તે એવું દાન કર્યું કે, ઉક્ત બંને ગામના દરેક અહરદ્દ પ્રતિ ૪ સેઇ તથા દરેક ડી'બડા પ્રતિ ૨ સેઇ ગોધુમ એટલે ગહુ પ્રતિવર્ષ આપવાં. ઠાતાઓનાં નામો આ પ્રકારે છે—

વાઘસીણુ ગામના સોલંકી પાભટ પુત્ર રજત.

„ ગાગદેવ „ આંગદ અને માંડલિક.

„ સીમાલ „ કુતા અને ધારા.

„ માલા „ મોહણુ, ત્રિભુવણુ અને પદા.

„ હરપાલ.

„ ધૂમણુ.

પટીયાયત્ વણિગ સીહા.

ધુલિયા ગામના—સોલંકી જયણસીંહ પુત્ર જયતમાલ.

,, મંડલિક.

(૪૨૬)

સિરોહીરાજ્યના વાસા નામના ગામથી બે માઇલ ઉપર એક નામાવશેષ થએલું કાળાગરા નામનું ગામ હતું ત્યાંથી આ લેખ પ્રાપ્ત થયો છે. લેખની ૧૪ પંક્તિઓ ઉપલબ્ધ છે તેમાં પ્રથમ પાંચ તથા ૧૧ અને ૧૨ એમ ૭ પંક્તિઓ અખંડ છે. બાકીનો ઘણાખરા ભાગ અંડિત થઇ ગયો છે.

લેખની મિતિ સં. ૧૩૦૦ ના જ્યેષ્ઠ સુદિ ૧૦ સોમવારની છે. તે વખતે અંદ્રાવતી (આખૂની નીચેનું નષ્ટ થએલું પુરાતન સ્થાન) માં મહારાજાધિરાજ આદહણસિંહ રાજ્ય કરતો હતો અને તેનું પ્રધાનપણું મહં. પેતા કરતો હતો. પછીની હુકીકત નષ્ટ થઇ ગઇ છે પરંતુ એટલું જણાય છે, કે, મહં. પેતાએ, કલાગરગામમાં પાર્શ્વનાથ-દેવ માટે કાંઇક ભેટ આપવા માટે આ શાસન લખી આપ્યું હતું.

આ લેખમાં જણાવેલો રાજ આદહણ ક્યા વંશનો હતો તે હજી ચોક્કસ બાણી શકાયું નથી. પંડિત ગૌરીશંકર હીરાચંદ એગા પોતાના સિરોહી રાજ્ય કા ઇતિહાસ નામના હિંદી પુસ્તકમાં (જુઓ પૃષ્ઠ ૧૫૪ ની નોટ) લખે છે કે—

“ સિરોહી રાજ્યના વાસાગામથી બે માઇલ ઉપર કાળાગરા કરીને એક ગામ હતું, જેનો હાલમાં કાંઈ પણ અંશ વિદ્યમાન નથી, પરંતુ ત્યાંથી એક શિલાલેખ વિ. સં. ૧૩૦૦ (ઇ. સ. ૧૨૪૩) નો મળ્યો છે જેમાં અંદ્રાવતીના મહારાજાધિરાજ આદહણસિંહનું નામ છે. એ આદહણસિંહ ક્યા વંશનો હતો એ બાબતમાં તે શિલાલેખમાં કાંઈ પણ લખ્યું નથી. આવી સ્થિતિમાં એજ અનુમાન વધી શકે છે

* આ ‘ સોલંકી ’ તે રાજપુત્ર (રજપૂત) ‘ ચાલુક્ય ’ શબ્દનો અપભ્રંશ છે.

કે આહહણસિંહ યા તો કૃષ્ણરાજનો પુત્ર હશે અને તેના પછી તે (કૃષ્ણરાજ) ના બીજા પુત્ર પ્રતાપસિંહે રાજ્ય મેળવ્યું હોય, કે જેથી મોટા ભાઈનું નામ છોડી દઈ પ્રતાપસિંહને તેના પિતા સાથે જોડી દેવામાં આવ્યો હોય. અને જે આહહણસિંહ કોઈ બીજાજ વંશનો * હોય તો તે એમ માનવું પડશે કે તેણે કાન્હડદેવ અથવા તેના પુત્ર પાસેથી ચંદ્રાવતી પડાવી લીધી હશે. ”

(૪૨૭)

સીરાહી રાજ્યના કાયદ્રાં x નામના ગામના જૈનમંદિરની આબુ-ખાબુ આવેલી દેવકુલિકાઓમાંથી એકના દ્વાર ઉપર આ લેખ કેતરેલો છે. લેખ ત્રણ અનુબુલ્ શ્લોકોમાં લખાયેલો છે અને તેનો ભાવાર્થ આ પ્રમાણે છે:—

લિલ્લમાલ (જેનું બીજું નામ શ્રીમાલ પણ છે) નગરથી નિકળેલા પ્રાગ્વાટ (પોરવાડ) વણિકોમાં શ્રેષ્ઠ અને રાજાવડે પૂજિત એવો એક જોલાર્હી (?) નામે પ્રસિદ્ધ શ્રીમાન્ હતો. તેને જજ્જુક, નમ્મ અને રામ એમ ત્રણ પુત્રો હતા. તેમાંથી જજ્જુકના પુત્ર વામને સંસારથી તસ્ત થઈ મુકિત મેળવવા માટે આ જૈનમંદિર બંધાવ્યું. છેવટે, ‘ સંવત્ ૧૦૯૧ ’ ની સાલ આપી છે.

(૪૨૮)

આ લેખ સીરાહી રાજ્યના ઉચમણ નામના ગામમાંથી મળ્યો છે. લેખની ૩ લીટીઓ છે જેમાં પ્રથમ પંકિતનો લગભગ પોણો ભાગ ગદ્યમાં છે અને બાકી પદ્યમાં છે. પદ્યભાગ ત્રણ અનુબુલ્ શ્લોકોનો બનેલો છે. (આ શ્લોકો વ્યાકરણની દૃષ્ટિએ ભ્રષ્ટ છે.) હકીકત આ પ્રમાણે.

* પ્રસ્તુતમાં ચંદ્રાવતીના પરમાર વંશનું વર્ણન ચાલતું હોવાથી, બીજા એટલે પરમાર શિવાયના વંશનો હોય, એમ સમજવું-સંશયહીન.

† કાયદ્રા ગામ માટે જુઓ ઉપર પૃષ્ઠ ૧૫૫ માં આવેલા ‘ કાસહદગચ્છ ’ ઉપર આવેલી નોટ.

સંવત ૧૨૫૧ ના આષાઢ વદિ ૫ ગુરુવારના દિવસે ગિથણુ નામના સુસ્થાનમાં આવેલા નાણકીયગંચના પાર્શ્વનાથના મંદિરમાં, કોઈ ધનેશ્વર નામના ગૃહસ્થનો પુત્ર યશોભટ અને તેની બહેન ધરમતી આ બંને જણાએ સુંદર રંગમંડપ બનાવ્યો. આ કામમાં યશોભટનો પુત્ર યશધર તથા તેના ભાઈઓ નામે દેવધર, આલ્હા અને પાલ્હા પણ તેમને અનુમત હતા.

(૪૨૯)

આ લેખ મારવાડના ગાંગાણા નામના ગામમાંથી ઉપલબ્ધ થયો છે. સાર આ પ્રમાણે છે—

સં. ૧૨૪૧ ના વૈશાખ સુદિ ૭ ના દિવસે, કેલ્હણુદેવના રાજ્ય સમયે અને તેનો પુત્ર મોહલદેવ ઘંઘાણુક (ગાંગાણા) નો અધિકાર ચલાવતો હતો ત્યારે, ત્યાંના શ્રીમહાવીરદેવના વાર્ષિક ઉત્સવનિમિત્તે પનાચિય (?) ભં. ચદુવીર ગુણુધરે માંડવ્યપુરની મંડપિકામાંથી એક (?) દ્રમ્મ દર મહિને આપવાની કબુલાત આપી. પછી પુરાણોના પ્રસિદ્ધ બે શ્લોકો આપ્યા છે. છેવટના શ્લોકમાં લખેલું છે કે-દેવદાન તરીકે અપાયેલી વસ્તુનો (ચાહે પોતે આપી હોય અથવા બીજાએ આપી હોય) જે કોઈ અપહાર કરે છે તે ૬૦ હજાર વર્ષ સુધી નરકમાં ફીટો થઈને રહે છે.

(૪૩૦)

આ શિલાલેખ સીરાહી રાજ્યના ઝાડોલી ગામમાં આવેલા શાંતિનાથના મંદિરમાંથી મળી આવ્યો છે. આના સંબંધમાં વિશેષ જાણવા લાયક હકીકત શ્રીચુત ભાંડારકર નીચે પ્રમાણે આપે છે. (જુઓ, આર્કિઓલોજીકલ સર્વે, વેસ્ટર્ન સર્કલ, પ્રોગ્રેસ રીપોર્ટ સ. ૧૯૦૫-૦૬, પૃષ્ઠ ૪૮):—

“ઝાડોલી ગામ સીરાહીથી પૂર્વમાં ૧૪ માઈલ દૂર આવેલું છે. ત્યાં એક શાંતિનાથનું જૂનું જૈનમંદિર છે. અન્ય જૈન દેવાલયોની માફક આ પણ એક કંપાઉંડમાં ઘેરાયેલું છે અને તેની આજુબાજુએ

દેવકુલિકાઓ તથા પરસાલો આવેલી છે. આગળના ભાગમાં આવેલા દેવગૃહમાં એક મ્હોટી શિલા જડેલી છે. અને તેના ઉપર એક લેખ કોતરેલો છે. આ લેખ પરમાર રાજા ધારાવર્ષના રાજ્યનો હાથ તેની મિતિ ' સંવત ૧૨૫૫ ના આસોય સુદિ ૭ બુધવાર'ની છે જે ડાક્ટર શ્રીલહોર્નના ગણવા પ્રમાણે ઈ. સ. ૧૧૬૮ ના સપ્ટેમ્બર, તારીખ ૯ બુધવાર થાય છે. લેખ ઉપરથી એમ જણાય છે કે પહેલાં આ મંદિર મહાવીરદેવનું હતું. હાલમાં જેમ શાંતિનાથનું કહેવાય છે તેમ નહિ. આ લેખમાં એમ છે કે ધારાવર્ષની રાણી શૃંગારદેવિએ જમીનનો એક ભાગ મંદિરને બક્ષીસ કર્યો હતો. આ દેવાલયનો અંદરનો ભાગ ખાસ જોવાલાયક છે. પરંતુ બહારનું ફવાર ઉદ્દેપુર સ્ટેટના કરેડા ગામમાં આવેલા પાર્શ્વનાથના મંદિરના જેવું તથા તેના સ્તંભો અને કમાનો આખુના વિમલશાહના દેવાલયના જેવી છે.

ત્યાં આગળ પરસાળમાં એક બીજો પણ શિલાલેખ છે. જેની મિતિ વિ. સં. ૧૨૩૬, કાલ્દ્યુણ્ય વદિ, ચતુર્થાની છે. તેમાં શ્રીદેવચંદ્ર-સૂરિએ કરેલી ઋષભદેવની પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા વિષે ઉલ્લેખ છે. આ મૂર્તિ પાસેના કોઇ દેવકુલમાં હશે ”.

મૂળ આ લેખ પાંચ પકિતમાં લખાયેલો છે. તેમાં છેવટની પકિતનો અર્થા ઉપર જેટલો ભાગ ગદ્યમાં છે બાકી બધો પદ્યમય છે. પદ્યોની સંખ્યા ૭ છે અને તે વસંતતિલકા, આર્યા, શાફલવિક્રીડિત અને અનુપટુલ જેવા બુદ્ધા બુદ્ધા છન્દોનાં છે.

પ્રથમ પદ્યમાં મહાવીરદેવની સ્તુતિ કરવામાં આવી છે. બીજામાં, અઠારસો દેશમાં શિરોમણિ સમાન ચંદ્રાવતી નગરીના પ્રમારકુલના રાજા ધારાવર્ષનું નામ છે. ત્રીજામાં તેની પટ્ટરાણી શૃંગારદેવી કે જે કેદહુણ (નાટોલના ચૌહાણ) ની પુત્રી થતી હતી, તેનો ઉલ્લેખ છે. ત્યાર પછીના પદ્યમાં, તે ગામનો કારભાર થલાવનાર મંત્રી નાગડનો નામો ઉલ્લેખ કરેલો છે. પાંચમા પદ્યમાં, ૧૨૫૫ ની સાલનો ઉલ્લેખ છે, તથા હુંહુભિ (?) નામના ગામનું સૂચન છે, જે કદાચિત્ આડોલીનું

પુરાતન નામ હુશે (?), પછીના કાવ્યમાં, મહાવીરના મંદિરના શ્રાવકોએ, તે મંદિરમાં છ ચૌકી સહિત શ્રીમંડપનો ઉદ્ધાર કર્યો તેનો ઉલ્લેખ કરેલો છે. ત્યાર બાદ આવેલા કાવ્યમાં, એ ત્રિકતું ('ત્રગડું જેને કહે છે તેતું') યાવચ્ચંદ્રદિવાકરૌ સુધી સ્થાયિત્વ ઇચ્છ્યું છે. આઠમા શ્લોકમાં, શ્રીમહાવીર દેવની પૂજા માટે ઉક્ત રાણી શૃંગારદેવીએ એક સુંદર વાડી ભેટ આપી તેતું કથન છે. અંતિમ પદમાં, આ દાનમાં દાણિક એટલે મારવાડમાં જેને ડાણી કહે છે તે (જકાત લેનાર) તથા નીરડ સૂત્રધાર એ બંને સાક્ષીભૂત થયા છે, એમ જણાવ્યું છે.

પછીના પદમાં, પ્રારંભમાં શ્રીતિલકપ્રભસૂરિતું નામ આપ્યું છે જેમણે આ લેખની રચના કરી હતી. છેવટે, 'સંવત્ ૧૨૫૫ ના આસોય સુદિ ૭ ગુધવાર' ની ફરી મિતિ આપી જણાવ્યું છે કે એ દિવસે બધા શ્રાવકોએ મળીને ત્રિકતો ઉદ્ધાર કરાવ્યો.

(૪૩૧ થી ૪૪૩.)

આ નંબરોવાળા ૧૩ લેખો, મારવાડના પ્રસિદ્ધ શહેર મેડતામાંથી મળેલા છે. તે શહેર આગળના વખતમાં એક ઘણું જ ભરભરાટીવાળું અને વ્યાપારનું કેન્દ્ર હતું. અકબર, જહાંગીર અને શાહેજહાં બાદ શાહોની વખતમાં ત્યાં જૈન કોમની ઘણીજ આબાદી અને ઉન્નત સ્થિતિ હતી. વિશેષ કરીને તપાગચ્છ અને ખરતરગચ્છ એ બે ગચ્છવાળાઓનું પ્રાણલય વધારે હતું. તે વખતના તપાગચ્છના હીરવિજય, વિજયસેન અને વિજયદેવ નામના, અને ખરતરગચ્છના જિનચંદ્ર, જિનસિંહ અને જિનરાજ નામના સુપ્રસિદ્ધ આચાર્યો અનેક વાર ત્યાં ચાતુર્માસ રહેલા છે તેમજ ઉક્ત ગચ્છોના બીજા અનેક વિદ્વાન યતિઓએ ઘણીવાર ત્યાં નિવાસ કરેલો છે. એ ગામમાં હાલમાં ૧૨ જૈનમંદિરો વિદ્યમાન છે. એ મંદિરોમાંથી કેટલાકની પ્રતિમાઓ અને તેમની નીચેની વેદિઓ કે જેમને મારવાડમાં 'ચરણુચૌકી' કહે છે તેમના ઉપર કોતરેલા આ બધા લેખો મળી આવે છે. બાબૂ પૂરણચંદ્રજી નાહારના લેખસંગ્રહમાં મેડતાના લેખોની સંખ્યા, આ સંગ્રહ કરતાં વધારે છે. પરંતુ મ્હને પ્રથમ જેટલા મળ્યા તેટલાજ

અહીં છાપવામાં આવ્યા છે. કહેવાની જરૂર નથી કે આ લેખ પણ ખીલ લેખોની માફક શ્રીયુત્ લાંડારકર મહાશયેજ મોકલી આપ્યા હતા.

આ લેખોમાંના પહેલાંના ત્રણ લેખો, જેને ત્યાંના લોકો ' નવું મંદિર ' કહે છે તેમાંની પ્રતિમાઓ ઉપરના છે. * હકીકત સ્પષ્ટ છે. સાર-રૂપ ટાંચણ નીચે પ્રમાણે છે.

૪૩૧. સાલ ૧૬૧૧. જૂહતખરતરગચ્છના આચાર્ય જિનમાણિ-ક્યના સમયમાં, શ્રીમાલ બલતિના પાપડ ગોત્રવાળા જીવરાજે પાર્શ્વ-નાથનો પરિગૃહ (પરિકર) કરાવ્યો. લેખમાં છેવટનું વાક્ય મહારી પાસેની નોંધમાં શકિત છે, પરંતુ બાબુ પૂ. નાહારના સંગ્રહમાં ધર્મસુંદર ગણિના પ્રતિષ્ઠિત, જુમ મવતુ આ પ્રમાણે આપ્યું છે, તે પ્રમાણે ધર્મસુંદર ગણિએ ઉક્ત પરિકરની પ્રતિષ્ઠા કરી, એમ નિશ્ચિત થાય છે.

૪૩૨. મિતિ ૧૫૬૬ ના માઘ સુદિ ૧૩, સ્તંભતીર્થ (ખંભાત) ના એસવાલ જ્ઞાતિના સા. જીરાકે પિતાના કુટુંબ સાથે (નામે આપ્યાં છે) પિતાના વચનથી, સુમતિનાથની પ્રતિમા કરાવી. પ્રતિષ્ઠા કરનાર તપાગચ્છના સુમતિસાધુસૂરિના પટ્ટધર હેમવિમલસૂરિ. સાથે મહોપાધ્યાય અનંતહંસગણિ વિગેરે શિષ્ય પરિવાર હતા.

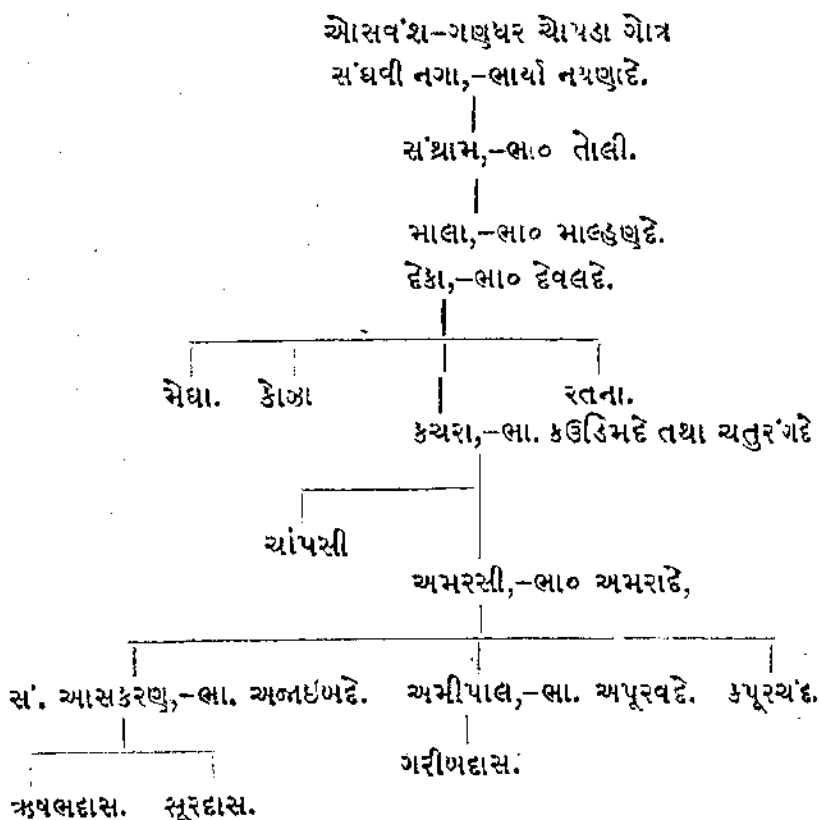
૪૩૩. મિતિ સં. ૧૫૦૭ ના ફા. વ. ૩ બુધવાર. એસવાલ બલતિ-ના વહરા (વોરા) હિમતિએ પિતાના કલ્યાણાર્થે શાંતિનાથની પ્રતિમા કરાવી. ખરતરગચ્છના જિનભદ્રસૂરિના શિષ્ય જિનસાગરસૂરિએ પ્રતિષ્ઠા કરી.

૪૩૪. આ લેખ ' ચોપડાંશ મંદિર ' જેને કહેવામાં આવે છે તેમાંની પ્રતિમા ઉપર કોતરેલો છે. આ પછી, નં. ૪૩૬ અને નં. ૪૪૩ ના લેખો પણ આ લેખને પૂરેપૂરા મળતા છે તેથી ત્રણેનો સાર આ પ્રમાણે છે:—

* આ ગદ્યા લેખોના સ્થળ માટે મહારી પાસે એકસ નોંધ નથી. લેખોની નકલો જે મળે મળી છે તેમની ઉપર સ્થળ-નોંધ આપી છે ખરી પરંતુ તે સ્પષ્ટ ગણપડાગી અને ખાડી મળી છે, તેથી સ્થળ સંબંધે ખાતિ જણાય તો તે સંભવી છે.

મિતિ સં. ૧૬૭૭ ના જ્યેષ્ઠ વદિ ૫ ગુરુવાર. તે વખતે બાદશાહ જહાંગીર રાજ્ય કરતો હતો. શાહબદા શાહજહાંનુ' નામ પણ આપેલું છે. ઓસવાલ જ્ઞાતિના ગણુધર ચોપડા ગોત્રવાળા સંઘવી આસકરણે પોતે બનાવેલા મમ્માણી (સંગેમર્મર) ના પથ્થરના સુંદર વિહારમાં (મંદિર) શાંતિનાથ તીર્થ કરની મૂર્તિની સ્થાપના કરી જેની પ્રતિષ્ઠા બૃહત્પરતર ગચ્છના આચાર્ય જ્ઞિનરાજસૂરિએ કરી. તેમની સાથે તેમના ઉત્તરાધિકારી જ્ઞિનસાગરસૂરિ વિગેરે શિષ્ય પરિવાર પણ હતો. સૂત્રધારનું નામ સુબ્ધ હતું.

લેખોમાં સં. આસકરણના પૂર્વજો અને કુટુંબિઓનાં જે નામો આપ્યાં છે તેમનો વંશવૃક્ષ નીચે પ્રમાણે બને છે:—

આસકરણે અર્બુદાચલ એટલે આબુ અને વિમલાચલ એટલે શત્રુઙ્ગયના સંઘે કાઢ્યા હતા અને તેના લીધે તેણે સંઘપતિનું તિલક પ્રાપ્ત કર્યું હતું. તથા જિનસિંહસૂરિની આચાર્ય પદ્મીનો નાદિ મહોત્સવ કર્યો હતો. * તેમજ ખીજાં પણ અનેક ધર્મકર્તાઓ કર્યાં હતાં.

પ્રતિષ્ઠા કરતાં આચાર્યની વંશાવલીમાં, પ્રથમ જિનચંદ્રસૂરિ છે જેમણે અકબર બાદશાહને પ્રતિબોધ આપ્યો હતો અને બાદશાહે તેમને 'યુગ પ્રધાન' ની પદવી આપી હતી. તેમના પછી જિનસિંહસૂરિનું નામ છે. તેમણે કઠિન એવા કાશ્મીર દેશમાં વિહાર એટલે મુસાફરી કરી હતી. વાર, સિંદ્ધર, અને ગજજણા (ગિઝની)

* ક્ષમાકલ્યાણગણિની 'ખરતરગચ્છ પટ્ટાવલી' માં આ મહોત્સવની મિતિ 'સંવત્ ૧૬૭૪, શકવર્ષ સુદિ ૭' આપી છે. યથા—

'તત્તઃ સં. ૧૬૭૪ ફાલ્ગુન સુદિ સપ્તમ્યાં મેહતાસ્વે નગરે ચોપડાગોત્રંચ સાહ આસકરણકૃતમહોત્સવેન સૂરિપદં.'

શ્રીયુત ભાંડારકરે, આર્કિઓલોજિકલ સર્વે, વેસ્ટર્ન સર્કલ, ના સન્ ૧૯૧૦ ના પ્રોગ્રેસ રીપોર્ટ (પૃ. ૬૨) માં, મેહતાના આ પ્રસ્તુત શિલાલેખની સાર ગર્ભિત નોંધ લખી છે તેમાં તેમણે ઉપરના વાક્યનો (જે મૂલમાં 'વિહિતકઠિનકાશ્મીરવિહાર' આવે પાઠ છે તેનો) વિચિત્ર અર્થ આપ્યો છે. અને શત્રુઙ્ગયના લેખોમાં (પ્રસ્તુત સંગ્રહમાંના લેખ નં. ૧૭, ૧૮ અને ૧૯ માં) આવેલા આજ વાક્યના ડૉક્ટર જુલહરે વાંચેલા ખરા પાઠ તેમજ તેના કરેલા યથાર્થ અર્થને બ્રાંતિવાળો ધારવાથી પોતેજ વિચિત્ર બ્રાંતિમાં ગુંચવાઈ ગયા છે. શ્રીયુત ભાંડારકરની એ નોંધ નીચે પ્રમાણે છે:—

“વળી, તેણે [જિનસિંહે] કબિલ (કાબુલ) અને કાશ્મીરમાં વિહાર અર્થાત્ મંદિરો બંધાવ્યાં, અને શ્રીકર, શ્રીપુર (શ્રીનગર) અને ગજજણા (ગઝની) માં અમારી પણ વજડાવ્યાં. લગભગ આની આ હકીકત શત્રુઙ્ગયના શિલાલેખોમાં આવે છે; પણ ધારવા પ્રમાણે જુલહરે કબિલ એટલે 'કાબિલ' કે જે નામથી કાબુલ હજી સુધી પણ મારવાડમાં પ્રસિદ્ધ છે, તેને બદલે કઠિન વાંચે છે તે ખોટું છે.” ‘વિહાર’ શબ્દ જૈન સાધુઓમાં ‘વિચરણ અર્થાત્ ‘મુસાફરી’ ના અર્થમાં પણ વિશેષરૂપે વપરાય છે તેનો ખરાબર ખ્યાલ ન આવવાથી શ્રીયુત ભાંડારકરે ‘વિહાર’ એટલે ‘મંદિર’

આદિક દેશોમાં પણ તેમણે અમારી એટલે જીવહયા પ્રવર્તાવી હતી. જહાંગીર બાદશાહે તેમને ' યુગ પ્રધાન ' ની પદવી સમર્પી હતી. ત્યારબાદ પ્રસ્તુત પ્રતિષ્ઠા કરનાર જિનરાજસૂરિના સંબંધમાં લખવામાં આવ્યું છે કે તેમને અંગિકા દેવિએ વર આપ્યો હતો. સંઘની શીવજીએ કરાવેલા શત્રુજયના અષ્ટમ ઉદ્ધારની તેમણે પ્રતિષ્ઠા કરી હતી. લાણવડનગરમાં પાર્શ્વનાથની પ્રતિમાની સ્થાપના કરી હતી. તેઓ જાતે જોહિત્ય (હાલમાં જેને જોથરા કહે છે) વંશ એટલે ગોત્રના હતા અને તેમના પિતાનું નામ ધર્મસી તથા માતાનું નામ ધારલદે હતું.

આ આચાર્યોના સંબંધમાં લખેલી હુકીકતને, શત્રુજય પર્વતના ચૌમુખજીની ટુકમાંના લેખોની (જુઓ, ઉપર લેખ નં. ૧૭ થી ૨૦ તથા તેમનું અવલોકન) તથા ' ખરતરગચ્છ પદ્માવલી ' ની પણ પૂરેપૂરી પુષ્ટિ મળેલી છે. ક્ષમાકલ્યાણકગણિ પોતાની પદ્માવલીમાં આ સં. આસકરણની પ્રતિષ્ઠાનો પણ ઉલ્લેખ કરે છે. યથા

‘ તથા પુનર્મેહતારુચે નગરે ગણધરચોપડાગોત્રીય સંઘપતિશ્રી આસકરણસાહ કારિત ચૈત્યાધિષ્ઠાયક શ્રીશાન્તિનાથપ્રતિષ્ઠા નિર્મિતા । ’

૪૩૫. આ લેખ ' લોહારો મંદિર ' માં જે ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથની

નો અર્થ લઈ ઉપર પ્રમાણે વિચાર આપ્યો છે, પરંતુ તે સ્પષ્ટ ભ્રાંતિ છે. શત્રુજયના લેખોમાં ' કખિલ ' નહિ પણ ' કદિન ' પાઠજ સ્પષ્ટ રીતે લખેલો છે. તેમજ અન્યાન્ય ઐતિહાસિક ઉલ્લેખોથી પણ તેજ બાબત સત્ય દૂર છે. કાણુલમાં ક્રોધએ ' વિહાર ' એટલે જૈનમંદિર આપ્યું હોય તેનો દાખલો જૈનસાહિત્યમાં હજી સુધી મારી નજરે આવ્યો નથી. કારમીરમાં જૈનયતિઓના સાટે મુસાફરી કરવી તે ધણુંજ કદિન કામ હોવાથી અને જિનસિંહ એક વખતે અકબરની સાથે ત્યાં બહુ પરિશ્રમ સહન કરીને ગએલા હોવાથી તેમનું આ કામ ખાસ શિલાલેખમાં નોંધવા જેવું ગણાયું છે. તપાગચ્છના હીરવિજયસૂરિના સાધુ મહોપાધ્યાય શાંતિચંદ્રજી પણ એક વખતે ઘણા ત્રાસ સહન કરી અકબરની સાથે એ પહાડી મુદકમાં ગયા હતા જેનો ઉલ્લેખ ઘણે ટેકાણે કરેલો જોવામાં આવે છે.

પ્રતિમા છે તેના ઉપર કોતરેલો છે. મિ. સં. ૧૬૬૮ ના માઘ સુદિ ૫ શુક્રવાર, મહારાજાધિરાજ સૂર્યસિંહના રાજ્ય વખતે, ઉપકેશ જ્ઞાતિના લોહાગોત્રવાળા સં. રાયમહાના પુત્ર સં. લાવાકે પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા કરાવી. પ્રતિષ્ઠા કરનાર ખરતરચરણની આદ્યપક્ષીય એટલે આદિશાખાવાળા જિનસિંહસૂરિના શિષ્ય જિનચંદ્રસૂરિ.

૪૩૬. ' સાંડારી પોળ ' માંના મંદિરમાંથી મળેલો. મિતિ સં. ૧૬૮૭ ના જ્યેષ્ઠ સુદિ ૧૩ ગુરુવાર. સં. જસવંતના પુત્ર અચલદાસે વિજયચિંતામણિ નામે પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા કરાવી. પ્રતિ. તપાગચરણના વિજયદેવસૂરિ.

૪૩૭. ' કડલાજીકો મંદિર ' માંથી પ્રાપ્ત. મિતિ સં. ૧૬૮૪ માઘ સુદિ ૧૦ ને સોમવાર. પ્રતિમા કરાવનાર તથા પ્રતિષ્ઠા કરનાર ઉપર પ્રમાણે.

૪૩૮. ' સાંડારી પોળ ' માંથી મળેલો. મિતિ સં. ૧૬૭૭ ની અક્ષયતૃતીયા એટલે વૈશાખ સુદિ ૩ શનિવાર. મેડતાની રહેનારી સા. લાવાની સ્ત્રી સરપદેએ મુનિસુવ્રતની પ્રતિમા કરાવી. પ્રતિ. જહાંગીર બાદશાહે જેમને મહાતપાતુ ણિરૂદ આપ્યું તે વિજયદેવસૂરિ.

૪૩૯. આ લેખ નવા મંદિરમાં આવેલી ઋષલદેવની પ્રતિમાની નીચે ચરણ ચોકી ઉપર કોતરેલો છે. લાવાર્થ ઉપર આપી દેવામાં આવ્યો છે.

૪૪૦. મહાવીરના મંદિરમાંથી મળેલો. મિતિ નં. ૩૩૮ પ્રમાણે. મેડતાના રહેવાશી એસવાલ જ્ઞાતિના સમદરિયા ગોત્રવાળા સા. માનાના પુત્ર સા. રામાકે મુનિસુવ્રતની મૂર્તિ બનાવી પ્ર. વિજયદેવસૂરિ.

૪૪૧. આ પણ એજ મંદિરમાં. સં. ૧૬૫૩ ના વૈશાખ શુદિ ૪ બુધવારના દિવસે ગાદહીઆ ગોત્રવાળા સં. હાસાના પુત્ર પદમસીએ જ્ઞાતિનાથની પ્રતિમા કરાવી. પ્ર. તપાગચરણીય વિજયસેનસૂરિ. તેને પં. વિજયસુંદરગણિ પ્રણામ કરે છે.

૪૪૨. સ્થાન—‘ પંચતીર્થઆરો મંદિર ’. સં. ૧૬૮૬ ના વૈશાખ સુદિ ૮ ના દિવસે, મહારાજ ગજસિંહના રાજ્ય સમયે મેડતાવાસી ઓસવાલ જ્ઞાતિના સુરાણા ગોત્રવાળી બાઈ પૂરીએ સુમતિનાથની પ્રતિમા કરાવી જેની પ્રતિષ્ઠા વિજયદેવસૂરિએ કરી. તેમની સાથે તેમના ઉત્તરાધિકારી આચાર્ય વિજયસિંહસૂરિ વિગેરે શિષ્ય પરિવાર હતા.

૪૪૩. સ્થાન—‘ નવો મંદિર ’. વર્ણુન ઉપર આપી દેવાણું છે. આ લેખનો પાઠ ગડબડવાળો છે. પ્રથમની ૪ પંક્તિઓની સાથે પાછળની ૪ પંક્તિઓનો સંબંધ બરાબર બેસતો નથી. મહારા ધારવા પ્રમાણે એમાં બે જુદા જુદા લેખોનો લેખસેળ થયેલો છે. મહુને મળેલી નોંધમાં તે આજ પ્રમાણે અવ્યવસ્થિત રૂપે લખેલો હતો. એના પાછળના ભાગમાં જિનચંદ્રસૂરિનું વર્ણુન છે તેમાં જણાવ્યું છે કે, તેમને અકબર બાદશાહે ‘ યુગ પ્રધાન ’ની પદવી આપી હતી. બાદશાહે તેમના કથનથી પ્રતિવર્ષ આષાઠ મહિનાના શુકલપક્ષના છેલ્લા આઠ દિવસોમાં જીવહિંસા નહિ કરવાનો ઠરાવ બહાર પાડ્યો હતો. તથા એક વખતે ૬ મહિના સુધી જીવહિંસા થતી બંધ કરાવી હતી. એક વર્ષ પર્યંત સ્તંભતીર્થ એટલે ખંભાતના દરિયામાં માછલીઓ મારવાનો મનાઈ હુકમ કરાવ્યો હતો. શત્રુજય તીર્થનો કર બંધ કરાવ્યો હતો. સઘળા ઠેકાણે ગૌરક્ષા કરાવી હતી. તેમણે ‘ પંચનદી ’ના પીરની સાધના કરી હતી. જિનચંદ્ર-સૂરિની સાથે રહેનારાઓમાં, આચાર્ય જિનસિંહ, વા. સમયરાજ, વા. હંસપ્રભોદ, વા. સમયસુંદર અને વા. પુણ્યપ્રધાન મુખ્ય હતા.

(૪૪૪-૪૫)

આ બે લેખો મારવાડના સુપ્રસિદ્ધ જૈનતીર્થ કલોધીના પાર્શ્વનાથના મંદિરમાંથી પ્રાપ્ત થયા છે. તપાગચ્છની પટ્ટાવટ્ટી પ્રમાણે એ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા વિ. સં. ૧૨૦૪ માં પ્રસિદ્ધ આચાર્ય વાહી દેવસૂરિના

હાથે થઈ હતી.* આ બંને લેખો, મૂળ મંદિરના દ્વારની બે બાજુએ કોતરેલા છે. પહેલા લેખમાં જણાવ્યું છે કે, -સં. ૧૨૨૧ ના માર્ગસિર સુદિ ૬ ના દિવસે ક્ષલવધિકા એટલે ક્ષલોધીના દેવ શ્રી પાર્શ્વનાથના મંદિરમાં પ્રાગ્વાટ (પોરવાડ) બાલિના રોપિમુણિ અને ભં ૦ દસાદ એ બંને મળીને ચિત્રકુટિય સિલકટ સહિત ચંદુક આપ્યો. આ છેલ્લા વાક્યનો અર્થ સ્પષ્ટ જણાયો નથી. કદાચિત ચિત્રકુટ એટલે ચિત્તોડમાં જરીએ ભરેલો ચંદરવો આપ્યો એમ અર્થ હોય.

બીજો લેખ ત્રણ શ્લોકમાં લખાયેલો છે, અને તેમાં જણાવ્યું છે કે, -ક્ષલવધિકાપુરના પાર્શ્વનાથ મંદિરમાં શ્રેષ્ઠી મુનિચંદ્રે એક અદ્ભુત ઉત્તાનપટ્ટ (?) કરાવ્યો. વળી એ સેઠે લક્ષ્મટના કરાવેલાં નરવર (ગામનું નામ છે ?) ના મંદિરમાં સુંદર મંડપ કરાવ્યો તથા અજ્યમેરૂ એટલે અજમેરમાં આવેલા શ્રીમહાવીરના મંદિરમાં શિખરોવાળા ચોવીસ દેવકુલો (નહાનાં મંદિરો) બંધાવ્યાં (?).

કચ્છના ખાખર ગામનો શિલાલેખ.

(૪૪૬)

આ શિલાલેખ કચ્છ દેશમાં આવેલા 'મોટી ખાખર' નામના ગામના શત્રુંજયાવતાર નામે જૈનમંદિરમાંથી મળી આવ્યો છે. આ લેખ યુજરાતી ભાષાંતર સાથે મુનિરાજ શ્રીહંસવિજયજી વિરચિત પ્રશોત્તર પુષ્પમાલમાં પ્રથમ છાપવામાં આવ્યો છે.

લેખ આખો સંસ્કૃત ભાષામાં છે, મધ્ય ભાગમાં ત્રણ પદ્યો આપ્યાં છે, બાકીનો બધો ભાગ ગદ્યમય છે. વિ. સં. ૧૬૫૬ માં તથાગચ્છના આચાર્ય વિજયસેનસૂરિની આજ્ઞાથી પં. વિવેકહર્ષ જણિએ કચ્છ દેશમાં વિહાર કર્યો. અને એક ચાતુર્માસ ભુજ શહેરમાં અને બીજો

* " વિ. સં. ૧૨૦૪ વર્ષે ફલવર્ધિપ્રામે ચૈત્યવિમ્બયોઃ પ્રતિષ્ઠા કૃતા । તત્તીર્થ તુ સંપ્રત્યપિ પ્રસિદ્ધમ્ । " વર્મસાગરગણિકૃત-ગુર્વાલી ।

રાયપુર બંદરમાં કર્યું. તે દરમ્યાન તેમણે તત્કાલીન કચ્છના રાજા ભારમલ્લજીને પોતાની વિક્રતાથી રાજિત કરીને તેની પાસેથી કેટલાક વિશેષ દિવસોમાં જીવહિંસા બંધ કરાવાનો અમારી પડકુ વજડાવ્યો. તથા રાવ ભારમલ્લજીએ ભુજ નગરમાં ' રાયવિહાર ' નામે એક સુંદર જૈનમંદિર પશ્ચિમધાવ્યું. ભુજ નગરથી વિહાર કરી પં. વિવેક હર્ષ ગણિ કચ્છના જોસલા નામે મ'ડળ (પ્રાંત)માં ગયા અને ત્યાં ખાખર ગામના સે'કડો ઝોસવાલોને ધર્મોપદેશ આપી શુદ્ધ શ્રાવકના આચાર વિગેરે શિખડાવી પૂર્ણ શ્રદ્ધાવાન કર્યા. તે વખતે, ત્યાંના આજેવાન સાં વયરસિક કરીને હંતો તેણે ઘંઘરગોત્રવાળા શા. શિવામેથા આદિની મદતથી તપાગચ્છના યતિઓને રહેવા માટે એક નવીન ઉપાશ્રય કરાવ્યો. તથા, શુજરાતમાંથી સલાટોને ઝોલાવી કેટલીક જિનપ્રતિમાઓ તૈયાર કરાવી અને સં. ૧૬૫૭ ના માઘ સુદિ ૧૦ સોમવારના દિવસે પં. વિવેકહર્ષગણિના હાથે તેમની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. પછી તેજ ગામના બીજા શ્રાવકોએ મળીને એક બીજું મંદિર બંધાવવું શરૂ કર્યું. જેની સમાપ્તિ સં. ૧૬૫૬ ના ફાલ્ગુણ વદિ ૧૦ ના દિવસે થઈ. તદનંતર તેજ માસની સુદિ ૧૦ ના દિવસે ઉક્ત પંડિતજીએ તેની પ્રતિષ્ઠા કરી અને તે મંદિરનું ' શત્રુજયાવતાર ' એવું નામ સ્થાપન કર્યું. આ પ્રમાણે આ લેખનો સંક્ષિપ્ત સાર છે. અક્ષરાર્થ ઉક્ત ' પ્રત્યોત્તર પુષ્પમાલા ' માં, (જે પં. હીરાલાલ હંસરાજનો કરેલો છે) નીચે પ્રમાણે આપેલો છે.

“ વ્યાકરણ, કાવ્ય, સાહિત્ય, નાટક, સંગીત, જ્યોતિષ, છંદ:શાસ્ત્ર, અલંકારશાસ્ત્ર, કઠિન એવાં તર્કશાસ્ત્ર, શિવમતનાં શાસ્ત્ર, જિનમતનાં શાસ્ત્ર, ચિંતામણિના મતનું પ્રચંડ ખંડન કરનારાં શાસ્ત્ર,^૧ મીમાંસા શાસ્ત્ર, સ્મૃતિશાસ્ત્ર, પુરાણશાસ્ત્ર, વેદશાસ્ત્ર તથા શ્રુતિની પદ્ધતિનાં છ

૧. આ ભાષાંતર, અસંબદ્ધ છે. ' ચિંતામણિ અને પ્રચંડ ખંડન (એટલે ' ખંડન ખાદ્ય ') શાસ્ત્ર ' એમ જોઈએ. - સંગ્રહક.

લાખ છત્રીશ હજાર શાસ્ત્રો^૧ તથા જૈન આગમ આદિક પોતાનાં અને પરના સિદ્ધાંત, ગણિતશાસ્ત્ર, તથા જાગતા એવા યવન આદિક છએ દર્શનોના ગ્રંથ તથા નિર્મલ એવાં પ્રકરણ (?) સંબંધી જ્ઞાનની ચતુરાઈવડે કરીને દલી નાખેલ છે, દુર્વાદિ મનુષ્યોનો ઉન્માદ જેઓએ; તથા બ્રાહ્મી અને ક્ષરસી આદિક લિપિ તથા પીંછીની લીપીથી થતી વિચિત્ર પ્રકારની ચિત્રકલા તથા ઘડામાંથી અગ્નિ કહાડવા આદિકની વિધિથી અત્યંત ઉત્તમ માણસોના મનને ચમત્કાર કરનારા તથા શૃંગાર આદિક રસથી રસયુક્ત થએલા અને ચિત્ર બંધાદિ અલંકારથી સુશોભિત એવી સંસ્કૃત લાપામાં બનાવેલાં મનોહર એવાં નવાં કાવ્યો બનાવવાથી તથા છત્રીશ પ્રકારની રાગણીઓના સમૂહથી બતાવેલા ઉત્કૃષ્ટ લાવવાળા રાગની મીઠાશથી સાંભળનારા માણસોને અમૃતપાન કરનાં ગીતવાલા રાસ અને પ્રબંધોથી તથા નાના પ્રકારના છંદોથી ભરેલાં પૂર્વ મહાપુરૂષોનાં ચરિત્રો તથા ન્યાયશાસ્ત્રોની ટીકા આદિક કરવાવડે કરીને તથા જેવી કહે તેવી સમસ્યા પૂરવાથી તથા વિવિધ પ્રકારના ગ્રંથો રચવાવડે કરીને તથા અનેક અને સેંકડો ગમે શ્લોકો રચવા આદિકવડે કરીને મેળવેલ છે સરસ્વતીનો પ્રસાદ જેઓએ એવા; તથા સાંભલનારાઓના કાનોને અમૃતના પારણા સમાન એવા સર્વ પ્રકારના રાગોની પરિણતિવડે કરીને મનોહર છે મુખનો શબ્દ જેમનો એવા; વળી સ્પષ્ટ રીતે આઠ અવધાનના તથા સો અવધાનના કોષ્ટકને સંપૂર્ણ કરવા આદિકની પડિતાઈવડે કરીને ખુશી કરેલા એવા મહારાષ્ટ્ર તથા કોકણના રાજા શ્રીબુહનિશાહ, મહારાજ શ્રીરામરાજા, શ્રીખાનખાના, તથા શ્રીનવરંગખાન આદિક અનેક રાજાઓએ દીધેલા જીવો માટેના અમારિપટહ તથા ઘણા કેદિઓના છુટકારા આદિકના પુણ્યથી મેલવેલ છે જસવાદ જેઓએ,

૧. ' શ્રુતિની પદ્ધતિના જ લાખ છત્રીશ હજાર શાસ્ત્રો ' એ અર્થ ખરાખર નથી. જ લાખ અને છત્રીશ હજાર એ જૈન આગમોની શ્લોકસંખ્યા છે, અટલે ' જ લાખ અને છત્રીશ હજાર શ્લોક પ્રમાણ જૈન આગમ આદિક સ્વપર શાસ્ત્ર- ' એમ ખરો અર્થ છે. સંપ્રાહુક.

એવા અમારા ગુરૂ મહારાજ પરિત શ્રીવિવેકહર્ષગણિએ સંઘાડા સહિત, તેજ ગુરૂ મહારાજનો મહારાજ શ્રીભારમદ્વજના આગ્રહયુક્ત થએલો આદેશ પામીને શ્રીભક્તામર આદિકની સ્તુતિ પૂર્વક લકિતથી પ્રસન્ન થએલા શ્રીઋષભદેવ પ્રભુના ઉપાસક એવા દેવવિશેષની આજ્ઞા વડે કરીને પહેલો વિહાર અહીં શ્રી કચ્છ દેશમાં કર્યો. વળી તેમાં પણ સંવત્ ૧૬૫૬ વર્ષે શ્રીભુજ નગરમાં પહેલું ચોમાસું અને ધીબુલું ચોમાસું રાયપુર અંદરમાં કર્યું. વળી તે સમયે શ્રીકચ્છ, મચ્છુકાંડા, પશ્ચિમ પાંચાલ, વાગડ તથા જેસલા આદિક અનેક દેશના સ્વામી એવા; તથા મહારાજ શ્રીખેંગારજીની ગાદીને શોભાવનાર એવા; તથા વ્યાકરણ અને કાવ્ય આદિકેનાં પરિજ્ઞાનવાળા તથા તેવા પ્રકારની મહત્તા, સ્થિરતા તથા ધૈર્ય આદિક શુભોવડે કરીને દૂર કરેલ છે સરસ્વતીને જેમણે એવા; તથા મહાન્ અનવસ્થા અને વિરોધનો ત્યાગ કરાવનારા અને યાદવ વંશની અંદર સૂર્ય સમાન એવા મહારાજ રાજધિરાજ શ્રીભારમદ્વજએ વિનંતિ કરવાથી શ્રીગુરૂ મહારાજે તેમની ઈચ્છાપૂર્વક વિહાર કર્યો. તેમજ કાવ્ય તથા વ્યાકરણ આદિકની ગોપ્તીથી તથા સ્પષ્ટ રીતે અષ્ટ અવધાન આદિકનો ઉત્કૃષ્ટ પંડિતાઈનો ગુણ દેખાડવાવડે કરીને ખુશી કરેલા એવા તે રાજ્યે શ્રીગુરૂમહારાજ પ્રત્યે પોતાના દેશોમાં જીવહિંસા ન થવા દેવા માટેનો લેખ કરી આપવાની કૃપા કરી. તે લેખને ખુલાસો નીચે મુજબ છે:—

“ હુમેશાં ગાયત્રી બિલકુલ હિંસા થાય નહીં; તેમજ ઋષિ પંચમી સહિત પર્યુષણના નવે દિવસોમાં, શ્રાદ્ધ પક્ષમાં, સઘલી અગ્યારસોએ, રવિવાર તથા અમાવસ્થાના દિવસોમાં, તેમજ મહારાજ ના જન્મ દિવસે તથા રાજ્ય દિવસે પણ સઘલા પ્રકારના જીવોની હિંસા ન થાય; એવી રીતની સર્વ દિશાઓમાં અને સર્વ જગોએ ઉદ્દુષોષણ કરાવી. ત્યાર બાદ એક વખતે શ્રાવણ માસનું વાર્ષિક પર્વ પાલવાની મહારાજએ આજ્ઞા કરતે છતે ગ્રાહ્યણે તે અંગિકાર ન કરવાથી તેમને બોલાવીને શ્રી ગુરૂમહારાજે શિક્ષા કરાવી તેમજ ગુરૂ

મહારાજે કહેલી શ્રાવણમાસની વાર્ષિક વ્યવસ્થાવાલી સિદ્ધાંતના અર્થોની યુક્તિ સાંભલીને તુષ્ટમાન થયેલા રાજ્યએ શ્રી ગુરૂમહારાજ પ્રત્યે મહેરબાની પૂર્વક પોતાની મોહોર છાપવાલાં સાત જયપાત્રો આપ્યાં અને પ્રતિપક્ષીને પરાજિત પત્રો એટલે હારવાનાં પત્રો આપ્યાં અને તેવી રીતથી રાજનીતિ બતાવીને રાજ્યએ પોતાનો ઉત્તમ પ્રકારનો ન્યાયધર્મ શ્રીરામની પેઠે સત્ય કર્યો. વળી અમારા ગુરૂમહારાજને એટલો પ્રભાવ તો શું હિસાબમાં છે—કેમ કે જે ગુરૂમહારાજે શ્રીમલકાપુરમાં વાદ કરવાની ઇચ્છાવાલા મૂલા નામના મુનિને જીતેલો છે, તેમજ પ્રતિષ્ઠાનપુરમાં યવનોને મહોરથી પણ શ્રી જૈનધર્મની જેમણે સ્તુતિ કરાવેલી છે; વળી એટલામાં આવી મળેલા એવા સેંકડો ગમે બ્રાહ્મણોને યુક્તિઓ દેખાડીને જેમણે જીતેલા છે તેમજ ધોરિદ્ધપુરમાં વાહીઓના ઉપરી એવા દેવજીને જેમણે મૈાન કરાવેલું છે. ૧. વળી જેમણે જૈનની ન્યાયવાણીથી દક્ષિણદેશમાં આવેલા જલણા નગરમાં વિવાદપદવી પર ચડાવીને દિગંબરાચાર્યને કહાડી સુકેલો છે, તેમજ રામરાજની સભામાં જેમણે આત્મારામ નામના વાહીધરને હારાવેલો છે, એવા તે ઉત્તમ ભુદ્ધિવાલા શ્રી વિવેકહર્ષ ગણિ મહારાજ પાસે રાજ પણ શું હિસાબમાં છે. ૨. વળી અમારા શ્રી ગુરૂમહારાજના સુખમાંથી નીકળેલા મહાન શાસ્ત્ર રૂપી અમૃતના સાગરમાં લીન થયેલા શ્રી ભારમલ્લજી મહારાજએ શ્રી ઋષભદેવ પ્રભુની ઘણી માન્યતા ધારણ કરી. તથા તેમની લકિત માટે તે શ્રીભારમલ્લજીએ ભુજ નગરમાં રાજ વિહાર નામનું અત્યંત અદ્ભુત શ્રીજિનેશ્વરનું મંદિર બંધાવ્યું. ૩.

હવે સં. ૧૬૫૬ની સાલમાં શ્રી કચ્છદેશની અંદર રહેલા જેસલા મંડલમાં વિહાર કરનારા શ્રી ગુરૂમહારાજે ઘણાંક ધન્ય ધાન્યોથી મનોહર થયેલા એવા શ્રી ખાખર ગામને પ્રતિયોધીને સારી રીતનું ધર્મક્ષેત્ર બનાવ્યું કે જ્યાંના રાજ મહારાજ શ્રી ભારમલ્લજીના ભાઈ કુવર શ્રી પંચાણજી હતા કે જેમણે મદ્યુક્ત અને પ્રબળ પરાક્રમે ફરી દિશાચક્રને દખાવ્યું હતું તથા જે સૂર્ય સરખા પ્રતાપ અને

તેજ વાલા હતા. વળી જેમની પટરાણી યુષ્માંબાઈ આદિકે હતી, તથા તેમના પુત્રો કુંવર દુબળ, હાબળ, ભીમળ, દેસરળ, દેવોળ તથા કમોળ નામના હતા કે જેઓ શત્રુઓ રૂપી હાથિઓની શ્રેણિને હરાવવામાં કેસરીસિંહ સરખા હતા.

વળી ત્યાં રહેલા સેંકડો ગમે ઓશવાલોનાં ઘરોને પ્રતિબોધી ને તથા શ્રાવક સંખ્યા સઘડી સામાચારી શીખવીને તેમને ઉત્કૃષ્ટ શ્રાવક બનાવ્યા. વળી ત્યાં ભદ્રીકપાણુ, દાન તથા શુરાપણુ આદિક ગુણોથી ઉપાર્જન કરેલા યશના ફેલાવારૂપી કપુરના સમૂહથી સુગંધ યુક્ત કરેલ છે બ્રહ્માંડભાંડ જેમણે એવા શા. વચરસી નામના ગામના પટેલને તેના કુટુંબ સહિત શ્રી ગુરૂમહારાજે એવો તો પ્રતિબોધ આપ્યો કે જેથી તેણે ઘંઘરગોત્રીય શા. શિવા પેઠા આદિક સહિત શ્રી તપાગચ્છની રાજધાની સરખો નવો ઉપાશ્રય બનાવ્યો તેમજ શ્રી ગુરૂમહારાજના ઉપદેશે કરીને જ ગુજરાતની ભૂમિમાંથી સલાટોને બોલાવીને શા. વચરસીએ શ્રી સંભવનાથજીની પ્રતિમા કરાવી ૧, તથા તેના શા. સાયર નામના પુત્રે શ્રી આદિનાથની પ્રતિમા કરાવી ૨, તથા શા. વીજળ નામના પુત્રે શ્રી વિમલનાથપ્રભુની પ્રતિમા કરાવી. વળી તેની પ્રતિષ્ઠા (અન્જનશલાકા) તો શા. વચરસીએ જ સંવત ૧૬૫૭ ની સાલમાં મહા સુદિ ૧૦ સોમવારે શ્રીતપાગચ્છનાયક ભદ્રારક વિજયસેન સૂરિ ગુરૂમહારાજના હુકમથી અમારા ગુરૂ શ્રીવિવેકહર્ષ ગણિના હાથેજ કરાવી છે. ત્યાર બાદ આ દેરાસર પણ અમારા ગુરૂના ઉપદેશ વડે કરીને જ ફાગણ વદી ૧૦ મે ઉત્તમ સુહૂર્તે ઉપકેશ ગચ્છના ભદ્રારક શ્રી કકકસૂરિએ બોધેલા શ્રી આણુંદકુશલ શ્રાવકે ઓશવાલ જ્ઞાતિના પારિખ ગોત્રવાલા શા. વીરાના પુત્ર ડાહ્યા, તેના પુત્ર જેઠા, તેના પુત્ર શા. ખાખણ, તથા તેના પુત્રરત્ન શા. વચરસીએ; તથા પુત્ર શા. રણવીર, શા. સાયર, શા. મહિકરણ; તથા વહુઓ ઉમા, રામા અને પુરી; તથા પૌત્ર શા. માલદેવ, શા. રાજ, એતલ, ખેમરાજ, વણુવીર, દીદા તથા વીરા આદિકે કુટુંબ સહિતે પ્રારંભ્યુ. વળી ઘંઘરગોત્રવાલા અને પુનર્મીયા કુલગુરૂ ભદ્રારકની નિશ્ચાથી શ્રા.

વક થએલા એવા શા. કંથડના પુત્ર શા. નાગીયા તથા મેરગ નામનાં સગા ભાઈએ, પુત્ર પાંચાસા સહિત તેમાં મહદ કરનાર હતા, અને તેમણે રાજની નિર્માળ કૃપાથી કુટુંબ સહિત તેમાં મહદ કરેલી છે. આ શત્રુજયાવતાર નામનું દેરાસર છે. સંવત ૧૬૫૭ ના ફાગુણ વદિ ૧૦ મે પ્રારંભેલું છે તથા સંવત ૧૬૫૯ ના ફાગુણ શુદ્ધ ૧૦મે અહીં સંપૂર્ણ થયું છે. વળી તેથી આનંદથી કચ્છદેશના શણુગાર રૂપ એવા શ્રી આખર નામના નગરમાં કલ્યાણ થયું છે. સંવત ૧૬૫૯ ના ફાગુણ સુદી ૧૦મે પંડિત શ્રી વિવેકહર્ષ ગણિએ આ જિનેશ્વર ભગવાનના તીર્થરૂપ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા કરેલી છે, અને આ પ્રશસ્તિ વિદ્યાહર્ષગણિએ રચેલી છે. સંવત વિક્રમનો જાણવો. ”

આ લેખની અંદર વચ્ચે જે ત્રણ કાવ્યો આપ્યાં છે તેમાં છેવટનાં કાવ્યમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે રાજ ભારમલ્લજીએ ભુજ નગરમાં ‘રાયવિહાર’ નામે આદિનાથનું મંદિર બંધાવ્યું હતું. તે મંદિર આજે પણ ભુજ શહેરમાં વિદ્યમાન છે અને તેની અંદર તે વિષેનો એક શિલાલેખ પણ મોજુદ છે જેનો સાર કૃપયુક્ત ‘પ્રશ્નોત્તર પુષ્પ-માળા’ માં આપેલો છે. આ લેખ સાથે તે સારનો કાંઈક સંબંધ હોવાથી તેમજ કચ્છના જૈન ઇતિહાસ માટે તે મહત્વનો હોવાથી અત્ર આપવામાં આવે છે. ઉક્ત પુસ્તકના પ્રણેતા મુનિવર લખે છે કે—

“ શ્રી કચ્છદેશના શિરતાજ ભુજ શહેરમાં આવેલા ઋષભ દેવ સ્વામીના ચૈત્યમાં એક કાવ્યબંધ પ્રાચીન શિલાલેખ છે. તેના કેટલાએક અક્ષરો ભ્રાંતિવાળા હોવાથી તેનો કિંચિત્તાત્પર્યય ઇહાં આપીએ છીએ. ”

“ પ્રથમના કાવ્યમાં જૈનેન્દ્રની જાત્રત્ જ્યોતિની ઉપાસના કરી છે. બીજા કાવ્યમાં કુલદીપક શ્રી ખેંગાર નરેશ્વરની તારીફ કરી છે. ત્રીજાથી આઠમા સુધીનાં કાવ્યોમાં યાદવવંશીય ભારમલ્લ ભૂપાલ અને તેમના પુત્રોની કારવાઈતું બહુ રસિલું વર્ણન કરેલું છે. નવમા કાવ્યમાં શ્રી ભારમલ્લજીએ તપાગચ્છીય શ્રીવિવેકહર્ષ મહાપિંને તેડાવી તેમની પાસે ધાર્મિક કથા કરાવી તેનું, તથા તે મહાપિંના અષ્ટાવધાનાદિ પ્રાશ-

તાના ગુણથી અને તેમની અકલ દોલતથી રંજિત થએલા તે કદરદાન રાજાએ સંપૂર્ણ દેશમાં ગોવધ બંધ કરાવ્યો તેનું, તથા જૈનોના દિલો-જાની આવકારદાયક પર્યુષણાદિ પર્વમાં સર્વ પ્રાણીઓનો છુટકો કરાવ્યો તેનું ખ્યાન કરેલું છે. દશમા કાવ્યમાં પુશનશીબ લારમણીએ જીવોના જાન બચાવવા ભૂતલ ઉપર કરેલું અભયદાન વર્ણવેલું છે. અગિયારમા કાવ્યમાં ભકિતભાવનો દાવો કરનાર એવા તે રાજાએ ભકિત માટે મોટા પાયાપર કરાવેલા અદ્ભુત રાજવિહાર નામના શ્રી યુગાદિ પ્રભુના પ્રાસાદની નોંધ લીધી છે. બારમા કાવ્યમાં શ્રીનાભેય જિનની તથા ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથની તથા શીતલનાથજીની મૂર્તિઓ કરાવી નિર્મલ યુદ્ધિવાલા અને મૂર્તિપૂજના હિમાયતી એવા તે રાજાએ શ્રી વિવેકહર્ષગણિની ઉપદેશપ્રથાને સફળ કરી પૂજ્યબુદ્ધિ બતાવી તે વર્ણવેલી છે. તેરમા કાવ્યમાં શ્રી તપાગણગનાંગણમાં ગગનધ્વજ જેવા શ્રીવિજયસેનસૂરીશ્વરના પ્રસાદથી શ્રીવિવેકહર્ષ વિદ્વવદ્વરે ભૂપને પ્રતિબોધ આપ્યો તેની સૂચના કરી છે. ચૌદમા કાવ્યમાં રાયવિહારનો નિર્માણકાલ બાહેરની જાણ માટે મૂકતાં સંવત્ ૧૬૨(૫?)૮ * ના શ્રાવણ માસની અજવાલી પાંચમ

* આ સંવત્ ભ્રાંતિવાળો જણાય છે, કારણ કે ઉપરના લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે સંવત્ ૧૬૫૬ માંજ પ્રથમ વિહાર વિવેકહર્ષગણિએ કચ્છ દેશમાં કર્યો હતો તેથી તેની પહેલાં—અને આ સંવત્ તો થણેજ પાછળ એટલે ૨૮ વર્ષ જેટલા દીર્ઘકાલ પૂર્વે જય છે તેવા જૂના વખતે—ઉક્ત મંદિરનું બનવું અસંભવિત અને અસંબદ્ધ છે. બીજી ઐતિહાસિક હકીકતો સાથે પણ તે બંધ બેસતો નથી. ડૉ. બર્નેસ (જુઓ, આ. લૉ. સ. આંધ્ર વે. ઈ. કચ્છ અને કાઠિયાવાડ; પૃ ૨૦૦) ની નોંધ પ્રમાણે રાજ્ય ભારમલ્લ-જેણે પ્રસ્તુત મંદિર બાંધ્યું હતું—સંવત્ ૧૬૪૨ માં ગાદિએ આવ્યો હતો. તેથી સં. ૧૬૨૮ માં તેનું રાજ્ય ન હોઈ શકે. તેમજ આ 'લેખ-સાર' માં આચાર્ય વિજયદેવસૂરિનું પણ નામ છે. તેમને આચાર્ય પદથી સં. ૧૬૫૬ માં મળી હતી, (વિજયપ્રશસ્તિકાવ્ય ૧૭-૪૭) તેથી ઉક્ત સંવત્માં તેમનું પણ અસ્તિત્વ નહિ હોઈ શકે. મહારા વિચાર પ્રમાણે એ સંવત્ ૧૬૫૮ હોવો જોઈએ, અને '૨' ના અંકને ઠેકાણે '૫' નો અંક હોવો જોઈએ—સં. ૧૬૫૬.

બહેર કરી છે. પંદરમા કાવ્યમાં શ્રીભારમણ ભૂપને પ્રતિબોધવા સંબંધી શ્રીવિવેકહર્ષ સુકવિની ક્રીતિનું વર્ણન કરેલું છે. સોલમા અને સત્તરમા કાવ્યમાં અવધાનમાં સાવધાન એવા અક્ષરચંચુ શ્રીઉદયહર્ષજીએ નિર્માણ કરેલી પ્રશસ્તિમાં વિજયસેનસૂરીશ્વરની પાટે થએલા શ્રીવિજયદેવસૂરિનો પ્રયાસ પ્રકટ કરવા પૂર્વક પોતાના ગુરૂ શ્રીવિવેકહર્ષજીની ભક્તિથી આ પ્રશસ્તિ બનાવી, એવું જણાવી દીધું છે. છેવટે નેક નામદાર શ્રીભારમણજી મહારાજે આ પ્રાસાદનું કામ ત્યાંના પ્રતિષ્ઠિત પુરૂષ શા. તેજ શેઠ પ્રમુખ સકલ શ્રી તપગચ્છના સંઘને સ્વાધીન કર્યું, એવા અક્ષરે ટાંગી યાવચ્યંદ્રદિવાકર આ પ્રસાદની સમૃદ્ધિ ચાહી ગદ્યબંધ સરલ અને સાદી ભાષામાં તે શિલાલેખ સંપૂર્ણ કરેલો છે.”

સ્તંભનપુર (ખંભાત) ના લેખો.

(૪૪૭)

આ લેખ ખંભાતમાં આવેલા સ્તંભન (થંભણ) પાર્શ્વનાથના મંદિરમાં એક શિલા ઉપર કોતરેલો છે. વડોદરાની સેંટ્રલ લાઇબ્રેરીના સંસ્કૃત સાહિત્ય વિભાગના નિરીક્ષક સદ્ગત શ્રાવક શ્રીયુત ચિમનલાલ ડાહ્યાભાઈ દલાલ એમ. એ. તરફથી મને આ લેખની નકલ મળી છે. લેખનો સાર આ પ્રમાણે છે.—

સંવત્ ૧૩૬૬ ની સાલમાં સ્તંભનપુર એટલે ખંભાત શહેરમાં, જ્યારે, પૃથ્વીતલને પોતાના પરાક્રમથી આંજી નાંખનાર અલાવદીન બાદશાહનો પ્રતિનિધિ અલ્પખાન રાજ્ય કરતો હતો તે વખતે, જિન-પ્રબોધસૂરિના શિષ્ય શ્રીજિનચંદ્રસૂરિના ઉપદેશથી ઉકેશવંશવાળા સાહ જેસલ નામના સુશ્રાવકે શ્રાવકની પોષધશાલા સહિત અજિતદેવ તીર્થકરનું ભવ્ય મંદિર બંધાવ્યું. સાહ જેસલ જૈન ધર્મનો પ્રભાવિક શ્રાવક હતો. તેણે ઘણા યાચકોને અને પોતાના સમાન ધાર્મિઓને વિપુલ દાન આપી તેમના દારિદ્ર્યનો નાશ કર્યો હતો. ઘણા આડંબરવાળા નગર પ્રવેશ પૂર્વક તેણે શત્રુજય અને ગિરનાર આદિ મહાતીર્થોની

સંઘ સાથે યાત્રા કરી હતી. પાટણમાં તેણે શાંતિનાથ દેવનું વિધિચૈત્ય બંધાવ્યું હતું અને તેની સાથે પોષધશાલા પણ બંધાવી હતી. તેના પિતાનું નામ સાહ કૈશવ હતું અને તેણે જેસલમેરમાં પાર્શ્વનાથ તીર્થંકરનું સંમેતશિખર એવા નામે વિધિચૈત્ય કરાવ્યું હતું. સાહ જેસલને, સાહ રાબુદેવ, સાહ વોલીય, સાહ જેહડ, સાહ લખપતિ અને સાહ ગુણધર એટલા ભાઈઓ હતા; અને સાહ જયસિંહ, સાહ જગધર, સાહ સલખણ, સાહ રત્નસિંહ આદિ પુત્રો હતા.

આ લેખમાં જણાવેલો બાદશાહ અલાવદીન તે સુબ્રહ્મચારી બાદશાહ અલાઉદ્દીન ખિલજી છે જેણે સૌથી પ્રથમ ગુજરાતને મુસલમાની સત્તા તળે આણ્યું હતું અને સર્વસાધારણમાં તે અલાઉદ્દીન ખુનીના નામે ઓળખાય છે. લેખમાં ખીલ્જી નામ અલ્પખાનનું છે, તે તવારીખો પ્રમાણે અલાઉદ્દીન બાદશાહનો સાળો થતો હતો અને ગુજરાતનો પ્રથમ સુબો મનાય છે. (જુઓ, ગુજરાતનો અર્વાચીન ઇતિહાસ, પૃ.૨)

(૪૪૮)

આ લેખ, ખંભાતમાં આવેલા કુંચુનાથના મંદિરમાંથી મળી આવ્યો છે અને ભાવનગર રાજ્ય તરફથી પ્રકાશિત થયેલ “ પ્રાકૃત અને સંસ્કૃત શિલાલેખોનો સંગ્રહ ” એ નામના ઇંગ્રેજી પુસ્તકમાં એ સુદ્રિત થયેલો છે. એ લેખ ૩૧ ઈંચ લાંબા અને ૧૬ ઈંચ પહોળા ધોળા આરસ પહાણ ઉપર કોતરેલો છે. લેખ અપૂર્ણ છે તેથી તેની સાલ વિગેરે કાંઈ જણાતી નથી.

ઉપલબ્ધ ભાગમાં ૧૯ પદો છે અને તેમાં નીચે પ્રમાણેની બાબતોનો ઉલ્લેખ છે.

૧ ભા કાવ્યમાં પ્રથમ તીર્થંકર રૂષભદેવની સ્તવના છે. ૨ભા અને ૩ભા કાવ્યમાં ૨૩ મા તીર્થંકર પાર્શ્વનાથની સ્તુતિ છે. ૪થા પદમાં સામાન્યરીતે સર્વતીર્થંકરોની પ્રશંસા છે. ૫ માં અને ૬ ઠા કાવ્યમાં ચૈલુક્યવંશની ઉત્પત્તિનું સૂચન છે. ૭ મા અને ૮ મા પદમાં એ વંશમાં પાછળથી થયેલા અણોરાજ નામના રાજાની પ્રશંસા છે. ૯ મા શ્લોકમાં એ અણોરાજની સલક્ષણદેવી નામે રાણીનું સૂચન છે.

૧૦ મા, ૧૧ મા અને ૧૨ મા પદમાં તેમના પુત્ર લવણપ્રસાદનું વર્ણન છે. ૧૩ મા શ્લોકમાં તેની સ્ત્રી મદનદેવીનો ઉલ્લેખ છે. પછીના ૪ પદોમાં તેમના પ્રાકૃતી પુત્ર વીરધવલની વર્ણના છે અને ૧૮ મા શ્લોકમાં તેની રાણી વચ્ચલદેવીનો નામનિર્દેશ કરેલો છે. ૧૯ મા કાવ્યમાં વીસલદેવ રાજના ગુણ વર્ણવ્યા છે. અંતે ૩૦ મા કાવ્યની એકજ લાઇન બચી રહી છે અને ત્યાંથીજ લેખ અંતિત થઈ ગયો છે. લેખનો ઉપક્રમ ભેતાં લેખ બહુ મ્હોટો અને ઉપયોગી હોવો જોઈએ પરંતુ કોણ બાણે કયાં અને ક્યારે તે નષ્ટ થયો હશે તે કાંઈ કહી શકાય તેમ નથી.

(૪૪૬)

ખંભાતમાં ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથનું એક જૂનું મંદિર છે તેમાં એક ઠેકાણે કઠણ કાળા પથ્થર ઉપર આ લેખ કોતરેલો છે. લેખની શિલા ૩૨ ઇંચ લાંબી અને ૧૯ ઇંચ પહોળી છે અને તેમાં એકંદર ૨૯ પંક્તિઓ ખોદેલી છે. કાળી બાબુએ એ શિલાનો ઉપરનો થોડોક ભાગ લાંગી ગએલો છે તેથી પ્રથમની ૧૧ પંક્તિઓનો શુરૂઆતનો વધતો ઓછો લેખાંશ અંતિત થઈ ગયો છે. લેખની રચના પદમય છે અને પદોની સંખ્યા ૪૭ જેટલી છે. આ લેખ પણ ઉપરના લેખની માફક ઉક્ત પુસ્તકમાં પ્રથમ પ્રકાશિત થઈ ગયો છે. લેખનો કેટલોક ભાગ ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે અંતિત થઈ જવાથી તેનો ભાવાર્થ સ્પષ્ટ કળી શકાતો નથી. તેમજ જે ભાગ અખંડ છે તેમાં પણ કેટલીક અશુદ્ધિઓ જણાય છે અને તેના લીધે સંબંધાર્થ સ્ફુટ થતો નથી. ભાવનગર રાજ્ય તરફથી પ્રકાશિત ઉક્ત પુસ્તકમાં આનો શબ્દશઃ ઇંગ્લેશ અનુવાદ આપવામાં આવ્યો છે પરંતુ તે બહુજ અશુદ્ધ અને અસંબંધ છે. આ કારણથી આ ઠેકાણે હું આ આખા લેખનું વિસ્તૃત અને સ્પષ્ટ વિવેચન નહિ આપી માત્ર સારાંશજ આપું છું.

પ્રારંભના ૪ શ્લોકોમાં પાર્શ્વનાથ તીર્થંકરની સ્તુતિ કરેલી છે. પાંચમા શ્લોકમાં ' સંવત ૧૧૬૫, જ્યેષ્ઠવદિ ૭ સોમવાર ' આ પ્રમાણે મિતિ આપી છે. આ મિતિ અહિં શી બાબતની આપી છે તે, એ

શ્લોકનો ઉત્તરાર્ધ નષ્ટ થઈ જવાથી સ્પષ્ટ થતું નથી. આ લેખની સાલ તો આગળ ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે સંવત્ ૧૩૫૨ ની છે. કહાયિત્ આ પ્રથમની મિતિ મંદિર બંધાવ્યાની સાલ હશે.

૬૬ થી ૧૦ માં શ્લોક સુધીના ભાગમાં ગુજરાતના રાજકર્તા ચૌલુક્ય વંશના છેવટના રાજાઓની વંશાવલી છે જે ઇતિહાસમાં વાઘેલવંશ તરીકે પ્રસિદ્ધ છે. ૬૬ માં શ્લોકનો જે ભાગ જતો રહ્યો છે તેમાં આ વંશના મુખ્ય પુરૂષનું એટલે અર્જુણનું નામ હોય તેમ જણાય છે. તેનો પુત્ર લૂણિગ એટલે લવણ પ્રસાદ થયો. તેનો પુત્ર વીરધવલ થયો. ઇતિહાસો તેમજ ખીબ લેખોના અનુસંધાનો પ્રમાણે વીરધવલને વીરમ, વિસલ અને પ્રતાપમલ્લ એમ ત્રણ પુત્રો હતા, તેમાં છેલ્લા પુત્ર એટલે પ્રતાપમલ્લાનું જ નામ આ લેખમાં આપવામાં આવ્યું છે. એ પ્રતાપમલ્લનો પુત્ર અર્જુન એટલે અર્જુનદેવ નામે રાજા થયો. તેને બે પુત્રો થયા જેમાં મ્હોટાનું નામ રામ એટલે રામદેવ હતું. ન્હોનાનું નામ ઉપલબ્ધ નથી પરંતુ તે સારંગદેવ હશે જેનો ઉલ્લેખ આ લેખમાં આગળ ઉપર ૪૬ માં શ્લોકમાં કરવામાં આવ્યો છે.

આ પછી પાર્શ્વનાથમંદિર નિર્માતાના વંશનું વર્ણન આવે છે. સ્તંભતીર્થપુર એટલે ખંભાત (?) માં રાજમાન્ય એવા મોઢવંશમાં ખેલાનામે કરી એક પ્રસિદ્ધ મ્હોટો ધનવાન અને ધર્મી પુરૂષ થયો. તેને સર્વગુણસંપન્ન એવી બાદડા નામે સ્ત્રી હતી. તેણે પાર્શ્વનાથનું ભવ્ય મંદિર બંધાવ્યું. તેનો પુત્ર વિકલ થયો જે પુણ્યવાન અને સર્વ લોકોમાં માનિતો હતો. તેણે સૂર્યના મંદિરની આગળ એક મંડપ બંધાવ્યો. તેને એક રત્ના નામે ખહેન હતી જે ધનસિંહ સાથે પરણી હતી અને ભીમડ, જાલહણ, કાકલ, વચબલ, ખીમડ આદિ વંશના ઉદ્ધારક એવા તેને પુત્રો થયા હતા. ૧૮ માં શ્લોકમાં કોઈ યશોવીરનો ઉલ્લેખ છે જે પોતાના પિતરાઈ ભાઈઓ સાથે જૈન અને શૈવ બંને ધર્મોનું પાલન કરતો હતો. ૧૯ માં અને ૨૦ માં શ્લોકમાં આસ્વડ અને તેની સ્ત્રી જલહણુદેવીના બે પુત્રોનો ઉલ્લેખ છે જેમાં એકનું નામ મદનપાલ હતું. ખીબનું નામ જતું રહ્યું છે.

૨૧ મા શ્લોકમાં કોઈ ખેતલ (?) નામના રાજાનો ઉલ્લેખ છે જે સિંહના બાલક જેવો નિર્ભય હતો અને 'વિજયસિંહ' ના નામે તે સર્વત્ર પ્રસિદ્ધ હતો. ૨૨ મા શ્લોકમાં જણાવ્યું છે કે એ વિજયસિંહનો લાલા નામનો ન્હાનો ભાઈ મરી ગયો હતો તેના પુણ્યાર્થે તેણે આ મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો. ૨૩ અને ૨૪ મા શ્લોકમાં એ વિજય-સિંહની જ પ્રશંસા વર્ણવી છે. ૨૫ મા શ્લોકમાં, તેની અનૂપમા; શ્રીદેવી અને સૂહવી એમ ત્રણ સ્ત્રીઓ જણાવી છે. ૨૬ મા શ્લોકમાં, તે વિજયસિંહના પુત્ર દેવસિંહનો ઉલ્લેખ છે. ૨૭ મા શ્લોકમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે-તે વિજયસિંહ વિહ્વન્માન્ય એવા યશઃકીર્તિ (?) નામના આચાર્યના ઓઘથી અર્હતદેવની ત્રિકાલ પૂજા કર્યા કરતો હતો.

૨૮ મા શ્લોકમાં, હુંકાર (?) વંશમાં જન્મેલા સાંગણુનું, ૨૯ મા માં, સિંહપુરવંશમાં જન્મેલા જયતાનું, અને ૩૦ મા માં, પ્રહ્લાદન નામના શ્રાવકનું વર્ણન કરેલું છે. ૩૧ મા પદ્યમાં સૂચવ્યા પ્રમાણે આ ત્રણે જણ, તથા હવે નીચે જેમનાં નામ આપવામાં આવશે તે બધા કોઈ ચાલા નામના પ્રસિદ્ધ પુરૂષના ન્હાના ભાઈ સાથે માદ્રવા, સપાદલક્ષ (એટલે મારવાડમાં આવેલો અજમેર પાસેનો પ્રાંત) અને ચિત્રકૂટ (ચિતોડ) થી અહિં (ખંભાતમાં) આવ્યા હતા. (?) ૩૧ થી ૩૯ શ્લોકોમાં આ પ્રકારના બધા ગૃહસ્થોનો ઉલ્લેખ કરેલો છે. નામે આ પ્રમાણે—પ્રસિદ્ધ જૈન સાધુ (એટલે સાહુકાર) શાંભદેવ, ધાંધુ, કલ્હુ, હાલ્લ, રાહડ, રાજમાન્ય ગજપતિ નો પુત્ર ઋર્માત્મા ધામા, નલોપતી (?) સાધુ નોડેક, શુભસૌંડ (?) ઘેહડ, સોમ, અજયદેવ, ખેતહરિ, તેનો ન્હાનો ભાઈ પૂનહરિ, બાપણુ, દેદો, રત્નો, અને છાબુ (આદિ). આ બધા જિનભક્ત હતા. એમણે બધાએ લેગા મળીને પાર્શ્વનાથની વિધિપૂર્વક હમેશાં પૂજા થતી રહે તેના માટે નીચે પ્રમાણે લાગો બાંધ્યો. વસ્ત્ર, ખાંડ, કુષ્ઠ, મુરુ, માંસી, સટકણુ (?) ચામડું, રંગ આદિ દ્રવ્યથી ભરેલા એક બળદ દીડ એક દ્રમ્મ; તથા ગોબ, કબળ, તૈલ આદિ ચીજોથી ભરેલા બળદ પ્રતિ અડધો દ્રમ્મ; એમ બળદમાં આવતા માલ ઉપર કર ન્હાખ-

વામાં આવ્યો. આ કર વડે પાર્શ્વનાથની પૂજા વિગેરે થાય તેવું લખાણ કર્યું. આ લખાણની તારીખ સંવત ૧૩૫૨ ની છે. આ લખાણ કરતી વખતે સારંગદેવ રાજા-રાજ્ય કરતો હતો. છેવટના બે પદોમાં જણાવ્યું છે કે-જે મંદિરના ખર્ચ માટે આ લાગો બાંધવામાં આવ્યો તેની દેખરેખ મુખ્ય કરીને નીચે જણાવેલા ગૃહસ્થો રાખતા હતા. તેમનાં નામો આ પ્રમાણે:-નાના, તેજ, ધના, મોષ, આહરા, દેવો, રાજ્યદેવ, ભોજદેવ, સાલ્હ અને રતના આદિ.

આ પ્રશસ્તિ ઠ. સોમાએ લખી અને સૂત્રધાર પાલ્હાકે કોતરી છે.

(૪૫૦)

આ લેખની એક હસ્ત લિખિત પ્રતિ મને વડોદરાના પ્રવર્તક શ્રી કાંતિવિજયજી મ. ના શાસ્ત્ર સંગ્રહમાંથી મળી આવી છે. મૂળ લેખ કયાં આગળ આવેલો છે તે કાંઈ એ પ્રતિમાં લખેલું નથી. પરંતુ લેખમાં આપેલા વર્ણન ઉપરથી સમજી શકાય છે કે તે ખંભાતના ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથના મંદિરનો હોયો જોઈએ. આ લેખની ઉપરનો લેખ પણ ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથના મંદિરમાંજ આવેલો છે. પરંતુ તે તો આના કરતાં બહુ જુનો છે. તેથી જણાય છે કે આ લેખમાં જણાવેલું ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથનું મંદિર ઉપરના લેખમાં સૂચવેલા મંદિર કરતાં જૂદું હોવું જોઈએ. આ લેખમાંની હકીકત પ્રમાણે તો સ્પષ્ટ જણાય છે કે એ મંદિર નવીનજ બાંધવામાં આવ્યું હતું. ખંભાત નિવાસી અથવા ત્યાંના પૂર્ણ માહેતગાર કોઈ શ્રાવક અથવા મુનિરાજ આ બાબતમાં તપાસ કરી કાંઈ હકીકત લખી જણાવશે તો અન્યત્ર એ બાબત ખુલાસો આપી શકાશે. અત્ર તો ફક્ત લેખનો સાર જ હાલમાં આપવામાં આવે છે.

આ લેખની છેવટે જે ગદ્ય ભાગ છે તે કોઈ સ્વતંત્ર બીજો લેખ હોય તેમ જણાય છે અને કોઈ પ્રતિમાનાં પદ્માસન નીચે કોતરેલો હોવાનું અનુમાન થાય છે. પદ્મભાગ ખાસ મહોદી શિલા ઉપર કોતરેલો હોયો જોઈએ.

આ લેખના એકંદર ૬૨ પદો છે. તેમાં પ્રારંભના બે પદોમાં કમથી પાર્શ્વનાથ અને મહાવીર દેવની સ્તુતિ કરવામાં આવી છે. ૩ બા કાવ્યમાં ભગવાન શ્રીમહાવીરદેવના સુધર્મ ગણધર, જેમની શિષ્ય-સંતતિએ આ કાળમાં જૈન ધર્મનું સંરક્ષણ કર્યું છે તેમની પ્રશંસા છે. ૪ થા શ્લોકમાં સંવત્ ૧૨૮૫ માં તપાણિરૂદ્ધ પ્રાપ્ત કરનાર જગ-ચ્યંદ્રસૂરિનો ઉલ્લેખ છે. એ જગચ્યંદ્રસૂરિની કેટલીક પેઢીએ હેમવિ-મલસૂરિ થયા અને તેમના શિષ્ય આનંદવિમલસૂરિ થયા. (૫) પોતાના સમયમાં સાધુસમુદાયને પોતાના આચારમાં શિથિલ થયેલો જોઈ, સંવત્ ૧૫૮૨ માં તેમણે ક્રિયોદ્ધાર કર્યો. (૬) એ આનંદ વિમલસૂરિના શિષ્ય વિજયદાનસૂરિ થયા (૭) અને તેમના પટ્ટધર આચાર્ય સુપ્રસિદ્ધ શ્રીહીરવિજયસૂરિ થયા. (૮) પછીના ૫ શ્લોકોમાં હીરવિજયસૂરિના પૂણ્યાવહાનોતું સંક્ષિપ્ત સૂચન કરેલું છે, તે આ પ્રમાણે:—સંવત્ ૧૬૩૬ માં તેમને અકબર બાદશાહે કૃતેપુર (શિકરી) માં બાદરૂપૂર્ક બોલાવ્યા હતા. બાદશાહે તેમના કથનથી પોતાના સમગ્ર દેશોમાં છ માસ સુધી જીવલિંસા થતી અટકાવી હતી. વળી તેણે પો-તાના રાજ્યમાં જે ‘જીજીઆ વેશ’ લેવામાં આવતો હતો તેમજ મરેલા મનુષ્યોની સંપત્તિ સરકારમાં જમા કરવામાં આવી હતી તે, એ આચાર્યના ઉપદેશથી બંધ કરાવી હતી. શત્રુજય નામનું જૈનોતું પવિત્ર રથળ બાદશાહે જૈનસમાજને સ્વાધીન કર્યું હતું અને તેની યાત્રા કરનાર યાત્રી પાસેથી જે ‘મુંડકા વેશ’ લેવાતો હતો તે બંધ કરવામાં આવ્યો હતો. મેઘજી નામના એક કુંકા મતનો પ્રસિદ્ધ અને આગેવાન સાધુ, પોતાના અનુયાયી એકા કેટલાક ખીજ સાધુઓ સાથે, સ્વમ-તનો આગ્રહ છોડી હીરવિજયસૂરિનો શિષ્ય થયો હતો. ૧૪ માં પદ્યથી તે ૨૨ માં સુધીમાં એ હીરવિજયસૂરિના મુખ્ય શિષ્ય આચાર્ય વિજયસેનસૂરિના ગુણોતું સંક્ષિપ્ત વર્ણન આપવામાં આવ્યું છે. હીર-વિજયસૂરિની માફક એમને પણ અકબર બાદશાહે ઘણા બાદરૂપૂર્ક પોતાની પાસે લાહોર મુકામે મુલાખાત લેવા બોલાવ્યા હતા. ત્યાં બાદશાહની સલામાંજ કેટલાક ખીજ વિદ્વાનો સાથે એમણે શાસ્ત્રચર્ચા

કરી હતી અને તેમાં એમને 'વિજય' મળ્યો હતો. હીરવિજયસૂરિના કથનથી જેવી રીતે બાદશાહ પોતાના સામ્રાજ્યમાં છ મહિના સુધી જીવહિંસા થતી બંધ કરી હતી તેવીજ રીતે એમના કથનથી પણ તેણે પુનઃ કર્યું હતું. વિશેષમાં તેણે આ વખતે ગાય, ભેંસ, બળદ, અને પાડાને મારવાનો, સર્વથા અને સદાને માટે પ્રતિબંધ કર્યો હતો.

અહિંથી પછી, લેખના મુખ્ય નાયક જે પરીખ વજ્રા રાજા છે તેમની હકીકત શુરૂ થાય છે.

ગન્ધારપુરમાં, પૂર્વે શ્રીમાલી વંશના પરીક્ષક કુટુંબનો આદહ. જુસી નામે એક પ્રસિદ્ધ અને પુણ્યવાન ગૃહસ્થ થઈ ગયો. (૨૩) તેનો પુત્ર દેહહણ્ડી, તેનો મુહલણ્ડી, તેનો સમરા, તેનો અભુન અને તેનો ભીમ નામે પુત્ર થયો. (૨૫) ભીમને લાલૂ નામની ગૃહિણી થી જસીઆ નામે સર્વજનપ્રિય પુત્ર થયો, અને તેની આજ્ઞાત લક્ષ્મી જેવી જસમાદેવી નામે પત્ની થઈ. (૨૪) એ પુણ્યશાલી દમ્પતીને વજ્રા અને રાજા નામે બે પિતૃવત્સલ અને સન્નવનમાન્ય શ્રેષ્ઠ પુત્રો થયા. (૨૬) વજ્રાને વિમલાદેવી નામે અને રાજાને કમલાદેવી નામે પતિભક્તા પત્ની હતી. (૨૭) તેમાં મોટા ભાઈને એક મેઘજી નામે સુપુત્ર થયો. (૨૮) પાછળથી વજ્રા અને રાજા બંને પ્રેમપરાયણ ભાઈઓ પોતાની જન્મભૂમિ ગન્ધાર છોડી બંલાતમાં આવી રહ્યા. (૨૯) ત્યાં બંને ભાઈઓએ પોતાના હાથે ઉપાજન કરેલી અઠગક લક્ષ્મીનો સદ્માર્ગે વ્યય કરી ખૂબ યશ મેળવ્યું. (૩૦) તેમની કીર્તિ સર્વત્ર ખૂબ પ્રસરી અને તે તરફ સાર્વભૌમ બાદશાહ અકબરના અને આ તરફ પોર્તુગાલના ગવર્નરના દરબારમાં તેમને ઘણું માન મળતું હતું. (૩૧) તે બંને ભાઈઓ, આચાર્ય હીરવિજયસૂરિ અને વિજયસેનસૂરિના પરમ ભક્ત હતા અને તેમના ઉપદેશાનુસાર નિરંતર ધર્મકાર્યમાં આગેવાની ભર્યો ભાગ લેતા હતા. (૩૨) આ બંને બંધુઓએ ત્રવત્ ૧૬૪૪ માં વિપુલ ધન ખર્ચી પાર્શ્વનાથ અને વર્દમાન એમ બે તીર્થંકરોની પ્રતિમાઓની ઘણા આડંબર અને ઠાઠપૂર્વક વિજયસેનસૂરિના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

(૩૩-૩૪) તેમાં પાર્શ્વનાથની પ્રતિમાને 'ચિન્તામણિ પાર્શ્વનાથ'નામે સ્થાપન કરી. (૩૫) એ પ્રતિમા ૪૧ આંગળ ઉંચી અને શેષનાગથી સેવિત હતી. (૩૬) તેમજ મસ્તક ઉપર સર્પની સાત કૃષ્ણાઓ કોતરેલી હતી. (૩૭-૩૮).

આ પછી, ૨૧ શ્લોકોમાં, આ બંને ભાઈઓએ કરાવેલા ચિન્તામણિ પાર્શ્વનાથ નામના મંદિરનું, કે જેમાં ઉપર્યુક્ત પ્રતિમાઓ સ્થાપન કરવામાં આવી હતી તેનું, વર્ણન આપવામાં આવ્યું છે. તે આ પ્રમાણે:—

એ મંદિરમાં બાર સ્તંભો હતા, અને છ દ્વારો હતાં. સાત ન્હાની ન્હાની દેવકુલિકાઓ હતી અને બે દ્વારપાલોની મૂર્તિઓ હતી. મૂલ પ્રતિમાની આસપાસ બીજી પંચવીસ ઉત્તમ મૂર્તિઓ સ્થાપન કરવામાં આવી હતી. એ મંદિરમાં વળી, એક ભવ્ય ભૂમિગૃહ (ભોંયરૂં) હતું જેને ૨૫ પગથિયાં હતાં. એ સોપાનની સામેજ સુંદરાદૃતિવાળી ગણેશની મૂર્તિ બેસાડેલી હતી. એ ભૂમિગૃહ સમચતુરસ (ચોરસ) હતું અને દશ હાથ જેટલું ઉંચું હતું. એની અંદર બીજી ન્હાની ન્હાની ૨૬ દેવકુલિકાઓ હતી અને પાંચ એનાં દ્વાર હતાં. એ ભૂમિગૃહના પશુ બે દ્વારપાલો હતા, તેમજ ચાર ચામરધારકો હતા. એની વેદિકા ઉપર ૩૭ આંગળ પ્રમાણ આદિનાથની, ૩૩ આંગળ પ્રમાણ મહાવીરદેવની અને ૨૭ આંગળ પ્રમાણ શાંતિનાથની પ્રતિમા સ્થાપિત કરવામાં આવી હતી. વળી એ ભૂમિગૃહમાં ૧૦ હાથિઓ અને ૮ સિંહો કોતરેલા હતાં. આવી રીતે સ્થંભતીર્થ (બંભાત) માં ભૂપણ સમાન અને જોવાલાયક એ મંદિર ઉક્ત બંને ભાઈઓએ બંધાવ્યું હતું. (૩૯-૫૬).

છેવટના ત્રણ શ્લોકોમાં, આ પ્રશસ્તિ બનાવનાર વિગેરેનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.—કમલવિજય કોવિદના શિષ્ય હેમવિજયઃ કવિએ

* ' વિજયપ્રશસ્તિ ' નામના કાવ્યની રચના કરનાર આજ હેમવિજય કવિ છે. કીર્તિકલ્લોલિની આદિ બીજી પણ અનેક કૃતિઓ એમની કરેલી છે. બુદ્ધો વિજય પ્રશસ્તિ કાવ્યની પ્રશસ્તિ શ્લો. ૨૭-૫૫.

આ પ્રશસ્તિની રચના કરી હતી અને લાભવિનય^૧ પંડિતે એતું સંશોધન કર્યું હતું. કીર્તિવિનય^૨ નામના તેમના ગુરૂબંધુએ શિલા ઉપર લખી આપી હતી અને શ્રીધર નામના શિલ્પિએ (સલાટે) તેને કોતરી કાઢી હતી.

છેવટે જે ગદ્યભાગ છે તેમાં પણ ટુંકાણુમાં આ આખા લેખની મુખ્ય હકીકત પુનઃ આપી દેવામાં આવી છે.

આ પ્રશસ્તિમાં આપેલું વર્ણન વિનયપ્રશસ્તિ કાવ્યના ૧૧ માં સર્ગમાં પણ અક્ષરેઅક્ષર આપેલું છે. એટલુંજ નહિ પરંતુ આમાંના ૩૭, ૩૮, ૩૯ અને ૫૬ નંબરનાં પદો તો, શ્રોતાં શબ્દોના ફેરફાર સાથે, જેમના તેમજ એ કાવ્યના ઉક્ત સર્ગમાં મળી આવે છે. ત્યાં એમની સંખ્યા ક્રમથી ૪૬, ૫૦, ૫૩ અને ૬૬ ની છે. આમ હોવાનું કારણ સ્પષ્ટજ છે કે આ 'પ્રશસ્તિ' અને તે કાવ્યના કર્તા એકજ હોવાથી સ્વાભાવિક રીતેજ પ્રશસ્તિના પદો કાવ્યમાં લઈ શકાય છે.

આ લેખમાં વર્ણવેલા પરીખ વણ્યા રાણ્યા સત્તરમી સદીમાં થઈ ગએલા સમર્થ શ્રાવકોમાંના એક મુખ્ય હતા. ખંભાત નિવાસી શ્રાવક કવિ ઋષભદાસે 'હીરવિનયરાસ' માં આ ખંને લાઈઓની હકીકત લખાણથી આપી છે. કવિ ઋષભદાસ—

“ પારેખ વણ્યા રાણ્યા, જૈન સિદ્ધમણિ જાણુ.

જિનમતવાસી જિન જપે, સિર વહે જિનની આણુ^૩. ”

આવા શબ્દોથી તેમના ગુણવર્ણનનો પ્રારંભ કરે છે, અને પૂર્વકાલમાં

૧ આ લાભવિનય તે ઘણું કરીને સુપ્રસિદ્ધ તાર્કિક મહોપાધ્યાય યશોવિનયજીના ગુરૂના ગુરૂ જે લાભવિનય છે તેજ હોવા સંભવે છે.

૨ કીર્તિવિનય પણ મહોપાધ્યાય વિનયવિનયજીના જે ગુરૂ થાય છે તેજ આ હોય તેમ સંભવે છે.

૩ જાઓ 'હીરવિનયસુરિરાસ' પૃ. ૧૫૨, (દિ. લા કૃંડ તરફથી મુદ્રિત).

થઈ ગએલા વિમલશાહ અને વરતુપાલ જેવા મહાનુ સમર્થ શ્રાવકોની સાથે તેમની તુલના કરે છે. તેમણે, ૧ ગંધારમાં, ૧ ત્રંગાવતી (ખંભાત) માં, ૧ નેબમાં અને ૨ બાદોડે એમ એકંદર પાંચ જિનમંદિરો બંધાવ્યાં હતાં. સોના, ચાંદી, રત્ન, પ્રવાલા અને પિત્તલ આદિ અનેક ધાતુઓની સંખ્યાબંધ તેમણે પ્રતિમાઓ બનાવરાવી હતી. તેવીજ રીતે પાષાણની પણ અગણિત પ્રતિમાઓ ભરાવી હતી. ઘણા મંદિરોનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હતો. આખૂ, ગોડી અને રાણકપુર વિગેરે તીર્થોની યાત્રાર્થે તેમણે સંઘો કાઢયા હતા. અકબર બાદશાહના દરબારમાં પણ તેમનું બહુ માન હતું અને બાદશાહે તેમનું હાણુ માફ કર્યું હતું. પોર્તુગાલના (ફિરંગીઓના) અધિકારિઓ પણ તેમનો ખૂબ સત્કાર કરતા હતા. તેમણે અનેકવાર અમારિ પળાવી હતી. કોડો માછલિઓ અને ગાય, ભેંસ, બકરાં, પંખી વિગેરે પ્રાણિઓને જીવિતદાન અપાવ્યું હતું. તેમના કથનથી સરકારી અધિકારિઓ અનેક ગામોનો વિશ્વંસ કરતા અટકી જતા હતા. અનેક બંદિવાનોને તેમણે કેદખાનાઓમાંથી છોડાવ્યા હતા. બાદશાહ તરફથી તેમને આવું માન આપવામાં આવ્યું હતું કે ફાંસિએ લટકાવેલો મનુષ્ય પણ જો તેમની દૃષ્ટિએ પડી બંધ તો તેની ફાંસી માફ થઈ શકતી હતી. ઋષભદાસ કવિ કહે છે કે—રાજ-આના ગુણોનો કહેતાં પાર આવે તેમ નથી.

“ અનેક ગુણ રાજા કેરા, કહેતાં ન પામું પારરે. ”

તેના આવા અનેક ગુણોમાંથી એક પ્રસંગનો ખાસ ઉલ્લેખ કરતાં એ ખંભાતી કવિ કહે છે કે:—

એક વખતે ચેઉલ (ચીઉલ) ના એક ખોજગીને ખીબ કેટલાક માણસો સાથે કેદ કરીને શ્રીરંગી લોકો ગોવામાં લઈ આવ્યા. તે ખોજગીએ ઘણા ઘણા પ્રયત્નો કર્યા પરંતુ તેને કોઈ પણ રીતે છોડવામાં ન આવ્યો. એટલામાં, એ ફિરંગીઓનો અધિકારી જેનું નામ વિજરેજલ હતું તેની પાસે પરીખ રાજાઓ જઈ ચઢયો અને તેની નજરમાં તે ખોજગી આવતાં, તેણે વિજરેજલને તે બધાને છોડી

મુકવાનું કહેતાં તુરત છોડી તેમને દેવામાં આવ્યા હતા. પરંતુ પાછળથી વિજરેજલે તે જોજગી ઉપર એક લાખ વ્યાહરી (તે વખતે આવતું નાણું) નો દંડ કર્યો. જો એ દંડ ભરે તોજ તે પોતાના દેશમાં જઈ શકે તેમ હોવાથી પોતાનો કોઈ જમીન થાય તેમ તે જોજગી કહેવા લાગ્યો. પરંતુ જમીન કોઈ ન મળવાથી, ફિરંગીઓ તેને છોડવા માટે આનાકાની કરવા લાગ્યા. જ્યારે આ વાતની ફરી પરીખ રાજાઆને ખબર પડી ત્યારે તે જોજગીનો જમીન થયો અને તેને છુટો કરાવી પોતાની વખારે તેડી લાવ્યો. ત્યાં આવી જોજગી બહુ ખિન્ન થયો અને પોતાની પાસે તે વખતે કાંઈ પણ ન હોવાથી હતાશ થઈ મરવા તૈયાર થયો. તેને રાજાઆએ ધીરજ આપી તેના વાસસ્થાન ચિલિલ બંદરે સ્વાનો કર્યો. ત્યાંથી તેણે એક લાખ વ્યાહરી મોકલી આપી. અને આવી રીતે વિના સ્વાર્થે પરોપકાર કરવાથી તેમજ પોતાને જીવિતદાન અપાવ્યાથી તે જોજગી પરીખ રાજાઆનું હૃદયમાં ગુણગાન કરતો હતો.

એક વખતે તે જોજગીએ ૨૨ ચોરોને પકડયા હતા અને જેનોના પર્યુષણમાં આવતા તેલાધરના દિવસે (ભાદ્રવા સુદી ૧) તેમને તરવાર વડે મારી નાંખવાનો હુકમ કર્યો હતો. જઘ્ઘાડો તરવારો ખેંચી જેવા તેમને મારવા જાય છે તેવાજ તે ચોરો [તે દિવસનું સ્મરણ થઈ આવવાથી] ખોલી ઉઠયા કે આજે તો પરીખ રાજાઆનો મહોટો તહેવાર છે તેથી અમને ન મારો. જોજગી રાજાઆનું નામ સાંભળી બહુ ખુશી થયો અને તે ચોરોને તુરત છોડી દઈ બોલ્યો કે રાજાઆ તો મહારો મહોટો મિત્ર અને જીવિત આપનાર છે. ઇત્યાદિ આવી રીતે એ મહાન્ શ્રાવકના પુણ્યાવહાતોનો ઉદ્દેશ્ય કરતો છેવટે એ કવિ કહે છે કે-

‘ મુનિવરમાં ગુરૂ હીરજી, અચુર અકળખર સાર;
વજિગ વંશમાં રાજાઓ, દયા દાન નહિં પાર.’

ગોવામાં, એક વખતે ફિરંગીઓ એક કોઈનું મહોટું વહાણ પકડી લાવ્યા હતા અને તેમાંના માણસોની મિલકત લુટી લઈ તેમને મારવાની તૈયારી કરતા હતા. પરીખ રાજાઆને ખબર પડતાં તેણે તે બધાને

છોડાવ્યા હતા અને તેમનો માલ પાછો અપાવ્યો હતો. સંવત્ ૧૬૬૧ માં જ્યારે ભારે દુષ્કાળ પડ્યો ત્યારે તેણે ચાર હજાર મણુ અનાજ મફત આપી સેંકડો વંશોને મોતથી ઉગાર્યા હતા. ઘણા માણુઓને રોકડા રૂપિઆ આપ્યા હતા. અનેકોને ગુમદાન આપ્યું હતું. ગામેગામ પોતાના માણુસો મોકલી અનેક દુઃખી અને ભૂખ્યા કુટુંબોને ગુમ રીતે અન્નદાન આપતો હતો. અનેક ગામોમાં તેણે પૌષ્પશાળાઓ બંધાવી આપી હતી. લોકોને ઘેર ચંદરવા, પુઠયા, તેમજ રોકડ નાણાની લાહણી આપી હતી. આવી રીતે એકંદરે તેત્રીસ લાખ રૂપિઆ દાનપુણ્યમાં ખર્ચ્યા હતા. પાઝળથી તેનો પુત્ર પારીખ નેમિ પણ તેની કીર્તિને વધારે એવાં સુકૃત્યો કરનાર નિકળ્યો હતો અને તેણે પણ શત્રુજય તીર્થનો સંઘ કાઢી સંઘપતિનું તિલક કરાવ્યું હતું.”

(જુઓ હીરવિજયસૂરિરાજ, પૃ. ૧૫૨ થી ૧૫૭ સુધી.)

કાવી તીર્થના લેખો.

(૪૫૧)

મહી નદી જ્યાં આગળ ખંભાતની ખાડીમાં મળે છે તેના મુખ આગળ, ખંભાતના સામા કાંઠે, એક કાવી કરીને ન્હાતું સરખું ગામ છે. તેની અંદર બે મહોટાં જિન મંદિરો આવેલાં છે જેમાં એક આદિનાથ ભગવાનનું છે અને બીજું ધર્મનાથ તીર્થંકરનું છે. બીજું મંદિર વિસ્તારમાં બહુ મહોટું છે અને તેની આસપાસ પર દેવકુલિકાઓ આવેલી હોવાથી તે બાવનજિનાલય મંદિર કહેવાય છે.

સાધારણ રીતે એ સ્થાન તીર્થભૂત મનાય છે અને આસપાસના કેટલાક જોનો ક્યારે ક્યારે સંઘ કાઢીને પણ એ તીર્થની યાત્રાથે જાય છે. નંબર ૪૫૧ થી ૪૫૪ સુધીના લેખો એજ કાવીતીર્થના ઉક્ત બંને મંદિરોમાંથી મળી આવ્યા છે. સંવત્ ૧૬૬૭ ની સાલમાં વડોદરાથી એક ગ્રહસ્થે એ તીર્થની યાત્રાથે સંઘ કાઢ્યો હતો. તેમાં હું પણ તે

વખતે એક યાત્રી તરીકે સામીલ હતો. આ લેખો હું તે વખતેજ ત્યાંથી ઉતારી લેતો આવ્યો હતો.

નં. ૪૫૧ નો મુખ્ય લેખ આદિનાથના મંદિરમાં, મૂલ ગણોગારના દ્વારની ડાબી બાજુએ આવેલા એક ગોખલામાં ચોંટાડેલી શિલામાં કોતરેલો છે. શિલાનો માપ વિગેરે હું તે વખતે કાંઈ લઈ શક્યો નહિ. ક્રૂત નકલ જ ઉતારી શક્યો હતો.

આ લેખમાં ૩૨ પદ્યો છે. તેમાં પ્રથમના એક પદ્યમાં આદિનાથની સ્તુતિ કરવામાં આવી છે અને તે પછીના ૧૨ પદ્યોમાં, ઉપરના લેખ પ્રમાણેજ, પ્રતિષ્ઠાકર્તા આચાર્ય વિજયસેનસૂરિ પર્યંતના કેટલાક તપ-ગરજના મુખ્ય મુખ્ય આચાર્યોનો ઉલ્લેખ કરેલો છે.

૧૪ માં પદ્યથી મંદિર બંધાવનાર ગૃહસ્થનું વંશવર્ણન શુરૂ થાય છે. તે આ પ્રમાણે:—

ગુજરાત દેશમાં મુપ્રસિદ્ધ એવા વડનગર નામના શહેરમાં નાગર જ્ઞાતિની લઘુ શાખામાં ભદ્રસિઆણા ગોત્રવાળો એક દેપાલ ગાંધી કરીને ધર્મિષ્ઠ ગૃહસ્થ રહેતો હતો. તેને અબુઆ નામે પુત્ર થયો અને તેનો પુત્ર લાડિક નામે થયો. એ લાડિકને પોતાની પત્ની (?) નામે પત્નીથી બાહુક અને ગંગાધર નામે બે પુત્રો થયા હતા. તેમાં બાહુઆ પોતાના ધર્મ કર્મથી વ્યાપારિઓમાં મુખ્ય ગણાવા લાગ્યો હતો. તેને બે સ્ત્રિઓ હતી, તેમાં પહેલીનું નામ પોપટી અને બીજીનું નામ હીરાદેવી હતું. પોપટીને કુંઅરજી નામે એક પુત્ર થયો હતો અને હીરાદેવીને ધર્મદાસ, સુવીરદાસ એમ બે પુત્રો હતા. પોતાના આ બધા સ્વજન-અધુવર્ગ સાથે સાથે બાહુઆ ગાંધી વડનગરથી નિકળી વ્યાપારાર્થે ત્રાવતી કે જે સ્તંભતીર્થના નામે પ્રસિદ્ધ છે તેમાં, (ખંભાતમાં) આવીને વસ્યો હતો. ત્યાં એને વ્યાપારમાં પુષ્કળ ધનપ્રાપ્તિ થઈ હતી અને લોકોમાં સન્માન પણ બહુ વધ્યું હતું. આવી રીતે તે સન્માન, સંતાન, ધન અને યશથી દિન પ્રતિદિન અધિક ઉન્નત થતો જતો હતો. તેવા પ્રસંગે તેણે આચાર્ય શ્રી હીરવિજયસૂરિનો ધર્મોપદેશ સાંભળી જૈન ધર્મને

સ્વીકાર કર્યો હતો અને પૂર્વનો પોતાનો મિથ્યા મત છાડી દીધો હતો. આવી રીતે તે પરમ શ્રાવક થયો, અને સાધર્મિક લાઇઓને તેમજ સુમુક્ત વર્ગને દાન આપી, સ્વબનોને સન્માન આપી અને દીનબનોના દુઃખો દૂર કરી, પોતાની સંપત્તિને સફળ કરતો હતો.

શત્રુબંધ તીર્થની સ્થાપના રૂપે પ્રસિદ્ધ એવા કાવી નામના તીર્થના ચૈત્ય (મંદિર) ને લાકડા અને ઈંટથી બનેલું ભેદ તે બાદુઆ ગાંધિએ એક વખતે મનમાં વિચાર કર્યો કે જો આ મંદિરને પાકું બંધાવી સદાના માટે દઢ (મજબૂત) બનાવવામાં આવે તો મહાનુ પુણ્યની સાથે મહારી લક્ષ્મી પણ સફળ થાય. આ વિચારથી પ્રેરાઈ તેણે સંવત્ ૧૬૪૬ માં આખું મંદિર નવું તૈયાર કરાવ્યું, અને પછી વિજયચેતનસૂરિના હાથે તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

છેવટના બે પયોમાં, આ પર દેવકુલિકાયુક્ત પુણ્યના સત્રરૂપ યુગાદિ જિનના મંદિરનું સ્થાયિત્વ કચ્છી આશીર્વાદ આપવામાં આવ્યો છે, અને લેખ સમાપ્ત કરવાનાં આવ્યો છે.

(૪૫૨)

આ નાંબરનો લેખ પણ એજ મંદિરમાં કોતરેલો છે (સ્થળની નોંધ મળી શકી નથી). એમાં પણ ત્રણેપમાં ગદ્યમાં ઉપરની જ હકીકત નોંધેલી છે. નવીન કાંઈ નથી.

(૪૫૩)

આ લેખ, ધર્મનાથમંદિરમાં આવેલો છે. હકીકત આ પ્રમાણે—
બાદશાહ અકબર જલાલુદ્દીનના વિજયરાજ્યમાં, ગરાસિયા રોડોડ પ્રતાપસિંહના અધિકાર વખતે, ખંભાત વાસ્તવ્ય લઘુનાગર જ્ઞાતિના ગાંધી બાદુઆના પુત્ર વીરજીએ, સંવત્ ૧૬૫૪ માં કાવીતીર્થમાં, પોતાના પુણ્યાર્થે આ ધર્મનાથ તીર્થ કરતું ' રત્નતિલક ' નામે બાવન જિનાલય-વાળું મંદિર બંધાવ્યું છે. એક પીતાંબર વીરા તથા એક શિવજી બ્રાહ્મ તેમજ રાજનગર (અમદાવાદ)ના રહેવાસી ગજબર વિશ્વકર્મા જ્ઞાતિના

સૂત્રધાર સતાનો પુત્ર વીરપાલ તથા સલાટ સૂત્રલાણુ, ગોરા અને દેવજી વિગેરેએ આ મંદિરની મુખ્ય દેખરેખ સંભાળી હતી.

(૪૫૪)

આ લેખ પણ એજ મંદિરમાં આવેલી આદિનાથની પાદુકા ઉપર ડોતરેલા છે. મિતિ સં. ૧૬૫૬ ના વૈશાખ સુદી ૭ બુધવારની છે. ઉપરના લેખમાં જણાવેલા ગાંધી વીરદાસ તથા તેના ભાઈ ગાંધી કુંવરજી અને ધર્મદાસ મળીને આ પાદુકા કસાવી અને વિજયસેનસૂરિએ તેની પ્રતિષ્ઠા કરી, આ હકીકત નોંધેલી છે.

(૪૫૫)

આ લેખનું અવલોકન, ઉપર નં. ૨૧ વાળા લેખના અવલોકન લેખું જ (જુઓ, ઉપર પૃ. ૩૮) આગી દેવામાં આવ્યું છે તેથી આના સંબંધમાં ત્યાંજ જોઈ લેવું.

(૪૫૬-૫૬)

આ નંબરેવાળા ચાર લેખો ગંધાર નામના ગામના મંદિરમાં આવેલી પ્રતિમાઓ ઉપર ડોતરેલા છે. લેખોમાંની હકીકત સ્પષ્ટ જ છે.

આ ગંધાર ગામ, ભરૂચ જીલ્લાના જંબૂસર તાલુકામાં આવેલું છે. એના આસપાસના પ્રદેશમાં એ પણ એક તીર્થ સ્થાન જેવું ગણાય છે. ઉપર વર્ણવામાં આવેલું કાવીતીર્થ અને આ તીર્થ, “ કાવી-ગંધાર ” આમ સાથે જોડકા રૂપેજ કહેવાય છે. આ ગંધાર ગામ તે સત્તરમા શકાબ્દ પ્રસિદ્ધ ગંધાર બંદરજી છે જેનો ઉલ્લેખ હિત્વૌમગ્ધ, વિજયપ્રશસ્તિ, વિજય દેવ મહત્તમ્ય અને હીરવિજયસૂરિના વિગેરે ગ્રંથોમાં વારંવાર આવે છે. અકબર આદશાહ તરફથી બંધારે સંવત ૧૬૩૮ ની સાલમાં હીરવિજય સૂરિને આગ્રા તરફ આવવાનું આમંત્રણ આવ્યું હતું તે વખતે એ આચાર્યવર્યા આજ ગામમાં આતુર્ભાવ રહેલા હતા. હીરવિજય સૂરિ અને વિજયદેવ સૂરિ વિગેરે એ શકાબ્દના તપાસરહના પ્રમર્થ આચાર્યો-પતિઓ ઘણી વખતે આ ગામમાં આવેલા અને સેંકડો પતિઓની સાથે આતુર્ભાવ

રહેવાના ઉદ્દેશે વારંવાર ઉક્ત ગ્રંથોમાંથી મળી આવે છે. એ ઉપરથી જણાય છે કે તે વખતે એ સ્થળ ઘણું જ પ્રસિદ્ધ અને સમૃદ્ધ શ્રાવકોથી ભરેલું હશે. આજે તો ત્યાં ફક્ત ૫-૨૫ ઝુપડાઓ જ દૃષ્ટિગોચર થાય છે. જૂના મંદિરનાં ખંડેરા ગામ બહાર ઉભાં દેખાય છે. વર્તમાનમાં જે મંદિર છે તે ભૂગર્ભ નિવાસી ગૃહસ્થોએ હાલમાં જ નવું બંધાવ્યું છે. એ સ્થળે, ફક્ત એ મંદિરના ખંડેર શિવાય બીજું કંઈ જણ્યું જૂનું મકાન વિગેરે પણ જણ્યું નથી. અઢીસો વર્ષનો વર્ષ પહેલાં જે સ્થળ આટલું બધું ભરભરાટીવાળું હતું તેનું આજે સર્વથા નામ નિશાન પણ દેખાતું નથી તેનું કંઈ કારણ સમજાતું નથી. ત્યાંના લોકોને પૂછતાં અમને કહેવામાં આવ્યું કે—એક વખતે એ ગામ ઉપર દરિયો ફરી વળ્યો હતો અને તેના લીધે આખું શહેર સમુદ્રમાં તણાઈ ગયું હતું. પરંતુ આ લેખોવાળી જિનપ્રતિમાઓ અને મંદિર કેમ બચવા પામ્યું અને બાકીનું શહેર કેમ અપૂર્ણ નાશ થઈ ગયું તેનું સમાધાન કંઈ અમને અદ્યપિ થઈ શક્યું નથી. શોધકોએ આ બાબતમાં વિશેષ શોધ કરવાની જરૂર છે.

(૪૬૦)

રાધનપુરનો શિલાલેખ.

આ લેખ રાધનપુર શહેરમાં આવેલા શાંતિનાથના (પાંચરાપેળા વાળા) મંદિરના ભૂમિગૃહ (ભોંયરા) માં ઉતરવાના પગથિયાઓ ઉપર એક મહોટી શિલામાં કોતરેલો છે. એમાં એકંદર ૪૨ પદ્યો છે અને તે દરેકનો આર આ પ્રમાણે છે:—

પ્રથમના બે પદ્યોમાં શાંતિનાથની સ્તવના કરવામાં આવી છે. ૩ જ શ્લોકમાં જગત્માં પ્રસિદ્ધ એવા તપગરુડનો ઉદ્દેશ કરેલો છે. એ ગરુડમાં અકબર બાદશાહની સલામાં સત્કાર પ્રાપ્ત કરનાર આચાર્ય હીરવિજયસૂરિ અને તેમની પાઠે વિજયચેનસૂરિ થયા. (૪-૬) વિજયચેનસૂરિની માદીએ રાજસાગરસૂરિ થયા કે જેઓ સાગરગરુડના નાયક-ચલાવનાર હતા. (૭-૮) તેમની પાઠે વૃદ્ધિસાગરસૂરિ થયા.

(૯) અને તેમની પાઠે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ થયા. (૧૦-૧૧) લક્ષ્મી-સાગરસૂરિની પાઠે કલ્યાણસાગર થયા (૧૨) અને તેમની પાઠે પુણ્ય-સાગરસૂરિ. (૧૩) એ પુણ્યસાગરસૂરિના સદુપદેશથી આ સુંદર મંદિર તૈયાર કરવામાં આન્યુ' છે અને માઘ માસના શુકલપક્ષની તૃતીયા અને શુક્રવારના દિવસે તેની પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી છે. (૧૪-૧૫)

આ પછી, આ મંદિર બનાવનાર અને પ્રતિષ્ઠા કરાવનાર ગૃહસ્થના વંશતું વર્ણન છે. તે આ પ્રમાણે—

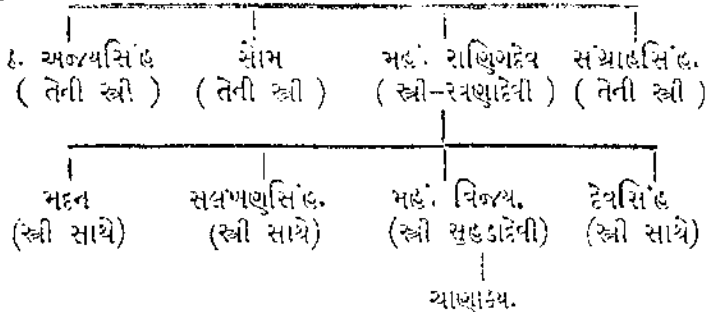
પૂર્વે શ્રીમાલવંશમાં, જૈનધર્મમાં પૂર્ણ શ્રદ્ધાવાનુ એવો સૂરા નામે પ્રસિદ્ધ પુરુષ થયો. (૧૬) તેના વંશને વિસ્તારનાર એવો ક્ષેમા નામે તેનો પુત્ર હતો. (૧૭) તેના કુલમાં સુકુટ સમાન એવો જ્યતા નામે પુત્ર થયો જેણે રાજસાગરસૂરિ પાસેથી ધર્મબોધ ગ્રહણ કર્યો હતો. (૧૮) તેનો પુત્ર અભયચંદ્ર થયો અને તેને ૧ બ્રહ્મ, ૨ કપૂર, ૩ જસરાજ અને ૪ મેઘજી એમ ચાર પુત્રરત્નો થયાં. (૧૯) તેમાં બ્રહ્મના પુત્ર જીવને પોતાના ન્યાયોપાગત દ્રવ્ય વડે ૪૨ જિન પ્રતિ-માઓ કરાવી હતી. (૨૦) ણીજા ભાઈ કપૂરનો સિયવંત નામે પુત્ર હતો અને તેણે પણ ૪૨ પ્રતિમાઓ બનાવરાવી હતી. (૨૧-૨૨) ત્રીજા ભાઈ જસરાજને દેવજી નામે પુત્ર હતો અને તેનો પુત્ર મૂળજી હતો. એ મૂળજીએ પણ દેવ અને ગુરૂની ૨૨ ગરણુ પાદુકાઓ કરાવી હતી તથા કેટલીક જિનમૂર્તિઓ પણ ભરાવી હતી. (૨૩-૨૬) ચોથો ભાઈ જે મેઘજી હતો તેને મોતીચંદ્ર, દાનસિંહ અને ધર્મરાજ એમ ત્રણ પુત્રો હતા. એ ત્રણે ભાઈઓએ મળીને ૧૮ જિનપ્રતિમાઓ કરાવી હતી. (૨૭-૩૧) તેમણે, પછી ઘણા આડંબર પૂર્વક પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ કર્યો અને તેમાં સઘળા દેશના માણસોને આદરપૂર્વક આમંત્રણ કરી બોલાવ્યા હતા. તેમને ભોજન, પાન, વસ્ત્ર વિગેરે આપી ખૂબ સત્કાર્યા હતા. અનેક શાસ્ત્રના જ્ઞાતા અને પ્રતિષ્ઠા કાર્યમાં કુશળ એવા કેટલાએ શ્રીપૂજ્યોને પણ બોલાવ્યા હતા. (૨૮-૩૪) એ બધા શ્રી પૂજ્યો સાથે આચાર્ય પુણ્યસાગરસૂરિએ, સંવત ૧૮૩૮ ના કાર્તિકગુણ શુકલ દ્વિતીયાના દિવસે ન્યારે નક્ષત્ર દેવતી અને ચંદ્રના વૃષ લગ્નમાં

સ્થિત હતો, તે વખતે, આ બધી મૂર્તિઓની, ન્યાસ અને ધ્યાનની મુદ્રાપૂર્વક શુભ પ્રતિષ્ઠા કરી. (૩૫-૩૭) આ બધી મૂર્તિઓ શ્રીશાંતિનાથના મંદિરમાં સ્થાપન કરવામાં આવી છે. (૩૮) છેવટના બે પદોમાં આશીર્વાદ આપવામાં આવ્યો છે. (૩૯-૪૦) અંતે આ પ્રશસ્તિની રચના પુણ્યસાગરસૂરિના શિષ્ય અમૃતસાગરે કરી હતી, (૪૧) એમ જણાવી લેખ સમાપ્ત કરવામાં આવ્યો છે.

રાંતેજ ગામના લેખો.

(૪૬૧-૪૬૮)

વડોદરા રાજ્યના કડી પ્રાંતમાં રાંતેજ કરીને એક ન્હાતું સરખું ગામ છે. એ ગામમાં એક જૂનું જૈનમંદિર છે ત્યાંથી આ આઠ લેખો મળી આવ્યા છે. તેમાં પ્રથમના બે લેખો તો, મુખ્ય મંદિરની આજુ બાજુ ફરતી જે દેવકુલિકાઓ છે તેમાંની એકમાં, ગૃહસ્થોની-શ્રાવક શ્રાવિકાઓની-મૂર્તિઓ નીચે કોતરેલા છે. આ મૂર્તિઓ કોઈ મહં. વિજય નામના પુરૂષે પોતાના કુટુંબીઓની મૂર્તિઓ સાથે સં. ૧૩૦૬ માં બનાવરાવી હતી. મૂર્તિઓના નામોનો પરસ્પર સંગઘ આ પ્રમાણે જણાય છે:—

બાકીના ૬ લેખો, એક ન્હાતું સરખું ભોંયડું છે તેમાં જે ઘણાક જૂના પરિકરો અને કાઉસગિઆઓ ભરી રાખેલા છે તેમના ઉપરના છે. એ ઠેકાણે આવા બીજા પણ ઘણા લેખો છે અને કેટલાક તો બહુ જૂના પણ છે. પરંતુ તે બધાને લેવાની તે વખતે બરાબર સવડ ન હોવાથી હું તે લઈ શક્યો નથી.

લેખોમાંની હરીકલ સ્પષ્ટ છે.

સત્રખણપુરના લેખો.

(૪૬૯ થી ૪૯૭.)

આ ગામ પણ ઉપર જણાવેલા પ્રાંતમાં-શંતેજથી ૫-૭ ગાઉ ઉપર આવેલું છે. એ ગામમાં આગળ ઉપર બે ત્રણ મંદિરો હતા પરંતુ હાલમાં તે બંધાને લેખો કદી એકજ નવું મંદિર તૈયાર કર્યું છે. એ મંદિરમાં પણ, ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે એક લોચસ જેવી કોટડીમાં જૂના પરિકરો અને પગાસણો મૂકી રાખેલા છે તેમના ઉપર આ બધા લેખો કોતરેલા છે. બધા લેખો ૧૪ માં શૈકાના પૂર્વ ભાગના છે અને તેમનામાં જૂઠા જૂઠા બે ત્રણ મંદિરોનાં નામો મળી આવે છે તેમજ બે ત્રણ ગચ્છના જૂઠા જૂઠા આચાર્યોનાં નામો પણ પ્રતિષ્ઠાકારક તરીકે ઉપલબ્ધ થાય છે. આ ઉપરથી જણાય છે કે એ સમયમાં બે ત્રણ મંદિરો એક સાથે જ એ સ્થાનમાં તૈયાર કરવામાં આવ્યાં હશે.

લેખોમાંનું વર્ણન ટુંકું અને સ્પષ્ટ રીતે સમબલ્ય તેવું છે.

સંખેશ્વર તીર્થના લેખો.

(૪૯૭-૫૦૫).

આ નવ લેખો સંખેશ્વર તીર્થમાંથી મળી આવ્યા છે.

એમાંનો પ્રથમ લેખ, સંખેશ્વર પાર્શ્વનાથની જે મુખ્ય મૂર્તિ છે તેની આબુખાબુ બે કાયેત્સર્ગસ્થ પ્રતિમાઓ (કાઉસગિઆઓ) છે તેમના નીચે કોતરેલો છે.

અમદાવાદ નિવાસી, સા. જયતમાલના પુત્ર પુણ્યપાત્રે સં. ૧૬૬૬ માં, આ પરિકર કરાવી વિજયદેવસૂરિના હાથે તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી.

આ પછીના ત્રણ લેખો, આબુખાબુની દેવકુલિકાઓમાં આવેલી પ્રતિમાઓ ઉપરથી મળી આવ્યા છે. હકીકત સ્પષ્ટ જ છે. નં. ૫૦૧ થી ૪ સુધીના લેખો, એ જ સંખેશ્વર ગામમાં જૂના મંદિરના જે ખંડેરો છે તેમાંથી મળી આવ્યા છે. હાલમાં જે મંદિર છે તે ૧૮ માં કે ૧૬ માં

સેકામાં અંધાવેલું છે. એની પહેલાં, આ લેખોવાળું જ જુનું મંદિર હતું. આ જુનું મંદિર પણ આ લેખો ઉપરથી જણાય છે તેમ ૧૭ માં સેકામાં અંધાવવામાં આવ્યું હતું. વિજયપ્રશસ્તિ કાવ્ય માં જણાવેલું છે કે વિજયસેનસૂરિના ઉપદેશથી સંખેશ્વર પાર્શ્વનાથનું નવું મંદિર અંધાવવામાં આવ્યું હતું. તે નવું મંદિર આજ અંડેશોવાળું છે. આ મંદિર અવરંગજેનના જુલમી રાજ્યમાં નષ્ટ કરવામાં આવ્યું હોય તેમ જણાય છે અને પછીથી ફરી અત્યારે જે વિદ્યમાન છે તે મંદિર અંધાવવામાં આવ્યું છે. જે અંડેશોમાંથી આ ૪ લેખો લેવામાં આવ્યા છે તે અંડેશોમાં મૂલમંદિરનું તો અસ્તિત્વ જ નથી. તે તો જરા મૂળથી ઉખેડી નાંખવામાં આવ્યું હોય તેમ જણાય છે. પરંતુ તેની આનુયાયીની દેવકુલિકાઓ વિગેરેના અંડેશો હજી જેવી તેવી હાલતમાં ઉભાં છે. એ દેવકુલિકાઓના દરેક દ્વાર ઉપર તેના અંધાવનારનાં નામો કોતરેલાં છે અને તેમાંના જ આ ૪ લેખો મુખ્ય છે.

વિજયસેનસૂરિના ઉપદેશથી જ્યારે આ મંદિર નવીનજ તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું તો તે પહેલાં એ મંદિર કે તીર્થની સ્થાપના કયાં હતી તે કાંઈ જણાયું નથી. કેટલાક લોકો, સંખેશ્વર ગામની બહાર થોડક છેટે એક દટાઈ ગયેલા મકાન જેવો જણાતો માટીનો ઢગ જણાય છે, તેનેજ અસલતું મૂલ મંદિર ખતાવે છે. કદાચિત્ એ હકીકત સાચી પણ હોઈ શકે. કારણ કે મુઘલમાની સમયમાં આવી રીતે વારંવાર મંદિરોની ભાંગફેડ થતી હતી અને તેના લીધે વારંવાર જગ્યાઓમાં ફેરફાર થતો હતો. એ કારણને લઈને ગામમાં જે જૂના મંદિરનાં અંડેશો ઉભાં છે તેની પહેલાંનું જૂનું મંદિર જે લોકોના કહેવા પ્રમાણે ગામ બહાર હોય તો તેમાં અત્રાંભવ જેવું નથી.

૫૦૫ નંબરનો લેખ મારવાડી ભાષામાં લખાયેલો છે. સંવત્ ૧૮૬૮ માં જયપુર (મારવાડ)ના સાહુ ઉત્તમચંદ વાલચંદે પ હબર રૂખીઆ એ મંદિરના છબ્બોદ્વાર અર્થે શયનપુરવાંગા છવણુદાસ ગાંડીદાસની મારફત આખ્યા હતા. તે રૂખીઆમાંથી જે જે સમાર કામ વિગેરે કરાવવામાં આવ્યું હતું તેની નોંધ આ લેખમાં આપેલી છે.

આ લેખ, સંજેશ્વરના મંદિરના દરવાજાના ડાબી બાજુ ઉપર એક પથ્થરમાં કોતરેલો છે.

પાટણના લેખો.

(૫૦૬-૫૩૩)

આ નંબરો નીચે આવેલા લેખો પાટણના જુદા જુદા મંદિરોમાંથી મળી આવ્યા છે. તેમાં—

નં. ૫૦૬ થી ૫૧૬ સુધીના લેખો, પાટણના મુખ્ય અને સુપ્રસિદ્ધ પંચાસરા પાર્શ્વનાથના મંદિરમાંના છે. આ બધા લેખો, આચાર્યો, સાધુઓ કે શ્રાવકોની મૂર્તિઓ ઉપર તેમજ ચરણપાદુકાઓ ઉપર છે. પંચાસરાના મંદિરમાં પેસતાં ડાબી બાજુએ એક ન્હાની સરખી ઝોરડી છે અને તેમાં આચાર્યો વિગેરેની જ બધી મૂર્તિઓ સ્થાપિત કરેલી છે. મુખ્ય વેદિકા ઉપર, આચાર્ય હીરવિજય સૂરિ, વિજયસેન સૂરિ અને વિજયદેવ સૂરિ એમ ત્રણે તપાગચ્છના પ્રભાવક આચાર્યોની એક સરખી અને એક જ આકારની મૂર્તિઓ બેસાડેલી છે. નં. ૫૧૧, ૧૨ અને ૧૩ નંબરના લેખો એજ મૂર્તિઓ ઉપરનીચે બેસણી ઉપર-કોતરેલા છે. પાટણ નિવાસી પોરવાડ જ્ઞાતિના ઠોસી શંકરની ભાર્યા બાઈ વાહીએ પોતાના પુત્ર ધૈત્રના પરિવાર સાથે આ મૂર્તિઓ કરાવી હતી.

બાકીના પણ બધા લેખો, એજ ઠેકણેની જુદી જુદી મૂર્તિઓ ઉપર કોતરેલા છે. હકીકત સ્પષ્ટ રીતે સમજાય તેમ છે.

૫૨૦, ૨૧ અને ૨૩ નંબરના લેખો, અષ્ટાપદના મંદિરમાંના છે. જેમાં ૫૨૦ નં. નો લેખ, એ મંદિરમાંના ભોંયરામાં આવેલી કુપાર્શ્વનાથની પ્રતિમા ઉપરથી લીધો છે. પ્રતિમાના પાછળના ભાગમાં પણ લેખ કોતરેલો હોવાથી આદિ અંતનો ભાગ વાંચી શકાતો નથી.

૫૨૧ નં. નો લેખ, એજ ભોંયરામાં એક આચાર્યની મૂર્તિ છે તેના ઉપર કોતરેલો છે.

૫૨૨ નં. નો લેખ, અંગિકા દેવીની મૂર્તિ ઉપર કોતરેલો છે. ભાવાર્થ:—મલયચુંદરી નામની કોઈ સાધ્વીની શિષ્યા નામે બાઈ સુહવે પોતાના આત્મકલ્યાણાર્થે સં. ૧૩૬૧ માં આ અંગિકાદેવીની મૂર્તિ કરાવી હતી. જેની પ્રતિષ્ઠા સોમસૂરિના શિષ્ય ભાવદેવ-સૂરિએ કરી.

નં. ૫૨૩ અને ૨૪ ના લેખો, ટાંગડિઆ વાડાના મંદિરમાંથી લીધેલા છે. જેમાં ૨૩ નં. નો લેખ, વાયડગચ્છના સુપ્રસિદ્ધ આચાર્ય જ્ઞાનહત્તસૂરિના (વિવેકવિલાસ નામક લોકોપયોગી ગ્રંથના કર્તાના) શિષ્ય મહાકવિ અમરચંદ્રસૂરિ કે જેમણે વાલ્મીકિ વિગેરે ઉત્તમ ગ્રંથો રચ્યા છે તેમની મૂર્તિ ઉપર કોતરેલો છે. એ મૂર્તિ, સં. ૧૩૪૬ માં, પં. મહેન્દ્રના શિષ્ય મહનચંદ્રે કરાવી હતી.

૫૨૪ નંબરનો, ખરતરગચ્છના પ્રસિદ્ધ આચાર્ય જ્ઞાનહત્તસૂરિની મૂર્તિ ઉપર લખેલો છે. ઉવટના અક્ષરો જતા રહ્યા છે,

૫૨૫ નં. નો લેખ, ત્રભાડાવાડાના મંદિરમાં બહાર ગોખલામાં ખેસાડેલી કોઈ શ્રાવકની મૂર્તિ ઉપર કોતરેલો છે.

૫૨૬ અને ૨૭ નં. ના લેખો, ઠંઠેરવાડાના મહાવીર મંદિરમાં વાયડગચ્છના એ ઉપાધ્યાયોની મૂર્તિઓ ઉપર કોતરેલા છે.

૫૨૮ નંબરનો લેખ, વાસુપૂજ્યની ખડકીમાં આવેલા વાસુપૂજ્ય મંદિરમાંની એક મૂર્તિ ઉપર કોતરેલો છે. એ મૂર્તિ આચાર્ય વિનયચંદ્રસૂરિ કે જેઓ સૈદ્ધાંતિક પદ્ધતિ ધરાવતા હતા (એ આચાર્ય, કલ્યાણિક, મહિનાથ ચારણ વિગેરે અનેક ગ્રંથો લખ્યા છે) તેમની છે.

૫૨૯ નં. નો લેખ, વખતજીના સેરીમાંના સંભવનાથના મંદિરમાં આચાર્ય વિજયસિંહસૂરિની મૂર્તિ ઉપર કોતરેલો છે.

૫૩૦ નં. નો લેખ, ખેત્રપાળની પોળમાં આવેલા શીતલનાથ મંદિરમાંની એક આચાર્યની મૂર્તિ ઉપર કોતરેલો છે.

૫૩૧ નં. નો લેખ, લેસપતવાડામાં આવેલા ગૌતમ સ્વામિના નામે પ્રસિદ્ધ મંદિરમાંની મૂલ પ્રતિમા ઉપર કોતરેલો છે. આ લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે એ મૂર્તિ, નાણકીયગચ્છના આચાર્ય સિદ્ધસેનસૂરિની છે અને તે સં. ૧૪૩૩ માં ધર્મે (ને ?) શ્વરસૂરિએ કરાવેલી છે. પરંતુ લોકો વગર સમજે, ક્રૂર સાધુની મૂર્તિ જોઈનેજ તેને ગૌતમ-સ્વામિની મૂર્તિ કહે છે અને એ ભ્રમમાં ને ભ્રમમાંજ હબારે રૂપીઆ ખર્ચી ખાસ નવીન મંદિર તૈયાર કરાવી ગૌતમસ્વામિના નામે તેની પ્રતિષ્ઠા કરી છે !

૫૩૨ નંબરનો લેખ, મણીઆતીપાડામાં આવેલા સા. ઉજ્જમ મૂલચંદના ઘરદેરાસરમાં રહેલી સ્ક્રિપ્ટિકની પ્રતિમાના પરિકર ઉપર કોતરેલો છે. એ પરિકર, સં. ૧૬૭૩ માં, પાટણનાજ નિવાસી શ્રીમાલી જ્ઞાતિના દો. ધનજી અને તેમની પત્ની અમરબાઈના પુત્ર દો. સંતોષીકે, પોતાની સ્ત્રી સહજલદે સાથે, ઋષભદેવની પ્રતિમાનો આ પરિકર કરાવ્યો હતો અને વિજયદેવસૂરિએ તેની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી. મૂળ લેખમાં વિજયદેવના બદલે 'વિજયસેન નામ છપાઈ ગયું' છે તે ભૂલ થયેલી છે.

૫૩૩ નંબરનો લેખ, ભેગીવાડાના મંદિરમાં પાષાણનો એક ' યંત્રપદ્મ ' છે તેના ઉપર કોતરેલો છે. એ યંત્ર. પાસચંદ્રસૂરિએ બનાવ્યું છે.

આરેબ ગામના લેખો.

(૫૩૪-૫૩૬)

આ છ લેખો, અમદાબાદની પાસે આવેલા આરેબ નામના ગામ-માંથી મળી આવ્યા છે. એ ગામમાં બે મંદિરો છે તેમાં એક તો મહોટું મંદિર છે જે શેડિયા કૂળિઆમાં આવેલું છે અને બીજું એક નહાતું મંદિર છે તે આદીશ્વર ભગવાનનું કહેવાય છે. આ લેખોમાંથી ૫૩૬ નંબરનો લેખ, મહોટા મંદિરમાંની મૂલનાયકની પ્રતિમા ઉપર કોતરેલો છે. અને ૫૩૮ નં. નો લેખ, નહાના મંદિરના ઉપરના ઘુમટવાળા

ભાગમાં કેટલીક પ્રતિમાઓ સુક્રી રાખેલી છે તેમાં બે કાઉસગિઆઓ છે તેમની ઉપર કોતરેલો છે.

છાણી ગામનો લેખ.

(૫૪૦)

આ લેખ વડોદરા પાસે આવેલા છાણી નામના ગામના જૈનમંદિરમાંની એક મહોટી પાષાણપ્રતિમા ઉપર કોતરેલો છે. એ પ્રતિમા આદિનાથ તીર્થંકરની છે. સં. ૧૭૩૨ માં, ચિત્તોડના મહારાણા શ્રી રાજસિંહજીના રાજ્ય વખતે, ઓશવાલ જ્ઞાતિના સીસોદીયા ગોત્રવાળા સંઘપતિ રાજાજીએ, પોતાના વિસ્તૃત પરિવાર સાથે, એ પ્રતિમા કરાવી હતી. વિજયગચ્છના આચાર્ય વિજયસાગરસૂરિએ એની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી.

સુરતનો લેખ.

(૫૪૧-૪૨)

આ બંને લેખો, સુરત પાસે આવેલા લાઈન્સના જૈનમંદિરમાંની જિનમૂર્તિઓ ઉપર લખેલા છે.

સં. ૧૬૮૨ માં, અમદાવાદના સુપ્રસિદ્ધ શેઠ શાંતિદાસે કરાવેલી પ્રતિષ્ઠામાં આ પ્રતિમાઓ પ્રતિષ્ઠિત કરવામાં આવી હતી. આ બંને પ્રતિમાઓ શાંતિદાસ શેઠની માતા અને સ્ત્રીયે ક્રમથી તૈયાર કરાવી હતી. તેમની પ્રતિષ્ઠા, આચાર્ય વિજયદેવસૂરિના સમયે મહોપાધ્યાય વિવેકહર્ષગણિના શિષ્ય મુક્તિસાગરગણિના હાથે થઈ હતી.

તારંગા તીર્થનો લેખ.

(૫૪૩)

આ લેખ તારંગાતીર્થના મૂલમંદિરના પ્રવેશ દ્વારની આબુ-બાબુએ જે બે દેવકુલિકાઓ છે તેમની વેદિકા ઉપર કોતરેલો છે. આ સંબંધી વિશેષ ખુલાસો, પ્રથમ પૃષ્ઠ ૧૧૬ માંની નોટમાં કરેલો છે. આ લેખ ગુજર મહામાત્ય વસ્તુપાલનો છે. સાર આ પ્રમાણે:—

સંવત્ ૧૨૮૫ ના કાલગુણ સુદી ૨ રવિવારના દિવસે, અણહિલ-પુરનિવાસી પ્રાગ્વાટ (પોરવાડ) જ્ઞાતિના ઠં. ચંડપના પુત્ર ઠં. ચંડપ્રસાદના પુત્ર ઠં. સોમના પુત્ર ઠં. આશારાજ અને તેની સ્ત્રી કુમારદેવીનો પુત્ર મહામાત્ય પરતુપાળ, જે ઠં. લૂણિગ અને મહં. માલદેવનો નાનો, તથા મહં. તેજપાલનો સ્હોટો બંધુ થતો હતો તેણે પોતાના પુણ્યની વૃદ્ધિને અર્થે, આ શ્રી તારંગાતીર્થ ઉપરના અજિતનાથદેવના મંદિરમાં, આદિનાથદેવની પ્રતિમા સાથે ખત્તક (ગોખલું) કરાવ્યું અને તેની પ્રતિષ્ઠા નાગેન્દ્રગચ્છના ભટ્ટારક વિજયસેનસૂરિએ કરી.

ખ્યાના ગામનો લેખ.

(૫૪૪)

આ લેખ, રાજપુતાનામાં આવેલા ખ્યાના ગામમાંથી મળી આવ્યો છે. સં. ૧૧૦૦ ના ભાદ્રપદ કૃષ્ણ ૨ ના દિવસે, નિવર્તક કુલના કામ્યકગચ્છમાં થયેલા આચાર્ય વિષ્ણુસૂરિના પટ્ટધર આચાર્ય મહેશ્વર-સૂરિ કે જેઓ શ્વેતાંબર સંપ્રદાયના એક અગ્રણી હતા તેઓ સ્વર્ગસ્થ થયા હતા, તેની નોંધ આ લેખમાં કરેલી છે.

ખાખરિયાવાડના લેખો.

(૫૪૫-૪૮)

આ ૪ લેખો, કાઠિયાવાડમાં આવેલાં ઝાકરાગાદની પાસેના સીયાલ ખેટમાંથી મળી આવેલી ૪ જિન પ્રતિમાઓ ઉપર કોતરેલા છે. એ પ્રતિમાઓ પાષાણની છે અને એક ખેત્રમાંથી હાથ લાગી હતી. “ સીયાલખેટમાં ઘણા તલાવો અને વાવ-કુવાઓ નાશ પામેલી સ્થિતિમાં છે, અને ઘણાક પુરાઈ ગયેલા છે. હાલમાં ત્યાં લગભગ ૩૦ વાવ-કુવાઓ છે જેમાં ઘોડું ઘણું પાણી રહ્યાં કરે છે. ગંગા તલાવ નામનો એક જૂનો તલાવ છે જેની લંબાઈ પહોળાઈ ૧૫૦ ચોરસ ફીટ છે. નષ્ટ થયેલાં મકાનો અને મંદિરો કે જેમના વિષયના લેખો મળી આવ્યા છે તે ઉપરથી જણાય છે કે, એ સ્થાને એક વખતે મોટું અને ઉન્નત શહેર હશે. ”—“ રિવાઈઝ્ડ લીસ્ટ્સ ઓફ ઍન્ટીકવૅરિઅન રિએન્સ ઇન્ ધી ઝોમ્બે પ્રેસીડેન્સી, પૃ. ૨૫૩.

લેખોમાંની હકીકત સ્પષ્ટ સમન્વય તેમ છે.

પાલણુપુરના લેખો.

(૫૪૯-૫૫૫)

આ નંબરોવાળા લેખો, પાલણુપુરના પદ્મવિદ્યા પાર્શ્વનાથ તેમજ બીજા મંદિરમાંની પ્રતિમાઓ ઉપરથી લીધેલા છે.

૫૪૯ મો લેખ, એક શ્રાવક દમ્પતિના મૂર્તિયુગલ ઉપર કોતરેલો છે. આ મૂર્તિ યુગલ સોની આલ્હણના પુત્ર શ્રેઠ સાહલ અને તેની ભાર્યા સુહવદેવીનું છે. બનાવનાર તેમનો પુત્ર મુંબલ છે.

૫૫૦ મો લેખ, પદ્મવિદ્યા પાર્શ્વનાથમંદિરમાં આવેલી બે કાયોત્સર્ગસ્થ પ્રતિમાઓ ઉપર કોતરેલો છે. શેઠ આબૂના વંશમાં થએલા શ્રેઠ ધીણુંકે પોતાના માતૃપિતાના શ્રેયાર્થે આ જિનયુગલ કરાવ્યું હતું અને તેની પ્રતિષ્ઠા મડાહડીય ગચ્છના ચક્રેશ્વરસૂરિના સંતાનીય સોમપ્રભસૂરિના શિષ્ય વર્ધમાનસૂરિએ કરી હતી.

૫૫૧ મો લેખ, પણ તેજ મંદિરમાંની એક પ્રતિમા ઉપર લખેલો છે. કોઈ લોહદેવ નામના શેઠના પુત્ર આસધર, તથા, સા. થેહડના પુત્ર ભુવનચંદ્ર અને પદ્મચંદ્રે મળીને પોતાના કુટુંબના શ્રેય માટે એ મૂર્તિ કરાવી હતી. એની પ્રતિષ્ઠા, વાલીન્દ્ર ધર્મવૈષ્ણસૂરિની શિષ્ય સંતાતિમાં થએલા જિનચંદ્રસૂરિના શિષ્ય ભુવનચંદ્રસૂરિએ કરી હતી.

૫૫૨ મો લેખ, એક આચાર્યની મૂર્તિ ઉપર ખોદેલો છે. તેમનું નામ સર્વદેવસૂરિ હતું. અને તેઓ કોરંટકગચ્છના કક્કસૂરિના શિષ્ય હતા. આ મૂર્તિ સં. ૧૨૭૪ માં, કોઈ ઓસના પુત્ર શા૦ (રાઉલ ?) આંબડ સંઘપતિએ કરાવી હતી. પ્રતિષ્ઠિત કરનાર આચાર્ય *કકકસૂરિ હતા.

* આ કકકસૂરિને ઉપરના સર્વ દેવસૂરિના સુર તરીકે જણાવેલા કકકસૂરિથી જુદા સમજવા કારણ એ છે કે એ ગચ્છમાં ત્રીજા, ચોથી યા પાંચમી પાટે એવું એજ નામ કરી કારણ કરવામાં આવે છે. તેથી એ ગચ્છમાં એકજ એકજ નામવાળા અનેક આચાર્યો થયા છે.

૫૫૩ મો લેખ, પણ એક આચાર્યની મૂર્તિ ઉપર કેતરેલો છે. એ આચાર્ય ઉદ્દેશગચ્છના હતા અને તેમનું નામ સિદ્ધસૂરિ હતું. કેાઈ વરદેવસુત શુભચંદ્રે એ મૂર્તિ બનાવરાવી હતી અને કકકસૂરિએ+ પ્રતિષ્ઠિત કરી હતી.

૫૫૪ નો લેખ, કપદિં નામે યક્ષની મૂર્તિ ઉપર લખેલો છે. એ મૂર્તિ ષંડેરકગચ્છના સંઘવી સાઢલે પોતાના કુટુંબના કલ્યાણાર્થે બનાવી; હતી અને શાલિસૂરિએ તેની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી.

અમદાવાદનો શિલાલેખ.

(૫૫૬)

આ લેખ અમદાવાદમાં આવેલી સુપ્રસિદ્ધ હડીભાઇની વાડીના ધર્મનાથ મંદીરનો છે. લેખની ઉંચાઈ ૨ ફીટ ૯ ઈંચ અને પહોળાઈ ૧ ફુટ ૭ા ઈંચ છે. લેખની પંક્તિઓ ૩૯ છે. ભાષા સંસ્કૃત અને શ્લોકમય છે. શ્લોક સંખ્યા ૩૪ છે. સાર આ પ્રમાણે:—

અમદાવાદ નગરમાં, અંગરેજ બહાદુર કંપની સરકારના રાજ્ય અમલ વખતે, ઉદ્દેશ (ઓસવાલ) વંશમાં જીવદયા ધર્મ પાલનાર શાહ શ્રીનિહાલચંદ્ર નામે એક પ્રસિદ્ધ પુરૂષ થયો. તેનો પુત્ર શાહ શ્રીખુસાલ ચંદ્ર થયો. તેની માણ્ડી નામા ધર્માત્મા પત્ની હતી. તેના ઉદરે કેશરી-સિંહ નામે પુત્ર અવતર્યો. તેને સૂરજ નામે પત્નીથી સુપ્રસિદ્ધ શેઠ શ્રીહઠીસિંહ નામે મુતરત્ન થયો જેણે બતેજ વિપુલ દ્રવ્ય મેળવ્યું અને પોતાને હાથે જ મુક્તહસ્તે ખાધું ખચ્યું. તે શેઠે અમદાવાદની ઉત્તર બાજુએ એક ભવ્ય વાડી બનાવીને તેની અંદર સુંદર નવીન જિન મંદિર બંધાવ્યું અને અનેક જિન પ્રતિમાઓ કરાવી. એ મંદિર પર જિનાલયવાગું છે. એને ત્રણ માળ અને ત્રણ શિખર છે. બે રંગ મંડપો છે. એવા એ મનહર મંદિરની અંદર શાંતિસાગગસૂરિના હાથે પ્રતિમાઓ પ્રતિષ્ઠિત કરવામાં આવી. (શ્લોક. ૧-૮)

+ આ ગચ્છમાં પણ ઉપરોક્ત ગચ્છ પ્રમાણે એક સરખાં નામવળાં અનેક આચાર્યો થયા છે તેમજ સિદ્ધસૂરિ અને કકકસૂરિ જેવાં નામો દર ત્રીજ એથી વારે આવે છે

૯ માંથી ૧૨ માં શ્લોક સુધી ગુજરાત દેશ અને અમદાવાદ શહેરનું વર્ણન આપ્યું છે. એજ શહેરમાં વ્યાપારિઓનો આગેવાન અને અપૂટ ધનનો સ્વામી એવો એ પૂર્વે જણાવેલો હડીસિંહ નામે શેઠ રહેતો હતો. તેને એક રૂકિમણી અને ખીજી હરકુંઅર નામે સુચતુર પત્ની હતી. જ્યસિંહ નામે તેમનો સુપુત્ર હતો. જ્યારે હડીસિંહ શેઠ સ્વર્ગે ગયા ત્યારે તેમના કથનાનુસાર તેમની શુશીલ સ્ત્રી હરકુંઅરે ઉપર વર્ણવેલું મંદિર વિગેરે સઘળું કામ પૂર્ણ કરાવ્યું હતું. શેઠાણી હરકુંઅર જો કે સ્ત્રી હતી પરંતુ તેણે પુરૂષો પણ ન કરી શકે એવાં મહાન કામો કર્યાં હતાં. (શ્લોક. ૧૬) તેણે ઉક્ત મંદિરના પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ પ્રસંગે ગામે ગામ કુંકુમ પત્રિકાઓ અને દૂતો મોકલીને સઘળા ઠેકાણેના ચતુર્વિધ સંઘોને આમંત્રણ આપ્યું હતું. તદનુસારે હજારો ગામોના લોકો અને સંઘો હર્ષસે અમદાવાદ આવ્યા હતા. અનેક આચાર્યો અને સંઘપતિઓ સાથે સંઘ લઈને આવ્યા હતા. એકંદરે, ચાર લાખ મનુષ્યો એ વળતે લેગા થયા હતા. શેઠાણી હરકુંઅરે એ બધા સાધામભાઈઓનું ઘણું ધન ખર્ચી સ્વાગત કર્યું હતું. સંવત ૧૯૦૩ (શકે ૧૭૬૮) ના માઘ માસની સુદ છઠના દિવસે પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવની શુરૂઆત થઈ હતી અને આડંબરપૂર્વક જલયાત્રાનો મોટો વરઘોડો એ દિવસે કાઢવામાં આવ્યો હતો. પછી, સાતમના દિવસે કુંભસ્થાપના કરવામાં આવી હતી. અને આઠમ-નવમના દિવસે નંદાવર્તનું પૂજન કરવામાં આવ્યું હતું. દશમીના દિવસે દિકપાલ, હેત્રપાલનું પૂજન અને એકાદશીના દિવસે વીસસ્થાનકની પૂજા લણાવવામાં આવી હતી. બારમના દિવસે શ્રાવકોએ સિદ્ધ ચક્રાદિનું પૂજન કર્યું હતું અને તેરમના દિવસે ચ્યવન-મહોત્સવ ઉજવવામાં આવ્યો હતો. ચતુર્દશીના દિવસે જન્મ મહોત્સવ અને પૂનમના દિવસે સ્નાત્રમહોત્સવ રચવામાં આવ્યો હતો. માઘ વદિ એકમના દિવસે અષ્ટાદશાભિષેક કરવામાં આવ્યો અને ખીજના દિવસે પાઠશાળાગમનોત્સવ થયો. ત્રીજના દિવસે વિવાહ-મહોત્સવ, ચોથના દિવસે દિક્ષામહોત્સવ અને પાંચમના

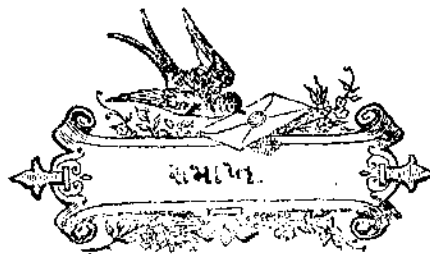
દિવસે નેત્રોન્મીલન (અંજન શલાઠા) ની ક્રિયા કરવામાં આવી. છઠ્ઠી લઈને દશમી સુત્રી, મંદિર ઉપર કલશ, દેવજ, દંડની સ્થાપના સાથે પ્રસાદ પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી. એકાદશીના દિવસે મંદિરમાં બિંબ પ્રવેશ અને તેમની સ્થાપના કરવામાં આવી. મૂલનાયક તરીકે શ્રીધર્માનાથ તીર્થંકરની પ્રતિમા પ્રતિષ્ઠિત કરવામાં આવી.

આ પ્રશસ્તિ, ગૃહઉત્પરતર ગચ્છની શ્વેતશાખાવાળા મહોપાધ્યાય હિતપ્રમોદના શિષ્ય પૂ. સરૂપે બનાવી, મોઠ આતુવેદી ગ્રાહ્યણ વન-માલીદાસના પુત્ર વિજયરામે લખી અને સલાટ રહેમાનના પુત્ર ઇંસફે કોતરી હતી.

(૫૫૭)

આ લેખ શત્રુજય પર્વતના મૂળ શિખર ઉપર આદીનાથની ટુંકમાં, હાથી પોળ આગળ એક પથર ઉપર કોતરેલો છે. સં. ૧૮૬૭ ના ચેત્રસુદી પૂર્ણિમાના દિવસે સમરત સંઘે મળીને એવો એક ઠરાવ કર્યો હતો કે હવે પછી કોઈએ હાથી પોળના એકમાં નવું મંદિર ન બંધાવવું. તે ઠરાવની નોંધ આ લેખમાં કરેલી છે. લેખ ગુજરાતી ભાષામાંજ લખાયેલો હોઈ સ્પષ્ટ સમજાય તેવો છે.

શત્રુજય ઉપર દોકો એટલાં બંધાં મંદિરો બંધાવવા લાગ્યા કે જેના લીધે લોકોને જવા આવવાના રસ્તાની પણ અડચણ પડવા લાગી. ત્યારે ઘણાક ગામોના આગેવાનો ભેગા થયા તેવા સ્પેક પ્રસંગે ઉપરનો લેખ કરી એટલા લાગમાં તેા મંદિરો બંધાવવાનું બંધ કરવામાં આવ્યું.

શ્રી જિનાજ્ઞા પ્રકાશન